

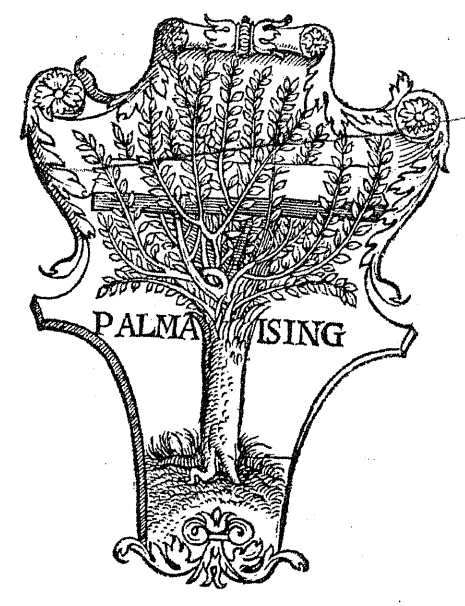
7 400 48 MADE IN SPAIN

Cha
GRAV

opera, quae
exadant, ut
recognita, &
ab eodem loco,
cum bibliol.
dici possit.

Librorum nomenclaturam sexta pagina.

Cum amplissimo rerum & uer-
borum Indice.

B A S I L E Æ
APVD MICH. ISINGRINIVM,
ANNO M. D. LIIII.

29. a- 12/10

102

Cha

GRAV

opera, q

et dant, ut

recognita, &

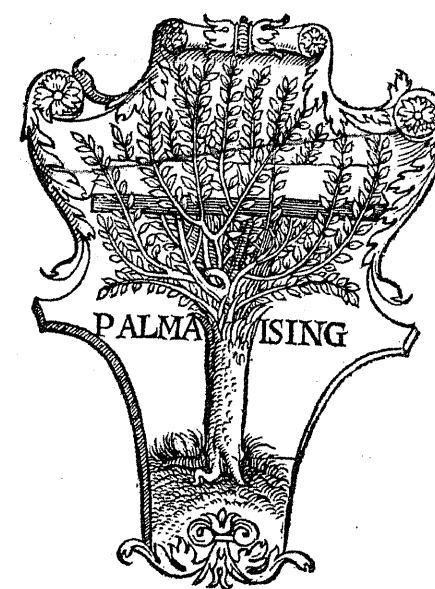
ab eodem locu,

eum bibliou.

dicipoisi.

Librorum nomenclaturam sexta pagina.

Cum amplissimo rerum & uerborum Indice.

102

B A S I L E Æ
APVD MICH. ISINGRINIVM,
ANNO M. D. LIIII.

29 a - 12810

REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, DOMINO

PHILIPPO à Gundelsheim, Episcopo Ba-

siliensi, Hieronymus Gemusæus S. D.

HAVD facile reperire liceat ex omni antiquitate, nec auctorem, nec auctoris librum ullum, qui in clytæ nobilitati, imò qui uniuerso hominum ordini, ita sit euoluendus diligenter, ita tenendus memoriter, quàm hic thesaurus (neque enim librum appellare fas est) qui titulo quidem, Moraliū disciplinam profitetur, materiam uerò non unius tantum generis sit, habet, sed uariam quandam atq; uberem: necq; tamen uulgarem, sed selectam, & cum grauitate prægrauantem, tum incredibili insuper suauitate blandiētem. Laudatur à Strabone, autore magno, uates Homerus, quòd nulli non ætati, ipsius poëma conueniat. Cur autem hoc ipso quoq; nomine Plutarchus, supra reliquos scriptores non laudetur rectissimè, qui non solum, Homericò exemplo, ad cuiusuis ætatis institutionem est idoneus, quin scholis quoq; omnibus conuenit, & ad nullum uitæ genus non est quam aptissimus? Neque enim pars philosophiæ est ulla, quam is non persecutus sit copiosissimè. Vis physiologiam? quis est in eo genere cum aperta breuitate uberior? Vis mathesin? nulla ipsius pars est, quam non aptissimè tractarit. De musica, nemo concinnius. De astronomia, nemo fidelius. In diuino genere, uix est alius eo frequentior. Quod autem ad politicen attinet, non dicam eum tradidisse hanc, sed solum in hoc genere excellere dicam. Nulla eius pars est, quæ non copiosè hinc sit absoluta & perfecta: de moribus præcepta, grauisimè: de rebus publicis exempla, diligentissimè. In priuata administratione, ueluti quæ inter maritum & uxorem est, quæ aduersus liberos, aduersus familiam, reliquam totam, ecquid apud hunc desiderabitur? Historiam nunquam petas tam feliciter, aut maiore cum fructu cognoscas. Nec enim simplicem narrationem solum habet, sed consilia quoq; & quæcunq; alia utiliter ex hac decerpi solent. Hæc uniuersa, tanta rerum omnium copia & diligentia persequitur, ut bibliothecam uerius totam, omnibus auctoribus uberrimè instructam, quàm librum unum, aut auctorem unum, hunc esse quispiam existimare debeat. Illi itaq; rectissimè censere uidentur, qui talem scribendi morem, ordini nostrorum hominum in primis conuenire existimarunt, cui uidelicet ob magnam rerum & uariam occupationem, multa cognoscere ex usu est, at multos tamen auctores inspicere non uacat. Laudatur eo nomine Plinius, quòd uberem & multijugam cognitionem lectoribus adferat. Habet ille quidem uim rerum minimè aspernandam: sed quæ rebus publicis in primis erant necessaria, fortè non habet; nam partem quæ de moribus est, tractare non sustinuit. Aristotelem hoc nomine supra cæteros excipiunt doctorum hominum scholæ: is subtiliter quidem & copiosè quancq; partem philosophiæ est persecutus, sed abstrusius & difficiliter, ut homini qui in

eo uersari uelit, reliqua sint omnino negligenda. Id autem tum in cæteris eius partibus, tum in morali quoque genere ab eo est factum. Sic dum uerum ciuilem instituere aggreditur, ita in sese totum conuertit, ut ad rerum actiones statim accedere non possit. Nam dum à suis initijs quæque deriuare conatur, ferè non prius dimittit hominem, quàm rerum administrandarum alacritas per ætatem illi perierit. Eaque propter prolixius esse uideatur eius studium, quàm ut uiro ciuili conueniat, quem aut unà cum præceptis, aut non multò post, & primo quoque tempore, ad exercitationem accedere oportet, quæ in hoc sanè genere omne momentum habet. Fieri enim exercitatione magna opus, ut quis rectè hisce præceptis uti, atque à omnem euentum sua consilia, & sæpenumero subitanea, expedire possit. Adde quòd hanc facultatem presentiamque in primis iuuat mos institutionis, qui per exempla magis fit, & ex historijs repetitur, quàm qui præceptis solum & uniuersalium problematum expositione peragitur: in quo tamen genere Aristoteles est frequentissimus. Hunc itaque autorem, nunc tandem quorundam accessione auctum, quæ prius Latina non fuerunt, deinde Græcorum collatione aliquot in locis emendatum, inter cæteros philosophiæ antistites ita præstantem, ipse in Basiliensi Academia annos aliquot philosophiam publicè professus, ad Celsitudinem tuam, huius Academiae tutelam & patrocinium, non ineptè destinari posse existimauit: tum ut per ocium hunc inspiceret, & ueram hanc prædicationem esse cognosceret: tum ut cæteri quoque ueræ sapientiæ studiosi, istud exemplum sequentes, magnis uiribus quisque, ad huius lectionem sese conuerterent. Speraui rem neque indignam neque ingratam me ita effecturum esse. Nam præterquam quòd rerum grauissimarum & pulcherrimarum cogitatione oblectari tuam Celsitudinem à multis audiuissem, mihi ipsi quoque coniecturam hac de re, neque leuem, neque omnino uulgarem facere collibuit, è consuetudine scilicet hominum prudentissimorum in aula T. C. uersantium, argumentum ducenti. Equidem dudum cognoueram, & uideram persæpe, quales sint principes ipsi, talibus quoque hominibus eos oblectari solitos esse. Qui uerò tuæ Celsitudini assisterent, uiros esse huic autori minimè dissimiles, id est, uaria eruditione præditos, & multiplici rerum usu exercitatos: qualem uidelicet excellentissimum uirum LVCAM PALIURUM, LL. Doctorem, ipse quoque pridem agnoueram, cuius Celsitudo tua ad maxima rerum negocia consilio utitur perquam feliciter. Hanc itaque animi mei significationem ea clementia ac fauore suscipiat Celsitudo tua, qua bonarum disciplinarum studiosos omnes amplecti solet & fouere. Vale. Basileæ, calendis Martijs, Anno

M. D. XLI.

PLV TARCHVS ex Cheronea Bœotia urbe, uixit Traiani Cæsaris temporibus, & etiam antè: cui quum ille Consulatus dignitatem tradidisset, mandauit, ut nemo Illyricorum magistratum, præter huius sententiam quicquam perageret. Scripsit autem multa. Hæc ille.

DE EODEM, EX NICOLAO SAGVNTINO.

DE grauitate Plutarchi, ipsius eruditione, existimatione, prudentia, plurimarum & maximarum rerum scientia, deque in omni doctrinarum genere singulari quadam cognitione, dicendum mihi meritò arbitrarer, ni id omnino certissimis rationibus superuacaneum futurum animo cernerem. Ita enim fama nomenque uiri illius percrebuit, tam per eruditorum omnium ora uersatur & uolitat, ad eò locis omnibus scripta eius admirabiliter celebrantur, ut Græciæ iam diu fines transgressa, maria percurrerint, uniuersam Italiam occuparint: nemoque inter doctos & humanitatis cultores sit, quem nomen, quem grauitas, quem rerum ubertas, quem dicendi copia, quanta in illo fuerit, fugiat. Nam etsi Græcus homo Græcè scripta ædedit sua, usque ad eò tamen gustata Italos delectarunt, ut omnes qui Græcè sciunt, pro ingenio & facultate dicendi quisque scriptis eius traducendis, eruditionis suæ, & quatenus Græcè ualent, periculum facere certatim inducant animum: & ut semel dixerim, is paulò indoctior, & penè insulfior inter doctos & eloquentes haberi solet, qui Plutarchi scripta ignorare omnino uideatur.

PLVTARCHVS TRAIANO 5.

MOdestiam tuam noueram non appetere principatum: quem tamen semper morum elegantia mereri studuisti: quo quidem tanto dignior iudicaris, quanto à crimine ambitionis uideris esse remotior. Tuæ itaque uirtuti congratulor, & fortunæ meæ: si tamen rectè gesseris, quem probè meruisti, alioqui & te periculis, & me detrahentium linguis subiectum iri non dubito: quum & ignauiam imperatorum Roma non ferat: & sermo publicus, delicta discipulorum refundere soleat in præceptores. Sic Seneca, Neronis sui culpa detrahentium linguis carpitur: adolescentum suorum temeritas in Quintilianum refunditur: & Socrates in pupillum suum clementior fuisse culpatur. Tu uerò quiduis rectissimè geres, si non recesseris à te ipso. Si primùm te composueris, si omnia disposueris ad uirtutem, rectè tibi procedent uniuersa. Politicæ constitutionis morumque uires tibi descripsi: cui si obtemperas, Plutarchum uiuendi habes authorem, alioqui præsentem epistolam testem inuoco, quòd in perniciem imperij non pergis authore Plutarcho.

PLVTARCHI OPVSCVLA HOC
VOLVME . CONTENTA.

P oliticorum, seu de Civili institutione, ad Traianum Imperatorem. fol. 1. a <i>Nicolao Saguntino interprete.</i>	In principe requiri doctrinam, commentarium. 128. c <i>Eodem.</i>
De uirtute morum. 13. a <i>Carolo Valgilio Brixiano.</i>	Cum Principibus maximè philosophū debere disputare. 129. d <i>Eodem.</i>
Præcepta connubialia. 17. b <i>Eodem.</i>	Vtrum grauiores sint animi morbi, quàm corporis. 131. a <i>Eodem.</i>
Musica. 19. d <i>Eodem.</i>	Num rectè dictum sit, <i>καὶ δὲ βίωσις</i> , id est, sic uiuere, ut nemo te sentiat uixisse. 131. d <i>Eodem.</i>
De differentiâ inter odium & inuidiam, liber. 25. d <i>Nicolao Perotto.</i>	De cupiditate diuitiarum, liber. 132. d <i>Eodem.</i>
De uirtutibus mulierum, liber. 26. c <i>Alamano Rainutio Florentino.</i>	De uitiosa uerecundia. 134. c <i>Eodem.</i>
Parallela. 35. c <i>Guarino Veronensi.</i>	De cohibenda iracundia, dialogus Syllæ & Fundani. 137. d <i>Eodem.</i>
De liberis educandis, liber. 40. c <i>Eodem.</i>	De curiositate. 142. b <i>Eodem.</i>
Regum & Imperatorum apophthegmata. folio 45. a <i>Raphaele Regio.</i>	Sit ne rationis aliqua in bestijs uis, tum utra animantium plus huius habeant, terrestriâ ne an aquatica, libellus. 145. c <i>Simone Grynaeo.</i>
Apophthegmata Laconica. 56. c <i>Eodem.</i>	De eo quod docenda sit uirtus. 154. d <i>Ottomaro Luscinio.</i>
Dialogus, quod bruta animalia ratione utantur. 67. d <i>Ioanne Regio.</i>	Num improbitas sufficiat ad infelicitatem, commentarius. 155. b <i>Eodem.</i>
Problemata Romana. 70. b. & Græca. 80. a <i>Petro Lucensi.</i>	Plutarchi problema num philosophari conueniat inter pocula, ex primo Symposiâcôn eiusdem. 156. b <i>Eodem.</i>
Oratio consolatoria ad Apollonium. 84. c <i>Stephano Nigro.</i>	De fortuna, libellus. 157. c <i>Eodem.</i>
De exilio, libellus. 90. c <i>Angelo Barbato.</i>	De uirtute & uitio, libellus. 158. c <i>Eodem.</i>
De tranquillitate & securitate animi, libellus. 93. d <i>Guilielmo Budeo.</i>	De amicitia in multos diffusa, libellus. 159. b <i>Eodem.</i>
De fortuna Romanorum, libellus. 99. b <i>Eodem.</i>	Quatenus, aut quo fructu liceat iuueni audire poëticam, libellus. 160. d <i>Eodem.</i>
De Alexandri fortuna uel uirtute, libri duo. folio 102. d <i>Eodem.</i>	Quo pacto se quispiam circa uirtutem, candoremq; morum sentiat profecisse, libellus. 169. d <i>Eodem.</i>
Amatoriæ narrationes. 109. c <i>Angelo Politiano.</i>	De auditoris officio, libellus ad Nican-drum. 174. a <i>Eodem.</i>
Quo pacto possis adulatorem ab amico dignoscere, liber. 110. d <i>Erasmo Roterodamo.</i>	Num seni gerenda sit respublica, 178. c <i>Gyberto Longolio.</i>
Quo pacto quis efficiat ut ex inimicis capiat utilitatem. 120. b <i>Eodem.</i>	
De tuenda bona uoletudine, præcepta. folio 123. a <i>Eodem.</i>	

LIBRORVM INDEX.

De amore naturali parentum erga proles. folio 185. a <i>Eodem.</i>	lium quaestionum eiusdem Plutarchi. 235. b ~~235. b~~
Consolatoria ad uxorem de morte filiae. folio 187. a <i>Roberto Britanno.</i>	Vtrum aqua aut ignis utilior existat, libellus. folio 235. d <i>Iano Cornario medico physico.</i>
Vitæ decem oratorum. 188. c <i>Eodem.</i>	De primo frigido, libellus. 237. a <i>Eodem.</i>
Problematum conuiuialium sermonum Decades octo. 196. a <i>Adriano Iunio medico.</i>	Quod Stoici magis inopinata quàm poëta dicunt, summa. 240. b <i>Eodem.</i>
Septem Sapientum conuiuium. 219. c <i>Eduardo Henrione.</i>	De Stoicis contrarietatibus, liber. 240. d <i>Eodem.</i>
De his qui tardè à numine corripuntur, liber. 225. c <i>Bilibaldo Pirckheymero.</i>	De placitis philosophorum, libri quinque. folio 249. d <i>Eodem.</i>
Quod non oporteat foenerari, liber. 233. a <i>Eodem.</i>	De causis naturalibus, liber. 263. c <i>Gyberto Longolio.</i>
De tribus Reipublicæ generibus, monarchia, democratia & oligarchia; hoc est, regia, populari, & paucorum potestate, libellus. folio 234. d <i>Gyberto Longolio.</i>	<i>Præterea, ne operum Plutarchi seriem turbaremus, sequentia in calcem reuicimus.</i>
De nota Pythagorica, qua hospitem hirundinem recipi nolebant; ex octauo Conuiuiali	Carolus Valgulus in Plutarchi musicam. folio 267. c Stephani Nigri de fraterna beneuolentia, opusculum. 270. b

IN PLVTARCHI CHERONÆI OPERA

moralia Index locupletissimus.

A
A lare incipere. 226.b
 Aborturientes muliercu-
 lae. 127.c
 Abortum sibi procurans
 Lacæna, dolores partus fortissimè
 fert. 67.c.d
 Abron militarium Græciæ rerum quæ-
 stor. 192.b
 Abron quidam Dexandri Corinthiorū
 ducis hospes. 109.d
 Abrota Onchesti filia. 81.a
 Absorpti à terra. 36.a. b. c
 Abstinentia à cibo uel præter necessita-
 tem, melior quàm balneum aut con-
 uuiuium. 125.a
 Abstinentia animalium in repletionem.
 150.d
 Absurdarum rerum laus. 376.d
 Absurdè dicta apud poëtus ut accipien-
 da sint. 162. a. 163. a. b
 Absurdè dictorum correctiones, uiles.
 168.a
 Abusus diuitiarum. 134.a
 Academia, agellus ter mille drachmis
 emptus. 92.a
 Acca Larentia Romuli nutrix. 73.c
 Accētus perperā facti ergo ciuitas nō tu-
 multuatur. 154. d. eius momētū. 193. a
 Accipitres et aquile aues impuræ. 78.b
 Accus et Alphitus fabula. 243. a
 Accusatus ac reus, stultus, si quum iuge
 re possit, se iudicio sistat. 49. d
 Acerbitas quando adhibenda oburgati-
 onem amici. 118. b. c. 119. c. d
 Acestor Ephippi filius. 82. c
 Acetum et salem modo coquis dabant
 Lacones. 125. b
 Acetum in prandium adhibuit in ado-
 lescentibus studiosis punitum. 118. d
 Achantyllidum et ægithallorū odium.
 26. a
 Acheron fluius. 815. d
 Achilles difficilis. 117. b. c. irasci prom-
 ptus. 138. c
 Achilles et Helene sese mutuo etiam
 nunquam alter ab altero nisi adama-
 bant. 276. b
 Achilles et Patroclus amicorum par.
 159. b
 Achilles iram musica leniens. 25. a
 Achilles apparatus in excipiendis Ai-
 ce et Vlyse. 216. d
 Achilles pædagogus Phœnix. 41. b
 Achilles prudētia in morbo Græcorū cu-
 rado. 165. a. rursum imprudētia. ibid.
 Achilles aduersus Priamū amarulentia
 de Hectore mortuo reddendo. 167. a
 consolatio eiusdem ad eundem. 85. c

Achillis continentia. 167. d
 Achillis equi. 11. a. eius lyra. 104. c.
 25. a. b
 Achillis cū Tanagræis inimicitia. 82. c
 Achillē qualē describat Homerus. 162. b
 Achille animi magnitudine præstantior
 Alexander. 108. c
 Achilleum locus qui sit. 82. c
 Achradæ Apij. 83. d
 Acipenser unus piscium secundo natat
 fluctu ac uento. 152. c
 Acredo appetitiam cibi excitat. 264. a
 Acrotæ mors matri non ingrata. 67. b
 Actæon Melisi filius discerptus. 109. d
 Actio in oratione primas, secundas, et
 tertias tenet. 193. a
 Actionis umbra, oratio. 43. b
 Actiua uita. 42. d
 Ad aras usque commendandum amicis,
 an rectè dixerit Pericles. 135. d
 Ada Carie regina. 47. c
 Adhortationes quado adhibendæ. 138. a
 Adiantum uigor. 204. b
 Adimanti dictum. 49. b
 Adiuutores quales nobis adisciscamus.
 10. b
 Admiranda nobis quæ uidentur et pul-
 chra, imitari deberemus. 173. a
 Admiranda alijs, Agesilaus ne agnosce-
 bat quidem. 58. a
 Admiratio superuacaneorum statim se-
 quitur necessariorum indigentiam.
 223. d
 Admiratio nostra alienorum qualis es-
 se debeat. 175. b. qualis item contem-
 ptus. ibidem
 Admirationem tollit philosophia. 176. c
 Admonitio amici qualis esse debeat.
 117. b. c. et deinceps.
 Admonitio Platonis. 127. d
 Admonitores externi. 90. c. d
 Adolescens Socrati iniurius suffocatus.
 43. c
 Adolescentes auro et argento absti-
 neant. 10. c
 Adolescentes senibus reuerendi. 117. d
 Adolescentes ad quæ inducendi. 44. a. b
 Adolescentes qui rubescerent, Catoni
 magis placebant, quàm qui pallese-
 rent. 53. c. 134. d
 Adolescētēs quibus cum uersentur. 61. c
 Adolescentum perniciēs. 41. d
 Adolescentum pudor honestus. 126. d
 Adolescentibus iam pueris maior cura
 adhibenda. 44. a
 Adolescentibus senes ne inuideant. 184. a
 Adolescentibus Lyfianicæ orationis sti-
 lus aptus. 176. a
 Adolescentiæ peccatæ. 44. a. eius cu-

ra. ibidem
 Adraflia, fatum. 248. c
 Adraflia, necessitatis ac Louis filia, sce-
 lerum uindex. 232. b
 Adraflus Tragicus. 169. a
 Aduenæ ac peregrini Romæ reges crea-
 ti. 100. a
 Aduenarum nimis incrementū odium.
 28. b
 Aduenarum percussor Busiris ab Her-
 cule cæsus. 39. d. 40. a
 Aduersa æquanimiter ferenda. 84. d.
 94. d
 Aduersa quædam idcirco sunt, quod ta-
 lia nobis uidentur. 98. c
 Aduersi casus ut leuandi. 90. d
 Aduerso fluctu pisces omnes natat. 152. c
 Aduersis casibus apud Græcos mulie-
 res tondebatur, uiri comas alebant.
 71. c
 Aduersis in bonum uti debemus. 94. d
 Aduersitas hominem docet. 118. a
 Aduersitates amicorum forum lapso-
 rum, leuandæ, nō exacerbadæ. 118. b
 Aduersitatibus afflicti, oburgationibus
 non irritandi. 118. a
 Adulatio difficilè ab amicitia separa-
 tur. 111. c. d
 Adulatio nonnunquam tacens laudat.
 114. b
 Adulator ad quæ negocia adhibendus.
 116. c. d
 Adulator Chamæleonti similis. 112. c
 Adulator dijs omnibus, et maximè A-
 pollini Pythio inuisus. 111. a
 Adulator uitia eleuat, et uirtutum no-
 mine donat. 113. c. d
 Adulatoris deprehendendi ratio prior.
 112. b. posterior. ibid. c
 Adulatoris et amici discrimen. 110. d
 Adulatores nec sibi ipsis parcunt. 114. a
 Adulatores, regum mores corrumpunt.
 113. d
 Adulatores se quidam Mithridati regi
 ut medico secandos et urendos da-
 bant. 114. b
 Adulatores simijs similes. 116. d
 Adulatorum libertas qualis. 114. d
 Adulatorum perniciēs. 44. b. 115. c. d
 Adulatorum qui maximè cauendi. 111. c
 Adulatorum uitia. 114. d
 Adulatoribus diuites omnia sunt. 114. c
 Adultera mater à filijs cæsa. 39. d
 Adulteri in turpi muliere deprehensi
 irriso. 65. c
 Adulterorum stultitia. 96. a
 Adulteros et curiosos in comædijs per-
 stringi sinebant Thurienses, nō alios
 ciues. 143. d
 Adul-

IN PLVTAR. MORALIA.

Adulterium committere Alexander re-
 fugit. 47. b. c
 Adulterium uelut curiositas quædam.
 143. d
 Adulterij uxoris consolatio. 95. a
 Adulterij apud Cumæos pœna. 80. a
 Adulteria nulla apud Spartiatas. 62. d.
 63. a
 Aduncus nasus apud Persas honori est.
 45. b
 Aduncis nasus, regij. 176. d. 45. b
 Æacus iudex. 90. b. eius filius Pho-
 cus. 38. c
 Ædes aliene non temerè, nec nisi pul-
 satis foribus ingrediendæ. 142. d. 143. a
 Ædium alienarum secreta non intro-
 spicienda. 144. c
 Ædificantes tanquam immortales, obso-
 nantes tanquàm parum uicturi. 133. c
 Ædilitas maior et minor. 54. c. d
 Ægesta Siciliæ oppidum. 40. a
 Ægenseium clades. 83. b
 Ægipanes. 69. c
 Ægithallorum et achantyllidum ini-
 micitia. 26. a
 Æglator Aretaphilæ pater. 32. a. b
 Ægon ut rex sit creatus. 107. c
 Ægos flumina. 63. b
 Ægris cibum auersantibus, oblatum po-
 num restaurat appetentiam. 200. d
 Ægrotare implacidissima res. 94. c
 Ægrotantium salutis cognitio ex ape-
 tentijs. 266. c
 Ægroti olim palam curabantur. 132. a
 Ægroti quas oburgationes non admit-
 tant. 118. b
 Ægrotorum fastidium. 94. c
 Ægrotatio, mortalitatis admonet. 48. b
 Ægyptus qua re perditæ. 113. d
 Ægypti encomium. 161. a
 Ægyptij omnes medici. 69. d
 Ægyptiorum fabulamentum de clamo-
 re Origis occidente Sirio. 151. a
 Ægyptiorum mos in curandis cadaue-
 ribus. 223. b
 Ægyptiorum osseum cadauer cui sit u-
 sui. 220. a
 Ægyptiorum mos in suis canibus edu-
 candis. 209. d
 Ægyptiorum reges. 45. d
 Ægyptiorum subuersio unde. 113. d
 Ægyptiæ mulieres calceamentis non u-
 tebantur. 18. c
 Æmulatio Dionysij tyranni in poe-
 tica cum Philoxeno. 109. c
 Æmulatio in uirtute honesta. 173. a
 Æmulatio inimicorum qualis esse de-
 beat. 122. c
 Æmulis regni multis existentibus, ma-
 gis elaborandum ei qui id ambiat.
 47. a
 Æmylius Cenforinus tyrannus. 40. a
 Æmylia domus frugalissima. 38. b
 Æmylij dicuntur, qui sæua gerunt im-

peria. 40. a
 Æmylij Scauri fortuna. 100. a
 Æneas uelandi capitis ritum tradidit
 in re diuina faciendæ. 71. b
 Ænarianum commigrationes. 81. d
 Ænitus ab Amulio patre in uenatione
 occisus. 39. d
 Æoleæ qui sint. 82. d
 Æoleum sententia de significatione Bu-
 lini. 213. a
 Æolia fidium lex. 20. b
 Æolia lex tibiarum. 268. b
 Æolus Tuscorum rex. 38. c
 Æqualitas Spartana rebus in omni-
 bus. 62. b
 Æquinoctium. 77. c
 Ær an aquam congelet. 238. a. et seq.
 Ær Anaximeni omnium rerum prin-
 cipium. 250. c
 Ær corpora frangit. 238. a
 Ær est anima. 250. c
 Ær infinitus, eiusque densitas ac raritas,
 principium rerum. 250. c
 Ær neque grauis neque leuis. 247. d
 Ær, quare non frigidus sit. 238. d
 Ær, spiritus, flatus, idem. 250. c
 Ær tenebrosus. 237. d. 247. d
 Ær temperatus. 239. a
 Ær ubique æqualis. 239. a
 Ær cælo subiectus, deorum ac dæmo-
 num plenus. 73. c
 Ær nebulosus, uentorum cursum inhi-
 bet. 267. b
 Ær primario frigidum. 237. d. 247. d
 Ær quid. 86. a
 Æris aperti bonum. 142. c
 Æris leuitas. 247. c
 Æria illustria ac leuia. 238. b
 Ærarium publicum cur in eade Satur-
 ni. 74. b
 Æs alienum unde contrahatur. 133. a
 Æs alienum in fraudem creditorum cō-
 tractum Athenis. 5. a
 Æs optimum illud esse, ex quo tyranni-
 cidis statuæ essent positæ. 117. d. 188. d
 Æris appellaciones ab Homero. 206. d.
 et 212. c
 Æschylus. 85. d. 89. a. 92. d. 93. c.
 Æschyli psychostasia. 161. c. eius graui-
 tas in oratione. 171. b. dictum in
 Isthmij. ibidem
 Æschyli exilium. 92. d
 Æschyli tragœdia. 157. b
 Æschines Demosthenem de re laudabili
 per imperitiam arguens. 89. d
 Æschines Dionysio per Platonem con-
 ciliatus. 117. c. d
 Æschinis et Aristippi dissidentium con-
 ciliatio. 141. c
 Æschinis oratoris uita. 191. a. b. c.
 Æschinis philosophi dictum. 182. a
 Æsculapij ædes cur iuxta urbem posi-
 ta. 78. b
 Æsopi, ad Solonem responsum. 223. c

Æsopi mors. 228. d
 Æsopi fabellæ. 161. b. 181. d
 Æstimare se ac sua quisque debet. 96. a
 Æstus maris ut fiam. 257. c. d
 Æstus ut febrem conciliet. 124. d
 Æthe equa uacationis militiæ præ-
 mium. 68. c. 167. d
 Æthere cælum factum esse. 254. a
 Æthiops à muliere Græca æditus. 231. a
 Æthiopes tricesimo anno senescere.
 262. d
 Æthiopum mos in comparandis sibi ue-
 stibus. 212. a
 Ætnæ fertilitas pratorum. 266. b
 circa Ætnam momem uenatio incom-
 moda. 266. b
 Affabilitas utilis. 43. b
 Affectio ut uitium sit, et item uirtus.
 14. a. 15. d. 16. a
 Affectiones animi. 125. c
 Affectiones corporis, et an illi condo-
 lescat anima. 260. b
 Affectiones sequuntur temperamenta.
 266. c
 Affectiones ubi sint. 260. b
 Affectionibus obnoxia animi pars, an
 rationis experta sit. 13. c. d
 Affectus maximè per auditus sensum
 moueri. 174. b
 Affectus ut uincantur ne eis commo-
 ueamur. 119. b. 98. a
 Affectus nostros Deus optimè nouit.
 230. d
 Affectus omnes ea sequuntur quæ per
 illos uideamur effugere, si nimio pu-
 dore teneamur. 136. b
 Affectus quid. 13. b. 14. a
 Affectus stirpitus euellendi non sunt.
 14. a. 16. c. d
 Affectus non in peculiari animi parte,
 sed totius animi momenta sunt. 15. b
 Affectus mouere in Aristocratijs ueti-
 tum. 15. c
 Affectus corpus mouens. 16. c
 Affectus è carne tanquam radice pullu-
 lant. 16. c
 Affectuum iumenta coerenda. 16. d
 Affectuum ratio. 24. d
 Affectibus miserorum ac querulorum
 magis tangimur. 161. d
 Affectibus humanis inanimata conue-
 niunt. 14. a
 Affectibus etiã bruta laborant. 146. b. c
 Africanus Pompeio refragante consu-
 latum consequi uolebat. 4. b
 Agamedis ac Trophonij mors. 86. c
 Agamemnon ad irascendū lentus. 138. c
 Agamemnon Pæderastes. 69. c
 Agamemnon Vlysi increpanti cedit,
 non Achilli. 117. b
 Agamemnonis intemperantia uerborū.
 162. b. c. eiusdem ridicula ac regia.
 165. b. sordes. 167. d
 Agamemnonis et Cassandræ cædes. 39. d
 Agament-

Agamemnoni graue erat quod multis imperaret. 94.c
 Agamemnone temperantior Alexander magnus. 108.c
 Aganice, Hegetoris Theffali filia, astro nomie perita. 19.c
 Agastis Lacedæmoniorum regis apophthegmata. 56.c
 Agatharchides Samius historicus. 35.d
 Agathocles Siciliæ dominus, figuli filius. 46.c. eius amara responsa. 228.d
 modestia in cõicijs in se iactis. 240.a
 Agatho pulcher puer Eupipidis. 46.c
 Agathon tibias e conuiuio relegauit. 134.b
 Agathon Samius historicus. 40.a
 Agathonis conuiuium apud Platonem. 136.d
 Agaves insania. 131.c
 Agendum esse aliquid. 94.a
 Agenor ouium studiosus. 83.d
 Agenoris lucus. ibidem
 Agefilaus. 35.d. 51.a. 56.c
 Agefilaus à quibus laudari sustinebat. 133.a
 Agefilaus suæ uirtutis testis ipse sibi factis erat. 171.d. 172.a
 Agefilaus in arundine cum pueris equitans deprehensus. 58.b
 Agefilaus culpatus quod Thebanos bellare docuisset. 62.c
 Agefilaus Themistoclis frater. 35.c.d
 Agefilaus Pausaniæ pater illum inedia occidit. 58.d
 Agefilaus amicorum supra modum studiosus. 5.a
 Agefilai constantia. 112.b. temperantia. 108.c
 Agefilai apophthegmata. 51.a. b. 56.c
 Agefilai epistola ad Ephoros. 57.c
 Agefilai prudens responsum ad patrem iniqua petentem. 137.a
 Agefilai senis encomium ex Xenophonte. 179.b
 Agefilai ad honores promotio. 4.a. b
 Agefipolis Cleombroti apophthegmata. 58.d
 Agefipolis Pausaniæ. 58.d
 Agis iunior et ultimus. 59.b
 Agidis Argini adulatoris dictum ad Alexandrum. 50.d
 Agidis apophthegmata. 58.d
 Agidis iunioris apophthegmata. 51.b
 Agidis Archidami apophthegmata. 58.d
 Agidis præclara facta. 115.a. 62.c
 Aglaja Gratia. 130.d
 Agri terminus quousque protendatur. 71.c
 Agricola inter hostes in bello tuti. 81.b
 Agricultura à Gelone rege cum suis tanquam per expeditionem exercita. 46.a
 Agrigentini ceruleum colorem prohibuerunt. 11.b

Agrionia festi. 82.d
 Ajax Telamonis filius. 36.d. eius peccantiam. 228.d
 Aiacei fiducia et cõstans amor. 166.c. d
 Aij Locutij ædes. 100.b
 Ainautæ qui sint. 82.b
 Alalcomenæ unde dictæ. 83.b
 Alastor quid. 81.d
 Albus color, solus syncerus ac purus. 72.d
 Alba et mollia corpora, ferè bello inutilia. 57.a
 Albi ut laudentur. 176.d
 Albis uestibus cur uterentur mulieres in lectu. 72.d
 Alcamenes Telecri. 59.b. 66.d
 Alcander Lycurgo oculos baculo eruit. 62.c
 Alceste uiri studiosa. 26.d
 Alcibiades ut ad honores promotus. 112.b
 Alcibiadis ingenium uarium. 112.b. eius metus in dicendo. 171.d
 Alcibiadis ante orationem questio. 3.b
 Alcibiadis apophthegmata. 49.c. d
 Alcibiadis adulterium. 95.a
 Alcibiadis ingenium in republica administranda. 2.a
 Alcibiadi obiectum à Lacone. 65.a. b
 Alcibiadi grauitas dicenti apud Athenienses coturnix e sinu euolauit in concione. 1.d
 Alcinoi humanitas erga hospitem. 197.b
 Alcippa Cenomai filia. 40.a
 Alcippi filie à Damocrita matre occisæ. 110.d
 Alcmeon Themistocle oppugnans. 4.a
 Alcmeon Eumenides fugiens ubi habitauit. 91.d
 Alcmeonis conuuium retortum. 109.a
 Alcman optimus modorum poeta. 21.b
 Alcyones auiculæ industria. 185.b. c. et 101.a
 Alæ comparata uita humana. 94.d
 Alexander Magnus. 47.b. c
 Alexander rex quo die obierit. 217.b
 Alexander ex uino ad prouocationem sumpto periit. 123.d
 Alexander de Diogene. 92.d. 93.a
 Alexander ad Diogenem. 129.c
 Alexander Deum se non esse, duabus rebus deprehendebat. 117.a
 Alexander Cletum quare occiderit. 119.a
 Alexander uirtutem muliebrem honorat. 34.a. b
 Alexander à Megarensibus ciuitate donatus. 234.d
 Alexander de Branchidarum subuersione non laudatus. 228.d
 Alexander bibendo committere uolebat ut Asculapio opus haberet. 138.d

Alexander Molossus à Lucanis occisus, Alexandrum Macedonem in Italiam exciturus erat, nisi mors antecurrisset. 102.c
 Alexander philosophus etiã erat. 103.c. et deinceps
 Alexander iuri cedere, cæteris rebus antecellere uolebat. 105.d
 Alexander existimationis suæ eleuationem clacularem sibi indicatã quam fortiter dissimulans celerit. 107.c
 Alexander quam fecerit Diogenem. 129.c
 Alexander inuidos non habebat, sed fores. 26.b
 Alexander eam ad arma capiendã eodem motus. 268.d
 Alexander Pheræus tyrannus. 51.d. quã sit commotus tragædo quodam spectando. 105.b
 Alexander seuitia in Parmenionis amicis. 160.b
 Alexander Magni temperantia. 157.c. intemperantia. 123.d
 Alexanderi obsonatores. 124.d. 47.c
 Alexanderi emulatio aduersus patris successus. 47.b. eius apophthegmata non pauca. ibi. c. d.
 Alexanderi querela aduersus patrem de multitudine fratrum. 47.a
 Alexanderi continentia ac abstinentia. 47.d. 144.d. crapula. 123.d. liberatilitas. 28.a
 Alexanderi amici. 48.a
 Alexanderi cogitatio quid ageret subactio mundo. 56.b
 Alexanderi filius patrem Dario prode re uolens, à Dario occisus. 37.a
 Alexanderi fletus quod nondum uno mundo potitus esset, quum essent infini. 94.c
 Alexanderi Magni candor. 96.c
 Alexanderi ægritudo. 16.a
 Alexanderi pernicitas in cursu. 96.d
 Alexanderi commendatio per Aristotelem. 97.a
 Alexanderi mors, in felicitate Romanorum ponenda. 102.c
 Alexanderi Macedonis ingens spiritus. 102.c. d. eius seu uirtus seu fortuna pulchre enarrata. ibid. et deim per duos libros.
 Alexanderi casus ac uulnera. 102.d
 Alexanderi primum bellum suscipientis facultates. 103.a
 Alexanderi munificencia ac liberalitas in homines industrios. 105.b. et deinceps
 Alexanderi habitus corporis. 105.d
 Alexanderi temulentia excusatur. 106.d
 Alexanderi continentia erga mulieres. 107.a. continentia erga suos. 9.d. 105.a. 107.b
 Alexanderi prædium, cœna, lusus. 107.a
 Alexandri

Alexandri Macedonis præsumptio de uictoria. 43.d
 Alexandri facinora per adultores corrupti. 116.d
 Alexandri dictum nobile in nuncio uelut rei lætæ accurrente. 124.d. eiusdem apophthegmata. 104.b. c
 Alexandri uulnera ac aduersi casus. 107.d. 108.a
 Alexandri molimen quod fuerit. 108.b
 Alexandri uirtutes. 108.c
 Alexandri ingenium ex multis uirtutibus aptum coalitumq. 108.c
 Alexandri fulmineum factum. 108.d
 Alexandri continentia ad sororis peccatum. 9.d
 Alexandri Bucephalus. 149.c
 Alexandro difficultates obiectæ. 107.d
 Alexandro maledicens miles, ab ipso duce suo hasta percussus. 45.d
 ab Alexandro subacti feliciores erant, quam qui eum effugerent. 103.c
 Alexandrum deum facere uolebant Athenienses. 3.c
 Alexandrinis cur pepercerit Augustus. 56.b. 8.a
 Alexandridas Leontis. 59.c. d
 Alexia Amphiarai filia. 54.d
 Alexini sophiste uanitas. 137.c
 Alexius poeta senis gloriosa mors. 179.c. eius dictum de uoluptatibus. 163.b
 Aliartus Bœotie oppidum. 109.c
 Aliena prudentia et consilio cur homo opus habeat. 118.a
 Aliena reprehendere facillimum. 175.b
 Aliena uitia inquirens, ipse proprijs totius scatenis, reprehensus. 118.d
 Alienarum adium secreta rimari non decet. 144.c
 Alienis mulieribus consuecere maritos suos mulieres probe nolum. 19.b
 Alienis in malis peruestigandi curiositas. 142.c
 Alijs corripiendis alij redarguendi non nunquam. 118.c. d
 Alimentum omnia in se habet. 250.c
 Alimentum stellarum. 253.c
 Aliterius quid. 81.d. 145.b
 Allegorie in poesi. 162.c
 Aliensis Romanorum clades. 102.a
 Aloa piscis cantibus mouetur. 146.c
 Alphitus et Accus fabulæ. 243.a
 Alternis tantum diebus cibum sumentes in fame. 126.d
 Althea Meleagram ex Marte gignit. 36.c
 Alui subductiones. 126.b
 Alynomus ex olitore rex factus. 107.d
 Alysi herbe uis. 203.d
 Amantium cæcitas. 176.d
 Amantium modestia. 138.c. d
 Amantium inter se manes post obitum mutua consuetudine fruemus. 270.b

Amare ex unguibus, pro uerb. 41.a
 Amare ut Pieriam Phrygius amauit, pro uerb. 31.c
 Amaritudo aquæ marinæ. 263.c
 Amasis Aegyptiorum rex. 34.c
 Amatores, testes non adhibent uoluptatibus ex amicis capiendis. 171.d
 Amatorum cum amasis cõuersantium mira continentia apud Cios. 29.c
 Amatorie narrationes. 28.d
 Amatorum uituperatio. 17.b
 Amazones Lycia depulse. 28.d
 Amazones à Dionysio occise. 84.a
 Amatorum, reipublicæ pernicies. 10.c
 Ambitio et sumptus e ciuitate pellendæ. 11.c
 Ambitiosi et contemptores, meritis sua gloria fraudant. 176.c
 Amemnones qui dicantur. 80.a
 Amethytorum uis attractrix. 160.d
 Amica et uxor differunt. 18.c
 Amicæ sue, non Pelopide, hominem quendam nequam Epaminondas dimittit. 51.c. d
 Amicæ creditæ stupratæ ultio quantas tragœdias excitari. 12.d
 Amicitia semper comoda. 111.b
 Amicitia rerum omnium delectabilissima. 111.d. animal minime gregarium. 159.c
 Amicitia tria requirit. 159.c
 Amicitia in multis diffusa, moribus obest. 160.c
 Amicitia quibus in rebus sita. 159.c
 Amicitia dormiens excitanda. 141.c
 Amicitia hominis duplex, ad seipsum et ad alterum. 130.b
 Amicitia quare amplectenda. 150.b. c
 Amicitia non tantum ad aras usque, sed omnibus legibus seruanda. 5.a
 Amicitia iura quatenus seruanda. 5.a. b
 Amicitia principum. 111.d
 Amicitia conciliatrix est morum et studiorum similitudo. 111.b
 Amicitia omni renunciandum ei non esse, qui magistratûs suscipiat. 4.c. d
 Amicitia laus. 111.b
 Amicitia fons. 111.d
 Amicitia fructus. 159.d
 Amicitia uerè impedimenta. 159.b
 Amicitia finis in uiuando non ponendus. 160.c
 Amicitia fraternæ commendatio. 270.b. c. et deinceps
 Amicitia optimatum non refugienda. 130.c
 Amicitiam ueram inter plures consistere non posse. 159.d. 160.a
 Amicitiam priuatam Callieratidas cum alieno inire non uult. 5.a
 Amicum à matre traditum conferuare, pro uerb. 104.a
 Amicus ad aras usque. 49.c
 Amicus, sua uis res. 111.b

Amicus magis quam aqua aut ignis necessarius. 111.d
 Amicus, facinorum particeps non est. 112.c
 Amicus nunc laudat, nunc obiurgat. 113.a. b
 Amicus utilitati studet amici, adulator uoluptati. 123.d
 Amicus sic contristandus, ut prophis. 113.b
 Amicus etiã dum nescis prodest. 116.a. b
 Amicus in rebus iustis, non iniustis, amico adest. 116.c
 Amicus ut sit admonendus. 117.b
 Amicus bene facere cupiens, etiã si non faciat impeditus, premio tamen dignus est. 117.c. d
 Amicus alter ipse. 159.b
 Amicus, unus inter plures. 159.b
 Amicus constans, rara avis. 160.c
 Amicus non fictus Zopyrus. 45.b
 Amicus mutuum dat, inimicus repetit. 136.c
 Amicus ab amico in re turpi non palandus. 6.a
 Amicus optimus qui sit. 90.c
 Amici à nobis laudandi. 5.b
 Amici et adulatoris discrimen. 110.d. et deim. 115.d
 Amici mores simplices, adulatoris simulati. 115.d
 Amici uix umbra cuiquam coningit. 159.b
 Amici qui censendi. 159.c. d
 Amici futuri exploratio. 159.d
 Amici amittendi ratio difficilior quam admittendi. 159.d
 Amico simul et adulatore eodem utendum non esse. 116.c. 49.a
 Amico retinendo non multis est opus beneficijs, sed parando. 180.b
 Amici regum, computatorû digitis ac calculis similes. 45.d
 Amici, laborum socij assumendi in rebus arduis. 5.b
 Amici quos Alexander Magnus sustulit. 118.d
 Amicorum paria quinque celebriora. 159.b
 Amicorum gratia dura passi. 160.b
 Amicorum beneuolus sermo, medicina animi male affecti. 84.c
 Amicorum ex malis sibi quisque confulat. 125.d
 Amicorum mores considerandi. 137.d
 Amicorum offensa ut excipienda. 142.a
 Amicorû fraudulentorû pernicies. 5.a
 Amicorum delicta non omnia dissimulanda. 5.a. b
 Amicorum parandorum studiosus fuit Scipio. 53.d
 Amicorum inopia per occasionem à magistratibus opitulandum. 5.c
 Amicis maxime indigent principes et fortu-

fortunati. 118. d
 Amicus ingenuis aut acerbis inimicis opus esse ad incolumitatem seruandam. 120. a. b. 121. c
 Amicis in nos nostris conspirantibus, quæ spes reliqua uitæ. 46. c
 Amicis an commodare præ inimicis debeat magistratus. 4. d. 5. c
 Amicis quatenus commodandum. 5. b
 Amicis honor à nobis delatus, in nos redundat. 5. b
 Amicos conuiuio excepturus, ebrietatem caueat. 123. c
 Amicos fastidit inconstancia. 159. b
 Amicos irremuneratos sibi uel morte præripi dolebat Philippus. 47. a
 Amicos iuuandi occasio iustissima. 57. a
 Amicos aduersa fortuna indicat. 63. c
 Amicitiarum ratio. 242. d
 Amisodarus, qui et Isaras. 28. d
 Ammonius Plutarchi præceptor. 118. d
 Ammonis filius an fuerit Alexander, dubitatum. 108. b
 Amnesia Atheniensium. 7. d
 Amor uelut hedera. 177. a
 Amor sui. 110. d. 96. c. 5. b
 Amor suspensus et arrogancia abscindenda. 117. a
 Amor ualidissimus atq; sanctissimus à uirtute profectus. 11. b
 Amor non ei sciendus. 16. d
 Amor patris in filios. 43. a
 Amor uehemens primum profectus indicium. 170. b
 Amor cæcus, inimicitia et odium occultatum. 138. d
 Amor dispersus minor est. 159. c
 Amor ac pudor iugales. 17. c
 Amor contemptus se ipse ulciscitur. 38. b
 Amor præpositus in solis hominibus, non in feris. 69. c. d
 Amor ciuium firmissimus qui sit. 11. b
 Amor crocodilorum erga liberos, ex iudicio est, non ex affectu. 153. c
 Amor inter eos etiam qui sese mutuo nunquam uiderunt, ex auditu conciliatur. 270. b. c
 Amoris germana medicamenta. 18. a. b
 Amoris uis. 31. b. c. 32. a. b. 33. d. 107. b. c. 199. c
 Amoris cæcitas. 34. b. c. 121. d. 176. d
 Amoris nimij ac suspiciosi exitus. 38. a. b
 Amoris parentum erga liberos consideratio. 185. a. b. et deinceps
 Amoris Cupidinei tristes exitus. 109. c. d. et deinceps
 Amoris uesania ac uelut furor. 109. c
 Amori etiam hostis ignoscitur. 33. c. d
 Amores ferarum mirabiles. 150. b
 Amores Atheniensium erga pueros. 43. d. 44. a
 Amoris alienis æquissimus Alexander Magnus. 47. d. 107. b

in Amoribus militis sui conuiuet Fabius Maximus. 52. c
 Amphiarus Archemori matrem conuolans. 87. a
 Amphiarus cum curru absorptus. 36. b
 Amphictyon à Sthenelo in exilium pulsus. 35. d
 Amphictyones, primus Græciæ conuulsus. 179. c
 Amphilocho oraculum. 231. b
 Amphion Thebes conditor. 130. d. citharæ inuentor. 20. a
 Amphissa Phocidas ciuitas. 29. c. d
 Amphisse mulieres. 29. c. d
 Amphoris similes, qui palponibus sese dant. 137. c
 Amphoterus et Hecaterus. 46. d
 Amphotides thecæ. 174. b
 Amulij tyrannis. 39. d
 Amygdalæ duræ, lapides. 64. c
 Anabus Libis. 32. d
 Anacharsidis de Græcis dictum. 171. a
 Anaxagoras Pericli familiaris. 130. c
 Anaxagoras obitus sui diem feriatum esse pueris disciplinarum studiosis uolebat, pro honoribus sibi publice decretis. 10. d
 Anaxagoras fundo proprio se abdicans. 234. c
 Anaxagoras in uinculis quadraturam circuli scripsit. 93. d
 Anaxagoræ carcer. 26. c. 173. c
 Anaxagoræ constantia in nuncio mortis filij sui. 89. c
 Anaxagoræ Clazomenij opinio de principijs. 250. c
 Anaxander Eurycratis. 59. c
 Anaxandride. 59. b
 Anaxarchus philosophus centum talenta ab Alexandro petens accipit. 47. c. eius dictum reprehensum. 129. a
 Anaxarchus pistillis ferreis conuulsus et concisus. 16. a
 Anaxarchus robore canino. 15. a
 Anaxilæ apophthegma. 59. c
 Anaximenes rhetor. 48. b
 Anaximenes Milesij opinio de principijs. 250. c
 Anaximenes opinio ab Aristotele refutata. 237. d
 Anchurus Mide regis filius se in uoraginem immittit. 36. a
 Ancus Martius primus Fortune templum substruxit. 100. a
 Anci Martij fortuna. 101. b
 Ancille Lacenæ pudicæ respōsum. 17. d
 Ancille cur Matutæ ædem ingredi non possint. 71. c
 Ancillarum Romanarum forte facinus. 38. d. 39. a
 Ancillarum Smyrnenarum egregium factum. 38. d
 Ancillis aut scortis colludere maritos ne ægrè ferant uxores. 17. d

Anseres. 95. b
 Andocidis oratoris uita. 189. b. c
 Andreas Corinthius musicus. 22. a
 Androclidas Lacon claudus militans. 59. c
 Andron Sami cur Pedetes dicitur. 84. b
 Anguille cicures. 151. b
 Anima quid sit. 258. a. b
 Animus æquus in degenda uita. 84. d
 Animus exul. 93. d
 Animus temperatus. 15. a
 Animus humanus uariis. 13. c
 Animus si à corpore in ius uocetur, non effugiat malæ administrationis criminem. 127. d
 Animus est corporis inquilinus. 127. d
 Animi mala latere. 131. d
 Animi affectiones. 125. c
 Animi partes duæ. 113. b
 Animi moderandi ratio. 36. d
 Animo insunt tria. 14. a
 Anima an condoleat affectionibus corporis. 260. b
 Anima humana nihil preciosius. 36. a. b
 Anima incorporea. 258. b
 Anima immortalis. 258. c
 Anima uelut charta ad annotandum parata. 258. d
 Anima mundi. 258. b
 Anima animalium. 258. b
 Anima post mortem premium aut supplicium recipit. 230. b
 Anima Solei cuiusdam in corpus reuertitur. 231. b
 Anima propter animam patitur. 230. a
 Anima unde sensibilis, quidq; eius principatus. 259. d. 260. a
 Anima Neronis apud inferos. 232. d
 Anima Stoicorum. 237. a
 Anima an mortalis. 258. c. 230. a. b. 98. c
 Anima euocatio. 86. c. d
 Anima generatio. 247. c
 Anima partes. 258. b
 Anima fabricatio in Timæo Platonis. 22. b
 Anima uehiculum trahentia iumenta. 14. c. d
 Anima motus per accidens. 258. c
 Anima principatus, et quæ in parte. 258. b
 Anima quaternio. 250. d
 Anima ne an corporis sit somnus ac mors. 262. b
 Anima uelut corpore liberatæ uis miranda. 231. b
 Animam Pausaniæ placare iussi Spartanæ. 230. b
 Animam aut fatum quid poetæ appellent, diligenter expendendum poetarum legentibus. 163. c. d
 Anima piorum qualiter habeant apud inferos. 90. a
 Anima ad secundam generationem redeunt. 232. d
 Anima

Animæ inimicæ sese mutuo complexæ ac uorantes. 232. c
 Animæ mortuorum umbram non faciunt. 82. d
 Animæ quarum ob scelera posterius puniuntur, grauissima supplicia patiuntur. 232. c
 Animæ defunctorum tanquam bullæ ar dentes uise. 231. b
 Animarum conciliatores. 230. b
 Animarum damnatarum supplicia apud inferos. 231. d
 Animarum in uaria corpora transmigratio. 232. d
 Animarum expiatio. 228. b
 Animarum nota ac cicatrices. 231. d. 232. a
 Animal nullum tam exiguum quod non pro uita pugnet. 171. b. 50. d
 Animal, terrestris planta. 263. a
 Animale nostrum moribus formari posse. 14. a
 Animalia ægra unde auxilium querunt. 266. c
 Animalia cibi moderatu se curantia. 150. d
 Animalia cædi ad uitium nostrum necesse non esse. 147. c
 Animalia ephemera. 87. b
 Animalia proles suas ardentissime diligunt. 149. c
 Animalia in usum suum homines conuertunt, alij alijs. 120. c
 Animalia medicinæ usum docuerunt. 149. b
 Animalia quomodo genita et interitui obnoxia. 261. d. 262. a
 Animalia quanto tempore in utero conuolunt. 262. a
 Animalium anima. 258. b
 Animalium inter se insita odia. 153. b
 Animalium mutua transmutatio. 261. d
 Animalium omnium maximè noxia, tyrannus, et adulator. 115. b
 Animalium opera in usum nostrum omnia uertimus. 158. a
 Animalibus uesci cur noluerit Pythagoras. 122. b. 145. d. 235. b
 Animans mundi nec simplex nec compositus. 13. c
 Animantia omnia bruta natura sua recte uti norunt. 158. a
 Animantium genera quot, et an sensu rationeq; prædita. 262. a
 Animantium generi fatiocinandi uis tributa, et numeri notitia indita. 151. a. 152. b
 Animantium nostro hospitio utemium duo, musca et hirundo, cicurari non possunt. 235. c
 Animatum omne, rationis compositum. 146. a
 Animatum quod sit, non interficiendum nec corrumpendum nisi noceat. 76. c. d
 Animus si à corpore in ius uocetur, non

effugiet malæ administrationis criminem. 127. d
 Animus exul. 93. d
 Animus æquus in degenda uita optimus. 84. d
 Animus humanus natura duplex. 16. b
 Animus humanus quasi tetrachordum. 267. c. d. tanquam æger incultus. 174. c. d
 Animus immortalis. 98. c. 230. a. b. 228. b
 Animus in rebus aduersis infractus, profectus philosophici iudicium. 172. c
 Animus ingens premium corpori pro hospitio debet. 127. d
 Animus ne corpori nimium instet. 128. c
 Animus rationalis, et animus irrationalis. 14. a
 Animus remissione et labore conseruatur. 43. b
 Animus temperatus. 15. b
 Animi etiam morbi aperiendi. 132. a
 Animi gaudium et hilaritas ut paratur. 159. a
 Animi humani ortus. 93. c. d
 Animi mala, corporis malis periculosa. 131. b
 Animi male affecti medicus, sermo. 84. c
 Animi moror ut leuandus. 187. d
 Animi cupiditate corpus ad uoluptatē non concitandum. 124. b
 Animi partes duæ. 113. c
 Animi partes brutæ, rationali subijciendæ. 172. d
 Animi humani pars altera rationis expers, alia particeps. 13. c. 14. c
 Animi perturbati nec satis compositi somnia. 172. d
 Animi recta constitutio quantum uitæ præsidium. 98. b
 Animi tranquillitas ac firmitas, profectus circa uirtutem indicium. 170. d
 Animo tria insunt, potentia, affectus, et habitus. 14. a
 Animo uirtus aut uitium inest. 168. d
 Animum, quum remittitur, rumpi arcu, ut daret, remitti solere. 182. c
 Animorum ægritudinibus sola philosophia medetur. 42. c
 Anio, siue Anien, fluuius ab Anio regere dictus. 40. b
 Anius Tuscorum rex raptæ filie indignatione se præcipitat. 40. b
 Annibal ad concionandum ineptus. 7. a
 Annibal ut exhaustus. 102. a
 Annibal dictum de Fabio. 52. c
 Annibal exulis responsum ad Antiochum. 93. b
 Annulus angustus non gestandus. 44. b
 Annulus sigillaris. 4. c
 Annulus stupri indicium. 38. a
 Annulo suo Alexander os Parmenionis obsignat in arcans commissis. 47. d. 105. a

Annus Iouis esse cur dictus, menses Iunonis. 76. d. 139. c
 Annus magnus quantus sit. 256. a
 Annus uertens. 256. a. b
 Anni planetarum. 256. a
 Anni principium quando optime sumatur. 71. d. 72. a
 Anse philosophiæ, disciplinæ. 17. a
 Anser puerum amans. 150. b
 Anseres in Capitolio Rom. Gallos subeunt produunt. 102. b
 Anserum Cilicum industria. 148. b
 Anserum honos apud Rom. 78. c. 102. b
 Antagoras poeta. 48. c. pastor. 84. b
 Antalcidæ dictum. 51. b
 Antalcidæ Laconis apophthegma. 51. b. 59. c
 Antalcidæ Spartiatae urbanitas. 51. e. 59. c
 Antæas Scytharum rex. 45. d. 105. c
 Antæi urbs. 151. c
 Anthedon quæ sit. 81. b
 Anthelij qui dicantur. 257. d
 Anthes hymnorum inuentor. 20. a
 Anthiæ pisces se mutuo iuuant. 151. d
 Anthias, sacer piscis. 153. b
 Anthippus poeta. 21. c
 Anticipationes. 258. d
 Anticles auctor. 21. c
 Anticlia Ulyssis mater. 83. b
 Anticyra infantiæ medetur, si sola sit. 141. b
 Antigenidas tibicen. 52. a
 Antigenis militis sui amori Alexander ignoscit, atq; adeo medetur. 107. b
 Antigenis Pellenæ uirtus. 107. b
 Antigonus Macedonum rex unoculus irrisus, quam grauius se ultus sit. 43. d
 Antigonus senex cōmentarium de Iustitia cōscriptum recipere noluit. 104. a. b
 Antigonus senior à Biante uel inuitus talentum extortus. 135. d. 136. a
 Antigoni apophthegmata. 48. b
 Antigoni cōstātia in filij sui morte. 89. d
 Antigoni regis mansuetudo mira. 139. c
 Antigoni dictum. 136. d
 Antigonæ captiue amore captus Philotas Parmenionis filius, uir alioqui ferreus. 107. b
 Antimachi consolatio. 85. d
 Antiochus. 51. c. 59. d
 Antiochus et Philippus inuicem se in bellis impediabant. 102. a
 Antiochus accipiter appellari gaudebat. 151. a
 Antiochus tertius cōtra leges imperatū audiri uolebat. 48. d
 Antiochi erga Iudeos sabbatizantes modestia. 49. a
 Antiochi Ephori apophthegma. 51. c
 Antiochi Pontici et Chariclis fratrum inter se odium. 269. d
 Antiochi Hieracis erga fratrem bellū, ac mox pietas. 48. d

Antipater. 50. b
 Antipater intus purpureus, foris albus. 47. d
 Antipater Cassandri filius pudore Stulto subuersus. 135. c
 Antipatri liber de Animalibus. 267. c
 Antipatri in morte Parmenionis dictum. 48. d
 Antipatri Tarfensis moribundi gratitudo erga deos. 95. d
 Antipatri urbanum dictum de Demade fene. 133. c
 Antipatrides. 47. d
 Antiperistasis. 258. a
 Antipodum ratio. 257. b
 Antiphates pulcher. 49. b
 Antiphera ferua. 71. c
 Antiphonis imprudens loquendi libertas apud Dionysium tyrannum. 117. d
 Antiphontis oratoris uita. 188. c. d. & deinceps
 Antisthenes obsonium ipse & salamentum per forum deferre non erubescibat. 6. c. c. Eius scire dicta. 168. a
 Antistrophe. 269. a
 Antonius Romanorum mores subuertit. 113. d
 Antonij aduatores in amoribus Cleopatras. 115. b
 Antonij & Augusti inimicitie. 56. a
 Antonij genius uelut reformidabat Cesaris genium. 100. c
 Antronis Coratij bos insignis magnitudinis. 70. c
 Anus iam, Dionysij senioris mater, uiro tradi cupit. 46. b
 Anus importunitate audientiam a Philippo extorquens. 47. b
 AORNUS petra apud Indos. 48. a
 Apelles & Lysippus Alexandri equales. 105. d
 Apellis urbanum dictum. 42. b. 140. b
 Apellis egroti paupertas ab Arcefilao amico subleuata. 116. b
 Aper Xanthijs infestus. 29. a
 Apes aculeo in moechos seuiunt. 267. b
 Apes cur fumum ferre nequeunt. 267. b
 Apes cur in moechos aculeo seuiant. 267. b
 Apum studium. 175. d. industria. 185. b. ferocia. 11. a. memoria. 146. c
 Apum dux, qui optimus est. 7. c
 Apum pleriq; similes sumus. 91. b. c
 Apibus comparati pueri studiosi. 167. d
 Aphabroma quid Megarensibus. 81. a
 Apharetus Marpijsam rapit. 40. a
 Aphareus rhetor. 191. a
 Aphester. 80. a
 Aphobus Theripides Demosthenis tutor. 192. d
 Apologus pulcher. 128. c
 Apollo ad fenestram limen non peruenit. 87. b
 Apollo consultus an eadem sibi quae patri uiderentur. 56. d
 Apollo insularis deus. 154. a
 Apollo musicae, citharae & fidium inuentor. 21. c
 Apollo Rheneates post mille annos ultus. 229. a
 Apollinis oracula. 89. a
 Apollinis se filium Dionysius nominabat. 106. d
 Apollinaris herbae uis. 204. b
 Apollodori somnia horrenda. 228. b
 Apollonis, Eumenis regis mater. 270. b
 Apollonius Herophili discipulus. 264. a
 Apollonij super luctu filij consolatio. 84. c
 Apophthegmata cur collegerit Plutarchus. 45. a
 Apophthegmata regum & imperatorum. 45. a. & deinceps. Graecorum. 49. a. b. Romanorum. 52. b. Laconica. 56. c. Laconum ignobilium. 64. c. Lacenarum. 67. a
 Apophthendonei qui sint. 80. c
 Apothetus, lex quaedam tibiarum. 20. b
 Apparatus fugitantes Lacones. 65. c. d
 Appellatio a Philippo rege dormitante ad illum ipsum attentio. 47. b
 Appetitia stomachi pura & sana quid libet etiam reddat suauis. 124. c
 Appetentiae refrenandae. 124. d
 Appetentiae unde sint animalibus, & uoluptates. 262. d
 Appetitio uehemens formidinem secum habet. 97. d
 Appetitus, temperamenta sequuntur. 266. c
 Appetitus ratio. 262. d
 Appetituum differentiae. 69. a
 Ap. Claudij senis praeclearus in rempublicam animus. 183. c
 Appij & Scipionis Africani disceptatio. 6. a
 Applausus nimis uitiosus. 176. d
 Applausus non magnopere expetendus philosopho. 171. d
 Aprorum dentes. 148. a
 Aprorum lachryma dulcis, ceruorum salsa. 265. d
 Apum similes sumus. 91. d
 AQUA cur in superficie alba, in fundo nigra spectetur. 267. c
 Aqua etiam igni coacta, utilis est. 236. b
 Aqua frigiditatis fons. 236. b
 Aqua nunquam horrenda. 236. b
 Aqua nunquam nocua. 236. b
 Aqua omnia nigrescunt. 238. b
 Aqua principum rerum. 250. b
 Aqua uiri nequit. 239. b
 Aqua uino forti miscenda. 126. c. 182. a. b. post temulentiam bibenda. 125. d
 Aqua ne an ignis uita humanae conductibilior. 235. d. & sequi.
 Aqua Thaleti rerum omnium principum. 250. b
 Aqua marina cur arbores non nutriat. 263. c
 Aqua marina, crassa, grauis, siccans. 263. c. eius usus. 120. c
 Aqua frigore grauior & corpulentior fit. 264. c
 Aqua putealis minus alit quam caelestis aut fontana. 267. a
 Aqua colorem a solo subiecto capiunt. 112. a
 Aqua usus. 126. c. d
 Aqua potus lenis. 126. d
 Aqua potus Demosthenes. 194. b
 Aqua pluuiialis efficacia. 263. d
 Aqua ad ignem oppositio. 239. a
 Aqua congelatione naues conteri. 238. b
 Aqua uetustas. 236. a
 Aqua inuentor nullus. 236. a
 Aqua uilitas perpetua. 286. a
 Aqua dulcem de mari extrahat. 264. b
 Aquam cur uino miscemus. 264. c
 Aquam alienam quatenus haurire permittat Plato. 233. a
 Aquam marinam in flammis ne immiseris. prouerb. 263. c
 Aqua intercute laborans Heraclitus, medico praecepit ex umbra facere scitatem. 128. a
 Aqua immota, putrida. 236. c
 Aqua frigida miraculo non sunt, sed calida. 266. d
 Aqua frigidissima quae. 238. b. 239. d
 Aqua calide perfrigeratae minuitur. 237. a
 Aqua uiuae. 236. c
 Aquarum uectabulum. 257. d
 Aquarum calidarum usus. 236. b
 Aquarum discrimina. 263. c
 Aquatica terrestribus ignotiora nobis sunt. 150. c
 Aquila portentum. 30. d. 39. c. 107. c
 Aquila septem reliquae de exercitu Pompeij, a Cicerone irrisa. 55. d
 Aquilarum & draconum inimicitiae. 26. a
 Aquilonares homines longeuiores. 262. d
 Aquilonares partes intemperatae. 257. b
 AXA cornea Deli, una ex septem mundi miraculis. 154. a
 Axatenuis amicitiae iura & ultra seruanda, contra Periclem. 5. a
 Ax Herculi & Musis communis. 75. c
 Ax Herculis due. 75. c
 Ax due in Germania clangorem edentes uictoriae tempore. 38. a
 Axeni litus in Thracia. 82. a
 Axanae agri Molossi. 80. d
 Axanearum texturam imitate & matrone in telis, & piscatores in sagenis. 148. b
 Arbores quaedam cur folia non abijciant. 262. e
 Arati

Arati ad rempublicam gradus. 3. d
 Arationes Atheniensium sacrae tres. 19. a. b
 Aratri usus in condendis urbibus. 72. d
 Aratus Nicoclis tyranni percussor. 3. d
 Arbitri delecti auctoritas quam sancte apud Persas culta. 369. d
 Arbor non omnis mansuescit. 120. c
 Arbores neglectae degenerant. 40. d
 Arbores zephyro grauidae fiunt. 78. b
 Arbores a siccantibus laeduntur. 263. c
 Arbores & plantae in mari unde alantur. 263. c
 Arca argenti, semper plena Simonidi, gratiarum autem arca uacua. 228. c
 Arcades primi homines ex terra. 76. d
 Arcadian Achuius maledicus in Philippum, ab ipso sibi muneribus conciliatus. 139. d
 Arcanum quod haberi uolebat ab Herphastione, ut obsignaret Alexander. 105. a
 Arcani eruendi malum. 145. a. Eius delegendi periculum. 5. a
 Arcana etiam penetrant aduatores. 112. d
 Arcana regum scire ne desideres. 48. d. 143. a
 Arcana naturae indaganda. 143. b
 Arcanorum nostrorum tam odimus aduatores, quam inuidiatores. 46. a
 Arcanis suis effrendis magis offerebatur Gelon, quam loquendi libertate. 46. a
 Arcefilaus Academicus. 242. a
 Arcefilaus Batto scholam cur interdixit. 113. b
 Arcefilaus Batti Eudemonis filius tyrannus Cyrenensium. 34. b
 Arcefilai in amicitia prohibitas. 116. b
 Arcefilai scilicet in libidiniosos. 124. c
 Arcefilai modestia in defectu panis in conuiuio per seruos non appositi. 140. d
 Archelaus Apollodori filius de morte. 86. d
 Archelai dicta. 46. c
 Archelai apophthegmata. 45. c. d. 135. d
 Archelai auaritia ut reprehensa, & reuoluta. 105. c
 Archemorus. 87. a
 Archeptolemi damnatio. 189. a
 Archestrati poetae inopia. 105. b
 Archias Achaonis amator, illi exitium attulit. 109. d
 Archius Phygadotherus. 193. c. 194. c
 Archidamus. 50. d. 51. b
 Archidamus Lacedaemoniorum rex multatus quod mulierem pufillo corpore uxorem duxisset. 40. c
 Archidamus Agefilai filius. 60. a
 Archidamus pecunijs multatus a Lacedaemonijs. 40. c
 Archidamus Zeuxidami, 59. d
 Archidamus Spartiarum rex. 2. d
 Archidami de Pericle sententia. 2. d
 Archidami apophthegmata. 50. d. 60. a
 Archidamide apophthegmata. 59. d
 Archimedis geometrae attentio in suo opere. 180. a
 Archilochus musicus. 21. a. 92. c
 Archilochus poeta. 163. d. 168. a. 177. a. 66. c. 144. a. 20. c. 23. b. Eiusdem inuenta. 23. b
 Architektorum duorum Atheniensium inter se commissio non in faceta. 2. d
 Archytas Amphysseus scriptor. 81. a
 Archytae habitus fides. 11. a
 Archytae scire dictum. 43. c
 Archytae Tarentini moderatio in ira. 43. c. 226. d
 Arclius & Cothus Xuthi filij. 81. c
 Arculae se includebat Clearchus dormiturus. 129. b
 Arcus caelestis ut fiat. 257. a
 Ardalus Traxentius musicus. 93. b
 Ardeole industria. 148. c
 Arca ut consistat. 256. c. 257. d
 Areopagi dignitas. 183. a. a Pericle nonnihil imminuta. 7. a
 Aretades Cnidius historicus de insulariis. 36. d
 Aretaphila Cyrenaea. 32. a
 Aretaphile purgatio. 32. b. c
 Aretusa subulcica. 130. a
 Argaeus Sparta. 59. d
 Argei cur dictae sint simulachra. 73. b
 Argeorum in Tyberim iaciendorum mos unde manarit. 73. b
 Argia uia. 27. d
 Argileonidis Brasidae matris pulchrum de patria dictum. 67. a
 Argillae densitas. 233. a
 Arginuse. 60. d
 Argiui omnes Graeci didici. 73. b
 Argiuae clare. 27. d
 Argiuorum ridiculus sacrificandi mos. 28. a
 Argiuorum ac Lacedaemoniorum bellum. 35. d
 Argiuorum mulierum forte facinus. 60. d. 27. d
 Argo nauis. 131. a
 Argonautae & aureum uellus. 10. b
 Argonautis quanto dispendio fuerit Herculem reliquisse. 10. b
 Argumenta poetarum qualia esse debent. 162. d. & deinceps
 Argumentationes brutorum. 149. a
 Argus centoculus. 159. b
 Ari syluestris usus. 150. d
 Ariamensis ac Xerxis fratrum insignis de regno paterno diuidendo exemptionem. 270. d
 Aridae ignauia. 106. d
 Aries citharistram quaedam Glauciam amans. 150. b
 Arietem esse uiri Megarensis quam filium, praestare, Diogenis dixerunt. 153. d. 154. d
 Arigei Laconis dictum. 59. d
 Ariobarzanes Alexandri filius, patris proditor, a Dario capite multatus. 37. d
 Arion a Delphino amatus. 224. b. c
 Aristophon poeta. 162. d
 Aristagora, Hyperidis oratoris amica. 194. d
 Aristarchus non satis bono iudicio quaedam ex Homero carmina sustulit. 165. b
 Aristarchum Dianae templum in Elyde. 83. c
 Aristereon non incommode pauimento symposij aspergatur. 157. a
 Aristides cognomento Iustus. 49. c. & eius apophthegmata. ibidem.
 Aristides & Themistocles priuata similitudinem quum magistratu funderetur, deposuerunt. 5. c
 Aristides Milesius historicus. 35. c
 Aristides de rebus Italicis. 39. c
 Aristides non sepe magistratum gessit. 184. c
 Aristidis flagitium. 170. a. exilium. 172. c. calamitas. 157. c
 Aristidis Iusti apophthegmata. 49. c
 Aristidis ad remp. euectio. 4. b
 Aristinus quidam falso obisse nunciatus, quibus cerimonijs expiatus. 70. d
 Aristippus mille drachmas pro institutione pueri cuiusdam exigebat. 41. c
 Aristippi argutum dictum. 133. d
 Aristippi modestia. 171. c. 141. c. cultus. 104. a
 Aristio perniciosus ciuis. 5. d
 Aristodemus coqui filius. 43. b. Ciuium tyrannus. 34. c
 Aristodemus Lacedaemonius Orenfem male tractans. 110. a
 Aristodemus Bathues. 34. c
 Aristodemi Argiui metus. 129. b
 Aristocleae puella triste exitium. 109. c
 Aristocratis supplicium. 225. d
 Aristogiton improbus homo. 50. b
 Idem Hyperidis & Demosthenis amulus. 195. a
 Aristomenis Ptolemai praecceptoris im prudentia. 119. a
 Ariston Sparta. 59. d
 Ariston mulieres exosus ex asina puellam genuit. 38. d
 Ariston cum omnibus disputans, feras intelligere sermones reprehensoribus respondit. 130. a
 Aristonis Laconis dictum. 127. a
 Aristonis Cetae ultio. 227. c
 Aristonici honor ab Alexandro. 105. d
 Aristophanes Euripidis rotunditatem imitatus. 166. d
 Aristophanes in Socratem. 43. c
 Aristophanis Nebulae aduersus Socratem. 43. c
 Aristophanis grammatici in amoribus

corruialis elephas.	150.b	latio.	87.c
Aristophon delator Timothei.	93.a	Artabanus Darij frater.	270.d
Aristocles de rebus Italicis.	40.b	Artaxerxes Memor facillimum se ad-	
Aristoteles quaedam retractavit.	15.c	euntibus praestabat.	45.c
Aristoteles Philippo obnoxius, Dioge-		Artaxerxes Cyri frater fortunatus.	45.c.102.d.107.d
nes liber.	92.c	Artaxerxes Persarum rex.	45.c
Aristoteles & Plato, duo optimi phi-		Artaxerxis regis gratitudo.	45.a
lophi. 243. b. eorumq; laus. 245. c		Artaxerxis Longimani dictum.	45.c
Aristoteles Platonius.	22.c	Artifices libentius ea faciunt quae publi-	
Aristotelis balbuties.	165.a.112.c	co usui futura sunt, quam quae priua-	
Aristotelis Eudemus, seu de Anima li-		to.	130.d
ber.	88.c	Artifices suo se opere uelut pascentes.	
Aristotelis opinio de inambulatione		180.a	
post coenam.	127.b	Artificum excellentium prouentus ma-	
Aristotelis de principijs rerum opi-		ximus Alexandri tempore cur fue-	
nio.	251.b	rit. 105. b. & deinceps	
Aristotelis consilio non audiens Ale-		Artificum exemplum, quorum alter di-	
xander.	103.d	fertior, alter peritior.	2.c.d
Aristoteli operam dare Alexandrum		Artyni Epidaurijs qui sunt.	80.a
filium monet Philippus.	47.4	Arundo piscatoria qualis esse debeat.	
Aristoteli obiectum quod relicta Aca-		151.c	
demia apud Philippum & Alexan-		Arums Porfena filius.	30.a
drum degeret.	92.a	Aruntius hydropotes filiam propriam	
Aristotimus tyrannus.	30.a	uiolans.	38.a
Aristotimi caedes.	31.a	Aruntius Paterculus equum aereum ad	
Aristoxenus musicus.	21.c.269.a.b	cruciandos miseros commentus, ipse	
Aristylla.	19.c	primus in eum detruditur.	40.a
Arithmetica exerceri uult.	182.c	Aruspicina fraus militaris. 58. d. Vide	
Arithmeticon bruta norunt. 151. a. 152. d		Augurium.	
Arius philosophus Alexandrinus quan-		Asclepius improbi patris filius. 227. c	
ti ab Augusto aestimatus.	56.b	Asias, prima citharae forma, unde di-	
Arma rebellibus Babylonijs uictis a		cta.	20.c
Xerxe adempta.	45.b	Asia controuersa inter Darium & Ale-	
Arma hostibus detracta cur dijs non		xandrum.	47.c
dedicent Spartiatae.	61.d	Asinus auro onustus quod non adeat, etc.	
Armata ac munita ferre caetera omnia		47.4	
animalia, homo unus nudus nasci-		Asinus propter equum honoratur. 74. d	
tur.	158.a	Asinus pro domino uerberatus. 140. d	
Armata cur sint apud Lacedaemonios		Asini dorso comparata insula Thasus.	
omnia deorum simulachra. 60. c		92. c	
Arrianus de rebus Alexandri in Lati-		de Asini umbra audire populus Athe-	
num uerfus. 269. a		nienfis promptior quam de rebus	
Ars quid sit. 158. b		necessarijs. 194. a	
Ars nulla inter alias praecipue emmet.		Asionis mirum ingenium. 146. c	
158. b		Asperitas nimia ingrata in republica.	
Ars ueritatem contingere debet. 64. d		9. d	
Artis iactator magnum in periculum		Aspharagine coronabatur sponse apud	
adductus. 47. d		Bacotios. 17. b	
Artis dimidiam partem, dimidia mer-		Aspis Bocchoridis Aegyptij capiti cir-	
cede discere uolentes ab Isocrate, re-		cum uoluta. 135. b	
pulsi. 190. b		Assensionis summa. 248. d	
Artes consilio & prudentia non fortu-		Assentator, secundas semper partes se-	
na regi. 158. b. c		quitur in bonis, in malis primas. 112.	
Artes sordidas nec discunt nec exercent		d. 113. a	
Lacedaemonij. 58. c. 66. d		Assentatoris descriptio. 112. d	
Artes ubi maxime uigeant. 105. b		Assentatores maxime diuitibus insidian-	
Artes quidem omnes honorabat Ale-		tur. 111. a. b	
xander, sed non emulabatur. 105. c		Assentatorum Demetriij uanitas. 12. a	
Artium & scientiarum princeps phi-		Assentatoribus nihil deterius. 44. a.	
losofia. 42. c		143. d	
Artium honestarum quanta sit uolu-		Assentatoribus aditum facit amor sui.	
ptas. 180. a		110. d	
Arfinoes reginae filium lugentis conso-			

Auaritia

Auaritia licitoris salutem iugulando af-		Augustus qua ratione Alexandriae pe-	
ferens. 33. d		percerit. 8. a	
Auaritia grauis acerbaq; domina. 133. c		Augusti Caesaris apophthegmata. 56. a. b	
Auaritia afinina, ac formicarum uita		Augusti fortuna. 100. b	
similis. 133. c. d		Augusti imperia non minus popularia	
Auaritia ferina. 133. d		quam regia. 179. a. b	
Auaritia senum. 180. a		Augusti senis ad iuuentutem apoph-	
Auaritia crimen exprobratum, urba-		thegma. 179. b	
ne retortum. 46. c		Aulicus dici philosophus metuere non	
Auaritia mala. 66. d		debet. 130. c	
Auaritiae detestatio, eiusq; remedium.		Aulicorum luxus & ocium. 170. d	
132. d. & deim per totum. 38. c		Aulicorum miseria. 155. b	
Auaritiae caecitas. 38. c		Aurifices luxus fecit. 234. a	
Auaritiae proprium. 133. b		Aurifodina inexhausti laboris. 35. a	
Auaritiae femmaria adolescentibus ui-		Aures auribus iungentes in osculandis	
tanda. 10. c		puellis. 174. b	
Auarorum irridendorum ratio. 45. b		Aures dicenti accommodandae. 174. c	
Auarorum poena apud inferos. 232. d		Aures cur geminae, & lingua unica.	
Auarorum dogmata filijs. 133. d		174. d	
Auarorum hominum miseria. 124. b		Aures uenter non habet. 125. b	
Auctoritas unde concilietur. 7. a. 130. c		Aurium munimenta. 174. b	
uide Auctoritas.		Aurium una est uia ad uirtutem per-	
Aucupum habitus. 104. a		ducendi iuuenes. 174. b	
Audacia Alexandri. 56. b		Auribus populum duci oportet. 2. d	
Audacia humana quae sit. 68. d		Aurum Alexandri mille camelis cir-	
Audienda multa, pauca loquenda. 174. d		cumlatum. 108. b	
Audiendi sensus ad affectus commouen-		Auri contemptor M. Curius. 52. b. Fa-	
dos maxime idoneus. 174. b		brius. ibidem	
Audiendi ratio prior quam dicendi.		Auro effodiendo ciuitas omnis inten-	
259. c		ta. 34. a	
Auditio nulla suauior laude. 180. b		Auro obruta patriae proditrix puel-	
Auditus quid. 260. a		la. 37. b. c	
Auditus a turpitudine cohibendus. 160. d		Auspiciandi tempus quod sit. 73. d	
Auditus in musica maxime tria aduer-		Auspiciari post Sextilem mensem cur	
tiit. 24. c		Metellus pontifex maximus, prohi-	
Auditus etiam, non solum uisu, & amor		berit. 73. d	
conciliatur. 270. b. c		Auspicioum prospera quae sint, fini-	
Auditor improuidus ipse sibi nocet.		stra ne, an dextra. 76. a	
175. a		Aurum nominibus se quidam uiri illu-	
Auditor sit gratus. 175. a. 176. c		stres uocabant. 151. a	
Auditor de quibus interrogare debeat.		Autolecythi assentatores. 111. c	
176. a		Autoritas ut cuiquam firmetur. 7. a	
Auditoris officium. 174. a. & deim per		Autoritate sua neminem peccare uo-	
totum libellum. 177. b		lebat Hippocrates. 172. c	
Auditoris habitus in audiendo oratore		Autorum lectio in usum traducenda.	
& quouis alio. 177. a		168. b. c	
Auditoris sicut conuiuiae quaedam offi-		Axillarum titillatio molesta. 124. b	
cia. 177. b			
Auersio in praecipitio, in Lacone re-			
prehensa. 65. d			
Aues, deorum caduceatores. 151. a			
Aues loqui & canere discentes. 150. c			
Aues garrulae. 235. c			
Augur cur solus sacerdotem alium non			
substituit simul ac danatus sit. 78. c			
Augurium, diuinandi ars, ab aibus			
sumpta. 150. b. c			
Auguria ex piscibus. 151. c			
Augures & auspices cur luminaria a-			
perta haberent. 76. b			
Augures ulceroosi inaugurandi causa se-			
dere non poterant. 26. c			
Augurum praeter ceteris sacerdotibus pri-			
uilegia. 78. c. uide Auspicium.			

Bacchum in mare mergendum esse, quid		Bacchus in mari mergendum esse, quid	
sit. 264. d		fit. 264. d	
Bacidis & Sibyllae responsa. 26. d		Bacchos eunuchus. 106. d	
Bagoas eunuchus. 106. d		Balnearum ductor pisciculus quidam.	
Balnearum ductor pisciculus quidam.		153. a	
153. a		Balachrades. 83. d	
Balnearum ductor pisciculus quidam.		Balneo multi extincti. 123. c	
153. a		Balneo comparata oratio, quod utrum-	
153. a		que mundet. 175. d	
Balnearum frigidorum usus ut adhiben-		Balnearum frigidorum usus ut adhiben-	
du. 26. b		du. 26. b	
Balnearum calidorum usus. 26. b		Balnearum & unktionu mollities. 74. a	
Balnearum & unktionu mollities. 74. a		Barbam & comam cur alerent Spar-	
Barbam & comam cur alerent Spar-		tani. 63. c	
tani. 63. c		Barbae canae longae usus. 64. c	
Barbae canae longae usus. 64. c		Barbarum nimis & inhumanum spe-	
Barbarum nimis & inhumanum spe-		ctaculum. 30. b	
ctaculum. 30. b		Barbas militibus suis radi uolebat Ale-	
Barbas militibus suis radi uolebat Ale-		xander Magnus. 47. c	
xander Magnus. 47. c		Barbarismi correcti merces inges. 48. c	
Barbarismi correcti merces inges. 48. c		Barbaros etiam humaniter habere uo-	
Barbaros etiam humaniter habere uo-		lebat Alexander Macedo. 103. d	
lebat Alexander Macedo. 103. d		Barbarorum luctus. 46. c	
Barbarorum luctus. 46. c		Batalus dictus Demosthenes. 194. a	
Batalus dictus Demosthenes. 194. a		Batrachus leno. 162. a	
Batrachus leno. 162. a		Battus Cyrenensium rex factus. 34. c	
Battus Cyrenensium rex factus. 34. c		Battus cognomento Felix. 34. b. c	
Battus cognomento Felix. 34. b. c		Battus, id est mollis. 34. c	
Battus, id est mollis. 34. c		Battus schola exclusus. 113. b	
Battus schola exclusus. 113. b		Battus Eudemon. 34. b	
Battus Eudemon. 34. b		Batti lepidum dictum. 217. d	
Batti lepidum dictum. 217. d		Beatitudo in quo consistat. 42. a	
Beatitudo in quo consistat. 42. a		Beatus apud poetas qui sit. 164. c	
Beatus apud poetas qui sit. 164. c		Beatorum insulae. 90. b	
Beatorum insulae. 90. b		Beatos homines contemplatus, contem-	
Beatos homines contemplatus, contem-		platorum item eorum miseros stipato-	
platorum item eorum miseros stipato-		res. 96. b	
res. 96. b		Beatissima ciuitas quae a Solone censea-	
Beatissima ciuitas quae a Solone censea-		tur. 222. b	
tur. 222. b		Bebryciorum aduersus Phocenses de-	
Bebryciorum aduersus Phocenses de-		lus. 32. a	
lus. 32. a		Becceselena nugae. 252. b	
Becceselena nugae. 252. b		Bellerophonis pegasus qui fuerit. 28. d	
Bellerophonis pegasus qui fuerit. 28. d		Bellerophonis mala aduersus Lycios.	
Bellerophonis mala aduersus Lycios.		28. d. 29. a	
28. d. 29. a		Bellerophonis integritas. 144. a	
Bellerophonis integritas. 144. a		Bellare docendi hostes non sunt. 50. d	
Bellare docendi hostes non sunt. 50. d		Bellum determinatis non pascitur. 50. d.	
Bellum determinatis non pascitur. 50. d.		60. a	
60. a		Bellum, doctrinam nequit eripere. 42. a	
Bellum, doctrinam nequit eripere. 42. a		Bellum Naxiorum ac Milefiorum pro-	
Bellum Naxiorum ac Milefiorum pro-		pter Neeram quandam. 32. c	
pter Neeram quandam. 32. c		Bellum etiam optime senum consilio ad-	
Bellum etiam optime senum consilio ad-		ministrari. 181. c	
ministrari. 181. c		Bellum sacrum. 29. c	
Bellum sacrum. 29. c		Bellum Titanum aduersus deos. 20. b	
Bellum Titanum aduersus deos. 20. b		Belli non est locus iterum peccandi. 49. d	
Belli non est locus iterum peccandi. 49. d		Belli orchestra, regio suprema & pa-	
Belli orchestra, regio suprema & pa-		tens. 52. d	
tens. 52. d		Belli aux non in fronte modo, sed & in	
Belli aux non in fronte modo, sed & in		tergo oculos habere debet. 181. b	
tergo oculos habere debet. 181. b		Bellorum origo. 86. d	
Bellorum origo. 86. d			

b 3

in Bello bis non peccari.	49. d	Bibere parum cur assueverint Spartia-	12. b
Bella omnia propter pecuniarum cupiditatem excitantur.	86. b	tæ.	61. d
Bellorum cause.	246. b	Bibere qui uelint, esse etiam oportere.	64. c
Bellorum faciendorum in regibus amen-	118. c	Bibendi certamen ingressurus quid obseruet.	123. c
Bellis exerciti Romani per annos quadringentos octoginta cōtinētes.	101. b	Bibendi certamine mortui.	123. d
Bellica Lycurgi præcepta.	63. a	Bibendi certamine Alexander perijt.	123. d
Bellucarum rerum quies ignaues facit.	41. d	Bibendum non esse quum satis biberis, etiam si ultrò prouoceris.	1. c
Bellicis etiam commissionibus utilis musica.	23. a	Bilio mel inutile.	159. d
Belluæ diuersi generis difficile miscentur.	160. c	Binarius unitati aduersatur.	72. c
Belona pisciculus marinus.	185. b	Bionis philosophi pulchrum dictum de studio literarum.	42. c
Bene aut malè audire ut uolunt, reges possunt.	46. d	Bionis dictum reprehensum.	114. c
Bene dicendi cura quanta fuerit Ciceroni.	55. d	Bionis dictum de gloriosis.	137. c
Benefacere sibijpsis qui nolint, alijs cogi bona suppeditare.	45. b	Bipennem cur teneat Labradeus lupiter, non fulmen aut sceptrum.	83. b. c
Benefactori bouem immolare.	82. b	Bis de eadem re puniri, iniustum.	228. d
Beneficentia ut iucundior fiat.	116. b. c	Bis in bello non peccari.	49. d
Beneficentia et gratia superari Philippus non sustinebat.	47. a	Bis de eadem re nunquam consultauit Tiberius.	56. b
Beneficentia, res iucundissima.	130. d	Bito et Cleobis Craeso feliciores.	86. c
Beneficium exprobratū gratiam perdit.	116. b	Blephus Phocensis.	31. d
Beneficium accipiens sepe pudefit, nunquam dans.	130. d	Bocchoris Agyptius natura sauus.	135. b
Beneficio afficere, iucundius quam affici.	130. d	Bœotius Deus quis dictus.	204. b
Beneficia gratiora facit dantis hilaritas ac facilitas.	116. c	Bœotia fidium ac tiliarum lex.	20. b
Beneficiorum uicissitudo in amicitia necessaria.	160. a	Bœotij ocio dissoluti.	52. a
Beneficij odium placatur.	26. b	Bœotiam Agesilaus expugnat.	57. d
Beneficus malè audiens quid respondeat.	19. a	Bonus nemo est.	246. a
Beneuolentia Pompeij.	116. b	Bona ualetudo, bonum diuinum.	124. c
Beneuolentia ciuium quam ualidi præsidium.	11. a. b	Bona dea, Flora.	72. a
Beneuolentia quid.	25. d	Bona fortuna, clypei Demosthenis elo-	193. b
Beneuolentia fraternæ commendatio.	270. b. c. et deinceps	gium.	193. b
Benignus quam dominus appellari maluit Philippus.	46. d	Bonum facere, occidere.	75. a
Bessus patris percussor suo iudicio detectus.	277. c. d	Bonum quo latius patet, eo gratius.	130. d
Bessi pœne.	227. c	Boni uiri, malorum contumelij expostiti.	178. a
Bestie ualetudine mala laborantes, remedia propria sibi querunt.	266. c	Bona duo humane nature præcipua, intellectus, et ratio.	42. a
Bestie quas odio habemus.	25. d. 26. a	Bona ac mala in poëtis permixta.	164. d
Bestiarum inter se odia.	25. d. 26. a	Bona aduentitia, nobilitas, diuitie, gloria, forma, sanitas, uires, intellectus, ratio.	41. d
Bestiarum natura incorrupta, et non fucata.	185. a	Bona amplianda, mala contrahenda.	87. b. c
Bestiarum uenus stata.	185. b. uide Antimalia et Bruta.	Bona dissecta sunt ac discissa.	88. d
Bias Priensis.	81. b. c	Bona nature et animi.	41. d
Bias Sparta.	60. b	Bona omnia nostra, deorum munera sunt.	88. d
Biancis senioris uictima lingua.	174. b	Bona omnia in matrimonio uiri dici debent, etiam si uxor plus attulit.	18. a
Biancis responsum reprehensum.	115. b	Bona presentia ut tueamur.	61. d
Biancis dictum forte.	42. c. 60. b	Bona et mala sensibilia esse.	244. a
		Bona omnibus communia etiam inter beneficia Dei referenda.	95. d
		Bona simul ac mala omni homini miscentur.	97. c
		Bona que diripi non possunt nec expugnatis urbibus.	98. b

Bruta

Bruta etiam demulceri et auribus uisuposse.	146. c	Cæneus, subito ex muliere mas factus.	169. d
Bruta in multis hominem superant.	147. a	Cænei Pindarici mirum.	240. b
Bruta terrestria sibi mutuo non auxiliantur.	152. a	Cæsar Augusti apophthegmata.	56. a.
Bruta alia alijs maiora ac inferiora.	146. d	et deinceps	
Bruta etiam esse rationalia.	67. d. 262. a	Cæsar et Craesi inimicitia.	76. b
Bruta in mala ualetudine sibi medentur.	266. c	Cæsaris uirtus in Pompeij status reponendis.	122. b
Brutorum mores aliquando in exemplum nostrum tracti.	185. a	Caius sororis Augusti filius.	56. b
Brutorum in corpora, animæ quædam defunctorum immigrant.	232. a	Caius ubi tu, ego Caius.	73. a
Brutorum discipuli homines.	150. d	Caia Cecilia.	73. a
Brutorum exemplo nihil turpe esse.	244. d	C. Iulij Cæsar apophthegmata.	55. d.
Brutorum quorundam inter se odia.	26. a	et deinceps	
Brutis in animalibus crudelitatem exerceri nolebat Pythagoras.	122. b	C. Cæsar fortuna.	100. b
Bubrostus quid significet.	213. a	C. Cæsar nouis rebus studens.	9. d. 10. a
Bucephali mira indoles.	149. c	C. Domitij apophthegma atque adeo stratagemata.	53. b
Bucephalo seni Alexander parcebat.	183. a	C. Fabricij apophthegmata.	52. b
Bucolie.	81. a	C. Gracchi et Scipionis contentio.	54. c
Bucula pro uirgine caesa.	37. b	C. Gracchi sstula qua uteretur in concionibus.	139. a
Buglossa commode potatoribus uino miscetur.	244. d	C. Gracchus qualiter rempublicam Romanam administrarit.	1. b
Bulla quid.	75. a	C. Lælii Scipionis minoris amicissimus.	54. a
Bulla ex aqua, aere plena.	263. d	C. Marius Lamargus.	36. a
Bullis cur exornentur pueri nobiles.	78. d	C. Marij apophthegmata.	54. c
Buris seu Bullis et Spertis Lacedæmoniorum uirtus.	65. c. amor in patriam.	C. Pompeij iuris peritus an imperitus.	55. c
Bufris ab Hercule caesus.	40. a	C. Pompeij Romani audacia ac uirtus.	101. d. 102. a
Byfalia puella Massyli regis filia, patrem amore hospitis prodens, ab illo desertæ, sibi manus affert.	38. b	C. Popilij Romani legati magnanimum ac præruptum aduersus Antiochum regem facinus.	54. d
Byfius mensis.	80. b	Calabria, Irene olim dicta.	81. b

C

Cabya Locrus.	81. a	Calumniam malum.	110. d
Cadæuera hostium cur uetari spoliari Lycurgus.	63. a	Calumniarum morsus etiam cicatrices.	116. d
Cadæuera mortuorum ab iniuria non immunia.	32. b	Calydonium uinum.	108. b
Cadmus et Chiron medicæ autores creduntur.	203. b	Calydonij apri inuidia.	36. d
Cadmea uictoria.	43. b	Calyppo uestem Vlysi odoriferam detulit, quam tandem reiecit.	110. d
Caduceatorum uiolatorum piaculum.	65. c	Cameli et bouis apologus.	128. c
Cæcias uentus ad se nubes trahit.	12. a	Camillus exul non inglorius.	93. a
Cæcili Metelli apophthegmata.	54. c	Camilli uirtus utiliter nota Romanis.	132. b
Cæcili Metelli Macedonici fortuna.	100. a	Cammæ cuiusdam insignis uirtus.	33. a. b
Cæcitas eius non est quod uidere natum non sit.	147. a	Campi Lanceæ.	7. c
Cæcitas exprobrata ultio.	43. d	Cancro similis parasitus.	112. d
Cædendi pueri raro.	43. a	Cancris fluuiatilibus dolorem capitis leuant sues.	266. c
Cædis etiã inuoluntaria expiatio.	82. c	Candaules Lydorum rex.	83. b
Cæneus inuulnerabilis.	240. b	Candidi, deorum filij.	113. d
		Candidati cur in ueste sine toga ambirent.	74. d
		Candys apud Persas regium capitis generamen.	103. d
		Canis ligneus.	81. a
		Canis cuiusdam mimi uelut miraculum.	150. c. d
		Canis cur templis arceatur.	79. c. d
		Canis Hesiodi sapientis factum.	149. b

Canis in cruce sublatu.	102. b	Cantharolebron Olynthi.	97. c	Caput, mentis sedes.	251. d
Canis in rogum se cum domino mortuo comburendo coniciens.	149. c	Canticorum modorum uis.	267. d	Caput stupratoris sui à cadaverè suis ipsius manibus defecum Chiomara domum refert.	33. b. c
Canis in uenando mira industria.	149. a	Canticorum genera tria apud ueteres.	268. d	Capitis commissuræ ratio Hippocrati non comperita.	172. c
Canis ligneus apud Locros.	81. a	Canilenarū ueterum argumenta.	268. a	Capitis in causa, ne matri quidem se cre didisset Alcibiades.	47. d
Canis Lysimachi.	11. a	Canionum lubricarum malum.	172. a	Capite aperto cur Saturno & Honori sacrificet Romani.	71. a. b
Canis publicè ab Atheniensibus remu neratus.	149. b. c	Cantor de plebe, à Philippo rege supe rari se non patiens.	117. d	Capite cur tecto filij, nudato filie pa rentes suos efferrant.	71. b. c
Canis, qui & Sirius, seu Sotes, oriens à capris obseruatur.	151. a	Cantoris laus eleuata.	47. b. 59. d. 60. a.	Capiteles causæ diuinius discutiuntur.	59. c
Canis cognomine Capparus templi & sculapij custos sacrilegum prodens.	149. b	61. a. b. c		Capitones pisces mucore suo uiuentes.	147. d
Canis quidam cadauer heri occisi tres dies seruans.	149. b	Cantores in certamine diligentiores quàm soli.	121. a	Carabus piscis.	152. c
Canis Pyrrhi priuati hominis se in ro gum heri mortui comburendi inij cit.	149. c	Cantores Dionysiaci.	121. a	Carboni fides à Romano populo non habita.	2. b
Canis Indici qui aduersus Alexandrum depugnat, animi celsitudo.	149. d	Cantus coniuuales.	167. b. c	Carcere ac uinculis diu cohibiti cum le xantur, egrè incedunt.	42. b
Canis repentine morti illachrymans Ulysses, uxori flemi siccis asidebat oculis.	98. a	Canus Lydius & Phrygius adolescen tibus adimendi.	11. c	in Carcere inimicum inuisere, incun dum.	50. b
Canis ubi & quibus in sacrificium of feratur.	74. d	Canuum excessus & peccata.	173. a	Carnecades aduersorum casuum in pro speris admonere solebat.	98. a
Cani à se septem millibus drachmarum empto caudam cur reciderit Alci biades.	49. d	Canulia Papyrij Tolucris filia à fratre uiriata, gladio se à patre misso con fiscit.	38. d	Carnedus dictum.	14. e
Cani maxime infestus Hercules.	78. a	Caphene uirginis Cariæ amor.	28. c	Carminum altior & latens mens.	25. c
Canem cur immolent Luperci.	76. a	Capilli ac barbæ infector è iudicium nu mero à Philippo submotus.	47. a. b	Carminum et modulationum usus apud Lacedæmonios.	66. b
Canem cur ne appellaret quidem sacer dos.	79. c	Capitulum circa cur nemo patricius haberet.	78. a	Carnentis adem cur matres edificar int.	75. b
Cane cur faciant Genetæ Romani.	75. a	Capitoliij Romani periclitatio ac ser uatio.	102. b	Carnia, festum Apollinis apud Spar tam.	268. d
Cane & capella abstinebat sacerdos.	79. c	Capparus canis quidam.	149. b	Caro ad solem cocta.	82. b
Canes castigari posse.	146. c	Capparis uis in restaurando appetitu cibum fastidientibus.	210. c	Caro emendicata quæ fuerit.	80. d
Canes demittentibus se parcunt.	149. c	Capra una ut totum gregem ad se tra hat.	229. c	Caro crudæ comacis cur sacerdoti uicitus.	79. c
Canes etiam sapere, quum insanire pos sint.	147. a	Capra qua herba sistatur.	130. a	Carnes esse, luporum ac leonum est.	126. c
Canes herba choleram eiiciunt.	150. d	Capram cur ne appellaret quidem sa cerdos.	79. c	Carnes non carnes, dulciores.	160. d
Canes nauis leuant.	266. c	Capra Creticæ dictami usum monstra runt.	150. d. 151. a	Carnium esu abstinerè satius esse.	126. c
Canes hominem defendunt.	158. a	Capra ut sistantur.	130. a	Carnium ex esu cruditas maxime uitari dã.	126. c
Canes feroces.	94. a	Caprae, Tiberij Cesaris domicilium.	91. d	Carnium esu homini indecorus.	69. d
Canes inertes.	178. b	Capri Mendesij mirum.	69. a	Carnium et uini plenior usus ingenium obscurat.	96. d
Canes relicto homine cur lapidem in sectentur.	267. b	Caprificus ruminalis.	100. d	Carnium esu unde coeperit.	145. d
Canes clementis & excelsi animi præ bene significationem.	149. c	Captus bello se redimere fide sua per missus.	81. b	Carnium esu bona pars hominum ui ditant.	147. b
Canes ut citius concipiant.	264. a	Captæ urbi irati dij relinquendi.	52. c. d	Carnium generatio.	262. b
Canum allusio, uelut saluatio non re pudianda.	11. a	Captiui iamiam uendeni astutia apud Philippum regem.	47. a	Carnibus humanis uescentes.	82. d
Canum indicia.	149. b. industria. 148. b	Captiui nudi uenditi.	57. a	Carnibus uesci cur noluerit Pythago ras.	145. d
Canum pellibus cur uestiantur Lares.	74. d. 75. a	Captiue Chiomarae aduersus tribunum Romanum mira uirtus.	33. b. c	Carthago à Scipione capta.	52. d
Canibus pastorij comparati Reges.	129. b	Captiuarum Lacænarum responsa pul cherrima.	67. c. d	Carthaginis excise malum Romanis.	121. d
Canicies, magistratus symbolum.	181. c	Captiuos uiros suos commutatis uesti bus è carcere liberant Tyrrhene mulieres.	28. c	Carthaginem placentam qui prior Sci pione diripisset, equo priuatus à Scipione censore.	54. a
Cani tibicinis oblectatio.	180. a	Caput cur operiant qui deos saluant, aperiant uerò qui homines dignita te præditos.	71. b	Carthaginensis populi mores.	1. c. d
Canthare discetes aues.	150. b. c	Caput hominis tâquam corporis totius radix.	91. b	Carthaginenses à Gelone debellati.	46. a
Canthario Arcas.	82. d			Carthaginenses cum Scipione foedus pa ciscuntur.	52. d
Cantharis remedium in se habet.	227. d			Carthaginenses mulieres comarum sua rum	
Cantharidis uenenum.	163. c				

rum tonsuras reipub. ad machina rum usum obtulerunt.	233. b	Catuli Luciatij stratagema.	54. d	Ceruorū cornua in templis Diane.	70. c
Cassandra uaticinatio cur patriæ nihil profuerit.	11. a	Catulorum diuersimodè educatorum exemplo quid possit educatio, offen dit Lycurgus.	41. a	Ceruorum exercitus duce leone formi dabilior, quàm leonum duce ceruo.	50. a
Cassandra cædes.	39. d	Catullorum expurgatio.	76. a	Ceruorum lachryma falsa, aprorum dulcis.	265. d
Cassander tyrannus cur non statim à dijis punitus.	227. b. eius statua. 229. d	Caudina furca.	35. d	Ceruipeta Diana.	148. a
Cassandro indignatur Alexander.	47. d	Cauilli Ciceronis.	55. c	Cerussa uis.	212. a
Cassius filium fame enecans.	37. a	Causa quid, & quotuplex.	252. d	Chabrias Phocionis præceptor.	4. b
Cassij Bruti patriæ proditoris ultio à patre.	37. a	Causa apud nos, est liberum arbitrium.	253. d	Chabriae apophthegmata.	50. a
Castigantis uox quomodo accipienda.	177. c	Causa externa & laceffens.	248. c	Cherephanes poëta.	162. a
Castoris & Pollucis amor fraternus.	270. d	Causa per accidens.	253. d	Cheronea.	46. d
Castoris & Pollucis stelle.	255. b	Causa perfecta & absoluta.	248. c	Cheronensis pugna.	33. d. 60. a. 66. d.
Castoriæ legis canus.	268. b	Causa usualis.	253. c	Cheroneæ situs.	142. b
Castorius modus in musicis.	23. a	Causa ciuiles & controuersæ sine con uicijs & maledictis agenda.	13. a	Chalcidonia mulieres cur alteram tan tum genam aperiant.	83. c. d
Castra cur frequenter mutarent Spar tani.	63. a	Causæ rerum naturalium. 263. c. & de inceps usque ad 267. c		Chalcidenses Thebanis uectigales.	110. b
Casus aduersi ut leuandi.	90. d. 91. a	Causa esse etiam eorum quæ nos igno ramus.	229. c	Chalcocca Minerua.	62. c
Casus humani fortiter ferendi.	89. b. c	Causariorum suorum fraudem quàm modeste tulerit Amigenes.	107. b	Chalcedon Eubœensium rex ab Am phictyone casus.	110. b
Casus mirabiles & illustres ijdem penè ac similes Grecorum et Romanorū.	35. c. & deinceps usq; ad 40. b	Cautos nos faciunt inimici nostra omnia explorantes.	120. d	Chameleontis astutia, ac uariatio co loris.	152. b
Casus quorum sit.	253. d	Ceciliij liber.	188. d	Chameleonti similis adulator.	112. c
Catacautæ qui.	81. c	Cecrops qualis fuerit.	227. a	Chaos unde dictum.	235. d
Catapulta pernicies.	60. a	Celanon Phrygie oppidum.	36. a	Chares Atheniensis.	50. b
Catella homicidium indicans.	110. a	Celeritatis momentum.	3. d	Charicles & Amiochus fratres inui di.	270. d
Catibetis Anij regis filiam Saliã ra pit.	40. b	Celte qui, & quod sint barbarorum no bilissimi.	87. d	Charijs cuiusdam scitum dictum.	118. d
Catillina perniciosus ciuis.	5. d	Celtarum inter se seditio mulierum in teruentu sopita.	28. a. b	Charilla apud Delphos.	80. c
Cato magis rubescens quàm pallen tes diligebat.	53. c. 134. d	Censor ut electus sit Cato.	53. d	Charillus Lycurgi xæ fratre nepos.	26. a. 50. d. 60. c
Cato acerbius Catulo Censori respon dit.	5. b. 137. a	Censores cur statim imito magistratu anserunt alimenta locent.	78. c	Charillus à Lycurgo rex Sparte renun ciatus ad huc puer.	106. c
Cato Uticensis ceteris nauis impositis sibi manu necem consciscuit.	129. b	Censorum altero mortuo, alter seme stratu abdicat.	74. d	Charillus Phocionis gener, ab illo in causa sua desertus.	5. a
Cato relicto exercitu ad Athenodorum philosophum nauigauit.	130. b	Censuri nusquam sunt, nec Gorgones.	234. a	Charillus fratris Lycurgi filius.	26. a
Cato statum sibi poni noluit.	10. c. d	Centrum globi principium.	254. b	Charinus Periclis administrator.	7. d
Cato senex reus causam dixit.	179. a	Cepæ & allia in uicinia rosarum ac uio larum meliores illas faciunt.	122. c	Charitatis fraternæ commendatio.	27. b. & deinceps usq; ad 271. c
Cato nõ sepe magistratum gessit.	184. c	Cephalus Lysanius Lysia oratoris pa ter.	189. c	Charon Lampfacenus historicus.	1. d
Catonis seueritas.	17. d	Cephisodotus Praxitelis filius.	192. c	Cheromacha sodalitas.	82. b
Catonis in dicendo mos.	3. c	Cepion fidium lex.	20. b	Chiarum mulierum uirtus.	27. b. c
Catonis bona astimatio.	122. c	Cerami fabula.	154. c	Chilonis prudens interrogatio.	20. b. c
Catonis cautio.	125. a	Ceraneus specus unde dictus.	154. c	Chilonis dictum ad quendam qui se nul lum inimicum habere iactaret.	160. b
Catonis amor in patriam.	5. d	Cerberus.	78. a	Chimarchus Zelia Lyciorum colonie præfectus.	28. d
Catonis probitas.	122. b. c	Cercaphi amor.	82. a	Chimæra mons.	29. a
Catonis senioris apophthegmata.	53. c	Cerdous deus lucris præsidens.	96. d	Chimaræ Ortiagonis uxor uiolatore m obtruncandum curat.	33. b. c
Catonis desenio præceptum.	178. d	Cereus cur non pauciores nec plures quinque in nuptijs accedant.	70. b. c	Chimarrhus pirata.	28. d
Catonis erga patriam amor.	5. d	Ceres neglecta.	36. d	Chiorum petulantia infamis.	64. c
Catonis senioris mordacitas.	3. a. b	Cereres sacerdos connubijs præerat.	17. b	Chiron, musica, iustitiæ & medicina doctor.	25. b
Catonis & Pompeij inimicitia.	6. a	Cereri in sacrificijs neglectæ ultio.	36. d	Chirurgicen callent elephantes.	150. d
Catonis prudentia in populi nausea.	9. d	Certamina Spartanis permissa quæ fue runt.	63. a	Chirurgorum theatricorum uanitas.	118. d
Catonis de ceteris cura ac sollicitudo, quum se uellet occidere.	129. b	Cerui, embas.	82. d	Chirurgorum iactantia & ostentatio.	118. d
Catonis pueri in discendo curiositas.	165. d	Cerui, quanquam cornibus apprimè ar mati, timiditas.	106. a	Chius negociator fordidus uappam bi bens.	95. c. d
Catonis ad rempublicam promotio.	4. a. b	Cerui tibijs mulcentur.	146. c	Chlamydis	
Catorthoma quid.	242. b				
Catulus censor à Catone repulsam pas sus.	137. a. 5. b. c				

Chlamydis incompofite componenda confultor apud Philipum gratiam imit, ne cum cæteris captiuis uenda- tur. 47. a	Cibi non famelicis famem excitantes, cauendi. 123. d. 124. a	Citharicæ legis partium nomina. 268. b
Chloris Homericæ. 142. d	Cibi & potus cauendi, autore Socrate, qui fuit. 123. d	Citharistria quædam Glaucia ab arie- te adamata. 150. b
Chœntici non infidendum, Symbolum Pythagoricum. 44. b	Cibi uiliores commodiffimi. 124. b	Citharædus fpe fua à Dionyfio fru- stratus. 175. c
Cholerici, medici contemptu pereun- tes. 234. b	Ciborum caufa non irafcendum. 141. a. b	Citharædi laus eleuata. 59. d
Choragus factus Demofthenes. 192. d	Ciborum delicias non decere ingenuos homines, fed mancipia. 57. b	Ciuis nemo odio habendus, nifi reipu- blica hoftis. 5. d
Chordas præter antiquum numerum ci- tharis muficorum fuorum addi non patiebantur Ephori. 66. b	Ciborum faftidio laborantes ut exci- tes. 266. c	Ciuis boni munus. 7. c
Choreæ & tripudia in conuiujs per- miffa. 157. b	Ciborum ratio. 126. b	Ciuis boni maximus honos fides illi ha- bita: deinde beneuolentia ciuium. 11. a. b
Choreæ in comædijs & tragædijs du- ci folitæ. 269. a	Ciborum parcitas. 66. a. b	Ciuis feruator in prælio, cur corona querna donabatur. 78. d
Chori cantus inftitutor Sacadæ Argi- uius. 20. d	Cibis rarioribus gratis oblati an ue- fcendum etiam non famelico. 124. a	Ciuis inducendi ut abfentibus præfctis ab officio ne difcedant. 4. d
Chori in folennitatibus Lacedæmonio- rum. 66. b	Cibos quifque commodos fibi noffe de- bet. 128. b	Ciuilis adminiftrationis exercitatio in quo confiftat. 182. d
Chori tragici. 90. c	Cicadæ mufis facræ. 235. c	Ciuilis dignitas haud facile paratur: parta facile incrementum capit. 180. b
Choriuus Bacchus. 141. b	Cicer in fculptum loco nominis Cicer- onis. 55. c	Ciuilis inftitutionis confideratio. 1. a.
Chrefti apud Laconas qui. 80. a. b	Ciceri in adminiftratione reipublicæ d P. Nigidio adiutus. 184. d	Ciuilis uita beata que fit. 18. a
Chriftiano homine dignæ fententiæ. 99. a. b. 122. c. 142. a. b	Cicero mordax in ridiculis. 3. b	Ciuitas cur aliquando uindictas præde- cefforum fuorum luat. 229. c
Chroma antiquius harmonia. 22. a	Cicero exul honoratior Clodio, à quo eiectus. 93. a	Ciuitas uirum docet. 179. a
Chryfantas à Cyro laudatus quod hofti peperciffet, quem occidere potuiffet. 73. d	Ciceronis apophthegmata. 55. c. & deinceps	Ciuitas uolens gloriari de maiorum me- ritis, affligatur de eorum peccatis. 229. d
Chryfermus hiftoricus. 35. d. 37. a	Ciceronis cura de bene dicendo. 55. d	Ciuitate opus habentia uerba. 119. a
Chryfippus definiens patientiam & continentiam. 16. a	Ciconiæ hoftilitas ac gratitudo. 235. c	Ciuitate quempiam donare, olim ma- gni honoris loco ducebatur. 234. d
Chryfippus in rebus ferijs lubricus. 167. b	Ciconiarum docilitas. 70. a	Ciuitates hoftibus finitimæ cautius a- gunt. 120. d. 121. a
Chryfippus quedam retractauit. 15. c	Ciconiarum & hippopotamorum di- uerfitas ingenij. 146. d	Ciuitates perinde atq; homines eafdem manere, non quotidie mutari. 229. c. d
Chryfippus Tantalii filius illegitimus præ legitimis charus. 39. b	Cicutæ remedium, uinum. 115. b	Ciuitatibus que bona optanda. 12. b. c
Chryfippi cædes. 39. b	Cimicum & marium utilitas. 244. c	Clarorum uirorum liberi faftuofi. 40. c
Chryfippi argumenta. 243. c	Cimon in reipublicæ adminiftratione à Pericle affumptus. 7. b	Claudia & Cornelia Scipionis. 19. d
Chryfippi ftatua. 241. a	Cimonis cum Pericle lucta. 2. d	Claudio uicino cohabitans, ipfe claudi- care difcat. 41. b
Cryfus pifcis. 152. a	Cimonis honor apud Athenienfes. 229. b	Claudorum in bello ufus. 57. c
Cibus non ex præfcripto & ftato mo- lo fubtrahendus aut addendus. 127. c	Cimoni Athenienfi uinum exprobra- tum. 2. a	Claudus militans. 59. c
Cibus prifeorum, lens, nafurtium, o- lea. 124. b	Cinarus, plantis non idonea. 91. d	Claudus miles non fugiat. 65. a
Cibus quo nutrimur, multis præditus uiribus. 250. c	Cineftas Dithyramborum conditor. 269. a	Cleantes molas uersans uite fufentan- de gratia. 234. a
Cibus fumendus ut uiuas non contrā, ui- uendum ut edas. 163. b	Cineftas Atticus muficus. 23. c	Cleantes formicas admiratus. 148. c
Cibi communicatio, amorem conciliat. 174. b	Cinna frumentarius à Romanis faxis obrutus. 39. a	Cleambis doctriua. 167. b
Cibi paucitate corpora & faniora funt & pulchriora. 66. b	Cinyradarum gens. 107. d	Cleambis tarditas in principio difcen- di. 178. a
Cibo nobili ac raro appofito quid agen- dum. 124. a. b	Circe uenefica. 17. c. 67. d	Clearchi factæ contumeliæ ultio. 113. b
Cibi multi nutrimenti parcius fumen- di. 126. b	Circulus lacteus. 256. b	Clearchi uultus periclitantes animans. 118. a. b
Cibi immodici mala. 125. d	Circulus meridianus. 254. d	Clearchi Heracliæ tyranni fuperbia. 106. d. & deinceps
Cibi egrotis exhibendi quales efle de- beant. 123. d	Circulus zodiacus. 255. d	Clearchus
Cibum pofcenti Pytheo, omnia ex auro fabrefacta appofita. 35. a. b	Circuli lunaris magnitudo. 255. d	
Cibi lege utiti. 158. d	Circuli solaris magnitudo. 255. b. c	
	Circuli zodiaci animalia. 251. d	
	Circuli terræ. 257. b. c	
	Circus Flaminius unde dictus. 76. a	
	Ciffoëffa fons. 109. c	
	Citharam digitis pulfans multatus. 64. d	
	Citharæ inuentor Amphion. 20. a. eius forma. 20. c	
	Citharæ cantus leges à quo inuentæ. 20. b	
	Cithara uetuftior tragœdia. 22. a	

Clearchus ponti tyrannus areule in- clusus dormire folitus. 129. b	Cocles claudicans. 36. c	Colorum genera quatuor. 259. a
Cledamus uir infignis. 83. d	Cocytus. 85. d	Colorum medicamentum, umbræ ad- mixtio. 90. d
Cleobis ac Bito adolefcentes. 86. c	Codices antiquorum iuuenibus conqui- rendi. 42. d	Colorum qui fimplices, & qui tincti. 72. d
Cleobulina matrona. 19. d	Codrus Athenienfis. 37. d	Coloribus quibusdam offerantur ani- malia. 19. b
Cleombrotus Acharnenfis Dinocratis filius. 192. b	Codrus ex exule ortus. 93. c	Colofis comparati principes ftulti ac uani. 128. d
Cleombrotus. 80. c	Codrus fe Thracibus neci offerens, ui- toriam fuis parit. 37. d	Columba à Deucalione ex arca in di- luuio emiffa. 149. a
Cleomenes Paufaniæ. 60. c	Codri maiores. 93. c	Columbæ caeleftis apparentiæ caufa. 256. c
Cleomenes Anaxandriæ. 60. c	Cœleftium corporum mufica. 25. c. d	Columbarum ingenium. 146. d
Cleomenes Argiuorum rex. 27. d	Cœlibum apud Spartanos ignominia. 62. d	Columnis fimiles qui. 127. a
Cleomenes Spartiatum rex ad agros ci- uitatem occupadam contendit. 27. d	Cœli circumferentia terra. 254. d	Coma cur haftæ cuspide difcriminetur ijs qui uxores ducunt. 77. d
Cleomenes Cleombroti. 61. a	Cœli confideratio. 254. d	Coma pulchros deceniores fieri. 50. d
Cleomenis apothegma. 51. b	Cœli generatio. 251. b	Comam & barbam cur alerent Spar- tani. 63. a. c
Cleomenis regis exemplum. 146. b	Cœli fectio, fubftantia, & circuli. 254. d	Comam Lacedæmonios nutrire infti- tuit Lycurgus. 50. d
Cleon quia dijs rem facram fecerat, fe- natus eft folutus. 1. d	Cœliuagi demones. 234. a	Comæ fuas mulieres Carthaginenfes in ufum machinarum detonderunt. 233. b
Cleon homo facinorofus populo inui- fus. 4. a	Cœna Lacedæmoniorum tenuis. 66. a. b	Comarctus lex quædam tibiarij. 20. b
Cleon ad copias ductandas ineptus. 7. a	Cœna condimentum Alexandro. 124. d	Comeffationibus quatenus indulgen- dum. 156. c
Cleon cupiditates ac peftes in ciuitate inuexit. 9. d	Cœnandum cum inimicis non efle. 135. c	Cometæ generatio. 256. b
Cleonis Athenienfis in concione liber- tas. 1. d	Cœnati ne continuo dormitum eant. 127. a	Cometarum ratio. 256. b
Cleonæi funditus collapsi. 227. c	Cœnatorum exercitationes molliores. 127. a	Comicorum aduerfus fpectatores pe- tulantia. 117. d
Cleonice à Paufania ftuprata. 228. b	Cœnula mufica ac tenuis apud Plato- nem. 124. d	Comitiali morbo obnoxia capra. 79. c
Cleopatra fcopulus Antonio pernicio- fus, Cæfari felix. 100. c	Cœon, Creon, Hyperion, Iapeton, quid Hefiodo. 252. a	Comitiali morbo obnoxij frigore offen- duntur. 129. d
Clepsydra fimilitudo ad refpirationem. 260. a	Cœrulei coloris gratia. 251. d. eius ufus apud Agrigenos prohibitus. 11. b	Commiferationem philofophi quidam excludunt. 95. b
Clepsydra tardius hyeme quam æstate aquam fubducunt. 264. c	Cogitationes fccleratorum hominum moleftæ. 228. c	Commendari ut maxime quis poffit. 58. b
Cleto cur infenfus fuerit Alexander. 119. a	Cogitationis cibus, cum ratione ftu- dium. 44. b	Commendatio hominis ut fieri debeat. 136. c. & deinceps
Cletum cur occiderit Alexander. 119. a	Cognatarum mulierum matrimonia in- terdicta. 70. d. 71. a	Commentarij Sicyonij de poetis. 20. d
Cientes Romani, affecla. 101. c	Cognatos cur Romanæ mulieres ofeu- larentur. 70. d	Commentarij Syllæ. 130. a
Clisthenes Alexandrum offendens. 138. c	Coitus immodici mala. 38. d. 125. d	Commercia per mare. 236. b
Clisthenes Ariftidis formator. 4. b	Coliada, qui fuit. 80. d	Comminius nouerçæ fraude fublatus. 39. c
Clisthenis ad Alexandrum dictum. 138. c	Collatio auditoris ad dicentem, utilis. 175. b	Comœdia pecunie ftudio fcriptæ. 189. a
Clitonymus de rebus Italicis. 37. a	Collegæ in honoribus fe fe mutuò dili- gere debent. 8. d	Comœdiæ & tragœdiæ cur non fpe- ctarent Lacedæmonij. 66. c
Clitophon homo facinorofus populo inuius. 4. a	Collegium uirginum Dianæ Ephefinæ. 184. a	Commutatio fubita in poetis affectus mouet. 164. d
Clitus, Neptunus à feipfo dictus. 106. d	Colloquij inter hoftes fimulati fraus. 32. d	Comparationes pulchræ. 17. c. 113. a. b. 115. c. 125. a. 166. d. 167. b. d. 169. a. 170. b. 173. d. 174. a. b. c. 175. b. c. d. 176. a. b. 177. a. b. c. d. Vide Similia.
Cliti fuperbia Neptunum fe uocantis. 106. d	Colloquia puerorum. 43. b	Compotatio ebriofa renuenda, fed ur- bane. 123. d
Clodius adulterij reus. 55. d	Colophonufus. 134. a	Computationes quum euitare non pof- fis, quid agas. 123. d
Clodius Pompeio aduerfatus. 4. a	Color mundi. 251. d	Comprehenfio contrarijs diftrahitur. 242. a
Clelia uirgo equo donata. 30. a	Color quam linea uehementius mouet. 161. b	Computatorum digitis comparati ami- ci regum. 45. d
Cleliæ uirginis Romanæ mira auda- cia ac fortitudo, Tyberim tranauit. 29. d. 30. a	Color quid. 253. a	Concen-
Clonas muficus leges tibiaram tulit. 20. d	Coloris cærulei ufus apud Agrigeni- nos in odium Phalaridis tyranni prohibitus. 11. b	
Clufia Tufci regis filia è turri fe deij- ciens, uento fublata incolumis ad terram delata. 37. b	Colores ære ac locis uariari. 253. d	
Clyfterum ufus pharmacis potior. 127. c	Colores inamceni. 90. d	
Clytemneftre fomnium. 228. a	Colores damnatorum uarij. 232. a	
COAXATIO ranarum fub pluuiam. 263. d. 264. a	Colores iridis. 256. d	
	Colores non certo indicant qualitates. 238. c	
	Cochleæ uitam uiuere. 133. c. 91. a	

Concentus, mixtum quid.	268. b	Conspicua Platonica.	259. b	65. d. 136. a. b. qui esse ij debeat.	137. a
Concentus tres.	269. d	Constantiam animi ut in aduersis retineas.	95. c	Conuiuorum libri tres à Plutarcho scripti.	136. b
Conceptaculum.	253. a	Consulium festorum cæremonie.	74. d	Conuiuus obiurgationes non immiscenda.	118. a
Conceptus quomodo fiant.	260. d	Consuetudo, altera natura.	41. a	Conuiuus accommoda musica.	25. c
Conceptionis impedimenta.	260. d	Consuetudo quid possit.	41. a	Conuiuus munus.	177. b
Concipiendi ratio.	260. d	Consuetudinis uis quanta sit, exemplo declaratur.	41. a. 126. c. 145. a. d	Conuiuus comparatus auditor.	177. b
Concio musicæ par, in qua nihil diffusum.	17. c	Consules primi quando Romæ creati.	71. d	Conuiuialis lex.	176. a
Concoctio qui melius fiat.	127. b	Contemptiua uita.	42. d	Copais palus.	69. c
Concoctio quid sit.	263. d	Contemptus ac neglectus iram gignit.	140. d	Copis falcatus gladius.	109. a
Concoctio, putrefactio quedam.	263. d	Contentio à reprehensione abfit.	118. d	Cor qui digna in sordibus reiectio.	48. b
Concoctio à frigore prohibetur.	265. c	Contentio et rixa philosopho fugienda.	171. c	Coquinaria ars.	43. d. 158. b
Concordiæ conciliandæ studiosissimus Alexander.	103. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cor non edendum.	44. b
Concubitus uiri et uxoris ne turbulenti fit et amarulentus.	19. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cor Leonidæ pilosum.	36. a
Concupiscentia animi.	13. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cor nostra deus scrutatur.	230. d
Concupiscentiæ fons in iecore.	16. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corax Naxius.	230. b
Condonatus meretricule noxius, qui amico negatus erat.	5. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corax saltatio comica.	269. a
Confabulatio bonorum uirorum post conuiuium tibi gratior.	154. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corinna auctor.	21. c
Confessionem peccati sui terribili facere iussus Lysander, quid responderit.	63. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corinthus Deloponnesi uelut propugnaculum.	109. d
Confessionem peccati sui grauisimi rogati Laconis responsum.	65. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corinthij, idoneos aliorum reprehenses se uocabant.	119. a
Conformatio animalium in utero, quanto tempore fiat.	262. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corinthiorum legati à Dionysio murena capere nolunt.	46. b
Congelatio.	237. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Coriolanus ut à mœnibus Romanorum retrò actus.	100. a
Congelationis finis, lapidescere est.	239. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corinea aramirabilis.	134. a
Contepdes et Artyni qui sint.	80. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornelia magnanimitas.	26. d
Coniugium unitum congenitumque ex amantibus constat.	18. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornicum cõtinentia ac utuacitas.	69. a
Coniugiorum triplex species.	18. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornicum et noctuarum inimicitia.	26. a
Coniugis amantissima halycone.	133. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornicum et noctuarum inimicitia.	26. a
Coniugibus omnia communia.	18. a. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornu copie.	99. d
Coniugibus recens iugatis contentiones ac discordiæ summopere uitandæ.	17. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Cornua et coria pellucida.	239. b
Conuiuendum ad multa in familia.	9. c. 144. d. 145. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corona querna et ciuica.	18. a
Conuivialia præcepta. 17. b. et per totum librum.	17. b. et per totum librum.	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Coronam à luctu remouit Xinos.	126. d
Conscientia facinorosa tanquam ulcus in corpore.	98. d	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Coronis sæpe donatus Demosthenes.	193. b
Conscientia purganda.	228. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Coronaria eadem elephanti et Aristophani grammatico adamata.	150. b
Conscientia recta, ipsa sibi satis est.	171. d. 172. a. 173. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus duplici scientia curatur.	42. c
Conscientiæ flagitia ac tormenta.	98. d. 227. d. 228. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus quid.	253. a
Conscientiæ iudicium.	113. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus repletionem et indigentiam conseruatur.	43. b
Consilium muliebre, salubre.	27. c. 28. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus ab animo multa accipit mala.	127. d
Consilio maturo, non præcipitanter aduenda respublica.	1. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus cibis onustum non lauandum in balneo.	125. a
Consilia de rebus immutabilibus non habentur.	14. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus nec nimis exercendum, nec torpescere sinendum.	128. a
Consobriniam suam Andocides furatus, clam ad Cypri regem dono mittit.	189. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus nullis affectionibus obnoxium.	240. b
Consolatio de morte.	84. c. et deinceps usque ad 90. c. et 187. a. usque ad 188. c	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus ex corrupto prognatum corpore, diligenter curandum.	230. c. d
Consortia malorum pueris uitanda.	44. b	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus humanum cum appetitibus affectibus consentit.	16. c
Conspectu solo Xenocratis Polemon in hominem alterum mutatus.	119. a	Contentio in reprehensione abfit.	118. d	Corpus nostrum, animi ergastulum est.	188. b. c

Corporis exercitatio in iuuenibus qualis esse debeat.	42. d	Crommyonia sus.	68. c	
Corporis aut fortunæ bona, uirtuti posthabenda.	168. d	Croto uermis.	113. c	
Corporis uoluptas in quo sit.	159. a	Crudelitatis immanissimæ exemplum.	30. b. c	
Corporis impedimenta.	86. b	Crudelitatis nouæ inuentores, ipsi primum experiri coacti.	39. d	
Corporis torpor ac segnitias, morbi nuncijs.	125. a	Cruditatis stomachi, morbi nuncijs.	125. a	
Corporis status ut mutandus.	127. c	Cruditatis quid.	263. d	
Corporis cura simul et animi agenda.	128. c	Cruditatem stomachi bruta inedia leuant.	150. d. 151. a	
Corporis consideratio.	253. a	Cruma quid.	269. a	
Corpori quæ permittendæ uoluptates.	124. a	Cruor ægithallorum et achamylidum etiam cæcorum simul misceri nequit.	26. a	
Corpore poenæ scelerum suorum lugentium, supplicia apud inferos leuiora esse.	231. d	Crucem proprio corpore ferens ultimo supplicio affligendus.	227. d	
Corpora gracilia et minime obesa an salubriora.	123. c	Cryassa in Caria urbs.	28. b. c	
Corpora pro debitis pignori obligari Solon uetuit.	233. c	Ctelesibij liber de philosophia.	192. d	
Corpora undiquaque in medium ferri.	248. a	Ctesicles reipublicæ Atheniensium primiceps.	192. c	
Corporum trifaria constitutio.	18. d	Ctesiphon quare Lacedæmonia eiecius.	66. d	
Corporum sectio.	253. b	Ctesiphon pancratiastes mule recalcitrans.	139. b. c	
Corporum euacuatio.	127. c	Cubiculum sibi carcerem facientes.	129. b	
Corpulentis infestus Epaminondas.	51. c	Cubicularij regij apud Persas consuetudo.	129. a	
Corpufcula minima.	253. a	Cucurbitularum usus.	91. a. 95. c. 143. c	
Correctio et admonitio proximi qualis esse debeat.	117. a. b. d. 118. a. 119. d. 120. a	Culine amici.	159. c	
Correctio libens tolerata, profectus philosophici iudicium.	172. b	Culmi erectio ac conformatio.	170. b	
Corrections absurdæ dictorum utiles.	168. a	Culpæ quam in amico redarguas, te uelut participem ipse facias.	119. a. b	
Corruptio quid sit.	238. a. et quomodo fiat.	238. c	Culpandum in alijs quod in amico non ausis.	118. d
Corruptores principum, delatores.	130. d	Cumæorum ciuitas opera Xenocrate liberata.	34. d	
Corfica insula.	37. b	Cupediæ obsoniorum operosus detestatur.	124. b. c	
Corui crocitanes pluuiæ augures.	125. c	Cupido honorum.	8. b	
Corui rupes.	130. a	Cupiditatis diuitiarum detestatio.	133. a	
Corui loqui discunt.	150. b	et dein per totum		
Coruorum industria in siti.	148. b	Cupressis similia uerba.	50. b	
Corydales (hoc est, alaudæ) omnes cristate.	5. c	Cura corporis studiofis non negligenda.	128. b. e	
Cothurnus Theramenis.	12. b	Curaciones morborum difficiles ut habentur.	56. d	
Cothus.	81. c	Cureticum cantus genus.	268. d	
Cotidula se comparabat Isocrates.	190. d	Curis, antiquo nomine hasta.	77. d	
Cotoneum malum delibare sponsa debet prius quam cum sponso concumberet.	17. b	Curiositas quid sit.	142. c. 143. c. 143. c	
Coturnicis è sinu Alcibiadis concionantis euolans.	1. d	consideratio. ibidem, et dein per totum libellum.		
Coturnicis insignis comestor ganeo feruere uindicatus.	56. b	Curiositatis uitium ut dediscatur.	144. b	
Cotyos regis remuneratio pro pardali accepta.	45. d	Curiositati detrahat qui iram minuere uelit.	142. a	
Cradias lex antiqua.	20. d	Curiosus omnia penetrat.	143. a	
Crantor Academicus ad Hippocleem.	85. b	Curiosi meritò inuisi.	143. c	
Crantor Academicus.	84. d	Curiosorum multa apud Locrenses et Thurienfes.	143. d	
Crantor musicus.	88. c	Curiose inuestigari quæ possunt.	143. a. b	
Crapulæ malum.	31. d	Curij apophthegmata.	52. b	
Crapulam crapula uincere conantes.	114. b. c	Curij prænominè M. frugalitas.	52. b	
		Curij et Horatij.	37. c	
		Curtius Romanus insignis adolescens.		

se in barathrum iniicit. 36.b
 Curulis lex tiliarum. 20.d.268.b
 Cursores diu pariter ad metam uenientes. 245.a
 Custodibus destitutus tyrannus Aristotimus necatur. 31.a
 Cyanaras cum filia sua Myrrha concumbens. 38.b
 Cyane puella a patre ebrio uiolata. 37.d
 Cyanippus et eius filia Cyane. 37.d
 Cyanippi et eius uxor is exitus infelix. 38.a
 Cyceon, qualis potio. 246.b
 Cyclades a Nimois et Codri ac Nelei filijs habitatae. 92.a
 Cyclici modi. 23.d
 Cyclij chori. 23.d
 Cyclops fugiens Nausithous Hyperia relinquit. 92.a
 Cyclopi comparata potentia Alexandro mortuo destituta. 106.b.c
 Cycloppum terrae fertilitas. 68.b
 Cygnorum cantus. 150.c
 Cygnorum conferuum se Socrates uocabat. 151.d
 Cylonis cuiusdam simulata cum Aristotimo tyranno amicitia. 30.d.31.a
 Cynegeirus Atheniensium dux. 35.c
 Cynici petacis pulchra reiectio. 48.b.c
 Cynisca Agefilai soror. 57.d
 Cynosurati. 81.b
 Cyprii floris uis. 203.c
 Cypriae assentaticulae graduli. 111.c
 Cypselus Periandri pater. 225.b
 Cyrenenses ut tyrannide liberati. 34.b
 Cyrenenses a Platone leges petentes, non auditi. 128.c.d
 Cyrenenses philosophi. 252.a
 Cyrus iunior Lacedaemoniorum socius bibax. 45.c
 Cyrus uictus. 28.a
 Cyri contentia. 144.d.167.a
 Cyri libertas ad Cyaxarem. 118.c
 Cyri Persarum regis dictum de beneficiendo. 45.b
 Cyri iunioris gloriatio apud Lacedaemonios. 45.c
 Cyri solium qui tenuerint. 107.c
 Cyri regis spiritus. 108.c
 Cyri nasus aduncus. 11.b
 Cyri amor apud Persas. 11.b
 Cyziceni cuiusdam impostura in uentorum praedictione. 150.d

Dactylicus rhythmus. 268.d
 Daemon suus cuiusque. 86.d
 Daemonis substantiae, animales sunt. 252.d
 Demoni hominem offerre licet, Deo non licet. 77.b
 Demones coeliagi. 234.a
 Demones infernales. 232.b
 Demones mali, scelerum ultores. 75.d
 Demonas quidam in aduersis incusant.

89.a
 Demonum praefectura. 246.d
 Demonum sacrificia curans sacerdos. 80.b
 Demonium Laconi uisum. 65.d
 Daiphantus Phocensis. 27.b.229.b
 Damascenor tyrannus Milestorum. 82.b
 Damatria mulieris Lacena facinus. 67.a
 Damnatorum pena. 231.d.132.d
 Damocrite Alcippi Lacedaemonij uxoris facinus. 110.c.d
 Damon Atheniensis musicus. 21.d
 Damonide lepidum dictum. 51.b.61.a
 Damidis responsum de Alexandro. 61.a
 Damidae forte dictum. 61.a
 Danae filiae. 224.a
 Dandum non omnibus est qui petunt, sed dignis. 135.d.136.a
 Danista uitandus. 233.b.c
 Danon, terrificum significat. 163.c
 Dare quam auferre, regalius. 45.c
 Darius dictum. 45.b. et deinceps
 Darius diuitiae Alexandro in amicos suos uix satis fuisse. 48.a
 Darius probitas erga Alexandrum. 37.a
 Darius clara sententia. 182.c
 Darius. 37.a.45.b
 Darius minor. 145.b
 Darius ex seruo et Astande Persarum rex. 102.d
 Darius Hystaspae filius. 107.e
 Darius quando maxime ab Alexandro uictus. 107.b
 Darius uxor is uenustate nihil motus Alexandro. 107.a
 Darius equanimitas in Alexandri successibus. 107.a
 Dario mortuo multis spiculis confosso Alexander chlamydem iniicit. 105.a
 Datis Persarum praefectus. 35.c
 Datis et Artaphernes uincti a Dario Athenas missi. 233.c
 Daulides. 235.c
 Debitorem esse, primum delictum: mentiri, secundum. 233.c.d
 Debitorum radices seminantes usurarij. 233.c
 Debitorum turpis patientia. 110.d
 Debitum fatale est uita humana. 85.a
 Debitum compilantes. 233.c
 Decelicum bellum. 49.d
 Decem millia pedum cum mille equitibus, supra centum millia hostium occidunt. 55.a
 December ultimus anni mensis. 71.d.
 Saturno sacer. 73.c
 Decembri mense cur mortuis parentabat D. Brutus. 37.b.c
 Decima Herculi offerenda consuetudo unde manarit. 71.d
 Decius et filius eius interficiuntur. 71.d
 Deciorum deuotio. 37.d.155.d

D. Brutus cur Decembri mortuis parentaret. 73.b.c
 Decori obseruantissimi poetae. 164.c.d
 Decorum ubiq. seruandum. 177.a
 Decimationis usus in militia. 230.a
 Decimefres infantes et septimefres natales. 261.c.d
 Decocta aqua magis perfrigeratur. 238.b
 Decoctorum mos. 231.b
 Decreta uaria Atheniensium. 195.a.b. et deinceps
 Deducere Lunam quid sit. 19.e
 Defluxiones ab omnibus rebus fieri. 265.d
 Defuncti uita, beatissimi. 88.c
 Defuncti cur induantur albis uestibus. 72.d
 Defunctorum expiationes ac uenerationes. 230.a.b
 Defunctorum animae tanquam bullae ar dentes uise. 231.c
 Defunctorum desiderium ut ferendum sit. 187.b.c
 Deimachus Hercules socius. 83.a
 Deiotarus, Galatarum rex. 246.b
 Deiotari uxor Stratonica, mira prudentia mulier. 33.b
 Delatores tyrannorum. 145.b
 Delectare debet oratio ut persuadeat. 26.d
 Delectatio amici et assentatoris differens. 113.a
 Delere hostes suos Argiuos ab se uictos Spartiatae cur noluerint. 61.a
 Delius ager. 31.d
 Deli ara cornea mirabilis. 154.a
 Delo in insula nec mulieres parere, nec mortuos sepeliri. 63.c
 Deliacanauis apud Atheniensis. 180.a
 Deliacoratio Hyperidis. 194.d
 Delicias ut Sparta eiecerit Lycurgus. 62.b
 Delicijs affluere, senibus turpe. 179.d
 Delicta ut excusanda ne quis irascatur. 140.d
 Deliquium solis. 255.c.d. Luna. 256.a
 Delirium homini mente lesa accidit. 147.a
 Delphicum oraculum, Noctis et Apollinis commune. 232.b
 Delphica oracula duo ad uitam maxime necessaria. 88.d
 Delphinus piscis philanthropos. 154.c
 Delphinus in perpetuo motu est. 152.c
 Delphini Apollini chari. 154.a.b
 Delphini reti capti astutia. 152.a
 Delphinum in parma cur gestaret Vlyses. 154.c
 Delphinorum mira gratitudo. 154.c
 Delphinus Apollo. 154.a
 Demades de Alexandri exercitu. 48.a
 Demades de Atheniensibus. 124.c
 Demades gulofus. 135.c
 Demades

Demades Phocionis frugalitatem irridens. 133.c
 Demades semper malus, etiam si mala non faceret. 133.d
 Demadis iam senioris scomma. 124.a
 Demadis insatiabilitas. 50.b.e
 Demadis prudentia. 10.a
 Demadis statue deiecta, et in uasa contumeliosa conflata. 10.d
 Demaratus Corinthius. 103.d.118.c.
 Eius apophthegmata. 47.b.61.b.118.c
 Demaratus de rebus Arcadicis. 37.e
 Dementia, praecipuus animi morbus. 131.b
 Demetrius Antigoni filius. 48.c
 Demetrius de pictura Ialyfi. 48.c
 Demetrius Phalereus exul, a Cratete Cynico consolatus. 50.c.91.c. Idem dona Atheniensibus mittit. 91.c
 Demetrius Phalerei apophthegmata. 50.c. Eiusdem statue trecentae omnes conuiuente subuersae. 10.d
 Demetrius assentatores quam uani. 12.a
 Demetrius Poliorcetae dictum. 235.b
 Demochares Demosthenis nepos. 194.a
 Democratis in se scomma. 3.b
 Democratis inepta concio. 3.b
 Democratia Atheniensium. 235.a
 Democratia quae optima. 222.b
 Democritus quadam retractauit. 15.c
 Democritus oculos sibi non eruit. 144.c.d
 Democriti dictum. 43.b.125.c.127.d
 Demodica puella a fratre occisa. 37.c
 Demodocus Corcyrensis musicus. 20.b
 Demonide claudi uotum in crepidis amissis. 162.a
 Demosthenes ad consulendum accessit, restitit, quod imparatus et minime instructus esset. 42.b
 Demosthenes de filiae interitu. 89.d
 Demosthenes ex tempore serre non dicebat. 3.b.42.b
 Demosthenes meticulosus in dicendo. 171.d
 Demosthenes lapsus callide a sene restitutus. 183.d
 Demosthenes oratorum caeterorum uel contemptor. 3.b
 Demosthenes quanti institutus sit. 191.a
 Demosthenis dictum. 135.c
 Demosthenis sententia bona ab alio recepta. 2.b
 Demosthenis constantia in morte unica filiae. 89.d
 Demosthenis prudens dictum in stulto pudore Atheniensium. 135.c.d
 Demosthenis dictionum de Demade. 133.d
 Demosthenis dictum in Phocione. 50.a.b
 Demosthenis cuiusdam apud Lacedaemonios improbi hominis sententia salutaris, a probo uiro rursus pronunciari iussa. 2.b
 Demosthenis oratio lucerna olens. 3.a
 Demosthenis sales. 3.b
 Demosthenis et Aeschini simultas. 6.a
 191.b. Eiusdem Demosthenis humanitas erga Aeschinem. 193.b
 Demosthenis uita. 192.d. et deinceps
 Demosthenis cura discendi. 192.d
 Demosthenis mors. 193.d. Eiusdem honor. 195.a.b
 Demosthenis tergemini. 37.c
 Denarij uis. 250.d
 Dentes urfi in imo positi. 206.d
 Denium de cura maritimis non scribendum. 125.d
 Denium suorum alteri elephantem parant. 148.a
 Depositarius pupillum suum necans. 38.c
 Deprehendi in furto, morte foedius dicebant pueri Lacones. 65.a
 Dercillidas Spartanus ad Pyrrhum legatus. 61.a
 Dercillide imperatoris ignominia. 62.d
 Dercyllus de aedificijs. 37.d
 Desiderium philosophiae quantum esse debeat. 170.c
 Desiderium sui populo facere nonnumquam debet homo ciuili. 6.d
 Destruere facilius est quam extruere. 175.b
 Detractores suos quam patienter tulerit Alexander Magnus. 107.c
 Deucaliois columba. 149.a
 Deus quid. 251.c
 Deus anima mundi. 252.c
 Deus et materia, duo rerum principia. 251.b
 Deus forma separata. 252.c
 Deus ignis artificialis. 252.c
 Deus imago mundi. 252.b
 Deus, materia, idea, tria rerum principia. 251.b
 Deus unitas. 252.c
 Deus tacite iurat. 116.b
 Deus nocumento non est. 89.a
 Deus, maximus hominum amicus. 18.a
 Deus in ludum ab editio prouocatus. 73.c
 Deus, mens mundi. 251.b.252.c
 Deus unde dictus. 252.a. Unde hominibus cognitus. 251.c.d
 Deus cur malorum ultionem differat, non est hominis scire. 226.b
 Deus tanquam medicus malos punit. 231.a
 Deus cordium scrutator. 230.d
 Deus magna curat, parua fortune relinquit curanda. 6.c.142.a
 Deus solus nouit scelera recte punire. 226.b
 Deus ut colendus. 142.b
 Deus eo felix, quod princeps est uirtutis. 429.a

Deus ob peccata maiorum aliquando ciuitatem punit. 229.c
 Deus unus ac idem omnibus. 51.b
 Deus harmonicus aut musicus. 237.b
 Deus non tam opere curam hominis habet, si nil diuini ei inesset. 230.a
 Dei mansuetudo hominibus imitanda. 226.c
 Dei conuenientia ad mala. 252.c
 Dei consilia hominibus occulta. 226.b.e
 Dei notiones septem. 251.d
 Dei simulachrum in caelo. 129.a.b.c
 Dei rationem in terris gestat princeps. 129.a
 Dei sedes ubi sit. 129.b
 Deo et prouidentiae obsequendum. 87.b
 Deo nulli sacra occulta et abscondita a muliere facta, grata sunt. 18.a
 Deo magna, fortuna parua committas, autore Euripide. 6.c
 Deo maxime tum fruitur homo, dum eius opera imitatur. 226.c
 Deum genitum et corruptibilem nemo putauit. 247.a
 Deum rerum humanarum curam non gerere. 252.b
 Deum se non esse, duabus rebus maxime deprehendebat Alexander Macedo. 117.a
 Deum urbis Romae praesidem nominare et querere nefas. 75.c
 Deum nihil nisi recte facere. 229.b.e
 Dij geniti et corruptibiles. 247.a
 Dij forma humana. 252.a.c
 Dij Graecis unde dicti. 252.a
 Dij, scelerum uindictes. 243.a
 Dij non lugendi. 63.a
 Dij mente intelligibiles, et dij uisibiles. 76.d
 Dij commodi et incommodi. 252.a
 Dij alij alio numine contenti. 96.d
 Deorum nutrimenta. 247.a
 Deorum sermo postremus. 241.c
 Deorum species tres. 251.d
 Deorum personas ut traclent poetae. 161.c.163.a
 Deorum nomina a poetis uarie usurpata. 163.c.d
 Deorum et dearum simulachra omnia apud Lacedaemonios armata. 60.c.66.c
 Deorum diuino ac discrimina. 251.d.252.d
 Deorum regis nomen Milichios, seu Memactes. 139.d
 Deorum discipuli, reges. 130.a
 Dijs attributa in poesi ut accipienda. 161.b.c
 Dijs obloquentes redarguendi. 163.c
 Dijs congreganti Lacon dare nolebat. 65.c
 Dijs grata et accommodata ferre immo labant ueteres. 78.c
 Deos efficere an homines possint. 57.b
 Deos esse negantium supplicium apud

Areopagitas.	252.b	Dicendi peritum, tacendi quoque peritum esse.	59.d	
Deos salutantes cur operiant caput: uirum autem honoratos salutantes aperiant.	71.b	Dicendi ne ratio prior, an audiendi.	174.c	
Deos qui se nominarint.	106.d	Dicendi studium, ocium requirit.	96.d	
Deos uenerandos esse ut uulgi maxime credat.	11.c	Dicendum non esse ex tempore adolecenti.	42.b	
Deos canere.	20.a	Dicentis ac docentis existimatio quanti sit momenti.	175.c	
Deorum nutrimenta.	247.a.b	Dicta ac responsa hominum, mentem eorum aperiant.	45.a	
de Dijs recte et loquendum et sentientium.	187.d	Dicta facete.	3.b	
Dea ornatum magnificum Pericles in belli usum distrahere non formidauit.	233.b	Dicta imperatorum ac magnorum uirorum quare a Plutarcho collecta.	45.a	
Dearum connubijs dignati.	101.a	Dicta imperatorum ac magnorum uirorum quare a Plutarcho collecta.	45.a	
Deucalionis columba.	149.a	Dicta iussum caprae docuerunt.	70.a	
Dexander Corinthiorum dux.	109.d	Dicta iussum caprae docuerunt.	70.a	
Dexicreonis Venus.	83.d	Dictatoris potestas.	77.d	
Dextera non cuius in iudicia.	44.b.160.b	Dictator ut iacienda, et a quo.	121.b.c	
Dextera et leuæ partes mundi.	254.d	Dicta que gratiora.	3.a.b	
Dextra partes an sinistra auspicijs meliores.	77.a	Dictum difficile quam factum.	56.a	
Dextra usui pueros magis assuefacimus.	41.d	Distynna Diana.	154.d	
Dextro femori leuam non imponebant Pythagorici.	136.a	Dictus consolator.	85.c.d	
Diaboli circumeuntes.	74.d	Dies omnis bono uiro festus est.	99.b	
Diacrij.	4.a	Dies sacri ut transigendi.	142.a	
Diagoras Milesius philosophus.	252.a	Dies ac solis contra naturam remoratio in Herculis genitura.	100.c	
Dialecticæ uis.	241.b	Diei operosi cum die festo comentio.	72.c.100.d	
Dialectici Polyxeni argutia a Dionysio lumine urbane retorta.	46.b.c	Diei principium cur a media nocte numeretur.	77.c	
Dialis cur cælebs non sit.	74.d	Dierum inducijs pacis an noctes etiam comprehense.	60.d	
Dialis ne tangat hederam.	79.d	Diestis enharmonia.	24.d	
Diali quare nefas attingere farinam.	79.b	Difficilia, cura et diligentia capeffuntur.	40.d	
Diali sacerdoti cur non liceret sub iungere.	74.a.4. cur eidem iurare non liceat.	74.b.c	Difficilia sunt, que honesta sunt.	42.a
Diana ceruipeta.	147.d	Difficilius didicita, melius etiam reituentur.	178.a	
Diana Orthia Lacedemone.	66.d	Difficultas in iudicij æquo animo ferenda.	177.d	
Diana Galatis religiosissime colitur.	33.a	Digestio ab humido est.	236.b	
Diana a parturientibus inuocabatur.	70.c	Digestio ut optime fiat.	266.a	
Diana obloquens Timotheus musicus redargutus.	163.c	Digito uno caput scalpens Pompeius.	121.d	
Dianæ edes in angiportu, et cornu bouum Diane in Auentino.	70.c	Digitorum nomina ediscentes aduersus terrores.	173.c	
Dianæ edes uarie.	70.c	Dilator ubique cum detrimentis luctatur.	89.c	
Dianæ festum unde nomen habeat.	206.d	Diligentia uis.	40.d	
Dianæ simulacrum amissum.	28.d	Dilutionis uini utilitas.	126.d	
Dianæ Ephesinæ uirgines.	184.a	Dimensio terre.	257.c	
Dianæ Ephesinæ templum, obaratorum asylum.	233.b	Dimidiam partem artis dimidia mercede discere uolentes, repulsi.	190.b	
Dianæ sacra Elaphebolia.	27.d	Dimarchi oratoris uita.	195.a. et deinceps	
Diapason consonantia.	22.c.d.269.b	Dino Tarentinus.	83.b	
Diapason dupla.	23.a	Diocles de semideis.	83.a	
Diapente.	22.c.d.269.b	Diodori rhetoris sepulchro cornus insculptus.	55.e	
Diateffaron.	22.c.d	Diogenes crudum polypum deuorauit.	236.a	
Diatona et chromatica ut multiplicata.	21.a	Diogenes in Aristotelem.	92.c	
Dicacitatis intempestiuæ ultio.	43.d	Diogenes Cynicus exilio damnatus.	232.a.b	
Diceliche histriones Lacedemoneorum.	58.a			

Diony-

Dionysius Aschimi per Platonem concillatus.	117.c	Discordia domestica laborans, de seditione aliena ne inquirat.	118.c
Dionysius Bougena.	82.c	Disputare de literis inter cœnam, an malum sit.	127.a
Dionysius pater cur Liber dicatur.	79.a	Disputationis quotidianæ exercitatio quam utilis.	125.d.126.a
Dionysius tyrannus cur non statim a numine puniret.	227.b	Disputare quam ditescere, regium magis.	48.b
Eius corpus a Syracusanis effossum.	229.d	Discedendi spes nihil negligit.	173.d
Dionysius Apollinis se filium faciens.	106.d.107.a	Diuhyrambi, argumenta heroica.	21.a
Dionysius cœu liber liturus egens.	131.a	Diuhyramborum conditores, corruptores Musarum.	269.a
Dionysius tyrannus senior nunquam oculos.	182.c	Diuinationis expers non esse aquaticum genus.	151.c
Dionysius Iambus auctor.	21.c	Diuites esse quid sit.	133.a
Dionysius Thebanus lyricus.	23.d	Diuitem quem putes dum colis, etiam quum pauperem deprehenderis, ne spernas.	63.c
Dionysius de aqueductibus.	164.d	Diuites auari populo inuisi.	11.d
Dionysij sacris initiatorum arcana.	188.b	Diuites omnia sunt adulatoribus.	114.c
Dionysij tyranni ambitio uel in poetæ studio.	105.c	Diuitie et nobilitas.	41.d
Dionysij seculita in familiares Dionis.	160.b	Diuitie, fortunæ possessio sunt.	41.d
Dionysij senioris urbanitas.	46.a.b	Diuitiosos insanire faciunt.	158.c
superbia.	96.c.d	Diuites sunt ac fluxæ.	85.a
Dionysio (id est Baccho) sacratæ mulieres sedecim.	30.c	Diuites non adimunt.	132.d.133.a
Dionysio iunioris apophthegmata.	46.b	Diuitum sunt.	134.c
Dionysij tyranni adulatio.	113.d	Diuitæ antiquorum, greges et armenta.	74.b
eius odium apud suos.	11.b	Diuitæ, cæcæ sunt.	62.c
Dionysio assentans.	112.d	Diuitæ et sanitas a dijs dantur.	145.d
Dionysio (id est Baccho) sacratæ mulieres sedecim.	30.c	Diuitæ magne haud difficulter parantur, parua uero magnis laboribus.	180.b
Dionysium uenire pede bouino, quid sit.	82.c	Diuitiarum contemptus apud Spartiatas.	62.b.c.66.d
Diophantus Themistoclis filius quid matri charus, et mater patri, pater autem populo, quicquid uolebat habebat.	40.c	Diuitiarum contemptus, philosophandi tyrocinium.	96.d
Dioscorida seu Tyndarida Hercules.	252.a	Diuitiarum cupiditas.	133.d
Dioscuri stelle.	255.b	Diuitiarum insatiabilitas, autore Solone.	133.b
Dioxi Olympionice incontinentia.	144.c	Diuitiarum felicitas in quo consistat.	134.b
Diphilus reus.	192.c	Diuitijs et mundo renunciantes quid ad philosophiam se conulere.	234.c
Diphridas Spartiatis.	57.d	Diuitijs bene uti qui nosset, a Dionysio seniore honoratus.	46.b
Disciplina absque natura, manca.	40.d	Diuortium ob zelotypiam ne fiat.	19.a
Disciplina Laconum.	66.a	Diuortia ut in coniugijs fiant.	18.d
Discipline ciuili instituti præcipua pars.	9.a	Dius, lex quædam tibiurum.	20.b
Discipline instrumentum quod sit.	42.d	DOCERE inueniunt quæ dicat faciatis, non parua res est.	184.a
Discipline militaris mira seueritas.	73.a.b	Docilitas ferarum.	70.d.148.d. et deinceps
Discipline ocium requirunt.	96.d	Doctrina ad uirtutem necessaria.	155.a.b
Discipline primordia dura.	178.d	Doctrina ignauam tollit.	40.d
Disciplina ratio.	144.c	Doctrina fama illustres maxime, Pythagoras, Socrates, Plato.	40.d
Disciplinarum hostes, labores et somni.	42.d.43.a	Doctrina finis, gloria ac fama quibusdam.	130.b.c
Disciplinarum orbis.	42.c	Doctrina merces ingens.	190.c
Discipuli expetendi.	130.c	Doctrina utilitas quam late pateat.	19.d
Discipuli quales esse debeant, uide librum de Auditoris officio.	174.a	Doctrinam requiri in principe.	128.c
Discipuli ignaui.	178.a		

Dualitas demon. 252.c
Dubitatio unde oriatur. 15.c
Dulces aquas cur sectentur marini piscis, maxime fecti. 153.b
Duo fatorum dolia apud Homerum. 91.a. uide Dolia.
Duo musico cuiq; necessaria. 24.b
Dux maxime belli unus oppugnandus. 58.c
Ducis boni in exercitu momentum. 50.a
Duce peregrino uti pudibundum putabant Spartani. 63.d
Ducum delinquentium multa apud Artaxerxem. 45.c
Ducum reuerentia quam utilis in bello. 166.c
Ducum reuerentia apud Spartiatis. 64.a
Dyas. 250.d. 252.c
Dys, Græca particula. 134.d
Dysopia quid. 134.d

Elaphebolia sacra. 27.b
Elaphoi unde dicti. 151.c
Elasij qui sint. 81.d
Elbie uirginis fulmine itæ ignominia. 77.b
Electra puella ancilla domino suo uice uxoris supposita. 33.b
Elegi, lex tibiurum. 20.b
Elegia ad tibiam olim canebantur. 20.d
Elementa bis bina quintum ex se genuerunt mare. 236.b
Elementa geometrica. 250.d
Elementorum elementa. 253.a. b
Elementorum generatio. 251.c
Elementorum inter se transmutatio. 238.d. 247.c
Elementorum mixtio et temperatura. 250.b
Eleorum iustitia, unius diei toto lustro. 59.a
Elephantus homini parere doctus. 158.a
Elephantus furens cicuratur arietis conspectu. 201.b
Elephas corruualis Aristophanis grammatici. 150.b
Elephantis mirum erga dominum obsequium. 149.c
Elephanti stridor a Fabricio contemptus. 52.b
Elephanti CLX. turres gestantes a Paulo Amylio Romam missi. 36.b
Elephanti claras uestes oderunt. 19.b. 104.a
Elephantum odium in aprum. 26.a
Elephantus alteri denium suorum parcum. 148.a
Elephantus dijs chari. 150.a. b
Elephantus suum horrent. 153.b
Elephantorum docilitas. 148.d
Elephantorum astutia. 150.a. d
Elephantorum inter se societas ac commiseratio. 150.a. 152.a
Elephantorum religio. 150.a. b
Eleuther et Lebadus Lycæonis filij. 82.d
ad Eleutheras qui mitti dicantur. 82.d
Eliensium misera oppressio. 30.b. c
Eloquentia et eius usus. 2.c
Eloquentie uis in reipublicæ administratione. 2.b. c
Eloquentie usus quod conferendus. 7.b
Embaterius rhythmus. 268.b
Embantis nomen. 82.d
Emendandi poematis alieni libertas quam seuerè uindicata. 105.c
Emendationes delictorum apud Persas. 231.d
Emergenti rationes. 233.d. 234.a
Emeretis Ephori seueritas aduersus Phrynidem musicum. 61.b
Emicantes stelle. 256.b
Emmeles concentus. 269.d
Emmelia saltatio tragica. 269.a
Empedocles exul. 93.c

Empedoclis carmina, poemata non sunt. 161.b
Empedoclis opinio de principijs. 251.a. b
Enali Acolij mira seu fabula seu historiam. 154.b
Enchirisma apud Arguios quid. 81.d
Endromia certamen. 23.a. b. 268.d
Endymatia per quos constituta. 20.d. 268.d
Enharmonij generis inuentor Olympus. 21.a
Enharmoniorum prima species. 21.a
Ensis acutior quam calumnia. 64.b
Entelechia quid. 250.b
Enyalius, bellico furori presidens. 96.d
Epaminondas et Pelopidas amicorum par. 10.b. 159.c
Epaminondas ad quadragesimum usque annum latuit. 132.b
Epaminondas filio ceruicem frangi iubet. 37.a
Epaminondas decretus Thebis Thelearchus. 6.b
Epaminondas quamdiu latuit, inutilis fuit. 132.b
Epaminondas ciuibus die sisto potantibus, solus excubias egit, dicens, se sobrium esse. 129.b
Epaminondas imperium suum ultra prescriptum retinet. 9.c. Lacedæmonios male mulctat. 110.b
Epaminondas plus tribuit meretriciæ oranti pro uincti liberatione, quam Pelopidæ. 5.b
Epaminonda fiducia. 1.d
Epaminonda iocus. 51.c. 128.a
Epaminonda apophthegmata. 51.c. d. 52.a. b
Epaminonda mira animi uirtus. 52.a
Epaminonda seueritas militaris aduersus filium. 37.a
Epaminonda sobrietatis in comessatione ceterorum. 129.b
Epaminonda uoluptatis maxima. 180.a. b
Epaminonda tolerantia. 180.d
Epaminonda industria. 184.c
Epaminonda fiducia de populo suo. 1.d
Epaminonda liberalitas etiam de non suo. 5.c. 6.b
Epaminonda telearchi creati dictum, non modo magistratu uirum ostendit, sed etiam contra magistratum uiro. 6.b
Epæneti Sparte dictum. 61.b
Ephemerum semen. 88.c
Ephemerides faceratorum. 233.c. d
Ephesij timidi. 56.d. 57.a
Ephialte Atheniensis promotio. 4.a
Ephialte artes. 7.a
Ephialtes Periclis adiutor. 7.a
Ephialtes ac Otus uastissimi corporis. 91.d
Ephoris de bello reuocantibus Agesilaus parat. 57.c
Ephoris reges apud Spartanos cedebant.

bant. 9.b
Ephori cur regibus non assurgerent. 59.c
Ephori ad querelas iustus surdi. 110.a. b
Ephorum curia peruomita ac percacata. 64.c
Ephorum seueritas erga Phrynium musicum. 173.a
Ephibomium cantus genus. 268.d
Epicasta Homericæ. 142.d
Epicarmus de morte. 86.d
Epicarmus poeta comicus ab Hierone tyranno mulctatus. 46.a
Epicarmi stultum dictum ad Hieronem tyrannum. 117.d
Epicarmi opinio. 229.c. d
Epicarchæcacia. 143.c
Epicranio membrana. 258.b
Epicurus etiam suos ociofos esse non uult. 94.b
Epicuri Neoclis filij de rerum principijs opinio. 251.a
Epicuri summum bonum. 130.d
Epicurus homo quæstuosus, sed timidus. 49.b
Epimenides arce donatus. 10.d
Epimenides Cretensis adolescens dormire occipiens, senex excitatus. 179.a
Epimenidis honor de expurgata urbe. 10.d
Epimetheus Hesiodi. 164.a
Epistola Agesilai miræ breuitatis, et argutie. 51.b. 57.a
Epistola duobus saltem uerbis completa. 60.a
Epistola Xerxis ad Atho montem. 138.d
Epistole inscriptio superba contempta. 58.a. b
Epistole resignande modus. 145.a
Epistolam arcanam matris legens Alexander, Hephæstionem sublegentem non remouit. 107.c
Epistolarum resignandarum religio. 144.a
Epithalamia poemata. 268.d
Epitymbia Venus apud Delphos. 72.b
Epoda Archilochus inuenit. 23.b
Epodi. 269.a
Epona equæ filia et Fuluij Stelli. 38.d
Epotare calices ingentes coacti uultum distorquent. 137.b
Epulum solenne celebraturi quid maxime cauere debeant. 123.c
Equus dexter uictor in cursu equorum, cur Marti imoletur. 78.b. c
Equus indomitus. 41.a
Equus æreus factus. 40.a
Equus oculo regis maxime pinguescit. 43.b
Equus phaleris instratus, donum fortitudinis ergo. 30.a
Equi adhimnientis omen. 107.c
Equi et astonis amicitia. 153.a.

Equi himnitus Antææ Scytharum regis gratior quam Ismenias tibia. 45.d. 105.c
Equi senectæ. 179.c
Equi Achillis uelut Patroclum noscitant. 11.a
Equi et asini cur coronis ornarentur in Consulibus. 74.d
Equi tibijs ac fistulis mulcentur. 146.c
Equo currenii similis homo iratus. 167.b
Equo uti sacerdos Romanus non poterat. 74.d
Equorum beneuolentie species. 11.a
Equorum docilitas. 17.c. 146.c. leuitas. 158.a
Equorum quam equarum ex caudis pilaptores ad funiculos piscatorios. 265.b. c
Equorum studia apud Græcos. 57.d
Equos et uiros ut sibi rex bello parat. 57.a
Equarum himnitus. 83.d
Equæ dono immunitas a militia accepta. 56.d. 57.a. 68.c. d. 154.b. 167.d
Equæ filia Epona ex quodam Fuluij Stelli. 38.d
Equas cur finibus educatas Elei inris faciant. 83.d
Equitandi peritia, lyra prelata. 46.a
Equitare rectè duntaxat bene discunt regum filij. 114.c
Equitare discentes, primum mansuetis et domitis equis utuntur. 183.d
Equites apud censes sua stipendia recensebant. 55.a. b
Equitum Thracum presciti cuiusdam libido et auaritia, dignusq; exitus. 33.d. 34.a. et deinceps
ERCYNA fons. 109.c
Erebus. 239.b
Erechtheus filiam suam dijs immolat. 38.a
Erechtheus, Terræ filius. 192.c
Eretrensiu mulieres cur non ad ignem, sed ad solem Cerealiibus carnem concoquant. 82.b
Ergæus palladium Argis surripuens. 82.d
Eridiani accolæ Phaethontem lugentes. 229.a
Erinaceorum astutia. 150.d
Erinaceorum maritimorum mirum. 152.c
Erinnys Adrastæ ministra, quas puniat. 231.d
Erinnydes ac demonia. 139.d
Erinnydes due quæ pœnas infligunt. 139.d
Erinnydes quid sit. 137.d
Ermonis Thessali inopia publicè subleuata. 11.d
Eros Ciceronis seruus propter nuncium iudicij in posterum diem dilata-

ti manumissus. 55.d
Eros cuiusdam mira gula, seuerè ab Augusto uindicata. 56.b
Errantium cuiusque stellarum quantus sit annus magnus. 256.a
Errantium syderum certa circumuagatione. 92.b
Errata nostra nobis expendenda, non aliena. 142.e
Erratis alienis etiam proficiunt industrij. 175.b
Errones qui felices prædicant, taxant. 92.b. c
Errores suos agnoscere nolentes, incurabiles. 172.b
Erubescencia uitiosa. 123.d. Vide Verecundia uitiosa. 134.c. d
Erubescencia iuuenum magis quam pallore delectabatur Cato senior. 53.c. 166.c
Eruditio, intellectus, ratio, res perpetua. 42.a
Eruditionis paruuli precium Aristippo exactum. 41.e
Eruditio liberorum, honesta uitæ regulala. 41.d
Eryngitis seu Eryngij herbæ mirum. 130.a. 229.c
Erythresis, Ionum fortissimi. 27.c
Eryxona cuiusdam Cyrenensis insignis in patria a tyrannide liberanda exemplum. 34.b
Eteocles Ephorus. 65.b
Eteoclis necessitudo perniciosa. 270.c. d
Etesia uenti. 257.a
Euander ab Hercule literas doctus. 75.c
Euandri mater. 75.b
Euboidæ apophthegma. 61.b
Eubulus Anaphlystius pecunia rempublicam inuit. 7.b
Eubulus Spintharus Prouallius. 191.b
Eubuli Anaphlystij studium. 7.b
Euclidis erga fratrem iratum modestia. 141.c
Euctus et Euleus Persæ amici rebus prosperis, in aduersis obloquentes trucidantur. 118.c
Eudemone apophthegma. 51.c. 61.b
Eudemus Aristotelis liber. 88.c
Euelpis fortuna. 101.c
Euemerus scriptor. 252.a
Euenus Martis et Steropes filius, se in flumem præcipitem demisit. 40.a
Euergetæ. 107.a
Euerio urbium facilius quam construat. 58.d
Eumenis apophthegmata. 48.d
Eumenis et Attali pulchra historia. 48.d
Eumolpis tragicus. 38.c
Eumolpi cum Atheniensibus bellum. 39.a
Eumolpi iniuria. 93.c

Eunothe nympha.	83. a	Ex tempore res gerere non poterat Ly-	93. b
Eunotheus, cuius lucum mulieres non	83. a	curgus.	192. a
ingrediuntur.	83. a	Exacta uitae ratio inutilis.	125. b
Eunotheus heros.	83. a	Exactioes quatenus populus ferre pos-	46. b
Euocationes & ueneficia deorum La-	75. c	sit, indicium.	46. b
tinis.	75. c	Excellere in ciuitatibus cupientes quid	agant. 8. b. & deinceps
Euphanes Plutarchi amicus unus ex	183. b	Excoriatio ouium quando facilior.	264. a
Amphictyonibus.	183. b	Excubias nocturnas sine ense & lancea	seruare iubebat Paulus Aemilius.
Euphorion uetularum amator.	97. a	Excusationes in delictis & responsio-	nes seruis permittendae. 140. b. c
Euphrosyne gratia.	130. d	Execratio.	74. c
Eupolidis fabula.	214. d	Execrationis ergo instituti non sunt sa-	cerdotes.
Eurycratide apophthegma.	61. c	Exemplum ac tanquam speculum uir-	tutis filijs se praestare debent paren-
Eurydice Illyricae diligentia in insti-	44. d	tes.	44. d
tuendis liberis.	44. d	Exemplum Leonis Byzantini regeren-	tis conuitia.
Eurydice uirgo a Plutarcho instituta.	19. c. d	Exemplorum uarietas in oratione de-	lectabilis.
Euripides, homines infames & elingues	2. c	Exercitatio quid requirat.	40. d
esse optat.	2. c	Exercitatio uocis quam utilis.	126. a
Euripides de morte.	86. a	Exercitatio nusquam pudendum.	126. a
Euripides apte obiurgat.	7. a. b	Exercitatio & labor.	40. d
Euripides de indigenis.	92. c	Exercitatio fortis non conuenit reple-	tis & lassatis.
Euripides de exilio.	93. a	Exercitatio ne nimia sit, nec item re-	missio.
Euripides de Venere.	126. c	Exercitationis bona.	125. d
Euripides de oblocutoribus.	43. b	Exercitationes corporis inconsidera-	tae & inutiles.
Euripides de Hercule.	87. a	Exercitius luxus castigatus.	54. b
Euripides sapiens.	43. b. c	Exercitij uis.	210. b
Euripides pederastes.	45. c	Exilium quibusdam in bonum uersum.	120. c. d. 103. c
Euripides Atheniensis in Macedonia	92. c. d	Exilium gloriam uirorum illustrium	non minuit.
apud Archelaum uitam egit.	92. c. d	Exilij consolatio.	90. c. d. & deinceps
Euripidis Ixion.	162. c	per totum librum.	
Euripidis loquacitas.	177. a	Exilij mala.	92. c
Euripidis responsum in iudicio sul car-	177. b	Exilij tedium ut leuetur.	92. c
minis.	177. b	Exilio multa scripta.	90. c
Euripidis de Deo opinio.	252. a. b	Exilia, bellorum semina.	103. d
Euripidis consilium Timotheo musico	183. d. 184. a	Existimationis suae eleuatorem quam	diu dissimularit Alexander.
exploso.	183. d. 184. a	Expeditionem ut impediatur quam popu-	lus flagitat.
Euripidis sententia, Deum magna cu-	6. c. 8. a	Experientia quid.	258. d
rare, fortunae parua committere.	6. c. 8. a	Expiatores.	60. d
Euripidis sententia.	6. c. 89. a	Expiatio homicidij in tertiam genera-	tionem extracta.
Euripidis sententia reprehensa.	93. a.	Expiationis ritus mirabilis.	80. c. d
159. d. 160. d		Expiationes animarum.	230. b
Euripidis mors.	217. b	Explorator comprehensus, crimen non	differtens.
Eurybiades Atheniensis.	49. b	Exploratores deprehensi impune di-	missi.
Eurycratidas.	61. c	Exponendorum ac tollendorum infan-	tum mos.
Eurydice liberos erudiuit in musicis.	44. d	Extipiscum diuinitio.	260.
Eurydice uirgo a Plutarcho instituta.	19. c		
Euteldas in amore captus, e sui spectro	209. a		
in morbum incidit.	209. a		
Euthynous Elisij Terimensis filius.	86. c		
Eutropion magister coquorum Anti-	43. d		
goni.	43. d		
Euximo in ponto plerique pisces pa-	153. b		
riunt.	153. b		
Euxithei familiaris Aristoteli mordaces	3. b		
sales.	3. b		
Ex nihilo nihil fit.	233. c		
Ex tempore dicere pueri non debent.	42. a. b		
Ex tempore dicere haud ferè uolebat	194. b		
Demosthenes.	194. b		

Fastidium sui quidam populo in repu-	6. c. d	Fenestella porta.	101. c
blica propinquant.	6. c. d	Ferae ipse sibi sunt perite medicæ.	69. d
Fastus puerorum claris parentibus na-	40. c	266. b	
torum.	40. c	Ferae naturam suam protinus ostendunt,	homines celant.
Fastus abstit ab auditore, & liuor.	144. d	Ferae post conceptionem Venere absti-	nent.
Fatum, adastria.	248. c	Ferae truculentissimæ laboribus mite-	scunt.
Fatum causa lacescens.	248. c	Ferae uoluptates ac amores non nisi na-	turales sequuntur.
Fatum & necessitas, idem.	253. c. d	Ferarum cicutatio. 120. c. 141. c. docili-	tas. 70. a. fortitudo. 68. c. libertas.
Fatum imaginationes facit.	248. d	ibidem	
Fatum nemo fugere potest.	89. b	Ferarum indagini cur uernum tempus	sit minus aptum.
Fatum quid.	253. d	Ferarum natura incorrupta.	185. a
Fatum quid uocent poëte, diligenter	163. c	Ferias pueris studiosis obitus sui die per	mitti cupiebat Anaxagoras.
animaduertendam eos legentibus.	163. c	Ferrea cauea Telesphori.	93. a
Fati ac liberi arbitrij nutua impedi-	248. d	Ferrei nummi usus a Lycurgo inductus.	62. b
menta.	248. d	Ferrum refrigeratione solidatur.	119. d
Fati uis quæ.	248. b. c	Fermenti uis.	79. b
Fatale debitum.	86. a	Fertilitatis indicia in terra.	227. a
Fatorum dolia duo.	91. a	Feruor musti a calore est.	266. c. d
Fauis apes odore trahunt.	266. c	Festum ancillarum Romæ.	38. d
Faunus ab Hercule casus.	40. a	Festa Dionii instituta.	38. d
Faustulus pastor nutritur Romuli &		Festus est omnis dies bono uiro.	99. a
Remi.	39. d	Festi diei & operosi contentio.	100. d
Febris encomium.	176. d	Festo die omnis tristitia deponenda.	79. a. b
Febris nunciij.	125. c	Festi dies ut agendi.	74. c. 79. b
Febris quid sit.	262. d	Festorum obseruatio apud Romanos.	72. c. d. 76. a. b
Febris æstus ac rigor peius afficit quam	98. d	Festis diebus cur non nubere uirgi-	nes.
externus.	98. d	Fictilia eleganter elaborata, sed fragi-	lia, dono accepta Cotys quare con-
Febres quæ suspectiores medicis.	18. a. b	fregerit.	45. d
Febres inustum nostrum humorem in bi-	263. c	Fictiones poëtarum.	161. b
lem conuertunt.	263. c	Ficus Atticæ in Persida inuectas Xer-	xes esse nolebat, prius quam Atticam
Febrium pessime.	131. b. c	subigeret.	45. b. c
Februarius mensis.	71. d. 76. a	Fides mentium.	139. b
Februario Romani mortuis inferias mit-	73. b. c	Fides musicæ leuiter & placidè tractan-	da.
tebant.	73. b. c	Fides primum & maximum omnium	bonum.
Fel a sacrificio Iunonis nuptialis abest.	18. b	Fides cur lubrica sepe sit.	11. a
Felles olfactu odoramentorum infantiut.	19. b	Fidei canum exempla insignia.	149. a
Felis natura.	19. b	Fidium leges a Terpandro promulga-	tae.
Felix apud poëtas quis.	164. c	Fidibus olim non temere, uti nunc ca-	nebat.
Felices simul & sapientes pauci sunt.	118. a	Figulus figulum odit.	122. c
Felicitas leges scribere perdifficile.	128. c. d	Figuli nomen Agathocli Imp. obie-	rum.
Felicitas longitudine temporis non iu-	245. b	Figura quid.	253. a
dicatur.	245. b	Figure solidae quinque.	254. c
Felicitas, stultum insanire facit.	158. c	Figure in corporibus.	237. d
Felicitas etiam maxima ne te extol-	84. d	Filia mater ad salutem communem usa.	32. c
lat.	84. d	Filia a patre uiolata, patrem graui-	
Felicitas inuidiam attenuat.	26. b. c		
Felicitas nemini ad uotum semper re-	84. d		
spondet.	84. d		
Felicitas ex funibus pendens, nauigio-	65. b		
rum diuitiæ.	65. b		
Felicitatis magnitudo inuidiã sepe ex-	26. b		
tinguit.	26. b		
Felicitates & infortunia.	54. d		
Felicitatem homini locus non adfert.	93. d		
Felicitatibus ingentibus fortuna inui-	85. b. c		
det.	85. b. c		
Fenestra porta.	73. c. d		

Filiorum cura, pecunie studio prefe- renda. 41.c	Floræ, quæ bona est dea, quare non im- portent myrtos. 72.a	urfus. 150.d
Filiorum institutionis neglectum quid sequatur. 41.c.d	Florentia à Calphurnio cõpressa. 36.d	Formido pœnæ, & spes honoris, duo elementa uirtutis. 44.b
Filiorum delicta ut tractare debeant pa- rentes. 44.c	Florentia Coterufci mater. 36.d	Formosus ac uenustus mulieribus super- bum se præbuit Alexander. 107.a
Filiorum morte dolere, naturale. 84.c	Florum prati uiridis abundantia facit ut puella lectura alios post alios fa- stidiat. 159.b	Fornacalia sacra. 77.d
Filiorum mortes qui fortiter tulerint. 89.c. & deinceps	Flosculorum odoramenta ut efficacia sint. 124.d	Fortis fortuna. 100.b
Filiorum parentes quales esse debeant. 40.c	Flumini eidem non bis te immerferis. prouerb. 263.d	Fortitudo aut prudentia, nõ eadem om- nium esse. 26.d
Filiorum suorum Saturno immolando- rum mos apud Carthaginenses, abo- litus. 46.a	Flumina ardentia apud inferos. 161.d	Fortitudo hominum qualis. 68.d
Filiorum suorum institutionem negli- gentis multata. 66.c	Flumina magna cur non congelantur in alto. 238.b	Fortitudo maxime in ira uincenda ex- cetur. 139.e
Filiorum edendorum inter se sortem mittentes sorores. 82.d	Flumina & montes non permetienda. 244.d	Fortitudo quid. 24.c
Filiorum suorum maturitatem multi parentes non uident. 186.c	Fluminum perpetuitas. 99.a	Fortitudinis muliebris exempla insti- gnia. 67.c
Filiorum punitionis ob delicta paren- tum, consideratio. 80.b	Fluuium eundem nemo facile bis ingre- diatur. 263.d	Fortitudini nihil opus ira. 140.a
Filiorum suorum inter se charitate mutua parentes maxime gaudent. 271.b	Fluuij nauigabilis bonum ciuitatibus. 74.b	Fortitudini locus non fit sine iustitia. 58.b
Filijs suis auari inuisi sunt diu uiuentes, idq; merito. 154.a	Fluuiorum aqua hyeme tenuior ac mol- lior. 264.c	Fortitudinẽ solam hostibus abesse pre- candum. 106.a
Filijs morigerus Pistratus pater. 156.d	Fluuiorum & maris differentia quo ad hyemem & æstatem. 264.c	Fortitudine nihil opus sit, si omnes iu- sti simus. 51.a
Filijs gignendis operam daturum læ- tum esse decet. 230.d	Fœcalium sacerdotũ maximus cur dicatur Pater patrat. 75.d	Fortuitorum instabilitas. 170.d. 171.a
Filios ut illustres procrees. 40.c. & deim per totum.	Fœdus Celtarum & Carthaginensium. 28.b	Fortuna mercede sapere docens. 121.d
Filios masculos cur matres plus dili- gant, filias uiri. 18.d	Fœderis uiolati ultio. 60.d	Fortuna omnis uirtute iucundior fit. 158.d
Filios suos Saturno immolare uetantur Carthaginenses. 227.a	Fœdera non uiolanda. 56.d	Fortuna inconsiderata. 55.b
Filijs presentibus maritus & uxor con- tinentes esse debent. 17.d	Fœminæ simulacrum Fortunæ conse- crantes. 100.a.b	Fortuna ingentibus felicitatibus inui- det. 85.b.c
Filiam uictoriæ adipiscendæ causa pa- ter dijs immolat. 38.a	Fœminæ an semen emittant. 266.d	Fortuna Augusti. 56.b
Filiis cur uiri plus uxoribus diligant; conterat, uxores filios. 18.d	Fœminis cur citius nomina quam ma- sculis imponerentur. 78.d	Fortuna manu prolata imploranda. 66.c
Filiarum Aristotymi tyranni mirificus in obeamda morte animus. 31.b	Fœnerandum non esse. 233.a.b. & deim per totum.	Fortuna, rerum omnium principium; natura casu consistit. 79.b
Fines præscripti nõ transcendendi. 7.d	Fœneratorum nequitia. 233.c	Fortuna quid. 253.d. 99.b
Firmus priuignus à nouerca Nuceria caesus. 39.b	Fœnum cur alligetur cornibus bouis cornupetæ. 76.b	Fortuna & natura. 79.b
Fistula tonariorum C. Gracchi. 139.a	Fœno cur obsint pluuie. 265.b	Fortuna ulciscenda. 91.a
Flagellationis certamen Lacedæ- monæ. 66.d	Fœtor oris exprobratus Hieroni. 46.a	Fortuna & sapientia idem efficiunt. 99.b
Flagitiosorum parentum filij boni, deo non ingrati. 231.a	Fœtus in utero an animans sit. 261.c	Fortuna improbis propitia. 156.a
Flamen dialis cur mortua uxore se sa- cerdotio abdicaret. 74.d. cur hede- ram non attingeret, nec farinam, nec fermentum. 79.b.d	Fœtus articulationis ac perfectionis tempus. 262.a	Fortuna ad dextram se applicans, in si- nistra statuitur. 94.d
Flamen unde dictus. 74.a	Fœtus inanimatos gigni. 261.c	Fortuna aduersa in bonum uertenda. 95.a
Flaminia uia, & Flaminium circus. 76.a	Fœtus plantæ similis. 247.b	Fortuna abest ratione non utentibus. 158.b
Flaminica Iunonis sacerdos. 77.d	Fœtus quomodo nutriantur. 261.c	Fortuna sua nemo contentus est. 96.a
Flauus diuinator Floræ maritus. 72.d	Folijs syluæ comparanda hominum ui- ta. 85.b	Fortuna utraque æquo animo feren- da. 97.d
Fletus iniuste morientibus non impen- dendus. 59.b	Fons in Pangeo miraculosus. 264.c	Fortuna occupanda. 98.e
Flora, eadem Bona dea. 72.a	Fons in Thracia miraculosus. 264.c	Fortuna & sapientia simillarum re- rum effectrices. 99.b
	Fontana aqua qualis sit. 263.d	Fortuna sedem sibi Romæ fixit. 99.d
	Fores Andronis quid. 197.b	Fortuna uirilis, & fortuna muliebris. 100.a. 101.b
	Foris cœnare apud ueteres cur non con- suetum. 73.b	Fortuna sibi nihil in Alexandri gestis uendicare potest. 106.b
	Forma quid. 253.a	Fortuna meticulosos animiq; demissos facit. 106.b
	Forma, res caduca. 41.d	Fortuna in Alexandro illustris, inuicta, celsa animi, & c. 106.b
	Formæ bonum, caducum. 41.d	Fortuna claros reges non facit, sed uir- tus. 106.b.c
	Formicarum similes sumus. 91.b	Fortuna ut imperia distribuat. 107.c. d
	Formicarũ ingenium admirabile. 148.c	Fortuna
	Formicarum esu nauis sue medetur	

Fortuna Alexandro inimica. 109.a	debet. 64.d	Fundus maris calidior quam summa pars. 265.a
Fortuna bona, deorum dona uocat He- siodus. 164.a. b	Fratrum contemptor, parentes quoque contemnat. 271.b	Funebre carmen qui primus cecinerit. 21.c
Fortuna bona aut damna nec felicem nec infelicem faciunt. 169.a	Fratricide fœdus exitus. 32.c. d. 33.a	Funebres orationes etiam mulieribus defunctis Romæ dicebantur. 26.c
Fortuna consideratio. 157.c. & deinceps per totum librum. & 99.d	Fraternus candor in regno. 45.b	Funebria in gratiam fœminarum scri- psit Homerus. 161.c
Fortuna uis. 157.c. eam ut possis con- temnere. 98.b	Fraternæ beneuolentiæ commendatio & exempla. 270.b. c. & deinceps. 48.d	Fungi Italici. 124.a
Fortuna casus mirabilis. 158.b	Frictionis usus. 126.a	Furius Camillus Aij Locutij ædem stru- xit. 100.b
Fortuna parua seu breuis ædes. 76.c	Frigida balnea nocent. 126.b	Furius Camillus dictator. 102.a
Fortuna uaria cognomina. 76.c	Frigidæ aque potus arteriam corrumpit. 114.d	Fur à cane indicatus. 149.b
Fortuna uires eleuantur. 155.d	Frigiditas an sit priuatio. 237.a	Furari & latrocinari ubi & quibus permissum. 84.a
Fortuna uiscate templum. 76.c	Frigiditas extremarum partium an sa- lubris. 123.b	Furari permissum Sami, Mercurio dum Charidotæ rem diuinam faciunt. 84.a
Fortuna nihil committendum. 142.a	Frigiditas Chryssippi. 242.d	Furciferi unde dicti. 76.b
Fortuna parua committi, magna à deo administrari. 6.c	Frigiditas cur priuatio uideatur, quum tamen non sit. 237.a. b	Furti turpitudò, deprehensio. 141.d. 142.a
Fortuna ne an uirtuti plus debeat Ro- manorum imperium. 99.b. c. & deinceps	Frigiditatis corruptiua. 237.c	Furta quæ Laconibus permissa. 65.a. 66.a
Fortuna circumactio per diuersa im- peria. 99.d	Frigiditatis opera. 237.a	Futurorum ut securi esse possimus. 98.b
Fortuna delubra eximia. 100.a. 101.c	Frigiditatis cognatæ facultates in ter- ra. 239.b	
Fortuna thalamus. 73.c. d	Frigiditatis cognatæ facultates in ter- ra. 239.b	
Fortuna uarie uaria templa. 101.c. d	Frigus aquam grauem & corpulentam reddit. 264.c	
Fortuna adscribere quæ possit Alexan- der. 107.b	Frigus concoctioni inimicum. 266.c. d	
Fortunam primigeniam cur Romani colant. 79.b	Frigus cur uasa rumpat. 239.a	
Fortunam secundam sine inuidia ferre, hominis est bene instituti. 42.d	Frigus maximum corporum mortuo- rum. 236.c	
Fortunam ut quisque suam felicem pu- tet. 96.b	Frigus roscidum ferarum indagatiõni ineptum est. 266.b	
Fortunam erga, pacati non queruli esse debemus. 188.a	Frigus ut febrem conciliet. 124.d	
Fortunati maxime amicis opus habent qui eos liberè moneant. 118.a	Frigiditatis & humiditatis substantia una. 239.a	
Forum inferi simile. 233.c	Frigiditatis opera. 237.a	
Franciscus Gaffurus musicus. 267.d	Frigiditatis propria grauitas & stabi- litat. 238.c	
Frater fratrem in aenatione occidens. 38.c	Fructus quid. 262.c	
Frater fratrem tyrannum ab uxore animatus. 32.e	Frugalitatẽ commendatio. 124.b. 141.a	
Frater & soror inuicem commisti, mis- so sibi à patre gladio se ambo confi- ciunt. 38.d	Frugalitatẽ exemplum in signe. 57.b	
Frater fratrem tyrannum tollens. 5.a	Fruigi & moderati uiri laus. 11.d	
Fratri proditor Dionysius. 107.a	Frugum usus ex Græcæ allatus. 236.b	
Frater somnus & mors. 86.b	Fruentarius saxis obrutus. 39.a	
Frater ex eodem patre, octoginta ma- res. 45.d	Fruenti collectio quando bona. 265.b	
Frater cur hominibus à natura da- ti. 270.c	FUCI rhetorum. 175.c	
Frater parum fraternè patriam hæ- reditatem diuidentes. 270.d	Fuga militum ut ab imperatore cohone stata. 54.d	
Frater inter se de patrio regno diui- dendo mire concordet. 270.d	Fuga ut excusata. 48.c. d	
Frater inter se de multitudine sua gau- dere debent. 271.b	Fugientibus hostibus transitus dandus. 59.a. 63.a	
Fraterum inter se concordia quam for- tis. 45.d	Fulguris ara. 38.a	
Fraterum contentiones, patres dirimerè debet. 64.d	Fullonaria. 158.b	
	Fulmen gestabat Clearchus Heraclie tyrannus. 106.d	
	Fulminum imitatores odit Deus. 129.a	
	Fulminis in morem Alexander de muro se præcipitem in medios hostes con- iicit. 108.d	
	Fulminifer pictus Alexander. 105.d	
	Fuluitus equæ se immiscuit. 38.d	
	Fumus apibus inimicus. 267.b	
	Funeralibus per noctem non utuntur La- cones. 65.d. 66.a	
	Fundamentum politicæ. 14.b	

G

Litera à Sp. Caribilio inuen- ta. 75.b
Galatæ Asiæ à Romanis subacti. 33.b
Galatarum Asianorum mira fortuna. 33.c. d
Galatæ facta deorum. 246.b
Galeorum piscium erga fœtus suos cu- ra. 153.b
Galeritis omnibus inesse cristam. 122.c
Gallus leoni formidabilis. 153.b
Gallum gallinaceum Germanicus ui- dere non poterat. 25.d
Galli cur edendi. 246.a
Gallorum utilitas. 246.a
Gallorum qui potiores. 51.b
Gallos gallinaceos qui pugnando uin- cant, non qui inereant pro uictoria, optet Cleomenes. 61.a
Gallina magis scalpendo cibo delecta- tur, quam apposito. 142.d
Gallarum erga pullos suos amor. 185.c
Gallarum mos in ponendis ouis. 215.c
Ganeas & gula iritamenta à liberis ho- minibus abesse debere. 57.b
Ganyctor Naucleius. 149.b
Garætiæ castellum. 38.b
Garrulitatis uitium curiosos sequitur. 143.d
Gaudio nimio mors allata. 31.d
Gelo & Hiero tyranni Sicili. 227.a
Gelonis apophthegmata. 46.a
Gelonis Siciliæ tyranni præclarum fa- ctum. 46.a
Gemelli infantes expositi, à lupa ali- ti. 39.d
Gemellis, si nascantur, natura prou- dit. 41.a
Gemellorum generatio. 261.a
Gemini

Gemini & trigemini quomodo nascantur.	261. d	Gorgias de muliere.	16. c	Graue nihil est quod necessarium.	89. b
Gener adsciscendus non qui ditissimus, sed qui probissimus.	49. b	Gorgias reprehensus.	116. c	Graudo & lassitudo sponte oborta, morbum denunciat.	125. a
Generi ac foceri donationes cur prohibite.	71. a	Gorgias alij concordiam suadens, ipse familiam minimam sibi male conuenientem habebat.	19. b	Grauidam mulierem rea seruanda donec pariat.	227. b
Generum suum Phocion in re turpi deserit.	5. a	Gorgo regis Cleomenis filia.	67. a	Grauidae partum ut eijciant.	150. b
Generatio animalium ut facta.	261. d	Gorgo Leonide uxor. 19. d. 61. d. Eius pulchrum dictum.	62. d	Grauidarum mulierum pica.	266. c
Generationi qualis opera danda.	40. c	Gorgonis Leonide uxoris uestes preciose.	19. d	Grauidam Sambico pati, prouerb.	83. b
Geneta dea.	75. a	Gorgonis Lacenae apophthegmata.	67. a	Grus uulpem conuiuio excipiens.	157. b
Genitalis feminis substantia quae sit.	260. c	Gracchus orator ad sonum fistula dicebat.	139. a	Gruum industria.	148. b. c
Genitura an corpus.	260. d	Gracilitas corporis ac membrorum modior.	66. b	Gryllus Xenophonis.	89. c
Genius Romanorum.	101. d	Gracia quater inferuiens.	190. b. c	Grylli porci ex homine facti dialogus.	68. a. & deinceps
Genius cuique suus.	71. b. 86. d	Graciae imbecillitas Plutarchi temporis.	12. c	Gubernatores e libris non sunt.	181. d
Genij bini cuique homini dati.	97. c	Graciae a Quintio seruitute liberati.	52. b	Gubernatoris munus.	98. b. c
Genij & heroes.	252. b	Graciae aliquando ab exteris controuersias suas terminari uoluerunt.	185. a	Gula ut moderanda.	124. a
Genus a te incipere praestet, quam in te desinere.	49. d	Graciae maxime curabant ut adolescentes musica instituerentur.	23. a	Gula insolens seuerè uindicta.	56. b
Geometriae liber.	93. b	Graciae apophthegmata.	45. a. b	Gulae probum.	125. a
Geometrica exerceri uult.	182. c	Graciae disciplina militaris.	166. c	Gustatus ut fiat.	259. c
Germanorum mos in comparandis sibi uestibus.	212. a	Graciae nullus uiuus captus Troiano bello.	166. d	Gustus quid.	260. a
Geryon quare tam multa crura, manus oculosque credatur habuisse.	10. b	Graciae uirorum illustrium apophthegmata.	49. a. & deinceps usque ad 52. b	Gustus ratio qualis.	259. c
Gestius excacatus.	38. c	Graciae soli Lacedaemonij literarum parum studiosi.	64. a	Guttis aquarum lapides cauant.	40. d
Gidice nouerca fraude sublatus Comminius.	39. c	Graciae seruitutis occasio gymnasiae & palestra.	74. a	Gygis diuitiae.	96. a
Glacii densitatis experimentum.	233. b	Graciae logi & argutiola in urbem irrepentes.	101. b	Gylyppus Lacedaemonius in exilium missus, quod sacculos pecuniarum soluisset.	43. c
Gladius uindex, & disertus.	51. a. 63. b	Graciae conuiuia sine mulieribus non mire.	28. b	Gymnastica ad corporis curam spectat.	42. c
Glandium & quercuum fruges quae non sine regiones, a lupis non infestari.	267. c	Graciae conuiuia sine mulieribus non mire.	28. b	Gymnopodiae per quos constituta.	20. d
Glaucia Scamandri filia.	83. a	Gramine nauis leuant canes.	266. c	Gyrriadis Lacenae fortis animus.	67. b
Glaucus & Hastrubal.	35. c	Grammatica ars.	139. d	H	
Glaucus Italus de poetis & musicis antiquis.	20. b	Grammatici indocti recriminatio aduersus Ptolemaeum regem.	139. d	Habitatio etiam angusta insula uiro forti non aegre ferenda.	92. a
Glaucus Rheginus de poetis.	189. a	Grammaticorum munus.	167. b	Habitus, potentia & affectus sunt in animo.	14. a
Gloria si affectanda sit, ubi maxime affectari possit.	124. b	Grammatophylacium.	144. b	Habitus auditoris qualis esse debeat.	177. a
Gloria maxima contemnenda morte paratur.	57. c	Grana Cnidia.	127. c	Habitus quid sit.	246. c. 247. d
Gloria, honestissimum sepulchrum.	178. d	Grando & pluuia cur rotunda.	256. d	Habitudinis bonae significatio.	266. d
Gloria aliena cui assueueris, molesta non est.	180. c	Grandines ut fiant.	256. d	Hac praecipua, prouerb.	83. b
Gloria repente emicans, inuidiam non gignit.	3. d	Granicus fluuius.	37. c	Heredum ergo, auaritia non inuigilandum.	133. d
Gloria, res inconstans.	41. d	Gratia sponsae quae esse debeat.	17. b	Heredipetarum immensa copia.	186. c
Gloria uana, cito peritura.	12. a	Gratia in quibus dandum nihil.	135. d	Hereditatis diuisio sordida inter fratres.	270. d
Gloriae bonum labile.	41. d	Gratiae a Musis abesse non debent.	26. d	Halcyonum mira industria, earumque commendatio.	153. d
Gloriae appetens ne sit sapientiae studiosus.	171. d	Gratiarum nomina ab alacritate & gaudio & florulencia eius indita.	130. d	Hamaxocylista apud Megarenses, qui sint.	84. b
Gloriae cupiditatem etiam in alio, numeribus persecutus Alexander.	48. a	Gratiarum singularum instrumenta musica.	21. c	Hametia C. Maximi uxor.	3. b. c
Gloriae stimulus malus non est.	59. c. 136. b	Gratijs maxime opus est pudice mulieri.	18. b	Hamiae pisces.	152. d
Gloriae studium, ignominia sequitur.	59. c	Gratijs sacrificare.	18. b. c	Hamum ut ne praerodant pisces.	151. d
Gnathonis Siculi turpituudo.	131. d			Hannonis Carthaginensis quod Teonis opera usus fuisset, in exilium missus.	1. d
Gnostorum consuetudo.	83. d			Hannonis de manibus extorta a muliere hasta.	29. b
Gobij pisces.	152. a			Harma oppidum unde dictum.	36. b
Gobryae factum.	111. c			Harmodius.	49. d

Harmonia

Harmonia a Platone reiecta.	21. d	Hephestion maximus Alexandri amicus.	47. d	Herculem sub testio iurare non poterat pueri.	73. a
Harmonia principes tres.	22. b	Hephestioni omnia sua arcana condere solitus Alexander.	107. c	Hermenia, interpretatio.	24. a
Harmoniarum apud ueteres nomina multiplicia.	268. c	Heraclitus.	85. d	Hermione malarum mulierum commercio perdit.	19. a
Harmonica musica.	24. a	Heraclidarum praementia.	229. b	Hermotus poeta.	48. b
Harmonici qui sint.	269. d	Heraclidarum familia.	107. c	Hermosmenon quid.	24. a
Harmoniarum commentarij.	21. c. d	Heraclitus aqua intercute laborans, ex imbre siccitate fieri cupiebat.	128. a	Herodicus Selimbrianus phthisi laborans.	227. d
Harpalus fugiens.	193. b	Heraclitus stultus.	36. b. 229. d	Herodotus reprehensus.	17. c
Harpalus comparati foeneratores.	234. c	Heraclitus.	81. b	Herodes animae a corporibus separate.	252. d
Hasturubal a Metello uictus.	35. c	Hermia & Crete in inimicorum inuicem, conciliatio pro salute patriae.	5. c	Herodatis apophthegma.	61. c
Hasturubal & Glaucus.	35. c	Herba oratorum, ornamenta uerborum.	175. d	Herorum praestantissimi quique mortem iuuenes oppetierunt.	87. b
Hasta fatalis, genefim hominis habens.	36. d	Herbae quaedam mirabilium effectuum.	229. c	Hesiodus consolator.	85. c
Hasta Iunoni sacra.	77. d	Hercules falsus.	114. d	Hesiodus Helotum poeta.	60. c
Hasta quod perueniat, agri terminum esse.	71. c	Hercules Cercopib* delectabatur.	115. a	Hesiodus Homero posterior.	85. c
Hasta, tunica loco: scutum, chlamydis.	27. c	Hercules cani maxime infestus, uulture delectabatur.	78. a	Hesiodi canis, illius caesores indicauit.	149. b
Hasta figura signum Spartani conueniens.	231. a	Hercules pederastes.	69. c	Hesiodi caedes.	224. d
Hastis rectis an inclinatis per regionem Baeorum transcat, Lysander illos rogat.	63. c	Hercules Pythiae tripodem auferens.	230. b	Hidrieus Car.	57. a
Hebetare gladii hostis caede sui.	65. c	Hercules Alexandri ex Barsine filius ut sublat.	135. c	Hierax canes cuiusdam inuentor.	23. b
Hebius uxor eius & proles.	39. b	Hercules Anijthenaeus.	137. c	Hieron.	46. a
Hebius & Nuceria.	39. b	Hercules Omphale seruiens.	179. d	Hieron tyrannus arcana sua efferi ne lebat.	46. a
Hecateium.	52. a	Hercules relictus quanto dispendio fuerit Argonautis.	10. b	Hieronis tyranni aduersus familiares suos crudelitas.	117. d
Hecateus rhetor.	59. d	Hercules uictor.	36. b	Hieronis foetorem oris non uxor, sed inimicus indicauit.	121. d
Hector ad Andromachen.	89. b	Hercules & Iole.	37. b	Hieropolymorum sacris Antiochus ea obfidens deseruit.	49. a
Hectoris superbia & arrogantia.	162. c	Hercules simulatus clauam ueram non fert.	11. d	Himerij adulatio.	115. a
Hecuba Polymestorem ulciscitur.	38. b	Hercules in muliebri ueste delitescens.	84. b	Himerij dictum de diuite preparaco.	115. a
Hedera uino contraria.	203. b	Herculis non successoribus, sed uirtutis imitatoribus regnum deferendum.	63. b	Hinnitus equorum ad Heraclium fluuium.	36. b
Hederae collatus amor.	177. a	Herculis genus Spartani.	62. b	Hipparchus arithmeticus.	245. c
Hederae pernicies.	79. d	Herculis religio.	73. a	Hipparchi Eubaeensis mors a Philippo cur grauer lata.	47. a
Hederae complexus.	4. a. b	Herculis ac Musis cur ara communis statuta.	75. c	Hipparchi Pifistrati filij somnium.	228. b
Hederae cur non attingeret flamen dialis.	79. d	Herculis ararum duarum religio differens.	75. c	Hippasus lamandus ac comedendus a matre exhibitus.	82. d
Hederae tangere nefas cur Diali.	79. d	Herculis sacrorum ceremoniae.	77. d	Hippasus Metapontinus philosophus.	251. a
Hegemonis munus.	130. b	Herculis cum Antagora lucta.	84. b	Hippocentaurus.	113. a
Hegestas suasionibus suis auditores ad mortem sibi afferendam adiebat.	186. d	Herculis indigna mors.	252. c	Hippoclytus rex ob nimiam ludendi licentiam occisus.	27. b. c
Hegesistratus Eleunta condidit.	40. b	Herculis opera ac labores.	108. a. b. 137. b	Hippocratis candor in fatenda sua ignorantia.	172. c
Helena diuitiarum appetens erat, Paris uoluptatum.	18. a	Herculis genitura miraculosa.	100. c	Hippocratidae scite dicta.	61. c
Helena a caede liberatur.	39. c	Herculis cur soli sine alio Deo sacra faciunt.	78. a	Hippodamus.	61. c
pro Helena Graecis reddenda formosae duas uxores Polty Thracum rex Alexandro offert.	45. d	Herculi Graecia omnis, patria.	91. b	Hippodami Laconis forte dictum flumen.	61. c
Helena aris destinatae liberatio.	39. c	Herculi rem diuinam facientes, canes ex urbe eijciunt.	78. a	Hippodamia Pelopis uxor.	39. b
Helena & Hecubae contemio.	165. d	Herculi offerenda decima bonorum consuetudo unde manarit.	71. d	Hippolytus ab equis discerptus.	39. b. c
Helena nepenthe.	157. a	Herculi tole negata.	37. b	Hippolyta Amazon.	39. b
Hellanicus senex.	30. c	Herculi labores ut a Graecis compensati.	229. b	Hippomachi aliptae apophthegmata.	132. d
Hellanicus coniuratio.	31. a	Herculi & Alexandro aduersata fortuna.	50. d. 66. d. 138. d	Hippopotamorum & ciconiarum dis-	
Hellanicus Eliensis fortis animus aduersus tyrannum.	30. c				
Helepolis machina.	48. c				
Helico Cyzicenus ut a Platone Dionysio commendatus.	136. c				
Helicon mathematicus.	141. d				
Heliodorus de monumentis.	194. c				
Helotes, Lacedaemoniorum gens mediae conditionis, inter seruos scilicet & ingenuos.	50. d. 66. d. 138. d				

pat natura.	146.d	Homicidij ultio in tertiam usque gene-	85. b
Hippotarum uicus.	110. c	rationem extracta.	228. d. 229. a
Hippothoros in musica.	17. b	Homicidij ultio.	110. c
Hippothoros lex tibiurum.	17. b	Homicidij ultio.	110. c
Hirci prae pingues minus secundi.	266. d	Homicidij ultio.	110. c
Hirundinum nidi deturbatio, parrici-		Homicidij ultio.	110. c
dium secretum detegens.	227. c. d	Homicidij ultio.	110. c
Hirundinum natura in excrementis ei-		Homicidij ultio.	110. c
ciendis.	146. d	Homicidij ultio.	110. c
Hirundinum nidificatio quam inge-		Homicidij ultio.	110. c
niosa.	148. b. 150. d	Homicidij ultio.	110. c
Hirundinem sub tectum recipendam		Homicidij ultio.	110. c
non esse, quid sit.	235. b. c. d	Homicidij ultio.	110. c
Hirundinis feritas.	235. c	Homicidij ultio.	110. c
Hister scenicus, scenae artifex, unde hi-		Homicidij ultio.	110. c
striones.	79. b	Homicidij ultio.	110. c
Histeropothi.	70. d	Homicidij ultio.	110. c
Histri commentaria.	21. c	Homicidij ultio.	110. c
Historie seu rerum gestarum memoriae		Homicidij ultio.	110. c
utilitas.	43. b	Homicidij ultio.	110. c
Histriones, Dicelictae apud Lacedaemo-		Homicidij ultio.	110. c
nios.	58. a	Homicidij ultio.	110. c
Histriones qui ex unde dicti.	79. b	Homicidij ultio.	110. c
Histriones ex se non nihil ipsis fabulis		Homicidij ultio.	110. c
adferunt.	7. c	Homicidij ultio.	110. c
Histrionice affinis poetica.	164. d	Homicidij ultio.	110. c
Hodie mortuus, cras quoque ex peren-		Homicidij ultio.	110. c
die mortuus erit.	140. c	Homicidij ultio.	110. c
Homerus consolator.	85. c	Homicidij ultio.	110. c
Homerus de Achille qui equos homi-		Homicidij ultio.	110. c
nesq; hortari solebat.	14. a	Homicidij ultio.	110. c
Homerus de uiro bono.	10. d	Homicidij ultio.	110. c
Homerus optime uicia detestatur.	162. b	Homicidij ultio.	110. c
Homerus Hesiodo prior.	85. c	Homicidij ultio.	110. c
Homerus etiam mortuus multa homi-		Homicidij ultio.	110. c
num millia pascit.	46. a	Homicidij ultio.	110. c
Homerus ne an Achilles esse mallet The-		Homicidij ultio.	110. c
mistoelis rogati responsum.	49. a. b	Homicidij ultio.	110. c
Homerus Lacedaemoniorum poeta, Cleo-		Homicidij ultio.	110. c
meni.	60. c	Homicidij ultio.	110. c
Homerus Corinthius.	70. b	Homicidij ultio.	110. c
Homerus cuius cuius sit, incertum.	92. d	Homicidij ultio.	110. c
Homerus musicam commendat.	25. a	Homicidij ultio.	110. c
Homeri nihil haberi magistro pugnatum		Homicidij ultio.	110. c
incussit Alcibiades.	49. d	Homicidij ultio.	110. c
Homeri patria.	92. d	Homicidij ultio.	110. c
Homeri precium apud Alexandrum.	173. c	Homicidij ultio.	110. c
Homeri funebria ut accipienda.	161. c	Homicidij ultio.	110. c
Homeri praestantia.	168. d	Homicidij ultio.	110. c
Homeri locus.	117. b. c	Homicidij ultio.	110. c
Homeri cura et electio uerborum.	171. d	Homicidij ultio.	110. c
Homeri sententia de hominis fragilitate.	85. b	Homicidij ultio.	110. c
Homeri uersus acephalos et claudican-		Homicidij ultio.	110. c
tes querentes pra integris.	188. a	Homicidij ultio.	110. c
Homero quaedam carmina per Aristar-		Homicidij ultio.	110. c
chum non satis bona ratione detra-		Homicidij ultio.	110. c
cta.	165. b	Homicidij ultio.	110. c
Homericam similitudo.	171. c	Homicidij ultio.	110. c
Homericici loci plurimi excussi.	164. d.	Homicidij ultio.	110. c
165. a. c. d		Homicidij ultio.	110. c
Homicidium non nisi necessitate et le-		Homicidij ultio.	110. c
ge permittere faciendum.	73. d	Homicidij ultio.	110. c

Horror.	237. c	Horror.	237. c
Hortae deae aedes cur semper aperta.	74. c	Hortae deae aedes cur semper aperta.	74. c
Hortulanus quidam rex creatus.	176. b	Hortulanus quidam rex creatus.	176. b
Hosfoter.	80. b	Hosfoter.	80. b
Hospitalitas Scedasi pessime remunera-		Hospitalitas Scedasi pessime remunera-	
ta.	110. a	ta.	110. a
Hospitum interfector ab Hercule sub-		Hospitum interfector ab Hercule sub-	
latus.	39. d. 40. a	latus.	39. d. 40. a
Hospitij nomine saluandus quidam cae-		Hospitij nomine saluandus quidam cae-	
teris ciuibus pereuntibus conditio-		teris ciuibus pereuntibus conditio-	
nem reijcit.	8. c. d	nem reijcit.	8. c. d
Hostis an aliqua ratione utilis nobis ef-		Hostis an aliqua ratione utilis nobis ef-	
se possit.	120. b. c. d	se possit.	120. b. c. d
Hostis an aliquo modo utilis nobis ef-		Hostis an aliquo modo utilis nobis ef-	
se possit.	120. b. c. d	se possit.	120. b. c. d
Hostis suo Alexandro a militibus male-		Hostis suo Alexandro a militibus male-	
dici non patitur Memnon Darij pra-		dici non patitur Memnon Darij pra-	
fectus.	45. d	fectus.	45. d
Hostes fallere, et honestum et incum-		Hostes fallere, et honestum et incum-	
dam.	56. d	dam.	56. d
Hostes pugnare non docendi.	62. c. d	Hostes pugnare non docendi.	62. c. d
Hostes an uel omni ratione ledendi.	60. d	Hostes an uel omni ratione ledendi.	60. d
Hostes suos Argiuos penitus delere cur		Hostes suos Argiuos penitus delere cur	
noluerint Spartatae.	61. a	noluerint Spartatae.	61. a
Hostes iisdem non sapius bello appe-		Hostes iisdem non sapius bello appe-	
tendi.	62. c. d	tendi.	62. c. d
Hostes cedentes ac fugientes non inte-		Hostes cedentes ac fugientes non inte-	
rimebant Graeci.	63. a	rimebant Graeci.	63. a
Hostium non facta solum, sed uoluntas		Hostium non facta solum, sed uoluntas	
etiam punienda.	117. c	etiam punienda.	117. c
Hostium numerum Lacedaemonij non		Hostium numerum Lacedaemonij non	
querebant, sed locum ubi essent.	59. a	querebant, sed locum ubi essent.	59. a
Hostium respectus.	121. a	Hostium respectus.	121. a
Hostibus laeta omnia imprecanda pra-		Hostibus laeta omnia imprecanda pra-	
ter fortitudinem.	106. a	ter fortitudinem.	106. a
Humana indagatio inuestigari om-		Humana indagatio inuestigari om-	
nia posse.	157. d	nia posse.	157. d
Humana anima nihil preciosius.	36. a	Humana anima nihil preciosius.	36. a
Humanae naturae bona duo praecipua,		Humanae naturae bona duo praecipua,	
intellectus, et ratio.	42. a	intellectus, et ratio.	42. a
Humanae malitiae dissimulatio.	230. d	Humanae malitiae dissimulatio.	230. d
Humani animi duplicitas.	13. c	Humani animi duplicitas.	13. c
Humani ingenij procliuas.	122. c	Humani ingenij procliuas.	122. c
Humanitas Alexandri Macedonis.	103. d	Humanitas Alexandri Macedonis.	103. d
Humida omnia quum agitantur frige-		Humida omnia quum agitantur frige-	
scunt, mare calefit.	264. c. d	scunt, mare calefit.	264. c. d
Humidorum temperationes per omnes		Humidorum temperationes per omnes	
partes corporis.	18. d	partes corporis.	18. d
Humilia etiam in republica munera cla-		Humilia etiam in republica munera cla-	
ris ciuibus non aspernanda.	7. c	ris ciuibus non aspernanda.	7. c
Humilibus nemo irascitur.	140. d	Humilibus nemo irascitur.	140. d
Humorum abundantia corpus ad mor-		Humorum abundantia corpus ad mor-	
bos propensum reddit.	125. a	bos propensum reddit.	125. a
Humorum in corporibus abundantia		Humorum in corporibus abundantia	
morbis obnoxia.	124. d. 125. a	morbis obnoxia.	124. d. 125. a
Hyænae fel.	227. b	Hyænae fel.	227. b
Hyagnis muscus.	20. c. d	Hyagnis muscus.	20. c. d
Hyampolis Phocensium.	27. a. b	Hyampolis Phocensium.	27. a. b
Hyantia urbs.	81. a	Hyantia urbs.	81. a
Hydanthyses Scythae.	24. a. d	Hydanthyses Scythae.	24. a. d
Hyems et aestas ut stant.	255. b. 257. a	Hyems et aestas ut stant.	255. b. 257. a

Ieiunium esse quenque decet a malitia.	142. a. b	Ieiunium esse quenque decet a malitia.	142. a. b
Ignis ferro non sudiendus.	44. b	Ignis ferro non sudiendus.	44. b
Ignis, potissimum condimentum.	111. b.	Ignis, potissimum condimentum.	111. b.
124. c		124. c	
Ignis ne an aqua utilior.	235. d. 236. a. b	Ignis ne an aqua utilior.	235. d. 236. a. b
Ignis a Prometheo inuentus.	236. a	Ignis a Prometheo inuentus.	236. a
Ignis non sine materia et impensa est.	236. b	Ignis non sine materia et impensa est.	236. b
Ignis uoracitas.	236. b	Ignis uoracitas.	236. b
Ignis usum, solus homo nouit.	236. a	Ignis usum, solus homo nouit.	236. a
Ignis artes omnes inuenit ac confer-		Ignis artes omnes inuenit ac confer-	
uat.	236. b. d	uat.	236. b. d
Ignis focus uniuersi.	237. b	Ignis focus uniuersi.	237. b
Ignis sua sponte nutritur.	216. c	Ignis sua sponte nutritur.	216. c
Ignis participes sunt sensus.	236. d	Ignis participes sunt sensus.	236. d
Ignis aquam conseruat.	236. c	Ignis aquam conseruat.	236. c
Ignis mors, aeris generatio est.	238. a	Ignis mors, aeris generatio est.	238. a
Ignis artium omnium instrumentum		Ignis artium omnium instrumentum	
et inuentor.	173. d. 120. c. 236. d	et inuentor.	173. d. 120. c. 236. d
Ignis Promethei diuisio quid sibi uelit.	158. b	Ignis Promethei diuisio quid sibi uelit.	158. b
Ignis animal.	76. c	Ignis animal.	76. c
Ignis principium rerum Heraclito.	251. a	Ignis principium rerum Heraclito.	251. a
Ignis contemptus.	155. d	Ignis contemptus.	155. d
Ignis et Deus.	111. d	Ignis et Deus.	111. d
Ignem a uicino petens, ne ibi ad focum		Ignem a uicino petens, ne ibi ad focum	
desideat.	178. b	desideat.	178. b
Ignem igni adicere, prouerb.	133. c	Ignem igni adicere, prouerb.	133. c
Ignem aqua miscere, prouerb.	238. d	Ignem aqua miscere, prouerb.	238. d
Ignem osculari paratus Satyrus, retra-		Ignem osculari paratus Satyrus, retra-	
hitur a Prometheo.	120. c	hitur a Prometheo.	120. c
Ignem et aquam cur tangat noua nu-		Ignem et aquam cur tangat noua nu-	
pta.	70. b	pta.	70. b
Ignis homo carere non potest.	236. d	Ignis homo carere non potest.	236. d
Ignis emicantes.	256. c	Ignis emicantes.	256. c
Ignominiae metus quam efficax.	29. c	Ignominiae metus quam efficax.	29. c
Ignominiae fumum uitans, in ignem in-		Ignominiae fumum uitans, in ignem in-	
cidit.	136. b	cidit.	136. b
Ignominiosa non esse que uulgo puter-		Ignominiosa non esse que uulgo puter-	
tur, exulem esse, caluum, pusillum,		tur, exulem esse, caluum, pusillum,	
hospitem, inquilinum.	93. c	hospitem, inquilinum.	93. c
Ignorantia humana.	229. c	Ignorantia humana.	229. c
Ignorantiam propriam fateri non eru-		Ignorantiam propriam fateri non eru-	
buit Hippocrates.	172. c	buit Hippocrates.	172. c
Ignorantium pudibundorum mos est.		Ignorantium pudibundorum mos est.	
177. a		177. a	
Ignoscetia magis corriguntur serui		Ignoscetia magis corriguntur serui	
quidam, quam asidua punitione.	140. b	quidam, quam asidua punitione.	140. b
Ilia Rhea grauida.	39. d	Ilia Rhea grauida.	39. d
Ilias malorum.	18. a	Ilias malorum.	18. a
Ilias et Odyssea Homeri, Alexandri		Ilias et Odyssea Homeri, Alexandri	
uatica.	103. b	uatica.	103. b
Ilihyiae canis apud Argiuos immola-		Ilihyiae canis apud Argiuos immola-	
tur.	75. a	tur.	75. a
Ilus Palladium ex incendio eripiens, lu-		Ilus Palladium ex incendio eripiens, lu-	
mine priuatus.	37. d	mine priuatus.	37. d
Ilus Palladium rapuit.	37. d	Ilus Palladium rapuit.	37. d
Imaginatio et imaginarium quid.		Imaginatio et imaginarium quid.	
259. a		259. a	
Imaginatio non parit assensionem.	248. c	Imaginatio non parit assensionem.	248. c
Imaginatio et sensus mortales sunt.	267. c	Imaginatio et sensus mortales sunt.	267. c

Imaginationes duplices esse. 258.d
 Imaginationes factum facit. 248.d
 Imaginationes in quibus sint. 258.d
 Imaginatio ductus, et imaginatum quid. 259.a
 Imaginem aut statuum nullam sibi fieri uoluit Agesilaus. 51.b.58.d
 Imaginum sacrarum uiolatores rei aucti. 189.b
 Imber, quomodo fiat. 256.d
 Imbres a tonitru, optimi ad rigandum. 264.a
 Imbres seu pluuie aquae magis rigant. 263.d
 Imbrium proprietates. 263.d
 Imbricus quare generum suum cruci affixerit. 38.c
 Imitatio in poetis admiranda. 162.a
 Imitatio laudabilis interea ac plausibilis. 162.a
 Imitatores mali. 165.a
 Immatura morte praeceptorum dolor apud barbaros. 87.d.88.a
 Immature mortis consolatio. 87.a
 Immortalitas animae. 98.c.258.c
 Impar numerus terminans et terminatus. 72.c
 Imparem numerum pari praeferebant Pythagorici. 136.a
 Imperare ceteris in militia nosse, praestantius quam uel ipsa militia munera obire. 49.d
 Imperare uiris stolidis cupientes mulieres, stultae. 17.c
 Imperator pessimus, qui sibi imperare non possit. 53.c
 Imperator uel certo suo periculo, sed patriae salute cum hostibus certamen non detrectans. 60.c
 Imperatoris momentum in bellis. 63.d
 Imperatori parere quam hostem occidere, cur melius censebant Lacones. 65.d
 Imperatores multi, milites pauci. 48.c
 Imperatores optimi qui. 50.a
 Imperatorum dicta cur a Plutarcho collecta. 45.a
 Imperatoriae uirtutes. 58.b
 Imperatorus, ipse primum seruiat. 4.c
 Imperium non spacio locorum, sed stabilitate metiendum. 128.d
 Imperium patriae non sibi gerunt duces ac reges. 57.c
 Imperij acerbitas inuidiam parit. 128.d
 Imperij fructus maximus, secundum Dionysium. 129.c
 Imperij Romani constitutio ut facta sit. 99.c
 Imperia quibus censeantur. 108.b
 Imperiorum inter se tumultuationes alternationesque ad Romanum usque. 99.c.d
 Importunitate paupercule anus uictus Philippus iudicium reddidit. 47.b
 Imprecari nefas. 74.e
 Imprecationum Bellerophonis efficaciam. 29.a
 Improbi suapte affliguntur conscientia. 228.b
 Improbis fortuna parcat. 156.a
 Improbitas ipsa sui carnifex. 155.c.227.d
 Improvisa et inopinata plus mouent. 98.a
 Impudentia. 134.d.177.c
 Impudentium improbitas pari impudentia retundenda. 136.d
 Impuniti ex hoc seculo qui euadunt, ut puniantur. 231.d
 Inachus fluuius, Scamandrus postea dictus. 83.a
 Inambulationis post cenam usus qui sit. 127.b
 Inanis consideratio. 253.b
 Inane, infinitum esse, extra mundum. 247.d
 Inania in oratione. 175.c
 Inanime omne, rationis expertus. 146.a
 Incantatio cesti Iunonij quid significet. 162.d
 Incesti frustrati tragœdia. 83.a
 Incesti horror. 13.d
 Inclimatio terrae. 257.b
 Incommoda hilaritate condenda. 91.a
 Incommoda uirtuti coniuncta, ab eius amore nos deterere minime debent. 173.b.c
 Incontinentia ab intemperantia differt. 14.d
 Incontinentia diminutium uitium. 14.d
 Incontinentia fastidit amicos. 159.b
 Incontinentiae et intemperantiae discrimen. 14.d
 Incrementum Nili ut deprehendatur. 153.c
 Incredulatio amici coram pluribus faciendā non est. 118.d
 Indago ferarum cur uerno tempore difficilior. 266.b
 Indorum sapientes uiui comburi sustinent. 155.d
 Indarnus Xerxis praefectus. 65.c
 Indocti et inuoluti ad dignitates sublati, statim corrumpunt. 129.d
 Indolentia, res diuina. 84.c
 Indolentia inhumana ac ferina illaudabilis. 84.c.d
 Induciae nulle sunt homini cum uitij. 170.b
 Indum soluere. 127.a
 Inedia quadridui consumptus Ifoerates. 190.b
 Inedia malum. 126.d
 Inediarum certarum obseruationes inuolutes. 127.c
 Ineptae etiam orationis audite fructus. 175.a
 Ineptiarum obliuio, sapiens. 156.a.b
 Ineptus, quod non norit, ne suscipiat. 7.a
 Inertes et ignaui ut capiuntur ab adulatoribus. 114.a
 Inertia culpa uacare non potest. 178.d
 Inertia nihil creatum est. 127.d
 Infans in utero an animans sit. 261.b.c
 Infans nondum editus matrem seruans. 227.b
 Infantis recens nati miseria. 186.b
 Infantes gemini expositi, a lupa aliti. 39.d
 Infantes in utero unde alantur. 261.c
 Infantibus pueris mortuis ueteres non faciebant inferias. 188.b
 Infelicibus nemo irascitur. 140.d
 Infelicitas inuidos quidem compefcit, sed inimitias non tollit. 26.b
 Infelicitatis substantia cur est malitia. 243.d
 Infelicitates si communicarentur, suas quisque sibi caperet. 85.d
 Inferis dijs quando sacrificaretur. 73.b
 ab Inferis Semele reducta. 231.a.b
 Inferorum fictions apud poetas. 161.d
 Inferorum poena. 233.c
 Inferni uelut quaedam descriptio. 231.d
 Infinitum principium rerum. 250.b
 Infinitas naturae, rerum omnium principium. 250.b
 Infecunditatis uirorum causa. 261.b
 Infortunia et calamitates fortiter ferenda. 84.d
 Infortunia prauitatem non arguunt. 106.b
 Ingenium Alexandri ex uarijs uirtutibus coalitum. 108.c
 Ingenium hominis in ocio marcescit. 132.b
 Ingenij humani ac telluris comparatio. 40.d
 Ingenij humani procliuitas. 122.c
 Ingenio qui maxime polleat. 167.d
 Ingenia magna nonnunquam diu fluunt. 227.a.b
 Ingenia obtusa. 178.a
 Ingenia tanquam materia sunt. 178.b
 Ingeni mali Iones, serui boni. 60.c
 Ingluuii cum uoluptate conspiratio quid efficiat. 147.c
 Ingratitudinis ultio. 29.a
 Ingurgitatio, memoriae profus contraria. 210.a
 Ingurgitatio quibus maxime cauenda. 123.c
 Ingurgitantes sese apud alios, domi esurientes. 124.b
 Inimicus omnia obseruat. 120.d
 Inimicus praceptor gratuitus. 121.d
 Inimicus sua laude nequaquam fraudandus. 122.b
 Inimici ultio optima. 121.a.163.b
 Inimici ultio negligenda. 122.d
 Inimico

Inimico benefaciendum. 122.a
 Inimicum nullum qui habeat, uix etiam amicum ullum habere. 160.b
 Inimici nostri mala nostra prius nobis comperta habent. 120.d
 Inimici non omnes exterminandi etiam si uincas, sed tolerandi. 122.c
 Inimici magis conciliandi quam laedendi. 59.d
 Inimici plus docent quam amici. 122.a
 Inimici propter patriae salutem conciliati. 51.c.d
 Inimicorum etiam habenda cura uiro politico. 120.b
 Inimicis etiam, in re honesta uirum bonum adesse oportere. 6.a
 Inimicis certare quo sine et quibus in rebus debeamus. 122.c
 Inimicos quam amicos magis in peccando reueretur malitia. 121.a
 Inimicos ut sibi conciliari Agesilaus. 58.a
 cum Inimicis iuste agere ac recte soliti, amicos non fallent. 122.c
 ex Inimicis ut capiatur utilitas. 120.b.175.a.b. et deinceps per totum librum
 Inimicitiae priuatae, patriae causa deponenda. 49.c
 Inimicitiae mortales esse debent. 73.d
 Inimicitiae inter priuatos homines non diu gliscere sinenda a magistratu. 12.d
 Inimicitij potentiorum quidam ad honores euecti. 4.a
 Initiatorum recens, clamor. 172.a
 Initij aut exordij difficultas patienter ferenda. 177.d
 Iniurati Romani cur pugna abstinebant. 73.d
 Iniuria a multis affectus, ab Ephoribus condemnatus. 66.d
 Iniuria ad alterum est. 243.c
 Iniuria erga seipsum. 243.c
 Iniuria omnibus periculosa. 53.c
 Iniurie remittendae exemplum insigne. 62.c
 Iniurie sibi illatae memoriam a filio deprecatur Phocion. 50.a.b
 Iniurie ultionem uel minima animalia docent. 56.d
 Iniuriam passi magis laudandi, quam qui intulerint. 12.c
 Iniuriam propulsare debent qui possunt. 53.c
 Iniusta fieri ne se ipsis quidem imperantibus uolebant reges Aegyptij. 45.d
 Injustam rem, ut ne fieret, triginta milibus Daricorum Artaxerxes redimit. 45.c
 Iniusti sunt etiam qui licet iniuste non operentur, occasione tamen data operantur. 230.d
 Iniustitia quid. 243.c
 Iniustitia quomodo Lacedemone expulsa. 62.b
 Iniustitiae genus extremum, iustum haberi qui non sit. 111.c
 Inopiae amicorum ut honeste consulat magistratus. 5.b
 Inopiae consolatio. 95.a
 Inopiam confiteri, nonnunquam illiberale non est. 111.c.d
 Inopinata attonitos reddunt. 141.d. nec uolentes mouent. 98.a
 Insatiabilitas scenerandi. 233.d
 Insititia detegenda ut discas. 176.b
 Insititia non absurde magis celatur, quam turpiter proditur. 155.a
 Insititiae seditas. 167.b
 Insititiam ab Atheniensibus sibi obiectam quomodo rejicerent Lacedaemonij. 64.a
 Insititiam ab animo expulsurus, multa ferat necesse est. 178.a
 Insidians alteri, ipse sibi malum ponit. 227.d
 Insidiantium tyrannis delatio simulata, quam magnifice remunerata. 46.b
 Insidias qui metuat, insidiatori ne se committat. 135.b.c
 Insolationis usus. 126.b
 Insomnia animi tyrannici. 172.d
 Insomnia obseruanda in sanitatis cura. 125.c
 Insomnia horrenda. 228.a.b
 Insituti male, quales tandem euadant liberi. 41.d
 Instrumentorum musicorum quae praeferebantur. 235.a
 Insula Ptolemeo addita. 113.d
 Insulae etiam paruae habitatio non aueranda uiro quietis studioso. 91.d
 Insulae beatorum. 90.b
 Insulae exulares. 92.a
 in Insulam relegatus nihil est quod molestum ferat. 92.b
 Insularum commendatio. 92.a.b
 Insularum inhabitatores summi uiri, Aetolus, Vllyses, Ajax, Alcimus, Zenon. 92.b
 Insularum laudator Homerus. 92.b
 Integris moribus esse debet, qui alium reprehendat. 119.a
 Intellectus et ratio duo humanae naturae peculiaria bona. 42.a
 Intellectus humanus diuinus. 267.c
 Intellectus quid. 258.d
 Intemperantia ex toto uitium. 14.d
 Intemperantiae et incontinentiae discrimen. 14.d
 Intemperantiam uiri ferat, non uidet

uxor. 17.d
 Inter pocula admonitioni locus non est. 118.a
 Intercute aqua laborans Heraclius. 128.a
 Intercute aqua mortuorum filij ut a se paternum morbum arceant. 229.c
 Intermissio in uirtutum progressu non interponenda. 170.b
 Interrogationes adolescentium quales esse debeant. 176.b
 Intuitu maxime concitatur amor. 270.b
 Inuenta plura ab antiquis. 23.b.c
 Inuidere iuste nemo potest. 26.a
 Inuidia omnis abesse debet ut a quoquam aliquid discas. 174.d.175.a
 Inuidia ex animo tollenda. 122.b
 Inuidia ociosa et iners. 122.a. curiosa. 142.c. potentiae comes. 137.b. fumo similis. 180.c. uirtuti comes. 26.b
 Inuidia, dolor est ob aliena bona. 26.a
 Inuidia et odium brutorum. 26.a
 Inuidia senes non petit. 180.c
 Inuidia in senibus turpissima. 184.a
 Inuidia, folius hominis est, et erga hominem. 26.a
 Inuidiae fomes in auditore est ambitio. 174.d.175.a
 Inuidiae uacuitas ut paratur. 159.a.b
 Inuidiae caecitas. 49.c
 Inuidiae natura. 180.d
 Inuidiae et odij differentia. 25.d.26.a.b.c. et deinceps
 Inuidos se negant omnes. 26.a
 Inuidorum poena apud inferos. 232.c.d
 Inuitationes ad bibendum quum fugere non possis, quid agas. 123.c.d
 Inuitus peccatis, inuitus castigetur. 64.c
 Inus Zelotypia. 71.c
 Inus poenitentia. 228.c
 Iocastes Silamonis. 162.a
 Iolus apud Euripidem ex decrepito et senex mox iuuenis ualidus. 240.c
 Iole et Hercules. 37.b
 Iole e muro se deiciens, uentis sublata illesa descendit. 37.b
 Ion poeta tragicus. 87.d.99.b
 Ionis pulchrum dictum de fortuna et sapientia. 99.b
 Iones, fugi mancipia. 45.d.60.c
 Ionica secta a Thalete instituta. 250.b
 Iouis Dodonaei oraculum. 56.d
 Iouis epitheta. 246.d
 Iouis excellentia in quo sit. 167.c
 Iphiclus Herculis frater. 78.a
 Iphicrates domi declamans ridetur. 7.b
 Iphicratis apophthegmata. 49.d.155.a. 158.c
 Iphicratis eloquentia ridicula ac uana. 7.b
 Iphicratis praclarum in Harmodium, generis exprobrantem, dictum. 49.d
 Iphigeniae miraculum. 37.b

Ira fortitudini quomodo conueniat. 16. d	Irene Neptuni & Melambie filia. 81. b	Iupiter quorum pater. 47. d
Ira frenanda. 43. b. c	Iridis generatio. 256. b. d	Iupiter pro fato & fortuna nonnunquam sumitur. 164. a. & deinceps
Ira in connubio esse non debet. 18. b	Irrationale anime nostre sepe cum ratione pugnant. 15. d	Iupiter adultus. 70. c
Ira ut fugienda, & compefcenda. 167. a	Itæi oratoris uita. 191. a	Iupiter, fruer & ether. 251. b
Ira leuissimis de causis sepe excitatur. 138. b. c	Itæni uita. 12. a. 45. d. 105. c. 154. b	Iouis Dodonei oraculum. 56. d
Ira principio opprimenda. 138. c	Isoocrates sophista inter potandum philosophari nolebat. 156. c	Iouis epitheta. 246. d
Ira etiam ad bruta & inanima extendit. 138. d	Isoocratis uita. 190. a. & deinceps	Iouis excellentia in quo sit. 167. c
Ira hominem mirum in modum permutat. 139. a	Ister auctor. 21. c	Iouis cognomen sibi usurpantes. 51. a. b. 106. c
Ira quibus incitetur. 138. d	Istrus Alexander. 83. b	Iouis dona apud Hesiodum, quæ. 164. a. b
Ira quid. 139. c	Italica philosophia secta. 251. b	Iouis excellentia in quo sit. 167. c
Ira non bene se ulciscitur. 140. a	Ithacæ sterilitas. 68. b	Iouis Neptuni & Plutonis partitio in perij orbis. 90. b
Ira unde maximè gignatur. 139. b. 140. d	Ithacensium querela ad Agathoclem de pecorum suorum abactione, & illius responsum. 46. c. 229. a	Iouis filium non se agnoscebat Alexander. 47. d
Ira unde nascatur, & quid sit. 139. c	Iubas historicus. 38. b	Iouis Dodonei oraculum. 56. d
Ira omnia inuadit. 138. d	Iudæi Antiocho se dedunt. 49. a	Iuramentum Pythagæorum. 250. d
Ira ubi abesse debeat maximè. 141. b. c	Iudæorum & Syrorum Del. 247. a	Iuramentum, tormenti genus est homini libero. 74. b. c
Ira semen quoddam ex omnibus animi perturbationibus. 141. d	Iudex ambos audiat. 241. b	Iurare sub tecto cur prohibeantur pueri. 73. a
Ira regum perniciosissima. 129. c	Iudicis natura seui asperitas ut mitigata. 135. b	Iurare cur non liceat flammis diali. 74. b
Ira, libido uindictæ. 13. c	Iudices apud inferos. 90. b	Ius quod sit optimum. 128. b
Ira, uerui animi. 16. a	Iudices suos Ægyptij reges nec a se iustos iniustum quid committere patiebantur. 45. d	Ius ignorare turpe esse populorum principibus. 58. d
Ira moderatio. 43. c. 60. c. 122. a	Iudicandi uis musicis necessaria. 24. b	Ius nigrum Laconum. 65. d
Ira in decentia. 162. c	Iudicium ab irrationali nostro aliud est. 2. b. c	Ius si uiolandum est, & c. 8. a
Ira uis. 165. b	Iudicium publicè exercendum. 48. b	Iuris ciuilibus peritæ usus in reipublicæ administratione. 73. a
Ira cautio. 45. d	Iudicium reddere populo suo qui nolit, regem esse non debere. 47. b	Iurisiurandi religio apud ueteres. 23. a
Ira frenum. 56. b	Iudicium iniquius a se latum, litis estimationis solutione Philippus composuit. 47. b	Iurisiurando uiros fallendos esse, pueros talis, Dionysij tyranni dictum. 63. b. 104. b
Ira ardor quam uehemens. 138. a. b	Iudicium ut sibi de suis operibus firmet pictores ac corrigant. 137. d	Iustus quomodo non sit, uideri uelle, extremæ est iniustitiæ. 196. c
Ira semel resistens, non parum promouerit. 138. b	Iudicia Dei inscrutabilia super malorum hominum tolerantia & punitione. 231. a	Iusti cognomè iniustum in Aristide apud Athenienses. 49. c
Ira malum. 179. b	Iugurtha uinctus ad Bochum ductus. 4. c	Iustorum loca apud inferos. 90. a. b
Ira in nobis causæ. 141. a	Iugurthæ imago in annulo Syllæ, a quo captus erat. 4. d	Iustitia fortitudini amefrenda. 58. b
Iram cohibendam esse. 137. d	Iulie pisces. 152. a	Iustitia non eadem omnium. 26. a
Iram ipsi in se punientes. 226. c. d	Iulius Cæsar. 55. d	Iustitia, anime medicina. 226. b
Iram nascentem sentiri posse. 138. c	Iulius Drusus cur clarus habebatur. 2. b	Iustitia, filia una Dionysij tyranni pessimi. 107. a
Iram uincere, uictoria maxima. 139. c	Iulij Drusi Publicolæ domus undique conspicua. 2. b	Iustitia in quo uersetur. 13. b
Iram uincere, uiri munus est. 42. d. 43. c	Iumenta uehiculum anime trahentia. 14. c. d	Iustitia, legis diuinæ desertorum uultrix. 91. b
Iracundia uitium intolerabile. 138. d	Iumenta affectuum. 16. d	Iustitia an ulla sit nobis erga bruta. 147. b. c. 149. b. c
Iracundia cohibenda ac uincenda. 43. c. 122. a. 137. d	Iunius Brutus filijs suis caput abscidit. 37. a	Iustitia prestat fortitudini. 51. a
Iracundia ut mitescat. 137. d. 138. a	Iunius mensis a iunioribus dictus. 77. d	Iustitia secundum Zenonem & Chrysippum quid sit. 13. b
Iracundia ut gignatur in animo. 138. b	Iuno nuptialis. 18. b. c. adulta. 70. c. eadem & Luna, & Lucina. 76. d	Iustitiæ laus. 129. a
Iracundie procliuitas. 125. c	Iuno, aer. 251. b	Iustitiæ lux, Dei simulachrum. 129. b
Iracundi etiam amicis intolerabiles. 141. b	Iunonis ornatus & ceptus quid. 162. c. d	Iustitiæ commercij species quedam nobis cum brutis est. 149. b. c
Iracundorum hominum iudicia in uultibus famulorum. 141. d	Iupiter sempiternus. 247. a	Iustitiæ simulatio in homine iniusto, extrema peruersitas. 156. d
Iracundiores qui sint. 139. c	Iupiter ether & ignis. 251. b	Iustitiæ uituperatio. 114. a
Iracundiores sunt mulieres uiris, ægro ti sanis, senes iunioribus, infelicis felicioribus. 139. c	Iupiter & fatum idem. 248. c	Iuuenis moritur, quem diligunt dii. 89. d
Irafcntia. 13. c	Irene, Calabria olim dicta. 81. b	Iuuenis cælebs Isoocrates, senex cum amica uersabatur. 190. d
Irafc quibus non soleamus. 140. d		Iuuenem Augustum senes audiebant. 56. b
Iratu a furioso solum tempore distat. 53. c		
Irati mariti ut uxoribus tractandi. 18. d		
Irati uiri illustres, seruos castigare ipsi nolebant. 43. c		

Iuuenes

Iuuenes cur temerarij, senes contra prudentiores. 16. c	Iuuenes senibus adherere debent. 182. a	Iuuenes uiri tumultuosos ac seditiosos ne gocijs in republica minimè obijciant. 184. b	Iuuenum peccata plerumque immensa sunt. 44. a	Iuuenilis impetus coercendus. 44. a	Iuuenes prius audire assuescat, deinde loqui. 174. c	Iuuentutis exprobratæ defensio. 50. a	Iuuentutis gloriam opprimentes. 4. b	Iuuentutem cuncta decet. 183. b	Iuuentutem ineptam ad rempublicam gerendam esse. 181. d	Ixeutria fortuna. 101. c	Ixion Euripidis. 162. c	Ixon uionem insequens, in nubem incidit. 130. c	K Cum & affinitas. 75. a	K Κακμυνη pugna quæ sit. 163. c	Κατακλιτα. 81. c	Κατακλιτα quid. 134. d	Κατακλιτα quid sit apud Græcos. 151. d	Κατακλιτα. 251. d	Κατακλιτα, uox ambigua est. 134. d	Κατακλιτα quid sit. 151. d	Κατακλιτα. 58. a	L Labor omnia uincit. 40. d	L Labor & somnus disciplinarum hostes. 42. d	Labor ut febrem conciliet. 124. d	Laboris & assiduitatis uis. 40. d	Laboris condimentum, ocium. 43. a. b	Laboris immensitas tempus non habet. 169. a. b	Labores & somni, disciplinarum hostes. 42. d	Laborum intermissiones in studijs esse debent. 43. a	Laborandum impigre. 125. d	Laboradei Iouis simulachrum. 93. b	Laboti dictum Laconicum. 61. d	Labrax piscis. 151. d	Labris, bipennis est Lydis. 83. b	Lac cur animantibus suppeditet natura. 41. a	Lac grauedinem adducit. 126. c	Lactis officinæ descriptio elegantissima. 186. a. & deinceps	Lactis exuberantia exonerari cupit. 100. d	Lactis candido cõparata amicitia. 159. d	Lacteus circulus. 256. b	Lacæne ancilla pudicè respõsum. 17. d	Lacæne uiris imperant. 62. d	Lacænarum apophthegmata. 67. a	Lacæmone senes clarissima munia obeunt. 184. a	Lacæmonij etiam uicti turpes conditiones accipere nolebant. 116. c	Lacæmonij artes sordidas nec discunt nec exercent. 58. c	Lacæmonij cum Argiuis de agro Thyreatæ contendunt. 35. d	Lacæmonij Græcorum soli honesta cognoscebant. 65. c	Lacæmonij uniuersæ Græciæ imperantes. 110. b	Lacæmonij a Thebano Epaminonda malè multati. 110. b	Lacæmonij ad querelas iustas surdi. 110. a. b	Lacæmoniorum amores erga pueros. 44. a	Lacæmoniorum erga Smyrneos benificencia. 116. c	Lacæmoniorum aduersus Thebanos uictoria. 58. c	Lacæmoniorum antiqua instituta. 65. d	Lacæmoniorum politia, paucorum potestas. 235. a	Lacæmoniorum stulta. 226. b	Lacharis & Aristonis posteri infames apud Athenienses. 229. d	Lachryma ceruorum falsa, ceruorum autem dulcis. 265. d	Lachryma in dolore quid faciant. 85. c. 138. d	Lachrymæ ut gignantur. 265. d. 266. a	Lachrymarum ratio. 265. d	Lacon de pueris instituendis. 17. a	Laconis capti nobile dictum. 65. a	Lacones de latronibus. 65. a	Laconica per quingentos annos nunquam deprædata. 52. a	Laconica apophthegmata. 56. c. & deim per totum. 65. d. 66. a	Laconica exercitatio. 65. d. 66. a	Laconicæ fines quò protenderentur. 57. b	Laconum ignobilium uaria apophthegmata. 64. c	Laconum nugari non est. 65. a	Lacus tres infernales, auri, plumbi, & ferri. 232. c	Lacydes Argiuorum rex mollis & effeminatus. 121. d	Lacydis facinus laudabile. 116. b	Ladas semper plausus spectaculorum audire sibi uisus. 3. d	Lada solitudo. 3. d	Laelius tanquam poëta, Scipio tanquam histrio. 184. d	Laelius Scipioni amicissimus. 271. a	Lælij & Scipionis amicitia. 4. b	Læmargus, C. Marius. 36. a	Læta quæcumque sibi in uita contigissent, cenfebant Antipater mortis. 95. d	Lætitia intemperantia, tristitia castiganda. 51. d	Lætitia falsæ auctori indignationem populi ut sedarit. 1. a	Lætes Vlysis pater. 83. b. Eius ignauia. 94. b. 180. d	Lænam auspicijs. 76. d	Lagisce, amica Isoocratis. 190. d	Lagus Hermionensis muscus. 269. a	Lais meretrix. 124. a	Lais suspicione liberatus. 39. b	Lais Thebanus Chrysippum Pelopis filium rapit. 39. b	Lais ab Oedipode interfectus. 145. a	Lamachus de bello. 49. d	Lamachus Nicia adiutor. 10. b	Lamachus Terimæi filius. 193. a	Lamachi apophthegma non peccari bis in bello. 49. d. eius fugacitas. 11. d	Lamia fabula. 142. c	Lamiacum bellum. 194. d	Lampe Argineta. 65. b	Lampidos naucleri de comparandis diuitijs dictum. 180. b	Lamprocles Atheniensis muscus. 21. d	Lamprus lyricus. 23. d	Lampsacæ Mandronis filia uirtus. 31. d. 32. a	Lampsacæ honores. 32. a	Lampsacum unde dictum. 31. d. 32. a	Lampsacum urbs. 32. a	de Lana caprina rixari. 196. d	Lancea cœlum attingere sibi uisus Lyfimachus. 106. d	Lances seu trutinæ Iouis. 161. c	Laniena unde coepit. 145. d	Lanificium, quassillum. 72. a. 73. b	Lapis ad regulam componendus, non contra. 170. a	Lapis tanquam Deus cultus. 80. d	Lapidis descriptio. 212. a	Lapsi semel iuuenes animum despondere non debent. 183. d	Lareniam scortum cur uenerentur Romani. 73. c	Largitio ut faciendæ. 9. d. 135. d	Largitio uulgo grata. 11. b	Laribus cur assidat canis. 74. d	Lasitudo per se oborta, morbi nuncijs. 125. a	Lasus Hermionensis muscus. 23. c. 268. d	Lasithenes & Euthycrates Olymhum perdidit. 157. c	Latendum non esse uiris fortibus. 132. a. & deinceps	Latens, an rectè dictum sit. 131. d. & deim per totum	Latone pro lupis preces ad Iouem. 267. c	Laudare quid significet. 163. d	Laudare se nos dicentibus quid respondeamus. 137. c	Laudari a quibus bonè sit. 113. b. 137. c	Laudatio puerorum immodica ne sit. 43. a	Laudatores inepti reprehenduntur. 177. b	Laudatoribus gratia nõ habenda. 137. c	Laus quæ esse debeat dicentis philosophi. 176. c	Laus an facata sit, ut cognoscatur. 113. c	Laus oburgationi admiscenda. 119. b. c
---	---	--	---	-------------------------------------	--	---------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------	---	--------------------------	-------------------------	---	--------------------------	---------------------------------	------------------	------------------------	--	-------------------	------------------------------------	----------------------------	------------------	-----------------------------	--	-----------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------------	--	--	--	----------------------------	------------------------------------	--------------------------------	-----------------------	-----------------------------------	--	--------------------------------	--	--	--	--------------------------	---------------------------------------	------------------------------	--------------------------------	--	--	--	--	---	--	---	---	--	---	--	---------------------------------------	---	-----------------------------	---	--	--	---------------------------------------	---------------------------	-------------------------------------	------------------------------------	------------------------------	--	---	------------------------------------	--	---	-------------------------------	--	--	-----------------------------------	--	---------------------	---	--------------------------------------	----------------------------------	----------------------------	---	--	---	--	------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------	----------------------------------	--	--------------------------------------	--------------------------	-------------------------------	---------------------------------	--	----------------------	-------------------------	-----------------------	--	--------------------------------------	------------------------	---	-------------------------	-------------------------------------	-----------------------	--------------------------------	--	----------------------------------	-----------------------------	--------------------------------------	--	----------------------------------	----------------------------	--	---	------------------------------------	-----------------------------	----------------------------------	---	--	---	--	---	--	---------------------------------	---	---	--	--	--	--	--	--

d 4

I N D E X

Laus eius frustra est, quem nullus uitu- perat. 59.c	Laudis ac uituperij stimulus. 16.d. 17.a. 119.d. 167.d	Laudes, auditio nulla suauior. 180.b	Laudes ab improbis non agnoscenda. 137.c	Laudibus magis quam uerberibus exci- tandi pueri. 43.a	Laudata uitia uirtutum nominibus quae mala sequantur. 113.d	Lautia, munera legatis dari solita. 74.b	Lautitia ut sumenda. 124.a	Leagrus. 83.d	Leander Nicocrates tyranni frater. 33.a. culeo insutus in mare abiectus. ibidem	Leachus scelerum administer Arcesti- lao tyranno. 34.b	Lebadenses populi. 82.d	Lecha, in usum quomodo traducenda. 168.b	Lectionis exercitium. 126.a	Lectus maritalis ne discordijs turbe- tur. 19.a	Lectuli breuitas somnum breuiorem fa- ciat. 192.a.d	Lecti Laconum. 66.a	Legationem ut impediatur quam popu- lus flagitat. 10.a	Legationum functiones obituris quae attendenda. 3.d	Legatus unus ad unum. 59.a. b. 64.d	Legati collocaturi uadunt, non collu- staturi. 63.d	Legati Corinthiorum à Dionysio mu- nera capere nolentes, ab illo faceret re- prehensi. 46.b	Legati cuiusdam Elei sacra irriso. 64.b	Legati Polycratidae pulcherrimum re- sponsum de legatione sua, publicae ne esset, an priuata. 64.a	Legati Romam profecti cur primum aedem Saturni adirent. 74.b	Legatorum Laconum uiolatorum pia- culum. 65.c	Legumina cur castis contraria. 78.b	Leguminibus cur abstineant qui casti- moniam colunt. 78.b	Lemnus et Imbrus insulae. 28.c	Leno Menandricus adolescentibus in- fidians. 126.d. 127.a	Lenocimia orationis. 175.c	Lentitudo in rudimentis non aspernan- da. 178.a	Leo pro pardali dono redditus. 45.d	Leo, socium animal. 150.b	Leonis odium in gallum. 26.a	Leonis pro sobole cura. 185.c	Leone uestigiū repertu difficile. 148.a	Leone ad utensilia sua conuicta usus Hanno Carthaginensis in expedi-	tionem. 1.d	Leone duce ceruorum, formidabilior exercitus eo, qui ex leonibus sit duce ceruo. 50.a	Leones senes in uenatum à iunioribus ducuntur. 150.b	Leones inuolutis unguibus ambulans. 148.a	Leonina pellis quò non perueniat, mul- pinam assuendam. 63.b	Leonis Byzantij festiuitas. 3.c. 121.b.c	Leocrates Themistoclis accusator. 93.a	Leocritus autor legum Atheniensibus ferendarum. 190.b	Leodamus Atheniensis. 190.b	Leogorus Andocidis pater. 189.b	Leonidas Lacedaemoniorum dux aduer- sus Persas. 36.a	Leonidae Anaxandridae filij apophthe- gmata. 61.d	Leonidae cor. 36.a	Leonidae uxor Gorgo. 19.d. 61.d	Leonides paedagogus Alexandri. 47.c	Leontis mulier. 26.c	Leontis Eurycratidae scite dicta. 61.d	Leontini Gorgiae dictum de uirtute mu- liebri. 26.c	Leontini mulier. 26.c	Leophtenes. 50.b. 106.b	Leotychidae argute dicta. 61.d. 62.c	Leprosi cur fiant qui per roscaidas her- bas nudi incedunt. 264.c	Lepus marinus homini exitialis à mul- to necatur. 154.d	Leporis ex loco urbis obsesse moenibus uicino prodentis omen. 60.a. 63.b	Leporum fecunditas. 233.c. astus in ca- tutorum suorum custodia. 149.d	Lepta Libyae ciuitas. 18.d	Leptanorum ritus. 18.d	Leptis Neptuni templum. 154.a	Lesbionum gloria in fidibus. 20.c	Lethe fluius. 132.d. 232.a.b	Leucadia petra. 31.d	Leuce Ponti insula. 270.b	Leucippus Poemandri filius ab ipso pa- tre suo casu occisus. 82.c.d	Leucippidarum templum. 83.c	Leucius Tyrrenus Moderati Pytha- gorici discipulus. 235.b	Leuconia urbs. 27.b	Leucothea non lugenda. 63.a	Leuctra, ominosa. 148.d	Leuctrica pugna. 5.b. 51.d. 58.c	Lex omnium regina. 128.d	Lex quid. 242.b	Lex tum antiquissima tum exactissima Deus est. 129.b	Lex, Regum domina. 128.d	Lex Cradae in tibiaram cantu. 20.d	Lex connubialis. 17.b	Lex curulis in tibiaram cantu. 20.d. 268.b	Lex de adulteris ab Augusto lata. 56.b	Lex de grauida mortis reu seruanda do- nec pariat. 227.b	Lex de ocio apud Athenienses. 61.c	Lex funebris Romanorum de probis mulieribus. 26.c	Lex Lacedaemoniorum stulta. 226.b	Lex Locrensiu aduersus nouarum re- rum percontatores. 143.d	Lex Lycurgi de uirginibus indotatis elocandis. 62.d	Lex multiplex in tibiaram cantu. 20.c. d. 21.a	Lex musica quid. 268.a	Lex non ante promulganda quam lata sit. 189.d	Lex Palladis. 24.b	Lex, principis opus. 129.a	Lex Romanorum absurda. 226.b. et deinceps	Lex Solonis. 17.b. 226.b	Lex Solonis de donationibus. 71.a	Lex Solonis de seditione ciuili. 12.b. 147.d. 226.b	Lex Solonis de corporibus pignori non obligandis. 233.c	Lex Thuriensium uetans in comedijs taxari ciues alios quam adulteros et curiosos. 143.d	Legis finis, iustitia. 129.a	Legis diuinae desertores iustitia ulcisci- tur. 91.b	Legem inter armorū strepitus Marius non exaudiebat. 54.d	Leges cantuum. 20.d. 21.a	Leges de fortitudine cur scriptas non ha- berent Lacedaemonij. 64.b. c	Leges fidium cur dicerentur. 20.c	Leges humanae imperfectae. 226.b	Leges Lycurgi. 50.d. 58.c. 60.c. 62.b. c. 66.d. 191.d. 192.a	Leges bonae, maximum in ciuitate bo- num. 74.d	Leges apud Spartam regibus potentio- res. 61.b. cur eas mouere non lice- bat. 63.d	Leges sacerdotum Romae. 74.d	Leges tibiaram. 17.b. 268.a	Legum Atheniensibus ferendarum au- tor. 190.b	Legum praepcepta et interdita. 242.b	Legibus contrarium aliquid praecipien- ti sibi Antiochus tertius pareri no- lebat. 48.d. nec reges Aegyptiorum. 45.d	Legibus scriptis cur non uteretur Ly- curgus. 62.c	Legibus contradicentes neque ioco ne- que serio audiebant Lacedaemonij. 66.c	Leguleorum nomina comunia, C. Seius, et L. Titius. 73.d	Lesbi puella à Delphis seruata. 225.a	Leucon Ponticus. 244.a 253.d	Leue quod sit. 253.d
---	---	--------------------------------------	---	---	--	--	----------------------------	---------------	---	---	-------------------------	---	-----------------------------	--	--	---------------------	---	--	-------------------------------------	--	---	---	--	---	--	-------------------------------------	--	--------------------------------	--	----------------------------	--	-------------------------------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------------	---	---	-------------	---	---	--	---	--	--	--	-----------------------------	---------------------------------	---	--	--------------------	---------------------------------	-------------------------------------	----------------------	--	--	-----------------------	-------------------------	--------------------------------------	--	--	---	---	----------------------------	------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	------------------------------	----------------------	---------------------------	--	-----------------------------	--	---------------------	-----------------------------	-------------------------	----------------------------------	--------------------------	-----------------	---	--------------------------	------------------------------------	-----------------------	---	--	---	------------------------------------	--	-----------------------------------	--	--	---	------------------------	--	--------------------	----------------------------	--	--------------------------	-----------------------------------	--	--	---	------------------------------	---	---	---------------------------	---	-----------------------------------	----------------------------------	---	---	--	------------------------------	-----------------------------	--	--------------------------------------	---	---	--	--	---------------------------------------	---------------------------------	----------------------

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Liber unde dictus Dionysius pater. 79.a	Libero patri cur obliuio et ferula nun- cupentur. 196.a	Liberi spe mercedis minime diligen- di. 185.d	Liberi à matribus lactandi et educan- di. 41.a	Liberorum educatio et eruditio quan- to curae esse patribus debeat. 40.c	Liberorum gignendorum cura apud Spartanos. 62.d	Liberorum institutionis cura Lycur- gi. 192.a	Liberorum instituendorum etas secun- dum Phocidem. 41.b	Liberorum qui plus amentur. 18.d	Liberos ut illustres procrees. 40.c. d. ut instruas. 158.b	Liberos non desore, si genitalia adfuit, Aegyptiorum responsum. 91.c	Liberos suos Plutarchi uxor ipsa ale- bat sua mamma. 187.c	Liberè loquendi ratio. 119.a	Liberale festum. 38.d	Liberationis amici petendae exemplum singulare. 5.d	Libertas loquendi, amicitiae propria. 111.d	Libertas adulatorum qualis. 114.d	Libertas stulta simulata. 115.a	Libertas admonendi et reprehendendi qualis esse debeat. 117.a. b. 119.a. c. d	Libertas Solonis ad Cræsum, et Socra- tis ad Alcibiadem. 118.c	Libertas uera. 114.d	Libertas ut reimeri possit. 57.b. 59.b	Libertas mira Laconum. 64.d. 65.d. 67.d	Libertas faeneratoribus non oppigne- randa. 233.b	Libertatis stimulus. 93.a. b	Liberalitas Alexandri Macedonis. 104.c	Liberalitas quid. 14.c	Librum arbitrium perpetuus motus. 246.c	Libidini obnoxij cautio. 167.a	Libidines filiorum ut parentes frenare possint. 44.d	Libitina, eadem et Venus. 72.b. cur in eius aede ea uenderentur quae ad se- pulturam pertinent. ibidem	Libra carnis semiobolo uenalis. 51.d. 52.a	Libro lituris egeni comparatus Dio- nysius. 131.a	Libri antiquorum iuuenibus conqui- rendi, et qualis eorum usus esse de- beat. 42.d	Libri multi in exilio conscripti. 92.d	Libri qui legendi. 42.d	Librorum ac literarum solamen. 126.d	Librorum lectio principibus in primis utilis. 128.d. 129.d	Libri non omnia discuntur. 181.d	Licentia ludendi nimia ac immoderata, morte multata. 27.b. c	Lichas conuulator. 12.a	Licinius consul. 53.b	Licitis etiam quandoque abstinentium. 144.d. 145.a	Licornia fluius. 40.d	Lictoris auaritia hominem iam iam iu- gulandum seruans. 33.d	Lictores unde dicti. 76.a	Ligni humiditas non siccitas uritur. 240.a	Ligneus canis apud Locros qui sit. 81.a	Lignei nuri uaticinium. 233.b	Linces uirnam suam condunt et inter- uertunt. 146.d	Linceae triplices. 256.d	Lingua continentia. 43.c. d. eius mode- randa uirius. 22.a	Lingua eadem et optima et pessima. 174.b	Linguae fabricatio non secundum naturam affecta, male rei signum, non causa. 139.b	Lingua simplex ac leuis habenda. 139.b	Linguae intemperantis multae. 43.c. d. et deinceps	Linguae iudicium. 69.b	Linguae iratae uirus. 139.b	Linguam Persicam Themistocles anno umo didicit. 49.c	Linguam sibi ipse in tormentis Hype- rides amputat. 194.c	Linus Eubensis musicus. 20.a	Linus flebilis carminis conditor. 20.a	Lisiscopolus mordax. 122.a	Literae hostiles interceptae, nec resigna- tae. 1.d. 55.c	Literae, uirtutis et studiorum monu- menta. 44.d	Literae uiginti quatuor, iratis prius re- censenda quam quid aut dicant aut faciant. 56.b	Literae plumbeae laminae inscriptae, in placenta misse. 31.c	Literae ex Phoenicia allatae. 236.b	Literae quando mercede doceri coepe- rint. 75.c	Literarum usus. 171.c	Literarum studium ad negocia conse- rendum, non ad ostentationem. 171.c	Literarum solamen. 120.d	Literarum studiosi, corporis curam ne gligere non debent. 128.c	Literarum sors in legendis populi prin- cipibus. 46.a	Literarum etiam uelut tyrannidem sibi usurpans Dionysius. 96.c	Literis etiam mulieres assuescere con- uenit. 19.c	Literas cur discerent Lacones. 66.a	Litium insania. 131.d	Liur in omni republica. 120.b	Liur perficit. 121.d	Lixiuum ut fiat. 263.c	Locationes equissimae apud Lacedae- monios. 66.d	Lochagi dictum. 62.a	Lochodus. 62.a	Loculamentum seu conceptaculum. 253.b	Locrensiu lex aduersus curiosos no- uarum rerum percontatores. 143.d	Locrorum uirgines quando Troiam mitti desistere. 229.d	Locrus Phystij Amphictyonis filius. 81.a	Locus quid sit. 253.b	Locus, homini felicitatem non adfert. 93.d	Locus ut fiat honoratus. 56.d. 61.a	Loco cedentes. 114.b	Loca etiam in gloria à magnis uiris ha- bitata. 91.d. 92.a. b	Loca ipsa ac monumenta nonnunquam dolorem renouant. 187.b	Loci communes ut parandi. 168.b. c	Loligo apparens, et polypus, tempe- statis indicium. 265.c	Longi homines ac longis manibus qua- re praesent. 132.d	Loquacitatis uitium. 59.a. b. 176.a	Loquaces liberè amittendi. 135.c	Loquendi libertas assentatorum. 111.d	Loquendi libertas. 114.c	Loquentis sermo non continuo inter- rumpendus. 174.d	Lotum gustare, prouerbiu. 240.d	Lubricarum cantionum malum. 172.a	Lucar quid sit. 77.d	Lucerna nostra, anima nostra. 76.b	L. Cornelius Sylla felix, uenustum se uo- cans. 110.a	L. Glauci uirtus. 35.c	L. Imbricus filij sui mortem grauius ul- ciscitur. 38.c	L. Terentius Probus à Scipione de Car- thaginensibus redemptus. 52.d	L. Troscius. 36.d	Lucretiae Romanae uirtus. 29.d	Lucius satelles tyranni Aristotymi. 30.b	Lucullus. 54.d	Luculli mira felicitas aduersus Tigra- nem Armenium. 54.d. 55.a	Luculli luxus à Pompeio reprehensus. 55.b. 179.d	Luculli socordia. 182.c. Eius ad tempu- blicam euectio. 4.a. b	Lucrum non captandum ijs qui optime regnum seruare uelint. 59.b	Lucus bonus ne an malus sit. 87.b. c	Lucus demon quibus honoribus à Ioue honoratus. 87.c	Lucus antiquorum in morte suorum. 187.b. c	Lucus ob immaturam mortem. 88.a	Lucius
--	--	--	---	---	--	--	--	----------------------------------	---	---	---	------------------------------	-----------------------	--	--	-----------------------------------	---------------------------------	--	---	----------------------	--	--	--	------------------------------	--	------------------------	--	--------------------------------	---	--	---	--	--	--	-------------------------	--------------------------------------	---	----------------------------------	---	-------------------------	-----------------------	---	-----------------------	---	---------------------------	---	---	-------------------------------	--	--------------------------	---	---	--	--	---	------------------------	-----------------------------	---	--	------------------------------	--	----------------------------	--	---	---	---	-------------------------------------	--	-----------------------	--	--------------------------	--	--	---	---	-------------------------------------	-----------------------	-------------------------------	----------------------	------------------------	---	----------------------	----------------	--	---	---	---	-----------------------	---	-------------------------------------	----------------------	--	--	------------------------------------	---	--	-------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------	--------------------------	---	---------------------------------	--------------------------------------	----------------------	------------------------------------	--	------------------------	--	---	-------------------	--------------------------------	--	----------------	--	---	---	--	--------------------------------------	--	---	---------------------------------	--------

Luctui nimio locus non dandus. 187.c.d
 Luctum, muliebrem affectum esse. 87.d
 Luctus inanes. 88.b
 Luctus minuendos esse, ac ratione com-
 pensandos. 85.b.c
 Luctus et lamentationes pro defunctis
 Lycurgus sustulit. 66.b.c
 Lugere femineum est. 87.d
 Lugentibus uestis muliebris apud Ly-
 cios dabatur. 87.d
 Luna semper solem insequitur. 76.d
 Luna cur terra uideatur. 256.a
 Luna quum plena est, copiosiore ro-
 rem creat. 266.b
 Luna quantum a sole distet. 256.a
 Luna remittit exolutis humorum de-
 fluxum. 206.b
 Lunæ animalia. 256.a
 Lunæ deliquij ratio. 256.a
 Lunæ dies quam longa sit. 256.a
 Lunæ occultationis ratio. 256.a
 Lunæ radij si dormientes ferunt, hos
 sensibus obtorpescentes et stupidos
 reddunt. 206.c
 Lunæ ac mulieris comparatio respectu
 solis et uiri. 17.c
 Lunæ mutationes tres singulis mensi-
 bus. 143.b.72.b
 Lunæ instabilitas. 76.d
 Lunæ plenæ figura. 255.d
 Lunæ substantia, magnitudo, forma,
 illuminatio. 255.d
 Lunæ a sole intercapedo. 256.a
 Lunam a celo deduci non posse. 19.c
 Lunule cur sint in calcis nobilium.
 76.d
 Lupa Remum et Romulum paruulos
 expositos et abiectione educat, pro-
 prijs abiectione catulis. 39.d.100.c.d
 Lupum uerari ubi crebro picus appa-
 reat. 72.a
 Lupum auribus teneri non posse. 2.d
 Lupi pisces. 152.a
 Lupæ omnes certo anni tempore pa-
 riunt. 267.c
 Luperi cur canem immolent. 76.a
 Lupicida Phœbus. 148.a
 Luscina depilata, nihil quam uox.
 64.c
 Luscina docilis. 70.a.146.c. stridula.
 235.c
 Lusciniæ imitator Agesilao contem-
 ptus. 58.a
 Luscinarum cantus. 150.c
 Luscus Marij sororis filius a Trebonio
 milite occisus. 54.d
 Lutum, frigidius est aqua. 239.d
 Luto ex eodem omnes facti sumus. 85.d
 Lux nostra, animus noster. 76.b
 Lux animi substantia secundum quos-
 dam. 132.c
 Luxuriosi ut capiuntur ab adulatori-
 bus. 114.a
 Luxus Rom. exercitus a Scipione casti-

gatus. 54.b
 Luxus, sceneratorum parens. 234.a
 Luxum uirorum mulieres sequuntur. 19.c
 Luci qui sint. 77.d
 Lyæus Bacchus. 141.b
 Lycæum ingressus sponte cur lapidibus
 obrueretur. 82.d
 Lycæum ingressi umbram an faciant. 82.d
 Lycæa que sint. 76.a
 Lycæonis filij criminis paterni exper-
 tes. 83.c
 Lycæstus Philonomie filius. 39.d
 Lycæsti et Parrhasij geminorum fra-
 trum casus mirabilis. 39.d
 Lychni cur non extinguerent Romani,
 sed per se deficere permitteret. 76.c
 Lyciarum mulierum uirtus. 28.d
 Lycisci proditoris poena grauissima,
 quamquam diu dilata. 225.d
 Lycophones. 66.a
 Lycophron, Lycurgi filius. 191.c
 Lycorma fluuius. 40.a
 Lycopada equi, qui dicerentur. 201.c
 Lycium urbs. 28.d
 Lycurgus ob leges suas male multat-
 tus. 62.c
 Lycurgus Dryantis filius. 161.a
 Lycurgus tenuis Lacedæmonijs sacri-
 ficia instituit. 45.a
 Lycurgi sacrificia tenuissima. 45.a
 Lycurgi apophthegmata. 48.d.50.d.
 62.a.b.c.d.63.a
 Lycurgi cur pauca sint leges. 50.d.60.c
 quid Spartæ profuerint. 57.b
 Lycurgi prudentia. 184.a
 Lycurgi oratoris uita. 191.c. et deinceps
 Lycurgi Butade Lycophronis filij ho-
 nos. 195.d
 Lycurgicum patrocinium. 191.d
 Lycus rex hospites suos Marti immo-
 lare solitus. 38.b
 Lyde Antimachi poetæ uxor. 85.d
 Lydiades ex tyranno bonus princeps
 euasit. 227.a
 Lydius Bacchus unde dictus. 218.b
 Lydius cantus. 110.c
 Lydius currus. 116.d
 Lydius Deus, molestiarum funiculum
 soluit. 118.a
 Lydius ac Phrygius cantus adolescen-
 tibus adimendi. 110.c
 Lydiam harmoniam Plato detestatur. 21.c
 Lydi ab initio Hetrusci. 75.a
 Lydorum mos in fame et annonæ pe-
 nuria. 126.d
 Lydamis tyrannus. 65.d
 Lymphaticus furor. 260.c
 Lyncei perspicacitas. 120.d
 de Lyra et tibia post cenam aliquid
 audire lenius est, quam ipsam audire
 sonantem. 127.a
 Lyra Paridis et Achillis. 25.a
 Lyra potantibus non adhibenda. 18.d
 Lyra post cenam canentibus cæteris,
 pe.

Gelon tyrannus in equum introdu-
 ctum insiliens se exercebat. 46.a
 Lyra scire, nugatorij putabatur apud
 Lacones. 65.a
 Lyra usi Cretenses. 23.a
 Lyra nerui primum septem erant. 23.c
 Lyram Achillis, non Paridis, sibi dari
 uolebat Alexander. 104.c
 Lyxander ornatum filiabus suis missum
 non accepit. 18.b
 Lyxander Agesilai inimicus. 58.a. eius-
 dem præceptor. 4.b
 Lyxander pecuniam multam Spartam
 inuexit. 66.d
 Lyxandri apophthegmata. 51.a.63.a
 Lyxandri continentia. 63.a. simulatio
 ac fraus. 63.a.b. paupertas. 63.c.
 candor. 136.d
 Lyxæ oratio prior et posterior disse-
 rentes. 175.b
 Lyxæ oratio quam placuerit Platoni.
 177.a
 Lyxæ oratoris uita. 189.c. et deinceps
 Lyxianicæ orationis humilitas adole-
 scentibus apta. 176.a
 Lyximachus siti pressus et se et exer-
 citum in seruitutem tradit. 48.d.
 124.d.228.b
 Lyximachi apophthegmata. 48.d
 Lyximachi ferocia. 106.d. crudelitas. 93.a
 Lyximachi canis. 11.a. 149.c
 Lyximache Mineruæ sacerdos. 136.d
 Lyxippi Statuarij Alexander. 105.d
 Lyxys auctor. 21.d
 Lyxys, rabies canum. 147.a

M Litera, in fortibus et monar-
 cham et morionem signifi-
 care potest. 46.a
 Macareus Æoli regis filius sorori suæ
 commissus, se gladio transuerberat.
 38.c.d
 Macedones suis nominibus res appel-
 lant. 47.a
 Machete rei apud Philippum liber-
 tas. 47.b
 Macellum unde dictum. 75.a.b
 Meander Sami tyrannus. 61.a
 Mæmactem Athenienses deorū regem
 appellat, a beneficiendi promptitu-
 dine. 139.d
 Menadum thyrsi. 156.b
 Mænoles Bacchus. 141.b
 Mæonie Carieq; femine. 68.d
 Magi cur claris uestibus utantur. 72.d
 Magæ regis mansuetudo erga Philemo-
 nem maledicum. 139.d
 Magistratus non appetendus. 44.b
 Magistratus neque pro iustis orandus,
 neque pro iniustis. 53.c
 Magistratus non semper iudicem legedi. 53.c.d
 Magistratus negotiosus. 96.d
 Magistratus mercaturam exercere, tur-
 pe. 179.e
 Magi-

Magistratus non perpetuo administra-
 tioni alligatus est. 180.b
 Magistratus senilis, formator iuueni-
 tis. 181.d
 Magistratus ut honeste possit amicorū
 inopia consulere. 5.b.c
 Magistratus uirum ostendit, et contra
 uir magistratum. 6.b
 Magistratus iniuria ut ulciscenda. 8.d
 Magistratus maledicta patienter feren-
 da. 8.d
 Magistratus segnitia uel fraus et im-
 probitas arguenda. 9.b.c.180.d
 Magistratum deponere difficile. 180.d
 Magistratum gerere, aut petere, cur ne-
 fas sacerdoti. 79.d
 Magistratum quid apud se pendere
 deceat. 7.d
 Magistratu sanctos, priuatos ociofam-
 uiam ducere, turpe. 179.c
 Magistratum cædes. 27.b
 Magistratibus obediendum etiam si opi-
 bus ac natalibus haud ita magnis
 sint. 9.a
 Magistratibus honos delatus, in dese-
 rem redundat. 9.b
 Magnanimitas non eadem omnium.
 26.d
 Magnus rex sit, si iustitia præstet. 58.b.
 171.a
 Magnus cur dictus Alexander Mace-
 do. 107.c
 Magni cognomen quando primum Pom-
 peio datum. 55.a
 Magni cognominis inuidia. 51.a
 Magnitudo regum in quo sit. 58.b
 Magi cur claris uestibus utantur. 72.d
 Matoris pudori filijs esse non debere.
 93.c
 Matorum ac progenitorum acrochor-
 dones ac lenticule nonnunquam in
 nepotibus, non in filijs, apparent.
 231.a
 Maius mensis, metageitnon. 91.b
 Maio mense cur uxores non ducant Ro-
 mani. 77.d
 Mala sunt rotunda. 88.d
 Mala inuiserata difficilè purgantur.
 158.d
 Mala nobis diuina sorte dantur. 89.a
 Maledicentia retorta. 63.c
 Maledicentia magistratus dedecet. 6.a.b
 Maledicentia ac conuicia, uirtutis sti-
 muli. 46.d
 Maledico poetæ a rege cui conuiciatus
 erat, tali et sphaera tanquam pueru-
 lo missa. 139.d
 Maledicere hosti suo milites suos non
 passus Memnon Darij dux. 45.d
 Maledicta serua et uinosa non simili-
 ter puniendæ. 46.b
 Maledicta sua audientis Antiochi regis
 modestia. 48.b.139.c
 Maledictorum exprobratorum et re-

torquendorum ratio. 121.b.c
 Maledicus delatus Philippo, ab ipso
 numeribus cumulatus. 46.d
 Maledici scomma. 64.a
 Maledici ut excipiendi. 6.b
 Maledicis quid respondendum. 63.b
 Malitia inculpabilis. 246.d
 Malitia omnem fortunam inamenciam
 facit. 158.d
 Malitia ipsa se affligit. 227.d
 Malitia hominum maximè occulta.
 230.d
 Malitia in potestate latere non potest.
 129.e
 Malitiam statim ne puniri præstet, an
 differri. 226.a
 Malitiam tolli non posse, neq; bonum
 esse, ut tollatur. 246.d
 Malitiam hominum deus nonnunquam
 punit antequam perpetrata sit. 235.a
 Malus uir est, et qui malum laudat, et
 qui a bono uituperatur. 137.c
 Mali nomine quid ueniat apud poetas.
 164.c
 Mali suspicio uel tenuissima de nobis
 tollenda. 172.b
 Mali granati grana. 45.b
 Mali natura, quum occasio adest et op-
 portunitas, tum sese monstrant. 230.d
 Mali nihil post mortem esse, quorumdā
 opinio. 188.b
 Mali etiam et boni qui in ciuitate po-
 tentes sunt, principibus amici habent.
 47.a
 Mala etiam in usum uertuntur. 121.b
 Mala queadam inueterata bona uidentur.
 122.b
 Mala inuiserata difficilè purgantur.
 158.d
 Mala omnia animo præcipienda uiro
 forti. 87.c.d.98.d
 Mala, rotunda sunt ac orbiculata. 88.d
 Mala nobis diuina sorte dantur. 89.a
 Mala ac uitia non aliena considerare
 debemus, sed nostra. 142.c.d
 Mala libentius de proximo adimus
 quam bona. 143.b.c
 Mala nobis in expectatione debent esse,
 bona in uotis. 97.d
 Mala fortuna sapienter ulciscenda. 91.a
 Mala multa ideo sunt, quod talia a no-
 bis putantur. 90.c.d
 Malos Deus punit. 246.c
 Malos odimus. 25.d
 Malorum auctor Deus non est. 246.b
 Malorum uersutia. 265.c
 Malorum omnia plena. 85.c.88.c
 Malorum punitio apud inferos qualis
 sit. 155.b.232.c
 Malorum punitio cur a numine differa-
 tur. 225.c. et deim per totum
 Malorum uelut oeconomia. 142.c
 Malorum memoria abolenda. 97.c
 Malorum odium laudabile. 26.a

Malorum punitorū acedus sapor. 264.b
 Malarum rerum species duæ. 48.a.b
 Malis cur interdum parcat Deus. 227.b
 Malis hominibus bene uti nouit Deus,
 227.b
 Malis cur nonnunquam ac sceleratis
 committatur reip. administratio. 2.b
 Malis quum premimur, bonorū etiam
 acceptorū meminisse debemus. 91.a
 Malis nihil utile est. 242.b
 Malis sepe parcat Deus, a quibus bonos
 orituros prenouit. 227.c
 Malua bonus cibus. 223.b
 Mamercus dijs sacrificans, Cererem ne-
 gligit. 36.d
 Mamertes orator. 63.c
 Mamertinos ab ultione defectiois unus
 Stheno seruauit. 8.c
 Mammæ cur mulieribus duplices data.
 41.a
 Mammam sibi incidi passæ uxor Plu-
 tarchi. 187.c
 Manmarum et lactis elegantissima de-
 scriptio. 186.a
 Mandragora prope uites nascentis uti-
 litas. 161.b
 Mandragora succus somnum conciliat
 frigore. 205.c
 Mancipia frugi. 45.d
 Mancipia se esse Lacones capti audire
 non poterant. 63.a
 Manes amantium mutua consuetudine
 post obitum fruuntur. 270.b
 Manium inferorum expiatio. 288.b
 Mandron Bebryciorum rex. 31.d
 Manifesti peccatores non tam duriter
 apud inferos affliguntur, quam hy-
 pocrite. 231.d
 Manlius Torquatus filium securi per-
 cutit. 37.b
 Manlij ignominia. 78.a
 Manlij imperiosi mira aduersus filium
 seueritas. 37.b
 Mansuetudo ac tolerantia diuina imi-
 tanda. 226.d
 Mansuetudo ut paretur. 141.a
 Mansuetudo et placabilitas nulli com-
 modior quam ijs quibus inest. 142.b
 Mansuetudo quid. 14.c
 Manous uaticinijs præsidens. 96.d
 Manum admoventi fortuna est imple-
 randa. 66.c
 Manum comburi fortiter ferentes in fa-
 cinore deprehensi. 35.c
 Manus comprimendæ. 43.b.e
 Manus semper calere, salubre ne sit.
 123.b
 Manibus laborare non erubescendum
 inopi. 234.a
 Marathrum serpentibus oculorum ca-
 liginem discutit. 150.d
 Marcellus Syluiæ maritus. 36.d
 Marcellinus et Pompeiano Cæsarianus
 factus. 55.b
 Ma, Cras,

M. Crassus fœnum in cornu habere dictus. 76. b
 M. Curij apophthegmata. 52. b
 M. Fabij erga fratrem suum amor. 271. a
 M. Horatij Coclitis uirtus. 99. d
 M. Liuij scœmma. 52. c
 Mardonius Xerxis stipator cœsus. 35. c
 Mare, quantum elementum. 236. b. eius utilitas hominibus. ibidem
 Mare animi gratia tenentes, nonnquam tempestatibus inuiti auferuntur. 1. b
 Mare tranquillum diebus Halcyoneis. 153. d
 Mare, pinguedinis nonnihil habet. 263. c
 Mare densari propter calorem non potest. 264. c
 Mare cum agitur, calefcit. 264. c. d
 Mare non omnino dulcedinis expers est. 264. d
 Mare hyeme minus amarum est. 264. d
 Mare à Xerxe uapulans. 138. d
 Mare non congelari. 264. d
 Mare natura calidum. 264. c
 Mare sudor terræ. 257. d
 Maris calor. 264. c. 236. d
 Maris reciprocatio. 257. d
 Maris consideratio, & quare amarulentum. 257. c
 Maris rubri plantæ. 263. c
 Maris generatio. 257. d
 Marina aqua arbores non nutrit. 263. c
 Marina aqua colata falsedinem exiit. 264. b
 Marine aque grauitas, siccitas & pinguitudo. 263. c
 Marmorum feritas. 149. c
 Marmorum inter se coniunctio ac societas. 153. a
 Marius filiam Calpurniã, ut uictoriam obtineat, dijs immolat. 38. a
 Marius pharmacum Romanis. 227. b. c
 Marius Syllæ opera felicissima uti consulto desistit. 4. c
 Marius & eius filia. 38. a
 Marius à Sylla ad honores prouectus. 4. c. ab eodem opibus omnibus exiit. ibidem
 Marij apophthegmata. 54. c. d
 Marij curiositas in uasculo potorio. 14. b
 Marij uirtus. 102. a
 Marianum ciuile bellum. 4. c
 Marmorum feritas. 149. c
 Maritus cur sponse suæ primùm non in luce, sed in tenebris iungitur. 76. a
 Mariti cur se aduentare prænuunciant. 71. a
 Mariti uitia uxore audiente non detegenda. 119. a
 Mariti parentes uxor magis honoret quam suos. 18. d
 Maritum imitatur uxor. 17. d. 18. a
 Maritum sui amore de medio sublaturum

mulier fortiter ulciscens. 33. b
 Maritis cum scortis aut ancillis lasciuientibus uxores succensere non debent, & c. 17. d
 Marpissa Eueni filia ab amatore raptâ, patri se in fluium præcipitandi causa fuit. 40. a
 Mars, bellum, & astrum. 164. a
 Mars pastoris forma Philonomiam impregnans. 39. c. d
 Martis cum Venere adulterium. 162. c
 Marti cur immoletur equus uictor. 78. b. c
 Marti simulacrum consecrant Argiue mulieres. 27. d
 Marti patri hospites immolare solitus Lycus rex. 38. b
 Marsyas Antigoni regis frater. 48. b
 Marsyas, aliàs Masses. 20. d
 Marsyæ musici industria in tibia inflandæ deformitate uitanda. 20. c. 138. a
 Mares quomodo gignantur, & quomodo scemine. 260. d
 Mares & scemina in brutis pari robore præditæ. 68. c
 Mares scemina longè firmiores in quibuslibet corporis partibus. 265. c
 Martius mensis olim anni principium. 71. d. & deinceps. unde dictus. ibidẽ
 Masesyli equites. 29. b
 Masaniisse senis robur. 182. b. c
 Masculus ac scemini conceptus ratio. 260. d
 Masculi adolescentem cinedi in mulierum modum comati & ornati. 34. d
 Mascula fortuna. 101. c
 Masculus proles cur plus diligant matres, scemineas uiri. 18. d
 Massa ex eadem omnes facti sumus. 85. d
 Masses, aliàs Marsyas. 20. d
 Mater iam grandæua literas discens ut liberos institueret. 44. d
 Mater filij morti fortiter obitæ non indolens. 60. d
 Mater filium ob ignauiam enecans. 67. a. b
 Mater filios ex prælio fugientes duriter increpans. 67. b
 Mater filium morti potius offerens, quam ut tyranno seruiat. 30. d
 Mater filij fatum accelerans. 36. d
 Materfamilias nothum à uiro ex alia muliere susceptum, legitimis ex se natis præferri indignè ferens. 39. b
 Mater adultera uirum dolo tollens, à filio postea cæsa. 39. d
 Matris suæ amoribus obscundans Pissistratus. 50. c
 Matris gloria, liberi uirtute præditi. 67. b
 Matris admodum anus percussor Dionysius maior. 107. a
 Matri uim afferre sibi quidam uidentur in somnijs. 158. d

Matres filios suos educare debent. 40. d
 & deinceps
 Matres suas in eum hipopotami. 146. d
 Matrum non patrum generis nomen apud Xanthios fortuantur filij. 29. a
 Matrum spes à liberis nulla. 186. c
 Maternus amor erga liberos. 187. c
 Materia prima maxime informis & uisda. 85. d
 Materia quid. 252. d
 Materia, forma, priuatio, tria rerum principia. 251. b
 Materia, infinitas. 250. c
 Materia qualitibus subiecta. 247. d
 Materia sine efficiente causa nihil potest. 250. c
 Materie consideratio. 252. d
 Materie generatio unde. 250. b
 Mathematici sepe in temporum suppuratione falluntur. 72. b
 Matrimonij felicitas & infelicitas typus. 18. a
 Matrimonio iungendi, quos deos inuocent. 70. c
 Matrimonia centum uno sub tentorio coacta per Alexandrum. 103. c
 Matutæ ædem cur non liceat ancillis ingredi, & cur in ea non filijs, sed nepotibus bona optentur. 71. c
 Mausoli ad sepulchrum certamina. 190. c
 Media quæ sint. 243. d
 Media non sunt utilia. 242. b
 Medicina an à philosophia distungenda. 123. a
 Medicinæ laus. 123. b
 Medicinæ ars ut accreuerit. 132. a
 Medicinæ usum bruta monstrantia. 150. d
 Medicus petax urbanè exceptus à Philippo. 46. d
 Medicus qui optimus. 63. d
 Medicus non uocatus ueniens, odiosus. 143. c
 Medici uiri præstantia. 123. b
 Medici philosophis differunt. 237. d
 Medici proditoris indicati gratia. 52. b
 Medici contemptus. 63. d
 Medico manum extendere, sexagenario turpe non est. 183. b
 Medicorum præscripto omnia agentes. 8. a
 Medicorum testimonij de terra. 240. a
 Medica ueste spreta, Persicum sumpsit Alexander. 103. d. 104. a
 Medietas triplex, arithmetica, harmonica, geometrica. 22. b
 Mediocritatis studiosus Lycurgus. 62. c
 Meditationes à pusillis incipiendæ. 135. c
 Meditationes Lycurgi. 192. a
 Medius adulator. 118. d
 Medius Alexandri adulator. 116. d
 Medius Philippes & Lyfandri filius. 192. b

Medium

Medium circa quod uerfetur uirtus. 14. c. & deinceps
 Medium multiplex. 14. c
 Medium tenere, artis est. 42. b. c
 Medullina puella patrem suum à quo uiolata fuerit, interimit. 38. a
 Medi ad Plateas uicti. 63. d
 Megabates Spithridatis filius ab Agestila amat. 57. a
 Megabyzus Perfes ab Apelle irrisus & reprehensus. 114. b. 96. d
 Megalos se uocantes. 107. a
 Megaræ à Demetrio solo æquatæ. 41. b
 Megareses. 81. a. Herculem & Alexandrum ciuitate donant. 234. d. Eorum auaritia. 153. d
 Megaricæ quæstiones. 242. a
 Megistone Timoleontis uxoris uirtus ac fortitudo aduersus ferocentem tyrannum. 30. c. eius herotica clementia erga tyranni filias. 31. a. b
 Melanippides musicus. 21. c. 23. c
 Melanthius Alexandri Pheræi parastus. 111. c
 Melanthij cuiusdam dictum de rhetoribus Atheniensium. 162. d
 Meleager Martis Altheæ filius. 36. c
 Meleagri modestia. 165. b. c
 Meleagri fatum ac titio. 36. c. d
 Meliarum mulierum uirtus. 28. b
 Melior ut se quis factum iudicare possit. 169. c. d
 Meliores se multos esse gaudere debet qui de delectu depulsus est. 51. b. 63. d
 Melisponda sacra. 142. b
 Melissus, agri Corinthij uicus. 109. d
 Melisti Abronis filij tristis exitus. 109. d
 Meliti ingratitudo. 170. a
 Mellei cognomen. 113. d
 Melos quid sit. 268. b
 Memnonis dictum in militem maledicum. 45. d
 Memoria puerorum maxime exercenda. 43. b
 Memoria, quæ Græcè *μνησικατα*, Musurum est mater. 43. b
 Memoratiuæ doctrine partis usus. 43. b
 Memoratiuæ doctrine partis usus. 43. b
 Membrũ foetus in utero quod primũ absoluitur. 261. c
 Menalippus Apollinis sacerdos. 32. b
 Menander consolator. 85. c
 Menandri dictum correctum. 2. c
 Menandri dictum, mori iuuenem quem dii diligunt. 89. d
 Menandri Thais. 162. b
 Menandri Bactrorum regis defuncti honos apud suos. 11. b
 Mendacium in rebus omnibus & serijs & ridiculis cauendum. 142. b
 Mendacis ne assuescat pueri. 43. d
 Meneclides orator Epaminondas aduersarius. 4. a

Menecrates Iupiter. 51. a. 58. a. b
 Mendacia poetarum qualia sint. 161. b
 Mendaces sceneratores. 233. d
 Mendemus Asclepiadis amicus. 113. b
 Menelai protectrix Minerua. 108. a
 Mendici uictio. 65. c
 Menillus Athenis præsidij Antipatri princeps. 50. b
 Menippus Periclis adiutor. 7. a
 Menon Socraticus. 159. b
 Menoices, id est animum delimens, Homero. 127. a
 Mens, monas. 250. d
 Mens & Deus, efficiens & formalis causa. 250. c. d
 Mens omnia ordinat. 250. c
 Mens sola uidet. 146. b
 Mens unitas est. 250. d
 Memis in corpore humano præfectura. 157. d. 158. a
 Memis sedes caput. 251. d
 Memis templum. 100. a. 101. b
 Memis agitur nihil habet commune cum corpore. 16. c
 Mente & ratione à brutis differimus. 158. a
 Meniri, seruire uitium est. 43. d
 Meniri apud Persas, secundum delictum: debitor esse, primum. 233. c. d
 Mensa cur à nonnullis Vesta nuncupata. 217. a
 Mensa sacra est. 75. d
 Mensam cur uacuum tollere, nefas habitum. 75. d
 Mensam euertens materfamilias inter conuiuandum. 96. b
 Mensarum asseclæ assentatores. 111. b. c
 Menses cur dicantur lunonis, & annus Iouis. 78. d
 Mensis cuiusque cur tria quasi principia, & dictum nomina. 72. b
 Mensibus quot absoluitur in utero foetus futurus uitalis. 261. c
 Menstruorũ fluxus in mulieribus. 186. a
 Merces institutionis puerorum per amplam. 41. c
 Mercedis ab auditoribus suis acceptæ puduit Socratem. 190. b
 Mercede conductos milites aduersus se militantes captos ut tractaret Alexander. 47. d
 Mercenarijs non omnia credenda. 43. b
 Mercurius communis. 130. b
 Mercurius iuxta Venerem quare à ueteribus collocatus. 17. b
 Mercurius negociator ut sit factus. 130. b
 Mercurius Charidotus. 84. b
 Mercurij statua apud simulacra Grætiarum. 176. d. iuxta Venerem. 17. b
 Mercurij munus. 130. b
 Mercurij statuæ manibus ac pedibus truncatæ. 184. d
 Meretricie domus uilitas. 41. d
 Meretricule Phrynes aurea effigies

Delphis posita. 106. b
 Meretriculæ condonatus sors, amico negatus. 5. b
 Meretricis ingenium. 162. b
 Meridiei raritas. 257. b
 Merops tragicus. 94. a
 Meropa per fortunam aduersam sapientior effecta. 121. d
 Merope tragica. 87. a. 116. a
 Merum infansibus noxium. 75. c
 Meryllus de gestis Bœotijs. 37. b
 Mese usus apud antiquos. 21. d. 22. a
 Mese octo unitates cominet. 22. d
 Mese triginta & ducentos annos seditionibus uexata. 52. a
 Mesogeus scopulus. 225. a
 Mesomastres apud Persas legislator. 129. a
 Messenij sero uli. 225. d
 Messeniorum institutum. 224. a
 Mesis aurea, reipublicæ administratio quibusdam dicta. 1. b
 Metagetnia regio. 91. b
 Metagetnia, festa transiucinalia. 91. b
 Metamorphoseos Ouidij argumenta. 268. a
 Metellus Agrigentinus musicus. 21. d
 Metellus Hasdrubalem uincens. 35. c
 Metellus leuis & inconstans. 55. c
 Metellus Palladium ex incendio eripiens, oculis captus. 37. d. uisum recuperat. ibidem
 Metelli sacrificij, Veste ingratum. 37. b
 Metello sibi obstanti Cæsar mortem minatur. 56. a
 Metella immolanda adducta, miraculose seruata. 37. b
 Methona urbs. 80. c
 Metius Suffetius discerptus. 36. b
 Metiochus omnia Athenis administrans usque ad fastidium. 6. d
 Metrocles Cynicus. 95. a. b
 Metroclis felicitas. 155. d
 Metus regum ac tyrannorum discrimen. 129. b
 Metus repente oboriens. 125. c
 Meum & non meum, à beatis ciuibus abesse. 18. a
 Mezenius Hetruscorum dux. 74. c. ab Ascanio Aneæ filio superatus. 76. d
 Micca & Megistona. 30. a
 Micca uirginis mira in seruanda pudicitia constantia. 30. b
 Midas & Anchurus. 36. a
 Midas rex. 36. a
 Midias Anagyrafius à Demosthenereus actus. 192. d
 Milefie mulieres claræ & earum furor. 29. b. c
 Milefiarum uirginum mirum. 29. b
 Milefij Myuntijs per Pieriam quadam conciliati. 31. c
 Milichios & Memactes dictus deorũ rex. 139. d

e

Milichium, aut Milichion, hoc est placidum deorum regem uocant. 139. d
 Militandum non esse sepius aduersus eundem hostem. 58. b. c
 Militaris disciplina Scipionis. 54. b
 Militaris concio senes conuocat. 179. a
 Militaris infolentia. 33. b
 Militaribus certaminibus pueri exercendi. 42. d
 Milites non ut maledicant ijs aduersus quos militant conducti sunt, sed ut pugnent. 45. d
 Milites strenui ac fortes, ducum ignauorum honoribus cumulati. 48. b
 Milites ut quid fortiter agant, primus imperator id aggrediatur. 57. c
 Milites ut uelut augurio optime contineantur. 58. c. d
 Milites non semper in acie consistunt. 180. c
 Militum alacritas et impetus dissolui non debet. 56. a
 Militum suorum precium apud Aegylam. 57. c. d
 Militum in spem uictoriae adducendorum ratio. 58. d
 Mille annis dilata ultio. 229. a
 Militiadis trophaea Themistoclem dormire non sinebant. 49. a. 173. a. b
 Miluus piscis. 152. a
 Minnermus Hipponax. 20. d
 Nimmermus tibicen. 20. d
 Minerva artibus praeposita. 158. b
 Minerva Vlysi corporis uita abstulit. 240. c
 Minerva cana. 2. d
 Minerva Chalcioca. 56. d
 Minerva cur tibiam abiecerit. 139. a
 Minerva inuita nihil agendum. 96. d
 Minerva Polias. 136. d
 Minerva Itonia. 110. c
 Minerva deprecatrix. 192. a. b
 Minerva Menelaum protegens. 108. a
 Minerva consortium cui contingat. 167. a
 Mimitatione multa, maxima ultionis pars consumitur. 64. a
 Mimos iudex apud inferos. 90. b
 Mimos Iouis filius. 226. b
 Mimos a sacristybiis, a luctu coronam submouit. 126. d
 Mimos, Dei oaristes, hoc est familiaris. 130. a
 Miotauri unde. 69. c. d
 Minutius magister equitum, a Fabio seruatus. 52. c
 Myny filiae. 82. d
 Miseratio quibusdam philosophis improbat. 95. b
 Misereri simul et sapere difficile. 51. a. 57. a
 Misericordia an animum deprimere debeat. 166. a
 Misericordia quid. 145. b
 Miseri sua improbitate, arumno si apud poetas. 163. c
 Miseris nemo inuidet. 26. b
 Mithridates auream messem demetens. 48. c
 Mithridatis regis adulatores factis non uerbis. 114. b
 Mithridatis uictoria in edacitate et baccitate. 200. b
 Mithridatis in Galatas crudelitas. 33. c
 Mithridatis fuga. 48. c
 Mitij Argiui percussor, ab aenea statua decidente oppressus. 227. c
 Mixarchaeus. 81. d
 Myxolodij modi. 21. c
 Mixolydius cocentus tragoe dijs aptus. 21. c
 Mixta omnia auersabatur Pythagoras. 269. d
 MNA Aegnetica. 62. b
 Mnemon, conuiuiorum praepositus apud Dores in Sicilia. 156. a. b
 Mnasegeton. 81. b
 Mnesiphili Atheniensis Solonis amici lepidum dictum. 222. a
 Mnesitheus medicus. 266. c
 Moderatio animi. 168. d
 Moderatio quid. 157. d
 Modestia Augusti. 55. a. b. c
 Modestia, firmissimus honorum custos. 11. a
 Modestia, optimum ad senectutem uaticum. 42. d
 Modestia insigne exemplum. 46. d
 Modulus ubi cernatur. 268. e
 Modi musici tres. 270. a
 Modiperator quis. 196. a
 Moebus in turpi muliere deprehensus ut irrisus. 133. c
 Moebos maxime recens a facto cur a pes aculeo pugnant. 267. b
 Moerore ac luctu oppressos leuare uerbis promittit Antiphon. 189. a
 Moira, quid. 75. b
 Mole, mole, mole, Pittaci cantilena ad molam. 223. b
 in Molares deorum incidere. 226. a
 Molesti ac loquaces ut dimitte di. 135. c
 Mollia seu uiscerata piscium genera. 265. c
 Mollities Graecorum unde. 74. a
 Mollitiam, labores sequuntur. 136. b
 Mollitudo animi. 178. c
 Molpus tibicen. 82. a
 Monarchia, praestantissima. 234. d. 235. a
 Monarchia. 235. a. Romanorum. 100. b. c
 Monarchiam constituere moliebatur Alexander. 104. a
 Monas. 250. d
 Monophagi qui sint Aeginae. 83. b
 Monstra qui fiunt. 261. a
 Montem Atho in Alexandri effigiem formare uolebat Stasistrates. 105. d
 in Monumento uita Pytheus miserabiliter peregit. 35. b
 Morales uirtutes constituende. 14. a
 Moralis philosophia quae. 250. a
 Morbus, Dei et expiationum admodum. 60. d
 Morbus is grauissimus est, qui faciem maxime in diuersum mutat. 138. d
 Morbo etiam instante quidam uelut in futuram obsidionem se cibis onerant. 125. a
 Morbi animos, adulatores augent. 115. c
 Morbi etiam ad aliquid utiles. 120. c
 Morbi non taciti. 125. a
 Morbi uelut uincij ac praesagia. 125. a
 Morbi ut fiunt. 262. d
 Morbi tam corporis quam animi non celandi et occultandi. 132. a
 Morbi animorum utrum sint grauiores quam morbi corporum. 131. a. c
 Morbi corporis ut deprehendantur. 131. a. b
 Morbi corporum perniciosiores sunt qui sensu sui uacant. 131. b. c
 Morborum duo mala praecipua, ocium, et inertia. 127. d
 Morborum nostrorum causas quas falso criminemur. 124. c. d
 Morborum praesagia obseruanda. 125. c
 Morborum causas et materiam abstergentia. 262. d
 Morborum qui pessimi. 131. c
 Morbos etiam simulant assentatores. 112. d
 Morbos quosdam secretos quidam medicis aperire erubescunt. 143. c
 Mordere ut leones. 65. a
 Mores qui sunt, et unde dicantur. 14. a
 Mores eorum quos regere debes, cognoscendi. 1. d
 Mores magis quam uerba dicentis, spectandi. 175. c
 Mores persuadent non oratio. 2. c
 Mores simul et uerba dicentis persuadent. 2. b
 Mores populi non statim mutandi. 1. c
 Mores puerorum diligentissime formandi. 41. c
 Mores regum ac principum maxime ex uerbis illorum depromuntur. 104. b
 Mores auorum nonnunquam nepotes representant. 231. a. b
 Mores doceri debemus. 155. a
 Mores uiri uxor imitatur. 17. d. 19. c
 Morum tractatio apud poetas ut accipienda. 166. a
 Morum et studiorum similitudo, conciliatrix amicitiae. 111. d. 160. c
 Morum magna apud ueteres cura. 24. d
 Morum peruersitas quasi plumbum. 169. c
 Morum facilitatis bonum. 141. c
 Morositas, irarum caput. 142. a
 Morositas nostra iram in nobis excitat. 141. a. 142. a
 Morosorum hominum indicia. 141. d
 Mormurae pisces. 152. a
 Mori quam uiuere melius. 86. a
 Mori praestabat apud Lacedaemonios, quam arma abijcere. 66. c
 Mori praeclearius, quam turpiter uiuere. 30. b
 Mori cum ciuibus quam solus superesse uir fortis mauult. 8. c. d
 Moritur iuuenis, quem dii diligunt. 89. d
 Moriendi ocium cuidam fuisse in maxima negociorum multitudine uelut miratus Epaminondas. 128. a
 Moriendi fluuius nunquam desinit. 85. d
 Mors optima, inexpectata. 56. a
 Mors breuis, iucunda. 46. a
 Mors quid sit. 236. c. 247. b
 Mors quibus rebus similis. 86. a
 Mors equanimiter ferenda. 44. b
 Mors, medicus. 85. d
 Mors homini ingenta. 85. d
 Mors omnibus immet, et bonis, et malis. 86. a
 Mors homini omnium bonorum maximum. 86. c
 Mors malum non est. 86. d
 Mors praecox a ferotina nihil differt. 88. a
 Mors bonorum uirorum hymnis prosequenda. 88. b
 Mors, animi et corporis solutio. 90. a
 Mors cito transit. 46. a
 Mors, somnus aeternus. 252. b
 Mors inexpectata a Cesare praelata. 56. a
 Mors clara cur obscure uita antepo natur. 62. a
 Mors malorum ex iudicio, non poena, sed poenae finis ac consummatio. 227. d
 Mors medicus, orcus. 85. d
 Mors saltem seruitute eripiat. 60. d
 Mors fortiter a filijs obita, matribus Lacenis gratia. 67. b
 Mors, eternus somnus. 252. b
 Mors unde fiat. 262. b. utrius sit, anime, an corporis. 262. b
 Mors, ultimum malorum refugium. 98. c
 Mors cur mala quibusdam uideatur. 16. b
 Mortis ratio. 262. b
 Mortis terminus seu hora cur nobis incognita. 86. a
 Mortis immatura et consolatio. 87. a
 Mortis cuiuspiam fama nimis cito inuandam nihil esse. 50. b
 Mortis mirus contemptus. 52. b. 57. c
 Mortis contemptores nihil graue pati possunt. 61. a
 Mortis insana cupiditas uirginum Milesiarum, ut coercita. 29. b. c
 Mortis contemptus in mulieribus fortissimis. 30. d
 Mortis contemptor Alexander Macedo. 109. b
 Morti pro patria se oblaturi longinquum iter ingressi. 65. c
 Mortem non esse malum. 85. d
 Mortem cuiuscuius generis quidam incusant. 89. a
 e Mortem ad uitam reuersus homo prius improbus, optime uitam instituit. 231. b
 Mortuus qui sit hodie, eras quoque mortuum fore. 49. a
 Mortuus triduanus reuiuiscens. 231. b
 Mortui nouaculorum aciem hebetant. 236. c
 Mortui esse falso nunciati, cur quum re dissent, a templis arcerentur. 70. d
 Mortui hominis corpus cur albis uestibus inuoluitur. 72. d
 Mortui honore iuuant. 88. b
 Mortui insantes non lugendi. 188. c
 Mortuorum luctus quo referatur. 87. b
 Mortuorum loculi non mouendi. 45. b
 Mortuorum corporum frigus. 236. c
 Mortuorum anime umbram non faciunt. 82. d
 Mortuorum uorationes apud Hyrcanos. 155. d
 Mortuorum anime quales sint. 231. b. c
 Mortuus quo mense parentarent Romanis. 73. b
 Mortuos effodiendos non esse. 63. c
 Mortuus Lacoem, ut leonem. 49. c. d. 65. a
 Morfus lasciuientium muliercularum. 115. b
 Morfus urbani uerorum philosophorum non inuitiles. 156. d
 Morum et studiorum similitudo, conciliatrix amicitiae. 111. d
 Morum uirtus. 13. a
 Morio terre. 257. b
 Motus duplex. 253. c
 Motus differentiae sex. 257. c
 Motus mundi partium ad medium. 248. b
 Motus qui. 246. c
 Motus, uocis genitor. 269. b
 Mugilis piscis astutia. 151. d
 Mule cur steriles. 261. b
 Mule recalcitrans Ctesiphon. 139. b
 Mularum sterilitatis ratio. 261. b
 Mularum uteri quales. 261. b
 Mulcata uestimenta pro corporibus ab Artaxerxe Longimano. 45. c
 Mulier lunae comparata, uir soli. 17. c
 Mulier accedere ad uirum non debet, sed contra. 17. d
 Mulier optima quae. 26. e
 Mulier praesente uiro leta esse debet. 18. c
 Mulier pudica tanquam aliena lingua per maritum loquatur. 18. c
 Mulier sine uiri societate infantem non parit. 19. d
 Mulier quae censenda optima. 26. e
 Mulier frequentius Veneri indulgens cur non concipiat. 261. a
 Mulier conclusa ac sumptuosa etiam si deformis, a curiosis magis appetitur, quam suae ipsorum legitime. 144. a
 Mulier Xerxi a Dario regnum eblantia. 107. c
 Mulieris amici esse debent ij, qui uiri amici sunt. 18. a
 Mulieris pudice nec sermo publicus esse debet. 18. c
 Mulieris de Supro appellatae pudicum responsum. 67. e
 Mulieris non formam, sed famam cognitam esse debere. 26. c
 Mulieris opera bellum finitum, quod mulieris peruersitate fuerat accensum. 31. a
 Mulierem uestibus nudari, turpe. 174. a
 Muliere improba, qui uir sit, facile careat. 158. d
 Mulieres aegre ferre non debent si mariti sui in uoluptatibus profusiores cum scortis aut ancillis aliquid delinquant. 17. d
 Mulieres iracundae ne sint, aut amarae. 18. b
 Mulieres iracundiores sunt uiris. 139. c
 Mulieres literis esse deditas conuenit. 19. c
 Mulieres probae ac honestae. 19. d
 Mulieres saepe concubentes cur non concipiant. 261. a
 Mulieres pudenda monstrantes uiris suis. 28. a
 Mulieres iracundiores sunt uiris. 139. c
 Mulieres Lacenae sole uiris imperant. 62. d
 Mulieres uirili habitu sacrificantes, uiri muliebri. 28. a
 Mulieres etiam in consilium adhibenda, quum illarum res agitur. 27. b
 Mulieres Celtae consultationibus publicis adhibentur. 28. b
 Mulieres ephedorum cultu ornatae. 34. d
 Mulieres, inclementes ac furiose dominae. 133. c
 Mulieres cur cognatos ore oscularentur. 70. d
 Mulieres Romanae nec molebant nec coquebant. 77. c. d
 Mulieres Chalcidoniae genam alteram duntaxat in occursum magistratibus nudantes. 83. c. d
 Mulieres clarae. 26. e
 Mulieres se in rogum maritorum iniicientes. 155. d
 Mulieres curiose non aspicienda. 144. d
 erga Mulieres ut se gesserit Alexander Macedo. 107. a
 Mulierum consilia. 27. c. 28. c
 Mulierum delectus in liberis procreandis. 40. e

Morofo-
 40. e

Mulierum ornatus unde petendus. 18. b. c	tutus. 251. b. 99. e	eula. 59. a
Mulierum peccata magis latent, quam quae contra eas peccantur. 19. b	Mundus an unus sit. 251. c. an animans. 254. b	Muri cur omnes sancti, non item portae. 72. d
Mulierum migratio. 30. b	Mundus cur incorruptibilis. 248. a	Mus etiam se uindicans. 60. d
Mulierum nullum in tenebris discrimen. 19. b	Mundus corruptibilis. 247. d	Mures, Persarum Magis inuisi. 25. d.
Mulierum Arguiarum forte facinus. 60. d	Mundus non perfectus neque incorruptibilis. 251. b	Mures in nauibus marinis. 264. a
Mulierum fortium cum uiris fortibus collatio. 26. d	Mundus nihil culpabile habet. 246. d	Mures cur in marinis nauibus copiosiores quam in flumiatilibus. 264. a
Mulierum suarum ac puerorum exurendorum consilium apud Phocenses in re desperata. 27. b	Mundus ex seipso dicitur. 254. b	Musarum mater, memoria. 43. b
Mulierum execratio apud Tanagraeos. 83. a	Mundus et natiuus et mortalis. 254. b	Musarum factus. 19. d
Mulierum odio Fuluius Stellus se eque commiscens, ex ea filiam suscipit. 38. d	Mundus uisibilis, Deus. 252. c	Musarum munera magis quam Venenis cum amicitia ac beneuolentia coniuncta. 130. b
Mulierum amor erga proles suas. 185. b. c	Mundus unde dicitur. 254. c	Musis cur ante pericula et pugnam sacrificarent Lacedaemonij. 61. c. 66. b
Mulierum uita tranquilla an sit. 94. b	Mundus ad imaginem Dei factus. 226. c	Musis et Baccho alienum esse. pro uerb. 196. a
Mulierum Romanarum et Carthaginensium liberalitas in rerum angustia. 233. b	Mundus sempiternus. 248. a	Musis et Herculi communis ara. 75. c
Mulierum amores perniciosi. 109. c. et deinceps	Mundus uelut sanum quoddam sanctissimum, et Deo dignum. 99. a	Musica antiquorum ab urbibus remotata. 144. d
Mulierum Meliarum admiranda taciturnitas. 28. c	Mundum suum Romanae mulieres contulerunt ad craterem Deo Pythio mittendum. 233. b	Musica cicurari non potest. 235. c. d
Mulieribus sumptum et luxum ut detrahatur. 17. c. d	Mundus, corpus perfectum. 248. a	Musica angusta et adulterata. 21. c
Mulieribus aperto capite in publico esse, indecorum. 71. c	Mundus qualis animans. 13. c	Musica ars. 158. b
Mulieribus ubera in superiori corporis parte collocata cur sint. 186. b	Mundi infiniti. 254. a. 251. c	Musica quod potius adhibeatur. 19. a
Mulieribus prudentia in stupratore suo ulciscendo. 33. d. 34. a	Mundi forma. 254. b	Musica bellica et exercitationi a Lycurgo annexa. 66. b
Mulieribus dolor sese ulciscens. 39. b	Mundi fabricam a quo elemento adoratus Deus. 254. b	Musica Lacedaemoniorum seuera. 66. b
Mulieribus fortunae templum Romae. 101. b	Mundi struenda. 254. c	Musica delectantur delphini pisces. 154. b
Mulieribus de ingenio uerbum nullum ab extraneis faciendum. 61. b	Mundi anima. 247. c. 258. b. c	Musica uiros faciens. 105. d
Mulieribus habitu urbem lustrare cur liceat tibicimibus i libus Ianuarijs. 75. b	Mundi tunica. 254. c	Musica hominem sibi ipsi aufert. 13. d.
Mulieribus consilium, felix. 27. c	Mundi sufficientia. 247. b	Musica iram lenit. 25. a
Mulieribus ueneficia. 162. d	Mundi contemplatio ad quid conferat. 226. c	Musica instrumenta. 13. d. 14. a
Mulius seditiosus homo. 101. a	Mundi harmonia uaria. 97. c	Musica exerceri amat. 182. e
Mulus publico sumptu ab Atheniensibus altus. 149. b. c	Mundi partes imperfectae. 248. a	Musica conuiujs potissimum adhibenda. 25. c
Muli prolifici non sunt. 146. c	Mundi dextrae et sinistrae partes. 254. d	Musica caelestium corporum. 25. c. d
Muli clitellarij mira astutia. 149. d	Mundi color, pulchritudo, figura, magnitudo, ac uita. 251. c	Musica coenula. 24. d
Mullus piscis pro sacro in Eleusina cultus. 154. a	Mundi figurae uariae. 254. a	Musica sunt rerum motiones. 25. c
Mulsum quid. 268. b. c	Mundi respiratio. 254. c	Musica nostri temporis complorata. 267. d. 268. a
Multitudinis fauor ut coparetur. 47. a	Mundi unitatis signa tria. 251. c	Musica ueteres usi. 25. b
Multitudini qui placeat, sapientibus displicere. 42. a	Mundo ac diuitijs renunciantes philosophi. 234. c	Musica ueterum qualis fuerit. 267. d
Multis pugnet oportet, qui multis uult imperare. 59. a	Mundorum copia infinita. 251. c	Musicae peritia regibus indecora. 47. b
Multos aut paucos eiusdem generis milites esse ut agnoscas. 58. c	Munificentia in uulgum qualis esse debet. 11. c	Musicae tria sunt initia. 199. d
Munditiam omnem mulieres abicere non debent, sed superfluum cultum. 18. c	Munera etiam exigua in republica claris uiris obeunda. 6. b. c	Musicae auctum quis dederit. 21. b
Munditiei cura in brutis. 146. d	Muneribus abstinens Phocion. 50. a. b	Musicae concentus. 160. c
Mundus ut sit congmentatus et consti-	Muneribus corrumpi Spartatae metuebant. 61. a	Musicae uis. 23. a. 25. b. c. d. 105. d

Musicae studium et bona. 25. b	quemadmodum nec moriendi. 85. d.	Nauigiorum diuitia, felicitas ex funibus pendens. 65. b
Musicae utilitatis tria genera. 270. a	86. a	Nauplius ab Achinis infectatus. 82. b
Musicae ueterem deprauari uolebant Lacedaemonij. 61. b	Nasica dictum de Carthagine excisa. 221. a	Nauplij fuga. 82. b
Musicae adituros, potest esse gnarus debet. 24. a	Nasus aduncus Persis in honore et precio. 11. b	Nausea cur corripiantur qui mare nauigant. 264. d. 265. a
Musicae reges, Apollines. 25. b.	Nasi adunci honos. 113. d. 45. b. 11. b	Nausea rude nomen obtinuerit. 213. a
113. d	Nasi muccum in cibos emungentes ut caeteri eo abstineant. 131. d	Nausea ut fiat. 153. a
Musicus unde peritus euadere possit. 24. c. d	Naso aduncus, regij uocantur. 176. d	Nauseae pericula. 264. d
Musico iudicium necessarium. 24. b	Natatilia haud facile manu capiuntur. 151. c	Nausicaa Vlyssis amore capta. 165. c
Musici insignes. 19. d. 20. a	Natura et fortuna. 79. b	Nausithous Cyclopos fugiens. 92. a
Muscorum liuor. 267. d	Natura nullam nobis patriam dedit. 91. b	Nauta pigri. 140. c
Muscorum factiones plures. 269. b	Natura, ratio, consuetudo, disciplina, exercitatio ad operis perfectionem requiruntur. 40. d	Nautis esse, aut nauali praelio decertare Lacedaemonijs non licebat. 66. d
Musicos ueteres non ignorantia multis modis abstinuisse, sed iudicio et studio. 21. d. 22. a. b	Natura sine disciplina caeca est. 40. d	Naxos et Thuria. 91. d
Musonius foenerator. 233. d. et 234. a	Natura infirma, exercitatione firmatur. 41. a	Naxiorum ac Milesiorum bellum. 31. c
Mustela se ruta aduersus serpentes armat. 150. d	Natura casu consistens. 79. b	Nebulones uanissimi etiam teguntur magnatum ueste, corporisq; formam insignem habent. 168. c
Musteli marini mirum. 185. c	Natura quid. 250. a	Ne quid nimis, Delphicum oraculum. 88. d
Mustum frigori expositum, diu dulce permanet. 266. c	Natura communis, fatum, prudentia et Iupiter idem sunt. 246. c	Necessario quae eueniant, aegre ferenda non esse. 87. a. b. 89. b
Musti feruor a calore est. 266. c. d	Natura pulchritudinis studiosa. 244. c	Necessitas, acerbata domina. 11. c
Mutationem contra omnem assuefactus Agefilaus. 57. b	Naturalia quae dicantur. 250. a	Necessitatis consideratio. 253. c
Mutationes locorum propter terrae frigus. 239. d	Natura cuique sua sequenda. 96. d. non scenda. 10. b. 12. b	Necessitatis ratio. 247. a. 248. b
Mutijs et Posena. 35. d	Natura nihil temere facit. 146. a	Necessitati cedendum. 89. a
Mutij Scaeuole in exurenda manu sua fortitudo. 35. d	Natura, molesta omnia refugit. 187. b	Nestabius Aegyptius. 58. d
Mutuuum ut ne des quibus non confidit. 135. b. d	Natura defectus, doctrinae exercitatione tolluntur. 40. d	Nesera Hypsicreontis uxor. 31. c
Mutuuum etiam amico dans, cautionem adhibe. 136. b. c	Naturae utilia probro nulli dada. 168. d	Negocia philosophiae seruire cogenda, non contra. 170. a
Mycilli industria in fame fuganda. 234. a	Natura consideratio. 253. d. 254. a	Negocia subalarid. 116. c
Myrrha Cynarae patris sui amore capta. 38. b	Natura excellencia, ac sagacitas. 70. a	Nemesis in dorso portare. 121. b
Myrrhine, amica Hyperidis oratoris. 194. d	Natura excellens homines absurda nonnunquam et praua produunt. 227. a. b	Nemesis quidam in mari demersus, a Delphis in littus expositus. 154. b
Myrmeciarum miri anfractus. 148. d	Natura opificium. 238. d	Neomenia et calendae nefasti dies per usurarios facti. 233. b
Myromides Atheniensis. 49. c	Natura prudentia in fabrica instrumentorum ad generationem necessarium. 186. a	Neoptolemus histrio. 192. d. 193. a
Myronidis apophthegma. 49. c	Natura arcana indaganda. 143. b	Nepenthes pharmacum quo usa est Helena in uino. 196. d
Myrtis Anthedonia poetris. 83. a	Natura tam pauperes satisfaciunt quam diuites. 154. a. b	Nepotes, ac dein, maiorum suorum mores representant. 231. a
Myrtea corona qui ornentur. 297. a	Naturalis philosophia. 250. a	Nephelia Dionysij sacra. 126. d. 142. b
Myrtus coniuualis. 157. b. c	Naucleris auis similes qui plethoram sibi in corpore accumulunt. 125. a	Neptes uxores ducere permissum. 71. a
Myrtus cur non inferatur in aedem Floreae. 72. d	Nauis Chimarrhi insignia. 28. d	Neptunus equester. 74. d
Mysorum ac Phrygum fines, prouerbium. 123. a	Nauis cur in altera facie nummi ueteris Romani impressa. 74. d	Neptunus immisso tauro equos iugales territans, Hippolytum et Comminium discerpit. 39. b. c
Mysus urbs. 31. d	Nauis actuarii et onerariae compositione. 101. a	Neptuni Stilboni in somnis apparentis mira erga illum benignitas. 172. d

N

Nabis, Catilina, Aristio, similesque ciues pro hostibus habendi. 5. d	Nauis perpetuatio. 180. b	Neronis anima apud inferos ignitis undiq; clauis transfixa uisa. 232. d
Narcissus unde dicitur. 203. b	Naves Troianorum Troades incendunt. 27. a	Neronis candidum de inimico iudicium. 6. d
Nares sibi et aures pro rege suo amputans Zephyrus. 45. b	Nauis cur hyeme tardius in fluminibus agantur. 264. c	Neroni tragicus ornatus additus. 113. d
Narrationes amatoriae. 109. c	Nauigia incensa per mulieres. 27. d	Neronem prudenter Seneca admonet. 141. b
Nascendi fluiuis nunquam desinens temperatio. 264. c	Nauigiorum tarditatis iuxta aquas et temperatio. 264. c	

Nervi animi, ira.	16. d	Nix Aegyptia.	124. a	culum.	88. d
Nervorum generatio.	262. b	Nix quomodo fiat.	256. d	Notendus sibi quisque.	96. d
Nescire quaedam praestat quam scire.	145. a	Nivis deliciae in Aegypto.	124. a	Nothi filij legitimis prelati invidia	39. b
Nestis, genitura et aqua.	251. b	Nivis definitio.	204. b	apud matremfamilias.	39. b
Nestor senex in expeditione Troiana quid sibi velit.	180. d	Nivis generatio.	238. a, 256. d	Noti uenti pernicies.	142. b. c
Nestoris domus.	134. b	Nivus ut fiant.	256. d	Notionem Dei unde habuerint homines.	251. c. d
Nestori similes decem consiliarios ad Troiam rex Agamemnon optabat.	181. c	Nivus capilli, canities, seu senectus.	181. b. c	Notiones.	258. d
Netes usus apud antiquos. 21. d. 22. a. c. d. 23. a		Nobilitas et diuitiae, externum fortumae bonum.	41. d	Notum omnibus esse, quam omnes nosse, gloriosius.	54. d
Nicanor.	63. c	Nobilitati generis uirtus praefertenda.	136. d	Noua inquirunt curiosi.	143. d
Nicanor apud Philippum delatus tanquam maledicus, ab ipso mulieribus cumulat.	46. d	Nobilis iniquum petens ut repellendus.	137. a	Noua nupta cur ipsa limen domus non pertranscat.	73. a
Niceratus pompae dux.	12. a	Nobilium et illustrium uirorum delicta latere non possunt.	129. d	Nouae nuptiae maritos auersantes propter primos congressus, stulta.	17. b
Nicias Maleotes historicus.	37. b	Noctua Xenophonti adscripta.	192. c	Nouae nuptiae sponsus in tenebris primum miscbatur.	75. d
Nicias ab Agefilao periculo ereptus.	5. a	Nox media, diei principio annumeratur.	77. c	Nouae nuptiae cerimoniae uariae.	70. b.
Niciae pictoris uoluptas in suo opere.	180. d	Nox, multarum rerum principium.	77. c	et deinceps	
Niciae Atheniensis oratio languidior.	2. d	Nox iners.	132. b. c	Nouae nuptiae zelotypia infelicis exitus.	38. a
Nicionis Macedonis mors.	49. a	Nox, terrae filia.	239. b	Nouarum tabularum auctor Lycurgus.	62. b
Nicoles Cypri rex, Euagora filius.	190. c	Nox euphrone.	144. d	Nouarum rerum curiosi percontatores apud Locrenses multabantur.	143. d
Nicostrates Cyrenaeorum tyrannus.	32. b	Noctis ac lunae uaticinium.	232. b	Nouarum rerum authores, ipsi rerum difficultatibus implicandi, ut a cœpto desistant.	10. b
Nicocratis caedes.	32. c	Noctes an comprehense inducijs dierum patris.	60. d	Nouas statim leges efferre, periculosum.	1. c
Nicomedes Bithyniae rex Romanorum libertum se profitens.	106. b	Nocturnum usum amorem concilians.	270. b	Nouare aliquid in republica quando liceat.	9. c
Nicopolis meretricula.	100. a	Nomades carniuum esu uiuunt.	147. b	Nouerae superinductae inuidiam ut apud filios leuarit Pisisstratus.	271. b
Nicostrati apophthegma.	51. b. c	Nomen Dei Romae praesidis efferre nefas erat.	75. c	Nouenarius numerus primus tetragonus.	79. a
Nicostrati Argiui ingenium responsum ad Archidamum.	137. b	Nominis materni filiabus imponendi gratia.	187. a. b	Nouercalis amoris erga priuigios infelicia exempla.	39. b
Nicostrata, Carmentis.	75. b	Nomina Gratiarum unde sint inditata.	130. d	Nouitatis studium.	159. c
Nicostrata Phœdi Thebani filia.	110. c	Nomina matrum ubi et qui fortiebantur.	29. a	Noxium nihil est quod idem sit honestum.	135. a
Nicostrate Themistoclis uxor.	192. b	Nomina rebus conuenientia impossitata.	106. d, 107. a	Noxijs obnoxij amici ac uincti quatenus petendi ut liberentur.	5. b. c. et deinceps
NicoCreontis aduersus Anaxarchum crudelitas.	16. a	Nominibus tribus uiri utuntur, scemine duobus.	79. a	Noxios homines uinctos scortis liberatos dandos, non imperatoribus.	51. c. d
Nidificatio hircinorum quam industria.	148. b	Nomenclaturae superbae.	106. d, 107. a	Nubendi tempus uirginum uiduarumque.	79. a. b. et deinceps
Nidus Alcyones mirabilis.	153. d, 185. b. et deinceps	Nomphis de rebus Herculis.	29. a	Nubes ut fiant.	256. d
Nigidius Ciceronis in republica adiutor.	184. d	Non cuius dextra iniicienda, Pythagoricum symbolum.	160. b	Nubes deorum Homericorum.	151. a. b
Niger Sophista Plutarchi familiaris.	126. b	Non nasci optimum, aut quamprimum emori.	88. c. d	Nuceria Hebij uxor.	39. b
Nigrum omne tinctum.	72. d	Non expectaram, in imperatore turpis uox. 49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		Nudari sub dio, turpe.	74. a
Nigri ut laudentur.	176. d, 113. d	Non omnia eundem hominem posse.	96. d	Nugari, cordatorum hominum non esse.	65. a
Nihil graue quod necessarium.	89. b	Non syllabam quod sonare non possent Asiani omnes, uni homini parentbant.	136. b	Nugari Laconum non est.	65. a
Nihil fortunae committendum.	142. a	Nonae qui dies dicantur.	72. b	Nugari, quid sit.	217. b
Nilei filij.	31. b. c	Nonae Capratinae.	100. c	Nugarum artifex non inelegans Socrates.	161. b
Nili augmentum unde.	258. a	Nosse quod melius est, et deterius se qui, miserrimum est.	167. c	Nugamenta Arcadum Cascorūq.	252. b
Nili exuperantia ut fiat.	258. a. ut cognoscatur.	153. c	Nosse te ipsum, Apollinis Pythij oraculum.	111. a. item Delphicum oraculum.	111. a. item Delphicum oraculum
Nimietas uitanda.	124. b. et deinceps				
Niobes insania.	88. d				
Nisus rex.	81. a				
Nisi Alexander essem, Diogenes forsanessem, ut intelligatur.	104. c. d				

regnum adeptus.	100. a	Obiurgatio tui ipsius, culpae quam reprehendas, admiscenda.	119. a. b	Ociosus uita optima non est.	127. d
Nume Pompilij prudentia ac iustitia.	71. c. felicitas. 100. d. 101. a	Obiurgationi laus admiscenda.	119. b	Ocioso nunquam esse contigit Dionysio seniori.	46. b
Numentia à Scipione captiua.	54. c	Obiurgationes quando adhibendae.	138. a. b	Ocridionis templum.	81. d. 82. a
Numen quid.	251. c. d. 129. a. b	Obiurgationibus et laudibus alternatim utendum in pueris instituendis.	43. a	Ocrista uirgo Coriolana, captiua, Seruij Tullij regis mater.	101. c
Numerus impar, nuptijs aptior.	70. b. c	Oblata dijs spolia cur pereat situ.	73. d	Octimestres infantes cur minimè uitales.	261. c. d
Numerus par, faemina: impar, masculus.	78. d. 79. a	Oblectatio de iniecta spe, loco praemij reposita.	105. b	Octogenarij forte dictum ac factum.	61. c
Numeri principium numen.	72. c	Oblitio nonnunquam bona.	145. a	Octonarius primus cubus.	79. a
Numeri, rerum principia.	250. d	Oblitio et ferula Baccho sacrae.	156. b	Oculus Lycurgo baculo erutus.	61. c
Numerorum musicorum proportiones.	22. c	in Oblucationibus quid seruandū puero.	43. b. c	Oculus regis et oeconomi maxime, pinguem facit equum.	43. b
Numitor Amulij frater.	39. d	Obsequentis fortunae templum.	101. c	Oculi Lamiae exemptiles.	142. c
Numus oue et boue insignitus.	74. b	Obseruantis pudor non paucos subuertit.	135. b. c	Oculi à mulieribus aspiciendis contemendi.	144. d
Numi ferrei usum Lycurgus instituit.	62. b	Obsecra coram pueris non dicenda.	144. b	Oculorū morbus contagio serpit.	112. c
Numi ueteris apud Romanos signa.	74. a	Obsequis pro populis reges, non contra.	58. d	Oculus aegri Laconis ad bellum properantis responsum.	65. c
Numismata Iano et naue signata.	74. a	Obfidum occisio.	27. b	Odatis Omariæ filia et Zariadres Hystaspis Mediae regis frater, ex nocturna uisione sese inuicem amare ceperunt.	270. b. c
Nuncius rei laeta quam bene exceptus.	7. d	Obfidendorum cautio.	138. b	Odiū auget uitiorum magnitudo.	26. b
Nundinae unde dictae.	74. b	Obfonatores Alexandri.	47. c	Odiū ut ab se tyrannus rejiciat.	46. b
Nunquam redibitis in patriam cur dicitur.	81. d	Obfonium sibi et salsamentum uel per forum ferre, indecorum non est.	6. c	Odiū ex opinione nascitur.	25. d
Nupta noua cur limen non transcedat.	73. a	Obfonia utilissima quae sint.	126. c	Odiū inter bruta.	26. a
Nuptialis inuocatio.	73. a. b	Obfoniōrū architecti perniciosi.	124. b	Odiū non est caecum.	122. d
Nuptialis satio optima, quae.	19. b	Obtrectatrices uitandae.	19. a	Odiū ut dissoluatur.	26. b
Nuptiales faces, quinque.	70. b	Obtusa ingenia.	178. a	Odiū et inuidiae differentia.	25. d. et deinceps
Nuptialia problemata.	70. b. et deinceps	Occasio uirtutem obscurauit.	178. c	Odiū per totum.	26. b
Nuptiae fauste, et nuptiae detestandae.	79. b	Occasiones ex tempore datae in argumentum sumptae, magnam uim ad persuadendum habent.	3. c	Odiū mira uis.	26. b
Nuptiarum tempus à Lycurgo certum praefixum.	62. d	Occidere uolens, sanat.	121. c	Odia soluenda, non amicitiae.	160. a. b
Nuptias quādo inirent Romani.	77. d	Occultatum aliquid gestans, rogatus quid occultet, ut respondeat.	142. d. 143. a	Odisse malos, laudi datum.	26. a
Nutrices quales esse debeant.	41. a	Occulta cordium nostrorum Deus nouit.	230. d	Odonismos.	268. a
Nutricum amor adscriptitius.	41. a	Occupato moriendi ocium non esse, iocius.	127. a	Odonum superflua cura.	69. b
Nutrire filios suos matres debent.	41. a	Ochna puella Coloni filia.	83. a	Odoramenta uxoribus grauiā, uiri ne ferant.	19. b
Nutu continere seruos posse, magis herile, quam plagis et uerberibus.	140. b	Ochus fortunatus.	102. d	Odorata, hyeme minus redolent.	266. b
Nyctelia templa.	82. c	Ochus Xerxis filius fratribus insidias struens, patri mortis causa fuit.	271. b	Odoratus ut fiat.	259. c
Nymphæus adolescens pulcher.	28. b	Ochi Persarum regis sordes.	28. a	Oechalia ab Hercule direpta.	37. b
Nympharum sacra Protelea.	109. c	Ocium, laboris condimentum.	43. a. b	Oedipodi et Orestis parricidium exprobratum ut retortum.	6. b
Oarsæ ignauia.	106. b. d	Ocium à labore interponendum.	125. a	Oedipodem curiositas malis multis inuoluit.	145. a
Oberatorum asyllum Ephe sine Dianae templum.	233. b	Ocium studiosis recte collocandum.	127. d	Oedipus et Orestes Thebani.	51. d
Oberatos milites suos Alexander liberat.	107. b	Ocium moriendi in negotiorum multitudine cuidam fuisse uelut miratus Epaminondas.	128. a	Oedipi casus.	186. d
Obesi, Epaminonda inuisi.	51. c	Ocium Romae incrementis.	101. b	Oenoliae.	82. d
Obesitatis remedium ros et sal.	264. a. c. 267. a	Ocij inertia.	45. d	Oenomaus equarum studio sistimus.	83. d
Obiurgatio amici quando acerbitatem admittat.	118. c	Ocij lex apud Athenas.	61. c	Oestrum tauris in aures insertum.	113. c
Obiurgatio amici coram pluribus fieri non debet.	118. a. contemptum praese ferre non debet. 119. b. frequens ne sit.	Ocij abundantia apud Lacedaemonios.	66. d	Officium omne uno modo perficitur.	14. b
	119. c. d	Ociosum esse, nihil ab agasone differere.	45. d	Oleum apud poetas quid.	163. d

Lucidum et pacatum faciat. 328. c	Opportunitas et occasio in omni re obseruanda. 118. a	Oratio pictis stragulis similis. 49. b
Oleum mare cur tranquillum reddat. 238. c. 265. d	Opportuna opportuno loco dicenda. 59. b. 61. d	Oratio rerum omnium potentissima. 2. c. 59. d
Oleum mare lucidum reddat. 265. a	Oppositio calidi et frigidi qualis. 237. c	Oratio placitura, Gratijs Musus coniungere debet. 26. d
Oleum planis infestum. 201. a	Oppositio facultatum contrariarum. 237. b	Oratio ciuili uiri qualis esse debeat. 3. a
Olei uis in sterculorum odoramentis. 124. d	Oppositio secundum priuationem et habitum. 237. b	Oratio qualis iuuenibus conueniat. 42. b
Oleo cur aliqua ferrea opera tingant. 238. c	Opsonatores Alexandri. 47. c	Orationis absolute et caste fructus. 175. a. d
Olfactus quid. 260. a	Opsoniorum artifices optimi, Alexandri uisi, nocturna profectio ad prandium, et prandij tenuitas ad coenam. 124. d	Orationis inania et fuci. 175. c
Olfactum canum uenaticorum ut seruent uenatores. 144. b	Optata non omnia euenire, felicitatis est. 168. a	Orationes magnorum uirorum ut expendendae. 176. a
Olfaciendratio. 259. c	Optanda imperatoribus. 56. b	Orationibus scribendis Isocrates magnum quaestum faciebat. 190. c. Dinarchus item. 195. a
Oliua primus sapor. 264. b	Opticen pisces norunt. 152. c. d	Orbis disciplinari adolescentibus complotendus. 42. c
Oliuae conditiae uis in restaurando appetitu cibum fastidientibus. 210. c	Optiletis Mimerua. 62. c	Orbitas equanimitate ferenda. 95. a
Oligarchia Lacedaemoniorum. 235. a	Optimus et ciuili uir natura multitudine praest. 7. c	Orchomeniorum erga mortuos humanitas. 225. e
Olior quidam rex creatus. 107. c. d	Optima, quae iusta. 59. b	Orcus cur dictus infernus. 132. e
Olympus musicus. 20. c. d. Eius inuenta. 21. b. 23. c	Optione duorum data, utrunque acceptum. 62. a	Orcus. 238. a
Olympus inimitabilis. 21. d	Opera clarorum uirorum non passim abutendum. 6. c	Orco adiutore, haud metuenda umbra. 85. d
Olympus funebris carminis inuentor. 21. c	Operibus ipsi suis oblectati artifices. 180. a	Orcum quem Aden appellant, uniuerse partis dominum esse. 132. e
Olympi musici praestantia. 21. d	Operosi dies non continuo post dies festos subiciendi. 72. d	Orestes caedis paternae ultor. 39. d
Olympiadis Philippi uxoris prudentia. 18. b. magnanimitas. 26. d	Opulentiae eleuatio. 154. a. b	Orestes ultor necis paternae. 39. d
Olympionicarum conditio. 96. a	Oraculum super oraculum consultum. 56. d	Orestes et Pylades amicorum par. 159. b
Olympus à Philippo facilius euerfa quam alia eiusmodi constructa. 58. d	Oraculum Delphicum, seu noctis ac lunae. 232. b	Oreum oppidum. 110. a
Olympi oppidi subuersi inuidia aduersus Philippum. 139. d	Oracula adeites, era pulsari, et quam maximè strepitum fieri uolunt. 71. b	Orgilus Phalidis filius. 12. d
Omesses Bacchus. 141. b	Oracula uocata Demetrii responsa, adulatoriè. 106. d	Orionis domicilium Thuria. 91. d
Omnes despiciere, stulti et superbi est. 166. b	Oraculorum dubiorum interpretatio militaris. 51. c. d	Origano se munit testudo aduersus uiperam. 266. c
Omnia cognoscens et reprehendens, intolerabilis. 119. d	Orandi consuetudo laudabilis. 142. a. b	Origis mirum. 151. a
non Omnia posse, turpe non est. 136. c. d	Orator seipsum nimium deprimere non debet. 3. b	Ornamentum quod sit. 18. b
Omnibus respondere, seruire: omnes despiciere, stulti et superbi est. 166. b	Oratorem qualem uolebant Lacedaemonij. 66. d	Ornatus corporis sufficiens quis. 172. b
Onelocrates ad epulas inuitat musicos. 19. d	Oratores prohibiti. 15. c	Ornatus nimius mulieribus uitandus. 18. b
Onesiterius Diogenis Cynici discipulus. 104. c	Oratores qualiter audiendi. 175. b. c	Ornatus corporis artifices Sparta expulsi. 62. d
Onobatis apud Cumaeos quae dicerentur. 80. a	Oratoribus et poetis ferè singulis peculiare aliquid inesse propter quod placeant. 177. a	Orobis purgator Trallianis. 83. c
Onoclus rex. 81. d	Oratio, re maior esse non debet. 61. a	Oromes. 61. b
Onomademi prudens consilium in seditione populari de non expellendis omnibus inimicis. 7. b. 122. c	Oratio consolatoria de morte. 84. c. 187. a. et deinceps	Orontis generi regis Artaxerxis dictum festiuissimum. 45. d
Onoscelis filia Aristonis ex afina. 38. d	Oratio adolescentum nec theatralis sit et tragica, nec humilis et depressa. 42. b	Orpheus nullum imitatus. 20. c
Onus ab amico non auferendum esse, quid sit. 235. d	Oratio et mores persuadent. 2. c	Orpheus quousque perduxerit uxorem ab inferis. 232. b
Opes Gygis. 96. a	Oratio cui similis. 49. b	Orphei sacra. 61. d
Opes magnae, signum uelut facinorosissimis et calumniatoribus. 41. d	Oratio, actionis umbra. 43. b	Orphei hymni. 267. d
Opes, uirum et ingenij corruptela. 167. d	Oratio uirtuti maxime cognata. 168. b	Orpheum ut ulciscantur Thraces. 229. a
Opes industria parantur. 158. c	Oratio maxime fauore et gratia alitur. 176. d	Orthia fidium lex. 20. b. 268. b
Opus usum cum uirtute iucundior. 158. d		Orthiarum effectores. 20. d
Ophthalmiae sananda uena inciditur. 230. a		Ortiagontis uxor Chiomara mirae prudentiae mulier. 33. b. c
Opinio quid possit. 90. d		Ortus et interitus. 253. c
Opinio sepe malo ipso maior. 90. d		Ortus et occasus diei principium disticillè capitur. 77. c

Oris foetoris conuicium sibi illatum, Hieron ab uxore expostulat. 46. a	Panætijs Philosphus Scipionis minoris comes. 54. b. 130. b. patrie suae studiosus. 8. a	Parentum ac praceptorum uis non terreatur iuuenis uirtutis studiosus, sed potius eos reuultuere optet. 173. c. d
Oscula cur dent affinitibus et cognatis salutantes Romanae mulieres. 27. a	Panætij liber de Geometriae et musicae rationibus. 269. b	Parentum et progenitorum similitudines unde existant in filijs. 261. a. b
Oscula oris cur mulieres cognatis praebere solerent. 70. d	Panathenaeus Isocratis quando scriptus. 190. c	Parentum peccata an filij luant. 228. d. 229. a
Osculis etiam uxorum coram filijs temperandum. 17. d	Pancrates musicus. 22. a	Parentum honos in filios deriuatus, arguit etiam ignominiam pariter deriuari debere. 229. b
Ostoter apud Delphos. 80. b	Pandari fastus. 162. c	Parentum pars quaedam in filios traducitur. 229. d
Ostium generatio. 262. b	Pandici. 4. a	Parentum clarorum memoria filijs peccantibus opponenda. 6. a
Ostentatio et rixa philosopho fugiendae. 171. c	Pandora Hesioidi. 85. c	Parentum erga proles amor. 185. a. et deim per totum
Ostrei clausi aperiendi industria a quo monstrata. 148. c	Panegyricus Isocratis quando scriptus. 190. c	Parentibus bonis procreatum esse, liberatis thesaurus. 40. c
Otaquæ tyrannorum. 149. b	Pangei fons miraculosus. 264. c	Parentibus improbis saepe parit Deus, ut boni ab ijs nascantur filij. 227. c
Othryades Lacedaemoniorum imperator. 35. d	Panicus terror. 51. c	Parcius fluuius postea Anien dictus. 40. b
Ouis, unius semper uocis: homo multas ac uarias perfit. 60. a	Panicus canis. 76. a	Pariera. 184. a
Ouis grauiore pedis sonitu lupum aduocat. 151. c	Panicus sinistra tenendus, cibus dextra. 158. b	Parietibus inscriptae literae curiose non inuestigandae. 144. b
Oues ut pinguefacias. 264. a	Pannychides. 143. d	Paris de bello in lectum fugiens. 162. b
Ouim inuis ad Agenoris lucem. 83. d	Panthæe mulieris lachryma uirum Arastem attonitum reddunt. 173. b	Paris, patrie calamitosus. 157. c
Ouibus cur salem obijciant pastores. 264. a	Panthæe Spartae scite dicta. 63. c	Paridis lynam oblatam auersatur Alexander. 104. c
Oua assa, solidus cibus. 126. c	Panicapæum quid. 244. b	Parus insula. 31. d
Oua piscium mares genitali semine conspergunt. 153. b	Papaueris succus, somnum conciliat frigore. 205. c	Parthenidis uersus male compositi. 177. a
OZOLAE Locri. 81. a	Papyrus Papyrij Tolucris filius sorori commisit se ipsum interficit. 38. d	Partheno suis imitator. 162. a
	Parallela Plutarchi. 35. c	Parthenio imperator ab Alexandro caesus. 46. d
	Par, indigenis et imperfectum. 72. c	Parthenionis laus. 46. d
	Paris et imparis numeri discrimen. 40. b. c	Parrhasius Philonomiae ex Marte filius. 39. d
	Paria amicorum quinque celebriora. 159. b. c. 271. a	Paarbasius Arcadiae rex. 39. d
	Paralij. 4. a	Parrhasius poeta. 162. a
	Paralos nauis sacra apud Athenas. 179. c	Parrhesia amicitiae propria. 111. d
	Paramese. 21. c. d. 23. a	Parricida suo ipsius indicio detectus. 227. c
	Paranetes usus apud antiquos. 21. d. 22. a	Parricidarum receptatores. 6. b
	Parasitus cancro similis. 112. d	Pars dimidia capitis Demostheni nonnunquam rasa. 192. d
	Parasiti assentatores. 111. b. c	Partes homæomeriae. 250. c
	Parasitorum uilitas. 177. c	Partes corporis singulae generales ex quibus elementis consent. 262. a
	Parauae qui sint. 80. d	Partium foetus generatio. 261. c
	Paradalis dono accepta, leone compensata. 45. d	Parfymonia gula coniuncta, fixda. 124. b
	Paradali et Tyrrheni inimicitiae. 12. d	Parfymonia sordida. 133. c. d
	Pardi odor ad se feras trahit, maxime simiam. 151. c	Parthenius poeta. 38. a
	Parelia quid sit. 257. a	Parthenos fortuna. 101. c
	Parentes nosse debent quid filij sui à paedagogis et praceptoribus discant. 43. b	Partus semestris, septimestris ac decimestris. 261. e
	Parentes sine mercedis spe liberos educant. 186. b. c	Partum ut eijciant grauidae. 150. b
	Parentes, filiorum suorum inter se mutua charitate maxime letantur. 271. b	Partum iam editum galei pisces rursus in uterum recipiunt. 153. b. c
	Parentum maculis filij notantur. 40. c	Partu facile leuantur mulieres plenilunio. 76. d
	Parentum quorundam negligentia circa filiorum institutionem. 41. c	Parta imperia difficilium gubernantur quam acquirantur. 56. b
	Parentum irae aduersus filios quales esse debeant. 44. c	Parusatis Cyri matris dictum. 45. c
	Parentum laus filijs improbis obijcienda. 6. a. 119. c	Parus
Panargæ, retis genus. 152. d		
Panæmia. 84. a		

Parua peccata non contemnenda, sed diligenter omnia uitanda. 173.d
 Parua seu breuis fortuna edes. 76.c
 Parua res quaedam non negligenda. 76.c
 Paruas res in ciuitatibus negligendas non esse. 12.d
 Paruorum accumulatio aceruum facit. 43.b.170.a
 Paruitas corporis irrita, in argumentum persuasionis concordiae summpta. 3.b. et deinceps
 Paruorum mortes ut ferende. 188.b
 Parysatis Diabogae ex tabellario rex factus. 107.c
 Pastadae Byzantij facetum dictum aduersus insolentiam Lysimachi. 106.d
 Pasiphae an amore bouis capta. 17.c
 Patetion fur. 163.c
 Pater filio honorem deferens. 52.d
 Pater, filiorum contentiones non dirimens, multatus. 64.d
 Pater proditorem filium grauiter ulciscens. 36.d.37.a
 Pater filiam inuidiam ac nesciam uolans, graues illi poenas dat. 37.d
 Pater a filia adamatus. 38.b
 Pater patratus cur sit is, qui foecialium maximus. 75.d
 Pater apud inferos Thespisio commonstratus malis obditus. 232.b.c. et deinceps
 Pater a filio discrimine iudicij ereptus. 189.b
 Pater fit filio exemplo. 44.b.c
 Pater animi sollicitudine moriens, quod filij sui alter alteri insidias struerent. 128.d
 Pater qualis esse debeat. 44.b.c
 Pater tyranno superbiens insolens filium. 46.a
 Patris turpitudine et ignominia hebescere an debeat filius. 166.a
 Patris uictoria ante liberos non aperienda. 119.a
 Patris mortem de tyranno ulciscentes adolescentes. 34.c
 Patris interfectores a filio uindicati. 39.d.40.a
 Patres, et Patres conscripti qui sint. 75.c
 Patres in filios amor qualis esse debeat. 43.a
 Patres nimis asperi ne sint. 44.c
 Patres filijs exemplar esse uirtutis debent. 44.d
 Patres tanquam dii filijs colendi. 71.b
 Patres conscripti unde dicti. 75.c
 Patres dolore raptarum filiarum se precipitantes. 40.a.b
 Paterna ignominia filios deprimit. 40.c
 Paterni affectus uis. 58.b
 Patientia malorum. 168.d.169.a
 Patientia Socratis. 43.c
 Patientiae definitio secundum Chrysippum. 16.d
 Patratum quid dicatur. 75.d
 Patria cuius, orbis terrarum. 103.c
 Patria qualibet ut cuius fiat. 91.c
 Patriae amor, propriae uitae prelatum, uel hosti gratus. 55.a
 Patriae reuerentia. 57.c
 Patriae charitas. 60.c
 Patriae piaculum luiturorum Laconum fortis animus. 65.c
 Patriae officium negare non debemus. 182.d
 Patriae proditores filij a patre occisi. 37.a
 Patriae plus quam liberis concedendum. 5.d
 Patriae charitate simultates priuatae depositae a magistratibus. 5.c
 Patriae charitas ac studium quantum esse debeat. 7.d.8.a.9.c
 Patriam Cretenfes a matre uolunt uocant. 182.d
 Patriam in periculis uir bonus non deserat. 8.c
 Patriam multi philosophi reliquerunt. 92.d
 Patriam natura nobis nullam tribuit, sicut nec domum nec agrum, et c. 91.a.b
 Patricius cur non habitet circa Capitolium. 78.a
 Patroclus Pelicam hastam contingere non audens. 114.c
 Patroclus in armis Achillis hasta obstinuit. 114.c
 Patroclus Achillem redarguit. 117.c
 Paucissimi est sapientissimi et prudentibus uiris in sua ipsorum patria fuerunt. 91.c
 Paulus clarus comediae in senio scriptor. 179.c
 Pauli Amylij ad Nasicam dictum militare. 53.b
 Pauli Amylij apophthegmata. 197.b
 Eius de Epirotis uictoria. 36.b. fortitudo animi. 98.a. fortuna. 100.a
 Pauca caudae gratia productus. 244.c
 Pauonis masculi cauda, foeminae ad amorem sollicitat. 244.c
 Pauor omnia excutit. 105.b
 Pauper nemo est rerum naturae necessarius. 133.a
 Pauperes adolescentes uix recte institui contingit. 43.a
 Pauperes fastuosi magis egent. 172.c
 Pauperes, filios cur non educant. 186.d. 187.a
 Paupertas apud Lycurgum commendabilis. 63.a
 Paupertas, malorum extremum. 186.d
 Paupertas animi. 133.b
 Paupertas quam magnum malum quibusdam uideatur. 16.b
 Paupertas arumosa, sed secura. 233.d

Paupertas ut tolerari possit. 233.d
 Paupertatem fateri turpe non est, sed re ipsa non fugere. 136.b
 Pausanias Lacedaemoniorum imperator. 36.d.63.c. Eius fastus. 85.b
 Pausaniae uisa propter nefas a se perpetratum. 228.b
 Pausaniae Cleombroti apophthegmata. 63.c
 Pausaniae Plistanactis apophthegmata. 63.d
 Pax magna Plutarchi tempore. 12.b
 Pacis praesidis munus. 75.d
 Peccans amicus aut cuius modeste arguendus. 5.d
 Peccatores manifesti ac publice puniti, miltius apud inferos puniuntur. 232.c
 Peccatum, legis interdictum est. 242.b
 Peccatum, quid. 242.b
 Peccatum nullum exiguum putandum, sed omnia sollicitudine uitanda. 173.d
 Peccatum suum grauisimum Antalcidas sacerdoti aperire non uult. 59.c. 65.d
 Peccatum teterrimum quod fecisset, a sacerdote fateri iussi Lysandri responsum. 63.b
 Peccati reprehensio, secreta sit. 118.d
 Peccati ultio in tertiam usque generationem extracta. 228.d.229.a
 Peccata adolescentum et iuuenum. 44.d
 Peccata que in alijs reprehendimus, num in nobis sint, excutere debemus. 175.b
 Peccata nullas nobiscum inducias habent. 170.b
 Peccata et augeri et minui. 170.a
 Peccata nostra omnia in futuro seculo omnibus manifesta erunt. 231.d
 Peccata populi, reges ferunt. 58.d
 Peccata sua nec agnoscunt, qui iam consuetudinem in his fecerunt. 228.d
 Peccata quisque sua animaduertat, non aliena. 142.c
 Peccata ac uitia multi uirtutum nomine pretexunt. 131.c
 Peccatorum castigatio apud Lacedaemonios. 66.a
 Peccatorum memoria odiosissima. 228.b.c
 Peccatoribus Deus poenitendi spacium relinquit. 226.d
 Peculiaris sunt omnia nostra, ac deorum bona. 88.d
 Pecunia in bello, uelut uenter in corpore. 53.a
 Pecuniae deposita cupiditas, depositarios in homicidia impellens. 38.c
 Pecuniae cupidus, nunquam reipublice bene administrabit. 10.c
 Pecuniarum iactura, uaticum ad philosophiam. 120.d
 Pecuniarum exactor grauisimus Dionysius senior. 46.b
 Pecuniarum inopia facile tollatur, animi uero difficile. 133.b
 Pecunias tanquam redditurus a ciuibus suis Gelon tyrannus petebat. 46.a
 Pecunias publicas cur non haberent Lacedaemonij. 59.c
 Pecunias in Lacedaemonem inuehentes, morte multati. 66.b.c
 Pecunias tam dare, quam non accipere datas, eiusdem animi magnitudinis est. 105.a
 Pecora eadem, sed pastor mutatus, de Scipiano dictum et Romano exercitu. 54.c
 Pedetes cur dicatur Andron Sami. 84.a
 Pediculum a quo inter sacrificandum morderetur, Agesilaus rex in conspectu omnium necauit. 56.d
 Pediculi a morientibus discedunt. 111.a
 Pegafus Bellerophonis, nauis citissima. 28.d
 Pegafus Euripideus. 5.a
 Pelamides pisces. 152.d
 Pelejenis ignauias. 180.d
 Pelopide Epaminonda collegae apophthegmata. 52.b
 Pelopide et Timocliae prudentia. 26.d
 Pelops Tantalus filius, et eius proles, et uxor. 39.b
 Pes bouinus, innocuus. 82.c
 Pede in uno stantis irrisio. 64.c.d
 Pedes breues ac longi unde dicti. 268.c
 Penelope cum proci sermones ut accipiendi. 165.c
 Penelope eleuatio. 67.d.68.d.69.a
 Penelopem assequi nequeuntes, ancillas affectabantur. 42.c
 Pennae coelestes Platonis. 180.a
 Pensiones ac sarturas corporis natura non requirit. 128.a
 Pentathlis musica adhibita. 23.b
 Percontator, Vide Curiosus. 71.d
 Percute, sed audi. 49.b
 Perdicca abstinentia in numeribus ab Alexandro accipiendis. 108.c
 Perdicum astutia. 70.a.185.c.146.d. 149.d
 Perditarum rerum consolatio. 95.d
 Peregre redeuntes uiri quare uxoribus aduentus sui nuncios praemittant. 71.d
 Peregrinationi comparata mors. 93.d
 Peregrinationes Lacedaemonijs prohibite. 66.c
 Peregrini et hospites in hoc mundo omnes homines sumus. 93.d
 Peregrinos non admittent Lacones. 66.c
 Pergamene mulieris mirus amor in Torodorace. 33.d
 Perlander medicus. 60.a
 Perlander diu a numine in tyrannide toleratus. 227.b
 Pericles ex tempore non ferere dicebat. 42.b

Pericles in scelestis domo natus. 227.c
 Pericles arcem Athenarum exornauit. 108.d. deae ornatum ad usum belli uendit. 233.d
 Pericles mores cum magistratu mutauit. 2.a
 Pericles se imparatum dicens, populum dimisit. 42.b
 Pericles Olympij constantia in filiorum suorum morte. 89.c
 Pericles apophthegmata. 49.c
 Pericles facundia, dicendi cautio, et in reipublica administranda scientia. 2.a.d.3.b.108.c
 Pericles adolescentia. 181.d
 Pericles adiutores in reipublica administranda. 7.a.b
 Pericles imperium. 2.d
 Pericles praeratio. 3.b
 Pericles scipsum uesticis meditatio. 7.c
 Pericles musicus. 20.c
 Periculum sui primum coram paucis faciendum philosopho. 171.c.d
 Pericula pro patria non reformidanda. 8.c
 Periculorum contemptor Alexander. 105.a.b
 Periculis in ipsis graue est sentire qui amici sint, qui non. 111.a.b
 Periculis et praelys Darius prudentior fiebat. 45.b
 Perieram, nisi perissem, Themistocles uox. 49.c
 Perillus Alexandri amicus. 47.c
 Perillus artifex suo sibi inuento ipse perit. 40.a
 Perillo ab Alexandro responsum sit liberale. 47.c
 Periscyllacismos. 76.a
 Perse septem tiaram anteriore parte capitis gestantes. 10.d
 Perse ut maleficos suos ac noxios plecit. 231.d
 Perse, ad uncis natis homines adambant propter honorem Cyri. 11.b
 Perse ad ebrietatem et tripudiam scorta non coniuges admittunt. 156.b.c
 Persarum institutum laudabile. 196.b
 Persarum reges. 91.c
 Persarum regum mos erga uxores. 216.d
 Persarum monarchia. 235.a
 Persarum supplicatio maxima. 238.c
 Persarum legatos Alexander iuuenis ut exceperit. 108.b
 Persarum regnum quam pacate inter fratres diuisum. 270.d
 Persarum reges ceteros omnes pro seruis habebant, praeter uxores quibus comode sint domini. 128.d
 Persarum qui magos occidissent, honos. 10.d
 Persarum regum felicitas. 92.c
 Persarum amor erga Cyrum. 11.b
 Perse Macedonis uicti humilitas. 98.a

Persis matrum comubia Alexander interdixit. 103.b
 Persis secundum delictum, mentiri debitorum esse, primum. 233.c.d
 Persica caena. 63.d
 Persidum mulierum uirtus. 28.a
 Persuasio ut fiat. 2.e
 Perueritas animi foras prospiciet. 158.d
 Perueritas ipsa sibi poena est. 155.c
 Perueritatis felicitas summa. 159.a
 Pes aliquando laxandus. 9.d
 Pestilentia Lacedaemonis et Phaleriorum ut sedata. 39.c
 Pestilentia moris obstructione depulsa. 142.b.c
 Pestilentia, musicae uel sublata. 25.b
 Pestilens morbus saepe amicos simul absumit. 160.b.c
 Pestis ex balena putrescente orta. 153.a
 Pestis mira transgressio. 229.c
 Petendi amici de alio forma breuissima. 57.a
 Petra Hyampea. 228.d
 Petra cur infecunda. 236.c
 Petrae Leucadiae praecipitium. 31.d
 Petrarum frigiditas. 240.a
 Petrosae aquae frigidissima. 239.d
 Petreus uiuus crematus. 8.c
 Petronius Valentinus uxorem Fabri Fabriciani constuprat, postea a filijs adulterae caesus. 39.d
 Phaeaces Homericis an laudandi. 165.c.d
 Phaedimus Aretaphila maritus a Nicocrate tyranno dolo occisus. 32.b
 Phaedrae Minois filiae, Thesei uxoris, amor erga priuignum suum Hippolytum. 39.b
 Phaethonta et Tantalus miseri. 93.d
 Phaethontis ambitio. 94.d
 Phaethontem lugentes Eridanicole. 229.a.b
 Phagilus apud Itachestios. 81.a
 Phaleriorum pestis ut sedata. 39.c
 Phalaridis tyrannis ut alita. 113.d
 Phalaridis uacca aerea. 40.a
 Phalaridis flagitium. 170.a
 Phalaridis tyranni Agrigentini factum unicum laudabile. 40.a
 Phalaridis tyrannis Acragantinos castigabat. 227.b.c
 Phalaridis Agrigentini tyranni odium apud suos. 11.b
 Phalerei statu. 10.d
 Phalium locus. 83.d
 Phantasia et phantastion quomodo differant. 259.a
 Phantasia unde dicta. 259.a
 Pharmaci fragrantia. 113.a
 Pharmaca noxia corpus magis grauant quam leuent. 127.c
 Pharnabazus et Conon. 58.b
 Phedimus Aretaphila uir. 32.b
 Phedimus adolescens. 32.d
 Phemius Aenianum rex. 80.d
 Phemius

I N D E X

Phemius Ithacensis musicus. 20. b
 Pheneates millesimo tandem anno ab Apolline iudicati. 229. a
 Phereæ Thebanæ uirtus. 32. b
 Pherecrates comicus. 23. c
 Phidias Venus apud Elienses. 18. c
 Phidonis cuiusdam mira historia. 109. c
 Philadelphia sororem Arsinocæ uxore duxit. 43. d
 Philammon musicus. 20. b
 Philanthropos musices typus. 21. b
 Philautia tollenda. 116. d. 117. a
 Philautia malum. 96. c. 141. a
 Philemon pro maledicentia sua quam mansuetæ a rege Maga reprehensus. 139. d
 Philemonis poetæ senis in scena uictoris mors. 179. c
 Philetas tragœdiarum scriptor. 182. b
 Philippus Antigoni filius. 48. b
 Philippus Demetrii filius. 27. c
 Philippus ut iustus effectus. 36. c
 Philippus Macedo de fidiu scientia contendens, à fidiuine modestè redargutus. 105. c. 117. d
 Philippi locus festiuus. 50. a
 Philippi Demetrii filij edictum. 27. c. d
 Philippi consilium ut se uiuo Alexander amicos comparet. 4. b
 Philippi regis modestia erga reprehenses suos. 118. c. 47. b. 139. d. eius facultas ac gratitudo. 47. a. eiusdem festiuum factum in hospite satagente. 123. d. in letis nuncijs metus. 85. b. in iudicando equitas. 47. b
 Philippi Macedonis apophthegmata. 13. a. 46. d. 91. d. Eiusdem uictoria Cheronensis. 66. d. 67. a
 Philippi Macedonis mira doloris patientia dum hoste persequitur. 107. b
 Philippi patris ad Alexandrum filium monita. 4. b
 Philippum interdum dormientem excusit Parmenio. 47. b
 Philippides poeta comicus. 48. d
 Philippicæ Demosthenis. 3. a. 5. d. 6. a. b. 193. a
 Philippicæ Theopompi. 183. d
 Philiscus poeta. 189. d
 Philistio Locrensis quis fuerit. 215. a
 Philo Thebanus Philippi amicus. 47. a
 Philolacon & Philopolites. 64. b
 Philocolax qui sit. 111. a
 Philocrates ut pecunia usus. 157. c
 Philodemus Miccæ pater. 30. a. b
 Philopœmen uentrem non habere cur dictus. 53. a
 Philopœmen ad nauale imperium impertus. 7. a
 Philopœmenis clarissimum facinus. 9. c
 Philopœmanes in morte, Socrates, & ceteri. 109. d
 Philopœbari in porticu. 241. a
 Philosophia omnibus disciplinis anteferenda. 42. c. perpetuo tenore amplectenda. 170. b
 Philosophia ad mouenda poetica. 161. a. b. 169. a
 Philosophia tripartita. 249. d
 Philosophia à uarijs uarijs recipitur. 171. a
 Philosophia etiam ad connubia pertinet. 17. b
 Philosophia Ionica. 250. b
 Philosophia naturalis quæ. 250. a
 Philosophia quibus in rebus consistat. 103. b
 in Philosophia omnia sunt. 104. d. 105. a
 Philosophia quid. 249. d. 156. c
 Philosophia quid tyranno proficit. 46. c
 Philosophiæ commendatio. 42. c
 Philosophiæ pars quæ magis grata iuuenibus. 160. d
 Philosophiæ ancilla poetis. 169. b
 Philosophiæ præcepta à teneris imbibenda. 174. a
 Philosophiæ fructus secundum Pythagoram. 175. c. is cui cedat. 46. b. c
 Philosophiæ tyrones, statim sibi sapientes uidetur, deinde sapientiæ amantes, mox rhetores, tandem idiotæ. 172. a. b
 Philosophiæ quo plus accedit, eo plus decedit fastus. 172. a
 Philosophiæ studium incundam efficit uitam. 159. a. b
 Philosophiæ quantum detulerit Augustus Cæsar. 56. b
 Philosophiæ diuiso. 249. d. Eius uirtutes tres. 250. a
 Philosophiæ laus. 42. c. d
 Philosophiæ nomen à Pythagora coepit. 250. c. d
 Philosophiæ usus in iræ coercionem. 138. b
 Philosophiæ bona semper manent. 134. b. c
 Philosophiæ ratio duplex. 130. b
 Philosophiæ in rege utilitas. 130. a. c
 Philosophiæ discendæ ordo. 241. b
 Philosophus de ueritate, non pro uictoria contendat. 241. d
 Philosophus unde æstimandus. 103. b
 Philosophus qualem se gerere debeat inter aulicos. 130. c
 Philosophi uita uerbis consona. 240. d
 Philosophi munus quod sit. 184. b
 Philosophum fuisse Alexandrum Macedonem. 103. b. 104. a. b
 Philosophum debere maximè cum principibus disputare. 129. d
 Philosophi non modò in scholis audiendi, sed etiam priuati. 176. c
 Philosophi à medicis differunt. 237. d
 Philosophi quidam notantur. 1. a
 Philosophi quatenus legendi. 171. b
 Philosophi, ignobiliores se faciunt quàm opulentos obseruant. 18. c. d

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Phocensium mulierum uirtus. 27. a. b. probitas. 29. c. d
 Phocionis condennatio. 173. c
 Phocionis modestia iam morituri. 50. c
 Phocionis apophthegmata. 50. a. b. c. 136. b
 Phocionis frugalitas à Demade irrisa. 133. c
 Phocionis senectus uiridis. 182. b. Eius dicendi breuitas. 3. b. ad rempublicam subiectio. 4. a. b. integritas. 5. a. erga patriam amor. 5. d. modestia in maledico tolerando. 6. b. urbanitas. 6. b. prudentia in expeditione inconsulta. 10. a
 Phocionis uirtus à filia suæ amatoribus ritualibus occisus. 110. b. eius ultio. 110. c
 Phocionis parsimonia. 177. a
 Phœbus lupicida. 148. a
 Phœbides reus ab Agefilao iudicio liberatus. 5. a. b
 Phœdus Thebanorum princeps. 110. c
 Phœnix, optimus Achillis pædagogus. 41. b. c
 Phœnicis Homericæ prudentia in obitu gando ac monendo. 165. b. 119. b
 Phœnicis cerebrum, capitis dolorem parit. 127. a
 Phormionis apud Elienses promotio. 4. a
 Phœn. id est lux, cur homo etiam dicitur. 132. c
 Phraates Parthorum rex. 55. b
 Phrasis non sola orationis attendenda, sed eius uis. 176. a
 Phrygius Nilei filius. 31. b. c
 Phrygius modus. 270. a
 Phrygiæ musici. 22. a
 Phrygiæ harmonia. 268. c
 Phrynes meretricis iam anus de dictum festiuum. 124. a
 Phrynes meretriculæ aurea effigies. 106. b
 Phryne impietatis rea, ut liberata sit. 194. d
 Phrynides musicus. 61. b
 Phrynichi poetæ multa. 7. d. Eius tragœdia. 157. b
 Phrynidis musicus. 23. d. 173. a
 Phthificorum exercitatio mala. 227. d
 Phthificorum mortuorum liberi cur sedere & pedes aquæ immergere iubentur donec mortuus cremetur. 229. c
 Phycarum de sætibus suis cura. 153. b
 Phylactus magistratus. 80. a
 Phyleus Augei filius. 73. a
 Phycius Amphycition. 81. a
 Phyximelum quid. 80. b. c
 Piacula sustulit Lycurgus. 66. b
 Piacula omnia sub dio faciebant Romani. 70. d
 Piacula cuiusdam mira docilitas. 150. c
 Pictores insignes. 26. d
 Pictura operosa. 116. b
 Pictura spume equi fortuna adiuuante expressa. 158. b
 Picturæ oblectatio unde sit. 162. a
 Picturarum colores uehementius mouent quam linee. 161. b
 Pictor subitò pingens, ab Apelle irrisus. 42. b
 Pictoris mali industria in imperitiâ tegenda. 116. d
 Pictorum consuetudo in operibus suis seponendis ad tempus. 137. d
 Pici auis rostrum firmissimum. 72. a. eius honor apud Romanos. ibid.
 Pici Martij mirum. 100. d
 Pierius poematum de musis inuentor. 20. b
 Pieris mulieris insignis uirtus. 31. b
 Pieriam ut adamari Phrygius. 31. b
 Pigritia. 94. a. b
 Pindarus. 20. d. 86. a. c
 Pindari dicta pulcherrima de piorum manibus. 90. a. & deinceps
 Pindari dictum de primordijs operum. 3. c
 Pindari honor apud Thebanos. 229. b
 Pinguis & unctus non metuebat Cæsar. 56. a
 Pinguis hirci minus salaces sunt. 266. d
 Pinguedinis mala sal castigat. 264. a
 Pinnotheras piscis. 152. d
 Piorum anime ut se habeant apud inferos ex poetarum sententiâ. 90. a
 Pirei. 81. b
 Piratæ capti concisa & breuis malitia. 60. d
 Piscæ mons. 39. a
 Piscatoria arundo qualis esse debeat. 151. c
 Piscis delicias homini præstat. 158. a
 Piscis medicamento captus, est insipidus. 171. c
 Piscis pluris quam bos uenditus. 53. c
 Pisces non pisces, dulciores. 160. d
 Pisces optimi non pingues. 126. c
 Pisces, stupidi homines & indocti uocati. 150. b. c
 Pisces sibi inuicem succurrunt, non ter restria. 151. d
 Pisces congelatos ut ultra confringi. 239. c
 Pisces marini in flumibus dulces subueniunt. 153. b
 Pisces pulchri, integri emuntur. 190. b
 Piscium eleuatio, & mox encomium. 150. c. 151. b. c
 à Piscibus nemo deorum nomen habet. 148. a
 Piscatio quæ medicamentis fit, uituperanda. 17. c
 Piscationis studium Platoni damnatum. 147. d. 148. a
 Piscator piscis. 152. b

Platonis apud Dionem libertas. 118. c. 130. d	Poema laudabile quale esse debeat. 169. d	Polema Spartanorum. 63. d
Platonis de Socratis contentio. 118. d	Poema, perfectum quid. 24. d	Poteles apud Epidamnios. 82. d
Platonis dogmata quae iuvenes audiunt, uix senes animo percipiunt. 171. a	Poematum turpium pernicies. 162. d	Poliagrus Homericus. 165. c
Platonis error. 245. c	Vide Poeta.	Politia tria significat. 234. d
Platonis respublica. 18. a	Poemandrus & Poemandria. 82. c	Polis Tyrrenhorum dux. 81. c
Platonis in se examinando consuetudo. 121. b. 125. d	Poenae culpa grauior. 122. a	Pollex in coxarum uertebri dolore uentus. 229. d. 230. d
Platonis opinio de principijs rerum. 251. b	Poenae malorum hominum. 227. d	Pollicitationes amici et adulatoris differunt. 115. d
Platonis eruditio. 13. c	Poenae ac ultionis ratio ut iniri possit. 140. b. c	Pollis & Crataidas fratres Lacedaemonij. 28. d
Platonis conuiuium. 156. d	Poenarum infernalium discrimina à nostris. 231. d	Pollucis erga fratrem amor. 270. d
Platonis dictum. 43. c	Poenarum ex actores apud inferos. 233. c	Poltyos Thracum regis festiuum responsum ad Legatos Graecorum & Troianorum. 45. d
Platoni philosophandi occasio. 95. a	Poenitendi tempus quibus relinquat Deus. 226. d	Polus histrio. 9. a. 194. b
Platoni est homo animal uersatile. 2. c	ad Poenitentiam nos Deus expectat. 226. d	Polyarchus Eryxone frater. 34. b. c
Platonica coena, modica ac frugalis. 124. d	Poenitentiae malorum crux. 98. d	Polybius Scipionis praceptor. 33. c
Platycheta. 80. b	Poesis sine fabulis non est. 161. b	Polybius patriae suae amans. 8. a
Plebeia sapientibus non captanda. 42. a	Poesios gnarus esse debet qui exactus musicus esse uelit. 24. a	Polycratida Spartae apophthegmata. 64. a
Plenilunium indagandis feris incommo- dum. 266. b	Poeta publice regi conuiliatus, ut excerp- tus. 139. d	Polycritus architectus. 82. c
Plenilunio facilius pariunt mulieres. 76. d	Poetae Arcestrati inopia. 105. b	Polycritae mulieris uirtus. 31. c
Plistarchi Leonidae apophthegma. 63. d	Poetae qualiter adolescentibus legendi. 160. d. & deim per totum librum. 164. a	Polydorus Alcanenis. 64. a
Plistonax Pausaniae filius. 64. a	Poetae fato omnia fieri arbitrantur. 179. b	Polydorus Priami filius à Polymestore occisus. 38. c
Ploiadis nubes quae sine. 80. b	Poetae etiam senes in theatris uicere. 179. b	Polyphilius, id est amicitiae in multos diffuse consideratio. 159. b. & deim per totum librum. 20. b
Plontis sodalitas. 82. b	Poetae, musici. 269. a	Polymnestia quando reperta. 20. b
Plutarchus, Aëolus fuit. 213. a	Poetam non esse, absonum & inconcinnum qui canat. 4. d	Polymnestoris auaritia scelesti. 38. c
Plutarchus uirginis Eurydices praceptor. 19. c. d	Poetarum utilitas sub fabulis recondita. 166. a	Polymnestus Colophonius musicus. 20. b. d
Plutarchus Romae egit. 137. d. 145. a	è Poetarum & historicorum lectione quid referendum. 171. b	Polyperchontis nequitia. 135. c. 136. c
Plutarchus quibus legendis oblectaretur. 139. c	Poetarum alij flores legunt, alij fructus, alij radices, alij semen, &c. 166. d	Polyphilius, id est amicitiae in multos diffuse consideratio. 159. b. & deinceps
Plutarchi dubitatio de pederastis. 44. a	Poetarum certaminibus oblectabatur Alexander. 105. d	Polypodis caput partim bonum, partim noxium. 160. d
Plutarchi praceptor Ammonius. 118. d	Poetarum tragicorum honor. 191. d	Polyppus an se ipsum edat. 147. d. 152. c
Plutarchi consuetudo in castigandis famulis suis. 140. b	Poetis quatenus credendum. 165. d	eius astutia. 152. b
Plutarchi mores. 141. c. sanctimonia. 142. a. b	Poetis & oratoribus serere omnibus aliqua inesse reprehensibilia. 177. a	Polyppus in terram recurrens, tempestatis indicium. 265. c
Plutarchi patria. 142. b	Poetica nisi cum recta institutione doceatur, non parum perturbet. 161. a	Polyppi mens. 265. c
Plutarchi habitatio. 92. a	Poetica utilior ne an perniciosior. 161. a. b. 168. d	Polyppi piscis similis adulator. 112. b
Plutarchi candor erga collegam in legatione. 8. d. 9. a	Poetica, omnis disciplinae initiu. 161. b	Polyppum crudum uorans Diogenes. 236. a
Plutarchi amor erga uxorem. 187. a	Poetica, loquens pictura. 161. d. 162. a	Polyphthonos. 80. b
Pluto, terra. 251. b	Poetica histriomicae affinis. 164. d	Polyxenos dialecticus Dionysium inu- nioem uerbis redarguebat, ipse ab illo rebus redarguebatur. 46. b
Plutonis regio. 90. b	Poetica morum ac uitae hominum imitatrix. 165. a	Polyxeli Atheniensium ducis caecitas à spectro. 35. c
Pluuia à tonitru, rigando caeteris utilior. 264. a	Poetica facultas eadem in uiris ac mulieribus. 26. d	Pompa Bacchantium. 134. b
Pluuia aqua spiritosa. 263. d	Poetica ad philosophiam preparat. 169. b	Pompeia à Caesare repudiata. 55. d
Pluuie dulcedo. 263. d	Poeticae disciplinae precium. 27. d	Pompeium locus quidam Athenis. 191. a
Pluuie ut flant. 256. d	Poeticae studiosus Dionysius tyrannus. 105. c	Pompeius à Lucullo uituperatus. 55. b
Pluuie signum à formica. 148. c. ab ranarum coaxatione & ololymo. 153. c. 263. d. 264. a	Pogoniae stellae quae dicantur. 256. c	& contra, Lucullus à Pompeio. 179. d
Pluuie cur saeno noceant. 265. b	Polemon intuitu Xenocratis in alium hominem uersus. 119. a	Pompeius Magnus hominis improbi ac populo inuisi filius. 54. a. 227. c
Pluuialis aqua facile putrescit. 263. d		Pompeij
Plyntus à Nerone uexatus. 160. b		
POCULA inter leta non est admonendum. 119. a		
Pocula ne inter, philosophandum sit. 156. a. & deinceps		
Poculum argenteum hereditarium fratres duo per medium diuidit. 270. d		

Pompeij mollities. 121. d	35. d. 36. a	lam incertam reddunt quos eligit. 159. b
Pompeij opprobria. 2. a	Posthumiae risus. 121. d	Pratorum familia. 271. b. c
Pompeij magni apophthegmata, & quaedam etiam res praeclearae. 55. a. & deinceps	Posthumiae Vestalis infamia. 121. d	Prauitatis incrementa esse & decre- menta. 170. a
Pompeij caedes. 55. c	Postriduanus dies festi cum festo litigans. 72. c	Praxiteles in republica dominans. 189. c
Pompeij beneuolentia. 56. b	Potatorum mos & institutio. 176. a. 123. c. d	Praxithea uxor Erechthei. 38. a
Pompeij clementia. 8. c	Potentis in ciuitatibus & boni & mali principibus amici habendi. 47. a	Preces Lacedaemoniorum. 66. c
Pompeij uictoriae, & tandem casus. 101. d. 102. a	Potentiorum mala non inquirenda. 143. a	Preces porrigere, barbarorum est. 166. d
Pompeij ad honores promotio. 3. d. 4. c	Potius per pulmonem penetrat. 245. c	Precum consuetudo laudabilis. 142. a. b
Pompeij ad rempublicam gradus. 3. d	Potus sitim irritantes cauendi. 123. d. 124. a. 144. d	Priamus Polydorum filium Polymnestori mittit. 38. c
Pompeio obiectum quod uno digito caput sculperet. 2. a	Praecepta connubialia. 17. b	Primigeniam fortunam cur Romano lerent. 76. c. eius templum. 101. c
Pompeio assurrexit Sylla. 3. d	Praeceptum aureum de uitae ratione eligena. 123. c	Primordia pulchra usu esse iacienda inchoando operi. 3. c
Pomum libenter à paupere recipit Artaxerxes rex. 45. c	Praeceptum auarorum, Lucrator ac parcito, tantumque teipsum esse putato, quantum habueris. 133. d. 134. a	Primus in ignobili pago maluisse esse Caesar, quam Romae secundus. 56. a
Pondus peccati. 169. d	Popi qui sint. 163. c	Princeps, Dei simulacrum. 129. a
Polybius patriae suae amans. 8. a	Populius. 54. d	Princeps in republica omni culpa uacare debet. 2. a. & deinceps
Polycratida Spartae apophthegmata. 64. a	Populus, contra quam lupo, auribus ducendus. 2. d	Princeps qua re caeteris praestare debeat. 57. b
Polycritus architectus. 82. c	Populus ut principibus ciuitatis fidem habere persuadeatur. 7. c	Principis munus. 129. a
Polycritae mulieris uirtus. 31. c	Populi postulatis nonnunquam annuendum. 9. d	Principi opus esse doctrina. 128. d
Polydorus Alcanenis. 64. a	Populorum usus in pueris. 155. a	Principes doctos esse debere. 128. c. & deim per totum librum.
Polydorus Priami filius à Polymestore occisus. 38. c	Populi qui sint. 163. c	Principes imitantes statuarios, qui colossos tibijs diductis fungunt. 128. d
Polyphilius, id est amicitiae in multos diffuse consideratio. 159. b. & deinceps per totum librum. 20. b	Populus ab Alexandro uictus propter prudentiam non paruis honoribus auctus. 48. a. ut idem ab illo tractari uoluerit. 104. d. 139. d	Principes populo formidolosos se red- demes, stulti. 129. a
Polymnestia quando reperta. 20. b	Populorum usus in pueris. 155. a	Principes quid maxime Deo commen- det. 129. a
Polymnestoris auaritia scelesti. 38. c	Populi qui sint. 163. c	Principes reprehendi nolunt. 112. d
Polymnestus Colophonius musicus. 20. b. d	Populus ab Alexandro uictus propter prudentiam non paruis honoribus auctus. 48. a. ut idem ab illo tractari uoluerit. 104. d. 139. d	Principes ridiculis quibusdam delectan- tur. 115. a
Polyperchontis nequitia. 135. c. 136. c	Populi postulatis nonnunquam annuendum. 9. d	Principum correctio quae palam fit, periculosa. 119. a
Polyphilius, id est amicitiae in multos diffuse consideratio. 159. b. & deinceps	Populi qui sint. 163. c	Principum maximam esse curam de- bere. 130. a
Polypodis caput partim bonum, partim noxium. 160. d	Populus ab Alexandro uictus propter prudentiam non paruis honoribus auctus. 48. a. ut idem ab illo tractari uoluerit. 104. d. 139. d	Principium in omnibus potissima pars. 100. d
Polyppus an se ipsum edat. 147. d. 152. c	Populi qui sint. 163. c	Principij & elementi differentia. 250. b
eius astutia. 152. b	Populus ab Alexandro uictus propter prudentiam non paruis honoribus auctus. 48. a. ut idem ab illo tractari uoluerit. 104. d. 139. d	Principia bona, serere bono sine claudum tur. 161. b
Polyppus in terram recurrens, tempestatis indicium. 265. c	Populi qui sint. 163. c	Principia cur dicta. 250. b
Polyppi mens. 265. c	Populi qui sint. 163. c	Principia artium difficilia. 177. d
Polyppi piscis similis adulator. 112. b	Populi qui sint. 163. c	Principiorum consideratio. 250. b
Polyppum crudum uorans Diogenes. 236. a	Populi qui sint. 163. c	Principales potentiae duae. 251. a
Polyphthonos. 80. b	Populi qui sint. 163. c	Primum oppidum. 40. b
Polyxenos dialecticus Dionysium inu- nioem uerbis redarguebat, ipse ab illo rebus redarguebatur. 46. b	Populi qui sint. 163. c	Prinatio quid. 237. a. b
Polyxeli Atheniensium ducis caecitas à spectro. 35. c	Populi qui sint. 163. c	Prinatio non est sensibilis. 237. b
Pompa Bacchantium. 134. b	Populi qui sint. 163. c	Prinatio non suscipit maius & minus. 237. b
Pompeia à Caesare repudiata. 55. d	Populi qui sint. 163. c	Prinatio nullius est, cuius non sit etiam habitus. 147. a
Pompeium locus quidam Athenis. 191. a	Populi qui sint. 163. c	Prinatio ociosa est. 237. a
Pompeius à Lucullo uituperatus. 55. b	Populi qui sint. 163. c	Prinatio res simplex. 237. c
& contra, Lucullus à Pompeio. 179. d	Populi qui sint. 163. c	Prinatio fraudibus nouercarum subla- ti. 39. b
Pompeius Magnus hominis improbi ac populo inuisi filius. 54. a. 227. c	Populi qui sint. 163. c	Probitatis opinio in reipublica admi- nistratione quantum habeat momenti. 2. b
Pompeij	Populi qui sint. 163. c	Problemata. 70. b

Probrum uel morte redimendum. 166. d	memuisse oportet. 98. a	Publicani infames. 133. e
Procli Aëtij de Romulo figmentum. 39. b	Protelea Nympharum sacra. 109. c	Publico ut abstinere cogaris. 192. d
Proconsulum Romanorum potestas in Græcia. 12. c	Protogenis pictoris Ialysos. 48. c	Publicola domum quam in Velia edificabat, demoliri coactus. 78. a
Proculeij Romani Laus. 271. a	Proverbum, Equi senectâ. 179. c	Publicole Drusi domus omnibus conspiciat. 2. d
Prodicij de igne, id est coctura, sententia. 124. c	Proverbum, Marina non infundenda flammis. 263. c	Publij Decij deuotio aduersus Albanos. 37. d
Prodigium uisum. 30. d	Prudentiam diuinam asserens, animam quoque immortalitatem asserat. 230. b	Publij Romani in honore sibi delato modestia. 10. d
Proditionis Mileti templi ultio. 229. a	Promocatio à dormitante indice, ad ipsum uigilantem ac attentum. 47. b	Publio Romano Claudio quantum sit agri datum. 10. d
Proditionis ultio. 36. d. 37. a	Proximi nostri imperfectiones magis attendimus quam nostras. 142. d	Pudentis suis monstrandis mulieres uiros cohercent. 28. a. 29. a. 67. b
Proditionem amans Augustus, proditores non laudabat. 56. b	Prudens et bonus cuius magis obfertur uulgo quam sumptuosus et profusus. 12. a	Pudica mulieris responsum in exprobratione mariti de factore oris non indicato. 46. a
Proditoris indicati gratia apud hostem. 53. d	Prudentis est nonnunquam tacere. 93. a	Pudicitia Micæ. 30. b
Proditori fides non habenda. 51. b. 59. a	Prudentia circa bona quadrupliciter uersatur. 84. d	Pudor duplex. 15. d
Proditorum irrisio. 47. a	Prudentia et consilio alieno cur homines indigeant. 118. a	Pudor uirtutem affert. 167. d. 177. c
Professisse se in uirtute ut quis sentire possit. 169. c. d. et dein per totum.	Prudentia et consilio alieno cur homines indigeant. 118. a	Pudor tres maxime noxia mortalibus. 123. d
Profectus intermissio nulla. 170. b	Prudentia Diomedis. 10. b. 166. b. c	Pudor amori coniuuius esse debet in mulieribus. 17. c
Profectus in uirtute, primum iudicium. 170. b. c	Prudentia, felicitas est. 245. b	Pudor cum tunica non excluditur. 17. c. d
Profunditas, nigredinis mater. 267. c	Prudentia quadruplex. 84. d	Pudor ingenuus ut tractandus. 135. a
Proles mascula numerosissima. 45. d	Prudentia informat affectionum uim. 14. b	Pudor uitiosus et laudabilis uerecundia. 135. a
Prolis amor inferis admirabilis. 185. c	Prudentia, Græcorum est. 166. c	Pudor uitiosus ut reuellendus. 135. a. d. 136. a
Prolepsis. 243. c. 258. b	Prudentia, magnificentia et dignitatis parens. 58. d. 167. d	Pudor etiam egrotos perdens. 136. a
Prolixitas in oratione, fastidiosa. 61. a	Prudentia non eadem omnium. 26. d	Pudoris efficacia. 29. c
Prolixitas orationis legatorum irrisa. 64. c	Prudentia optimam uitam et suauissimam facit. 94. d	Pudoris et metus in iuuentute quantam utilitas. 174. a
Promantis, id est Pythias. 86. c	Prudentia quatenus hominem euehat. 158. a	Pudoris immodici detrimentum. 135. c
Promedon Naxius Neare amasius. 31. c	Prudentie et sapientie discrimen. 14. b	Pudoris stupidi consideratio. 134. d. et deinceps
Prometheus Hestiodi. 90. b	Primum indagacionem serarum difficilem reddit. 266. b	Pudoris uitiosi peculiare malum. 136. e
Prometheus Satyrum retrahit, ignem deosculari uolentem. 120. c	Prytanus maximus Rhodi magistratus. 7. c	Pudorem timor sequitur, non contrahit. 140. b
Prometheus Thesalus ab hoste uulneratus, seruatus, et curatus. 121. c	Psamatha Aæci uxor. 38. c	Puella submergenda data, casu seruata. 36. d
Prometheus et cælis igne asserens, quid. 158. a. eius ignis diuisio quid sibi uelut. 158. b	Pstiaci esus, turpis. 145. d	Puella plebeia Ephesia patriæ proditrix, prodicionis precio auro obruita. 37. c
Promissa apud poetâs ut expendenda. 166. c	Pstiaci loqui discunt. 150. b	Puella diuilibus discerpta. 109. c
Promissa si licita sunt, agnoscenda, non aliâ. 56. d	Psychothaneion. 86. d	Puella fugiens ab agricolis in tritico occultata. 310. b. c
Proemia, poematis genus. 268. b	Psychothastia Aeschylî. 161. c	Puella oculus de illa indicat. 172. a
Propensi in uitâ, fugiant ab initio. 167. a	Psoleus et Asole, qui sint. 82. d	Puella immolande bucula supposita. 37. b
Propinque suæ amore petitis, nec consentiens, eius dolo interimitur. 83. a	Ptolemæus Philadelphus fortunatus. 107. d	Puellarum ferta. 175. d
Propinquorum et cognatorum inter se coniugia citra uetita. 79. b	Ptolemæus Philopator elephatos quatuor immolans, nocturno insomnio reprehensus. 150. a. b	Puellarum fororum fortis mors. 31. b
Proportiones in numeris musicis. 22. c	Ptolemæi adulatores. 114. d	Puellarum incustoditarum malum. 110. a
Proprietarum uxorum etiam pulchrum contemptus præ famosis. 124. a	Ptolemæi Aegyptij muliebritas. 113. d	Puer delphicum inequitans. 154. c
Proretis utendum. 7. a	Ptolemæi præceptor Aristomenes imprudens. 119. a	Pueri Laconis mira animi magnitudo. 65. a
Profeleni qui fuerint. 76. d	Ptolemæi Lagi frugalitas. 48. a. b. eius apophthegma. ibid.	Pueri cuiusdam Iassensis mirum exemplum de delphini amore. 154. b
Proserpina ubi à Plutone rapta. 266. b	Ptolemæi regis mansuetudo. 139. d	Pueri cur soli olim foris cænerent. 73. b
Proserpina laus ut accipiatur. 163. d	Ptolemæi harmonica. 269. b	Pueri an sint amatoribus committendi. 43. d
Proserpina Græci pro ijs qui domi nascuntur, sacrificant. 75. a	Ptolemæi musica. 269. b	Pueri
Profodiaci rhythmus inuentor Olympus. 23. c	Publica conuiuia sua uolebant esse Lacedæmonij. 62. c. et deinceps	
Profodiacus cantus. 268. c		
Profodium, poematis genus. 268. d		
Prosperis in rebus, aduersorij casuum		

Pueri non cadendi frustra. 43. a	Pyrradrus de rebus Peloponesiacis. 39. d
Pueri male instituti quales tadem. 41. d	Pyrrachmes uictus ab Hercule. 36. b
Pueri mox pædagogis committendi. 41. b	Pyrræi lippitudo Aegina. 40. c
Puerorum affectus. 15. b	Pyrrhias portitor, boue immolans. 82. b
Puerorum mores à principio statim formandi. 41. b	Pyrrhia serui. 268. d
Puerorum amatoribus an permittendi pueri. 43. d	Pyrrhus aquila appellari gaudebat. 151. a
Puerorum amor qualis licitus sit. 44. a	Pyrrhus animo in rebus aduersis infirmito. 172. c
Puerorum amores unde. 74. a	Pyrrhi regis Epirotarum apophthegmata. 48. d. 49. a
Puerorum delicta parua. 44. a	Pyrrhi munera et condiciones speciosissimæ à C. Fabricio contemnuntur. 52. b. c
Puerorum amor apud Lacedæmonios qualis esset. 66. a	Pyrrho Liparæus historicus. 77. a
Puerorum inter se certamina exitiosa apud Lacedæmonios. 66. d	Pyrrhobium locus. 82. b
ad Puerorum errata conuietur nonnunquam. 9. d	Pythagoras cur ab aucupio, et retium iactu emendo dehortaretur. 122. b
Puerorum sepulchrum. 81. c	Pythagoras Samius Mnesarchi filius. 250. d
Puerorum publica uox ac uota non negligenda homini politico. 6. d	Pythagoras Italice sectæ author. 251. b
Pueris ad ludendum ueniam Anaxagoras postulauit. 10. d	Pythagoras Italiae primatibus familiaris. 130. a
Pueris aures muniente. 144. b	Pythagoras discipulis quinquennale si lentium indicabat. 143. d
Pueris quæ discenda. 58. b. 61. d	Pythagoras, diuinus uir. 269. d
Pueris insanibus mortuis ueteres non faciebant inferias. 188. c	Pythagore laus. 40. d
Pueros obfides dare Eteocles Ephorus cur recusarit, et senes obtulerit duplo numero. 65. b	Pythagore ænigmata uel symbola. 44. b. 79. d
Puerilium morum ciuilitas. 155. a	Pythagore redargutio adolescentæ ad laqueum adigens. 118. d
Puerperarum amor erga partus suos. 186. b. c	Pythagore eruditio. 13. c
Pulcherrimum apud Lacedæmonios quid sit. 184. a	Pythagore censura de musica. 24. d. 269. b
Pulchritudo mundi. 251. d	Pythagorici. 86. a
Pulchritudinis muliebris uis. 194. d	Pythagoricum dogma. 13. c
Pulchritudinis studiosa natura. 244. c	Pythagorici parua magnarum rerum signa faciebant. 76. b
Pulchrum in quo situm. 162. a	Pythagorici animatis abstinent. 235. b
Pulchrorum pulcher autumnus. 46. c	Pythagorica uox, admirationem, philosophie studio tolli. 176. c
Pulli Pyrrachmæ. 36. b	Pytharatus Laches Democharis filius, princeps Atheniensium. 195. b
Pulmonis situs ac figura. 260. a	Pytheas Atheniensis. 50. a
Pulvis cuique sui noscendi. 128. b	Pytheæ dictum de Demosthenis oratione. 3. a
Puluis athletarum. 239. d	Pytheæ de Alexandro facete dictum. 3. a
Punitio per iram non bene fiat. 140. b	Pytheæ oratoris facete dictum. 3. c. 50. a
Punicarum uestium usus in bellis apud Lacedæmonios. 66. c	Pythes Myuntius uir clarus. 31. b
Purgationis finis, quum exempta labe est. 232. a	Pytheus auri fissor importunus quomodo coercitus. 35. a. b
Purgatorij uelut cuiusdam descriptio. 231. c. d	Pythei diuitie, uxor, auaritia et exitus. 35. a. b
Puritas animi omnibus præstada. 173. c	Pythici certaminis argumentum. 268. a
Purpura cur non uteretur tribuni, ut ceteri. 77. a	Pythocles historicus. 37. b
Purpurarum sensus. 152. d	Pythocles Samij Georgica. 40. b
Pusilla uxoris ergo multatus à suis Archidamus rex. 40. c	Pythocles tibicen. 21. d
Putealis aqua minus alit quam cœlestis aut fontana. 267. a	Pythou tibicen. 49. a
Putredinis descriptio. 206. a	Pythonis cum Apolline pugna. 80. c
Putrefactio quid. 236. c	Pythonis Nisibensis posterij hastæ nota in corpore insigniti. 231. a
Pydna oppidum. 118. d	Pythonis de Cotty interempto modestia. 9. a
Pynder questor urbanus Atheniensium saxi obrutus. 39. a	Pythopolita flumius. 35. b

Quadratas trabes indignatus Agefilas. 57. b

Quadraturam circuli Anaxagoras in custodia scripsit. 93. d

Querendum quod nescias. 177. d

Questiones coniuales iucunde sint et faciles. 157. a. b

Questiones naturales, historicae et poeticae. 127. d

Questiones superflua discuntibus inutilis. 178. a. b

Qualitates spiritus esse, et aëneas firmitates. 247. d

Qualitatum substantia in sensibilibus. 237. d

Quaternarius numerus Pythagoreis sanctissimus. 250. d. 251. d

Quaternarius uis inest denarij. 250. d

Quatuor prima corpora. 237. c

Quercus, prima Plantarum. 78. d

Quercuum et glandium steriles regiones, à lupis non infestantur. 267. c

Querimonia qualis sit. 117. b

Querna corona cur donaretur qui ciuem in prelio seruasset. 78. d

Quintum corpus aethereum. 251. b. 252. c

Quintum elementum. 254. b

Qui se ipse non habet, Samum uult. 64. d

Qui se ipse non habet, Samum uult. 64. d

Quiescendum est. 87. d

Quies muta. 132. b

Quies et silentium iræ surgenti opponenda. 138. d

Quies et assiduitas studiosis commoda. 144. d

Quies mira delphini in mari. 152. c

Quietem magis insula præstent. 92. b

Quinque faces cur tantummodo in nuptijs accenderentur. 70. b

Quintus tribunus plebis. 53. a

Quirinalia quare sint stultorum ferria. 77. d

Rabidi canes qua parte læsi sint. 147. b

Radices ut egerit imperium Romanum. 101. a

Radicum capillameta crassa sunt. 263. c

Ranae cur sub pluuiam coeant. 263. d. 264. a

Ranarum ololymsus. 153. c

Ranarum uociferatio sub pluuiâ. 263. d

Rapere mutuum. 83. d

Rara, admirationi magis subiecta. 266. d

Raris ac insignibus abstinentum in re familiari. 141. b

Ratio homini uice omnium armorum data diuinitus. 16. c. 158. a

Ratio et prudentia omnibus rebus humanis præsent. 158. c

Ratio et rota. 85. a

Ratio in eo aduocanda est, ubi cur aliquid fiat, quaeritur. 208. b
 Ratio Deum non agnoscentibus an attribuenda. 70. b
 Ratio quando completur. 258. d
 Ratio quum maxime uigeat. 16. c
 Ratio natura datur, sed cura perficitur. 146. d
 Ratio brutorum imbecilla et turbida. 147. a
 Rationis humanae sagacitas. 157. d
 Rationis bene compositae officium. 84. d. 159. a
 Rationis habitus. 258. d. 259. a
 Rationis usu num praedita sint bruta. 67. d. et dein per totum librum. 147. a. 236. d
 Rationis uires. 13. d. et eius partes. 259. d
 Rationi obtemperantes, uere liberi. 174. a
 Ratione domanda ira. 138. b. affectus noxij. 159. a
 Rationes ut ne reddat, aliquando magis considerandum esse. 49. d
 Rationalis animi pars ut magis alatur. 126. c
 Rationalis philosophia. 250. a
 Reciprocationes et aestus maris ut fiant. 257. d
 Redde factum quid. 242. b
 Redde habere ut accipiat. 163. d
 Redtores cur nonnunquam reipublica sceleratos admittat. 2. b
 Redde sceneratorum uerbum auditu molestum et tempestuosum. 110. d
 Regi sacrificulo cur non liceat magistratum gerere. 75. d
 Reges suis subditis metuere debent, ne se inscijs laedantur. 129. b
 Reges Homerici eloquentiae cupidi. 2. c
 Reges, deorum discipuli. 130. a
 Regio omnis, libra, regulis, et numeris utitur. 158. b
 Regionibus mutatur hominum uita. 45. b
 Regium est, quum bene feceris, male audire. 48. a
 Regnum ut quis optime tueri possit. 59. b
 Regnum laboriosum et periculosum. 181. d
 Regnum et diuitiae non faciunt beatos. 246. d
 de Regno et imperio libri principibus legendi. 48. c. d
 Regulus Aesopi auicula. 4. c
 Regula subditorum principes esse debent. 128. d
 Relaxatio interdum admittenda. 128. a
 Religio Lycurgi. 63. a
 Religio sceleri praetexta. 31. c
 Religiosi dies. 72. b. c
 Remissione leuandus labor. 43. a
 Remi et Romuli ortus. 39. d
 Remigum mos. 132. a
 Renascentia uelut quaedam superstitio. 70. d
 Repletionis mala. 69. d. 125. a
 Repletiones corporis et inanitiones uicariae. 127. b
 Repletis et lassatis forte exercitum non conuenit. 126. a. b
 Reprehendendi libertas iactanda non est. 119. a
 Reprehensi barbarissimi merces, quingentis millia modiorum frumenti. 48. c
 Reprehensi, uerborum comitate lenienter. 120. a
 Reprehensio amici quando acris esse debeat. 118. c
 Reprehensio, initium bonae fugis. 178. b
 Reprehensio peccati secreta esse debet. 118. d
 Reprehensionis acerbitate adolescens sibi laqueum necens. 118. d
 Reprehensionis importunae malum. 117. a
 Reprehensio obnoxia. 118. b
 Repudium, Domitiani temporibus permissum. 74. d
 Repudium primum Romae. 75. c
 Repudia cur illicita. 74. d
 Requies danda pueris. 43. a. b
 Respiratio ut fiat. 260. a
 Respondere omnibus, seruire. 166. b
 Responsum uirorum prudentium memorie mandanda aduersus eos qui nostro pudori uitam faciunt. 136. b
 Respublica beata quae leges non oratores audit. 222. b
 Respublica nulla sine emulatione et inuidia. 5. c. 120. b
 Respublica quae optima. 60. c. 63. b
 Respublica uirum arguit. 179. a
 Reipublicae administratio non semper intentum magistratum desiderat. 180. c
 Reipublicae administratio ut suscipienda. 3. c. d. et deinceps
 Reipublicae administratio inimicitias parit. 5. c. 7. b
 Reipublicae administrationem tibi commissam, in alios dispartire. 7. a
 Reipublicae administrator remissus sit in paruis, ut in arduis nauis sit. 128. a
 Reipublicae administratores ueteres et philosophia tamen non discedebant. 42. d
 Reipublicae capessendae ingressus duo. 3. c
 Reipublicae contentiones, priuatae amicitiam separare non debent. 5. d
 Reipublicae ergo inimicitiae an suscipienda. 5. d
 Reipublicae genera tria summa. 234. d. 235. a
 Reipublicae moderator omnium oculis obseruatur. 2. b
 Reipublicae perniciosa, auaritia et ambitio. 10. c
 Republicam gerere quid sit. 182. a. b
 Republicam gesturi optimos sibi uiros proponant quos imitentur. 173. e
 Rerum aliae absolutae sunt, aliae relative dicuntur. 14. a. b
 Rerum gestarum copia cornu. 143. b
 Rerum gestarum memoriae usus. 43. b
 Rerum motiones musica sublatae. 25. b
 Rerum praecclare a nobis gestarum gloriam non nobis solis attribuere, sed socijs, fortunae, et Deo debemus. 9. a
 Rebus in externis, uita dulcedo sita non est. 158. d
 Retiae ancillae Romanae prudens conuiliam. 39. a
 Retia piscatorum cur hyeme magis quam aestate putrescant. 265. a
 Retia colore tincta esse non debent. 265. a
 Retium tinctura. 265. b
 Retractatores dictorum suorum, Aristoteles, Democritus, Chrysippus. 15. c
 Reorum impune per potentiorum patres aut fauorem liberandorum, perniciosa exemplum. 5. a
 Reuerendi, cognominati reges. 129. b
 Rex a popularibus pecunijs multatus ob uxorem pusillam ductam. 40. c
 Rex Antiochus in uenatione a suis aberrans, ad casam rusticorum ignotro diuertens, uera multa ab illis de se discit. 49. a
 Rex bonus quid facere debeat. 59. d
 Rex equum ipse suum defricans. 45. d
 Rex fugiens ac famens pane hordeaceo et siccis ficibus iucundissimè uescitur. 45. c
 Rex Magnus quis dicitur. 51. a
 Rex nimium in alienam sponsam lasciuiss, a popularibus suis occisus. 27. c
 Rex nullus Romanorum filio regnum reliquit. 95. d
 Rex praesens quam multis unus opponendus. 48. c. d
 Rex Pytheus regni cura uxori commissa, ipse in monumento reliquum uitae exegit. 35. b
 Rex quatenus mitis esse debeat. 60. d
 Rex sacrificulus. 75. d
 Rex Spartae Agesilaus Aegyptiorum regi mercede militans. 58. d
 Rex uoluptatis paruae gratia seruus factus. 48. d
 Regis Alexandri continentia erga caeteros etiam formosae mulieres. 104. d. 105. a
 Regis oculo maxime pinguescit equus. 43. b
 Regem non imperio solum, sed etiam religione et pietate praestare debere. 171. a
 Regem Philippum de regno simul et

mita bello in periculum citra necessitatem uenturum, Diogenes liberè monet. 118. c
 Reges aduenae et peregrini Romae. 100. a
 Reges Aegyptij nolebant iniusta committi a iudicibus suis, ne se quidem imperantibus. 45. d
 Reges an omnia praestare debeant quae uel dixerint, uel annuerint. 56. d
 Reges, deorum discipuli. 130. a
 Reges ebrijs, Bacchi ab adulatoribus uocantur. 113. d
 Reges Ephoris apud Spartanos cedebant. 9. b
 Reges Homerici, eloquentes etiam describuntur. 2. c
 Reges importunè non agitandi reprehensioibus. 119. a
 Reges multis opibus opus habent. 133. c
 Reges olim et sacra maxima faciebant, et sacerdotibus faciemibus aderant. 32. c
 Reges peccata populi ferunt. 58. d
 Reges Persarum coram uxoribus non lasciuiebant. 17. b
 Reges plus timere debent ne quid mali faciant, quam ne patiantur. 129. b
 Reges quae sibi indecora sunt, ne tentent. 105. c
 Reges quidam fortunae beneficio praeter spem facti. 107. c. d
 Reges quibus uerbis conueniendi. 45. c
 Reges reuerendi. 129. b
 Reges tam dicta ferre debere, quam iacere uelle. 139. d
 Reges ut a largitione se excusent. 136. a
 Reges ut tui esse possint. 56. c
 Regum ac tyrannorum dicta ac facta libenter legebat Plutarchus. 139. c
 Regum ac tyrannorum discrimen. 129. b
 Regum amentia, qui in bellis una hora aeternam iactant de regno simul et uita. 118. c
 Regum amicitiae negotiose. 96. d
 Regum cupiditas insatiabilis. 91. d
 Regum et imperatorum apophthegmata, uide totum librum de apophthegmatis. 45. a. et deinceps
 Regum filij quae discant. 56. c. equitare solum bene discunt. 114. c
 Regum mores ut subuertantur. 113. d
 Regum res laetae non cantantur, sed aduersae. 143. a
 Regibus cur non assurgerent Ephori. 59. c
 in Regibus est ut aut bene aut male audiant. 46. d
 Regibus non omnia et honesta sunt, et iusta. 48. b
 Regibus non omnia licere. 129. a. b
 Regia dignitas fraternae charitati posthabita. 270. d
 Regiae appellationis inuidia. 64. d
 Regio more tractari, omnia in se continent. 48. a. 104. d
 Regio imperio apud Lacedaemonios optimatum ordo adiunctus. 181. c
 Regulus Aesopicus ab Aquila uectus. 4. c
 Rhadamanthus iudex apud inferos. 90. b
 Rhesus fratrem occidit. 38. c
 Rhetori ut promittendum siquid minus quiuis petat. 137. a
 Rhetores fucati. 175. c
 Rhetorum Atheniensium turbulentae seditiones. 162. d
 Rhetorum uita, aliorum alia. 177. a
 Rhetorum est agere uerbis. 196. c
 Rhetorica quid. 245. b
 Rhetorica persuadendi opifex non est, sed adiutrix existimanda. 2. c
 Rhetorices uis quae sit. 190. d
 Rhetorae Lacedaemoniorum leges. 58. c
 Rheximachidae contra Demostriadidas. 75. d
 Rhiglus pancratiastes ex certamine bibendi mortuus. 123. d
 Rhium promontorium. 224. d
 Rhodiacus ludus ab Aeschime institutus. 191. b
 Rhodiensium luxuries. 133. c
 Rhoma mulier Troas nobilis ac prudens. 27. a
 Rhoxanes amore captus Alexander. 105. d
 Rhymentalces Thracum rex. 56. a. b
 Rhythmus, metri pater. 268. c
 Rhythmorum inuectores et effectores. 21. b
 Rhythmorum ratio. 21. b. 24. b
 Rhythmorum uarietas apud antiquos. 22. b
 Ridens aut lachrymans nusquam uisus Phocion. 50. a
 Ridicula qui semper dicat, ridiculum fieri. 57. b
 Ridiculorum studiosi in serijs derident. 53. c
 Ridiculorum usus in oratione qualis esse debeat. 3. a. b
 Ridiculis oblectati principes uiri. 115. a
 ROMA septicollis. 76. b
 Romae tutelare numen cur nominare religio sit. 75. c
 Romanum imperium utri plus debeat, fortunae, an uirtuti. 99. b. et deinceps
 Romanum imperium non ut humana sed deorum auspicio ita accreuit. 101. d
 Romana spectacula, maxime uaria. 147. a
 Romani dolo agere nolebant. 52. b
 Romani duos uiros et duas mulieres uiuos aliquando obruerunt. 77. b
 Romani et Samnites. 35. d
 Romani imperij fortuna primordia laetens. 100. c
 Romani imperij incrementum. 101. a. b
 Romani beneficentiae et benignitatis nati. 8. a
 Romanae matronae muliebrem nudum primitias Deo in necessitate obtulerunt. 233. b
 Romanorum mores integri quae resublati. 113. d
 Romanorum apophthegmata. 52. b. et deinceps
 Romanorum genius. 101. d
 Romanorum luxus uel in castris. 54. b
 Romanorum religio in fide uel hosti seruanda. 30. a
 Romanorum stulta lex. 226. b
 Romanorum subuersio. 113. d
 Romanorum ac Samnitium bellum. 35. d. 36. a
 Romanorum regum nullus filio regnum reliquit. 95. a
 Romanorum bella, paxque. 101. b
 Romanorum felicitas in orbe sibi subdendo. 101. d
 Romanorum genius. 101. d
 Romanorum prisca gesta, confusa et obscura. 102. c
 Romanis blanditur. 12. b. c
 Romulus et Remus expositi, a lupa et pico aliti. 72. a
 Romulus cur fratrem interfecerit. 72. d
 Romuli caedes. 39. a. b
 Romuli et Remi fata. 39. d
 Romuli mors qualis. 39. a. b
 Romuli ortus ac obitus portento insignis. 100. c
 Ros, attenuantis uirtutis et exsiccantis. 264. c
 Ros rodendi uires habet. 264. c
 Ros, obesitatis remedium. 264. c
 Ros, Iouis et Lunae filia. 266. b
 Ros, pluuia quaedam est. 266. b
 Rosa unde dicta. 203. d
 Rosa ex Pieria filius. 19. d
 Rosa ac uiole ut meliores fiant. 122. c
 Roxane Alexandri uxor. 107. d
 Rubigo semina nondum sicca tentat. 264. c
 Rubo detentus fugiens Demosthenes, hec, inquit, uinum capere uult. 193. b
 Rubor ex pudore in adolescentibus Caetoni gratior erat quam pallor. 134. d
 Rubri maris planta et arbores fructum non ferunt. 263. c
 Rubrica usus in statuis. 78. c
 Rudimenta omnia difficilia. 177. d
 Ruma, mamma. 75. c. 100. d
 Rummæ deae ut sacrificetur. 75. c
 Ruminialis ficus unde dicta. 99. d
 Rupices auiculae aspectus auruginosis opem adfert. 208. d
 Ruscus Imbricus. 38. e

Rusticitatis exprobranda metu peccare, maxime rusticum. 123. d
 Rustici cuiusdam auditoris Plutarchi continentia ac grauitas. 145. a
S
 Acadas Argiuus poeta elegiacus. 20. d
 Sacer piscis cur dicatur Anthias. 153. b
 Sacerdos cur prohibeatur crudam carnem attingere. 79. c
 Sacerdos Hercules apud Coos muliebri ueste indutus et mitra caput ornatus sacra facit. 84. b
 Sacerdos Iouis tanquam animata et sacra quaedam effigies. 79. c. tanquam asylum. ibid.
 Sacerdos magistratum nec gerat nec petat. 79. d. 80. a
 Sacerdos mitra uesteque muliebri apud Coos. 84. b
 Sacerdos omnino Alcibiadem execrari nolens. 74. c
 Sacerdos quare abstineat cane et capella. 79. c
 Sacerdotis cuiusdam Dianae clarum facinus. 33. b
 Sacerdotis pedibus prouoluti, eo die ab omnibus plagis tuti erant. 79. c
 Sacerdotes animo tranquillo esse debere. 71. c
 Sacerdotes cur magistratus non gererent. 79. d
 Sacerdotes Dionysij. 30. c
 Sacerdotes cur a populo honorentur. 130. d
 Sacerdotum leges Romae. 74. a
 Sacerdotibus reliquis reis cur statim alij substituumur, praeterquam auguribus. 78. c
 Sacerdotij dignitas, regiae maiestati par apud Graecos. 79. d
 Sacramento militari non obnoxij, hostem praelio lacessere aut ferire cur non liceret. 73. d
 Sacrificans Alexander largus in deos. 47. c
 Sacrificia Lycurgi tenuissima. 45. a
 Sacrificia Spartanorum cur tam tenuia. 62. d. 63. a
 Sacrificulus Rex unde dictus. 75. d
 Sacrificuli mendacium. 61. d
 Sacrilegus a cane indicatus. 149. b
 Sacrilegorum ultio. 227. b
 Sacra lineae. 178. c
 Sacra occulta et abscondita a muliere facta nulli Deo grata sunt. 18. a
 Sacrum aurum in reipublica necessitatem uertere Pericles non dubitauit. 233. b
 Sacrum quid significet. 153. b
 Sacrum bellum. 29. c
 Sacrorum initiatio sola beatos non facit. 163. b. c
 Sacrorum uiolatores rei aeternae. 189. b

Sacris recens initiatorum clamor. 172. a
 Saetitia immanis Dionysij maioris tyranni. 106. d. 107. a
 Sagacitas canum quando minor. 266. b
 Sagenarum inuenio quando coeperit. 152. a
 Sagitta mori, indignum. 65. a. b
 Sagittam ex oculo suo eximi non ante passus Philippus Macedo, quam hostes suos cerneret. 107. b
 Sagittarum nota signatus numus Persicus. 57. c
 Saguntum, urbs Hispaniae. 29. b
 Saguntina mulier in Hannonem Carthaginensem. 29. b
 Saguntinarum mulierum uirtus. 29. b
 Sal pinguedinem eliquat. 264. a
 Sal Venerem stimulat. 264. a
 Sal putredini obsistit. 263. c
 Sal omnibus feminibus et plantis ad alimoniam inutile. 264. b
 Sal quare condire dicatur. 264. b
 Salem cur ouibus obijciant pastores. 264. a
 Sale tenuis et cymico amici qui dicantur. 209. c
 Salaminiis nauis apud Athenas. 6. c
 Salius et Latinus. 40. b
 Salia Anij Tuscorum regis filia ab amatore rapti, patri mortis causam affert. 40. b
 Salsedo, species amaritudinis. 264. b
 Salsum saporem in plantis non esse. 264. b
 Salsi et amari differentia. 264. b
 Saltantibus, maiore loco opus est. 126. b
 Saltatio circa puteum, prouerb. 117. d
 Saltatio, exercitatio Socratis. 124. a
 Saltationes et choreae in comedijs et tragodijs fieri solent. 269. a
 Salubribus et utilibus uoluptas a natura addita est innoxia et perpetua. 128. b
 Salubritatis praecipua. 123. b. c. et deinceps
 Salutis author spreta, sibi ipsi manus affert. 38. b
 Sambico grauiora pati, prouerb. et unde ductum. 83. c
 Samia placenta. 124. a
 Samiorum ac Priensium bellum. 81. b
 Sandalia et colus, pudicitiae et industriae monumenta. 73. a
 Sandanus fluuius. 36. c
 Sane urbs. 82. a
 Sanguinis in lac conuersio ut fiat. 186. a. b
 Sanis grati etiam uiles cibi, aegrotis ingrati uel lautissimi. 159. a
 Sanitas corporis. 16. b. 41. d
 Sanitas quid. 262. d
 Sanitatis bonum, permutationi obnoxium. 41. d
 Sanitatis precium. 16. b. 125. d

Sanitatis initium, aegrotare se scire. 131. b
 Sanitati conseruanda necessaria. 125. d
 Sapere simul et misereri, difficile. 51. a
 Sapiens mercedem a discipulis suis exigit. 244. b
 Sapiens opes abijcit. 244. b
 Sapiens regnat. 244. a
 Sapiens sua querat. 244. a. c
 Sapiens ex sese uoluptatem capiens. 172. a
 Sapiens Stoicus uelut lapis depictus. 246. b. d
 Sapiens lucrum triplex. 244. b. c
 Sapientes omnia sunt Stoicis. 114. c
 Sapientes simul et felices pauci sunt. 118. a
 cum Sapientibus bene agi, si quiete ac concorditer uitam agere liceat. 12. c
 Sapienter uitam instituisse dici qui possit. 97. c
 Sapientia quid. 249. d
 Sapientia, res inter ceteras maxime diuina. 167. c
 Sapietia ad summum euecta, effluens. 159. b
 Sapietia et prudentia ut differant. 14. b
 Sapientia et fortuna, similitudinem reum effertur. 99. b
 Sapientia definitio. 249. d
 Sapientia studium iucundam efficit uitam. 159. a
 Sapientiae nulladum aedes sacra Romae. 100. a. 101. b
 Sapor quid. 264. b
 Sapor salsus in plantis non est. 264. b
 Saporis expertia facilius commutatur ac concoquuntur. 263. d
 Sappho poetis. 19. d. 21. c. 26. d. eius carmina cum Anacreontis uersibus collata. 26. d
 Sapphus superbia. 19. d. 26. d
 Sardanapalus ex purpurea carminatore rex factus. 102. d
 Sardanapali ignauia. 106. b. et deim.
 Sardanapali monumento inscriptum, Eae, bibe, Veneri indulge. 166. b
 Sardiis Lydorum caput. 75. a
 Sardi uenales cur pronuncientur in spe staculis quibusdam Romae. 75. a
 Sardiani coitu fatigati capiuntur. 38. d
 Sardaniorum et Smyrnaeorum bellum. 38. d
 Sargi pisces. 152. a
 Satibarzanes Artaxerxis cubicularius. 45. c
 Satietaem sal excitat. 264. b
 Saturnalia Romanorum. 73. c
 Saturnus cur ueritatis parens dictus. 71. b
 Saturni aedem cur primo aedeant legatiti. 74. b
 Saturni aedes cur ararium publice percuniae. 74. b
 Saturno filios suos immolare Gelon Siculus Carthaginensis subactis uertit. 46. a. 227. a
 Saturno

Saturno cur faciant aperto capite. 71. b
 Satyri admiratio de igne recens inuenito. 139. a
 Saxa frigore congelari. 259. d
 Saxis ac testis animalia quaedam uestuntur. 120. d
 scamandrus fluuius unde dictus. 83. b
 Scamonia an iuuat. 127. c
 Scari piscis ingenium. 151. a
 Scaurus Domitij hostis seruum in delatione illius qualiter exceperit. 122. b
 Scedasus et eius filia. 109. d. et deinceps
 Sceleratorum poenam cur differat Deus. 225. c. et deim per totum librum.
 Scelerum ipsi sibi auctores, grauius animo afficiuntur. 98. d
 Sceleribus ad animum multi sunt aditus. 174. b
 Scelerosae audaciae effluencia, deinde refrigerantia. 228. a
 Scelerum duorum iudex Philippus urbanissime alterum ex Macedonia fugere iussit, alterum insequi. 46. d
 Scelerum hominum poenae. 228. a
 Sceluntius ager habitatio Xenophonit. 92. a
 Schoenion, lex quaedam tiberiarum. 20. b
 Scholam Batto Arcefilaus interdixit. 113. b
 Scholae et studia rhetoribus relinquenda. 7. b
 Scholarum fructus expendendus auditoribus. 175. d
 Scholastica uita. 240. d
 Scientia dualitas est. 250. d
 Scientia quae dicatur. 250. d. 251. a
 Scientiae acquirenda corpus obeft. 86. b
 Scientijs non imputandum illarum abusum. 25. b
 Scilurus ad filios. 45. d
 Sciluri numerosa proles octoginta marces filij. 45. d
 Scimbrates et Muthias fratres ueritanti. 36. d
 Scintilla nonnunquam mare. 263. c
 Scipio uelut histrio Laelij. 4. b. 184. d
 Scipio Panetium philosophum accersuit. 130. b
 Scipio ante legitimam aetatem consul declaratus. 3. d
 Scipionis ad rempublicam gradus. 3. d
 Scipionis continentia in Carthagine captiua. 157. c
 Scipionis et republica secessio ad leuandam inuidiam. 6. d
 Scipionis Maioris apophthegmata. 52. d. et deinceps
 Scipionis Minoris apophthegmata. 53. d
 Scipionis odium aduersus Mammium, collegam suum. 8. d
 Scipioni somnolentia exprobrata. 2. a
 Scipionum fratrum inter se amor. 271. a

Scolij modi. 23. b
 Scolion unde dictum. 218. b
 Scolion melos. 268. d
 Scolia cauita. 157. b
 Scopae Thessali dictum de superfluitate suarum rerum. 134. b
 Scopij affectio una est, error multiplex. 14. b
 Scopulus Lisi. 122. a
 Scorpio piscis. 152. a
 Scorpius aculeum habet etiam quum non pungit. 230. d
 Scorpij uorati quibusdam animalibus non nocent. 120. d
 Scorpionis brachia forcipata, chela dicuntur. 251. d
 Scorta mascula in mulierum cultum comata, etc. 34. d
 Scortis publicis contemptis, conclusas sumptuosas ac deformes aduertes, insani. 144. a
 Scotos apud Priensem. 81. b. c
 Scotos iuxta quercum. 81. b
 Scrinium mercedum, et scrinium gratiarum. 144. a
 Scripto nihil mandarunt philosophorum quidam praestantissimi. 103. b
 Scripta uelut a dijs uictoria militibus ostensa. 58. d
 Scriptae cur non essent leges de fortitudine. 64. b
 Scriptis legibus cur non uteretur Lycurgus. 62. c
 Scrophae multiplex. 266. a
 Scurrilias Stratoctis. 1. d
 Scuti abieccio apud Lacedaemonios ignominiosa. 61. b
 Scythia inter potandum subinde arcum conuertat. 126. d
 Scythae cum fame et siti pugnare docti. 45. d
 Scedor ne gesticulosus sit. 117. d
 Secubatio per iram non facienda. 19. a
 Secreta regum ignoranda. 48. d
 Secreta sibi a rege committi Philippides poeta comicus noluit. 48. d
 Sectio corporum. 253. b
 Secundis in rebus maxime deorum meminisse decet. 94. a
 Securibus alligatae praetorum Romanorum uirge cur praeferebantur. 77. b
 Securae mentis tranquillitas. 98. d. 99. a
 Seditio mulieres Baccho sacrae. 30. c
 Seditio, splendida molestia. 139. c
 Seditio ciuitatis perdens. 12. b
 Seditio uim musicae pacata. 25. b
 Seditioe populari cocitata quid agat magistratus. 7. b. c
 Seditioes et tyrannides e delicijs et luxu nasci. 124. b
 Seditioes minimis quandoque principijs in ciuitatibus oriuntur. 12. c. d
 Segetes ante messem pluuia iuuantur. 365. b

Segnities fugienda. 94. a. b
 Se ipsum obiurgandi ratio. 119. b
 Se ipsum quicquid considerare debet dum ab alio offenditur, num ipse talis non sit. 142. a
 Seleni apophthegma. 181. d
 Semel irae impetum uincens, non parum promouerit. 138. b
 Semen an sit corpus. 266. a. c. d
 Semen, sermo docentis. 178. b
 Semen uitale conseruandum. 125. d
 Semen an emittant foeminae. 260. d
 Semen genitale unde suppetat. 260. c
 Semen, alimenti redundancia est. 266. d
 Seminis genitilis substantia quae sit. 260. c
 Semina pluujs aquis magis quam alijs gaudere. 263. d
 Semidei qui, apud Dioclem. 83. a
 Semiramidis sepulchri inscriptio. 45. b
 Semiramidis ac Sesostris regis magnificencia. 26. d
 Semiramidis reginae uirtus. 106. b
 Semitonia, toni duae aequae partes. 296. c
 Senatus Romanus a senio dictus. 181. c
 Senatorum cur alij patres tantum, alij patres conscripti dicantur. 75. c
 Seneca ad Neronem prudens dictum. 141. b
 Senecam ex caloris defectu fieri. 262. d
 Senecus ut fiat. 262. d
 Senecus imperare, iuuentus imperata facere debet. 181. c
 Senecus propter quae male audire non debeat. 188. b
 Senectutis bonae fundamentum, bona corporis habitudo in iuuenere. 42. d
 Senectutis confidentiae in signe exemplum. 183. c
 Senectutis debacchatio seu deliratio. 90. a
 Senectutem non debere se imperio abdicare. 178. d
 Senectutem incusandam non esse, sed potius morbos aetatis. 182. b
 Senescere, apud Lacedaemonios pulcherrimum. 65. c. 184. a
 Senex uxorem ducens ridiculus. 181. b
 Senis Augusti ad iuuentutem apophthegma. 179. b
 Senis turpe est calculos ac suffragia ambire. 183. b
 Senes ad conaciones militares conuocantur. 179. d
 Senes adulescentes reuereri debent, et contra. 19. b. c. 73. b. 118. d
 Senes morientes cuperent iuuenes mortem oppetisse. 88. a
 Senes ad rempublicam administrare debent. 178. c. et deim per totum. an adire rempublicam debeant. 178. d
 Senes inuidia non laborant. 180. c
 Senes

I N D E X

Senes inutiles.	180.d	arguunt, sed fortitudinem.	64. d
Senes ex agro ad imperium postulat.	181.a	Sepulchrorum spectra.	65. d
Senes armis gerendis inepti.	181. b. c	Sepulchrorum superstitio à Lycurgo sublata.	66. b
Senes inueniunt gratia magistratus gerere debent.	182. b	Sepulchrorum inscriptiones non curiose inuestigandæ.	144. b
Senes ignauos taxat.	182. c	Sepultura in foro quibus concessa.	77. a
Senes curiosos & ambitiosos taxat.	183. a	Sermo adolescentum qualis esse debeat.	42. b. c
Senes iuuenū promotioni inuidere non debent.	183. c	Sermo frugis, cibus mentis.	44. b
Senes prestare tales se debent, ut à patria accersantur.	183. b. c	Sermo dicentis non interrumpendus.	174. d
Senum honor apud Lacedæmonios.	65. b. c. 184. a	Sermo dicentis gratia & fauore dicitur.	176. d
Senum oblectamēta iucundissima, quæ à republica capiuntur.	179. d	Sermo auditus, semen est.	178. b
Senum exercitia.	183. a	Sermo, uitæ ac personæ congruere debet.	60. d. 121. d
Senum institutio, ut se gerant in republica.	183. d. & deinceps	Sermo aptus maxime nuptijs congruit.	17. b
Senum inuidia turpissima.	184. a. b	Sermo, animi iudex.	18. c
Senibus infensa Venus.	77. d	Sermo optimus qui sit.	90. c
Seniorū erga iuuenes auctoritas apud Lacedæmonios.	66. a	Sermonis coniuualis eadem sit quæ uini communio.	157. b
Senioribus cur omnibus assurgerent iuniores apud Spartiatas.	64. b	Sermoni graui laus ridicula non conuenit.	177. b
Senilis libido Isocratis.	191. c	Sermones facti pueris non proponendi.	174. b
Senij maturitas.	181. c	Sermones animo male affecto medici sunt.	84. c
Sensibilia, intelligibilibus simulacra et incitamenta.	99. a	Sermones regum ac principum, mores illorum maxime depromunt.	104. b
Sensus quid & quot.	258. c. d	Sermones coniuuales esse qui debeant.	157. a
Sensus ut contineri debeat.	144. c	Sermones medici sunt animo male affecto.	84. c
Sensus simul & ratio in musica partibus iudicandis concurrere debent.	24. c	Seræ numinis uindictæ consideratio.	225. c. & dein per totum librum.
Sensus particeps, idem & rationis est.	146. a	Serpenti cum uulpe conueniat.	153. a
Sensus sine mente ac iudicio non fit.	146. b	Serpentum esus quibusdam animalibus innoxius.	180. d
Sensum quod dicatur.	258. d	Serpentum amor erga pullos suos.	185. d
Sensus cælestes & diuini harmonia cōstant.	23. a	Serpentum astutia in oculorum caligine.	150. d
Sensus & intellectus unde contingant.	258. d	Serta puellarum.	175. d
Sensus, & sensibilia. 258. c. ueri ne sint sensus, & quot sint.	258. c. d	Sertorij literas interceptas Pompeius omnes comburit.	55. b
Sensuum ad uirtutem adipiscendā commodissimus auditus.	174. b	Seruius Tullius Romanus rex fortunæ uim maxime extulit.	73. d. 76. c. 101. b. c
Sensuum ac mentis operationes diuersæ.	106. b	Seruendum ante quam imperandū.	4. c
Sensoria quæ dicantur.	258. c	Seruus domini delator, ab illius hoste non admissus.	122. b
Sententia bona à flagitioso dicta, bono uiro dicenda tradit.	2. b. 64. d. 175. c	Serui domini fideles.	27. d
Sepiæ piscis astutia.	152. a	Serui omnes ac seruæ cur idus Sextilis ferias agant.	78. d
Septerium.	80. c	Serui potius peiores fieri sinendi tolerantia, quam ut tu te ira & amarulentia depraues.	140. b
Septimestres infantes cur sint uitales.	261. c	Serui propter quæ maxime uapulent.	140. c
Septimius Marcellus Tuscum occidit.	36. d	Serui ad tibiam cædi soliti.	140. c. d
Septimus dies pueris nuper editis ad umbilicum periculosus.	78. d	Serui pro liberis se gerentes rei acti.	192. c
Septimontium festum Romæ.	76. a. b	Seruorum offensa ut excipiendæ.	142. a
Sepulchrum puerorum.	81. c. d		
Sepulchra apud alienos, ignauiam non			

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Similia pulchra.	1. a. b. c. 4. b. d. 6. b. c. d. 7. a. 8. a. b. 10. a. d. 13. a. 14. b. 15. a. b. 17. b. c. 18. a. b. 19. a. c. 26. b. 42. b. d. 49. b. 84. d. 91. a. b. 94. a. d. 95. a. c. d. 96. c. 97. b. c. 98. c. d. 101. a. 105. b. 106. c. 111. b. c. d. 115. b. 116. a. d. 117. d. 118. b. 119. c. d. 120. b. d. 121. b. 125. a. b. c. 127. b. c. 128. c. 129. c. d. 130. c. 134. d. 135. a. 137. c. d. 138. b. 140. c. 142. b. 143. a. 144. b. c. 156. d. 159. a. b. d. 160. a. b. 166. a. 169. d. 171. b. c. 172. a. c. d. 173. d. 175. d. 177. c. d. 178. a. b. 179. d. 180. d. 182. a. d. 183. a. 184. a. 188. a. 225. d. 227. a. d. 229. b. 235. a
Similitudo fabulosa.	121. c
Similitudo à pediculis sumpta.	111. a
Similitudo amicitiam parit.	160. c
Similitudinem fingentis deprehensio.	112. a
Similitudines parentum & progenitorum unde existant in liberis.	261. a
Similius Maximii filius à fratre Rhefo occisus.	38. c
Simnias Periclem oppugnans.	4. a
Simplicitas concorsu facilliora.	263. d
Simplicitatem adamabat Pythagoras.	269. d
Simonides poeta.	49. b
Simonides ad Pausaniam Lacedæmoniorum regem.	85. b
Simonides tempus omne ad infinitum seculum comparatum, punctum temporis appellat.	87. b
Simonides poeta iniustum quid à Themistocle petens, urbanè repulsus.	4. d. 137. a
Simonidis poetæ pulchritudine dictum.	85. b. 87. b. 161. a
Simonidis proba de non petenda re turpulentia.	4. d
Simonidis senis in theatro uictoria.	179. b
Simonidis poetæ excusatio & auaritia.	180. a
Simonidis exilium.	92. d
Simulacrum Dei, princeps.	129. a
Simulacrum Dei in celo.	129. a. b
Simulacra ut parua appareant, qui fiat.	106. c
Simulacrorum cura Romanis in captis urbibus.	52. c
Simulator Lyfander multa dolo perpetrans.	63. b
Simultatis mala.	122. b
Simultates in bonum uerse.	120. d
Simultates suorum ut castigaret Alexandander.	106. c
Simultates improborum suscipiendæ potius, quam merito criminantium.	137. c
Simultates priuatae in magistratibus deponendæ.	5. c. d
Simultatis mala.	122. b
Simatus & Sinorix Galatæ.	33. a
Similia	
Siniſtra auſpiciã an proſpera, & unde dicta.	76. d
Siniſtrarum partium plage ſenſum ad dextram referunt.	18. a
Siramnis Perſe dictum de dictis ac factis ſuis non congruentibus.	45. a
Sifachthia Solonis.	5. a. 108. d
Sifyphus latro.	162. a
Sifyphi filius Ulyſſes ex Anticlia.	83. b
Sitis bibendo non ceſſans, morbi indicium.	133. a
Sitis leuande mercede Lyſimachus & ſe & ſuos perdit.	48. d. 124. d
Sitis pertoleratæ ingens præmium.	64. a
Sobrietatis ac frugalitatis commendatio.	124. b
Sobrius liberè loqui qui non audeat, turpe eſt ſi in menſa id faciat potus.	118. a
Sobij eſſe debent qui proliſ gratia concumbunt.	40. c
Sobrijs ac ſanis uoluptates magis iucunde ſunt.	125. b
Socer generum in repetundarum cauſa deſerens.	5. a
Societas magiſtratum, amicitie cauſa eſſe debet.	8. d. & deinceps
Societas & commercium elephanorum.	150. a
Socordie malum.	40. d
Socrates ad iudices.	86. c
Socrates felicitatem uirtute metiebatur.	42. a
Socrates à quodam adoleſcente calce percuffus.	43. c
Socrates non inelegans quod ad perſuafionem attinet nugarum artifice.	161. b
Socrates tam diuitem cenſuit hominem, quantum haberet uirtutis.	42. d
Socrates uenenum bibens philoſophatur.	93. d
Socrates ueritatem quoad uixit impugnavit.	161. b
Socrates à Platone reprehẽſus, & contrad.	118. d
Socrates etiam in ſe ignorantiam uelut damnat.	119. b
Socrates mortem uarijs rebus comparabat.	86. a
Socrates hiſtoricus.	37. d
Socrates ubi & quando philoſophabatur.	184. b
Socrates etiam in ueneni hauſtu.	93. d
Socrates mundanum ciuem ſe uocabat, non Græcum.	91. b
Socrates cygnorum conferuum ſe uocabat.	151. a
Socrates calumniatoribus ignem accendere negatum.	26. b
Socratis laus.	40. d
Socratis de exercitatione dictum.	126. a
Socratis de Perſarum regis felicitate dictum.	42. a
Socratis erga Alcibiadẽ libertas.	118. c
Socratis mos in redarguendis adoleſcentibus.	119. b
Socratis inopia.	173. c
Socratis pulchrum dictum de communicanis infortunijs.	85. d
Socratis rei de morte ſententia coram iudicibus.	86. c. eius etiam uincti equanimitus.
Socratis rei mor-tis conſtantia.	98. b
Socratis apud Platonem ſententia de iudicibus hominum apud inferos.	90. b
Socratis conſilium de cibis famem irritantibus.	123. d. 124. a
Socratis fortitudo in cicutâ bibenda.	155. d
Socratis iudicium de fabellis Aſopiciſ.	161. b
Socratis moderatio in ira.	138. c. d
Socratis patientia in uxoris Xantippæ conuiſijs.	122. a. & menſam ſubuertentis immodestia.
Socratis meditationes.	142. d
Socratis criminatores Anytus & Melitus.	98. b. Eorum apud Athenienſes odium execrabile.
Socratis continentia, continentiam Alexandri opponit.	105. a
Socrate & Platone philoſophis plus etiam perſuadendo permouit Alexander Macedo.	103. b. c
Socrus mores nouercales.	18. d
Sodales puerorum quales eſſe debeant.	41. b
Sodalitates crimini obnoxie.	7. b
Sœbidæ Spartani, ſcitè dicta.	64. a
Sogdiani ab Alexandro Macedone in melius reformati.	103. b
Sol Delius ac Pythius cur nominetur.	132. c
Sol Agypto per æſtatem propinquus.	258. a
Sol animatus.	247. c
Sol Boream ſuperauit.	17. c
Sol annum conficit, Luna menſes.	76. d
Sol Apollo.	132. c
Sol exiccat.	206. b
Sol fixus.	255. d
Sol medius inter planetas.	255. a
Sol, Lucifer, Mercurius, æqualis curſus.	255. a
Sol, moles pumicoſa.	255. c
Sol uitreus.	255. b
Sol pulcherrimum dei ſimulacrum.	129. b
Sol quando tardiſſimus.	129. c. d
Sol quare nominetur Pythius ac Delius.	132. c
Sol limites ſuos non tranſcendit.	92. b
Sol umbram extinguit.	26. b
Solis deliquij ratio.	255. c
Solis figura.	255. c. pabulum.
Solis	

Solis substantia. 255. b. magnitudo, forma. 255. c	Somnus, tanquam publicanus, dimidiū uitæ nostræ ad se rapit. 256. d	Spartiatarum tibiæ in bello. 57. c
Solis orbis exc. ecet intuentes. 143. a	Somnus unde fiat aut mors. 262. b	Spartiatarum in bellis fortitudo. 60. c
Solem orientem plures adorant, quam occidentem: id est, regere incipientes, ut dixit Pompeius. 3. d. 55. a	Somnus ut brevis fiat. 192. a	Species in speculis editæ. 259. b
ad Solem cocta caro. 82. b	Somno et Veneris usu deum se non esse deprehendebat Alexander. 117. a	Speciose nomenclaturæ. 106. d. 107. a
Solem adorant elephantii. 150. a	Somno ut utendum. 57. a	Speciosorum titulorum inanitas. 168. c
Sole si careamus, perpetuam agamus noctem. 158. a	Somni et labores, disciplinarum honestes. 42. d	Spei curiose non aduenda. 144. d
Soles duos terram habere nō posse, nec Asiam duos reges, Alexandri dictum ad Dariū. 47. c	ex Somnis, profectus philosophici indicium capiendum. 172. c	Spei curiose non aduenda. 144. d
Solei cuiusdam mirabilis historia. 231. b. et deinceps	Sonitus uehemens animū maxime permouet. 174. b	Spei curiose non aduenda. 144. d
Sollicitudo maior nobis est de inimicis quam de amicis. 122. c	Somes, amicitie magnatum non semper condonandi. 5. a	Speculum non incommode irati conueantur. 139. a
Solon factionibus abstinuit. 4. a	Sophilus Antiphontis pater. 188. c	Speculi usus. 18. b
Solonis aduersus Cræsum libertas. 114. b. c. 118. c	Sophistarum intemperies. 176. c	Speculo similis adulator. 112. b
Solonis sententia grauis de uirtute. 170. c	Sophocles de artificibus. 92. d	Speculo comparata mulier. 17. d
Solonis lex de donationibus. 71. a	Sophocles tragicus poëta ab Isocrate de oculorum incommuni reprobensensus. 190. d	Speculo se componebat ad dicendum Demosthenes. 192. d
Solonis lex de sponsis. 17. b	Sophoclis tragœdiæ. 165. d	Specularium imaginum ratio. 259. b
Solonis de leuando ære alieno, imprudens consultatio. 5. a	Sophoclis inæqualis phrasis. 177. a	Speculator audire ut non formidaret Diogenes. 93. a. b
Solonis absurda lex. 226. b	Sophoclis pulchrum dictum de fuga mulierum. 133. c. item de artificibus. 2. d. de morte. 86. a. de cōiicijs. 140. a	Speculum quid secundum Zenonē. 141. d
Solonis sischthia. 5. a. 108. d	Sordidorum etiam hominum liberi laici nascuntur. 133. d	Spes non deficit. 85. c
Solonis senis aduersus Pistratum tyrannum audacia. 183. c	Soror ad fratrem occisa. 37. c	Spes senectutis alitrix. 99. a
Solonis ad honores euectio. 4. a	Sororis ad peccatum, conuenientia Alexandri. 9. d	Spes Alexandri. 108. c
Solonis lex in seditione. 12. b. de sponsis. 17. b. de corporibus pignori non obligandis. 233. c	Sororem fratrem uxorem ducit. 43. d	Spei conceptio ac letitia pro mercede citharædo reddita. 175. c
Solonis sententia de domo optima. 222. c	Sorum inter se duarum contentio utra prior moriatur. 31. b	Speusippi apud Dionem libertas. 118. c
Solstitium et bruma. 255. c	Sors literarum. 46. a	Sphære animalia. 252. c
Solstitium deprehendit thynnus. 152. c	Sors, fortunæ filia. 147. d	Sphære cœlestes, natura coherentes, opinione secretæ. 252. c
Solstitiorum ratio. 255. c	Sortem quisque suam deteriore iudicat. 96. a	Sphærica figura capacissima. 148. b
Solum saporem præbet. 262. c	Sosius Senecion Plutarchi amicus. 169. c	Sphingem Verri Cicero exprobrat. 55. c
Solum se esse ac unicum dicenti Philip po, parricidia sua exprobrata. 53. a	Sotades dicacitatis pœnam acerba dedit. 43. d	Sphinges. 60. b. c
Solutorum hominum affectatores quæ simulent. 112. b	Sotadis dictum in Philadelphum. 43. d	Sphingis ænigmata. 68. c
Somnium umbræ, hominis uita. 85. a	Soteris quidam se uocantur. 107. a	Sphodrias reus per Agefilam periculo ereptus. 5. a
Somnium Apollodori et Hipparchi. 228. a. b	Soterichus musicus. 21. b	Spicæ graues ac nutantes, delectant agricolas, non recte et inanes. 172. a
Somnij uisum ac monitum felicem exitum fortitum. 110. b	Sparta cur sine muro esset. 57. b	Spina piscis gutturi infixæ mortem afferens. 126. b
Somnia animi perturbati. 172. d	Sparta ut superuacuis omnibus purgata. 62. b	Spinthari laus de Epaminonda. 144. d
Somnia peruersorum turbida. 158. d. 228. a. b	Sparta cur seruaretur. 64. b	Spiritus corporei. 252. d
Somnia ut fiant. 260. c	Sparta Græciæ principatu quamdiu potita. 66. d	Spiritus maxime ad uires facit. 126. a
Somniorum etiam potentem philosophum esse posse. 172. c. d	Spartæ disciplina pulcherrima. 59. a	Spiritus et ær idem. 250. c
Somniorum ratio. 260. c. 262. b	Spartæ muri, ac fines. 59. c. d	Spiritus Soli mortui in corpus suum iterum reuersus. 231. b
Somniorum terriculamenta malis hominibus. 228. a. b	Spartam quam adeptus sis, ornas. 91. d. 97. a	Spiritus mundi. 252. c
Somnus Epimenidis Cretensis. 179. a	Spartani, Hercules genus. 62. b	Spirituum densitas neruis adherens noxia. 125. a
Somnus et insomnia consideranda in cura sanitatis. 125. c	Spartiatæ feruilibus non inseruit. 65. a	Splenis tumor. 140. d
Somnus et mors utrius sit, animæ corporis. 262. b	Spartiatæ cur felices. 57. d. 58. a	Spolia dijs oblata cur uetustate consumpta nō resarciant Romani. 73. d
Somnus, parua mortis mysteria. 86. b	Spartiatæ cur se tam audacter periculis exponerent. 59. c. 64. a	Spoliare cadauera hostium uetabat Lycurgus. 63. a
Somnus publicanus. 236. d	Spartiatæ quot sint. 59. d	Spoliari nemo potest ijs quæ non habet. 188. b
Somnus quid. 86. a	Spartiatarum calamitas. 51. d	Spondeus, et spondiasmus. 21. a. b

Sponsa propter paupertatem non repudianda. 63. c	Stefibrotus Epaminondæ filius, a patre, etiam hostium uictor, occisus. 37. a	Stratonicus de exilio. 91. c
Sponsa colum secum et fusum inferebat. 73. b	Stefichorus poeta. 228. a	Stratonici dicerium. 91. c. d
Sponsæ leges erga sponsum. 17. b	Stefichorus Olympus imitatus. 20. d	Stratonice Pœmandri mater. 82. c
Sponsæ asperitas ac difficultas prima sponsum abalienare non debet. 17. b	Stefichoria nouatio in musica. 21. b	Stratonice Deiotari uxoris uirtus. 33. b
Sponsæ tenebris non luce primum miscetur sponsum. 76. a	Stenij Mamertinorum principis uirtus. 55. a	Strigiles arundinei Lacedæmoniorum. 66. c
Sponsalia centum Persidum, et totidem Macedonum ac Græcorum sub uno tecto. 103. d	Stenij ludi. 23. a. b	Strobilus, saltationis species. 268. d
Sponsi muliebri ueste induti sponsum suscipientes. 84. b	Stenelais oratio apud Thucydidem. 3. a	Strophæ. 269. a
Sponaneum a fortuito quid differat. 253. d	Stenno pro ciuibus suis Mamertinis se Pompeio irato fortiter ac libere obicit. 8. c	Struices, id est ceruicula. 124. d
Sponaneum substantiam nullam habet. 244. d	Stilpo Megarensis inaduulabilis. 137. c	Struthias Biani insultans. 113. d
Sponaneum tollit prouidentiam. 248. b	Stilponi Megarensis philosophi pulchrum dictum. 42. a	Studium populi ac uotum ut aliō transferat. 10. a
Sporion uxoris pudendum. 79. a	Stilponis philosophi somnium. 172. d	Studiorum fons aduendus. 178. b
Sp. Carbilus primus Romanorum uxor rem sterilitatis causa repudiavit. 71. c. idem primus ludum literarium aperuit. 75. c	Stilponis equanimitas in direptione oppidi sui. 98. b	Studiosi ut famis tedium fallant. 126. d. 127. a
Spuriorum nomen unde ductum. 79. a	Stilponi filia impudica nō obstitit, quominus letam uitam ageret. 95. a	Studioforum assentatores quæ simulent. 112. a. b
Stadium Panathenæicum consummatum. 195. d	Stirpes ut auferant, et an sint animantes. 262. c	Studioforum exercitationes ac distributiones a cœna. 125. d. 126. a
Stagiram restituit Aristoteles. 244. b	Stoica Amalthea. 240. b	Studioforum secundæ mensæ, poëticæ exercitiumcule. 127. a. b
Stasiratus architecti mirum propositum. 105. d	Stoicæ sectæ fundamentorū iactor Zenon. 103. c	Studiosos nullam curam corporis habentes perstringit. 128. c
Statera non transfilienda. 44. b	Stoicorū opinio de suo sapiente. 114. c	Stultus, felicitate insanit. 158. c
Statira Darij filia, Alexandri uxor. 107. a	Stoicorum absurda. 240. b. c. et deinceps	Stulti. 93. a
Statua equestris Clœliæ. 30. a	Stoicorum sapiens irrisus. 96. d	Stultorum feræ Quirinalia. 77. d
Statua Demetrii Phalerei. 10. d	Stoicorum laudes. 240. b. c. d	Stultitia, ex imperitia proficitur. 89. a
Statuam sibi nullam poni uult Agefilus. 51. b. 57. b. 58. d. nec Cato. 53. c	Statira Darij filia, Alexandri uxor. 107. a	Stultitiam celare, præclarum. 102. e
Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Statua equestris Clœliæ. 30. a	Stupor. 237. c
Statuis uimula inijciunt Tyrj. 75. c	Statua Demetrii Phalerei. 10. d	Stupri uoluntate ciuitas euersa. 12. d
Statuis ponendis magis artifex earum laudatur, quam ij quos representant. 10. c	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Stupri ac homicidij ultio. 110. b
Stauros, quod lignum sit. 76. b	Statuis uimula inijciunt Tyrj. 75. c	de Stupro appellata mulier, maritum consulturam se dicit. 67. c. d
Stella saxeæ ignis specie delapsa. 254. d	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Stupratoris ultio. 33. b. c
Stellæ ex petris. 254. d	Statuis uimula inijciunt Tyrj. 75. c	Sturnorum docilitas. 150. b. c
Stellæ singulæ, singuli mundi. 255. a	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Stygis circa Tenarum. 240. a
Stellæ unde illuminentur. 255. a	Statuis uimula inijciunt Tyrj. 75. c	SUB dio qui sit, in conspectu Iouis esse. 74. a
Stellas interdiu extingui. 255. a	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sub dio ungi cur non liceret. 74. a
Stellarum figuræ uariæ. 255. a	Statuis uimula inijciunt Tyrj. 75. c	Subalaria negocia. 116. c
Stellarum generatio. 252. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Suberis modo corpus leue conseruandum. 125. a
Stellarum latio et motus. 255. a	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Subditis suis metuere debent Reges, ne se inscijs lædantur. 129. b
Stellarum nutrimenta. 255. a	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sublimia quæ sunt. 256. b
Stellarum ordo. 255. a	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Subueniant foetus. 174. c
Stellarum consideratio. 254. d. 255. a. et deinceps	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Successionis ius quibus dandum. 63. e
Stellarum errantium quantum sit annus magnus. 256. a. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Successuum multorum inuidia apud Fortunam. 46. d. 53. c
Stellæ piscis astutia. 152. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sudor ac labor uirtuti propositus. 170. c
Stephanophoria. 229. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sudoris et lachrymarum generatio. 262. b
Steriles ut fiant tum uiri, tum mulieres. 261. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Suggestioibus prauis animi reclamare, profectus indicium. 170. c
Sterilitatis causa repudiata uxor. 71. c	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sui ipsius notitia ad uirtutem utilisissima. 116. d. ea cuius utilisissima. 88. d
Sterilitatis ratio. 261. b	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sui ipsius exploratio. 172. d. 173. a
	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Sui quisque corporis peritiam habere debet. 128. b
	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Se ipsum obiurgandi ratio. 119. a. b
	Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Se ipsum quisque considerare debet dū ab alio offenditur, num ipse talis non sit. 142. a

Silla caro uariè condita, multorum
ferculorum uice. 53.a
Sulpitia Romana pudicissima. 271.c
Sumptus in ciuitate moderati esse de-
beant. 11.c
Superfœtatio. 261.a
Superfluis rebus diuites abundât. 154.b
Superstitio ut uitanda. 117.b
Superstitiones omnes repellendæ. 18.a
Supplicem esse, barbarorum est, non
Græcorum. 166.d
Supplicio affecti apud Athenienses, se-
peliri non prohibebantur. 194.c
Supplicia scelestorum publicè propter
exemplum exhibentur. 230.c
Supplicia malorum post mortem. 230.b
Suppliciorum expectatio quàm gra-
uis. 228.a
Sura, uilla Lyciæ. 151.c
Suis delicias homini ad luxum præstat.
158.a
Sus Crommyonia. 68.c
Sus elephanti formidabilis. 153.b
Sus Mimerum: at ista Mimerus in adul-
terio deprehensa. 3.d
Sues uillaticæ sepe parium, syluestres
rarò. 266.a
Suum agrestium lachryma dulcis, cer-
uorum falsa. 265.d. 266.a
Suum domesticarum fecunditas. 266.a
Suspicio mali uel tenuissima de nobis
tollenda. 172.b.c
Sybaris, Italiæ oppidum. 38.a
Sybaritarum mos in inuitandis mulie-
ribus ad conuiuia. 220.a
Sybaritarum ultio. 229.a
Sycophantæ unde dicti. 145.b
Sydera pluuiosa. 254.d
Sydera terrea. 254.d
Syderum consideratio. 254.d
Sydellorum nomen unde. 74.b
Sylla felix. 54.d
Sylla ferrox. 101.a
Sylla præ gaudio cõpositæ Italiæ pro-
fundè soporatus. 180.b
Sylla Pompeio deferens. 3.d
Sylla Iugurthæ à se capti imaginem in
annulo gestabat. 4.c
Sylla Luculli præceptor. 4.b
Sylla quaestor Marij. 4.b.c
Sylla Marium deiecit. 4.c
Sylla Carthaginensis Plutarchi æqua-
lis. 235.b
Sylla felicitas. 100.a
Sylla commentarij. 180.b
Sylla amicitie Marius renunciens. 4.c
Sylla crudelitas. 8.c
Sylvanus, qui & Aegipan, cuius fi-
lius. 38.b
Syluia à Marte compressa. 36.d
Syluia Septimij Marcelli, à Marte com-
pressa. 36.d
Syluia Amulij filia Iumoni dedicata, ex
Marte gemellos parit. 39.d

Symbolorum Pythagoræ explicatio.
44.b. eorum notæ. 235. b. c. d
Symphonus concentus. 269.d
Symposijs quatenus indulgendû. 156.c
Symposiarum qualis esse debeat. 198.c
Synorix uenenum bibit. 33.b
Synorix Galatæ amor scelestus. 33.a
eius mors. 33.b
Syracusæ à quo conditæ. 109.d
Syracusanos ut in officio continuerit
Gelon. 46.a
Syracæ Persa. 45.d
Systema in musicis. 21.a

TAbularium publicum in æde
Saturni. 74.b
Tacès plus reueritus quàm uerbis mul-
ta ferociens. 140.a
Tacendi peritum, dicèdi difertû quoq;
esse. 59.d
Tacere quandoq; expedit. 93.a
Taciturnitas mulierum Meliarum ad-
miranda. 28.c
Taciturnitatis commendatio. 43.c. d.
93.a
Taciturnitatis præmium sine pericu-
lo. 56.b
Tactus quid. 260.a
Tanarus Lacedæmoniorum oppidum.
28.c
Talasij nomen cur in nuptijs crebrò
iacetur. 73.a. b
Talis ludere detrectare pudor non est.
135.c
Tanagrais suspectæ mulieres. 83.a
Tanaquil mulier prudens. 26.d. 73. d.
101.c
Tantalus & Phaëthon cœlo deiecti.
39.d
Tantali calamitas. 3.a
Tantali opes. 155.b
Tardè cur pingeret Zeuxis. 159.d
Tarditas ac lentitudo principijs apta.
178.a
Tarditas cochleæ. 146.d
Tarpeius mons. 40.a
Tarpeia uirgo proditiõis suæ merce-
de obruta. 37.c
Tarquinius regno depulsus. 29.d
Tarquinius Priscus Fortunæ beneficio
Romanorum rex. 100.a
Tarquiniij expulsio è regno. 29.d
Tarquiniij pueri uirtus. 78.d
Tarræ Dimomenis filij uirtus. 107.b
Tartarus, supplicij carcer. 90. b. 238.a
Taurus furibundus mansuetus reddi-
tur si ficui alligetur. 201.b
Tauri punicearum uestium colore of-
fenduntur. 19. b. 104. a
Tauri cornibus fidentes. 148.a
Taurutius Accam Larentiam scortû in
matrimonio sibi copulauit. 13.c
Taxi umbra letalis. 203.c
Taxilis Indorum regis responsum. 48.a

Telamon Acacis filius. 36. d. 38. c
Telecrus Spartiata. 64. a. b
Telecri apophthegmata. 50. d. 64. a. b
Tele aranearû quàm ingeniose. 148. b
Telegonus & Preneste. 40. b
Telegonus Vlyssis et Circes filius. 40. b
Telemachus puer in mare delapsus, à
Delphimo seruatus. 154. c
Telemachus indigne ferens quòd uni-
cus esset Vlyssis filius. 271. b
Telemachi modestia. 167. b
Telephanes Megarensis musicus. 22. a
Telephorus in ferrea cauea adserua-
tus. 93. a
Telephus hostili lancea sanatus. 121. c
Telephus uim stupri sibi illatam in-
dijis uindicat. 109. d
Telestas Thebanus musicus. 23. d
Telestippe amasia Antigenis militis.
107. b
Telestippam quia libera erat, cogi ue-
tabat Alexander. 47. d
Telestidis Argiæ mulieris uirtus. 27. d
Telestierum cantus genus. 268. d
Teletia Pædareti matris ad illum epi-
stola. 67. c
Tellen nouas tibias habet. 52. a
Tellen pestimus tibicen. 52. a
Tellus homo obscurus Cræso felicior à
Solone iudicatus. 114. c
Telmeia uulpes. 68. c
Telone inuisi. 143. c
Telo persossi Alexandri ingens ani-
mus. 109. b
Telygetus factus. 159. c
Temenus Palladij Argis surripienti
autor Ergiæo. 83. c
Temeritas, barbarorum est. 166. c
Temonis mendicatio. 80. d
Temperamenta sequuntur affectiones.
266. c
Temperantia in conuubio. 19. c
Temperantia & intemperantia. 14. c
Temperantia quid. 13. b. 14. c. d. 69. d.
eius laus. 124. c
Temperantia, filia una Dionysij tyran-
ni pessimi. 107. a
Temperaturam quisque suam nosse de-
bet. 128. b
Tempestatis signa quæ. 265. c
Templum ubi mulieribus interdicitur.
83. a
Templum Dianæ Ephesinæ ob erator-
rum asylum. 253. b
Templa non preciosa esse. 241. d
Templa non extruenda dijs. 241. d
Tempus omnia ad maturitatem perdu-
cit. 84. c
Tempus omne breue, ad æternitatem
collatum. 87. b
Tempus, numerus quidam est. 72. c
Tempus quid. 253. b
Tempus conformationis animalium in
utero. 262. d
Tempus

Tempus omne humane uitæ apud Deû
nihil est. 228. a
Temporis punctum omnia uertès. 85. a
Tempori quod facias, & rationi &
eruditioni fac. 87. c
Tempora iuxta stellas accedere. 255. b
Tenebræ an uisibiles. 259. b
Tenebræ infernales æterna. 231. d
Tenebrarum terror. 132. c
Tenes ab Achille interfectus. 82. a
Tenuis in ædem cur non liceat tibicini
intrare. 82. a
Tenor non unus in uicis seruandus.
127. c. d
Tenuitatis & inopie exempla in Pho-
cione & Lamacho. 11. d
Terebra tantum ac securi utendum in
parietibus ac tectis faciendis cur
preceperit Lycurgus. 77. d
Terentius Probus. 52. d
Teretis Sitalci patris dictum. 45. d
Terrei de familia hirundines. 235. c
Tergemini Tegeatæ & Pheneatæ mo-
nomachia bellum terminantes. 37. c
Tergemini Horatij & Curiatij Roma-
norum & Albanorû bellum sua mo-
nomachia terminantes. 37. c
Teribazus. 58. b
Terminalia festa. 71. c
Termino Deo, cur nihil animatum fa-
crificent Romani. 71. c
Terpander scoliorum modorum inuen-
tor. 23. b. ab Ephoris cur multa-
tus. 66. b
Terpandri musici honor. 229. b. inuen-
tum. 20. b
Terpandria fidium lex. 20. b. 268. b
Terra lucis expers. 239. b
Terra ut fructum afferat. 40. d. 236. c
Terra fecunda neglecta sterile fit.
40. d
Terra ciborum satis suppeditat. 126. c
Terra immutabilis. 240. a. 253. b
Terra, omnium hominum communis.
75. d
Terra uclut punctum in ratione uni-
uersi. 91. b
Terra centrum spheræ. 256. b
Terra concutitur, non mouetur. 257. c
Terra, glacies est. 239. d
Terra incluta. 240. a
Terra mater. 252. a
Terra mobilis. 255. d
Terra natura & primario frigida.
239. b. d
Terra nigra. 239. b
Terra non uritur. 240. a
Terra tenebrosa. 239. b
Terra ut cubus. 240. a
Terræ ac ingenij humani compara-
tio. 40. d
Terræ ad ignem oppositiones. 239. b
Terræ due. 257. b
Terræ figura. 257. b

Terræ consideratio. 257. a. b. & dein-
ceps
Terræ chasma. 36. a
Terræ fertilitas indicia. 227. b
Terra motus. 257. c
Terræ motus ingens Lacedæmone ex
ira deorum. 110. d
Terra moueri. 257. b. d
Terrestria cum cœlestibus permisceri
nequeunt. 241. b
Terrestria ne animalia an aquatilia
plus rationis habeant. 145. c. d. &
dein per totum librum.
Terrestrium animalium præ aquatili-
bus laus. 147. d. 148. a. b
Terreorum frigus, mortale. 240. b
Terror Panicus. 51. c
Tertia Pauli Amylij filia. 53. b
Tessararum ludus. 48. a
Testiculus altero caret aper. 266. a
Testimonium iniquum nullo pudore
dandum. 136. d
Testudo, gustata uiperæ, origanum ro-
dit. 69. d. 150. d. 266. c
Testudinis exemplo moniti Achæi ne
extra Peloponnesum caput efferrent.
59. a
Testudinis erga liberos cura. 153. c
Testudinem cur calcet Venus apud E-
lienens. 18. c
Tetraecia fidium lex. 20. b
Tetræs sancta. 250. d
Tettigi Cretensis habitaculum. 230. b
Teuthides gladios habent, sed cor non
habent. 49. b
Texturam monstrauit aranea. 150. d
Thalamus maritalis, officina mode-
stia. 19. c
Thais Menandri. 162. b
Thales Milesius Ionice sectæ auctor.
250. b
Thales unde tam admirandus fuerit.
149. d
Thaletis error. 250. b
Thaletis sententia. 244. a
Thaletas Gortynius musicus. 20. d
Thalia Gratia. 130. d
Thamyras Thrax musicus Musas in cer-
tamen prouocare ausus est. 20. b
Thasiorum erga Agefilaum obseruan-
tia. 57. b
Thasus insula. 92. c
Thaumantas iris cur. 256. d
Theagenes tyrannus Megarensis. 81. b
Theagenis Thebani mors. 33. d
Theagenis ambitio. 6. c
Theagenis arrogantia. 6. c
Thearidas Spartiata. 64. b
Theatro ignota musica. 23. b
Theatra fugienda. 144. d
Theatra quando cœperint, & unde
dicta. 23. b
Theatralis masa uetustis temporibus
ignota. 23. b

Theanis ornamenta. 19. d
Theano matrona. 19. d. eius castum di-
ctum. 18. c
Thebe Alexandri Pheræi uxor. 52. b
Thebe ab Alexandro captæ. 33. d
Thebani à Lacedæmonijs bellare do-
cti. 50. d. 58. c
Thebani ab Agefilao bellis exerciti, il-
lum uulnerant. 59. c
Thebani semel superantes Lacedæmo-
nios, postea nunquam ab ijs supera-
ti sunt. 138. b
Thebanorum mores. 1. d
Thectamenis morti adiudicati rifus.
64. d
Thelone. 75. c
Thematis musicus typus. 21. b
Themis, eadem & Carmenta, consul-
tissima. 2. d
Themidis finis. 232. b
Themistæ uatis mira constantia. 64. b
Themistocles propter Pausaniæ familia-
ritatè de proditiõne suspectus. 121. d
Themistocles urbanè Simonidem inui-
ctum quid petentem repellit. 137. a
Themistocles trophæis Miltiadæ à som-
no prohibebatur. 2. a. 122. c. 173. a
Themistocles adolescens nihil præcla-
ri ab se gestum inde collegit, quòd
nullum haberet inuidum. 26. b
Themistocles Theophrasti successor.
192. b
Themistocles torquem auream ab ho-
stibus detrabere noluit. 5. c
Themistoclis apud Athenienses pote-
stas. 40. c
Themistoclis conuersio. 227. a
Themistoclis dictum ad quendam se ia-
ctantem fore æquum omnibus in rei
publicæ administratione. 4. d
Themistoclis filius omnium Græcorum
potentissimus. 49. b
Themistoclis apophthegmata. 49. a. b
& dein, eiusdem pulchra compara-
tio de die festo & operoso. 72. c.
100. d
Themistoclis exulis dictum, Perieram,
nisi perissem. 91. c. 103. c
Themistoclis solertia. 108. c
Themistoclis sententia consultata. 4. c. d
Themistoclis liberalitas. 5. c
Themistoclis magnificum de se iudi-
cium. 6. c
Theocriti philosophi dicta in Ale-
xandrum Macedonem, Antigonum
umoculum, & Eutropionem coquo-
rum magistrum. 43. d
Theocriti facetum responsum. 137. a
Theocriti locus explicatus. 267. b
Theodorus tragœdiarum princeps.
9. a
Theodori athei pulchrum dictum.
94. d
Theodori metamorphoses. 38. b

Theodori ad Lyfimachum regem liberum responsum. 93. a	Thrasyllus Pbliafius musicus. 22. a	Timoleo Corinthius fratrem suum tyrannum tollentibus auxilio est. 5. a
Theognidis sententia morales, poema non sunt. 161. b	Thucydides in exilio bellum Peloponnesiacum scripsit. 92. d	Timomachus poeta. 162. a
Theogenis Atheniensium princeps. 189. c	Thucydides sententia de ijs qui uirtutum uocabulis praterebant. 113. c	Timoxena Plutarchi filia. 188. b
Θει unde dicti. 252. a	Thucydides locus. 119. a	Timor, odij causa quibusdam. 26. a
Theophilus de rebus Italicis. 37. b. de rebus Peloponnesiacis. 39. a	Thuria & Naxus. 91. d	Timor alium soluit. 265. a. colorem mutat. 265. c. d
Theophrastus Aristotelis in ludo successor. 195. a	Thuriorum colonia. 189. c	Timotheus musicus ac poeta. 20. b. 21. b. 23. d. 46. c. 66. b. 105. b. eiusdem turpe canticum de Diana. 163. c
Theophrasti auditorium. 171. a	Thyades Bacchi sacerdotes. 29. d	Timotheus Cononeus Isocratis auditor. 190. b
Theophrasti inter dicendum hesitantia. 3. b. c	Thybij ijs exitiosi qui eorum obtutum, anhelitum aut loquelam sustinuiserunt. 208. b	Timothei imperatoris apophthegmata. 49. d. 181. a
Theopompus Spartanorum dux. 50. d. 64. b. eius prudens de regno responsum. 64. b	Thymoteli Cumæi conspiratio aduersus Aristodemum tyrannum. 35. a	Timothores luxus inuenit. 234. b
Theopompi de Spartana salute, proba sententia. 9. a	Thymum præ hyacintho apes diligunt. 175. d	Timogendi arte Lycurgus expulit. 62. d
Theopompi Lacedæmoniorum regis modestia. 9. a	Thynnus piscis æquinoctia sentit & solstitia. 152. c. eius mirum. 152. d	Tiphia sine pluuia squalleat. 263. d
Θεοφω. 123. b	Tiberius in Capreis. 91. d	Tissaphernes. 56. d
Theotimus de rebus Italicis. 36. c	Tiberius Augusti successor. 56. b	Titillationes axillarum moleste. 124. b
Theramenes rhetor. 190. a	Tiberij Augusti adulator quidam ridiculus. 155. a	Titus imperator balneo extinctus. 123. c
Theramenes tyranni uox in euitatione communis rumæ. 85. c	Tiberij seuitia in Serani studiosos. 160. b	Titus Petronius. 115. a
Theramenes cothurnus. 12. b	Tiberij Caesaris dictum de sexagenario. 128. b	T. Quintij apophthegmata. 53. a
Theriaci Nicandri, poema non est. 161. b	Tibiam propter oris deformitatem auersata Minerua. 139. a	T. Iulij Iulij filij regis Orchomeniorum filij prudentia. 39. a
Therpander musicus. 20. b	Tibiam a sacris submouit Minos. 126. d	Tolerantia etiam peruersorum. 56. c
Thersandrus Argiuorum imperator. 35. d	Tibiæ sacrificijs ferè adhibebantur. 75. b	Tonitrus Clearchi Heraclie tyrannifilius. 106. d
Thersites ridiculus. 162. a. eius deformitas ac peruersitas. 26. a	Tibiæ conuiuio ab Agathone propter consubulationem relegatæ. 134. b	Tonitru in bello facti interpretatio. 51. d
Thersite deformitatem corporis quam animi pluribus depinxit Homerus uersibus. 26. a	Tibiarum legum nomina. 20. b	Tonitru quid. 256. c
Therycionis falsè dictum. 64. b	Tibiarum canuus conditor Clonas Tegeates. 20. c	Tonitru fulgure prius. 129. c
Thesius & Pirithous amicorum par. 159. b. c. 160. b	Tibis cur uterentur in bellis Spartiate. 57. c. 140. a	cum Tonitru demissa pluuie rigandis seminibus commodiores. 264. a
Thesius Neptuni filius. 39. b	Tibicen quidam se plus quam auditores oblectans. 180. b	Tonitru cur frequenter uere & autumno fiat. 264. a. b
Thesius Athenis exulans, quas ipse condiderat. 93. c	Tibicen Tennis dei ædem ingredi non poterat. 82. a	Tonitrua & fulgura. 256. c
Thesei apud Euripide prudentia. 87. c. d	Tibicines a poetis stipendium accipientes. 23. c	Tonitruum imitatores odit Deus. 129. a
Thesei templum. 93. c	Tibicines defunctis efferendis adhiberi olim soliti. 150. c	Tonus tria significat. 269. a
Thesmothete & Archontes apud Athenienses sortitò creantur. 107. c	Tibicines in quæstu habuit Theodorus Isocratis pater. 190. a	Tonus in sesquioctaua consonantia. 269. b
Thespeus, hoc est diuinus. 231. c. & deinceps	Tibicines in uestitu muliebri idibus Ianuarijs cur urbem lustrabant. 75. b	Toni tres, Dorius, Phrygius, Lydius. 20. d
Thespsis poeta. 169. b	Tibicinium honos apud Romanos. 75. b	Torebus poeta. 21. 0
Thessalorum ruditas. 161. a	Tigranis humiliatio. 106. b	Toredorax uir robustus & audax. 33. c
Thessalorum ac Phocensium dissidium. 27. a. b	Tigridis cuiusdam mirum. 150. d	Toredoracis Galatæ fortuna. 33. c. d
Theon poeta. 162. a	Tigridum rabies ex tympanorum sonitu. 19. b	Tormenti noui inuentor id ipse primus subit. 40. a
Thetidis foedum factum. 167. d	Timagenis imprudentia. 117. d	Torpedinis piscis mirum. 152. b
Thotas Milesiorum tyrannus. 82. b	Timarchus Praxitelis filius. 192. c	Torpor fugiendus. 94. b
Θητα quid sit. 163. d	Timeste oraculum. 160. b	Torrida zona. 257. b. c
Thorus coniugalis dissidij non turbandus. 19. a	Timeste Clazomenij fortuna ac prudentia. 6. d	Tortus Hyperides lingua sibi ipse amputat. 194. c
Thracæ ut Orpheum ulciscantur, uox res uerberant. 229. a	Timidos arma parum prodesse. 106. a. b	Trabis celestis ratio. 256. c
Thrasæ & Neronis inimicitia. 6. a	Timidos etiam fortibus locis impositos capti faciles esse. 48. a	Trachelismus lusus. 154. a
Thrasyllus Cynicus. 48. b. c	Timoclie Thebanæ uirtus. 83. d	Tragici mixolydio modo utuntur. 21. c
Thrasylbulus Pifistrati gener. 50. c		Tragicorum poetarum, Aeschyli, Sophoclis & Euripidis honor. 191. d

Tragœ-

Tragœdia ex mixolo dijs ac Dorij modis commixta. 21. c	Troades populi. 57. c. d	quod elargiuntur. 46. b
Tragœdia definitio per Gorgiam. 161. a	Troadum mulierum clarum facinus. 27. a	Tyrannis ut acquiratur, ac deinde amittatur. 46. c
Tragœdia ut legendæ. 165. d	Trochæa fidium lex. 20. b. lex tibiarum. 268. b	Tyrannis ardens sinenda sola concremari. 59. d
Tragœdiarum histriones. 116. a	Trochæus cantus. 23. b. 25. c	Tyrannidis mira seuitia uel in cadaueribus. 32. b
Trasianus in Danubio hybernauit. 238. b	Trochili cum crocodilo amicitia. 153. a	Tyrannidem quidam ad uirtutem usurpantes. 227. a
Tranquilla uita que sit. 27. d. 94. a. b	Troglodytæ carniuori. 147. b	Tyrannus Dionysius quam grauius lituram tragœdiæ sue tulerit. 105. c
Tranquillitas maris in nidificatione Halcyones. 153. d	Troianum bellum cur a dijs excitatum. 246. a	Tyranni Dionysij immane facinus. 107. a
Transitio pestis ex Aethiopia in Græciam mirabilis. 229. c	Troiani uicti supplices. 166. d	Tyranni metus. 129. c
Transitus mercis a Xerxe Troadibus data. 57. c. d	Troianorum fastus. 166. c	Tyranni immane facinus. 30. a. b. & deinceps
Translationes maxime populū in concionibus mouent. 3. a	Troili ades. 224. d	Tyranni crudelissimi mors. 31. a. 32. d. & 33. a
Trapezitis similes sumus quo ad bonamobis a dijs collata. 83. d	Trophæum Agesilai. 57. d	Tyranni immanitas ciues suos in labore nullius frugis diuexantis. 34. d
Trafimachi hyperballotes. 197. c	Trophæum Ioui ex sanguine inscriptum. 35. d	Tyranno solitudinem excusanti pariticia exprobrata. 53. a
Trecentos ciues se meliores esse, gauisus Pædaretus. 63. d	Trophæorum statuendorum authores non admodum laudandi. 73. d	Tyrannum fratrem frater tollens, ipse tyrannidem inuadit. 32. c. d
Tremor. 237. c	Trophonij oraculum. 109. c	Tyranni a popularibus occisi uxor & filia laqueo pereunt. 31. a
Treres Ioniam inuadens. 104. a	Tropicus hybernus. 72. a	Tyranni ad uirtutem conuersi. 227. a. & deinceps
Tria minimum in auditum qui de musica iudicet, cadentia. 24. c	Tropus, & oratio. 168. b	Tyranni propter aures ac delatores suos maxime inuisi. 145. b
Trias. 251. a	Trophicus filiam submergere iubet. 36. d	Tyrannorum malitia Deus ad castigationem malorum uitur. 227. b
Tribunal iuris dicendi, uelut commune omnium templum. 10. c	Truculentissima fera laboribus mitescunt. 41. a	Tyrannis nulla fides habenda. 11. a
Tribunal Stratocli & Dromocliidi, messis æstimatum est aurea. 1. b	Trutina Iouis. 161. c	Tyrannici animi insomnia. 172. c. d
Tribunatus, popularis magistratus. 77. a. b	Tubarum usus in bellis. 23. a. b	Tyronum philosophiæ arrogantia primum, deinde respicientia. 172. a
Tribuni cur purpura non uterentur. 77. a	Tubero, gener Pauli Lemylj. 53. b	Tyrreni, Atheniensium filius rapientes. 81. c
Tribunorum domus noctu ac diu aperta. 77. b	Tullij Hostilij cum Metio Suffetio pugna. 36. c	Tyrreni Pythagoricorum symbolorū obseruatores. 235. b. c
Tristitiam sibi accersere, stultum ac uanum. 90. c	Tumultum populi ut non exasperare didicerit Demosthenes. 192. d	Tyrrenorum bellum aduersus Romanos pro Tarquinio. 34. d
Tributa populo Darius immittit. 45. b	Tunica nostra interior si arcenorum nostrorum conscia esset, exurenda foret. 54. c	Tyrrenarum mulierum uirtus. 28. c
Triduanus mortuus reuiuiscens. 231. b	Turbines & uortices in aere. 256. c	Tyrteus poeta cur a Spartanis ciuitate donatus. 63. d
Trimeles, lex quædam tibiarum. 20. b	Turpe nihil esse, brutorum exemplo. 244. d	Tyrteus Mantinensis musicus. 22. a
Triplex uitæ genus. 42. d	Turpia & aliena ac honesta apud potas ut accipienda & exploranda. 165. a. 166. a. b	Tyrteus, bonus ad excitandos iuuenum animos. 65. c
Tripodis Apollini surrepti ultio. 229. a	Turpia & iniusta amici amici causa non suscipit. 116. c	Tyrteus uates. 145. c
Tripodiscæi. 81. a	Turpitudine uel morte uitanda. 166. d	
Tristimachus de ædificijs. 36. b	Turpitudine simie. 146. d	
Tristitia omnis deponenda die festo. 79. a. b	ex Turpitudine quod nascitur, pulchrum esse non potest. 122. d	
Tristitia repente oboriens. 125. c	Turres oppugnari cur uetari Lycurgus. 63. a	
Trite, modus musicus. 21. d	Tuscium, primaria Tusciæ ciuitas. 39. d	
Triticum in luto, in puluerem hordeū feri oportere. 265. b	Tutelare Romæ numen cur nominare nefas esset. 75. c	
Triumphantes, a conuiuio suo consules abesse uolebant. 77. a	Tutores suos reos egit Demosthenes. 192. d	
Triumphantis ossa in urbem deferre, & cur triumphantes deprecantur consules, ne conuiuio adsint. 77. a	Tyberij Caesaris apophthegma. 183. b	
Triumphus ut Pompeio primus decretus. 55. a. b	Vide Tiberius.	
Triumphis potitorum ora in foro sepe liri poterant. 77. a	Tyberius pastoris humanitas. 39. d	
Triumphis spreti honor maior, quam accepti. 271. a	Tyndaridæ seu Dioscoridæ Hercules. 252. a	
	Tynnichi Laconis constantia in funere filij. 65. b	
	Typhon quid. 256. c	
	Tyrannides hoc solum boni habent, 271. a	

VACCA ærea ad cruciandos homines inuenta, artificem suum primum accipit. 40. a

Vacuum extra mundum, infinitum esse. 253. b

Vacuum nihil esse. 253. b

Vacua sonitum ædere. 259. c

Valere iubere, quid sit. 163. d

Valeria puella patris sui Valerij amore capta. 38. b

Valeria Luperca pestilentiam Phaleriorum tollit. 39. c

Valeria Publicole Consul filie uirtus. 29. d. 30. d

Valerius Torquatus sacerdos à terra absorptus. 37. b
 Valerij Sorani mors. 75. c
 Valetudinarij etiam quidam res omnes obeunt. 124. c
 Valetudo bona, bonum est diuinum. 124. c
 Valetudo bona ad quid curanda. 127. d
 Valetudo aduersa, prospera; atq; se-nectus. 262. d
 Valetudinis bonæ conseruandæ præcepta. 123. a. et dein per totum librum
 Vanitas et arrogantia philosophis reijcienda. 172. a
 Vappam bibens negociator, bonum uinam uendens. 95. c
 Varices Marij. 54. c
 Varietas ac diuersitas in poetis. 166. c
 Varietas adulatorum. 112. a. b
 Varietatis amicitas. 42. c
 Vasa pulsui teneantur, homines responsis. 116. c
 Vasculis quibuslibet assuescendū. 142. b
 Vaticinationis ratio. 260. c
 Vatinius perditus homo, Ciceroni inimicus. 65. c
 Vbera cur mulieribus bina sint. 41. a
 cur in superiore corporis parte sita. 186. b. ut lacte distendantur. 186. a
 Vbitu Caius, ego Caius, etc. 73. a
 Vegetatio et auctus. 262. c. d
 Vehiculis uti prohibitarum mulierum indignatio. 75. b
 Vehiculis uti in Septimontio prohibitarum. 76. a. b
 Veientes ultimi à Romulo expugnati. 75. a
 Venantibus secum primus Artaxerxes Longimanus permisit, si qui uellent, se priores in feras iaculati. 45. c
 Venaticorum canum ingenium. 149. d
 Venatio cur uerno tempore difficilior. 266. b
 Venationis studium nimium in Antiocho, à rustico reprehensum. 49. a
 Venationis studium zelotypiam pariens. 38. a
 Venationis adornatæ dolus. 38. c
 Venationis prætextu occisus à patre filius. 39. d
 Venationis encomium. 145. c. uituperatio. 145. d
 Venationis studium unde natum. 147. d. 148. a
 Venatrix Philonomia à Marte imprægnata. 39. c. d
 Vedere sua præstat quam scænoris obstringere. 233. b
 Venenum deprehensum in muliere, amatorum excusatum. 32. b
 Veneno se tollens mulier, ut mariti mortem, pudicitiam suam uindicet. 33. b
 Veneficia in amore maxima quæ sint. 18. b
 Veneficijs non capiendi uiri mulieribus ut iucunde cum ijs degant. 17. c
 Venenaria deprehensa à tyranno. 32. b
 Veneralia. 74. c
 Venia danda serui quidam magis corriguntur quam uisione. 140. b
 Venia interdum pueris danda. 44. c
 Veni, uidi, uici: Caij Iulij Cæsaris ad amicos literæ, deuictio Pomico Pharmace. 56. a
 Venter aures non habet. 53. c. 126. b
 Ventrosi, Epaminondæ inuisi. 51. c
 Veni et imbris indicia ex coruo, gallo, iuc, autore Democrito. 125. c
 Veni quid sint. 257. a
 Veni aduersi à Vesta immisi ut fedati. 37. b
 Veni beneficio sublata, molliter ad terram ex alto demisse puellæ. 37. b
 Ventorum præsigitor erimaceus. 150. a
 Venus in corpore affecto non tam iucunda. 125. b
 Venus Phidiæ apud Elienses testudinem calcans. 18. c
 Venus, optimus disidij coniugalis medicus. 19. a
 Venus illicita, et cuius nullum uelimum esse factum, fugienda. 19. b
 Venus apud Lacedæmonios armata. 66. c. 99. d
 Venus Murtia seu Myrtea. 72. a
 Venus eadem uite et principium et finem in potestate habens. 72. b
 Venus senibus infensa. 77. d. 179. d
 Venus Dexicreontis. 83. d
 Venus uictoriosa. 39. d
 Venus Laconica. 99. d
 Venus Saligena unde dicta. 210. a
 Venus, satietatis comes. 266. a
 Veneris cum Marte adulterium, quid significet. 162. c
 Veneris usu et somno Deum se non esse deprehendebat Alexander. 117. a
 Veneris neglectus philosophos decet. 172. a
 Veneris finis, uoluptas. 124. c
 Veneris cupiditas naturalis quidem, sed non necessaria. 69. a
 Veneris sacra et ritus etiam mari instituti. 154. a
 Veneri bellicis rebus à Ioue interdictum. 96. d
 Venerem legumina incitant. 79. a
 ad Venerem ut accedendum sit. 230. d
 Venere cessante pulchrum et eius cupiditatem cessare. 133. c
 Veneralia festa. 74. c
 Venera senex iam Sophocles libenter ut furiosum dominum relinquebat. 180. a
 Veneri poetæ ablegandi. 162. d
 Venus quid. 257. a
 Vepolitani Galatæ mira fortuna. 33. c. d. et deinceps

Vestes

Vestes beluis inuisæ. 19. b
 Vestes calidæ aut frigidæ cur dicantur. 158. c. et deinceps
 Vestes congelatas confringi. 239. c
 Vestes preciosas à Dionysio tyranno filiabus suis missas Lysander accipere recusat. 51. a. 63. a. b. idem fecit et Archidamus. 60. a
 Vestes cur albæ in lectu mulierum. 72. d
 Vestium raptoribus ac furibus Dionysius senior facile ignoscebat. 46. b
 Vestibus ab inferiore parte sublatis occurrentes mulieres. 67. b. 28. a. 29. a
 Vestimenti loco hastæ, chlamydis clypeus. 27. c
 Vestimenta pro corporibus flagellata. 45. c. 231. d
 Vestitus et habitus Agesilai, similis reliquis. 57. d
 Vestitus Alexandri Macedonis. 103. d. 104. a
 Vestitus momentum in conciliandis sibi hominum animis. 104. a
 Vestitus muliebri elapsi de carcere capitiui. 28. c
 Veteres reipublicæ mores interpretandi nonnunquam in concione. 7. d
 Veteris uris. 150. a
 Via Flammia. 76. a
 Viaticum senibus modestia. 42. d
 Vicinus bonus prædio Themistoclis. 49. b
 Vicini boni commoditas. 160. d
 Vicinorum malis considerandis, nostra minor sunt. 85. c. d
 Vicinorum seruis et canibus et equis Lacedæmonij promiscuè utebantur. 66. c
 Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria. 160. a
 Vicissitudines rerum. 43. a. b
 Vicissitudines rerum apud poetas. 164. d
 Victoria Cadmea. 43. b
 Victoria confirmata, statim retrocedebant Spartani. 63. a
 Victoria immolatione filie parta. 38. a
 Victoriæ autores soli prudentes et fortes. 58. c
 Victoriæ omen astutissimè propositum militibus. 58. d
 Victoriæ spem militibus suis Agesilaus in extis uictimæ ostendit. 58. c. d
 Victoriæ mentis ergo supplicationis decretæ indignatio ut auersa. 1. d
 Victus non solum uitæ, sed etiam mortis est uaticum. 224. a
 Victus et cibi sodalium, beneuolentiam et amorem conciliat. 41. a
 Victus tenuis ratio quædo maxime placeat. 124. c
 Victus frugalis modicusq; utilissimus. 127. c
 Victus uictori leges imponere uolens. 53. b
 Victi uinctam habent linguam. 121. a
 Victos à se populos ut retineret Alexander. 103. d. 104. a
 Viduarum pudorem imitatio coniugata. 83. d
 Viduis turpe est multis presentibus nubere. 79. b
 Villa etiam munera in republica magistratus obire ne dedignentur. 6. b. c
 Vinci scire, pulchrum nonnunquam. 43. b
 Vincendi pernicacia in Philippo Macedone. 107. b
 Vinci liberatio amico negata, meretricule donata. 5. a
 Vinculis diuturnis compediti, si soluantur, egre incedunt. 42. b
 Vindemia compluta, mustum minus feruet. 266. d
 Vindicta malorum citò factæ utilitas. 225. d
 Vindicta non statim exercenda. 226. c
 Vindicta nunquam cur sepe tarda. 225. c
 Vindicta et deinceps
 Vindicta scelus excipiens. 227. c
 Vindicta, iniustitiæ coætanea. 227. d
 Vinum cicute remedium. 115. b
 Vinum quando inutile. 126. d. ut habendum sit. 67. a. quid sit. 263. d
 Vinum optimè se ferre gloriatus Cyrus iunior. 45. c
 Vinum libantes mulieres Romanæ lac appellat. 72. a
 Vinum in infantibus noxiū. 75. c. fallax. 1. c
 Vinum marina aqua dilutum melius euadit. 264. d
 Vinum coniuale commune esse debet, nulla dignitatis habita ratione. 157. b
 Vini copia ad coitum homines reddit tardiores. 205. c
 Vini cupidus quid agat. 167. a
 Vini effundendi ratio in Venerealibus. 74. c
 Vini usus moderatus esse debet. 126. c
 Vini intemperantes mulieres Romanæ cadebantur uirgis. 72. a
 Vini effusione dii magis gaudent quam ingurgitatione. 74. c
 Vini indiluti mala. 141. b
 Vini uim in conuiujs hausti musca mitigat. 25. c
 Vini mercator uappam bibens, et bonum uinum uendens, à seruo desertus. 95. c
 Vini et carniū plenior usus animum imbecillum et fragilem facit. 96. d
 Vini et ebrietate profusa in se male dicta Dionysius remittit, serio ac sobrie dicta castigat. 46. b
 Vini rigata uitis cur arefcatur. 267. a
 Violentæ dictum. 51. a
 Viole ac rose ut meliores fiant. 122. c
 Vipera ac cantharides uris ac leonibus detestabiliores. 133. d

nubentes mulieres. 83. d
 Viris se conformant uxores. 19. b. c
 Viros de carceribus liberantes mulieres mitatis uestibus. 28. c
 Virilis fortunæ templum Romæ. 101. b
 Virilita impudenter ostendentes Aegyptij in liberis deserendis. 91. c
 Vires corporis facile contabescunt. 41. d. 42. a
 Virium bonum, senectute aut ægritudine contabescit. 41. d. 42. a
 Viribus maiora non attentanda. 96. c
 Virtus bello obnoxia non est. 42. a
 Virtus quid. 13. b
 Virtus quæ intelligatur apud poetas. 164. b. c
 Virtus quæ sit. 159. b. 13. b
 Virtus res omnis externas exhilarat. 158. d
 Virtus, non dos, in uxoris delectu spectanda. 62. d
 Virtus una & eadem mulierum ac uirorum. 26. d
 Virtus bonum semper manens. 134. c
 Virtus, filia una Dionysij tyrani. 107. a
 Virtus à dijs non datur. 245. d
 Virtus à materia semota. 13. a. b
 Virtus una, pluribus nominibus utens. 13. a. b
 Virtus in senio perfecta. 181. e
 Virtus parentum filijs peccantibus ad memoriam reuocanda. 6. d
 Virtus in lucem effrenda. 132. a. & deinceps
 Virtus maxime obnoxia inuidiæ. 26. b
 Virtus sola beat. 42. a
 Virtus triplex. 16. d
 Virtutis elementa duo. 44. b
 Virtutis rudimenta difficilia. 177. d
 Virtutis progressum ut quis in se sentire possit. 169. c. 173. a. & deinceps
 Virtutis accessionem fieri posse. 169. d
 Virtutis in itinere, nulla est quies. 170. b
 Virtutis in philosophia profectus. 170. c. & deinceps
 Virtutis diuitiæ nulli rei conferendæ. 122. d
 Virtutis & uitij consideratio. 158. e
 Virtutis profectus ut fiat. 142. a. b
 Virtutis & fortunæ commissio. 99. d
 Virtutis in prælium aduersum fortunam euntis deductores. 99. d
 Virtutis templum apud Numantinos. 100. a. apud Romanos. 101. b
 Virtutis & Honoris templum. 100. d
 Virtutis mediocritas. 14. b. c
 Virtutis femina homini innata. 10. c
 Virtuti ad animum inducendæ, una uia aurium. 174. b
 Virtuti nullum aurum comparari potest. 122. d
 Virtutem ad parandam consuetudo maxima uim habet. 41. a

Virtutem excipientia incommoda, non ab ea deterere non debent. 173. b. c
 Virtutem ita cumulandam, ut auari diuitias cogunt. 173. d
 Virtutem quærens senex philosophus quando ea utatur. 61. b. 119. b
 Virtutes mulierum uariæ. 26. c. d. & deinceps per totum librum.
 Virtutes Alexandri. 108. c
 Virtutes generalissimæ tres. 249. d
 Virtutum ac recte factorum differentia. 242. c
 Virtutum consequentia. 245. b
 Virtutum nomina uitij data, quæ mala sequantur. 113. c. d
 Virtutem acerrimam ut accumulatur. 170. a
 Virtutum progressus intermissio nulla faciendâ. 170. b
 Virtutum differentia iuxta Stoicos. 241. b
 Virtutum fundamentum quale esse debet, & quam diligenter superstruendum. 173. d
 Virtus humani ingenij in quos effundendum. 122. c
 Vis orationis expendenda, non fucus. 176. a
 Viscatrix fortuna. 101. e
 Visu maxime concitatur amor. 270. b
 Visio nocturna amorem concilians. 276. b. c
 Visum in bello mirabile. 35. e
 Visum in somnis felicem exitum fortitum. 110. b
 Visa animantibus etiam brutis accidit, non etiam sensa. 257. c
 Visa miranda. 228. a. b
 Visus ignis est. 236. d
 Visus adeo momentaneus ut est præditus, ut alteri mali originem iniicere possit. 208. d
 Visus inter reliquos sensus acutissimus. 236. c
 Visus ut fiat. 260. a
 Visus amissus conspectu cuiusdam humana specie augustioris. 35. c
 Visus perditus restitutus. 37. d
 Videndi ratio triplex. 256. d
 Vita malis plena. 246. a
 Vita omnis nostra in remissionem ac studium diuisa. 43. a. b
 Vita apud poetas quid. 163. d
 Vita pane & aqua transigi potest. 169. c
 Vita cum sermone nostro cõgruere debet. 175. c
 Vita est punctum. 89. b
 Vita est deorum depositum hominidatum. 88. d
 Vita ipsa inculcata etiam obiurgat. 119. a
 Vita hominis, umbra somnium. 85. a
 Vita nostra, fatale debitum. 86. a
 Vita optima quæ uirtute prædita, non quæ longissima. 87. a

Vites lasciuientes præ pinguedine terrea, exarescunt. 266. d
 Vitium uirtute non uitio uitandum. 117. b
 Vitia quæ in alijs reprehendimus, an nobis quoque insint, expendere debemus. 175. b
 Vita mollis amor. 176. d. 177. a
 Vitia, uirtutum uocabulis obtegentes. 113. c
 Vitia uirtutum nominibus laudata, quæ mala sequantur. 113. d
 Vitia contraria exprobrata. 115. a
 Vitia uiri in uxorem redundare. 18. a
 Vitia, hamorum multitudini similia. 25. d
 Vitiolum auctum esse & immutatum. 170. a
 Vitiolum ac uirtutum æqualitas. 242. c
 Vitijs ad animum multi aditus, uirtuti unicus. 174. b
 Vitijs quæ redarguas, obnoxium etiam te ipsum esse fingas. 119. b
 cum Vitijs nullæ sunt homini induciæ. 170. b
 Vituperationis importunæ malum. 117. a
 ut moderanda sit. 6. a
 Vitæ cur dicantur aqua. 236. c
 Vlciendi inimici ratio. 121. a
 Vltio in millesimum annum dilata. 229. a
 Vltio non bene per iram exercetur. 140. a. b
 Vltionem sui uel minima animalcula docent. 56. d
 Vltione quis recte utatur. 140. c
 Vltia sine pluuia squalleat. 263. d
 Vlysses homo somnolentus quibusdam putatus. 176. a
 Vlysses à procijs irrisus. 176. a
 Vlysses quare à Circe dilectus. 17. c
 Vlysses prudens, modesta Penelope. 18. a
 Vlysses cuius filius. 83. b
 Vlysses improbi patris filius. 227. a
 Vlysses & Diomedes. 5. b
 Vlysses Ithacensium rex. 240. d
 Vlysses è caprisco pendulus. 98. c
 Vlysses à Calypso ueste preciosa donatus, illam in naufragio ut perniciosam abijcit. 234. b
 Vlysses cur delphinum in parua gestarit. 154. c
 Vlyssis ædes Lacedæmone. 83. c
 Vlyssis ad inferos descendens prudentia. 142. d
 Vlyssis ædes iuxta Leucippidarum templum. 83. c
 Vlyssis prudentia. 165. c
 Vlyssis temperantia ab ira. 167. a. b
 Vlyssis odium. 229. a
 Vlysse charior suis fuit Alexander. 108. d
 Umbra hominis propter res fortes non crescit. 60. a

Vmbra comparatus adulator omnia imitans. 112. c
 Umbra somnium, hominis uita. 85. a. b
 Umbilicus tanquam anchora. 186. a
 Vnctionum usus. 126. b
 Vnctionum & balnearum molliities. 74. a
 Vngi sub dio, quare Flamini diali nefas. 74. a
 Vnguentum Lycurgus expulit. 62. d
 Vnguenti fragrantia. 113. a
 Vnguentum hyeme minus redolent. 266. c
 Vnguentorum usus. 188. a
 Vnguentarios luxus inuenit. 233. d
 Vnguis leonini nota haud temere inueniatur. 148. a
 Vnguium generatio. 262. b
 Vngule asinæ firmitas. 240. a
 Vngulari debilitati summa bouum cornua peruncta profunt. 230. a
 Vnicus foetus feruentius diligitur. 159. c
 Vnitus, numeri principium. 71. c
 Vniuersum an unum. 251. c
 Vniuersi ac totius differentia. 254. a
 Vnum ad bonum duobus detrimentis uestuntur mortales. 86. a
 Vnum se pro omnibus ciuibus uir uere ciuilis discrimini obijcit. 8. c
 Vnum quid sit. 251. c
 Vno modo perficitur officium, pluribus ab eo disceditur. 14. b
 Vnocoli irrisi uultio. 43. d
 Vocabula rebus seruiant. 163. d
 Vocabulis abutitur assenatores. 113. c
 Vocationem quisque suam sequi debet. 97. a. b
 Vociferationes nimie fugiendæ. 126. a
 Voconij filia deformi facie. 55. c. d
 Volatilia, subtilioris cibi. 126. c
 Voluntas etiam, non solum factum hominis puniendum. 117. c
 Voluntas magis in donante expendenda, quam donum. 45. a
 Voluntas regum celerrimè effectum consequitur. 129. c. & deinceps
 Voluptas bonum, sed non finis. 242. c
 Voluptas et sanitas non sunt bona. 243. b
 Voluptas ex animi uirtute comparanda. 158. d
 Voluptas orationis magis persuadet. 26. d
 Voluptas ueneræ grauis acerbæq; dormina. 133. c
 Voluptatis breuis causa, magna deposita felicitas. 48. d. 124. d
 Voluptatis ratio. 262. d
 Voluptatem sequentibus, corporis sanitas negligenda. 124. c
 Voluptates abdicandæ philosophiæ studio. 170. c. d
 Voluptates ab animo in corpus scatenentes, perniciosissimæ. 124. a
 Voluptates an omnes corpori permittere. 124. d

Voluptates maximas sanis obtingere, non egrotis. 125. b
 Voluptates & appetentiæ unde sint animalibus. 262. d
 Voluptates maximæ è reipublicæ administratione capiuntur. 180. a
 Voluptates animi præstantiores quam corporis. 179. d. 180. a
 Voluptates honestissimæ. 180. a
 Voluptates superare ratione, sapientis est. 42. d
 Voluptatum species tres belluina. 163. b
 Voluptatum illecebras natura sponte suggerit. 174. c
 Voluptatum amorem, dolores sequuntur. 136. b
 Voluptatibus desinensibus elegans est & earum cupiditatè desinere. 133. c
 Voluptuosa uita. 42. d
 Vomitus encomium. 176. d
 Vomitus incommoda. 127. b
 Vomitus pharmaci extortit malum. 127. c
 Vorago terræ uelut humanam animam desiderans. 36. a. b
 Vox, agitatio spiritus uelut in ipso fonte. 126. a
 Vox Græcis unde dicta. 259. c
 Vox quibus non sit acrius intendenda. 125. d
 Vox an incorporea sit. 259. d
 Vox in musica quæ gratissima. 14. c
 Vox quid sit. 259. c. 260. a
 Vox sine numero esse non potest. 269. b
 Vox una multos sonos efficit. 259. d
 Vocis exercitij commoda. 126. a
 Vocis consideratio. 259. c
 Vocis definitio. 20. a
 Vocè ut exerceat Demosthenes. 192. d
 Vocum modi antiqui. 23. c
 Vocum musicarum diuisio triplex. 24. b
 Vocum interualla qualitates esse, non magnitudines. 269. c
 Vrbs quæ sit ubi tutò habitetur. 61. d
 Vrbs gloria claritatè ciuib. affert. 49. b
 Vrbs euersio facilius quam constructio. 58. d
 Vrbes nassam ingredientiæ pictæ. 49. d
 Vrbum condendarum pars potissima principium. 100. d
 Vrbanitates ut dicendæ. 121. b
 Vrbanes cur oleum ore cõtineant. 265. a
 Vrsus egrotans formicis mansis curatur. 266. c
 Vrsus in casses collapsus cur eos non arrodatur. 266. d
 Vrsi factus infirmis. 185. c
 Vrsi mirum ingenium. 150. a. eius astutia in aluo adstricta laxanda. 150. d
 Vrsi manus cur dulcissimam carnem habet. 266. a
 Vrsarum & aquilonis eleuatio. 254. c
 Vrsque ad aras amico cõmodandum. 5. a. 49. e
 Vrsus multi merguntur. 234. b
 Vrsus

Vsura propter necessarias res non contrahitur. 234. a
 Vsura detestatio. 233. a. & deim per totum librum. 233. c
 Vsura fecunditas. 233. c
 Vsura quibus in rebus contrahantur. 133. a
 Vsus diuitiarum qui sit. 133. c
 Vsi esse quae cuiquam possint, non corumpenda. 76. c
 Vteros suos nudos uiris suis in urbem e praedio fugientibus mulieres cum exprobratione ostendunt. 28. a. 67. b
 Vtilia magis quam delectabilia eligenda ciborum genera. 128. b
 Vtilium & inutilium dignotio in brutis, a ratione est. 146. a
 Vtilitas etiam ab inimicis capi potest. 175. a
 Vtilitas ex conuiciando. 49. b
 Vtrius sit somnus & mors, animae, an corporis. 262. b
 Vua ante aequinoctium autumnale non gustanda. 74. a
 Vuæ sapor. 264. b. 266. b
 Vulcanus artium inuentor. 236. d
 Vulcani nomine Deus intellectus. 163. d
 ignis nonnunquam. 164. a
 Vulcani aedes cur extra Romam. 74. c
 Vulgus, velut fera natura suspiciosa & uaria. 2. a
 Vulgus commotum ut sedetur. 7. b
 Vulgus maxime largitione capitur. 11. b
 Vulgi iudicium non sequendum. 42. a
 Vulgi & multitudinis rationes uiuendi mutare difficile. 2. a
 Vulpes Telmesta. 68. d
 Vulpes à vicinis semel, abigi illos cur nollet. 181. d
 Vulpes ut hamum eijciat. 151. d
 Vulpes gruæ conuiuio excipiens. 157. b
 Vulpis cum pardali contentio. 131. b
 Vulpis astutia in glaciato flumine transiendum. 149. a
 Vulpina pellis assuenda, quod leonina non peruenit. 51. a
 Vultur in augurio. 78. a
 Vultur uiscera euomens, nihil alienum facit. 234. b
 Vulture cur potissimum in augurijs uentur Romani. 78. a
 Vultures omnes femine. 78. b
 Vultures ad cadauera odore trahuntur. 266. c
 Vulturibus comparati alienorum incommo-
 dum exploratores. 120. d
 Vxor qualis legenda. 18. b. 40. c. 44. d
 Vxor, uiri moribus consonet. 17. d. 18. a
 Vxor nullum proprium nec amicū nec affectum habere debet, sed cum uiro communem. 17. d
 Vxor legitima ut se maxime gratam uiro reddat. 18. b
 Vxor splendat uiro, non alijs. 17. c
 Vxor maritum imitetur. 18. a
 Vxor detrahitricas caueat. 19. a
 Vxor uiro loquente sileat, & silete loquatur. 18. d. 19. a
 Vxor ne sit amicae similis. 18. c
 Vxor uiro pareat. 18. c
 Vxor laeta sit coram uiro. 18. c
 Vxor, mariti parentes suis praeferat. 18. d
 Vxor freno regenda. 17. c
 Vxor non oculis aut digitis capienda, & cur speculo utatur. 18. a. b
 Vxor non habeat amicos proprios, sed cum uiro communes. 18. a
 Vxor uirum exhilarare debet. 18. c
 Vxor sterilis uiro permittit undecumque possit prolem suscipere. 35. b
 Vxor cur repudiari non possit. 74. d. 181. b
 Vxor una cum uiro consecratur. 74. d
 Vxor sicut numerus cubus. 79. a
 Vxor uiri amantior in syluis à canibus laniata. 38. a. b
 Vxor absente marito fornicata, reduncem maritum dolo tollens, à filio postea uindicata. 39. d
 Vxor Pittaci mensam conuiuij euer-
 tens. 96. b
 Vxor Phocionis, uiri res claras mundum suum muliebrem ducebat. 19. d
 Vxoris ducenda ratio. 15. d
 Vxoris Aristotimi suspensum. 31. a
 Vxoris pusilla ducta ergo multatus à suis Archidamus rex. 40. c
 Vxoris in uirum imperium turpe. 153. d
 Vxoris sine fame consilium Pististratus. 50. c
 Vxoris peccata ut leuanda. 97. d. 142. a
 Vxoris Plutarchi frugalitas. 187. c
 Vxoris suae accusationem ut redemerit Lycurgus. 192. a
 Vxori senui siccis oculis aspidens, canis morti illachrymans Ulysses. 98. a
 Vxori domus custodienda. 18. c
 Vxor opus est Gratij. 18. b. c
 Vxori, uir dominetur. 17. c
 Vxorem propriam eijciens, ut sua imitatione alter etiam suam eijceret, quam deperibat. 112. d
 Vxorem praesente filia osculatus, senatu motus. 17. d
 Vxorem ducant lasciuia, & qualis sit uxor ducenda. 44. d
 Vxorem ducentium come cur hasta discriminentur. 77. d
 Vxorem repudiare quare non liceat. 74. d
 Vxorem cur Maio mense non ducant. 77. d
 Vxorem reuereri debet maritus. 19. c
 Vxorē qui modò duxisset, ab exactione publica immunis preteritus. 7. d
 Vxore eadem & amica uti non possimus. 18. c

quid responsum sit. 48. a
 Xenocratem philosophum Lycurgus liberat. 192. a
 Xenocritus Locrestis musicus. 20. d. 21. a
 Xenocritae Cumae uirtus. 34. c
 Xenodamus Cytherius musicus. 20. d. 21. a
 Xenophanes Colophonius Homeromastix ab Hierone tyrano irrisus. 46. a
 Xenophanes Lagi meticulosus ad talos. 135. c
 Xenophanes pauper. 46. a
 Xenophon de principe. 9. c
 Xenophon Socraticus de filij obitu. 89. c
 Xenophon ad quid legendus. 171. b
 Xenophon in Agesilai comitatu. 58. a
 Xenophonis constantia in nuncio mortis filij. 89. c
 Xerxes & Agesilaus. 35. c. d
 Xerxes Leonidam sollicitans. 62. a
 Xerxes etiam mari ac monti minatus. 138. d
 Xerxes animi sollicitudine moriens. 271. b
 Xerxis amicus unicus Demaratus. 178. b
 Xerxis humanitas. 65. c
 Xerxis probè dicta & facta. 45. b. c
 Xerxis stoliditas. 203. d
 Xerxis aduersus Graecos copia. 35. c. d
 Xerxis felicitatem considerans, consideret & subditorum illius miseriam. 96. b
 Xerxis & Ariamenis fratrum insigne concordiae exemplum. 270. d
 Zariadræ & Odatidis mirus amoris ortus. 270. b
 Zelia Lyciorum colonia. 28. d
 Zelotypæ mulieri diuortium querenti consilium. 19. a
 Zelotypia, amoris ueneri comes. 173. b
 Zelotypia infelix exitus. 38. a
 Zelotypis mulieribus obtrepatrices non admittende. 19. a
 Zeno generationem corruptionemque quare sustulit. 235. c
 Zeno Citiens theatrum gestorum Antigoni secundae. 48. d. idem cātu Amcebei commotus. 14. a
 Zeno Citiens moritur. 48. d
 Zeno cithara motus. 14. a
 Zenonis de Theophrasto dictum. 171. a
 item in naufragio. 120. d
 Zenonis Mnaset Citiensis filij opinio de rerum principijs. 251. b
 Zenonis respublica. 103. c
 Zenonis equanimitas in aduersitate. 92. b
 Zenonis in rerum amissione constantia. 92. b
 Zenonis opinio de spermate. 141. d
 Zenoni Citeo philosophandi occasio. 95. a
 Zephyrus & alij uenti, unde dicti. 257. a
 Zephyrus, uentorum omnium celerissimus. 267. b
 Zepoetus Bithyniorum rex. 83. d
 Zeuxidami apophthegmata. 64. b
 Zeuxis cur tardè pingeret. 159. d
 Zodiacus circulus. 251. d
 Zoilus sacerdos mulierem occidens. 82. d
 Zona quinque. 254. b. d
 Zopyrus Darij amicus nares sibi & aures pro illo amputauit. 45. b
 Zopyrus Byzantius historicus. 39. d

PLVTARCHI CHAERO
NEI POLITICORVM, SEV DE CIVILI
institutione, opus, ad Traianum
Imperatorem.

NICOLAO SAGVNTINO INTERPRETE.

A

I QVAM ad rem poëticum illud accōmodari potest, ô Menemache, Ex Achæis nemo reprehendet uerba, nec obloquetur, uerum res exitum inuenit nullum: haud absurdè ijs quoq; philosophis mihi conuenire uidetur, qui ut aliquam rem adeas adhortantur quidem, sed nihil ipsi suggerere, nullam uerè rationē, quonam pacto id fieri oporteat, afferre uidentur. Sanè non illis ab similes, qui lucernæ ut ardeat lychnum emungunt, & manu contrectant, cæterum olei nihil omnino infundunt. Equidem te iam pridem ratione atq; consilio uideo ad rempub. capessendam impulsū, uolentē pro domestica nobilitate & gloria, in rebus patriæ cum dignitate uersari, atq; iuxta & uerborū oratorem, & rerum actōrē effici. Verum quod per ætatem tibi philosophiæ nauare operam minus licuit, neq; in aperto & sub dio, ut aiunt, negocijs te publicis, atq; rei administratione ciuili exercere quiuisti, & facta conspiciere, unde non tam oratione & uerbis, quàm ipsis rebus exempla capere posses: proinde petis à me, ut tibi præcepta dem aliqua, quæ ad rempublicā administrandam, atq; dignitatem tuendam attineant. Id quicquid est operæ, tibi negare periniquum equidem duxi: opus uerò ipsum diligentia & desiderio tuo, uoluntate item erga te mea dignū ut euaderet, uehementer optauī. Demū, ut tu poposcisti, uarietate sum exemplorū paulo accuratius usus: quippe qui ex industria multa undiq; congesti, Principio itaq; uoluntas & propositū ipsum reipub. capessendæ ueluti fundamentū aliquod firmū atq; praualdū

Propositum reipub. capessendæ quale esse conueniat.

B

nemue iniicere uideatur, æquæ ac si res tanta inanis studio gloriæ, contentioneue ulla, postremo cessatione & ocij gratia suscipi uideretur. Nam ut quibus domi nil boni usui est, libenter hi foris degunt, atq; nullo rerum usu maximā partem temporis in foro absumunt: sic quoq; nonnulli, quod sibi nihil operæ precium domi priuatimq; exhibetur curandum, publicis se propterea implicare negocijs pergunt, nō secus atque si terendi ocij gratia sibi duntaxat eō diuertendum esset. Pleriq; alij forte fortuna rempub. attigere, qui mox fastidio & rerum satietate affecti, inde uersi ad ocium se à negotio uindicare percuperunt: quod facile sibi efficere nequiverunt, ut quibus idem accidit, quod ijs qui gestationis, ac paulūm exercendi sui causa nauem ingressi, leuem futurā ac facilem nauigationē rati, porro tempestate subita in pelagus tracti, terram uersus identidem spectant: qui etsi facti à se poenitet, at nihilominus inuiti & anxij nausea uertigineq; affecti manent in nauī. Er hos candida in tranquillitate pulchellæ nauis cursu sulcandi maris per iniuriā numinis cupido uana incessit. Hi mihi uident cum poenitentia facti, tum uerò mœrore animi, maximæ rei detrahere, quando aut assequendæ gloriæ spe adducti, postea in ignominia incidunt, aut terrori se alijs futuros opum ingenti uirati, demum periculosis ipsi negocijs impliciti perturbantur. Enim uerò qui ut sibi maximè cōuenit, & rationis & consilij ductu pulcherimū hoc reipub. gubernandæ negociū capessunt, nulla hos harum rerum à proposito abstertere potest, nec poenitet, nec piget coëptorū, ut retrò cogitatione cogantur respicere. Nec enim tanquam ad nundinas & lucella eundum est ijs, qui sibi gubernacula reipublicæ cōmitti uolunt, quemadmodū Strato clem illum & Dromoclidem accepimus solitos sese mutuo ad messem aureā inuitare: sic enim ioco tribunal & curiam appellitare con-

Curia à Strato de Dromocli de messis aureæ uocitata.

A

C ut inde ad extremum perierit. Qui uero æmulatione ambitioneque ducti, fingere se, atque histrionum in morem ad spectaculum componere pergunt, hos rerum suarum tædium capiat demum necesse est: quando quidem aut ipsi, quibus imperitare cupiunt, seruire coguntur: aut hos, quibus obsequi maxime & placere uolunt, offendunt. Mihi quidem uidetur, eos cepti mox pœnitere, & animo perturbari, qui se in aliquem puteum temere & ab re demittunt: ipsi uero recte euenire, ut & rebus semper modice atque modestè utantur, & nihil contingat, quod ulla eos molestia & difficultate implicitos habeat, qui freti consilio, per ocium, non præcipites, sed ex instituto eò descendunt: quippe qui actionum omnium, atque uitæ totius finem honestum sibi constitunt & proponunt, nihil præterea aliud. Hac uoluntate, his artibus, hoc firmo incommutabilique innixum iudicio, uertere se inde ad mores ciuium cognoscendos oportet, atque eorum penitus exploranda atque pertractanda ingenia. Quæ res temperamenti optimis atque rationibus constituta eiusmodi est, ut appareat plurimum, ualeatque longè necesse sit. Etenim statim mores & ingenia conari mutare populi, nouisque ea legibus moderari extemplo uelle, non modo non facile, uerum ne tutum quidem omnino est, ut res quæ multo tempore, & ingentibus uiribus indiget. Proinde quemadmodum uini usus in initio quidem arbitrio atque lege bibentis regitur, ubi uero sensim ac placide calefecerit hominem, immutare continuo incipit, atque nouis imbuiere moribus: hac ratione decet uirum ciuilem, & rempub. tractare incipientem, tandiu ciuium moribus consentaneè uiuere, & se ad eorum naturam accommodare, atque scite coniectura sectari ea & assequi, quibus populus soleat delectari, & quibus adduci facile, donec opinione uirtutis, & fide iam comparata, autoritate inniti possit. Varij enim sunt populorum mores, uaria ciuitatum ingenia. Atheniensis populus facile concitatur ad iram, at idem facile ad misericordiam flectitur: celeriter suscipiari, quam tardè & leniter edoceri mauult. Ut ad opem ferendam in gloriam & humilibus promptior est, ita iocos atque ridicula libenter amplectitur. Eum coram si laudes, delectatur: hunc ipsum si reprehendas, grauatè non fert. Formidabilis est uel principibus: idem dehinc humanus, & clemens etiã hostibus. Alia Carthaginensium est natura, alia morum & uitæ ratio. Acerbi sunt, tristes, facile magistratibus parent: ijdem subditis sunt molesti & graues, ignaui aduersus pericula, immanes & truces ira perciti, persistunt pertinaciter in sententijs, ad iocos & urbanitatè duriores, quos ulla ridicula mollire gratia possis. Iis nunquam probari posset illud Cleonis, qui iam coactò senatu, dijs se inquit rem sacrã fecisse, hospites lautè accepturum, precari perinde senatum in præsens dimitti, atque in diem insequentem reijci. Id risu Athenienses excipientes, continuo coetum soluerunt. Multo minus Alcibiadem tolerandum censuissent Carthaginenses, cuius, dum sententiã frequentè senatu de re seria dicit, coturnix euolauit è sinu. Eam Athenienses auiculum studiose per curiam cursitanter occupati, Alcibiadi reddiderunt. Vtrumque Carthaginenses necassent, ut puta corruptos delictis, atque per lasciuia molliter contumeliantes. Quandoquidè Hannoni, uiro insigni, quod leonis in expeditione opera usus esset ad utensilia conuocanda, in simulacra affectatæ tyrannidis, pœnã exilij irrogarunt. Equidè arbitrator ne Thebanos quidè destituros fuisse, quod minus hostium literæ, quæ in eorum manus uenissent, resignatæ perlegerent. Atqui Philippi tabellarijs captis, qui literas ad Olympiadè datas deferrent, Athenienses non resignarunt, mariti peregrinantis arcanã uxoriã comitatè detegendam omnino atque referendam minimè arbitrati. Rursus mihi non uident laturi fuisse Athenienses fiducia atque libertatem Epaminondæ, cui dies dicta cum esset, causam ad populum dicere noluit: quin è theatro per concionem incedens, sese in gymnasium omnibus spectantibus contulit. Multo minus Spartiatis æquanimitè accepturos fuisse puto Stratoclis scurrilitatè, atque adeo insolentiam: is enim perinde ac re optimè gesta uictoriæ partem nunciū accepisset, supplicatio dijs immortalibus, ut publicè decerneret retulit persuasitque. Non multo post cladis acceptæ certo nuncio, proque eo, illius factum populo, ut par erat, indignè ferente, singulos rogabat, num iacturæ quippiã fecissent, quod totum triduum per se illa fuissent læticia & opinione affecti. Enim uero aulici, & ut sic dicam, cortales adulatores, uelut aucupes uoces imitantè aulicorum, cæterisque rebus similes se fingunt, nempe ut hisce artibus regibus se maxime insinuent atque comendent. Sanè ciuè, qui rempub. rectè administrare uelit, mores & uias uulgi effingere atque imitari minimè decet, scire duntaxat ac probè tenere, qua quisque maxime ratione capi adducique possit. Ignoratio enim eorum, quibus cum tibi uiuendum est, ut opinione & spe frustreris, ac ceptis sæpenumero decidas, in causa est: quod non minus in ciuitatibus, quam in amicitijs regum usu uenit. Mores proinde ciuium tum leniter atque scite tractandos moderandosque, meliores efficiendos aggredi debes, cum tibi iam uires sunt, & autoritas

Quousque deceat uirum politici, ciuium semoribus accommodare.

Parasiti aulici.

A toritas comparata apparet. Vulgi enim & multitudinis rationes uiuendi derepentè immutare, atque aliorum traducere, difficile nimirum & nimis arduum est. Caterum te ipsum ita excolere, ita mores exornare tuos, sic uitam omnem tuam tueri debes, ut qui in aperto medioque spectaculo, ante omnium oculos uitam acturus sis, neminem celaturus. Quod si tibi non tam facile forte fuerit uniuersa omnino, si quæ sunt, animi extergere uitia, penitusque emaculare, illa certè tibi tollenda, minuendaue sunt, quæ apparent maxime, primoque conspectu occurrunt. Auditui & memoriæ proditum est, Themistoclem, ut animum ad rempub. capeffendam appulit, cõpotationibus comestationibusque primò abstinuisset, secundo loco uigilijs se sollicitum & sobrietati dedidisse, amicis dicere solitum, quod minus dormiret, Miltiadæ sollicitari trophæo. Pericles item ratione uiuendi, & cultum corporis traditur immutasse: in celsutardo, orationeque leni usus est, compositum os, & uultum sibi constantè solitus præ se ferre: postremò manu contenta intra amiculum, unam omnino usurpassè uiam quæ ad forum & curiam duceret. Non enim cuiusuis est, neque tractatu & factu facile, uulgus & multitudinem salutaribus alluci rationibus, & in officio contineri. Sat erit, si uelut fera natura suspiciosa & uaria, uocem atque aspectum rectoris minimè reformidans, regimen & frænnum admittit. Vthæc igitur præclare curare optimè est, ita quoque uitam sibi quisque & mores pulcherrimè excolere debet, quod prorsus omni nota uituperationeque careat: quando præsertim eorum qui rempub. præsumunt, non modo singula uerba, nec res tantum publicitus gestæ animaduerti notarique solent, sed uirtus quoque, ioci simul & seria quæque, domus, ipsa familia, uxor, cubile, curiosius conquirunt. Quid hoc loco commemorare Alcibiadem attinet, quæ circa rem communem administrandam solertissimum habitum, atque inuictum cõperum imperatorem, uiuendi licentiã atque animi ferocia perdidit: cuius cætera uirtus ob sumptus immoderatione, & uitæ luxuriã, parum rempub. uisa est profuisse: quando Athenienses Cimoni uinum, populus Rom. Scipioni somnolentiam soliti exprobrare tradunt: quippe qui nihil præterea aliud, quod illis obiectari posset, haberent. Verum in Cn. Pompeium inimicos cauilatos accepimus, unico digito caput scalpere deprehensum. Quæ admodum enim indignius ferri, maiorisque haberi solent dedecori uerrucæ, ficusue in facie, quam nota, nauis atque muti

B lationes in reliquo corpore: sic etiã ob eam, quæ plerisque omnes de principatu atque ciuilibus magistratibus tenet, opinionem, utpote de re magna atque dignissima, quæ omni facinore atque temeritate uacare debeat, minima quæque principum, & rempub. administrantium errata notantur, & pro magnis habentur. Eam ob rem Iulius Drusus Publicola haud immeritò claruit, quod domus eius ex pluribus partibus uicinis conspicua cum pateret, & quinque eam talentorum omnino sumptu faber quidam auersurum atque comodius directurum reciperet: Decem, inquit, dabo, si totam ita exponas conspicuam, ut uniuersi ciues, nedum uicini, perspicere queant, qua domi meæ ratione uiuatur. Nempe uir erat modestus ac frugi, nec ei forte eiusmodi domus perspicuitate opus erat, qui uirtutis egregiæ specimen, & præclaræ uitæ documenta eruditissima quotidie foris dabat. Uulgus igitur mores, uitam, actiones, consilia omnia eorum qui rempub. præsumunt, curiosissimè rimari atque intraspicere solet, etiam si hoc altè admodum obtegat, & tanquam uelamentis obnubas & abdas. Nec minus hoc accidere amat ex priuatis, quæ ex publicis studijs: quo fit, ut ijdem alium ament & admirentur, alium oderint & pro nihilo ducant. Cur igitur, dicit quispiam, sceleratorum quoque, nequiterque uiuentium opera plerumque ciuitates utuntur? Propterea, quod sæpe mulieres prægnantes humum, lapillosque, nausea uero affectæ saluginem, & id genus edulia persequuntur, sanè non multo post respuunt, atque ab illis abhorrent: haud absumili ratione ob luxuriã & delicias populus seu inopia meliorum rectorum quibusuis utitur, mox eos abominatus negligit & minimi facit, eaque in se dici sæpenumero delectatur, cuiusmodi sunt quæ Plato Comicus populum usurpantem inducit: Apprehende, apprehende manum que celerrimè meam, Agyrium decreturam imperatorem, & rursus quarentem peluim ac pennam scelus euomat. Dicentem denique, officit mihi linteum ad tribunal eunti, depascitur foetulentum caput morbus teterrimus. At populus Rom. pollicente nescio quid Carbone, & iurisiurandi adiectione id affirmante, fore adiurauit contra, asseuerauitque, fidem se illi non habiturum. Lacedæmone uero Demosthenes quidam in senatu autor sententiæ fuit satis salutaris, & rei qua de agebatur idonea. Ad quam repudiandam pro indignitate autoris uisus est senatus propensior. Proinde Ephori alium ex senioribus delegerunt, cui id negocij sententiæ dicendæ demandauerunt, tanquam ex uase obsoleto & fordido ad parum bene imbutam rem transfundendam consentes, quod multitudini acceptior fieret. Tantum momenti in rebuspub. probitatis opinio possidet. Ad hæc uero ciuile ius & gratia eloquentiæ non in po-

Principum in re pub. uirorum actiones omnes diligenter notari.

Quare ciuitates à sceleratis plerumque gubernentur.

C strems ducenda est, uirtute magistra & principe. Non enim rhetoricā suadendi opificē, sed aditricē esse debemus existimare. Quā ratione illud est corrigendū Menandri: *Mores dicentis sunt qui persuadent, non oratio.* Re em̄ uera utrunq; est quod rem efficit, mores nimirū atq; oratio: nisi quispiā dicere uelit, nauē à gubernatore duntaxat dirigi, non à clauo quoq; & equitem esse qui equū in gyros uerset, nō etiam frēnum: ita ciuitatē quoq; oratorum uita & moribus regi, non & oratione, nempe qua ueluti gubernaculis ac frēno utatur, quibus maximē uersatile animal, ut Plato inquit, tanq; ē puppi regatur atq; uersetur. Quādo enim reges illi magni & Ioue sati, ut inquit Homerus, tamenli sceptris & purpura nobiles, satellitibus cōstipati, deorū demū oraculis inflati & tumidi, uulgus territate soliti, ac sibi subiicere, uolebāt tamen uerborū oratoris effici, gratiamq; dicendi nequaquā aspernabantur, conciones, in quibus clari solent effici uiri, nō negligebantur, nec Iouem duntaxat consiliū praesidem obseruabant, bellicosumq; Martem, aut militariē Mineruam, sed Calliopen quoq; uenerabantur, quę regibus ueneranda comes accedit, ferociam atq; duritiā uulgi suadela leniens atq; pudore. Homo certe priuatus de ueste atque habitu populari ciuitatē regere, uoluntatem populū preualere, multitudinis moribus modum facere nunquā poterit, ni oratione & eloquentia praeditus sit, quā una suadeat, afficiat, flectat, ducatq; multitudinē. At uerō gubernatores nauitū alijs utuntur iussoribus, qui imperata excipientes ad alios deferant: qui autem rempub. regere uult, mentem sē secum uelut gubernatorem habere debet: orationem insuper, quā accepta mentis imperia demum in alios a dat, ne idem ipse uoce externa indigere uideatur, neue ut Iphicrates Aristophontis superatus oratione, meliorem esse dicat aduersariorū actorem, ceterum suam ipsius causam longē potiorem: ne saepe quoq; Euripidis illa in mentē ueniant, *Utinam miserū mortalium genus elingue & infans sit, resq; ipsa pro uoce hominibus sint, quōd qui grauitate praestant orationis, pro nihilo habeantur.* Quę quidem Alcamenī nimirum, & Nestote, & Ictio, reliquisq; sordidis illiberalibusq; opificibus dicere concedendum est, dicendi commoditatis expertibus: ut Athenis quondam duobus architectis propositis ad opus quoddam publicum affabrē faciendum, uter esset praestantior cūm quareretur, alter disertior **D** scilicet, & qui ad orandum scitior atq; comptior esset, orationem iam inde ab initio meditata, ad populum eam de aedificio & opere habuit, affectu demū & mouit. Alter uerō arte quidem longē praestantior, ceterū dicendi imperitus, uerborumq; inops: *Viri, inquit, Athenienses, quā iste pulchrē disseruit, equidem re efficiā. Ii sunt, ut inquit Sophocles, qui opus omnino curandum suscipiūt, uelut ferrum in anime plagis obnoxium in incude tundentes producant.* At cultor ille canae Mineruae, atque consultissimae Themidis, quā conciones agere, cœtusq; dimittere nouit, oratione usus tanquam instrumento, nunc confingendo res inter se atq; apte conglutinando, nunc quā obstant operi molliendo leniendō ue, & quā ut nodi grumuliq; circumstant stipitem, uel ut ferrum ferrugo, repurgando, omnino ciuitatē exornat. Quas ob res Periclis rempub. gubernandi ratio, uerbo quidem, ut Thucydides inquit, popularis esse uidebatur, re uerō, uī & facultate orationis unius omnium primi uiri regebatur imperio. Quādo Cimon erat uir ille quidem bonus, Ephialtes item atq; Thucydides: sed ab Archidamo rege Spartatarum idem interrogatus, uter, ipse ne, an Pericles lucta praestaret, haud faciliē dixerim respondit excipiens: ubi enim luctando illum ego prostrauero, mox ille dicendo cecidisse negat, deniq; spectatoribus ita rem habere persuadet, & euincit. Quā quidem dicendi facultas & uis, nō modo gloriam illi, uerum quoq; salutem ciuitati ferebat: eius enim dicto audiens ciuitas, suam ipsius cōseruabat felicitatem, alienis & exteris abstinēbat. Nicias uerō eandem rationem uoluntatemq; subsecutus, haudquaquā obtinuit, minimeq; adeptus est, propterea quōd suadendi cōmoditatis indigus erat, languidiore oratione tanquam obtuso fræno conatus populū flectere, atq; quōd uellet impellere, & unde cōmodum esset deducere: quā uī quadam cōpulsus ipse profectus in Siciliam, attritis penē ciuitatis opibus, ingenti reipublicae uulnere seipsum perdidit. Lupum quidem aiunt auribus teneri non posse, populum autem inde maximē duci oportet: nōn hīc artibus atque anfulis, quibus ineptē satis & inuenustē in exercitatu quidam, & eloquentiæ rudes ac imperiti, gratificari multitudinī quarunt, & sibi eam conciliare, epulis inquam, largitionibus, saltationibus, apparatu gladiatorum, spectaculorum editione, magnis demum sumptibus, quarum rerum studiofos equidem ambitiosos magis, quā populares habendos cenfeo: quandoquidem popularitas est, quā ratione orationeq; persuadet populum. Ceterum eiusmodi rationibus & illecebris plebem ambire atque mansuefacere, nihilo mihi differre uidetur ab arti-

A ab artificio uenandae decipiendaeq; ferae. Porro uiri ciuiliſ oratio ea sit, quae neque recens & theatralis, tanq; ostentantis cuiuspiā, & mollibus atq; floridis nominibus innectentis ferta, uideri possit: nec rursus ut Pytheas dicere solitus tradit, orationē Demosthenis lucernam olere, exquisitis scilicet curiose cōmentis, duris ambitibus examullim & ad perpendiculum exactē compositā: uerū ut musicis placet leniter atque placidē fides tractari, nō uī & impulsu cōcuti oportere, sic & in eorum oratione, qui reipub. consulunt & operam nauant, existere debet non astus, nō calliditas: non ipsi aptē artificiosq; tum dicendi, tum diuidendi sibi laudem arrogēt: quā ciuiliſ oratio ingenuitatis plena promatur, serat praese ueritatem & simplicitatem sententiarum, libertatem quā patrem deceat, prouidentiam, curam, prudentiam: gratificandi suadendiq; modum metiatur honesto: grauius id, aptis, idoneisq; tum uerbis, tum uerō sententijs efficiat: admittat in causis forenses dicendi acrimoniā: sententias, historiā, fabellas, translationes, quibus maximē auditores mouent, nō refugiat, modō aptē id & modestē efficiatur: ut ille qui dixit, *Ne facite Graeciam alteram captam oculo.* & ut Demades naufragia reipub. dixit à se tractari. *Item Archilochus: Ne Tantalū saxum huic impendeat insulae.* & Pericles, *Aeginam ueluti de oculo lemam Piræo detrahendā esse.* Phocion uerō super uictoria Leosthenis, *Pulchrum sibi inquit uideri stadium, uerū metuendū esse bellū recursū.* Et ut semel dixerim, grauitas & amplitudo orationis his qui reipub. praesunt maximē cōuenit. Huic rei exemplo sint orationes Philippicæ, & ex Thucydidis quam Sthenelaida Ephorus, quamq; Archidamus rex Plataeis habuit, quā uerō Pericles post pestilentiae cladem ad populum. *At uerō de Ephori, Theopompi, Anaximenis orationibus, quibus copias armāt, & instructas in aciem ducunt, hoc dicere possis, praesente ferro nemo tantum desipit.* Ad hanc non alienum est ab oratione ciuiliſ, cauillo nō nunquam uti, atque interdum ridiculo, modō res nō ad contumeliam fiat, neque scurriliter: quā ea ratione tractetur, ut ex usu dici & modicē uideatur, reprehendendi alicuius detrahendiq; studio. Maximē autem eiusmodi cōmendari solent, quae à laecestis prius, nō ipsiſ incipientibus, tanquam occurrentibus aliorum in se cauillis, reddi uidentur. Ex preparato enim his uti, & priorem esse qui mordeat, scurræ & risum captantis esse uidetur, praeterquam quōd improbitatis etiam affert opinionē, ut illa Ciceronis & senioris Catonis, atque Euxitheī, qui Aristoteli familiaris fuit: hi enim mordebant saepe dictis incipientes. At qui remordentibus ueniam simul & gratiam ipsa occasio praebet: ut *Demostheni*, qui, cum is qui ut fur male audierat, lucubrationes eius et nocturnas scriptiones paulō petulantius irrideret, respondit excipiens: *Scio me tibi molestum, qui noctu lucernam accendo.* Idem ad Demadem exclamantem: *Demosthenes me corrigere uult, nempe sus Mineruam.* At ista, inquit, Minerua priore anno in adulterio deprehensa est. *Lepidum etiam illud Xenæneti ad ciues suos.* Exprobrant ei quōd imperator exercitus ab hostibus esset uersus ad fugam: *At uobiscum, inquit, lepidissima capita aufugi.* Verum illa uitanda uidentur in ridiculis, ut nihil nimis, ut ineptē nō offendas auditores, ut teipsum non admodum deprimas, ut non ignauum & abiectissimū reddas, quemadmodum Democritus frequenti populo cōcionem habiturus pulpitum cūm ascendisset, sic se inquit ut ciues ipsos parum ualere, multumq; tumescere. Is clade apud Cherronesum accepta, proq; eo ciuitate mœrore affecta, orationem ad populum pro fugesto habiturus: *Nolim, inquit, ciuitatem tanta calamitate afflictam, ut me ea de re deliberrantem audire necesse haberet.* ut enim pusilli animi hoc, ita superius illud profectō infani erat, quorum neutrum ciuitatem regenti uiro conuenire uideri potest. Phocionis denique breuitatem dicendi omnes admirabantur: quippe Polyuctus Demosthenem aiebat esse oratorem amplissimum, Phocionem uerō persuadendo grauissimum: breuissima enim eius dictione uberrimas sententias contineri. Quamobrem Demosthenes ipse ceteros non magnificens, solitus dicere traditur, ut Phocionem surgere conspexisset, *Verborū meorū gladius iam surgit.* Maximē itaque annitendum est, ut oratione non interuacua meditatus cautē ad populum utare: quādo etiam Pericles ille priusquam orsus esset orationem, precari, & uota facere consueuerat, ne uerbum quidem ullum sibi in mentem ueniret, quōd à rebus ipsiſ uideri posset paulō alienius. Enim uerō ad respondendum cauillis, & remordendū, exercitatione & usu est opus, quōd promptē retorqueas. Subita enim sunt occasiones, & multa repentina in rebus publicis inducūt. Quo factum est, ut superari plerumque Demosthenes creditus sit, qui naclus occasionem, rem differre, quā ex tēpore respondere malle consueuisset. Alcibiadem praeterea memorat Theophrastus inter orandum quarere solitum non modō quā diceret, sed etiam quo dictione

Oratio qualis esse debeat.

Cnis genere, quo denique modo ea sibi essent dicenda: unde saepe numero haesitare rebus, & titubare in ipso orationis cursu deprehensus esset. Sanè qui è rebus ipsis, atque adeo ex ipsis occasionebus rem opportunè aggrediuntur, auditores facile mouent hi, & sibi conciliant, postremo quò uolunt impellunt sine negocio. Venit olim Athenas Leo Byzantius, populo inter se dissidenti de concordia suafurus: ubi uisus pusillus, derisui habitus est. Id ut ille animaduertit, per occasionem, Quid, inquit, uiri Athenienses, si uxorè meam uideritis? quid si se uestris illa subiiciat oculis? quæ tantilla est, ut uix me genu tenus pertingat. Maior hinc sublatus est risus. At, dixit excipiens, nos tantopere pusillos & breues, si inter nos dissidium esset, uix oppidum Byzantium capere possent. Cum in senatu Athenis de magnis honoribus Alexandro Macedoni decernendis ferretur, Pytheas orator acriter cõtradixit. Dicenti uerò cuidam, Tù ne Pythea ista ætate tantis de rebus uerba publicè facere audeas? respondit: Atqui is quem Deum uos decernere molimini, Alexander, me iunior est. Ad hæc, oratori ciuili uoce ualida & spiritu opus est, quippe qui nõ ad quodlibet, sed ad ingens & pugna certamen est descensurus, ne quãdo defatigatus iam, & sensim extingui incipiens, à rabula quopiam & uocali uociferatione atq; clamoribus opprimatur. Eam ob rem Catonem accepimus tempus nequicq; terere solitum, & totam diem concionari, ubi populo se uel senatui, occupato scilicet alicuius gratia studio, minus posse persuadere arbitraretur. De apparatu orationis & usu quæ dicta hæc tenus sunt, satis ei futura existimamus, qui hæc adeptus, uia hinc proficiscens quæ reliqua sunt conserui possit. Cæterum ingressus geminos, quibus ad rempub. capeffendam eatur, comperio. Alteram quidem uiam compendiariam, ad splendorem & gloriam peridoneam, sed non ita tutam, neq; citrà periculum. Longiorem alteram, & humilem illam quidem atq; pedestrem, sed satis securam atque in tuto positam. Sunt enim qui de aliquo præclaro & grandi soluente facinore, uelut de promontorio quodam in altum protinus uela dent, in mediam rempub. deferuntur, rati illud Pindari rectè dici: Inchoando operi pulchra uisus esse primordia iacienda. Videtur enim uulgus fatietate atq; fastidio quodam eorum quibus cum iam confueuit, ut in spectaculo nouum certatorem, ita eum qui recens rempub. capeffensit alacriter excipere. Celeritas enim incrementi comparatæ potentia liuorem euincere omnem, & inuidia locum nullum uidetur relinquere, & ut inquit Aristo: Nec ignis concipit fumum, nec gloria gignit inuidiam, si repente utrunq; atq; celeriter emicuerit. Illa enim aliunde alius carpit atq; obtreçtat, quæ paulatim & ociose uidet succrescere. Quo saepe numero factum est, ut in foro pleriq; priusquam florere cœpissent, penitus elangerint. Vbi uerò res ita agitur, ut de Lada memoria proditum est, cuius auribus plausus spectaculi, atq; sonitus ille carcerum dies noctesq; obstreperè solitus dicitur, ut quocumq; siue imperator, seu legatus profectus esset, corona triumpho magnificè donaretur: ubi, inquam, res sic succedunt, pari hinc ratione tam contemptores quam inuidi parum ualent, uel nihil potius. Hac uia Aratus gloriam consecutus est, qui Nicoclis tyranni interitum, gradum sibi ad capeffendam rempublicam fecit. Hoc pacto Alcibiades sibi uiam muniuit, inductis Mantineis ut in Lacedæmonios conspirarent. His Pompeius artibus nihil dum ad senatum alleçtus, decernendum sibi triumphum curauit. Sylla uerò intercedenti plures dixit esse qui solem orientem, quam qui occidentem adorent. quæ simul audiuit Sylla, substitit, atque adeo cessit. Iam uerò Cornelium Scipionem nõ temerè populus Romanus adductus præter legem Consulẽ declarauit, sed pugnam atq; uictoriam eius ad huc adolescentis Hispaniensem maximè admiratus, non multò postea quæ Tribunus militum apud Carthaginem gesserat. Quibus tamen gestis Cato senior exclamauit: Solus sapit, cæteri ut umbræ mouentur. Verumenim uerò hac tempestate, quando nullæ sunt amplius ciuitatibus expeditiones sumende, nulla bella militiæq; relicta imperia, nullæ tyrannorũ cædes, nulla bella iure sociali suscipienda, quænam initia quispiam capere possit reipub. præclare administrandæ: Iudicia omnino legationumq; functiones ad rerum omnium principes reliquæ sunt: ad quæ quidem munera subeunda, uiris certè opus est ingenio præditis, lingua, rerum deniq; usu. Sunt pleræq; præterea satis honesta & clara munia, tamen si iandiu neglecta, & propè desita in ciuitatibus, quæ si reducenda cures, gloria adferant. Quæ corruptioribus institutis, & inconsiderata licentia damno atq; dedecore ciuitatum illata sunt, si tollas corrigasue, ciuibus usui, honori tibi futura sint. Iam magna aliqua atque difficilis causa pulcherrimè iudicata, integritas atque fides patroni imbecilli clienti præstita, præsertim aduersus potentem litigatorem, iuris atque pudoris contra petulantiam magistratus libera propugnatio, uiam plerisque muniuit, atque præclarum ape-

Ad rempub. capeffendam uia.

Aperuit aditum ad rempublicam cum dignitate & gloria egregiè tuendam & gubernandam. Per multos alios uidimus per inimicitias & contentionem auctos claruisse, ad ortos ex industria homines, inuidiosa & formidabili autoritate pollentes. Maiore enim cum gloria autoritas deieçti iam hominis ad eum qui deieçit transfunditur. Verũ probum ac frugi hominẽ, & uirtute præstantè uirum, ob inuidiam oppugnare, ut Periclem Simmias, ut Themistoclem Alcmaon, ut Pompeium Clodius, & Meneclides orator Epaminondam, neq; ad gloriam est decorũ, neq; alioqui utile. Nam etsi decepta multitudo frugi hominẽ impugnarit, mox errato animaduerso, & instigatoribus agnitis, si facti se pœnituerit, iustissimam hanc simulq; facillimam multam peccati existimant, si autorem facinoris atq; impulsorem funditus perdant. E diuerso improbo facinorosq; homini siue calliditate & astu, siue superbia atq; fastu rempublicam sibi subiicienti, cuiusmodi Athenis fuit Cleon, qualis Clitophon, huic omnibus officere uiribus, eius potentiam decurtare, audaciamq; reprimere, præclarum utiq; facinus, quo ad rempub. capeffendam luculentũ patefieri aditum cernere licet. Haud me fugit, aliquando plerosq; qui aut senatui molesto & insolenti modum fecerunt, aut paucorum potentiam represserunt, ut Ephialtes Athenis, ut Phormio apud Elienses, autoritatem hinc continuo atq; uires adeptos: uerũ homini modo munera ciuitatis subire incipienti, hæc ratio ingentis est periculi plena. Quocirca meliora uidetur suscepisse auspicia Solon, qui cum inter se ciuitas dissideret, atque per factiones diuisa trifariam esset, in Diacrios, Pandieos, atq; Paralios (hæc enim omnino capita partium erant) nullis se immiscuit, nullis factiose se dedit, quippe qui cunctis cõmunem se præbuit, omnia dicens agensq; quæ ad concordiam ferrent: quã obrem cõmuni cõsulto, & discordiarum transactor, & legumlator egregiè declaratus est: ad extremum hæc uia, his artibus ciuitatem constituit, & rempublicam optimis institutis ac legibus temperauit. Illustrior itaq; ad rempublicam aditus atq; gradus existit, qui eiuscemodi principijs proficiscitur. Altera uerò uiam, quam tardiorẽ quidem, sed tutiorẽ esse mōstrauimus, pleriq; illustres uiri præoptauerunt, Aristides, Phocion, Pammenes Thebanus, Lucullus & Cato Romæ, Agesiãus Lacedæmone. Etenim quemadmodũ hederã nascentis alicuius futuræ præualidæ arboris stipitem undiq; amplexa unã consurgit & inolefcit, ita illorum quisq; seniore adolefcens, & gloriosum inglorius subiens, ac se dedens, paulatim sublatus, & sensim adaçtus, radicibus iam altè actis subnixus, extitit demum, atq; ad rempub. capeffendam & gubernandam sese idoneum præbuit. Siquidem Aristidem Clithenes, Phocionem Chabrias, Sylla Lucillum, Catonẽ auxit Maximus, Pammenẽ Epaminondas, Agesiãũ Lyfander: tamen si hic importunæ gloriæ studio, improbaq; æmulatione lasciuens, rectorem nõ multo post reiecit, atq; agendorũ moderatorẽ petulantissimè aspernatus est. Cæteri ciuilitè & honestè ad finẽ utiq; magistratos obseruauerũt, & cultu debito profecti sunt, ut soli subieçta corpora, quæ cum inde splendorem accipiũt, uicissim & reddunt, & quidem quoad eius fieri potest illustrius atq; plenius quod acceperũt. Itaq; qui Scipioni gloriã inuidebant, eiusq; obtreçtabant laudibus, actorem illum quidem esse iactabant, potẽtam uerò amicũ Lælium. Lælius autem nihil hinc sublatus, nunquã non uirtuti Scipionis atq; gloriæ studuit. Africanus Pompeij necessarius, etsi admodũ humilis, uisus est tamẽ Consulatu appetere, Pompeius uerò alijs petentibus operam dabat. Africanus ubi id comperit, petitione destitit, inquiens, nõ tam Consulatum, si fortè adipsatur, futurũ gloriæ, quã molestũ & tristẽ, si Pompeio nolente, neq; opitulante, illum assequatur. Quare factum est, ut anno omnino circumactõ, saluis amicitia uiribus, Pompeij ope uoti compos effectus sit. Proinde his, qui alieno ductu se ad gloriam erigũt, illud quoq; usu euenit, ut hinc una re multis simul mos geratur, si quid molesti accidat offendat nemo. Quamobrem Philippus Alexandrum summonere solitus traditur, ut patre uitam adhuc agente atque regnante, amicos sibi consuetudine, comitate, gratificatione, quoad licitum esset, comparare studeret. Enim uerò eiuscemodi is sibi magistrum ac ducem deligere debet, qui ad ciuitatis munera obeunda se idoneum uult, cuius nõ tam opibus & potentia, quã uirtute probitateq; inniti firmariq; possit. Quemadmodum enim non quæuis arbor uitis amplexus admittit & perferre uult, quin pleræq; uitem ipsam præfocant, atque eius inolefcens progrediũs retundunt & opprimunt: ita in ciuitatibus, qui gloriã duntaxat & principatu omnem nauare uidentur operam, atque obnixè studere, non unã quoque uirtutem excolere, iunioribus hi nullas uolunt exhiberi occasiones rerum egregiè gerendarum, quin præclarissimas quasque res, tanq; futuræ gloriæ segetem clam per inuidiam subtrahunt, & iuuentutis florem ex industria tabefaciunt. Hac ratione

Alterã ad rempub. capeffendam uia.

Qualem sibi, rei pub. operam daturus, ducem debeat proponere imitandum.

C Marius in Libya, rursus idem in Gallia, opera Syllae ad facinora præclare patrata egregie usus substitit: denique & ea uti amplius noluit, nempe grauatus felicitate & cursu in dies au-
 gescentis gloriae eius: tamen si obtentu, atque per causam anuli sigillaris, consuetudine eius
 est usus abhorruisse. Etenim Sylla Quaestor in Libya imperatore Mario missus ad Boc-
 chum, re feliciter gesta uinctum Iugurtham adduxit. Ea re, ut erat iuuenis, & gloriae paulo
 auidius affectator, neque felicitatem modice tulit, & Iugurthae imaginem, ut fuerat traditus, in
 anulo quem gestabat insculpsit. Eam rem crimini dans Syllae Marius, amicitiam eius post-
 hac aspernatus est: ad Catulum ille atque Metellum claros tum uiros, alioqui infestiores Ma-
 rio, sese contulit, nec multo post Marium autoritate deiecit, & opibus omnibus exuit, coci-
 tato iam illo bello civili, ex quo parum abfuit, quo minus Romana res funditus eversa pe-
 rirer. Pompeium tamen Sylla iuuenem adhuc ipse subuexit, cui aduenienti detecto capite
 solitus memoratur assurgere. Multas idem imperandi occasiones reliqua iuuentuti sup-
 peditauit, nonnullos aliquando uel languidiores excitando, uel inuitos inducendo, uel
 denique per se animatos uehementius irritando. Quibus artibus militares ordines, qui-
 bus ille praesertim, ambitionis atque cupiditatis & amulationis coplesuit: quippe cui non tam
 cordi erat, ut unus cunctis imperitaret, quam ut inter multos magistratos & claros, primus
 ipse atque maximus haberetur. Eiusmodi itaque uiros sequi oportet, & his inniti: non ue-
 lut regulus Aesopi, qui humeris uectus aquilae, derepente subuolauit, & illam praue-
 nit. Neque enim ab illis furtiua gloria, sed beneuolentiae ac amicitiae ductu accipien-
 da: quando praesertim ne imperare quidem quisquam recte potest, nisi prius ipse rite serui-
 rit, ut inquit Plato. Consequens est, ut de amicitia recte atque sancte constitutur, explorata
 simul cum Themistocles, tum uero Cleonis sententia. Hic enim ut primum rempub. attinge-
 re destinauit, uocatis amicis omnibus, soluere se uelle dixit amicitiae uincta, subdiditque ra-
 tionem: solere amicitias plerumque recta & iusta subuertere, quod homines rempub. admini-
 strantes, utpote affectu & mollitie occupatos quadam, saepenumero a uia deducit recte offi-
 cij. Ei longe melius fuisset, avaritiam & contentione omnem animi procul eicere, & sese om-
 ni prorsus inuidia atque improbitate depurare. Neque enim his ciuibus opus est, qui beneuo-
 los atque amicos habeant nullos, sed qui temperati & frugi sint. Nunc uero amicos fugan-
 dos abigendosque ille quidem duxit, sed centum se captiuis adulantiu, atque quoquo uersus pal-
 pantiu circundatu atque lingentiu, ut aiunt Comici, non intelligebat, ut qui modestis ac pro-
 bis grauem atque trucem se exhiberet, idem rursus multitudini imperitae subiectum, atque in
 gratiam inconditi uulgi senectutis mercenariu corruptorem praebere: & quod omnium
 turpissimum est, colluuiem populi morbidam, ut aduersus optimos quosque per insi-
 dias conspirarent, miris artibus cocitaret. Themistocles autem ei qui recte honesteque ipsum
 rem comunem gesturum affirmarat, ut qui aequum se omnibus paremque praestiturus esset,
 Dic meliora, inquit: nolim quidem in magistratu gerendo talem me esse, & ea ratione
 ad hoc ascendere solum, ut nihil a me amplius habituri essent amici quam inimici. Nemp-
 te ne is quidem recte: nec enim debuit ciuitatem & munus comune, suis adductus studiis,
 suis ipse obsecutus affectibus, amicis permittere, & tam perperam priuatis obstringere ra-
 tionibus. Quamquam idem petenti ab se Simonidi nescio quid quod minus uideretur hone-
 stum, Nec poetam, inquit, sibi uideri bonu, qui in concinnum quippiam & absouum canere-
 ret: nec magistratu frugi, qui contra ius fasque cuiusquam inseruiret. Iniquum profecto, & mi-
 serandum omnino uideri potest, si gubernator nauis nauitas deligit, nauis praefectus re-
 ctorem qui puppi insideat, qui clauum scite pertractet, qui e re sua nunc malum erigat, &
 antennam intendat, nunc ingruente uento uela in altu det: si architectus item magisterque
 operum operarios conducit, atque redemptoru delectum habet, non qui opus corrumpant,
 distorqueantue, sed qui attentem iussa excipiant, perque affabre munia exequantur: ciuili-
 s autem uir praestantissimus opifex, simulatque reipub. capessit gubernacula, non deliget si-
 bi ministros ipsidem secum affectos studiis, eadem uoluntate coniunctos, eodem ueluti nu-
 mine ad honesti cultum, & uirtutis amore impulsos. Etenim si eorum utetur opera, quo-
 rum studia atque rationes diuersae & dissimilaneae sint, quorum ad aliud alius uis & iniuria
 perpetrandum pro studio impellat & fleat, nihil mihi differre uidebitur ab eo qui opi-
 ficem agens, imperite & temere perpendiculis ac normis utatur, non quibus opus dirigat
 & pulchre absoluat, sed quibus omnino destruat & deprauet. Amici enim habendi sunt
 his qui rempub. administrant, pro instrumentis animatis & ratione utentibus: quos, sicut
 ubi forte aberrent, non tanquam comites ipsi sequi debemus: quin maximopere attenden-
 dum est, ita eos esse affectos, ut sponte sua etiam absentibus nobis ab officio non discedant.
 Id enim

Circa amicos
 qualis esse oportet.

Quales ministri
 deligendi.

A Id enim fuit quod Soloni uitio datum animos ciuium pupugit, & uehementer offendit.
 Animo enim cum destinasset legem ferre, qua qui aere alieno impliciti essent, a sarcina le-
 uaretur, quam leniendae rei causa Sisachthian, hoc est, nouas decretas tabulas appellauit,
 comunicauit antea rem hanc cum amicis: illi rem nefandam protinus comenti sunt, quip-
 pe legis ferendae tempus praueuertunt, & grande aes alienum contrahunt, ut paulo post pro-
 mulgata lege creditoribus ipsis imponerent, effeceruntque facinus, amplissimis adibus at-
 que magnificis praedijs coemptis ea qua modo interuertissent pecunia. Hinc Solon pesi-
 me audiuit, perinde ac si ille iniuriam intulisset, quae potius ab amicis ei illata fuerat. Age-
 silaus uero ita studiosus amicorum extitisse commemoratur, ut seipsum saepe imbecillum
 atque abiectissimum faceret, in morem Euripidei Pegasi pauens, atque longe amplius equo
 cedens. Calamitosus enim amicis paulo studiosius & uberius opem ferendo, iniurius ipse
 ut uideretur saepenumero comittebat. Phœbidam accusatum quod iniussu senatus Cad-
 meam demolitus esset, poena exemit, & ut saluus fieret autor extitit, subdens, eiuscemo-
 di res quandoque ex tempore ac raptim per se patrare necesse esse. Sphodriam praeterea, quod
 Atheniensibus, non modo per id tempus amicis, uerumetiam socijs & foedere iunctis, a-
 gram Atticam inualisset, in iudicio salute periclitanti affuit, & ut absolueretur effecit, pue-
 ri amatoris precibus molliter atque indecore in ductus. Fertur ad haec epistola quaedam
 eius ad tyrannum quendam pro amico Nicia in haec uerba: Niciam, si insons est, dimitte:
 si insons, mihi dimitte: omnino uero dimitte. At uero Phocion ne genero quidem Cha-
 rillo, repetundarum dicturo causam, adesse sustinuit, inquit: Equidem mihi generum
 te, ut hominem iustum & probum optauit. Quae cum dixisset, deserto genero, continuo in-
 de sese proripuit, Timoleo Corinthius, ut fratrem, quod tyrannide abstineret, monitis atque
 precibus inducere atque persuadere nequiuit, his subinde nauauit operam qui illum inte-
 remerunt. Non igitur ara tenus, ut Pericles dixisse fertur, iura amicitiae sunt seruanda, sci-
 licet ne amico peieres, sed omnibus legibus, omni iure, cunctis denique rebus officium est ci-
 uis custodiendum, ubi neglectum aliquid ad magnam aliquam noxam, & reipublicae detri-
 mentum referri queat: ut illud referri poterit, Sphodriam atque Phœbidam Lacedaemo-
 nios Agesilai opera debitas non luisse poenas: hi enim potissimum Spartam ad cladem
 illam Leuctricam uisi sunt attraxisse. Verum in amicos, leue quippiam committentes, acerbè
 & grauius ut animaduertas, ratio ciuili non cogit: quin saluis rebus maximis, & in-
 tuto positis, per ciuitatem & rempublicam licet amicis adsis, & opem feras, quando praesertim
 id efficere potes citra inuidiam: hoc est, si candidatis & honorem petentibus praesertim
 sis, si administrationem ullam committas, si legationem ipsi cures unde gloriam conse-
 qui possint, & humanitatis specimen dare reconciliandis ciuitatibus, & discordiarum
 tollendis seminibus. Verum ubi res ulla praepositur, magna quidem illa atque illustris,
 sed operosa & ardua, laborum & operis socium tibi assume amicum, ut Diomedes. Quod
 si alterum mihi iubetis ut adiungam, postea qui possum diu obliuisci Vlysis: Cui quidem
 Vlysis gratiam perquam commodè & amice retulit, inquit: Quos uides adductos equos, o senex,
 Thracij sunt, quorum dominum fortis Diomedes extinxit: comites praeterea omnes duodenos
 haud instrenuos. Et reuera amicis si tribuas lau-
 dem, nihil te minus quam illos quos laudes decorare uidebere. At te ipsum omnino ama-
 re sine riuali, solitudinis id comes est, autore Platone. Quamobrem cuiusque rei huma-
 niter abs te, benignè, honestè, comiter perpetratae, gratiam amicis quoque impertias o-
 portet, ut hi de quibus sis benemeritis, eosdem amicos tuos, te hortante maximè, utpo-
 te adiutores & consiliorum participes, amare, laudare, & beneuolentia pariter prosequi
 animum inducant. Ex contrario, quorum uis amicorum inepta & incommoda postula-
 ta amoueas ipse depellasque necesse est: non tamen acerbè & truciter, sed placidè leni-
 terque commonefaciendo, quae abs te petunt non esse digna quae ab illis impetrentur, quan-
 do a uirtute atque existimatione eorum iure abhorrerè uideri possunt. Proinde lepidissimè
 omnium Epaminondas negasse fertur roganti Pelopidae, ut cauponem quendam
 uinctum atque conditum solueret, quem idem non multo post illa quam adamabat oran-
 te dimisit, subdens, orata eiuscmodi conuenientius meretriculas quam uiros claros atque
 praetorios assequi oportere. Molestè Cato atque acerbè oranti Catulo Censori, Catoni ipsi
 consuetudine, amicitia, familiaritate arte coniuncto, ut quendam iudicio eius obnoxium
 (erat autem Quaestor) dimitteret: Turpe est, inquit, te qui iuuentuti bene instituendae au-
 tor esse debebas, a licitoribus & ministris irrideri nostris. Potuit certè uerbi detracta asperi-
 tate atque amaritudine, re ipsa orata refutare amici, & simul ostendere, molestè se id atque inui-

Σεσκόβειν,
 alienatio est de-
 bilitati communis.

Quousque uiro et
 uili amicitiae iu-
 ra seruanda.

C tum facere, seueritate legum coactū, & iuris uī. Præclarū profectō illud, atq; honesti præferens speciem, inter honores magistratusq; publicos amicōrū inopiā per occasionē optulari. Themistoclem Atheniensem legimus, ubi feliciter aduersus Barbaros pugnatū esset, cum in hostem mortuum incurrisset torque atq; monili & reliquo ornatu indutū, ipsum quidem spontē præterijisse, ad amicū autē quendam conuersum, accipere ista, dixisse, tu: nō enim Themistocles es. Plerunq; enim hanc bene de amicis merendī cōmoditatem ratio ciuili permittit: nec omnes sunt Menemachi, ut alijs causam honestē defendendam demādes, quæ sit scilicet aliquam allatura mercedem: alijs diuitem quidem & opulentum, sed alioqui patrociniō & diligentia indigentem cōmendes: nonnullis opus aliquod publicum redimere cupientibus, uel locatiōē curantibus operam des. Epaminondam accepimus cuidam egeno iussisse, ab amico diuitijs affluente talentū unum peteret: à quo petitor ille faciliē impetrauit. Percontanti posthac, quid ita? Quia is quidem, inquit, cum homo frugi sit, inopia rerum premitur: tu uerō diues pleraq; de publico peculatus. Age si laum Xenophon memorat solitū libenter amicis locupletandis operam dare, qui tamen opes atque diuitias minimi faceret. Sed quoniam omnibus corydalibus, ut inquit Simonides, cristas enasci necesse est, & quæuis reipublicæ administratio inimicitias & dissidia quædam affert, maximè de his quoque cōsiderandum uidetur ei qui in republica aliqua ratione uerfetur. Aristides atque Themistocles uulgō laudantur, soliti quoties siue legati seu imperatores publicitus mitterentur, priuatam simultatem & omnes inimicitiarū rationes in finibus agri Atheniensis deponere, resumpturi si ita uideretur in reditu. Consilium etiam Cretinæ Magnetis plerisque uehemēter probatur: cum inter ipsum atq; Herimiam, honorum quidem cupidum & animo promptū uirum, sed exiguis fretum uiribus, inimicitia acriter & contentiose exercebantur, extitit Mithridaticū bellum. Animaduertat Cretinas ciuitatē eiusmodi bello salute periclitari: proinde iubet Herimiam gubernandam ciuitatē suscipere, eaq; salutariter uteretur: se enim è medio summoturū, atque aliō profecturum iam destinasse: quod si alteras mallet suscipere partes, ciuitate ipse decederet, illi imperiū & gubernacula reipub. relinqueret: metuendū nanque summopere, ne ob ambitionē & intestinæ cōtentionis studia, ciuitas ipsa funditus interiret. Accepit conditionem Herimias, & optiōne proposita, Cretinam bellicosiorē professus, & magis idoneum cui salus rerum cōmitteretur, acceptaq; uxore & liberis ciuitate abiit. Quem Cretinas comiter & humaniter prosecutus, ijs opibus iuuat atque ornauit, quas solum uertentibus, quàm domi obfessis, magis usui futuras existimauit. Porro ciuitatē, extremis iam periculis proximā, præter spem omnium fortissimè est tutatus. Etenim si hæc exclamare, Amo liberos, sed patriā magis amo, generosi ac celsi animi esse existimatur, cur nō id cuius facillimum dictū, Odi illum atque malè afficere cupio, sed uehemēter patriam amo, nolle enim eas inimicitias tollere, quibus etiam amicus sit periturus, immanis est nimirū & admodum feri. Quare præclare Cato & Phocion, quorū neuter inimicitias animo cōcipiens das ducebat, si quid in gerenda reipub. discreparet: quin pro suggesto, & in publicis certaminibus, hoc durus uterque & inexorabilis habitus est, quod præfractè nimis nusquam proclinandum censebant, unde reipub. cōmoda prodi pacto aliquo uiderentur. Ceterū in rebus priuatis, omni simultate longè abiecta, eorum ipsorū cōsuetudine comiter atque humaniter utebantur, à quorū rationibus in reipub. uehemētissimè abhorrebant: & rectè quidē, nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi is ciuitati & rei cōmuni hostis sit, atq; eiusmodi, qualis Aristio, & Nabis, & Catilina, tanq; morbus aliquis & uomica reipub. natus. Porro si qui alicubi dissonant atq; discrepare uidentur intensiōe laxationeq; hos amice & placidè uelut muscum ad modum atq; concinnitatē oportet reducere: nō si quis aliquatenus peccat, iracundè protinus hunc, duriter, atque per contumeliam adoriri, quin autore Homero mitius & moratius pertractare: Te scilicet equidem cæteros prudentia anteire arbitror. Item: Te certè scio meliorem ista oratione excogitare facile posse. His & similibus est utendum, ubi moderatè quippiam amicus egit dixit ue, ne aut honores eorū molestè ipsi ferre uideamur, aut rerum præclare ab ijs gestarū laudes parçè attingere. Hac ratione improbitatē aliquādo detestantibus nobis, ubi uituperandi, quippiam locus appareat, fides habebit, ut ijs, qui uirtutis cōmendatione nunc decorē & dignitatē pro ueritate exaggerare, nūc improbitatē uituperare uideri possimus. Equidē à uiro ciuili alienū minimè puto, in re honesta & iusta uel inimicis & aduersarijs testimonio præsto esse, & in iudicio aduersus calumniatores eos tueri, & falsò obiecta refellere crimina, quæ scilicet ab reorum institutis & rationibus abhorreere penitus uideantur, quod non multo ante

*Circainimicitias
quomodo se ge-
rendum.*

*Inimicos etiam à
uiro politico ab
inimicitia uindicari
dos.*

A antè à Nerone factitatū accepimus, q̄ Thrasean occideret. Exercebant miris modis inter ipsum atq; Thrasean inimicitia: uerū cuidam multa criminose iactanti, atq; Thrasean perperam iudicasse causam suam aienti, obstitit Nero, tantumq; abfuit ut criminibus de inimico contra ueritatē assentiret, ut exclamarit: Vtinam tam me Thraseas diligat, quàm iudex equus & rectus est. E diuerso nō parum ciuili rationi cōducit, si amicū, facinus quodpiam admittentē, liberè increpes, præsertim si alicuius inimici quidem, sed paulò integriore uita hominis mentionē habeas, dicasq;. At ille nō id patratū dictū uel uoluisse. Potes etiam per occasionē ijs, quos à recta ratione uiuendi ullibi uideas aberrare, parentum uirtutis summonere: ut Homerus, Næ parum sibi similem Tydeus natum progeniuit. Et ad Scipionē Africanū Appius, cum in comitijs inter eos disceptaretur, Quam, inquit, Paule præ indignatione iraq; sub terra ingemisceres, si filium tuum Censorem agentem sentires Philonico publicano comite ad magistratū domo deduci, domum rursus eodem ipso consequente reduci, lis rationibus tractata res, ut errantes corrigere, ita correctoribus ornamento esse atq; laudi potest. Ciuili proinde animo Nestor Sophocleus laesissus Aiacis iurgijs, respondere uidet: Non incuso, inquiens, te qui rectè agis, perperam loquens. Cato aduersatus erat Pompeio, rempub. cum Casare, ut aiebat, labefactanti, atque ei impiè uim afferre conanti: at simul ad bellum deuentū est, idem iussit imperiū Pompeio omnino demandandū esse, subdens, eorundem esse & magna mala cecere, & sedare. Enim uerò uituperatio si mixta est cum laude, quæ ingenuitatē, nō contumeliam uideatur prætere, neq; iram & propè furorem exuscitet, sed pœnitentiū ueluti morsum inducat, lenè id negociū est, & res obsequiosa uidetur: è contrario maledicēdi atq; obiurgandi profusa licentia, rempub. tuentibus & principibus ciuitatis dedecori est. Proinde animaduertere licet quæ in Aeschinem Demosthenes, contra quæ in eundem dixit Aeschines, rursus quænam Hyperides in Demadem scripta edidit: ea certè Solon, aut Pericles, Lycurgus Lacedæmonius, Pittacusue Lesbius nequaquæ dixisset: quanq; etiam Demosthenes eiusmodi maledicentia in accusatorijs duntaxat atq; forensibus causis utitur. Ceterum orationes Philippicæ omni omnino scurrili dicacitate carere uident: quæ quidē res præterq; quod omnē cōfundit curiam, forum atq; cōciones perturbat, plus quoq; maledictorum autoribus dedecoris ignominiaq; afferre uidetur, quàm ijs in quos euomūt. Præclare itaq; Phocion, maledico & dicace quodam multa aduersus eum cōcionem habentem iactante petulantissimè, intermissa oratione substitit, & cursum illū uerborū inhibuit, donec uix aliquando ille conticuisset: tum imperturbato animo Phocion pulpitem rursus conscendit, inde superiorē orationem cōtinenter prosecutus. De equestribus, inquit, atq; pedestribus copijs iam audistis, reliquum est, ut de uelutibus & leuis armaturæ milite disterram. Et quia plerisq; id non uidetur toleratu facile, propterea quod laesentū petulantia opportunitate respōdendi haud incōmodè se penumero retundi posse atq; refutari uidet, res proinde uerbo debet esse breuissimæ, ira excaescentiaq; carere, lenitatē præferre, ut ioco atq; lepidè laesentē remordeas. Quemadmodū enim emissa semel tela si in emissorem eadem reuehanē, soliditate quadam & robore eius qui prior petitus est retorqueri uidentur: ita uirtute atq; prudentia laesenti & petiti, cauillū iniectum ad autorem ipsum redire uideri potest, ut illud Epaminondæ in Callistratum, Oedipodis & Orestæ parricidū, Thebanis simul & Argiuis exprobrantem: Horum, inquit, patratores facinorum ciuitatibus nostris nos quidem exagitauius, uos uerò extorres & profugos excepistis. Antalcides Spartiata Atheniensi cuidam Lacedæmonijs exprobranti, saepe à Cephiso Attici agrimonte depulsis: At Lacedæmonij, inquit, numquā ab Eurota depulerunt Athenienses. Facetissimè Phocion uociferanti Demadi, Perdent te Athenienses si insanierint: Te uerò, respondit, si sani sint. Crassius orator, obiectanti Domitio, quod muræna mortua, quæ in piscina nutricaret, plorasset, occurrit excipiēs: At qui tu tribus elatis uxorib. ne lachrymatus quidem es. Hæc & eiusmodi etiam ad uitam priuatam usui esse possunt. Quamobrem de his haecenus. Ceterum sunt nonnulli ad rempub. capessendam sic animati, ut eam omnibus ex partibus amplexari uelint, nihil omnino optimo ciui prætereundum existimantes, quod quidem aliqua ratione ad rempub. attineat, nec per eum standum, quò minus cuncta curanda diligenter suscipiantur: id quod Cato uisus est sentire. Laudatur proinde Epaminondas, qui Thebis inuidiose atq; contemptim decretus Telearchus, nō neglexit munus, inquiens, non modò magistratu uirum ostendi, uerum etiam magistratum uiro. Id itaque muneris amplitudine ipse euexit, & clarum reddidit. Fiebat enim antehac parui, & penè pro nihilo habebatur, quod angiportus & uiam per urbem ita curare

*Amici errantes
quomodo corri-
gendi.*

*Correctionē ma-
ledicentia atque
seueritate care-
re debere.*

*Respub. an om-
nibus ex partib.
amplexanda.*

C necesse habebat, ut per cloacas & subterraneos riuulos purgamenta quæq; extergerent, & eiusmodi quifquiliarum illuuias. Nos ipsi quoq; risum forte mouemus prætereuntibus, & nostram operam circa eiusmodi munia uersari quotidie inuisentibus. Qua in re illud Antisthenis memoria repetitum, potest nobis nunc auxilium ferre. Admiratione quidam summopere teneri uidebatur, quod Antisthenes ipse per forum obsonij & salamenti nescio quid deferebat. Ad quem Antisthenes: Desine, inquit, mirari, mihi ipsi enim hæc, non alijs fero. Equidem è diuerso hoc nomine me defendere possum si qui accusant: si regulis, inquam, dimetiendis, si calci lutoq; subigendo, si comportandis lapillis ipse impendere uideor operam, & hisce negociolis modum statuere, nõ hæc priuatim mihi conficio, sed publico operi præsum, atque adeo ipse patriæ operam & industriam do. Pleraq; enim sunt, quæ si tu tibi ipsi, aut per te ipsum pertractes & agas, abiectus & sordidus merito existimari possis: hæc eadem si ciuitati publicitus exhibere uidearis, non illiberalis & degener, sed generosus ciuis haberi queas. Magni est enim atq; perstrenui animi, uel paruulas ciuitatis res curandas suscipere. Quidam Themistoclis illud magnificum esse putant & gloriosum, quorum sententiæ Critolaus Peripateticus astipulari uidetur. Iactasse enim Themistoclem hæc uerba accepimus: quemadmodum Salamina & Paralos (sic appellatae naues Athenis) nõ ad quodlibet opus, sed omnino pro magnis & necessarijs rebus solita erant è nauali produci, atque navigatione aliquam inituræ deduci, ita sua ipsius operam rempub. uti debere, non ad quauis, sed pro maximo & amplissimo quoque munere: hac lege scilicet, qua rerum dominus Deus & mundi totius rex utitur. Magnas enim res Deum attingere, paruas fortunæ committere, Euripides est autor. Equidem ambitionem nimiam & cupiditatem Theagenis parum probo. Certauerat ille sæpe, atq; in publicis ludorum spectaculis Græciæ uictor euaserat, nec pugillari modo certamine, uerum lucta & cursu. Is inuitatus ad cenam eam & epulum, quod de more heroum parentalibus exhiberi solebat, dum singulis cõuiuis portio quæcunq; pro parte uirili cõtingeret, ritè proponit, se continere nequit, quin exurgens disco certaret, perinde atq; nulli id factitare ipso præsentem liceret. His artibus ad M. C. C. corollas aggersit, quarum plerasq; paruo æstimare haud iniuria possis. Itaq; nihil interest, mea quidem sententiâ, inter illum & hos qui ad omnem reipub. partem se accinctos uolunt, nempe qui sui satietate multitudinè cito afficiunt, & plerisq; omnibus oneri atq; molestiæ sunt. Ad hæc si concupita adipsuntur, inuidiam cõitant: sicut opinione falsi, & uotis frustrati sunt, facile iridentur: & si quid curandum sibi cõficiendumq; susceperunt, incipientibus fortè admirationem & laudem attulit id ipsum, progredientibus in subannatione atq; contemptum mutatur, & tale fit, cuiusmodi fuit illud Athenis. Metiochus in ore omnium erat uulgo iactantium: Metiochus ducit copias, Metiochus uias curat, Metiochus exercet panarium, Metiochus farinam tractat, Metiochus præest omnibus, Metiochus ergo lugebit. Amicus is erat Periclis, cuius florente tunc autoritate & opibus, ad inuidiam usq; atq; fastidium abuti solitus memoratur. Enim uero operam qui reipub. dat, populo ueluti amanti ita se exhibere debet, ut absentis quandoq; desiderium ingens appareat: id quod Scipionem Africam ex industria factitasse legimus. Ab urbe sæpe numero secedebat, rusticare per diu solitus, ut & inuidiæ quicq; detraheret, & respirandi locum illis præstaret, qui splendore uirtutis eius & gloria rerum gestarum opprimi uidebantur. Timestias quoque Clazomenius, uir cætera frugi, & ciuis haud ineptus, ea cupiditate tamen, ut cuncta ipse per se agere atq; curare appeteret, cõtraxerat inde odium ciuium: quod ipsum tantisper latuit, dum tale quippiam usu euenit: Talum lusorium ex canali quodam extundebant pueri, qui partim ipsum sinendum esse dicebant. At is qui ipsum feriebat, Vtinam, inquit, ita extunderem Timestias cerebrum. Præteribat illac tum fortè Timestias, & uerba excepit: nempe eum pueri ipsum esse non cognoscebant. Reputans rem secum diu, quorsum odia in se ciuium pertinerent, quando quidem per paruulorum ora talia uoluerent, facile intellexit. Conuersus domum omnem uxori narrat, atq; confestim collectis sarcinis, uxore comite recta urbe profectus solus uertit, quippe qui sibi amplius in patria manendum nequaquam existimauit. Nõ huic rei uidetur ualde ab simile, quod Themistocli Athenis accidisse fertur, qui tum ad ciues suos cõuersus: Quid, o fortunati, inquit, beneficijs sæpe affecti defatigamini? His dictis uero rectè quidam sunt usi, alij perperam uidentur abusi. Claro autè ciui, & reipub. principi, nulla ciuiliis muneris pars uidetur prætermittenda, quin consilio omnibus, beneuolentia, diligentia attendendum, & summa cura & studio singula uestiganda, ne tanquam sacrum aliquod uas in nauis sepositus, ciuitatis nouissimos casus, atque extremos usus operiri uideri possit, Et quemadmodum rectores præfecti nauium

Reipub. operam
dãs sui desiderium
apud plebem exci-
tare debet.

A uium, alia ipsi suis conficiunt manibus, per alios alijs uelut instrumentis utuntur, atque in puppi sedentes omnibus modum faciunt, siue circumferre quippiam, seu mutari, alio uel transferri sit opus, utuntur nautis, proretis, iussoribus: est quãdo nonnullos ad se accerunt, quibus scilicet clauum & gubernacula ipsa committant. Hoc pacto ciuem rem cõmunem administrant, omnia circumspicere, moderari omnibus, decet: cedendo nonnunquam pro tempore, ut alij honores & ciuitatis munera capeant: uocando interdum ad hæc quos idoneos ad res subeundas cõspexerit, atq; ciuilitate & amanter hortando. Neque enim par est, unum se quempiam uelle, qui munera omnia ciuitatis suis ipse concionibus, suis decretis, sua demum autoritate, suasionem, consilio, conficiat & absoluat. Plerique enim esse debent fide, probitate, consilio, usu rerum præstantes, quorum singulis munera singula demandentur. Id quod Periclem usurpasse accepimus. In expeditionibus foris opera potissimum & imperio Menippi uti solebat: Ephialtae artibus domi Areopagi senatum sensim deprimendo humiliorem effecit: autore Charino bellum aduersus Megarenenses ut decerneretur obtinuit: Lampona ut coloniam Thurijs deduceret ipse curauit. Etenim autoritatis & uirtutis in plures partes eiuscmodi distributio, non modo inualescentem inuidiam minuere decurrit: sed etiam uerumetiam ut quæ reipub. usui sunt comodius peragantur, facile efficere uidetur. Ut enim manus in digitos distributa, nõ idcirco imbecillior redditur, quin ad omnem usum aptior propterea est, & operis habilior artifex: sic ad gerendam rempub. qui alios quoque munerum participes esse uult, efficacius is societate adductus opus absolueret potest. Qui uero inexplibili quadam cupiditate gloriae & potentiae studiorum uniuersam rem sibi arrogat, & commissam singulariter uolunt, his plerumque præesse muneribus, atq; modum exhibere coguntur, ad quæ ipsi nec natura idonei, nec exercitatione & usu accommodati, & apti sunt: & ut Cleonem legimus ad copias ductitandas haud aptum fuisse, Philopœmenem ad rei naualis imperium, ad concionandum Annibalem, quorum quidem errata nulla ratione excusari possunt: ad quos Euripideum illud aptè accommodari potest: Cum esses faber lignarius, rem ipsam lignariam minime exercebas: cum oratione ad persuadendum parum ualeres, legationes inibas: cum in re familiari curanda inertia torperes, rempub. gubernare uolebas: calculandi ratiocinandiq; imperitissimus cum esses, Quæstorem agebas: imbecillus & senex, ductitandi copias & foris imperitandi studio flagrabas. Atqui Pericles Cimonem in reipub. administranda assumpsit socium, quando quidem ipse rerum domi potiebatur, ille autem instructis nauibus bellum aduersus Barbaros gerebat: erat enim alter ad rempub. gubernandam aptior, ad bellicas res alter natura ipsa accommodatior. Lauda subinde Eubulus Anaphlystius, qui autoritate, opinione, uirtutibus, opibusq; maxime pollens, nihil quod ad bellum & imperium pertineret, unquam curandum suscepit: arario duntaxat lo cupletando penè se addixit, unde uectigalia publicosq; proventus mirum in modum auxit, & rem cõmunem apprimè ijs rationibus ampliore effecit. Iphicra res uero meditando declamandocq; domi, plerisq; audientibus derisui habitus est. Nam etsi eloquens erat, benèq; aptè orare sciebat, debuit tamen gloriam eam querere, quæ reipub. pace & bello administranda comparari & gigni solet, cæterum eiusmodi scholas & studia rhetoribus & sophistis concedere. Et quoniam natura id comparatum uidetur, ut suspiciones atq; querelæ facile consensur ad uulgus & multitudinem, contra hos potissimum quibus autoribus res publica gubernetur, & plerasq; ab omni crimine atq; factione sumpta, suspicionem tamen afferant, per confurationem atq; seditionem tractari, quo fit ut sodalitates & amicitia criminosæ res uideantur ac male audiant: eas ob res inimicitia quidem reuera & aduersus ciues dissidia nequaquam mihi uidentur suscipienda. Negocium Chij illius Onomademi, uiri sanè popularis, qui ut se autore ac duce aduersa in ciuitate factio superata & uicta fuit, omnes aduersarios eiiciendos non censuit, uereri se iniquiens, ne aduersæ factionis hominibus ad unum ciuitate exactis, inter amicos dissidia fieri inciperent: quod mihi quidem absurdum omnino atq; consilij inops negocium uidetur. Proinde si quam aliquando rem, magnam utiq; & reipub. salutarem uulgus suspicari uidetur, & propè formidabilem ducere, in rem tum mihi futurum uidetur, non omnes ueluti ex composito eidem astipulari sententiæ, & idem sentire uideri: quin consulto duobus tribusue per dissidij atque cõtentionis speciem renitentibus, rem in disceptationem adductam belle & leniter in cõmune tractari: ad extremum, hos ipsos qui cõtradicerent, uelut melioribus rationibus superatos, priore deductos sententiæ manus dare. Hac uia facile allicias uulgus, & tanquam utilitatis cõmunis habita ratione persuasum quocunq; uelis inducas. In paruis autem rebus, quæ non magnopere summam reipublicæ contingere

Non decere unum
omnia munera ci-
uitatis obire uel
le.

Suspiciones ac
querelæ uulgi
quomodo auer-
tendæ.

C uidentur, non erit ab re, ex sententia animi ciues atque adeo amicos inter se certare, explicatam singulis, nulli omnino dissimulatam sententiam afferentibus. Hinc maximis in rebus populus inducitur, principibus ciuitatis sententias suas dicentibus fide habere, persuasus sane singulos suo fretos consilio salutis reipub. recte prospicere, non omnes ex composito conspirasse. Sane uir optimus & ciuicis, nunquam non natura ciuitati & multitudi ni preest, ea lege qua dux inter apes existit: quod eum qui rempublicam administrat, ani maduertere in primis oportet. Quos uero uulgo appellant magistratus, & quos decernunt honores, his equidem saepe ac nimis studendum haud existimo: neque enim aut pulchrum, aut populare uidetur, ambitiose potentiam asseclari: ut e diuerso ciuile non est, honores publice & de more decretos repudiare, & uocantis munera patriae detrectare: quando quidem ciuis boni esse uidetur, quodcumque patriae munus rite delatum admitte re, & id pro uirili parte curare, etiam si humilius uideatur, quam eius existimationi cui demandatur conueniat: quoniam hoc nomine maximè suscipi debet, atque paulò splendidius geri. Par enim est, ut qui magnis honoribus decorati sunt, ab ijs minorata munera uicissim ornentur. Verum in adipiscendis primis & maximis magistratibus, ut sunt Athenis Praetores, Rhodi Prytanes, apud nos Bœotiae principatus, cedendum aliquando est, & non nihil alicubi per modestiam remittendum: inferioribus autem honoribus maiestas & splendor quidam studiose adijciendus, ne pari ratione aut in hisce contemni facile posse, aut in illis inuidiam nobis ipsi facere uideamur. Ingredientem uero subeuntemque quemuis magistratum, illa uersare in primis animo, atque adeo explicata habere oportet, quae Periclem accepimus solitum seipsum dum uestem indueret submonere: Attende Pericles, liberi sunt quos ipse regis, Graeci sunt, ciues Athenienses. Super haec id quoque haud absurdè uidetur adijciendum: Regeris ipse qui ciuitati praefectus es, Proconsulibus uicarijs Caesaris ciuitate subiecta: non sunt hi campi hasta parti, non antiquae Sardis, non illa Lydorū potentia, expeditiore tibi ueste utendum est, atque de praetorio ad tribunal & forū spectandum: non coronae tibi est magnopere tribuendum, qui aliorum calceos uides capiti imminere tuo. Histriones tibi sunt imitandi, qui actioni atque certamini afferunt non nihil ex se, affectus, inquam, exprimendis moribus atque uenustatem agendi, caeterum distant suggerentique uerba poetae sedulo obsequuntur, nihil numeri, nihil modi omnino transgressi. Hac uia tibi finibus ab ijs praescriptis ac traditis, qui rerum sunt domini non est excedendum, quādo excessus eiusmodi non sibi la & risum affert, sed plerisque uelut saeuissimus altitit tortor, securis collum feriens: id quod Pardalae nostro accidisse scimus, praefinitos transgresso terminos. Alius in insulam deportatus, factus est, ut inquit Solon, Phelegandrius, Sicinitae uero pro Atheniense, genitale solum coactus uertere. Pueros cum uideamus parentum sibi conuicti induere calceos, seu corollas accommodare capiti, rem risu & ioco excipimus. At principes in urbibus maiorum facta, & prudentiam, & actiones, praesentibus temporibus ac rerum statui nulla ratione congruentes, stolidè imitari praecipientes, concitant multitudinem, & ridicula facientes, non item risu digna perperantur, nisi penitus contemnantur. Nam pleraque adhuc extant ex factis antiquae Graeciae, quae temporibus hisce haud incommode in usum uenire queant, quibusque aetatis homines nostrae bene institui confirmarique possint. Etenim ei qui Athenis pro suggesto orationem habeat, non absurdè commemorandum illud suggerendumque uideri potest, non quibus rationibus bella suscepta & gesta profligata sint, sed qua clementia simul & sapientia Amnestia illa omnium consensu decreta sit, hoc est, iniuriarum offensionumque, quae triginta uiris rempub. occupantibus ultrò citroque illatae acceptaeque essent, obliuio. Refert etiam illud potest, quae sit multa irrogata Phrynicho, quod tragœdiam recitasset, qua Mileti contineretur excidium: ad haec decreta pompa, quam ciues coronati egerunt, accepto nuncio, Thebas oppidum dirutum antea, & profusus collapsum, instaurari & refici à Casandro coepit: quodque renunciatum Athenis ad mille quingentos Argiuos interemptos, qui Laedæmoniorum fauerent partibus, habito senatu, purificatorium poculum circumferri per curiam decretum est. Denique cum per singulas domos exigenda uestigaretur pecunia, eius domus consulto praeterita est, qui modo uxorem duxisset. Haec nunc quoque sectari licet, atque studere his artibus ad maiorum instituta & mores proximè accedere. Caeterum Marathona, Eurymedontem, Plataeas, & superiorum exempla temporum, quae uulgo omnino tumoris & inertis inflationis atque fremitus implere solet, praetermittenda, & ad scholas sophistarum reijcienda uidentur. Debet praeterea se quisque infontem, & crimine omni uacantem patriam quoque principibus ac dominis rerum repraesentare, nec minore cura & studio amicitia alicuius

Magistratus ut non est affectandus, sic idem oblatas, minimè respiciendus.

Subeunt magistratum quem animo sint uersanda.

Amnestia.

praepoten

A praepotentis rectè comparare, qua uelut faburra firmiter constitutus, eiusque uirtute innixus, certo patriae praesidio sit: praesertim quando Romani principes ciuili quodam studio, & innata quadam humanitate, non inuiti, optime de amicis mereri uolunt, beneficentiae atque benignitati nati. Hac ratione fructus percipi possunt uberrimi, cuiusmodi Polybius & Pa natius reportauit, quorum uterque beneuolentia & consuetudine Scipionis maximo opere patriae adiunxit, & ingenti felicitate affectit. Id Caesar Augustus magnificè praese tulit. Alexandria capta uictor ingressurus urbem, amici cuiusdam ciuis Alexandrini manum prehendit, atque cum eo honoris ergo familiariter confabulando introijt. Timentibus reliquis ciuibus extrema, & ne in direptione militi darentur, proque eo pestem huiusmodi suppliciter deprecantibus, parcere se, inquit Augustus, illis, & omne ius belli libenter condonare, cum urbis magnitudinè miseratū, tum uero conditoris Alexandri habita ratione, ad extremum, in gratiam illius amici familiarisque fui. Num cum eiuscemodi gratia pecuniosissimi quique magistratus, atque locupletissimi quique prouinciarum proconsulatus conferri possunt: quibus plerique omnes adipiscendis, ad aliena uestibula, re familiari neglecta, conuenisse uidentur. An illud Euripideum mutandum, & in hanc est sententiam couertendum? Si ulli est rei inuigilandum, si domus aliorum frequentissimè ad eundem, si subditū se quispiam consuetudini principum uult, iuuandae decorandaeque patriae gratia haec facere pulcherrimum est, caeteris in rebus iustae honestaeque amicitiae tuendae & amplectendae. Quod si patriam quisque pro uirili parte obsequentē dominis exhibere uidetur teneri, non tamen eam idcirco seruituti penitus obstringere, & abiectae humilitati obnoxiae efficere debet, neque crure obligato, collum praeterea uinculis est submittendum. Plerique enim simul parua ac magna, nullo rerum discrimine, nullo delectu omnino habito, ad dominos referentes, probrosam patriae ipsi astruere seruitutē uident, uel potius labefactare, & ueluti successibus crebris euertere: quādo quidē eam paulatim meticulosam & penitus cōsternatā reddunt, & rebus omnibus irritā atque inopē faciunt. Etenim quemadmodum qui nisi adhibito medico, consuetudine quadā adducti, nec coenare, nec lauare, nec aliud quicquam per se agere sciunt, si ne ualetudine quidē prospera sponte naturaeque data frui audent: ita qui cuiusque reip. decernendae, cuiusque coetui habendo, omni simul administrationi censurā atque iudicium principis afferendū putant, si dominis sese & patriae reliquā libertatē amplius quam ipsi principes uelint subijciunt. Qua in re cōtentio forū ambitio, atque uehemens & immoderata honorum cupido potissimum in causa est: aut enim humiliores oppressos uolunt, quoad ciuitate coacti relicta profugii abeant, aut mutuis inter se ipsi cōcertaminibus inflammati, indignè ferētes sicubi succūbere atque postputari uideant, principes ipsos ad res omnes adducunt, unde senatus, iudicia, populus, magistratus omnis, & reipub. species funditus evertit. At uero qui rectè in ciuitatibus excellere uolunt, inferiores si ciues aequitate, facilitate, beneficentia allucere debent, potētiore obsequio, comitate, modestia lenire: omnes denique bonis rationibus pacatos atque cōsentientes retinere in ciuitate, ut id quod maximè cupiunt, rebus omnibus transigendis praesse merito possint, hac ciuili ratione & uia usi, tanquam medela abditā quapiā & arcana aduersus omnes qui possint in ciuitatibus, nasci morbos, ut beneficio atque comodo reipub. quibusdā aliquando cedere, quam pertinaciter & obnoxie damno & incommodo rei familiaris peruincere atque obtinere praepotandum censeant, aliorum unumquodque precando, & singulos condocerando, quae perniciofa sit res ciuitatibus, pertinax atque obstinata cōtentio. Nunc uero nonnulli ueritū ne ciuitas tribulibus uicinis atque collegis cum honore ac bona gratia domi cedere uideantur, coguntur postea ad rhetorum ostia atque pragmaticorum in manus, haud paruo damno atque dedecore, disceptationes inde exortas deferre. Medici quidem morbos quos euellere penitus nequeunt, extrinsecus diuertendos ad corporis superficiem putant. Principes autem ciuitatum, si pacatā omnino ciuitatem & perturbationibus uacuum tueri conseruareque haud possunt, in ea ipsa ciuitate suppressimere atque abdere debent, & e reipub. curandum suscipere quicquid turbulenti & morbidū, quicquid seditiosū inesse compererint, non foris uocare & exteris palam facere, ne medico alieno & aduectitijs medicamentis in re tam secreta respublica indigere uideri possit. Voluntas enim atque propositum ciuicis uiri eiuscemodi optandum est, ut ciuitatis securitatem, & rerum tranquillitatem omnium expetant & amplectentur, perturbationem omnem, & gloriae inanem ad insaniam usque cupiditatē omnibus uiribus fugiat & declinet: uerum si quae aduersae res & dubiae accidunt, praesenti animo adsit, intrepida fiducia roboreque munitus. Quae animi affectio facile illos solet subire, qui pro patria hostibus repugnare, atque ad res difficiles & tempora dubia reniti & dimicare alacres inducunt

Prepotentium amicitiae quare comparandae.

Ueritū in ciuitate excellat quod faciendum.

Propositi uiri ciuicis finis atque effectus.

B 2

Cur. Cauendumq; nobis summopere est, & in primis optandum, ne ipsi nobis tempestatē aliquā concitemus, & malorū nostrorū autores & principes simus: uerū si quo casu aduersitas irruerit, ulla nobis arte ab officio discedendū non erit, neq; periculose ciuitas cōmō uenda, cui periclitanti atq; labanti omnibus rationibus suppetias ferre debemus, eamq; opera, studio, industria, fide nostra maximis tempestatibus fluctibusq; iactatam, uelut sacra ancora sistere & firmare: quales tempestatē Pergamenis olim Nerone, Rhodijs nuper Domitiano, Thessalis antehac Augusto imperatore acciderunt, qui uiuū Petreū cremarunt. Hoc in loco profecto uirum optimū atq; egregium ciuem nequaq; conspiciere uel silentio casum prætereuntē, uel sibi extimescentem, uel deniq; se instanti periculo exiti mentem, crimen atq; facinus in alios transferendo: quin hunc ipsum navigationē primū omnium obeuntem, legationis onus suscipientē, dicentemq; ingenti fiducia illa: En patratōres sceleris assumus, auerte pestem Apollo. Neq; hæc modō, uerū et si omnino facinoris expers ipse sit, paratus tamen accedat, ut unus pro omnibus, si in usum ueniat, pœnas luat, molem eiusmodi magno ac forti animo suscepturus: præclarū meheres facinus, & quod sæpenumero unius uiri uirtute, unica præsentia animi, concitam iram retundere, ulciscendi & pœnas sumendi flagrantē cupiditatē restringere, deniq; acerbitatē atq; formidinem omnem fugare deijcereq; potuit. Eiusmodi usu euenisse accepimus Buli & Sperchi Lacedæmonijs a rege Persarū. Simili ratione affectū Pompeium legimus defectionis pœnas à Mamertinis exposcere, atq; omnino sumere animatū. Astitit Stheno ille, & libera remissaq; fronte uerba fecit: nō æquē nec iustē constituturū Pompeiū, si unius obnoxā plerosq; insontes damnandos capitis uelit, se unum esse qui ciuitatē ad defectionē erexit, amicis quidē persuadendo, inimicis uerō uim afferendo. His ita affectū Pompeiū, ut & ciuitati parcādo, & Sthenonē humaniter comiterq; habendo faciliē induxerit animū. At hoc spes quidā Syllæ, uirtute quidē ille simili usus est, sed nō Pompeio simili Syllā adeptus, fortiter atq; ingenuē mortē obiit. Præteritū enim oppidū Syllæ cum uī cepisset, ciuesq; ad unū necandos cōstituisset, unū illum qui hospes eius fuerat, hospitij nomine exemptū uoluit: ille contrā, Nolo, inquit, occisori patriæ salutis acceptæ gratiam habere, simulq; ciuiū se turbæ immisit, & unā cum reliquis trucidatus est. Verū eiusmodi casus deprecari maximē deuouereq; meliora sperantem oportet. Persanctē autem perq; religiose feceris, si quoscunq; magistratus publicē gerentes, honore uenerationeq; summa colas. Honos uerō magistratibus ille in primis habendus est, concordia atq; consensū collegarum, & quidem multō amplior, quā in impositione coronæ atq; purpura & auro contexta ueste cōparatur. Proinde qui eadem fecisse stipendia, & eandem militiā iniisse, demū ipsidem adoleuisse temporibus, amicitia hæc idonea satis initia esse putant, societatem uerō magistratus atq; imperij, tanq; inimicitiarū atq; disidij causas horrent atq; auerfantur, ijs id eueniat omnino necesse est, ut unum è tribus malis effugere nequeant: aut enim collegam parem sibi, aut meliorem, aut inferiorem necessariō existimabunt. Si parem, per factionē dissentire ab eo incipient, ne cedere uideantur: si præstantiorē, inuidia & cliuore flagrabūt: si inferiorem, contemnent: quando quidem diuersa omnino ratione, præstantioribus morem gerere, inferiores ornare, paribus honorē habere deberent, ceteros amplecti beneuolē, atq; omnibus amicitia prosequi officijs: non enim per mensam & inter pocula, nec in uestibulis ipsis, societatem eiusmodi inuenerunt, sed cōmuni ciuitatis consulto, & publica suffragatione. Quo fit ut beneuolentiam hanc decernente patria, ueluti ius quoddam hæreditarium mutua charitate complexos perpetuō seruare atq; ueri oporteat. Hinc Romæ Scipio male dicitur audisse: in dedicatione nanq; ædis Herculis, epulum cum splendide & opiparē apparasset, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter se cæteris rebus uidebantur amare, par erat tamen societatis atq; collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaq; uiro certē cætera admirabili, comitatis parumper prætermisissimum officium, factus & superbiæ notam inurere uisum est, quibus quæso artibus modestus quisquam alius & frugi homo haberi possit, qui existimationi collegæ per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam insultet, qui factis præclare gestis per æmulationem obtrectet, uel deniq; inde laudem benefactorum per ambitionem extorquens, sibi ipsi postea per impudentiam arroget & adscribat? Equidem commemini iuuenem me quodam adhibito altero socio, legatum ad proconsulem decreto publico institutum, socium uerō casu quodam restituisse, neq; legationis munus ad exitum usq; prosequutum, me functum officio, & quæ publico nomine curanda susceperam ex sententia confecisse: domum regresso, ac lega-

Magistratus omnes colendi, in primis collegæ.

Aac legationis iam absolutæ rationē publicē relatuero mihi patrē secretō iussisse, ne dicerē: accessi, dixi, feci: sed comprehenso collega, accessimus, diximus, fecimus, haud secus atq; si rebus omnibus ipse quoq; interfuisset, & operam mecū præfens conficiendis negocijs impendisset: hac enim ratione nihil nō modestē atq; humaniter fieri, nec modō haud inuidiose rem totam tractari, uerum etiā nihil de existimatione inde atq; gloria detrahi. Hinc factum plerūq;, & a præstantissimis & maximis usurpatum est uiris, ut rebus præclare ab se & prospere gestis, sortem fortunamq; impertire oportere censuerint. Sic Timoleo postquam tyrannos Siculos detecit ac sustulit, Fortunæ condidit templum q̄ magnificentissimē. Sic Pytho admirantibus eum Atheniensibus & honore ac laude prosequentibus, quod Cottyn interemisset: Djs, inquit, habenda est gratia, quibus autoribus patratum facinus egregiē est, manu duntaxat & opera mea cōmodatō accepta. Iam uerō Theopompus Lacedæmoniorū rex, affirmanti cuidam, propterea Spartam saluam & incolumem esse, quod regibus uterē imperandī gnaris: Imō, inquit, & ciuibus & populo regibus obsequente, quanq; reuera ex altero alterū sit, atq; utrunq; immutatim se continet. Proinde plurimorū hæc fertur sententia, id maximē ad disciplinā ciuilem instituendam attinere, ut principibus ciuitatis & reipub. rectē administrantibus, ciues quoq; bene moratos & temperatos exhibeas. Plures enim ubiq; inueniri qui regantur, quā qui regunt. Rectoribus item reipub. administrandī, parū definitiq; tēporis potestātē dari, hos uerō qui in ciuitate uersant, per omnem feruē uitam regendos exhiberi. Pulcherrimū itaq; & utilissimū institutū ciuilibus disciplinæ hoc est, ut principibus magistratibusq; quisq; obtemperet, etiam si opibus ac natalibus inferiores esse aliquatenus uideant. Indignū certē & uehementer absurdum negocium, tragœdiarū principem Theodorum, Polūm uel, histrionem aliquem mercenarium humili quandoq; oratione affari, propterea quod diadema & sceptrum gestat: in gubernanda uerō republica, atq; rebus non confictis, sed ueris, magistratum idcirco à diuite quopiam & potente contemni & parui fieri, quod priuatis non ualet opibus, etiam si rerum angustia & difficultate laborare uideatur. Nempe hoc nomine dum existimationi magistratus per contumeliā & contemptum detrahitur, reipub. ipsius dignitas deijci ac premi uidetur, quando quidem pro se quisq; maximē ipsam auctam & ornata uelle tenet & debet, eiq; suam ipsius gloriam, suam existimationē adijcere. In Sparta Ephoris reges cedebant, & si quis è reliquis ciuibus publicitus uocabatur, non celsim is neq; ociose, sed cursim atq; perproperē accedebat per forum, parendi ciuitati studiū præ se ferens, honoreq; se in eo affici ratus, quod imperio ciuitatis obtemperare alacer uideret. At uerō sunt alij, insolentes profecto & prorsus agrestes & inciuiles, qui, tanquam inde sibi nomen atque potentiam uendicent, in publicis certaminibus ad ostentationem usq; ludorum magistratos contemunt, & contumeliā consulto afficiunt. In Dionysijs pomparum principes & ductores obiurgant, patratōres rident atq; suggillant, & præfectis gymniorū ludorum insultant: stulti sanē, qui intelligere nequeunt, honorare quā honorari quid præstet, quā sæpenumero gloriosius & honorificentius sit. Maius enim ornamentum & decus assert homini præpotenti in ciuitate, si magistratum ipse deducit, ac ei se comitē adhibet, quā si ipse contrā deducatur à magistratu: imō hoc inuidiam parit, illud solidam arguit gloriam, ut quæ à beneuolentia honorem habentium proficitur, præterquam quod etiam ciuitati ipsi dignitatem addit & decus. Pulchrum profecto spectaculum & iucundum, si prior is ad uestibulum prætorij prætorum salute impertiat, atq; eum amplexus spaciando per urbem deambulet. Ciuile quoque illud populare uel, maledictum aliquod per iram perlatum æquo excipere animo, & nō ægerrimē ferre, & uel illud Diomedis per occasionē subdere: Laus hinc & honos sequetur. Vel illud Demosthenis: At nō modō Demosthenes est, sed statutorum moderator, sed pompe agendæ princeps, sed coronatus de more. Itaq; ulciscendi cupido in aliud est tempus reijcienda, ut alterutrū certē usu ueniat. Nam aut posteaq; magistratu perfunctus fuerit, cōmodius iniuriā ulcisci poterimus: aut si intermissione persequendæ iniuriæ ira interea leniatur, lucro id deputabimus. Quod si de cōmodis reipub. agatur, omni tum studio, opera, cura, fide & diligentia rei cōmuni prospiciendum erit, & aduersus quemuis magistratum solertissimē contendendum. Et si forte ij quibus reipub. gubernacula tradita sunt, ea urbanitate, modestia, prudentia uideant, ut facile & sine cōtentione quæ pro cōmodo reipub. dicantur excipiant, eos horum quibus sit opus admonitos & planē edoctos oportet, quibus te ipsum ita pollicitū uelis atq; depromptum, ut tua rebus agendis opera uti queant: uerū si quam his subesse segnitie & cunctationē intelligas, uel improbitatē & fraudē suspiceris, oratione tum, studio, ope-

Uniuscuiusq; est magistratui obtemperare, etiā se pauperiori.

Quando magistratibus aduersari licet.

Cra sedulo reipub. adlis necesse est. Reliquos quoque ciues quibus forte res non usque per-
specta est, periculi admonitos imminentis oportet: nec ulla arte negligendū, nec ciuita-
tis iura ac salus prodenda per speciem, scilicet non decere priuatū ciuem principum & magi-
stratum gerentium res & munus paulo curiosius disquirere & scrutari, & hoc nomine admi-
nistratiōe alijs ritē traditā ad se conari transferre. Parum hac ualere, nullum obtinere lo-
cum omnino debent, ubi de salute rerum, & reipub. cōmodis agitur. Pulcherrimo enim iu-
re, cum nunquam non recte agentis, atque ciuitatis saluti & cōmodis praeclare prospicienti, primē
reipub. haud iniuria deferunt. Fuisse refert Xenophon in exercitu quendam, non imperato-
rem quidem, non ducem, non praefectū, sed prudentia, uirtute, consilio, magnitudine animi
facile principē, qui talis extitit, ut Græcos perferuarit. Philopœmenes quoque inter res prae-
clare a se gestas, illo maxime facinore claruit, quod cum Agis Lacedæmoniorū rex copias
ad Messenā oppidum admouisset, & Achiuorū dux reformidans cōgressum suppetias fer-
re recusaret, ipse iniussu imperatoris strenuis quibusque uoluntarijs acceptis, atque in acie di-
rectis, hostes irrupit, & ciuitatē salute periclitantem hac uia metu atque periculo liberauit.
Non tamen pro quibusuis, exiguis scilicet & parui momenti rebus nouitati studendū est,
& ordo ac modus rerum omnium perturbandus, sed aut pro necessarijs, & quae dilationē
sine perniciē ferre non possint, quale Philopœmenis fuit negocium: aut pro rebus illustri-
bus & praeclaris, cuiusmodi fuit Epaminondæ. Is enim cōtra legem definito sibi imperio,
tempori quadrimestre spacium addidit, ingressusque Laconicā res Messenae cōfecit. His ra-
tionibus extraordinarie inuouandū aliquid est, ut uel necessitatis prae-textu, si qua occur-
rendum erit uituperationi atque querelis, accusationē deprecare possis, uel magnitudine
atque decore facinoris inceptū cōmodē compensare. Celebratur ubique gentium Iasonis illa
Thessalorum tyranni sententia, quam usurpasse in eos solitus traditur, quibus ullam mo-
lestiam aut uim intulisset: Qui magnis in rebus iustitiā se cultorē haberi uult, eum ius ali-
quādo in paruos uiolare necesse esse. Quam eiusmodi uerba euestigiō intelligi possunt
praepotentis cuiuspiam esse, cupiditate & ui, non ratione & lege res administrare uolen-
tis. Hoc uero recte ciuile praecipuum est, parua plerumque quibusdam ratione cōcedenda
esse, ut & maioribus resistere abstinerēue possis, & hos qui ad peccandum paulo petulan-
tius propensi uidentur, facile cōrceas & retardes. Is enim morosum atque prorsus difficilē
populum efficere solet, qui gubernacula reipub. tenens, nimium in omni re se & uehemen-
ter seuerum, asperum, atque inexorabilem exhibet, nemini unquam cedens, nihil ulli con-
donans. Assuefacit nimirum is & inducit populū, ut pertinaciter atque contentiose reni-
tatur atque repugnet. Enim uero laxandus est aliquando, ut aiunt, pes, & fluctibus obse-
quendum, quando praesertim magna uentorū ac ingens uis, nunc properē obsecundan-
tium, nunc resstantium: & cum lepidē atque scite alludendum assentiendumque deorū solenni-
bus ludis atque spectaculis celebrandis, tum uero dissimulandū, atque consulto non nihil prae-
tereundū, tanquam nec uideris quicquam, nec audieris: id quod domi plerumque puerorum errata
de industria non obseruantes, quasi nesciamus intelligamusue, factitare solemus. Hinc
maximē oburgandi castigandique acrimonia & loquendi libertas, non uelut medicamen-
tum identidem usurpatum, seu uetus atque abolutum, proque eo parum efficax parumque po-
tens, sed ut uigens raritate ac fidem faciens, hos qui maiora grauioraque cōmeriti sunt, ue-
hementius taxat, atque acrius mordere & pungerē potest. Alexander sororem cum quo-
dam honesta iuvene forma consuecere quum accepisset, haud rem grauatē tulisse fertur,
dixisseque, concedendum aliquatenus illi quoque esse, regno ut fruatur: quanquam non recte,
neque pro dignitate & officio uidetur eiusmodi factis concedere, quem minimē oport-
uit petulantia & perniciem, regni fruitionem existimare. Porro uir ciuilis nequaquam pro ui-
ribus populo permittendum censebit, ut in ciues per contumeliā sauiat, aliena bona diri-
piat, publica peculetur, uel perperā dissipet, suadendo potius, cōdocefaciendo, terrendo
denique petulantiae omni atque libidini repugnabit. Quales cupiditates ac pestes Cleon & pa-
uit & auxit, aculeatumque fucū, ut inquit Plato, in ciuitatē inuexit. Quod si uulgus aliquan-
do uetus aliquod & patriū festum uel dei solenne praetendens, spectatiōe largitiōemue
aliquā non admodum sumptuosam, & benignitatē haud absurdā uidetur expetere, li-
cet ei tum per magistratus & principes ciuitatis cōmoditate hac iucunditatēque frui. Pleraque
enim eiusmodi rebus à Pericle aut Demetrio principe gestis inesse cōperiuntur. Ci-
mon quoque traditur deambulacris spatiosis, platanis ordine cōstitis atque in uersum dilatis,
forū uarie exornasse. Catonē item accepimus, ut populū Rom. animaduertit ad mutatio-
nem reipub. perniciose propensiorē, Catilina rebus nouis studente, & Caio Cesare uarijs
stimulante

Iasonis tyranni
sententia.

Nimiam magistra-
tus asperitatem
reipub. damno-
sam esse.

Populi libidine
fruenandam.

A stimulante artibus, retulisse in senatu, persuasissetque, ut largitio decerneretur, quae inopia
& angustia rerum laborantibus distributum exhiberetur: hoc nomine tumultū sedatum,
hac uia seditionis suppressa semina, atque turbulentorum ciuium inhibitu impetum. Ete-
nim quem admodum medici est, magna ex parte corruptiore sanguine diminuto, parum
aegro deinceps innocui & salubris cibi afferre: sic uir ciuilis & reipub. princeps, dempta
prius ignominia, damnoue ciuitatis summo, leui deinde gratia & humanitate quascun-
que molestias & querelas leniet atque solabitur. Erit quandoque in rem, quod populum in-
telligas nimio flagitare studio, id aliorum traducere, quod Demadem fecisse accepimus.
Ei Quaestorem agentis, & prouentus ciuitatis curantis, Athenienses uisi sunt studio quodā
inducti, auxiliares tirēmes ijs uelle mittere, qui modo ab Alexandro descuerant. Iuben-
tibus itaque pecunias depromeret, & sine mora repraesentaret: Sunt, inquit, uobis uiri A-
thenienses parata pecunia, quas equidem in congressis deposueram, quod singuli dimidiū mi-
na acciperetis. Verum si ad ista mauultis erogari eas, per me liceat uestris abutamini, &
ad quae cōplacitum est impendatis. Hac arte populi substitit impetus: & ne distributione
illa fraudaret, expeditionē posthabuit, & in Alexandrū nihil criminis cōmisit. Pleraque
enim in cōmoda non recta excutiendi uia amoliri atque depellere possis, ut ad ea propulsan-
da insinuatione & ambiundi artificio opus sit. Qua ratione usum Phocionē accepimus,
Iussus enim copias in Bœotiam ducere, quae tum expeditio non ei ē reipub. fieri uidebatur,
edixit, ut qui ex ephēbis ad sexagesimū annum in ciuitate essent, ipsum cōtinuō sequeren-
tur. Reclamantibus uero senioribus, & aetatem excusantibus, Nihil, inquit, absurdi edicto
cōtineri suo: si quidem ipse octoginta natus annos copias ductitans unā profecturus esset.
Hac ratione uulgi studia retundere poteris, si quando legationem uideris importunē fla-
gitari, eiusmodi decernendo, qui ad munus obeundum parum tibi idonei uideatur, easque
sarcinas ac uasa deferant iubendo, quae impedimento magis atque deornamento profici-
scentibus, quam uel decori uel usui omnino futura sint. ad haec te ipsum unā peregre profe-
cturū pollicebere, modo quae constituisse in expedito sint. Maximē uero omnium eos huc
puto trahendos, & ijs id quicquid est negocij cōmittendum, qui suis inducti studijs, harū
rerum autores hortatoresque potissimum uidebantur existere: qui si munus recusent, rem to-
tam, cuius se autores uoluerunt, ipsi destruant: sin suscipiant, laboribus difficultatibusque
quoquo uersus impliciti, suae ipsorum dementiae & temeritatis poenas primi omnium luant.
Quod si quod opus ingens ac utile curandum proponitur, ad quod conficiendum opera
& diligentia multa opus sit, hic annitendum est, ut optimos amicorum tuorum, quibus
rem perpetranda cōmittas, deligas, uel ex idoneis omnino eos desumas, qui facilitate
atque mansuetudine maximē praesent: ut qui non per contentiōe sibi inuicem refragan-
do, sed consentientes atque concordēs negociū sint absoluturi, nempe prudentia sine stu-
dio aemulationis adhibita. Quinetiam tram ipsius naturā expertus, si quid offeratur agen-
dum, ad quod efficiendū alios te magis idoneos futuros intelligas, illis ut qui plus ualitu-
ri, & rem commodius tractaturi sint, administrationem & munus cōmittes. Quam uiam
Diomedem sequutum accepimus, qui castra hostium exploratum cum mitteretur, post-
habitis fortioribus, eum sibi delegit socium, qui prudentia maximē praestaret. Natu-
ra enim cōparatū uidetur, ut inter eos aemulatio contentiosa non innascatur, qui diuersa
uirtute, diuersis uiribus, non eodem studiū genere, operā rei cuiuspiam dant, ac eam dispari-
bus quidem artibus, uerū pari diligentia uoluntateque curant. Quod si forte causam dictu-
rus, seu legationē initurus, tu te ipsum ad dicendū intelligas parum idoneū, uirum dicen-
di peritum adiutorem tibi sociumque muneris desumere debes, ut Pelopidas Epaminon-
dam. Sin ad alliciendū oratione populū parum es natus, & a gratificandi ratione aliena-
tior, lepidum aliquē atque obsequiosum delige tibi, ut Callicratidā facere solitum legimus.
Si uero ad labores tolerandos imbecilli tu es inefficaciū corpore, industriū accipe &
robustum, ut quondam Lamachum Nicias. His artibus Geryonem admirandum accepi-
mus: qui enim multa crura, pleraque manus oculosque habere dicebatur, unico cum ceta a-
nimo consilioque administrabat. Itaque reipub. gubernatores non modo ad usum ciuitatis
corpora conferre debent, uerum quoque fortunas, uires, uniuersas copias, concordibus
atque consentientibus animis cōtribuere, ut pro se quisque eandem rem quibus possit &
sciat curādo excellat: non quē admodū Argonautae relicto Hercule, coacti postea sunt mu-
liebri ductu ueneficis & incantationibus sese saluos facere, & aureum uellus furari. Ne-
que templum intrare uolentibus, foris est aurum omittendum, & ferrum uelut nullius
rei introferendū: & quoniam iuris dicendi tribunal uelut cōmune omnibus templū patet,

Cupiditate ple-
bis nonnumquam
traducendam.

In opere magno
acutili curando
quid agendum.

C Iouis consiliarij, & Themidis & iustitiæ iudiciorum præsidis & domicilium, euestigiò quenz; inde mouere oportet morbum auaritiæ, omnemq; comparandarū diuitiarum sollicitudinem tanq; ferrum ferrugine oblitum, ab animo amolitur, ad mercaturā & numidnas atq; foeneratores & carpones reijcere, & seipsum aliorum uertere ad recta munera expeditum, admonitū prius & pro comperto habentem, eius semper corruptam futuram rationem uitæ, qui semel depeculari rempublicā, legere sacra, explare sepulchra, bona amicorū furripere, negare credita, clientes pro dere, falso testimoniū dicere animum induxit: hunc inquam futurum consiliariū perfidum, iudicem irreligiosum, in magistratu gerendo quæstui & muneribus inhiantem, nullius, ut semel dixerim, iniuriæ omnino exper tem. Qua de re mihi haud uidetur plurib; differendū uerbis. Ambitio uerò et si speciosior uideri potest auaritia & lucrificandi cupiditate, nihil tamen minus mihi uidetur pernicio sa reipublica: quippe cui maior inest audacia, & quæ non deiectis neque ignauis inna scitur animis, sed nouis, uigentibus & iuuenilibus: accedit plerunq; obsecundatio quæ dam & fauor populū, quo fit ut extollantur magis & intumescant, nec contineri proinde possint, nec facile à quouis tractari permittant. Plato quidem ait, adolentes à primis omnino annis admonendos esse, aurum extrinsecus uel gestare, uel possidere nefas esse, ei qui illud intrinsecus, & animo ipso immixtū natura haberet: uirtutē, ut mea fert opinio, hoc nomine uolens significare, cuius primordia quædam, & ueluti semina homini innata, ad consummationē eius pertinent. Ea ratione comonefaciendos existimo, qui cupiditate honorū, & morbo ambitionis laborant, eiusmodi aurum ab se possideri, quod nulla aspersum labecula, omni peste uacuum, nec inuidia ulla corrumpi, nec notari macula, nec sordibus ullis cõtaminari queat: quin memoria rerū priuatim publicèq; honeste gestarū indies augetur & crescat. Quamobrem nō depictis opus est imaginibus, nō fictilibus signis, nō ex ære cõflatis statuis, in quibus id quod apparet probariq; potest, totum alienū & foris affictum est. Quandoquidē nō is ab inuisentibus laudatur, cui stat opus, & autpictus uel factus, aut deniq; fabrefactus atq; compactus tubicinem forte quispiā uel satelles, sed is comendatur qui fecit. Proinde Cato referta iam urbe Roma signis & statuis, suam ipsius sisti uspiā non permisit, malle, inquiens, causam cur sibi nō steterit statua, quam cur stet requiri. si enim honores inuidiosi sunt, arbitranturq; uulgò homines ipsi se debere gratiam, qui nō accipiunt: è contrario eos qui acceperunt, ipsis graues esse, dum quasi mercedem ea ab ipsi effragitāt, quibus indigere ipsi uident. Et ut qui præteruectus Syrtis ad fretum delatus & æstuaria, postea nauim euertit, nihil operæ precium is fecisse uideatur: ita qui Quæstor ararium cõseruauit, prouentus publicos auxit, Consul deinde factus & ampliori præfectus muneris, repetundarum peculatusue damnatus est. Nam et si sub rupes præaltas, celsumq; promontorium depulsus uidetur, mergitur tamen nihilominus & pessundatur. Magnus igitur ille, qui nulla eiusmodi rerum indigens, fugit ea & deprecatur, & omnino pro nihilo ducit. Quod si gratiam & benignitatem populū studio hucprolapsi, repudiare facile, & ea carere non possis, satis sit tibi titulus & tabella, decretumq; publicum & herba, perinde atq; si inter ciues decertare, nō præmio argenteo ingentis proposito precij, sed de re sancta certē, & ad corollam usq; pertinente. Cuiusmodi Epimenedem ex arce donatum accepimus, posteaq; expurgat urbem. Anaxagoras uerò publicè decretis honoribus animo magno repudiatis, id sibi omnino postulasse comemoratur, ut quo die mortem obiret, pueris qui disciplinis & artibus operam darent, permitteretur feriatis ociari & ludere. Septem etiā Persis qui magos interemerant, eorumq; sobolū honoris causa illud decretū est, ut anteriore capitis parte tiaram gestarēt: id enim signi facinus patratu inter se ex opposito dederant. Honos uerò Pittaco habitus ciuile aliquid præ se fert. Iussus enim quantum uellet ex eo agro sibi acciperet, quem ipse ciuibus uendicarat, quantum iaculum, quod ipse iaculatus erat, pertransiit, tantundem accepit. Publicus uerò Romanus tantundem agri sibi quæsitum uoluit, quantum ipse qui claudus esset uno die peragrasset arando. Honos enim nō rei præclare gestæ merces esse debet, sed signum permanendæ rei ad multū tempus, ut illi superius memorati honores diu manserunt. Ex trecentis autē statuis Demetrio Phalereo honoris erectis causa, nullā arugo attigit, nullam squalor sordidauit, nullam uetustas attriuit, quippe quæ adhuc illo uiuente subuersæ omnes sublataq; sunt. Demadis item statuas deiectas, in matulas per cõtumeliam conflatas accepimus. Pleriq; alij eiusmodi honores in contumeliam uersi, molesti odiosiq; habitū sunt: nec per improbitatem tantum eorum, quibus decreti fuerant, uerum etiā uastitas & amplitudo immoderata, cur antiquarent, causa extitit. Proinde fortissimus atq; firmis

Auaritia reijcienda.

Ambitio reipublicæ pernicios.

A simus honoribus custos, modestia adhibenda est. Prægrandes enim honores, utpote superbi & tumidi, æquē ut statuat uastæ & immoderate proceritatis, citò simul & facile corruunt. Appello autem nunc honores, quos uulgus sic æstimat: Empedocle enim autore, quod uulgò fas dicitur, sic ego quoq; accipio. Nam honorem uerum & solidum, & gratiā quæ eorum continetur beneuolentiā, qui beneficiorū memores, & gratiā referendæ studiosissimi sunt, ciuilis uir nequaquā despiciet, neq; comittet ut quasi existimari negligat, & ne suis uideatur placere, honore ex industria fugitet & deuitet: quod sensit Democritus, quando ne canum quidem allusio, uelut salutatio, neq; equorum propemodum beneuolentiæ species uenatoribus equisonibusq; res omnino repudianda uidetur: quippe quam iucundam & utilem arbitrantur, putantq; affectionem eiusmodi ciuibus animalibus inculcandam, & penitus inferendam esse: qualis comemoratur Lysimachi canis, quales equos Achilles in Patroclum fuisse poëta refert. Mihi proinde præclarius cum apibus agi uidetur, si cultores altoresq; suos salutare, & mansuetè accipere conuiscant, quam si infestis eos aculeis petant. Nunc uerò apes quidem fumo uexatæ pœnas possessoribus temeritatis atq; ferocia dant, equi lasciuientes & duri freno domant, cõtumaces canes coërcentur collaribus, & quocunq; uel inuiti aguntur. Homine uerò homini nil aliud mansuetè & mitem reddit, quam beneuolentiæ fides, iustitiæ & probitatis certa opinio. Quocirca rectè Demosthenes sensisse uidetur, quid maxime salutare ciuitatibus & firmū præsidium censeret, ut tyrannis nullam liberi populū fidem habeant. Etenim pars illa animi, qua fidem habemus alijs, & credulitate afficimur, lubrica nimirū est, & facillimè falli induciq; potest. Et ut Cassandre uaticinatio propterea nihil profuit patriæ, quod erat apud ciues in gloria, & fides ei nō habebatur (sic enim dicere adducitur: In cassum me Deus uoluit uaticinari, quādò ante cladē insana habita, post calamitatē sapiens sum appellata) sic fides Archytæ habita, & in Batum beneuolentiā ciuium magnopere ipsi profuit, qui eorum opera & consilio uisunt. Proinde primū & maximū omnium, quæ existimationi bonorum ciuium attribui possunt, fides certè est, quæ gradum ad agendū constituit, & aditum magna capessentibus præstat, propugnat secundo loco, armatq; & instruit honos beneuolentiā ciuū aduersum obrectatores & improbos: quādò quidem iuxta illud poëticiū, ut mater ab infante suaui somno sopito abigit muscas, ita liuorem atq; inuidiam procul propellit & amolitur. Aequat præterea uires, & parem plebeium patritijs, ignobilem illustribus, in opem diuitibus, & magistratib; priuatū facit, atq; ut semel dixerim, uirtute ueritateq; accedete, respub. certis flatibus & secundis gubernanda suscipit, quæ res tibi, si animaduertas exempla, notesq; memoria rerum ratione contraria & diuersa hominum affectione gestarum, facile compertior apparebit & euidentior. Dionysij uxorem stupratam, liberosq; prius omnifaria contumeliā foedè affectos, interemptos demum accepimus: ad extremū concrematis corporibus, in mare de nauis cinerem sparsum. At Menandro regi Bactrorum homini frugi atq; mitissimo, in expeditione & castris uita defuncto, cunctæ ciuitates regni, cunctiq; populū inferias de more & iusta magnificè cõmuni consensu soluerūt. Postremò de reliquijs cum diu decertatū esset quibus potissimū comendarentur, uox tandē inter omnes cõuenit, ut æquē partitæ singulis distribuerent pro rata parte, nempe quod monumentum illius uiri apud omnes pariter cum ueneratione existeret. Agrigentini cõtā tyrannide Phalaridis liberati, publicè sancierūt, nulli ceruleo colore uestimentū gestare liceret, ideo quod tyranni satellites, & corporis eius stipatores, eo colore subligaculis uti soliti erant. Persæ ad hanc usq; diem homines unco naso & amant, & pulchritudine præditos arbitrantur, in honore Cyri, qui eiusmodi naso fuisse traditur. Quo fit ut amor ille ualidissimus atq; sanctissimus omnium merito habeatur, quæ per uirtutē quispiam à ciuibus & popularibus sibi comparat. Honores autē qui spectaculorū, largitionū, atq; gladiatorū editione constant, falso quidem hi honores appellari uidentur, quippe qui à meretricijs adulationib; nihil distant. Natura semper id multitudini comparatū in promptu est, ut eroganti gratificantiq; statim arrideatur, & instabilis atq; unius diei ingētis gloriolæ species confestim exhibeatur. Rectè itaq; mihi naturam multitudinis cõspicatus uidetur qui primus dixit, largitionū corruptelā inductione, libertatē populorū interijisse: uis enim omnis & robur frangitur multitudinis cupiditate accipiendi superata & uicta. quanz; corruptores uulgi admonendi mihi uidentur, seipsos primos ipsi artibus perdere atq; pessundare, quādò magno precio honores eiusmodi ementes, ferocius efficiūt uulgus, ostendūtq; ipsum rerum potiri, & dandi auferendiq; munera potestatem penes eum positam esse. Verum non idcirco circa munificentiam & benignitatem ciuilem sordidè aut parè erit

Modestia fortissimus honoris custos.

Fides præcipua ad magna capessenda aditus.

Falsi honores.

C agendum, ubi scilicet rebus suppeditantibus legum atque morum permissu fieri possit: maiore enim odio diuitem populus suggillare & persequi solet, nihil per benignitatem & gratiam depromentem, quam inopem & egenum qui bona surripit publica & supplet: hoc enim necessitate acerba domina stimulante, illud malignitate atque contemptu fieri arbitrantur. Esto itaque munificentia talis, quae primo gratuito & liberaliter, non alicuius recti causa appareat: hac enim ratione ipsi quos affeceris beneficio, admirantur te, & facile capiuntur. Secundo loco, oblata occasione praetendende urbanitatis frugalitatisque, venerare deos, & per pietatem in honorem eorum opibus tuis utare. Magnopere enim affici multitudo solet, & in opinionem adduci colendos venerandosque esse immortales deos, quando pietatem eorum conspiciunt, quos ipsi maximi ducunt, tam magnifice & alacriter diuina prosequentium, atque tot sumptus haud grauate impendentium. Et certe, ut inquit Plato, modulationem & cantum, cum Lydium, tum uero Phrygium adimi adolecentibus oportere, quos liberaliter institutos uelis, quod alter luctu atque coquestionibus deicit atque affligit animum, alter ad libidinem & luxuriam irrat, & praecipitem agit: sic principem ciuitatis facere decet, ut ambitionem & sumptus, quibus alitus irritatusque animus atrocior & ferocior fit, & scurrilitate quadam prodiga luxuriari uideatur, omni studio de ciuitate procul depellat atque eiciat. Quod si minus effici forte id potest, ab his certe abhorreat, atque eos declinet, & his refraget pro uiribus qui talia expetunt, & perniciosissime student. Modicos uero temperatosque sumptus semper putet idoneos bene moratae ciuitati, quorum finis necessarius honestusue sit, & usus iucundus & gratus, modo noxa omnino atque contumelia uacet. Et si forte tibi adeo mediocres fortunae sunt, ut nisi centro & linea, ut aiunt, permenfa ad ea quibus tibi opus sit suppeditare minime queant, non erit illiberale, non animi omnino summissi & humilis, inuoluntariam inopiam confiteri, dehinc locupletum sumptibus cedere, ne contentio inani studio ad grande aes alienum conflandum inepte cogare, unde te ipsum non modo miserandum omnibus, uerum etiam irridendum exhibeas: difficultate enim rerum implicitus, occultam diu & abditam inopiam tenere qui poteris? Namque siue amicis molestiam & negocium exhibueris, siue creditoribus adulando alluseris, deprehendaris utcumque necesse est, indicesque te ipsum non modo nullam gloriam, nullas hac uia tibi opes parare, uerum contemptum & dedecus adipisci. Conducet itaque rebus tuis Phocionis atque Lamachi memoria saepenumero usurpata: quorum alter flagitantibus quibusdam Athenis, ut ad sacra rem faciendam quippiam etiam ipse pro uirili parte tribueret, & diu quasi daturum applaudentibus, iniurius & impudens, inquit, profecto sum, si ad rem diuinam uobis depositibus aliquid dare animum induxero, huic autem Callioli (digito creditorem ostendens) nihil reddidero. Lamachus uero in imperii expensum referre solitus traditur, quantum sibi in uestimentum atque crepidulas expendisset. Ermoni Thessali magistratum praenopiam deprecanti, lagenam uini singulis mensibus, & farinulam modicum de publico decreuerunt. His rationibus sit, ut neque fateri inopiam dedecori sit, & in ciuitatibus non desint qui possint insignem & laute accipere inopes, si dicendi fiduciam ac fidem ex uirtute habuerint. Quamobrem contineat se quisque maxime, & rebus sic consulat, sic modum constituat, ut nec in campum pedes aduersus equites dimicaturus descendat, nec in spectaculis, epulis, & in scena inops, cum locupletibus de magnificentia & gloria certaturus. Sanè uirtute innixus, animi praesentia rationeque fretus, ciuitatem regere pergat, ut inde non modo dignitas & maiestas quaedam exoriantur, uerum gratia quoque & beneuolentia recte concilietur: res profecto diuinitus Croesi optatior longe atque praestantior. Frugi namque moderatusque uir, non insolens, non nimium sui amans, nemini in ciuitate oneri esse potest, nulli acerbus & grauis, nulli uisui infestior: nam & salubris est, & natura communis, atque adire & affari uolentibus facilis, cuius domus non obserata, non occlusa, sed patens est omnibus, quod se quisque uelut è tempestate & fluctibus in portum tuto recipere possit. Nec humanitatem duntaxat his rebus affert, quibus curandis ope simul & opera opus est, uerum etiam uota prosperè adsequentibus laetum se & hilarum exhibet, rursus offensis & aduersitate ulla affectis dolentem & moestum. Nusquam ulli molestus occurrit, nemini per importunitatem impedimento est, non longo seruatorum & comitum agmine insolens, non in balneis & theatris occupatione locorum curiosus, non delictis & nimio sumptu insignis, & propterea inuisus & grauis, sed aequus & lenis: moribus, ueste, uictu, educatione liberorum, uxoris atque familiae cultu, simul modestia & humanitate rebusque omnibus talis, ut facile agnoscere possis popularem hominem, qui se unum de coetu haberi ciuium ex animo studeat, qui beneuolum se & fidelem consiliarium dubitatione aestuantibus prebeat, afflictis patronum sine mercede, conubijs amicitiasque committendis facile aptumque

Munificentia
qualis politico
conueniat.

Vir frugi ac
moderatus.

A ptumque conciliatorem. Hunc magnam partem diei in curia reipublicae in foro amicis impertiri quotidie uidere licebit, reliquum uitae spacium ea ratione dispensare, ut curas, sollicitudinem, atque desideria ciuitatis ad se undecumque conuertere, atque pro uiribus componere, & ad meliorem conditionem redigere prompto & alacri animo pergat, imitatus Caeciam, qui stando nubila ad se contrahere fertur. Non enim cessationem & otium, quod plerique passim facere solent, quaritat, sed reipublicae praclare administrandae omnem operam, atque adeo uitam ipsam impendit: quibus artibus ciues ad se conuertere uult, edoctos atque bene admonitos, quae sit boni ciuis in rempublicam cura, qualis prudentia, rursus cuiusmodi aliorum sint falsae adulterinaeque adulationes, & perniciose illecebrae. Etenim assentatores Demetrii alios non appellandos reges censebant: quippe qui Seleucum elephantorum magistrum, Lyfimachum gazae & ararum custodem, Ptolemaum nauarchum, Agathoclem praefectum insularum dicere consueuerunt. Populus certe etsi prudentem & bonum ciuem in initio forte spernere, atque nonnunquam paruifacere uideatur, percognita tamen animaduersaque simplicitate ueritateque morum eius, eum postea ciuilem omnino uirum, eum popularem, eum ciuitatis principem arbitratum. Ex reliquis chorearum atque pomparum ductorem alium, epularum alium praebitorem, ludorum hunc magistrum, & alias alium arbitrantur & uocant. Et ut in conuiujs usu uenit, Callias Alcibiadesue epulum praebet, & sumptum facit, Socrates autem obseruatur, ad Socratem omnes congerunt oculos: sic in sanis & liberis ciuitatibus Ismenias erogat & largitur, Lichas apparatus praebetque cenas, Niceratus dux est pomparum, & choreas apte committit: uerum Epaminondas, Aristides, Lyfander magistratus gerunt, & copias ducunt, imperijs ubique funguntur, domi ac foris rempublicae administrant. Huc itaque intueri oportet, non animis deici, non expauescere & penè consternari gloriosam spectantem, quae fauore atque applausu uulgari, de theatris, de culina, de popina, de strage hominum repente exorta, & fragiliter comparata sit. Proinde nil honorabile, nil honestum, nihil praclarum & graue in se, nihil solidum continens, non diu mansura, parum uictura, una cum ludis gladiatorijs & scenis ipsa quoque merito peritura funditus est. Qui aparia curant, & ipsis apibus e re & usu nutriendis operam sedulo dant, quas ingenti bombo & strepitu de cellulis conspiciunt prodire, ualidas eas atque uberes esse coniectant. Quae uero Deus ciuilibus & ratione praediti examinis curae atque cultui praefecit, quiete is atque mansuetudine populis felicitate eius potissimum metitur, & coniectura consequitur: & reliqua quidem Solonis praecipua & instituta amplexabitur ac admittet, postremo pro uiribus imitabitur. Illud autem admirabitur certe, & haerebit diu & dubitabit, qua tandem uir ille ratione adductus lege cauedum duxerit, qui scissa ciuitate per seditionem bifariam, neutri se parti addixerit, inter ignominiosos eum oportere referri. Non enim corpore aliquo affecto & morbido, de membris iam morbo & uitio occupatis, inuitu conalescendi & salus speratur progredi posse: quin ubi uis ualidiorum membrorum praualiter inceperit, inde uelut quoddam temperamentum proficiscens, uires serpentis iam morbi reprimat, & indies magis retundit. Natura dehinc opitulante immutatio fit, & membra languore iam laesa ad salutem pristinam redeunt. Sanè populo seditionis uitio laboranti, non tamen graui & deplorato, sed quod curari aliquatenus inhiereque queat, ex partibus sanis certe & bene ualentibus temperamentum salubre afferri debet, atque in hac medendi ratione perseverandum est, ac penitus insistendum. Etenim uis atque uirtus bene ualentium partium, apte, atque ut ita dicam, familiariter in membra morbida influens, mirum agit in modum. Pleraque autem ciuitates omnibus perturbatae partibus, nulla ui foris compulsa, nullam malorum castigationem adeptae, radicitus subuersae interierunt. Ciuibus itaque pereuntibus, nullo sensu moueri, nihil dolere, tranquillitatem animi atque adeo indolentiam praedicare, uitam ociosam tanquam beatam uerbis extollere, perinde utique est ac aliorum miseris oblectari, & gaudere calamitatibus uideare. Imò Theramenis cothurnum induere debes, ut utrisque conuenias, neutris tamen addictus: qua ratione uideberis neutris iniuriam facere, & propterea non alienus: utrisque opitulari, proinde communis: nec concitabis aduersum te ullam inuidiam, scilicet quia sis solus expers malorum, ceteris calamitate afflictis, quippe qui uitam utrorumque pariter indolere uideri possis. Iam uero optimum & potissimum omnium illud est, longe lateque prospicere, ne quando seditio ulla erumpat, opus profecto orationis & disciplinae ciuilibus maximam & pulcherrimam. Etenim ciuitatibus illa sunt bona optanda maxime, pax, inquam, libertas, feracitas cum agrorum, tum uero hominum, postremo concordia. At ad pacem comparandam hac tempestate, nullius boni ciuis auxilio ciuitates indigere uidentur, fugato iam & de medio omni genere belli sublato, tum intestini, tum barbari. Libertatis uero tantumdem possidetur, quantum rerum

Seditionis tempestate quomodo se gerendum.

Opus ciuilibus discipline maximum. Ciuitatibus quae bona optanda.

C domini impartendū populis arbitrantur: amplius autem optare, utique non est utile. Feracitatem atq; proventus agrorum, anni temperiem, & clementiā cœli, mulierum partus, & parentibus similes natos, prognatis incolumitatē & sospitatem, modestissimus quisq; sibi ac ciuibus à dijs immortalibus postulabit. Reliquū ergo est, quod uiro ciuili nulla re inferius existimandū uidetur, ut rebus administrationi ciuium subiectis ita utatur uir bonus, sic moderetur, ut amicitia & consensus inter ciues conciliari, contentiones & inimicitia tolli penitus uideantur: & quod in amicorum disidijs usu uenit, qui se priorem iniuria affectum putat, eum priorem quoq; adeas, atq; oratione soleris, ostendasq; te unā se cum dolere, & iniuriam æquē ferre. His iactis, mœrorem lenire incipito, hominemq; docere, non eos cōmendari solitos qui alijs iniuriam intulerint, qui uē pertinaciter & obnixē superare cōtendant, sed qui illatam iniuriam animo æquo, uel certē forti tulisse uident. Hi enim non modō mansuetudine & morū facilitate, uerū quoq; prudentia & animi magnitudine præstāt, propterea quod paruis rebus cedētes, maximis atq; pulcherrimis obtinēt & euincūt. Ad hæc priuatim singulos publiceq; uniuersos admonitos & doctos oportet, cōditionem imbecillitatemq; rerum præsentium Græciā cernere. Bene enim cum sapientibus agi existimandū est, si quietē ac cōcorditer uitam agere liceat, quādoquidem nil fors præclarū reliquum fecit, de quo in medium decertetur. Quis enim principatus, quod imperium, quæ gloriæ materies his qui supersunt relicta est: quæ omnino agendi potestas, quam quoduis decretū Proconsulis facile non inuertat, & destruere possit: quæ ue, etiam si integra permaneat, digna haberi & idonea possit, cui magnopere studeas, & operā naues: Enim uerō non semper incendia de sacris publicis adibus initū sumunt, sed sæpe numero ē domuncula, lucerna parumper neglecta, ingens erumpit flamma: uel ignis sensim conceptus, palea deinde & fomentis reco cillatus mirum in modum ardere incipit, & primis quibusque correptis longius serpere, & maximam stragem dare. Ita seditiones in ciuitatibus nō magnæ semper contentiones, nec de publicis rebus disidia incendere cōcitareq; solent, uerū plerūq; priuatis creatæ offensionibus, in publicam pestem certan do progressæ sunt, studijs & contentionibus mutuis auctæ. Quas ob res principem ciuitatis & uirum ciuilem oportet eiusmodi parua futuræ cladis initia nihilo segnus præuenire, itaq; curanda & opprimenda suscipere, ut aut nusquam existere possint, aut si qua extiterint præfocentur, ne paulatim assumptis uiribus luculenter succrescant, postremō supra magnitudine rempub. taxent & occupent. Quod si tolli penitus nequeant, ad eos saltem reijciantur, è quorū priuatis studijs & dissensionibus ortum sumpsisse uidentur. Attendendum præterea sibi ducat, & alijs prædicandum, sæpe usu uenire, priuatis & paruis neglectis rebus initio, nulla cura, nullis medicamentis adhibitis, inde calamitates etiā publicas extitisse. Delphis maximam idcirco seditionem ortam accepimus, quod Orgilaus Phalidis filius Cratetis ducturus filiam, dum rem sacram de more facere uult, cratera stan tem inter libandum ultrō fortēq; derepentē ruptum animaduertit: portentum hoc deouendū ratus, infectis nuptijs, relicta sponsa, cum patre inde cōfestim abiit. Eare Crates infensus, Orgilaum & fratrem non multō post sacrificantes adortus, ut præcipites se darent pessum iri compulit. Iterum amicos familiaresq; supplices in templo Prouidentie impetu dato oppressit. Postremō multis talibus factis Orgilai fratres Cratetem & factionis eius homines ex composito aggressi interemerunt, deq; pecunijs, nuncupatis Piacularibus, inferiora templa ædificauerunt. Adolescens Syraculis quidam amatæ adolescentis amici profecti peregrē, sibi creditæ stuprum intulit: rediens ille rescituit facinus, ulturusq; iniuriam inuicem uxorem amici stuprauit. Re uulgari cœpta, maior natu ciuis in senatū retulit, utriq; ab urbe eliminari, priusq; ciuitas uelut cōtagio sceleris infecta, ad diuersa propensa studia, & ad intestinas hinc profecta inimicitias seipsam euertat: ceterum persuadere senatum potis non fuit. Orta seditione, in diuersasq; partes ciuibus raptis, quæ fuerat egregia ciuitas, maximis implicita malis, uarijsq; agitata calamitatibus demū corruit. Iam ipse tu tibi domi tenes certa exempla, inimicitias (inquam) Pardali atq; Tyrrheni. Qua in re parum absuit, quo minus urbs Sardes euerteretur, de paruis priuatisq; causis, in seditionem & bellum intestinū impulsā. Ciuilem itaq; uirum eiusmodi tanquā in corpore aliquo uitia, quæ possunt emanare latius, nequaquā contemnere & floccifacere decet, sed prouisa eminus statim opprimenda suscipere. Qui enim hæc prospicit, is ea quæ magna sunt, parua efficere, & parua ipsa in nihilum redigere possit, ut inquit Cato. Ad quæ persuadenda nulla mihi uideri potest potior ratio, quā si inducas animum, in tuis priuatis disceptationibus mansuetum te ipsum & exorabilem exhibere, atq; in primis persistere causis, nulla

*Disidia ciuium
quomodo tollen
da.*

*Tumultuū pri
uatis diligenter
preuenienda.*

per

A per contentionē concitandæ iræ gratia adiecta materia, nullis irritatis affectibus, quibus negociū magis exasperetur, & æquo acerbius fiat. Iam lucta castibusq; certantiū manus loris uinciri leniter & paucillū prohiberi consueuit, nempe ut ictus molliter emittant, & inflata uulnera nō magnū dolorem afferant, ne certatores doloris cōmoti sensu, ad grauem & penē insanabilem pugnantū excandescentiā prouehantur. Simili ratione in foro, & ciuilibus controuersijs, sat erit nudis explicatisq; rationibus causam simpliciter agere, non confictis ad libidinem criminibus, congestis maledictis undiq; & iurgijs atq; minis admixtis, tanq; ueneno tela inficere, eaq; præacuta in aduersarium per insidias iactita re: quo fit, ut causæ suapte natura leues atq; priuatæ, ad publica crimina, deploratq; luem studio & contentione trahantur. Qui uerō se talem in causis proprijs exhibere potest, is profectō facile persuadere alijs, ut se uolentes libentesq; dicto eius audientes exhibeant, quando maximē publicæ ipsæ contentiones & controuersia, si priuatas offensiones subducas ac demas, leuiore effici solent, nec molestū quippiā insanabile uē omnino afferre.

Plutarchi de uirtute morum lib.

CAROLO VALGVLIO BRIXIANO INTERP.

DE VIRTUTE, quæ ad mores spectare dicitur atque existimatur, maxime uerō uti à contemplatiua differt, quod animi affectum materia, & rationem formæ gerentem uices habeat, differere propositū est, quæq; sit eius substantia, & quomodo naturaliter subsistat, & utrum ea pars animi quæ illam suscepit, propria ratione sit composita & moderata, an particeps sit alieni: idq; si ita est, num ut ea quæ cum præstantiore uicōmixta sunt, an potius quod ueluti præfectura quadam atque imperio utatur, alterius particeps esse principis dicitur potestatis. Quod autem uirtus omnino à materia femota atq; impermissa esse, ac permanere possit, latissimē patere arbitror. Sed aliorum præstat breuibus recensere sententias, non historiarū magis causa, quā ut nostra clariora atq; firmiora explicatis illis existant. Menedemus itaq; Eretrienlis multitudinem sustulit uirtutū ac differentias, quasi una esset, ac pluribus nominibus uteretur. Idem enim temperantiā ac fortitudinē & iustitiā, ueluti gladiū & ensē appellari, Aristo Chius unam & ipse substantiam uirtutis faciebat, eamq; appellabat sanitate: sed differentes numero asq; fieri assererat, cum aliud atq; aliud spectaretur: ut si quis uisum nostrum cum alba contuetur, albiuifum, & cum atra, atriuifum appellare uelit, aut quid aliud huiusmodi. Nam cum uirtus quid sit agendum, quid ue fugiendum considerat, prudentiam appellari contendebat: cupiditates uerō coercentem, & modum uoluptatibus adhibentem, temperantiā: quæ autem in societatis, & rebus cum alijs cōtractandis uersatur, iustitiā, quæadmodū gladiū cum sit unus, aliud aliās fecat: & ignis in diuersas agit materias eadē utens natura. Videtur autem & Zeno Citiueus in eandem descendere sententiā, definiens iustitiā esse prudentiam, quæ suum cuiq; tribuit, in rebusq; assumendis temperantiā, & in perpetiendis fortitudinem. Et qui ipsum tuentur, censent in his scientiam à Zenone prudentiā appellari. Chrysiippus uerō suā cuiq; qualitati ratus uirtutē attributā esse, examen, ut inquit Plato, nec usitatum, nec cognitum excitauit uirtutum. Ut enim à forti ac mansueto fortitudinē & mansuetudinē, & à iusto iustitiā, sic à gratioso gratiositates, & à bono bonitates, & à magno magnitudines, à pulchro pulchritudines, atq; alias huiusmodi dexteritates, comitates & urbanitates in numero uirtutū ponēs, multis absurdisq; nominibus nihil indigentē referat philosophiā. Cōmuniter autem inter hos omnes conuenit, uirtutem esse principis animi dispositionem, & facultatem quandam à ratione manantem, quā potius ipsam esse rationem: idq; firmum & ratum, & immutabile habent, nec putant id animi quod ratione uacat, affectibusq; perturbatur, discriminē ullo, naturaq; ipsa animi ab eo quod ratione præditum est, esse distinctum: sed eandem animi partem, quam intellectum principemq; appellant, continuis mutationibus conuersionibusq; obnoxiam, & in affectionibus, & per uarias habitus uel dispositionis mutationes uitium fieri atque uirtutem, ac nihil in se habentem quod sit expers rationis, dicitq; à ratione auersum, quum motus animi auidē concitatus ac uehemens atq; impotens, ad aliquid absurdum præter delectū rationis effertur. Affectum enim esse dicunt rationem improbam atq; effrenatam & proteruam, ex prauo peccantēq; iudicio ortam, quum uehe-

*Virtus à materia
summoia.*

Virtus quid.

Affectus.

C

C mentiam roburque accepit. Hi autem mihi ignorasse uidentur, quod quisque nostrum uere duplex compositusque est, nec illam animi duplicitatem prauidisse, sed tantum perspicuam illam, quae est animi & corporis, comixtionem. Quod uero ipsius animi in seipso compositum sit quiddam biforme atque dissimile, quasi alio corpore rationis experte atque particeps comixtum & compactum, Pythagoram nesciuisse non est consentaneum, coniecturam facientibus a studio musicae illius uiri, quam animo pacandi sedandique eius gratia adhibebat, tanquam non uniuersus praeeptioni doctrinisque obtemperaret, nec a uitio ratione distraheretur, sed alio quodam persuadendi praesidio indigeret, & formatione atque conciliatione, nisi omnino ad philosophiam intractabilis atque inobediens esset futurus. Sed apertissimi me & constantem atque indubitatum Plato intellexit, quod huius mundi animans nec simplex est nec in compositus, nec uniformis, sed ex eiusdem atque alterius potestate comixtus, tum eodem semper se modo regens & uersans, unoque ac simili ordine utens, constanti atque praualido, tum in contrarios errabundosque motus ac circulos diuisus, primordium dissidij & mutationis, ortibus & corruptionibus quae fiunt in terra, dedit. Humanus quoque animus pars uel seculum cum sit uniuersi, & rationibus numerisque ad illorum caelestium exemplum compactus, nec est simplex, nec unius modi, sed alterum habet intelligentiam atque rationem, quam praestare naturaliter imperareque homini conueniens est: alterum uero turbulentiam affectuum habet, impositaque rationis est, & erroribus refertum, & sua uis suaque sponte inordinatum. Quo rursus bipartito, aliud semper cum corpore uersari, ipsumque colere suaapte natura desiderat, & appellatur concupiscentia. Alia uero pars interdum ipsi se dedit appetentiae, quandoque uero rationi uim roburque suppeditat, eaque dicitur irascencia. Declaratur autem in primis differentia compositae rationis atque intelligentiae partis, itinere contrario aduersus concupiscentiam & irascibilem, quod haec aliae sunt & diuersae, cum saepe non obtemperare ei quod optimum est ac reluctari, manifesto deprehendantur. His principijs plurimum usus est Aristoteles, ut ex eius scriptis late patet. Postea uero irascibilem concupiscentiae attribuit, quod irascibile quaedam sit uindicta: perpetuoque usus est parte affectibus perturbata rationeque carente, tanquam differenti ab ea quae est particeps ipsius: non quia omnino sit expers rationis, quemadmodum ea animi pars qua sentimus, nutrimentumque suscipimus & uegetamur: nam haec omnino rationem non audiunt, & modo quodam surda ex carne germinarunt, ac penitus in corpore sunt demersa. Quae uero affectionibus obnoxia est, quamquam propria caret ratione, & est expers eius, alio qui tamen ut eam audiret, ad ipsamque se conuerteret, cederet, & informaretur, natura facultatem concessit, nisi in totum perdita profligataque existat a uoluptate uictaque intemperanti. Qui autem admirantur quomodo parere rationi possit id quod rationem non habet, hi mihi non uidentur mente completi, quantum sint rationis uires, & quomodo penetrent, occupando & ducendo non duris quidem nec renitentibus modis, sed informantibus, & ad cedendum parendumque disponentibus: quae res est omnino necessitate ac uolentia ad transigendum efficacior, quando quidem spiritus ac nerui, & ossa, & reliquae corporis partes ratione carent: sed cum animi motus oritur, quatiens quasi habenas ratione, omnes intenduntur, & expediuntur, & parent. Pedes ad cursum parati, manusque ad faciendum atque capiendum, id animo cogitante, sunt praesto. Praeclare autem poeta id quod ratione uacat, & affectus habet turbidos, & cum ratione conformatur, his carminibus ante oculos ponit:

Illi, dum lachrymans luget praesente marito,
Formosae mala lachrymarum rore maeabant.
Vxorem sed flentem animo miserantis Vlysis
Lumina palpebris stabant immota quietis,
Cornua ceu & ferrum, mente occultante dolorem.

Adeo obedientem iudicio rationis habebat, & spiritum, & sanguinem, & lachrymas. Declarant id quoque in formosis, quos tangi uetat & ratio & lex, pudendorum fugae & recessus, quae iam cent ac minime comouentur. Quae res praesertim amantibus uenire solet usu, cum postea sororis aut filiae amatores per imprudentiam fuisse cognouerunt: tum enim sese contraxit cupiditas & in horruit, corpusque partes suas consentientes cum iudicio praebuit. Enim uero cibos atque obsonia saepe aliqui perlibenter assumpserunt, qui postquam senserunt & didicerunt aliquid se impurum & illegitimum edisse, non modo iram morsumque iudicio adhibuerunt, uerum & corpus ad opinionem conuersum & completum, uomitiones nauseantesque disturbationes occupant. Vereor autem, ne omnino friuola pueriliaque oratione exequi uidear, psalteria, lyras, pectidas, tibiasque persequens, & quaecumque musicae consona, & inde appella-

Humani animi
distinctio.

Rationi parere
quomodo possit
id quod ratione
caeret.

A lata architectantur homines. Affectibus humanis inanimata conueniunt, simulque flent & concinunt, & una intemperanter feruntur, iudicia, affectiones, moresque utentium referentia. Nam & Zenonem in theatrum ad citharam, canente Amcebeo, Eamus, dixisse discipulis ferunt, ut perdiscamus quae intestina, & nerui, & ligna ac ossa, rationis rhythmicque participantia, & ordinis, concertum uocemque edunt. Sed his praetermissis libenter eos interrogarem, si canes & equos auesque domesticas uident consuetudine quadam & educatione ac praeeptione uoces prudentes reddere, rationisque obtemperantes motus & habitus, actionesque, moderationem quandam & utilitatem nostram continentes, Homerumque dicentem audiunt, Achillem equos hominesque hortari solitum ad pugnam: cur adhuc admirantur ac dubitant, id quod irascitur in nobis, & cupit, & dolet, & laetatur, obedire prudentiae, ab eaque affici, cum & incola sit, nec abscissum, nec extrinsecus fictum, neque ulla necessitate aut plagis formatum, sed a natura dependeat, cum ea semper uersetur, educetur, & consuetudine compleatur ac more: unde recte appellati sunt mores. Sunt enim mores, (ut compresserem dicam) qualitas animi ratione uacantis. Quod nomen inditum fuit propterea, quod qualitate hanc & differentiam a more ipse animus irrationalis a ratione conformatus capit. Cui quidem non est consilium, commotiones animi & affectus stupitus euellere, neque enim potest, nec opus est, nec expedit, sed terminum quandam & ordinem ei praescribere, moralesque uirtutes constituere: quae quidem sine affectione motuque non sunt, sed symmetriae ipsorum & mediocritates. Imprimis enim & informat ipsa prudentia commotarum affectionum uim, habitumque constituit urbanum. Tria enim haec in animo esse dicunt, potentiam, affectum, & habitum. Potestas principium est & materia affectus, ut iracundia, uerecundia, atque huiusmodi procliuitates. Affectus est ipsius potentiae commotio quaedam. Habitus uero, uis & confirmatio potentiae in parte irrationali a consuetudine insita. Si perperam a ratione ductata, & recta fuerit affectio, uitium existit: si probè, emergit uirtus. Sed quoniam non omnem uirtutem mediocritatem faciunt, nec moralem appellant, de earum uirtutum differentia altius repetito principio dicendum est. Rerum omnium alia absolute quodammodo se habent, ut terra, & coelum, & castra: alia erga nos modo quodam affecta sunt, ut bonum, malum, eligendum, fugiendum, uoluptas, dolor. Vtrumque ratio complectitur. Superioris generis scientia est & contemplatio. Ex altero, quod uidelicet nos respicit, deliberandi facultas oritur & agendi. Huius uirtus est prudentia, illius uero sapientia. A sapientia autem differt prudentia in eo, quod a contemplandi genere ad actiuum affectionibusque agitatur, conuersione & respectu quodam facto secundum rationem prudentia subsistit: quapropter prudentiae fortuna opus est. Sapientia uero ne consilio quidem eget ad suum finem consequendum: in aeternis enim, & eodem semper modo se habentibus uersatur. Et quemadmodum Geometra non consultat utrum triangulus internos angulos habeat, duobus rectis equalis, sed nouit: (sunt enim consilia earum rerum, quae alias aliter se habent, non autem firmarum atque immutabilium) sic mens contemplatiua, prima & stabilis, unam sempiternamque naturam habentia, nullisque obnoxia mutationibus exercens, a consilio capiendi libera est. At prudentiam in rebus errorum ac turbulentiae plenae immerfam, saepe cum fortuitis misceri necesse est, & consultatione in rebus dubijs uti, & ubi consuluerit, iam agere irrationali quoque assistente atque praesente, & simul a iudicij tracto: motione enim indigent animi naturalis, qui quidem in affectione mores efficit, ratione indigens moderatrice, ut ille motus mediocris adsit, nec ultra modum citraue consistat. Quod enim uacat ratione, & affectionibus scaturit, commotionibus utitur tum uehementioribus & concitatis, tum mollioribus lenioribusque quam conueniat: quo fit ut in omni actione nostra officium uno modo perficiatur, & pluribus ab eo discedatur. Affectio enim signi una simplexque est, aberratio autem multiplex, siue quid praestet mediocritati, siue ab ea superetur. Huius igitur quae in rebus agendis uersatur rationis secundum naturam munus est, immoderatos redundantesque affectus & commotiones coercere ac refecare. Vbi enim praembecillitate, atque mollitia, ac metu, uel torpore motus refugit, officiumque & honestatem deserit, tum praesto est illum excitans & subleuans. Vbi uero contra sese effert insolenter plurimus atque inconditus & inordinatus, uehementiam aufert & reprimis, atque ita affectuum commotionem moderans, & intra terminos continens, uirtutes morum in parte animi experte rationis constituit, inter excessum atque defectum medium obtinentes locum. Non tamen omnem uirtutem in mediocritate inesse dicendum est, sed est quaedam minime indiga eius animi partis quae est rationis imposita, in pura constantique mente constituta, sapientia uidelicet atque prudentia, suaapte natura

Mores quid, &
unde dicantur.

Sapientia &
prudentia quid
differant.

Rationis
munus.

Cra perfecta, praestantiaque rationis & summitas ac uis, qua summa diuinitas scientiae atque beatitudo interditur. Haec uero corporis gratia necessaria, & affectuum & commotionum egens, quibus tanquam instrumentis & ministerijs ad res agendas utatur, irrationalis animi haudquaquam existens interitus, nec extinctio, ordo atque modus, sua quidem uis, & ipsa qualitate summitas est, quantitate uero medio critas circuncidens & amputans quod redundat & deest. Quonia autem medium multipliciter dicitur, quod mediij genus uirtus teneat, dicendum uidetur. Comixtum igitur medium est simplicium, ut albi & nigri fuscus color: & quod continet & continetur, ipsius continentis & contenti, ut duodenarij & quaternarij octonarius numerus est medius: & quod neutrius extremi particeps est, ut boni & mali quod est indifferens. Nullo ex his modo uirtus medietas dicenda est: neque enim comixtio est uitiorum, neque continet superatum, neque continetur ab excedente id quod decet, neque omnino ab affectionum motibus libera est, in quibus est magis & minus. Fit ergo, in primis dicitur medietas ei qui est in sonis atque harmonia congruenter. Ea enim uox est concinna, quemadmodum in fidibus postrema & suprema, quarum alterius nimiam acuitatem, alterius grauitatem deuitat: ipsa cum sit motus atque potentia in irrationali anima, quod solutum & languidum est, aut intentum, atque omnino plus & minus ab appetitione naturali amputat & demit, modum atque constantiam affectionibus adhibens. Fortitudinem itaque medio critam esse dicunt timiditatis & temeritatis, quarum altera superatur a modo, altera cum excedit in irascientiae affectu. Liberalitatem uero auaritia & prodigalitate: mansuetudinem indolentiae & crudelitatis: ipsamque iustitiam in commercijs nec minus nec plus quam conueniat tribuentem. Temperantiam autem in medio stuporis siue insensibilitatis & intemperantiae semper cupiditates refrenantem. In quo maxime apparet cognitio differentiae partis animi quae est expers, & eius quae est compos rationis, & quantum inter affectum interlit & rationem ostendit. Haud enim a continentia differret temperantia, nec ab intemperantia discreparet incontinentia, cum utraque in uoluptatibus cupiditatibusque uersetur, si idem in animo esset, quod naturaliter appetit, & quod iudicat. Nunc autem temperantia est, cum quasi pecudem irrationalem animam, obedientem ac mitem ratio regit & tractat, in cupiditatibus ipsa utens cedente, moderationem & id quod decet suscipiente. At continentis agit quidem & ipse illam ualida ratione, ac superante cupiditates, uerum non sine dolore parentem, sed obliquam, & tergiversantem ducit, tanquam plagis & freno coactam atque compulsam, certamine intestino atque tumultu compleris. Quale similitudine quadam Plato fingit in iumentis esse uehiculum animae trahentibus, cum deterius sub iugo cum meliori colluctatur, & aurigam conturbat, resistere a tergo & summa cura contendere acriter coactum semper, ne punicea emanibus excidant lora, ut inquit Simonides. Quare non censent uirtutem perfectam esse continentiam, sed diminutam: non enim medietas existit ex consonantia prauis ad bonum, neque refecatus est affectus uehementior, neque obtemperat prudentiae, nec cum ea consentit appetitus, sed accipit, & facit dolorem necessitate repressus, tanquam in seditione hostis et inimicus simul habitat: odoribus simul & paeanibus & gemitibus completus est continentis animus, propter inaequabilitatem atque dissidium. Quam ob causam incontinentiam esse diminutum uitium, & intemperantiam ex toto uitium arbitrantur. Cum enim habeat affectum, & rationem improbam, & perturbatam, tum cupiendo ad id quod turpe est prolabitur, tum improbe iudicando cupiditatibus assentitur, sensumque abijcit peccatorum. At incontinentia ratione iudicium rectum tueretur, affectione uero ualidior quam sit ratio, praeter iudicium fertur. Unde ab intemperantia differt, quod in incontinentia ab affectu superatur ratio, in illa ne pugnat quidem: in hac contradicens cupiditates sectatur, in illa cum assensione subsequitur: in hac cum dolore particeps est malefactorum, in illa cum uoluptate: in hac inuitus honestatem prodit, in illa libens turpitudinem amplectitur. Et harum quoque differentiam non modo facta, sed etiam oratio declarat. Intemperantum enim sunt uoces huiusmodi:

Gratia quae, uel quid iucundum, si Venus absit

Aurea cura haec quum non mihi erunt, moriar.

Et alius inquit: Bibere, & esse, & Veneri uti, caetera ego omnia additamenta uoco. Hic toto ex animo cum uoluptatibus consentit, easque tueretur. Nec minus qui dixit, Sine me interire, hoc enim mihi expedit, iudicium cum affectu aegrotans habet. Incontinentie uero longe alia, ac discrepantes: Recte sentientem me uiolat natura. Et illud: Hei hei coelitus inuectum est hominibus malum, quum quis meliora uidet probatque, deteriora sequitur. Simul & illud: Trahit iam uis irae, nec queo resistere, littoralis ut hamus anchorae in mari.

Littoralem

Medium multipliciter dici.

Continentiam non esse perfectam uirtutem.

Incontinentia et intemperantia quomodo differant.

A Littoralem hamum appellat a uersum a ratione ac minime firmum, sed animi imbecillitate atque mollitia iudicium abijcientem. Neque illa sunt ab hac specie remota: Ceu nauis terrae pendeo laqueis. Secundus flat uentus, ac nos non tenent rudentes. Rudentes uocat iudicia turpitudini repugnantia, deinde tanquam ab impetu uenti ab affectu concitato refracta. Et certe intemperans uelis passis ad uoluptates a cupiditatibus fertur, & sese illis dedit, ad easque dirigit. Obliquus uero incontinens, & tanquam se cupiens efferre, atque expellere affectionem effrenatam, hac demum trahitur, & in turpitudinem incidit. Quam in re Anaxarchum irridebat Timo, cui fiducia iusta inerat, constantiaque ingens:

Robore Anaxarchum dicunt uiguisse canino,

Qui quamquam sic esset, erat miser attamen, ut fert

Fama: trahebat enim genium stimulando uoluptas,

Quam plerique solent fortesque horrere sophista.

Non enim sapiens est continens, sed temperans: nec stultus incontinens, uerum intemperans. Nam temperans rebus honestis gaudet: intemperans uero ne turpibus quidem dolet. Sophistici igitur animi est incontinentia, habentis quidem rationem, sed quae recte intelligit constantem tueri non ualentis. Talesque inter se differentias habent incontinentia & intemperantia. At continentia rursus & temperantia easdem habent rata rationum comparatione contrarias. Morsus enim, & dolor, & aegritudo nondum continentiam reliquerunt. Temperatus uero animus undique est aequabilis & pacatus, conuenientia & concordia expertis animi rationis, & compositis eius, tranquillitate admirabilique quiete ornatus & compositus, in quem intuens dicas: Conciderant uenti, iam & tranquillus sine uento pontus erat: namque ipse Deus sedauerat undas uehementes, insanos rabi-dosque motus cupiditatum restinguente ratione, & quibus natura indiget eos sibi consentientes obtemperantesque in actionibus uoluntarijs parante, ut neque rationem praerurrant, nec terga uertant, nec ordinem turbent, nec dicto non sunt audientes, uerum ut omnis motus, quocumque uelit ratio ducere, paratus sequi, ceu lactens pullus cum equa simul currat, Xenocratis confirmans sententiam dicentis, quod uere philosophantes sponte agunt, quae caeteri metu legis facere solent inuiti, tanquam uerberibus canes, ac strepitu mustelae, a uoluptatibus repulsi formidine suppliciorum. Quod autem in animo quiddam circa cupiditates huiusmodi firmitatis sensus & differentia fiat, quasi re quadam cum illis pugnantem & contradicentem, perspicuum est: quoniam nonnulli asserunt affectum aliud a ratione non esse, nec inter duo dissidium ac seditionem, sed unius nominis in utraque partem mutationem celeritate atque uelocitate sua nos ipsos latentem, non prauidentes, quod idem in animo est, quod naturaliter cupit, poenitet, irascitur, timet, & ad turpitudinem fertur uoluptate ductum: & quod receptui canit, uagansque fulius reuocat. Libidinem enim, iram, metum, & caetera huiusmodi, opiniones esse, & iudicia peruersa & praua, non in peculiari una parte animi, sed totius principis animi momenta, celsiones, assensus, & motus, & ideo operationes quasdam esse paulo momento concidentem, ut puerorum cursus impetum & concitationem ad errorum procliuitatem praebimbecillitate atque instabilitate habent. Et haec primum quidem in operatione & sensu. Nemo enim, inquit, in seipso appetentis in id quod iudicat sentit conuersionem, nec contra in id quod appetit iudicantis. Nec ab amore discedit is qui amat, quando considerat, abijciendum esse amorem, & aduersus ipsum esse pugnandum. Nec rursus desinit ratio cinari & iudicare, quando a cupiditate mollitus cedit: uerum & ratione affectui contrahit, & in ipso adhuc est, ac iterum ab affectione correptus cogitatione erratum percipit, & neque affectu rationem interimit, neque considerando ac reputando ab affectione est liberatus: atque ita se huc & illuc transferens, princeps animus utriusque medius & communis existit. Igitur hi cum modo cupiditatem, modo cupiditati oppositam rationem animam, cui natura principatum tribuit, fieri arbitrantur, nihil mihi differre uidentur ab his qui non sentur aliud esse uenatorem, & aliud feram, sed idem corpus mutatione utens, nunc feram esse, nunc uenatorem fieri: quorum illi in re clara hallucinantur, hi uero testificantur contra sensum, non unius mutationem, sed duorum inter se pugnam & contentione percipientem. Quid ergo dicunt: nonne id hominis, quod deliberat & consilium quaerit, saepe in duo scinditur, & in contrarias distrahitur sententias, cum dubitatur an quid sit utile? At illud est unum. Recte quidem respondemus, sed euentum dissimile est. Non enim secum ipsa pugnat prudentia, uerum una utens facultate, diuersa inuit consilia atque rationes: quin potius una ratio est, in alijs uersans rebus tanquam materijs differentibus. Quo fit ut aegritudo in cogitationibus uacuis affectione

Affectus non in peculiari animi parte, sed totius animi momenta sunt.

C non inquit, neque quasi uiolati præter sententiam alterum probent, ni Hercule aliquis affectus tanquam in trutina delitescat. Nam id sæpe usu uenit, ut non ratio rationi, sed ambitio, aut contentio, aut metus oppositus disceptantium sententijs inter se, duorum speciem præbeant, ut in his declaratur:

Sed pugnare metus, retrò pudor ire uetabat.

Et in hoc: lugulari graue est, sed gloriam parit: uiuere autem turpe, sed inest uoluptas. Et in rerum contrectandarum iudicia illabentes affectus plurimam iniiciunt moram. In senatu uerò consilijsque principum qui ad gratiam loquuntur, non duarum sententiarum probant alteram, sed alicui affectioni adhaerescunt, prodita & sprete utilitate. Quapropter in ciuitatibus quas regunt optimates, magistratus non sinunt oratores affectus commouere. Recto enim pondere ratio ad id quod est iustum repit: quod si affectus insit, pugnam committit atque dissidium uoluptas ac dolor cum eo quod iudicat & deliberat. Quod ita esse declarant in philosophia considerationes, in quibus non contingit, ut ab alijs cum dolore quicquam trahatur, & sæpe à sententia abducatur. Quin ipse Aristoteles, & Democritus, & Chrysippus quædam quæ antea probauerant, sine perturbatione ac morfu cum uoluptate repudiauerunt, quia contemplanti discentiq; animo nullus officit affectus. Verum in his rationis expertus animus quiescit, nec est curiosus. Quocirca cum ueritas se aperuit, eam ratio amplectens libenter falsitatem declinauit, propterea quod in ipsa est credendi mutandaque sententia potestas. Nam consilia & iudicia in rebus agendis, multorumque uiuendi rationes affectibus obnoxia, anticipem uiam rationi atque difficultatem præbent, occupata ac perturbata ab irrationali sese contra ipsam uoluptate aliqua, aut metu, aut aegritudine attolente. Horum arbiter est sensus ac iudex, utrumque contingens, nec si alterum uincit, ipsum uictum necauit, sed ut trahit renitens. Qui enim amanti consulit, ratione aduersus affectum utitur: quasi simul in anima insit utrumque, & tanquam manu aliam inflammatam partem palpante & premente, ac duo dissidentia sentiente. In consilijs quoque quæ uacant affectu, & in considerationibus quas plurimas habet contemplandi genus, si æquæ paresque sint, iudicium non inde oritur, sed dubitatio: quæ est cum intelligentia à contrarijs probabilibus

D sistitur & firmatur, ac si pondus aliquod alteri accedit, pars uictrix ita dissoluit alteram, ut nec dolorem ullum faciat, nec opinioni aduersetur. Atque omnino si ratio rationi opponi uideatur, non fit duorum, & diuersorum sensus, sed unius in differentibus uersantis opinionibus. Quando uerò irrationale, cui quidem à natura tributum est ut sine aegritudine nec superare, nec uinci possit, cum ratione depugnat, protinus tanquam duo animam ipsa pugna diuidit, ac differentiam manifestam facit. Non solum igitur ab ipsa pugna, sed nihilo secius à consecutione, quod aliud est affectionum principium ac fons, & aliud rationis, licet uidere. Cum enim amare liceat bonæ indolis ad uirtutem filium, atque ingenuum, liceatque malum & intemperantem: contingat præterea sine ratione uti in liberos suos & parentes ira, & pro eisdem aduersus hostes & tyrannos eadem uti cum ratione, ut ibi contentiones atque dissidium affectionis contra rationem sensus existit, ita hic obedientia & consecutionis eisdem affectus quasi influentis, & sese dedentis. Quando quidem uir probus uxorem secundum leges eo animo ducit, ut modestè cum ea uitam degat: postea uerò diuturna consuetudine gignente affectum, cogitatione percipit se intensius diligere atque amare, quam sibi proposuerat. Quemadmodum etiam adolescentes urbanos nacti magistratos, utilitatis causa primum eos sequuntur & imitantur, postea etiam amant, & pro familiaribus atque discipulis, amatores existunt & appellant. Idem usu uenit in ciuitatibus aduersus principes probos, & uicinos, & affines, qui à necessitudine aliqua officij inter se uersari inceperunt, deinde imprudentes quasi influunt in benevolentiam, attrahente id quod afficitur, atque persuadente ratione. Qui uerò dixit, duplex est pudor, alter non malus, alter domorum labes, nonne apertissimè uidetur intra se hunc affectum sentire sæpe rationem sequentem, & ab ea in ordinem modumque redactum, sepeque abhorrentem rationem, segnitius cunctationibusque opportunitates atque negocia labefactantem: hijs ipsi quodam modo propter euidenciam sibi obsequentes, timiditatem uerecundiam uocant, & oblectationem gaudium, & formidines cautiones, quod bonas appellationes à nullo solere reprehendi sciant: quando quidem eosdem affectus rationi adhaerentes his nominibus uocant, obistentes uerò & expugnantes rationem, illis. Et quando lachrymis, & tremoribus, colorisque mutationibus coaruant, pro aegritudine ac metu morsus quosdam & contractiunculas nominant, & honesto promptitudinis nomine cupiditates diminuunt, sophisticos, non philosophicos ardores, & à negocijs fugas nominibus moliri uidentur. Quamquam illi ipsi gaudia, uoluntates, & cautiones, bonas affectiones,

& non

Duplicem esse pudorem, quomodo intelligendum.

A & non in affectiones uocant, rectè hoc loco nominibus utentes. Fit enim bona affectio ratione non extirpante affectum, sed ad modum atque ordinem redigente. At prauis & incontinentes quid patiuntur, cum patrem matremque amati aut amatae loco iudicant esse diligendam, & tamen diligere non possunt: cum uerò iudicant amandam esse meretricem, adulatorem uel, continuo amantur. Nam si in affectu esset iudicium illud amandi, uel odio habendi, amor & odium sequi oporteret. Nunc autem contra euenit, cum aliquibus consilijs affectum adhaerescere, & quædam deprecari atque rescere uideamus. Quapropter cum dicunt, rebus uiolatis non esse iudicium in affectu, sed id tantum, quod motum effrenatum & exuperantem excitat, aliud esse in nobis quod iudicat, & aliud quod afficitur, consentitur: quemadmodum quod mouet, & quod mouetur diuersum est. Ipse uerò Chrysippus multis locis definiens patientiam, & continentiam, cum eas asserat habitus esse eligenti rationi obtemperantes, perspicuum est, quia rebus coactus est fateri aliud in nobis cui paretur, & aliud quod caret. Cum uerò dicant omnia peccata esse paria, & omnes culpas æquales, si in alijs ueritatem non cernunt, non est in presentia refellendi consilium: nam in plerisque perspicuitatem & euidenciam oratione impugnare uidentur. Omnem enim affectum uitium esse continentem, & omnes peccare, qui aut dolore, aut metu, uel cupiditate afficiuntur: magnæ enim affectuum differentia secundum plus & minus cernuntur. Quis enim dicat formidinem Dolonis parem timori Aiæcis fuisse, referentis pedem, & ab hostibus gradatim discedentis, & paulum genua alternantis? Aut quis conferat dolori Platonis, Socratis morte suscepto, aegritudinem Alexandri ob Clitum ad consciscendam sibi mortem concitatis? Et quod præter rationem ac spem accidit, maiorem inuitit dolorem, quam id quod euenire rationi erat consentaneum. Vt si quis expectet se aliquem uisurum prospero rerum successu utentem, & in admiratione habitum, & eum tormentis affectum audiat, ut in Philota Parmenioni contigit. Quis ira pari dicat in Anaxarchum usum fuisse Nicocreonem, & Magam in Philemonem, utrumque ab illis contumelia affectum? Alter enim pistillis ferreis contumidi, & concidi Anaxarchum fecit: alter uerò nudum ensem à carnifice Philemonis ceruicibus imponi iussit, deinde abire incolumem. Quocirca neruos animi iram Platonis appellabat, quia acerbitate animus intendatur, & mansuetudine remittatur. Hæc igitur & alia huiusmodi explodentes, intentiones affectuum & uehementias non dicunt fieri secundum iudicium, in quo peccandi est facultas, sed morsus & contractiunculas, ac animi diffusiones esse, plus & minus ipso rationali suscipientes: quamquam & in ipsis iudicij fieri uidentur differentia. Nam & paupertatem alij malum, alij magnum malum, nonnulli etiam summum malum iudicant, ut etiam eius uitanda gratia in scopulos mariaque ruant. Mortem uerò alij quia priuentur bonis, alij propter ultiones sub terra sempiternas, horrendaque supplicia malum esse censent. Corporis sanitas ab alijs, quia secundum naturam est & utilis, amatur, alijs maximum bonum esse uidetur, nec diuitiarum ullam gratiam aut liberorum, aut regnorum esse, demumque uirtutes nec utiles, nec conferentes esse absque sanitate arbitrantur. Ex quo apparet, in iudicij ipsis alios magis, alios minus peccare. Sed hæc nunc non est refellendi locus. Illud autem ex eo colligendum est, quod & ipsi concedunt, à iudicio aliud esse ipsum irrationale, in eo quod dicunt affectum maiorem ac uehementiorem fieri, uerbis discrepantes, in rebus autem consentientes cum his qui affectus & irrationale à ratione atque iudicio differre contendunt. In his uerò quæ de illegalitate Chrysippus scripsit, cæcam esse iram pronunciat, & quod sæpe non sinit cernere quæ apertissima sunt, & percepta sæpe obscuret. Ac paulo progressus, nascentes, inquit, affectus extrudunt ipsas rationes, & quasi aliter uideatur uiolenter ad contrarias actiones propellunt. Deinde testimonio utitur Menandri, dicentis: Hei mihi misero, ubinam mentes nostræ eo tempore erant in corpore, cum non hæc, sed illa delegimus? Rursum Chrysippus pergens inquit: Cum animal ratione prædito natura dederit omnibus in rebus ratione uti, & ab ea gubernari, nos illam sæpe uiolentiore aliquo impetu utentes rescimus: euentum probans ex discrepantia & contentione affectus cum ratione. Ridiculum profecto esset, ut Plato dicebat, aliquem esse seipso præstantiorem, & rursus deteriore: & alium esse continentem sui, alium incontinentem. Quomodo enim posset fieri, eundem seipso meliorem, & rursus peiorem esse, aut simul uincere ac uinci, ni modo quodam esset cuiusque animus natura duplex, & aliud bonum, aliud malum in seipso haberet? Sic igitur qui deteriore utitur obtemperante meliori, continens sui est, atque præstantior seipso. Qui uerò per negligentiam patitur ut princeps animus irrationalem effrenatumque sequatur, & ei subministret, is dicitur seipso inferior, & incontinens sui, & præter naturam affectus.

Patientia & continentia quid secundum Chrysippum.

Iram quare neruos animi appellat Plato.

Ira cæca.

C Nam cum ratio sit diuinitus homini data, conueniens est eam præstare atq; imperare ei, quæ care ratione, tum quia originem ducit à corpore, tum quia natura sua completur affectibus, & illorum fit similis, & eos induit, & cum illis commiscetur. Quam rem declarant appetitus corporis naturales, & comoti, & repressi, & uidelicet in corporis mutationibus uehementius concitantur uel remittuntur. Quare iuuenes uehementes ac temerarii sunt, & in appetitibus inflammati, & furentes & rabidi, propter sanguinis copiam & caloris. At in senibus concupiscentiæ fons, qui quidem est in iecinore, restinguitur, parusq; fit & imbecillis. Viget autem magis ratio, affectibus unâ cum corpore tabescentibus. Et hoc ipsum deniq; ad affectus informat ferarum naturas. Non enim prauis, aut re-ctis opinionibus alijs uires & impetus ad ea quæ uidetur horrenda & graua, insunt, & alijs irreparabiles timores, & animi fugæ, sed sanguinis spiritus, & corporis uires differentias affectuum efficiunt, è carne tanquam à radice affectibus germinantibus, & educenti bus qualitatem atq; discrimen. Quod autem humanum corpus cum appetitibus affectatis consentiat, unâq; commoueatur, pallores arguunt, rubores, tremores, cordisq; pauitatio nes, & contra diffusiones animi in spe atq; expectatione uoluptatû. Verum quando mens ipsa per se sine affectu mouetur, corpus agit quiete, & sibi constat, propterea quod mentis agitationes nihil cum corpore habent commune, si (uerbi gratia) aliquid è disciplinis mens attingat, in quibus non est irrationali locus. Ex quo etiâ patet duo esse, & facultatibus inter se differetia. Omnium autem omnino rerû & ipsi affirmât, & late patet, alia habitu complexuq; regi, alia natura, alia irrationali animo, quædã adhibita etiâ ratione & intelligentia, quorû simul omnium particeps est homo, & in omnibus his differentijs existit. Nam & habitudine continet, & alitur natura, & ratione utitur atq; intelligentia, & coniunctum etiâ habet irrationale ingenitumq; affectus principium non accersitum, nec aduocatum, sed necessarium, nec ex toto extirpandum, sed cultu & præceptore indigens. Vnde nec Thracium nec Lycurgeum rationis munus est unâ cum pernicioso excindere, simulq; interimere quæ in affectibus sunt utilia, uerum tanquam sator bonus & urbanus agrestia & luxuriantia amputare ac refecare, deinde colere & ad utilitatem constitutere. Nec enim qui temulentiam uerentur uinum effundunt, neq; affectum qui perturbationes timent auellunt, sed ei adhibent modum. Bobus quoq; & equis saltus, & rebelliones, & contumaciam, non motus, nec actiones auferunt, affectibusq; domitis & obedientibus ratio utitur, haud eneruata, nec stirpitus excisa ex animo ministrandi facultate. Curribus enim equus, aratro bos, at apro intentanti letum animosus est inueniendus canis, inquit Pindarus. Quibus longè sunt utiliora affectuum iumenta, cum uidelicet rationi auxiliantur, & concordés ad uirtutem diriguntur; ut ira fortitudini, si adsit modus, iustitiæ odium improbitatis, indignatio in eos qui præter dignitatem secunda utuntur fortuna: quando amentia simul & contumacia inflammatus animus indiget coercitione. At ab amicitia indulgentiam, aut ab humanitate misericordiam, aut à communi gaudio, communiq; dolore, beneuolentiam ueram, nec si quis cupiat, euellere assequetur. Quod si qui amore unâ cum furioso amore efficiunt, peccant profecto. Nec illi quidem rectè faciunt, qui cupiditatem propter auaritiam uituperant: non enim discrepant ab illis, qui cursum propter lapsus, & iactum ne ultra metam iaciatur extinguunt, & qui penitus cantus propter dissonantiam odio habent. Verum ut in sonis Musica concentum non extinctione grauis & acuti, & in corporibus medicina salutare non internicione caloris & frigoris, sed cum symmetria & quantitate temperationibus ipsorum perficit, ita in anima id quod uincit, quâdo à ratione affectuum potentij ac motibus æquitas adhibetur ac moderatio, Tumentis enim corpori & inflammato similis est, dolore se uehementer afflicti, & lætitia effuse gestientis, timoreq; attoniti, animus non lætans, nec dolens, nec metuens. Rectè igitur Homerus cum dixit, Viri boni non mutantur color, nec timet nimis: metum non abstulit, sed nimium metum, ut fortitudo, non peruicacia: & fiducia, non temeritas fiat. Quare in uoluptatibus nimia tollenda est cupiditas, & in ultionibus nimium improbitatis odium: ita enim in illis non stupidus, sed modestus: in his iustus, non sæuus, nec acerbus quis erit. Quod si penitus affectiones tollerentur, fieri id posset, in multis ratio segnis, obtusa & languida esset, ut gubernator destitutus à uentis. Quam rem intelligentes latrores legum, in rebus publicis cupiditatem gloriæ, & æmulationes ciuim cur legum latrores ferant. amore augent pugnandi. Non modò enim in poematis, ut inquit Plato, artificem & e-laboratum, qui Musarum afflatu correptus est, ridiculum ostendit esse, uerum & in bello affectus furore numinis percitos, nec posse sustineri, & esse inuictos, Quos etiam uiris deos

Iuuenes cur temerarii, senes contra prudentiores.

Mentis agitationes cum corpore nihil habere commune.

Viri boni non mutantur color.

Æmulationes ciuim cur legum latrores ferant.

A deos infundere Homerus canit, Sic fatus robur magnum inspirauit Achiuum Pastori.— Et illud: — Non hic sine numine diuum Hæc furit:— affectum adhibentes rationi tanquam impetum & uehiculum. Hosq; ipsos uidere licet iuuenes sæpe laudibus excitare, ac sæpe obiurgationibus castigare, quorû aliud uoluptas, aliud dolor confectatur: nam obiurgatio & uituperatio inuit pœnitentiam & pudorem, quorum aliud est genere dolor, aliud metus, quibus maxime ad emendationes correctionesq; utuntur. ut Diogenes cum laudaretur Plato: Quid uerò, inquit, habet ille grauitatis, qui tot per annos philosophiæ operam dedit, ac nullum affectit dolore? Haud ita quidem disciplinas quis dicat, ut Xenocrates dicere solebat, esse ansas philosophiæ, ut iuuenum affectiones, pudor, cupiditas, pœnitentia, uoluptas, dolor, & gloriæ cupiditas, in debita conuenienteq; uia iuuenem expeditè perfecteq; constituunt. Vt rectè dixisse pædagogum illum Laconem credamus, effecturum sese dicentem, ut puer honestis gauderet, & turpibus angeretur: cum nihil maius, nihil præstabilius homini libero, educatione, eruditioneq; congrua & debita, excogitari possit.

FINIS.

Præstantius nihil educatione congrua.

Plutarchi Chæroni Præcepta connubialia.

CAROLO VALGVLIO BRIXIANO INTERPRETE.

PLUTARCHVS *Poltano & Eurydice S.*

B O ST legem patriam, quæ uos Cereris sacerdos connubio copulauit, orationem quoq; quæ simul uos concinnet, simulq; Hymenæum ope prosequatur, utilitatem aliquam arbitror allaturam, & legi consonam fore. In Musicis unam de legibus tibiærum Hippothoron appellabatur: is erat cantus, quo equi in certamine curuli concitabantur. Philosophia uerò cum multas habet præclarasq; institutionum rationes, tum non minore studio ea digna est, quæ ad nuptias connubiaq; pertinet, quæ uidelicet eos qui in societatem uitæ conuenerunt, in idem coniungens, mites mansuetosq; inter se, & obedientes efficit. Ex his igitur, quæ sæpe uos in philosophia educationi audiuitis, Capita sub quibusdam breuibus similitudinibus, ut facilius in thesauris memoria contineantur, contexta, commune utrique donum mitto, precans Musas Veneri adsint ac faueant, ut nullam lyram, nullamue citharam magis sibi consonam præstent, quàm quæ ad nuptias domumq; uestram pertinent, apta omnia, concinna, per omnemq; uitam concordia, ratione, harmonia, atq; philosophia efficiantur. Nam ueteres Mercurium iuxta Venerem collocabant, quod uoluptas nuptialis, ratione, aptoq; sermone maxime indigere uideat. Persuasionis item deam, & Gratiâs, ut quæ ipsorû fert uoluntas, ab alterutro sine pugna & sine cõtentione persuasi transigerent. I. Solon iubebat sponfam non prius cum sponso concumbere, quàm malum cotoneum delibasset: innuens, ut uideretur, primam gratiam quæ ab ore uocetq; sponsæ demanat, bene compositâ & aptam, & suauem esse oportere. II. In Bœotia sponfam obtectam asparagine coronant: nam ut ea suauem ex asperrima spina fructum fundit, sic noua nupta primam asperitatem difficultatemq; suam non defugienti, nec indignanti marito, urbanam, iucundamq; uitæ societatem præstabit. Qui uerò prima uirginû disidia non ferunt, haud quidem ab illis differunt, qui propter uuæ acerba acorem, uuam alijs maturâ relinquunt. Multæ quoq; nouæ nuptæ maritos propter primos congressus molestè ferentes, similiter afficiuntur atq; illi qui apis ictum pertulerunt, & alijs fauum dimisere. Principio controuersia offensio nesq; magna cura coniugibus cauendæ sunt, quum recenter coniuncta glutinataq; uasa quacunq; causa facilius disungi, tempore uerò confirmatis commissuris, uix igni aut ferro dissolui ualeant. III. Quemadmodum ignis in paleis leporinisq; pilis faciliè accenditur, ocyusq; restinguitur, ni aliqua materia, quæ ipsum foueat & alat, adhibeatur, ita breuem amorem nouorû coniugum corporis forma inflammatum nec durare posse, nec sus-

Veteres Mercurium iuxta Venerem collocarunt.

Initio coniugij offensiones omnino esse cauendas.

Cum esse existimandum est, nisi in bonis moribus collocatus à prudentia foueatur, & animatum affectum capiat. **III.** Medicamentis quæ sit piscatio, maturæ quidem & facile capit piscem, sed eum labefactat, & mensæ non aptum reddit. Sic quæ amatoris artibus carminibusque viros uoluptatis causa student subigere, cum attonitis dementibusque & labefactatis ætatem agunt. Neque enim Circe ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipsa ulla in re illis utebatur, quum suum, asinorumque formam accepissent: Vlysem uero mente præditum, & prudenter cum ipsa uersantem, incredibili amore dilexit. **V.** Quæ malunt stolidis uiris imperare, que parere sapientibus, similes illis sunt quæ ducere potius uolunt cæcos, que intelligentia uisum præditos sequi. **VI.** Pasiphaen non credunt amore fuisse captam bouis cubantem cum rege, quum uideant nonnullas, graues moderatosque uiros grauatè ferentes, cum hominibus intemperantia atque libidine fluentibus, tanquam cum suis & hircis, suauius concumbere. **VII.** Qui equos ascendere imbecillitate aut mollitia corporis impediti nequeunt, eos sese flectere & procumbere docent. Ita aliqui eorum qui nobiles opulentasque uxores acceperunt, haud se quidem præstantiores reddunt, sed illas comminunt & debilitant, ut illis demissioribus uilioribusque facilius imperent. Oportet autem ut equi magnitudinem, sic uxoris dignitatem conseruantem uti freno. **VIII.** Lunam cum abest à sole, lucidam claramque uidemus: admota soli obscuratur & occultatur. At contra modestam uxorem oportet cum uiro existentem, sese maximè uidentem exhibere, quum uero abest, ædes custodire ac latere. **IX.** Haud rectè quidem Herodotus dixit, quod mulier una cum tunica pudorem exiit. Contra enim modesta pudorem induit, summusque amor, ac summus pudor, mutuo sese testimonio argumen toque indicant. **X.** Quemadmodum si duæ uoces consonæ capiuntur, grauior is sit cantus: sic omnis actio in bene recta moderataque domo, quanquam ab utroque unanimiter geritur, apparet tamen & extat imperium atque uoluntas uiri. **XI.** Sol Boream superauit: homo enim quum ei uentus niteretur auferre pallium, uehementiusque spiraret, ipsum magis atque magis constrinxit, & arctius continuit: feruente uero post flatum uenti sole, incallescens & æstuans exiit una cum pallio etiam tunicam. Hoc agunt plerumque mulieres: cum uiris enim luxum sumptumque detrahentibus decertant, & indignantur, quæ si ratione persuadentur, leniter placideque deponunt, ac moderatè se gerunt. **XII.** Cato è senatu ciuem mouit, quod uxorem præsentem filia deosculatus fuisset. Id quidem atrocius fortasse: uerum si turpe est, ut profecto est, præsentibus alijs sese amplexari & suauitari, cur turpius non est, coram alijs iurgijs contumeliisque sese uicissim lacefferet? Et cum congressus quidem oblectationesque cum uxore secreto fiat, admonitiones uero ac reprehensiones liberali licentia, in apertoque facias. **XIII.** Ut speculum auro gemmisque ornatum utilitatem nullam affert, nisi similem speciem referat: sic opulenta uxoris nullus fructus est, nisi uitam moresque præstet cum uita & moribus uiri congruentes & consentaneos. **XIII.** Si latantis imaginem speculum tristem reddat, dolentis uero & mærentis hilarum & ridibundam, profecto peccat uitiosumque est. Ergo & uxor mente capta, insulsa & inepta est, quæ iocante blandienteque marito frontem contrahit, & agente aliquid serio iocatur & ridet: ea enim sunt tum tristis, tum negligentis animi indicia. Oportet autem, ut geometræ dicunt, lineas & superficies non per se, sed una cum corpore moueri: sic uxorem nullum proprium affectum habere, sed studia, curas, cogitationes, risum, communia habere cum uiro. **XV.** Qui uxores esse ac bibere secum libenter non uident, solæ cum sunt eas impleri docent: ita qui non hilarè cum illis concumbunt, nec eos risumque comunicant, docent sine ipsis proprias quærere uoluptates. **XVI.** Cum Persarum regibus legitima uxores ad mensam accumbunt, unaque comessant: cum uero ludere lasciuireque ac se plusculum uino inuitare uolunt, dimotis illis citharistras, meretriculas quoque ac pellices adhibent. Et rectè quidem uxores non sinunt intemperantiæ ebrietatumque participes fieri. Igitur uir priuatus & intemperans, in uoluptatibusque profusior, si cum scorto aut ancilla delinquere aliquid deprehendatur, non debet uxor succensere nec ægrè ferre, considerans eum temulentia suæ, lasciuia & procacitatis aliam adhibere participem, ipsius ductum uerecundia. **XVII.** Cultores Musarum Musicos multos reges faciunt: qui uero studia literarum amplectuntur, multos eruditos: & qui ludis gymnicijs delectantur, athletas: sic uir studiosus corporis cultus, uxorem compticem facit: uoluptarius, meretricem & intemperantem: amator probitatis & decori, modestam & pudicam. **XVIII.** Lacæna ancilla à quodam interrogata, an iam accessisset ad uirum, Non ego, inquit, sed ipse ad me. Hoc mea quidem sententia in hera matronaque esse debet, ut neque

Præsentibus alijs uxorem deosculari, turpe.

Uxor uiri moribus consonet.

Vitia uiri redum dare in uxorem.

A ut neque deuitet huiusmodi, nec egrè ferat incipiente marito, nec id ipsa prior tentet: ut enim hoc meretricis est atque impudentis, sic & illud fastuosæ, nec uirum amantis. **XIX.** Uxorè amicos proprios habere non oportet, sed uti communibus cum uiro. Cum uero sit primus & maximus deus quem uir censet esse colendum, solum eum cognoscere uxorem decet, curiosaque religiones & peregrinæ superstitiones à uestibulo domus arcendæ sunt: nulli enim deo sacra occulta & abscondita grata sunt, à muliere si fiant. **XX.** Plato beatam inquit felicemque ciuitatem esse, in qua, Meum, & non meum, qui dicant, non audiuntur, quod communibus utoad fieri potest rebus, quæ quidem aliqua æstimatione censeantur, uti ciues debeant. Sed multo magis huiusmodi uox è connubio eximenda est. Cæterum ut medici dicunt, in sinistra parte existentes plagas ad dextram sensum referre, sic uxore uiri, & uirum uxoris sentire dolorem magis conuenit, ut quemadmodum nodi ac uincula mutuum robur uicissim capiunt, ita utroque reciprocam beneuolentiam præstante, societas uitæ per alterutrum conseruet. Nam & natura per corpora nos miscet, ut ex utroque parte decerpta simulque confusa, quod inde nascitur, comune utriusque præbeat, neutrumque statuere, diiudicareque possit, proprium sit, an alienum. Talis quoque pecuniarum societas connubio iunctis maximè conuenit, ut unam in substantiam rebus omnibus confusis ac mixtis, ne hanc partem propriam, illam alienam, sed omnia propria, ac nihil alienum arbitrentur. **XXI.** Ut uinum aqua temperatum, et si plus insit aquæ, uinum tamen appellamus: ita substantia & rem familiarè, que plus uxor contulerit, mariti dici oportet. **XXII.** Helena diuitiarum appetens, Paris uoluptatum fuit: Vlyses uero prudens, & modesta Penelope, propterea horum connubium felix atque optabile: at nuptiæ Paris & Helenæ malorum illadem Græcis & Barbaris fecerunt. **XXIII.** Romanus quidam cum eum amici reprehenderent quod pudicam uxorem, locupletem, & formosam repudiasset, calceum protendit: nam & hic, inquit, nouus est & pulcher, sed nemo uestrum nouit ubi me premit. Oportet igitur non doti, non generi, non formæ uxorem fidere, sed operam dare, ut quibus uir maximè tangitur, consuetudine, moribus & obedientia, ea non dura, nec molesta, sed composita, iucunda, & grata præstet. Enim uero ut medici eas febres, quæ ab incertis causis paulatim collectis proueniunt, magis suspectas habent, magisque uerentur, quam quæ manifestas magnasque causas habent: sic latentes plerumque paruæque, & frequentes ac quotidiana uiri atque uxoris offensæ magis eos disiungunt, & uitæ confortium labefactant. **XXIII.** Philippus rex Thessalam mulierem amabat, à qua medicamentis magicis in amore teneri putabatur: quare Olympias uxor operam dedit, ut eam in manibus haberet. Vbi in conspectum uenit, liberalis forma uisa est, & sermo ingenuus ac prudens: Valeant, inquit Olympias, calumnia, tu enim in te ipsa medicamenta habes. Inexpugnabilis igitur res est uxor legitima, si omnia in se ipsa collocas, dotem, genus, portionem, cingulumque ipsum, moribus atque uirtute cõparet beneuolentiam. **XXV.** Rufus Olympias cum aulicus quidam adolescens formosam, sed male audientem duxisset uxorem: Ille, inquit, demens est, non enim oculis uxorem accepisset. Oportet autem non oculis, nec digitis uxorem capere, ut aliqui facere solent, supputantes quam grandem dotem ferat, non quibus moribus sit cum ipsis uictura. **XXVI.** Socrates ut se in speculo adulescentes intuerentur, suadere cõsuevit, ut deformes uirtute corrigerent, pulchri ne deturparentur uitio. Matrona quoque cum in manibus speculum habet, secum ipsa dicere debet si deformis est, Quid nisi temperans & pudica sim? Pulchra uero, quid nisi præterea sim honesta? Nam deformi, si propter mores, non propter formam diligat, ueneratio quædam accedit. **XXVII.** Lyfandri filiabus uestes muliebremque mundum preciosum tyrannus Siculus misit: ea Lyfander capere noluit, fatus, hoc ornamentum deonestabit potius filias meas quam ornabit. Sed ante Lyfandrum hoc Sophocles dixit: Non est hic ornatus, o infelix, uerum dedecus uidebitur, turpeque insania mentis. Ornamentum enim est, ut inquit Crates, quod ornatur. Ornatur autem quod honestior mulierem facit: talem uero præstat non aurum, non smaragdus, non coccineus color, sed quæcumque grauitatis, moderationis & pudoris specimen adhibent. **XXVIII.** Qui nuptiali Iunoni rem faciunt diuinam, cum uictima fel non consecrant, sed exemptum post aram abijciunt, innuente legumlatore, nunquam bilem iram uel in connubio esse oportere. Debet enim ut uini, ita matronæ austeritas iucunda atque utilis esse, non amara, ut aloë, neque medicata. **XXIX.** Plato Xenocratem seuerioribus præditum moribus, alio qui æquum probumque uirum, ut Gratijs sacrificaret hortabatur, Pudicæ uero continentique mulieri maximè erga uirum gratijs opus esse arbitror, ut quemadmodum Metrodorus dicebat, iucundè, non propter continentiam iratè cum

Connubijs communia omnia.

Amoris germani medicamentum.

Speculi usus.

Ornatus nimis uitandus.

Ira in connubio absit.

C uiro cōuerfetur: haud enim frugalem tenuemq; mulierē contemnere munditiā oportet, nec uiri amantē blanditias negligere: nam difficultas & morofitas honeftatē illam mulieris iniucundam atq; moleftam facit, quemadmodū & sordes frugalitatem reddunt inuifam. **XXX.** Quæ præfente uiro ridere, aut aliquid aliud agere ueretur, ne temeraria immodestaq; uideat, nihil ab ea differt quæ nullo fe pacto ungit, ne odoramentis perfundere caput putetur, & quæ fe non lauat, ne faciem fūco delinire exiftimetur. Nam & poetas oratoresq; uidemus quicunq; orationē moleftam, illiberalem, offendentemq; deuitant, rebus, ordine ac moribus ducere & mouere auditorem omni arte latari: fic matronam omne superuacuum, meretriciū ac popolare fugere, morū uerò confuetudinēq; uiuendi gratijs erga uirum omni artificio uti decet, unā cum uoluptate honeftē cum eo conuerfantem. Quod fi fupre natura feuerior pertinaxq; fit, & infuauis, boni confulere uirū oportet, Phocionemq; imitari, qui cum ab eo Antipater rem minus honeftā indecētemq; postularēt: Non potes me, inquit, & amico uti, & adulatore. Ita de uxore pudica quidem, fed rigida & auftera cogitandum est, Non ego eadem uti & coniuge, & amica poffum. **XXXI.** Aegyptijs mulieribus uti calceamentis patrius mos non fuit, ut fe fe domi contererent. At plerāq; foeminae, fi auratos calceos, & armillas, & femoralia demas, purpurāq; ac margaritas, domi manent. **XXXII.** Theano uestem induens brachiū nudauit: cum quidam dixiffet, o pulchrum cubitum: at nō publicum, inquit. Pudicā autem mulieris non cubitus modō, uerū neq; oratio publica effe: nec minus sermo quam nudatio corporis formidari, & ab externis caueri debet, propterea quod affectus & mores, ac difpofitio animi in sermone uehementer confpicitur. **XXXIII.** Eliensibus Phidias Venerem fecit testudinem calcantem, indicans, mulierum effe munus, & aedes custodire, & silentium. Debet autem uxor aut cum marito, aut per maritum loqui, nō agrē ferens fi alie na lingua tanq; tibicen grauius loquatur. **XXXIII.** Locupletes ac principes cum honori philofophos habent, & femetipfos ornant & illos. At philofophi cum obferuant opulentos, haud illos quidem clariore, uerū fe ignobiliore faciunt. Hoc etiam ufū mulieribus uenit, quæ cum fele uiris fubiijciunt atq; obtemperant, laudem cōfequuntur: cum uerò præeffe uolunt, magis eas dedecet quam eos qui fubiguntur. Præfate autem maritū uxori par est, non ut dominū pecoribus, fed ut animā corpori, confpiratione quadam naturali per beneuolentiam cum ipfo coniunctam. Quemadmodū igitur procurare corpus conuenit, non ipfius feruendo uoluptatibus atq; cupiditatibus, ita uxori præeffe demulcendo gratificandoq; oportet. **XXXV.** Corpora philofophi dicunt alia ex discretis constare, ut claffem, ut exercitum: alia ex coniunctis, ut domū ac nauem: quædam unita effe atq; concreta, ut fingula animalia. Ferē igitur connubiū quod ex amantibus constat, unitum concretumq; est: quod uerò dotis liberorumq; procreandorum gratia est, ex coniunctis. Concumbendi caufa coniugium ex discretis, quos simul habitare, non simul uiuere arbitrari quifpiam poffit. **XXXVI.** Quemadmodū phyfici dicunt, per omnes partes temperationem humorum fieri, ita coniugium & corpora, & pecuniam, & amicos, atq; propinquos inuicem miferi oportet. Nam & Romanorū legumlator munera uiciffim dare, & capere coniuges uetuit, haud quidem ne rei cuiufquam participes forent, uerū ut omnia cōmunia effe exiftimarent. **XXXVII.** In Lepta Libya ciuitate ritus patrius est, ut fponfa poft die quam celebrata nuptia funt, ad fponfi matrem petitiū ollam mittat. At illa nec dat, nec fe afferit habere, ut uidelicet principio cognitū in focru uercalibus moribus, fi quid grauius poftea contingat, iniquo animo nō ferat, neq; succent feat. Quo fit ut uxor id intelligens, occafiones ipfas leniat ac mitiget: est enim naturalis amulatio quædam inter ipfas beneuolentiæ, cuius affectus unica curandi ratio est, ut feorfum fibi beneuolentiam uxor conciliet uiri, & matris non conuellat aut diminuat. **XXXVIII.** Filios plus matres diligere uidentur, quod ad eis succurrendum opemq; ferendam funt aptiores: patres uerò filias amare magis, quali eorū præfidio indigentes. Fortaffe etiam honore fe mutuo profequentes, id quod alteri generi propinquius est, amplecti charitate magisq; diligere uideri uolunt. Sed hoc est fortaffe indifferēs: illud uerò perurbanum, fi uxor magis ad parentes mariti honorandos inclinare confpiciatur, quam ad fuos: ac fi quid doleat ad ipfos referat, & lateat fuos: facit enim ut cum fidem habet, fidem & ipfa uendicet, & quum diligit, diligitur. **XXXIX.** Græcis qui erant cum Cyro duces iubebant, ut fi hoftes uociferantes impetū facerent, cum silentio exciperent: quod fi illi filerent, contra ipfi inuaderent cum clamore. At mulieres, quæ quidem fana mente funt, quum irati mariti clamant, silentium agunt: quum uerò filent, eos alloquuntur, & confofantes

Leta fit coram uiro mulier.

Non idem est uxor & amica.

Animi index, sermo.

Uxor pareat.

Trifaria corporum constitutio.

Toto tit. ff. C. de donat. int. uir. & uxorem.

A confofantes mitigant ac leniunt. **XL.** Rectē Euripides accufat eos qui lyra in oculis utuntur. Ad iram enim potius luctumq; adhibenda musica est, nō in fuper cantu foluere qui in uoluptatibus exiftunt. Exiftimate uos igitur errare eos, qui cum gaudio uoluptateq; gefiunt, re uenera utuntur: & quū ira difsidioq; uexantur, feorfum cubant, cum tum maxime uenerē, optimū huiufmodi malorum medicum, accerere opus effet. Quam rem poëta docet dicente Iunone:

—Veftra ego iurgia foluam,

Vos & amore pares iungam, thalamoq; loco.

Cum femper autē & ubiq; fugiendum est ne uir uxorem, nec uirum uxor offendat, tum in primis ne id accidat in concubitu, & dum conuiefcunt, cauendum est. Enim uerò quum uxor dolet & querit apud autores tori, qui fieri potest, inquit, ut his rebus lectus medeat, quum in ipfo lecto ea cōtigerint: nam fimultates & cōtumelias, & iras quas torus gignit, alio loco, alio ue tēpore nō est procliuē diffoluere. **XLII.** Hermione uerum dicere uidetur quum ait, Foeminarū me malarum perdidit ingressus. Sed nō fit hoc fimpliciter, uerū quando difsidia & zelotypia aduerfus maritos exiftunt, huiufmodi foeminae non ianuas modō, fed etiam auditum patefaciunt. Tunc igitur potiffimū fana mente præditam uxorem ocludere aures, & infufurationes cauere, ne ignis addatur igni, oportet, illudq; Philippi habere in promptu dictum. Fertur enim ille quum ab amicis contra Græcos concitaretur, quod bene ab eo affecti ei obloquerentur, dixiffet, Quid fi prætea mala inferendo, ipfos prouocē? Quando igitur obtretratrices deferunt tibi, uir tuus & amanti & pudicæ iniuriā facit, quid fi ipfum odiffe atq; laceffere incepero? **XLII.** Fugitiuum feruum quidam perfequens, ut fe in piftrinum proripuiſſe cōfpexit, Vbinam te, inquit, alibi inuenire maluiſſem? Vxor igitur propter zelotypiam diuortij libellum ſcribens, & indignata ſecum ipſa, dicat, Vbinam me potius amula riualisq; mea uidere gauderet, quidue agentem aliud, quam præ dolore ſeditionē aduerfus maritum concitantē, ac domū thalamumq; deferentem? **XLIII.** Athenienſes tres arationes ſacras dicunt. Prima in Sciro eſt, uetufiſſimarū ſationum monumentū. Secunda in Rharia. Tertia ſub

Lectio fit pax & concordia.

Obtretratrices uitandæ.

B Pelin, qui locus Buzygium appellatur. Omnium autem harum ſacratiffima eſt nuptialis ſatio atq; aratio, quippe quæ fiat ad procreationē liberorū. **XLIII.** Rectē quidem Sophocles foecundam boni foetus Cytheream appellat: quapropter ſumma cum obferuantia cōiugibus hac re utendum eſt, ut omni profana illegitimaq; cum alijs cōſuetudine puri purgatiq; ſint, nec ferant unde naſci quicq; nollent, quin ſi fructus gignat pudet & ceſſant. **XLV.** Gorgia oratore in Olympia Græcis orationem de concordia recitante, Melanthus quidam, iſte, inquit, de concordia diſputat, qui ſibi, uxori & ancillæ, tribus ſolis, ut concordēs eſſent, non perſuaſit. Nam Gorgiae amor quidam, & uxori zelotypia ad uerſus ancillam eſſe uidebatur. Rectē igitur domum & familiam ab eo componi oportet, qui ſit & ſenatum & amicos moderaturus. Magis enim mulierum, quam contra mulieres peccata latere multitudinem uidentur. **XLVI.** Feles olfactu unguentorū perturbari & furere traditur. Quod ſi uxores efferari atq; infanire unguentis cōtingeret, profecto graue eſſet ſi ab huiufmodi unguētis mariti non abſtinerent, & eas tantopere diſcruciari paræ gratia uoluptatis paterentur. Cum autem non ex unguentis id contingat, ſed quia cum alijs mulieribus uerſentur, certē iniuſtum eſt tanto eas dolore afficere & conturbare, ac nō ut apibus, quia indignari atq; pugnare cum his uidentur qui cum muliere cōcubuerunt, ita ſe uxoribus admouere caſtos, integros, puerosq; aliarum mulierū confuetudinē. **XLVII.** Qui elephantis ſe admouent, uestem claram non geſtant, nec puniceam qui tauris, quod huiufmodi coloribus illa animalia maxime efferantur. Tigres uerò in tantum aguntur ſonitu tympanorū furorem, ut ſemetipſas dilaniēt. Cum igitur alij uiri coccineam aut purpureā uestem cum uident moleſtē ferant, alij tympanis ac cymbalis indignentur, quid (malū) grauari uxores debent, ſi ab huiufmodi abſtineant, ne perturbent uiros irritentue, ſed cum manſuetudine atq; cōſtantia unā cum ipſis uitā agant? **XLVIII.** Mulier quædā cum à Philippo inuita traheretur, Dimitte me, inquit: omnis enim mulier ſublata lucerna eadem eſt. Hoc aduerſus natura adulteros intemperantesq; homines rectē dicitur. Nuptam autem decet remoto lumine nō cuiuſq; mulieris ſimilem eſſe, ſed tum maxime, cum corpus non uidentur, modeſtiam, moderationē, amorem & charitatem erga uirum præ ſe ferre, ac ſe illius eſſe propriam oftendere. **XLIX.** Plato ſenes hortatur ut iuuenes uerentur, ut & illi erga ipſos uerecundiam conſeruent: ubi enim pudorem ſenes abijciunt, nulla in eos uerecundia iuuenibus reſidet. Huius igitur memor maritus, nō

Familie adminiſtratio.

Viros ne irritet uxores.

Mulierum nullum in tenebris diſcrimen.

Chil minus uereri uxore debet, quam si thalamus officina modestiæ, non intemperantiæ, sit futurus. Qui uero uoluptatibus suis fruatur, a quibus illa coercet, nihil ab eo differt qui uxo rem cum hostibus iubet pugnare, quibus ipse se dedit. Tibi itaque danda opera est, o Eurydice, ut ea legas quæ ad Aristillam a Timoxene de moderatione atque modestia & pudicitia scripta sunt, in memoriaque contineas. Tuque Polliane ne putes a superfluis profusis sumptibus uxorem temperaturam, si te hæc minime in alijs contemnentem conspiciat, quin potius auratis poculis, pictis cubiculis, mularum & equorum phaleris gaudentem uideat: non enim fieri potest, ut a mulieribus luxus remoueatur, quo uiri circumfluit. Quare igitur tempus habens in ea studia incumbendi que demonstrationibus probantur, mores compone, cum his conuersans qui plurimum prodesse posse uideantur. Coniugi uero quacunq; uia adhibeas quæ utilia sunt, & more apum, quæ tu in teipso collocaris, ei conferas & communices: familiaresque effice & consuetas eas sermonum rationes, quæ esse quam optimæ uideantur: pater enim illi est uenerandaque mater ac frater. Non minus autem uenerabile est, uxorem audire dicentem: Tu mihi uir magisterque es, ac philosophus, rerumque honestissimarum ac diuinarum præceptor. Huiusmodi enim discipulina primam a rebus absurdis uxores abducunt. Erubescet enim uxor saltationibus operam dare, si studio geometriæ delectabitur: nec potiones magicas admovebit, institutis capta Platonis & Xenophontis. Ac si quis se profitebitur lunam de celo deducturum, ignorantiam ipsius ridebit, stoliditatemque credentium mulierum, astrologiæ non ignara rationum. Aganice Heggetoris Thessali filia, quod defectuum pleniluniorum esset gnara, tempusque prænosset quo lunam ab umbra terræ intercepti contingeret, mentem mulierum exturbabat, illisque se lunam deducere persuadebat. Sed quoniam nulla unquam fœmina absque societate uiri peperisse infantem dicitur, informesque partus, & carnem, & aliquid in semet ex corruptione conceptum, molas appellant, magna diligentia cauendum est, ne hoc in animis mulierum fiat. Nam nisi sermonum optima semina mulieres suscipiant, & participes eruditionis uirorum fiant, absurda multa prauaque consilia, atque cogitationes & affectus malos pariunt. Tu igitur Eurydice enitere sententias sapientum bonarumque mulierum habere familiares, & in ore eas semper uoces habere, quas a me dum adhuc uirgo esses suscepisti, ut & uirum delectes, & tu usque adeo egregie, adeo grauiter per temet exornata, in admiratione a cæteris mulieribus habearis. Nam illius margaritæ, aut alterius aduenæ sericeæ uestes, sine magno precio emi non possunt: at Theanæ & Cleobulinæ honestatis ornamenta, & Gorgonis Leonidæ uxoris, ac Timocleæ Theaginis sororis, & antiquæ Claudiæ, Cornelieque Scipionis, & aliarum quæcunq; admirabiles præclaræque fuerunt, gratis licet induere, & magnifice gloriosè ac beatè uiuere. Nam si Sappho quod pulchra carmina componeret se tanti faciebat, ut ad diuites quandam scriberet: Mortua facebis, nec ulla unquam tui extabit memoria: non enim filium habes, rosarum ex Pieria: cur non tibi magis gloriantum erit, si non rosas, sed fructus eos perceperis, quos Musæ ferunt, & largiuntur his qui disciplinam & studium sapientiæ admirantur?

Literis deditas
uxores esse conuenit.

Mola quid.

Peroratio.

Plutarchi Chæroni Musica.

CAROLO VALGVLIO BRIXIANO INTERPRETE.

Orditur
à Chria.

XOREM Phocionis, eius cui Probo cognomentum fuit, dicere solitam accepimus, mundum suum esse consilia ac decora imperatoria uiri. Ego uero studium doctrinæ magistri mei non mihi soli proprium esse ornamentum statuo, sed commune omnibus non alienis. Haud equidem ignoramus, clarissima facinora imperatorum paucis tantum militibus, aut uni ciuitati, gentiue uni, in rebus dubijs ac trepidis salutem peperisse: meliores seu milites, seu ciues, aut eiusdem gentis homines haudquaquam fecisse comperiemus. At uero doctrinam, substantiam & robur felicitatis, & erecti autorem consilij, non uni familiæ soli, aut ciuitati, sed uniuerso generi mortalium inuehere utilitatem uidemus. Quanto igitur comoda quæ a doctrina disciplinis uel proficiuntur, maiora sunt omnibus imperatorijs consilijs, tanto eius memoria studio est & cultu digna maiore. Itaque altero Saturnaliorum die uir clarus Onesicrates ad epulas inuitauerat uiros qui Musicæ scientiam habebant. Erant autem Soterichus Alexandrinus, & Lysias ex ijs unus, qui componendi institutionem ab ipso accipiebant, itemque loci auctoritatem.

Postquam

A Postquam uero quæ assolent sunt perpetrata, causam humanam, inquit, uocis in præsentia quaerere intemptiuum atque alienum a conuiuio esse arbitror: sobriore quaestio ea indiget ocio. Quoniam autem optimi grammaticorum definiunt uocem, aërem esse percussum, cadentem sub sensum auditus: atque heri de grammatica quaesitum disputatumque fuit, tanquam de arte opportuna fabricandis per literas uocibus, ac sacrario memoriæ promptis, ubi uelimus administrandis & dispensandis, quænam sit altera secundum hanc obnoxia, & congruens uoci scientia, uidentum esse putò. Ea est, opinor, Musica: deis namque hymnos canere, qui nobis solis uocem articulata sunt largiti, pium, & homini in primis consentaneum esse arbitror. Quam rem Homerus quoque significare hisce uersibus uidetur:

Vox quid.

Hymnos canere
pium.

Phœbeas iras placabant carmine Achui,
Per lucas totas pulchrum pæana canentes,
Pugnantemque ex alto: ast pectora arcitenentis
Mullebant cantus, & gaudia pertentabant.

Agitedum sacri Musicæ ministri, commonete sodales, quis inuentor Musicæ, quis uel ea princeps usus fuerit, a quibus quoque tempore auctum acceperit, & quinam ex ijs qui Musicæ scientiam coluere, in eo studio excelluisse existimentur: quas præterea, quocumque ad res, huius utilitas instituti demanet. Quæ cum magister dixisset, insecutus Lysias: Apud multos, inquit, agitata quaestio clarè Onesicrates in mediū proponis: non modò enim Platoniorum plurima pars, insignesque Peripatetici, de ueteri Musica, deque eius labe, studiose & accuratè scripserunt, uerum etiam grammatici atque harmonici, ad summum apicem euecti doctrinæ, magnum studium plurimamque operam in eam rem contulerunt. Cæterum ingens est inter autores dissensio. Heraclides in eo libro, in quem colligit priscos Musicos, primosque eius artis inuentores, Amphionem tradit, Iouem natum & Antiope, principem citharæ cantum excogitasse, eiusque poësim, ut quia a patre doctus foret. Cuius rei fidem ex commentarijs Sicyone depositis, quibus accurata perquisitio huiusce generis continetur, facit, atque inde sacerdotes Argiæ, poëtas & Musicos commemorat. Eodem tempore Linus Eubœensem inquit lamentationis & fletus carmine condidisse, hymnos Anthen ex Anthedone

Priscorum Musi-
corum enumeratio.

Bœotia, Pierium ex Pieria poemata de Musis, Philammonem uero Delphicum Latonæ, Dianæ atque Apollinis ortum canticis edidisse modis, & choros circa Delphicum templum constituisse commemorat. In primis uero Thamyra Thraciscanorum concinnumque carmen ait fuisse, adeoque præcelluisse, ut Musas prouocare in certamen non dubitasse poëtae sint autores. Hunc ipsum edidisse ueterum Titanum aduersus deos dimicatum carmine condidit, Demodocumque Coryrensem, ueterem Musicum, excidium Ilij, & Veneris atque Vulcani connubium poemate concelebrasse. Ithacensem Phemiū reditum a Troia, Agamemnone duce Græcorum, carmine cecinisse proditum est. Haud quidem fuisse immunem metri numeriue rationem poematum memoratorum Musicorum, sed qualis Stesichori fuit, & ueterum aliorum poëtarum, qui carmina adhibitis modulis condiderunt. Terpandrum namque tradit, citharæ cantus latorem legum, adiectis ad sua atque Homeri carmina per singulas leges modis, solitum in ludis cum concertatione editis canere, eundemque primū proposuisse nomina singulis citharæ fidiumque legibus. Ad cuius imitationem Clonam primū tulisse leges tibiæ, profodiæque fecisse, tum deinde elegias, & carmina condidisse: quo genere poematum Polymnestum Colophonium, ætate posteriorē, usum fuisse tradunt. Nomina autem tibiæ legum, bone Onesicrates, apud eos hæc erant: Apotheus, Elegi, Comarchius, Schoenion, Cepion, Dius, Trimeles. Insequenti tempore Polymnestia appellata reperta sunt. Leges fidium cantus, copluribus ante conditas leges tibiæ temporibus constat a Terpandro fuisse promulgatas. Is namque primus nomina earum protulit, Bœotiam quandam unam uocem, Aeoliam aliam, Trochæam acutam, Orthiam uidelicet, Cepionam, Terpandriam, Tetraediam. Condidit præterea idem Terpander carmine proœmia ad cantus fidium. Quod autem ueteres fidium leges carminibus consistarent, Timotheus declarauit. Primas enim leges carminibus immiscens, dithyrambicam dictionem canebat, ne protinus aduersus priscam Musicam præuaricari uideretur. Et arte nimirum canendi ad fides Terpander præstitisse existimatus est, quaternasque in Pythiis ludis perpetuas uictorias retulisse, publicis monumētis traditum est. Ac per uetustus sanè Musicus fuit, quædo quidem antiquior Archilochus fuisse Glaucus Italus libro quodam, quæ de poëtis & Musicis antiquis coposuit, demonstrat: nam alterum eum inquit fuisse secundum primos illos tibiæ cantus conditores. Alexander in libro, in quem collegit Phrygios Musicos, scriptum reliquit, primum Olympum transfuisse in Græciam, ad Dactylosque Idæos, fidium

Glauci Itali de
poëtis & Musi-
cis antiquis liber

D. 2

C pulsus. Hyagnin uero primum tibia cecinisse, deinde eius filium Marsyam, tum postea Olympum: Terpandrum emulatum fuisse carmina Homeri, & Orphei modos. Orpheus nullum imitatus esse uidetur: quippe quum ante ipsum nullus, praeter tibiennes poetas, cum quibus nulla in re Orphica res similitudinem habet, fuisse tradatur. Tibiarum cantus conditor legum Clonas, ut Arcades referunt, Tegeates fuit: ut uero Boeotij, Thebanus. Secundum Terpandrum & Clonam fuisse Archilochum proditum est: quancumque autores sunt qui tradant Ardalum Troezeni priorē Clona tibianam constituisse Musicā, Polymnestumque Metis Colophonij filium poetam fuisse, & leges Polymnestum ac Polymnestam fecisse. Quod autem Clonas promulgauerit Apothetum atque Schoenionem appellatas leges, monumenta scriptorum commemorauerunt. Pindarus item & Alcman poetę modorum eiusdem Polymnesti mentionem fecere. Sunt & qui nonnullas Terpandri legum citharę cantus ad Philammonem illum Delphicum priscum autorem trahant. Sed omnino citharę cantus Terpandri ratio, omni ex parte simplex perrexit esse usque ad ætatem Phrynidis. Haud enim antiquitus pro libidine cuiusque, uti nunc, licebat fidibus canere, nec rhythmos contentus sue transferre. In ipsis namque legibus accōmodatam cuique tentionem tuebatur, cuius rei causa id nominis inditum erat. Leges enim sunt uocatae, quoniam praescriptum quasi lege cautumque erat, ne quis per quamlibet unam speciem formamque tentionis transgrediretur. Etenim quę ad deos spectabant leuiter attingentes, statim ad Homeri ac cæterorum poetarum pro uoluntate atque arbitrio delabebantur: quam rem procemia Terpandri de clarant. Facta quoque tum primū citharę forma, uti autor fuit Terpandri discipulus Cepio, appellataque est Asia, propterea quod Lesbij fidicines, Asia cultores, ea utebantur: quorum ultimum Pericletum uicisse Lacedemone Carnia ferunt. Is erat Lesbij genere, quo uita functo, perpetuę gloriae Lesbiorum, quam in cantu citharę ad eam diem obtinuerant, finem impositum fuisse memoratur. Errore quoque nonnulli ducuntur, existimantes Hipponactem parem fuisse temporum Terpandri, quum Pericletus antiquior Hipponacte appareat. Postquam tiliarum fidiumque cantus pariter exposuimus leges, ad proprias tibiennum orationem conferamus. Olympum tibiennę, de quo ante diximus, Phrygium, condidisse legem quandam in Apollinem, Multiplicem uocatam. Hunc Olympum ex ijs unum fuisse memorant, qui ab illo primo Olympo, Marsyę filio, musicarum legum in deos conditore, descenderunt. Hic enim in delitijs a Marsyā habitus, & tiliarum cantus ab ipso edoctus, leges harmonicas in Græciam intulit, quibus nunc Gręci in deorum celebratibus utuntur. Alij Multiplicem legem Cræti discipulo Olympi uendicant, tamen si iunioris Olympi legem hanc esse Pratinas testatur. Lex uero quę Curulis uocatur, ad Olympum maiorem Marsyę discipulum refertur: quem sunt qui non Marsyam, sed Massem uocatum dicant: alij Marsyam, & Hyagnide natum, primo in uentore artis tibiennę, contendant. Curulem legem ab illo Olympo latam fuisse cōmentarij Glauci de antiquis poetis docent. Vnde etiam cognosci potest Stesichorum Himerensem, non Orpheum, non Terpandrum, non Antilochum, nec Thaletam, sed Olympum fuisse imitatum, Curuli lege & forma per dactylum uocata utentem, quam nonnulli Orthiæ legis esse dicunt. Alij a Myijs eam legem fuisse repertam. Traditur enim fuisse certos Myios peruetustos tibiennes. Extat & alia quaedam antiqua lex, Cradias uocata, quam cecinisse tibijs Mimnermum Hipponax tradit. Principio namque elegia cōstructa modis ad tibiam canebantur. Hoc indicant monumenta Panathenarum de Musicis certaminibus. Fuit & Sacadas Argiuis conditor modorum elegiorumque habentium modos, poeta sane bonus, ac triplici insignis de ludis Pythicis uictoria, id quod publica harum rerum monumenta declarant. Eiusdem meminit Pindarus. Cum itaque sint tres toni, autoribus Sacada & Polymnesto, Dorius, Phrygius & Lydius, in quolibet istorum tonorum Sacadam aiunt fecisse stropham, & chorum canere docuisse, sic ut Doricę primā, Phrygicę secundam, Lydicę tertiam cantaret. Eamque legem propter tripertitam mutationē Tripertilem fuisse uocatam ferunt: quanquam in cōmentarios Sicyonios, in quibus poeta percensentur, Clonas ut repertor legis tripertilis sit relatus. Primus igitur Spartę status, ordoque Musicę cultorum, Terpandro autore atque constituyente fuit. Secundum uero ordinis Thaletas Gortynius, Xenodamus Cytherius, Xenocritus Locrensis, Polymnestus Colophonius, & Sacadas Argiuis summā causam, summaque merita habent, ut duces autoresque dicantur. Is namque autoribus gymnopædię Lacedemone, in Arcadia Demōstrationes appellatae, & Argis Endymatia sunt cōstituta. Thaletas, Xenodamus, Xenocritus effectores Pæanum, Polymnestus Orthiarum quę uocantur, Sacadas uero Elegiorum fuit. Tamen si autores sunt qui

Certe antiqui
tus fidibus canen-
di leges constitu-
te.

Tibiennę leges.

Tonitres.

A qui tradant Xenodamum non Pæanum, ut inquit Pratinas, sed Hyporchematum fuisse conditorem. Fertur enim ipsius canticum quoddam, quod quidem permanens est Hyporchema: quo genere poematis ipse quoque Pindarus usus est. Quod autem Hyporchema & Pæana inter se differant, Pindari poemata, qui & Pæanes & Hyporchemata composuit, indicabunt. Leges tiliarum cantibus Polymnestus sanxit, & in Orthia appellata lege modulatione usus est, ut quidam harmonici tradunt: nam ipse pro cōperto dicere nequeo, propterea quod nihil habeo hac de re traditum a maioribus. In dubio quoque est, an Cretenis Thaletas effector fuerit pæanum: nam Glaucus posteriorē Archilochus fuisse tradit, Archilochique modos imitatum, praeterquam quod eos longius extendit, Maronemque & Creticū rhythmum in structuram modorum confertauit, quibus nec Archilochus sit usus, nec Orpheus, nec Terpander: & hæc a disciplina tibiennali Olympi inquit fecisse Thaletam, & poetam bonum se fuisse putasse. De Xenocrito quoque Locrense, ex Locris urbe Italiae, dubitari uideo, utrum poeta pæanum fuerit. Argumenta quidem heroica gesta cōtinentia condidisse proditum est memoria, ac propterea nonnulla argumenta dithyrambos uocasse, inferiorumque Thaletae aetate fuisse, Glaucus autor est. Traditur etiā ab Aristoxeno inuentorem enharmonij generis Olympum fuisse a Musicis existimatum, & ante ipsum omnia fuisse diatona atque chromatica: inuentionemque illam hoc maxime modo processisse putabant: Cum in diatono Olympus uersaretur, & frequens transiret ad parhypaten diatonam modulum, tum a paramese, tum a mese discedens, diatonumque transgrediretur, animaduertisse pulchritudinem atque decentiam morum, ex eo uocum cantu prouenientem, atque ita constantem pro rata parte rationibus complexionem, quam systema Græci uocant, admiratum & amplexum, hoc genus effecisse in Dorio tono: haud enim quę diatoni proprie sunt, quęque chromatis pertingi, at neque quę harmonia. Erant autem prima enharmoniorum huiusmodi. Primū omnium ponebatur spondeus, in quo nulla diuisio praese fert propriū diatoni, ni quis respectans ad contentiorem spondiasimum, speciem id habere diatoni arbitretur. Verum late patet, qui id posuerit, eum & falsum, & inconcinnum positurum. Falsum, quia diessi una minus est tono, qui tonus circa ducem iacet. Inconcinnum uero propterea, quod si in uicacitate tonia proprium contentioris spondiasimi statuatur, profecto euenit ut duo perpetua diatona, alterum incompositum, compositum alterum, posita sint. Nam in medijs, quas mesas uocant, enharmonium densum locatum, quo nunc utuntur, ad poetam pertinere non uidetur. Facilius id intelligitur, si quis tibia contentem antiquo ritu, audiat: uult enim & ipsum semitonium in mesis esse incompositum. Ac prima quidem enharmoniorum huiusmodi fuere: postea uero semitonium diuisum est, tum in lydijs, tum in phrygijs. Videtur autem Olympus auctum Musicę dedisse, inuehendo quod in lucem ad eam diem non uenerat, nec fuerat a maioribus cognitum, autorque praclarę Græcis Musicę & princeps ac dux fuisse. Est etiā rhythmorum ratio quaedam: certa namque genera & species non modo rhythmorum adinuentae sunt, uerum etiam modorum atque rhythmorum artificum excitatae nouae formae. Sed Terpandri nouatio decorum quendam in Musicam inuexit modum, quo postea Polymnestus usus, praclarę & ipse atque decenti formae inhæsit. Similiter Thaletas & Sacadas peregre gressi, ac prope perfecti rhythmorum effectores habiti sunt, nec honesta decoraque forma excessere. Est alia Alcmanica Stesichoriaque nouatio, nec ipsa quidem a pulchro honestoque ac moderato discedens. At Crexus, & Timotheus, & Philoxenus, atque eius ætatis poetae, importuniores & percupidi atque studiosi nouandarum in Musica rerum fuere, persecuti que sunt typum ac formam eam, quam nunc philanthropon & thematicon uocant. Sed omnino paucitas fidium, & locorum angustia simplicitasque, & uerenda Musicę grauitas uiguit apud priscos. Postquam autem de prima Musica, deque primis ipsius inuentoribus, & quibus autoribus, subinde per infecuta tempora incrementum ceperit, pro uiribus a me est disputatum, sinem orationi meae faciā, & Sotericho, non Musica solum, sed cæteris quoque liberalibus disciplinis erudito uiro, locum ad dicendum concedam. Nos enim magis ei Musicę parti studium impendimus, quæ munere atque officio manuum absoluitur. His dictis Lyfias orationem compressit, tum Soterichus in hunc modum est loquutus: De uerendo, atque in primis dijs grato instituto clarę Onesicrates nos prouocasti ut uerba faceremus. Probo equidem intelligentiam Lyfias doctoris, nec minus memoriā, quam in cōmemorandis primæ Musicę inuentoribus, atque ijs qui de ea facultate conscripserunt, praese tulit. Illud uero tacitum non feram, sola eum scriptorum monumenta secutum fecisse fidem dictis suis. Nos uero mortalem quenque negamus fuisse repertorem Musicę bonorum, sed Apollini omnibus uirtutibus & scientijs ornato, inuentum munusque hoc tribuen-

Genus enharmonium.

Transgressio.

C dum, & acceptū ferendum esse putamus. Haud enim tibia inuentū est Marfyæ, uel Olympi, aut Hyagnidis, ut aliqui opinantur: nec modò citharæ Apollo, sed tibiæ, fidiumq; cantus est repertor. Argumento sunt chori & sacrificia, quæ illi deo cum cantu tibiæ perperabantur, idq; cum alijs, tum Alcæus hymno quodam testatur. Signū quoq; Apollinis in Delo dicatū eo habitu, ut dextera arcum teneat, sinistra Gratiæ, quamlibet instrumentum musicum aliquod tenentē (nam alia lyram, tibiæ alia, quæ in medio est propositam ori fistulam continet) idem declarat. Nec putetis hæc uerba mea esse, aut hæc me cōminisci: Anticlem & Histrum autores habeo, qui hæc ipsa tradidere in cōmentarijs qui de conditoribus modorū inscribuntur: adeoq; uetusta est signi eius dedicatio, ut opifices compares ætatis Herculis fuisse referantur. Puerū quoq; Pempicam ferentem laurū Delphos tibiæ comitatur. Et ex Hyperboreis sacra cum tibijs, fistulis ac cithara mitti Delphos sunt solita. Alij ipsum hunc deū cecinisse tibiæ ferūt, ut optimus poëta modorū tradit Alcman, & à Pallade doctū fuisse Corinna prodidit. Est igitur Musica ab omni parte augusta, quandoquidem inuentum est deorū, & ea ueteres sunt usi pro dignitate atq; maiestate ipsius, ut cæteris omnibus institutis. At hoc tempore seueritate & grauitate ipsius repudiata, pro forti, uirilī, augusta, & dijs immortalibus grata, præfracta quandam Musicam, adulteram, calamistrisq; inuictam in theatra deducunt. Quare Plato in tertio de re publica indignanti animo eiusmodi Musicam fert, Lydiāq; harmoniā deprecatur, quòd acuta, uehemens, & stridens sit, & apra complorationibus. Primāq; eius constitutio lugubris quædam res traditur fuisse. Ac primū Olympum funebre tibiæ carmen in funere Pythonis lydio ritu cecinisse, in primo Musicæ scripsit Aristoxenus. Menalippidem alijs tradunt modulū illum inceptasse. In pæanibus uerò, Pindarus in nuptijs Niobes primū Anthippum docuisse lydiā harmoniā canit. Torebum alijs uolunt primū eo cōcentu usum fuisse, ut autor est Dionysius Iambus. Mixolydius autem concentus affectibus est referendus, & tragœdijs aptus. Reperisse eum Sappho Aristoxenus prodidit, ab ipsaq; Tragicos didicisse, qui postea coniunxere mixolydios modos cum Dorijs, quorum alteri maiestatem atq; autoritatem, alteri affectus asserunt: ex utrisq; enim cōmixta est tragœdia. In cōmentarijs uerò Harmonicorū proditū est, id inuentum ad Pythoclidem tibiæ referri. Atheniensem Lamproclē, inquit Lysis, animaduertentem non sibi haberi disinctionē ubi fermè omnes arbitrabant, sed in acuto, talem eius consecisse figuram formamue, qualem dixerit aliquis à paramese ad hypaten hypaton. Remissam item lydiā, siquidem mixolydiæ est contraria, ahsimilem Iadi à Damone Atheniensi inuentam memorant. Plato igitur duabus ijs meritò reiectis harmonijs, altera flebilem, solutū altera cantum habentibus, doricam, ut quæ accōmodata foret moderatis ac fortibus uiris, delegit: haud Hercule ignarus, ut inquit Aristoxenus in secundo Musicorum, in illis quoq; aliquid inesse ad rempub. conferuendam utilitatis. Et magnam sanè Plato operam Musicæ scientiæ dedit, auditorq; Draconis Atheniensis atq; Metelli Agrigentini fuit. Verū quoniā multa grauitas in Dorio concentu inerat, maiore ipsum honore dignatus est: quanq; nō erat necius, Dorica multa cantica, Virginalia uocata, ab Alcmane, Pindaro, Simonide atq; Bacchylide fuisse tractata & condita, necnon profodia & pæanes: luctus præterea tragicos dorico concentu decantatos, & amatoria aliqua eundem in concentū composita. Satis illi erant quæ in Martem, quæq; in Palladem caneabant, & ipsa spondeæ: nam ea satis uirum habere ad roborādos animos hominū moderatorū iudicabat. At neq; Lydiā Ioniāmue ignorabat: sciebat enim tragœdiam uti talibus modis structuraq; cōcentuum. Iam uerò prisca omnes haud quidem quia imprudentes imperitiq; forent ullius concentus & harmoniæ, certis quibusdā ac definitis usi sunt: nec ignorantia autor causaq; fuit eiusmodi angustia, & fidium paucitatis. Nec sanè Olympū, nec Terpandri, nec qui eorū secta sunt sequuti, perpulit inscitia ad circuncidendam multitudinem fidium, uarietatemq; demendam. Testantur id poëmata Olympi atq; Terpandri, cæterorumq; omnium eiusdem generis Musicorum ac poëtarū. Quæ quum trifidia simpliciaq; forent, usque adeo præstabant uarijs & multifidijs, ut nemo unus Olympi modū posset imitari, & qui in multinerui, multiformiq; uersabant, posteriores essent. Quòd autē non inscitia in spondiante tropo à trite prisca abstinerent, eorum in pulsu usus declarat: nunquā nimirum ea cum parypate cōgruenter & consonè usi forent, ni eius peritiæ atq; usus prudentes fuissent. Latè igitur patet pulchritudine decentiaq; morum, qui in spondiante modo ob triten exemptam gignuntur, admonitis & captis sensibus transuexisse modulum ad paraneten. Eadem ratio de nete: ea nanq; in pulsu fidium, & ad paraneten dissonorum, & ad mesen consonorum utebantur.

Apollinis simulacrum.

Tragœdia ex mixolydijs ac Dorijs modis cōmixta.

D

A utebantur. In modulo uerò, quia illis nō apparebat accōmodata spondiaco tropo, præteribatur: nec modò in ijs, uerum etiā in ipsi coniuñcti nete. Sic enim omnes ea utebantur, ut in pulsu & ad paraneten, & ad lichanon accōmodarent. At in modulo uel ipsius uentis perpudebatur, propter inde prodeuntes eius causa mores. Cōstat enim uero id ita esse etiam ex Musicis qui Phrygijs dicti sunt. Nam Olympū sectatoresq; ipsius non per imperitiā ab ea superfedisse compertum habetur, quandoquidē non tam in pulsu, quam in modulo, ubi conuenire existimabant, in sacris matris deū, nonnullisq; alijs Phrygijs rebus, eadem utebantur. Perspicuū quoq; in hypatis est, non ruditate abstinuisse eos ab illo tetrachordo in Dorijs, cum mox eodem in cæteris tonis uterent: quippe scientes, nulla uel delictet alia causa cōmoti eximebant à Dorio tono, quam ut decus morum tueretur, quorum honestatem decorumq; honori habebant. Quale à Tragicis quoq; obseruatum uideamus: necdum enim tragœdia ad hanc diem usa est chromatico genere, nec enharmonio: cithara uerò multius quam tragœdia uetustiore seculis, à principio usa est. Et sanè constat, chroma esse antiquius harmonia. De illa nanq; intelligi antiquitate in presentia uolo, quæ ad usum consuetudinēq; humanæ naturæ spectat. Nam si ad ipsam generū respiciamus naturam, neutrum altero antiquius cōperiemus. Sed oro uos, si quis Aeschylum aut Phrynichum abhorruisse à chromate asserat propter inscientiā eius, nonne sit absurdus? Profectò idem contenderit, ipsum Pancratem ignorasse chromaticū genus, quoniam ab eo plerunq; abstinebat: quem, quum in quibusdā ipso uteretur, non ruditate, sed consilio ac uoluntate abstinuisse putandum est: studiose nanq; imitabatur, id quod ipse dicere solebat, Pindareum & Simonideum tropon, illumq; omnino, qui nunc antiquus appellatur. Eadem est de Tyrtæo Mantinēse, de Thrasyllo Phlasiō, de Andrea Corinthio, deq; multis alijs ratio, quos omnes scimus auersatos chroma, mutationem, uarietatem, multineruiam, plurimaq; alia, rhythmos, concentus, dictiones, modulationes, modorumue structuras, actus, interpretationesue, quæ omnia interferta esse possunt. Telephanem Megarensem ita fistulis pugnalisse accepimus, ut opifices ipsos tibiæ, ne manus quidem unquam ad tibiæ fabrefaciendas adhibere permisit: ob quam maximè causam certamen

B Pythicum auerfabatur. Summatim autem ut dicam: si quis omnes re aliqua non utentes damnandos ignorantia putat, ex eo coniecturam inscitia faciens ipsorū, quia re illa non utantur, complures profectò prius temporis huius damnet necesse est, quum Dorionis non uti modo Antigenidio, quia ipsum contemnant, & contra Antigenidios eadem de causa Dorionium reijcere uideamus. Fidicines quoque ipsi desuere propemodum frequentare ritū modumq; Timothei, & ad sutelas poëmataq; Polyidæ sese uerterūt. Iam uerò si quis rectè ac persciter reputet, uetera & nostra comparando inter se, tum quoq; in usu fuisse uarietate cōperiet. Utebantur enim ueteres uarietate in rhythmis, quæ quidem est etiam magis uaria: in honore nanq; habebant rhythmicā uarietate. Sed & pulsatoria loquendi proprietates tunc magis uariæ erant. Hoc nimirum tempore modos, illo uerò rhythmos studiose & cupidè amplectebantur. Probatum haecenus esse arbitror, nō inscitia ignorantiaq; sed cōsulto abstinuuisse ueteres à præfractis, mollibus, languidisq; canticis modis. Sed quid hoc mirandum est, quum multa in uita humana instituta uideamus exoleuisse, sublato eorum usu, non imperitiā, uerum spontè atq; cōsulto reiecta, quum animaduersum perspectumq; foret, aliquibus in rebus contra officium decorumq; fieri? Reliquum est, ut postquam Platonem non inscitia, nec impotentia cæteros repudiasse concentus, sed quia Republicæ indecoros, ac minimè opportunos esse iudicabat, ostendimus, prudentem item atque intelligentem omnis generis concentuum fuisse demonstremus. In molitione animæ, quam fabricat in Timæo, studium disciplinarum ac Musicæ suum hoc maximè modo declarauit. Vnam principio partem detraxit ex uniuerso: secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ esset secundæ sesquialtera, primæ tripla: tum quartam, quæ secundæ dupla esset: quintam inde, quæ tertie tripla: deinde sextam, octuplam primæ: postremò septimam, quæ septem & uiginti partibus antecederet primæ: deinde dupla & tripla interualla expleuit, partes inde rursus desecans, quas interuallis ita locabat, ut in singulis essent bina media: hoc est, ut mox ostendimus, uestibulum proæmiumq; harmonicae Platonis peritiæ. Tres sunt principes harmoniæ, à quibus omnis medietas sumitur, arithmetica, harmonica, geometrica. Earum alia superat, & superatur pari numero, alia ratione pari, alia nec numero pari, nec ratione. Igitur Plato harmoniam quatuor animæ elementorum, causamq; ex dissimilibus inter se iunctis consonantiæ uolens harmonicè demonstrare, duas in singulo interuallo

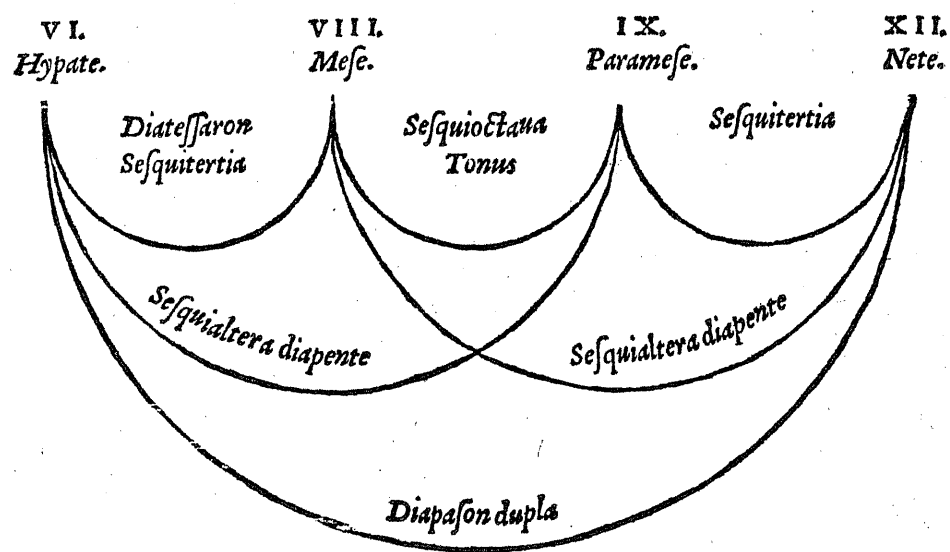
Cithara tragœdia uetustior.

Studium suū Musice declarat Platonem in Timæo.

Principes harmoniæ tres.

C animales medietates ratione musica propofuit. Consonantia diapafon duo media musi-
ca intervalla complectitur, quorū comparationē pro rata parte rationū ostendemus. Dia-
pafon in dupla ratione perpenditur: conficient autē, imaginis gratia, duplam rationē iu-
xta numerum sex & duodecim. Protenditur autem hoc intervallum ab hypate mefon ad
neten difiunctarū. Cum igitur sex & duodecim extrema sint, hypate mefon fenarium nu-
merū cōtinet, nete difiunctarū duodenariū. Sumantur deinde intercedentes numeri, quo-
rum alteri extremo alter est fequitertius, fequialter alius, octo videlicet & novem: ipfius
enim fenarij octonarius est fequitertius, nonarius fequialter. Extremū quidem unū est
huiusmodi, alterū est ipse duodenarius numerus, nonarij fequitertius, octonarij verō fe-
quialter. His itaq; numeris inter fenarium & duodenarium infertis, & diapafon interval-
lo ex diateffaron atq; diapente cōstituto, patet mefon octonarium numerum habituram,
paramefen nonarium. Hoc ita cōstituto, talem rationem habet hypate ad mefon, qualem
paramefe ad neten difiunctarū. Ab hypate nanq; ad mefon est diateffaron, a paramefe pa-
riter diateffaron ad neten difiunctarum. Eadem comparatio rationum in numeris quoq;
reperitur: nam uti fe habet sex cum octo, fic novem cum duodecim: atq; ficuti sex cum no-
vem, ita octo cum duodecim: fequitertij illi funt inter fe numeri, hi verō fequialteri. Et
hæc ad studium scientiamq; Platonis disciplinarum declarandam in præfentia dicta fuf-
ficiant. Aristoteles quoque Platonicus declarat harmoniam diuinam rem quandam effe,
magnāq; & maximē dignā ueneratione, fic inquiring: Harmonia cœlestis est, naturamq;
diuinam & pulchram, & humana auguftiorem habet. Ea cum ui naturali fua quadriparti-
lis fit, tres medietates tuetur, arithmetica, harmonica, & geometrica: partesq; ipfius
& magnitudines atque præfantię, numero & parilitate mēfurā existunt & apparent. In
duobus enim tetrachordis cantici modi concinuntur. Hæc funt Aristotelis uerba: Con-
futare verō corpus eius, inquit, partibus difsimilibus, concinentibus tamen. Consonare
item ipfas medietates ratione numerorum: nam nete ratione dupla temperata cum hypa-
te diapafon reddidit consonantiā. Continet enim nete, ut demonftrauimus, duodenas uni-
tates, hypate fenas. Et paramefen cōsonam nouenas unitates habere dictum est fequial-
tera ratione cum hypate. Mefe verō, quam octonas habere unitates diximus, cum eadem
hypate fequitertia ratione cōparata est. His maximē rata Musica intervalla componun-
tur: Diateffaron, in quā, quod in fequitertia ratione: diapente, quod in fequialtera: diapa-
fon, quod in dupla perfpicit. Sequioctava item ratio quæ est, in unius ratione toni cōfer-
uatur. Ita euenit ut partes harmoniæ fic cōstitutæ, iisdem præfantijs & superent, & fupere-
rentur a partibus, & medietates a medietatibus, præfantiq; excessus ue numerorū, & uis
ac munus geometricū deprehendatur. Has autē facultates fic fe habere Aristoteles decla-
rat, neten uidelicet tertia parte fui mefe præfante, hypaten verō a mefe fimiliter fupera-
tam, ut abundantes partes mutuo relatu respondeant: iisdem nanque partibus & præ-
stant & fuperatur fequitertia, & fequialtera ratione. Talis enim est harmonicus excel-
sus. At nete ratione arithmetica præfans ipfi paramefe, & numero æquo paramefe ante-
cedens hypate, excessus arithmeticos declarant. Apparet & existit uis etiam geometrica,
quum nete fit fequialtera ipfius mefes, & paramefe hypates fequialtera, & ipfa eadem

Aristoteles de
harmonia.

A paramefe præstat ipfi mefe parte octava in ratione fequioctava cōstitutata. Rurſus nete
dupla hypates est, paramefe hypates fequialtera, mefe hypates eiufdem fequitertia. Nu-
meris itaq; & partibus, autoritate quoq; Aristotelis fic harmonia a natura est comparata,
ſummaq; ope atque artificio ipfius cōſtituta est ex infinita finitaq;, & parimpari natura,
cum ipfa uniuerſa, tum partes eius omnes. Ipſa etenim tota par est, quippe quadripertita
terminis. At partes & rationes eius, tum pares, tum impares ſunt, tum etiam parimpares.
Neten enim parem habet, ut que duodenū ſit unitatū: Paramefen imparem, nouenū:
Mefen parem, octonū: Hypaten parimparem, ſenū. Hoc pacto a natura comparata
ipſaq; tota, & partes ipfius exceſſibus atq; rationibus, & tota toti, & partibus partes inter
ſe cōſonant. Iam uerō ſenſus ipſi apto quodam temperamento corporibus inſiti, cœleſtes
quidem illi atq; diuini, ſenſum & intelligētiam hominibus præſtantes, obtutus inquam,
& auditus, unā cum uoce atq; luce harmoniam demonſtrant. Ceteri quoq; comites horū
ſenſus, eō quod ſenſus ſunt, harmonia cōſtant: omnibus nanq; muneribus ſuis haud ſine
harmonia funguntur. Qui quanquam inferiores ignobilioresq; ſunt illis, haud tamen ab
harmonia diſcedunt. At illi numine quodam comite atque præſente, corporibus cum ra-
tione atque intelligentia adhibiti, præpotentem præclaramq; naturam quandam ſortiti
ſunt. Perſpicuū igitur eſt ex his quæ a me ſunt cōmemorata, ueterem illam Græciam ſtu-
dium operamq; rerum omnium merito impendiſſe maximā, ut in primis adoleſcentes Mu-
ſica erudirentur. Eorum enim animos molles ac teneros ad modeſtiam atq; moderationē
Muſica componi & temperari oportere exiſtimabant, quippe quam ad omnes occaſio-
nes a cōtionesq; omnes, quas intendere, uilem & cōmodam eſſe putarent. Atq; in primis
ad bellicos terrores, ad quos alacriter ac fortiter capēſſendos & ſuſtinendos, alij, ut Læce-
dæmones, tibijs canentibus Caſtorium appellatum modum, inſtructa ornataq; acie cum
hoſte conferturi manus promouebantur. Alij ad cantum lyre in certamen procurrerant:
quo more pericula a deundi præliorum multis tempeſtatibus Cretenſes fuiſſe uſos memo-
ria proditum eſt. Aetate noſtra pergunt etiam nunc uti tibus. Argiui in Sthenijs apud
eos uocatis, tibiae cantu utebantur. Eos ludos primō in honorem Danaï fuiſſe inſtitutos,
B inſecutis temporibus ad louem Sthenium translatos ferunt. Tenet etiam nunc tempori-
bus noſtris mos canendi ante tibicinem in Pentathlis, non cantum quidem inſignem ul-
lum, antiquiūue, aut qualis apud homines illos cōſueuerat cani, ut qui ab Hierace com-
poſitus ad illud certamen, quod Endrome uocatur, erat. Ceterum tamen nihil, ut in quā,
ualidum præcinitur ac nobile, præcinitur certē tamen qualecunque aliquid. Famaq; eſt
theatralē Muſam ignotā uetuloſioribus temporibus apud Græcos fuiſſe: tota enim hæc
ſcientia ad cultum deorū, & ad diſciplinā iuuenū uertebatur, necdum ea tempeſtate apud
illos homines extructo teatro. In ſolis adhuc templis Muſica alebatur atque uigebat, in
quibus honores deorum, & clarorū laudes uirorum, cantu muſico celebrabantur. Argu-
mento eſt cōdita poſtmodū fuiſſe theatra: nam uerbum θεατρικόν, id eſt, ſpectare ſignificans,
multō antè θεοῦ τὸ θεῖον, id eſt, ab appellatione Dei ſumpſerat nomen. At noſtris temporibus
tantos auctus differētia forma accepit, uſque adeo diſceſſit a more maiorū, ut nulla ſit am-
plius diſciplinæ mentio, nulla perceptio. Omnes qui Muſicam attingūt, accurrūt ad Mu-
ſam theatralē. Sed heus tu, dixerit fortē aliquis, nihil ne a ueteribus adinuentū: nihil ne
innouatū fuit? Fateor equidem & ipſe, fuiſſe plurima reperta atq; nouata ab antiquis, ue-
rū cum maiestate atq; decoro. Qui hoc genus hiftorię perſecuti ſunt, Doriam neten ad-
ſcribere Terpandro, cum ea nullus in cantu uſus antea fuiſſet. Totus mixolydius tonus
inuentu nouo additus dicitur, & ex modis cantus Orthijs uocatis, is qui trochæus ſigni da-
tor appellatur. Inuentor præterea modorum Scoliorum, ut inquit Pindarus, Terpander
fuit. Archilochus rhythmicā ſtructuram trimetrorū, & in rhythmos nō unigenos intentio-
nem immutationemq;, & circa hæc ipſa pulſum inuenit: primūq; eum edidiſſe epoda, te-
trametra, procriticū, & profodiacū. Eidem adſcribitur auctus ipſius primi, a nōnullis ele-
gium. Ad hæc iambei ad Pæonem Epibatū, & aucti heroi in profodiacū & in Creticū in-
tentio ad eundem autorē refertur. Poſt deinde poëtas tragicos ita uſos, & Crexum admi-
ſiſſe, & exercendo pertractandoq; deduxiſſe intentionē illā in dithyrambū. Præterea ipſo-
rum iambeorū alia dicenda ad pulſum, alia eſſe canenda, Archilochū primū demonſtraſſe
memorant. Hunc etiam ipſum Archilochū exiſtimant ad pulſum fidium primū ceciniſſe,
atq; inde ueteres omnes ad cantus percuſiſſe neruos. Tonus qui nunc hypolydius uoca-
tur, inuentori Polymneſto tribuit. Eundem longē maiorē effeciſſe ipſam ſolutionem &
eiectionem tradunt. At Olympum, illum inquam, ad quem autorem principem græcæ

Cur ueteres Græci
liberos ſuos in
primis Muſica
erudiri uolu-
erint.

Olympus græcæ
Muſicæ prin-
ceps autor.

C legalisq; Musicæ gloria refertur, genus ipsum harmoniæ & rhythmum, qui prosodiacus dicitur, in quo est Martis lex, & Choreû, quo ipse plurimû usus est in sacris Matris deum, inuenisse proditum est. Nonnulli Baccheum quoq; ad ipsum repertorem trahunt. Sic autem antiquos uocum modos se habere constat. Lasus Hermionensis dithyrambicum in morem transpositis rhythmis, multitudinemq; uocum secutus in tibijs, & pluribus atque distinctis usus uocibus, ad inflexiones mutationesq; quæ prius non fuerant, Musicam perduxit. Insecutus Melanippides fabricator modorum, in priore nec ipse Musica mansit. At neq; Philoxenus, nec Timotheus uetere Musica contenti fuere. Nam Timotheus, quum antè lyra plures quàm septem nervos non habuisset ad usque tempora Terpandri Antifæi, in plures uoces distecit. Atqui & cantum tibiæ simpliciorè antea plurima uarietate distinxit. Quumq; antiquus ad Melanippidè usq; dithyramborû poëtam, tibicines à poëtis stipendium caperent, primas agente poëti partes, & tibicines ipsis magistris ministrarent, is quoq; mos abolitus extinctusq; est, tantaq; in Musicam est delapsa labes, ut ipsam Pherecrates Comicus specie muliebri intro duxerit in scenam, corpore foedè lacerato, scitantesq; Iustitiam causam cladis, ac Musicam sic loquentem:

Dicam haud inuita, quandoquidem tibi
Audiendi, ac mihi fandi uoluptatem dabit
Irae impetus: Mi prima malorum labes
Melanippides fuit, qui duodenis
Fidibus me eneruauit. Nec tamen meis
Finis ærumnis: Atticus Cinefias
Execrabilis, hexharmonios strophis
Anfractus insertans me male perdidit:
Nam dithyrambos condens bifores nisti
Ancipiti clypeorum ritu dextris
Similibus læuis mentem irritam fallit.

D Sed neque miserijs hic modus fuit
Meis: Phrynus iniecto Strobilo quodam
Non antè cognito, irrequietis me
Flexibus atq; reflexibus uersando
Totam collabefecit, quinq; neruis
Duodenas obstipando harmonias.
Neque adeo eum poenitebat sceleris,
Quin repetebat ultro, si quid liquisset.
Iam uero Timotheus, ô mihi charissima,
Perfodit me, & foedissimè lacerauit.
Quis iste Timotheus? Milesius quidam
Pythias: hic mihi innumera inuexit mala,
Vicit & omnes inferendis cladibus
Quos memorauit: uicit inquam, mollesq;
Ac formicarios uehens modos, meq;
Sicubi sit naetus gradientem solam
Soluït, dispescit in duodenas nervos,
Meq; contorquens tanquam brassicas totam
Referlit hexharmonijs hyperbolæis,
Profanisq; ac superuacuis fidium
Vocumq; inanibus pertentaminibus.

Hæc inquit Musica.

Meminit etiam Aristophanes Comicus Philoxeni, eumq; dicit intulisse modos cyclicis choris. Alij quoq; Comici absurditatem & indecentiam eorum qui Musicam lacerauere cõmonstrarunt. Quantam autem uim habeat & ad dirigendos, & ad euertendos mores, quibus studijs, quibusq; disciplinis à principio aliquis sit institutus, Aristoxenus declarauit. Thebanum quendam Telesiam refert, æqualem temporum eius, quum ab adolescentia in optima Musica educatus foret, ac probatorum poëmata modosq; didicisset, cum aliorum, tum Pindari, Dionysij Thebani, Lampri atq; Pratinæ, cæterorumq; qui præstantes lyricorû pulsaminû habent, & præclare tibijs cecinisset, reliquis quoq; disciplinis non mediocrem operam dedisset, exacta uigentiore ætate usque adeo captum fuisse scenica illa & uaria Musica, ut contemptis decoris modis, in quibus fuerat educatus, ad discendos Philoxeni

Prime institutio
nis ad mores pue
rorû dirigendos
auertendosue, ma
gna uis.

A Philoxeni atque Timothei modos, horumq; ipsorû maximè uarios, plurimamq; nouitatem habentes, animum applicaret: quumq; se cõtulisset ad efficiendos modos, atreçantem & experientè frequentius, tentantemq; atq; exercentè utrosque, Pindarium inquam & Philoxenium, in Philoxenio haud admodum proficere potuisse: cuius rei causam inquit præclarà à puero ipsius institutionè fuisse. Quare si cui cordi fuerit, scitè beneq; Musica uti, antiquâ imitator formam & modum, eumq; repleto cæteris doctrinis, & philosophiam adhibeto comitè, quæ quasi ipsum manu ducat. Nam ea potens est iudicandi quæ mensura ipsi Musicæ cõueniat, quæ ue eam deceat, & quid eidem usui sit, quidq; sit utile. Cum itaq; tres sint partes, in quas uniuersali partitione omnis diuidit Musica, diatonos, chroma, & harmonia, eum qui Musicâ adierit, gnarû poëseos, utentis his partibus, scientemq; esse oportet, & compotem insuper expressiõnis atq; interpretationis, quam hermeniam Græci uocant, ipsa poëmata referentis atq; proponētis. Primû omnîû intelligendû est, quòd omnis disciplina eorû quæ Musica cõtinentur, assuetudo quædam est, quæ nõdum accepit id, cuius gratia singula quæ docentur, ipsi discenti sint discenda. Deinde reputandum, quòd ad eiusmodi institutionè & perceptionè nondum adhibetur enumeratio troporû. Quo circa pleriq; temerè discunt quodcunq; docenti aut discenti collibuit. At nõ ita prudentes agunt: omnè enim hi temeritatè deprecantur atq; repellunt, quales prisci illi Lacedæmones, & Mantinenses ac Pellenenses fuere: nam quendam illi modû unû, aut omnino paucos delectos ex omnibus, quos uidelicet ad castigatos seuerosq; mores pertinere existimabant, admittentes & asciscentes, ipsa Musica utebantur. Perspicuû autem hoc fuerit, si quid quæq; scientia spectet & cõtempletur reputauerimus. Constat harmonicâ generû ipsius apti temperamentum uocum, quod Græci hermosimenon appellant, interuallorû, complexionû, quas systemata uocant, uocum, tonorû, & mutationû ipsarû complexionû in se continere cognitionè: extra hæc ab harmonica nequicq; aliud petes, nec ultra per ipsam progredieris. Quare nec ab ea postulanda erit potestas iudicandi, utrum poëta propriè atq; accõmodatè assumpserit: quale in Musicis diceremus hypodorû tonum in principio, uel hypophrygium ac phrygium in medio, aut mixolydium ac dorium in egressu: nihil huiusmodi spectat ad rem harmonicâ, multorumq; aliorû indiget, ignorat enim uim proprij. Neq; uero chromaticû enharmonicûq; genus secû afferent huius proprij & accõmodati integram facultatè cognoscendi, per quam conditi modulî mores appareant & eluceant: id enim est artificis munus. Latè itaq; patet, aliam complexionis, aliam in cõplexione extructæ modulationis esse uocem, quæ existimatio ad rem harmonicam nõ pertinet. Eadem est rhythmorum ratio: nullus enim rhythmus accedet cum absoluta proprij & accõmodati potestate. Proprium autem hoc & accõmodatum, quod sæpe usurpamus, certos quosdam mores spectantes, id dicimus, quorum causam esse con tendimus cõpositionem quandam, uel mixtionè, uel utrumq;. quale illud enharmonium Olympi genus in phrygio tono positum, pæoni epibato mixtû: hoc nanq; mores primordij in lege Palladis creauit. Adhibito enim modorû rhythmorumq; opificio, & per dextrè atq; artificiose solo rhythmo cõmutato, pro pæone uidelicet facto trochæo, enharmonicû constituit Olympi genus. Et quanq; enharmonium idem ipsum genus, phrygiusq; tonus manserunt, nihilo secius uniuersæ cõplexionis mores magnâ mutationè acceperunt. Etenim quæ in lege Palladis harmonia uocatur, plurimum distat in moribus ab ipso cõmuni usû, & uulgò exercitato. Si igitur Musicæ perito accesserit uis iudicandi, haud dubiè is erit in Musica cõsummatus. Nam qui doricè scit absq; scientia iudicandi, ipsi usui eius quid sit accõmodatum, quid ue ei conueniat, profectò quid agat ignorabit, neque etiam mores tuebitur: quandoquidem inter ipsos dorios modulatores ambigitur, utrum facultas harmonica, id quod aliqui opinant, sit discernendi potens dorios modos, an cõtrâ. Ea dem est ratio totius rhythmicæ scientiæ. Sciet aliquis pæonem, nesciet quid sit accõmodatum ac proprium ipsi usui eius, propterea quòd solam habeat solertiam ipsius pæonis intelligendi. Idem hoc ab ipsis pæonicorû rhythmorû cõditoribus dubitatur, num res rhythmica præsidium in se habeat, id quod nonnulli inquit, huiusmodi dignoscendi, an usq; eò nõ progrediatur. Duæ igitur minimû intelligentiæ necessariae illi sunt, qui inter nosciturus dijudicaturusq; sit, quid proprium, & quid alienum. Primum quidem cognitio morum, quorû causa cõpositio facta est: deinde earum rerum quibus ipsa cõpositio cõflatur. Quòd itaq; nec harmonica, nec rhythmica, nec partium reliquarû ulla, ipsa per se satis uim habet ad cognoscendos mores, & ad cætera iudicanda, hæc tenus dicta sufficiant. Cum uero tria sint genera, in quæ aptum temperamentum uocum diuiditur, magnitudinibus

Musice partes tres.

Rhythmorum ratio.

Ad cognoscendû quid propriû et quid alienû, duæ intelligentiæ necessarie.

Aptum uocum temperamentum in tria genera diuidi.

Complexionū, & potestibus uocum, pariter & tetrachordorū parā & aqua, in uno solo ueteres sunt uersati. Nam nec diatoni, nec chromatis ulla maiores nostros cura incelsit: uni tantum enharmonio animū studiumq; applicuerunt, & eius quidem ipsius unica complexioni, quæ diapason uocatur: discrepabant enim de chromate, cōsentiebant prope omnes unam solamq; esse harmoniā. Haud igitur quisquā peruidebit cuncta in re harmonica cōtenta, & circa ipsam uersantia, qui ad eius unius nudam intelligentiam processerit, sed latissimè patet opus esse reliquis facultatibus cognitis, & uniuerso atque integro corpore Musicæ, mixtionibus item & cōpositionibus partitū. Solus purusq; harmonicus quodam modo circumscribitur est. Ut autem absolute summamq; dicamus, cōcurrere oportet sensum atq; rationem in partibus Musicæ iudicandis, ut neque præueniant sensus, quod citi & præproperi faciunt: neq; sequantur, quod tardi & pigri. Venire tamen usū solent sensibus nonnullis propter naturalem quandam inæqualitatē, ut modò præcurrant, modò tardent. Quare circuncidenda superuacua illa à sensibus sunt, dandaq; opera est ut simul cum ratione gradiantur. Nam semper est necessariū tria minima esse quæ in auditum cadant, uocem, tempus, & syllabam siue literam. Sic enim fiet ut ab itinere uocis apta eius temperatio, à temporibus rhythmus, à syllaba literaue id quod dicitur cognoscat. Quòd si pariter progrediantur, illationem sensus fieri necesse est. Constat enim uerò & illud, si sensus separare & distinguere singula quæ dicuntur, nequeat, futurum ut neq; assequi singula, neque erratum in singulis, nec contrā rectum contueri possit. Primū igitur de continuitate atq; perpetuitate sciendum est, perpetuum, continens, & coherens, iudicanti uia adesse oportere, propterea quòd recte ac secus nō in segregatis disiunctisq; uocibus, aut temporibus aut literis, sed in continuis & coherentibus creatur, quoniam mixtio in ipso usu quædam est partium per se incompōsitā. De consecutione hætenus. Deinde considerandum est, eos qui Musicæ scientiam habent, non satis in se opis ad facultatē iudicandi habere. Haud enim fieri potest, quenq; unum consummatū Musicum, & iudicandi potentem, ex ipsis quæ totius esse Musicæ partes uidentur, euadere posse, ex peritia uidelicet ea quæ circa instrumenta, quæq; in cantu uersatur, atque insuper ab exercitatione sensum: illa, inquam, quæ ad intelligentiam aptæ uocū atq; rhythmorū temperationis pertinet, ac præterea ex ipsa harmonica rhythmicāq; facultate, & ex perspicientia atq; solertia, quæ in pullibus atq; dictionibus adhibet, & si quæ alia reliquæ sunt Musicæ partes. Quibus autem de causis eueniat, ut apti ad iudicandum cognitione & intelligentia omnium earum partitū esse nequeamus, annitemur proponere. Primū, quoniam ea quæ nobis iudicanda subiiciuntur, alia perfecta sunt, imperfecta alia. Perfecta, ut quodq; pōema, id uidelicet quod cantatur, aut quod tibiārum fidiūm uel sono redditur, & cuiusq; *epulūm*, quam expressiōnem & actum dicimus, ut ipsa tibiā sonatio, aut cantatio, cæteraq; id genus. Imperfecta uerò, quæ ad ea pertinent & spectant, & eorum gratia fiunt. Huiusmodi nanque expressiōnis partes sunt. Deinde uerò ex pōesi: eodem enim modo & ipsa se habet. Diuiderit enim aliquis qui audit tibiācinem, utrum tandem cōsonent tibiā, aut nō: & an loquendi proprietates clara sit, aut contrā. Hæc autē singula partes expressiōnis sunt, & haud ipsæ quidem finis sunt, sed finem ipsum spectant, & propter finem peruntur. Horum itaq; atq; huiusmodi omnium opibus, iudiciū de moribus ipsius expressiōnis fiet, utrum propriū & accōmodati proposito pōemati assignentur, & reddantur ab eo mores, qui ipsum tractandum & exprimendū siue interpretandum desumpsit. Eadem ratio est in affectibus qui à pōetica in pōematis significantur. Morū siquidem magna erat ueteribus cura, & propterea seueritas, ac minime curiosum prisca Musicæ, in præcipuo honore habebantur. Grauius olim uindicasse Argiuos præuaricationem Musicæ indicta pœna, & in eum animaduertisse, qui septem plus fidibus apud eos uti, & mixolydiæ primus aggressus foret, proditum est. Uir ille seuerus & uerendus Pythagoras, abrogabat iudiciū in Musicā à sensibus petitum. Mentem enim subtilem, eius iudiciū uirtutē esse dicebat. Atq; idcirco nō auditū, sed harmonia in rationū pro rata parte comparatione constituta iudicabat, censabatq; satis esse usq; ad diapason sistere Musicæ considerationē. At uerò Musici nostri temporis pulcherrimū omnium, maximeq; decorū genus, quod ueteres propter maiestatem grauitatemq; ipsius colebant, penitus repudiāunt, adeo ut ne qualiscumque perceptio curaq; sit pleriq; enharmoniorū interuallorū, tantaq; ignauia atq; socordia inuasit eos, ut dielin enharmonia ne speciem quidem omnino cadentium sub sensum præbere putent, ipsamq; de canticis atq; modulaminibus exterminent, & hinc in nugas eos, apud quos in aliqua fuerit existimatione, quiq; hoc genere sunt usi, dicere non uel cantur.

Ad quam

In partibus Musice iudicandis necessum est ut sensus una cum ratione gradiatur.

Morū quondam magna cura.

Ad quam eorum cōfirmandā sententiā ualidissimum esse argumentū stuporem sensuum suorum arbitrantur, quasi quod fugiat eos, id in ratione rerum esse, aut in usum ullum uenire nequeat: ac, si dijs placet, negant magnitudinē illam posse recipi in consonantiā, uti semitonū, & tonus, & reliqua huiusmodi interuallorū recipiuntur. Quæ quum dicunt, non animaduertunt, tertiam, quintam, ac septimam sese magnitudinē, cæca ignorantia ducti, tollere: quarū alia triū, alia quinq;, septē alia sunt diseōn: atq; omnino omnia interualla imparia tanq; inutilia reprobant, ut quæ sumi in consonantiā nequeāt. Ea nanq; omnia sunt, quæcunque minima dielin impariter metitur. Vnde necessariò consequitur, nullam tetrachordicā partitionem utilem esse, præter illam unam, per quam contigit paribus omnibus uti interuallis: ea est syntoni & diatoni, ac toni chromatis. Quæ oratio atq; existimatio hominū est non modò aduersantium ijs rebus quæ sensibus sunt perspicua, uerumetiam pugnantū secum: quandoquidē talibus ipsi tetrachordorū diuisionibus utuntur, in quibus pars plurima interuallorum aut impar est, aut instar, uicemq; imparis sustinet. Mollunt enim semper lichanos & paranetas. Iam uerò & aliquas de stantibus uoces remittunt temerario quodam & experterationis interuallo, ad eas relaxantes ac remittentes ipsas tritas ac paranetas. Atq; huiusmodi usum complexionum maxime probari censent, in quo usu pleraq; interualla à ratione sunt auersa, uocibus non modò quas natura moueri uoluit, uerumetiam nonnullis earum, quibus eadem natura motum negauit lacessitis: id quod late patet apud eos, quibus talis existimatio, intelligendiq; facultas est concessa. Vsum autē consentaneū uiro forti bonus Homerus docuit: demonstrans enim multifariam utilem Musicam esse, Achillem fecit digerentem & coquentem Musica iram in Agamemnonem concitatam, quam Musicam à sapientissimo Chirone didicerat:

Hunc inuenerunt mulcentem pectora dulci
Formosāq; lyra, multo quæ uincta nitebat
Argento, spoliū euersa Heetionos ab urbe.
Hæc se oblectabat, clarorum facta uirorum
Prisca canens, usus iuuenis Chirone magistro.

Bisce, inquit Homerus, quo pacto Musica sit utendum. Decebat enim Achillem, iustissimi filium Pelei, clarorum uirorū laudes, & heroum facta canere. Docens præterea uentadæ eius opportunū tempus, reperit exercitiū utile atq; iucundum ociofo, & negocijs uacuo uiro. Nam cum bellator Achilles esset, & ad res gerendas natus, ob iram illi cum Agamemnone intercedentem, prælia detrectabat. Igitur Homerus existimauit decere & consentaneum esse, animos herois acui seueris atq; decoris cantibus, ut reuocatis ad memoriam fortibus factis clarorū hominū, instructus atq; paratus ad dimicandū cum hostibus foret, quod mox facturum erat. Talis nanq; erat prisca Musica, & ad id conferens. Audimus quoq; ipsum Herculem usum Musica fuisse, & Achillem, plurimosq; alios, quorum eruditor sapientissimus ille Chiron traditur fuisse, Musicæ simul & iustitiæ, atq; medicinæ doctor. Summatim autē ut dicam, mentis atq; prudentiæ uir compos, nō scientijs criminabit, si quis perperam, nec ritē illis utetur, sed fraudi ac uitio male utentium adscribet. Quare igitur qui capessendæ Musicæ disciplinæ, adhibita decenti cura & cōuenienti studio, operam & laborem in puerili ætate consumpserit, is quod decorū honestumq; est laudabit & amplectetur, contrariumq; uituperabit ac fugiet, uacabitq; uir talis omni indecora & turpi actione, & perceptis uberrimis à Musica fructibus, afferet & sibi & reipublicæ magna cōmoda, nulla nec actione, nec oratione utetur incompōsita & inconcinna, decorum omni tempore & loco, & modestiam atq; uerecundiam seruabit. Quòd igitur in bene constitutis rebus pub. ingens cura ac studium generosæ Musicæ tuendæ fuerit, testimonia multa alia afferre possemus, uerum his in presentia contenti erimus. Terpander seditionē quæ Lacedæmonios uexabat, Musica sustulit. Thaletem Cretensem forte quadam à Pythio edita, adijisse Lacedæmonios, eosq; pestilentia utentem ope Musica liberasse, autor est Pratinas. Ipse quoq; Homerus cantu & Musica, uel pestilentia fuisse leuatos Græcos canit, sic inquitens:

Argiui iuuenes placabant carmine Phœbum,
Per lucas totas pulchrum pœana canentes,
Pugnantemq; procul dicebant, pectora diui
Mollibant cantus, & gaudia pertentabant.

Hos uersus, optime magister, tanq; apicem Musicæ laudum, terminumq; orationis mee uelutingentē molem de Musica habitæ, posui: nam & ipse uires potestatemq; ipsius hinc

E

Musices usus uiro forti consentaneus.

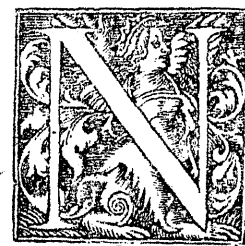
Musicae cognitio nis usus atq; utilitas.

C uersibus demonstrare nobis occupasti. Clarissimū profectō ac princeps ipsius opus est, gratissima erga deos pensatio. Insequens & secundum, purgatio animi, & concinna, apta & congruens constitutio systemaꝝ, quam nos complexionē diximus. Hæc fatus Soterichus, Habes poculares sermones, bone magister, inquit. Admirationi habita est oratio Soterichi, & apparebat in ore ipsius, atq; uoce dicētis, Musicae studiū. Tum doctōr meus: Cū cetera omnia, inquit, tum illud in primis in utroq; uestrūm probo ac laudo, quod ordinem quicq; suum decorumq; seruauit. Nam quæ citharæ dū scire manibus utentē & opere cōsentaneū erat, ijs nobis epulas Lysias cōdiuit. Quæcunq; uerō ad utilitatē ac speculationē, imō etiā potestātē, usumq; Musicae spectabāt docens Soterichus, apparatus in structissimisq; nos dapibus accepit. Illud uerō arbitror eos cōsultō ac spontē reliquissē mihi: neq; enim damnabo timiditatis, quasi ueritos, ne Musica uelut in comestationis portionē alienā rapere uiderent. Iam uerō sicubi utilis conferensq; est Musica, in cōuiujs potissimū eius utilitas apparet & exiuit, bonusq; id Homerus declarauit, cantū quodā loco ac saltationē inquit conuiuio dedicata & cōsecrata esse. Nemo tamen suspicetur ad oblectandum modō Musicam utilem esse Homerum existimasse: latet enim in carminibus ipsius altior & profunda quædam intelligentia: in occasiones nanque, cœnas inquam, & hilares ueterum consuetudines, pro summo atque perutili auxilio Musicam recipiebat. In trodūci enim Musicam in epulis optimum esse, ut noster Aristoxenus refert, tanquam potentem reuellendi ac mitigandi feruidam uini uim. Dicere enim uir ille solebat, adhiberi eam ad conuiuia, quod quum sæpe merum plus æquo haustum mentem & corpus fallere confuscat haurientium, circumstans Musica ordine & mensura rata atq; mediocri reuocaret eos ad nīsum statumq; contrarium, & adhiberet modum, & in tranquillitate atq; constantia pacatum animum contineret. Homerus itaq; priscos ad eas occasiones Musica fuisse ufos cecinit. Iam uerō amici, quod summum omnium est, quodq; maximē uerendam esse Musicam declarat, prætermisum est à uobis. Rerum enim omnium motiones, astrorumq; cōuersiones, Pythagoras, Archytas, Plato & reliqui ueteres philosophantes, nec fieri nec consistere posse absq; Musica prædicarunt: omnia nanq; opificem deum cum harmonia fabricasse contendunt. Sed alieno tempore hac de re à me prolaretur oratio. Supremum autem, & musicum in primis esto, adhibere cunctis rebus debitam & congruentem mensuram & modum. Hæc quum dixisset pæanem cecinit, & Saturno liberisq; ipsius & Musis operatus, conuiuas dimisit.

Musica cōuiujs potissimum adhibenda.

Plutarchi de differentia inter odium & inuidiam liber.

NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

Beneuolentia quid.

Odium ex opinione nascitur.

Nihil ferè ab odio differre inuidia, sed idem esse planè uidetur. Vitia enim multitudini hamorū similia sunt: quæ si cum pendentibus ex ipsis affectibus huc atq; illuc moueantur, pluribus inter se nodis atq; implicationibus connectuntur. Ipsæ uerō quemadmodū in ægritudinibus accidit, aliæ ob aliarum dolorem cruciantur. Felix enim tam eum qui odia gerit, quam inuidum torquet. Idcirco beneuolentiam utriq; oppositam putamus: nihil enim est aliud, quam honorū erga proximū uoluntas. Odium uerō atq; inuidiam eosdem animi affectus esse, quippe qui cōtrariā beneuolentiæ optionem habent. Sed quando non æquè idem similitudines, ut differentia diuersum faciūt, iuxta has perscrutemur indagemusq;, ab ipsa horū affectuū generatione exordium sumentes. Nascitur itaq; odium ex opinione quam habemus, quod is quē odimus, malus sit aut in uniuersum, aut quantum ad nos attinet. Quum enim fieri sibi iniuriam nonnulli putant, ad gerenda odia promptiores reddunt. Sed & aliās inferentes iniuriā, & malos homines oderunt, & iniquo animo ferunt. Inuident uerō his duntaxat, qui feliciter uiuere uidentur. Quapropter inuidia quidem indeterminata est, perinde atq; lippitudo oculorum, quæ ad omnē splendore turbatur. Odium uerō certis clauditur terminis, cum semper in aliquibus subiectis permaneat. Præterea odium est etiam erga animalia ratione carentia. Felis enim cantharidesq; nonnulli oderunt, & ruberas & serpentes. Germanicus uerō neq; galli uocem audite, neq; gallum aspiciere poterat. At Perfarum Magi mures interficie-

A interficiebant, tum quia illos oderant, tum quod dijs immortalibus eius generis animal molestum esse arbitrabantur: quod Arabes quoq; & Aethiopes faciunt. Inuidia uerō duntaxat hominis, & erga hominē est: neq; enim inuidere inter se feræ possunt, cum nullum de felicitate alterius iudiciū habeant, neq; gloria aut dedecore moueantur, quibus rebus inuidia augeri maximē solet. Odium uerō & inimicitias inuicem exercent, pugnantq; inter sese, quasi aduersus quosdam infidos. Aquilæ enim draconesq; inter se pugnant, cornices & noctuæ, ægithalli & achantyllides, quorū nec cruor quidem, cum interfecti fuerint, cōmisceri potest: quod si forte miscueris, rursus diffiuit separaturq;. Credibile uerō est, & maximum illud, tam leonis in gallum, quam elephanti in aprum odium, ex timore natum esse. Quod enim timent, facile oderūt omnes. Hoc igitur inter odium inuidiamq; uidetur interesse, quod illud in brutorum etiam natura comperiat, hæc humanū genus non excedat. Ad id accedit, quod iuste inuidere nemo quisquam potest. Neque enim felicitate sua quispiam iniurius est, & tamen inuidiosus est. Odium uerō complures iuste habentur, sicut hi quos odio dignos appellamus, qui neq; malorum consuetudinem fugiūt, neq; abominantur, neq; iniquo animo ferunt. Magnum uerō huius rei argumentum est, quod nonnulli odio se habere quamplurimos fatentur, inuidere se alicui negarent. Odium enim malorum laudabile est. Idcirco fratris Lycargi filium Charillum, Sparta præfectū, probum & clementē uirum laudantibus quibusdam, collega eius, Et quo modo, inquit, probus est Charillus, cum ne in malos quidem sit acerbus? Therstæ quidem turpitudinē corporis uariè ac multifariam poëta descripsit, peruersitatem uerō morum breuiter, & se re uno uerbo conclusit:

Odium inter bruta.

Laudi datur odisse malos.

Odit & hunc magnus Pelides, odit Vlysses. Maximus enim peruersitatis cumulus est, optimis uiris inimicū esse. Atqui inuidere se omnes negant. Quod si quis id eis ostendere conetur, mille excusationes adferunt, iratos se esse, aut mettere hominē, aut odisse dicentes, aut alia quauis ratione huius affectionis nomen obumbrantes ac tegentes, quasi hæc sola animi ægritudo celanda sit. Necesse est igitur huiusmodi ægritudines, sicuti plantas, iisdem & nutrirī & coalescere: sed & aliæ alijs facillimè accedunt. Oderunt itaq; quæq; maximè, ut maximè proficere in uitjs cernunt. His uerō magis inuidēt, quos ad uirtutē rectiore tramite prodeuntes intuent. Quocirca Themistocles cum adhuc adulescens esset, nihil splendidum à se fieri dicebat: neminem enim adhuc se inuidum habere. Etenim quemadmodū cantharides lætioribus frumentis, & uiridioribus rosas maximè inhærent, ita inuidia eos præcipue tangit qui boni sunt, quicq; ad uirtutem gloriamq; grassari uidentur. Rursus magnitudo uitiorū odium auget. Idcirco calumniatores Socratis, utpote qui ad uitiorū culmen peruenerant, adeo oderunt uiri Athenienses, auersatq; sunt, ut neq; eis ignem accendere, nec quærentibus respōdere, nec qua illi sese abluissent aqua uti uoluerint, sed eam perinde ac sceleratā effundi iusserint, donec illi cum perpeti odium amplius nō possent, suspēdio uitam amiserūt. Felicitatis uerō magnitudo ac splendor sæpenumero inuidiam extinguit. Neq; enim credibile est, Alexandro aut Cyro inuidere quempiam imperitantibus, & cum totū iam dominis. Sed quemadmodū sol eius umbram, supra cuius caput adlitterit, suis aspergens radijs, aut prorsus extinguit, aut longè minorem reddit: ita felicitas, cum magnam nacta altitudinem fuerit, & supra inuidiæ caput splendorem suum sparserit, eam attenuat expellitq;. Inimicorum autem amplitudo ac potentia odium haudquaquā minuit. Ideoq; Alexander inuidum quidem habuit neminem, osiores uerō complures, à quibus tandem per insidias interfectus est. Simili modo infelicitas inuidos quidem compescit, inimicitias uerō non tollit. Oderunt enim etiam hostes ad extremā redactos calamitatem. At nemo est qui miseris inuideat. Idcirco illud à quodam è nostris Sophistis non sine ratione dictum: Inuidos homines libenter cōmisereri. Quapropter hanc quoq; non paruum horum affectuum differentiam esse arbitramur, quod odium neq; felices, neq; infortunatos deserit: inuidia ob utrunq; excessum facile cōminuit. Iam uerō ex cōtrarijs potius id ipsum cōsideremus. Dissoluūt profectō inimicitias odiumq;, si aut sibi persuaserint nulla sese iniuria affectos esse, aut quos uti malos oderant, bonos cōpererint, aut tertio beneficijs placati fuerint. Extrema enim gratia, ut Thucydides inquit, etsi minor sit, opportunū tamen nacta tempus, maiore interdum iniuriā dissoluit. Horū uerō primū inuidiā certè nō minuit: quilibet enim à principio sibi persuadeant nullā sibi iniuriā inferri, nō tam en à litore abstinent: nam reliqua augent potius inuidiā. His enim inuident magis qui boni uidentur, tanq; summū bonū uirtutē consecutis. Quod si qua à felicibus beneficia accipiāt, dolent,

Inuidia uirtuti comes.

Miseris inuidet nemo.

C illis tum ob uoluntatē, tum ob potentia inuidentes: illud enim uirtutis est, hoc felicitatis, utrunq; bonū. Quapropter odium & inuidia omnino diuersi affectus sunt: siquidē his rebus illud cessat, hæc autem torquetur & crescit. Iam uerō ipsam utriusq; affectus electionem consideremus. Habentis enim odium est, obesse uelle: etenim potentiam eius ita definiunt, dispositionē quandam, ac curiosam malē agendi uoluntatē. Ab inuidia uerō hoc abest. Neq; enim inuidi multos ē propinquis ac domesticis suis perire uellent, neq; ad extremam miseriam redigi, sed felicitatē eorum graui animo ferūt, prohibentq; si possunt, eorum gloria ac splendore, extremā uerō calamitatem nō optant, sed si perinde ac ex altissimis ædibus, eam partē quæ suas obscuriores reddit depouerint, bene secū agi existimāt.

Plutarchi de uirtutibus mulierum liber.

ALAMANO RAINVTIO FLORENTINO INTERP.

Non formā, sed
fāmam mulieris
cognitā esse de-
cet.

Virorum mulie-
rumq; una atq;
eadem uirtus.

Virtutes sibi dif-
ferentias assume-
re ex corporibus
quibus insunt.

O GITANTI mihi de mulierum uirtutibus, longē ab opinione Thūcydidis est aliena sententia. Is enim optimam esse censet, de cuius laude aut uituperatione quāminimus apud exteros sermo habeatur, existimans probæ mulieris nomen itidem atque corpus, domesticis parietibus contineri oportere. Mihi uerō probabilius dixisse uisus est Leontinus Gorgias, qui putat mulieris non formam, sed egregium nomen atq; famam debere apud quāplurimos esse uulgatam. Quo circa peregre lex apud Romanos instituta sese habere uidetur, quæ non minus probarum mulierum, quā uirorū funera publicē meritis laudationibus celebrari permittit. Hanc nos ferē consuetudinem nuper imitati, post Leontidis præstantissimæ mulieris interitum de uirtutibus eius longam sanē tecum orationem habuimus, non expertem, ut mihi tunc uisum est, philosophicæ consolationis. Et nunc historiam ad te mittimus, quasi perorationē quandam tecum instituti sermonis futuram, quam cōmodē orationi illi, si libeat, annecte re possis: plurimū enim confert ad id quod ostendere nitēbamur probandum, unam scilicet atq; eandem esse uirorum mulierumq; uirtutem. Non uoluptatis tantū gratia hæc à me excogitata fuisse existimes uelim: quod si quid etiam probationi uoluptatis aut iucunditatis insit, ab ipsa exemplorum uarietate proueniens, non minus tamen ob id ipsum probationis, quā ostendimus, uim retinere nostra uideri debet oratio, præsertim cum ad faciendam fidem non parum sermonis gratia atq; iucunditas adiuuenti afferre soleat. Nec sanē erubescere debet Gratijs Musas coniungens oratio, cum & ipsa coniunctio pulcherrima sit, ut inquit Euripides, & facillē audientium animos ob iucunditatem ad credendum alliciat. Si enim eandem in uiro mulierēq; pingenda artem esse probare uolens, præclaras ab Apelle, aut Zeusi, aut Nicomacho mulierem depictas imagines proferam, quis iure mihi succenseat, tanquam uoluptatem potius atq; inanem gratiam, quā eius quod instituissem probationē inquirenti? Quod si poeticam facultatem non aliam in uiris atq; in mulieribus esse libeat ostendere, atq; ob hoc Sapphos carmina cum Anacreontis uersibus conferam, aut Bacidīs rursus atq; Sibyllæ responsa simul comparem, iure ne quisquam hoc demonstrandi genus accusabit, si etiam oblectatione quadam & uoluptate delinatum auditorem ad credendum inducat? Atqui non aliter magis muliebris fortitudinis, & eius quæ uirum decet, similitudinem differentiamq; internoscere quisquam poterit, quā si uirorum mulierumq; uitas ac res gestas, tanq; egregiæ cuiusdam artis opera in unum collatas intueatur, eundem ne charactērem & formam habeat reginæ Semiramidis ac Sesostris regis magnificentia, aut Tanaquilis & Seruij astutia, uel Porciæ Bruticę, aut rursus Pelopidæ Timocliæq; prudentia. Nam uirtutes ipsæ differentias aliquas, ac ueluti colores proprios quosdam ex illorū quibus insunt natura sumere uidentur, & eorundem corporibus adæquari, diuersitatemq; nonnullam pro illorum nutritione atq; exercitatione fuscipere. Aliter enim Achillem, aliter Aiācem fortes extitisse putandum est: neq; eandem Nestoris & Ulyssis fuisse prudentiā, nec pari modo Agefilaum & Catonem iustos fuisse: sed nec Irenam uiri studiosam, ut Alcesten, nec ita Corneliā ut Olympiadem magnanimā extitisse credendum. Nec tamen idcirco diuersas esse prudentias, aut iustitias, aut fortitudines dicemus, sed solum ratione quadam propria, & singulorū quibus insunt inæqualitate differre ipsas censebimus. Quæ igitur mulierum gesta uulgatissima sunt, quæq; te ex aliorum libris cognoscere potuisse arbitror, prætermittam, atq; ea duntaxat referam,

A referam, quæ cum sint memoratu digna, historiarum scriptores, cōmunia tantū atq; omnibus manifesta scribentes, latuisse constabit. Sed quoniā multa cōmuniter à mulieribus quibusdam, pleraq; à singulis priuatim egregiē facta fuisse comperimus, nō absurdum fore uidetur, prius quæ communiter à nonnullis gesta sunt, literis mandare.

T R O A D E S.

I.

C Apta atq; euerfa iam Troia, cum plurimī hostiles manus, atq; urbis incendium euassissent, pleriq; aduersa tempestate iactati, & ex imperitia nauigandi cōpulsi, eam Italiæ partem qua Tyberis fluiuius mare ingreditur, tenere: inde fluminis ostia nauibus ingressi, repente ad cōmeatus, quorum penuria laborabant, comparandos passim discurre. Interea mulieribus apud naues relictiis, cogitatio primū, deinde etiam sermo exoritur, fore ut bene recteq; sibi ac suis uiris consulant, si quem aliquando longis erroribus nauigationisq; finem posuerint, & patriam sibi tandem aliquā cōstituerint: quandoquidem propriam semel amissam non iam amplius ualeant recuperare. His inter se non longē admodum pertractatis, unā omnes conspiratione facta nauigia cuncta incenderunt, principio ab earum una exorto, cui Rhomæ nomen fuisse perhibetur. His peractis quum uiri auxiliij ferendī causa citato cursu ad naues contenderent, mulieres uenientibus obuiam processere, atq; illorum formidantes iracundiam, aliæ parentes, aliæ uiros osculabantur, itaq; nouo insuetiq; humanitatis genere facillē uirorum iracundiam placauerunt. Atque inde ad hodiernū usq; diem apud Romanas mulieres permanet consuetudo, ut osculando salutent eos qui sibi aliquo affinitatis gradu cōiuncti sunt. Nam Troiani manendī necessitatem conspicati, & simul indigenarum erga se beneuolentia cōmoti, libenti animo quod à mulieribus gestum fuerat exceperunt, ibiq; errandi sine constituto, unā cum Latinis habitauerunt.

Troianæ mulie-
res nauigia in-
cendunt.

P H O C E N S E S.

II.

A T uerō Phocensium mulierum facinus quanq; hæc tenus satis digno scriptore caruerit, nescio tamen an muliebris uirtutis testimonium aliorum omnium præclarissimū sit existimandū, cuius cum in sacris, quæ ad hodiernū etiam diem apud Hyampolin Phocenses peragūt, tum etiam publicis literarū monumentis memoriā celebratur, ut plenius est in Daiphanti uita explicatum. Quod uerō ad mulieres attinet, huiusmodi fuisse perhibetur. Odium erat bellumq; inter Phocenses ac Thessalos inexpiable, cum Phocenses Thessalorum magistratos ac præfectos omnes, qui in suis urbibus erant, statuta die ad unum interfecissent. Qua indignatione cōmoti Thessali, C. C. L. Phocensium obsides, quos apud se habebāt, iugulauerūt. Deinde coacto exercitu aduersus eosdem per Locros profecturi publicē decreuerūt, ut capta urbe nemini omnino pueri parceretur, mulieres autem pueriq; omnes uenundarent. Daiphantus autē Bathyllij filius, qui cum duobus collegis summæ rei Phocensium præerat, suis ciuibus persuasit, ut ipsi quidem copijs quā possent maximis in hostes proficiscerentur, mulieres autē atq; omnē puerorum imbellenturam è tota ciuitate in unum coactam, in secretiorem quandam ciuitatis partem deducerent, eodemq; loco multum lignorum stipulæq; congererent, & aliquot apud eas relictiis custodibus iuberent, ut si se bello superatos ab hostibus audissent, tum subito incensa materia mulieres omnes puerosq; cremarent. Cum ceteri Daiphanto assentirentur, quidam è media concione assurgens, placere sibi consilium inquit, attamen æquum esse censere, mulierū quoq; super ea re sententiam sciscitari, atq; ita consilio huiusmodi utendum; si ipsæ quoq; decretum illud cōprobassent: sin minus, incolumes illas, & sui iuris dimittendas, neq; ullam omnino uim moriendi afferendam esse censere. Hac itaq; oratione apud mulieres uulgata, ipsæ prius inter se conuentu peracto, Daiphanti sententiam comprobauerunt, illius uirtutem ac prudentiam laudantes, quod omnium optimè & ciuitati, & earum salutis cōsuluisset. Hoc idem quoq; pueros seorsum cōgregatos decreuisse tradunt. His peractis Phocenses apud Cleonæ Hyampolis ciuitatē Thessalis congressi, illos ingenti pugna superarunt, atq; in eius uictoriæ gratiam, Dianæ sacra omnium maxima in hodiernum usq; diem faciunt, ipsa Elaphebolia nuncupantes. At uerō decretū hoc, Phocensium desperationem Græci uocarunt.

Consilium Dai-
phanti crudelē.

C H I A E.

III.

L Euconiam urbem Chios incoluisse ob huiusmodi causam traditū est. Nam cum è prima Chiorum nobilitate adolescens acceptam uxorem domum, ut moris erat, curru traduceret, Hippoclus rex summa familiaritate sponso coniunctus, unā cum ceteris adolescentibus pompæ celebratūq; intererat. Cumq; uino ac iocis incaluisset, in curru quo

C sponsa uehebatur insiluit, nullam sanè uim allaturus, sed ludendi tanq̄ licentia immoderatus abutens. Tum qui aderant sponſi familiares atq̄ affines, ne qua uirgini afferret contumelia metuentes, facto impetu regem obruncarunt. Post hæc deorum ira uarijs pestibus agitata, cum ex oraculis finem malorum implorarent, nõ aliter quam Hippocli interfectoꝝ placari deos posse, responſum acceperunt. Quo audito, ciues ferè uniuersi regem a se interfectũ esse conclamarunt. Rursus igitur omnes ex urbe migrare Deus iussit, qui facto assentientes eius cędis fuisse participes faterentur. Aequè enim facinorosi uide tur obnoxii qui auxiliũ præſtat agenti, & qui perpetratum facinus quasi iure factum collaudat. Igitur qui urbe excedere cogebantur, cum & uiribus & multitudine plurimum possent, Leuconiam occuparunt, quam sibi dudum per uim ablatam, per id temporis Erythrensium opera & auxiliũ recuperatã, Coronenses possidebant. Verũ non multo post Coronenses iterum auxiliũ Erythrensium implorato, qui plurimũ inter omnes Iones uiribus poterant, ob recuperandam Leuconiam Chijs, qui eam occupauerant, bellum intulere. Quorum uiribus cum obsistere Chijs nequaquã possent, his conditionibus deditioem fecere, ut sibi cum chlamyde & singulis tantũ uestimentis, urbem egredi liceret. Quo audito, Chiorum mulieres grauissimè uiros accusabant, quod relictis armis nudos sese armatis hostibus credere statuisſent. Cumq̄ illi iureiurando obstrictos non amplius decernendi compotes esse dicerent, mulieres arma nequaquã esse dimittenda suaserunt, præsertim cum & data fidei, & salutis suæ rectè consulere possent, si dicant hostibus, hastam protunica, & clypeum pro chlamyde uiris fortibus esse. Harum consilijs uiri assentientes, statuta ad profectioem die armati subito in medios Erythrenses prodierunt: quorum illi audacia perterriti, cum egregiè institutos, atq̄ ad omnia paratos conspicerent, neq̄ illorũ iter demorari, nec aduersus eos procedere ausi sunt, bene secum agi putantes, si illi cætera omnia relinquentes discederent. Ita mulierum præceptis uiri audaciã edocti, salutẽ sibi suisq̄ pepererunt. Nec sanè minoris uirtutis argumentum posteris temporibus Chiã mulieres præbuerunt. Cum enim Philippus Demetrii filius Chiorum urbe obsessa, ut famulos qui intus erant ad defectionem compelleret, edictum barbarum sanè, atq̄ omni superbia plenum, præcones suos pronuntiare iussisset, quo famulis omnibus, quicumq̄ ad se defecissent, libertatem, ac matronã, quam sibi quisq̄ delegisset, coniugium daturum pollicebatur, existimãs singulos eam quæ domini fuerat uxor expetiturus: hoc audito mulieres ira atq̄ indignatione comotæ, unã cum famulis, qui & ipsi grauius eiusmodi edictum tulerant, promptissimè ad tutanda mœnia procurerunt, lapides & omne telorum genus pugnantibus uiris summo studio ministrantes, eosq̄ adhortationibus atq̄ opere quoad poterant adiuuantes, effecere, ut irritò incepto Philippus tandem obsidione soluta discedere cogere tur, cum ex famulis ne unus quidem ad eum defecisset.

A R G I V A E.

I I I I.

Neq̄ uerò inter ea quæ cõmuniter à mulieribus gesta sunt, minore laude atq̄ admiratione dignam contentioem uisum iri cenſeo, qua contra Cleomenem Spartiatũ regem, Telesilidis ductu auspicioq̄, mulieres Argiũ certarunt. Eam uerò uirgine poëtica disciplinã fuisse peritam memoriã proditum est: nanq̄ parentibus nobilissimis orta, cum ualitudine aduersa laboraret, ab oraculo responſum accepit, studiosè Musas à se colendas esse, si amissam ualitudinem recipere uellet. Quapropter ipsa deorũ præceptis obtemperans, omne studium operamq̄ ad musicos cantus atq̄ harmonias conuertens, breui tempore amissam ualitudinem recepit, atq̄ ob artis poëtica disciplinã plurimũ apud cæteras mulieres famæ ac laudis est consecuta. Postmodum uerò cum Cleomenes Spartiatũ rex, multis Argiuorũ ciuium interfectis, quippe quos septingētos & septuaginta septem supra septem millia fuisse quidam affirmant, Argos ad occupandam ciuitatẽ contenderet, tum mulieres in ætatis flore constitutas animis subijt ciuitatis aduersus hostes tutandæ. Itaq̄ duce Telesilide celeriter armis assumptis, subita corona ciuitatis mœnia cõpleuerunt: quæ res nõ parum admirationis hostibus præbuit, & Cleomenẽ expugnatione sapius nequicq̄ tentata, pluribusq̄ militibus amissis, ad extremũ retrocedere coegerunt. Alterũ uerò regem Demaratũ, ut Socrates inquit, cum iam partẽ ciuitatis, quæ Pamphylia dicitur, occupasset, eiecerunt. Ita mulierũ consilio atq̄ uirtute liberata ciuitate, mulieres omnes quæ in pugna cecidissent, in uia quæ Argia dicitur, sepeliri decreuerunt. His autẽ quæ pugna super fuerant permissum est, ut Marti simulachrũ suæ uirtutis monumentum statuerent. Hanc uerò pugnam nõnulli septimo die, alij autem calendis gestam fuisse tradunt eius mensis qui nunc quartus apud Argiuos habetur, quondam uerò Hermæus appel-

A appellabatur, quo nostram ad ætatem sacra quædam contumeliosa apud Argiuos celebrantur, in quibus mulieres chlamydem ac uirilem uestem indutæ, uiri autem peplum gestantes, & muliebribus uelamentis capita obuoluti uersantur. Vt autem interfectoꝝ ciuium iacturam instaurarent, non seruis, ut Herodotus inquit, sed accolis, qui circa urbem habitabant, ut quisq̄ alios excellere uidebatur, in ciues electis, sese in matrimoniu sociarunt. Videbantur autem & hos ignominia afficere, & eorum concubitu cõtemnere, uelut inferiorum. Vnde legem sancierunt quæ iubebat, oportere nuptas barbam habentes cum uiris dormire.

P E R S I D E S.

V.

Cum Cyrus aduersus Medos, atq̄ eorũ regem Astyagem bellum gerens ingenti pugna superatus fuisset, milites effusa fuga urbem repetebant: cumq̄ iam iam haud procul abessent, tanta erat insequentium hostium celeritas, ut palam constaret, eodem impetu uictores uictosq̄ urbem intraturos. Fugientibus itaq̄ mulieres facto agmine extra urbem obuiam procedentes, ac uestibus ex inferiori parte sublati, nudos uteros ostentantes, Quoniam ignauissimi uitis clamabant: an uos latet, non iterum uobis huc intrare licere, unde semel naturæ lege egressi estis? His castigationibus accensi Persæ, & simul spectaculi pudore comoti, mutuo sese accusantes, instaurata acie in hostes impetum fecerunt, eosq̄ in compositos adorti, nõ multo labore fuderunt fugaruntq̄. Quapropter lege apud eos cautum est, ut cum Persarum rex aliquis urbem ingreditur, mulieres quotquot in urbe sunt, singulos auri nummos à rege accipiant: cuius legis autorem Cyrum fuisse constat. Idcirco Ochus Persarum rex cum uitis alijs, tum præcipue avaritiã præ cæteris insignis, urbem sapius circumuectus, nunq̄ intrare eandẽ uoluit, mulieres debito sibi ex lege munere defraudans. At Alexander bis eam ciuitatem ingressus, toties quoq̄ nummos dari mulieribus iussit, prægnantibus duplicem mercedem dari præcipiens.

C E L T A E.

VI.

Celtæ priusquã superatis alpibus in Italiã trañcerent, cuius hodie non paruum incolunt partẽ, seditionibus domesticis agitati, eorũ discordia processere, ut ciuile inter se bellum confererent. Cumq̄ armati iam utrinq̄ in acie constitissent, mulieres per media arma progressæ, multis precibus lachrymisq̄ illorum animos adeo flexere, ut omnia discordia in pacem ac beneuolentiam reuersi, ad proprias domos omnes discederent. Ex quo nata apud eos consuetudo posteris etiam temporibus mansit, ut quoties de bello sit eis aut pace cõsultandum, mulieres quoq̄ eiusmodi consultationibus adhibeantur. Præsertim si qua aduersus socios inciderit cõtrouersia, ex mulierum sententia eandẽ componere soliti sunt. Itaq̄ inter conditiones, quas cum Annibale pepigerunt, hoc etiam scriptũ, atq̄ his ferè uerbis reperitur: Si quis Celtarum iniuria se à Carthaginensium aliquo affectum queretur, eius rei Carthaginensiu magistratus, aut imperatores qui in Hispaniã fuerint, iudices sunt: sin Carthaginensium quisquam ab ullo Celtarũ iniusti quippiam passus fuerit, Celtarum mulieres de ea re iudicium faciunt.

M E L I A E.

VII.

Melij cum propter finium angustias annonæ penuria laborarent, Nymphæon quendam, egregia forma adolescentẽ, deducẽdã coloniam principem cõstituere. Cumq̄ illos consultum oraculum nouas terras nauibus quærere iuberet, atq̄ ubicunq̄ naues amississet cõsistere, fortè accidit ut ad Carię littora appullis, atq̄ è nauibus in terram digressis, naues tempestatibus agitatae ad unum omnes in littore frangerentur. Igitur Cares qui Cryassam urbem incolebant, siue illorum sortem miserati, seu uires atq̄ potentiam ueriti, benignè susceptos ut apud se manerent hortati sunt, & colendõrũ agrorũ partem ipsis diuisere. Inde cum breui tempore plurimum illos incrementi sumpsisse animaduertent, omnes in epulis atq̄ conuiuio trucidare statuerunt. Fortè super hac re consultantes illos uirgo quædam Caphena nomine, quæ summo amore Nymphæon adamabat, clanculum ut à nemine uideretur delitefcens audiuit. Cumq̄ eum, quem tantopere deperibat, interfectum iri sustinere non posset, Carum omne consiliũ Nymphæo patefcit. Igitur postredie Caribus ad cœnam Melios inuitantibus, Non est Græcis hominibus consuetudo, Nymphæus inquit, absq̄ mulieribus inire conuiuia. Cumq̄ illi mulieres etiam secum ducere hortarentur, Nymphæus cõuocatos Melios, & rem omnẽ ut acta erat admonitos, iur bet ipsos quidem inermes ad cœnã proficisci, uerũ singulos uxori suæ intra uestem occultum gladium tradere, & quenq̄ iuxta propriã uxorem accumbere. Media igitur cœnã iam peracta, Cares, ut inter eos cõuenerat, inuadẽdi dant signũ, qd præmonitos iam antea

E 4

Argiuorum uirginitatis sacrificandi mos.

Vide Plutarchũ in uita Alexandri.

Celtæ mulieres iudicium officio funguntur.

Cõsentientes & faciens de crimine equaliter tenentur.

Chiorum magnanimitas.

Seruorũ Chiorũ fides atque integritas.

C Græcos minimè latuit. Itaq; mulieres patefacto repente sinu gladios protulerunt: quibus arreptis Græci aduersus Barbaros ruentes, una strage omnes interfecere, atq; ita regione potiti, & urbe quæ illorum fuerat deserta, alteram sibi cõdidere ciuitatem, eamq; nouam Cryassam appellarunt. Caphena autem Nymphæo in matrimonium sociata, dignum suis meritis honorem retulit. Admirabilem itaq; & omni laude prosequendam mulierum audaciam atq; silentium fuisse, nemo sanæ mentis fateri nõ potest, cum nulla penitus in tam multis inuenta sit, quæ uel audita patefecerit, uel timore deserta sit, quo minus omnia, ut sibi mandatum fuerat, studio semper ageret.

TYR RHENAE. VIII.

CVM Tyrrenorũ quidam Lemnum atq; Imbrum insulas occupassent, ex Atheniensis agris mulieribus ex Baurone raptis, aliquot liberos procreauerunt, quos postmodum Athenienses eò quod pro semibarbaris haberent, ex insulis pepulere. Verũ hi in Tanarũ profecti Spartiatis in seruili bello egregiã operam præstiterunt. Li igitur in ciuitatis partem adsciti, connubiorum quoq; iungendorũ ueniam meruere, ad magistratus uerò atq; consilia eosdem admittere haudquaquã dignum censuerunt. Nec multo post apud Lacedæmonios suspicio increbuit eos in ciuitate res nouas moliri. Quapropter cõprehensi omnes diligentiſsimè seruabantur, quoad manifestis argumentis cõuicti supplicio afficerentur. Inter hæc eorum uxores frequenter ad carcerem uenientes, multis precibus custodes orabant, ut salutatũ ad uiros ingredi sibi liceret. Quod cum difficulter tandem impetrassent, ad uiros admissæ illos hortari cõeperunt, ut repente secum uestibus permutatis, muliebricq; habitu induti, uelatis, ut earum mos est, capitibus è carcere se proriperent: quarum monitis cum uiri obtemperassent, ipsæ quidem in carcere subsisterent, asperrima quæq; ac difficillima subire paratæ. Custodes autè habitus simulatione decepti, uiros abire incolumes permiserunt. Qui egressi, Taygeta repentino tumultu occuparunt, inde seruos ad libertatem uocantes, seditionem excitare nitentur. Quo timore solliciti Spartiatæ, missõ ad eos caduceatore pepigerunt, ut uxoribus, fortunisque suis omnibus, nauibus præterea atq; pecunijs acceptis, è regione discederent, utq; nouis sedibus, nouaq; ciuitate potiti, Lacedæmoniorũ coloni atq; affines appellarentur. His acceptis cõditionibus Pelasgi, cum Pollin & Crataida Lacedæmonios fratres profectiois duces accepissent, pleriq; in Melo sedes constituere: ceteri uerò Pollin ducem secuti, & oraculi fidem experiri cupientes, Cretam petierunt. Hoc enim à dijs responsim acceperant, ut ubicunq; deam & ancoram amississent, ibi erroribus sine imposito consisterent, & urbem inhabitarent. Igitur ad Cherronesum, quæ in Creta est, appulsi, relictis in littore nauibus consistenterant, uerum nocturno ac repentino tumultu perterriti sese in naues receperunt, atq; ob fugiendi celeritatem attoniti, Dianæ simulachrum in littore dimisere. Hoc sanè antiquissimũ apud eos permanerat, quippe quod ex Baurone in Lemnum usq; sublatum assidue secum in omnia loca detulerant. Hoc itaque inter nauigandum requirentes, in littore derelictum fuisse perceperunt. Et Pollis eorum dux uno unco suæ nauis ancoram diminutam animaduertit, Nam quum locis petrosis adhæsisset, eaq; uiolentius postmodum traheretur, à reliqua uncus auulsus nauas latuerat. Tum Pollis oraculorum dicta iam sequutam fidem satis intelligens, conuertendi cursum signum proposuit, & regione occupata quum plurimis prælijs locorum habitatores superasset, Lycium urbem sibi delegit habitandam, finitimis aliquot ciuitatibus uectigalia sibi præbere coactis, & nunc etiam Atheniensium sese cognatos dictitantes, quod materni generis ab ipsidem ducant originem, Spartiatũ se colonos esse profitentur.

LYCIAE. IX.

QUOD autem in Lycia contigisse ferunt, quanq; fabulæ similitus quam ueri esse uideatur, multorum tamen & sermonibus, & in unum consentiente fama celebratum esse constat. Amisodarus enim, qui & Isaras dictus est, à Zelia Lyciorũ colonia ueniens piratarum non exiguam multitudinem secum deduxit, cui Chimarrhus præerat, uir quidem bellicæ artis peritissimus, ceterum immani quadam præditus crudelitate: hunc nauis uehebat, cuius prora leonẽ, puppis uerò draconẽ gestabat insigne: multisq; cladibus Lycios uexans effecerat, ut neq; nauigare tuto, nec maritimas ciuitates incolere possent. Hunc fugientem aliquando Bellerophon Pegaso (id est, citissima quadam, ut arbitror, nauis) affectus interemit. Idemq; quum aggressas Lyciam Amazones pepulisset, nullo pro tantis meritis præmio accepto, iniurijs etiã à rege affectus fuerat. Quibus indignatione percitus Bellerophon, ad maris litus accedens Neptunũ rogauit, ut oram illam infructuosam atq;

Meliarũ taciturnitas administranda

Mirus mulierũ in uiros suos amor.

Chimarrhus pirata crudelis à Bellerophõte interceptus.

Atq; ad serendum inutilem redderet. Peractisq; precibus discedebat, cum subito mare tumescens uniuersa obruere cõcepit: spectaculumq; erat horrendum, tam uastè sese attollentes, & Bellerophontẽ sequentes fluctus intueri, ut omnia circum loca iam occuparent. Igitur delecti è Lyciorum primatibus uiri Bellerophontẽ adeuntes rogabant, ut tantis malis finem imponeret: qui cum diu multumq; precati nihil proficerent, mulieres sublati ab inferiori parte uestib. Bellerophonti obuiã processere. Cumq; ille pudore cõmorus, retro cederet, undas quoq; insolitum locum resuere cõpisse cõmemorat. Verum aliqui huiusmodi fabulam interpretantes, nõ imprecationibus illum tradunt maritimas aquas superinduxisse, sed cum ager totius Lyciæ feracissimus in humili depressoq; loco situs esset, Bellerophontem aggerem qui mare distinebat rescisso, aditum aquis maritimis patefecisse tradunt: cui malo finem à Bellerophonte petentes uiri cum nihil proficerent, mulieres illi circumfusæ pudore quodam deuictum finem iracundiæ ponere cõegerint. Sunt qui appellam tam Chimærã montẽ quendã fuisse tradat, horrendos sonitus atq; incendia emittere consuetum, quibus finitimus ager infestatus, neq; arbores nutrire, neq; fruges proferre poterat, uerum Bellerophontis prudentia, qui montis partem quæ planissima erat, rescindit iussit, fragores fuisse compositos, magnumq; malis remedium allatum. Verum cum sibi debitas gratias minimè referri animaduertisset, indignatione percitus, ingratos homines ulcisci parabat, sed mulierum precibus ab incepto destitit. Quam uerò Nompis in quarto Herculeorum libro causam refert, haudquaquã esse fabulosa uidetur. Aprum enim immentæ magnitudinis Xanthiorum fines inuasisse tradit, qui fruges fructusq; circumquaque destruens, à Bellerophonte occisus fuit. Quumq; nihil gratiæ pro tanto labore meruisset, ultionem à Neptuno aduersus ingratos postulauit. Quapropter falsum quendam humorem passim per eorum agros scaturisse, ut omnia quæ in agris nascebantur illo humore corrupta deficerent: nec prius tantum mali finem affuisse, quam precantium mulierum pudore uictus Bellerophon, Neptunum ut Xanthijs tandem ignosceret, exoraret. Quam obrem lege apud Xanthios cautum est, ut à matribus, non à patribus, filij generis nomen fortiantur.

SAGUNTINAE. X.

ROMANIS iam bellum inferre meditatus Annibal, priusquam copias in Italiam trañceret, in Hispania bellum gerens urbem Hispaniæ opulentissimam Saguntũ obsedit. Ac primò quidẽ ciues obsidione perterriti, & sese imperata facturos polliciti, argenti trecenta talenta, & totidem obsides dare pepigerunt. Quibus acceptis conditionibus Annibal cum soluisset obsidionẽ, Saguntini poenitentia ducti, nihil eorũ quæ pepigerant præstitere. Rursus igitur ad obsidionem cõuersus Annibal, & diripiendam militibus urbem pollicitus, eos ad pugnandum hortabatur, qui summis uiribus inito certamine oppressos malis undiq; barbaros, tandem ut sese conditionibus huiusmodi dederent perpulere, ut liberis hominibus cum singulis tantum uestimentis ex urbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandẽ euenit fore suspicatae, ut scilicet hostes diligentius uiros, ne quis occultum telum efferret intuentes, seipsas egredientes negligenter, atq; intactas abire permitterent, gladijs intra sinus occultatis ex urbe digressæ sunt. Quumq; omnes iam ciues urbem exiissent, Annibal equitũ Masesyliorũ turmã ad portã ciuitatis in statione collocauit, ceteris incomposito ad urbem diripiendam intrare permisis. Cumq; multi, ut in talibus fieri solet, multa undiq; asportarent, nõ se ultra cõtinere Masesylij potuerunt, sed portæ statione dimissa, indignates ad prædandũ discessere. Interea mulieres clamore sublato, cum gladios quos gestabant uiris tradidissent, simul cum illis impetũ in hostes fecerunt, ferturq; earum una ex Hannonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum uulnerandũ conuertisse: uerum quia thorace indutus erat, occidere minimè ualuit. At uiri multis hostibus interfectis, reliquis uerò qui obuiam uenerat in fugam uersis, unã cum mulieribus sese ex urbe incolumes recepere. Quod postq; est Annibali renunciatũ, equites repente qui persequerent dimisit, cumq; ex ipsis aliquot adduxissent captiuos, ultimo supplicio affici iussit. Verũ maxima pars in proximos montes dilapsa hostiles manus effugerunt, qui paulò post missõ ad Annibalem caduceatore, ueniam atq; in urbem reditũ ab eodem impetrarunt.

MILESIÆ. XI.

MLESIAS quan doq; uirgines admirabilis morbus, & immanis quidã furor inuasit, cuius neq; causa ulla, neq; remediũ poterat inueniri, uerũ fanaticam quandã cõtagionem ab aere diffusam arbitrabant, quæ illarũ mentes ad insaniam conuertens repentinae mortis cupiditate correptas, ut seipsas strangularent efficiebat. Itaq; permultæ eo mortis genere perierunt: neq; uerò parentum lacrymæ, neque amicorum monitus ac suasiones,

Liberi Xanthiorum à matribus nomẽ generis sortiebantur.

Hanno à muliere Saguntina prope interfectus.

C aliquod huic malo remediū afferre poterant: tantaq; erat furoris immanitas, ut omnē custodientiū diligentiam superarent, ut nō humano cōsilio, sed mali cuiusdam demonis impulsu accidere uideretur. Itaq; non iam hominū ingenijs, sed deorum quarendū remediū omnes afferebant: nec ullus tamen antea tanti mali finis inuentus est, q̄ spectatae quidam prudentiae uir ad populum rogatione perlata decreuit, ut uirginū quae sibi ipsis mortē cōfiscissent, per mediū forum nuda cadauera efferrentur. Ea res non modo uirginum furorem compressit, uerumetiam sedauit atq; extinxit. Magnum profectō uirtutis atque ingenuitatis argumentum, tantum apud illarū animos ignominia metum ualuisse, ut quas illa, quae grauisima humanorū malorum existimabatur, mors, & dolor, ab instituto non auerterat, oblata turpitudinis species ita commouerit, ut ignominiam perpeti nullo modo possent, quam post mortem etiam subituras esse intuebantur.

Magnum uirtutis argumentum ignominiae metus.

C I A E.

XII.

MOs quondam apud Ciorum uirgines fuerat, ut sacrorū statutis diebus in unum omnes coactae, per aliquot dies unā uersarentur, quas earum amatores facto etiam agmine sequebantur, ut eas ludentes inter se ac saltantes conspicerent. Noctū autem eodem agmine singularū domos ingredientiēs, parentibus fratribusq; mutuo quacūq; factū opus esset administrabant, adeo ut etiam pedes ipsorū lauarent. Eueniebat autem plerūq; ut eandē plures simul amarent adolescentes, amore autem tam sancto atq; modesto, ut quum primū uirgo desponsata esset, repente omnes ab eius amore desisterent. In quo illud uel maximū temperantiae muliebris argumentum conspici potest, quod neque adulterium, neq; illegitimum ullum concubitum per annos septingentos apud eos accidisse, memoriae proditum est.

P H O C E N S E S.

XIII.

QUum Phocensium tyranni Delphos occupassent, Thebani aduersus eosdem bellum, quod sacrum appellatur, susceperunt. Interea Bacchi sacerdotes, quas illi Thyadas uocant, furore correpta, ut earum moris esset, huc atq; illuc sine discrimine errantes uagabantur. Fortē accidit ut nocte quadam in ciuitatem Amphissam imprudentes deuenirent, quumq; adhuc furore percitae haudquaquam mentis cōpotes essent, progressae in forum corporibus humi stratis dormitantes procubuere. Verū Amphissae mulieres ueritate Thyades uiolarentur à militibus tyrannorum, qui frequentes in ea urbe uersabantur, quod esset ea ciuitas foedere Phocensibus iuncta, facto agmine in forū decurrentes, sopitas Thyadas tacite circumsteterunt, nec eas tamen à somno excitauerunt. At postq; illae sponte sua experrectae sunt, aliae alias domū deducentes, quae reficiendis corporibus opus erat liberalissimè praebuerunt. Inde à uiris licentia impetrata, Thyadas usq; ad montes profectae sunt, unde tutus iam reditus illis patebat in patriam.

L V C R E T I A, V A L E R I A, C L O E L I A.

XIII.

TArquiniū Superbum, qui à Romulo septimus apud Romanos regnauit, Lucretia uirtus, eidemq; illata cōtumelia, ex urbe pepulerunt. Huius maritum in primis nobilem quicq; reges cōiunctione sanguinis attingebant: nupta unus è Tarquinij filijs ad eam ueniens uitauit, quae cognatis amicisq; omnibus conuocatis, rem omnem quo gesta fuerat ordine cum enarrasset, repente sese in eorum conspectu iugulauit. Hac de causa expulsus urbe Tarquinius, multis aduersus Romanos hostibus concitatis, tandem Porfenam Hetruscorū regē bellum aduersus eos suscipere cōpulsit, qui magnis copijs Romanos fines ingressus, ciuitatē obsedit. Quumq; bello simul & fame laborantes Romani, Porfenā haud minus iustitia & humanitate, quam belli artibus ualere cōperissent, illū inter se Tarquiniūq; controuersiae disceptatorē elegerunt, liberam ipsi de hac re iudicandi licentiā permittentes. Verū Tarquinius haudquaq; conditionibus huiusmodi assentiens, minime iustum in ferenda sententia dicitabat, qui parū fidus in bello socius extitisset. Itaq; Tarquinio dimisso, Porfena cum Romanis amicitia inire summo studio contendit. Igitur agro quem ex Hetruscis Romani occupauerant, & captiuis omnibus receptis, uiginti praeter acceptis obsidibus, decē uidelicet maribus adolescentibus, ac uirginibus totidē, obsidionem soluit. Fortē inter uirgines quae pro obsidibus datae sunt, Valeria Publicolae Consul filia extitit. Interea cum nōdū rebus ad integrū cōpositis, circa Romā Porfena etiā uersaret, uirgines quas pro obsidibus in castra deductas antea memorauimus, tanq; sese locuturae parumper ab exercitu secedentes ad Tyberim deuenere, ibi unius Cloeliae nomine ad hortationib. impulsae, paulatim fluiuiū ingredientiēs obuolutis ad capita uestibus, & gurgitum profunditate non deterritae, mutuoq; sese, ut poterant, subleuantes, uix tandem magno

Agno labore fluiuiū transmisere. Sunt qui Cloeliam equo transuectā, cohortatione pariter atq; auxilio nantes alias adiuuisse tradūt, eiusq; rei quod paulō infra narrabimus utuntur argumento. Cum uerō Romani transuectas illas in columnes uehemētius admirarent, sicut illarū uirtutē audaciamq; laudandam censebant, ita in seruanda fide ab uno rege uinci minime cōuenire arbitrabant. Igitur datis ducibus, puellas iterū ad Porfenam deduci curauerunt. Redeuntibus uerō Tarquinij ad fluminis transitū locatis insidijs, parū quin illas raperent abfuit. Ex eo tumultu Valeria Publicolae Consul filia cum tribus familiaribus in Porfenae castra confugit, reliquas uerō Porfenae filius Aruns, cum equitatu auxiliū ferens, è manibus hostiū liberauit. Cumq; omnes in conspectū regis deductae fuissent, admiratus earum audaciam Porfena, quānam ex ipsis migrationis autor fuisset percontabatur. Tum caeterae timore perculsa, tacite in Cloeliam oculos cōiecerunt, mali aliquid illi à rege impendere metuentes. Verū ipsa nihil omnino deiecta, seipsam extitisse professā est. At Porfena eius uirtute cōmotus, egregie phaleris instratum equū Cloeliae dari iussit: caeteras quoq; uirgines benignè allocutus, omnes Romam ad parentes redire permisit. Ex hoc pleriq; arguunt Cloeliam equo uectam fluiuium transmississe. Quidam uerō non ea de causa donatam equo Cloeliam autumant, sed uirginis fortitudinē atq; audaciam admiratum regem, eo munere dignam existimasse, quod maximè uirum strenuum bellicosumq; deceret. Positū certè huius facinoris monumentū uirginis habitu statuaeque stris, in uia quae sacra nuncupatur, quam aliqui Cloeliae, aliqui Valeriae nomine dicatam asserunt.

M I C C A E T M E G I S T O N A.

XV.

ARistotimus Eliensiu tyrannide occupata, uiribus fretus Antigoni regis, principatū atenebat, atq; intemperanter potentia abutens, nouis quotidie iniurijs miseros uexabat ciues, cum esset & suapte natura ferus atq; immanis, tum barbarorū hominū consilijs uteretur, quibus totius regni administrationē & corporis insuper custodia cōmiserat. Vnū tamen egregiae praeter caeteris memorat crudelitatis exemplū, aduersus Philodemū pertratatum. Is filiam habuit & moribus & forma praestantē, nomine Miccam, quā Lucius quidam tyranni satelles adamauit, si id amorē potius, & nō efferatā immanemq; libidinē oporteat appellare. Igitur misso nuncio, uirginē statuto tempore ad se uenire iubet, idemq; parentes necessitate compulsi uirginē ut faceret hortabant: uerū ipsa, ut erat natura prudens, tum ingenuè liberaliterq; educata, paternis genibus aduoluta rogabat, ne se in turpissimū flagitiū proficisci pateretur, utq; mortuā potius q̄ amissa uirginitate turpiter uiuentem aspiceret uellet. Longior itaq; mora cum traheret, libidine simulatq; ebrietate furens Lucius, ipse domū uirginis proficiscitur, eamq; paternis genibus appposito capite haerentē offendens, se statim ut se querebat minitabundus imperabat. Quod illa cum facere cunctaretur, laceratis uestibus Lucius nudatā grauisimis plagis caecidit: quae tam forti animo dolorem perfererebat, ut ne gemitū quidē ad plagas ullū omnino ederet. At parētes tam acerbo spectaculo grauiter cōmoti flentesq; postq; nihil orando se proficere animaduernerunt, hominū deorumq; auxiliū clamoribus implorantes, indignis se cōtumelijs affici querebantur. Tunc ira uinōq; percitus barbarus, uirginē, ut fortē in paterno sinu posito capite cōstitere, iugulauit. Nihil tamen est immanitate tam atroci permotus tyrannus, sed in ciues, qui admissum facinus criminabant, fauor effectus, eorū aliquot morte, plurimos uerō exilio damnauit, è quibus octingenti fortē in Aetoliā confugerunt. Qui cum summis precibus tyrannū rogarēt, ut uxores paruosq; natos ad se proficisci permitteret, nihil ab eo penitus impetrare potuerunt, uerū ipse nō ita multo post palam nūciari per praecōnē iubet, licere mulieribus exulū cum filijs omnib; ornatu ac suppellectile ad uiros proficisci. Id omnes quarū uiri exulabant, laeto animo mulieres excepisse sentientes, quas ad sexcētas fuisse memoriae proditū est, quō maior illis proficiscēdi spes esset, omnes die statuta proficisci iubet. Ea igit postq; aduenit, cūctae ad ciuitatis portā qua exeundū erat, cōuenere, quae secū delaturae erāt summo studio cōparabant, & paruos filios aliae in sinu gestantes, aliae currib. impositos trahētes, caeterarū aduentū praestolabant. Iamq; omnib. quae ad profectiōnē opus erāt cōstitutis, procedere agmen inceperat, quū repētē missi à tyranno satellites, anteq; agmen assequerent magno clamore cōsistere mulieres, nec ulterius quicq; progredi iubēt: inde cum ad eas peruentū esset, retrocedere omnes praecipit, arreptisq; quos illae paraerant curribus, eosq; mediū per agmen agitantes, nec manere tuto, nec regredi patiebant. Quod uerō acerbissimū erat, tantis angustijs pressae mulieres, periclitantibus aut morientibus filijs auxiliū ferre nō poterant: multi enim cum è curribus cecidissent, rotarū impulsu conterebantur, caeteros uerō simul cum matribus satellites nō secus atq; ouīū gregem

Mori praeclearius, quam turpiter uiuere.

Barbarū nimis & inhumanum spectaculum.

C in unū globū stipatos fustibus loriscq; cædentes, gradum properare cogebant, quoad omnes in carcerē deductas intrufere, res uerò earū omnes ad tyrannū delatæ sunt. Tam scelestum facinus cum grauius Elientes perferrent, Dionysio sacratæ mulieres, quas illi Seducim uocant, sacerdotij ornatibus insignes, ac dei sacra manibus gestantes, ad Aristotimū, qui tum in foro obuersabat, deuenere: quarū reuerentiā permoti satellites qui tyrannū circunstabant retrocedentes, aditū illis ad tyrannū patefecere. Venientes primò tyrannus & manibus sacra prætendentes cōspicatus, cum silentio audiuit: sed postq; pro captis mulieribus deprecaturas aduenisse cognouit, ueluti quodā furore correptus, magno clamore satellites, quod eas ad se uenire permiserat, obiurgauit: eas uerò militū cōcurfu detrusas, partim etiā uerberib. cæsas, q̄ primū ē foro depelli præcepit, & earū singulas duobus multauit talentis. His tam atrociter gestis Hellanicus, quanq; propemodū senio cōfectus, ulciscendi tyrāni negociū in ciuitate suscepit. Is propter etatis imbecillitatē, & duorū filiorū interitū neglectim habitū, minimè apud tyrannū suspectus habebat. Interea ciues, quos in Aetoliam fugisse memorauimus, coactis quibus poterat copijs reuertentes, agrī partē quandam urbi finitimā occuparūt, ubi & tutò cōsistere, & ciuitati bellū itidem cōmodissimè inferre poterant. Eò multi ex Elide ciues quotidie confluentes, iam ferè iusti exercitus speciē cōfecerant. His rebus percussus tyrannus, ad mulieres, quas in carcere clausas antè diximus, proficiscitur, utq; erat ingenio ferox, minis potius metuq; quam gratia aut precibus cum his agendum arbitratus, iubet eas nuncios cum literis ad uiros mittere, eosq; ut ab obsidione desistant rogare, alioqui se paruos natos in eorum cōspectu prius, ipsas deinde omnes uerberibus cæsas interfecturum minatur. Ad hæc silentium tenentibus mulieribus, cum tyrannus acriter instaret, ut quidnam facturæ essent responderent, uerbum quidem nullum proferre audebant, uerum tacitè sese mutuò cōspicientes, nihil se illius minis terreri significabant. Tum Megistona Timoleontis uxor, quæ cum uiri nobilitate, tum etiam propria uirtute princeps inter mulieres habebatur, & ipsa ueniēti tyranno assurgere dedignata est, cæteras etiam assurgere prohibuerat. Hæc igitur ut erat humi sedens, talibus uerbis ad tyrannū dicta respondit: Si quid in te uirilī prudentiæ aut consilij residet, non utiq; mulieres iubes, quæ factò opus essent, suis uiris præscribere, sed nos ad ipsos tanquam ad dominos nostros permisissēs proficisci, melioribus utens & sermonibus & consilijs, quam quibus nos paulò antè delusas fraudasti. Quod si nunc omni spe destitutus, ipsos quoq; uerbis deludere per nos arbitraris, uehementer erras, neq; nos iterum abs te decipi sustinebimus, neq; ipsos tam dementes fore arbitris uelimus, ut dum infantium aut uxorū uitæ consulunt, libertatem patriæ neglectam patiantur. Neque enim tantum ipsis affert malū, si nos ac paruos liberos amittant, quippe quos ne nunc quidem habere possunt, quantum assequuntur boni, si tuis crudelitibus ciues suos ac patriā liberauerint. Talia adhuc loquente Megistona, nō ultra compos iracundiæ tyrannus, paruū eius filium quasi mox illum interfecturus, in cōspectum deduci iubet: quem cum ministri inter cæteros ludentem requirerent, mater ipsum nomine compellans, Huc ad me, inquit, accede nate, ut antea uitæ finē sortiāris, quam sauisimā tyrannidīs experientiam, aut ullum omnino sensum per atatem possis accipere: mihi enim longè grauius est, te præter conditionis tuæ dignitatē seruientem, quam mortuū intueri. Cum talia constanter atq; intrepidè Megistona loqueret, iracundiā furens tyrannus distracto gladio in ipsam ferebat. Verum ē familiarib. quidā, nomine Cylon, obuīam ueniens, tam atrox facinus ipsum perpetrare prohibuit. Hic sanè amicitiam erga tyrannū simulans, unā cum cæteris familiarib. apud eum uersabat: sed extremo odio in eum affectus, unus erat ex eorū numero qui Hellanico principe aduersus tyrannū coniurauerant. Is igitur uentē Aristotimum cōprehendens, turpe degenerisq; animi esse dicebat, minimèq; uirum principē decere, muliebri sanguine manus cōmaculare. His admonitionib. uix menti redditus Aristotimus, relictis mulierib. illinc discessit. Neq; ita multò post prodigiū accidisse huiusmodi fertur. Nam dum Aristotimo cum uxore in thalamo quiescente famuli cenā prepararēt, repente sublimē aquilā supra tyrannū domū uolitantē cōspexere, quæ paulatim declinās, magnum lapidem quasi dedita opera demisit in eam teētī partē, quæ thalamo, in quo tyrannum cum uxore quiescere diximus, superposita erat, indeq; magno strepitu & clangore sublata, ex aspicientium oculis sese proripuit. Clamore igitur eorū qui auem uiderant excitatus Aristotimus, auditaq; re perterritus, uatē quo plurimū utebatur ad se uocari iubet, quidq; hoc augurio portendī arbitraretur, animo non mediocriter perturbatus sciscitabatur. At uates bono ipsum animo esse cohortatus, hoc signo portendī dixit, ipsum lo-

Megistone ad
Aristotimum ty-
rannum oratio.

Prodigium.

ui curæ

A uicuræ esse, atq; auxiliū in omnibus præstaturū. Et hæc quidem tyranno respondit: uerum ciuib. quos sibi fidōs atq; amicos expertus erat, magnū periculum inquit, & quantum antea nunq; tyranni capiti imminere. Igitur qui cum Hellanico coniurauerant non ultra cunctandum esse arbitrati, post die tyrannū inuadere statuerunt. Noctē autē, quæ destinatam facinori diem præcessit, dormienti Hellanico uisum est alterū ex ijs, quos supra occisos memorauimus, filium supra dormientis caput adstare, ac magna uoce obtestari: Quid pater dormis, an te craftina die ignoras totius ciuitatis imperatorē fore? Hoc uisu cōfirmatus Hellanicus, primo mane socios ad perpetrandum negocium adhortatur. At uerò Aristotimus cum nuncium accepisset, Craterum magnis copijs auxiliū sibi ferentem aduentare, iamq; in Olympia cum exercitu cōfedissee, eouq; fiducia processerat, ut in forum sine custodibus cum Cylon prodire sit ausus. Igitur agenda rei occasione oblatam cōspicatus Hellanicus, signum quod dare coniuratis statuerat nō dedit, sed manus ad cœlum tollens clara uoce: Quid cunctamini, inquit, o uiri, pulcherrimū spectaculum in medio uestræ ciuitatis edere? Tunc primus Cylon distracto gladio unū ex his qui tyrannū comitabantur occidit. Thrasybulus uerò Lapidusq; cum properato gradu tyrannum peterent, ipse illorum impetū fugiens, in proximā Iouis ædem sese recepit, ibiq; a persequentibus confossus occubuit. Coniurati post hæc, cadauere in medio foro protracto, ciues ad libertatē conuocabant. Cumq; frequentes undiq; conuenirent, pauci tamen præuenire mulieres potuerunt, quæ statim ad primū nuncium excitatæ, summo clamore gaudiōq; decurrentes in forum, uiris qui illic aderant congratulabantur, ipsosq; coronabant. Interea cum frequens turba in tyranni regiam prorumperet, uxor eius unā cum duobus filijs thalamum ingressa, obseratisq; foribus sese inserto circa collum laqueo peremit. Erant tyranno duæ filia insignes forma, atq; ætate iam nubiles, hæc ē thalamo, in quæ configerant, per uim detractas, quidam ut uitiatas occiderent, deducebant. His fortè obuīa facta cum mulierū turba Megistona, perindignā illos ac nefaria moliri exclamat, si popularem uitam agere uelle profitentes, ea tamen facere aggrediantur, quæ uix etiam tyrannorum sauisimū facere audent. Ad huius uocem cum omnes propter mulieris reuerentiam substitissent, optimū illis consilium uisum est, à contumelia puellarū abstinere, ijsq; seipsas interimendi facere potestati. Reductis igitur in thalamū præceperunt, ut quo eis magis placeret moriendi genere optato, sese perimerent. Tunc earum quæ natu maior erat, zonam qua cincta erat dissoluens, collum innectebat, & germanā hortabatur, ut quæ se facientem uidisset, eadem ipsa quoq; perageret, utq; humile quicq; aut eorū genere indignum facere caueret. Tum iunior zonam manibus apprehendens orabat, ut sibi priorē moriendi locum concederet. Ad hæc illa: Neq; aliquid omnino, inquit, dum uiuere licuit negatura tibi soror fueram, & nunc, quando ita uis, extremā hanc ex me gratiam accipe. Ego autem, quando tibi ita placet, superuiuam, & quod mihi ipsa morte grauius est, charissimā soror, te prius morientē intuebor. Hæc dicens zonam sorori tradens adonebat, ut nodum spinæ propius admoueret, quò citius faciliusq; suffocaret. Inde ubi illam iam expirasse animaduertit, solutū cadauer quoad poterat uestib. circumtexit. Tunc ad Megistonam cōuersa rogabat, ne se post mortem turpiter nudatā iacere pateret: atq; his dictis eodem innexa laqueo uitā finiuit. Ita neminē tam inhumanū atq; infernum tyranno fuisse arbitror, qui tali uirginum ingenio, tantaq; animi ingenuitate non flecteret. Verum hæcenus, cum penè innumera alia supersint, cōmuni plurimū mulierū gesta cōsilio dixisse sufficiat. Deinceps singularū uirtutes sparsim, ut quanq; fors obtulerit, perscribemus: minimè opus esse arbitantes, in hac historia temporum ordinem rationem ue seruare.

PIERIA. XVI.

EX Ionibus qui Miletum habitabant, nōnulli aduersus Nilei filios facta seditione in Myntem discessere, ibiq; sedibus cōstitutis habitabant. Verum crebris Milesiorum incurfionibus agitati, cōtinenter aduersus illos pugnare cogebantur. Sed cum ex eadem ciuitate essent utriq; oriundi, & seditionis tantum gratia facta aduersus ipsos Milesij pugnarent, non extremis odijs inter se dissidere satis cōstabat, quippe cum festis quibusdam sacratisq; diebus mulieres ex Mynte Miletum proficisci paterentur. Erat inter eos qui Mynte habitabant, uir & diuitijs & nobilitate excellens, nomine Pythes: is uxorē Iapygiam, filiam uerò Pieriam habebat, quæ cum tempus aduenisset quo Dianæ sacra peragebantur, Miletū ut sacris interesset proficiscunt. Ibi Phrygius ex Nilei filijs maior natu uehementi Pieriæ amore correptus, interrogauit quidnam illi gratissimū à se præstari posset: quæ id sibi longè omnium gratissimū fore respondit, si det operam ut quam sapissimè

F

Aristotimi tyran-
ni filiarum fortis
interitus.

C multisq; socijs comitata, Miletū sibi uenire liceat. Quo dicto facile Phrygius animaduertit, amicitiam pacemq; ab illa exposci. Itaq; conuocatis in unum ciuibus, pacem cum his qui in Myunte habitabant composuit. Ex hoc magnum apud utranq; partem Pieriæ nomen habitum est, magnoq; ab omnibus honore beneuolentiaq; colebatur, ut etiam uulgō inter mulieres optaretur, quod in hunc etiam diem permansit, ut sic se amari uelle dicant, sicut Pieriam Phrygius adamauit.

POLYCRITA.

XVII.

Bellū inter Naxi habitatores ac Milesios, ob Hypsicreontis uxore Nearam ita exortum esse perhibetur. Cum Promedontē ex Naxo oriundum, Hypsicreontis autē uiri sui hospitē adamaret, clanculum illi cum in uiri domo uersare se cōmiserit. Posthac amore ardens, & uiri iracundia formidans, unā cum Promedonte in Naxū abiit, ibiq; se Vestæ addixit obsequio. Hanc igitur a uiro sapius repetitam, cum reddere Promedontis gratia Naxij recusat, & religionis occasionē iniuriæ prætenderent, repente bellū inter utrosq; est excitatum. Cumq; Ionum plurimi sese Milesijs socios addidissent, tum præcipue Erythrai egregiē operam nauarūt. Ita multis utrinq; acceptis atq; illatis calamitatibus, bellū iam diutius protrahitū, unus tandem mulieris opera finem accepit, quod mulieris itidem peruersitate fuerat institutū. Diognetus Erythreorū imperator cum uallo munitiōibusq; Naxiorū urbem clausisset, ad populandos agros cōuersus, ingentē omnifariam rerū generis prædam abegit, inter quæ mulieres liberæ, uirginesq; cōplures extiterūt. Ex ijs unam ipse ante alias forma præstantē, nomine Polycritā, sibi delegit, eiusq; amore incensus nō quasi captiuā seruam, sed ueluti legitimā uxore tenebat domi. Interea cum solennis sacrorum dies Milesijs aduenisset, militib. ducibusq;, quod nihil penitus hostem timerēt, in uenerem potumq; profusis, Polycrita Diognetū rogauit, an sibi per eum liceret sacrorū libaminum partē ad fratres mittere, qui in ciuitate oblidēbant. Cumq; id ipsi permisisset Diognetus, ipsa plumbeā laminā placentæ insertam, unā cum alijs quibusdā cibarijs, seruo ad fratres tradidit deferendā, ac simul nunciare iubet, ut soli ijs quæ a se missa essent uelcerentur. Li cum inter edendū plumbeam laminā offendissent, quæ in ea cōscripta erant perlegērunt. Monebat autē ipsos Polycritā, ut proxima nocte totis uiribus hostes adorirent, haud dubiē uictoria potituri, quod omnes diurna crapula uinoq; cōfecti, negligenter incōpositēq; iacerent. Ea cum Polycritæ fratres animaduertissent, rem omnē ad imperatores cōprimū deferūt, qui illorū adhortationibus cōpulsī, eductis ex urbe copijs hostiū castra inuadentes, multisq; interfectis nullo labore ipsa ceperūt: inde ad perquirendos Diognetū Polycritamq; sunt cōuersi, quæ suos ciues pro illius salute deprecata, ut incolumi abire liceret impetrauit. Ipsa uerō cum fratribus in urbem reuertebat: cui ciues uniuersi obuiam prodeuntes gratulabant, eius uirtutē ac prudentiā admirātes summis laudibus efferebant. Verū ipsa tantæ lætitiæ magnitudinē nō sustinens, in omniū conspectu ad ciuitatis portā repente expirauit, ubi etiam sepulchrū illi publico sumptu constitutū est, quod fascinationis sepulchrū nuncupatur, quod tanq; inuidi cuiuspiam fascinatione cōcessis honoribus Polycrita prohibita fuerit. Atq; hæc ita ut enarrata sunt gesta fuisse, Naxiorū quidam scriprores tradiderūt. Verū Aristoteles nō captam a Diogneto Polycritam, sed cum illam fortē uidisset, ingenti amore correptū scribit, ultro se omnia facturū esse pollicitum, si ad eum Polycrita accedere uellet, Cuius ipsa petitionibus ita se assensum ire dixit, si sibi unū duntaxat cōcederet, atq; id iureiurando præstito se facturū cōfirmaret. Quæ omnia ut pegebantur futura cum spondidisset Diognetus, ipsa Delium liberū sibi dare postulauit: sic enim ager urbi adiacens uocabatur, in quo hostes castra collocauerant: aliter se nullis cōditionibus unquā ad eum uenturam. Tum Diognetus & amore ardens, & iuramenti insuper religione obstrictus, motis ex eo loco castris retrocedens liberū Polycritæ agrum concessit, quæ illum suis ciuibus dono dedit. Ex quo Naxij rursus Milesijs æquales facti, inducias primō, mox etiam pacem quibus uoluere cōditionibus pepigerunt.

LAMPSCÆ.

XVIII.

Phocenses erant ex Codri progenie gemini fratres Phobus & Blepsus, quorum Phobus primus omniū ē petra Leucadia sese in mare precipitare est ausus, ut Charon Lampscæ in historijs retulit. Is cum esset & uirtute præstans, & regia quadam dignitate ornatus, ad insulam Parū aliquando negociorū priuatorū gratia nauigauit, ubi a Mandrone Bebriciorū, qui & Pityoësseni dicitur, rege & hospitio & amicitia susceptus, in bello quod is tum fortē cum finitimis gerebat, socius fuit. Hoc igitur officio permotus Mandron, cum plurima abeunt Phobo beneuolentiæ argumenta dedisset, tum in agri ac ciuitatis

Atatis partē asciiuit sociū, si ex Phocide colonos adducēs Pityoëssam incolere uellet. Egressus igitur in patriam Phobus, ciuibus aliquot persuasit, ut habitatū secum in Pityoëssam concederent, fratrem qui coloniam deduceret simul cum ipsis eodem mittens. Nec sanē Mandron illos promissis defraudauit. Igitur in Pityoëssa constituti Phocenses, cum bella assidua contra finitimos barbaros gererent, ex eorum præda spolijsq; ditati, inuisi primō, mox etiam suspecti Bebricij esse cœperunt: igitur ex urbe illos pellere cupientes, primū aduersus eos Mandronē uarijs iniectis suspicionibus irritare tentabant: qui cum esset ingenio mitis atq; perfacilis, eorū dicta aspernabatur: uerū Mandrone ipso peregrē profectō, Bebricij dolis inuadere Phocenses constituerūt. Quod cum Lampscæ Mandronis filia adhuc innupta cōperisset, primō quidem amicos ac familiares ab incepto deterrere conata est, admonens rem scelestā atq; nefariam ipsos aggredi, cum in socios belli ac beneficos uiros, nunc uerō conciuēs etiam suos, tantū facinus moliantur. Vbi uerō nihil eos suis uerbis moueri sensit, rem omnē clanculum ad Phocenses detulit, qui celebritate quadam & solenni epularū apparatu simulato, Pityoëssenos ad conuiuia extra ciuitatē uocauerūt. Ipsi uerō bifariam diuisis copijs, partim ad occupandā ciuitatis mœnia, partim ad hominū cædem usi sunt. Atq; per hunc modum ciuitate potiti, Mandronem qui rebus consuleret reuocarūt, Lampscæ uerō morbo defunctam in ciuitate sepelientes egregio funere decorarunt, atq; urbem ex eius nomine Lampscæm appellarunt. Sed postquam Mandron proditiōnis suspicionem deuitans, unā cum illis habitare noluit, interfectorum filios atq; uxores ad se mitti iussit: quod illi sine fraude facientes, nulla penitus allata iniuria præstiterunt, & Lampscæ primō heroicis honores tribuentes, ad extremum inter deos referri, eiq; tanquā deæ sacra fieri publico decreto statuerunt, eumq; sacrificandi morem in posterum semper fixum immobilemque seruarunt.

ARETAPHILA.

XIX.

Aretaphila Cyrenæ ipsa quidem, nō multū a nostra ætate remota, quippe quæ Mithradis tempore claruerit, sed uirtute & rerum gestarū gloria præcis heroum filiabus omni ex parte extitit conferenda. Hæc Aeglatore patre nata, Phedimo nupsit adoleſcenti, nobilitate ac diuitijs inter conciuēs suos facile principi. Cumq; forma corporis & aspectu pulcherrima esset, prudentia tamen & uirtute animi corporis pulchritudinē superabat, neq; civilis facundia atq; eloquentiæ expers habebatur. Hanc etiam patriæ calamitates illustriorem effecerūt. Nicocrates enim Cyrenis occupata tyrannide, cum ciues per multos morte damnasset, Menalippo Apollinis sacerdote propria manu interempto, sibi sacerdotij ius autoritatemq; usurpauit. Phedimo quoq; Aretaphilæ uiro per dolum necato, Aretaphilam quamuis inuitam reluctantemq; duxit uxorem. Is igitur cum multa in ciues crudeliter superbecq; quotidie faceret, tū illud uel in primis sauisimū apparuit, quod ad portas ciuitatis custodes apposuit, qui elata cadauera pugionibus fodientes perscrutarentur, aut candentibus ferri laminis urerēt, ne quis ciuium pro cadauere extra ciuitatem deportatus ipsum lateret. Erant hæc præter domestica mala Aretaphilæ molestissima, quanquam eius amore deperiens tyrannus ipsi plurimū indulgeret. Cumq; erga omnes immanis atq; intracabilis esset, solam ipsam mansuetum faciemq; illum habere constabat. Plus tamen ingentis spiritus mulierem, dolor ex patriæ uexatione susceptus, quam uiri erga se indulgentia cōmouebat, ciuitatemq; tam inhumaniter ab eo uexari tacita indignabatur, præsertim cum nouæ quotidie cædes uarijs in ciues cōfectis criminibus a tyranno fierent, omnesq; penitus tanta scelera ulcisci posse desperarēt: exules enim, & alioqui impotentes, & tyranni etiam timore percussī, uariē sese disperferant: sola autē Aretaphila publicis rebus spem aliquā afferre, & cōmuniū iniuriarū ultionē tentare ausa est. Pheræ Thebes multorū laudibus celebratā audaciā ad imitandū sibi proponens. Sed cum sibi nō æquē atq; illi socij atq; adiutores facinoris adessent, ueneno hominē aggredi meditāt, in quo multa sibi aduersa contigerunt: cumq; plurimi peragendi propositū tentati modi eam defecissent, ad extremū in crimine deprehensa, nō ultra ualuit mentē suam qualis esset erga uirum dissimulare, cum certissimis argumentis conuicta teneretur. Igitur Caluia Nicocratis mater, & alioqui crudelis atq; inexorabilis mulier, grauib. supplicijs affectā Aretaphilam q; primū interficiendam censebat: sed Nicocratis iracundiam leniorē faciebat amoris erga Aretaphilam magnitudo, tum quod ipsa constanter sanē accusatoribus respondebat, alias quasdam causas uenenī, quod apud ipsam compertum fuerat, prætendens. Cum uerō manifestis indicijs argueretur, ut uenenī preparationem diffiteri se minime posse conspiceret, Fateor, inquit, a me medicamentū, non tamen ad mortem fuisse par-

F 2

Fascinationis sepulchrum.

Venena ab Aretaphila Nicocrati parata, deteguntur.

Cratum. Sed cum scirem, mi uir, multis propter summam in me benevolentiam tuam peruersis mulieribus odiosam esse & inuisam, quod tantum gloria potentiam excellere, contra earum artes atque dolos aliquo mansuri in me amoris poculo tanquam praesidio muniendum te statueram. Ob id igitur talia a me quaesita fuisse non diffiteor, quae forte leuioris ac muliebris ingenij uideri, non tamen mortis supplicio digna existimari debent, nisi tu uir, huius causae iudex constitutus, medicaminum & incantationum causa necandam uxorem esse censueris, quod a te forte magis quam uelles amari uoluerit. Talia constanter dicente Aretaphila, Nicocrati placuit tormentis adhibitis huius facinoris quaestionem haberi, eiusque Caluiam matrem praefecit, quae nulli tormentorum generi parcens, quoad potuit diligentissime omnia exquisiuit: quae omnia admodum constanter Aretaphila pertulit, ut ipsa etiam Caluia quaerendo sit fatigata. Tum Nicocrates quaestionem dimittere iubens, innoxiam esse Aretaphilam sibi persuasit, quodque ipsam torqueri passus esset poenituit. Nec multo post amoris magnitudine superatus, iterum Aretaphilae pristino more conciliatus, summis honoribus atque omni comitate illius benevolentiam recuperare nitentur: uerum ipsa suppliciorum & calamitatum, quas perpessa fuerat, haudquaquam immemor, nulla aut gratia aut beneficentia flecebat animum: sed cum ad honestum erga patriam amorem, qui illam ad facinus tentandum copulerat, noua insuper accessisset indignatio, aliam perdendi tyranni rationem ingreditur. Erat Aretaphila ex priore uiro filia, aetate iam nubilis: hac uelut esca ad allucendum tyranni fratrem utebatur, iuuenem suapte natura ad uoluptates procliuem: praeterea medicamentis & incantationibus nonnullis usam ad capiendum iuuenem, cui Leandro nomen erat, nonnulli perhibent. Hanc igitur exorato fratre uxorem acciperet, summo studio contendens effecit. Inde ubi primum simul congressi sunt, partim quidem puella sicut a matre fuerat instituta, uirum multis uerbis ad liberandam patriam exhortat, asserens ne ipsum quidem sub tyrannide uiuentem liberum esse, cum nec accipiendi pro suo arbitrio uxorem, nec acceptam retinendi ius haberet: partim uero amici in Aretaphila gratiam calumnias & suspiciones aduersus fratrem construebant, gratum id quoque Aretaphilae futurum ostendentes. Quod ubi Leander intellexit, maiorem animo rem aggressus, Daphnidis familiaris sui opera, quem consilij participem fecerat, tyrannum interfecit: uerum non ultra Aretaphilae obsecutus, re ipsa atque operibus patefecit, se fratricidam potius quam tyrannicidam extitisse: omni enim imperij iure in se translato, iniuste imprudenterque dominabatur, honore tamen aliquo & reuerentia Aretaphilae obseruans. Quae cum illi danculum aduersaret, clandestinas moliebatur insidias, ac primo quidem Libycum bellum aduersus eum concitauit, Anabo cuidam ex Libya oriundo persuadens, ut Leandri finibus uastatis, exercitum urbi admoueret. Post haec amicos Leandri, atque exercitus ductores tanquam desides minimeque ad gerendum bellum idoneos criminabat, oculi ac pacis quam belli cupidiores affirmans. Quapropter quiete sibi opus esse, si stabilire tyrannidem, & liberem suis ciuibus cuperet dominari. Itaque inducias, si ita uelit, cum hoste facturam, & Anabum in colloquium adducturam pollicetur. Sic enim facilius inter eos res posse componi, priusquam coeptum nuper inter utroque bellum, mutuis damnis inferendis crudesceret. His ubi Leandri annuere animaduertit, priusquam destinatus colloquio dies adesset, per occultos nuncios Anabum rogat, ut inter colloquia Leandrum captiuum faciat, magni auri pondus, si id effecerit, illi se daturam promittens. Quibus conditionibus cum Libycus assensus esset, & instaret colloquij dies, Leander alias ex alijs causas proferens colloquium abnucebat. Attamen Aretaphilae uerecundia permotus, quae ultra se illi comitem affuturam pollicebatur, tandem inermis ex urbe, ac sine custodibus ullis processit. At cum iam Anabo propinquans, illum contra uenientem aspexisset, permotus animo, custodes corporis expectare uelle dicebat. At praesens Aretaphila partim hortando, partim accusando formidinem, tandem uero cunctantem ex manu trahens, constanter sane atque audacter ad barbarum perduxit, atque in eius manus captiuum tradidit, quem uinctum Libyci carceribus inclusum seruarunt, quoad Aretaphilae amici promissam Anabo pecuniam attulerunt, quibus cum magna ciuium profecta multitudo esset, atque omnes re ut gesta fuerat intellecta, cursim ad Aretaphilam gratulatum, atque coeptum opus perficere hortatum processerant. Ipsa enim coepta aduersus tyrannum iracundia iam ferme oblita, ad supplicium de eo sumendum languidior uidebatur, ciues autem de recuperanda libertate in primis erant solliciti. Igitur Aretaphilam summa cum laetitia adeuntes, quasi diuinum aliquod numen effusis lachrymis & prostratis humi corporibus uenerabant. Alijs itaque super alios frequenter aduenientibus, uix tandem ut eis Leandrum traderet impetrare: unde uesperis simul omnes in urbem redeunt, ac debitis laudibus honoribusque Aretaphilae persolutis, ad supplicium de tyranno sumendum animos conuertere: & Caluiam quidem

Aretaphile constantia in quaestionibus.

A quidem tyranni matrem uiuentem cremauerunt, Leandrum uero culeo insutum in mare proficere. Demum reipublicae instituendae intenti, Aretaphilam ut unam cum ciuitatis optimatibus reipublicae gubernandam capesseret, hortabantur. Quae tanquam in dubio difficilique certamine, utque ad praemiorum distributionem uersata, ubi liberam ciuitatem suamque iuris factam contempsit, in gynaeceum secedens, negotiorum omnium ac ciuilium rerum cura posthabita, quod reliquum fuit uitae ad telas inter amicas sociasque mulieres placide tranquilleque peregit.

Leandri tyranni interitus.

CAMMA. XIX.

Galatae duo quidam tetrarchae fuere Sinatus & Synorix, cum potentia apud suos clarum familiaritate inter se, & generis propinquitate coniuncti. E quibus Sinatus uxorem duxit uirginem, nomine Cammam, corporis forma & pueritudine claram, magis uero ob uirtutem admirandam. Neque enim solum uirtutibus quae a muliere exiguntur, modestia & erga uirum obseruantia, sed prudentia quoque & ingenua quadam animi magnitudine excellebat. Humanitas praeterea, atque erga inferiores praecipua comitas, amabilem gratiamque omnibus ipsam reddebant. Accedebat ad haec non paruum apud eas gentes habitum ornamentum, Dianae sacratam esse, quae apud Galatas religiosissime colitur, cuius festis sacrisque celebrandis tanta obseruantia & cultus magnificentia praerant, ut omnes in sui admirationem conuerteret. Huius igitur captus amore Synorix, cum neque precibus ipsam flectere, neque ulla uia cogere uiuente Sinato posse animaduertit, scelestissimum facinus ausus, dolo Sinatum interemit. Nec ita multo post missis ad Cammam nuncijs, in Dianae templo degentem, connubium eius petebat: quae non humiliter aut abiecto animo indignam uiri mortem ferens, diligentissime quoniam pacto de Synorige supplicium sumeret obseruabat. Qui maiore indies studio petitionem urgens, rationes haud multum a ueritate alienas afferebat, neque genere, aut alia quapiam re Sinato inferior esse sese praedicans, perpetrata uero caedis non odium aut avaritiam, aut aliam omnino causam, praeter nimium amorem Cammae fuisse testabatur, cui facile ueniam ab ea tribui censebat oportere. Cum iugiter Camma fatigaretur, primo non admodum asperum aut inhumaniter petentibus aduersata, paulatim deinde mollescere, ac uerbis animum flecti simulauit, cum praesertim affines amicisque omnes Synorigis gratia comoti, eius uoluntati ut acquiesceret hortarentur, persuadentes ipsam ac cogentes. Quibus tot rebus tandem Camma permota, Synorigem ad se in templum uocari iubet, quasi deam huius autorem connubij factura: uenientem deinde benigne atque humaniter excipiens ad aram perduxit, & phialam tanquam deae libamen tenens, ipsa primo partem ebibit, reliquum deinde Synorigi bibendum porrexit. Erat autem uenenatum mulsum quod phiala continebatur: idque postquam ebibisse illum uidit, clara uoce exclamans, & deae simulachrum uenerata: Te, inquit, dearum praeclearissima obtestor, me huius tantum diei gratia Sinato superstitem haec tenus fuisse. Quid enim illo mortuo tanti temporis usus afferre poterat praeter huius scelestionis spem? cuius iam compos tuo numine effecta, libens uolensque ad uirum descendendo. Tibi uero omnium scelestissimum, sepulchrum pro thalamo, & pro nuptijs funus amici familiarisque parabunt. Ea cum Synorix audisset, & iam uisceribus inhaerens uenenum sentiret, primo quidem cursum conscendit, agitatione atque concussu uenenum e corpore se depulsurum existimans: uerum sibi diutius consistere ob dolorem non potens, lectica se circumferri iussit, neque ita multo post e uita migravit. At Camma magnam noctis partem contra uenenum uim reluctata, ubi defunctum Synorigem audiuit, prompto atque alacri animo decessit.

STRATONICA. XX.

Praebuit insuper Galatia Stratonica Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis uxores, memoratu sane dignas mulieres. Quarum Stratonica cum se filijs, qui uiro succederent, carere, idque non uiri, sed sui uitio euenire animaduertit, persuasit uiro, ut ex quacumque posset muliere procreatos filios sibi supponeret. Tum Deiotarus mulieris prudentiam admiratus, eius consilij obtemperare non recusauit. Ipsa igitur ex ancillis uirginem praestantem forma Electram nomine deligens, ut Deiotaro coniungeretur effecit, atque ex ea progenitos filios suscipiens tanquam legitimos ingenuis liberaliterque summa cum beneuolentia educauit.

CHIOMARA. XXI.

Ex eadem quoque Galatia & Chiomara orta est Ortiagontis uxor, per id temporis capta, quo Romani Galatas, qui in Asia sunt, bello superauerunt. Hanc Tribunus quidam in diuidenda praeda sortitus, ut plerumque militarium hominum fert consuetudo, uitauit. Is erat cum propensus ad libidinem, tum uero pecuniae auarissimus, ut facile avaritia libidinem superaret. Igitur cum Chiomarae affines multum auri pro ipsa redimenda pollicerentur, Tribunus diligentissime mulierem obseruabat. Fortem autem fluxius locum, in quo

Chiomare cognati aderant, & Romanorū castra medius interfluebat: hunc postq̄ illi promissum redemptionis præmiū afferentes transgressi sunt, iamq̄ ea recepta domū remearent, ipsa seruorū quidam iubet, ut Romanū, qui eam salutandi gratia usq̄ ad fluuiū proferebatur, interficeret. Cumq̄ eius mandatis seruus obtemperans captata opportunitate Tribunum occidisset, ipsa defectū à cadauere caput proprijs uestib, inuoluens, unā cum suis domū remeauit: utq̄ primū in uiri conspectū peruenit, laxato sinu caput quod gestabat ante illius pedes effudit. Cumq̄ illi rei nouitate ac magnitudine percussus mulierē in terrogaret, num fidem seruare præclarū arbitraret: Sanē, inquit illa: uerū hoc longē, ut opinor, præclarus est, unum duntaxat ex his qui mecum concubuerint uiuere. Cum hac Polybius in Sardis se collocutū esse dicit, & animū ac prudentiam eius admiratū. Sed aliud quoq̄ eadem prouincia scribendū præstat argumentū. Nam cum Mithridates ad L X. ex Galatarum optimatibus, simulata amicitia causa, Pergamum accersisset, asperē deinde superbēq̄ illos exagitans, uehementer eorum contra se animos irritasset, regis iniurias haudquaquam æquo animo tolerantium, erat inter Galatas Toreadorax, uir & procero robustoq̄ corpore, & animi audacia ac fortitudine præstās, qui negotium cōcedentibus reliquis susceperat, ut Mithridatem ex gymnasio, ubi iuri dicendo consistere consueuerat, abreptum, in fossam, quæ non procul inde aberat, præcipitaret. Fortē eo die cum Mithridates ad gymnasium uenire nollet, Galatas domū ad se uenire iubet: eos Toreadorax hortatur, ut cum in unum cōgressi fuerint, omnes impetu facto regem trucident. Verū id cōsiliū Mithridatē minimē latuit, cum ex eorum numero quidam rem omnē ad regem detulisset. Quapropter ingenti iracundia percitus rex, singulatim Galatas licitoribus mandandos tradidit. Nec ita multo post sibi uenit in mentē, esse in illorū numero adolescentem cum nobilitate insignē, tum forma & ætatis flore omnium qui apud se essent præstantissimū. Eius igitur miseratione cōmotus ægrē admodum ferebat, quod ipsum quoq̄ iussisset interfici. Et quanq̄ de eo iam sumptum supplicii arbitratur, aliquos tamen dimisit, qui, si uiuentē adhuc nacti essent, eum morti subtraherent: huic Vepolitano nomen erat, & casu quodam euenerat, ut is, quando cōprehensus fuit, egregiam uestem miroq̄ opere elaboratam indutus esset. Hanc igitur puram atq̄ incruentam licitor habere cupiens, cum in spoliando iuene esset occupatus, nūcios procul à rege missos effuso cursu ad se uenientes, & nomine Vepolitani appellantes, est conspicatus. Itaq̄ quæ pluribus exitij causa foret esse auaritia, Vepolitano insperatam salutē attulit. Inter hæc Toreadorax occisus regis iussu inhumatus iacebat, neq̄ ad eum sepeliendum amicorum quicquam audebat accedere: uerū Pergamena mulier, quam ob eximiam pulchritudinē Toreadorax adamauerat, summum discrimen subire ausa, acceptum corpus, & quibuscunq̄ poterat ornamentis decoratum, sepelire parabat. Quod ubi regij custodes animaduertē, comprehensam mulierem ad regem adducunt: qui eius pulchritudine non nihil cōmotus, eiusq̄ simplicitatē ac fidem admirans, ubi amorē huius rei causam esse comperit, eam omni reatu absoluens incolumem abire iussit, eidemq̄ amati corpus ad sepulturam concedens, uestes aliosq̄ funere dignos ornatus ex propria suppellectile largitus est.

TIMOCLIA.

XXII.

Theagenes Thebanus eadem cum Epaminonda & Pelopida, cæterisq̄ optimatibus sentiēns de republica, in ea pugna qua pro cōmunibus Græciæ fortunis apud Chæroneam pugnatum est, cecidit, cum iam hostilem aciem quæ contra se steterat, profligatam uictor insequeret: is enim est qui præcipuū quæmpia ex hostibus persequens, cum ille, quonam usq̄ nos tandem persequeris clamitaret, Macedoniam usq̄ respondit. Huic mortuo soror superstes relicta, fratris uirtutem & propinquitatē egregijs operibus est testata, quanq̄ & ipsa fraternæ uirtutis fructū nō exiguū cepit, quod inde quantū ad ipsam pertinebat, cōmunes calamitates æquo animo toleraret. Nam postquam Thebis potius est Alexander, milites per omnem urbem prædabundi discurrētes, alius aliam, ut cuiq̄ fors obtulerat, partem diripiebat: fortē euenit, ut Timocliæ domum uir quidam impius atq̄ inhumanus, Thracum equitum præfectus, occuparet, qui regi & nomine & genere conueniens, moribus ab eodem uehementer dissidebat. Is Timocliæ neq̄ genus, neq̄ antea cæta uitæ pudicitia ueritus, ubi coenatus multo se uino ingurgitauit, Timocliam secum dormitum accersiri iubet: neq̄ illata iniuria contentus, inter loquendum diligentissimē, nunquid auri aut argenti defodisset, aut uspiā occultuisset, sciscitabat: ac partim minitādo, partim uxoris loco eam se habiturū pollicendo, quod cupiebat extorquere conabat. Illa uerū, ut erat ingenio præpta, oblatā ab aduersario occasione libenter arripiens: Vtinam, inquit,

A inquit, mori potius q̄ uiuere mihi ante hanc noctem cōtigisset: corpus enim ab omni contumelia intactum inuolutumq̄ seruallem: uerū te unum tutorem, dominū, uirū, ubi ita dijs uisum est, habitura, quæ tua iam sunt amplius te celare nō debeo: mihi enim iam nihil aliud, q̄ quod tibi libuerit, accidere posse cōspicio. quo pacto igitur se res habeat, accipe. Ego cum multū haberem cælati argenti, mundum quoq̄ muliebrem maximi precij, aut quoq̄ signati non parū, ubi urbem iam propemodū captam animaduerti, omnia proieci, uel ut uerius loquar, in puteo aqua carente deposui, idq̄ pauci admodū nouere. Est enim puteus operculo quodam desuper tectus, & multis undiq̄ circumseptus uepribus. Tu igitur illa fumens fortunatissimus euades: mihi uerū eadem illa pristina fortuna & domestici splendoris testimonium apud te afferent. Ea cum Macedo audisset, quoad illuc ferebat dies expectare non ualuit, & Timocliæ se ad monstratum locum deducere, atq̄ horti aditum, ne quis eō peruenire possit, claudere iubet. Ipse post hæc interiore duntaxat tunica indutus descendit in puteum, malo genio, & illata in Timocliam iniuria ultricibus eō ducentibus. Nam postquā illum iam ad fundum putei descendisse Timocliam animaduertit, multos & ipsa proprijs manibus lapides in puteum deuoluens, plures etiam ancillas eodem deijcere iubens, uirum tandem nequicq̄ auxilia implorantē lapidibus obrutum interemit. Ea res postq̄ Macedonibus comperta est, detractō ex puteo cadauere, cum iam rex per præconem edixisset, ne quis Thebanū ciuem auderet occidere, cōprehensam Timocliam ad regē ducunt, perpetrata ab ea cædis accusationē deferentes. Qui cum ex uultu atq̄ statura corporis, tum & incessus & morū grauitate, generosam quandam in ipsa dignitatem cōtemplaretur, primū quenam esset interrogauit. Ad quem ipsa constanter atq̄ interrito uultu respondens: Mihi, inquit, Theagenes frater fuit, qui imperator in Chæronia cōtra uos pro cōmuni Græcorū salute pugnans occubuit, ne nos ea, quibus nunc premimur, mala sustineremus. Ego uerū postquā nostro genere indigna pati sum coacta, nequaquam iam mortem abnuo: mihi enim mori longē melius est, quam noctem præterita similitē, nisi tu prohibeas, experiri. His auditis adstantiū pleriq̄ lachrymas cōtinere nō potuerunt. At Alexander nō se quidem miserari tali animo præditam mulierē inquiens, sed magis uirtutē ac prudentiā admirari, principibus militiæ edixit, ut cauerent, ne qua post hæc ingenuæ domui afferretur contumelia. Timocliam uerū, atq̄ omnes generis propinquitate ipsi coniunctos, incolumes, atq̄ ab omni clade intactos seruari præcepit.

ERYXONA.

XXIII.

Batti, cognomento Eudæmonis, filius fuit Arcesilaus, uir moribus haudquaquā patri similibus: nam uiuo etiam parente, cum pinnas & propugnacula quædam circa domum suam ædificare cœpisset, à patre prohibitus, ac insuper talento multatus est. Is itaq̄ post patris mortē, cum & suapte natura ferox esset, & Learcho scelestissimo atq̄ audacissimo uiro familiariter uteretur, ex rege sese in tyrannum permutauit. Verū Learchus insidias tyrannidi machinatus, optimū quēq̄ Cyrenensium ciuium aut morte, aut exilio damnabat, eius rei culpam omnē in Arcesilaum transferens. Tandem cum in letalem morbum Arcesilaus incidisset, Learchus marito echino in potione tradito, ipsum ad mortē compulit. Ipse uerū tyrannide occupata, eam Arcesilai filio seruare dicitabat. Verū puer, & quia pede altero claudicaret, & ob ætatis etiam imbecillitatem, non magni sanē à ciuibus existimabatur. Igitur studium omne in adolescentis matrē uertentes, summa charitate beneuolentiāq̄ ipsam colebant: quæ cum prudentia & amore erga uirum præcipuo habere tur, tum affinium clientumq̄ multitudine nō paruas in ciuitate uires habebat. Quibus de causis permotus Learchus, eius coniugium exposcens, filium Battum in adoptionē si sibi nupsisset, assumere pollicebatur, successorem post suam mortem in regno futurū. At Eryxona (id enim mulieri nomen erat) quasi & ipsa cōiugium exoptaret, fratres quid sibi esset agendum, cōsulare uelle dixit, eumq̄ ipsum adhortata est, ut rem cum fratribus cōmunicaret. Illi igitur dedita opera rem q̄ maximē in longum protrahentes, quod animo face re destinauerant præparabant. Inter hæc Eryxona, missa ad Learchū ancillula, nunciat fratres neq̄ connubio multū aduersari, neq̄ eidem palam assentiri: quod si fortē mutua consuetudinis facultas detur, fore ut cum non ultra iam obistere possint, facile ac libenter assentiantur. Igitur optimū sibi uideri, ut ipse noctu quando cūq̄ placuerit ad se ueniat: principio nanq̄ peracto, reliqua prosperē successura existimare. Erant hæc Learcho uehementer grata: cumq̄ mulieris amore flagraret, se ubi illa iusserit uenturū pollicetur. Atq̄ hæc omnia Polyarcho, qui inter fratres eius maior erat, autore mulier faciebat. Igitur statuto simul congregiendi tempore, Polyarchus adolescentes duos gladijs armatos in fororis

Auaritia ut mul-
tis exitij causa
est, sic quandoq̄
salutis.

Institia Ale-
xandri.

Cubiculo clanculum statuit, quorum parens non multo antea fuerat à Learcho interfectus. Inde ibi Learchus, uocante Eryxona, domum sine custodibus ullis ingressus est. Adolentes impetu facto multis confossum uulneribus interfecere, & cadauer per fenestras domus efficientes, Battum regis insignibus ornatum ad populum produxere, eoque in paterno regno constituto, pristinam reipub. formam Polyarchus Cyrenæis ciuibus reddidit. Erant per ea tempora Cyrenis milites permulti ab Amaside Aegyptiorum rege missi, quorum fide atque opera plurimum Learchus utebatur, magnumque per eos timorem ciuibus incusserat. Hi gesta rei nuncio ad Amasim missi, grauer Polyarchum & Eryxonam accusabant. Quapropter comotus Amasis bellum repente Cyrenæis meditabatur, uerum ob matris mortem occupatus, dum iustas illi exequias celebrat, bellum paulisper differre coactus est. Interea legatos ad Polyarchum mittit, quo animo in eum rex esset nuntiantes. Quorum uerbis comotus Polyarchus, purgatum sese ad Amasidem statuit proficisci. Eryxona quoque nunquam illum deserturam allerens, atque omne secum discrimen subire uolens, comitem fratri itineris addit. Tum eorum mater Critola, quam ætate iam grauis esset, quod utrunque miro amore diligeret, simul & ipsa itineris laborem suscepit. Erat magna mulieris eius apud omnes dignitas atque existimatio, cum propter egregias uirtutes suas, tum quod Batti, qui Felix cognominatus est, soror extiterat. Hi postquam in Aegyptum peruenere, omnes perpetratum ab eis facinus admirabantur. Amasis uero præcipue fortitudinem atque prudentiam Eryxonæ contemplatus, magnis ornatos muneribus, & regia liberalitate ac magnificentia profequutus, Cyrenas redire permisit.

X E N O C R I T A X X I I I I .

Nec minus profecto laudis meruisse uidentur, quæ à Cumæa Xenocrita aduersus Aristodemum tyrannum gesta sunt, quem nonnulli ob delicias Malacum, id est, mollem cognominatum arbitantes, procul à rei ueritate discedunt. Mollis enim apud barbaros cognomentum accepit, quod apud eos impuberem designat, eoque admodum adolefcens una cum æqualibus comatis adhuc in bello aduersus barbaros gesto præcipue claruit: nec tantum audacia & animi uigore in pugnando, quantum prudentia consilioque excellere uisus est. Itaque cum ciues omnes in admirationem sui conuertisset, magnam est apud illos autoritatem consequutus, & ab iisdem cum exercitu missus, ut Romanis ferret auxilium, quibus Tyrreni per id temporis ut Tarquinium Superbum in regnum restituerent, bellum intulerant. Ea cum diuturnior militia fuisset, haud facile dici potest quantum gratiæ apud eos qui secum militabant sibi comparauerit. Igitur ubi satis eos conciliasse existimauit, persuadet ut senatus autoritate defecta, optimates ac potentiores omnes ex urbe pellerent: quibus tandem perpetratis, non magno labore ciuitatis tyrannidem occupauit. Erat is libidine in mulieres, atque etiã ingenuos pueros supraque dici potest corruptissimus. Fertur enim masculos quidem adolentes in mulierum morem comatos, & auro, cæteroque mundo muliebri instructos, apud se habere consueuisse: mulieres uero & tonderi capita, & epheborum chlamydes, & breuissimas gestare tunicas cogebat: earumque multis cum deditus esset, unam tamen præ cæteris amabat Xenocritam, quam exulante patre domi relictam, nullis neque nuncijs, neque uerbis antea tentatam, repente ad se deduci iubet, magni ipsam muneris loco habituram existimans, si apud eum quocunque modo uersari posset. Verum hæc ingenuum puellæ animum haudquaquam fregerunt, grauerque ferebat, quod insponsata indotataque apud illum pro pellice uerfaretur. Non minus præterea quam qui tyranno insensissimi erant, patriæ libertatē exoptabat. Fortè euenit ut per id temporis Aristodemus opus arduum sanè maximique laboris, uerum nullius usus aut comoditatis futurum aggredere: ingenti enim fossa Cumæorum agrum circumdare statuit: quod non utilitatis cuiusquam, ut diximus, aut necessitatis gratia excogitaret, sed ut assiduo labore fatigatis ciuibus, nullius ocij aut cessationis occasionem daret: erat enim singulis certum mensura agri spatium definitum, quod effodere, atque indigestam humum alportare cogebantur. Consueuerat autem Xenocrita quandoque ab esset Aristodemus, uelato capite in secretiorem partem secedere. Talia igitur illo digresso facientem, adolescentium aliqui per iocum interrogarunt, cur unum duntaxat Aristodemum tanto perereuereretur, nec alijs hoc honoris deferret. Quibus illa serio, non ioco respondens, inquit, Quia solus ex Cumæis Aristodemus uir est. Hoc dictum animos omnium qui audierant pupugit: generosiores uero ad libertatis curam recuperandæ erexit. Fertur quoque, Xenocritam dicto illorum audito, grauer inquam miscentem subiecisse: Quam mallem & ipsa cum patre simul terrâ effodere atque alportare, quam in huiusmodi delictis summamque

Amaque potentia apud Aristodemum uersari. Quæ res magnopere coniuatorum animos confirmauit, quorum princeps Thymoteles erat. Igitur Xenocrita in regiam aditum præbente, inermem atque omni custodia uacuum tyrannum aggressi, nullo prohibente interfecerunt. Ita duplici mulieris uirtute Cumæorum ciuitas libertatem accepit: nam & prima eius recuperandæ curam cogitationemque iniicit, & ad opus perpetrandum contulit auxiliium. Quumque Cumæi ciues maximos honores afferre Xenocritæ pararent, illa omnibus neglectis unum duntaxat ab eis postulauit, ut sibi Aristodemi corpus liceret sepelire. Quo facile perlibenterque concessio, ciues sacerdotem Cereris ipsam constituere, non minus deæ sacerdotem, quam mulieri sacerdotij honorem gratum futurum arbitantes.

P Y T H E I V X O R .

X X V .

Pythei quoque uxorem, qui Xerxis temporibus claruit, prudentia probitateque insignè fuisse perhibent. Eius uir Pytheus, aurifodina inuenta, cupidè nimis, ac superflua quadam curiositate eiusmodi operi intentus, omnes in eo ciues occupatos habebat, cum alijs ad fodendum uteretur, alios consilando purgandoque fatigaret, quosdam uero ei quod iam paratum esset custodiendo præficeret. Omnibus igitur circa auri comparationem occupatis, cum aliud nihil agere cogitationemque iniicit, multique ob laboris magnitudinē perirent, cuncti uero tam multum in ea re studium improbant, mulieres facto agmine ad Pythei uxorem uenerunt, orantes, ut huic malo aliquod remedium imponeret. Ipsa mulieres benignè alloquuta, discedere ac bono animo esse iubet. Inde fabris, quibus ciuitas ob auri multitudinem abundabat, adhibitis, aureos panes, atque omnis generis cibaria ex auro fabrefieri mandauit, & ea præcipue quibus Pytheum delectari cognouerat. His diligenter studioque confectis, Pytheus, qui dies aliquot ab urbe abfuerat, domum rediit. Venienti itaque, & parari cenam postulanti, mulier auream mensam afferri iussit, in qua nihil quod elui *Coniuium dicitur.* esset appositum erat, sed omnia ex auro, ut antea diximus, fabrefacta. Ac primo quidem aspectu gauisus est Pytheus, mira arte singula elaborata conspiciens. Inde aspectu iam abundè satiatus, quicquid cibi afferre præcipiebat: uerum mulier cuncta quæ postulasset, ex auro composita iubebat apponi: cumque ille iracundia percitus esurire se uociferaretur, neque se aurum per id temporis amplius exposcere: Tu uero, inquit mulier, nullius rei præter hanc unam habendæ facultatem præbes: omnis enim uirorum cura, omnisque ars tuo iussu in parando auro uersatur, ut nemo iam agros colat, omnisque serendi, plantandi, ac nutriendi arbores diligentia perijt, dum in his fodendis ac perquirendis, quæ minime usui esse possunt, tuo iussu omnes sunt occupati, nec pauci etiã eiusdem rei causa moriantur. Hac oratione non medio critè comotus Pytheus, fodendi negotium haudquaquam penitus omitens, quintam duntaxat ciuium partem in opere cōtinuit, reliquos cum agriculturæ, tum cæteris artibus operam dare præcepit. Post hæc cum Xerxes in Græciã transire pararet, Pytheus egregiè instructum exercitum, & alia munera excellentissima mittens petebat à rege, ut ex pluribus quos habebat filijs, uni saltem uacationē militiæ concederet, qui eius sustentare senectutem, & quæ domi agenda essent, administrare posset. Verum indignatione atque iracundia percitus Xerxes, filium quem domi remanere petierat Pytheus, interfectum, ac membratim concisum, per castra iussit circumferri, & reliquos secum proficisci coegit, qui omnes in pugna perierunt. Quamobrem dolore confectus Pytheus, quod plerisque timidus & infans euenire consueuit, cum & mortem formidaret, & uitæ satietate atque odio teneretur, ut neque iam ultra uiuere uellet, nec tamen uitam auderet abijcere, miseram sanè delegit uiuendi rationem. Erat in ciuitate tumultus ingens, à quo non procul fluuius, quæ Pythopolitam incolæ appellant, præterfluebat: in eo cum Pytheus monumentum ædificasset, fluuij cursum ita ut tumuli radices attingeret deriuauit. Quibus peractis ipse monumentum ingressus, curaque omni & gubernatione ciuitatis penes uxorem relictâ, eidem ne quis monumentum ingrederetur cauere præcepit, utque singulis diebus paratâ cenam nauigio impositam mitteret, quoad priorem intra monumentum protractam conspexisset. Quod si nauigium cõteret integram habens præterisset, tunc se iam mortuum arbitraretur. Et is quidem eo pacto quod uitæ reliquum fuit miserabiliter duxit.

Mulier uero egregiè admodum regni cura suscepta, malorum finem ciuibus suis imposuit.

F I N I S .

OMPLVRIMI sunt, qui uetustissimas historias ob rerum præter opinionem gestarum admirationem, fictiones & fabulamenta esse existiment. Quamobrem cum multa posterioris temporis facinora similia obtigisse compererim, ea ipsa quæ Romanis temporibus acciderunt delegi; & præcis nouum simile adieci, eorumq; nomina qui literis illa memoriæ prodiderunt, scripta subiunxi.

De Dati, Cynegiro, &c. I.

Persarum præfectus, Datis nomine, cum tricenis centenis millibus militū Marathonē, qui in Attica campus est, irrumpens, cum ibi castra locasset, indigenis bellum indixit. Quocirca sprete Barbarorū multitudine, Athenienses quatuor creatis ducibus, Cynegiro, Polyzelo, Callimacho, & Miltiade, nouem militum millia eō mittunt. Collatis deinde signis cum Polyzelus quendam humana specie augustiorem conspexisset, cæcus amisso uisu factus est. Callimachus complurimis transfixus hastilibus, quantū uitam efflasset, stetit. Cynegirus inuectam Persarum nauim detinens utraq; manu, obtruncatur.

De Hasdrubale & Glauco. II.

Hasdrubal capta Sicilia, Romanis bellum indixit. Senatus itaq; Metellum imperatorem creat, qui uictorem inde reportauit exercitum. In eo bello L. Glauco, uir præcipua nobilitate, cum Hasdrubalis nauem detineret, utranq; manū amisit, uti scriptum reliquit Aristides Milesius primo rerum Sicularū, à quo materiā Dionysius Siculus accepit.

De Xerxe & Agesilao. III.

Xerxes bellum Græciæ illaturus, cum quingentis myriadibus militū penes Artemisium ancoras iecerat. Qua re perturbati Athenienses, Themistoclis fratrem, Agesilaum nomine, speculatorem miserunt, tametsi pater Neocles eum utranq; manū amisisse per quietem uidisset. Is itaq; inter Barbaros habitu Persico constitutus, quendam ex Xerxis stipatoribus, nomine Mardonium, interfecit: existimauerat enim eum Xerxem esse. Cum igitur à circumstantibus captus, ligatus ad regem deductus esset, eum ad Solis aram immolaturum offendit: in qua dexteram imponens, cum aliquandiu uim suppliciorū ne ullo quidem emisso suspirio tolerasset, è uinculis liberatus est, hac adiecta uoce: Huius generis Athenienses uniuersi sunt: quod si fidem non habes, læuam quoque iniiciam. Ea res cum Xerxi pauorem incussisset, seruari Agesilaum imperauit, quemadmodum in secundo rerum Persicarum Agatharchides Samius tradit.

De Mutio. IIII.

Porsena rex Tuscorum aduersus Romanos bellaturus trans Tyberim castra habebat, interceptaq; quæ Romam ferebatur annona, eos fame urgebat, Eam ob rem cōsulis patribus, Mutius ordinis patritij homo, quadringentos æquales à Consulibus accipiens, fluuium priuato traiecit habitu. Vbi cum stipatorē quendam necessaria ducis dispartientem uidisset, Porsenam ratus, hominem occidit. Ductus deinde ad regem, dexteram igni manum imposuit, doloresq; animose dissimulans, ac ridens, inquit: Solutus sum, tametsi nolis, barbare. Nos quadringentos esse scito, qui tuo in exercitu obuersamur, ut te nec tradamus. Tum rex terrore confectus pacem Romanis fecit, sicut quarto historiarū Aristides Milesius memoriæ mandauit.

De Argiuis & Lacedæmonijs. V.

Argiuis ac Lacedæmonijs de Thyreato agro disceptantib. Amphycitiones ut utriq; pugnam cōmitteret iudicauerunt, & uictori ager adiudicaret. Itaq; Lacedæmonij Othryadem, Argiui aut Therandriū imperatores creant. His deinde pugnantib. duo ex Argiuis, Agenor & Chromius, superstites uictoriā in urbem renunciant. Per summā postea quietē Othryades, qui superuixerat, semifractis innitens hastis, ex caelis scuta corripies trophæum erexit, ex proprio inscribens cruore: Ioui, in cuius potestate sunt trophæa. Dehinc orta utrinq; discordia, Amphycitiones cum respectatores aduentassent, palmā Lacedæmonijs adiudicant. Hæc ita gesta esse Chrysermus in tertio rerum Peloponnesiacarū cōmemorat.

De Romanis & Samnitibus. VI.

Romani contra Samnites bellum gerentes, Posthumium Albinum imperatorem faciunt, qui ad Caudinas furcas (is enim angustissimus locus est) insidijs circumuentus tres legiones amisit. Ipse etiam letali uulnere accepto cecidit. Nocte deinde concubia paululum

A paululum recepto spiritu, raptis ex interfectis hostibus clypeis trophæum erexit, tinctaq; cruore dextera titulum inscripsit: Romani de Samnitibus Ioui, in cuius potestate sunt trophæa. C. Marius deinde, cognomento Lamargus, imperator eō missus, cum ad locum aduentasset, uiso trophæo optimū cepit augurium, & Marte collato regem captum Romā uictor transmisit, ut tertio Italicarum rerum Aristides Milesius scripsit.

De Leonida. VII.

Persis in terram Græciam cum myriadibus quingentis aduentantibus, Leonidas unā cum trecentis à Lacedæmonijs eō missus est. Et cum epularetur, multitudo Barbarorum incumbit: quos ut Leonidas cōspexit, Prandete, inquit, cōmilitones tanquam apud inferos cœnaturi. Dehinc facto in Barbaros impetu, multis confossus telis peruenit ad Xerxem, eiq; coronam abstulit. Quo mortuo Xerxes cor eius excidens pilosum inuenit. Hæc Aristides primo rerum Persicarum libro.

De Fabio Maximo. VIII.

Romani bello, quod contra Pœnos gerebant, trecentos duce Fabio Maximo miserunt. Collatis manibus cunctos amisit. Ipse mortifero accepto uulnere, in Annibalem uehementi cursu concitatus, ablato ei diademate prope eum oppetit. Aristides Milesius ita factum esse testis est.

De Mida & Anchuro. IX.

Circa Celænon, Phrygiæ oppidum, terræ hiatus cum aqua domos cōplures ipsis cum mortalibus absorpsit in profundum. Midas rex oraculo monitus, ut res eō preciosissimas conijceret, ita enim futurum ut terra coiret, auro & argento iniecto, nihil opis attulit. Anchurus regis filius cum nihil in uita, humana preciosius anima secum ipse uersasset, datis genitori complexibus, & Timotheæ uxori, equum ascendit, inq; hiantem locū concitatus est. Postquam in unum terra redijt, auream Iouis Idæi aram eo in loco dedicauit. Hæc ara quotannis eo tempore quo hiatus factus fuit, in lapidem mutatur. Eo uero tempore præterito, aurea conspicitur. Huius rei testis est Callisthenes secundo Metamorph.

De Curtio. X.

TYberis per mediū fluens forum, ob Iouis iram magno dirupto aggere, permultas demersit ædes. Accepto mox oraculo, id definire posse didicerūt, si preciosissimū quiddam illuc inijcerent. Cæteris aurū atq; argentū inijcientibus, Curtius insignis adolescens cum preciosissimam hominis animam intelligeret, sese in hiantem terram coniecit eques, suosq; ex calamitate saluos reddidit. Aristides in undecimo Italicarum rerum refert.

De Amphiarao. XI.

CVM duces, qui Polynicem secuti sunt, conuiuium agerent, quædam aquila descendens hastam Amphiarai in sublime tulit, moxq; dimisit: ea autem humi fixa in laurū uersa est. Quo in loco cum postridie dimicaret, Amphiarao unā cum curru absorptus est: ibiq; oppidum hac etiam ætate uocatur Harma, id est, currus. Id apud Thrissimachum tertio ædificiorum libro scriptum est.

De Paulo Aemilio, & Valerio Torquato. XII.

Romani aduersus Pyrrhū Epirotarū regem bellum gerebant. Tum Paulus Aemilius responsim accepit ex oraculo, uictoriā reportaturū, si aram eō in loco ædificaret, ubi insignem cum curru hominē demersum aspiceret. Post tres demū dies Valerius Torquatus per somnum sacerdotis insignia se assumpsisse conspicatus, nam augurali scientia præditus erat, educto exercitu, & multis antè à se interfectis, à terra absorptus est. Tum Aemilius structa ibidem ara uictor euasit: ex qua uictoria centū sexaginta turres gestantes elephantos Romā misit. Quo autem tempore superatus est Pyrrhus, ex ara ipsa eduntur oracula. Ita Critolaus tertio rerum Epiroticarum meminit.

De Hercule. XIII.

Hercules florētī adhuc ætate regē Eubœæ Pyrachmen bellū Bœotijs inferentē uicit, uictumq; pullis equinis ita alligauit, ut in duas dispertiret partes, insepultusq; iaceret. Locus adhuc Pyrachmæ pulli uocatur. Est autē penes Heraclīū fluuium, ubi potantibus equis hinnitus emittitur, quemadmodum tertio de fluminibus libro traditum est.

De Tullo Hostilio, & Metio Suffetio. XIII.

TVllus Hostilius rex Romanorum cum Metio Suffetio Albanorum rege bellum ha-

Pulli Pyrachmæ.

Cebat, in quo praelium saepenumero distulit, eoq; aliquando superato Albani ad epulas sese conuertunt. Epulantes adoritur, captumq; regem duobus alligans pullis discepit, ut Alexarchus tertio rerum Italicarum autor est.

De Philippo Lusco effecto.

xv.

Philippus cum Methonem & Olynthum diripere cuperet, summis uiribus Sandanum fluuium transire conabatur. Qua in re Aster Olynthius telum Philippo immisit in oculum, his uerbis inscriptum: Aster Philippo mortiferum mittit telum: Philippus amisso oculo saluus ad suos rediens enatat. Haec quidem Callisthenes tertio rerum Macedonicarum tradit.

De Coclite.

xvi.

Porsena rex Tuscorum bellum Romanis inferens trans Tyberim metatus est castra, ubi intercepta annona Romanos fame domabat. Horatius Cocles imperator creatus potestatem publicam occupat, ut barbarorum copiis transitum inhiberet. Cum autem a barbarorum multitudine premeretur, militibus quos secum habebat, ut pontem publicum incidere imperauit: quae res transire uolentes Tuscos cohibuit. Cumq; se in fluuium deiecisset, oculum telo sauciis enatauit ad suos. Haec quidem Theotimus secundo rerum Italicarum refert.

De Althaea & Meleagro.

xvii.

Oeneus ex Althaea Thestij filia Meleagrum suscepit. Verum idem ob fructuum fertilitatem dijs sacra faciens, solam Dianam praeterijt, quae immisso apro Calydonio illum ulta est. Itaq; Meleager ad occidendum aprum, a patre cum multis Graeciae principibus missus est, inter quos & Atalanta Schoenei Arcadium regis filia fuit. Haec cum prima aprum uulnerasset, id honoris ab occisore illius Meleagro tulit, ut capite & exuuiis eius ab ipso donaretur. At cum hoc indignè ferrent fratres matris Meleagri, Plexippus & Toxeus, & munus illi auferret, ambo a Meleagro occisi sunt. Quia de causa irata filio mater, stipitem fatalem recens nato Meleagro a Parcis igni impositum, & haecenus ab ipsa seruatum ac reconditum, ut qui uitam ac necem filij contineret, illam si duraret, hanc si in ignem mitteretur, ultro exussit, atq; ita filium peremit. Mars autem cum Althaea concubuit, genuitq; Meleagrum, uelut Euripides in Meleagro scripsit.

De Septimio Mamercus, & Syluia.

xviii.

Septimius Mamercus Syluia sibi matrimonio copulata, uenationi non infrequens inscumbat. Illam autem recens nuptam Mars in pastoris habitu uiolenter grauidam effecit, ac seipse quinam foret patefecit: deditq; hastam, in qua eius qui nasceretur inesse genitum assereret. Peperit itaq; Septimium Tuscinum. Caeterum Mamercus dijs ob fructuum ubertatem sacrificans, unam neglexit Cererem: quae ob id aprum immisit. Venatorum igitur collecta manu, hunc leto dedit Mamercus, caputq; & exuuias missum iri desponsatae uxori curauit. Scimbrates autem & Muthias materni fratres puellae illa abstulerunt. Indignatus ille, infensq; ferens, cognatos occidit: mater uero hastam cremauit, uelut Menylus in tertio rerum Italicarum tradit.

De Telamone & Aiace.

xix.

Telamon Aeaci Endeidem corrupit, profectus in Euboeam, & noctu aufugit. Cumq; sensisset pater, ciuium aliquem suspicatus, puellam in mare deiciendam stipatorum cuidam mandat. Hic misertus uendidit. Salamina autem nauae appulsa, puellam sibi Telamon comparauit, ex qua suscipitur Ajax, ut Aretades Cnidius in secundo Insularum scriptum reliquit.

De L. Troscio, & Florentia Contrusci matre.

xx.

Lucius Troscius ex Patride filiam, nomine Florentiam, sustulit, quam Romanus Calpurnius compressisse fertur. Hanc autem pater cuidam de satellitio suo submergendam tradidit. Verum puella cum misericordiam a stipatore sibi promeruisset, Calpurnio fortetortuna in Italiam nauae appulso uenditur, non adeo post Contruscum enixa.

De Pausania & Agefilao.

xxi.

Perlis Graeciam discursationibus ac praedis infestantibus, Pausanias Lacedaemoniorum imperator quinquaginta auri talenta, ut Spartam proderet, a Xerxe acceperat. Quod ubi deprehensum est, pater Agefilao usq; ad Chalciocae Palladis templum filium infectatus, cocto latere ita templi fores obstruxit, ut eum inedia consumperit: mater autem insepultum

A insepultum eiecit, quem admodum Chrysermus historiarum secundo refert.

De Publio Decio, & Cassio Bruto.

xxii.

Bellum Romanis aduersus Latinos erat, in eo ducem P. Decium creant. Quidam patritio genere, caeterum inops adolescens, Cassius Brutus nomine, dicta mercede portas aperire uolebat. Verum deprehensus ad auxiliare Palladis templum cofugit. Eius pater Cassius signifer, oclusis foribus necatum fame iuuenem insepultum eiecit, quem admodum Clytonymus in rerum Italicarum libro nono tradit.

De Dario Ariobarzane.

xxiii.

Darius rex Persarum apud fluuium Granicum cum Alexandro colligens, amissis Sarapis septem & falcatis curribus duobus & quingentis, altera die praedium initurus erat. Ariobarzanes autem filius erga Alexandrum misericordia commotus, patrem interficere pollicitus est. Quia re indignatus Darius, filio caput abscidit. quod Aretades Cnidius in tertio rerum Macedonicarum testatur.

De Iunio Bruto, & filijs eius.

xxiiii.

Brutus eiecit Tarquinio Superbo, consul una omnium uoce creatus est. Ille enim imperiose nimis ac tyrannice in regno uersabatur. Expulsus itaque sese recepit ad Tuscos, quorum ope cum bellum Romanis inferret, filij Brutum proderi uoluerunt: quare Brutus natis caput abscidit. Id Aristides Milesius in rebus Italicis testatur.

De Epaminonda, & Stefibroto eius filio.

xxv.

Thebanorum dux Epaminondas aduersus Lacedaemonios belligerabat. Instante igitur deligendorum magistratum die, relicto in exercitu filio Stefibroto, cum ei ne pugnet imperasset, uenit in patriam. Lacedaemonij ut absentem Epaminonda intelligunt, adolescentem conuicijs, ut imbellem & effeminatum, lacessunt. At ille grauiter ferens, patrum immemor praceptorum martem contulit, uictoriamq; reportauit. Quod ubi pater accepit, indignatus, corona imposita ceruicem secari iussit: sicuti in tertio rerum Thebanarum Ctesiphon scribit.

De Manlio & eius filio.

xxvi.

Romani bellum aduersus Samnites habentes, Manlium cognomento Imperiosum, imperatorem creant. Qui postmodum comitijs Consularibus profectus in urbem, filio ne manum conferat imperat. Id ubi Samnites perdidicere, iuuenem contumelijs adorti nihili pendunt. Quibus commotus adolescens, fuso hoste uictor in castra redijt: quare Manlius natum securi percuti iussit, sicut Aristides Milesius scribit.

De Hercule & Iole.

xxvii.

Hercules ab Iole conubio reiectus Oechaliam diripuit, Iole sese e muro deiecit. Contigit autem, ut cum uehemens uentus amictum quasi sinum inflasset, illa sa descenderit. Ita scriptum est a Nicia Maleota.

De Torquato & Clusia.

xxviii.

In bello, quod cum Tusco gerebatur a Romanis, Valerius Torquatus imperator cum regis filiam, Clusiam nomine, uidisset, uxorem a Tusco petijt, quam minime consecutus oppidum diripuit. Clusia sese e turri deiciens, tumefactis uestibus uento (ita enim suggerente Venere factum esse creditur) sospes ad terram delata est. Eam cum postmodum imperator uiolasset, publico decreto, refragante nemine, in Corsicam in exilium missus est. Ea est adiacens Italiae insula. Ita scriptum est a Theophilo, libro Italicarum rerum tertio.

De Metello & Metella eius filia, item de Iphigenia.

xxix.

Poenis ac Siculis focia aduersus Romanos arma parantibus, Metellus imperator omnibus dijs, excepta duntaxat Vesta, sacrificium fecit. Quae cum aduersos classi uentos immisisset, C. Iulius uates eos cessaturos dixit, si antea filiam immolasset. Ille urgentibus rebus filiam Metellam immolaturus adduxit: Dea uero adolescentem miserata, buculam supposuit, puellamq; ad Lamusium deferens, sacerdotem eius, qui in eo loco colitur, Draconis fecit. Sic in tertio rerum Italicarum a Pythocle proditum est. Idem de Iphigenia in Aulide Boeotiae factum esse Meryllus primo Boeotiorum gestorum commemorat.

De Brenno, & puella plebeia.

xxx.

Brennus rex Gallorum Asiam diripiens cum Ephesum aduentasset, plebeiam uirginem adamauit, quae & concubitum, & Ephesi proditorem pollicita est, si mundum

C sibi muliebrem, & manuū ornamenta traderet. Orans igitur milites, ut in auarissimæ uirginis sinum aurum quod gestabant immitterent, fecit ut sub magna uiauri uia obrueretur, sicuti primo rerum Gallicarum Clitophon scriptum reliquit.

De Tarpeia uirgine. XXXI.

Romanis bellum cōtra Albanos gerentibus, Tarpeia uirgo nobilis, Capitolij custos, sese in Tarpeium collem aditum tradituram esse Tatio promisit, si quæ ornatus gratia ferebant monilia mercedis loco sibi tradidissent. Id ubi decreuerunt, uiuentem illis obruerunt. Sic Aristides Milesius in libro rerum Italicarum factum affirmat.

De Tegeatis & Pheneatis. XXXII.

Tegeatæ ac Pheneatæ cum diutino sese bello afflixissent, demum uti pro summa rei tergemini fratres prælium in utroque mitterentur decernunt. Itaque Tegeata Rheximachi filios, Pheneatæ uero Deimoftrati promiserunt. Collato Marte duo ex Rheximachi liberis interfecti: tertius, nomine Critolaus, militari quadam astutia duobus fratribus superfuit. Nam cum fugam simularet, insectantes singulatim occidit. Eius aduentu cum populus uniuersus gratularetur, sola quidem soror Demodica nullam cepit lætitiā: perierat namque in eo prælio sponsus ipsius Pheneaticus. Quo indignatus Critolaus, sororem interfecit. Qui cum homicidij accerseretur, matris interuentu à crimine liber euasit. Hæc quidem Demaratus in secundo rerum Arcadicarum libro tradit.

De Curiatijs & Horatijs. XXXIII.

Belligerantibus aduersus Albanos Romanis, tergemini delecti propugnatores: ex Albanis quidem Curiatij, ex Romanis autem Horatij. Collato Marte Curiatij ex aduersarijs duos interficiunt. Qui superstes erat, simulatæ fugæ auxilio usus insectantes singulos necat. Quæ uictoria cum omnibus lætitiā attulisset, sola quidem soror minime cōgratulata est: Horatio: is enim Curiatium eius sponsum neci dederat: quocirca sororem occidit. Reus deinde cædis factus, patris precibus absolutus est. Hæc Aristides Milesius in Italicarum rerum libro.

De Ilo & palladio. XXXIII.

Cvm in Ilio Mineruæ templū arderet, Ilius cursu concitus, demissum cælo palladium cepit, statimque oculis captus est: haud enim mortaliū lumine cerni licet. Postmodū placata ira deæ, pristinum recuperauit aspectum, ut Dercyllus in ædificiorum lib. 1. refert.

De Metello & palladio. XXXV.

Metellus homo patritius suburbanū suum petens, cum cædentes se inuicem alis coruōs uidisset, augurij religione deterritus Romam reuertit, ubi Vestæ templum incensum conspicatus palladiū eripuit, statimque oculis captus est. Postmodum deæ ira placata, uisum recuperauit, ut refert Aristides Milesius in rerum Italicarum libro.

De Codro Atheniense. XXXVI.

In eo bello quod aduersus Athenienses Thraces gerebant, datum est eis oraculum, se uictores fore, modo à Codri cæde abstinerent. Codrus autem sumpto mendici habitu falcem tenens peruenit ad hostes: ubi quum quendam mactasset, ab altero interficitur. Quæ res Atheniensibus uictoriam reportauit. Huius rei autor est Socrates libro de Thracibus secundo.

De Publio Decio, & eius filio. XXXVII.

Publius Decius contra Albanos belligerans, in somnis monitus est, sese Romam Romanis adepturū, si mortem oppeteret. In medios igitur hostes irrumpens, hostes cum multis leto dedisset, interficitur. Idem filius Decius in bello Gallico pro salute publica occisus est. Huius rei autor est Aristides Milesius.

De Cyanippo & Cyane eius filia. XXXVIII.

Cyanippus natione Syracusanus, soli Baccho sacra facere neglexit. Iratus deus ebrietatem incussit, quæ tanta extitit, ut occurrentem in tenebris filiam Cyanem, quamque reluctante uiolarit. Ea uero anulum surripiens nutrici cōmendauit, ut uiolatoris indicium esset. Postmodum cum pestilentia urbem inuasisset, ex Pythio delatum est oraculū, ut impietatis auctor liberatoribus dijs immolaretur. Ignorantibus cunctis quid portenderet oraculum, conscia rerum Cyane tractum capillis patrem mactauit, seque ipsam insuper interfecit. Ita factum esse Dolitheus scribit tertio rerum Sicularum.

De

A *De Aruntio hydropota, & Medullina filia.* XXXIX.

Cvm Bacchanalia Romæ fierent, Aruntius à natiuitate hydropota, dei uires floccifaciens, illius ira ebrietate captus filiam Medullinam corrumpit obscuro quodam in loco. Ea uero dempto uiolatori anulo parentē agnouit. Cum maior annis facta esset, intellecto flagitio patrē inebriat, & coronatū ad Fulguris aram ducit, ibique fufis lachrymis uirginitatis insidiatorem mactauit. Ita factum scribit Aristides tertio rerum Italicarum.

De Erechtheo, & eius filia. XL.

Erechtheus bellum cum Eumolpo faciens, accepto responso sese uictorem futurum didicit, si filiam uictimam dijs faceret. Qua re uxori Praxitheæ cōmunicata, puellam cæcidit. Cuius rei Euripides in Erechtheo meminit.

De Mario & Calpurnia eius filia. XLI.

Marius Cimbrico bello profligatus, in somnio præmonitus est, uictoriam consecuturum, si prius dijs uictimam filiam, Calpurniam nomine, faceret. Patriæ igitur charitati natura postposita, eo facto uictoriam comparauit. Duæ adhuc hæc temporibus in Germania aræ sunt, quæ uictoriæ tempore tubarum clangorem edunt. Cuius rei Dorotheus quarto rerum Italicarum meminit.

De Cyanippo & eius uxore. XLII.

Cyanippus natione Theffalus frequentissimè uenatū ire consueuerat. Noua uero nupta ob magnam in syluis consuetudinem alterius mulieris concubitu suspicata, euntem Cyanippum pedetentim subsecuta est. Cumque inter densa delituisset arbuscula, rerum prestolabatur euentum. At ramis forte cōmotis feram adesse canes suspicantes, impetu facto amantissimam uiri puellam ut brutum animal dilaniarunt. Id uero insperatum adeo facinus cum Cyanippus inspexisset, mortem sibi consciiuit. Hæc Parthenius poeta.

De Aemilio, & eius uxore. XLIII.

A pud Sybarim Italiæ oppidum, spectatæ uenustatis adolescens Aemilius erat mirum in modum uenandi studiosus. Vxor autem nouella, cum in alterius puellæ complexus ipsum ire opinaretur, in saltus egressa delitescerebat. Cōquassatis autē arbusculis canes accurant, & ut feram discerpunt: adolescens sese ipse interfecit. Hæc Clytonymus secundo rerum Sybariticarum.

De Myrrha Cynaræ filia. XLIII.

Myrtha Cynaræ filia ob iram Veneris patris amore capta, amoris uim nutrici detexit. Ea dominū fraudibus induxit: uicinā enim quandam uirginē ipsius amoribus incensam esse inquit, ceterū uerecundia palam accedere nō audere. Quocirca Cynaras claustrum destinabat cōgressus. Olim autē quænā ea foret amasiola discere cōcupiscēs, quæsi to lumine cum eam uidisset, accepto ense procacissimā insectatur. At ea Veneris miseratione in sui nominis arborem mutata est, ut Theodorus in libro Metamorph. ait.

De Valeria, & Valerio eius patre. XLV.

Valeria Tusculanaria ob iram Veneris Valeriū patrē deperibat, remque nutrici cōmunicat: quæ dolis subiens herum, puellam quandam ex uicinis eum adamare inquit, quæ aspectū eius apertumque concubitu uereat. Aliquando pater postmodū debacchatus lumen petijt. Nutrix uero præueniens fugiensque sese præcipitauit. Filia quoque inde euadens peperit Syllanum, quem Græci Aegipanem uocant. Pater quoque Valerius dolore affectus sese dedit in præcipitium, ut Aristides Milesius tertio rerum Italicarum ait.

De Diomede & Callirhoë Lyci filia. XLVI.

Drepta Troia Diomedes in Libyam tempestate deiectus est, ubi Lycus rex hospites Martij patri immolare consueuerat. Callirhoë uero filia illius amore capta patrē prodidit, Diomedemque uinculis saluum emisit. At ille spreto salutis auctore enauigat: ea uitā laqueo finiuit. Id Iubas rerum Africanarum libro tertio scriptum reliquit.

De Calpurnio Crasso, & Byfalia Massyli regis filia. XLVII.

Calpurnius Crassus, patritij generis homo, in expeditionem Reguli socius in Massylos, ut munitissimū castellum Garatium diriperet missus est: ubi in hostiū potestate redactus Saturno immolandus destinatur. Byfalia regis filia iuuenem adamatū patris à se pro diti uictorem fecit. Eo autem retrō abeunte, puella sibi ferro iugulum transuerberat. Ita Hesianax tertio rerum Libycarum scriptum reliquit.

G 2

C *De Priamo, Polydoro, & Polymnestore.* XLVIII.

Priamus filium Polydorum cum magno auri pondere ad generum Polymnestorem Thraciæ regem emisit. Hic autem, cum capiundæ ac diripiendæ urbis periculum instaret, necato puero aurum sibi adiudicat. Quæ quidem in loca cum aduētasset Hecuba, accitum uerūtius atq; artibus Polymnestorem, quasi aurum homini cōmendatura, suis & captiuarum manibus occæcauit. Hæc apud Euripidem tragicum scripta reperies.

De L. Imbrico, Rustio, & Val. Gestio. XLIX.

Spoliante Campanos Annibale, L. Imbricus filium Rustium magnis cum pecunijs pænes Valerium Gestium eius generum deposuit. Tandem cum in manus uictoris Capuam peruēnisse accepisset, Gestius ille avaritia stimulante naturæ iura trāsgressus, adolescentulum mastrat. Postea cum Imbricus per suburbanū deambularet, filij cadauer offendit. Quo circa accitū generū, ut occultos à se thesauros perdiceret, effosis oculis cruci affixit. Hoc apud Aristidem tertio rerum Italicarum inuenitur.

De Aeaco, Phoco, & Telamone. L.

Aeacus filium ex Psamatha, Phocum nomine, habebat, quem mirificè diligebat. In eum Telamon cum simultatē gereret, uenatum educit. Comparente deinde apro, Telamon missō in eum uenabulo Phocum confodit. Ob eius cædem à patre in exilium missum scribit Dorotheus primo Metamorphoseon.

De Maximo & eius filijs. LI.

Maximus duos habuit filios, Similium & Rhefum, ex quibus Rhefum Hameria enixa erat. Hic inter uenandum spontè occiso fratre, domum reuersus fortuitum fuisse euentum inquit, quod consilio perpetrarat. Pater ubi facti ueritatem agnouit, filium fecit extorrem, uelut Aristoteles tertio rerum Italicarum scribit.

De Aeolo, & Macareo filio & filia. LII.

Aeolus rex Tuscorū ex Amphithea filias sex, & mares totidem suscepit. Macareus omnium ætate minimus, unius amore in census eam uiolauit. Qua ex re conceptus infans rem prodidit. Pater itaq; filia mittit enfem, quo accepto ea rem flagitiosam intelligens necem sibi consciuit, idemq; paulò post Macareus fecit. Huius rei testis est Softratus secundo rerum Tuscanicarum.

De Papyrio patre & filio, ac Canulia filia. LIII.

Papyrius Tolucer ducta in matrimoniū Iulia pulchra, sex liberos, totidemq; foemini sexus filias ex ea genuit. Ex his qui natu maior erat Papyrius Romanus nomine, Canuliam nomine fororē adamatā grauidam fecit. Id ubi pater intellexit, filia milit enfem, quo se puella transfuerberans exiuit è uita. Idem Romanus facitauit. Huius facti testis est Chrylippus primo rerum Italicarum.

De Aristone & Onofceli ex asina filia. LIIII.

Ariston Aristonymus Ephesius, Demonstrati filius, genus muliebre perosus, cuidam se immiscuit asinae, quæ suo deinde tempore puellam specie honestissimam peperit, cui Onofceli nomen fuit. Hæc Aristoteles secundo mirabilium tradit.

De Fuluto Stello, & Hippona eius ex equa filia. LV.

Fluius Stellus mulierū odio equæ sese immiscuit, quæ deinde formosam admodum peperit puellam, & tempestiue quidem Hipponam appellarunt. Hoc Agesilaus tertio rerum Italicarum tradit.

De Sardiæ, & Smyrnæis, & ancillis Smyrnæis. LVI.

Sardiæ Smyrnæis belligerantes castris circa moenia positos legatos mittunt, se non tantè discessuros, quam uxores ad coitum cōcessissent. Cum igitur Smyrnæi magnum ex necessitate probrum perpessuri forent, ancilla quædam honesta facie ad herum Philarchum accurrens, Mittite, inquit, ancillas ornatu liberali. Quo facto, earum defatigati coitu capti sunt. Quamobrem etiā hoc tempore apud Smyrnæos festum agunt, quod Libertatem uocant, in quo ancillæ dominarum ornamenta gestāt, quemadmodum Dositheus tertio rerum Lydicarum perhibet.

De Atepomaro, & Romanorum ancillis. LVII.

Atepomarus Gallorum regulus Romanis belligerans, non antè se cessurum inquit, quam coniuges suas ad coitum exposuissent. Cæterum uerò cōsilio ancillarū seruas mittentes,

Amittentes, ut barbaros lassos incredibili sopore captos accipiūt, erumpentes in Gallos uictoriam reportarunt. Retana siquidem (hæc enim consilij autor extitit) per caprificum muros ascendens consulibus signum dederat. Ex eo autem facto dies festus institutus ancillarum appellatur, ut perhibet Aristides Milesius primo rerum Italicarum.

Dies festus ancillarum.

De bello Atheniensium contra Eumolpum, & Pyrandro. LVIII.

Athenienses bellum contra Eumolpum gerebant. Cum autem annonæ futura inopia uideretur, Pyrandro Quæstor urbanus triticum parcè suppeditans largitionem furripiebat. Populus igitur eum in prodicionis suspicionem deuo catum, saxis obruerūt: sicuti rerum Thraciæ tertio Callisthenes commemorat.

De Cinna. LIX.

Cum aduersus Gallos Romani bellum gererent, annonæq; caritas inualesceret, Cinna tritici largitionem furripiebat, regnum affectasse creditur, quocirca saxis obrutus est: sicuti tertio rerum Italicarum Aristides commemorat.

De Pisistrato, & eius filio Tlesimacho. LX.

Bello Peloponensiaco Pisistratus Orchomeniorū rex, cum nobilitatem odio insectare tur, plebis studiosus erat: quare in senatu eum necare decreuerunt. Discerptum igitur intra sinus condunt, ac solum emundant. Plebeia dehinc multitudo concepta suspicione in curiam aduolat. Regis filius ætate minor, nomine Tlesimachus, conscius conspirationis, ex curia turbam retraxit. Patrem enim supra mortalem speciem ad Pisæum montem magna uelocitate deferri cōmentus est: eaq; fraude plebem abduxit. Hæc in secundo rerum Peloponensiarum à Theophilo memoriæ prodita sunt.

De Romulo & eius nece, ac Procli figmento. LXI.

Senatus finitimis bellis implicatus, consuetā annonæ largitionē plebi subtraxit. Romulus indignatus plebi restituit, cōplures ex primoribus supplicio afficiens. Hi postmodum in senatu minutim obruncatū intra sinum condunt. Plebs igitur cum facibus ad curiam discursans, à Iulio Proclo reuocata est, cum eius orationi fidem habuisset. Is enim prius in ciuitate uir, se Romulū in mōte aspexisse dixit, qui humana augustior forma diuinitatē affectus erat. Hæc secundo rerum Italicarū ab Aristobulo memoriæ prodita sunt.

De Pelope, eius prole & uxore, quæ Chrylippum interemit. LXII.

Pelops Tantalus & Euryanassa filius, ducta in matrimoniū Hippodamia, duos ex ea liberos suscepit, Atreum & Thyestem, ex Danaide puella Chrylippū. Hunc longè magis quàm legitimos charū habebat Pelops. Hunc aliquando Laïus Thebanus adamatū rapuit. Quocirca captus à Thyeste & Atreo Laïus, benignè à Pelope tractatus est, quod filium amoris causa corripuerat. Hippodamia Thyestem Atreumq; inducere conabat, ut hi Chrylippum, perinde ac regnū insidijs appeteret, mastrarent: quibus negantibus Hippodamia manus cæde cōtaminat. Multa enim nocte sopito Laïo, educto eius ense Chrylippum confauciat, gladiumq; configit. Quo deuo catus in suspicionē Laïus, à Chrylippo semiuiuo quidē & uera fatenti est periculo liberatus. Pelops eo sepulturæ mandato, Hippodamiam fecit extorrem, uelut apud Dositheum in Pelopidarum libro scribitur.

De Hebio, eius prole, & coniuge Nuceria. LXIII.

Hebius ex uxore Nuceria duos creauit filios, cum spectata pulchritudine Firmū nomine ex liberta haberet, quem supra legitimos pater diligebat. Nuceria in priuignū maligno cōmota odio, in eius necem filios incendebat. Quod cum hi per pietatē abnuerent, ea cædem perpetrat. Multa enim nocte surrepto à stipatore gladio, dormientē adolescentē letali uulnere adoritur. Relicto ibidem ense, stipatori cædis suspicio iniecta est. Iuuenis autem prodita ueritate hominem saluum reddidit. Tum pater humato filio mulierem in exilium eiecit, uelut apud Dositheum tertio rerum Italicarum scribitur.

De Theseo, Hippolyto, & Phædra. LXIIII.

Theseus uerus Neptuni filius cum ex Amazone Hippolyta filium haberet Hippolytum, nouercā subinduxit Phædræ, Minois regis filiæ, quæ priuigni amore affecta, cōciliatricē misit nutricē. Ille uerò relicta Athenis Troezena profectus, uenationibus omne tempus cōsumebat. Procacissima foemina uoti cōpos minimè facta, contra pudicissimum adolescentē cōmentitias conficit literas, tum laqueo uitā finit. Re credita, Theseus ex Neptuno, filio necem exorat. Id enim erat ex paternis uotis tertium, Dehinc quum in

C littore in curru obuerfaretur, taurus immiffus à Neptuno equos adeo reddidit attonitos, ut Hippolytum difcerperint.

De Comminio, Gidica, & Comminij priuigni nece. LXV.

Comminius frater Laurentinus cum ex Aegeria nymphâ filium Comminiû haberet, Gidicam nouercam superinduxit: quæ cum priuignum deperiret, ab eo reiecta fufpendio fibi fpiritum interceptit, cõfictis à fe prius relictis epiftolis. Comminius perlectis calumnijs, fidem ob mulieris amorem adhibens, in deuectum in curru filium Neptunum inuocat. Is autem taurum equis oftentat, qui terrore concufsi iuuenem diftractum intere merunt. Dofitheus tertio rerum Italicarum autor est.

De peftilentia Lacedæmonis, & Helenæ liberatione. LXVI.

Cum peftilentia Lacedæmonē uexaret, ex Apolline relatum eft oraculum, finem mali fore, fi quotannis generofam quampiã uirginem immolarent. Dum fors Helena obtigiffet, & ducta effet ad aram, aquila quædam subito uolatu descendens, correptum ensem ad armenta detulit, & fupra iuuenecam pofuit. quæ res ut à uirginis cæde abftineretur caufa fuit. Ita factum Ariftodemus ait tertio collectarum fabularum.

De pefte Valeriorum, & Valeria eius liberatrice. LXVII.

Peftis Valerios inuaserat: quibus ex oraculo cõmonefactis, ceftaturum id malum, fi quotannis lunoni uirginē immolarent, eadem femper religione manente, in fortē uocata Valeria. Luperca, aquila deuolās ensem corripuit, & impofita foco uirgula cum malo, ensem iuuecæ penes tēplum pafcenti impofuit. Virgo igit̃ re intellecta, immolata iuuenca malleū arripuit, domumq; & ægrotos circumlufrans parcente ic̃tu feriebat: cumq; unicuiq; uale dixiffet, eos exuscitauit incolumes. Quocirca & hoc tempore myfterium illud fieri cõstat. Ita factum Ariftides decimonono rerum Italicarum ait.

De Philonomia Marte grauida, Lycasti & Parrhafij matre. LXVIII.

Philonomia Nyctimi & Arcadiæ filia, dum in uenationibus cum Diana uerfaretur, in Martem incidit, qui fumpta pafitoris forma grauidam mulierem fecit. Ea uerò gemelos enixa, patris metu in Erymanthū eiecit infantes, qui deorum prouidentia illæsi delati, ad cauam quandam quercum aguntur: ubi cum lupa quædam luftrum haberet, proprijs abiectis in fluentum catulis, infantibus ubera præbuit. Quod quidem Tyliplus pafitor confpicatus, fufceptos pueros educauit ut fuos, alterum quidem Lycastum, alterum uerò Parrhafium appellans. Hi deinde Arcadiæ regnum fufceffione confecuti funt. quorum autor eft Zopyrus Byzantius tertio hiftoriarum.

De Amulio, Ilia, Remo & Romulo. LXIX.

Amulius in fratrem Numitorē tyrannicè affectus, filium Aenitum cum in uenatione occidiffet, filiam Ilia Syluiã lunoni dedicauit, quæ grauida ex Marte facta gemelos ædidit. Re postmodum tyranno patefacta, is follicitus utrunque in Tyberis ripam demergendum abiecit. Hi cafu ad locum quempiam deferuntur, ubi nuper lupa partū æderat, quæ proprios abijciens catulos, infantes educauit. Id Fauftulus pafitor confpicatus pueros enutriuit, alterum quidem Remum, alterum uerò Romulum appellans, qui postea Romam condiderūt. quorum autor eft Ariftides Milefius in rerum Italicarum libro.

De Agamemnonis & Caffandræ cæde, & Orefte ultore. LXX.

Ilio capta, Agamemnon unã cum Caffandra maçtati funt. Filius autem Oreftes apud Strophium enutritus, postea patris interfectores fupplício affectit: ut à Pyran dro, quator rerum Peloponnefiacarum fcriptum eft.

De Fabio Fabriciano, eius uxore, & liberis. LXXI.

Fabius Fabricianus ex magni illius Fabij genere, capto Tufcio (ea eft primaria inter Samnites ciuitas) uictorofam Venerē, quæ fummo apud illos cultu habebatur, Romam mifit. Huius uxor Fabia cum fpeciofiffimo adolefcuntulo, nomine Petronio Valentino, adulteriū cõmittebat: quocirca redeuntem uirum dolofe obruncat. Fabia uerò Fabricianū filium infantē adhuc ex urgenti liberatū periculo, clàm emifit alendum. At ille cum ad ætatis uigorem perueniffet, matrem & adulterū obruncat. Senatus ne res illa Fabriciano fraudi effet decreuit: ut à Dofitheo tertio rerum Italicarum fcriptum eft.

De Bufiri ab Hercule cæfo. LXXII.

Bufiris ex Neptuno & Anippa Nili filia creatus, aduenas ficta quadam hospitalitate maçtatos,

A maçtatos immolabat. Occiforum tandem ultio ob deorum iram in autorem redijt. Hercules enim eum claua adortus interemit, ut Agathon Samius tradit.

De Fauno ab Hercule cæfo. LXXIII.

Hercules cum Geryonis boues per Italiam duceret, à Fauno rege fufceptus eft hofpicio, qui Mercurio natus patri hofpites immolabat. Is igitur Herculem inuadens interemptus eft, ut tradit Dercyllus tertio rerum Italicarum.

De Phalaride, & Perillo, ac uacca ærea. LXXIIII.

Phalaris impius Agrigentinarum tyrannus, aduentantes ad fe hofpites fupplício afficere & torquere solebat. Perillus in laborando ære faber egregius, uaccam ex ære cõfruxit, quam ad cõcremandos in ea hofpites tyranno donauit. At Phalaris duntaxat pro tempore iuftus factus, in eam coniecit artificem, quæ quoties inclusus gemitum æderet, mugitum referebat. Ita in fecundo de caulis fcriptum comperies.

De Aruntio Paterculo, equo æreo, & Aemilio Cenforino. LXXV.

Aegesta Siciliæ oppidum eft, ubi Aemilius Cenforinus crudeliffimus tyrannus erat. Hic fi quis noua quædam tormenta, & inufitatum cruciandi genus extruxiffet, præcipuis muneribus profequebatur. Quidam igitur Aruntius Paterculus nomine, equū ex ære fabricatum, ut in eo excrucianos inijceret, Aemilio donat. Ille autem tum deniq; primū ad æquitatis cogitationem conuerfus, muneris autorem primū intrufit, ut quam cæteris pœnam excogitarat, ipfe fubiret primus patereturq;: dehinc eum ex Tarpeio monte deiecit. Et qui fæua gerunt imperia, ab eo cognominati dicuntur Aemilij. Ita quarto rerum Italicarum apud Ariftidem fcriptum reperies.

De Eueno, & Marpiffa, & Apharetro. LXXVI.

Euenus Martis & Steropes filius ex Alcippa Oenomai filia in uxorem ducta, Marpiffam fufcepit filiam, quam uirginem accuratè feruabat. Cæterū Apharetus uifam rapuit, & ex regione profugit: pater autem fugientem insequēs cum prehendere nō poffet, in Lycormam fluiuum fe præcipitauit, prout primo rerum Italicarū Dofitheus refert.

De Anio, Salia eius filia, & Catheto &c. LXXVII.

Rex Tufcorum Anius egregia forma filiam habuit Saliam nomine, quam uirginem cuftodia præcipua tenebat. Cathetus nobiliffimus adolefcens, cum aliquando coludentem puellam afpexiffet, adamauit: utq; uim amoris continere nō potuit, raptam filiam Romam deduxit. Pater insequens cum raptorē prehendere non ualeat, Pareufiū in filiis fluiuum, ei nomen dedit: Anionem enim postmodum appellatum cõstat. Cathetus deinde ex Salia Latinum creauit & Salium, à quibus nobiliffimæ ortæ funt familiæ, prout Ariftides Milefius, & Alexander Polyhifto tertio rerum Italicarum tradunt.

De Hegefiftrato & Elæunte ab eo condita. LXXVIII.

Hegefiftratus Ephesius ob tribulis fui cædem exul, Delphos perueniens, quemnam locum incoleret deum confuluuit. Cui Phœbus refpondit, ubi faltantes uideret ruflicos oleaginis coronis ornatos. Itaq; profectus in Afiam, agricolas oleæ ramis coronatos faltare cernit, ubi condita urbe Elæuntem uocauit, ut Pythocles Samius tertio Georgico rum reliquit.

De Telegono, & Prænefte urbe. LXXIX.

Telegonus Vlyffis & Circes filius ad inueftigandum patrem dimiffus, deorū refponfis cõmonefactus eft, ut in eo loco urbem conderet, ubi faltantes cum coronis colonos cerneret. Itaq; profectus in Italiam, quodā loco fumma cum humanitate ruflicos faltare confpexit, prini, hoc eft, iliceis ramulis coronatos, ubi ædificatum oppidum ab ipfo facto Priniſtum appellauit. Verum Romani Præneſtum per paragogen uocitant, ut Ariftocles tertio rerum Italicarum fcriptum reliquit.

F I N I S.

G 4

Ad illustrium liberorum procreationem quae conserant.

VIDNAM est, quod de ingenuorum educatione liberorum dicere quispiam possit, quarumue rerum usu ij ad morum probitatem euasuri sint, eia consideremus. Ante omnia de ipsorum procreatione fortassis principium fecisse praestabit. Si quis igitur illustrium esse natorum pater optat, id ei proponendum arbitror, ut ne uilibus aut abiectis sese deuinciat mulieribus, quales meretrices sunt, aut pellices. Quibus enim ulla ex parte uel matre innata est macula, eos quoad uita supersit, indelenda quaedam ignobilitatis conuicia comitantur, quae increpare carperet uolentibus in promptu magnopere sunt. Sapiens nimirum is extitit poeta, quisquis infelices ait esse prognatos, cum nequaquam recte fundamenta sui generis iaciantur. Pulcher igitur libertatis ac licentiae thesaurus est, bonis procreatum esse parentibus: quae res his plurimi fieri debet, qui legitimam exoptant sobolem. At qui simulati, & numerorum instar ficti generis arrogantia, falli deprimique natura solet. Quocirca is rectissime cecinit poeta, qui huc in modum inquit: Sceleris parentum mens usquam sibi conscia, fortissimum quenque captiuum trahit uirum: quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt, quibus claris nasci parentibus obtigit. Eam ob causam filium Themistoclis Diophantum persape in multitudine dixisse ferunt, quicquid is expeteret ab Atheniensium populo, mox approbatum iri: nam quae ille uellet, & mater: & quae mater, & Themistocles: quae uero Themistocles, eadem & uniuersus Atheniensis populus. Dignissimum est eam animi magnitudinem collaudare Lacedaemoniorum, qui idcirco regem Archidamum pecunijs multatauere, quoniam pusilli corporis mulierem matrimonio capere passus erat, subinde dicentes, quod ille non reges, sed reginas eis edere cogitasset. Post haec deinceps dicatur, quod maiores nostri haud neglexisse uidentur. Quidnam illud est: ut qui se mulieribus generandae gratia sobolis admouet, hi omnino sobrijs, aut uino saltem modestissime delibato, congressum faciant. Quibus enim ex initio ut a genitoribus per ebrietatem seminarentur accidit, ij uini auidi, ac temulentissimi esse solent. Eapropter cum Diogenes quandam ex temulentia alienatae mentis adolescentulum desipere cerneret: Adolescentule, inquit, ebrius te seminauit pater. Et de genitura quidem haec tenus. At uero de ipsa iam degenda uita uidetur explicandum.

Ad operis alicuius perfectionem tria perquiri.

Generaliter equidem, quod de artibus ac scientijs dicere consueuimus, idem etiam de uirtute dicendum: Tria esse quae ad operis perfectionem rite obeundam concurrere oporteat, naturam, rationem, & consuetudinem. Rationem disciplinam uoco, consuetudinem uero exercitationem. Initium a disciplina, usus ab exercitio ac meditatione fiet. Ex omnibus autem absolutio comparabitur. Sin istorum pars ulla defecerit, necesse erit hanc claudam esse uirtutem. Caeca enim res est sine disciplina natura, & absque natura disciplina manca res existit. Imperfectum autem quiddam existit, si ambobus his careat exercitatio. Nam sicut in agrorum cultura bonam in primis esse tellurem oportet, tum serendi peritum agricolam, dehinc optima semina: eodem modo telluri naturam, agricolae praecceptorem, seminibus studiorum institutiones ac praeccepta conferes. Quae omnia in eorum animos conuenisse ac spirasse contenderim, quos uniuersi decantant, Pythagoram dico, Socratem, Platonem, & quisquis sempiternam consecutus est gloriam. Ingentis certe felicitatis & diuini fauoris est, si cui singula haec dijs contulerunt. Quod si quis haud idoneum existimat ingenium, posteaque doctrinam, & rectam ad uirtutem natum est exercitationem, ingentes naturae defectus, ut fieri potest, non remittere, magnam in modum, imo uero prorsus errare se sciat. Socordia enim naturae uires perimit, doctrina tollit ignauiam. Facilia quoque ipsos fugiunt negligentes. Difficilia uero cura & diligentia capessuntur. Quam expeditissima, quamque efficacis sedulitas pariter ac labor existat, compluribus in rebus facile, si conspexeris, discas. Aquarum enim guttae lapides cauant: ferrum & aes manu tactibus obturunt: carpentorum rotarum summis inflexa uiribus, haud ullo pacto pristinam reparare rectitudinem possunt: curuatas histrionum uirgas nullo dirigere modo licet: quin factus praeter naturam labor, naturae uim superauit. An haec duntaxat diligentiae potestatem indicant? Minime: imo uero & infinita cetera. Si quod fertile natura solum incuriae deditur, squallet incultum: quoque natura praestantius est, eodem magis si per ocium ac negligentiam omissum erit, perditur. Est ne quispiam infocundus, & supra modum asperior ager? At cultus generosos edidit fructus. Quam arbores sunt, quae datae neglectui non simul & torta pullulent, & steriles perstent: cum eadem rectum affecuta patrocinium fructuosae sint, & magnopere fertiles. Quae corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, mollitiem ac malam habitudinem non perit.

Aperit: Quae autem imbecilla adeo natura, quae per exercitationes atque certamina ad maximas non augetur uires: Qui uero equi a primis bene domiti annis, suis non obsequuntur fessioribus: Qui autem indomiti perstant, nonne ceruice durissimi, & animis feroces euaserunt? Et quid admirari caetera opus est, cum truculentissimas feras laboribus mitigari, mansuescereque plerumque cernamus? Bene Thesalus ille, qui cum interrogaret, quinam abiectissimi Thesalorum essent: Qui bellicarum quiete rerum agunt, inquit. Ecquid multis opus est uerbis? Consuetudo est, quae longaeua permaneat. Et si quis morales uirtutes, familiares appellarit, is non delinquere uideri potest. Quae in re unico usus exemplo, amplius de hisce rebus proluxiora enarrare desinam. Lycurgus ille Spartanorum legislator, geminos ex ipsidem parentibus catulos suscipiens, haud similibus educauit moribus. Alterum enim heluonem luxuriaque solutum, alterum indagine sagacem, & uenationibus idoneum reddidit. Postea cum aliquando Lacedaemonij unum in locum conuenissent: Ad parandam, inquit, uirtutem, uiri Lacedaemonij, ingens est momentum consuetudo, disciplina, doctrina, & uita institutio, quae uobis illico manifesta uehementer esse faciam. Duos subinde catulos adducens, cum ollam in medio, leporemque coram eis posuisset, alter quidem in leporem, alter in ollam magno erupit impetu. Cum autem Lacedaemonij nondum quidnam id sibi uellet coniectarent, aut quamobrem catulos ostentasset: hi ambo, dixit, isdem orti parentibus, caeterum diuersam uitae consuetudinem affecuti, alter gulosus, alter uenator euasere. De uita quidem ac consuetudine satis, consequens est ut de alimento dicatur.

Quam sit ingens momentum consuetudo, exemplo declaratur.

Oportet, ut mihi profecto uidetur, ut matres filios alant, eisque ubera porrigant, quoniam maiori cum charitate, & impensa magis diligentia nutriant, ut quae natos ex intimo, & ut dici solet, ex unguibus ament. Nutrices uero & alumnae suppositam quandam & adscriptitiam beneuolentiam habent, utpote mercedis gratia diligentes. Quod matres eos quos progenuerint, nutrire, alereque conueniat, ipsa etiam natura demonstrat: unicuique etiam animantium generi quae pariunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoque sapientem fuisse prouidentiam constat, quae duplices mulieribus mammis addidit, ut si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendum fontes haberent: praeterea ut maiorem in eos quos procreassent, amorem beneuolentiamque fouerent. Quod mediis si dius haud iniuria factum est: uictus enim cibique sodalium, quoddam beneuolentiae & amoris incrementum existit: nam & belluae, dum a socijs pastus auellunt, magnam praeseferre desiderium illorum uidentur. Danda igitur praesertim opera, ut matres, quemadmodum enarratum est, filios alant, ipsaeque ubera porrigant. Sin id facere nequierint, uel propter aduersam corporis ualitudinem (id namque impedimento esse poterit) uel propter liberorum aliorum studium gignendorum, alumnae ac nutrices non uiles equidem, aut aduentitias, uerum quam maxime idoneas, probasque suscipiendas esse censeo. Primum quidem moribus instructas patrijs. Sicut enim infantium membra simulac nati sunt, formari componique debent, ut recta, minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio apte concinneque fingere conueniet. Illa namque nouella aetas ad fingendum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dum molles adhuc extant, disciplinae melius instillantur. Difficilius autem quae dura sunt molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur ceris, ita & doctrinae, dum puerilis adhuc animus est, insculpuntur. Aptissime igitur diuinus ille Plato nutrices admonuisse uidetur, ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio stultitia, & corruptis imbuant moribus. Pulchre igitur Phocylides poeta monuit:

Alimentum quae filiis conueniat

Dum tener est gnatus generosos instrue mores. Illud etiam ne omittatur dignum est, ut pueros qui alumnis conuicturi ministraturi que sint, tales in primis inquiramus, ut bonis ueniant instituti moribus. Dehinc ut patrium sermonem, ac expedita pronuntiare uerba sciant, ne barbaris uocibus, aut deprauatis moribus intincti, aliquid ex his uitium reportent. Haud est ab re illud usitatum sermone prouerbium: Si claudus uicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare discas. Postquam peruentum eorum aetatis erit, ut iam paedagogis committi pueri debeant, hic ad eorum institutionem omnis habebitur diligentia, ne mancipijs, aut barbaris, aut perfidis, & inconstantibus, filios tradere se nesciant, cum irridenda uehementer hoc tempore multorum adsit consuetudo. Praestantes siquidem seruos nacti, hos quidem agri cultores designant, illos naucleros, alios mercatores, quosdam & domesticae rei dispensatores, alios foeneratores. At si quem temulentum, scurram, & ad omnem rem gerendam prorsus inutilem seruum repererint huius curae natos committunt. Frugi uero paedagogum talem natura esse oportet, qualis & Achillis paedagogus Phoenix erat, quem idcirco Peleus, ut est apud Homerum, Achillis

Curæ præfecisse dicitur, ut ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret atq; magister. Maximum omnium, longeq; primarium dicitur accedo. Inquirendi filijs præceptor, quorum uita nullis obnoxia criminibus, irreprehensibiles mores, & optimū experimentū. Honestatis enim fontem simul ac radicē esse liquet, legitimā consequi disciplinā. Ac ueluti coloni sepes arbusculis circumponunt, ita & æquissimi præceptores cōsona pueris instituta & admonitiones inferunt, unde rectissima morū germina pullulent. Nunc uerò respuendi nonnulli sunt genitores, qui priusquam ullam ex præceptoribus experiētiam sumpserint, hominibus aliquando improbis imperitisq; ac ignorantibus insignis, liberos cōmendant. Quod etsi per ignorantiam factum fuerit, ridiculū tamē nondum est. Illud autē extremae certē stultitię. Quidnam inquit? quidam enim, quanq; quibusdam dicentibus peritis, aliorum incertam improbitatemq; cognorint, eis tamen suos cōmendāt pueros. Nonnulli placidis eorum uicti blanditijs. Sunt tamen qui rogantiū amicorū gratiā tribuant. Qua in re simile quippiā faciunt, ut si quis ægroto laborās corpore, doctum ac salutiferū omittens medicum, ut amici gratiā inerat imperitū hominē deligat, a quo fortassis in perniciem detur: aut præstantissimo gubernatore dimisso, obsecrantibus, amicis probet insipientē & ignarū. Pro Iupiter, dijq; omnes, est ne paternæ quipsiā appellacionis, qui pluris obsecrantū gratiā, quam liberorū eruditionē faciat? Haud ab re, quod antiquus ille Crates dicere solebat, qui si licuisset, ubi in altissimam urbis partem conscendisset, se uociferaturum aiebat: Quorum ruitis homines, qui omne in cōparandis pecunijs uestrū studium facitis, filiorū uerò, quibus eas relinquitis, nullam sanē curam suscipitis? Quibus addendū esse cenfeo, quod hi patres haud aliter faciunt, quam qui magnam calceorū sedulitatem habent, cum interim pedem ipsum paruipendāt. Multi uerò sunt parentes, in quibus adeo numerorum amor pariter & filiorū odiū sæpenumero increuit, ut ne maiora impendant salaria, nullius existimationis homines eorum natis deligant, uilissimorū preciorū disciplinā insectantes. Ob quam rem Aristippus haud infulse, quin urbano plurimū sermone quēdam mentis inopem patrem carpsit. Quopiam enim ex eo percontante, quantam instruendi gratiā filij mercedē postularēt, mille drachmas dixit. Ille uerò, hercle, ait, permagnū postulat. Seruum enim cōparare mille drachmis possum: proinde, Duos, inquit, habebis seruos, & filium, & quem mercaberis. Et ut summam dicam, quonam modo absurdum nō est, nostros quod dextera cibos capiant, ita assuefecisse, ut si laeuam protendant, continuo increpemus: nullam autem facere prouidentiam, ut idoneas atq; legitimas audiant disciplinas? Quid autē his admirandis accidat patribus, postquā filios male nutrierint, maleq; instruxerint, dicere aggrediar. Nam cum sumpta uirili toga, salubrē ac bene institutū uiuendi ordinē aspernātes, ad immodestas atq; seruales sese præcipitarint uoluptates, tunc ita liberos erudisse pœnitent: cumq; nulla extat utilitas, sese ob illorū peccata discruciant. Hi enim assentatores parasitosq; recipiūt indecoros ac execrādos homines, & perniciosos uentutis euerfores: illi scorta, meretricesq; superbas atq; sumptuosas redimunt. Alij obnoxijs & exquiritis ferculis dies peragūt: quidā in alea, procaissimisq; sodalitijs uti naufragi demergunt. Nonnulli iuuenilib. sese magis applicātes malis, adulteria, libidinesq; cōplectunt, & unicā mortis uoluptatē magnificiūt. Verū enim uero hi, si cuiuspiam philosophi cōsuetudinē habuissent, haud talibus profectō rebus animū induxissent, quin id Diogenis præceptū didicissent, qui uerbo quidē grauitate, re autē uerē cōmonefaciens ait: Meretriciam ingredi domū, ut perdiscas quā nihil differant res preciosæ ab indignis. Et ut succincte dicam, uaticinari magis quā admonere iurē me existimans, unū in hac re primum, mediū atq; postremū esse uerticem asseuero, ut honesta uita regula & legitima sit eruditio. Hac esse quæ ad uirtutē ac beatitudinē plurimū ferant adiumentā. Cætera quidem bona humana quædam esse, pusillaq; & indigna quæ tantis insectemur studijs. Pulchra quidem mediūstidius est nobilitas, sed maiorum illud nostrorū bonum existit. Preciosa quidem diuitiæ: uerū ea est fortunæ possessio, cum eas & habentibus, ut usū euenit, auferat, & minimē sperantibus afferat. Magnæ insuper opes signum quoddam & facinorosis nota seruis & calumniatoribus iacent, quoties oculos sagittare, adoririq; concupierint: & quod maximū est, hæc quoq; sceleratissimis cōmunes hominibus sunt. Gloria uenusta quidem res est, sed incōstans minimēq; stabilis. Forma præcipuum quoddam, & pro qua uendicanda magnopere decertetur, at caduca paruocq; durans tempore. Preciosa quippe fanitas, uerū permutationi prorsus obnoxia. Amabiles sanē sunt uires, & in partem beatitudinis collocandæ, sed facile aut ægritudine, aut senectute contabescunt. Si quis omnino corporis robore gloriatur, sententia falli se discat. Humana siquidem uis præca-

*Omnia corporis
fortuneq; bona
instabilia.*

A præ cæteris pars quota extat animantibus? elephantibus, inquam, tauris atq; leonibus. Nostis autē in rebus sola & immortalis & diuina est eruditio. Ex uniuersis duobus humanæ naturæ perq; peculiaribus bona sunt, mens & sermo. Et mens quidem imperat, sermo autē obsequitur. Illam nullus fortunæ tollet incurfus, nulla calumniā distrahet, non ægritudo corrumpet, neq; senectus ullis affliget nocuentis. Sola mens est, quæ uetustate confecta repubescat, & cum reliqua omnia tempore diminuantur, scientia senectute augetur. Bellū singula torrentis instar trahens, & omnia ferens, solam doctrinam nequit eripere. Quocirca philosophum Stilponem illum Megarensem, memoratu dignum fecisse responsum autumo. Nam cum Demetrius captam urbem solo æquasset, Stilponem interrogauit, nunquid suorū quicq; amississet. Cui Stilpo: Haud equidem, inquit: bellum enim nulla ex uirtute spolia ducit. Concors huic & consentaneū illud Socratis uidetur esse respōsum. Nam cum Gorgias, ut arbitror, percontaretur, an Persarum regem felicem esse putaret: Nescio, inquit, quantū habeat uirtutis ac disciplinæ: perinde ac in hisce, non autem fortunæ bonis, persistat beatitudo. Cæterum quemadmodum nihil filiorum eruditione propensius & conducibilis faciundum esse moneo, ita incorrupta ac salubri eius uia insistere oportere dixerim, ut liberi à popularibus & plausorijis q; procul nugis abducantur. Nam multitudinē qui collibuerit, is sapientibus displiceat oportebit. Testimonio est Euripides, ita dicitans: Iners ego sum meos in uulgum uersus dare: Modicis uerò ac æqualibus sapientior. Et profectō qui peritis contempti sunt, si ad perorandum in multitudine magis idonei habentur. Qui enim ad turbulentiā gratiā & beneuolentiā plebis ineundam suā cōstituerint exercitia, eos ut plurimū prodigos, & uoluptatis auidos intueor: & iure quidem ac merito. Nam si quis ut uoluptatem alijs comparet, honestatē negligit, is certē rectas ac salubres rationes suis delectationibus antepone, aut pro uoluptuosis modesta sectari nullo modo poterit. Ad hæc, ne pueri dicant aut faciant quid ex tempore, cauendum erit. Quod enim inconsulto ac temerē dictum factūue sit, id pulchrū esse nequit, utq; in proverbio est. Difficilia honesta sunt. Impræmeditati quoq; sermones plurima leuitate in curiaq; referti, neq; unde sumendum exordij, neq; ubi terminandum facile conspiciant. Præter alia delicta, quibus extemporariē dicendū est, hi ad immoderatā quādam incidunt multiloquentiā. Considerata uerò meditatio orationē è congrua tragari mensura nō sinit. Periclem, ut accepimus, ad perorandum cōuocatum multoties populo, nequaquā obediuisse constat, quod imparatum se esse diceret. Eodem modo & eius in repub. amulador Demosthenes, cum ad cōsulendum accerferetur à populo, restitit: Non enim instructor sum, ait. Hanc nullo cum autore, mendacemq; traditionē esse fortasse quis dicit: uerū in oratione contra Midiam, cogitationis utilitatem palam adduxit, hunc in modum inquit: Ego, uiri Athenienses, considerasse me fateor, & quantū in me situm est, præmeditatum uehementer esse nō inficior. Miserandus enim certē forem, si ita tractatus ac affectus, sic accessisset ut quæ de hisce rebus oraturus sum, inconsiderata præterissem. Neq; uerò id nūc dico, ut sit omnino dicendi expedita præparatio reprobanda, aut quo minus ab his, qui eam rem dignē exequi possint, habenda sit exercitatio: sed hoc uelut pharmaci loco faciendum est, & usq; ad uirilem ætatē, nihil ex tempore dicendum cenfeo. At cum eloquendi uires radicem egerint, tunc ubi tempus aduocari, orandi libertatem impartire conueniet. Sicut enim qui longo tempore in uincula cōiecti fuerint, si posterior soluantur, ob diuturnā uinculorū consuetudinē ambulare nequeunt, quinimō claudis incedunt pedibus: ita & qui sermonē diutius adstrinxerint, si quādo loquendum extemplo fuerit, nihilominus eundem stylum interpretis obseruant. At si quis pueros ex tempore dicere sinat, extremae causam garrulitatis instituit. Miser quidam pictor, cum suam Apelli ostenderet imaginē, hanc modò pinxi, dixit. Cui Apelles: Et si taceas, inquit, hanc subito depictam esse intelligo: demiror autē quonam pacto nō plures huiuscemodi depinxeris. Et ut ad priorem materiā referatur oratio, sicuti theatralem ac tragicam, ita & depressam & humilem dicendi orationē euitandam, fugiendamq; prorsus admoneo. Tumidum nanq; orationis genus ciuile nequaquā est: tenue uerò nusquam mouet. Quemadmodū enim corpus non solum incolume, uerum etiam bonæ habitudinis esse oportet: ita & orationē non modo non ægram, sed etiam robustam esse conuenit. Nam quicquid tutum est, id solummodo collaudatur. Quod uerò cum periculo sit, id etiam admiratione prosequimur. Eandem quoque de animi dispositione sententiam habeo. Nam neq; temerarium, neque audacia prorsus exutum ac timidum esse decebit, cum illud quidem impudentiam, hoc autem seruillem afferat turpitudinē. Mediam autem in cunctis secare uiam, summæ & artis,

Virtus bello minime obnoxia.

Omnia difficilia pulchra.

Pueris, ut ex tempore quid dicat, nō permitteñdū.

Animi dispositio qualis esse debeat.

C & consonantia est. Adhuc cum de disciplina comemorem, de ipsa quid opiner differendum cenfeo. Sermonem uno contentum esse membro, non autem varijs distinctum esse clausulis, non paruum imperitiae ac dissonantiae signum facio. Id praeterea ad exercitationem fastidiosum, & falsum intolerandum arbitror. Vnicus namque canendi modus, & inuariatus personis actus, laborem simul ac fatietatem gignit. Amoenam uero usquequaque uarietas cum ceteris in rebus, tum uero in uocibus atque spectaculis. Ingenijs igitur adolescentibus, nihil uel auditu, uel spectatu debet omitti, imo nec is qui orbis disciplinarum appellatur. Verum haec perinde ac gustus gratia, uel in transcurso perdiscenda sunt: fieri autem nequit, ut in cunctis perfectionem assequantur. Antiquiorum autem primariamque, philosophiam esse dicant. Qua in re, mea coram ex similitudine quadam constituenta sententia. Nam sicuti complures nauigando urbes obire perpulchrum est, ita in praestantissima domicilia habere commodissimum ac preciosissimum. Urbanum profecto Bionem philosophum dicere solitum accepimus: Quemadmodum cum proci Penelopes congressum habere nequerent, eius se ancillis immiscebant: ita & qui philosophiam consequi non ualent, per ceteras nullius sane estimationis disciplinas, aridi semper & tenues in tabescunt. Quamobrem aliarum artium & scientiarum, uti principem, constituere philosophiam oportebit. Ad corporis quidem curam, duplicem scientiam humana excogitauit industria, medicinam dico atque gymnasticam: quarum altera sanitatem, altera bonam importat habitudinem. Animosum autem aegritudines atque languores sola est quae curet ac medeat philosophia. Per hanc enim & cum hac scire licet, quid honestum, quid turpe, quid iustum, quid summum, quid deligendum, quid fugiendum, quomodo parentibus, quomodo nato grandioribus, quomodo peregrinis, magistratibus, amicis, uxoribus, ac seruis utendum sit, utque deos ueneremur, parentes honoremus, seniores uereamur, legibus obtemperemus, magistratibus cedendum sit, amicos diligere oporteat, in mulieres seruare modestiam, charos habere liberos, minime sauire in seruos, & quod maximum est, in prospera fortuna successibus letitia non effundi, nec in aduersis casibus tristitia deprimi, nec omnino uoluptatibus esse deditos, nec ita per iracundiam affici ut belluarum animos induamus, quae ex omnibus philosophiae bonis antiquissima iudico. Generosi enim secundam ferre fortunam uiri officium est: sine inuidia uero, hominis bene instituti. Voluptates ratione superare, sapientis: iracundiam uincere non uilis profecto aut cuiusuis munus est uiri. Ceterum eos perfectos opinor esse homines, qui ciuiles cum philosophia potestates queant immiscere. Hos sibi gemina uendicare bona reor, ut scilicet eorum uita & ad communem omnium utilitatem in re publica ducatur, & summa cum tranquillitate nullis obiecta fluctibus per sapientiae studia uersaretur. Nam cum triplex uitae genus existat primum quidem actiuum, contemplatiuum alterum, tertium uoluptuosum, hoc sane dissolutum, & uoluptatis mancipium, belluarum est, & infimorum hominum. Actiuum autem, si philosophia caruerit, ineptum est, & magnis delictis inuoluitur. Speculatiuum, si ab actiuo se iungitur, prorsus inutile. Experiendum igitur pro uiribus, ut & publica conficiantur, & philosophia uendicetur, quemadmodum pro temporibus attine re uidebitur. Hunc in modum Pericles ciuilia tractauit officia: hunc in modum Archytas Tarentinus: hunc in modum Dion Syracusanus, & Thebanus Epaminondas, quorum utrumque Platonis constat fuisse discipulum. Circa disciplinam quid amplius immorari deceat, nescio, nisi quod praeter ea quae dicta sunt, conducibile, imo uero necessarium existit, ut ad adipsos antiquorum codices ne parum diligentes sint, uerum hi pro agricolarum more colligendi. Nam ita disciplina instrumentum, librorum usus est, & uelut a fonte scientiam conseruari contingit. Corporis certamina ut contemnantur, ne digna quidem extant: sed ad eius rei praecipuos, ut ad ipsa quantum sat erit elaborent, pueri dimittentur, quod & apta quaedam membrorum compositio simul & robur acquiratur. Bona enim in pueris corporis habitudo, bonae quoque senectutis fundamenta iacit. Sicut hyemi necessaria per serenitatem parare conuenit, ita & boni mores, & optimum ad senectutem uaticum modestia, in ipsa iuuentute reponent. Ad deo autem perinde ac in cella quadam reseruandus est corporis labor, ut ne fragiles, leuiterque cedentes, ad doctrinae studia fatigati succumbant. Hostes enim disciplinarum, ut a Platone dictum est, labores atque somni. Quid his tantum insisto, quin ad id quod dictum longe principalius est explicandum, summo ducar studio: Militaribus namque certaminibus pueros exercere conueniet, ut in faciendis hastis, tractandis arcibus, uenationibusque, magnopere contendant. Victores enim eorum quos bello deuicerint bona, sibi ipsi praemia esse proponunt. Bellum educatam in umbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus autem miles, bellicis affluetis certaminibus, pugiles, & fructas praesidio

Artium et scientiarum princeps philosophia.

Triplex uitae genus.

Hostes disciplinarum.

A propulsat acies. Quid agis? dicit quispiam: tu cum de ingenuorum educatione liberorum daturum te praecipua sponderis, postmodum inopes ac populares ita uideris praetermississe, ut solis institutione locupletibus exhibere cogites. Quibus occurrere haud certe difficile: ego namque hanc ipsam institutionem communem omnibus, acutilem esse maxime uelim. Verum si propria laborantes indigentia meis uti comonefactionibus nequierint, fortunam, non autem me consulentem accusent. Enitendum itaque pro uiribus, ut optima pueris, uel etiam ipsis pauperibus fiat educatio: sin minus, possibilibus saltem utendum erit. Et ista quidem, quae grauiter in sermone obijci poterat, adduxi, ut quae ad rectam iuuenum instructionem conferunt, deinceps adiungam. Illud igitur assero, ad honesta pueros exercitia non plagis aut uerberibus, sed monitis ac rationibus adduci oportere. Videntur enim ea magis seruos decere, quam liberos. Obtorpescunt enim, & ad labores sustinendos, nunc ob plagarum dolores, nunc ob contumelias, horrent. Liberalibus itaque pueris maiorem laudes ac uituperia, quam uerba, comodatam afferunt: illae enim ad honesta concitant, haec a turpitudine cohibent. Mixtum uero & alternis utendum erit obiurgationibus & laudibus. Et si quando exhilarati fuerint, obiurgationibus ad pudorem redigendi sunt, & rursus laudibus inde reuocandi: ipsi quoque imitandae nutrices erunt, quae ubi infantes lugere coegerint, uerba denuo ad eos solandos admouent. Cauendum autem erit, ne immodicis elati laudationibus intumescant, quoniam nimis demolliti laudibus franguntur. Plerosque iam ego patres uidi, quibus amor nimis ne amarent causa extitit. Quid igitur est quod dicere uelim, ut exemplo luculentior fiat oratio? nam cum hi festinent, ut filij in cunctis ocyus antecedant, immensos illis labores adiungunt, sub quibus defessi corrumpunt, & alioqui pondere molestiarum oppressi, doctrinam minus mansuetem percipiunt. Plantae enim cum modicis alantur aquis, quam multis suffocantur: eodem modo animus cum mediocri uegetetur labore, sub nimio demersus opprimitur. A continuis igitur laboribus danda quaedam pueris respiratio. Reminisci enim oportet, nostram omnem uitam in remissionem ac studium esse diuisam. Quo circa non uigiliam modo, uerum etiam somnum esse repertum: non bellum solum, sed & pacem: non hyemem, sed & tranquillitatem: non operosos, sed festos etiam dies: & ut generatim eloquar, laboris condimentum est otium. Idque non in animantibus modo, sed etiam in his quae anima carent, fieri conspicies. Arcus enim lyraeque remittimus, ut tendere possimus. Ac summum, corpus quidem indigentia & repleto, animus uero remissione atque labore conseruatur. Increpandi plerique merito sunt genitores, qui paedagogis atque praceptoribus filios ita committunt, ut quid hi discant, neque uideant, neque protinus audiant. Qua in re plus quam opus sit delinquant, cum ipsi paucos intra dies experimenta suscipere ac tentare debeant, non autem in mercenarij dispositione spem suam collocare. Nam & illi maiorem puerorum curam ac diligentiam facturi sunt, cum rationem ubique reddituros se foverent. Hoc in loco generosum illud lepidum est stabularij dictum, qui nulla alia ex re equum adeo pinguescere, quam regis oculo, dixit. Super omnia puerorum memoria exercenda consuecendaque: ea enim disciplinae quasi quaedam cella penaria est. Quamobrem memoriam esse matrem Musarum, traditur in fabulis. Quasi uero insinuent atque demostrent, nullam a natura rem tantum gignere ac nutrire, quantum memoriam posse. Illa igitur in utranque partem exercenda, siue si natura memores, siue contra obliuiosi fuerint. Naturae si quidem abundantiam corroborabimus, defectum uero supplebimus, tumque illis ceteros, istis seipos uincere continget. Praeclare enim apud Hesiodum:

Paruula si tentes superadiecisse pusillis,

Idque frequens peragas, magnus cumulatur aceruus.

Illud uero ne parentes lateat, memoratiam doctrinae partem non modo ad perdiscendum, uerum & ad ceteras uitae res non minimam conferre portionem: nam rerum gestarum memoria, ad futurorum consultationem exemplum quoddam extat. Praeterea filij a uerborum turpitudine retrahendi. Ut enim ait Democritus, actionis umbra existit oratio. Dehinc, ut ipsi colloquio faciles, & in obuijs copellandis suauis fiant, praeparandum erit. Nam sicuti graues in colloquio mores digna in se contrahunt odia, ita & pueri chari socijs reddentur, si quaesiti non pertinaces omnino, nullique cedentes extiterint. Non solum enim uincere, sed etiam uinci scire speciosum est, in his praesertim rebus, in quibus uictoria detrimentum parit. Extat huiusmodi Cadmea certe uictoria. Huius rei testem adducendum sapientem habeo Euripidem, qui hunc in modum locutus est: Duobus obloquentibus cum alter fuerit qui uerba frenat, is longe sapientior. Ceterum illa non minus quam superiora, quin longe magis adolescentibus exercenda. Ea sunt eiusmodi: Sine mollitie uitam esse degendam, continendam linguam,

H

Omnis uita humana in remissionem ac studium diuisa.

Musarum mater memoria.

Ciram sibi subijcere, manus comprimere. Quale autē horum unum quodq; sit, dispiciendum. Hæc autem ab exemplis notiora fient. Et ut à posteriore prius exordiar, pleriq; manus ad iniusta submittētes lucra, antea cæta effuderūt uitæ existimationē, ut Gylippus Lacedæmonius, qui quoniam pecuniarū facculos soluerat, Sparta in exilium expulsus est. Sapientis autem munus est, à nulla uinci iracundia. Adolefcens quidam temerarius admodum & detestandus, Socratem calce percussit: quamobrē cum molestē ferentes comites, adeoq; animi discruciatos aspiceret, ut ipsum persequi uellent, Si me alius, inquit, calce pulsasset, dignum ne ut mutō illi calces incuterent existimaretis? quod tamē haud ille profus effecit. At eum cum uniuersi probris insectarent, calcitronemq; nominarent, seipsum strangulauit. Cum Aristophanes multa in eum cōiucia dissipans, eam cui Nebulæ titulus est comœdiam edidisset, & adstantiū quidam talia decantans dixisset: Nunquid ista Socrates iniquo pateris animo? Haud equidem mediūsfidius, ait: siquidem in theatro perinde ac magno in conuiuio salibus mordeor. Sororia istis & paria Archytas Tarentinus & Plato gessisse uidentur. Ille enim ex bello reuersus (rei nanq; militari operā dabat) agrum incultum ac squalentem offendens, accito illius uillico, Nisi iratus forem lugeres, ait. Plato uerō aduersus deditū uētri seruū detestandumq; ira percitus, uocato fororis filio Speusippo, Abi dixit, hunc uerberato, nam ego nimia exagitor ira. Ardua hæc & imitatu difficilia, dicit sanē quispiā, nec ego sum nescius. Verumenim uero totis enitendū est uiribus, ut istis utentes exemplis, ab inconuenienti & scæua nimium ira magnā saltem auferamus partem. Nam cum alias quidem ad res, nec cum eorū doctrina, nec cum uirtute certare possimus, illorū nihilominus sapientiæ perinde ac deorum antisites, sacrorū expositores, tadasq; gestantes, hæc imitari pro uiribus, & aliquid deradere conemur. De cōtinenda uerō lingua, ut proposui, explicare restat. Si quis paruū aut contemptibile suspicatur, à ueritate uehementer errat. Magnæ enim sapientiæ tempēstiuū est silentium, & omni certē sermone præstantius. Idcirco maiores nostri mysticas designasse ceremonias uidentur, ut ex illis capta silendi consuetudine, deorum metum ad humanorū fidem arcanorū transferamus. Nam cum neminem tacuisse piguerit, dixisse certē complures: præterea quod silentio retentū est, efferetur per facile: quod autem edideris, nullo modo reuocari potest: scio innumerabiles ob linguæ intemperantiā ad maximas incidisse calamitates, ex quibus, relicti cæteris, unum aut duos ad umbrationis gratia meminisse sat erit. Cum Philadelphus sororem Arsinoē cepisset uxorem, Sotades inquit, In sanctam minime rīmulam tradis aculeum. Quo dicto in uincola coniectus, multo tempore putridus intabuit, & intempestiue dicacitatis haud increpandas utique poenas dedit: qui ut alijs risum exhiberet, in diurnos collapsus est luctus. Paria, & cum his cōtendentia Theocritus philosophus dixit, sustinuitq; & grauiora non nihil. Alexander Græcis ut purpureas pararent uestes edixerat, ut cum rediret, belli contra Barbaros à se confecti uictoriam solennibus celebraret sacrificijs. Tum nationibus argentum per capita conferentibus, Theocritus inquit: Prius quidem subdubitabam, nunc uerō perspicue sentio, hanc tibi secundūm Homerum necem fore purpureā. Quibus ex rebus magnam sibi ex Alexandro confluxit inimicitia. Regi Macedonum Antigono, qui altero carebat oculo, cum cæcitatem obiecisset, haud mediocrem suscitauit iram. Magistrum enim coquorū Eutropionē in centuria quadam constitutum, ut rationem redderet acciperetq;, ad se uenire iusserat: quæ cum ille ad eum multoties adueniens retulisset, Scio (inquit Theocritus) quod Cyclopi me crudum appones. Quo dicto, illi quidē cæcitātē, huic uerō coquinariā obiecxit artem. Tunc Eutropion, Capite igitur carebis, respondit, & huius dicacitatis insaniaq; poenas lues. Dehinc dicta renūciauit ad regē. At ille qui Theocritū interficerent statim misit. Præter hæc omnia, id quod sanctissimum est, pueri uera proferre cōsuefiant. Mentiri enim seruire est uitium, & à cunctis mortalibus odio insectandum, nec quod apud mediocres etiā seruos ueniam promereatur. Ista quidem de puerorum ornamentis atq; modestia, nullam per ambiguitatem aut cunctationē recensui: de his autem quæ deinceps dicturus sum, dubius perfito, & ancipiti magis trahor sententia, hac illac uē in trutinā modum uergens, in neutram certus inducor partem. Permultus uerō de introducenda, aut re auertenda me torpor habet: ut illam tamen exprimoam, profus audiendum est. Quid illud est? Vtrum qui puerorum amore tenentur, eorum societatem & consuetudinem habere sinendi, aut contra prohibendi, & ab ipsorum cōuersatione procul arcendi. Cum enim pleriq; rigidos patres, moribus acerbos, immitesq; respicio, qui filiorum dedecus esse arbitrantur, si cum eorum amatoribus obuēsentur, hanc rem meis introducere consilij uereor. Quum autem ex altera

*Iram nobis non
debere dominari*

*Linguae uolubilitas
reprimenda.*

*Mendacis ne
suscant pueri.*

A altera parte animaduerto Socratem, Platonem, Xenophontē, Aeschinem, Cebetem, & uniuersum illum uirorum coetum, qui marium cōmendat amores, quicq; adolefcētes ad eruditionem popularē, principatū, & ad morum deniq; probitatē peruexerunt, subinde alter existit, & ad illorū emulationē uirorū ipse deflector. Harum etiā rerum testis est Euripides, hoc inquiens pacto: Sed est amor mortalibus quidam insitus, animi moderatā sūstiaq; seruantis. Simul id Platonis institutū, ingenti studio & urbanitate temperatū, haud prætermittendum. Licere inquit ijs, qui optimē de repub. meriti sunt, ut quem ex honestis forma maluerint, iusto sibi deuinctum amore mediā fronte distuauent. Quod si quos pulchritudinis libidō ceperit, eos fugare propellereq; conueniet. Tales autem sunt amores in Thebis, & Helide, & qui ex Cretaraptus appellatur. Qui autē animū dilectione ac beneuolentia cōplectent, ij penitus comprobandi, quales Atheniensium amores, & Lacedæmoniorū existunt: de his prout unusquisq; sibi persuadet, ita etiā suspicet. Ego uerō postq; de puerili iam institutione ac ornamento disserui, ad adolefcētiū etatem transeundum paucis esse censeo. Sæpenumero improborū duces morum incusauī, qui cum puerili adhuc ætati pædagogos magistrosq; præficiant, iuuenilem impetum solutum uagari sinunt, cum è contrario maior his annis, quam puerilibus, cautio & obseruantia debeatur. Nam quis ignorat puerorū delicta parua esse, ac medicatu facilia? fortassis enim aut pædagogorum incuria, aut præceptorū in ludis peragendis inobedientia. At iuuenum peccata immensa plerunq; sunt, & miseriarū plena, uentris immodestia, paternorū bonorum expilatio, alea, saltandi proteruia, ebrietates, amores uirginū, mulierū corruptiones, adulteria. Horum igitur impetus omni cura & diligentia coercendi, reprimendiq; fuerant. Petulantem enim uigorem ætatis non facile à uoluptatum obseruabis incurfur: quo circa illi freno uehementer opus existit. Eapropter qui huic ætati summo opere non resistunt, haud intelligere uident, se illorū cogitationib. magnā ad perpetranda facinora licentiā exhibere. Prudentes itaq; patres hoc potissimū tēpore summa custodire uigilantia oportebit, ut adolefcēntulos ad modestiā inducāt, instruant, mimentur, rogent, cōsulant, polliceantur, nunc eorum exempla demōstrent, qui ob suas libidines ad magnas peruenerunt ærumnas, aut qui per tolerantia laudes, & præclarā sunt gloriam affecuti. Hæc enim duo perinde ac uirtutis elementa sunt, spes honoris, ac formido pœnæ. Nam quū ille ad egregia honestatis opera promptiores efficiat, hæc ad perpetranda uilissima seigniores reddit. Genatim autē liberos nostros flagitiosorū hominū consortio segregare decebit: eorū enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obscuris quibusdam præcepit sermonibus, quos hoc in loco positos explanabo, quoniam ad conquirendam uirtutē non minimū uidentur afferre momentū, quale illud: Quæ nigrantes habent caudas, gustari nō oportere: hoc est, cum hominibus consuetudinē non esse habendam, quos morum deprauatio ipsa denigrat. Iugum, stateramq; ne transcendere: id est, plurimi facere iustitiā oportere, nec eam ullo modo transcendere. Nec Chœnici insidere: hoc est, fugiendum esse ocium, pro uidentumq; ut necessariā preparemus alimoniam. Haud iniiciendam unicuiq; dexterā: id est, non promptē aut inconsultō conciliari oportere. Angustū ne gestabis anulum: quoniam ita uitā, ut eam nō uincolo distringas, exercere debebis. Ignē ferro cedi minimē debere: hoc est, irritandum nō esse ex ira furentē, haud enim cōuenit, quin potius cum intumescit, iræ cedendū. Cor neq; māducabis, quid aliud insinuat, q; ne animū offendas sollicitudinibus, eum ue curis cōficias? Abstinentiā à fabis: quod in re ciuili uersari nō oporteat: fabis enim prischorū suffragia ferebantur, quæ finem principatibus attulerunt. Cibus in scaphio nō esse ponendos: significat autem in improbum animum urbanos immitti non oportere sermones, aut ulla uirtutis studia. Animi nanq; cibus est, cum ratione studiū, ac sermo frugī, quem impurum ac fordīdum humana reddit improbitas. Haud retro uerti ad contermina proficiscentes: id est, quibus moriendum est, quum proximum uitæ terminum intueantur, facile ferant, neq; mœrore deprimantur. Ad priorem denuo materiam flectetur oratio, & quod prius agebam, à prauis hominibus, sed assentatoribus præsertim, liberos abducamus. Compluribus id, patribus præsertim dicere non desino, ac impræsentiarum rursus dico, nullum animantiū genus assentatorib. esse perniciosius: nullum quod citius in præcipitia iuuentutē deducat, qui patres ac filios radicatus obrūuerunt, illorum senectutem, & horum adolefcētiā tristitia & magnis affligentes malis, & quæ ipsorum consilij clandestina quædam iacet esca, uoluptatē prætentū. Opulentos filios patres ut sobrietatem conferuent, monent, assentatores ebrietatē: illi temperantiā, isti lasciuia: illi parsimoniā, isti sumptus & expensas: illi labores appetendos, isti socordiam. Vniuscuiusq;

*Iuuenilis impetus
coercendus.*

*Virtutis elementa
duo.*

Symbola Pythagoræ.

*Sermo frugī, cibus
est mentis.*

*Assentatoribus
nihil deterius.*

C uitam punctum esse temporis asseuerant. Quocirca uiuendum, non autem diminutē uiuendum esse. Et quæ uobis paternarum cura minarum? Iam pater uti Saturnus quidam ætate delirat, iam capularis est dæmon: sublimem hunc attollamus, eumq; cum primū eferamus. Pleriq; ad scortandum accedunt, & intempestiuas ducunt uxores, paternaq; ad senectutem uaticina corradunt, atq; surripit. Sceleratissimū hominū genus amicitia simulators, nullam prorsus eloquendi libertatē degustantes. Si locupletū quidem assentatores, pauperum cōtemptores, aduersus iuuentutem perinde ac ex arte lyrica deducti, cum suos ridere nutritores cernunt, ultrò arrident. Ex omni uitæ parte nothi atq; degeneres, ad diuitem nutum uitam agunt, fortuna liberi, electione serui: tum magnas se pati contumelias opinant, cum nullis afficiant contumelijs, quoniā alienum frustra cibum capiant. Quocirca si quis pater est qui de bene instruendis natis curā gerat, has primū fastidiosas propulset pecudes. Condiscipulorū etiā flagitia repellant, quoniā nō ad mansuetissimas etiam naturas corrumpendas satis possunt. Ista quidem honesta & perutilia sunt, quæ uerò dicam humana. Haud enim uolo parentes omnino asperos, & natura esse durissimos: at præteritorum nonnullis peccatorum concedendam interdum esse ueniam ducant, seq; iuuenes aliquando fuisse meminert. Quem admodum medici amara quædam pharmaca dulcibus immiscentes succis, accessum ad utilitatē, iucunditatem inuenerunt: ita & patres increpationū rigorē, mansuetudine tēperant est necesse. Puerorū namq; desiderijs remittendæ interdum habenæ, nonq; nihil laxandæ, quandoq; rursus intendendæ. Leuia præsertim delicta molli ferant animo: sin aduersus ipsos ira exanduerint, illico tumorem animi deponant. Parentem enim celeres, quàm graues suscipere iras præstat. Nam cum quispiam ita difficiles induit animos, ut nō nisi summo cum labore redire in gratiam possit, profectò filiorum odium contraxisse non paruo patefecit indicio. Ut aliqua etiam nouisse peccata dissimulent, satius erit: uerūm surditatem & obtusos senectutis oculos, ad filiorum commissa transferant, ut pleraq; uidentes non uideant, audientesq; non audiant. Amicorum errata perferimus, quidnā ergo mirum si & natorum? Crapulantiū multoties seruorum ebrietatem minime redarguimus. Interdum pepercisti, insuper sumptū iam supereditato. Molestè aliquando pertulisti, ultrò ueniam adhibe. Per seruulū quandoq; fraudes te decepit, cohibe prorsus iracundiam. Ex agro iuuenecos abstulit, redijt hesternū nō nunquam exhalans temetum, inscius esto. Vnguenta redolet, tacitus sis. Hūc in modum perulca iuuentus equini instar pulli, domita mitisq; redditur. Enitendum est, ut qui libidinis succumbunt, & increpationibus omnino rebelles existunt, connubio subiugentur: hoc siquidem tutissimum iuuentutis est uinculum. Eas autem despondere filijs uxores conueniet, quæ nec multò nobiliores, nec ditiores sint. Sapientia utiq; refertum est pro uerbium, Aequalem tibi mulierem inquire. Nam qui seipsis longè ampliores capiūt uxores, nō earum maritos, uerūm dotis mancipia fecisse se nesciunt. Cæterum hisce rebus breuia quædam apponens cōfestim præcepta circumscribam. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerum etiam honesta singula peragendo, manifestum sese filijs exemplar exhibeant, ut in eorum uitam quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul & sermonum turpitudine se penitus uertant. Nam si quis delinquentes acriter obiurget filios, tum in eosdem illabatur errores, hic nempe ignorare uidetur, sub illorū nomine, sua se incusare crimina. Et ut succinctè dicam: qui uitam improbè degunt, nō nullam seruos nedum liberos increpandi licentiam habent. Insuperq; iniustarum actionum consultores ac doctores ipsis fiunt. Vbi enim impudens est senectus, ibi & inuerecundos esse iuuenes est necesse. Ad comparandam filijs modestiam danda opera est, ut omnia pro rerum conuenientia perficiantur. Imitemur autem potissimum Eurydicen, quæ quamuis Illyrica & barbarissima foret mulierum, ad erudiendos tamen liberos, quanquam in ætate iam prouecta, studium ac disciplinam attigit. Quantam uerò in eius filios indulgentiā habuerit, uel illud abundè quod Musis dedicauit epigramma declarat: Hierapolitana Eurydice postquam doctrinæ & eruditionis desiderium cepisset, hunc Musis titulum consecrauit. Pubescentibus enim liberis mater iam grandæua, studiorum atq; uirtutis monumenta literas ingenti cum labore perdidicit. Vniuersa quæ in superioribus exposita sunt præcepta complecti, uoti magis quàm admonitionis opus esse fortè censebitur. Ut autē

Huc facit illud Iureconsulii, Patriā uidelicet potestatem in pietate, non in atrocitate consistere.

Quales filijs uxores despondere conueniat.

plura per imitationem assequamur, & hoc ipsum quadam fortis ac naturæ bonitate, permultaq; insuper diligentia indigebit: ac humano effici posse constat ingenio.

F I N I S.

apophthegmata.

RAPHAELE REGIO INTERPRETE.

PLUTARCHVS CHÆRONEVS

Traiano Imperatori felicitatem.

ARTOXERXES Persarū rex, maxime Imperator Traiane Cæsar, non minus regium & humanum existimans, parua libenter prompteq; accipere, quàm magna tribuere, cum sibi in uia obequitanti pauper quidam & operarius homo nihil aliud habens, ambabus a quam manibus è proximo flumine haustam obtulisset, iucundè & suscepit & arrisit, non rei quæ donabatur utilitate, sed prompta eius qui largiebatur uoluntate gratiam metitus. Lycurgus uerò tenuissima Lacedæmonijs sacrificia instituit, quò semper exijs rebus quæ adessent, deos frugaliter facileq; colere possent. Huiuscemodi igitur tu quoq; mente, licet parua tibi munuscula xeniaq; ac uulgares ex philosophia primitias offeram, simul cum animi promptitudine cōmentariorū quoq; utilitatem suscipe, si quid cōmodi habent ad mores institutaq; imperatorū cognoscenda, quæ ex dictis quidem melius quàm factis sese ostendunt. Tameñ uitas quoq; illustrium tam apud Romanos, quàm apud Græcos ducum, & legumlatorū, ac imperatorū, nostra historia complectatur. Sed gestorum pleraq; fortunam habent permixtam. Quæ uerò in negocijs & perturbationibus, ac utraq; fortuna emittuntur dicta atq; responsa, tanquā in speculis uniuscuiusq; mentem perspicuè exhibent cōtemplandam. Quare Syramnes Persa quibusdam admirantibus, quòd sapientibus ipsius uerbis facta non responderent: Verborum, inquit, ipse quidem sum dominus, factorū autem simul cum rege fortuna. Illic igitur dicta quidem uirorum quæ gesta quoq; admixta continent, ociosas aures poscunt: hic uerò dicta ipsa nuda, tanquam uitæ uniuscuiusq; indicia & semina à nobis collecta, nihil tibi puto impedimentū allatura, quo minus publicæ consulas utilitati, cum breui multos uiros memoria dignos perspicere & contemplari possis. Vale.

Exordium secundum Chriam.

PERSÆ adunco homines naso & amant, & pulcherrimos putant: quòd Cyrus, qui maximè regum omnium fuit amatus, adun cum habuit nasum. Dicitabat autem Cyrus, eos qui sibi ipsi benefacere nolint, alijs cogi bona suppeditare. Ac imperium nemini cōuenire, qui quibus imperat, melior non sit. Persas autem cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisit, quòd diceret, ut plantarum semina, sic hominum uitas regionibus similes fieri.

DA R I U S Xerxis pater seipsum laudans aiebat, se in prelijs & periculis euadere prudentiorem. Cum autem subditis sibi populis tributa statuisset, principes prouinciarū ad se accersit, & an grauiā essent tributa percontatus est: cumq; illi respondissent, mediocriter se habere, dimidium unicuique remitti iussit. Ingens uerò malum granatum cum aperuisset, cuidam roganti, cuiusnam rei tantum habere uellet numerū, quanta granorum illorum esset multitudo: respondit, tot Zopyros. Fuit autem Zopyrus uir probus, & illi amicus, qui posteaquam seipsum uerberibus foedauit, naresq; sibi & aures amputauit, itaq; Babylonios decepit, ac sibi creditam ab ipsis urbem Dariō tradidit, sæpenumero Darius ipse dixit, se malle Zopyrum illius foeditatis expertem esse, quàm centum Babylonas ad eam quam possideret, acquirere.

Zopyrus Persa.

SE M I R A M I S cum ipsa sibi sepulchrum strueret, inscripsit: Quisquis regum pecunijs egerit, demoliens monumentū, quotquot uolet sumito. Darius igitur cum sepulchrū aperuisset, pecunias quidem nullas inuenit, sed in alias incidit literas hoc indicantes: Nisi malus, & pecuniarum inexplebilis fores, mortuorum loculos nunquam mouisses.

XE R X E S Darij filius cum accepisset Arimenum fratrem secum de regno contendentem, ex Braçtriana descendisse, donum ei misit, & ijs qui munus ferebant, mandauit ut dicerent: His quidē nunc te Xerxes frater honorat, sed si rex declaratus fuerit, omnium maximus apud ipsum eris. Cum igitur Xerxes delectus rex fuisset, è uestigio quidē Arimenes illum & adorauit, & eius capiti diadema imposuit. At Xerxes secundum à se locum ei assignauit. Babylonijs autem iratus quòd defecissent, cum illos recepisset, ne arma ferrent, sed ut cantarent, ac tibicines forent, lenociniaq; & cauponas exercerent, ac tunicas sinus habentes gestarent, imperauit. Atticas uerò ficus uenales in Persida inuectas non antè se

Cesurum affirmavit, quam regionē illas ferentem subiugasset. Idem Græcos exploratores cum in castris deprehēdisset, nulla prorsus eos iniuria affecti, sed hortatus ut intrepidē exercitum specularentur, dimisit.

ARTOXERXES filius Xerxis, cognomento Longimanus, quod manum alteram haberet longiorē, dicitur, multo regalius esse addere, quam auferre. Primus autem permisit eos qui secum unā uenarent, dum possent & uellent, se priores in feras iaculari. Primus quoque ipsi ducibus qui deliquissent, has pœnas statuit, ut pro flagellandis corporibus, detracta flagellarent uestimenta: & pro uellendis capillis depilandoque capite, deposita tiara depilaretur. Satibarzanem uero cubiculariū quiddam minus iustum a se petentem, cum animaduertisset illud triginta millibus Daricorum aestimare, Quæstorem iussit ad se triginta millia Daricorum afferre: ac cum illi traderet, Accipe, ô Satibarzane, inquit: hæc enim cum tibi dederō, pauperior non ero: at si quæ petieras fecissem, iniustior.

Daricus numus erat aureus tetradrachmalis, si perditum muniturum militis. Clar. de Affe.

CYRVS iunior quū Lacedæmonios ut secum societatem inirent, inuitaret, aiebat, cor se grauius habere quam frater, plusque meri bibere, ac melius ferre. Illum enim in uenationibus uix in equo, at in rebus aduersis in solio difficulter sedere. Hortabatur autem uiros ad se mitterēt, pollicēs se peditibus equos daturū, equitibus currus: quibus prædā essent, uicos: qui uicos possiderent, eos urbium dominos effecturum. Argenti uero & auri non numerum, sed pondus illis fore.

ARTOXERXES Cyri frater, cognomento Memor, occurrentibus non modo abunde se exhibebat, uerum legitimā quoque uxore iussit currus aulae undique tollere, quod si quibus erat opus, uel in itinere se adire possent. Pauperiore autem homine egregie pomū magnitudinis ipsi offerente, cum iucunde accepisset: Per solem, inquit, hic mihi uidetur urbem, si ipsi credatur, ex parua magnam efficere posse. In fuga uero quadam cum sua ipsius impedimenta fuissent direpta, siccisque ficibus & pane hordeaco uesceretur: Qualis, inquit, uoluptatis in expertus eram.

PARYSATIS Cyri & Artoxerxis mater, iubebat eum qui regem allocuturus esset, bysiniis & mollibus uti uerbis.

DORONTES regis Artoxerxis gener, cum ob iram inhonoratus, & cōdemnatus foret: Ut computatorum, inquit, digiti nunc decem millia, nunc unum significant, ita regum quoque amici interim totum, interim minimum possunt.

MEMNON pro Dario rege aduersus Alexandrū bellum gerens, cum militem quandam mercede conductum multa de Alexandro ipso nefaria turpiaque iactantē lancea percussisset: Ego, inquit, te pasco ut pugnes contra Alexandrum, non ut illi maledicas.

ÆGYPTIORVM reges ex sua ipsorum lege iudices adiurabant, ne quid iniuste, etiam si rex imperaret, iudicarent.

POLTIS Thracum rex, quum Troiano bello & Troiani & Græci ad eum oratores eodem tempore misissent, Alexandrum & Helenam reddere, & duas a se formosas uxores accipere iussit.

TERES Sitalci pater dicitur solebat, quum ociosus esset neque militaret, nihil se putare ab agasibus differre.

COTYS ei qui sibi pardalim largitus erat, leonē contra dono dedit. Sed cum natura foret iracundior, & asper eorum qui in ministerijs deliquissent castigatores, uasa fictilia tenuia quidem & fragilia, sed cælaturis quibusdam & sculpturis politè eleganterque laborata, sibi ab hospite allata, cum hospiti ipsi dono dedisset, simul omnia cōfregit, ne in eos, ut dixit, qui illa fregissent, asperius animaduerneret.

IDATHYRSVS Scytharū rex, aduersus quem Darius expeditionē fecit, suadebat Ionum principibus, ut soluto Istri ponte, sese in libertatē uindicarent. Quod quidē cum ipsi ob suam in Dariū fidem facere nolissent, eos mancipia frugi a fugaque aliena uocabat.

ATEAS ad Philippum hæc scripsit: Tu quidem uiris Macedonibus, qui bella gerere dicerunt, imperas: ego uero Scythis, qui cum fame & siti pugnare possunt. Cum autem equum fricaret, Philippi oratores interrogauit, num id Philippus faceret. Illis uero respondentibus, minime: Et quo, inquit, modo contra me bellum mouere potest? Ismeniam uero tibi cinem optimum cum cepisset, tibiam inflare iussit: & cum alij admirarentur, iurauit se hinniētem equum libentius auditurum.

SCILVRVS cum relictis octoginta maribus filijs obiturus esset, iaculorum fasciculum unicuique proponens, cōstringere iubebat. Verum singulis se id posse negantibus, ipse cum singula iacula excepisset, facile omnia perfregit: sic illos docens, si unā perseuerarent, esse

A esse, firmos ualidosque fore: sin dissoluti disidentesque forent, infirmos ac debiles futuros. **GELON** Sicilia tyrannus, quo tempore Carthaginenses apud Imeram debellauit, cum pacē faceret, foederibus inscribere coegit, quod ab immolandis Saturno filijs desisterent. Sapius autē Syracusanos ad agriculturam tanquam in expeditionē eduxit, simul ut ager melior efficeretur excultus, simul ne ipsi per ocium deteriores fierent. Cum uero pecunias a ciuibus peteret, ac illi propterea tumultuarentur, se petere dixit tanquam redditurus, atque post bellum reddidit. Cæterū in conuiuio quum Iyra circumferret, & alij deinceps apte & pulsarent & canerent, ipse in equum introduci iussum facile agileretque insiluit.

HIERON post Gelonem tyrannus dicitur, neminē quidem eorum, qui loquendi libertate apud se uterentur, esse importunū: sed qui sententiā arcanā efferrent, iniuria afficere putabat etiā eos, quibus reuelasset. Odio namque habemus non eos solum qui efferunt, sed etiā eos qui quæ nolumus audierint. Cōuicio autē propter oris fortiorē a quodam affectus, reprehendit uxorem, ut quæ nihil ipsum de illo unquam monuisset. Verū ea: Putabam quidem, ait, omnes uiros istiusmodi odorem olere. Ad Xenophanem uero Colophonium, conquerentem uix duos a se famulos nutrirī posse: At Homerus, inquit, cui tu detrahis, plus quam decem millia hominum alit uel mortuus. Idem Epicharmum comediarū poetam, quod præsentē suā uxore quiddam tacendum dixisset, mulctauit.

DIONYSIVS senior quū forte secundum literarū ordinem populi principes eligerentur, M literam fortitus est. Atque ad eum qui dixerat, Morio es, ô Dionysi: Monarchæ erimus, inquit. Cumque populi princeps electus concionem habuisset, a Syracusanis imperator statim fuit designatus. Sed in tyrannidis initio cum obsideretur, cōcitatis aduersus ipsum ciuibus: amici quidē consulebant, ut se principatu abdicaret, nisi mallet superatus mori. At is quū uidisset bouem a coquo iugulari, citoque mori: Ergo non iniucundū est, inquit, nos morte adeo breui perterritos, tantū relinquere principatū: Filium uero cui principatum relicturus erat, quū accepisset ingenui hominis uxori uim attulisse, iratus interrogauit, nunquid tale in se deprehendisset. Cæterū adolescens cum respondisset: Tu namque patrem tyrannū non habuisti: Ne tu quidem filium, inquit, es habiturus, nisi ab istorū perperatione destiteris. Ad eundem uero filium in cubiculum ingressus, cum uidisset poculorum & argenteorū & aureorū multitudinē, exclamauit: Non es principatui aptus, qui tot poculis a me acceptis, neminē tibi amicū effeceris. Idem quū pecunias a Syracusanis exigeret, uideretque eos & conquerentes, & precantes, & dicentes, se non habere, alias quoque exigi iussit, ac bis tere id fecit. Verum posteaque plures imperauit, ipsosque in foro & ridere & cauillari circueuntes audiuit, quiescere iussit: Nunc enim, inquit, nihil habent quando nos cōtemnunt. Matrī uero suæ, quæ licet iam consenuisset, uiro tamen tradī uellet: Ciuilia quidem iura, inquit, uiolari possunt, naturæ non possunt. Cum autē maleficos aliarumque rerū fures asperē coerceret ac puniret, uestium raptoribus ignoscebat, quod Syracusanos a cœnis mutuis ac ebrietatibus deterreret. Peregrinū autē quendam, qui diceret se cum ipso priuatim loqui uelle, ac docere quo modo insidiantes cognoscere possent, eloqui iussit. Cumque is accessisset, ac dixisset, Da mihi talentū, ut insidiarū indicia audisse uidearis: dedit, se audisse simulans, hominisque cōmentum & artē admiratus est. Idem cuiusdam roganti an esset ociosus: nunquam hoc mihi, inquit, eueniat. Duos uero iuuenes cum audisset multa de se atque tyrannide turpia detestantiaque inter potandum locutos, utrosque ad cœnā inuitauit: & cum alterum quidem ebriosum multaque nugantem animaduertisset, alterum autem rarō & cautē bibentem, illum quidem ut natura & uino furentem dimisit, hunc uero ut consulto maleuolū & hostem interfecit. Sed quibusdam ipsum accusantibus, quod hominem improbum ac ciuibus odiosum honoraret atque proueheret: At uolo, inquit, alique esse, quem maiore quam me odio prosequantur. Cum autem oratores Corinthiorum munera sibi ab illo data aspernarentur, ob legem qua legati dona accipere prohibentur, eos rem indignam facere dixit, ut qui quod solum boni tyrānides habeant, tollerent, docerentque uel beneficium a tyranno accipere formidandum esse. Cum uero quendam e ciuibus accepisset aurū domi defossum habere, ad se deferri iussit. Sed cum is exigua parte subtracta in alienam migrasset urbem, agrumque emisisset, illum ad se accersiuit, totumque accipere iussit, utpote qui diuitijs uti didicisset, neque utile, inutile redderet.

DIONYSIVS iunior dicitur, se multos quidem alere liberaliū artium doctores, non quod illos admiraret, sed quia per illos ipse alijs admirationi esse uellet. Polyxeno autē dialethico asserente, se illū redarguturū: Verbis quidem, inquit, sed ego terebus ipsis redarguo: tuis enim relictis, me meaque colis. Tyrānide uero quū excidisset, interrogatus a quodā:

Iustinian. in Inst. tit. de iure natur. gent. & ciuili. §. sed naturalia.

C quid sibi Plato philosophiaque profuisset: Ut tantam, inquit, fortunæ mutationē æquo animo feram. Interrogatus item, quo modo pater suus cum pauper esset ac priuatus, Syracusanorum dominatū acquisiisset: ipse uerò cum haberet, ac tyranni filius esset, amisisset: Pater quidem, ait, cum popularis dominatus odio haberetur, tyrannidem occupauit: ego uerò cum iam tyrannis inuidiosa foret. Sed cum ab alio idem rursus esset rogatus: Pater, inquit, suam mihi reliquit tyrannidem, non fortunam.

AGATHOCLES figuli filius, Siciliae dominus effectus, rexque declaratus, fictilia pocula consueuerat inter aurea collocare, ac iuuenibus ostentans dicere: Ego cum prius talia facerem, nunc ob diligentiam & fortitudinem talia facio. Sed obsidente ipso urbem, cum quidam e muris conuiciarentur clamantes: O figule, unde stipendium militibus solues? blandè, ac subridens: Si quando hanc cepero, inquit. Cumque illam cepisset, captiuos uendens dicebat: Si me iterum conuicio affeceritis, apud dominos uestros mihi sermo de uobis erit. Ithacesius uerò nautas eius accusantibus, quod ad insulam appulsi pecora aliquot abegissent: At qui rex uester, inquit, cum ad nos uenisset, non ouibus modo abactis, uerum pastore quoque ad hæc excæcato, recessit.

DION qui Dionysium e tyrannide exegit, cum insidias sibi à Calippo, cui maxime & amicorū & hospitem fidebat, strui accepisset, illum redarguere non sustinuit, quod diceret, fatius esse mori quam uiuere, cui non hostes modo, uerum amici quoque sint cauendi.

ARCHELAUS quum in conuiuio quidam improborū familiarium aureum poculum à se peteret, puerum iussit Euripidi tradere. Quod sanè cum homo miraretur: Tu quidè, ait, qui petas: hic uerò qui accipiat uel nō petens, dignus. Sed à tonsore loquaci rogatus, Quomodo te tondeo rex? Silens, inquit. Cum autem Euripides pulchrum Agathonem in conuiuio amplecteretur, ac iam pubescentē oscularetur, ad amicos conuersus: Ne admiremini, inquit: nam pulchrorū autumnus quoque pulcher est. Timotheus uerò cithareodus, cum paucioribus quam sperarat acceptis, illum palam accusaret, atque hanc uersus particulam aliquando canens, At tu argentum terra genitum laudas, illum taxaret, succinuit ipsi Archelaus: Tu uerò postulas. Idem aqua respersus à quodam, quum ab amicis aduersus hominem incitaretur: At qui, ait, non me resperit, sed quem esse putauit.

PHILIPPUM Alexandri patrē Theophrastus memoriae prodidit, nō solum dignitate, sed etiam prudentia & moribus multo alijs regibus præstitisse. Athenienses igitur beatos esse dicebant, ut qui singulis quibusque annis decem inuenirent, quos imperatores eligerent: se namque unum dumtaxat imperatorē per multos annos inuenisse Parmenionē. Sed cum multi successus præclari uno die sibi nunciati foret: O fortuna, inquit, pro tot tantisque bonis exiguo me aliquo malo affice. Deuictis autē Græcis cum quidam ipsi consulerent, ut præsidis urbes cōtineret: Malo, inquit, diu benignus, quæ breui tempore dominus appellari. Maledicū uerò ut expelleret cum hortarent amici: Nō faciam, inquit, ne circumiens inter plures maledicat. Idem Smicytho Nicanorem calumniante, quod semper Philippo detraheret, sodalibusque censentibus illum esse aduocandū & puniendum: At Nicanor inquit, non est Macedonū utilissimus: considerandū est igitur nunquid illum offendamus. Postquam igitur sensit Nicanorem egestate uehemēter oppressum, à seque neglectum, iussit munus quamprimum illi dari. Smicytho itaque rursus asserente, Nicanorem admirandas palam omnibus laudes Philippi ipsius referre: Videtis ne ergo, inquit, in nobis esse & bene & male audire? Populi autem Atheniensis principibus se gratiam habere dicebat, utpote qui suis conuicijs ipsum & moribus & sermone indies efficerent meliorem: nam illos & uerbis & rebus mendaces coarguere nititur. Quotquot uerò Athenienses apud Chæroneam fuerant capti, quæ gratis dimisisset, ac ipsi uestimenta strataque reposcerent Macedonas criminantes, ridens inquit: Nōne uobis uidentur Athenienses putare se in talorum ludo à nobis superatos fuisse? In pugna uerò fracta illi clauicula, quæ medicus qui illum curabat, quotidie prorsus aliquid peteret: sume, ait, quæcumque uis, nam clauē habes. Sed è duobus fratribus Amphotero & Hecatero, cum Hecaterū quidem prudentem & strenuū, Amphoterū uerò hebetem & ignauū uideret: Hecaterū quidem Amphoterū & utrumque esse dixit, Amphoterū autem neutrum. Qui autē ipsi consulebant, ut se cum Atheniensibus asperè gereret, eos ineptos esse aiebat, ut qui hominē omnia gloriæ causa & facientē & patientē, gloriæ ipsius theatrum abijcere iuberent. Idem cum duorū scelerorū iudex esset, alterū quidem ex Macedonia fugere, alterū uerò persequi iussit. Cum autē in loco amœno castrametaturus, audisset pabulū illic iumentis nō esse: Qualis, inquit, nostra est uita, si ad aliorū cōmodum nobis est uiuendū? Munitū uerò quodam castellum cum capere

In principum est potestate, bene & male audire.

A capere uellet, exploratoresque renunciaissent, undique aditu esse difficile, neque capi posse: interrogauit, an ita difficile accessu foret, ut ne alius quidē auro onustus adire posset. Idem quū si qui circa Lathenem Olynthiū quererent atque ægrè ferrent, se à quibusdam Philippi ipsius familiaribus, proditores appellari: Inepti, inquit, natura & agrestes sunt Macedones, utpote qui Scapham scapham uocēt. Filiū autē monebat, ut blandè mansuereque cum Macedonibus cōuersaretur, quod sibi multitudinis potentiā compararet, donec alio regnante ipsi humano esse liceret. Ad hoc cōsulebat quoque, ut eos qui potentes in ciuitatibus forent, & bonos & malos sibi cōciliaret, ac opus cum esset, bonis quidem uteretur, malis uerò abuteret. Sed Philoni Thebano, à quo & beneficijs affectus, & hospitis susceptus fuerat, quādo Thebis obses erat, quū nullum postea munus ab eo accipere uellet: Ne me, inquit, beneficentia & gratia superatū, ingenua mihi uincendi benefaciendo præstantia priues. Idem quū multos captiuos uenderet, indecore tunica cōtracta sedens, unus ex ijs qui uendebant clamauit: Parce mihi Philippe, nam paternus tibi sum amicus. Et percōtante Philippo: Vnde o homo, & quo modor? Propè, inquit, accedēs tibi dicā. Cum igitur proprius adductus esset, Paulō, inquit, inferius chlamydē demitte: sic enim sedēs indecore te habes. Tum Philippus: Ipsum dimittite, inquit, nam uerè beneuolus & amicus mihi esse ignorabat. Ad cœnā uerò ab hospite quodā in itinere inuitatus, quū multos secū adduceret, ac hospitem perturbatū uideret (neque enim satis erāt, quæ fuerāt præparata) nunciū unum cuique amicorū præmittens monuit, placenta locū relinqueret. Illi uerò sic esse sibi persuadentes atque expectantes, nō multū comederunt. Itaque omnibus quæ parata erāt suffecere. Idem Hipparchi Eubœensis mortē planè grauiter tulit, ac quodam dicente, Attamen ille maturus decepsit: Sibi quidem ipsi, inquit, sed mihi citō. Antè namque mori propèrauit, quæ dignam nostra amicitia gratiam à me receperit. Ab Alexandro autē cum se criminari accepisset, quod filios ex multis mulieribus tolleret: Ergo cum multos, inquit, habeas regni æmulos, & bonus euade & probus, ut nō mea, sed tua gratia regnū adipiscaris. Hortabat quoque eum, ut Aristoteli operam daret ac philosophiæ: ne multa, inquit, eiusmodi agas, qualia me fecisse pœnitet. Quū uerò quendam ex Antipatri amicis iudicū numero adscripsisset, posteaque & barbam & capillos eum sibi inficere sensit, remouit, quod diceret eum qui in capillis infidus esset, dignū nō esse cui in negocijs fides haberetur. Quendam autē Machetæ causam cum ipse iudicaret, ac dormitans parum iuribus intendisset, ipsum condemnauit. Sed Macheta reclamante, se prouocare: indignatus, ad quem? ait. Et Machetas: Ad te ipsum o rex, inquit, si uigilans attendensque audieris. Tunc quidē Philippus surrexit. Sed cum ad se magis redisset, nossetque iniuria Machetam affectū, iudicū quidem nō rescidit, sed litis æstimationem ipsi persoluit. Harpalus uerò pro cognato & familiari Cratete iniuriarū accusato, cum dignū esse censeret ut multam quidem persolueret, sed à iudicio liberaret, ne cōuicijs afficeretur: Melius est, inquit, istum ipsum, quam nos propter istum male audire. Sed amicis ægrè ferentibus, quod ipse à Peloponensibus beneficio affectus in olympicis ludis exhiberetur: Quid igitur, inquit, si male afficiantur? Diutiuscule uerò quū in castris dormisset, ac deinde surrexisset: Securè, inquit, dormiui: nam Antipater uigilabat. Rursus quū interdū dormiret, ac Græci qui ad fores conuenerant, molestè ferrent atque criminarentur: Ne admiremini, Parmenio inquit, si nūc Philippus dormit: nam quādo uos dormiebatis, ille uigilabat. Quendam uerò cantorē cum inter cœnandū emendare uellet, ac de sonis loqui: Ne tibi tantum mali, cantor inquit, eueniat o rex, ut me ista melius scias. Sed quo tempore ab Olympiade uxore filioque Alexandro dissidebat, Demaratus Corinthius ad ipsum uenit, à quo rogatus, quo modo Græci mutuo se habent: Nimirum, inquit, Græcorū concordia tibi est curæ, cum proximi familiarissimique aduersus te ita habeant. Quare prudentior factus, & ab ira cessauit, & illos sibi reconciliauit. Anus uerò paupercula cum dignū esse putaret se ab illo iudicari, & sæpenumero importuna esset, ocium sibi non esse dixit. Vetula uerò clamans: Ergo ne rex quidem sis, inquit. Sed ipse dictum admiratus, non illam modò, uerum alios quoque è uestigio audiuit.

ALEXANDER adhuc puer, patre multa prosperè gerente, minimè quidem latabat, sed ad pueros qui secū educabantur aiebat: Nimirum pater nihil mihi relinquet agendum. Pueris autē dicentibus: hæc nempe tibi acquirat. At quid prodest, inquit, si multa quidem habeamus, & ego faciā nihil? Agilis uerò & pedibus uelox quū esset, hortareturque à patre, ut in Olympijs stadiū curreret: Si quidè, ait, reges mecū sint certaturi. Puellā autē ad se sub intempestam noctē adductam, ut unā cubaret, interrogauit, cur tam serò? Ac illa cum respōdisset, se tantisper expectasse dum maritus cubitū iret, grauiter seruos increpuit, quod

Relinquere locū placentiæ.

C. ferè ipforum opera adulterium perpetrasset. Cum autem dijs sacrificaret, ac citra parsimoniam thura in ignes sæpius inijceret: Leonides pædagogus, Tam sumptuose, inquit, ô fili sacrificato, quâ thuriferâ subiugaueris regionem. Potitus igitur illa, hanc ad ipsum epistolam dedit: Misi tibi thuris & castiæ talenta centum, ne posthac in deos sis auarus, sciens nos etiã aromatifera potitos esse regione. Apud Granicũ uerò pugnaturus, Macedonas hortabatur ut abundè cœnarèt, omniãq; in mediũ cõferrent, tanq; postridie quæ hostiũ essent cœnaturi. Perillus autè quidam ex amicorũ numero cum filiabus dotè petisset, quinquaginta quidem talenta illũ accipere iussit. Sed quũ ille dixisset, decem satis esse: Tibi quidem, inquit, accipere: sed mihi nequãq; satis est dare. Anaxarcho autè philosopho dispensatorè iussit quantũ peteret dare. Sed quũ dispensator dixisset, illum talenta centũ petere: Bene, inquit, facit, quũ sciat se amicũ habere qui tot elargiri & possit & uelit. Militeri uerò quũ multas athletarũ statuas uidisset, qui in Olympijs Pythijsq; uicissent: Et ubinam, inquit, tanta ista erant corpora, quando barbari uestrã urbem oblidebant: Idem quũ Ada, Caria regina, bellaria & oblonia, à structoribus & coquis impendio elaborata, ad ipsum

Alexãdri coqui
& obsonatores.

quotidie mittere amaret, meliores aiebat sibi esse coquos & obsonatores, ad prædium quidè nocturnũ iter, ad cœnam uerò prandij mediocritatè. Omnibus autè ad pugna instructis quũ duces rogassent, Num quidnã ad hæc nihil, inquit, nisi ut barbæ Macedonib. radantur. Sed Parmenione admirante: An ignoras, inquit, in pugna nullũ esse q; barbæ meliorè captũ? Quũ uerò Darius innumera ei uellet dare talenta, Asiamq; ex æquo diuidere, dixissetq; Parmenio, Ego quidem accepissem, si Alexander essem: Et ego, inquit, per louẽ, si Parmenio. Sed Dario respõdit: Neq; terrã duos soles, neq; Asiam duos reges tolerare. Apud Arbella uerò quũ aduersus decies centena hominũ millia dererũ summa periclitaturus esset, amici ipsum adire, ac milites accusauerẽ, quod in tentorijs colloquerent, statuerentq; se nihil spoliõrũ in regiũ tabernaculũ relatuos, sed sibi ipsi lucraturus. Tum ille ridens, bona, inquit, nunciatis: nam uirorũ ad uincendũ, nõ fugiendũ præparatorũ collocutiones audio. Ac multi quidem militũ ad ipsum accedentes dicebant: O rex confide, neq; hostiũ multitudinẽ time, neq; enim pedorẽ nostrũ tolerabũt. Sed instructo iam exercitu quũ militem quendam uidisset iaculũ amento religantẽ, ex acie ut inutilem expulit, D. quippe qui tunc se instrueret, quũ armis utendum esset. A matre uerò epistolã, accusationes secretas in Antipatrũ calumniasq; continetẽ, unã cum Hephæstione, uti cõsueuerat, legens, nihil quidem illum prohibuit, sed posteaq; perlegit, anulum sibi detraxit, ac illius ori sigillum imposuit. Iouis autem filius in Ammonis templo quum à sacerdote foret appellatus, Nihil, inquit, est mirandum: nam Iupiter omnium natura pater est, qui optimũ quenq; sibi adoptat. Sed quum sagittã in cruribus ipsi foret uulneratum, multiq; eorum qui illum sæpenumero Deum appellare cõsueuerant, accurissent: serena fronte, hic quidem, inquit, sanguis est, ut uidetis, & non liquor, ut canit Homerus,

Qualem cœlicolæ diui misere fluentem.

Quibusdam uerò Antipatri frugalitatem laudantibus, quippe qui durè asperèq; uiueret: Antipater, inquit, albis quidem extrinsecus indutus est, intus autem purpureus est totus. Idem per hyemẽ & frigus quũ in conuiuio apud amicũ esset, focusq; paruus ac parũ ignis foret illatum, uel ligna, uel thus inijci iussit. Antipatrides uerò quum formosam psaltria adduxisset ad cœnam, commotus facie in eam Alexander, Antipatridem ipsum interrogauit, an mulieris amore teneretur. Isq; confessus quum esset, O scelestè, inquit, nõ è conuiuio statim abduces mulierem: Sed Pythonem Euij tibicinis cõcubinũ quum Cassander uir conaretur osculari, idq; Alexander animaduerteret agrè ferentem Euiũ, indignatus in Cassandrum exiliuit clamans: Ergo ne amari quidem per nos quenquam licet? Dimittente autè ipso ex Macedonibus ualeudinarios & mutilatos ad mare, delatus est quidam qui seipsum inter ægrotos scripserat, non ægrotans. In Alexandri conspectum igitur quum uenisset, ac examinatus, se ob amorem Telesippæ ad mare abeuntis simulasse confessus esset, interrogauit Alexander, qui cum de Telesippa loquendũ foret. Sed cum accepisset illam esse liberam: Ergo ô Antigene, dixit, suadeamus Telesippæ ut nobiscum maneat: nam cogere cum libera sit, nostrum nõ est. Græcos uerò mercede ab hostibus conductos quũ cepisset, Athenienses quidè & Thessalos in cõpedibus seruari iussit, ut qui mercede militarèt, quũ & illi ex publico uictũ haberent, & hi terram, quam fertilissimã possiderent, nõ colerent. Dimisit uerò Thebanos, in quiens: Solis his neq; urbs, neq; ager à nobis relictus est. Sed Indũ qui optimè sagittare uidebat, dicereturq;, uel per anulũ sagittas esse missurus, cũ cepisset, artè ostentare iussit: quod quũ ille nollet, indignatus ut necaretur impe

A imperauit. Cum igitur ad supplicium duceretur, ad lictores conuersus, dixit se permultos dies nõ exercuisse, ac ne aberraret timuisse. Id uerò cum Alexãder accepisset, miratus est, ac datis muneribus eum liberauit, quia mori maluisset, quàm gloria indignus uideri. Taxiles autè unus ex Indorũ regibus, cum obuiam Alexãdro factus ipsum pramoneret, ne secum pugnaret bellũ uerò gereret, sed si inferior esset, beneficium acciperet: si superior, conferret: Imò uerò, inquit, de hoc pugnandum est, uter benefaciens superior sit. De petra uerò quæ in Indis Aornus uocatur, cum audisset locum captu difficilem esse, sed eum qui teneret timidum: Nunc, inquit, locus captus est facilis. Idem, posteaq; alius petram tenens quæ minime capi posse uidebat, seipsum ei tradidit, nõ solum suæ regioni illum dominari iussit, sed alia quoq; loca adiecit, in quiens: Homo hic mihi sapere uidetur, qui se probo uiro quàm munito loco credere maluerit. Sed post captam petram amicis dicentibus, Herculem rebus gestis ab ipso superatum: At ego, inquit, mea gesta cum imperio, ne uno quidem uerbo cum Herculis gestis arbitror conferenda. Idem amicorũ quosdam, quos in tesserarũ ludo senserat nõ iocari, multauit. Ac ex primis quidem potētissimisq; amicis Craterum maximè honorare, Hephæstionem uerò amare uidebatur. Nam Craterus quidem, aiebat, regis amicus est, sed Hephæstion Alexandri. Xenocrati autem philosopho quinquaginta quum misisset talenta, isq; non accepisset, quod diceret se illis nõ indigere, percontatus est, an ne amicũ quidem Xenocrates haberet: nam mihi, inquit, Darij diuitiã uix satis in amicos fuere. Posteaq; autè Porus ab ipso rogatus post pugnam, Quomodo te utar? Regiè, respondit. Ac iterũ percontatus: nunquid aliud? Omnia dixit, in ipso regiè infuit: admiratus hominis & prudentiam & fortitudinẽ, maiorẽ illi regionem ea quam prius tenerat adiecit. Idem à quodam se uituperari audiens: Regiũ est, inquit, cum benefeceris, male audire. Moriens autè cum ad amicos respexisset: Magnũ, inquit, mihi epitaphiũ uideo futurũ. Posteaq; uerò mortuus est Alexander. Demades orator aiebat se uidere Macedonũ exercitum duce fraudatum, Cyclopi similem excæcato.

P T O L E M A E V S. Lagi sæpenumero apud amicos & cœnabat & dormiebat: ac si quando cœnam ipse præberet, illorum utebatur rebus, commodatò accipiens pocula, lectos, B mensas: nam ipse plura non possidebat, quàm quæ necessaria forent, cum ditare, quàm ditescere magis regiũ esse dicitar.

A N T I G O N V S pecunias acriter exigens, cum quidam dixisset, At Alexander talis non erat: Et meritò, inquit, nam ille Asiam demetebat, ego uerò stipula lego. Quosdam uerò militum thoracatos & galeatos cum pila ludentes uidisset, perq; latatus est, ac illorũ duces ad se uocauit laudaturus. Sed cum ipsos bibere accepisset, eorũ ducatus militibus ipsis tradidit. Admirantibus autè omnibus, quod senex effectus bene ac mansuetè rebus uteretur: Prius, inquit, potentia mihi opus erat, nũc uerò gloria & beneuolentia. Idem Philippo filio multis presentibus rogante, quãdo castra moturus esset: Ecquid times, inquit, ne solus tubam non audias? Cum uerò adolescens ipse instaret, ut ad uiduam tres formosas habentẽ filias diuerteret, præfecto hospitij ad se uocato, Filium, inquit, meum ex locorum angustijs nõ exiges? Morbo autè diuturno cum laborasset, conualuissetq;: Nihil, inquit, peius: hæc enim ægrotatio nos admonuit, ne multum efferamur, cum mortales simus. Hermodotus uerò cum in poematis ipsum Solis filium scripsisset: In hoc Lasiifer, inquit, qui mihi matulam porrigit, tibi nõ astipulatur. Quidam autè quũ dixisset, omnia regibus & honesta & iusta esse: Per Iouem, inquit, regibus barbarorũ, sed nobis sola honesta sunt honesta, & iusta sola iusta. Marlias uerò frater quum litem ageret, censeretq; sibi domi iudiciũ institui: Melius, inquit, in foro erit, & cunctis audientibus, si nihil iniuste agimus. Per hyemem uerò in locis rerum necessariorũ penuria laborantibus aliquando castra ponere coactus est: ubi quum è militibus quidam in ipsum conuicia iactarent, ignorantes illum propè esse, tentorio uirga patefacto: Flebitis, inquit, nisi longius remoti male nobis dicetis. Idem Aristodemo quodam ex amicis, qui natus è coquo putabatur, consulente sibi, ut sumptus muneraq; diminueret: Verba tua, inquit, Aristodeme ius olent. Quum uerò Athenienses ipsius seruum honorantes tanquam liberum ciuitate donassent: Non unum, inquit, Atheniensem uelim à me uerberari. Quidam autem adolescens Anaximenis rhetoris discipulus, cum orationem præmeditatam cum apparatu coram eo haberet, nescio quid intelligere uolens percontatus est. Sed quũ adolescens reticisset: Quid ais, inquit: hæc ne sunt in tabulis scripta? Sed alterũ audiens rhetorẽ dicentẽ: Annus tempus niuem iaciens aduentu suo effecisse, ut herba regio uacaret: Non, inquit, me ut turba uti cessabis? Thrasyllus uerò Cynicus quum ab eo drachmam petisset: At regi,

inquit, hoc dare non conuenit. Sed illo subiiciente: Da igitur mihi talentū: Atqui Cyni- cum, inquit, hoc accipere non decet. Demetriū autem filium magna cum classe ac exerci- tu mittens ad Græcos liberandos, aiebat, Gloriā à Græcia, ueluti à specula faculam in to- tum terrarum orbem accendi. Sed Antagoras poëta cum elixaret congrum, ipseque patel- lam quateret, post illum stans Antigonus: Putas ne, inquit, Homerum, ò Antagora, cum Agamemnonis gesta scriberet, congrum elixasse: Tum Antagoras: Et tu, inquit, ò rex, putas ne Agamemnonē talia gerentem curasse, num quis in exercitu cōgrum coqueret? Mithridatem uerò aureā mellem demetere cum per somnū uidisset, eum interficere de- creuit. Et cum id Demetrio filio aperuisset, iureiurādo ut taceret adegit. Sed Demetrius apud mare cum Mithridate unā deambulans, hastæ cuspidē in littore scripsit, Fuge Mi- thridates. Quod planē cum is percepisset, in Pontum fugit, ibique regnauit.

DEMETRIUS Rhodios obsidēs, Protogenis pictoris tabulā, in qua lalyson, id est, ima- ginem Liberi patris pingebat, quodam in suburbio cepit. Rhodius igitur per præconem repetentibus, utque tabulā parceret deprecantibus, respōdit se potius paternas imagines, quā illam picturā esse corrupturū. Cum autem fœdera cum Rhodijs ipsis percussisset, ma- chinam Helepolin, à capiendis urbibus dictam, apud illos reliquit, quæ & suæ magnifi- centiæ, & illorum fortitudinis monumentū esset. Post Atheniensium uerò defectionem cum urbem cepisset, quæ iam propter annonæ penuriam malè habebat, è uestigio cōcio- ne aduocata frumentum ipsis dedit. Sed cum in concione uerba faceret, in barbarismū in- cidit: cumque eorum quidam qui sedebant acclamasset, quomodo uerbum illud erat pro- nunciandum: Igitur huius quoque emendationis gratia, inquit, uobis alia quinque mo- diorum millia dono.

ANTIGONVS secundus capto patre Demetrio, cum ab eo iussus esset amicorū quo- dam missio, neque obedire, neque urbibus cedere, si quid à Seleuco adactus scripsisset: ad Se- leucum ipsum scripsit, se ipsi & toto regno cessurum, & seipsum obsidem traditurū, si De- metriū patrem liberaret. Pugnaturus autem cōtra Ptolemæi duces, cum dixisset guber- nator, multo plures hostium esse naues: Meipsum præsentem, inquit, contra quot naues

opponis: Inuadentibus uerò hostibus cum aliquando cederet: Non equidem, inquit, fu- gio, sed utile quod retrò situm est sequor. Cum autem adolescens fortis quidem patris fi- lius, sed qui non ualde bonus ipse miles uideretur esse, patris stipendia rogaret: At ego, inquit, adolescens propter cuiusque uiriliteriā, nō propter paternā fortitudinē stipendia ac munera trado. Zenone autem Citieo mortuo, quem maximè philosophorum admiraba- tur, theatrum suorum gestorum sublatum esse aiebat.

LYSIMACHVS in Thracia à Dromacheta superatus, cum seipsum exercitumque pro- pter situm tradidisset, posteaque bibit captiuus iam effectus: O dii, inquit, quam paruæ uo- luptatis causa meipsum ex rege seruum effeci. Philippidi autē Comico poëtae, amico & familiari suo cum dixisset, Cuius te rerum mearū participem facio: Ille cuiuslibet, respon- dit, præterquam secretarum.

ANTIPATER cum Parmenioni mortē ab Alexandro illatā accepisset: Si quidem Ale- xandro, inquit, Parmenio insidiatus est, cui fidendū: sin minus, quid agendum? Demade autē iam seniore facto: uelut, inquit, ex immolata uictima, ueter solus & lingua superest.

ANTIOCHVS tertius ad ciuitates scripsit, si quid contra leges per literas facere iusse- rit, ne sibi tanquam ignaro pareat. Dianę uerò sacerdotē intuitus, cum formosissima fuisset ui- sa, statim Epheso recessit, ne præter animi sententiā aliquid impij perpetrare cogeretur.

ANTIOCHVS cognomento Hierax, aduersus Seleucū fratrem de regno bellū gerebat. Sed cum Seleucus à Gallogræcis uictus nusquam appareret, ac trucidatus putaretur, depō- sita purpura Antiochus pullum sumpsit amictum. Paulò post uerò audiens fratrem saluū esse, & dijs supplicationes fecit, & sibi subditas ciuitates coronari iussit.

EUMENES à Perseo insidijs petitus perisse uisus est. Ea uerò fama Pergamum perlata, Attaluseius frater sumpto diademate, ac eiusdem accepta uxore cepit regnare. Sed cum fratrem aduentare audisset, depōsito diademate, sumptoque iaculo, cum alijs satellitibus ob- uiam illi (ut solebat) processit. Eum uerò Eumenes iucundè amplexus, in aurem illi di- xit: Ne properes meam antè uxorem ducere, quam me mortuum uideas. Neque aliud per totam uitam suspectum aut dixit, aut fecit: quin etiam moriens & uxorem & regnum illi reliquit. Quapropter ille quidem ex suis ipsius liberis nullum educauit, cum multos sus- tulisset, sed Eumenes filio, cum ad ætatem peruenisset, regnum adhuc uiuens tradidit.

PYRRHVS Epirotarum rex à filijs adhuc pueris interrogatus, cui nam regnū esset reli- cturus?

Aturus: Quicquid est uobis, inquit, acutiore habuerit gladiū. Rogatus autē, utrum Python, an Caphisius melior tibicen esset: Polyperches, inquit, imperator. Cum Romanis uerò congressus, bis quidem uictoria parta, sed multis & amicorū & ducum amissis: Si uno, in- quit, prælio Romanos iterū uicerimus, peribimus. Sicilia autē potiundæ spe frustratus, cum illinc soluisset, ad amicos retrò cōuersus: Qualē, inquit, Romanis & Carthaginensi- bus palæstram relinquimus? Militibus uerò aquilā eum appellatibus, Ecquid nō debeo uestris armis, inquit, ut uelocibus alis in altum tolli? Idem cum audisset, à quibusdam iu- uenibus se inter cōpotandum multis cōuicijs maledictisque laceratū, iussit omnes ad se per diem adduci: cumque adducti forent primū interrogauit, an illa de se dixissent. Tum ex illis unus: Hæc, inquit, ò rex, sed multo plura his dixissemus, si plus uini habuissemus.

ANTIOCHVS, qui secundò aduersus Parthos exercitū duxit, cum in uenatione quadā studio persequendi ferā ab amicis & seruis aberrasset, in casam pauperiorū hominū igno- tus intrauit: ac inter cœnandū cum de rege sermonē iniecit, audiuit, aliās bonū quidē esse, sed amicis flagitiosis utentem plurima negligere, sæpeque illa quæ sunt necessaria nihil curare, quod uenationis nimium esset studiosus. ac tunc quidem tacuit. Sed posteaque satellit- es simul cum die ad casam illam uenerūt, cognitus allata purpura & diademate: Nimirū, inquit, ex quo die uos sumpsi, heri primū uera de meipso uerba audiui. Hierosolyma uerò obsidens cum ludæi maximo illi festo septem dierū inducias petissent, non illas modo cōcessit, uerū tauros quoque cornibus auratis instructos, odorumque & aromatum copiam usque ad portas cum pompa egit, ac uictimis illorum sacerdotibus traditis, in castra reuersus est. Quapropter ludæi admiratione tantæ liberalitatis ducti, statim post festū seipso illi dederūt.

THEMISTOCLES adhuc adolescens, in cōpotationibus & cum mulieribus uersaba- tur: sed posteaquā Miltiades imperator in Marathone barbaros debellauit, non erat The- mistoclem deprehendere quicquam in decorē agentem. Admirantibus uerò mutationem, di- cebat: Non finit me dormire torpescere Miltiadis trophæum. Interrogatus autē, utrum potius Achilles, an Homerus esse uellet: Tu uerò, inquit, utrū esse malle uictor in Olym- pijs, an uictor præcor? Xerxe autem cum classe contra Græciam descendente, uertus

ne populi princeps Epicydes, questuosus homo & timidus, imperator creatus urbem per- deret, argento persuasit ut prætura abstineret. Idem cum Adimantis prælio nauali decer- nere non auderet, ac Themistocli ad hoc Græcos inuitanti incitantique diceret: ò Themis- tocles, qui in certaminibus ante alios insurgunt, semper flagris cedunt: Etiam, inquit, ò Adimante, sed ne eos quidem qui posteriores ac inferiores sunt, coronant. Verū Eury- biades cum baculum sustulisset tanquam percussurus: Percute quidem inquit, sed audi. Eury- biadi nō autem persuadens ut in locorū angustijs pugnam naualem cōmitteret, ad barba- rum clam militum monens, ne Græcos timeret fugientes. Sed posteaque persuasus ille uictus est, quod illic pugna nauali decertasset ubi Græcis expediebat, rursus ad ipsum misit, hor- tatus ut ad Hellepontū quælo cissimè recurreret: Græcos enim de soluendo ponte cogi- tare, ut Græciam seruans, illum seruare uideretur. Seriphius autē quidam cum in eum di- xisset, non uirtute sua, sed propter urbis gloriam clarū esse: Vera, inquit, narras: nam neque ego Seriphius si forem, clarus euasissem, neque tu si Atheniensis. Antiphate autem illo pul- chro antea quidem Themistoclem auersante ac contemnente, sed posteaque magnam ade- ptus est gloriā, accedente & adulante: O adolescens, inquit, sero quidem utriusque, sed tamen respiciamus. Ad Simonidem uerò quoddam iudicium minus iustum efflagrantem, dixit:

Neque illum esse bonum poëtam posse, si præter numerum caneret: neque se bonum principi- pem, si præter legem iudicaret. Filium autem qui matri in delictis erat, plurimum Græco- rum omnium posse colligebat. Nam Græcorū imperio Athenienses potiri aiebat, se Athe- niensium, sui matrem illius, at illum matris. Idem quum ex ijs qui filiam suam uxorem pe- tebant, diuiti probum prætulisset, uirum dicebat se malle pecuniarū indigentem, quam pecunias uiri. Prædium autem uendens proclamari iussit, bonum quoque uicinum habe- re. Atheniensibus uerò eum uituperantibus: Quid tumultuamini, inquit, ab ipsidem bene- ficio sepius affecti? Ac platanis quidem se similem esse dicebat, ad quas tempestate depre- hensi confugiunt, sed adueniente serenitate illas prætereuntes uellicant atque discerpunt, necnon cōuicijs prosequuntur. Eretrienfes autem irridens aiebat, gladium quidem sicut Teuthidas habere, sed cornon habere. Posteaquā uerò Athenis primū, deinde ex Græ- cia quoque pulsus fuit, cum ad Persarum regem ascendisset, ac loqui iussus esset, orationē uarijs pictisque stragulis similem esse dixit: ut enim illa, sic hanc extentam ostentare imagi- nes & figuras, contractam uerò occultare atque delere. Itaque & annum petijt, quo Persica

Princeps præter legem iudicans, minimè bonus.

C lingua percepta, per seipsum, & non per alium, cum rege ipso colloqui posset. Multis autem muneribus a rege honestatus, & cito locupletatus, ad liberos, O pueri, inquit, perdituram, nisi perissemus.

MYRONIDES aduersus Bœotios exercitum ducens, nunciauit Atheniensibus egrediendum esse. Sed cum hora instaret, ac turmarum præfeti dicerent, omnes nondum adesse: Adfunt, inquit, qui sunt pugnaturi. Vfusq; illis promptis, hostes superauit.

ARISTIDES cognomento Iustus, opinione sua rempub. semper administrabat, sodalitatesq; fugiebat, ueluti potētia ex amicis parta ad iniquē agendum instigante. Sed cum Athenienses in ipsum testaceis suffragiis ex urbe pellendum cōcitati forent, ac illiteratus homo & agrestis testam gerens ad ipsum accessisset, rogans ut nomen Aristidis in testa ipsa describeret, Cognoscis nempe Aristidē? inquit, Et cum homo dixisset, se quidē non cognoscere, sed Iusti cognomē molestē ferre, tacens nomen teste inscripsit ac reddidit. Cum Themistocle autē cui inimicus erat, orator missus: Vis ne, inquit, o Themistocles, in finibus inimicitias relinquamus? Nam si uidebitur, cum reuerſi fuerimus illas resumemus. Cum uerō tributa Græcis statuisset, tātō pauperior rediit, quantū in ipsam peregrinationē impendit. Sed cum ij uersus, quos Aeschylus de Amphiarao fecerat, in theatro canerent:

Nam uult uir esse, non uideri, hic optimus,

Qui mentis altæ fructiferam sulcans segetem,

Consulta callens germinat grauisissima. omnes in Aristidem oculos coniecerunt.

PERICLES quotiescunq; exercitus dux creatus esset, paludamentum assumens hæc si bijsi dicebat: Pericles anima uerte, liberis es imperaturus & Græcis, & Atheniensibus. Iubebat autem Athenienses Aeginam tollere, tanq; Piræi lippitudinem. Ad amicum uerō quendam testimonium falsum, cui & iusiurandum inesset, rogantem: Vsq; ad aras, inquit, mihi amico esse licet. Idem moriturus cum esset, seipsum beatum esse aiebat, quod Atheniensium nemo sua causa pullam uestem induisset.

ALICIBIADES adhuc puer, cum in palæstra eo captu comprehensus esset, quem effugere nequiret, momordit colluctantis manum. Sed cum ille dixisset, mordes ut foemina: **D** Minimē, inquit, sed ut leones. Habens autem quam pulcherrimum canem, quem septem millibus drachmarum emerat, caudam illi recidit, ut Athenienses, inquit, hoc de me loquantur, & aliud nihil curiosius inuestigent. Idem ad literarum ludum cum accessisset, Illi da postulauit. At magistro se nihil Homeri habere dicente, illi incusso pugno recessit. Ad Periclis autem fores cum uenisset, audiens illum nō esse ociosum, sed cōsiderare quonam modo Atheniensibus rationes reddat: Non melius erat, inquit, cōsiderare quo modo non reddat? Cum autem ad iudicium capitale ab Atheniensibus ē Sicilia uocaretur, seipsum abscondit, quod diceret eum stultum esse, qui accusatus cum liceat fugere, quaerat ab solui & liberari. Sed cum quidam dixisset: Non credis patriæ de te ipso iudicium? Ego qui dem, ait, ne matri quidem, ne fortē ignorans pro calculo albo nigrum ferat. Idem cum audisset, se cum socijs morti adiudicatum esse: At, inquit, declarabimus ipsi nos uiuere. Itaque ad Lacedæmonios profectus, Decelicum in Athenienses bellum excitauit.

LAMACHVS quēdam turmæ ducem in errorem lapsum obiurgabat, qui cum dixisset, se postea nunquam id esse facturum: Atqui non est in bello, inquit, bis peccare.

IPHICRATES cum futuri filius esse putaret, omnibus quidem cōtemptui erat, sed in pretio tūc primū esse coepit, quū uulneratus hostem simul cum armis correptū in trirēmē suam uiuentē transtulit. Ceterū in amico & socio loco castra ponens, & uallum iaciens, & fossam diligenter circūducens, ad eum qui dixerat, Quid enim timemus? turpissimā quidem esse dixit imperatoris uocem, Non expectaram. Aciem uerō contra barbaros instruens, se uereri aiebat, ne Iphicratem ignorent, qui alios stupefaciat hostes. Idem iudicium capitis subire coactus, ad calumniatorē dixit: Quid facis o homo, qui bello urbem circumstante, de me, & nō mecum suadeas consultare? In Harmodij uerō, Harmodij illius prisci abnepotem, in generis ignobilitatē cōuicia sibi ingerentē dixit: Meum quidem genus a me incipit, sed tuum in te definit. Oratore autem quodam ipsum in concione interrogante: Quis tu es qui tantopere superbis? eques an sagittarius? an pedes? an scutifer? Nullus horum, inquit, sed qui omnibus his imperare sciam.

TIMOTHEVS existimabatur fortunatus esse imperator, ac idcirco ei quidam inuidentes, pingebāt urbes in nassam illi dormienti ultro ingredientes. Timotheus igitur aiebat: Si tantas urbes dormiens capio, quid me facturū putetis expergefactū? Quodam autē ex temerarijs imperatorib. uulnus Atheniensib. ostentante: At me, inquit, cum uester essem

contra

A contra Samios imperator, puduit catapultæ telum prope me cecidisse. Oratoribus uerō Charetem extollentib. dignumq; esse Atheniensium imperatorē censentibus: Non imperatorem, Timotheus inquit, sed qui strata imperatori ferat.

CHABRIAS eos dicitabat optimos esse imperatores, qui hostiū res q̄ optimē nossent. Proditionis autē unā cum Iphicrate accusatus, ab Iphicrate ipso reprehendebatur, quod de uita periclitans & in gymnasium iret, & hora consueta pranderet: Ergo si quid Athenienses, Chabrias inquit, de nobis statuerint, te quidem squalidū & iefunū, me uerō pransum & perunctum necabunt. Dicitare etiam solebat, formidabiliorem esse certorum exercitum duce leone, q̄ leonum ceruo imperante. Hegesippo Crobelo appellato Athenienses in Philippum cōcitante, quidam ē cōcione succlamauit, Bellum inuehes: Etiam per Iouem, inquit, & nigra uestimenta, & publicas funerum elationes, & funebres orationes, si liberi sumus uicturi, neq; Macedonum imperata facturi.

PYTHEAS quū adhuc esset adolescens, in concionē processit, ijs contradicturus decretis, quæ de Alexandro scribebant. Sed quū quidā dixisset: Tu quū adeo iuuenis sis, de tantis rebus aures loqui? Atqui Alexander, inquit, quem decernitis deum, me iunior est.

PHOCION Atheniēsis neq; ridens, neq; lachrymās ab ullo unq; est uisus. Sed quū quidam in concione dixisset, Cōsideranti similis uideris o Phocion: Rectē, inquit, hoc coniectas: nam considero, si quid eorum quæ sum apud Athenienses diciturus, omittere ac recedere possim. Cum autem oraculum Atheniensibus datum esset, unum in urbe esse qui sententijs omnium aduersaretur, Atheniensesq; quisnam esset, quaerendum iuberent, Phocion se eum esse professus est: nam soli sibi nihil eorum placere, quæ uulgus & ageret & diceret. Cum uerō apud populum sententiam dicens aliquando approbaretur, uideretq; omnes pariter orationi suæ assentientes, ad amicos conuersus: Num quid mali, inquit, forsitan imprudens dixi? Cæterum Atheniensibus collationes pecuniæ ad sacrificium quoddam petentibus, quum alij quidem conferrent, sepe & ipse rogatus: Erubescerem, inquit, si uobis darem, huic autem non redderē, simul indicans foeneratorem. Cum uerō Demosthenes orator dixisset, Te Atheniēses si insanierint necabūt: Te uerō, inquit, per Iouem,

B si respuerint. Sed quum Aristogiton sycophanta condemnatus in carcere moriturus esset, rogaretq; Phocionem ut ad se ueniret, amiciq; ipsum ad improbum hominem ire non permetterent: Et ubinam, inquit, Aristogitonem quispiam iucundius alloquatur? Byzantijs uerō quum Athenienses irascerentur, quod Charetem non admisissent in urbem, cum copijs auxilio sibi missum aduersus Philippū, dixissetq; Phocion, oportere nō socijs irasci diffidentibus, sed imperatoribus fide carentibus, imperator ipse fuit delectus: qui a Byzantijs quidem admisus, effectit ut re infecta Philippus abiret. Idem quum Alexander centum ipsi talenta dono misisset, eos qui attulerant interrogauit: Cur nam quum multi alij sint Athenienses, mihi soli hæc donat Alexander? Illis autem respondentibus, quod solum te bonum esse probumq; existimat: Igitur me, inquit, talem & uideri & esse permittat. Alexandro autem trirēmes ab Atheniensibus petente, quum populus nominatim Phocionem prodire, atq; sententiam dicere iuberet, posteaquam surrexit, Consulio igitur uobis, inquit, ut uel armis uincatis, uel uictoribus amici sitis. Sed quum de morte Alexandri incerto autore uerba iactarentur, oratoresq; ē uestigio in suggestū profilirent, neq; morari, sed quamprimū bellum gerere suaderēt, Phocion differendum ac certius cognoscendum esse censebat: Si nanq; aiebat, hodie mortuus est, cras quoq; & semper mortuus erit. Verūm Leosthene ciuitatē in bellum iniiciente, quod illam nossent spe præclara ad nomen libertatis imperijq; elatam, illius uerba cupressis similia esse dicebat: nam pulchra & sublimes quum sint, fructum non habent. Sed prima quum ad uota successissent, ac ciuitas ob nuncios rerum bene gestarum dijs supplicaret, interrogatus an ea sic gesta esse uellet, hæc quidem esse gesta inquit, illa uerō consultata. Cæterum Macedonibus Atticam ingressis, maritimamq; deprædantibus, eduxit iuuentutem: & cum multi ad ipsum concurrerent, hortantes ut collem occuparet, aciemq; illic instrueret: O Hercules, inquit, quam multos uideo imperatores, milites autem paucos. Sic tamen cōgressus uicit, ac Nicionem Macedonum ducem interemit. Verūm haud multo post Athenienses bello superati, præsidium Antipatri admiserūt. Cum uerō Menillus præsidij princeps Phocioni pecunias dono daret, indignatus dixit: Neq; illum Alexandro meliorem esse, & causam qua nunc accipiat, cum tunc non acceperit, peiorē esse. Ac Antipater quidē aiebat, se ex duobus amicis quos Athenis haberet, neq; Phocionem persuasisse ut acciperet, neq; Demadem fatiasse quum daret. Antipater uerō quum ipsum rogaret, ut nescio quid iniusti face-

Verba cupressis similia.

Cret: Non potes, inquit, ô Antipater, Phocione & amico & assentatore uti. Sed post Antipatri mortem quum Athenienses democratiam renouassent, Phocion cum amicis in concione morti fuit adiudicatus. Alij igitur flentes quidem ducebantur: Phocioni uero, qui cum silentio procedebat, quidam ex inimicis obuiam factus in os expuuit. Tum ipse ad magistratus respiciens: Non aliquis istum, ait, indecore se gerentem coërcebit: Cum autem unus eorum qui cum ipso erant morituri, lamentaretur, atq; indignaretur: Non amas, inquit, ô Euippe, cum Phocione mori? Sed cum cicuta calix iam allatus esset, interrogatus, num quid ad filium diceret: Ego tibi, inquit, mando rogoq; ne quid Atheniensibus harum rerum memoria irascaris.

PISI STRATVS Atheniensium tyrannus, cum ex amicis quidam ab ipso defecissent, ac Phylon occupassent, ad illos uenit stratum colligatū ipse portans. Sed illis interrogantibus quid uellet: Si uobis, inquit, persuasero, ut abducam: sin minus, ut uobiscū maneam: propter hoc enim cum sarcinis ueni. Calumniata uero apud ipsum matrem, quod adolescētem quendam adamaret, cum quo timente ac multum renuente clam consuetudinē haberet, uocauit ad cœnam adolescentem, cœnatumq; interrogauit, quomodo fuisset exceptus. Illo autem opiparē dicente: Talia, inquit, quotidie tibi erunt, si matri meæ rem gratam feceris. Thrasybulus uero ipsius filiam amans, cum obuiam factus osculatus foret, ac ipse in illum ab uxore concitaretur: Si qui nos amant, inquit, odio prosequemur, quid ijs qui oderūt faciemus? Ac Thrasybulo quidem uirginem dedit uxorem. Comestatores autem quidam in ipsius uxorem cum incidissent, multaq; lasciuē ac petulanter & fecissent & dixissent, ac postridie Pistratum flentes deprecarentur ut sibi ignosceret: Vos quidem, inquit, ut modesti sitis curate, sed uxor mea prorsus domo, nusquam heri profecta est. Idem rogantibus filijs, quum ipse aliam ducturus esset uxorem, nunquid ipsos accusaret: Minime quidem ait, sed laudo, uoloq; & alios mihi tales filios nasci.

Libros legere, principibus in primis uale.

DEMETRIVS Phalereus Ptolemæum regem admonēbat, ut conscriptos de regno imperioq; libros compararet atque lectitaret: nam quæ amici non audent reges monere, ea in libris descripta esse.

DLYCVRGVVS Lacedæmonius ciues nutritæ comæ affuefecit, quod diceret, pulchros quidem coma fieri decentiores, deformes autem formidabiliores. Ad eum uero qui ad democratiam in urbe constituendam hortabatur: Tu igitur primus, inquit, in domo tua statue democratiam. Cæterū domos humiles serra tantum & securi struere iubebat: pudere namq; in humiles casas pocula, lectosq; ac mensas preciosas inferre. Pugnis autem & pancratio certare prohibuit, ut ne ludentes quidem defatigari consuescerent. Sapius quoq; aduersus eosdem militare uetuit, ne hostes efficerentur bellicosiores. Quare uulnerato postea Agesilao, Antalcidas dixit, præclaræ disciplinæ præmia ipsum à Thebanis accipere, qui illos bellum inuitos gerere docuisset.

Helotes serui Lacedæmoniorum.

CHARILLVS rex interrogatus, cur tam paucas leges Lycurgus tulisset: respondit, eos qui paucis uerbis utantur, haudquaquam multis legibus indigere. Helotū uero quidam cum audacius asperiusq; se cum illo gereret: Per deos, inquit, te interfecissem, nisi iratus essem. Ad eum autem qui percotatus est, cur comam Lacedæmonij gestent: Quia ex omnibus, inquit, ornatibus hic est minime sumptuosus.

TELECLVS rex ad fratrem ciues criminantem, quod asperius secum quam cum illo se gereret: Tu namq; ait, iniurias pati nescis.

THEOPOMPVS in quadam urbe ad eum qui sibi murum ostentabat, & interrogabat, num pulcher & altus uideretur: Minime, si mulierum est, inquit.

ARCHIDAMVS in Peloponnesiaco bello rogantibus socijs ut sibi tributa determinarentur: respondit, bellum non pasci determinatis.

BRASIDAS cum in caricis murē cepisset, morsus dimisit. Deinde ad eos qui aderāt: Nihil est, inquit, tam paruū, quod se nō seruet, dum audeat ulcisci aggredientes. Sed in pugna per scutum iaculo percussus, cum ē uulnere hastam extraxisset, illa ipsa hostem uulneratum interemit. Sed rogatus quomodo uulneratus fuisset: Scuto, inquit, me prodeunte. Posteaquam uero liberatis ijs Græcis, qui in Thracia erāt, cecidit, legati Lacedæmonem misit, ad Brasidam quoq; ipsius matrem acceperunt: quæ primum quidem eos interrogaui, an bene Brasidas obiisset: ac laudantibus quidem illum Thracibus, dicentibusq; nullum alium talem fore: Ignoratis, inquit, ô hospites: nam Brasidas quidē fortis erat, sed Lacedæmon multos habet illo fortiores.

AGIS rex dicitabat, Lacedæmonios interrogare non quot sunt, sed ubi sunt hostes. Apud

A Apud Mantineam uero dum pugnare cum hostibus, qui plures erant, prohiberetur: Necessesse est, inquit, cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Cum autē Elai laudarentur, quod in Olympijs præclare se gererent: Quid mirum, inquit, faciunt, si quinto quoq; anno per unum diem iustitia utuntur? Sed illis in laudando perseverantibus: Quid mirandum, inquit, si in re bona, bene utuntur iustitia? In hominem uero improbum saepe interrogantem, quis Spartiata optimus esset: qui tui dissimillimus est, inquit. Sed alio interrogante, quot essent Lacedæmonij: Quot, inquit, ad malos arcendos satis sunt. Cum autem ab alio idem quæreretur: Multi, inquit, tibi uidebuntur, si pugnantibus ipsos spectaueris.

LYSANDER uestes preciosas, quas Dionysius Sicilia tyrannus suis filiabus miserat, non accepit, quod diceret se uereri, ne illis indutæ deformiores uiderentur. In eos autem à quibus uituperabatur, ut Hercules indignus, quod dolo pleraq; ageret, dicebat: Quò leonina pellis nō peruenit, uulpinā esse assuendam. Sed aduersus Argiuos, qui iustiora q; Lacedæmonij de quo cōtendebant loco dicere uidebant, districto gladio inquit: Qui huius est dominus, optime de finib. differit. Lacedæmonios uero Corinthiorū murū segnius opugnare animaduertens, cum Ieporē ē fossa exiliētē uidisset: Eos inquit, timetis hostes, quorum inertia lepores in muris dormiunt? Cum autem Megarensis quidam in cōmuni conuentu aduersus ipsum dicendi licentia usus esset: Tua, inquit, uerba ciuitatis egent.

AGESILAVS dicitabat eos qui Asiam incolerent, liberos quidem esse malos, bonos autem seruos. Sed assuetis illis regem Persarum magnum appellare: Ecquid ille, inquit, me est maior, nisi & iustior, & modestior? De fortitudine uero atq; iustitia percontatus, utra sit melior: Nihil, inquit, fortitudine indigeremus, si omnes iusti essemus. Nōcū autem quam ē terra hostili repente castra moturus esset, uidens puerum quem amabat lachrymantem propter imbecillitatem relinquit: Difficile est, inquit, simul & misereri & sapere. Menecrates uero cognomento Iupiter, cum ad ipsum epistolā ita scripisset: Menecrates Iupiter regi Agesilao felicitatē rescripsit. Rex Agesilaus Menecrati sanitatē. Lacedæmonij autem cum Athenienses ac socios apud Corinthum debellassent, audita cadaverum hostilium multitudine: Heu miserā, inquit, Græciam, quæ tot in seipsam uiros perdidit, quot satis essent ad barbaros omnes debellandos. Oraculum uero quod uolebat quā à Ioue in Olympiā accepisset, Ephoris iubentibus, ut Pythiū quoq; de iisdem consuleret, Delphos profectus deum rogauit, an quæ patri, eadem ipsi quoq; uiderentur. Quendam autem ex amicis ab Icarieo Care petens, ad eum ita scripsit: Nicias si te iniuria non afficit, dimitte: si iniuste agit, mihi dimitte: omnino autem dimitte. Idem ad eum audiendum inuitatus qui lusciniā uocem imitabatur: Ipsam, inquit, saepe audiui. Post Leucticā uero pugna Ephori animaduertētes urbem uiris uacuam esse, quod lex iuberet omnes eos qui territi fugissent, ignominiosos esse, uolebant infamiae notam soluere, proptereaq; legislatorem Agesilaum declararunt. Is autem cum in medium prodisset, censuit leges postridie ratas fore.

B Aegyptiorum autem regi auxilio missus, unā cum eo ab hostibus oblidebatur, cum multo plures hostes ipsi forent, castrisq; fossam circunducerēt. Sed quum rex erumpere ac dimicare iussisset: Hostes, inquit, uolentes nobis esse pares, impediendū non sunt. Et quum spaciū parum adhuc superesset ad fossam coniungendam, in eo quod relictum erat spacio acie instructa, cum totidem utrinq; pugnarent, uictores euaserunt. Idem moriens amicos nullam sibi neque fictam, neque pictam imaginem ponere iussit: Si quod enim opus, inquit, bonum feci, hoc meum monumentum erit: sin nullum, ne omnes quidem statuæ.

ARCHIDAMVS Agesilai filius, quum catapultæ iaculum tunc primū ex Sicilia aduentum uidisset, exclamauit: O Hercules, uiri perit uirtus.

AGISIUNIOR Demade dicente, Laconicos enses propter breuitatem à prestigatoribus deorari: Atqui Lacedæmonij, inquit, his ipsis ensibus hostes assequuntur. Cum autem Ephori milites proditori committi iuberent: Alieni, inquit, ei fidem habere non debent, qui suorum proditor fuerit.

CLEOMBENES ei qui se gallos, qui pugnando interirent, ipsi daturum pollicebatur: Minime, inquit, istis egeo, sed ijs potius qui pugnando interficiant.

PAEDARETVS inter trecentos nō delectus, qui in ciuitate quidē ordine primus erat honor, hilaris ac ridēs abibat, se gaudere dicēs, si trecentos Sparta haberet ciues se meliores.

DAMONIDAS in ultimū chori ordinem à chori magistro collocatus: Euge, inquit, excogitasti quomodo hic quoq; in honore sit locus.

NICOSTRATVS Argiuorum imperator multis pecunijs & nuptijs Lacenæ quam uellet, præter regias oblatas, ad prodendum quendam locum ab Archidamo exhortatus, re-

C spondit, Archidamum ab Hercule genus nō ducere: Hercule enim circumeuntem malos pœna affecisse, Archidamum uerò eos qui sunt probi, malos efficere.

EVDÆMONIDAS cum in Academia Xenocratē uidisset iam seniorē cum discipulis philosophantē, audissetq; uirtutē ab ipso inquiri: Quādo, inquit, illa utetur? Rursus cum alium audisset philosophum differentē, quod solus sapiens est bonus imperator: Sermo quidem admirandus est, inquit: sed qui loquitur, nunquam tubæ sonitu fuit excitatus.

ANTIOCHVS cum Ephorus esset, posteaq; accepit agrum Messenijs à Philippo datum, interrogauit, num etiam illis de agro pugnantibus, ut uincerent dedisset.

ANTALCIDAS in Atheniensem, qui Lacedæmonios imperitos uocabat: Soli uidelicet nos, inquit, nihil mali à uobis didicimus. Sed cum alius Atheniensis in ipsum dixisset: Atenim sæpe uos à Cephiso fugauimus: Nos uerò, inquit, nunquā uos ab Eurota. Rhe-tore autem Herculis laudationem lecturo, Quis nempe illum uituperat? inquit.

EPAMINONDA Thebano exercitū ducente, nunq; Panicus & repentinus terror in castra incidit. Dicebat autem, in acie mori pulcherrimū esse. Armatorū uerò corpus non solum athleticè, sed etiam militariter exercitū esse oportere censebat: eoque corpulentis infensus erat, ac talem quendam exercitū expulit, dicens: Vix tribus quatuorue scutis uentrem illius regi posse, propter quē ne sua quidem pudenda unquā uidisset. Sic autē uentris in uictu erat, ut à uicino ad cenā inuitatus, cum bellariorū opsoniorumq; ac unguentorum apparatū inuenisset, è uestigio abierit, dicens: Ego te sacrificare, nō lasciui-re putabam. Cum uerò coquus dierū quorundam impensā rationē collegis redderet, nimium olei sumptum duntaxat agrè tulit. Sed collegis admirantibus impensam quidem sibi non esse molestam, dixit, sed si tantum olei intra corpus ille excepsisset. Quum autem festum diem urbs celebraret, ac omnes comotationibus & sodalitatibus dediti essent, familiarium cuiusdam squalidus & cogitabundus inter ambulandum occurrit: ac illo mirante atque percontante, cur nam solus ita affectus circumiret: Ut uobis, inquit, omnibus ebrietati ac desidie liceat indulgere. Hominē uerò nequam qui mediocre quoddam scelus admiserat, Pelopidæ quidem roganti nō dimisit, sed amicæ supplicanti cōcessit, dicens scorta decere, nō imperatores, eiusmodi accipere dona. Cum uerò Lacedæmonij copias educerent, oraculaq; Thebanis ferrent, alia quidē eos uictū iri, alia uictores fore significatia, hæc ad dexterā tribunalis partē, illa ad sinistrā poni iussit, omnibusq; ita positis surrexit, & dixit: Si imperatoribus quidem parēre uolueritis, ac simul inuadere hostes, hæc uobis sunt oracula, indicans meliora: Sin autē aduersus pericula timidi fueritis, illa, respiciēs ad peiora. Idem contra hostes exercitū educens, tonitru factus, ac ijs qui circa ipsum erant interrogantibus quid deū significare putaret, attonitus esse hostes dixit: quippe qui cum talia ad sint loca, in talibus castrametent. Suauissimū autē omnium bene fortiterq; sibi gestorum illud esse dicebat, quod suis adhuc uiuis parētibus apud Leuctra Lacedæmonios superasset. Cæterū posttridie illius pugnae cum alio tempore solitus esset uncto corpore ferenoq; uultu in publicū prodire, squalidus & humilis ac fordidus processit. Interroganti busigitur amicis, num quid sibi triste accidisset, Nihil, inquit: sed heri sensi me animo suis se q; par sit elatiore, quo circa hesternæ lætitiæ intemperantiā hodierna tristitia castigo. Cum autē Spartiatis suam calamitatē abscondere sensisset, uolens illius magnitudinē declarare, nō simul omnes, sed singulas ciuitates cadauera colligere permisit. Itaq; plura q; mille Lacedæmoniorū cadauera fuere numerata. Iason uerò Theſſalorū princeps cum socius Thebas uenisset, ac duo millia aureorum Epaminondæ uehementer indigenti misisset, aurum quidem nō accepit, sed cum primū Iasonem uidit, Iniustus, inquit, deterior imperas: ac quinquaginta drachmis à quodam ciuitem acceptis exercitus uatico, in Peloponnesum irrupit. Rursus cum rex Persarum triginta Daricorū millia ei misisset, Diomedontem asperè obiurgauit, quod tantam nauigationē nauigasset, ut corrumperet Epaminondam. Sed regi renunciari iussit, si quæ Thebanis cōferant sentiat, gratis amicū Epaminondam esse habiturū: sin quæ minus utilia sint, hostem. Argiui autem cum Thebanorū socij essent, Atheniensiumq; legati in Arcadiam profecti utrosq; accusarent, atq; Callistratus orator Oedipum & Orestem ciuitatibus exprobraret: Confitemur, inquit Epaminondas, & apud nos patricidam fuisse, & apud Argiuos matricidam. Sed qui ista perpetrarunt nos quidem expulimus, Athenienses uerò susceperunt. In Spartiatis autem qui multis & magnis in rebus Thebanos accusauerant: Hi nempe uos, inquit, à breuiloquio desistere coegerunt. Sed posteaquam Alexandrum Pheræorum tyrannum, Thebanorum hostem, Athenienses sibi amicū effecerunt & socium, qui promittebat se uenalem

carnis

A carnis libram ipsi semibolo præbiturū: At nos, Epaminondas inquit, Atheniensibus ligna gratis ad illas carnes coquendas præstabimus: nam nisi quieuerint, eorū agrum succi demus. Bœotios autē ocio dissolutos uolens in armis semper continere, cum electus esset ipsorū imperator, admonens dicebat: Adhuc consultatis Thebanis: nam si ego sum imperator, uobis est militandū. Ac regionē supinā & patentē, belli orchestram appellabat, quod illam obtinere nō posset, nisi manū in scuti loro habeant. Chabrias uerò cum prope Corinthum perquā paucos Thebanorū quosdam auidius sub muris pugnantes interfecisset, ac trophæū erexisset, Epaminondas irridens: Hic decebat, inquit, nō trophæum, sed Hecatesium erexisse. Nam humilia Hecate facella in triuijs ante portas dedicabant. Cum autē quidam nunciasset, exercitū nouis ornatum armis in Peloponnesum ab Atheniensibus missum: Quid igitur, inquit, Antigenidas gemit, cum Tellen nouas tibias habeat? Tellen uerò pelsimus quidam erat tibicen, ut Antigenidas optimus. Idem cum accepisset, scutiferū multas ab homine captiuo pecunias sumpsisse: Redde, inquit, mihi quidem scutū, tibi uerò ipsi patriq; cauponā redime, in qua reliquū tēporis uiuas: neq; enim posthac te periculis itidem exponere uoles, quippe qui è diuitibus & beatis unus sis factus. In interrogatus autē, utrū se meliorē duceret imperatorē, an Chabriam, an Iphicratem: Difficile id est, inquit, donec uiuimus, iudicare. Posteaq; uerò ex Laconica reuersus capitis causam cum collegis dicere coactus est, quod menses quatuor imperiū Bœotiæ cōtra legem retinisset, collegas quidem in seipsum crimen remouere iussit, tanq; ui coactos: ipse autē se dixit non habere uerba rebus meliora. Sed si quid omnino apud iudices dicendū esset, censere se, si ab ipsis necandus iudicē, ut columnæ condemnationē inscribant, quod Græci omnes sciant, Thebanos uel nolentes ab Epaminonda fuisse coactos igne Laconicam deuastare, quæ per quingentos annos nunq; antea fuerat deprædata: & Messeniam populari, quæ triginta & ducentos annos seditionibus uexata nō fuit: & cōciliare inter se, ac in unum Arcades redigere, Græcisq; restituere libertatē: nam hæc in illo imperio fuerant gesta. Quare multo cum risu iudices egressi sunt, cum ne suffragia quidem in illum sumpsissent. Cæterum in ultima uulneratus pugna, & in tentoriū relatus uocabat Daiphantum, & post eum Hyolidam. Quos uiros cum perisse audisset, bellum cum hostibus dissolui iussit, ut quib. imperator nō esset. Ac res uerba eius, qui optimè ciues nosset, cōprobauit.

PELOPIDAS Epaminondæ in prætura collega, dicentibus amicis, pecuniæ collectio nem rem ualde necessariā ab ipso nihil curari: Per Iouem, inquit, huic Nicomedi: hominē claudum ac mutilatū indicans. Sed uxore ipsum ad pugnā exeuntē rogante, ut se custodiret, alios hoc dixit esse monendos: ducē uerò & imperatorē, ut ciues conseruet. Cum autē quidam è militibus dixisset, In hostes incidimus: Cur magis, inquit, quam illi in nos? Cæterum ab Alexandro Pheræorū tyranno fractis fœderibus cum captus & ligatus male ei diceret, atq; ille subiecisset, mori properas: Etiam per Iouem, inquit, ut magis in te excaudescant Thebani, citiusq; perdaris. Thebe uerò, tyranni uxor, ad Pelopidā egressa quū se mirari dixisset, quod d ligatus tam hilaris esset: magis dixit se illā mirari, quod nō ligata toleret Alexandrū. Sed ab Epaminonda liberatus, dicebat se gratiā Alexandro habere: nam seipsum expertum esse non ad bellum modò, uerum ad mortem quoq; audacter habere.

MARCVS Curius à quibusdam criminatus, quod agri bello partū exiguā cuiq; partem distribuisset, ac magnam publicam fecisset, precatus est, neminem è Romanorum numero fieri, qui quod agri ad alendum satis foret, parum putaret. Samnites uerò ab ipso debellati, cum ad eum uenissent aurum dono daturi, in olla fortè rapula coquebat. Samnitibus itaq; respondit, & auro nihil tale prandium indigere, & sibi melius esse, quam habere, aurum possidentibus imperare.

CAIUS Fabricius audiens Romanos à Pyrrho uictos, ad Labienū conuersus: Pyrrhus, inquit, nō Epirotæ Romanos uicerunt. Ad redimendos autē captiuos ad Pyrrhum profectus, cum aurum multum Pyrrhus ipsi daret, nihil accepit. Posttridie uerò maximū elephantem Pyrrhus ipse instrui iussit, qui Fabricio ignoratū post terga maximo cum stridore uocē repente emisit. Quo quidem facto, cōuersus Fabricius & ridens: Me, inquit, neq; aurum heri, neq; hodie bellua stupefecit. Sed Pyrrho ipsum rogante ut secū esset, ac post se primū locum haberet: Ne hoc quidē tibi expedit, inquit: nam si Epirotæ nostrū utrunque nouerint, magis à me regi, quam abs te uolent. Fabricio autem consulatū gerenti Pyrrhi medicus epistolam misit, qua pollicebatur se Pyrrhum ueneno (si iusserit) necaturum. Sed eam Fabricius epistolā remisit ad Pyrrhū, animaduertente iubens, q; malus & amicorum esset iudex, & hostium. Posteaq; uerò Pyrrhus insidijs deprehensus, medicū quidem

Regio patēs belli orchestra.

C suspendit, Fabricioque captiuos absque redemptionis precio reddidit: gratis Fabricius non accepit, sed totidem illi restituit, ne mercedem recepisse uideretur. Neque enim insidias Pyrrhi gratia indicasse, sed ne uiderentur Romani dolo necare, perinde atque si aperte non possent.

FABIVS Maximus cum Annibale pugnare nolens, sed tempore illius exercitum & pecuniarum & annonam indigentem dissolvere quærens, per aspera & montosa loca persequebatur, sese illi subinde opponens. Quod autem uulgò derideretur, Annibalisque pædagogus uocaretur, paruipendens, suis consilijs utebatur, amicisque dicebat: Qui derisiones conuiciisque metuat, eum sibi timidiorem uideri, quam qui hostes fugiat. Posteaque uerò de Minutio equitum magistro, qui hostium nonnullos debellauerat, sermo coepit esse multus, tanquam digno Roma uiro, magis se dixit secundam Minutij fortunam timere, quam aduersam. Igitur paulo post cum Annibalis insidijs circumuentus cum exercitu suo Minutius de uita periclitaretur, Fabius opem ferens & multos hostium cecidit, & illum seruauit. Annibal itaque ad amicos: Nonne sæpe uobis, inquit, prædixi, montanam illam nebulam imbrem in nos aliquando emissuram? Post Cannensem uerò cladem imperator creatus cum Claudio Marcello, audaci & forti uiro, & qui cum Annibale semper pugnare amaret, in eam spem ipse adductus erat, si nemo pugnaret, festum Annibalis exercitum breui esse defecturum. Quare dicebat Annibal, se magis Fabium non pugnans, quam Marcellum pugnans formidare. Cum autem Lucanus quidam miles accusaretur, quod amore mulierculæ captus, noctu se penumero longe à castris uagaretur, quem alio qui admirandum in armis esse audivit, illo ignaro comprehendit amicam, & ad se duci iussit. Adducta igitur illa cum hominem accersisset: Nos, inquit, non latuisti, contra legem extra castra pernoctans: sed neque antea strenuus esse nobis ignorabaris, quare fortiter ac rectè factis errata condonentur. Cæterum posthac nobiscum eris, habeo namque fidei iussorem: adductamque mulierculam illi commendauit. Cum uerò Annibal Tarentum præter arcem præsidio teneret, abducto ipso quælongissimè ab urbe per dolum, Fabius urbem cepit atque diripuit. Sed cum scriba percontaretur: Quid de simulachris deorum decernimus? Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos. M. autem L. uir, qui præsidio Tarentinam arcem tenebat, iactante, illum opera sua urbem cepisse, alijs quidem ridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam nisi tu urbem amississet, ego nunquam recepissem. Idem iam senior, filio Consule, & publicè multis presentibus ius dicente, equum conscendit ac prodijt. Sed cum iuuenis lectorem misisset, ac ex equo descendere iussisset, alij quidem se auerterunt, ipse uerò cum equo desilisset, præter atatem accurrat, & filium complexus, Euge, inquit, fili sapis, intelligens & quibus imperes, & quanti imperij magnitudinem sustineas.

SCIPIO maior à remilitari & reipublice administratione otium ad literarum studia conuertens, dicebat se quando otiosus esset plura facere. Posteaque autem uir Carthaginensem cepit, cum quidam milites uirginem formosam de multis selectam captiuam adduxissent illi tradituri: Libenter, inquit, accepissem, si priuatus, & non imperator essem. Obsidens autem muniam fossis profundis urbem, in qua Veneris templum eminebat, illic edicere uadimoniam in tertium diem iussit, uelut illo die in Veneris templo litigantium causas audiretur. Idque ut prædixerat, urbe capta effecit. Idem à quodam in Sicilia rogatus, qua re fretus contra Carthaginensem traieciturum classem foret: indicatis illi & armatis tercentum uiris, qui se exercebant, & alta turri, quæ mari imminabat, Nemo, inquit, horum est, qui cum hanc ascenderit turrim, non se inde, si iussero, præcipitem iaciat. Posteaque uerò traiectis copijs & terra potitus est, & hostium castra combustis, Carthaginenses missa legatione pacem sumpsit, se elephantes nauesque ac pecunias esse tradituros. Sed cum Annibal ex Italia nauibus Carthaginem redisset, conuentorumque Carthaginenses poeniteret, quod Annibali considerent, ea re audita Scipio dixit, ne uolentibus quidem ipsis se foedera seruaturum, nisi talentorum quinque millia prius exposuissent, quod Annibalem accersissent. Posteaque uerò Carthaginenses uicti de pace & foederibus legatos ad eum miserunt, è uestigio iussit eos qui uenerant abire, perinde atque illos non ante audiretur, quam L. Terentium adduxissent. Romanus autem erat L. Terentius uir probus, qui à Carthaginensibus fuerat captus. Sed cum hominem adduxissent, & illum pro tribunali iuxta se in concilio sedere iussit, & Carthaginensibus auditis bellum dissoluit. Terentius autem ipsum triumphantem subsecutus est pileatus ueluti libertus, ac post illius mortem ipsi qui ad efferendum funus conuenerant, missum exhibuit bibendum, aliaque ad sepulturam pertinentia quæ diligentissimè procurauit. Sed hæc posterius. Antiochus autem rex, postquam Romani aduersus eum traiecerant, cum de bello soluendo legatos ad Scipionem misisset: Prius, inquit, oportebat, non nunc, quando & fratrum & feliorem accepisti.

A accepisti. Cum uerò Senatus decreuisset, ut pecunias ex arario sumeret: nolentibus illo die Quæstoribus ararium aperire, se aperturum esse dixit: siquidem opera sua claudij, qui tot illud pecunijs repleuisset. Paterius uerò & Quintus tribuni plebis, cum apud populum multa in ipsum crimina intulissent: Hodie Quirites, inquit, Carthaginenses & Annibalem uici, eoque coronatus in Capitolium ascendo sacrificaturus. Quisquis autem uellet de se ferre suffragium, iussit. Et quum hæc dixisset, ascendit: populusque subsecutus, accusatores uerba facientes reliquit.

T. QUINTIVS adeo fuit statim ab initio clarus, ut ante tribunatum & præturam militum ædilitatemque, Consul fuerit designatus. Imperator autem contra Philippum missus, ut secum in colloquium ueniret persuasit. Et cum Philippum obsides postulare, quod diceret ipsum multosque alios Romanis esse duces, se uerò Macedonibus solum: Tu nempe, Quintius ait, solū te ipsum effecisti, quippe qui & amicos & cognatos interemisisti. Posteaque Philippum acie uicit, se permittere in Isthmij edixit, ut Græci legibus quisque suis uterentur, ac liberi essent. Quam quidem ob libertatem, quotquot Romanorum etiam Annibalis temporibus captiui facti apud Græcos seruirebant, drachmis quingentis redempti dono ipsi dati sunt, qui uelut liberti triumphantem illum pileati in urbem subsecuti sunt. Achæos uerò de facienda contra Zacynthiorum insulam expeditione cogitantes monuit, cauere ne tanquam testudines capite extra Peloponesum extenso periclitarentur. Idem Antiocho rege ingentem exercitum contra Græciam ducente, cum omnes perterriti forent & propter multitudinem, & propter armorum uarietatem, huiusmodi Achæis fecit sermonem: Se enim cum in Chalcide apud hospitem cœnaret, miratum esse carniū uarietatem copiamque dixit: hospitem uerò affirmasse illas omnes suillas esse, cōdimentis & præparationibus differentes. Ne igitur uos quoque regium exercitum admiremini, hastatos & cataphractos, & pedites & equestres sagittarios audientes: isti omnes Syri sunt, armis quibusdam a sese inuicem differentes. Philopœmeni autem Achæorum duci multos quidem & equites & armatos habenti, sed pecunijs indigenti, iocabundus dicebat, Philopœmenem & manus & crura habere, sed uentrem non habere. Et sanè Philopœmenem etiā natura talis erat.

C. DOMITIVS, quem Scipio maior loco sui Lucio fratri legatum dedit, in bello aduersus Antiochum hostium aciem conspicatus, præfectis hortantibus ut è uestigio aggrediretur: Hora, inquit, non sufficit, ut tot hominum millibus trucidatis, & impedimentis direptis, in castra redeuntis corpora curare possimus: sed hoc ipsum cras, inquit, opportunè fiet. Itaque postridie congressus, hostium quinque quadraginta millia cecidit.

P. LICINIUS Consul à Perseo Macedonum rege equestri prælio uictus, milites ad duo millia contingentes amisit, partim caesos, partim captos. Sed post pugnam cum Perseo legatos de foederibus & pace misisset, uictus uictorem iussit se ac sua Romanis committere.

PAVLVS Aemilius secundum consulatum petens, repulsam tulit. Sed cum bellum aduersus Perseum & Macedonas, imperatorum mollitie ac imperitia in longum duceretur, & idcirco ipsum Romani Consulem designassent, se gratiam illis nullam habere dixit: se enim non quod imperio indigeret, sed quia ipsi imperatore, delectum fuisse. Cum autem è foro domum reuens, Tertiamque filiulam lachrymantem conspicatus causam rogasset, ac puella respondisset, Quia nobis Perseus mortuus est (catellus autem erat illo nomine, quem puella in delitijs habebat) Bona cum fortuna omen accipio filia, inquit. Sed cum multam in castris temeritate loquacitatemque deprehendisset eorum, qui & imperatoribus adherent, & earum curiosi rerum sunt, quæ nihil ad se spectant, omnes quietem agere, ac solum gladios acuere iussit: sibi namque rerum aliarum curam fore. Nocturnas autem excubias sine lancea atque ense seruare iubebat, ut desperantes se ab hostibus defendere posse, magis aduersus somnum pugnarent. Cum uerò per montium uertices Macedoniam inuasisset, ac instructos hostes aspexisset, hortante ipsum Nasica ut è uestigio aggrediretur: Si quidem tuam, inquit, agerem atatem: sed multa me experientia uetat aduersus instructam aciem exitinere decertare. Perseo autem debellato, cum ob partam uictoriam conuiuia exhiberet, dicebat eiusdem peritiam esse, & terribiliorem hostibus exercitum ostentare, & conuiuium amicis suauissimum exhibere. Idem Perseo ne in triumphum duceretur deprecante: In te, inquit, hoc est: perinde ac si diceret, in te facultas est te ipsum perimendi. Cum autem pecunias in thesauris innumerabiles inuenisset, ipse quidem nihil accepit, sed genero Tuberoni phialam argenteam librarum quinque, militiæ premium dedit. Ac illam aiunt primam argenteam suppellectilem in domum Aemiliam intrasse. Quatuor uerò filios mares quum sustulisset, duos quidem antea in adoptionem alijs dederat, è duobus autem qui domi erant, alter qua-

C tuordécim annos natus, quinto ante triumphū die mortuus est: alter quinto post triumphum, duodecimū agens annū. Sed cum in publicū prodisset, populusq; dolorem ac moerorem praese ferret: Nunc, inquit, de patriae periculo desino sollicitus esse, quando successum inuidiam, quam in domum meam fortuna euomuit, pro omnibus tulerim.

Malum imperator qui sibi ipse imperare nesciat.

CATO senior cum apud populū in prodigialitate & immodicos sumptus inueheretur: Quam difficile, inquit, est uerba facere uetri aures nō habenti. Se uerō mirari dicitabat, quomodo salua esse ciuitas possit, in qua pluris est bos piscis uendatur. Cum autē nimiam mulierū potentia aliquando uituperaret: Omnes, inquit, uiri uxoribus imperant, nos omnibus uiris, nobis uxores. Aiebat quoq; se pro beneficio collato malle gratiam nō accipere, est pro illata iniuria pœnā nō subire: ac ijs omnibus qui peccarent, praeter se sibi, ueniā dare. Idem magistratus incitans in eos qui delinquerent puniendos, dicitabat, eos qui possent, nec propulsaret iniuriā, lapidibus esse obruendos. Aiebat praeterea, se iuuenibus magis delectari qui erubescerent, quam qui pallecerent. Se quoq; eum militē odio habere dicebat, qui inter ambulandum manus, ac inter pugnandum pedes moueret, magisq; sterneret, est clamaret. Pessimū autē imperatōrē esse dicitabat, qui sibi ipsi nō posset imperare. Maximē uerō quenq; existimabat oportere seipsum uereri: nam neminē à seipso unquam separatū esse. Multorū autē statuas cum uideret positas: Malo, inquit, homines de me quaerere, cur statua nō est posita Catoni, quam cur posita est. Idem hortabatur potentes, ut parcerent potentia, quō semper licentia uti possent. Qui autē à uirtute honorē auferrent, eos aiebat à iuuentute uirtutē auferre. Magistratū uerō iudicemq; neq; pro iustis orandum, neq; pro iniustis exorandū esse dicitabat. Ceterū iniuriam asserbat, est uis in ferentibus nihil periculi afferat, omnib; tamen esse periculosam. Senectuti uerō cum multa turpia adfint, censebat malitia turpitudinē nō esse addendam. Irascentē à furioso tempore solū distare sentiebat. Idem ijs minimē inuideri dicebat, qui fortuna frugaliter modesteq; uterent: neq; enim nobis, uerū bonis quae nobis adfint inuideri. Qui autē ridiculis studerent, eos in serijs deridendos uideri aiebat. Praeclara item gesta, praclaris orationib; indigere, ne gloria defraudarent, censebat. Sed ciues increpabat, quōd eosdem semper eligerent magistratus: Videmini siquidem, aiebat, aut nō multi facere magistratū, aut non multos magistratu dignos existimare. Qui uerō maritimos agros uēdidisset, eum se admirari simulabat, uelut mari ualentiorē: nam quae illud uix diluit, hunc ea facile absorbuisset. Censurā autē petens, cum supplicantes multitudinē cōpetitores adulantesq; uideret, ipse clamabat, populū indigere & se uero medico, & magna purgatione: eorū nō suauissimū, sed inexorabilem eligendū. Atq; hec dicens, ante omnes Censor fuit designatus. Cum uerō iuuenes fortiter pugnare doceret, se penumero dicebat, sermone magis est ense, ac uoce potius est manu in fugā uerti hostes atq; terri. Idem bellū aduersus eos qui circa Bætium fluiū habitant gerens, cum in discrimen propter hostiū multitudinē deductus esset, atq; Celtiberi ducentis talentis opitulari uellent, neq; Romani sinerent barbaris pacifici mercedem, illos errare dixit: Vincētes enim nō ex suis, sed ex hostibus reddituros esse: uictis autē nec à quibus petant, nec qui petant esse futuros. Sed est uis, ut ipse ait, plures urbes, est dies fuerit quibus inter hostes cōmoratus est, ceperit, nihil tamē ipse plus sumpsit, est que ex hostili terra & comedit & bibit. Cum autē militū unicuiq; argenti libram distribuisset, melius esse dixit multos argentū habentes, est paucos aurū ex militia reuenire. Imperatoribus enim nihil aliud cōuenire, est ex prouincijs gloriam augere. Ceterū quinque seruos in militia habebat, quorū unus tres captiuos emit: quod quidem ut Catonē rescuisset cognouit, ante est in eius conspectum ueniret, seipsum strangulauit. Rogatus autē à Scipione Africano, ut Achæorū exulibus opem ferret, quō in patriā quisq; suam redirent, nullā illius negocij curam sibi esse simulabat, sed in Senatu cum multa uerba fierent, assurgens: Perinde ac si nihil, inquit, habeamus qd agamus, sedemus, de Græculis decrepitis quaerentes, utrū à nostris, an ab illorū pollinctoribus efferantur. Posthumus uerō Labienus quū Romanas historias græcē scripsisset, ab auditoribusq; ueniā peteret, illudens Cato dixit: Veniam quidem dandam esse, si Amphictyonū decreto coactus græcē scripsisset.

SCIPIONEM minorē ferunt, annis quatuor & quinquaginta quibus uixit, nihil emisisse, nihil alienasse, nihil ædificasse: ac tres & triginta argenti libras & auri duas, ut magnas diuitias reliquisset, cum praesertim Carthaginis dominus fuisset, ac milites maximē imperatorū omniū locupletasset. Polybij autē praecipuum obseruans, non antē è foro descendere studebat, quam ex ijs aliquem, qui quoquo modo occurrissent, familiarem & amicū sibi fecisset. Quum uerō iuuenis adhuc esset, tanta fuit in existimatione & fortitudinis & pru-

A & prudentia, ut Cato maior de ijs interrogatus qui apud Carthaginem militarent, inter quos & Scipio erat, dixerit:

Soli sensus inest, umbris par caetera turba.

Eorū Romani ipsum ab exercitu in urbem reuocarunt, nequa est ei gratificantes, sed per illum citō ac faciliē se Carthaginem capturos esse sperantes. Ceterū postea est intra murum penetrauit, cum Carthaginenses ex arce repugnarent, Polybiusq; ipsi cōsuleret, ut in mare, quod in medio erat nō ualde profundū, aut murices ferreos spargeret, aut tabulas clauis praefixas iniiceret, ne transeuntes hostes pro aggeribus pugnarent, ridiculū esse dixit, cum iam muros cepissent, ac intra urbem essent, quaerere ne cū hostibus pugnēt. Cum uerō inuenisset urbem & statuis Græcis, & deorum donarijs ex Sicilia asportatis refertam, edixit, ut quisquis ex ciuitatibus adesset, sua agnosceret, ac reportaret. Sed ex praeda neq; feruum neq; libertum sumere quicquā permisit, ac ne emere quidem, cum omnes diriperent atq; praedarētur. Idem C. Laelio sodalium amicissimo Consulatu petenti suffragans, Pompeium interrogauit, an & ipse Consulatum peteret. Pompeius autem tibicinis filius putabatur. Is igitur cum se petere negasset, ac pollicitus esset se Laelium deducturum, & pro illo ambiturum, crediderunt quidem, sed illum expectantes decepti sunt: nam ipse in foro ambire, ac ciues prehensare nunciatus est. Quam quidem rem alijs aegrē ferentibus, Scipio ridens: Stultitia, inquit, nostra tanq; nō homines, sed deos simus precaturi, iandū tempus terimus, tibicinem expectantes. Appio autē Claudio ipsius in Censura cōpetito re iactante, Romanos omnes à se nominatim salutari, quos ferē Scipio ignoraret: Vera narras, inquit: nā mihi nō ut multos nossem, sed ut à nullo ignorarer, curae fuit. Iubebatq; ciues, à quibus utriq; ad exercitū missi fuerāt, uel legatos uel tribunos militū utriusq; uirtutis testes ac iudices eos sumere, qui bello illi interfuissent, quod cum Celtiberis gerebant. Sed Censor declaratus iuuenem quendam equo priuauit, quōd sumptuose cenans quo tempore Carthago oppugnabatur, placentam ex melle in urbis similitudinē compactam, Carthaginemq; appellatā, proposuisset conuiujs diripiendam. Ac rogante causam iuuenem propter quam equo priuatus fuisset: Quia me prior, inquit, Carthaginem diripiisti. C. autē Liciniū cum praetereuntē uidisset, Istum, inquit, hominē ego peierasse scio: sed cum illum nemo accuset, nō possum ipse & accusator esse & iudex. A senatu uerō tertium emissus gentium ac regum speculator, & ut Clitomachus canit, inspecturus

Quaeis urbes hominesq; animis, qua lege tenentur:

cum Alexandriam uenisset, nauisq; egressus capite penula tecto procederet, Alexandrini undiq; concurrentes ipsum rogabant, ut & caput detegeret, & sibi exoptantibus faciē exhiberet. Quod quidem cum faciliē impetrassent, illū clamore ac plausu prosecuti sunt. Sed rege uix cum alijs propter desidiam & corporis mollitiē incedente, Scipio uoce summissa murmurans ad Panætium inquit: Iam Alexandrini aliquid uoluptatis fructusq; ex nostra peregrinatione perceperunt: nostra nanq; causa regem suum ambulantem uiderunt. Comitabantur autem ipsum amicus quidem unus Panætius philosophus, & serui quinque, quorū uno in peregrina terra defuncto, alium ne emeret, Roma accersiuit. Numanini uerō quum inexpugnabiles uiderentur, multosq; Romanorū imperatores uicissent, Consulem ad id bellum Scipionem populus iterum declarauit. Sed quū in militiam mul ti certatim irent, senatus non id solūm prohibuit, quōd Italia tanq; deserta futura esset, sed etiam pecunias ex praeparatis sumere non permisit. Ceterū uectigales proventus, quorū nondum tempus aderat, assignauit. Ac Scipio quidem pecunijs se non indigere dixit: suas enim ipsius & amicorū satis esse futuras: sed de militibus incusauit: difficile nanq; bellum esse. Nam si propter hostium fortitudinem toties uicti sumus, quoniam aduersus tales pugnandum est. Sin propter ciuium ignauiam, quoniā cum talibus mittatur. Postea est autem in castra uenit, multamq; & proteruitatē, & licentiam, & superstitionē, & delicias deprehendit, uates quidem & ariolos, & lixas, & lenones statim eiecit, ac uasa omnia, praeter ollam & uericulum, & calicem fictilem, amandari iussit. Argenteū quoq; poculū non maius duabus libris habere uolentibus permisit. Lauari autem prohibuit, nec non unumquenq; eorum qui se ungerent, ipsum se fricare iussit. Nam iumenta manus non habentia alio fricante indigere. Ut stantes quoq; incoctū opsoniū pranderent edixit, sed discumbentes panē uel pulcē, & carnē tostam aut elixatā cenarent. Verū ipse nigro circumdatus sago circūibat, lugere se turpitudinē exercitus dicens. Cum autē Memmij cuiusdā tribuni militū iumenta pelues ad refrigerandum ex lapide factas & patinas Thericlias portantia deprehendisset: Mihi quidem, inquit, & patriae dies triginta, sed tibi per totam uitam

C quum talis sis, te ipsum inutilem reddidisti. Alter uero quidam cum scutum pulcherrime ornatum ostentaret: Scutum quidem, o adolescens, inquit, pulchrum, sed Romanum uirum decet magis in dextra spem habere, quam in sinistra. Sublato autem in humeros uallo, cum quidam se ualde illo premi diceret: Merito, inquit, huic enim ligno magis, quam gladio fidis. Caterum desperationem hostium uidens, dicebat se tempore securitatem emere: nam bonum imperatorem ut medicum, ultima uti per ferrum curatione. Sed tamen Numantinos opportunè inuadens in fugam uertit. Quorum seniores quidem cum suos uictos uituperaret, quia quos toties fugassent, eos tum fugissent, quendam ex Numantinis iuuenibus dixisse ferunt: Pecora quidem & etiamnum eadem sunt, sed mutatus est pastor. Posteaque uero capta Numantia, iterum triumphauit, in contentione cum C. Graccho pro senatu & socijs uenit: cumque plebs dolore affecta ipsum pro rostris tumultu terreret: Me castrorum, inquit, uociferatio nunquam perturbauit, nedum colluuiæ hominum, quibus non matrem Italiam esse scio, sed nouercam. Cum autem ij qui circa Gracchum erant, clamarent tyrannum esse interficiendum: Merito patriæ oppugnatores, inquit, me ante uolunt interficere: neque enim uiuo Scipione Romam cadere posse putant: neque si Roma ceciderit, uicturum Scipionem.

C AECILIUS Metellus munito loco exercitum admouere uolens, cum centurio dixisset, si solos decem uiros perdiderit, locum esse capturum: interrogauit eum, an unus ex decem illis esse uellet. Quodam autem ex iunioribus tribunis militum percontante, quid acturus esset: Si hanc, inquit, tuniculam mihi consciam esse putarem, ipsam exutus in ignem iniicerem. Sed uiuenti Scipioni inimicus, mortuum ægre tulit, filiosque subire feretrum ac gestare iussit. Se quoque dijs gratiam habere pro salute urbis Romæ dixit, quoniam Scipio apud alios non fuerat natus.

C MARIUS ex humili genere cum ad rempub. accessisset, ob præclara militiæ gesta ædilitatem maiorem petijt. Sed cum sensisset se præteriri, eodem die maiorem ambijt. Et quamuis in illa quoque repulsam tulerit, non tamen se Romanorum principem fore desperauit. Varices autem cum in utroque haberet crure, solutus præbuit medico excidendos, ac neque gemitu emisso, neque contractis supercilij sectionem tolerauit. Sed medico ad crus alterum transeunte, noluit, quod diceret illo dolore dignam non esse curationem. Cum uero Lucius sororis ipsius filius quo tempore secundum consulatū gerebat, cuidam militi, nomine Trebonio, uim attulisset, isque illum occidisset, ac multis accusantibus non negasset se tribunum militum interfecisse, causamque exposuisset atque comprobasset, coronam que ob fortiter facta datur, ad se ferri Marius iussit, illaque Trebonium coronauit. Idem prope Feutonas castrametatus in loco parum aquæ habenti, cum milites dicerent se sitire, indicato illis flumine iuxta uallum hostium labente, Illinc uobis est, inquit, potus sanguine emendus. Ipsi uero uti se adduceret orabant, donec sibi humidus sanguis, nequedum propter sitim coagulatus foret. Cimbricis autem bellis cum mille ex Camertibus uiros fortes secundum nullam legem ciues Romanos effecisset, aduersus accusantes dicebat, se legem inter armorum strepitum non exaudisse. Verum ciuilibello fossa circumdatus & obfessus, tolerabat æquo animo, expectans occasionem. Sed cum Pompeius Silo ipsi dixisset: Si magnus es imperator, o Mari, descende in certamen: Tu igitur, inquit, si magnus es imperator, cogeme uel inuitum decertare.

C ATVLVS Lucatius bello Cimbrico apud Athesim fluuium castrametatus, cum Romani milites, quoniam barbaros transire conantes uidebant, retrocedentes contineri non possent, ad primos eorum qui fugiebant cucurrit, ut non hostes fugere, sed imperatorem sequi uiderentur.

SYLLA cognomento Felix, maximas suarum felicitatum duas existimabat, & Primum Metelli amicitiam, & quod Athenas non euertisset, sed urbi pepercisset.

C POPILIUS ad Antiochum Syriæ regem à senatu missus est, epistolam ferens, qua iubebatur & ex Aegypto exercitum abducere, neque filiorum Ptolemei pupillorum regnum occupare. Accedentem uero ipsum per castra, cum ex longinquo Antiochus benignè salutasset, ipse nec regem resalutauit, & literas illi reddidit. Quibus lectis cum rex se consultaturum & responsurum dixisset, circum illum uirga circumduxit Popilius, ac dixit: Hic igitur stans consulta, & responde. Cunctis autem uiri grauitatem animique elationem admirantibus, Antiochoque facturum se consentiente quæ Romanis uiderentur, Popilius tunc ipsum & salutauit & amplexus est.

LVCVLLVS in Armenia cum decem millibus peditum & mille equitibus aduersus Tigranem, centum & quinquaginta millia hominum in exercitu habentem, pridie nonas Octobres properabat, quo die Scipionis copia à Cimbris antea fuerant deletæ. Quare cum

A quum quidam dixisset, diem illum Romanis nefastum esse, ac religiosum: Ergo, inquit, hodie promptè fortiterque pugnemus, ut hunc quoque diem ex nefasto & tristi, hilarem & iucundum Romanis faciamus. Sed militibus Romanis cataphractos maximè timentibus, bono illos animo esse iussit: plus enim laboris in illis spoliandis, quam debellandis futurum. Cum uero primus in montem ascendisset, motumque barbarorum inspicisset, exclamauit: Vicinus o comilitones. Ac nullo subsistente persequens, Romanorum quidem solum quinque interemptos amisit, sed hostium supra centum millia cecidit.

MAGNVS Pompeius à Romanis tantopere fuit amatus, quanto pater odio habitus est. Is cum iuuenis esset, Syllæ factioni sese penitus addixit: & cum neque imperator, neque senator esset, magnum ex Italia exercitum collegit. Cumque à Syllæ accerseretur, non sine spolijs, inquit, nec absque sanguine, imperatori copias ostentabo. Neque prius iuit, quam multis prælijs duces hostium superasset. Posteaque autem in Siciliam à Syllæ missus, accepit in uisjs milites uiolare ac rapere, uagantes quidem frustra & circumcurrentes castigauit: qui uero à se præmittabant, eorum gladijs anulorum signa impressit. Idem Mamertinos, qui aduersæ factionis erant, uniuersos occidere decreuerat. Sed quum Sthenius populij princeps ipsum non iusta agere dixisset, qui pro unius culpa multos infantes puniret, atque se eum esse, qui & amicos persuasisset, & inimicos Marij partes sequi cõgisset, Pompeius uiri fortitudinem admiratus, se Mamertinis ueniam dare dixit, ab eo uiro persuasus, qui patriam suam ipsius animæ præponeret: sicque & ciuitatem & Sthenium seruauit. Cum uero in Libyam aduersus Domitium traicisset, ac magna pugna uicisset, salutantibus se imperatorem militibus, dixit, se honorem illum non admitturum, donec hostium uallum staret. Tunc milites quauis magna pluuia detinente, impetum fecerunt, & castra diriperunt. Ac redeuntem quidem ipsum & alij honoribus Syllæ iucunde excepit, & Magnū ipse primus appellauit, sed triumphare uolentem non permisit, quod nondum senator esset. Cum uero Pompeius ad eos qui aderant dixisset, Syllam ignorare, plures orientem solem quam occidentem adorare, tum Syllæ exclamauit, Triumphet. Caterum Seruilius uir senatorius ægre ferabat, multique militum triumpho resistebat, munera quædam reposcentes. Quibus cum Pompeius dixisset, se potius triumphum esse dimitturum, quam illis adulari: Nunc uere, Seruilius inquit, & Magnum & dignum triumpho Pompeium censeo. Cum autem Romæ consuetudo foret, ut equites quocumque militaria munera legitimo tempore obissent, equum in forum ducerent ad duos uiros quos Censores uocant, enumeratisque expeditionibus ac imperatoribus sub quibus militassent, congruas uel laudes uel uituperationes acciperent, Consulem gerens Pompeius, ad Censores Gellium & Lentulum ipse equum duxit. Quibus quidem, ut mos est, percontantibus, an omnia stipendia fecisset: omnia, inquit, sub meipso imperatore. Sertorij autem literis in Hispania potitus, inter quas multorum ducum erant epistolæ, quibus ad res innouandas mutandamque rempub. Sertorium Romam uocabant, omnes combursit, ut permitteret malos & poenitere, & fieri meliores. Posteaquam uero Phraates rex Parthorum misit ad eum rogans, ut Euphrate fluuiio termino uteretur: Imò uero iustitia, inquit, Romani erga Parthos termino potius utantur. L. autem Lucullus militia functus, cum sese uoluptatibus dedisset, sumptuosusque ac delicatè uiueret, atque Pompeium uituperaret, quod præter ætatē multa gerere affectaret: Magis est præter ætatē, inquit Pompeius, senem delitijs indulgere, quam cum imperio esse. Sed cum ægrotaret, turdum quidem sumere medicus iusserat: qui cum ab ijs qui quærebant non inueniret, quod eo iam tempore aues illæ auolassent, quidamque dixisset, apud Lucullum inuentum iri, qui illos per totum aleret annum: Ergo nisi Lucullus delicatus esset, inquit, Pompeius non uiueret: Ac medico ualere iussit, quiddam inuentum facile sumpsit. Cum uero magna annonæ penuria Roma laboraret, uerbo quidem fori curator declaratus, sed re ipsa terræ marisque dominus, in Libyam, Sardiniam, & Siciliam nauigauit. Vbi cum magnam frumentum uim cõgregasset, Romamque redire festinaret, ac magna tempestate orta gubernatores morarentur, primus nauem ingressus ancoram tolli iussit, clamans: Nauigare necesse est, uiuere non est necesse. Detecta autem aduersus Cæsarem discordia, ac Marcellino quodam ex ijs qui à Pompeio prouecti uidebantur ad Cæsarem inclinato, & contra Pompeium ipsum in senatu dicente: Non pudet Marcelline, inquit, male mihi dicere, per quem è muto eloquens, è famelico uomens factus es? Ad Catonem uero, à quo acerbè taxabatur, quod cum ipse sapius prædixisset, potentiam Cæsaris & incrementum nequaquam è repub. esse, Pompeius uero illum contra iuuisset: Tua, inquit, uerba diuinationem magis sapiunt, sed mea sunt amicio-ra. De seipso autem liberè loquens dicebat, se omne imperium & accepisse citius quam

C expectarit, & citius deposuisse quam fuerit expectatus. Ceterum post Pharsalicam pugnam fugiens in Aegyptum, cum eiremi foret egressurus in piscatorium nauigium a rege missum, ad uxorem & filium conuersus, nihil aliud quam hanc Sophoclis sententiam dixit: Quisquis ad tyrannum uadit, illius est seruus, quamuis liber uenerit. Sed cum in nauigium transisset, ense percussus, gemitu semel emisso, ac nihil locutus, seipsum tegens cecidit.

CICERO orator, cum iocis & cauillationibus nomen ipsius pateret, amicisq; suaderent ut illud deponeret, dixit se effecturum Ciceronem & Catonibus, & Catulis, & Scauris clariorem. Ac poculum argenteum dijs dicaturus, prima quidem nomina literis notauit, sed Ciceronis loco cicer insculpsit. Qui autem oratores ualde clamarent, eos propter infirmitatem, in clamorem, ut claudi in equum, ascendere dicebant. Idem cum Verres filium habens, qui in adolescentia corpore abutebatur, in Cicerone ut mollem conuicia ingereret, cinadumq; uocaret: Ignoras, inquit, liberos intra fores increpandos esse. Cum uero Metellus Nepos in ipsum dixisset, plures testimonio peremisti, qm patrocinio seruasti: Nempe mihi, inquit, plus est fidei, quam eloquentia. Interrogante praeterea Metello, quis ei pater esset: Hoc, inquit, responsum mater tua difficiliter effecit. Nam Metelli mater impudica habebat, Metellusq; ipse & leuis & inconstans, & libidini deditus erat. Is uero cum lapideum coruum Diodoti rhetoris uita functi sepulchro insculpi curasset: Iusta, inquit, retributio facta est: istum enim uolare, non orare docuit. Idem Vatinius sibi inimicum, & alioqui perditissimum hominem, cum perisse, ac paulo post uiuere audisset: Male, inquit, peccat, qui male mentitus est. In eum uero qui cum Libs genere esse uideretur, diceret se non audire ipsum orantem: Atqui aures, inquit, imperforatas non habes. Caium autem Pompeium, qui iuris peritus haberi uolebat, cum esset imperitus ac ingenio tardus, ad causam quandam testem aduocauit, qui cum dixisset se nihil scire, Nimirum, inquit, te de iure forsitan putas interrogari. Cum uero Hortensius orator argenteam Sphingem a Verre mercedem accepisset, ac in Ciceronem oblique nescio quid elocutum dixisset, se aenigmatum soluendorum imperitum esse: Atqui Sphinx, inquit, penes te est. Voconio autem cum tribus filiabus perquam deformi facie obuiam factus, submissa uoce ad amicos: Hic, inquit,

D Phaebo non permittente liberos seminauit. Idem quum Faustus Syllae filius supplicilem propter aeris alieni magnitudinem proscrisisset: Hanc, inquit, magis amo, quam patris eius proscritionem. Sed Pompeio & Caesare disidentibus. Quem fugiam, inquit, noui, ad quem fugiam non noui. Ac Pompeium quidem accusabat, quod urbem deseruisset, Themistoclem magis qm Periclem imitatus, cum res illis inimice, sed his similes forent. Cum igitur ad Pompeium uenisset, ac rursus poeniteret, ab illo interrogatus, ubinam Pisonem generum reliquisset: Apud tuum socerum, respondit. Sed cum quidam a Caesare ad Pompeium transfugisset, diceretq; se propter celeritatem ac promptitudinem equum reliquisse, melius equo consuluisse dixit. Nunciante autem quodam Caesaris amicos tristes esse: Ais, inquit, ipsos Caesari maleuolos esse. Post pugnam uero Pharsalicam cum Pompeium quidem iam fugisset, Nonio quodam dicente, adhuc aquilas septem apud se esse, ac idcirco bono esse animo hortante: Bene, inquit, moneres, si cum graculis bellum nobis foret. Sed postea qm Caesar uictoria potitus, deiectas Pompeij statuas honorifice restitueret, loquens de illo Cicero dixit, Caesarem in erigendis Pompeij statujs suas firmare. Bene autem dicere tanti faciebat, atq; in id tantopere intentus erat, ut die ad causam apud Centurios agendam constituto, Erotem seruum, qui nunciarat in posterum diem iudicium fuisse dilatum, libertate donarit.

C. IULIUS Caesar, cum Syllam fugeret adhuc adolescens, in praedones incidit, qui cum pecuniae petita summam audisset, ipsos irritum, uelut ignorantes quem tenerent, seque duplum daturum pactus est. Itaque asseruatus donec pecuniae colligerent, ne sibi dormienti obstreperent, utq; silerent imperabat, quasq; orationes atq; poemata scripsisset, ipsis legebat, & qui ea minus laudassent, fatuos barbarosq; uocabat, ac per iocum ridens se illos suspensurum minabatur: id quod etiam paulo post effecit. Nam pecunijs allatis liberatus, collectis ex Asia uiris, & classe deducta, praedones ipsos & cepit & suspendit. Romae uero quum Pontificatum peteret, ac competitorem Q. Catulum, Romanorum facile principem, haberet, a matre osculatus, & ad ianuam deductus: Hodie, inquit, mater filium uel Pontificem, uel exulem habebis. Idem Pompeiam quidem uxorem, quae a Clodio adulterata ferebat, repudiavit: sed postea Clodio propter id accusato citatus testis, nihil mali de uxore dixit. Verum accusatore interrogante, cur ergo illam dimisisti: quia Caesaris uxorem, inquit, etiam a calumnia puram esse oportet. Alexandri uero titulis apud Gades lectis illa chrymauit, & ad amicos: Is, inquit, cum aetate hac esset, Darium superauit: at mihi in hunc usque diem gestum

A gestum est nihil. Castellum autem sterile in Alpibus praetergrediens, amicis dubitantibus an & illic de principatu contentiones aemulationesq; essent, cum cogitabundus restitisset: Mallem, inquit, hic esse primus, quam Romae secundus. Ceterum ex audacibus facinoribus periculosa & magna aggredienda esse dicebat, sed citra consultationem. Ac Rubiconem quidem fluuium ex Gallia prouincia aduersus Pompeium transgressus: Omnis, inquit, facta est alea. Sed postea qm Pompeius Roma profugit ad mare, Metello ararij praefecto ipsum pecunias sumere uolentem arario clauso impediendi, mortem minatus est. Quare Metello perterritus: O adolescens, inquit, difficilior id mihi dictum quam factum erat. Cum uero milites Brundisio ad eum Dyrhachium seruis adueherentur, clam omnibus in paruum nauigium ingressus, pelagus transire conatus est. Sed fluctuante nauigio quem se gubernatori aperuisset, clamauit: Confide fortunae, sciens abs te Caesarem uictum. Tunc igitur & ualida tempestate prohibitus, & a militibus concurrentibus, ac egre ferentibus quod alias copias expectaret, quasi ipsis diffideret, fuit dissuasus. Postea qm Pompeius commissa pugna superior non est uictoria usus, sed in castra recessit: Hodie, inquit, uictoria penes hostes erit, si peritum uincendi haberent imperatorem. Idem cum apud Pharsalum Pompeius instruendam aciem stare, hostesq; expectare iussisset, illum errasse aiebat, quod uictum ex incursum quodam animi furore incitationem & impetum dissoluisset. Postea qm Ponticum Pharnacem primo impetu uicit, ad amicos scripsit: Veni, uidi, uici. Post fugam autem eorum qui in Libya cum Scipione erant facta, cum seipsum Vticae Cato peremisset: Inuideat, ait, mortem tibi Cato: nam & tu mihi tuam salutem inuidisti. Sed cum quidam ipsum hortarentur, ut sibi ab Antonio Dolabellaq; caueret: Non hos, dixit, pingues & unctos timendos esse, uerum illos pallidos & macilentos, Brutum & Cassium indicans. Sermonem autem inter coenandum orto de morte, quamnam sit optima, inexpectatam praetulit.

CAESAR, qui primus Augustus fuit cognominatus, cum adhuc adolescens foret, ab Antonio duo milia fessertium & quingenta, quae ex primi Caesaris interfecti domo ad se Antonius ipse transfulerat, repetijt, uolens id reddere Romanis, quod illis a Caesare fuerat legatum, fessertios cuiq; tricenos. Sed cum Antonius pecunias retineret, ipsumq; ab illis repetendis, si prudens esset, deterreret, paterna bona proscrispsit & uendidit. Ac donec reddito, ut sibi ciuium beneuolentiam conciliauit, sic in illum odium concitauit. Cum autem Rhymetales, rex Thracum, qui ab Antonio ad ipsum transfugerat, in conuiuijs dissolutus esset ac molestus, societatem exprobrans, cuidam aliorum regum propinas Caesar: Ego, inquit, proditionem quidem amo, sed proditores non laudo. Alexandrinis uero post captiuitatem extreme male passuros expectantibus, postea qm cum Ario Alexandrino suggestum ascendit, urbi se parcere dixit, primum quidem propter eius & magnitudinem & pulchritudinem, deinde propter conditorem Alexandrum, tertio propter Arium amicum. Idem cum audisset Erstem qui res Aegypti curabat, emisse coturnicem, omnes alias pugnano superantem atq; inuictam, & comedisse assatum, eum ad se accessiuit, ac iudicio constituto confessum, malo nauis affigi iussit. In Sicilia uero Arium pro Theodoro constituit gubernatorem. Sed cum ipsi quidam libellum dedisset, in quo scriptum erat: Caluus Theodorus Tarfensis fur erat, quid tibi uidetur? Lecto illo Caesar subscripsit, Videtur. Idem a Mecenate conuictore suo per singulos annos suo natali die phialam donum accipiebat. Ceterum Athenodoro philosopho propter senectutem se domum dimitti precanti concessit. Cum igitur salutato ipso dixisset Athenodorus: Cum iratus fueris Caesar, nihil neq; dixeris, neq; feceris, priusquam quatuor & uiginti literas tecum ipse percurreris: illo manu apprehenso, Adhuc, inquit, mihi te praesente opus est: ac ipsum per totum detinuit annum, asserens etiam taciturnitatis praemium sine periculo esse. Cum uero Alexandrum audisset, maxima terrarum parte subacta addubita, quidnam per reliquum uitae tempus facturus esset: demiratus est, quod non maius opus Alexander existimasset, partem gubernare imperium, quam magnam acquisiuisse. De adulteris autem cum legem tulisset, in qua praefinitum erat, quo pacto rei iudicandi, & condemnati forent puniendi, ac postea lapsus ira adolescentem propter Iuliam filiam suam calumniatum manibus ipse uerberaret, ac ille clamasset, Legem tulisti Caesar, a deo ipsum poenituit, ut illo die coenam recusarit. Caium uero sororis filium in Armeniam mittens, a dijs ipsi precibus petebat Pompeij beneuolentiam, Alexandri audaciam, suam ipsius fortunam. Idem Romanis dicebat, se eum imperij successorem relicturum, qui nunq; eadem de re bis consultasset, Tiberium uidelicet significans. Tumultuantes uero iuuenes qui in magistratu erant, cum reprimere uellet, neq; illi attenderent, sed tumultuarent: Audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audiebant. Dum autem Athenarum populus quiddam

C uideretur deliquisse, ex Aegina scripsit, putare se suam illos iram non latere: neque enim in Aegina se esse hyematurum. Aliud uero nihil aduersus eos neque dixit neque fecit. Sed cum unus ex Euryclis accusatoribus immodeste & ad fatietatem dicendi licentia uteretur, ac prouectus tale quid dixisset: Si ista tibi Caesar magna non uidentur, iube istum reddere mihi septimum Thucydidis uolumen: indignatus illum ab duci iussit. Sed cum accepisset eum ex Brasida posteris reliquum esse, accersiu, & modeste castigatum dimisit. Idem cum Pifso aedes a fundamentis ad culmen usque eleganter fabricae struxisset: Bono, inquit, animo me facis Pifso, qui perinde aedificas, atque si Roma aeterna sit futura,

Plutarchi apophthegmata Laconica.

RAPHAELE REGIO INTERPRETE.

GASICLEBS rex Lacedaemoniorum, admirante quodam, quod cum magna discendi audiendique teneretur cupiditate, Philophane rhetorice doctore non uteretur: Eorum, inquit, me discipulum esse oportet, quorum etiam sum filius. Ad eum uero qui rogarat, quo modo quis absque satellitibus tuto regnare posset: Si suis, inquit, populis ita imperarit, ut parentes filijs.

AGESILAVS ille magnus cum esset aliquando conuuij princeps sorte ductus, a uirum dispensatore rogatus, quantum uini cuique daret: Si multum, inquit, paratum est, quantum quisque petierit: sin parum, ex aequo omnibus impertito. Cum uero maleficus quidam tormenta perquam patienter toleraret: Quam, inquit, homo scelestus ad res flagitiosas & turpes tolerantiam affert: Quodam autem laudante oratore quod parua amplificaret: Ego uero ne futorem quidem, ait, puto bonum, qui magnos exiguo pedi calceos inducit. Idem quum quidam ei aliquando dixisset, Promissisti, ac sepius idem repeteret: Per Iouem, inquit, si quidem iustum est: sin minus, dixi quidem, sed non promissi. Ac illo subiiciente: Atqui oportet reges praestare quicquid uel capite annuerint: Non magis, inquit, quam eos qui ad reges accedunt, petere decet iusta & dicere, captantes & opportunitatem, & quicquid regibus commodum est. Cum autem aliquos laudantes uituperantesue audiebat, non minus eorum qui dicerent, quam de quibus diceretur, mores spectandos esse aiebat. Sed quum puer adhuc esset, ac in gymnycorum ludorum celebratione in loco minus honesto a chori magistro collocaretur, obtemperauit quidem, licet iam rex foret declaratus, ac dixit, Euge: demonstrabo etenim, non locis uitos, sed uiris loca effici honorata. Quodam autem medico difficiliorem ei curationem, ac minime simplicem imperante: Per gemellos, inquit, non omnino mihi uere datum est, ne si omnia quidem sumam. Altari uero Mineruae, ab aera aede cognomento Chalciocae, quodam die adstans bouem immolaturus, quum a pediculo morderetur, non auersus est quidem, sed illum palam captum omnium in conspectu necauit, ac dixit: Per deos lubenter uel in ara insidiatorem. Idem quum uidisset murem a puero trahi de fenestra, & conuersum detinentis pueri manum momordisse ac fugisse, ijs qui aderant re ostensa: Quando minimum, inquit, animal se iniuria afficientes sic ulciscitur, quid uiris faciendum sit considerate, Volens autem bellum aduersus regem Persarum mouere, quod Graecos Asiam incolentes in libertatem uindicaret, Iouis Dodonaei oraculum consuluit: quod quum educendum esse exercitum respondisset, Ephoris oraculum retulit. Ipsi uero iusserunt eum Delphos proficisci, ac ipsidem de rebus sortes consulere. Profectus igitur sic oraculum rogauit: Apollo, uidentur ne tibi quae & patri: Eo autem annuente, electus ipse imperator exercitum eduxit. Quum uero Tissaphernes principio quidem territus cum Agesilao foedera percussisset, Graecas ipsi liberarum ciuitates se esse dimissurum pollicitus, deinde quammaximo exercitu a rege accersito bellum ei indixisset nisi Asia decederet, libenter foederum transgressionem accepit, mouitque castra, exercitum in Cariam ducturus. Sed quum Tissaphernes illic copias congregaret, inde soluens in Phrygiam impetum fecit, ac pluribus urbibus captis, multaque pecunia parta, dixit amicis: Foedera quidem iniuste frangere impium est, sed hostes fallere non iustum est modo & honestum, uerum iucundum quoque ac lucrosum. Caeterum equitatu inferior, Ephesum reuersus opulentos iussit equum pro se quenque ac uirum exhibere, si se militum solu-

Hostes fallere honestum.

108

Atos uellent. Ac posteaquam & equi & uiri idonei pro timidis atque diuitibus cito fuerunt congregati, Agamemnonē se dixit imitari. Nam illum, quum generosam accepisset equam, ignauum diuitemque hominem militia liberasse. Cum uero nudos captiuos uendi iussisset, spoliatorum quidem uenditores ipsos uenum proposuerunt: ac uestium sane multi emptores erant: sed corpora, quod alba & mollia essent propter umbratilem uitam, quum tanquam inutilia nulloque precio digna irriderentur, adstans Agesilaus: Haec sunt, inquit, propter quae, isti autem quibus cum pugnatis. Idem in Lydia cum Tissaphernem profligasset, plurimosque interemisset, in agrum regium incursionem fecit: sed rex pecunijs ipsi praemisissis quum censeret bellum esse dissoluendum, Agesilaus respondit: Pacis quidem ciuitatem dominam esse, se uero locupletandis militibus quam seipso magis latari: pulchrumque putare, Graecos non munera ab hostibus accipere, sed spolia acquirere. Megabatē uero Spirithridatis filium formosissimum, quum ad eum accessisset salutaturus & osculaturus, quia uehementer amari uidebatur, declinauit Agesilaus. At quum ille adire destitisset, ab Agesilao desiderabatur. Dicentibusque amicis ipsum in causa esse, qui se ab illius tam formosi osculo auertisset, neque illum praepudore uenturum: posteaque secum tacitus paulisper cogitauit, Nihil est opus, inquit, illum persuadentis: nam istiusmodi rebus superior esse malo, quam praepotentem hostium urbem uicere. Satius est enim libertatem sibi ipsi conseruare, quam alijs auferre. Sed quum alijs in rebus diligens iustitiae cultor esset, in amicorum negocijs putabat occasionem iuuantem esse perquam iustam. Epistolium igitur ipsius fertur ad Icarium Carē, quo ex amicis quendam sic petit: Si Nicias nihil iniusti agit, dimitte: sin agit, mihi dimitte: omnino autē dimitte. Itaque se talem in plerisque Agesilaus pro amicis praestabat. Interdum tamen propter utilitatem occasione potius utebatur. Quare motis tumultuosius castris, cum puerum, cuius amore tenebatur, infirmum reliquisset, ad illum precantem, & cum lachrymis se reuocantem conuersus dixit: Quam difficile est nos & misereri simul & sapere. Idem in uictu & uestitu nihil ijs qui cum ipso erant, melius habebat: a fatietate ac ebrietate penitus abstinent, somnoque non domino, sed rebus agendis seruianti utens. Aduersus calorem autē & frigus ita se habebat, ut solus eadem ueste quatuor anni temporibus semper uteretur, ac in medio castrorum tentorio erecto, lectum nihil alijs meliorem haberet. Dicebat autem principi conuenire, non mollitie & delitijs, sed tolerantia & fortitudine priuatis hominibus praestare. Roganti igitur cuidam, quid Spartae contulissent Lycurgi leges: contemnere, inquit, uoluptates. Ad eum uero qui cum aliorum Lacedaemoniorum, tum suae uestis cibique medio critatem mirabatur: Propter hunc, inquit, frugalem o hospes uiuendi modum, metimus libertatem. Idem alio ipsum hortante ut sibi parceret, ac dicente, propter incertum fortunae, ne quando mutetur: At ego, inquit, me ipsum sic affuefacio, ut in nulla mutatione quaram mutationem. Ac eodem uitae instituto etiam senex factus utebatur. Quare ad eum a quo interrogatus fuerat, cur uehementi hyeme sine tunica illa etate circumiret: Quod, inquit, iuuenes imitentur, exemplum habentes & senectute confectos & principes. Thasijs uero per suum agrum ipsi cum exercitu iter facienti, farinam & anferes, & bellaria, & liba ex melle confecta, & alios omnis generis cibos, & uina preciosa miserunt. Sed farina sola accepta, retrō asportari reliqua ab ijs qui illa apportarant, iussit, ut quae ne sibi quidem utilia foret. Precantibus autē illis ac supplicantibus, ut omnino illa acciperet, mancipijs distribui iussit. Caeterum illis causam rogantibus, dixit, eos qui probitati ac fortitudini studeant, non decere istiusmodi ganeis & gula irritamētis delectari: quibus enim seruitia capiuntur, ea ab ingenuis hominibus esse aliena. Rursus Thasijs, quod ab ipso magnis affecti beneficijs uiderentur, cum & templis & deificationibus eum honorassent, & hac de re legatos ad ipsum misissent, posteaquam honores legit quos oratores attulerant, interrogauit, an ipsorum patria referendorum in deos hominum facultatem haberet. Quibus affirmantibus: Agite, inquit, uos ipsos prius effcite: quod quidem si effeceritis, tunc credam me quoque a uobis deum fieri posse. Idem cum illae gentes graecae quae sunt in Asia, decreuissent ipsi in clarissimis urbibus statuas ponere, ad eas scripsit: Mei ne una quidem sit imago, neque picta, neque ficta, neque constructa. Sed quum in Asia domus contignationem ex quadratis trabibus factam uidisset, dominum aedium interrogauit, an apud ipsos quadrata nascerentur ligna. Quo negate, sed rotunda: Quid igitur, inquit, si quadrata essent, rotunda faceretis: Interrogatus autem olim, quousque Laconicae fines protendantur: coccussa hasta, quousque, inquit, haec perueniat. Sed alio deinceps rogante, cur Sparta sine muro esset: ostensis ciuibus armatis, hi sunt, inquit, Lacedaemoniorum muri. Caeterum alio idē quarente: Non lapidibus, inquit, & lignis, sed inhabitantibus.

K 3

Citium uirtutibus urbes munitas esse oportet. Amicos uero monebat, ut non pecunia, sed fortitudine & uirtute ditescere studerent. Quando autem uolebat aliquod opus a militibus citro perfici, primus ipse in omnium conspectu aggrediebatur. Verum in eo gloriabatur, quod nemini in labore cederet, quodque sibi ipse magis quam alijs imperaret. Quodam autem admirante Laconem claudum ad bellum exeuntem, ac equum quaerente: An ignoras, inquit, non fugientibus, sed permanentibus in bello opus esse? Idem rogatus a quodam, quo modo magnam gloriam acquireret: si mortem, inquit, contempseris. Quaerente autem quodam, cur Spartiatae ad tibias pugnant? Quonia, inquit, quando cumque ad numerum modulationemque incesserint, liquido pateat & qui meticulosi sint, & qui fortes. Cum uero quidam Persarum regem beatum esse diceret, quia per se iuuenis esset: At qui Priamus, inquit, ne id quidem aetatis agens infortunium est passus. Sed cum magnam Asiae partem subiugasset, aduersus regem ipsum properare decreuit, quod illum ab ocio, & a corrupendis Graecorum populorum principibus deterreret. Sed ab Ephoris reuocatus propter Graecorum bellum, quo Sparta obli debatur, ob pecunias a Persa missas, dicens bonum imperatorem oportere legibus parere, ex Asia soluit, multo sui desiderio Graecis Asiaticis relicto. Ac cum numus Persicus sagittarum nota signatus esset, recedens dicitabat, se triginta millibus sagittariorum a rege ex Asia pellic: tot enim Daricis aureis Athenas Thebasque a Timocrate allatis, & populorum principibus distributis, populi ipsi ad bellum contra Spartiatas concitati fuerant. Ac Ephoris quidem hanc rescripsit epistolam: Agesilaus Ephoris gaudium. Multas Asiae partes subiugauimus, barbarosque expulimus, ac in Ionia multa arma fecimus. Sed posteaquam iurbetis me ad praescriptum diem redire, sequor epistolam, ac ferre ipsam uel praeniam. Nam imperium non mihi, sed ciuitati ac socijs gero. Ac tunc quidem uere iusteque dux imperat, quando & legibus & Ephoris parerem, uel quicumque alij in urbe sint magistratus. Traiecto igitur Helleponto cum per Thraciam iter faceret, barbarorum quidem rogauit neminem, sed ad singulos mittens interrogabat, utrum per amicam, an hostilem terram transiret. Ac alij quidem ipsum amice & excipiebant & deducebant: ceterum qui Troades nominant, quibus & Xerxes, ut fertur, dona dedit transitus mercedem, argenti talenta centum, & totidem mulieres ab Agesilao petiere. Sed illos ipse deludens, ac dicens, Ecce non statim uenistis accepturi? procedebat: & cum congressus, ex illis perturbatis multos caecidisset, transiuit. Cum uero idem a rege Macedonum per nuncios quaesisset, isque se consultaturum dixisset: Consultet igitur, inquit, sed nos interim procedemus. Admiratus itaque uiri audaciam, & ueritas, iussit ut amicum progredi. Thessalorum autem, qui hostium socij erant, depradatus est agrum. Ac Xenoclem quidem & Scythen de amicitia acturos Larissam misit, quibus comprehensis & asseruatis, alij quidem aegre ferentes censabant Larissam castris cingendam esse ab Agesilao, & obsidendam: sed asserens ipse, ne alterius quidem illorum uirorum interitu uelle totam capere Thessaliam, eos foederibus percussis accepit. Audiens autem apud Corinthum fuisse pugnatum, & Spartiatarum quidem perquam paucos caecidisse, Corinthiorum autem & Atheniensium, aliorumque illis sociorum plurimos, neque laetari, neque efferrum illa uictoria uisus est, sed perquam graui suspitio emisso: Vae, inquit, Graeciae, quae tot uiros intestino bello perdidit, quot ad debellandos omnes barbaros satis fuissent. Pharsalios autem urgentes, latrocinijque ipsius exercitum uexantes, quum quingentis equitibus in fugam uertisset, trophaeum sub Narthacis erexit: ac illa quidem uictoria praeter omnibus laetatus est, quod cum per se ipse equitatum instituisset, illo solo eos qui maxime pugna equestri gloriabantur, superasset. Cum uero Diphridas domo ueniens ipsi nunciasset, ut continuo praetergrediens, in Boeotiam impetum faceret: quantum maiore apparatu id postea facturus erat, tamen magistratibus parens, accersitis uiginti millibus ex illo exercitu qui apud Corinthum erat, Boeotiam ingressus est, & apud Coronae cum Thebanis & Atheniensibus, simul cum Argiuis & Corinthijs congressus, utrosque maxima omnium pugna, quaecumque illo tempore commissa fuerunt, ut Xenophon scribit, etsi corpore propter uulnerum multitudinem male affectus, superauit. Idem domum reuersus, nihil nec circa uitam, nec circa mores, ob tantos successus uictoriasque mutauit. Ceterum uidens quosdam ex alendis equis in aliquo precio esse, animoque efferrum & gloriari, Cyniscam sorori persuasit, ut in curru sedens in Olympijs certaret, Graecis ostendere uolens, istiusmodi res nullius esse uirtutis, sed diuitiarum & impensa. Xenophontem uero illum sapientem multi faciens ac secum habens, iussit filios accersere, Spartaque educare, quod disciplinatum pulcherrimam docerentur, & imperare, & imperium ferre. Idem aliquando interrogatus, cur maxime omnium felices sint Spartiatae: Quia, inquit, maxime aliorum se exercent, ut imperent

Agesilai ad Ephoros epistola.

A imperent & obtemperent. Lyfandro autem uita functo cum multorum sodalitate constitutam inuenisset, quam ille ex Asia statim reuersus contra Agesilaum instituerat, eum redarguere tentauit, ac ostendere cuiusmodi ciuis uiuens fuisset. Cumque orationem legisset in quodam relicto libro, quam Creon Halicarnasseus scripserat quidem, sed Lyfander memoriae commendatam ad populum de rebus nouis & de republica mutanda habiturus esset, in publicum illam efferre uolebat: uerum ex senioribus quidam, cum eam orationem percurrisset, ueritusque illius grauitate consulisset, ne Lyfandrum effoderet ac fuscitaret, persuasus acquieuit. Eos uero qui sibi occulte aduersarentur, aperte quidem non uexabat, sed exigens ut se sequerentur, ex ipsis aliquos & duces & magistratus designabat: sed in magistratibus improbi deprehensi & auari, ne condemnarentur, rursus auxilio erat, sicque eos sibi conciliabat, & ad seipsum traducebat, ut neminem aduersarium haberet. Quidam autem cum eum rogasset ut suos ad hospites Asianos literas daret, quod ius suum consequeretur: At mei, inquit, hospites iusta sponte sua, etiam si nihil scribam, faciunt. Ceterum quidam illi murum urbis bene munitum & laboriose admodum exaedificatum ostentans, rogabat an pulcher sibi uideretur: Per Iouem, inquit, pulcher, non ut uiri, sed ut foeminae inhabitent. Cum autem Megarenis quidam aduersus ipsum de ciuitate gloriaretur: Adolefcens, inquit, uerba tua multa uis egent. Quae uero alios admirantes uidebat, ea ne nosse quidem uidebatur. Quodam igitur tempore Callipides tragoeidarum actor nomen & gloriam inter Graecos habens, ut qui ab omnibus celebraretur, primum quidem illi occurrit & salutauit, deinde arroganter sese inter inambulantes coniciens, seipsum regi ostentabat, putans fore, ut aliqua comitate exciperetur. Sed cum tandem dixisset: Non me agnoscis, o rex, neque audisti qui sum? Agesilaus in ipsum respiciens: At an tu es, inquit, Callipides Dicelictar? sic enim Lacedaemonij histriones uocant: Idem cum a quodam inuitaret ad eum audiendum qui luscinae uocem imitabatur, recusauit, inquit: Saepes ipsam audiui. Menecrates uero medicus posteaque in desperatis quibusdam curationibus fuit fortunatus, Iupiter appellari coepit. Sed illo cognomento importunus utens, cum ad Agesilaum quoque sic aliquando epistolam scribere ausus foret: Menecrates Iupiter Agesilaos regi felicitate: reliquis non letis, rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanitate. Cum autem Conon & Pharnabazus mari potiti, regia classe maritimas Laconiae oras obsiderent, ac urbs Atheniensium muro cincta foret, pecunias a Pharnabazo datis pacem cum rege Lacedaemonij fecerunt, miseruntque Antalcidam ad Teribazum, qui Graecos Asiam incolentes, pro quibus pugnauerat Agesilaus, regi traderet. Qua ex re euenit, ut Agesilaus ipse ignominiae eius iniquissimam particeps esset: nam Antalcidas ipsi inimicus erat. Ideoque pacem quocumque modo fecit, quod Agesilaus incrementa ex bello susciperet, ac maximus clarissimusque euaderet. Ad eum uero qui dixerat Lacedaemonios Medorum partibus fauere: Imo uero, inquit, Medorum Lacedaemoniorum. Idem aliquando rogatus, utra uirtus melior esset, fortitudo an iustitia: nullam fortitudinis utilitatem esse dixit absente iustitia: nam si omnes iusti forent, nihil fortitudine opus esse. Cum autem ij qui Asiam incolunt, ex consuetudine Persarum regem Magnum appellarent: Ecce quid ille me maior est, inquit, nisi & iustior sit & continentior? Ac eos quidem qui Asiam inhabitarent, ingenuos quidem malos, seruos autem bonos esse dicitabat. Idem interrogatus, quomodo quis maxime apud homines probaretur: Si dicat, inquit, optima, & faciat honestissima. Imperator uero dicebat oportere & in hostes audaciam, & in subditos beneuolentiam habere. Cuidam autem quaerenti, quana pueris discenda forent: Ea respondit, quibus & uiri sint uisuri. Verum causa cuiusdam iudex, cum accusator bene quidem dixisset, reus autem male, quippe qui ad singula diceret, Agesilaos oportet regem legibus opitulari: Et domum, inquit, si quis tibi euerteret, & uestimentum si quis auferret, expectares ne ut architectus, aut qui uestimentum confecit, tibi auxilium ferat? Idem a rege Persarum epistolam pace iam facta sibi missam, quam unam cum Callia Lacedaemonio uir Persa de hospitalitate & amicitia attulerat, haudquaquam accepit, dicens regi nunciaret, minime opus esse ad se literas priuatim daret. Nam si & amicus Lacedaemoni, & Graeciae beneuolus esse uidebitur, se quoque pro uiribus ipsi amicum esse futurum: sin autem insidiari deprehendatur, ne si multas quidem acciperet literas, credat se sibi amicum esse futurum. Filiorum autem cum amantissimus esset, fertur unam cum parujs pueris domi colludere solitus, in arum diem ut in equum ascendens: sed a quodam amicorum uisus rogauit, ne cui prius id diceret, quod ipse quoque puerorum pater esset. Ceterum Thebanos assidujs bellis cum infestaret, ac in pugna uulneratus foret, Antalcida dixisse ferunt: Pulchra disciplinae praemia a Thebanis accipis, quos nolentes ac ne scientes quidem pugnare docueris. Tunc enim Thebanos seipsum

Dicelictae Lacedaemoniorum histriones.

C bellicosiores aiunt factos, propter assiduas Lacedaemoniorū in ipsos expeditiones. Quare Lycurgus quoque ille antiquus, in legibus quae Rhethrae uocant, prohibuit aduersus eosdem sapius militare, ne bellandi peritiam discerent. Posteaquam uero audiuit socios aegre ferre continuas expeditiones, quia multi paucos Lacedaemonios sequerentur, refelere uolens illorum multitudinem, iussit omnes quidem socios federe sibi inuicem permixtos, Lacedaemonios autem separatim solos. Deinde edixit, ut figuli surgerent primi. Qui quum surrexissent, edixit ut secundi surgerent fabri ararij, deinde architecti & domorum aedificatores, & singulae aliae artes. Ita socij ferē omnes quidem surrexerunt, Lacedaemoniorum autem nemo: ipsi namque prohibitum est artem sordidam uel exercere uel discere. Itaque ridens Agesilaus: Videte, inquit, uiri quantum plures quam uos milites nos emitamus. In Leuctrica uero pugna cum Lacedaemoniorū multi fugissent, qui legitimis poenis erant obnoxij, uidentes Ephori urbem uiris destitutam militibus indigere, uolebant ignominiam illam soluere, ac leges seruare. Agesilaum igitur eligunt legumlatorē. Is uero in concionem cum prodisset: Legum, inquit, lator aliarum minimē sim, ac ne ijs quidem quae existunt, adijcerem quicquam, uel auferrem, uel mutarem: sed non ab re erit, leges quae nobis sunt, a postero die ius suum retinere. Epaminondam uero tanto cum fluctu ac tempestate Spartam inuadentem, Thebanis & illorum socijs uictoria Leuctrica gloriantibus, ab urbe quidem repulit, & quauis pauci in urbe forent, retrocedere tamen cōegit. Idem in pugna apud Mantinea gesta imperauit Lacedaemonijs, ut alijs omisis unum oppugnarent Epaminondam, solos asserens prudentes & fortes, & uictoriae autores esse. Nam si istum ē medio sustulerimus, facillimē alios captiuos fore: si quidem & amētes, & nullo precio dignos esse. Id quod etiam euenit. Cum enim uictoria ab Epaminonda foret, iamque Lacedaemonij fugerent, illum conuersum ac suos reuocantem, quidam ex Lacedaemonijs letaliter percussit. Is uero quum cecidisset, a fuga cōuersi qui cum Agesilao erant, suam certando uictoriam effecerunt, cum Thebani Lacedaemonijs longē fortiores uisi fuissent. Sparta uero pecunijs indigente, quippe quae peregrinos aleret milites, Agesilaus in Aegyptum profectus est: ab Aegyptiorum rege mercede conductus. Sed quum propter uestis tenuitatem indigenis contemptu foret (expectabant enim Spartae regem ut Persarum, decenter ac sumptuose ornatū uidere) eoque male de ipso sentirēt, breui declarauit Agesilaus, magnificentiam & dignitatem prudentia ac fortitudine parari oportere. Cum autē eos quos instructurus erat, impendenti periculo territos uideret, tum propter hostium multitudinem, ducenta namque millia erant, tum propter suorum paucitatem, decreuit prius quam confingeret sacrificium facere, ac alijs in sinistre manus palma uictoriae descripsit, acceptūque ab aruspice iecur in scriptae manui imposuit. Id uero tantisper tenens dum literarum notae iecori imprimerentur, se ambigū esse simulabat. Postea uero cōmilitonibus iecur ipsum ostendit, asserens deos ex scriptis uictoriam demonstrare. Certum igitur id uictoriae signum rati, ad pugnam audacter ineundam sunt confirmati. Sed hostibus multitudine sua Aegyptiorum castra fossa cingentibus, Neclabioque cui auxilio erat, censente erumpendum ac decertandum esse: nequaquam impediendi, inquit, sunt hostes, nobis pares esse uolentes. Ac ita quum adhuc spacij parum ad cōiungendam superesset fossam, in illo quod reliquū erat interuallo acie instructa, cum paribus par congressus, eos in fugam uertit, & paucis militum suorum amisis, magna hostium edita caede, ingentem pecuniae uim in patriam misit. Ex Aegypto autem quum classe rediens in morbum incidisset, ijs qui secum erant mandauit moriens, ne sibi fictam pictamue aut effigiatam corporis imaginem efficerent. Nam si quid praclari operis, inquit, gessi, id mei monumentum erit: Sin minus, ne omnes quidem statuā, ut quae uilium hominū ac nullo precio dignorum opera sint.

AGESIPOLIS Cleombroti cum quidam dixisset, Philippum paucis diebus Olynthū euertisse: Per deos, inquit, talem aliam urbem multo longiori tempore non aedificabit. Alius item cum dixisset, ipsum cum aequalibus regem oblidem fuisse, nō autem filios eorum & uxores: Merito, inquit, decet enim nos peccata nostra ferre. Sed quum ipse uellet catulos ē domo Spartana sibi mitti, quidamque dixisset, illorum apud se non esse educationem: Ne uirorum quidem antea, inquit, fuit, quae tamen nunc est.

AGESIPOLIS Pausaniae Atheniensibus de mutuis criminibus ad Megarensium ciuitatem prouocantibus: Turpe, inquit, est o Athenienses, eos qui sint Graecorum duces, minus quam Megarenses ius scire.

AGIS Archidami, quum olim Ephori dixissent: Vade iuuenes tecum ducens in huius patriam

A patriam: dux namque hic ipse tibi erit ad arcem occupandam: Et quo, inquit, modo tutum est, o Ephori, tot iuuenes credere patriae suae proditori? Interrogatus autem, quae potissimum disciplina Spartae exerceatur: Scire, inquit, & imperare, & obtemperare. Lacedaemonios uero dicitabat interrogare, nō quot sunt hostes, sed ubi sunt. Verum apud Mantineam cum dimicare cum hostibus quod plures forent prohiberet: Necessē est, inquit, cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Quodā autē interrogante, quot sunt Lacedaemonij? Quot, inquit, satis sunt ad malos arcendos. Cum uero Corinthiorum muros praeteriret, ac illos & altos, & munitos, & in multū spatium protensos uideret: quānā, inquit, sunt hūc locum habitantes mulieres? Idem, cum rhetor quidam dixisset, orationem rerum omnium potentissimā esse: Igitur si tu taces, inquit, nullo precio dignus es. Argui autem postquam fuerat superati, rursum audacius multo cum ipsi obuiam essent facti, socios uidens perturbari: Confidite, inquit, o uiri: nam quando nos uictores timemus, quid putatis eos facere, qui a nobis uicti fuerunt? Idem Abderitarum legato, qui cum multa locutus finem dicendi fecisset, rogaret quidnam ciuibus suis renunciatet: Te, inquit, mihi tacenti tanto tempore auditum fuisse, quantum tu dicendo consumpsisti. Quibusdam uero Eleos laudantibus, quod in Olympiorum certamine iustissimī forent: Ecquid magnum, inquit, aut mirandū faciunt, si per annos quinque uno duntaxat die iustitia utuntur? Quodam autem dicente, nonnullos ex alia domo ipsi inuidere: Igitur & sua, inquit, mala, & ad haec tum mea, tum amicorum bona illos cruciabunt. Idem cum quidam cōsuleret transitum hostibus fugientibus esse dandum: Et quo, inquit, modo cum ijs qui ob timiditatem fugiunt, non pugnant, cum ijs qui ob fortitudinem manent pugnabimus? Quodam autem de Graecorum libertate sermonem inferente non ignobilem quidem, sed effectu difficilem: Tua, inquit, o hospes, uerba & uirium indigent & pecuniarum. Cum uero quidam diceret Philippum imperuam Lacedaemonijs Graeciam esse facturum: Satis, inquit, nobis est in propria terra conuersari. Legatus autem ex Perintho cum Lacedaemona uenisset, longiore usus est oratione. Sed postquam sine dicendi facto Agin rogauit, quid Perinthijs renūciaturus esset: Quid aliud, inquit, quam te uix finem dicendi fecisse, me uero tacuisse? Caeterū solus cum ad Philippum legatus uenisset, ac ille dixisset: Quid ita unus uenisti? Nempe ad unum, inquit. Idem cum ex senioribus quidam, qui uidebat solutis ueteribus legitimis alia quaedam flagitiosa induci, ei iam senescenti dixisset: quare superna Sparta sunt inferna? iocans ait, ex ratione sic res procedere, si illud fiat: etenim quū ego puer essem, ex patre audiebam, superiora apud ipsos inferiora fuisse. Aiebat autē patrē puero sibi ea dixisse: non esse mirandū, si posteriora prioribus sint peiora, sed sic ubi meliora, & similia. Interrogatus autem, quomodo quis liber permaneat: si mortem, inquit, cōtempserit.

AGIS iunior dicente Demade, enses Laconicos a praestigiatoribus propter breuitatem deuorari: At Lacedaemonij, inquit, huiuscemodi ensibus hostes assequuntur. Ad improbum uero hominem saepe interrogantē, quis optimus Spartiata foret: Qui tui dissimilimus est, inquit.

AGIS ultimus rex Lacedaemoniorū ex insidijs captus, & indicta causa ab Ephoris condemnatus, cum ad laqueū abduceretur, intuitus quendam ex ministris flentem: Desine, inquit, o homo, propter me flere: nam adeo iniūre & iniūste moriens, melior ijs sum qui me interficiūt. Et cum haec dixisset, ultro collū laqueo tradidit. Idem cum a parentibus rogaretur, ut sibi ad iniūsti quiddam adiutor esset, aliquandiu cōtradixit: sed quū instarent, Quandiu, inquit, apud uos fui, ne unam quidem iustitiae cognitionem habui: posteaquē autem me patriae tradidistis, legitimisque ipsius institutis, ac etiam iustitia & probitate eruditus, ut potuistis, haec potius quam uos sequi tentabo. Et quoniam uultis me optima facere (optima uero sunt cum homini priuato, tum multo magis principi, quae iusta sunt) faciam quidem quae uultis, sed quae dicitis recusabo.

ALCAMENES Telecri quodam rogante, quomodo regnum quis optimē seruaret: Si lucrum, inquit, non multi fecerit. Altero autem quarente, cur a Messenijs munera non accepisset: quia si accepissem, inquit, cum legibus pacem agere nequirem. Sed quodam dicente, ipsum parce uiuere amplas satis diuitias possidentē: Nempe illum qui multa possideat, inquit, non ex libidine, sed ex ratione uiuere decet.

ALEXANDRIDAS Leontis ad eum qui aegre ferebat quod exularet: O bone, inquit, ne urbem relinquens horreas, sed iustitiam. Dicenti uero cuidam Ephoris opportuna quidem, sed pluribus quam par erat: o hospes, inquit, nō opportunē uteris opportuno. Quodam autem percontante, cur agros helotibus & mancipijs colendos traderent, ac non

C ipsi colerent: quia illos, inquit, non ut ipsos coleremus, sed ut nos, comparauimus. Cum autem quidam alius diceret, gloriam nocere, atque felicem eum esse, qui ab illa sit alienus: Igitur qui iniusta perpetrant, inquit, ex oratione tua essent felices: nam quomodo sacrilegus iniustusue gloriam curet? Alio autem interrogante, Cur in bellis Spartiatae audacter periculis se exponunt? quia, inquit, de uita uereri, non ut alij timere studemus. Idem alio quodam percontante, quare capitales causas pluribus diebus seniores audiunt, & si quis est liberatus, nihilominus est reus: Pluribus, inquit, diebus iudicant, quia de morte qui erauerint, si consilium mutare non possunt. Legibus autem obnoxium esse oportet, quia secundum hanc legem licet etiam melius consulare.

ANAXANDER Eurycratis, quodam rogante, cur Lacedaemonij pecunias in publicum non congregent: ne qui custodes illarum sint, inquit, corrumpantur.

ANAXILAS ad eum qui mirabatur, cur Ephori non assurgant regibus, praesertim a regibus ipsis constituti: Eadem, inquit, causa qua Ephori sunt.

ANDROCLIDAS Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locauit. Sed quum quidam ipsum prohiberent, quia mutilatus erat: Atqui non fugientem, inquit, sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare.

ANTALCIDAS cum in Samothracia initiaretur, a sacerdote rogatus, quid grauissimum in uita perpetrasset: si quid mihi, inquit, tale perpetratum est, dii ipsi sciunt. Aduersus Atheniensem uero quendam Lacedaemonios indoctos appellansem: Nos nimirum, inquit, soli nihil mali a uobis didicimus. Sed cum alius Atheniensis aduersus eum dixisset, nos quidem a Cephalo persaepe uos fugauimus: At nos, inquit, ab Eurota uos nunquam. Interrogatus autem, quomodo quis maxime hominibus placere posset: si cum ipsis, inquit, quam suauissimum conuerteretur, ac utilissima afferat. Idem cum declamator quidam Herculis laudationem lecturus esset: quis enim, inquit, illum uituperat? In Agesilaum uero a Thebanis in pugna uulneratum: Mercedem, inquit, a Thebanis recipis, quos neque uolentes, neque scientes pugnare, docuisti. Videbantur enim Thebani assiduis Agesilai contra ipsos expeditionibus pugnaces effecti. Sparta uero muros esse iuuenes dicitur: fines autem, hastarum cuspides. Sed ad eum qui quarebat, cur breuibus Spartiatae pugionibus in bello uterentur, Quia cum hostibus, inquit, cominus dimicamus.

ANTIOCHVS cum esset Ephorus, postquam audiuit Philippum Messenijs agrum dedisse, interrogauit an etiam uim illis tribuisset, qua de agro certantes fierent superiores.

ARGEVS quibusdam laudantibus non suas, sed qualdam ex uxoribus alienis: Per deos, inquit, de uxoribus aliorum bonis & honestis nihil temere dicendum est: ipsas enim prorsus ignorari quales sint, praeterquam ab ijs quibus cum uiuunt. Idem per Siciliae Selinuntem iter olim faciens, cum in sepulchro quodam uidisset elegiacum hoc inscriptum,

Hicce Selinuntos sub portis, quando tyrannis

Stinguitur, euenit marte fero cadere:

lure per istis, inquit, qui ardentem tyrannidem extinguere conati estis: contra namque permittendum fuerat, totam concremari.

ARISTON laudante quodam Cleomenis responsum, quod interrogatus quid bonum regem facere oporteat, dixerit, amicis quidem benefacere, inimicis autem male: Et quanto, inquit, melius est, o bone, amicis quidem benefacere, inimicos uero sibi conciliare? Id quidem responsum et si omnium confessione, Socratis est in primis, ad Aristonem tamen etiam refertur. Quodam autem percontante, quot sint numero Spartiatae: quot, inquit, satis sunt ad hostes arcendos. Sed quum quidam Atheniensium funebrem eorum laudationem, qui fuerant a Lacedaemonijs interfecti, legeret: Quales igitur nostros, ait, esse censes, qui istos deuicerunt?

ARCHIDAMIDAS aduersus eum qui Charillum laudaret, quod in omnes similiter mitis foret: Ecquo, inquit, modo iuste quis laudetur, si in improbos quoque sit mitis? Accusante autem quoda Hecataeum rhetore, quod admissus ad ipsorum conuiuium nihil dixerat: Ignorare mihi uideris, inquit, eum qui dicendi peritus sit, dicendi quoque tempus cognoscere.

ARCHIDAMVS Zeuxidami, quum a quodam interrogaretur, quinam Spartaessent praefecti: Leges, inquit, & secundum leges magistratus. Ad eum uero qui citharcedum laudabat, & eius facultate admirabatur: O bone, inquit, quod praemium abs te probis uiris statue tur, quando citharcedum tantopere laudas? Idem quodam cantorem commendante ac dicente, hic bonus est cantor: At apud nos, inquit, hic bonus est coquus: tanquam nihil intereret, siue per uocis instrumenta, siue per opsoniorum & iuris condituram uoluptas efficiat.

A efficiatur. Quodam autem ipsi pollicente uinum suauis: Ad quid, ait, nam & plus absumetur, & quae ad uiriliteriam spectant, inutiliora efficiuntur. Sed Corinthiorum urbem cum exercitu aliquando aggressus, cum lepore ex loco muris uicino excitatus esset, ad milites inquit: Faciles capti nostri sunt hostes. Duo autem quidam cum ipsum arbitrum sumpserunt, ductos illos in Chalcioecae lucum iurare coegit, se ijs quae forent iudicata, staturos. Et cum illi iurassent: iudico, inquit, ne prius ex hoc luco recedatis, quam quae inuicem uobis controuersiae sunt dissolueritis. Filiabus uero suis cum Dionysius Siciliae tyrannus praesens misisset uestimenta, non accepit, dicens: Vereor ne puellae istis indutae mihi turpes uideantur. Filium autem cum uidisset cum Atheniensibus praecipitanter pugnantem: Vel adde uiribus, inquit, uel magnanimitati detrahe.

ARCHIDAMVS Agesilai, cum a Philippo post pugnam Charonensem a superioribus accepisset epistolam, rescripsit: Si umbram tuam metitus fueris, nequaquam inuenies ipsam maiorem factam, quam esset antequam uicisses. Rogatus autem, quantam regionem obtinerent Spartiatae: quantam, inquit, hasta assequuntur. Cum uero Perander medicinae arte clarus maxime quidem laudaretur, sed mala poemata scriberet: Quidnam, inquit, o Perander, pro gratioso medico malus poeta uocari affectas? Idem in bello contra Philippum quibusdam consulentibus, procul a domo esse pugnandum: At hoc, inquit, non est uidendum, sed an pugnanteshostibus superiores futuri simus. Ad eos uero qui ipsum laudabant, quod Arcadas pugna superasset: Melius, inquit, fuisset si prudentia illos potius quam uiribus uicissimus. Sed quando inuasit Arcadiam, audiens Eleos Arcadibus ipsis opitulari, hanc ad illos epistolam dedit: Archidamus Eleis: Quies bonum. Socijs uero in bello Peloponnesiaco quarentibus, quot pecuniae satis forent, rogantibusque ut tributa determinaret: Bellum, inquit, statuta non quaerit. Catapultae autem iaculum cum uidisset tunc primum ex Sicilia aduectum: Hercules, exclamauit, uiri perit uirtus. Idem cum Graeci nolent ipsi obedire, ac foedera quae cum Antigono & Cratero Macedonibus facta fuerant, soluere, & liberi esse, tanquam Lacedaemonij molestiores futuri essent quam Macedones: Ouis, inquit, semper quidem eandem emittit uocem, sed homo multas & uarias, quousque id quod uisum est perficiat.

BASTYCRATIDAS posteaquam Agis apud Megalopolin uictus fuit in pugna contra Antigonom, cum ei quidam dixisset: quid nunc facietis, o Lacedaemonij? an Macedonibus seruetis? Ecquid, ait, posset ne Antigonus pro Sparta nos pugnantem, ne moriamur prohibere?

BIAS in insidijs ab Iphicrate Atheniensium imperatore circumuentus, militibus interrogantibus, quidnam esset faciendum: Quid aliud, inquit, quam ut uos seruemini, ego uero pugnando moriar?

BRASIDAS cum in caricis murem comprehendisset, morsus dimisit. Tum ad eos qui aduerant: Nihil, inquit, adeo paruū est, quod seruari non possit, si eos ulcisci audeat, a quibus inuadatur. In quadam uero pugna iaculo per scutum uulneratus, illa ipsa hasta e uulnere extracta hostem interemit. Sed interrogatus, quomodo fuisset uulneratus: prode me scuto, respondit. Ad bellum autem egressus ad Ephoros scripsit: Quaecumque belli nocumenta aut repellam, aut moriar. Sed posteaquam ipsum cadere contigit, Graecis Thraciae liberatis qui missi Lacedaemonem fuerant legati, ad matrem quoque eius Archileonidem accesserunt. Quos quidem illa cum interrogasset primum, an Brasidas fortiter diem obisset: ac Thracibus laudantibus & dicentibus, nullum alium talem esse: Ignoratis, o hospites, inquit: nam Brasidas fortis quidem erat, sed multi Sparta illo sunt fortiores.

CALLICRATIDAS cum esset nauarchus, amicis Lyfandri rogantibus, ut sibi uinum quendam ex inimicis concederet necandum, acciperetque talenta quinquaginta, quamuis pecuniarum tunc maxime ad nauarum comitatum emendum indigeret, non concessit. Sed quum Cleander consiliarius dixisset: At ego quidem accepissem, si tu fuisset: Et ego, inquit, si tu essem. Ad Cyrum autem iuniorē, qui Lacedaemoniorum socius erat, cum ad accipiendas pecunias classis necessarias Sardis peruenisset, primo quidem die iussit nunciare, se Cyrum conuenire uelle. Sed ubi illum bibere audiuit, Expectabo, inquit, donec bibat. Ac tunc quidem recessit, postquam cognouit illo die se cum eo colloqui non posse, ueritus ne agrestior esse uideret. Sed postridie cum rursus illum bibere audisset, ac se non admitti indignatus, sic pecunijs accipiendis studendum esse dixit, ne quid indignum Sparta fiat. Ephesumque profectus est, multa quidem in eos mala imprecatus, qui primi Barbarorum delictis plecti, diuitijs illos ad cotumelias abuti docuerunt. Iurauitque ijs qui aduerant, se cum primum Spartam reuenisset, omnia facturum, ut Graecos reconciliaret, quo barbaris sint formidolosiores, ac illorum uiribus contra se inuicem egere cessarent. Rogatus

C uerò quales uiri sint Iones: Ingenui quidem mali, inquit, serui autem boni. Sed Cyrus cum stipendium militibus praemisisset, ac ipsi munera, mercedem quidem solam accepit, munera autem remisit, quod diceret, non oportere sibi priuatam cum ipso amicitiam esse, caeterum quae cum omnibus Lacedaemonijs communis sit, secum quoque esse. Pugnam uero naualem quum apud Arginusas commissurus esset, ac Hermon gubernator dixisset, bene rem habere si inde soluerent, triremes enim Atheniensium multo plures esse: Ecquid hoc, inquit, quum fugere & turpe Spartae sit, & damnosum: manentem uero uel mori, uel uincere honestissimum: Facto autem sacrificio, cum ex uate audisset, extis uictoriam exercitui quidem portendi, sed imperatori mortem: nihil perterritus, Non ab uno, inquit, Sparta: me namque mortuo nihil Sparta diminuetur, sed si hostibus cessero, minor fiet. Igitur cum Cleandrum loco sui ducem declarasset, nauali praelio cum hostibus congressus, fortiter pugnans uitam cum morte commutauit.

CHARILLVS interrogatus, cur Lycurgus tam paucas leges tulisset: quia, inquit, pauca loquentibus, paucis legibus est opus. Sed quodam rogante, cur uirgines aperta quidem facie, uxores autem uelata in publicum prodirent: Quia uirgines, inquit, maritos quidem sibi inuenire oportet, sed qui habet uxores, seruare. Helotum uero quodam se cum eo audacius gerente: Nisi, inquit, iratus essem, te occidisset. Interrogatus autem quam putaret optimam rem publicam: In qua plurimi, inquit, ciues de uirtute sine seditione inter se certent. Quodam uero percontante, cur omnia deorum simulachra apud Lacedaemonios cum armis posita essent: Ut, inquit, ne quae in homines propter timiditatem opprobria dicuntur, ea in deos referamus, ac ne iuuenes quidem inermes dijs supplicet. Idem aduersus Thebanos de quibusdam contradicentes: Aut minus, inquit, efferrī oportet, aut plus posse.

CLEOMBROTVS Pausaniae peregrino quodam cum patre de uirtute contendente: Tantisper, inquit, solum te pater est melior, donec tu quoque genueris.

CLEOMENES Anaxandridae Homerum quidem Lacedaemoniorum poetam esse aiebat, Hesiodum autem helotum & agricolam. Illum enim ut bella sint gerenda, hunc autem ut colendi sint agri praecipisse. Cum uero septem dierum cum Argiuis inducias fecisset, captato tempore tertia nocte dormientes (nam foederibus fidebant) inuasit, ac alios quidem interemit, alios in seruitute redegit. Sed cum obiurgaret quod iusiurandum transgressus esset, dicebat, ad diem iusiurandum noctes additas non fuisse, quum praefertim quicquid mali contra hostes fiat, id apud & deos & homines iustitia superius esse putetur. Sed euenit ne Argis, cuius urbis gratia foedera uiolauerat, potiretur. Nam mulieres cum e templis arma detraxissent, ipsum repulerunt: ac deinde furiosus effectus, quodam arrepto gladiolo, seipsum a talis ad membra usque letalia trucidauit, sicque ridens & diducto ore uitam reliquit. Sed cum uates eum deterreret, ne exercitum aduersus Argiuorum urbem duceret, inde enim turpem reditum futurum, cum ad urbem accessisset, ac portas quidem clausas, mulieresque in muris uidisset: Hic ne tibi, inquit, reditus uideat esse turpis, cum uxores uiris caesis portas clauerint. In Argiuos uero, se ut periturum & impium conuictis prosequentes: Male, inquit, dicendi uos quidem estis domini, sed male uobis faciendi ego. Samiorum autem legatis eum rogantibus, ut aduersus Polycratem tyrannum bellum gereret, ac propterea longiore utentibus oratione: Quae, inquit, a principio dixistis non memini, & idcirco ne media quidem intelligo, sed postrema non probo. Pirata uero cum in agrum Lacedaemonium incursionem fecisset, captusque diceret: Quoniam alimenta quae militibus praebere, non habebam, idcirco ad eos qui habebant, nec sponte dare uolebant, ui sumpturus accessi: Concisa, inquit, & breuis malitia. Quodam autem nequam male ipsi dicente: An propter hoc, inquit, tu omnibus male dicis, ne tempus de tua loquendi malignitate habeamus? Ciuum uero quodam dicente, oportere bonum regem omnino mitem esse: Eousque, inquit, dum contemptui non sit. Ceterum longo morbo uexatus, cum expiatoribus uatibusque mentem non solitus antea adhiberet, quodam admirante: Quid miraris? inquit. Neque enim nunc idem sum, qui tunc eram: sed cum idem non sim, ne eadem quidem probo. Rhetore autem quodam de fortitudine orationem habente, plurimum ridebat. Sed ille cum dixisset, quid rides Cleomenes, me de fortitudine uerba facientem audiens, cum praecipue rex sis: Quia, inquit, o hospes, si & hirundo de ipsa diceret, hoc idem facerem: sin aquila, magna agerem quietem. Idem quum Argiui dicerent, priorem pugnam qua fuerant superati, refici debere: Miror, inquit, si unus syllabae additione nunc fortiores facti estis, quam antea fueritis. Quodam autem ipsum conuictis prosequente ac dicente, delicatus es, o Cleomenes: At melius est, inquit, quam iniustum esse. Tu uero pecuniarum es studiosus, quamuis quae tibi satis sunt para-

† Unius syllabae, scilicet, facio & reficio. Sic interpres Plutarchus ait uox uox et uia uia uox. Ideo, si duarum syllabarum additio ne etc. scripsit.

A paraueris. Sed cantorem quidam cum ipsi commendare uellet, ac hominem & ex alijs laudaret, & cantorem Graecorum optimum diceret: ostenso quodam ex ijs qui propere aderant: Per deos, inquit, iste mihi est coquus, iuris condiendi peritissimus. Cum uero Maander Sami tyrannus, propter inuasionem Persarum Spartam fugisset, ac ostentasset quotquot pecunias attulisset, donaretque quotcumque uellet, nihil quidem accepit, sed ueritus ne alijs ciuium quibusdam distribueret, ad Ephoros profectus, melius dixit fore Spartae, si Samius hospes suus ex Peloponeso recederet, ne quem Spartiatarum suis persuasionibus malum efficiat. Ac illi quidem obtemperantes, illo ipso die Maandrum edicto exegerunt. Quidam uero cum dixisset, cur Argiuos, qui saepe uobiscum bellum gesserunt, parta uictoria non deleuistis: Si deleuissetem, inquit, qui nostros iuuenes exercerent non haberemus. Rogante autem quodam, cur Spartiatarum dijs non dedicant spolia hostibus erepta: quia, inquit, a timidis sunt. Quae igitur ab his qui ob timiditatem capti sunt, parta sunt, nec iuuenes intueri honestum est, nec dijs dicere.

CLEOMENES Cleombroti, quodam ei dante pugnae gallos gallinaeos, ac dicente, illos certantes pro uictoria interire: Igitur aliquos, inquit, ex ijs qui illos interimunt, da mihi: nam illis hi sunt meliores.

DAMONIDAS cum a chori magistro in ultima chori parte locatus esset: Euge, inquit, o chori magister, excogitasti modo hic quoque locus, alioque in honoratus, fieret honoratus.

DAMIS ad ea quae scripta erant ab Alexandro, ut deus decerneretur: permittamus, inquit, Alexandro, si uelit deus uocari.

DAMIDAS cum Philippus Peloponnesum inuasisset, ac quidam dixisset: Periclitantur Lacedaemonij grauiam pati, nisi cum Philippo in gratiam redeant: Semiuit, inquit, quidnam graue pati possumus, mortem contemnentem?

DERCYLLIDAS ad Pyrrhum castra in agro Spartano habentem legatus, Pyrrho ipso iubente ut regem suum Cleonymum reciperent, nisi cognoscere malint se nullo alio fortiores esse, excipiens inquit: Si quidem es deus, nihil timeamus, neque enim iniustum sumus: sin homo, nobis certe melior non es.

B **DEMARATVS** Oronte ipsum asperius allocuto, cum quidam dixisset: Asperè se tecum gessit Orontes, o Demarate: Nihil in me, inquit, peccauit: qui namque ad gratiam loquuntur, nocent, non qui cum odio. Quodam autem percontato, cur qui apud Lacedaemonios scutum abijciunt, ignominia afficiuntur, qui uero galeas thoracisque, minimè: Quia haec, inquit, sua ipsorum causa induuntur, scutum uero communis aciei gratia. Idem cantorem cum audisset: non male, inquit, mihi nugari uidetur. In quodam autem confesso rogatus, utrum propter fatuitatem, an propter sermonis inopiam taceret: Atqui fatuus, inquit, tacere non potest. Sed quodam interrogante, cur rex cum esset, Spartam fugeret: Quia leges, inquit, sunt illic potentiores. Cum uero Persarum quidam assiduus muneribus concubinum suum abduxisset, ac diceret: o Lacon, puerum quem amas uenatus sum: At minimè, inquit, per deos tu quidem, sed emisisti. Persarum autem quidam cum a rege defecisset, a Demaratoque persuasus redisset, ac Persam ipsum rex occidere uellet: Turpe est, inquit, rex cum tibi quidem erat inimicus, tum non potuisse ab ipso defectionis poenam sumere, nunc uero cum factus est amicus, necare. Sed ad regis parasitum saepius exilium sibi exprobrantem: Non pugna-bo, inquit, tecum o hospes, nam uitae ordinem absumpsi.

EMEREPES Ephorus Phrynidis musici duas e nouem chordis bipenni excidit, dicens: Musicam ne deprauet.

EPAENETVS omnium dicitabat & delictorum & iniuriarum mendaces esse autores. **EVBOIDA** S quosdam audiens uxorem alienam laudantes, non approbat, quod diceret, nullum omnino uerbum de muliebri ingenio ab externis esse faciendum.

EVDAMOONIDAS Archidami filius Agidisque frater, cum in Academia Xenocratem iam seniore cum familiaribus disputantem audisset, interrogauit quisnam senex esset. Cui cum quidam respondisset, illum sapientem esse uirum, ac ex eorum numero qui uirtutem quaerent: Et quando illa utetur, inquit, si etiamnum quaerit? Audiens uero philosophum qui disserendū colligeret, solum sapientem bonum esse imperatorem: Sermo quidem admirandus est, inquit, sed qui illum facit, fide caret: neque enim unquam tubarum clangore fuit excitatus. Idem cum Xenocrates quaestionem iam edisseruisset, ac finem dicendi faceret, forte aduenit: cumque eorum quidam qui cum ipso erant, dixisset: posteaquam nos aduenimus cessauit: Bene, inquit, si quidem iam ea dixerat quae uolebat. Sed cum ille dixisset, At pulchrum erat audire: An & ad eum qui coenatus sit uenientes, ut iterum coenent

Crogemus: Percontante uero quodam, cur ciuibus aduersus Macedonas bellum decernentibus ipse quiete agere probet: quia nolo, inquit, ipsos mendacij arguere. Sed alter cum uictorias de Persis partas comemoraret, ad bellumq; exhortaret: Ignorare mihi uideris, inquit, idem non esse, mille pecora superare, & cum quinquaginta lupis pugnare. De cantore autem quodam approbato interrogatus, qualis sibi esse uideretur: Magnus, inquit, in re parua delinitor. Quidam uero quum Athenas laudaret: Ecquis, inquit, eam urbem laudet, quam nemo probus unquam dilexit: Cum autem quidam Argiuus dixisset, Laconas peregrinationibus deteriores fieri, quippe qui a patrijs legibus recedant: At non uos, inquit, Spartam uenientes peiores euaditis, sed meliores. Alexander uero cum in Olympijs edixisset, omnibus exulibus in suam cuiq; patriam reditum patere praeterq; Thebanis: Aduersum quidem uobis, o Thebani, inquit, edictum, sed gloriosum: solos namq; uos Alexander timet. Idem interrogatus, cuius rei gratia Musis ante pericula immolent Spartiate: Ut praclaris, inquit, gestis, praclaras quoq; orationes contingant.

EURYCRATIDAS Anaxandridae percontante quodam, cur de contractibus Ephori iura quotidie reddant: Ut, inquit, inter hostes quoq; fidem mutuam habeamus.

HERONIDAS cum Athenis quidam ocij damnatus foret, iussit ostendi sibi eum, qui in causa liberali conuictus foret.

HIPPODAMVS quando Agis contra Archidamum aciem instruebat, cum ab Agide Spartam remitteretur, ut illic quae necessaria forent praepararet: At hic, inquit, nonne praeclearius diem obibo, si pro omnibus fortiter fecero: Natus autem erat annos ultra octoginta. Sumptis igitur armis stans ad regis dexteram pugnando fuit interfectus.

HIPPOCRATIDAS ad Cariae satrapam, a quo literas acceperat de Lacedaemonio uiro, qui insidiantibus quibusdam insidiarum conscius tacuerit, rogatusq; erat, quomodo uti illo deberet, rescripsit: Si quo magno quidem bono ipsum affecisti, occide: sin minus, e regione pelle, ut qui ad uirtutem timidus sit. Cum autem quidam adolescens, quem amator se quebatur, ipsi occurrisset, ac se auertisset: Cum is, inquit, eundem est, quibus cum uisus eundem serues colorem.

DLABOTVS cum quidam longa uteretur oratione, quid mihi, inquit, de paruis rebus longa proemia: Nam quanta res est, tanta & oratio qua ueris esse debet.

LEOTYCHIDAS primus cum a quodam facile mutari diceretur: Propter tempora, inquit: non ut uos, propter uestrum ipsorum uitium. Ad eum uero qui rogabat, quo modo quis maxime praesentia bona tueretur: Si non omnia, inquit, fortunae crediderit. Interrogatus quoque, quid ingenuos pueros discere potissimum oporteat: quaecumq; ait, ipsos cum uiri fuerint, iuuent. Quodam autem rogante, quam ob causam parum bibant Spartiate: Ne pro nobis, inquit, alij consultant, sed nos pro alijs.

LEOTYCHIDAS Arifonis ad eum qui dixerat, Demarati filios ipsi maledicere: Per deos, inquit, nihil miror: neq; enim illorum quisquam bene dicere posset. Cum autem propinquioris portae clauis draco circumuolutus foret, ac uates monstrum esse denunciarent: Minimè, inquit, mihi quidem uidetur, sed si clauis draconis circumuoluta foret, monstrum esset. Ad Philippum uero Orphei facris inuitantem prorfus quidem mendicium, sed afferentem omnes apud seipsum inuitatos post uitae finem felices fore: Cur igitur, inquit, o stolide, quamprimum non moreris, quod & infelicitatem, & egestatem flere delinas?

LEON Eurycratidis interrogatus, quam quis urbem incolens tutus sit: Vbi, inquit, neque plura, neque pauciora inhabitantes possideant, & ubi iustitia polleat, & iniustitia iaceat. Cursores autem in Olympijs spectans de emissionem sollicitos esse, ut meliore quisq; forent conditione: Quanto, inquit, magis cursores uelocitati student, quam iustitiae. Quum uero quidam in tempestiue de rebus non inutilibus disseruisset: Non opportunè, inquit, o hospes, opportuno ueris.

LEONIDAS Anaxandridae filius, & Cleomenis frater, ad quendam dicentem, Praeterquam quod rex es, nihil nobis praestas: Atqui nunq; ait, nisi uobis melior essem, rex fuisset. Cum autem Gorgo uxor percontaret, quando ad Thermopylas proficiscebatur cum Persis dimicaturus, nunquid sibi mandaret: Ut, inquit, & probis nugas, & probos liberos parias. Dicentibus uero Ephoris, paucos ad Thermopylas ab ipso duci: Et ad quod, inquit, uadimus opus: Sed cum illi iterum dixissent, nunquid aliud facere decreuisset: Transitum, inquit, barbarorum uerbo quidem impedire, sed re ipsa pro Graecis mortem obire. Atqui in Thermopylis cum iam esset, ait ad comilitones: Dicunt barbarum in proximo esse, quare tempus non est terendum: iam enim aut uinci a nobis barbaros, aut nos mori licet.

A licet. Et quopiam dicente, propter barbarorum sagittas solem uidere non est: Ergo cum ipsis, inquit, iucundè in umbra pugnabimus. Cum uero alius dixisset: Adsumt prope nos: Igitur, inquit, & nos prope illos. Sed cum alius dixisset: Aduersus multos, o Leonida, cum paucis periclitaturus sic ades: Si me quidem multitudini fidere putatis, ne tota quidem Graecia sufficeret: nam parua illorum multitudinis pars est. Sin autem uirtutibus, & hic numerus est satis. Alio uero idè dicente: Attamen, inquit, multos ut morituros ducò, Xerxes autem cum ipsi scripsisset: Licet tibi cum dijs non pugnanti, sed mecum militati, Graeciae principatum obtinere. rescripsit: Si uitae bona cognosceres, longè ab alienorum cupiditate abesses. Mihi uero melius est pro Graecia mori, qm̄ cōtribulibus & finitimis imperare. Sed cum Xerxes iterum scripsisset: Mitte arma. rescripsit: Veni & cape. Cum uero iam hostes aggredi uellet, belli praefecti dixerunt, oportere ipsum alios expectare: neq; enim adesse, qui sunt pugnaturi: An ignoratis, inquit, eos solos contra hostes pugnare, qui reges & uerentur & timent: Militibus autem praecipit, pranderent tanq; apud inferos cenaturi. Idem interrogatus, cur fortissimi uiri clarā mortē obscure uitae anteponant: Quia, inquit, hoc quidē naturae propriū, illud uero suū ipsorum esse putat. Iuuenes uero coelibes uolens seruare, cum sciret eos id aperte non toleraturos, scytalis uniuersis ipsis datis ad Ephoros misit. Ac tres quoq; ex his qui duxerant uxores, seruare uolebat: sed quum ipsi id animaduertissent, scytalas accipere non sustinuerunt. Ac eorum quidē unus dixit: Non prece, sed pugnator te sum secutus. Alter uero: Hic manes melior ero. At tertius: Non horum postremus, inquit, sed primus pugnabo.

LOCHADVS Polyænidae filius & Sironis pater, cum quidam ei nunciasset, alterum è filijs mortuum esse: lampridem, inquit, sciebam illum mori oportere.

LYCVRVS ille legumlator uolens ex eo uiuendi modo qui antea fuisset, ad temperatorem uitae ordinem suos ciues traducere, ac honestos fortesq; efficere (nam deliciores erant) duos educasse catulos ex hisdem parentibus natos, quorum alterum quidem gulae assuefecit, domi esse permittens: alterum autem educens ad uenationem exercuit. Deinde illis in concionem adductis, disposuit & spinas & quaedam gulae irritamenta, postea uero etiam leporem dimisit. Sed cum ad consuetam uterq; cucurrisset, ac leporem alter cepisset: Videte, inquit, o ciues, cum ex eodem sint genere, quam dissimiles ob educationem inter se euaserint, quantoq; efficacior quam natura ad res honestas sit exercitatio. Quidam tamen ferunt ipsum educasse catulos non ex hisdem ortos, sed alterum ex domesticis, alterum è uenatorijs: ac peiori quidem ex genere natum ad uenatoria exercuisse, ex meliori autem ganeae & gulae solum assuefecisse: ac postea cum uterq; ad ea quibus assuetus erat, impetum fecisset, aperteq; pateret quantum educatio & ad meliora ualeat & ad peiora. Igitur & nos o ciues, inquit, nihil generositas, quae uulgo est admirationi, & ab Hercule ductum genus iuuat, nisi ea faciamus, per quae ille hominum clarissimus fortissimusq; est uisus, per totam uitam honesta discentes ac exercentes. Ac facta agrum diuisione, equaliq; omnibus ciuibus portione distributa, fertur cum aliquando per agrum Laconicum paulo ante demellum peregre ueniens transiret, intuitus aceros iuxta se inuicem positos ac aequales, gauisus esse, atq; his qui aderant dixisse: Quam tota Laconica uidetur esse multorum fratrum, qui nuper illam inter se diuiserint. Cum autem nouas tabulas & debitorum sublationem inuexisset, omnes quoq; res domesticas ex aequo diuidere aggressus est, ut omnem & imparitatem & inaequalitatem penitus auferret. Sed quonia uidet plerosq; diuitum manifestam priuationem aegre ferentes, numum & aureum & argenteum irritum effecit, ferroq; duntaxat uti iussit, ac quousq; tota substantia habenda foret, ex illius permutatione definiuit. Quo quidem facto omnis ex Lacedaemone iniustitia excidit. Nam neq; furari, neq; largitionibus corrumpere, neq; auferre aut rapere cuiquam amplius libebat, quod nec abscondere, nec iucundè possidere, nec sine periculo uti poterat, nec uel exportare, uel importare tutum erat. Ad haec, quaecumq; peregrina quoq; & superuacanea ex urbe eiecit: quare neq; mercator, neq; rhetor, neq; uates circulatorue, neq; apparatus artifex Spartam ingrediebatur. Neq; enim numus apud ipsos utilis relictus, sed ferreus solum in usum erat, quae quidem est mina pondere Aeginetica, uel autem aerei quatuor. Quum uero delitias inuadere, ac diuitiarum amorem auferre cogitasset, conuiuia publica inuexit. Ad illos autem qui quarebant, cur illa instituisset, atq; ita distinxisset, ut ciues pauci cum armis simul discumberent: Ut, inquit, propter imperata accipiant, & si quid in noua uerint, in paucis sit peccatum. Aequalitas uero & cibi & potus erat, ac non solum epulis diues pauperi non praecellebat, sed ne frato quidē, aut ualis, aut prorfus ulla alia re superior erat. Sed quum diuitias uiles effecisset, quippe quas nemo uel in usu habere, uel ostentare uellet, ad familiares dicebat: Quam pulchrum est, o sodales, re ipsa demonstrare, quales omnino

C sint diuitiæ: sunt enim cæcæ. Præterea cavit ne ijs qui domi ante cœnassent, liceret ad publica conuiuia ire, alijs epulis potionibusq; repletis. Vituperabant autē reliqui eum qui neq; biberet secū, neq; comederet, perinde atq; incontinentē, & a cōmuni uictu propter mollitiem alienū. Quicumq; uerò deprehensus fuisset multabatur. Vnde Agis, qui multo post tempore fuit rex, ab exercitu reuersus (nam Athenienses debellauerat) cum uellet quodam die apud uxore cœnare, ac portunculæ posceret, belli præfecti nō miserunt: sed cum postridie id Ephoris innotuisset, multatus est. Istiusmodi igitur legū constitutiones cum diuites ægreferrent, in illum insurrexerūt, conuicijs prosequentes, cædentesq; & lapidare uolentes: ac è foro pulsus ab ijs qui eum persequebant, alios quidem præteriens in templum Chalcioecæ Mineruæ confugit, sed Alcander ipsi respicienti oculum baculo eruit. Quem publico quidem decreto cum ad supplicium postea accepisset, neq; ullo malo affecit, neq; accusauit, sed unā uiuentē secum habens, effecit & sui laudatorem, & uictus quo utebatur, & prorsus institutionis illius approbatorē. Cæterū calamitatis illius monumentum in luco Chalcioecæ Mineruæ sacellū erexit, ac Optiletin appellauit. Nam oculos Dorientes, qui in illa sunt regione, optilos uocant. Interrogatus autē cur legibus scriptis nō sit usus: quia, inquit, recte eruditū ac bene honesteq; instituti, temporis rationē habēt. Percontantibus uerò quibusdā cur tectū a securi fabricatū domibus imponi iussisset, inuam autē solū a ferra, nulloq; aliorū instrumentorū: Vt ciues, inquit, omnib. in rebus, quas in domū inferūt, mediocritate utant, & nihil eorū quæ alijs chara sunt habeant, quæ lia sunt pocula, & lecti, ac mensæ preciosæ. Ex hac uerò consuetudine ferunt & Leotychi den primū regem apud quendā cœnantē, cum sumptuosam cōtignationis domus cōstructionē & lacunatā spectasset, interrogasse hospitē, an quadrata apud ipsos ligna nascerentur. Interrogatus etiā cur in eosdē hostes uertisset sapius expeditionē facere: Ne sape, inquit, repugnare assueti, bellandi peritiam assequant. Vnde & Agesilao nō paruo crimini datum est, quod assiduis in Bœotiam incursionib. Thebanos Lacedæmoniorū hostes instruxisset. Vulneratum igitur ipsum cum uidisset Antalcidas, accusauit, quod Thebanos ipsos nec uolentes nec sciētes pugnare, docuisset. Pulchra uerò, inquit, doctrinæ præmia accipis a Thebanis, cum illos assuefeceris ac docueris uel inuitos pugnare. Alio item quærente, cur uirginū corpora cursibus & luctis, ac iaculorū discorumq; iactibus exercenda censuisset: Vt stirps, inquit, eorū qui gignerent, ualidum in ualentibus corporibus principium sumens, bene germinaret, ac ipsa partus robustē perferentes, facili simul & fortiter doloribus resisterent: & si qua necessitas coegerit, possint & pro seipsis, & pro filijs, & pro patria pugnare. Sed uirginū in pompis denudationē quibusdam accusantibus, & causam quærentibus: Vt iisdem, inquit, studijs quibus & uiri exercitata, nihil minus neq; circa robur corporis & sanitatē, neq; circa animi ambitionē ac uirtutē habeant, & uulgarem gloriam contemnant. Vnde & Gorgo Leonidæ uxor ita respondisse memoratur. Cum enim quædam hospes, ut uidet, ipsi dixisset: Solæ uos Lacedæmonia uiris imperatis, respondit: Nepe nos solæ uiros parimus. Cœlibes uerò a spectaculo gymnicoꝝ ludorū prohibendo, ignominiaq; afficiendo, magnā liberos gignendi curam iniecit. Nam honore eo ac reuerentia, quam iuuenes senioribus exhibebant, illos priuauit. Vnde & illud in Dercyllidam dictum, quæuis spectatus esset imperator, reprehendit nemo. Illinamq; aduenienti iuniorū nemo sede celsit, cum dicerent pro se quisq;: Ne tu quidem, qui mihi celsurus sit, genuisti. Quodam autē percontante, cur uirgines indotatas nubere lege cauisset: Vt neq; propter egestatē, inquit, aliqua relinquantur in nupta, neq; propter opulentiam colantur, sed unusquisq; puellæ mores spectans, ex uirtute faciat electionē. Nam ob id omnē quoq; fucatorum ornatum ex urbe eiecit. Cum uerò nuptiarū tempus & maribus & foeminis statuisset, ad eum qui causam quærebat: Vt qui ex perfectis, inquit, generantur robusti sint. Sed ad eum qui mirabatur, quod sponsum cum sponsa prohibuisset simul dormire, illumq; iussisset maximā diei partem cum æqualibus conuersari, & totas quiescere noctes, & furtim ac pudibundē cum sponsa coire: Vt & corporibus, inquit, sint robusti, & non satiati amando semper sint noui, & liberos ualidiores ædant. Vnguentum præterea, tanq; olei corruptionē atq; perditionē, ac tingendi artē ut sensus adulationē, expulit. Omnibus autem ornatus corporis artificibus Sparta interdixit, perinde atq; artis prauitate artes inquantib. Tanta uerò temporib. illis mulierū pudicitia erat, tantq; a facilitate, qua postea fuerūt inquinatæ, aberat, ut incredibile in ipsis prius adulteriū fuerit. Ac sermo quidē Geradatæ cuiusdam Spartiatæ antiquissimi memorat, qui ab hospite rogatus, quid adulteri Spartæ patiant, nā se nullā uidere legē super hoc à Lycurgo latā: Nullus o hospes, inquit, adulter

*Virtus, non dos,
in uxoris delectu
spectanda.*

A adulter apud nos est. Sed illo subijciente, Si igitur fieret? idem Geradatas: Quoniam, inquit, modo adulter Sparta fiat, ubi & diuitiæ, & delicta, & corporis ornamenta in nullo sunt honore, pudicitia autē ac modestia, & magistratuū obseruantia magno æstimantur. Ad eum uerò qui cenfebatur democratia in urbe instituendam esse: Tu primus, inquit, in domo tua constitue democratia. Quodam autē percontante, cur tam exigua tenuiaq; sacrificia statuisset: Vt deos, inquit, uenerari nunq; desinamus. Sola uerò certaminū cum ea permisisset ciuibus certare, in quibus manus nō protenditur, quidam causam rogauit: hic autē, Vt nemo ipsorū, inquit, laborādo deficere assuescat. Sed cum quidam interrogaret, cur frequenter mutari castra iuberet: Vt hostibus, inquit, magis noceamus. Alio autē rogante, cur turres oppugnare uertisset: Ne uel a muliere, inquit, uel a puero, uel ab aliquo simili homunculo, fortiores interiman. Consulentibus uerò Thebanis de sacrificio & luctu, quæ Leucothea exhibent, respondit: Si deam quidem putatis, nō est lugenda: sin hominē, illi nō est ut deo sacrificandū. Ad eos autē ciues qui quærebant, quomodo hostium incursionē repellerent: Si egeni, inquit, sitis, nec plus alter altero quærat. Ac rursus de muris interrogantibus, minime sine muris eam urbem esse dixit, quæ uiris, nō lateribus corōnata foret. Nutriebant autē & comam Spartiatæ, quandam Lycurgi de hac re legem cōmemorantes, pulchros quidem coma honestiores fieri, deformes autē terribiliores. Præcipuebat uerò ut in bellis, quotiescunq; in fugam uertissent hostes ac uicissent, quousq; confirmaret uictoria, persequerent, ac statim retrō cederent: neq; enim Græcorū esse, eos interimere qui celsissent. Ad hoc utile quoq; esse aiebat: nam scientes eos qui aduersus se pugnant, parcere cedentibus, ac repugnantes occidere, utilius fugere q; resistere putant. Sed quodam percōtante, cur hostiū caduera spoliari uertisset: Non solū, inquit, ne circa spolia occupati pugnam negligant, sed etiam ut paupertatem unā cum aciei ordine seruent.

LY S A N D E R missas a Dionysio Sicilia tyranno preciosas uestes suis filiabus, nō accepit, quod diceret se uereri, ne illis induta deformiores uiderentur. Sed haud multo post cum Dionysius ipse duas misisset stolas, hortatusq; foret, utram illarū uellet eligeret, ad filiamq; ferret: Ipsa, inquit, illa melius eliget: ac utraq; accepta abijt. Vaser autem simulator **B** Lyfander factus, quū multa deceptionibus perageret, ac iustū in sola utilitate, & honestū in cōmoditate esse putaret, ueritatē quidē mendacio potentiorē esse dicebat, sed utriusq; dignitatē & honorē usu definiri. Ad eos uerò a quibus uituperabatur, quod plurima decipiendo perageret, ut Hercule indignus, & dolo, nō aperte quicq; gereret: ridens aiebat, quod leonina pellis nō peruenit, uulpinā esse assuendam. Præterea alijs quoq; accusantibus ipsum, quod quæ Miletū iurauerat transgressus esset: dicebat, pueros quidē talis decipere oportere, sed uiros iure iurando. Athenienses uerò quū ex insidijs uicisset apud Aegos, siue Capræ flumina, & fame ipsos presississet, ad deditiōē coegit, & ad Ephoros scripsit: Capræ sunt Athenæ. Cum Argiuis autē de terræ finibus cōtendentibus Lacedæmonijs, ac illis iactantibus se iustiora dicere: stricto gladio, Qui hunc, inquit, obtinet, de agri finibus optime differit. Bœotos uerò dubitare uidens, utri parti adhererent, quū per illorū agrū transiret, misit ad eos sciscitans, utrum rectis an inclinatis hastis per illorū agrū transiret. Megarensis autē uir cum in cōmuni conuentu contra ipsum loquendi licentia uteretur: Tua, inquit, o hospes uerba ciuitatis egent. Posteaq; uerò Corinthij defecerūt, cum iuxta illorū muros transiret, Lacedæmoniosq; uideret pigre inuadere, ac leporē e fossa quidē exilire spectasset: Non pudet uos, inquit, o Spartiatæ, istiusmodi hostes timere, quorū inertia lepores in muris dormiunt. Eundem uerò in Samothracia oraculū petentē, quū sacerdos iussisset dicere, quid deterrimū in uita fecisset, ipse quoq; sacerdotē interrogauit: Vtrū iussu tuo, inquit, an deorū hoc facere oportet? Ac illo dicente, deorū: Tu igitur, inquit, mihi concede, ut illis, si percontent, dicā. Persa autē interrogate, quā maximē laudaret rempub. Quæ, inquit, fortibus & timidis cōueniētia retribuit præmia. Sed ad eum qui dixerat, ipsum a se & laudari & defendi: Duos, inquit, boues in agro habeo, quibus quidē tacentibus pulchrē scio uter ipsorū & operetur & ocietur. Quodam autē conuicijs ipsum onerante: dic, inquit, frequenter, o peregrinelle dic, nihil omittens, si fortē tuū ijs malis animū, quibus plenus esse uideris, euacuare possis. Post ipsius uerò mortē quū de societate dissensio foret, Agesilaus ad Lyfandri domū se cōtulit, de ipsa literas inspecturus: illas enim penes se Lyfander tenebat. Sed librū quoq; a Lyfandro scriptū de repub. inuenit, ut oportebat ab Euryprotidis & Agidis regnū auferri, & in medium poni, electionemq; ex optimatibus fieri, ne eorū qui ab Hercule, sed eius qui talis uirtute, quæ Hercules fuit, iudicaretur, præmium sit, cum præsertim & ille ad deorū honores sola uirtute sublatus sit.

C Ac orationem quidem hanc ciuibus exhibere tentauit, ut ostenderet qualis ciuis fuisset Lyfander ignorari, & id quidem in Lyfandri amicorum calumniā. Sed Cratidem ferunt, tunc inter Ephoros eminentem, ueritum ne lecta oratio persuaderet, reprehendisse Agesilaum ac dixisse, non solum non oportere effodere Lyfandrum, sed etiam orationem unā cum ipso defodere, callidē ad persuadendum compositam. Eos uerō qui ipsius filias sibi desponsassent, ac deinde post mortem, quia pauper inuentus est, aspernantur, Ephori multauerunt: quia quem diuitem putantes colebant, eum & frugi & iustum ex paupertate cognoscentes despiciabant.

NA MERTES orator missus, cum quidam ipsum beatum esse diceret, quod multos haberet amicos: interrogauit, an exploratum haberet, quo modo quis se multos habere amicos experiat. Sed quum alter id discere quareret: Aduersa, inquit, fortuna.

NI C A N D E R asserente quodam, Argiuos ipsi maledicere: Igitur dant pœnas, inquit, bonis maledicentes. Quodam autem percontante, cur comam barbāq; nutriant Spartiatæ: Quia, inquit, omnium pulcherrimus ac minimē sumptuosus uirō suus cuiq; est ornatus. Cum uerō Atheniensium quidam dixisset: Valde amplectimini ocium, ô Nican- der: Vera, inquit, narras, sed non sicut uos prout contigit, huic rei studemus.

PA N T H O E D A S legatus in Asiam uadens, ostentantibus ei quibusdam murum & magnum & altum: Per deos, inquit, ô hospites, pulchra hæc est mulierum habitatio. In Academia uerō quum Philosophi de multis & grauibus quidem disseruissent, ac deinde Panthœdam interrogassent, quid sibi de illis sermonibus uideretur: Quid nempe aliud, inquit, quā quod stūdiōsi, sed utiles nihil, nisi uos ipsis utamini?

PA V S A N I A S Cleombroti, Delijs cum Atheniensibus, de insula Delo disceptantibus & dicentibus, neq; mulieres ex lege quæ apud ipsos est, in insula parere, nec mortuos sepeliri: Quo igitur modo, inquit, ea uestra sit patria, in qua nemo uestrum nec natus est, nec erit sepultus: Exulibus autem ipsum hortantibus, ad ducendū in Athenienses exercitū, dicentibusq; ab illis solis tum in Olympijs fuisse exhibitū, quū uictor fuit declaratus: Quid igitur, inquit, putatis eos esse facturos, si quid mali à me passi fuerint, qui beneficio affecti exi-

D bilant: Percontante uerō quodā, cur Tyrtaū poētā ciuitate donassent: ne, inquit, peregrinus nobis dux fuisse uideatur. Idem ad eum qui quū infirmus corpore esset, tamen consulebat cum hostibus terra mariq; periclitandum esse: Vis igitur, inquit, te ipsum exuens ostendere qualis sis, qui nobis ut pugnemus consulis: Admirantibus uerō quibusdā in barbarorum spolijs uestium sumptū: Melius esset, inquit, ipsos multi fieri, quā multi facienda possidere. Post uictoriam autem de Medis apud Plataeas partam, iussit Persicæ cœnam antea ab illis præparatā sibi apponi, in qua quidam cum admirandus in esset sumptus: Per deos, inquit, lurco Persa erat, qui cum tot haberet, ad nostram uenerit mazam.

PA V S A N I A S Plistanaetis ad quendam interrogantē, cur ex priscis legibus nullam mouere apud Spartiatas liceret: Quia leges, inquit, hominū, non homines legum dominos esse oportet. Cum autē ipse Lacedæmonios Tegeæ, ubi exulabat, laudaret, ac quidam dixisset, Cur igitur Spartæ non manebas: cur illinc aufugisti: Quia, inquit, ne medici quidē apud sanos, sed ubi sunt ægroti, uersari consueuerunt. Idem quodā percontante, quo modo Thraces debellare possent: si optimū, inquit, imperatorē delegerimus. Medicus uerō cum ipsum inspiceret, ac diceret, Nihil mali habes: Te nempe, inquit, medico non utor. Amicorum autem quodam ipsum accusante, quod medico cuidam detraheret, nullam eius peritiam habens, ac ne ulla quidem iniuria affectus: Quia, inquit, si de illo periculum fecissem, nequaquam uiuerem. Sed quum medicus ipsi dixisset, At senex factus es: Quia te, inquit, medico non sum usus. Optimum autem illum dicitabat esse medicum, qui ægrotantes tabescere non sineret, sed quamprimum sepeliret.

PA E D A R E T V S quodam dicente, multos esse hostes: Nos igitur, ait, maiorem gloriā assequemur, nam plures interficiemus. Cum autem quendam uidisset natura quidem mollem, sed qui propter modestiam à ciuibus laudaretur: Nec uiros, inquit, mulieribus similes laudare oportet, nec uirosum similes mulieres, nisi mulier aliqua necessitate cogatur. Inter trecentos autem quum non esset delectus, qui honor in urbe ordine primus erat, hilaris quidem ac ridens abibat: sed reuocatus ab Ephoris, & interrogatus cur rideret: quia gratulor, inquit, ciuitati trecentos ciues quā ego sum meliores habenti.

PL I S T A R C H V S Leonidæ ad eum qui interrogarat, quā ob causam à primis regibus non cognominarentur: Quia illi magis, inquit, duces esse quā regnare uolebant, illorum autem posterius minimē. Quum uerō causidicus quidam ridicula diceret: Nō cessabis, inquit,

A inquit, ô hospes, à ridiculis continuè dicendis, ne ridiculus fias, ut qui assidue luctantur, luctatores: Dicente autem quodam ipsum à maledico laudari: Miror, inquit: nisi si quis illi dixit me mortuum esse: nam uiuentem ille posset laudare neminem.

PL I S T O N A X Pausaniæ filius cum Atticus quispiā rhetor inscitā Lacedæmonijs obijceret: Rectē, inquit, narras, nam è Græcis omnibus soli nos mali nihil à uobis didicimus.

PO L Y D O R V S Alcamenis, cum quidam inimicis assidue minitaretur: nō uides, inquit, maximam ultionis partem abs te consumi? Cum uerō contra Messenem exercitum educeret, interrogauit quidam, an esset aduersus fratres pugnaturus: minimē, dixit, sed ad regionem nondum sortitam se proficisci. Arguis autem post trecentorū illorū pugnam uniuersis acie superatis, Polydorū socij exhortabant, ne occasionē prætermitteret, sed hostiū murum inuadens urbem caperet. Facillimū nanq; futurum, cum & uiri perierint, & uxores desertæ sint. Ad eos igitur dixit: Hostes quidem pugnando ex æquo uincere mihi est honestum: sed qui pro agri finibus pugnauerit, eum affectare ut capiat urbem, minimē iustum esse duco. Nam ueni ut agrū recuperarē, nō ut urbem occuparē. Interrogatus autē, cur Spartiatæ in bello fortiter periclitent: quia duces, inquit, uereri, nō metuere didicerūt.

PO L Y C R A T I D A S ad regis duces legatione fungens cum quibusdam alijs, ab illis interrogatus, utrū priuatim aduenissent, an publicè missi fuissent: Si impetrauerimus, inquit, publicè: sin minus, priuatim.

SO E B I D A S ante periculum Leuctricum quibusdam dicentibus, illum ipsum diem ostensurum esse fortem uirum: Multi faciendum, inquit, diem, qui uirum fortem saluum monstrare possit. Fertur cum in loco difficili & aquæ indigo à Clitorijs obsideretur, pactus esse, ut terra bello parta illis cederet, si omnes unā secum milites è proximo bibissent fonte: nam illum hostes præsidijs tenebant. Percussis igitur fœderibus, quum eos qui secum erant induxisset, ut regnum ei darent qui nō bibisset, ac nemo sitim tolerare potuisset, sed omnes bibissent, ipse post omnes descendit, & circumasperus, hostibus adhuc præsentibus, agrum, ut qui non bibisset, & inuasit & recepit.

TE L E C R V S ad eum qui dixerat, patrē ipsi maledicere: nisi, inquit, dicendum ei foret, nunq; dixisset. Cum uerō frater questus esset, quod à ciuibus nō similiter acciperet ut ille, quū ex ipsedem sit natus, sed ingratius: Tu nempe, inquit, iniurias, ut ego, pati nescis. Interrogatus autē cur apud Spartiatas consuetudo sit, ut iuniores senioribus assurgant: Vt in ijs, qui nihil attinent, inquit, honorandis ita se gerentes, magis honorent parentes. Quodam uerō percontante, quantas diuitias possideret: nō maiores, inquit, q̄ quæ sint fatis.

TH E A R I D A S ensem acuens quum interrogaretur an acutus esset: Acutior est, inquit, quā calumniā.

TH E C T A M E N E S ab Ephoris morti adiudicatus abibat ridens. Sed cum quidam ex ijs qui aderant interrogasset, an etiam Spartæ iura contemneret: Minimē, inquit, sed lætatus sum, quia me oportet hanc exoluere multam, quam neque à quopiam petij, nec mutuo accepi.

TH E M I S T E A S quū esset uates, Leonidæ regi futurum apud Thermopylas & ipsi & cō militonibus exitum prædixit. Sed quum Lacedæmonē à Leonida remitteretur sub prætextu quidem annunciandi quæ futura erant, sed reuera ne periret, non sustinuit, sed dixit: Pugnator missus fui, non ut nuncios ferrem.

TH E O P O M P V S ad eum qui rogarat, quo modo quis regnum securisimè tueretur: Si amicis, inquit, libertatē iusta loquendi concesserit, & subditos qui iniuria afficiantur, pro uiribus non neglexerit. Ad hospitem uerō dicentem, se à ciuibus philolacōna, & Lacedæmonijs amicū uocari: Melius, inquit, esset te philopoliten & amicū ciuibus, quā philolacōna nominari. Quum autem Eleorum legatus dixisset, se idcirco à ciuibus missum, quod solus Laconica uita sit studiosus: Et utra, inquit, ô Eleæ uita, tua ne an aliorum ciuium melior est: Is uerō cum, mea, dixisset: Quo igitur modo, inquit, urbs seruari possit, in qua duntaxat unus de multis probus sit: Quodam præterea dicente, Spartam idcirco seruari, quia reges scirent imperare: Minimē, inquit, sed quia ciues parere. Cum uerō Pylij maiores ipsi decreuissent honores, scripsit: Mediocres quidem honores tempore auge- ri, sed excedentes nimiosq; euanescere.

TH E R Y C I O N Delphis rediens quum Philippi castra in Isthmo angustiasq; occupatas uidisset: Malos, inquit, ianitores uos, ô Corinthij, Peloponesus habet.

ZE V X I D A M V S percontante quodam, cur de fortitudine leges sine scriptis seruent, nec descriptas iuuenibus præbeant legendas: Quia melius est, inquit, assuescere fortibus

Cgestis, quam scripturis studere. Aetolo autē quodam dicente, bellum pace aptius esse fortiter facere uolentibus: Minimē, inquit, per deos: sed his mors est quam uita melior.

Varia diuersorum Laconum apophthegmata.

Spartiatæ Samiorum legatis longiore usis oratione dixerunt: Priora quidem oblitī sumus, sed nec posteriora percepimus, quod prima memoria exciderunt.

LA C O N interrogatus cur barbam per quā longam haberet, Vt canos, inquit, uidens, nihil indignū illis faciam. Quendam uerō optimos pugnatores laudantē cum Lacon audisset: Apud Troiam, inquit, Alius cum audisset quosdam cœnatos coactos bibere: nō & comedere, inquit, cogitatur: Pindarus cum scripsisset, Græciæ columen esse Athenas: Lacon dixit, Græciam facile ruituram esse tali columine innitentē. Quidam autē in tabula picta cum Lacones uidisset ab Atheniensibus iugulari, ac diceret, fortes nimirū Atheniensis: Lacon fortē excipiens, In tabula, inquit, Aduersus quendam libēter maledicta ex calumnia admittentē, Lacon dixit: Desine cōtra me aures suppeditare. Ad eum uerō qui puniebatur, & dicebat, intuitus peccauit: castigare igitur Lacon inquit, etiā inuitus. Cum Lacon in peregrinatione sedentes in curribus homines uidisset, Absit ut ibi sedeam, inquit, unde nō est assurgere seniori. Chij cum in peregrinatione quodam die post cœnam in Ephorum curia uomuissent, ac in illorum sedibus cacassent, primū quidem Ephori ipsi ualde perquirebant eos qui fecissent, an ciues fortē essent: sed post quē cognouerunt Chios fuisse, edixerūt, se Chij permittere petulantibus esse. Lacon duras amygdalas cum duplo uendi uideret: An rari, inquit, lapides sunt: Lacon lusciniā cum depilasset, ac carnis per quā exiguū inuenisset: Vox, inquit, tu quidem es, & aliud nihil. Lacon Diogenē illum canem cum uidisset in magno frigore statuam æream complectentē, percontatus est an frigeret. quod cum ille negasset, Quid igitur magnū, inquit, facis: Lacon Metapontino cuidam timiditate exprobrabat: qui cum dixisset, Atqui nō parum alienæ terræ possidemus: nō solum ergo timidi, inquit, sed etiā iniuri estis. Peregrinus quidam Spartæ dum crepida ipsi indueretur, in altero pede stans rectus ad Laconā dixit: Nequaquā puto te, o Lacon, tantū

D temporis quantū ego in pede stare posse. At is excipiens: Minimē, inquit, sed ex aseribus nullus est qui nō. Cum quidam arte rhetorica gloriaretur, Lacon inquit: Atqui per deos ars nisi ueritatē contigerit, nequē est, nequē erit unquē. Argiuus quidā cum olim dixisset, multa sunt apud nos Spartiatarū sepulchra: Lacon excipiens, Atenim apud nos, inquit, Argiuorū nullū: quod uidelicet ipsi Argos saepe inuasissent, nunquē autē Argiui Spartā. Lacon captiuus cum uenderetur, ac præco diceret, Laconā uendo, os illi obstruens dixit: Captiuum clama. Lacon quidā eorū qui cum Lysimacho militabant, ab ipso interrogatus, num aliquis ex helotibus esset: Tu uerō putas, inquit, Laconā quenquā ad tuos quatuor obolos esse uenturū: Thebani Laconibus apud Leuctra uictis, cum ad ipsum usquē Eurotam iuissent, ac iactabundus quidam dixisset, Vbi nunc Lacones sunt: Lacon ab illis captus: Non adfunt, inquit: nequē enim uos huc uenissetis. Atheniensibus autē rogantibus quando urbem tradiderunt, ut sibi Samū relinquerent: Lacones dixerunt, Cum uestri nō sitis, tunc & alios habere queritis. Vnde & illud pro uerbiū: Qui se ipse non habet, Samū uult. Lacedæmonij cum urbem quandā uicē cepissent, Ephori dixerunt, iuuenū certamē perisse: nam posthac nō habebunt, quib. cum pugnēt. Aliam uerō urbē pollicente ipsorū rege se penitus euerfurū, quæ Lacedæmonios multis saepe molestijs affecerat, non permisit. Ephori, dicētes: Ne destruas tollas uerū iuuenū cotem. Luctantibus pueris magistros qui illos exercerent Lacedæmonij nō præficiēbant, ut non artis, sed uirtutis æmulatio foret. Vnde & Lysander interrogatus, quo modo a Charonte uictus esset: multa, inquit, arte. Philippus cum in Laconicū agrum peruenisset, ad Lacedæmonios scripsit, utrū amicū se uellent uenire, an hostē: Neutrū reclamauerunt. Legatū quendam cum ad Antigonū Demetrii filium misissent, multastuere, quod regem acceperat ab ipso fuisse uocātū: tametsi singulos tritici modios singulis in magna frumētī penuria ab rege ipso reportasset. Demetrio querente, quod legatum unum ad se misissent: Non igitur satis, inquit, si ad unū unus: Flagitiosus quidam cum optimā dixisset sententiā, ipsam quidem approbarunt, sed illi ablatam, alij qui bene uixerat, adscripserunt. Cum fratres inter se contenderent, patrē multastuere, quod filios dissidentes negligeret. Cantorē peregrinū multastuere, quod digitis citharam pulsaret. Cum duo pueri fortē pugnarent, alter letali uulnere alterū falce percussit. Familiariibus autem pueris quum is moriturus esset, pollicentibus se uindicaturos, ac illum qui uulnerauerat esse necaturos: Minimē per deos, inquit: nequē enim iustū est: nam & ego

hoc

A hoc idem fecissem, si occupassem, ac fortis fuisset. Alius quidam puellus, cum adesset tempus quo lege cautum erat, ut ingenui pueri quod quisque possidet ita furarent, ne deprehenderentur in furto (nam id turpe erat) uiuam uulpeculam, quam pueri quibus cum erat, furati fuerant, accepit seruandam. Sed aduenientibus ijs qui amiserant, ad querendū illam, sub ueste quam primū occultauit. Fera uerō se uolente, ac pueri ipsius latus ad uiscera usque la cerante, tantisper tolerauit ne deprehenderet, dum ij qui querebant abissent. Sed quum pueri id quod factum erat uiderent, accusarentque dicentes: Melius erat manifestare uulpeculam, quā usque ad mortē occultare: Minimē uerō, inquit: sed satius est doloribus immori, quam in furto deprehendi, ac propter mollitiē turpiter uitā affectasse uideri. Cum quidam in itinere Laconibus obuiates dixissent: Fortunati nimirū estis, cum hinc nuper abierint latrones: Atqui non, per Martē, nos, Lacones inquit, sed illi quia in nos non inciderunt. Lacon interrogatus quid sciret: liber esse, inquit. Puer Spartiatæ ab Antigono captus & uenditus, emptori quidē in omnibus parebat, quæcumque ingenuo faciunda putabat. Sed postea quæ dominus iussit illum matulam asserre, nō sustinuit, inquit, non seruā. Ac instante quidē domino, is cum ascendisset in tectum, ac dixisset, senties quem emeris, se ipsum præcipitauerit, & mortuus est. Lacon quū uenderet, quodā dicente: Frugi eris, si te emerit: Etiā si non emeris, inquit. Lacon captiuus quū uenderet, præcone subinde clamante, se mancipiū uendere: ex e grande, inquit, non dices captiuū: Lacon in scuto habens insigne muscam uera non maiorē, quā quidā irridentes dixissent, illud esse factum ut lateret: Imo uerō, inquit, ut sim manifestus: ita nanque ad hostes accedo, ut hoc insigne, quantum est, ab ipsis uideatur. Lacon in conuiuio illata lyra: Nequaquā, inquit, nugari Laconicum est. Spartiatæ interrogatus an esset tuta ad Spartam uia: qualis, inquit, accesseris: nam leones uadentes plorat, lepores autē in umbraculis uenamur. In palæstrico manuū nexu cum prostratus quidā frustra percuteret, ad terramque traheret, corpore deficiens qui cadebat, aduersarij brachium mordebat. Cui alter: Mordes, inquit, ut foeminae, o Lacon: Minimē uerō, inquit, sed ut leones. Lacon claudus ad bellum egressus, cum a quibusdam irrideretur: Non est opus, inquit, fugientibus, sed manentibus, ordinemque seruantibus. Lacon sagitta percussus & uitam relinquēs dicebat: Hoc mihi non est cura quod morior, sed quod ab effeminato sagittario, cum nihil dum gesserim. Cum Lacon ad diuersoriū uenisset, de dissetque pisciculum cauponi præparandum, alterque & caseum & acetum & oleum peteret: Si ista, inquit, habuissem, pisciculum nō emissem. Lacon ad eum qui Lampen Aeginetā beatū esse dicebat, quia ditissimus esse uidebatur, quod multorū nauigiorum dominus erat: Nihil, inquit, curo felicitatem ex funibus pendentem. Quum Laconi quidam dixisset, mentiris: respondit, Nam liberi fumus, sed alij si quādo uera non dixerint, flebunt. Lacon sic erigere cadauer ut rectum staret, quum tentasset, nec ullo modo posset: Per Iouem, inquit, aliquid intus esse oportet. Tynnichus Thrasylbuli filij mortem fortiter tulit, in quem huiusmodi epigramma scriptum est:

Exanimis Pitanen clypeo Thrasylbulus in acri

Confossus septem uulneribus redijt,

Passus ab Argiuis, quæ tergo nulla gerebat.

Tynnichus hunc igni quum daret, hæc loquitur:

Flere decet timidos, oculis te nate sepulchro

Condo meum siccis, ac Lacedæmonium.

Alcibiadi Atheniensis cum aquæ plurimū balneator infunderet, Lacon, quidnā hoc, ait, quod ut immundo ualdeque sordido plus aquæ præbet: Cum Philippus in agrum Laconicum impetum fecisset, ac omnes perituri uiderent, quidā Laconi dixit: Quid nunc facietis o Lacones: Quid enim aliud, inquit, quā quod fortiter moriemur: Nam Græcorū nos soli & liberi esse, & alijs non parere didicimus. Post aduersam autē Agidis pugnam, Antipatro petente obsides pueros quinquaginta, Eteocles Ephorus dixit, se pueros quidē nō daturum, ne paterna priuati educatione malis moribus imbuerent, qua sanè carentes ne ciues quidem essent: sed senes ac mulieres duplo, si uelit, plures daturū. Illo autē grauiā minante, nisi acciperet, una uoce responderunt: Si grauiora morte imperites, facilius moriemur. Senex in Olympijs quū ludi committerent, spectare quidē cupiebat: sed cum sede careret, ad multaque loca se conferret, non solū a quoque nō admittebatur, sed etiā irridebat, & cōuicijs afficiebat. Postea quæ uerō ad Lacedæmonios uenit, pueri omnes assurrexerūt, & multū ex uiris loco cesserūt. Quū autē id moris cuncti Græci plausu approbassent, ac summis laudibus extulissent, senex ipse cōmouit canūque caput barbāque senilē, ac lachrymās: Heu ma

C la, inquit, quam Græci omnes honesta quidem cognoscunt, sed his soli utuntur Lacedæmonij. Ferunt autem quidam idem Athenis quoque accidisse. Nam quum Panathenæa celebrarentur, Attici senem sedere quærentē deludebant, inuitantes quidem illum tanquā admissuri, sed accedentē nō admittentes. Cum autē ferē omnes iam præterisset, ad Lacedæmoniosq; spectatores peruenisset, uniuersi ē sedibus assurgentes loco cesserūt. Id uerō factū turba admirata, insigni applausu cōprobauit. Tunc autē Spartiatarū quidam, Per gemellos, inquit, Athenienses quidē honesta sciūt, sed minimē faciūt. Mendicus à Lacone petijt: At si tibi dederō, ille inquit, magis mendicabis. Acistius quidē turpitudinis tuæ causa fuit, qui tibi primus erogauit, quippe qui te inertem reddidit. Lacon quendam dijs cōgregantē cum uidisset, nihil dixit se curare deos seipso egeniores. Lacon adultero cum turpi uxore deprehenso: Miser, inquit, quæ tibi necessitas? Lacon oratorē audiens magnas periodos uertentē: Vehemens quidē homo iste, inquit, ad nullū propositū bene uoluit linguā. Cum quidam Lacedæmonē uenisset, honoremq; spectasset quē iunioribus exhiberent: Sparta, inquit, solum senescere bonū est. Lacon interrogatus, qualis est Tyræus poëta? Bonus, inquit, ad excitandos iuuenū animos. Lacon oclorū morbo laborans ad bellum proficiscebatur. Sed quibusdam dicentibus quō abis sic affectus? aut quid facturus? Quæuis, inquit, nihil aliud egero, hostis saltem gladitū hebetabo. Buris & Spertis Lacedæmonij spōtē profecti sunt ad Xerxem Persarū regem ad cruciatū, cui Lacedæmon ex oraculo obnoxia erat, quod caduceatores ad se à Persa missos interemerant Lacedæmonij. Postq; igitur ad Xerxem uenerūt, hortati sunt eum, ut quoquo modo uellet, se pro Lacedæmonijs interimeret. At ille uirtutē eorū admiratus, cum uiros absoluisset, rogaretq; ut apud se manerēt: Et quoniam, inquit, modo hic uiuere possemus, patria legibusq; relicta, & his uiris, pro quibus tantum itineris fecimus morituri? Sed Indarno præfecto magis magisq; rogante, ac dicente ipsos in æquali honore ijs futuros, qui amici regis maximē dignitate præstarent: Nobis, inquit, ignorare uideris, quantū sit libertatis bonū, quam nemo cōpos mentis cum Persarū regno permutaret. Lacon pridie quidē ab hospite declinatus, sed postridie lectis stratisq; conductis liberaliter acceptus, strata ipsa cōscendit, & cōculcare cœpit, dicens: Propter hæc heri ne in palea quidem dormiui. Lacon quū Athenas iuisset, uidens Athenienses salsamenta & opsonia uenditantes, & uectigalia cōducentes, & lenocinia exercentes, aliaq; opera minus honesta facientes, ac nihil turpe existimantes, reuersus in patriam & à ciuibus rogatus quales Athenis res forent: omnia, inquit, honesta: per simulationē innuens omnia apud Athenienses honesta putari, ac turpe nihil. Lacon de re quadam interrogatus respōdit, nō. Sed cum is qui rogaret dixisset ipsum mentiri: Vides igitur, inquit, te stolidū esse, qui quæ noris interrogas? Lacones olim iuerunt legati ad Lygdamīn tyrannū: sed quū ille cōgressum sapius differret, dicens se molliter habere: Dic illi, inquit, legati, per deos, nos non uenisse cum ipso collocuturos, sed collocuturos. Laconē inuitans quidam interrogabat, quid maximē impium se fecisse conscius esset: Is uerō, hoc, inquit, dijs sciunt. Sed illo magis magisq; instante ac dicente, omnino te dicere oportet: Lacon uicissim illum interrogauit, Vtri me dicere oportet, tibi an deo? Cum autē ille dixisset, Deo: Tu igitur, inquit, recede. Lacon noctu cum sepulchrum transiret, ac demoniū quoddam uidere sibi uisus esset, incurrit lancea excepturus, & in hærens, inquit: Quō me fugis bis peritura anima? Lacon cum uoto se obstrinxisset, ut se ab Leucate projiceret, ascendit, & inspecta altitudine se auertit. Quod quidem cum illi probro daretur: nō putabam, inquit, hoc uotum alio maiore uoto indigere. Lacon in acie cum ense foret in hostem illaturus, signo receptui dato non intulit. Sed quodam percontante, cur hostem quem ceperat nō occidisset: Quia parere, inquit, imperatori melius est, quā hostem necare. Laconi in Olympijs uictō quidam dixit, aduersarius te fortior fuit: Nequaquam uerō, is ait, sed in prosternendo aptior.

ANTIQUA LACEDÆMONIORVM INSTITVTVA.

QVI ad publica ingredierentur conuiuia, eorum cuiq; natu maximus fores indicans dicebat: Per has fores nullum egreditur uerbum. Cum apud Laconas maximē probetur ius quod nigrum uocatur, ut seniores carnibus quidem nō uescantur, sed iunioribus cedant, fertur Dionysius Siciliæ tyrannus iuris ipsius gratia Laconicū emisse coquū, ac iussisse id sibi præparari nulla impensæ habita ratione: sed cum gustasset, indignabundus despuisse. Tum uerō coquus: O rex, inquit, hoc ius tibi sumendum est cum te Laconicē exercueris, in Eurotaq; laueris. Lacones in conuiujs publicis modestē poti abeunt sine funali. Neq; enim licet ad lumen ire noctu, neq; per hanc, neq; per illam uiam, ut per diem simul ac noctem

A stem fidenter ac intrepidē iter facere cōsuefcant. Lacones utilitatis gratia literas quidem discabant, sed reliquarū disciplinarū peregrinos nō minus artifices, q̄ artes expellebant. Hæc uerō illis disciplina erat: bene magistratibus parere, laborē tolerare, ac pugnādo uel uincere uel mori. Degebāt autē & sine tunica, unam uestem in totū annū sumentes, squallidi corporibus, & balneis & unguentis ut plurimū abstinentes. Iuuenes uerō simul turmatim gregatimq; dormiebant in herbis, quas ipsi cōgregabant ex arundinibus apud Eurotam natis, quarū summitates manibus sine ferro detringebāt. Sed per hyemē eos qui lycophones uocant, sibi subiiciebant, herbisq; cōmiscabant: nam illa materia calidi aliquid habere uidet. Proborū ingeniu puerorū amare permissum erat: sed coire cum ipsis, ut turpissimū, lege prohibebatur, tanq; corpus nō animus amaretur. Qui ergo foret accusatus tanq; ad dedecus cōgrediens, per totam uitam infamis habebatur. Moris erat iuniores à senioribus interrogari, quō uadant, & ad quid: & qui nō respōderet, aut excusationes necteret, obiurgari. Qui uerō se præsentē peccantē iuniorē nō reprehendisset, perinde ac si peccasset, ipse plectebatur: & qui obiurgari molestē tulisset, magna ignominia afficiebatur. Si quis peccans fuisset deprehensus, eum oportebat aram in urbe quandam circumire, ac uituperationem in seipsum cōpositam cantare, quod quidem nihil aliud erat, q̄ seipsum increpare. Mos quoq; erat, ut iuuenes nō solum proprios patres uereren, illisq; parerēt, sed omnes quoq; seniores uenerarentur, illis & in uijs cedentes, & ex sedibus assurgentes, & transeuntibus quiescentes. Quocirca nō solum, ut in alijs urbibus, patres domini erāt suorum quisq; filiorū & seruorū & prædiorū, sed etiā uicini ut suorū, eō quod illa q̄maximē cōmunia putarēt, & tanq; propria curarent. Puer autē ab aliquo castigatus, si apud patrē questus foret, patri ipsi turpe erat postea quā audisset, nisi alias & ipse rursus castigationes addidisset. Credebant enim ipsos ex patria institutione nihil turpe filijs imperare. Furant autē iuuenes uel esculentorū quicquid possunt, discantes dormientibus negligenterq; custodiētibus insidias ingeniose callidēq; struere: sed deprehenso pœna sunt uerbera & inedia. Tenuis enim ipsis est cœna, ut per seipso egestatē propulantes, cogantur & audere & astuti esse. Conuiuuiū autē publicū idcirco tenue erat, ut assuescerent nunq; repleri, & famem posse ferre. Sic enim putabant & in bello utiliores fore, si possent etiam sine cibo labores tolerare, & cōtinentiores frugalioresq; si multū temporis exigua impensa degerēt. Sedenim absq; opsonio degendo, & cibum quemlibet ac uulgarem sumendo, putabant corpora cibi paucitate reddi & saniora & pulchriora, ut quæ inde incrementū facerent ad proceritatem, cum nimio cibo ad profundum ac latum deprimerentur. Graciles nanq; & macilentas habitudines membrorū articularumq; agilitati obedire, crassiores autē & pingues propter onus reluctari. Sed nihilo minus & modulationibus & carminibus incūbebant, quæ sanē stimulu quendā animo excitando accōmodatū habebāt, & ad elationē & ad impetū quendā furentē inducendū. Ac cōpositio quidē erat simplex & seuera, nihilq; aliud continebat q̄ laudes eorū, qui generose & uixissent, & pro Sparta mortui essent, & qui beati haberent: eorūq; uituperationes, qui timidi fuissent, perinde atq; si miserā & infelicē uitā uixissent. Exhortatio præterea & ostentatio ad uirtutē atatibus cōueniens celebrabatur. Nam tres chori, secundū tres atates, in solennitatibus constituebant, quorū primus, qui seniorū erat, incipiens canebat: Nos olim ualidi fuimus iuuenes. Secundus florentis atatis respōdebat: Nos autē sumus, ac si uis, intueri. Tertius puerorū cantabat: At nos multo erimus fortiores. Ac gressu quidem rhythmi, quibus & in choris utebant, & cum ad tibiā cum hostibus congregerent, ad fortitudinē & fiduciā, & mortis contemptū incitabant. Lycurgus enim bellicæ exercitationi studium Musicæ annexuit, quō bellandi uehementia modulatione tēperata, consonantiā cōuenientiamq; haberet. Rex etiā Musis antepugnam sacrificabat, ut gesta illustri & memoria & oratione digna pugnantes exhiberent. Sed si quis aliquid ex antiqua Musica transgredere, nō permittebant. Vnde & Terpantrum, quū antiquitatis studiosissimus, ac atatis suæ citharædorū optimus, heroico rumq; gestorū eximius laudator esset, Ephori tamen multauere, ac eius citharā clauo affixere, quod dicerent unam ab illo chordam uariandæ uocis gratia superflue intentā fuisse. Nam simpliciores duntaxat modulationes probabāt. Eoq; & Timotheū in Carnijs certantē unus ex Ephoris arrepto cultro interrogauit, ex utra parte recideret plures chordis septē. Lycurgus præterea omnē sepulchrorū superstitionē sustulit, permittēs & in urbe cadauera sepelire, & monumēta prope tēpla habere. Sed piacula quoq; sustulit, ac ne quid unā cū cadauerib. sepelirēt mandauit, præter puniceā uestē & oliuæ folia, in quibus æquē

Disciplina Lacedæmoniorum.

Tres chori Lacedæmoniorum solennes.

C omnes cadauera ipsa componerent. Sustulit & luctus, & lamentationes, & inscriptiones monumentorum, extraque eorum qui in bello cecidissent. Peregrinari autem ipsis non licebat, ne moribus externis, & intemperanter uiuendi modis imbuerent. Sed peregrinorum quoque expulsionem Lycurgus inuexit, ne confluentes alicuius mali doctores ciuibus essent. Quisquis uero ciuium institutionem puerorum negligeret, ciuitatis iurium expers erat. Quidam autem tradiderunt, peregrinos etiam quicumque hanc ciuilitatis exercitationem subissent, ex Lycurgi sententia participes fuisse portionis ab initio institutae, sed illam uendere non licebat. Vicinorum seruis & canibus & equis perinde ac proprijs uti mos erat, sicubi illis opus erat, nisi eorum domini indigerent. Ac in agro quidem si cui re aliqua opus erat, apertis uillis atque ijs ablati quae domino comoda forent, ob signata horrea relinquebat. In bellis uero puniceis uestibus utebantur: nam color ille simul & uiriliter esse ipsis uidebatur, simul & coloris ipsius sanguinolentia plus formidinis affert imperitis, simul ne facile ab hostibus dignoscerentur, si quis eorum esset uulneratus: nam latere propter coloris similitudinem utile erat. Cum stratagemate, id est, imperatoris calliditate hostes superassent, Marti bouem sacrificabant: sed cum ui aperta, gallum: assuefacientes hoc modo duces non solum bellicosos, sed etiam astutos & callidos esse. Precibus adijciunt, ut iniurijs quoque affici possint. Praecipue autem ipsorum erant, ut ex bonis actionibus bona darentur, & aliud nihil. Venerem armata colunt: ac omnes quidem deos & foeminas & mares, lanceas habentes conficiunt, uelut omnibus bellicam uirtutem habentibus. Prouerbijs quoque utentes, aiunt fortunam admota manu esse inuocandam, tanquam oporteat deos tum inuocari, quum quid aggressuri acturique sumus, aliter autem nequaquam. Pueris seruos ebrios ostentabant, ut ipsos a multo bibendo uino detererent. Moris erat ipsis, ne domorum ianuas pularent, sed extrinsecus clamarent. Strigilibus non ferreis, sed arundineis utebantur. Comedias & tragodias minime spectabant, ut neque serio neque ioco audirent eos, qui legibus contradicerent. Archilochum poetam cum Spartam uenisset, eadem hora expulere, quia eum acceperat in carminibus scripsisse, melius esse abijcere arma quam mori, cum inquit:

At caruisse armis quam mortem occumbere praestat,
Aspide proiecta mox melior dabitur.

D Virginibus & pueris communia sacra erant. Sciraphidam condemnauerunt Ephori, quod a multis iniuria foret affectus. Scutiferum interemerunt, quod telam quandam uersicolore scuto iniiecisset. Adolescentem exercitationi deditum, quod uiam quae ad Pylaeam ducit sciret, increpauerunt. Ctesiphontem qui factaret de qualibet re se posse totum diem dicere, eiecerunt, quod assereret, bonum oratorem oportere parem rebus habere orationem. Pueri apud ipsos caeli scuticis, per totum diem in ara Orthiae Dianae usque ad mortem saepe uerbera tolerant hilares ac gestientes, inuicemque de uictoria contententes, quisnam ipsorum diutius ac magis toleret dum uerberatur, & qui superior fuerit inter praclaros habetur. Certamen autem ipsum flagellatio uocatur, quae per singulos annos celebratur. Vnum uero pulcherrimum & felicissimum ciuibus Lycurgus instituisse uidebatur, abundantiamque: nam sordidam exercere artem illis prorsus non licebat. Neque uero difficili pecuniae congregatione, ac negotiatione opus erat, quia diuitias ualde & abiecerat & uiles reddiderat. Helotes autem ipsis agrum colebant, & prouentum reddebant constitutum. Execratus uero putabatur, si quis plures eo quod erat statutum locaret, quod & illi quidem lucrantes libenter seruirent, nec hi plus iusto lucrarent. Iisdem interdictum quoque erat & nauis esse, & nauali pugna decertare. Caeterum posterius quidem & in mari pugnarunt, & cum mari potiti essent, rursus destiterunt, cum mores ciuium corrumpi animaduertissent. Sed iterum quoque super hoc mutati sunt, quemadmodum & in omnibus alijs. Etenim qui ad Lacedaemonios pecunias primum inuexerunt, damnati uitam cum morte commutare coacti sunt. Nam Alcamenis & Theopompo regibus oraculum datum erat, fore ut Sparta avaritia perderetur. Sed tamen Lyfander cum Athenas cepisset, multum auri argentique intulit: quod quidem non solum acceperunt, sed etiam hominem honorarunt. Quandiu igitur Lycurgi legibus usa fuit Sparta, neque iusiurandum a Lycurgo ipso exactum uiolauit. Graeciae principatu propter legum ipsarum aequitatem quingentos per annos potita est. Posteaquam uero paulatim illas transgressa est, diuitiarumque studium & plus habendi cupiditas inuasit, tum uires diminutae sunt, tum socij propter illa ipsis facti sunt inimici. Quauis autem ita se haberent, post Philippi tamen Macedonis Chæronensem uictoriam, cum omnes ipsum Graeci ducem terra marique declarassent, ac deinceps Alexandrum quoque eius

Ctesiphon cur
Lacedaemone
eiecit.

A filium post Thebanorum euerfionem: Lacedaemonij soli, tamen si urbem sine muris haberent, ac pauci ualde propter assidua bella, multoque imbecilliores & capti faciles forent, perquam exiguas tamen Lycurgi institutionis scintillas retinentes, neque cum ipsis, neque cum alijs Macedoniae regibus simul militauere, neque in commune cum illis concilium ingressi sunt, neque tantisper tributum pependerunt, donec penitus Lycurgi institutionem negligentes, a suis ipsorum ciuibus subiugati fuere, quum iam nihil ex patris institutis seruarent, ac similes alijs facti, priorem & gloriam & libertatem amiserunt, in seruitutemque reciderunt. Ac nunc quidem, ut alij quoque Graeci, Romanis subiecti sunt.

LACAE NARVM APOPHTHEGMATA.

ARGILEONIS Brasidae mater, cum Amphipolitarum quidam post Brasidae ipsius mortem Spartam uenissent, ipsamque adissent, interrogauit an honeste, ac ex Spartae dignitate filius suus occubisset. Illis uero maxime laudantibus, & dicentibus, eum Lacedaemoniorum omnium in operibus praestantissimum fuisse: O hospites, inquit, fortis quidem & probus filius meus erat, sed multos uiros Lacedaemon habet longeque fuerit ille praestantiores.

DAMATRIA quum audisset filium & timidum & se indignum aduenisse, necauit. Inquam hoc extat epigramma:

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit,
Nec dignum matrem, nec Lacedaemonium.

GORGOS regis Cleomenis filia, cum Aristagoras illum ad bellum contra Persarum regem pro Ionibus adhortaretur, multumque pecuniae polliceretur, & quo magis ille contradiceret, hic eo plus pecuniarum adijceret: Corruptet, inquit, te o pater peregrinellus iste, nisi ex aedibus ipsum celerius eieceris. Gorgo cum ipsi pater aliquando mandasset, ut cuidam pro mercede frumentum daret, adiecissetque, nam me docuit uinum melius facere: Igitur, o pater, inquit, & plus uini potabitur, & qui biberint deliciae peioresque fient. Gorgo quum Aristagoram a quodam famulorum calceos indui uidisset: Pater, inquit, peregrinus iste manus non habet. Gorgo cum peregrinus quidam uestem molliter traheret, propellens eum: Non abis hinc, inquit, cum ne ea quidem quae sunt mulierum possis?

B GYRTIAS cum Acrotatas, ipsius ex filia nepos, ex quadam puerorum pugna multas plagas accepisset, domumque ut mortuus relatus esset, famulis & amicis flentibus: Non filebitis, inquit, declarauit enim ex quo sit sanguine. ac, Non, inquit, fortes sunt cum clamore plorandi, sed curadi. Cum autem nuncius ex Creta de Acrotatae morte uenisset: Nonne debebat, inquit, cum ad hostes ierit, aut ipse mori, aut illos interimere? Mihi quidem suauius est aut dire ipsum obiisse ex dignitate & mea, & urbis, & maiorum, quam si omne tempus uiueret ignauus.

LACAE NA filium qui ex acie aufugerat interfecit, inquit: Non est meum hoc germen. Inquam hoc epigramma fuit scriptum:

Vade malum tenebras germen pete, quoniam periosus,
Eurotas ceruas ne fluat ad timidas,
Sic catulus nequam perrexeris, ito sub umbras,
Nec Sparta dignus, nec generis titulis.

LACAE NA cum filium in acie cecidisse audisset: Timidi, ait, lugeantur, ego uero te filii sine lachrymis ac lata sepelio, & meum, & Lacedaemonium. Cum audisset quaedam filium & saluum esse, & ab hostibus fugisse, illi scripsit: Mala fama de te uulgata est: aut igitur eam quam primum elue, aut ne sis. Alia quum filij ex pugna fugissent, ad illamque uenirent: Quod, inquit, recurritis fugientes mala mancipia? an unde egressi estis reuersuri? sublati uestibus uentrem illis ostendens. Quaedam aduentantem filium cum uidisset, rogauit quidnam patria ageret. Illo autem respondente, omnes periire: correpta in ipsum testam immisit, & occidit, dicens: Ergo te malum nuncium misere nobis? Quodam matri generosam fratris mortem narrante: Et non turpe est, illa inquit, a tali comite aberrasse? Alia quinque filijs ad bellum emissis, in primis suburbij substitit, pugnae euentum expectans. Cum igitur quidam uenisset, ipsique percontanti nunciasset, filios omnes perisse: At qui non hoc, inquit, rogabam malum mancipium, sed quid patria agat. Cum uero is respondisset illam uincere: Libens igitur, inquit, etiam filiorum mortem accipio. Alia sepeliens filium, cum pauper quaedam uetula ad ipsam accessisset, dixissetque, O mulier fortuna: Per gemellos, inquit, bona: nam qua gratia illum pepereram, ut pro Sparta periret, id mihi euenit. Quum quaedam mulier Ionica, sua quadam textura gloriaretur, quod esset sumptuosa: Lacæna quum quatuor ei filios omni uirtute praeditos indicasset, Talia, inquit, oportet esset bonae probaeque mulieris opera, & in his extolli atque gloriari, Alia quum filium male apud hospites uer-

C fatum esse audisset, ad illum scripsit: Mala de te fama uulgata est, aut illam dilue, aut ne sis. Itidem cum Chiorū exules Spartam profecti, Pedareti in multis accusarent: illis ad se accersitis, ijsq; auditis quibus accusabat, mater Teleucia, quod filius delinquere uidebatur, has ad eum literas dedit. Mater filiolo: Aut meliora fac, aut istic mane, abiecta spe, te saluū Spartæ esse posse. Alia cum iniuriarū filius esset accusatus: Fili, inquit, aut crimine, aut uita teipsum absolue. Alia filium claudū in aciem præmittens: Fili, inquit, uirtutis inter eundem memeto. Alia cum filius ex acie uulnerato pede rediret, ualdeq; doleret: Si uirtutis, inquit, fili memineris, & dolore carebis, & fiduciam habebis. Lacon in pugna uulneratus cum ire nō posset, quadrupedis more sese agebat. Sed cum ipsum irrideri puderet, mater ad eum: Et quanto est, inquit, fili melius, fortitudine lætari, quam pudore ob stolidum risum affici? Alia scutum filio præbens, ipsumq; exhortans: Fili, inquit, aut hoc, aut in hoc. Alia proficiscenti ad bellum filio scutum tradens: Hoc, inquit, pater tibi seruaui: igitur tu quoq; serua, aut ne sis. Alia ad filium dicentē, se paruum habere enfem: adde, inquit, & gressum. Alia cum audisset filium in acie fortiter facientē interisse: Meus, inquit, nimirū erat. Sed alterum ob timiditatē saluū esse accipiens: Nō enim meus erat, inquit. Alia cum in pugna filium perisse accepisset, quo fuerat ordine locatus: Deponite, inquit, eum, ac locum illius suppleat frater. Alia publicam celebrans pompam, audiuit filium in acie quidem uicisse, sed ex uulnerum multitudine mori: quare coronam minimē deposuit, uerū in stabunda ad proximas: Quanto, inquit, melius est, o sodales, in acie uincens mori, quam Olympiā uincens uiuere? Quum quidam sorori narraret generosam filij eius mortem: ea dixit, Quantū ex ipso gaudij concepi, tantō propter te dolore afficior, qui tam præstantem uirtute comitem reliqueris. Lacenam quidam cum per nuncium tentasset, an secum rem habere cōsentiret: Quum, inquit, puella essem patri parere didici, itaq; feci: at mulier facta, uirō. Si igitur me iusta rogat, id primō ipsi faciat manifestum. Lacena uirgo pauper cula percontata, quam dotem ei qui se duceret uxorem, datura esset: patriam pudicitiam, respondit. Alia interrogata, an ad uirum accessisset: Nequaq; ego, inquit, sed uir ad me. Quædam cum occultē cōpressa foret, foetumq; corrupisset, abortū faciens adeo patienter dolores tulit, nullam emittens uocem, ut & parentes, & alios multos qui propinqui erāt, latuerit. Nam dolorū magnitudinē turpitudine adiuncta superauit. Lacena cum uenderet, percontata quid facere sciret: Fidelis, inquit, esse. Alia captiua facta, cum interrogaretur quid facere sciret: Domum, inquit, bene gubernare. Interrogata quædam a nescio quo, an bona futura esset si ipsam emerit: etiam si nō emeris, inquit. Alia cum uenderetur, præcone percontante, quidnam facere sciret: libera esse, inquit. Ac postea quam emptor impera uit quædam liberæ minus conuenientia, quum dixisset, Flebis, qui tibi ipsi talem inuidetis possessionem, se interfecit.

Plutarchi dialogus, quod bruta animalia ratione utantur.

IOANNE REGIO INTERPRETE.

COLLOCVTORES, VLYSSES, CIRCE, GRYLLVS.
VLYSSES.

QUIDEM, o Circe, hæc mihi & didicisse uideor, & in posterum quoq; recordaturus. Sed libenter ex te audirem, an quos alios detineas Græcos unā cum ijs, quos ex hominibus lupos leonesq; fecisti. **CIRCE.** Et multos quidem, o dilecte Vlysses. Sed quorsum hoc rogas? **VLYS.** Quod Hercule apud Græcos præclaram mihi uideor gloriam adepturus, si hisce socijs benignitate tua mihi redditis, alij rursus humanæ figuræ meis precibus restituerentur, neq; eos negligere uiderer inferarum corporibus contra naturam consenscentes, uitamq; adeo miseram & inhonoratam degentes. **CIRCE.** Iste uir propter stoliditatem non solum sibi ac socijs, sed nihil quoque attinentibus, ambitionē suam uult esse calamitosam. **VLYS.** Aliam rursus uerborū positionem temperas, o Circe, atq; cōmiscēs, qua me proculdubio feram efficias, si tibi credam, calamitatem esse, ex fera hominem fieri. **CIRCE.** Quasi uero dudum his absurdiora in teipsum

A teipsum nō cōmiseris, qui relicta mecum immortalī minimēq; senescente uita, ad mortalem foeminam, ac potius, ut ego quidem sentio, iam uetulam, per mille adhuc in cōmoda properes, quo magis conspicuus ex hoc clariorq; etiam quam nunc sis uidearis, inane bonum, ac potius boni simulachrum, neglecto uero honore, secutus. **VLYS.** Esto ut ais, o Circe: quid enim nos de iisdem sapius altercari oportet? Sed istos mihi Græcos liberatos dona. **CIRCE.** Minimē uero, per Hecaten, tam inconsultē, atq; indicta causa: neq; enim quislibet sunt ē uulgo. Quare prius ipsos interroga, an uelint: ac si se nolle dixerint, coneris, o generose Vlysses, eloquentia tua persuadere: sin minus persuaseris, ac potius illi in disputatione superiores fuerint, satis tibi sit, quod & tibi ipsi & socijs pessimē confuisti. **VLYS.** Quid me, o dea, illudis? Quonā pacto isti aut reddere, aut accipere sermōnem possint, tantisper dum asini sunt, uel sues, uel leones? **CIR.** Quiesce hominum ambitiosissime: nam ego tibi illos exhibebo & intelligentes & disputantes. Imo uero unus satis sit, qui pro omnibus uerba & faciat, & accipiat. En cum isto disputa. **VLYS.** Et quo nomine hunc, o Circe, nuncupabimus? aut quis hominū hic erit? **CIR.** Quidnam hoc ad disputationem? Sed si uis, eum nominato Gryllum. Ego autem uobis cedo, ne præter sententiā suam mihi gratificans disputare uideatur. **GRYL.** Salue Vlysses. **VLYS.** Tu quoq; salue Grylle. **GRYL.** Quid me uis? **VLYS.** Ego uos homines natos esse scio. Cum aliorum igitur sic affectorum misereor, tum quicunq; Græci in istiusmodi miseriam inciderunt, ijs maxime par est me cōmoueri. Circa igitur nuper supplicauī, ut ex uobis quicunq; uellet mihi liberaret, pristinaq; formæ restitueret, quō nobiscum in patriam redeatis. **GRYL.** Quiescas Vlysses, ac nihil ulterius dicas: nam te nos omnes æquē despiciamus, ut qui & eloquentia & prudentia cæteris hominibus multo præstare falso iactaris, quum ex peioribus in meliora mutationē timueris, nihil rem ipsam scrutatus. Ut enim pueri & medicorū potiones horrent, & doctorū uerba fugiunt, quibus ex ualudinarijs & imperitis tum firmiores, tum prudentiores fierent: sic tu alium ex alio fieri metuisti, ac nunc quoq; horrescis & trepidas unā cum Circe uiuere, ne te suem lupumue faciat: nobis uero qui infinitis fruimur bonis, simul illa, simul eorum autorem deserere, ac rursus in

B hominē, animal omnium infelicissimū, relictos tecū enauigare suades. **VLYS.** Tu quidē mihi uideris Grylle non faciem solum, sed etiam mentem illo poculo corruptus amisisse, absurdarumq; opinionum & profus inutiliū repletus esse: nisi forte consuetudinīs uoluptas, quæ tibi cum isto corpore est, te blanditijs irretiuit. **GRYL.** Ex istis neutrum est uerum, o rex Cephallenorum. Sed si disputare uelis quam conuiciari & mordere, nos qui utranq; uitā pulchrē sumus experti, ē uestigio tibi persuadebimus, hanc magis quam uestram merito nobis adamari. **VLYS.** Id uero perquam cupio a uobis audire. **GRYL.** Et nos itaq; dicere. Sed principitū a uirtutibus est fumen dum, quibus uos magnopere gloriari uidemus, perinde ac si multo brutis & iustitia, & fortitudine, & prudentia, & cæteris uirtutibus præstaretis. Velim itaque mihi tu respondeas, uirorum sapientissime: nam te nuper audiui Circa quædam de Cyclopum terra narrantem, quam neque penitus ab ullo aratam, neque cultam, sola bonitate ac generositate ingenita omnes ferre fruges per se ipsam allerebas: nonne igitur illam magis laudas, quam montosam Ithacam, caprasq; pascentē, quæ uix operis multis magnisq; laboribus culta, quædam parua & tenuia, & nullo precio digna cultoribus rependit? Et quo modo tibi graue non erit, si præter sententiā charitate patriæ responderis? **VLYS.** Atqui mentiri nō oportet. Sedenim meam ipsius patriam & agrum magis & amo & amplector, Cyclopum uero terram & laudo & admirror. **GRYL.** Hoc igitur colligemus, hominum prudentissimum alia quidem laudanda approbandaq; putare, alia uero eligenda & amanda. Cæterum illud idem de anima quoque te arbitror respōdisse. Nam in eo cum terra eadem est, quod quæ melior est sine labore uirtutē, ut fructum per se nascentem, ferre consueuit. **VLYS.** Esto hoc quoque ut uis. **GRYL.** Iam igitur concedis, brutorum animam ad uirtutis generationem natura aptiorē esse atq; perfectiorē: neq; enim aut iussa aut edocta, ut terra nec arata nec seminata, fert & alit unicuiq; natura congruentē uirtutem. **VLYS.** Et quam tandem uirtute, o Grylle, bruta sunt prædita? **GRYL.** Quamnam rogas? Nonne maiore, quam hominum sapientissimus? Scrutare nanq; primū si uis fortitudinem, qua tu quidem ualde gloriaris, neq; perfricas frontem, cum audax, urbiumq; deprædator appellaris. Nam dolis, o callidissime, & fraudibus homines, ingenuū atq; generosum belli morem sequentes, fallendiq; ac mentiendi nescios decepisti, uersutiæq; nomen uirtutis, a malitia perquam alienæ, indidisti. At ferarum certamina inter se, & aduersus uos, ut citra dolos & fraudes ul-

Clas, atq; cum aperta nudaq; cōmittantur fiducia, spectas. Veris enim nixē uiribus iniurias propulsant, cum præsertim neq; legibus subijciant, neq; pœnam timeant desertoris. Sed cum natura caueant ne superentur, ad ultimum usq; repugnant, sēq; inuicta conseruant. Nam neq; corporibus detenta domantur, neque animum despondent, sed prælijs immoriuntur. Ac multa tum quidem cum interimuntur uis ac robur simul cum iracundia à reliquo corpore segregatū, & aliquam circa particulam collectum interficienti resistit, insultat, sæuit tantisper, dum uelut ignis undiq; extinguitur, & omnino perdat, Longē uerò absunt precatōnes, ac supplices ueniæ misericordiæq; petitiones, procul quoq; uictoriae confessionses. Neq; enim ob imbecillitatē aut leo leoni, aut equus equo seruit, quemadmodum homini homo, timidi cognomen nihil reformidans. Quascunq; autē homines laqueis dolis ue ceperunt, si grandiores quidem sunt, & cibum aspernando, & sitim tolerando, mortem seruituti alacriter præponunt. Sed earum pulli & catuli cum per ætatem faciles educati atq; teneri sint, multis fallacijs blandimentisq; & gustu uoluptuosi, contra naturam uictus, breui admodum tempore & emasculant & corrumpuntur, & quam uocant cicurationem ac mansuetudinē, perinde atq; feritatis effœminationē subire cogunt. Ex his igitur aperte cōstat, & feras ad fortiter faciendum natas esse, & hominibus libertatem uel præter naturā inesse. Id uerò illinc, ò bone Vlysses, facile percipies. Nam in feris ad fortitudinem æqualiter se habet natura, neq; maribus fœminæ sunt inferiores, & ad tolerandos pro rebus necessarijs labores, & ad suscipienda pro filijs certamina. Audisti nimirum puto de Crommyonia quadam sire, quæ tametsi fœmina esset, multis tamen Theseū molestijs affecit. Sphinga quoq; illam, quæ omnia circa Phiceū infesta faciens, ænigmata gryphosq;, & cauilla insolubilia commentabatur, nihil sapientia iuuisset, nisi Thebanorum plerisque robore uiribusq; superasset. Quid Telmeliæ uulpem, perniciosam illam & difficilem feram cōmemorēs? Quid propinquā serpentem, quæ cum Apolline singulari certamine de oraculo Delphico promptissimè decertare ausa fuisset memoratur? Aethen uerò desertæ militiæ pœnā, ac potius mercedem, à Sicyonio Agamemnon rex uester accepit, optimo cōsilio usus, quippe qui timido homini generosam equā pugnaq; auidam prætulit. Sed tu quoq; ipse pantheras & leonas sapenúmero uidisti, ut nihil maribus neq; animo, neq; robore cedant: uelut uxor tua, quæ dum tu bella geris, domi ad ignem sedet, ac ne sic quidem ut hirundines eos ulcisci potest, qui in se ac domū tuam impetū faciunt, cum præsertim Lacæna sit, ut nihil tibi de Carixæ Mæoniaeq; fœminis dicā. Ex his igitur manifestum est, fortitudinē hominibus natura nō esse: simul enim & fœminis ex æquo adesse. Vos itaq; ex legum necessitate, nō spontē, neq; uoluntate, sed moribus & uituperationibus, ac uanis opinionibus, seruietes, fictam oratione fortitudinē exercetis, laboresq; ac pericula subitis: nō quod aduersus hæc audeatis, sed quia his grauiora timetis. Ut em̄ ex focijs tuis qui primū surgit, is leuiorē occupat remū, minimēq; illū renuit, ueritus ne sibi grauior cōtingat: sic qui uerbera tolerat, ut uulnera fugiat, & qui hostē ulciscit, ut supplicium aliquod mortem ue declinet, is non aduersus illa magnanimus, sed ad hæc timidus est iudicandus. Ac sic quidē uobis, quæ cum prudentia timiditas est, fortitudo uidet. Qui uerò timor est peritus alia ex alijs mala fugiendū, audacia putat. Quod si uos omnino feris præstare fortitudine sentitis, cur poētæ ueltri eos qui cum hostibus fortissimè pugnant, lupis leonibusq; ac fuis in fortitudine similes uocant? cum præsertim eorū nemo leonem aprumue fortitudine homini similitudine esse dicat. Verum ut ueloces uentis, ac pulchros dijs similes aiunt esse, ueritatē istis similitudinibus excedentes: sic in præstantū fortitudine uirorum inter pugnandū ad ea quæ sunt potentiora similitudines semper referūt. Ac huius quidē rei causa est, quod fortitudinis uelut temperatura quædā & consolidatio est animi impetus, quo sanè puro atq; sincero in certaminibus feræ utitur: sed uobis cum ratione confusus, perinde atq; uinum cum aqua, stupet in periculis, atq; omnem prætermittit opportunitatem. Quid, quod nōnulli uestrum ne omnino quidē in prælijs sumendū animi impetum, quin seponendū, ac sobria duntaxat rationatione utendum censent? ad salutis tutelam rectē, ad fortitudinē uerò & uindictā turpissimè præcipientes. Ecquo nanq; modo absurdū nō est, naturā à uobis accusari, quod neq; aculeos, neq; extortos serratosue dentes, neq; aduncos unguis corporibus uestris ingenerarit, cum ipsi arma animæ ingenita auferatis atq; hebetetis? **V L Y S.** Papæ Grylle, præstans mihi dicendū magister fuisse uidēris, qui nunc quoq; ex hara tam floridē, tamq; uehementer de causa proposita dicere cœpisti. Sed cur deinceps de temperantia quoque non differuisti? **G R Y L.** Quia putabam te prius quæ iam dicta sunt refutare uelle. Sed idcirco de temperantia, opinor, audire

properas,

A properas, quod continentissimæ fœminæ iactaris esse maritus, teq; putas magnum continentia dedisse documentū, quia Circes nuptias contempisti. Sed ne hac re quidem feris quicquam cōtinentia præstas: neq; enim cum dijs sēq; melioribus appetunt coire, uerum potius & uoluptates & amores cum ijs quæ sui generis sunt, cōferre inireq; solent. Quare haudquaquam mirandum est, si ueluti Mendesium caper in Aegypto cum multis mulieribus formolis conclusus, minus promptē cum illis se miscere, sed ad capras potius cum stupore quodam ferri memoratur: sic tu quoq; consueta gaudens uenere, cum sis mortalis, cum dea coire noluisse. Penelopes uerò continentiam, crocitantem mille cornices iridentem & contemnendam ostendunt, quarū singulæ mortuo marito, non exiguo tempore, sed nouem hominū ætatibus uiduæ perseuerant. Ita speciosa Penelope tua, qualibet cornice gloria continentia nouies inferior est iudicanda. Sed quoniam me rhetoricū esse cognouisti, agē quodam sermonis ordine utamur, ac primū temperantia definitionē dispiciamus, deinde generatim cupiditates diuidamus. Temperantia igitur, cupiditatum quædam est cōtractio & dispositio, externas quidem ac inuecticias superfluasq; tollens & abijciens, pro tempore autem necessarias atq; naturales exornans. Appetitū uerò multiplices differentias esse quis ignorat? Cibi nanq; & potus, & naturalis est & necessarius. Ueneris autē cupiditates, quibus natura principium tribuit, quoniam citra has quoq; bene quis se habere potest, naturales quidem, sed nō necessariae sunt appellatae. Quod uerò genus neq; ex necessarijs, neq; ex naturalibus cōstat, sed propter boni imperitiā ab inani opinione ex ijs quæ extranea sunt confusum est, parum abest quin omnes in uobis naturales appetitus multitudinē opprēsserit & occultarit. Sic autem se gerit, ut turba hospitem aduena, quæ in urbē admittā, indigenis ciuibus uim afferre conetur. At feræ haudquaquam cum extrinsecus inuectis cupiditatibus suis in animis relinquūt, ac in ipso uictu longē ab inani gloria tanq; à mari semota, laute opipareq; uiuere appetunt nihil, sed ut cōtinentes sint, ac potius bene, ac ex naturæ lege nō multas quidem cupiditates ingenitas disponāt, externas uerò & alienas reijciant, maximo opere curant. Ac me quoq; ipsum aliquando nō minus q; te nunc aurū stupefaciebat, quippe quod nulli aliarū opum uideretur esse cōparandum. Sed argentū quoq; ac ebur me capiebat. Qui uerò istis abundasset, is mihi uir & beatus, & dijs esse amicus uidebatur, siue Phryx, siue Car, siue Dolone obscurior genere, siue Priamo infortunatior esset. Ita semper à cupiditatibus pendens, neq; gratia, neq; aliarum rerum uoluptate, quæ sunt copiosæ ac satis superq; faciunt, meam afficiebam uitam, utpote qui maximorū honorū mihi indigere expersq; esse uiderer. Etenim quū te olim, ut memini, in Creta precioso indutū pallio uidissem, neq; prudentiam, neq; uirtutē tuam admirabar, sed tunicā subtiliter ac eleganter elaboratā, chlamydisq; purpureæ crispitie ac pulchritudine stupecebam. Nonnihil me fibula quoq; mouebat aurea, ut quæ torno ueluti ludicrum quoddam esset fabrefacta. Te uerò sequebar illis stupefactus, neque minus q; amās mulier attonitus. Nunc uerò istis liberatus opinionibus uanis atq; purgatus, aurū quidem & argentū uelut alios lapides & despicio & cōculco: profundo autē ac molli cœno oblitus, in quo recumbam quieturus, q; tuis omnibus uestibus & tapetibus magis, per louē, lætor. Nam earū libidinū quæ extrinsecus inuehunt, nulla in nostris animis inuenitur, sed necessarijs cupiditatibus atq; uoluptatibus. uita nostra plurimū exigitur: his autē quæ necessariae non sunt, sed duntaxat naturales, neq; inordinatē neq; infatigabiliter adhæremus. Ac primū sanè has percurramus. Quæ igitur ex bene olentibus, atque ex ijs quæ odore suo mouent odoratū, habetur uoluptas, præterq; quod utilitatē simplicē gratis præbet, usum quandam simul ad cibi cognitionē tribuit. Siquidem lingua & suauis & acris & austeri dijudicatrix & est & dicitur, quādo illius peritia saporis permixti quandā sumunt confusionē. Sed noster odoratus cum saporū omnium cognitor sit, multoq; diligentius regijs prægustatoribus uniuscuiusq; uires præsentiat, id quod naturæ quidē cōueniens est assumit, alienū autē reijcit, neq; gustū lædere tristitiaue afficere permittit, quin si quid mali inest, priusq; noceat deprehendit & damnat. Alijs uerò nequaquam sollicitamur, ut uester olfactus odores & cinnamoma, & nardos, & folia, & calamos Arabicos egregia quadam arte, siue pigmentaria, siue medicatoria, siue unguentaria uocetur, in unum confundere simulq; deuorare cogit, multis emptam pecunijs, effœminatamq; ac puellarē, & penitus inutilem uoluptatē. Quæ quidē licet istiusmodi sit, tamen nō fœminas solum omnes, sed etiam uirorū quā plurimos ita corrumpit, ut ne cum uxoribus quidē suis rem habere uelint, nisi pastillis unguentisq; redolentes ad cōcubitū ueniant. Atqui & apros scrophæ, & hircos capræ, & alia fœminæ sui quæq; generis mares proprijs odoribus pelliciunt, niti-

M 3

In feris mares ac fœminas quo ad fortitudinem nihil differre.

Appetitū multiplices differentias.

Cumque rorem ac prata, & uirentem herbam redolentes, communi benevolentia ad suas nuptias feruntur. Sed neque foeminae aut se fucant, aut libidini deceptiones & incantamenta & denegationes praetendunt, neque mares Veneris concitati stimulis, mercede laborae, aut seruitute uel precibus generationis opus mercant, quin potius suo tempore sine dolis ullaque mercede uoluptati uenerique indulgent. Posteaque autem congruo anni tempore Venus ipsa ut plantarum germina, sic animalium libidinem excitauit, statim extinguitur, cum neque foemina post conceptionem sequatur marem, neque mas foeminam sollicitet. Tam paruo in honore ac fragili apud nos est uoluptas, sed naturae ipsi omnia concedimus. Unde ad hoc usque tempus in ferarum genere neque maris cum mare, neque foeminae cum foemina commixtio libidinis gratia nequaquam inuenitur. Vestri autem generis talia sunt quae plurima, eorumque qui egressi habent, ut nihil de humili uulgo dicam. Siquidem Agamemnon se in Boeotia contulit, ut Argaeum, qui clam aufugerat, ueniret. Sed falso mare uentosque causatus, in Copaida paludem se formosus pulchre iniecit, quod amoris flammam illic saltem extingueret, sed ab ea cupiditate uindicaret. Quid? Hercules nonne eodem modo imberbem amicum secutus, Argonautarum principes destituit atque sefellit? Quid? nonne quidam uestrum in Pythii Apollinis templi testudine scripsit, Formosus Achilles, cum iam filium Achilles ipse sustulisset? Ac eam quidem inscriptionem adhuc ibi esse audio. At si gallus gallum ineat, quauis gallina absit, uiuus comburitur, uatis cuiuspiam aruspicias uel iussu facinus perpetratum magnum & atrox esse denunciantis. Ita homines quoque ipsi confiteantur necesse est, temperantiam maiorem quam sibi, feris inesse, neque ab illis per uoluptates naturam uiolari. Sed intemperatam libidinem uestram, quamuis legem habeat adiutricem, natura tamen intra terminos nequaquam potest coercere: illa uero cupiditatibus perinde atque torrente impulsu, saepenumero in rebus ueneris grandem contumeliam & turbationem naturae perpetrat & confusionem. Etenim cum capris, & suis, ac equabus se commiscere & uiri tentarunt, & foeminae propter ferarum mares insanierunt. Ex huiusmodi uero nuptiis & Minotauri, & Aegipanes, & (ut ego quidem puto) Sphinges, & Centauri uobis oriuntur. Et canis quidem aliquando propter famem aliquid hominis uorare necessitate cogitur, & uis interrim gustare, sed ad coitum homine abuti nulla unquam fera conata est. Homines autem & ad ista, & ad complura alia uoluptate ducti, feras quae iniquissime uiolant. Cum uero sint adeo improbi atque incontinentes circa iam dictas cupiditates, in necessariis quoque multo brutis esse inferiores monstrantur. Illae autem in cibis & potibus consistunt, quorum id quod est suaue, nos quidem semper cum quadam summis utilitate: at uos magis uoluptatem, quam cibi naturam sequentes, multis & diuturnis implicamini morbis, qui nimium ex uno repletionis fonte hausti, corpora uestra spiritibus uariis ac perniciosis uentositatibus infiant. Nam primum omnium unicuique animalium unus cibus natura conuenit, his quidem herba, illis autem radix uel fructus. Quaecumque uero sunt carniuora, & nullum aliud cibi genus appetunt, neque debilibus alimenta rapiunt: nam & ceruum leo pascere sinit, & ouem lupus, quatenus natura permittitur. At homo fertur ad omnia, uoluptatibus & ingluuie ductus, omnia experitur, omnia gustat, & ueluti non dum quid sibi proprium conueniensque sit cognoscat, solus ex omnibus animantibus omnium uorator est factus. Ac primum carniibus uescitur, nulla indigentia difficultateue coactus: quippe cui a plantis atque seminibus alia & alia citra ullum laborem, suo quaque tempore uindemiare sumereque ac decerpere semper liceat, sed propter delicias rerumque necessitatem, epulis incongruis, atque inmundis animalium iugulationibus, multo crudelius immanissimis abutitur feris. Nam sanguis & caedes & carnes, miluio lupoque & draconi peculiaris est cibus, homini uero opsonium conuenit: qui quum in omne genus sauiat, non ut ferae a plurimis abstinet, paucisque bellum infert propter uictus necessitatem, sed neque uolatile, neque aquatile, neque terrestre, mensas iam a uobis mansuetas hospitesque dici coepit, fugere potest. Enim uero quid opsonia ciborumque condimenta commemorem, cum ferarum natura nulli inutilium uanarumque artium tribuat locum? Necessarias autem, neque ab aliis importatas, neque mercede doctas, ex se ipsa ueluti simul natas promit. Neque enim meditatione aut conglutinat, aut solerter & acute unicuiusque speculationem compingit. Ac Aegyptios quidem omnes medicos esse au diuimus: ferarum autem unaquaque non sibi modo per se ipsa medendi perita est, uerum ea quoque quae ad uictum, robur, uenationem, custodiamque spectant, tantumque musicae, quantum cuiusque naturae conuenit, pulcherrime per se tenet. Nam unde nos unquam didicimus, quando aegrotamus ad flumina cancrorum gratia ire? Quis uero testudines docuit, posteaquam uiperam comederint, origano pasci? Quis Creticas capras sagittis percussas dictamnum, quo gustato spicula statim

*Intemperantia
hominum maiorem
esse quam ferarum*

*Feras sibiipsis
mederi, exemplis
demonstratur.*

Acula statim e corporibus excidant, persequi monuit? Etenim si dicas, harum optimam naturam esse magistrum, in excellentissimum atque sapientissimum principium ferarum prudentiam referes. Quam quidem si neque rationem, neque prudentiam nominandam putabis, unde quo modo illi pulchrius & honorificentius nomen excogites, ut re ipsa uim quoque meliorem ad mirabilioremque praese ferre uideatur. Quae cum neque indocilis, neque inerudita, sed per se ipsa potius edocta sit atque perfecta, non impotentia, sed fortitudine, ac naturali uirtutis perfectione uestram per doctrinam sapientiae collectionem ualere permittit. Quascumque igitur ferarum homines in delictis uisibusque habentes docent ac exercent, ea uel praeter corporis naturam ingenij solertiaeque tradunt facile percipiunt. Nam ut taceam catulos uestigare, pullos edoctos gressus ad numeros quosdam glomerare, canes per rotas circulares exiliunt, equi & boues in theatris discubitus & saltationes, & in pedes monstruosas erectiones motionesque, hominibus quoque sane quam difficiles, edocti atque reminiscetes diligenter effingunt. Ex hoc uero facile colligitur, nihil utilius docilitate feras habere. Quod si nos artes discere non credis, eas quoque a nobis doceri perdisce. Etenim perdisces pullos fugientes se occultare, ac resupinos iacentes se gleba terrae pedibus apprehensa cooperire docent. Ciconiarum quoque pullis uides in tectis ut periti in expertis praesto adsint ad uolatum. Lusciniae uero pullos suos cantare praedocent. Ac si qui capiant adhuc rudes, in hominumque manibus nutriantur, peius canunt, ut qui ante legitimum tempus a doctore subtracti sint. Ac sane posteaquam in hoc corpus descendit, illos sermones perque miror, quibus doctores me persuadebant, ut omnes animantes praeter hominem, irrationales ac mentis expertes putarem. **V L Y S.** Nunc igitur tu Grylle mutatus es, ouemque rationalem & asinum esse pronuncias? **G R Y L.** Imo uero ex his ipsis te coniectare maxime decet, optime Vlyses, ferarum naturam esse neque rationis, neque intellectus expertem. Ac ueluti arbor non est alia magis minusue inanimata, sed omnes aequaliter se habent ad insensibilitatem, quod earum nulli anima inest: sic animal non uidere alio uel tardius, uel indociliter, nisi omnia rationis intellectusque capacia, uerum alia magis ac minus alijs quodammodo forent. Enim uero anima duertere licet, non nullorum stoliditate ac torporem aliorum astutis calliditatibusque deprehendi, si quando uulpi lupouae, aut apiculae asinum uel ouem compares, perinde atque si tibi ipsi Polyphemum, uel auo tuo Autolyco illum Corinthium conferas Homerum. Neque enim puto feras tantum inter se differre, quantum homini homo sapientia, ratiocinatione ac memoria praestat. **V L Y S.** At uide Grylle, ne graue atque uolentum sit, his rationem concedere, quibus Dei cognitio ingenua non est. **G R Y L.** Et postea quum sis adeo sapiens ac elegans rerum discriminator, te ex Sisypho natum esse non dicemus.

Plutarchi problemata Romana.

PETRO LVGENSI INTERPRETE.

1 Quid est, quod noua nupta cum in matrimonium datur, ignem & aquam iubetur attingere? An quod in elementis ac principijs eorum alter maris, altera foeminae locum tenet, & is principium motionis iniicit, illa uero subiecti ac materiae uim habet? An quod ignis purgat, aqua uero lustrat: uxorem uero puram & castam permanere oportet? An aliud potius? quod quemadmodum ignis sine humore, nec alitur, & teiunus est atque aridus, aqua uero sine calore sterilis est & ignaua: sic mas & foemina nisi coeant, disuncti languescant & nihil efficiant necesse est: quorum coniunctio in matrimonium coeuntibus coniunctum perficit, qui deserendus non est, & omnis fortunae casus communiter subeundus, etiam si nullius boni nisi ignis & aquae participes inter se futuri sint.

2 Quid est, quod nec plures, nec pauciores, sed quinque tantummodo faces in nuptiis accendunt, quas Cereos appellant? An illud est quod Varro prodidit, imperatores tribus uti solitos esse, aedilibus plures adhiberi? Moris est autem, ut ab aedilibus qui uxores ducunt faces accendant. An quod quum plurimis in rebus numeris utantur, tum caeteris melior ac perfectior sit, & ad nuptias impar numerus conuenientior atque aptior habeatur? Par enim numerus & diuisionem suscipit, & eius paritas aduersatur ac pugnat. Impar uero omnino scindi non potest, sed si diuidat, semper aliquid commune relinquit. Ex omnibus uero im

C paribus numeris quinaris potissimum nuptialis est. Tria enim primum imparis locum tenent, duo uero paris: ex quibus tanquam ex mare & foemina quinaris commiscetur numerus. An illud magis, quod cum lux generationis signum sit, mulier uero non plures quam quinque uno partu natura potest parere, idcirco totidem utuntur facibus? An quod quinque diis opus habere eos putant, qui matrimonio coniunguntur, Ioue adulto, Iunone adulta, Venere, Suadela, & in primis Diana, quam etiam in partu & doloribus mulieres inuocant?

3 **CVR** Romae cum Dianae multae sint aedes, eam solum quae in angiportu est, qui Patricius dicitur, uiros ingredi nefas est? An ob eam fabulam, qua dicitur, quendam cum eo in templo mulieri, quae Dianam salutatam uenisset, uim attulisset, a canibus discerptum fuisse, inde orta superstitioe uiros ingressu abstinuisse?

4 **CVR** in caeteris Dianae templis ceruorum cornua planè affigunt, in Auentino bouem tantummodo suspendere consueuerunt? Quid ita? An id ueteris casus memoria & recordatione fieri putandum est? Ferunt enim in Sabinis Antroni Coratio bouem insigni specie ac magnitudine natam fuisse. A diuino deinde quodam monitum, si quis eam bouem in Auentino Dianae immolasset, fatum esse eius qui rem diuinam fecisset ciuitate, totius Italiae imperio potiri. Hominè re credita ut bouem immolaret statim Romam uenisse. Seruū interim Seruio regi clam rem omnem indicasse, illum è uestigio Cornelio sacerdote imperasse, ut Antroni, antequam is rem diuinam faceret, in Tyberim se ablueret ritè præcipere: sic enim eos qui litare uellent, facere consueisse. Antronem cupidè profectum lauisse, Seruium interim occupasse, ac Dianae bouem immolasse, & cornua templo affixisse. Hoc Iuba monumentis mandauit, & Varro: nisi quod Antronis nomen Varro non prodidit, nec à Cornelio sacerdote, sed ab ædituo deceptum fuisse dicit.

5 **CVR** eos qui apud externos diem suū obijisse falso nunciati sunt, si postea reuerterint, ianua in domū non admittunt, sed per tegulas ascendentes intrò seipos demittunt? Varro enim omnino causam fabulosam tradit. Dicit enim bello Siculo nauali pugna commissa, cum eo prælio multos occidisse falso nunciatum esset, omnes postea reuersos breui interijisse. Vni autè ianuā ingredi conanti temerè, clausam obstatisse, nec cum aperire conare potuisse. Hominè ibi pro foribus consopitū in somnis specie uidisse, qua super lectum per imbrices descensus in domū, ac delapsus ostendere. Quo facto felice fuisse, & ad senectutem peruenisse. Inde posteris morè fuisse proditū. Sed uide ne hæc quodammodo Græcis similia esse uideant: non enim castos putabant, nec illis omnino admiscebant, sed procul à templis arcebant, quibus funus tanquam mortuis & exequiæ factae fuissent. Ferunt autè quendam, qui hac superstitioe huic religioni obnoxius teneret, Aristinum nomine, Delphos misisse, qui deum suo nomine precarentur, ut eum quibus ob hunc ritum difficultatibus, teneretur absolueret: Pythiam illis respondisse, quæcunq; puerpera facere consueisset, ubi omnia ritè obijisset, tum diis immortalibus sacrificaret. Aristinū oraculo accepto, ac probè cognito, sese quasi modo in lucem æditū mulieribus lauandū, obligandū, lactandūq; præbuisse: sic deinde caeteros omnes Hysteropotmos appellatos facere instituisse. Sunt qui dicant morem hunc ante Aristinū fuisse, & antiquū morè esse. Mirari ergo non oportet, si Romani quoque eos, qui semel sepulti mortuorum numerū tenuissent, limè ingredi prohiberent, per quod egredientes rem diuinā faciunt, & sacrificio facto ingrediunt, sed desuper per impluuium descendere iubebant. Piacula planè omnia sub diuo obire consueuerunt.

6 **CVR** institutū est, ut mulieres cognatos ore osculentur? An, ut multi putant, quod his uini usus interdictus esset, & idcirco ne bibentes laterent, sed domesticorum congressu redarguerentur, osculandi consuetudo inducta est? An probabilior huius rei causa est quæ scriptis Aristoteles: Illud enim uulgarum, & quod iam pridem in multis locis factum fuisse dicitur, in Italia quoque mulieres Troianæ, ut uideat, facere ausæ sunt? Nam cum ad Italiae litus appulissent, & uiri ad unum omnes, relictis nauibus in terram descendissent, naues incenderunt, quod diuturni ac longi erroris eas pertæsum esset, & maris tæderet. Metu deinde uirorum pauidae, propinquos ac domesticos complexæ, osculando ac blandè appellando, ut cuique occurrissent, facinoris conscientia salutabant. Hoc pacto mitigatis animis, & inter se conciliatis, mansit postea consuetudo, ut hac inter se comitate uterentur. An magis hoc tributum est mulieribus, quod simul & honore & potestate augerent, si multos cognatos ac propinquos habere uiderentur? An quod cognatorum conubijs lege prohibitis, hoc comitatis genus ad osculum usque processit, & hoc solum cognationis signum, & comunicatio relicta est? Superioribus enim temporibus, quæ se aliqua necessitudine attigissent, uxores non ducebant, quæadmodum ne nunc quidem sorores, aut patris siue matris sorores.

Varro in Sicilia factum scribit.

A res. Sed non ita pridem factū est, ut consobrinæ uxores ducere permitteret. Vir quidam sanè pauper, caeterū bonus, & in primis popularibus acceptus, cum consobrinā cui dos ampla esset relicta, in matrimonium accepisset, locuples ex eo & copiosus factus est. Eius rei accusatus, iudicio multitudinis absolutus est. Plebiscitū deinde factum, ut in ducendis uxoribus ad consobrinas usque descendere liceret, superior autem necessitudo prohiberetur.

7 **QVID** est, quod uir ab uxore, uxor à uiro, dono aliquid accipere prohibet? An quod, ut Solon scripsit, morientium donationes ratae sunt, nisi quis, inquit, necessitate coactus, aut ab uxore persuasus accipiat? necessitatē enim quasi uim afferentem, uoluptatē uero quasi decipientē excepit. Sic uxorum donationes ac uirorum, suspitione non caruerunt. An quod utilissimū beneuolentiæ signū donatio sit? Dant enim & alieni, & qui non amant. Idcirco hoc dandi lenociniū ex matrimonio sustulerunt, ut non mercenariū, sed gratuitū & spontaneū sit hoc totum, amare & redamari. An quod accipiendo corruptæ alienos admittunt, grauisimum uisum est gratis suos diligere? An illud potius, quod uiri & uxoris rem communem esse oportet? Nam qui quod datum est accipit, is quod datum non est, id alienum esse censere didicit: quo fit, ut exiguum inuicem dando totum perdant.

8 **QVID** est, quod à genero ac socero ipsdem aliquid dono capere non licet? An idcirco à genero, ne forte per parentem munus ad uxorem redire uideatur; à socero autem, quod qui nihil dedisset, eum nihil accipere par esse uisum est?

9 **CVR** siue ex agro, siue peregrè domū redeat, qui uxores domi habet, aduentus sui nuncios præmittit? An quod hoc eius esse censent, qui se absente uxore nihil improbè facere sibi persuadeat, de repente uero & inopinatò subuenire insidiatoris ac obseruatoris: idcirco uxorum expectationi ac desiderio, bonis eas nuncijs afficiendo, quam citissime satisfieri student? An illud potius, quod scire nimitū auent, si saluas domi, ac sui desiderio affectas sint offensuri? An quod pluribus domi negocijs in administranda re familiari absentibus uiris uxores occupent, & cum domesticis plerumque discordent, ut his omnibus remotis, iucundè ac tranquillè ab uxoribus excipiant, de suo eas aduentu prius fieri certiores uolunt?

10 **CVR** deos salutantes caput operiunt, uiris autè dignitate præditis, & honore dignis, si etiam uelati occurrerint, caput aperiunt? Hoc enim illam quoque dubitationē uidetur augere. Nam si quæ de Aenea feruntur uera sunt, ut prætereunte Diomede caput operiens rem diuinā fecerit: rationē habet, nec repugnat, ut quemadmodū in occursum hostiū caput uelemus, sic amicis ac bonis uiris obuia facti capita detegamus. Nam quod ad deos pertinet id propriū non est, sed casu accidit, & ab illo seruatiū postea mansit. Quod si aliud uicendum est, uide ne illud solum quaerendum sit, quam obrem deos uenerantes capita uelentur. Alterum uero consentaneū est. Potentioribus enim occurrentes idcirco caput aperiunt, non ut eis aliquid addant, sed ut inuidiā potius detrahant, ne pares diis immortalibus honores poscere, neue eodem cultu delectari uideantur. Deos uero idcirco sic adorabant, ut aut operiendo capite seipos humiliores redderent, aut metu, ne quid ignominiosum ac triste inter precandum aliunde auribus accideret, idcirco uestem ad aures usque attollebant. Hoc autem eos uehementer uitasse, ex eo facile perspicitur potest, quod oraculum aduertes ara pulsari, & maximum strepitum fieri uolunt. Aut illud est quod Castor dicit, mores Romanos Pythagoricis comparans: Genium qui unicuique nostrum inest, deos qui extrā sunt rogare, & caput uelando supplicare, animi scilicet uelamentum ac reuelationem per corpus quodam ænigmate ostendentem.

11 **QVID** est, quod Saturno capite aperto immolant? An quod uelandi capitis ritum Aeneas tradidit, Saturni uero sacrificiū peruetustum est? An illud potius, quoniam diis caelestibus immolantes uelantur, Saturnum uero subterraneum & terrestrem deum esse arbitrantur? An quod ueritas oculi obscurari ue non potest, ueritatis autem parentem ac deum Romani Saturnum habent? Sed quid est, quod Saturnum ueritatis patrem ducunt? An quod, ut plerique philosophi censent, Saturnum tempus esse existimant, ueritas autem tempore inuenitur? An illud, quod fabulosa illa Saturni tempora, qui iustissimus omnium fuisse dicitur, ueritatem maximè coluisse uerisimile est?

12 **QVID** est, quod Honori aperto capite rem diuinam faciunt? An quia splendidum quiddam & illustre, & apertum ac latè patens gloria? Quam ob causam honestis ac bonis uiris caput aperiunt, eadem adduci uidentur, ut eiusdem cultus cognominem deum eodem more uenerentur.

13 **QVID** est, quod filij quidem tecto capite parentes efferunt, filiae uero nudo ac sparsis crinibus? An quod patres tanquam deos à maribus colunt conuenit, quos tamen eosdem filias

- C** luctu prosequi tanq̄ mortuos magis deceat: utriq̄ enim quod suū est lex tribuens, ex am bobus quod oportet & deceret efficit. An ea lugenti accōmo data sunt, quæ sunt inuilitata? Confueuerūt autē magis operto capite mulieres, at uiri cōtra aperto in publicū prodire. Apud Græcos enim si quid aduersi acciderit, ut mulieres tondere, sic uiri comas alere confueuerunt: quod uiri tondere, mulieres uerò promissiores habere crines moris est. An filios ob eam quam diximus causam uelari mos est? Nam ut Varro dicit, filij sic sepulchris parentū obuerfant, quasi deorū templis, pari cultu utrosq̄ uenerantes: quorū in bustis cumprimū in os aliquod inciderint, eum qui mortuus sit in deorum numerū relatum esse dicunt. Mulieribus autē ne aperto quidē capite omnino licebat. Est enim proditū memoria, Sp. Carbilū primū Romanorū omnīū sterilitatis causa uxorem repudiasse. Hunc secutus Sulpitius Gallus idcirco uxori nunciū remisit, quod eam in caput uestē inducere animaduertisset. Idem fecit P. Sempronius, quod eius uxor ludos funebres spectasset.
- 14** **C** V R Terminū, cui terminalia faciunt, deum putantes, nihil ei animatū sacrificant? An quod terminos Romulus agro statuit, quō progredi, ac uicinos mulctare licitum esset, at que omnē agrum propriū existimare, quō, ut Lacon dicit, hasta perueniāt? Numa uerò Pompilius uir ciuilis ac iustus, & in primis sapiens, agri terminos cum finitimis cōstituit, & ipsis finibus Terminum omnis causa nominans, quasi præsidem, & amicitia ac pacis custodem, ab omni cede ac sanguine eum incontaminatū cōseruari oportere existimauit.
- 15** **Q** V I D est, quod ancillis ædem Matutæ ingredi fas non est, unam uerò tantū mulieres introducunt, quam alapis cædunt? An quia hanc unam ita pulsari, signum est seruas aditu prohiberi? reliquas autē propter fabulas repellunt? Ino enim uirum rem cum serua habere suspicata, filium deperisse dicitur. Seruam uerò Græci ex Aetolia oriundam fuisse dicunt, nomine Antiphērā. Ex quo apud nos in Chæronea pro æde Matutæ ædituus lorū tenens pronunciat: Non seruam ingredi, non seruum, non Aetolum, non Aetolam.
- 16** **C** V R apud hanc ipsam deam suis quidem filijs bona non optant, cum nepotibus ex fratribus ac fororibus id tribuant? An quod Ino miti quodam & humano ingenio esse, & fororis filio mammam præbuisse, in filijs uerò infelix extitisse uidetur? An aliter potius, quod moralis & pulchra in primis consuetudo, & multum inter necessarios beneuolentia comparans existimata est?
- 17** **Q** V I D causa est, quod pleriq̄ copiosi & locupletes, substantiæ suæ decimam Herculi offerebant? An quod ille quoq̄ in Palatino boum, quas Geryoni abstulit, decimam immolauit? An quod Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberauit? An hæc historiam nec omnino ueram, nec uerisimilem habent, Herculi uerò tanq̄ edaci & splendido, prolixè atq̄ opiparè parabant, & sacrificium faciebant? An illud potius, quasi odiosas ciuibus & molestas nimias diuitias comminuentes, & ut bonæ corporis habitudinī ad summum prouectæ aliquid detrahentes, eo pacto maximè coli Herculem existimabant? quem idcirco luxuriam coercere & cōprimere delectaret, quod ipse paucis cōtensus tenuiter continenterq̄ uixisset?
- 18** **Q** V I D est, quod Romani Ianuariū principium anni faciunt? Antiquis enim temporibus Martius primus omnium numerabatur, quod cum multis signis perspicere potest, tum eo maximè, quod quintū à Martio & sextum, & reliquos deinceps usq̄ ad extremū à Martio numerant. Decembrem enim nouissimū appellant, à Martio scilicet recensentes. Ex quo nonnulli opinati sunt, ueteres Romanos nō duodecim, sed decem mensibus annum complexisse, & ob eam rem quibusdā mensibus plures quàm triginta dies addidisse. Sunt qui monumentis mandarint, Decembrem à Martio decimum computari: hunc uerò undecimum subsequi Ianuariū, duodecimum deinde Februariū esse, in quo & purgationibus utuntur, & mortuis parentant anno finiente. Hunc postea ordinem cōmutatum esse constat, & Ianuariū primum omnium numerari cœptum, quod primo huius mensis die, quem Calendas Ianuarias appellant, primi Consules exactis regibus creati sunt. Verisimilius illud quod quidam dicunt, Martium à Romulo primum omnium fuisse numeratum, quod homo acer ac bellicosus, atque adeo bellandi amore insanus, Marte satum se existimans, parentis sui cognomen cæteris mensibus præponendum esse censuit. Numa Pompilius deinde, uir pacatus, & pacis atq̄ ocij studiosus, cum ciuium animos à bello ad agriculturam traducere contendisset, Ianuario inter menses principatum dedit, & Ianum quasi ciuilem & agriculturæ magis quàm rei bellicæ studiosum, ad summos honores cultumq̄ prouexit. Sed uide ne Numa Pompilius magis consentaneum naturæ, quantum ad nos attinet, principium anni sumpserit. Omnino eorum quæ in circulo circunferuntur,

- A** tur, nihil est quod natura aut extremū sit aut primū, sed lege factū est, ut aliud alij statuunt anni principium, optimè uerò qui post hybernū tropicum annum inchoant, cum sol fidem ulterius progrediendi faciens, rursus ad nos se recipit: fit enim naturale quodammodo huiusmodi principij, quo & lucis tempus nobis augetur, tenebrarum uerò & nocis diminuitur, princeps deniq̄ & totius substantiæ fluxæ autor propius accedit.
- 19** **Q** V I D est, quod Floræ, quam Bonam deam nominant, omni florum genere templum exornantes mulieres, domum myrtos nō importent, præsertim cum ambitiosius cunctis germinum ac florum uarietibus uti soleant? An illud est quod à fabulatoribus dicitur, Floram Flauij diuinatōris uxore fuisse, quæ cum uino clanculum uberius uteretur, deprehensam myrteis uirgis ac flagris à uiro cæsam fuisse, dicitur inde factū esse ut myrtus in eius ædem nō inferatur? Vinū autē cum mulieres ei libant, lac appellant. An quod à multis, tum uerò rebus Veneris, castæ ac puræ sacrum illud obeunt? Non solū enim uiros excludunt, sed cum solenne sacrificium faciūt, quicquid masculum est domo exigunt. Myrtum igitur quasi Veneri dicatā, religiosam habent. Nam quam nunc Murciam Venerem nominant, antiquitus, ut uidetur, Myrteam appellare consueuerunt.
- 20** **Q** V I D est, quod Latini picum uenerantur, & eo uehementer abstinent? An quod Picum uxoris ueneficio mutatum ferunt, autem deinde factum oracula ædere, & interrogantibus respondere solitum? An hoc cum incredibile, tum monstri plenum existimandū, & altera fabula multo est uerisimilior? Romulo ac Remo cum regis iussu expositi essent, nō modo lupam mammas infantibus præbuisse, sed picum quoq̄ ad infantes uentitasse, atque eos aluisse? Nam nunc quoq̄ locis nemorosis ac syluestribus, in quibus crebro picus appareat, lupū uersari animaduersum est, uelut Nigidius tradit. An illud magis, ut aliam alij deo auem, sic picum Marti sacrum putauerunt? Est enim natura fidens & elatus atque audax: rostrum quidem adeo firmum habet, ut robora subuertat, cum truncum sæpe pulsando ad medullam usq̄ peruenerit.
- 21** **C** V R Ianum bisfrontem esse autumant? sic enim eum & fingunt & pingunt. An quod græcus Perrhæbus fuit: sic enim monumentis proditum est. Is postea cum in Italiam traiecit, & apud barbaros confedisset, linguam simul cum uictu commutauit. An illud potius, quod Italos agrestes ac barbaros ad humanitatem uitæ cultumq̄ traductos, & agros colere, & rempublicam administrare instituit?
- 22** **Q** V I D causa est, quod in æde Libitinæ quæ ad sepulturam pertinent uendere consueuerunt, Libitinam nihil aliud nisi Venerem esse existimantes? An hoc unum ex Numæ Pompilij cōmentis fuisse putandum est, ut discant homines talia non aspernari, nec tanq̄ rem pollutam aut sceleratam fugere? An ea re homines fragilitatis & imbecillitatis humanæ admoneri putant, quod una & eadem dea principium ac finem uitæ in potestate habeat, quippe quæ ingredientibus uitam uel decedentibus præsideat? Delphis enim Epitymbiæ Veneris exigua sanè statua posita ostenditur, ad quam manes ad parentationes & libationes & elicare & euocare consueuerunt.
- 23** **C** V R tria mensis principia, & dies quasi quosdam legibus præstitutos habent, qui dierum idem interuallum in medio capiūt? An illud uerum est quod Iuba in historia scribit, magistratus Calendas populū uocare, & in quartum diem Nonas indicere solitos esse? Idus enim diem religiosum putabant. An illud magis, quod lunæ uarietibus tempora describentes, tres omnino singulis mensibus lunæ mutationes maximas fieri animaduerebant? Primā, cum soli congressa penitus occultatur. Deinde, cum solis radios ac lumen elapsa, ab occasu incipit apparere. Postremo, cum plenilunium efficit. Nominant autē lunæ occultationem, cum scilicet nō apparet, Calendas. Quicquid occultè fit, clam fieri & celari latine dicitur. Primā uerò Nonas appellant iustissimo quidem nomine, cum sit noua luna. Nam & ipsi nouum, uelut nos neon uocant. Idus autem propter speciem, & undique collucentis lunæ pulchritudinem, cognomen illud speciei attribuentes. Sed certissimum dierum numerum exequi non oportet, neque ex eo quod parum abest calumniari, quando quidem uel hoc tempore, quo ad summum astrologiæ peruentū est, inæqualitas tamen motuum, mathematicorum peritiam uincit, & eorum numeros ac supputationes sæpius fallit ac fugit.
- 24** **Q** V I D est, quod postridie Calendas, Nonas, Idus, nec quoquā exire, nec peregrè proficisci consueuerūt? An quod, ut plurimi censent, & Liuius autor est, post Idus Quintiles, quas nūc Iulias uocāt, Tribuni militū eductis copijs ad Alliā fluuiū à Gallis superati sunt, qui urbē funditus deleuerūt: quæ diem quū postea religiosum habuissent, & procedente

- C tempore, ut fit, mos inoleuisset, eadem superstitio tantū ualuit, ut dies postridie Calendas ac Nonas similiter religiosi haberent: An hoc multis modis absurdum est? Alio enim die apud Alliam male pugnatū est, quem Alliensem a fluuio nominantes, infaustos habent Romani. Cumq; multi religiosi sint dies, haudquaquā singulis membris homonymos obseruant: uerū unumquēq; diem, in quo tunc calamitas accidit, ei qui postridie Nonas & Calendas sequitur adlittere, ut omnem pari superstitutione inuoluāt, nullam uerō similitudinem habere. Vide igitur ne quemadmodū primū mensem dijs cœlestibus cōsecrauerunt, secundum uerō inferis, in quo & purgationibus quibusdam utuntur, & mortuis parentant, sic & dies alios quidē quasi autores ac principes, ut dictum est, tres scilicet festos & sacros posuerint: eos autē qui deinceps sequunt dijs manibus attributos, religiosos & infaustos habendos existimauerint. Græci em̄ Calendis deos uenerantes, eum qui sequitur, semideis ac dæmonibus attribuerunt. Secundus quoq; crater semideis & heroidibus libari solet. Omnino numerus quidā tempus est. Numeri autē principii diuinū est. Principium est enim unitas, quam secutus binarius unitati aduersatur, & parium primus est numerus. Par uerō indigens quidem imperfectū & indefinitū, quemadmodū rursus impar, terminatus est, & terminat ac perfectus est. Quo fit, ut Nonas quinto post Calendas die subijciant, Idus autem Nonis nono post die demum numerēt. Terminant enim principia impares numeri: qui uerō principia excipiunt pares deinceps numeri, nec uim habent ullam nec ordinem. Quo fit, ut his nihil agere instituant, nusquam exeant, aut peregrē proficiscantur. Quo loco illud Themistoclis repetere alienum non fuerit, diem qui postridie diei festi fuisset, cum die festo litigasse: illū enim multū negocij ac laboris habuisse, se autē effecisse ut quietē & ociose rebus partis perfruerent homines. Tum dies festus: Næ tu qui dem uerum dicis: nisi enim ego essem, tu non fuisses. Hoc Themistocles aduersus eos qui post eum ab Atheniēsis imperatores facti fuerant, dixisse fertur, futurū fuisse ut eorum nemo cognoscere, nisi ciuitatē ipse conseruasset. Quoniā igitur omnis studiosa peregrinatio atq; actio, apparatus & administrationis indiget: ueteres autem Romani diebus festis nihil omnino negocij agebant, aut prorsus curabant, sed rebus diuinis penitus dediti erant, idq; sic agebant, ut nunc quoq; sacerdotes rem diuinam facturū proponere & edicere consueuerunt, merito igitur statim non exhibant post festos des, neq; quicquā aggrediebantur: imparati enim erant: uerū illa die domi res suas curantes, ac se instruentes manebant. An sicut etiam nunc factis uotis deo, uenerari, in templis sedere, ac permanere consueuerunt, sic non continuo dies operosos diebus sacris & feriatīs subijciendos putauerunt, & aliquid interualli intercedere uolebant, præsertim cum præter opinionē ac uoluntatem molesta ac grauiā persape in uita accidere soleant.
- 25 QUID est, quod in luctu mulieres albis uestibus induuntur? An ut magos aiunt aduersum orcum ac tenebras instructos claritati ac luci seipfos comparantes, hoc facere putandum est? An quemadmodū mortui corpus albis uestibus induant, & propinquos idem facere uolunt? Corpus autē idcirco sic ornant, quando animū nō possunt, quē purū ac splendidum deducere uolunt, quasi iam emeritum, & magno ac uario certamine liberatum? An tenuitas his in rebus ac simplicitas maximē decet, infectæ autē uestes tum superfluitatem præ se ferunt, tum elegantiam ac sumptum? Non enim minus aduersus nigrum quā purpureum colorem illa dici possunt: Dolosæ uestes, dolosi uerō etiam colores. Quod autem sua sponte, non arte nigrum est, natura tinctum est, & opaco admixto temperatū est. Solum igitur album, syncerum ac purum, ac minimē inquinatū est: quare mortuis aptissimum. Defunctus enim simplex quiddā factum est, purum & omni cōmixtione uacū, nihil planē aliud nisi quodam quasi tinctorio ueneno, sic corpore liberatus, Argis uerō in luctu uestes albas induunt, ut Socrates dicit, aqua ablutas.
- 26 QUID est, quod omnes muros sanctos putant, portas non item? An illud est quod a Varrone scriptum est: Murum quidē sanctum haberi oportere, ut pro tuendis mœnibus studiosè propugnent ac mortem oppetant? Sic enim uidetur & Romulus fratrem interfecisse, quod locum sanctum, & quem transgredi nefas esset, transire non dubitasset, & prophanum reddidisset. Portæ uero consecrari idcirco non possunt, quod cum alia multa ad usum necessaria exportare atque importare, tum uerō mortuos per eas efferre consueuerunt: & quod qui ab initio urbes condunt, quantumcunq; loci ædificaturi sunt aratro attingunt, cui marem bouem ac foeminam subiugant. In murorum uerō descriptione cum portarum spatia metiuntur, uomerem detrahunt, ac sic aratrum transferunt, quasi quicquid exaratum sit, sacrum & inuolatum futurum esse uideatur.

QVID

- A QUID est, quod pueros si Herculem iurant, id sub tecto facere prohibent, & sub diuina progredi iubent? An ea causa est quā multi afferunt, Herculem nō umbra atq; ocio, sed labore ac periculis delectatū: nō domi, sed foris, ac sub diuo uitam egisse? An illud magis, quod is deus nō indigena, sed externus & aduena est habitus? Nam nec Dionysius iurant sub tecto, externū & ipsum deū, si quidem est Dionysius. An hæc quidem dicunt, & ioco apud pueros adhibent, aliās autē cohibitio est, ne pueri sic temerē infuscāt deierare? Sic enim Phauorinus aiebat: Hoc enim quasi de industria morā efficit, & deliberandi dat spaciū. Phauorinū uerō rectē putasse, nec cōmune, sed propriū huius dei hoc quod sit existimasse, ex his quæ de Hercule feruntur facile conijci potest. Ferunt enim hunc in primis religiosum fuisse, & ad iurandum uerecundissimū, quippe qui semel in omni uita iura uerit, idq; soli Phyleo Augei filio: quocirca Pythiam hoc iurandi genus Lacedæmonijs proposuisse, satius ac melius illis fore si absq; iureiurando affirmassent.
- 28 QUID est, quod nouam nuptam ipsum limen transcendere nō permittunt, sed deductores ipsam transportant? An quod qui primas mulieres rapuerunt, sic eas domibus intulerunt, non ipsæ ingressæ sunt? An eō inuita ingredi uideri uolunt, ubi uirginitatē sunt amissuræ? An quod potius signum est, ipsam non sua sponte domū exituram, nec relicturam esse, nisi coacta fuerit, quemadmodū ui coacta ingressa esset? Nam apud nos quoque in Boeotia curus axem pro foribus cōburunt, significantes sponsam intus manere oportere, tanquam eo sublato quod eam asportaturum fuerat.
- 29 QUID causa est, quod sponsam introducentes iubent dicere, Vbi tu Caius, ego Caius? An ita cum uiro quasi depaciscitur, ut omnia cōmunia sint, & pariter imperent, nec aliud his uerbis ostenditur, nisi ubi tu dominus ac domus compos, sic ego domus domina atq; heras? His autem uerbis aliās utuntur cōmunibus, quemadmodū legulei C. Seium, & Lucium Titium usurpare solent, & philosophi Dionē, Theonem. An magis propter Caiam Ceciliam, honestam sanē mulierem ac bonam, unī ex Tarquinij liberis collocatam, cuius in sancti templo statua ex ære posita est: Inerant iam pridem & sandalia & colus, curæ domesticae & industriae suæ certa monumenta.
- 30 QUID est, quod in nuptijs Talasij nomen crebro iactat? An propter Ianificiū, qd nos B Talarū & Talasum, quasi illū uocat Romani, & sponsam introducentes pellē substernūt, ipsa uerō colum secū infert & sursum, uiri autē ianuā lana coronat ac cingit? An illud uerū est quod historici tradiderūt: adolescentē quendam in rebus bellicis strenuū, & in primis præclarū, & alio qui uirū optimū, Talasij nomine, Romæ fuisse: sed postea cum Romani Sabinorū filias, quæ ad ludos uenerant, de cōposito rapuissent, uirgo egregia specie, Talasio ferebatur a popularibus quibusdam & Talasii clientibus, clamitantibus quō tutius eam auferrent, nec quisquā accederet qui eam abstraheret uolaretq; puellam Talasio ferri? Reliqua igitur multitudo Talasii honoris causa bonis omnibus ac uotis puellam profecuta, ad Talasij dederunt. Ex illo, quoniā nuptiæ felices fuissent, solenne permansit, ut quemadmodū Græci Hymenæū, ita Latini Talasij omnis causa in nuptijs nominarent.
- 31 QUID est, quod Maio mense circa pleniluniū de ponte sublicio simulachra in Tyberim iacentes, Argeos quæ deijciuntur appellant? An quod antiquis temporibus barbari ea loca incolentes, Græcos quos ceperant eo pacto interficerēt, Herculem uerō postea admirati, ab hospitem & externorum cæde abstinerunt, docti ab eodem, ut ueterē morem ac superstitionem imitantes, effigies in flumen abijcerent? Nam ueteres, Græcos omnes Argiuos æqualiter appellabant. Nisi propter uiciniam Argiuos Arcadum hostes Euander existimans, qui patriam fugiens ibi consedit, odium & inimicitias retinuit.
- 32 CVR ueteri more nemo foris cœnitabat præter liberos qui ætate puerili essent? An Lycurgus ut modestē, non intemperanter & belluarum more, hoc pacto quoq; pueros instituit ad phiditia deducens, sed uerecundē ac prudenter uoluptates attingerent, cum maiores natu spectatores ac magistros haberent? Ne hoc quoque minoris faciendum, quod in liberorum conspectu uerecundiores multo parentes se exhibent & modestiores. Nam quemadmodum præclare a Platone scriptum est, Vbi senes impudentes sint, adolescentibus quoque turpissimos esse necesse est.
- 33 QUID est, quod cum ceteri Romani Februario mortuis inferias mittere & parentare cōsueuissent, Decius Brutus, ut Cicero scribit, id Decembri faciebat? hic enim fuit qui primus Lusitaniam inuasit, quippe Lethen flumen primus traiecit. An quemadmodū uespere & mense exacto multi parentare consueuerunt, sic in fine anni mense nouissimo mortuos honore & inferijs prosequatur? Est autem omnium mensium December extremus.

N

- C** An quod dijs inferis honor redderetur? quod tum fieri tempestiue uidetur, cum fructus omnes maturitate sunt consecuti. An quod cum sementem instituentes terram subigunt, inferorum meminisse maxime oportet? An aliud potius, quod is mensis Saturno a Romanis consecratus est, quem inferorum deorum numero habeant? An quod Saturnalibus, quem diem Romani maxime colunt, quo uoluptati ac genio plurimum uacant, harum rerum nonnullas mortuis primitias imperiendas putauerunt? An solum hoc mense Brutum parentare solitum omnino falsum est? nam Larentiae mense Decembri ad eius sepulchrum libantes inferias faciunt.
- 34** Quid est, quod Larentiam uulgatissimum scortum tantopere uenerantur? Alia est enim Acca Larentia, quam Romuli nutricem esse ferunt: huius enim diem festum mense Aprilii agunt Romani, hanc autem Fabullam cognomēto appellatam dicunt. Nobilitata est hanc ob causam. Aedituus quidam Hercules, ocio ut uidetur abundans, ludo ac tesseriis diem contere solebat: sed cum forte ita accidisset, ut quibus cum ludere consueuerat, eorum a defeceret nemo, ociosus ac tristis deum ut secum luderet prouocauit, ea lege, ut si uicisset, aliquid boni a deo nancisceretur: sin autem uictus fuisset, ipse deo cenam praeberet, in super speciosam adolescentulam, qua cum consuetudine Hercules haberet, deo compararet. Propositis tesseriis cum & suam & dei uicem iecisset, superatus est. Ex prouocatione igitur operam deo mensam parauit, & Larentiam publicum tum temporis scortum adhibuit, & in templo discubere iussam clausis foribus reliquit. Ferunt autem noctu cum muliere congressum non humanitus: ubi illuxisset mulierem in forum progredi iussisse, & cuiuscumque primo occurrisset huic animam adhibere, & amicum sibi adiungere. Larentiam statim surrexisse, homini locupleti occurrisse, natu iam grati ac celi, cui Taurutius nomen fuit: qui mulieri matrimonio coniunctus, & uiuus rei familiaris potestatem ei fecit, & moriens testamento haeredem reliquit. Ipsam uero postea uita sancta, ciuitati opes illas reliquit, & post de hos honores habere.
- 35** Quid est, quod portam unam Fenestram appellant, apud quam Fortunae thalamus qui dicitur positus est? An quia Seruius rex secundissima fortuna usus, cum fortuna rem habuisset creditus est, cum per fenestram ad ipsum penetraret? An hoc fabulosum, illud autem uerum? Tarquinio Prisco Romae regnante cum a pastoribus occisus esset, Tanaquil eius uxor, mulier sane prudens & fortis, per fenestram populum allocuta, multitudinē persuasisse dicitur, ut Seruum regem declararent, ex eo factum est, ut locus ille ita appellaretur.
- 36** Cuius ex omnibus quae dijs immortalibus offeruntur, sola spolia negliguntur, & nec ipsa adorant, nec uetustate consumpta refarciunt aut reficiunt? An idcirco hoc faciunt, ut cum primis illis gloriam antiquatam esse ac deletam putent, nouum aliquid ac recens uirtutis monumentum consequi ac parare studeant? An istud uerius, quod cum inimicitiae aduersus hostes signa tempore obscurentur, ipsos ea renouare inuidiosum & acerbum esse censent? Non enim qui primi apud Graecos aeneum aut lapideum trophaeum statuerunt, magnopere probati sunt.
- 37** Quid causae est, quod Quintius Merellus Pontifex maximus factus, alioqui prudens ac ciuilis, post Sextilem mensē, qui nunc Augustus dicitur, uetuit auspicari? An quod quemadmodum die incipiente aut crescente, sic mensis initio ac incremento haec agimus, reliquos autem tanquam ociosos, & omni actione uacuos seruamus: sic post octauum, reliquum anni tempus quasi uesperam quandam etiam inclinantis & senescentis anni crepusculum putauerunt? An quod adultis & perfectis auius auspicandum? Sunt autem huiusmodi ante aestas aduenerit: autumno enim aues aut imbecilles sunt & morbidae, aut pulli & imperfectae. Aliae uero propter anni tempus alio deuolant.
- 38** Cuius ijs qui sacramento non tenentur, licet in castris uersentur, tamen hostes prelio laessere, nec ferire fas erat? Quod Cato senior in quadam epistola ostendit ad filium scribens. Monet enim, si missus factus sit, & militiae tempus compleuerit, ad urbem ut redeat: aut si remanere in exercitu uelit, ab imperatore impetret, ut sibi aduersus hostem pugnare, & eum interficere liceat. An ideo est institutum, quod nisi necessitate coactum, hominem occidere non liceat, quod qui nec legitime nec iustus faciat, homicida habendus sit? Idcirco Chrysantam laudauit Cyrus, quod hostem interfecturus cum iam gladium sustulisset, & interim receptui cani audisset, hostem omisit, & quasi prohibitus, ictu abstinuit. An qui cum hoste congressus pugnam conseruit, si formidine captus trepidauerit, mulcendus est: non enim hostem feriendo ac lauciando tantum profuit, quantum fugiendo aut se recipiendo nocuit. Quicumque igitur missus factus, militiae sacramento amplius non teneat: qui uero ut ea sibi agere liceat quae militantium sunt petiit, iterum se & legi & imperatori obnoxium facit.

CVR

- A** Cuius Iouis sacerdoti sub dio ungi fas non est? An quia nec liberos parentibus nudari, nec soceros cum generis lauare, nec honestum nec fas esse existimabant: pater autem est Iupiter, & sub dio in conspectu esse quodammodo Iouis putandum est? An sicut in templo & sacro corpus aperire nefas est, sic aërem aperit, & qui caelo subiectus est, deorum ac demonum plenum uerebantur? quo fit cum necessitati seruiendum est, multa sub teo occulte, deorum conspectum ueriti, homines faciunt. Sed alia soli tantum sacerdoti, alia omnibus per sacerdotem lex iussit. Quapropter apud nos quoque coronam gestare, comam prolixiorē ferre, armatum ingredi, Phoenicium agros non inuadere, priuata sunt eius qui magistratum gerit munere & officio: uiam autem ante aequinoctium autumnale non degustare, sicut nec ante uernum aequinoctium uitem incidere, per magistratum communiter omnibus edicuntur: nam utriusque rei tempus illud est. Eodem pacto apud Romanos quoque sacerdotis proprium est, ut nec equo utatur, nec plus quam tribus noctibus ab urbe absit, nec pileum deponere, ex quo Flamen dicitur: quae & alia permulta sunt quae per sacerdotem omnibus indicuntur, ut est illud, sub dio non ungi: nam nisi prius lauissent Romani, sicce ungi moris non erat. Nec aliud quicquam Graecis seruitute ac mollitiem attulisse putant Romani, quam gymnasia & palaestram, quibus relaxescant adolescentium animi, & penitus efflorescant. Hinc puerorum amores gigni, hinc somno & deambulationibus iuuenum corpora corrumpi, hinc saltationibus & motu composito, & certo ac delicato cibi genere debilitari. Quibus de causis ab armis se delapsos esse non intellexerunt, contentique pro strenuis ac fortibus militibus, se bonos palaestritas & athletas bonos dici & haberi, ad summam inertiam mollitiemque defluxerunt. Haec igitur effingere operosum est his qui se sub dio ungendos exuunt. Qui uero domi unguuntur, seipsosque curant, nihil delinquant.
- 40** Quid est, quod ueteris numi altera pars Ianum bifrontem impressum habuit, altera pro ram nauis aut puppim? An ut multi putant, honoris causa Saturni, qui nauis in Italiam traiecit? An hoc uulgare est, ac de multis dici potest? nam & Ianus, & Euander, & Aeneas nauibus in Italiam profecti sunt: sed illud potius quispiam consiciat, alia esse in ciuitatibus quae pulchra, alia quae necessaria, maximum uero atque omnium pulcherrimum iudicari bonitatem legum, longē uero ex omnibus necessariam esse copiam & ubertatem. Quoniam uero Ianus feros homines ad mansuetudinem traducens optimis legibus informauit, necessariam uero rerum affluentiam fluuius nauigabilis suppeditat, & partim ex agro ac uicinis locis, partim & longinquis, a mari deuehens, nihil quod ad usum pertineat desiderari patitur, ideo numus ita signatus est, & ut legis nauis duplicem frontem propter uitae commutationem, ut dictum est, & imaginem fluuii propter nauim praeseferat. Altero quoque usi sunt numo, ouem bouemque ac suem insignitum habente: quod quidem numi genus erat insignis, & in primis documentum, ueteres gregibus & armis abundasse, quippe quorum omnis substantia in illis esset collocata: quo fit ut multi apud ueteres Syellij, Bubulci, Porcij appellati sint, ut Fenestella autor est.
- 41** Quam causam esse dicemus, quam obrem Saturni aedem pecuniae publicae sacrarium esse uoluerunt? nam ararium est, & tabulas publicas in eo seruant, & ex eo Tabularium dicunt. An quod fama obtinuit, Saturni tempore nec auaritia, nec improbitatem usquam in hominibus fuisse, sed iustitiam & fidem? An quod fructuum inuentor & agricolationis autor is deus fuisse memoratur? falx enim id significat. Nec illud quod scripsit Antimachus Heliolum secutus credendum est: Obliqua uero falce patris Caelij pudenda Saturnus secans contrasteterat. Fructuum uero copia ac uenditio pecuniam gignit, quocirca felicitatis custodem & causam huc habent deum. Testimonio sunt nundinae, quae cum nihil aliud sint nisi conuentus ex agro in urbem nono quoque die conuenientium, Saturno consecratae sunt: emendi enim ac uendendi copia fructuum principium attulit. An haec iam uetustate obso-luerunt, primus autem omnium Valerius Publicola exactis regibus aedem Saturni ararium declarauit, loci opportunitate deductus, quem & conspicuum, & ab insidijs tutum, & in primis munitum animaduertit?
- 42** Quid est, quod legati undecumque Romam uenerint, aedem Saturni primo adeunt, dein de a praefectis ararij ubi nomina aediderunt rescribunt? An quod Saturnus ipse externus, externis hominibus delectatur? An hoc historia refellit? Antiquitas enim, ut uideat, quae stiores legatis munera mittebant, quae Lautia dicebant, & aegrotos curabant: qui si morbo interissent, sumptu publico sepeliendos curabant. Nunc autem propter multitudinem legatorum sumptus sublatus est: manet autem ut praefectos ararij adeant, quibus nomina sua aedant, ac scribi faciant.
- 43** Cuius Flamini Diali iurare non licet? An quod tormenti genus quoddam est hominis

N 2

- c libero iusiurandū: Flamini autē corpus & animum intactum inuolatumq; esse oportet: An quod parua in re ei fidem nō habere absurdum est, cui diuina ac summa credita sunt: An quod omne iusiurandum in periurij terminat imprecationem, execratio uerō omnis tristis & abominanda, unde ne alijs quidem imprecari Flamines solent: Laudata est igitur Athenis sacerdos illa quæ populi iussu adduci non potuit, ut Alcibiadem execraretur: dixit enim, precandi se causa, non imprecandi, sacerdotio præditā fuisse. An cōmune omnium periurij periculum est, si homo impius ac periurus uota pro ciuitate suscipiat?
- 44 QUID est, quod Veneribus, qui est dies Veneri festus, multum uini ex templo Veneris profundunt? An illud est quod multi dicūt, Mezentij Hetruscorum ducem ad Aeneam misisse, qui cum eo fœdus faceret, ut quotannis certum uini numerū ab eo acciperet: Quod postea cum Aeneas poscenti negasset, pollicitū Tyrrenis ferūt, si prælio uicisset uinum daturū. Re cognita Aeneam dijs immortalibus uinum cōsecrasse, post uictoriā deinde collectū templo Veneris effudisse. An hoc quoq; signum est, diem festum sobriè agi oportere, quod dij longè magis uini effusione, quàm ingurgitatione gaudeant?
- 45 QUID est, quod ædem Hortæ maiores perpetuò aperta esse uoluerūt? An quædamodū Antistius Labeo ait, cum sit hortari incitare, deam quodammodo ad res pulchras adhortari atq; incitare, quæq; Hortæ dicere, quasi aliquid semper operantē ac nunq; cessantē, nunquam clausam esse oportere putauerunt? An potius, ut nunc eam nominant Horam producta priore syllaba, circumspectam quandam & prouidam deam, quam cum res hominum curare & conseruare, existimauerunt, secordem aut negligentem minime putauerunt? An quemadmodum & alia, sic & hoc nomen græcum est, & deam significat quæ rebus humanis præsideat: Vnde tanquam insomnis ac periurgilis perpetuò parebat eius templum. Et tamen si Labeo Horam *ἡ τῆς παρορμῆς*, hoc est, ab incitando rectè dici putat, uide ne orator, suafor quidam atq; adhortator in consilijs atque concione, sic appellatus fuisse dicendus sit, non ut nonnulli, à precationibus ac uotis.
- 46 CVR ædem Vulcani Romulus extra urbem posuit? Vtrum propter Vulcani suspicionem, ut in fabulis est, aduersus Martem de Venere, Martis filius habitus deum eadem cōmo, & eadem urbe uti prohibuit? An hoc stultius? Aedificauit autem ab initio curiam & cōsulum secretū sibi cum Tatius simul regnante, quod cum senioribus ac patribus cōuenientes, sine ulla molestia & interpellatione de summis rebus per ocium cōsultaret. An illud potius, cum ad incendia superiori tempore urbs exposita esset, Vulcanum quidem cōsulum, sed tamen urbe excludendum existimauit?
- 47 QUID est, quod Consulibus equos & asinos coronis exornant, & ociani sinunt? An quod Neptuno equestri diem festum agunt, asinus autem propter equum pari fruitur licentia? An illud potius, quod instituta nauigatione, quum multa nauibus ueherentur, ocium quoddam ac remissio iumentis data est?
- 48 CVR candidatos moris erat in ueste hoc facere sine toga? sic enim scribit Cato. An forte ne ciues largiendo corruptant, argentum sinu ferentes? An illud magis, quod imperio dignos non genere, non diuitijs, non gloria, sed uulneribus ac cicatricibus iudicabāt: quæ quidem ut ab his quos ambiendo prehensabant conspicerentur, sine toga ad petendum descendebant. An quemadmodum in excipiendo, rogando, se omnibus submittendo, sic corpus nudando, ac seipfos abijciendo populum captabant?
- 49 QUID est, quod Flamen Dialis mortua uxore sacerdotio se abdicat? sic apud Teium scriptū est. An quod qui uxorem ducens postquam ipsam amisit, eo qui nunq; duxit multo est infelicio? Eius enim qui uxorem duxit domus integra est: eius autem qui uxore in matrimonium acceptam amisit, non solum imperfecta domus est, sed imminuta prorsus ac manca. An eodem tempore uxor unā cum uiro consecratur, quemadmodū multa sunt in sacris, quæ absente uxore agi nequeunt? Priore autem amissa, alterā statim superducere tum difficile est, tum uerò iniquū atq; impiū. Quare nec uxorem repudiare antea licebat, nec nunc quidē, ut uidet, licet, quanq; nostris temporibus permisit Domitianus: sacerdotēs autē diuortio affuerūt, multa sanè horrenda, atrocía, tristia peragentes. Sed hoc minus mirū uidebit, si quis hoc quoq; ex historia adiunxerit, altero ex Cæsaribus mortuo, alterū à magistratu se abdicare oportebat. Mortuo em̄ Lúio Druso, collega eius Scaurus Aemilius magistratu se abdicare minime uolebat, donec Tribunorū iussu in carcerē ductus esset.
- 50 CVR laribus quos propriè præsidēs uocāt, canis asistit, ipsi autē canū pellibus uestiunt? An quod præsidēs sunt qui præfunt: hos autem domus custodes esse oportet, & alienis formidolosos, sicut canes uidemus, mites uerò ac lenes mansuetosq; domesticis? An illud uerius

- A uerius est, quod à quibusdā Romanis dicitur, & Chrysippus opinat, dæmonia quædam mala circumire, quibus dij quasi carnificibus & scelerum ultoribus aduersus iniustos & impios utuntur: Sic lares furiales quidam sunt, & pœnarum exactores, uitæ & operationum speculatores. Idcirco enim fit ut caninis pellibus induantur. Quibus & canis ideo asidet, quod ad inuestiganda scelera, & ulciscendo improbos, sagaces sint.
- 52 CVR Genetæ soli rem diuinam cane faciunt, & optant neminem domi nascentium bonum euadere? An quod dea est Geneta, quæ corruptibiliū rerum generationes ac fœtus procuret? Fluxum enim quendam nomen ipsum significat & generationē, aut fluentem generationem. Vt igitur Proserpina Græci, sic Romani Genetæ pro ijs qui domi nascuntur canem immolant. So crates autem dicit canem apud Argiuos Elionia propter partus facilitatem immolari: uotum uerò quod in precatione adhibetur, non pro hominibus institutum est qui domi nascuntur, ut eorum bonus euadat nemo: asperos enim & formidolosos canes esse oportet. An illud potius, quod innocui, & aliqua reuerentia diuina præditi mortui dicuntur, prece inuunt petere se ut nemo domesticus moriatur? Neq; hoc admirari oportet. Aristoteles enim in fœdere quod cum Lacedæmonijs Arcades percussisse feruntur, scriptum fuisse dicit, ne quis bonum faceret auxiliij causa quicumq; Tegeatarū Lacedæmonijs studeret, quod est, ne quis quem occideret.
- 53 CVR Capitolijs spectacula ædentes, nostris quoq; temporibus pronunciat, Sardos uenales: & quidam senex per irrisionem producit puerili cinctus monili, quam uocāt bullam? An quod uenales Hetruscorum populi, diu cum Romulo bellum gesserūt, & hanc ultimam urbem expugnauit Romulus, & multos captiuos unā cum rege pronunciauit, leuitatem eius ac stultitiam cauillatus? Et quoniam Lydi quidem ab initio fuerunt Hetrusci, Lydorū uerò Sardis caput fuit, idcirco Tuscos hoc modo pronunciauerūt, & in hanc diem ridiculi causa hunc morem pro loco habent.
- 54 QUID est, quod locum ubi carnes uendunt, macellum uocant? An *ἀπὸ τῆς μαγειρίας* corrupto nomine, ut alia multa, sic & hoc usus obtinuit? Apud Latinos enim *κ* cum *γ* quadā cognatione coniungitur, Nouissimè enim *g* Romani adhibuerunt, autore & inuatore B Carbilio Spurio: & qui propter hæsitantiam linguæ, *r* proferre non possunt, ad *l* delapsi balbutiendo proferunt. An & hoc quoq; per historiam soluendum? Fertur enim Romæ ferocem quendam hominem ac ferum, cum latrocinium exerceret, multis occisis tandem prehensum & captum supplicio affectum fuisse: huic nomen fuit Macello, cuius ex pecunia postea ædificatum est macellum, & ab eo nomen inditum.
- 55 QUID est, quod Idibus Ianuarijs permittitur, ut tibiçines muliebri habitu urbem luant? An propter causam quæ dicitur? Magnis enim, ut uidetur, fruebantur honoribus, quos illis Numa Pompilius propter sanctitatē, ac deorū cultum cōtulerat. His postea per Tribunos cōsulari potestate spoliati, urbi excesserūt: quos cum uehementer requirerent, nam religione tangentē animi, quod sine tibijs rem diuinā faceret, q̄ primū reuocādos censuerūt. Sed cum acceriti nō apparuissent, ac Tybure, quō se initio cōtulerant, manere uelle se dicerēt, libertus quidam clam magistratus adiit, seq; eos reducturū pollicitus est. Conuiuio igitur lautè & opiparè apparato, quasi rem diuinā fecisset, tibiçines inuitauit. Aderant in cōuiuio mulieres, nox insomnis ducitur, saltationibus ac iocis omnia perstrepunt. Tum derepentē quū libertus patronū adesse diceret, & uehementer perturbatus uideretur, hominibus persuasit, ut statim currus cōscenderent pellibus circuntectos, ac Tybur perueherent è uestigio. Hoc autē dolo fiebat: nam quū ignaris illis, & per noctem ac uinū nihil cernentibus, currus circunduxisset, omnes antequam illuxisset, Romam præter opinionem reportauit. Erant autem eorum pleriq; ornatu muliebri propter comestationem ac uigilias ornati. Sed posteaquam persuasi à magistratibus & planè reconciliati sunt, institutum est eo die, ut eodem habitu ornati, per urbem incederent.
- 56 QUID est, quod Carmentæ ædem matres ab initio ædificasse existimant, & nunc deam maximè uenerantur? Ferunt enim mulieres senatusconsulto uehiculis uti prohibitas inter sese cōspirasse, ne qua earū conciperet, neue páreret, atq; ita uiros ulciscerentur, donec coacti sententiā mutauerūt, atq; uti permisserūt. Natis deinde pueris, quū & multitudine liberorū & bonitate felices fuisse uiderentur, Carmentæ ædem ædificauerunt, quam puto Euandri matrē fuisse dicit, & in Italiam uenisse, quū Themis uocaretur. Aut quemadmodum aliqui, Nicostrata, quoniam uerò uersibus oracula æderet, Carmentam mutato nomine uocauerūt: nam uersus, Romani carmina appellant. Sunt qui *μυίρα*, hoc est, fortē & fatum Carmentam putent, & ob eam rem matres rem diuinā facere. Est autē nominis ue-

- C**ra ratio, quasi carens mente, id est, mente priuata propter afflationes. Vnde non Carmen tæ nomen carmina indiderunt, sed ab ea potius acceperunt: diuino namq; spiritu afflata, uersu ac metro oracula ædebat.
- 57 **Q**UID est, quod Ruminæ rem diuinam facientes, hostijs lac spargere & libare consueuerunt, uinum autem non adhibent? An quod Latini rumam, mammam nominant: & si cum ruminalem ideo dictam ferunt, quod ibi lupa Romulo mammam præbuit? Quemadmodum eas igitur quæ pueros alunt à mamma diximus *θηλαία*, sic Rumina nutrix quædam, & puerorum alitrix, merum infantibus præcipuè noxium, prorsus non recipit.
- 58 **C**VR fenatores alios Patres conscriptos, alios tantum Patres appellabāt? An eos quos ab initio Romulus delegerat, patres ac patricios nominabant, quasi bonis parentibus natos: reliquos deinde ex plebe electos & adscriptos in fenatum, conscriptos uocitarunt?
- 59 **Q**UID est, quod Herculi ac Musis communem aram statuerunt? An quod Hercules Euandrum literas docuit, sicut Iuba monumentis tradidit, quod honestum & honorificum duceretur, amicos ac propinquos docere? Nouissimè namque institutum est, ut mercede discipulos docerent. Quippe omnium primus Sp. Carbilus ludum aperuit: eius libertus, qui & ipse Carbilus appellatus, primus omnium Romanorum uxorem repudiavit.
- 60 **C**VR cum duæ sint Herculis aræ, mulieres non attingunt, nec quicquid degustant, quod super ara magna immolatum sit? An quia Carmenta sacris caruit, caruit item Pinariorum familia: ex quo, quia uescitibus cæteris, dapibus prohibiti sunt, Pinarij, id est, esurientes sunt appellati. An propter illa potius quæ de ueste ac Deianira fabulose dicuntur?
- 61 **C**VR deum illum, cuius in tutela urbem esse dicunt, siue masculus is est seu fœmina, & dicere, & quarere & nominare nefas esset? Hoc enim ita esse religione confirmant, Valerium Soranum male perijisse dicentes, quod numinis nomen efferre ausus est. An, quod Latinorum quidam monumentis tradiderunt, euocationes quasdam, ac deorum ueneficia esse putauerunt, quibus quonia ipsi hostiū deos euocare, & ad se traducere consueuissent, ne idem ipsi paterentur, magnopere uerebantur? Quemadmodum igitur Tyrj uincola statuis iniiciunt, alij uero sponsores petere dicuntur, si quem ad lauacrum aut purgationem aliquam deducunt: sic Romani quod arcanum & incognitū esset, firmissimam ac tutissimam dei custodiam esse crediderūt. An, sicut Homerus dixit, Terra uero cõmunis est omnium, ut homines deos omnes colant ac uenerentur, terram cõmuniter habentes: sic ueteres Romani deum salutis autorem celauerunt, quod nō eum solum, sed omnes deos à suis ciuitatibus honorari uoluerunt?
- 62 **Q**UID est, quod fœcialium sacerdotum, qui fœderibus faciendis præsent, pater patris maximus habetur? Est autem is cui pater est, & cui filij sunt: habent enim nunc quoque præcipuam quandem fidem & autoritatē. Imperatores enim quæ propter eximiam pulchritudinē ac speciem, pudica & diligenti custodia corpora indigent, his credunt, & apud eos deponūt. An quod utrunque illis adest, & pueros uereri, & patres timere? An ipsum se nomen exponit? Vult enim patratum quasi finitum ac determinatū quiddam significare: illud cæteris perfectius sit, cui cõtingit simul ut pater esset, & patrem haberet. An ut ait Homerus, qui paci præsit, eum & ante & retro cernere oportet? cuiusmodi profecto is esset cui & filius est de quo deliberat, & pater quem consulit.
- 63 **Q**UID est, quod regi sacrificulo (is enim est rex sacrorum ac religionum) nec magistratum gerere, nec concionē habere licet? An quod antiquis tēporibus reges plurima & maxima sacra facere consueuerunt, & sacerdotibus rem diuinam faciendis aderant? Post ubi graues & insolentes esse coeperūt, Græci quidem plerique licentiā regibus ademerunt, ius & potestati sacrificandi tantummodo reliquerūt, Romani autem regibus penitus ex actis alium rebus diuinis præfecerunt, cui nec magistratū habere, nec cum populo agere permiserunt, ut in templis solum consultare uideatur, & regnum propter deos sustinere. Est igitur in comitio quoddam sacrificij genus, quod ubi rex peregit, ex foro se proripit.
- 64 **Q**UID est, quod mensam uacuā tolli nō sinebant, sed omnino cum aliquid etiā superesset? An illud innuentes, aliquid semper in futurū de eo quod nunc adest relinqui oportere, & per hodiernū diem crastini meminisse? An quod urbanū atque elegans putarent, cõprimere atque inhibere appetitum, etiam cum uoluptate perfrui liceret? Minus enim quod abest cupiūt qui præsentibus ac paratis abstinere consueuerūt. An & aduersus seruos humana consuetudo? Non enim tantopere gaudent serui si accipiunt, quæ si participes fiant, quod mensam sibi cum dominis quodammodo cõmunicatam esse putant. An quod nihil sacrum, inane, ac uacuum negligere oportet, mensa uero sacra est?

QVID

- A** **Q**UID est, quod maritus primò sponsæ non in luce, sed in tenebris iungitur? An quia eum pudet, quod antequam cõeat alienam putat? An & ad propriam uerecundè accedere meditans, & assuefaciens? An, quemadmodum Solon scripsit, sponsam malo cydonio degustato thalamum ingredi solitam, ut primus complexus nihil triste aut iniucundum haberet: sic Romanus legislator, si quid absurdum ac deforme corpori aderat, occultauit? An calumniæ quædam & accusatio illicitæ Veneris erat quod fiebat, cum legitimis ac iustis connubijs pudor quidam & uerecundiã adhibebatur?
- 66 **Q**UID est, quod circus Flaminius dictus est? An quod Flaminius quidam prius qui ciuitati agrum reliquisset, equestribus ludis eius fructu & uectigalibus utebantur? & qui adhuc pecuniã suppeteret, uiam quoque Flaminiã munierunt.
- 67 **C**VR lictores dicti sunt? An quod petulantes uinciebant? Hi enim lora in sinu gestantes Romulum sequebantur. Vincire autem alligare plerique Latinorum dicunt: qui autem purè loquuntur, ligare. An c interpositum est, quum ante sine c litores dicerentur, quasi publici quidam ministri? Nam *λεῖτες* nostris etiam temporibus publicum est, multis Græcorum legibus scriptum, esse neminem, ut ita dicam, latere puto.
- 68 **Q**UID est, quod lupercium canem immolant? Luperci autem sunt, qui Lupercalibus nudati, pudenda saltem uelati, per lasciuam discurrentes pellibus obuio cadūt. An quod genus quoddam lustrandæ ciuitatis est, & quo mense illa sunt Februarius dicitur, & diem quo pellibus occurrentes uerberant, Februarum & Februarium uocant, quo uerbo purgatio significatur? Cane autem omnino, ut ita dicam, Græci utebant, & multi etiam nunc in purgationibus canē iugulant. Proserpinæ quoque catulos cum ceteris purgamentis esse runt, & eos qui expiandi sunt, catulis expurgant, hoc piaculi genus *πρωτοκαλισμὸν*, id est, circumcatulationem appellantes. An quod lycos, lupus latine dicitur, *λύκαλα* uero Lupercalia, & lupo canis est hostis, & idcirco Lupercalibus caditur? An quod Lupercis in urbe discurrentibus canes oblatrantes molesti sunt? An quia Pani sacrificium fit, Pani autem propter greges amicus est canis?
- 69 **Q**UID est, quod Septimontio uehiculis iunctis uti cauebāt, & nunc etiã qui uetera nō contemnūt, cauent? Septimontium uero diem festū agūt Romani, quod quū septimus collis urbi attributus est, septicollis Roma facta est. An ut quidam Latini accipiūt, quod urbs nondū suis partibus penitus cõiuncta erat? An hoc quidē ad Dionysium nō est? Magna uero re effecta, cõstituta ciuitate, quod urbem iam augeri, & quasi ulterius progredi desisse existimarēt, cum seipso, tum uero iumenta quibus fuerāt uti quiete affecerūt, & cõmunis festi ocio frui uoluerūt? An quod quū omnes dies festos ciuiū præsentia ornari ac celebrari semper uoluerunt, tum illū præcipuè qui propter ciuitatis habitationē ageret? quapropter ne urbem cuius dies festus ageret, relinquerēt, eo die uehiculis uti permissum nō est?
- 70 **C**VR in furto, aut eiusmodi aliquo flagitio deprehensos, furciferos appellant? An hoc quoque maiorū nostrorū diligentia certissimū signum est? Nam qui seruū alicuius sceleris aut improbitatis conuicisset, duplex lignū quod currui subijciunt attollere iubebat, & ut conspiceretur uiciniam obire, ut fidem in posterū ei non haberent, & ab eo cauerent. Hoc lignum Græci *στυγία*, Latini furcam nominant, à qua furcifer denominatus est.
- 71 **Q**UID est, quod boui qui cornu petat fœnū in cornu apponunt, ut occurrentes caueāt? An quia propter repletionem ac satietatem insolentur & boues, & equi, & alini, & homines, ut ait Sophocles? Tu uero ferues quasi pullus cibi copia: Venter etenim tuus & male insolentur. Ex quo Romani M. Crassum fœnum in cornu habere dicitauerūt: & qui cæteros in repub. lacerabant, hunc tanquam munitum ac prouidum & iniuriarū persequentissimum fugiebant: quanquæ postea rursus dictum est, Cæsarem Crasso fœnum detraxisse. Primus enim illi in republica restitit Cæsar, & eum contempsit.
- 72 **Q**UID est, quod in captandis augurijs sacerdotes (prius auspices, nunc augures appellant) laternas semper apertas habere uoluerūt, nec operculo imposito claudere? An sicut Pythagorici parua magnarū rerum signa faciebant, qui super modio sedere prohibebant, & igne gladio seu machara fodere: sic ueteres obscuris quibusdam rationibus utebantur, & maxime in sacerdotijs, quale hoc est de laterna, quæ corpori animā cõtinenti similem esse dicunt? Lux enim est is qui intus est animus. Oportet autē quod intelligens est ac prudēs in eo, id semper apertū esse, nec unquam clausum esse, neque uentis agitari. Flantibus enim uentis aues non consistunt, & propter instabilitatē & errorem nihil certi significant. Docent igitur hoc pacto, ut non spiritibus uentis, sed quum omnia tranquilla sunt, tunc augures auspicia captent, quum laternis apertis uti possunt.

N 4

- C** VR augures si ulcus haberent, inaugurandi causa sedere prohibebantur? An & hoc signum est, nō oportere qui morium aliquem, aut ulcus, & perturbationē in animo haberent, res diuinas tractare, sed tum deorum mentem hominibus prodere, cum & liquido & integro animo essent? An illud rationem habet, si neque uictimam sanandi ulceris causa quisquam adhiberet, nec auiibus ulceratis ad auspicandum uteretur, ea multo magis in se ipsis seruanda existimasse, ut ad ea quae a dijs significarentur, puri & integri accederent? Vlcus enim mutilatio quaedam & pollutio corporis uidetur.
- 73** QUID est, quod parua fortuna aedem, quam breuem uocant Romani, aedificauit Seruius Tullius, qui tertius Romae regnauit? An quod ipse paruus initio & abiectus, quippe qui ex captiua matre natus esset, fortunae beneficio Romae regnauit? An haec ipsa commutatio magnitudinē potius fortunae ostendit, quam paruitatē? Videtur autem Seruius maximē omnium fortunae uim extulisse, & diuinam indicasse: quippe qui omnibus actionibus ac negocijs, eius nomen adscripsit. Non solum enim fortis fortunae, & mala auerentis, & blandae, & primogeniae, & masculae templa aedificauit, sed est unū propriae fortunae templum, aliud conuertentis, aliud bene sperantis, uirginis aliud. Quorum cognomen ta quis persequi possit? cum fortunae uiscata templū sit, quasi ab eanos procul capiamur, & negocijs ac rebus inhareamus? Sed uide ne Seruius casuum momenta perspicuus, & ad ea plurimum posse cognoscens: quippe cum multi saepe quod paruum quiddam uel accidit, uel non accidit, maximas res uel assecuti sunt, uel assequi non potuerunt, idcirco parua fortunae templum statuit, docens homines diligenter attendere, nec ea quae accidunt, quamuis parua sint, contemnere.
- 75** CVR lychnum non extinguiebant, sed per se languescere & deficere permittebant? An quasi inextinguibilis & immortalis illius ignis cognatum & affinem colentes? An & hoc quoque signum est, non oportere quod animatum sit, nisi noceat, corrumpere, neue interficere, quasi animal ignis sit? nec immerito: nam & alimento indiget, & per se mouetur, & cum extinguitur, uelut occidatur uocem emittit. An hoc more docemur, nō oportere nec ignem, nec aquam, nec eorum quicquam quae ad usum pertinent, etsi ab undē suppetant, corrumpere aut consumere, sed indigentibus utenda relinquere, quum ipsi iam illis opus non habeamus?
- 76** QUID est, quod qui nobilitate praestare uidentur, lunulas in calceis ferunt? An, ut dicit Castor, signum est eius quae in luna esse dicitur habitationis, & quod post mortē, animi rursus lunam sub pedibus habebunt? An quod antiquissimis praecipuum fuit, qui fuerunt Arcades, ab Euandro Profeleni, id est, antelunares appellati? An sicut alia multa, sic & hoc elatos homines ac superbos admonentes rerū humanarū instabilitatis, cuius rei luna exemplo sit, quae ab obscuro primū prodit, tum progrediens luce ac splendore os suum complet, & cum clarissima facta sit, rursus deflorescit & ad nihilum redit? An hoc potius modestiae & obedientiae disciplina quaedam erat, ut dicto audientes esse, & imperium a quo animo ferre condiscerent? & quemadmodum luna meliori obsequi, & solem, ut inquit Parmenides, semper intueri solet: sic homines secundum locum tenere contenti, duci primas partes relinquere, ut honore ac potestate per illum fruerentur?
- 77** QUID est, quod annū Iouis esse putat, menses Iunonis? An quod deorū, qui mente intelligunt, Iupiter & Iuno imperiū gerūt, eorū uerō qui oculis cernuntur Sol & Luna? Sol enim annum conficit, Luna uerō menses. Oportet autem nō hos illorum simpliciter imagines putare, sed ipsum in materia Iouem, Solem: & ipsam in materia Iunonem, Lunam. Quocirca Iunonem eam nominant Romani, quod nouum aut nouius significatur, à Luna scilicet, quam eandem & Lucinā uocant, quasi ipsam lucidam, aut lucem praebentem: & in partu ac doloribus adesse opinantur, tanquam Lunam, ut est apud poëtam: Per nigrum poli & astrorum, per Lunam celerem partum praestantem. Nam plenilunio facile partu leuari mulieres uidentur.
- 78** QUID est, quod auspicioꝝ quod sinistrum dicitur, prosperum ac secundum putatur? An hoc falsum est, & multos decipit ipsa linguae proprietates? *αὐσπιόων* enim sinistrum uocat Latini, *ἀφ' ἑνὸς* autem sinere: & sine, tum dicunt, cum ut aliquid missum fiat, ut dimittatur, hortantur. Auguriū igitur omittens actionē, ac sinere iubens, sinistrū non rectē accipiunt multi ac nominant. An quemadmodū à Dionysio scriptum est, Ascaniū Aeneae filium auspiciatō aduersus Mezentium aciem instruxisse, & in eo praelio superiorem fuisse, ex illo obseruatum, ut quoties laeuum intonuisset, auspiciū suscipere? An, quod alij putant, hoc Aeneae accidit? Nam Thebani Lacedaemonijs apud Leuctra sinistro cornu superatis uictoria

- A** uictoria potiti, in omnibus praelijs postea obseruauerunt, ut sinistro cornu principatum assignarent. An illud potius asserendum est, quod Iuba in historia dicit, Orientem prospicientibus sinistra parte Boream esse, quam mundi partem multi dextram ac superiorem faciunt? Sed uide ne quum sinistrae partes natura infirmiores sint, augurijs ac signis quasi corroborentur, atque dextris mirē suppletis uiribus adaequantur. An terrena ac mortalia diuinis ac coelestibus contraria & opposita iudicantes, existimauerunt quae nobis sinistra essent, deos à dextra demittere?
- 79** QUID est, quod eius qui triumphasset, deinde mortuus & combustus esset, licebat os capere, & in urbem deferre ac deponere, ut Pyrrho Liparaeus scriptum reliquit? An hoc mortui honoris causa factum est? Nam & alij ducibus, & qui bene rem gessissent, idem tribuerunt, ut non ipsi solum, sed posteris quoque in foro sepelirentur, sicut Valerio & Fabricio. Ferūt autem horum posteris mortuis & in forum delatis, ardentem facem subijci, & statim attolli, ut sine inuidia honore utantur, & tantummodo sibi licere confirmet.
- 80** QUID est, quod triumphantibus in publico Romani conuiuium exhibentes, Consul les reſciebant, & ne in conuiuium accederent rogabant? An locum honestissimū triumphanti assignari, & post cenam ab omnibus deduci oportebat, quae praesentibus Consulibus alij tribui non possent?
- 81** QUID est, quod Tribunus purpuram nō portat, cum caeteri magistratus purpurati incedant? An quod Tribunus omnino magistratus non est? nam nec lictores habet, nec in sella curuli sedentes ius dicunt, nec in initio omnino sicut caeteri magistratus, magistratū ineunt, nec creato Dictatore potestatem deponunt, sed cum omnis potestas & imperium ad Dictatorē redeat, soli omnium magistratū retinent, quasi imperium nullum gerentes, & alium quendam in repub. locum obtinentes. Quemadmodū autē praescriptionē quidam rhetores iudicium statum esse nolunt, quippe quae nō iudicium constituat, sed dissoluat & euertat: sic Tribunū esse magistratus impedimentū, & imperio potius opponi, quam ipsum magistratū esse. Nam potentiae magistratus obliſtere, & nimiam licentiam cōprimere, tribunitiae potestatis ac licentiae fuerat. An haec & his similia ab eo dicantur, qui rebus inueniēdis studeat? Tribunatus autē cum à populo originē ducat, populare in primis uideatur, reliquis ciuibus parem se gerere, & in omni cultu ac uictu infimis ciuium comparari? Magnitudo enim ac moles Consulē decet & Imperatorē, Tribunū uerō (quemadmodum C. Curio dicere solebat) abiectū esse, nec aspectu graue, nec aditu difficile, sed facile, ac multitudinī cōmodum & tractabilem. Vnde nec domus tribunitiae sanuā claudī mos erat, sed noctu & interdiu semper tanquā portus quidā ac profugiū, quibus opitulandū esse patebat. Verū quod humilioris corporis habitu deprimi, eō magis ut ac potestate auget. Cōmunem enim Tribuni usum ac nemini clausum, sicut aram postulant, honore autē sacrosanctum ac tutum esse uolunt, quando sanē & progrediente ipso in publico, omnibus lex est, ut purgentur ac purificent corpus, uelut in quinatum.
- 82** QUID est, quod praetorum uirgae securibus alligatae praeferruntur? An signum est, non oportere magistratus iracundiam promptam ac dissolutam esse? An uirgarū dissolutio, mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Sed malitia quoniam partim medicabilis est, partim curari nō potest, uirgae quod mutari potest corrigunt, secures autem quod emendari non potest abscondunt.
- 83** QUID est, quod cum Romani barbaros quosdam dijs immortalibus hominem immolasse accepissent, magistratus eorum accersendos ac puniendos putauerunt, quos postea, cum id consuetudine quadā ac lege fecisse accepissent, eos dimiserunt, aliās id facere prohibuerunt, cum ipsi nō multis annis antē, duos uiros & duas mulieres, alteros Graecos, alteros Gallos, in foro boario uiuos obruerunt? Non enim uidetur conuenire, ipsos haec facere, & barbaros qui talia cōmisisissent reprehendere. An dijs immortalibus hominem immolare impiū ducebatur, daemonibus autem necessarium? An qui more & lege id agerent, peccare arbitrabantur, se uerō libris Sibyllinis iustos eodem teneri scelere non putabant? Ferunt autē Elbiam quandam uirginem quū equo ueheretur fulmine ictam fuisse: inde nudum equū ac iacentē inuentū esse, nudā & ipsam ueste quasi de industria à pudendis subtracta, calceis, anulo & reticulo passim disiectis, & ore lingua proiecta. At re ad diuinatores delata, quum sacris uirginibus maximum dedecus impendēre, & eius rei ignominiam ad equites redundaturam praedixissent, barbari cuiusdam equitis seruus indicium fecit, tres Vestales, Aemiliam, Liciniam, Martiam, sub idem tempus corruptas, diuissimē cum uiris rem habuisse, quorum unus esset Butetius barbarus, eius qui

C indiciū fecisset dominus. Vestales igitur redarguæ supplicio sunt affectæ. Sed cum res atrocior uisa esset, decreuerunt ut sacerdotes Sibyllinos libros inspicerent: in quibus inuentum fuisse dicunt, hæc magno reipublice malo futura, & iubere, ut absurdis quibusdā deis & externis, auertendæ rei causa, Græcos duos, ac totidem Gallos immolarent, & in loco eodem defoderent.

84 **CVR** diei principium de mediâ nocte numerant? An quod respub. ab initio militari more & instituto constituta est, in remilitari autem multa noctu utiliter occupantur? An diei ortum agendi principium esse uoluerūt, noctem uerò consilij & apparationis? Oportet autem præparatos rem aggredi, non agentes præparari, ut ad Chilonem unum ex seipem dixisse fertur Myson, dum per hyemem uannum conficeret. An quemadmodū meridies finis est multis rerum seriarum ac reipub. gerendæ, sic noctem intempestam actionum omnium initium esse oportere statuerunt? Cuius rei maximum argumentū, magistratum Romanum post meridiem nec pacta, nec fœdus facere solere. An occasu quidem & ortu principium & finem diei capere licet? Nam si multitudinis iudicio principium diei quum sol emergere cœperit incipit, noctis uerò initium quum penitus occiderit terminauerimus, æqualitatem diei ac noctis, quod æquinoctium dicimus, nō habebimus. Quam enim noctem diei parem maximè uidemus, ea die cui comparatur solis spacio ac magnitudine breuior reperietur. Nam quod mathematici afferunt, & huic rei medicinā afferentes, diei ac noctis uerissimam rationem constituntur centrum solis quum finientem attingat, omnem euidentiam & claritatem funditus tollit. Necessè est enim accidere, cum multum lucis etiam sub terra sit, & nos radijs suis iam sol undiq; collustrat, ut diem non dūm, sed adhuc noctem esse fateamur. Quare quum ob dictas causas ortus diei & occasus principium difficillimè capi possit, relinquatur aut ut mediū diem, aut mediā noctem principium diei statuamus: potius autem secundum. Fertur enim à nobis à meridie ad occasum, à mediâ uerò nocte ad orientem ad nos redit.

85 **QVID** est, quod ueteri more uxores nec molere, nec coquere permittebant? An ueteris aduersus Sabinos fœderis memoriam colentes? Nam post filias Sabinis raptas, facta pace, & societate inita, in fœdere nominatim exceptū est, uxorem uiro Romano nec molere, nec coquinariā facere.

86 **CVR** mense Maio uxores non ducunt? An quod inter Aprilem & Iunium medius interiectus est? Quorum quum alter Veneri, Iunoni alter dicatus sit, deabus scilicet quæ nuptijs præfunt, aut parum antè capiunt, aut parum expectant? An quod hoc mense maximo piaculo utuntur, effigies modò de ponte abijcientes, quum prius homines consueuissent? Vnde flaminiā Iunonis sacerdotem tristem esse eò tempore, quippe quæ eo mense nullo cultu utitur, nec lauatur, moris est. An quod pleriq; Latinorum hoc mense mortuis parentant, & ob eam causam Mercurium quoq; eodem mense uenerantur, qui Maiæ cognominis est? An ut quidam dicunt, Maius à maioribus natu appellatus est, Iunius à iunioribus? Nuptijs uerò accomodatior est Iunior, ut inquit Euripides. Nam senectus Venerem ualere sinit, ipsaq; Venus senibus infensa est. Abstinent igitur nuptijs Iunium expectantes, qui Maium deinceps excipit.

87 **CVR** nubentium comam hastæ cuspidè discernunt ac discriminant? An signum est, prima connubia uiolenta & per bellum fuisse? An statim discunt uxores uiris fortibus & bellicosus coniunctæ, seuerum & minimè effœminatam, & tenuem cultum ac uirilem ornatum probare, quemadmodum Lycurgus in foribus & laquearibus domorum faciendis, terebra tantū ac securi utendum, alijs instrumentis abstinentium ratus, omnem intemperantiam & superfluos sumptus funditus sustulit? An diuortiu ea re significatur, quod solo ferro nuptiæ dirimendæ sint? An illud magis, quod pleraq; ad connubium pertinentia Iunoni attribuebant? Nam & hastam Iunoni consecratam esse existimant, & eius statuæ ut plurimum hastæ innixæ cernuntur, & Quiritis dea appellata est: nam quiritis antiquo nomine hasta dicebatur. Hinc & Quirim Martem nominatum esse dicunt.

88 **CVR** quod in spectacula impenditur Lucar uocant? An quod alia multa quoque circa urbem sunt loca dijs attributa, quæ appellant Lucos, quorum prouentus in ludos conferunt?

89 **QVID** est, quod Quirinalia, stultorum ferias nominant? An quod hunc diem, ut Iuba dicit, ijs assignauerūt, qui cuius essent tribus ignorarent? An ut his, qui uelut reliqui per tribus, in fornacalibus rem diuinā nō fecerūt, quod aut impediti fuissent, aut aliquò peregrè profecti, aut deniq; diē ignorassent, hoc tēpore recuperandi illius festi potestas data esset?

CVR

A **CVR** rem diuinam Herculi facientes, alium deorum appellant neminem, nec canis, ut **90** à Varro scriptum est, in urbe apparet? An idcirco alium deum appellat neminē, quod hunc semideum putat? Vt alij tradunt, cum etiam inter homines ageret, Euander ei aram statuit, & rem diuinam fecit: nihil autem omnino fuit, cui Hercules infestior esset quam canis, qui ei sæpe molestus fuisset, & in primis Cerberus. Deniq; Licinij auguris filio per canem occiso, ab Hippocoontidibus coactus prælio decertare, multis ea pugna ex amicis interfectis, Iphiclum fratrem quoq; amisit.

91 **QVID** est, quod circa Capitolium patritio habitare licet nemini? An quod Marcus Manlius ibi habitans regnum affectasse deprehensus est? Ex quo lege interdictum est, ne quis postea ex ea familia Marcus diceretur. An antiquus fuit hic metus? Publicolam enim ut nobiliores calumniari, hominem in primis popularem, non desistebant, ita multitudo tandiu timuit, donec domum, quam in summa Velia ædificabat, quod nimis foro immineret, funditus euerit?

92 **CVR** qui ciuem in prælio seruasset corona querna donabatur? An quod ubique in expeditionibus facile sit quercum inuenire? An quod Ioui & Iunoni, quos urbi præsidere putant, corona consecrata est? An uetus ab Arcadibus mos acceptus est, quibus est quædam cum hac arbore cognatio? Vt enim primi homines ex terra Arcades, sic quercus prima ex omnibus plantis nata.

93 **QVID** est, quod in augurijs uulture potissimū utuntur? An quia Romulo in condenda urbe duodecim uultures apparuerūt? An quod uultur rarissimè cōspicitur? Non enim facile quispiam uulturis nidum offendat, sed porro derepentè & inopinatò aduolat: quo fit ut eorum aspectus aliquid significet semper. An & hoc ab Hercule didicerūt, si uerum est quod dicit Herodotus, in omnibus rebus gerendis Herculem primò uulturis aspectu in re incipiendâ delectatū fuisse, quæ ex omnibus quæ carnibus uescerent uolatilibus iustissimum esse iudicaret? Primū enim nihil quod uiuat attingit, nec animatū quicq; interficit, quemadmodū accipitres, aquilam, omnes deniq; noctiuagas aues uidemus. Vescitur autè cadaveribus, in quibus à sui generis abstinet. Vultur enim qui aue uescatur ad huc uidit nemo. Accipitres enim & aquilæ sui generis aues consecrant ac feriunt: quanq; ut ait Aeschylus, auis auem comedens quo pacto pura esset? Præterea quæ minus detrimenti, ut ita dicā, hominibus afferat, auis prorsus nulla reperitur, quippe quæ nec fructus delectat, nec plantā lædat, nec mansueto cuiquam noceat animali. Quod si, ut Aegyptij fabulantur, uultures omnes foeminae sunt, & quemadmodū Zephyro arbores, sic uultures Euro grauidæ fiant, certa nimirum & firma uulturibus signa fieri uerissimillimū est. In alijs autem uolandi impetus, & alarum in cœuendo agitationes ac uerbera, rapinæ, fugæ, infestationes, multum inconstantia perturbata afferunt.

94 **CVR** Aesculapij ædes extra urbem posita est? An quod foris salubrius quam in urbe habitare crediderunt? Nam Græci quoq; in excelsis ac puris locis Aesculapij templa plane collocant. An quod deum ex Epidaurō accersitum uenisse opinantur? In Epidaurō uerò non in urbe, sed procul ab Epidaurō Aesculapij templum est. An quod dum draco ex nauis in insulam descendisset, & ex oculis euanuisset, ipsum eo in loco ædis ponendæ autorem ac præmonstratorem fuisse putauerunt?

95 **CVR** moris est, ut qui castimoniam colunt leguminibus abstineant? An quemadmodū Pythagorici fabas, ob eas quæ uulgò dicuntur causas abominabant, lathyrum uerò & erubinthum, hoc est, cicerculam & cicer, quasi Lethes & Erebi cognominis? An quod ad cōcordationes, & manes prouocandos leguminibus maximè utuntur? An illud magis, quod ad sanctitatem ac castimoniam pura ac tenuia corpora habere oportet? Sunt autem legumina maximè uentosa, & ea gignunt quæ cum superflua sint, multa purgationis indigent. An quod cum uentosissima sint legumina, ad res uenereas maximè incitent?

96 **QVID** est, quod Vestales incesti cōiunctas alia pœna nō afficiunt, sed uiuas tantummodo defodiunt? An quod mortuos urunt, quod illis tribuere iniustum iudicarent, quæ nō diligenter ac sanctè ignem sacrū custodissent? An quod corpus maximis ac sanctissimis religionibus consecratū interficere, & mulieri sacrae manus afferre nefas putauerunt? Rationem igitur inierunt, qua subterraneo specu defosso obruta sua sponte morerentur. Ibi enim & lucerna accensa inerat, & non nihil panis, exiguum & aquæ ac lactis, inde specum desuper terra operibant. Sed ne hoc quidem modo scelus detestantes superstitionis religionem fugerunt: nam & nunc quoq; sacerdotes eum locum adeuntes parentant.

97 **CVR** Idibus Decembris in cursu equorum uictor dexter sacer Marti immolatur, &

- C**audam statim decifam aliquis ad Rheginam qui dicitur locus deportat, & aram cruore spargit, de capite uero inter se decertant, alij de sacra uia descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes: An quod Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quod Troianorum clara pignora fuerint mixta pueris Latinorum? An quod iracundum, ferox & bellicosum animal est equus? dijs autem grata & accommodata in primis immolat. Victor autem idcirco immolatur, quod uictoria & imperium Martis propria sint. An potius quod dei opus est stabile, & uincunt hi qui in ordine manent, eos qui ordinem deserunt ac fugiunt, & celeritas quasi uiaticum fugae poena afficitur? Denique lignis quibusdam occulte admonent fugientes, salutem inuenire non posse.
- 98 **Q**UID est, quod Censores magistratū ineuntes nihil prius agunt, quam ut sacrorū anserum alimenta locent, & statua illustrationē? An a uilioribus incipientes, quae nec multo sumptu, nec magna opera egent? An uetus quaedam huic animanti gratia referat, a bello usque Gallico repetita, quod dormientibus canibus primi omnium anseres Gallorum in Capitolium ascensum persenserunt, & clangore uigiles excitarunt? An cum sint maximarum rerum, & quae summa cura indigent, custodes Censores, ut aedium sacrarū ac publicarum, morum denique & uita uniuscuiusque diligentissimi inspectores, statim quoque uigilantissimi omnium animantium rationem habendam sibi esse putauerūt? Simul enim anseribus curandis ciues admonent, ne deorum cultum negligant. Statua uero illustratio & splendor necessarius est, cito enim rubrica defluit ac deflorescit: ea enim ueteres statuas obducere & illinere consueuerunt.
- 99 **Q**UID est, quod caeteris sacerdotibus simulac in iudiciū ducti ac damnati sunt, alium substituunt: augurem uero donec uita suppetat, licet maximorū criminū conuictū, sacerdotio non mutant? Augures autē uocant, qui auspicijs praesunt. An, quod quidam dicunt, sacrorum arcana neminē cognoscere uolunt, qui ipse sacerdos non sit? An iureiurando adactum res augurum nemini enunciatū, priuatum postea factum sacramento liberari nolunt? An non honoris nec magistratus, sed scientiae atque artis cuiusdam potius nomen est augur? Simile igitur est, ac si quis musicum, musicum non esse iudicet: & medicum, medicum esse prohibeat: & diuino, diuinationē adimat. His enim omnibus appellatio detrahi potest, uis ac facultas non potest. Alium uero idcirco non instituit, quod sacerdotū numerum ab initio constitutum merito tuentur.
- 100 **C**VR Idibus Sextilis diem festum agunt serui omnes ac seruae, uxores autem capita purgare ac lauare consueuerunt? An propter Seruium regem, quem eo die serua natus, & in lucem aeditum ferunt, uacationē ab opere habent serui? Capitis autem lauatio ab ancillis coepta, propter diem festum ad liberas quoque processit?
- 101 **C**VR pueros monilibus, quas uocant bullas, exornant? An honoris raptarum causa, ut alia multa, sic & hoc constitutum esse uoluerunt his quos ex eis suscepissent? An Tarquinij uirtutem honorandam putauerūt? Ferunt enim Tarquinij cum puer adhuc esset, in praelio aduersus Latinos & Hetruscos in hostes impetum fecisse, cumque ex equo defluxisset, excepto hostium impetu Romanos confirmasse, hostibus in fugam conuersis cum sedecim millia hostium eo praelio cecidissent, hoc a patre & rege decoris insigne accepisse. An apud maiores nostros speciosum seruum amare turpe non existimabatur, quemadmodum nunc quoque comediae testimonio sunt? Pueris autem liberis uehementius abstinabant: ac si forte accideret ut in pueros nudos inciderent, ne ambigerent, hoc insigne liberi ferre consueuerunt. An uel ad modestiam conseruandā hoc etiam pertinet, & intemperantiae ac flagitij fraenum est, cum uirum agere eos pudeat, antequam pueritiae insignia deponant? Nam quod Varro scribit uerisimile non est, cum Aeoles bulen, id est, consilium, bollam proferant, hoc consilij insigne pueros indui solere. Sed uide ne hoc quoque propter lunam ferant. Nam lunae figura cum plenilunium est, non globosa est, sed scaphae ac disci formam ostendit, & quemadmodum opinatur Empedocles, illud etiam quod subiectum est, non modo quod apparet.
- 102 **Q**UID est, quod maribus nono die, foeminis octauo nomina imponere consueuerunt? An si prius foeminis nomina imponunt, causam sustinet natura, & augetur foemina, & crescit, & adulta perficitur antequam masculus? Dies autem eos potissimum capiunt, qui septenarium subsequuntur. Septimus enim dies cum in caeteris, tum ad umbilicum infantibus nuper aeditis periculosus esse consueuit. Nam septimo die plerisque resoluitur: donec autem dissolutus fuerit, plantae longē similior est infans quam animali. An sicut Pythagorici numerum parem foeminam uocant, marem imparē, foecundus enim est, & compositus parem

- A**parem uincit: & si in unitates diuidantur, par numerus quasi foemina locum in medio uacuam praebet, imparis uero numeri pars aliqua plena semper relinquitur: quo fit ut alterū foeminae, alterum mari comodum esse putent? An quod in numeris nouenarius primus est tetragonus ab impari & perfecto ternario, octonarius autem primus cubus a binario numero, quem parem esse constat? Oportet autem quadrangulum esse & imparē & perfectum: uxorem autem sicut cubum stabilem, & domus custodem & immobilem. Illud & adiungendum, octonariū numerum cubum esse, qui a binario componatur: nouenariū uero quadrangulum esse, qui de ternario conficiatur. Vtuntur autem duobus nominibus foeminae, mares uero tribus.
- 103 **Q**UID est, quod eos quorū patres ignorantur, spurios uocant? Non enim quod Graeci opinantur, & in causis oratores dicunt, quod ex colluione quadam, & seminis comunio ne progenerati sunt, sed uidelicet est Spurius inter prima nomina, ut Sex. D. C. id est, Sextus, Decius, Caius. Praenomina uero Latini integra non scribunt, sed aut una litera, ut T. L. M. id est, Titus, Lucius, Marcus: aut duabus, ut Cn. id est, Cneus: aut tribus, ut Sex. & Ser. id est, Sextus & Seruius. Est igitur Spurius inter ea praenomina, quae duabus literis notantur, s & P. quibus etiam orbos parentibus scribunt, cum sine patre esse dicunt, per s. sine, per P. patrem significantes. Hoc igitur errorem fecit, quod sine patre, & Spurius, eisdem literis annotatur. Sed alia quoque ratio afferenda est, quae multo est absurdior. Dicunt enim Sabinos uxoris pudenda Sporion appellare. Inde qui legitime natus non sit, sed ex concubina aut scorto, contumeliae causa spurium appellari solitum.
- 104 **C**VR Dionysium Liberum patrem uocant? An quod bibentibus libertatis causa sit? Fiunt enim plerique ebrietate ad liberē dicendum petulantiores. An quod libationem praebuit? An sicut Alexander dicit, ab eo quod Eleutherensis, quasi liber, ab Eleuthera tamen Boeotiae ciuitate Dionysius appellatus est?
- 105 **Q**UID est, quod publicis festis ueteri more uirgines non nubunt, uidae nubunt? An ut Varro dicit, quod uirgines cum in matrimonium dantur doleant, mulieres uero letentur? Die autē festo omnē tristitia ac necessitate abesse oportere? An quod uirginibus decorū, uiduis uero multis praesentibus foedū nubere? Felices enim ac faustae primae nuptiae, secundae uero tristes ac detestandae. Pudet enim uiuis adhuc eis, quibus antea nupserant, alios accipere, mortuos autē utique luxerint: quo fit ut magis quiete, quam strepitu & deducuntium multitudinem delectentur. Dies uero festi multitudinē adeo distrahunt, ut his rebus per otium interesse non possit. An quod Sabinorū filias uirgines inter ludicrum die festo rapiantes bellum excitauerunt, idcirco filias diebus festis nuptū dare omni causa noluerūt?
- 106 **Q**UID est, quod Romani fortunam primigeniam colunt? An quod Seruio ex serua nato Romae summa cum laude & claritudine imperare contigit? Sic enim Romanorū plerique suspicantur. An illud magis, quod fortuna urbi & imperiū & originem praestitit? An aliorum quaedam ratio, & magis a natura ex media philosophia repeti potest, fortunam scilicet rerum omnium principium esse, naturam uero casu, & ex fortuna consistere, cum quibusdam temere repositis ordo accesserit?
- 107 **Q**UID est, quod artifices scenae deditos histriones uocant? An ob eam causam quam Rufus scriptam reliquit? Dicit enim praesens illis temporibus, C. Sulpitio, & L. Strolone coss. quum pestilentia urbem inuasisset, omnes qui in scenam procederent interijisse, ob eam rem multos & bonos artifices ex Hetruria Romam uenisse. In his qui arte & gloria caeteris anteiret, & in theatro ac scena diuinitate florisset, Histrum fuisse nominatū, a quo omnes deinde scenicos histriones nominatos esse.
- 108 **Q**UID est, quod propinquis & cognatis non nubunt? An quod nuptijs necessitudines augeri uolunt, & ultro citroque filias dando & accipiendo multos sibi propinquos adiungere? An quod cognatorum dissidia inter se uerentur, quibus naturae iura una cum propinquitate tollantur? An quod mulieres propter imbecillitatem multorum ope & auxilio egentes uidebant, & propinquis idcirco adiungere noluerunt, ut si qua a suis uiris iniuria afficerentur, cognati opem ferrent?
- 109 **C**VR Iouis sacerdoti, quem Flaminem Dialem uocant, farinā fermentumue attingere non licet? An quod farina cibus imperfectus & incoctus sit? non enim aut id quod erat triticum mansit, nec quem fieri oportet factus est panis, sed uim seminis simul amisit, & cibi usum non praestitit. Qua ratione poeta Myliphaton farinam dixit per translationē, quasi molendo occisam & confectā. Fermentū uero quoque & per corruptionē factū est, & admixtum omne illud quicquid est quod pinxitur corrumpit: remittit enim quodammodo ac dissoluit.

- C** Et omnino fermentatio ipsa nihil aliud est, nisi putrefactio quaedam: quae quidem si abundantius adhibeatur, farinam acidam reddit, & prorsus corrumpit.
- 110** **Q**UID est, quod sacerdos carnem crudam tangere prohibetur: An à uisceratione huiusmodi consuetudine repellitur: An ea de causa caro quoque, qua & farina prohibetur: neque enim iam est animal, neque opsonium factum est. Nam quum & elixatio & assatio, alteratio quaedam sit & transformatio, nimirum formam delet. Quod autem recens & crudum est, aspectum nequaquam purum & impollutum habet, sed ulcerosum, & uehementer odiosum ac molestum.
- 111** **Q**UID est, quod cane & capella sacerdotē adeo abstinere uoluerunt, ut non modo attingere, sed ne appellare quidem liceret: An quod capram quasi luxuriosam atque olidam abhorrent: an quod tanquam morbidam timerent: Videtur enim praeter caetera animalia commitali morbo tentari, & qui gustarint aut attigerint, huius morbi aliquid inurere. Huius rei causam assignant poros angustos, quibus clausis etiā spiritus sepius in claudit, quod arguit uocis tenuitas. Quicumque enim hoc morbi genere tentant, similem capellae uocem aedunt. Canis uero est minus quidem luxuriosus ac foetidus: quantum sunt qui dicant, ne canem quidem in Atheniensium arcem admitti fas esse, nec Delum insulam attingere, quod in propatulo & passim coeat, qua in re aliorum animalium dissimilis sit: nam boues, equi, fues, non in propatulo ineunt. Sed uerā causam penitus ignorant. Canis enim templis omnibus idcirco arcetur, quod pugna est animal, & in primis ferox, ut tutum supplicibus perfugium praebent. Verisimile igitur est, Iouis sacerdotē tanquam animatā & sacra quandam effigiem ac simulachrum, ad quod omnibus tanquam ad aram confugere liceat, egenis ac supplicibus repositum esse, unde nec deterreri, nec arceri omnino possint. Quocirca in ipso ianuę uestibulo ac limine, eidem posita erat lectica. Qui uero pedibus sacerdotis se prouoluisset, eo die ab omnibus plagis ac poena tutus erat. Qui si prius uinctus fuisset, ac ad eum accessisset, e uestigio soluebatur. Vincula uero non per ianuam, sed per tectum sublata foras abijciebant. Erat igitur inutile, si cum sacerdos adeo semitem & humanum exhiberet, canis pro templo sedens supplices oblatrando propelleret: etsi ueteres hoc animal non omnino purum esse putauerunt. Caelestium enim deorum nulli prorsus consecratus est canis, sed Proserpinae coena demissus in triuia piaculi locum obtinet. Lacedaemone uero deorum omnium crudelissimo Marti catulos caedunt. Apud Bœotios autē publice piaculum est, cane in duas partes dissecto per medium exire. Latini uero Lupercalibus mense Februario canem immolant. Quare alienum non est, qui supremum & purissimum deorum omnium uenerandum sibi desumpserunt, eos quoque familiarem ac domesticum habeant canem, prohibere.
- 112** **C**VR hederam Flamen Dialis si attigisset, piaculum commisit, nec iter eam facere poterat, ubi arbuti uae uitae desuper prominerent: An hoc simile ei est quod dicitur, de curru non esse, chœnici non insidere, scopam non transcendere: Non quod hæc Pythagorici uitent aut metuunt, sed quod per hæc ab alijs deterreat. Nam quod sub uitam ingredi prohibent, ad uitam referebant, quod sacerdoti ebrium fieri nefas esset. Temulentis enim uinum super caput est, & deprimunt omnes ebrii, & humiles fiunt, cum hanc ipsam uoluptatem uincere oporteat, non ab ea uinci. Hederam uero tanquam sterilem & hominibus inutilem, & propter fragilitatem adminiculo alterius semper egentem, umbra solum ac uiriditate oculos capientem, non temere in aedibus alijs atque innasce permiserunt: quippe quae plantas complexa maxime noceret, nec solo extirpatione facile possit. Quo fit, ut caelestium templis penitus amoueatur, nec in aede lunonis Athenis, ac Thebis in aede Veneris quisquam facile hederam uideat. Nocturnis uero sacris & Bacchanalibus adest. An & hoc quoque mysticum quoddam signum erat, ut à Thyasis ac reliquis debacchationibus abstinerent: Nam quae bacchicis furoribus mulieres correptae fuerint, ad hederam statim feruntur, & abreptam manibus diuellunt, dentibus lacerant, ut non omnino incredibilia dicere uideantur, qui afferunt hederam, quod spiritum habeat, quo mentes in furorem concitet, & loco moueat, ebrietatem absque uino inducere, & hilares eos reddere, qui in furorem proclius fuerint.
- 113** **C**VR ijs sacerdotibus nec magistratum capere, nec petere permittebatur, & tamen licet utuntur & sella curuli, ob honoris causam & consolationem, quo minus aegre ferrent si à magistratibus arcerentur: An quod in nonnullis Graeciae ciuitatibus sacerdotum dignitas regiae maiestati par habebatur, non uulgares aut ignobiles homines sacerdotes declarabantur: An illud magis, quod cum certum esset & statutum tempus sacrificij, regum uero opera & actiones incertae, ac minime praefinitae, fieri non poterat, ut cum in idem saepenumero tempus incideret, idem utriusque adest, sed utriusque urgentibus saepe oportebat ut altero relicto nunc

Acto nunc deos coleret, nunc ciuibus noceret. Qui cum in hominum magistratibus non minus necessitatis quam licentiae inesse animaduertent, & magistratum populi, ut Hippocrates ait, medicum, tristitia cernere, tristitia attingere, & in alienis malis proprias molestias demerere: nefas esse putauerunt, dijs rem diuinam facere, & sacerdotio fungi, eum qui in ciuium condemnationibus ac caedibus uersaretur, interdum etiam propinquorum & cognatorum: quod Bruto accidit.

PROBLEMATA GRAECA.

- 114** **Q**ui sunt quos Epidauri & Conipedes & Artynos appellant: Centum enim & octoginta tempus administrabant, ex quibus senatores deligebant, quos Artynos appellabant: plebs autem magna ex parte in agro agebat. Vocabantur autem Conipedes à pedibus, ut conijcere datur, puluerulentis, & ob id cum ad urbem accederent facile agniti.
- 115** **Q**UAM NAM Onobatim apud Cumaeos fuisse dicimus: Si qua in adulterio mulier deprehensa fuisset, hanc in forum deductam, & saxo imposita spectandam omnibus proponebant. Inde super asino collocatam, & circa urbem peruectam, in eundem locum restitui oportebat. Ex illo infamia notatam Onobatim appellandam censuerunt, & ab eo tempore lapidem tanquam impurum ac detestabilem uitabant. Erat apud illos quoque magistratus, Phylactum appellabant, quem qui obtineret, reliquum quidem tempus carcerem seruabat: nocturno autem conuentu in senatum ueniens, reges manu apprehensos è curia educebat, quos tandiu detinebat, donec de eorum imperio senatus occulte sententiam tulisset suffragijs, an iuste faceret, uel non.
- 116** **Q**UI sunt quos Cnidij Amnemones appellant, & qui Aphetes apud eosdem dicitur: Sexaginta delectis uiris ex optimatibus quasi procuratoribus utebantur, ad quos de maximis rebus referebant. Dicebant autem Amnemones, ut coniectura percipi potest, quia ad disquisitionem non adducebantur, nisi forte quia multum memoria ualere, & multa meminissent. Qui autem sententias rogabat, Aphetes dicebatur.
- 117** **Q**UAE est apud Solos Hypecaustria: Palladii sacrificantem sic uocant, quod multa sacra & mysteria ad auerendum mala faciat.
- 118** **Q**UI sunt apud Arcades & Laconas Chresti: Lacedaemonij facta cum Tegeatibus pace, foedere iusto communem apud Alpheum columnam statuerunt, in qua cum alia multa, tum illud in primis scriptum erat, Messenios ex agro eijcerent, nec Chrestos facere liceret. Aristoteles igitur hoc exponens, his uerbis hoc significari dicit, non occidere auxilij gratia, si qui Tegeatae Lacedaemonijs studerent.
- 119** **Q**UI sunt apud Opontios Crithologus: Plerique Graecorum ciuibus primitias offerentibus, in uetustissimis sacrificijs hordeo uti solebant. Magistratum igitur, qui huiusmodi sacrificijs praerat, & primitias colligebat, Crithologum nominabant. Duo autem erant apud eos sacerdotes, quorum alter deorum, alter daemonum sacrificia curabat.
- 120** **Q**UAE sunt Ploides nubes: Imbriferas maxime, quae cum arcum ferrent, Ploidas nominabant, quemadmodum Theophrastus in quarto Meteororum ad uerbum scripsit: Nam & Ploides ipsae nubes & quae constant. Immobiles autem & coloribus obalbæ, ostendunt differentiam quandam materiae, quae neque in aquam, neque in uentum redacta sit.
- 121** **Q**UI est apud Bœotios Platychæta: Qui aut domum uicinam, aut agrum habuissent, Aeolicè sic uocabant, quasi propè habentes. Non apponam autem uerbum unum ex Theophrastia lege, cum plura sint.
- 122** **Q**UI est apud Delphos Hostiotes: & quare mensium quendam Bylium uocant: Hostiotes quidem eum uocant qui hostiam immolat, cum sacer declaratus est. Quinque autem sacri sunt per omnem uitam, hi autem multa una cum prophetis agunt. Hi simul in iisdem sacris operantur, quippe qui à Deucalione originem ducere se arbitrantur. Bylius autem, ut multi putant, Phylus est: multa enim tunc temporis nascuntur & germinant. Verum non ita est: non enim loco ϕ , ipso β utuntur Delphi, sicut Macedones β ίλιππος, & β άλανρος, & β ερονίω dicentes, sed loco π . nam π π ατήρ β ατήρ, & π π ικρόν β ικρόν planè dicunt. Est igitur Pylius Bylius, in quo deum interrogant: nam subintelligere patriū est: hoc enim mens oraculum aedebatur. Septimum quoque huius diem Apollinis habent natalem, & πολύφθοισιν appellant, non quod eo die ϕ θοίς, id est, liba, seu placentes coquerent, sed quod multi ad oraculum accederent, multis oracula aederentur: nuperrimè enim oracula singulis mensibus rogantibus concessa sunt ac remissa. Antea autem semel omnino Pythia hoc ipso die in anno respondebat. Sic enim Callisthenes & Anaxandrides scriptum reliquerunt.
- 123** **Q**UID est Phyximelum: Planta quaedam est humilis ac parua, cuius furculos pecora

C appetentia cōminuunt ac uiolant, & quo minus crescant impediunt. Hæc ubi eō magnitudinis excreuit, ut ei pecora nocere nō possint, Phyximelum quasi malū fugitiuum dicitur. Testis est Aeschylus.

124 QVI sunt Aposphendoneti? Corcyram insulam Eretrienes tenebant, quō Charicrates cum classe Corintho profectus prælio commisso Eretrienes superauit: illi statim naues conscendentes domum renauigauerunt. Quod cum ciues præsensissent, regione ipsos prohibuerunt, & descendere conantes fundis propulsarunt: deniq; quum nec uerbis persuadere, nec multos & inexorabiles cogere potuissent, Thraciam nauibus aggressi tenuerunt, agro sibi occupato, quem Methonem Orpheo progenitum quondam habitasse memoriæ proditum est. Urbem quidem Methonam nominarunt, ipsi uero ab accolis Aposphendoneti uocati sunt.

125 QVAENAM est apud Delphos Charila? Tres agunt Delphi Ennaeteridas consequenter: quarū unam Stepterū uocant, alterā Heroidem, tertiam Charilam. Stepterū quidem eius pugne imitatio uidetur esse, quam deus aduersus Pythonem pugnasse dicitur. Hunc enim post pugna usq; ad Tempe infectatus fuisse dicitur. Sunt enim qui ipsum ob eadem perpetrata fugisse dicant, ut qui expiatione opus haberet. Alij Pythonē fauciū ac fugientem in eam quam nunc sacram uiam dicimus, priusquam Apollo eum cōsecutus esset occubuisse, ita sepultū à filio, cui nomen Capra fuerat, ab Apolline inuentū. Harū omnium rerum, aut similitū, Stepterū imitatio quaedam est. Herois autē arcanā quandam cōtinetrationem Thyiadibus nō incognitā, & tamen ex his quæ aguntur, Semeles anagogen & cultum quendam esse facile quiuis cōijcere ualeat. De Charila uero huiusmodi quaedam fabulantur. Fames ex siccitate Delphos inuasit: quare cum liberis & uxoribus ad regias fores accedere & supplicare cogebant, qui farinā & legumina nobilioribus (non enim omnibus suppetebant) in summa inopia distribuerebat. Sed quā puella parentibus, orba supplex uenisset, & farinā rogasset, calceo malā cæcidit, & in faciē calceū impexit. Puella inops ac pauper, sed generoso animo prædita, cum inde sese proripuisset, ac zonā dissoluisset, se suspendit. Inualescēte in dies fame, & superuenientibus morbis, Pythia regi oraculū petenti respōdit, Charilā uirginē, quæ sibi mortē cōsciuisset, placari oportere. Vix tandē reperta huius nominis ratione, quod esset puella illa à rege calceo percussa, sacrificiū quoddā piaculo mixtū peregerūt, qd nūc quoq; est nonū post annū, quibus annis peragūt. Prælidet enim rex, farinamq; & legumina omnibus impartit & ciuibus & externis. Portat Charila puerilis statua. Sed ubi omnes farinā acceperunt, rex effigiem calceo cecidit. Thyiadū uero antistes in abruptum quendam locum simulachrum defert, ibiq; fune ad collum alligato defodiunt, ubi Charilam, quæ zona se suspenderat, antē humauerunt.

126 QVAENAM est apud Aenianas caro emendicata? Complures sunt Aenianarū cōmigrationes. Primū quidem campum Dotium coluerunt, inde à Lapithis expulsi ad Aethicas. Illinc ad partem agri Molossi, quam Arauam uocant, se cōtulerunt, ex quo Pararae dicti sunt. Deinde Cirrhā occupauerunt, & ex eo loco rege suo ac ductore Onoclo lapidibus obruto, Apollinis iussū in agrum circa Inachū descenderunt, quē Inachienses & Achæi tum habebant. Oraculo autē ædito, his quidē, ut si in agro eos recepissent, fore ut ueteres incolę pellerent: illis uero, ut si ab inuitis accepissent, agrum retinerent: Temo uir in ter Aenianas sapiēs, sumpta pera mendici habitu ad Inachienses uenit: ubi cum per risum & contumeliā rex petenti cepitē dedisset, in peram coniecit, & quasi eo contentus statim ē conspectu abiit, nec amplius quicq; petijt. Maiores natu admirati, & oraculum recordati, cum regem adijissent, hominē non contemnendū, nec dimittendū esse dixerunt. Quod cum sensisset Temo, fugam arripuit, & Apollinē precatus quū hecatombā uouisset effugit. Ex illo conserunt pugnam reges. Cumq; Inachiensiu regem Hyperochū, Aenianū rex Phemius unā cum cane in se impetū facere animaduertisset, dixit illū iniuste facere, qui se cundum pugnatōrē & alterum hostem substitueret. Abigente autē canem Hyperocho, conuersus ipse lapide ictus à Phemio est interfectus. Agro itaq; parto, Inachiensibus unā cum Achuis eiectis, lapidem illum quidem tanquam sacrum colunt, & uictimæ adipe inuolutum uenerantur, & ei tanq; deo immolant. Apollini uero diuinam rem facientes, & hecatombam ex uoto reddentes, Ioui quoq; bouem immolant, eiusq; partem insignem Temonis posteris tribuunt, & emendicatam carnem appellant.

127 QVI sunt apud Ithacesios Coliadae? quis est Phagilus? Vlysi procis interfectis, eorum necessarij bellum suscitauerunt. Accersitus autem ab utrisq; & arbiter adhibitus Neoptolemus, sententiam tulit, ut Cephallenia, Zacyntho, & Ithaca, cædis nomine Vlysses decederet:

128 A decederet: procorum uero socij ac familiares pro iniurijs quas in domū intulerant, Vlysi quotannis mulctæ nomine aliquid penderent. Vlysses igitur in Italiam concessit: mulctā uero ut filio Ithacenses redderet, iureiurando ac religione astringendos putauit. Erat autem farina, uinum, faui mellis, oleum, sal, uictimæ grandiores phagilorum. Phagilum autem agnum esse dicit Aristoteles. Sed Eumæum manumissum Telemachus ciuitate donauit, à quo Coliadarum familia, sicut à Philetio Bucoliarum.

128 QVI est apud Locros ligneus canis? Phycij Amphycionis filius fuit Locrus, ex eō & Cabya Locrus nascitur, qui cum patre orta discordia, multis ciuū acceptis, de sedibus deducendæ coloniæ Apollinem consuluit. Oraculo ædito, ut ibi urbem conderet, ubi canis eum ligneus momordisset, in alterum maris littus transfessus rubum caninum calcauit. Ea plaga uexatus complures ibi dies cōmoratus est, quibus percepto loco urbes condidit, Phycos, Hyanthiam, & alias omnes quas Locri Ozolæ coluerunt. Ozolas autem Locros, alij à Nesso, alij à Pythone serpente uocatos dicunt, quod ad Locrensiū littus eiecti, in eorum agro putruerunt. Nonnulli autem homines pellibus caprinis & hircinis indutos, & plerunq; inter greges & ouilia conuersantes olidos fieri, & ob eam rem quod Locri pastores sint Ozolas appellatos putāt. Alij contra quod ager floribus abundet, ob odoris bonitatem nomen inditum arbitrantur. Hanc opinionem tuetur Archytas Amphylseus, scripsit enim in hunc modum: Botryonum fertis redimitam, unguenta redolentem, macynam amabilem.

129 QUID est, quod à Megarensibus Aphabroma dicitur? Nisus, à quo Nisæa appellata est, cum regnū obtineret, Abrotam Oechesti filiam ex Bœotia uxorem duxit. Quæ cum Megareni foror esset, singulari prudentia ac modestia prædita erat. Mortuam deinde Megarenses spontē luxerunt, & Nisus immortalē uxoris memoriā efficere uolens, iussit ossa ipsius ferre quam illa uestem ferre consueuerat, & uestem Aphabroma propter illam appellauit. Videtur autem mulieris gloriæ & deus fauisse. Nam quum Megarenses mulieres uestem mutare instituerent, oraculo sæpe prohibuit.

130 QVI est Doryxenus? Megarensis ager antiquitus per uicos colebatur, ciuitate in quinque partes distributa: alij enim Haræi dicebantur, alij Pyraei, Megarenses alij, alij Cynofuræi, Tripodiscæi deniq; partim agrum tuebantur. Sed Corinthij cum inter eos bellū excitassent (semper enim Megaram subigere studuerūt) tamen leniter & cognatū, ut ita dicam, bellum inter se gerebant. Agricolas enim nemo profusus uiolabat: & si quis captus esset, certo se precio redimebat, quo accepto statim dimittebant: nam antē nihil exigebant: sed qui hominē cepisset, domum deductum, & comiter sale & mensa acceptum, domum remittebat. Qui ergo quo se redimeret precium retulisset, laudabatur, & eius qui recepisset amicitiam perpetuō colebat, & ex captiuo Doryxenus, hoc est, bello amicus atq; hospes factus appellabatur. Qui uero nihil retulisset, & hostem sefellisset, nō solum apud hostes, sed apud ciues quoque ut perfidus & iniustus & infamis erat.

131 QVAENAM est Palintocia? Megarenses Theagene tyranno eiecto, parū diu in administratione repub. modestos se & temperatos præstiterunt. Inde multam, ut ait Plato, & intemperantem libertatē tribunis popularibus ipsis propinantibus, penitus corrupti, cum cæteris in rebus in locupletes & copiosos insolenter se gerere coeperūt, tum uero eorū domos inuadentes, homines pauperes splendidē & effuse cōuiuari ac cœnare uolebāt, idq; si negaretur, omni uiolentiā & petulantia utebantur. Deniq; factō plebiscito, usuras à creditoribus quas antea soluissent reposcebant, idq; Palintociam appellauerunt.

132 QVAENAM est Anthedon, de qua Pythias dicit, Bibe uini facem, quoniam nō Anthedonem habitas? nam quæ in Bœotia est, uino nō abundat. Calabriam Irenen antiquitus nominabant à muliere quæ Irene dicebatur, quam ex Neptuno & Melanthia Alphæi filia natam fuisse fabulantur. Inde cum Anthes & Hyperes ibidem consedissent, Anthedoniam & Hypeream insulam uocauerunt. Oraculum uero hoc modo se habebat, ut dicit Aristoteles: Bibe uinum faculentum, quoniam nō Anthedonem habitas, nec sacram Hyperam, quoniam & facem uini bibisses. Hæc Aristoteles. Mnasigeton autem dicit Hyperæ fratrem Anthon infantem adhuc perijisse: Hyperam autem cum diu fratrem quæsisset, errantem ad Acastum seu Adrastum Pheras uenisse, ubi casu Anthon uinū seruiens propinabat. Vbi cœnati sunt, puerum fratri poculum porrigentem agnouisse, ac dixisse fertur: Bibe uinum faculentum, quoniam non Anthedonem habitas.

133 QVI est qui apud Prienen iuxta quercum dicitur Scotos, id est, tenebræ? Samij & Prieneses bellum inter se gerentes, mediocribus alioqui mutuo se damnis afficiebāt: magno

- c uero praelio commisso, mille Samios Prienenses occiderunt. Septimo post anno cum Samijs ad quercum quae dicitur congressi, optimos ciuium ac primos uno praelio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens, Samum a Prienensibus cum legatione missus, magna gloriam est adeptus. Ex illo Priensium mulieres post eam calamitatem tristem sanè ac miserabilem, imprecatione ac iureiurando maximis de rebus usae sunt, cum testarentur ac dicerent, Apud quercum tenebrae, quod filios & patres ac uiros eo in loco ab hostibus confisos amississent.
- 134 QVI sunt apud Cretenses qui Catacautae dicuntur? Tyrhenos ferunt, cum Atheniensium filias & uxores ex Baurone rapuissent, quo tempore scilicet Lemnū & Imbrū incolebant, postea eiectos in agrum Laconicū peruenisse, & tandiu cum indigenis mulieribus consuetudinem habuisse, quoad liberos suscepissent. Calumnijs deinde ac suspicionibus Laconiam rursus relinquere coactos, in Cretam cum liberis & uxoribus traiecisse, cum Pollin & Crataida fratres duces haberent. Ibi bellum cum his qui tunc temporis Cretā tenebant gerentes, multos qui in praelio mortem oppetissent, insepultos reliquisse: primò quidem quod propter bellum & periculum focios per ocium humare nō poterant, deinde fugientes cadauera iam corrupta & marcida attingere coepisse. Pollin igitur, quem duce secuti fuerant, honores quosdam & immunitates excogitasse, partim deorū sacerdotibus attribuisse, partim qui mortuos sepelissent, & dijs terrestribus, hoc est, manibus consecrasse, ne quando auferrentur, & perpetuo permanerent. Postea cum fratre fortitum, & alios sacerdotes appellatos fuisse, alios Catacautas, & separatim suis legibus uti. Esse autē illis unam cum ceteris quae humaniter concessa sunt, earum iniuriarum securitatem, quibus ceteri Cretenses uti consueuerūt, cum furūm res suas inter se agunt, feruntque: illos uero nulla iniuria afficere, nihil furari, nihil denique auferre.
- 135 QVOD est apud Chalcidenses puerorū sepulchrum? Cothus & Arclus Xuthi filij in Euboeam habitatum concesserunt, quò tempore Aeoles insulam maiore ex parte obtinebant. Aeditum uero antea Cotho oraculum fuerat, bene successurum, & hostes superaturum, si agrum coemisset. Cum paucis igitur descendens incidit in pueros, qui fortè iuxta mare colludebāt: quibus cum & ipse comiter ludere aggressus, multos ludos pueris ignotos ostendit. Quod ubi auidè accipere uelle intellexit, haud aliter traditurum se dixit, nisi aliquid terrae prius ab ipsis accepisset: illi è uestigio sublatam dederunt, & acceptis ludis abierunt. Aeoles re cognita cum hostiū classem aduentare intelligerent, ira & dolore perturbati pueros interfecerunt. Sepulti uero sunt in uia quae ad Euripum ex urbe ducit, què locum postea sepulchrum puerorum uocauerunt.
- 136 QVIS est Mixarchageua apud Argiuos? qui uel sunt Elafii? Mixarchageuam Castorē uocant, & apud se humatū arbitrantur. Pollucem uero tanquam unum coelestium uenerantur. Eos autem qui comitalem morbum auertere putantur, Elafios nominant, eosque ex Alexia Amphiarai filia progenitos fuisse autumant.
- 137 QVID est, quod apud Argiuos Encnisma dicitur? Qui familiarium aut cognatorum quempia amiserunt, mos est ut statim post luctū Apollini sacrificent: sic & trigesimo post die Mercurio. Nam ut à terra mortuorum cadauera, sic animos à Mercurio suscipi putant. Apollinis autē sacerdoti hordeum dantes carnem uictimae pro eodem accipiunt, ignemque quasi pol lutum extinguentes, & rursus ab alijs accendentes, carnē coquunt, & Encnisma appellant.
- 138 QVID est Alastor, Aliterius, Palamnaeus? Non enim illis credendum est qui dicunt, Aliterios uocari qui in fame molentem obseruantes, farinam diripiunt. Verum is Alastor uocatur, qui ea egit quae neque facile obliterari possunt, & diuturna omnium memoria celebrantur. Aliterius autem is est, quem si quis uitare ac fugere potest propter improbitatē, bene actum secum existimare debet. Idem quoque Palamnaeus appellatur. Haec, inquit Socrates, in aereis pellibus conscripserunt.
- 139 QVAM habet sententiam, eos qui in Calsiopæam bouem abigant ex Aeno, à uirginibus comitantibus ad ipsos usque fines continenter audire, Nunquam redibitis in patriam terram? Aenianes à Lapithis sedibus expulsi, Aethaciam primò, deinde Molossidem & Calsiopæam incoluerunt: ubi nihil boni ex agro nacti, malis contra usi uicinis, in agrum Cirrheum transferunt, Onoclum regem secuti. Ibiq; magna siccitate & magnis squaloribus excepti, oraculo, ut fertur, cum lapidibus Onoclum obruissent, rursus uagi post longum errorē in eum agrum perueniunt, quem bonū & fertilissimū nunc habent. Quo fit ut meritò exoptent, in antiquam patriam non redire, sed illic beatissimè ac diutissimè permanere.
- 140 CVR apud Rhodios praconi, Ocridionis templū ingredi nō licet? An quod Ochimus filiam

- A filiam Cydippen, Ocridioni collocauit? Cercaphus autem frater Ochimi puellam amans praconi persuasit (moris enim fuerat, ut sponsae per praconē accerferentur) cum Cydippen accepisset, eam ad se deduceret: quo facto Cercaphus puellā habens aufugit: qui postea cum frater ad senectutē peruenisset, reuertitur. Mansit autem Rhodijs consuetudo, ne praeco Ocridionis templum ingrederetur, ob iniuriā ac flagitij illius memoriam.
- 141 QUID est quod tibicini apud Tenedum, in aedem Tenae intrare non licet, nec in templo, Achillis mentionem faceret? An quod nouerca Tenem insimulante quod ei stuprum inferre uoluisset, Molpus tibicen falsum aduersus eum testimonium dixit? Quamobrem Tenae accidit cum sorore Tenedum fugere. Achilli autem ferunt matrem Thetim magnopere interdixisse, Tenem ne interficeret, quod is ab Apollinē uehementer coleretur. Vni etiam ex seruis imperasse, ut diligenter attenderet, & Achillem moneret, ne fortè per imprudentiam Tenem occideret. Sed cum Tenedum Achilles popularetur, & sororem Tenae forma captus infectaretur, Tenes obuiam factus & sororem defendere conatus, sorore quidem elapsa, ab Achille interceptus est, Achilles Tenem à se interceptum animaduertens, seruum quidem quod ab eo monitus non fuisset occidit, Tenem uero ubi nunc templum est sepeliuit. Ex eo nec tibicen illud ingreditur, nec Achilles in eo nominatur.
- 142 QVIS est apud Epidamnios Polites? Epidamnijs Illyricorū uicini, ciues suos qui cum Illyricis consuetudinem haberent improbos fieri animaduertentes, & res nouas ueriti, ad res contrahendas ac permutandas unum quotannis potissimum delegerunt quem maxime probarent. Is ad barbaros accedens, forum ciuibus omnibus & contrahendi rationem praescribat, & ex eo Polites, id est, uenundator est appellatus.
- 143 QVOD est in Thracia Arani littus? Andrii & Chalcidenses habitandi causa in Thraciam profecti, Sanem urbem proditione comuniter occuparunt: sed cum barbaros Acanthum reliquisse accepissent, duos speculatores ad urbem miserunt: qui cum eò uenissent, & Acanthios relicta urbe fugam animaduertissent arripuisse, Chalcidensis quidē speculatore praecurrit, quasi urbem Chalcidensibus praecoccupaturus: Andrius uero relictus hastam coniecit, quae cum portae inhaesisset, Andrijs urbem se hasta praecoccupasse exclamauit. Inde orta dissensione, sine bello inter se conuenerunt, ut Erythraeis, Samijs & Parijs omnibus de rebus arbitris uterentur. Cumque Erythraei & Samij suffragijs suis rem Andrijs adiudicassent, Parij contra pro Chalcidensibus sententiā dedissent, Andrii quibusdā se circa eum locum imprecationibus deuouerunt, si aut ipsi Parijs uxore dedissent, aut ab illis accepissent: & ob eam rem Arani littus appellauerunt, quum Dracontis antea diceretur.
- 144 QUID est, quod Cerealisbus Eretrienfium mulieres non ad ignē, sed ad Solem carnem assant, & Calligeniam non uocant? An quod ita cecidit, ut captiuae quas ex Troia Agamemnon abduxit, hoc in loco Cerealia facerent, cumque inopinatò nauigandi tempus extitisset, imperfecto sacrificio discesserunt?
- 145 QVI sunt Ainautae apud Milesios? Damafenore & Thoante tyrannis exactis, sodalitates duae urbem obtinuerunt: harum altera Plutis, altera Cheromacha dicebatur. Sed cum potentes dominarentur, & sodalitati suae res adsciuisent, cōscensis nauibus procul à terra progressi maximis de rebus consultabant, & ob eam rem Ainautae appellati sunt.
- 146 QUID quod Chalcidenses locum circa Pyrsophium *ἀνατολὴν ἰσχυρὰν*, id est, uigentium & uiribus ualentium stationem uocant? Nauplium ferunt ab Achiuis fugatum, supplicem ad Chalcidenses confugisse, ibique partim crimina purgasse, partim recriminando Achiuis obiecit. Chalcidenses igitur Naupliū nullo modo dedituri uidebantur, sed ueriti ne dolo interficeretur, praesidium ei dederunt, adolescentes grate & uiribus uigentes, & eos ibi collocauerunt, ubi & unā uersarentur, & Nauplium afferuarent.
- 147 QVIS est qui benefactori bouē immolauit? Nauis piratica circa Ithaciam in ancoris stabat, in qua cum fictilibus picem habentibus senex quidā erat. Huc igitur cum fortè portitor Ithacensis nomine Pyrrhias peruenisset, & senem liberauit, nihil quidem eo opus habens, sed ab eo persuasus, misericordia commotus, & hortatu senis de fictilibus quae ibi iacebant pauca quaedam sumpsit. Postea cum praedones abscessissent, securus iam senex Pyrrhiam fictilibus admouit, in quibus magnam uim auri ac argenti picis admixti ostendit, ita ut repente diues factus Pyrrhias cum ceteris in rebus senem optimè tractasset, tum illud adiunxit, ut ei bouem immolaret. Ex eo res in prouerbiū uenit, benefactori bouem extra Pyrrhiam immolasse neminem.
- 148 QUID ita morem hunc habent Bottiaeorum puellae saltantes, ut dicant, Eamus Athenas? Cretas ferunt uoto facto hominum primitias Delphos misisse: eos autem qui misisti

essent ubi nullam facultatem aut copiam uidissent, inde profectos primum Iapygiam incoluisse, deinde mixtis Atheniensibus hunc in Thracia quem nunc habent locum occupasse. Non enim uerisimile, Minoen Atheniensium iuuenes tributum nomine quotannis ad se missos occidisse, sed in ministerio potius & seruitio habere maluisse. Ex his igitur nati quidam, & Cretenses habitati, Delphos missi sunt. Ex quo Bottiarum filie generis sui memoriam colentes, diebus festis canebant, Eamus Athenas.

149 QUID est, quod Eleorum mulieres Dionysium celebrantes precantur, ut bouino pede ad se ueniat? Hymnus enim hoc modo se habet: Veni heros Dionysi maritimum ad templum castum cum Gratij bouino pede sacrificans. Inde bis inferunt, Digne taure. An quia Bugenam appellant & taurum nonnulli hunc deum? An magnam pedem bouinum intelligunt, quemadmodum poeta *Βούριον* magnos habentem oculos, & *Βουρίον* magna iactantem? An magis quia bouis pes innoxius est? Cornigerum autem deum sic rogant, ut lenis latusque ueniat? An quod aratri ac sementis principem hunc ipsum deum & inuentorem fuisse putant?

150 QUID est, quod Tanagraei ante urbem Achilleum habent locum sic appellatum? Inimicitias enim magis cum ea urbe exercuisse dicitur Achilles, quam amicitiam, quippe qui & Poemandri matrem Stratonicen rapuerat, & Ehippi filium Aestora occidisset. Poemandrus igitur pater Ehippi, cum ager Tanagricus etiam per uicos habitaret, apud Stephonem (id loci nomen est) quod cum Achius in expeditionem ire nolisset, ab illis circumfusus, nocte locum illum deseruit, & Poemandriam communiuit. Polycritus autem architectus cum adesset, & opus floccifaceret atque irrideret, fossam transcendit. Iratus Poemandrus ingens in illum saxum coniecit, quod forte ibidem occultatum Nyctelii templis iam pridem incumbebat: hoc reuulsam per imprudentiam Poemandrus coniecit, & Polycritum quidem assequi non potuit, Leucippum uero filium interfecit. Oportebat igitur domesticum ex agro Boeotio lege discedere, & supplicem ad alios migrare. Id autem facile non erat, quod in agrum Tanagricum Achii irruptionem fecerant. Misit igitur Ehippum filium qui Achillem rogaret, a quo persuasus & illum inducit, & Tlepoleum Herculis filium, & Peneleum Hippalcmi, omnes sibi sanguine coniunctos. A quibus Poemandrus Chalcidem deductus, & ab Elephenore caedis crimine expiatus, homines honore affecti, & lucos omnibus consecrauit, quorum qui Achilli datus est nomen seruauit.

151 QVI sunt apud Boeotios Pfoloes, quique Aeoleae Minyae cuiusdam filias, Leucippam, Arinoem, & Alcathoen furore percitas carnis humanis uesci concupisse, & de filiis inter se fortitas esse. Leucippam quod ei forte cecidisset Hippallum filium laniantem exhibuisse, & illarum uitos, quod lugubri ueste uterentur praedolore ac luctu, Pfoloes, Aeoleas, Oeonolias appellatas fuisse ferunt. Hodie quoque eiusdem gentis omnes mulieres Orchomenij eodem nomine appellant, & quotannis festis diebus, quae Agrionia dicuntur, a Dionysij sacerdote stricto gladio fugantur, & si quam consecutus est interficere licet. Nostra quidem memoria Zoilus sacerdos mulierem occidit, quod tamen infelix ac triste ipsius accidit. Nam Zoilus ex leui sane ulcere quum in morbum incidisset, diuturna tace consumptus est. Orchomenij uero publicis damnis ac damnationibus affecti, sacerdotum ab ea familia ad eum transfulerunt, quem ex omnibus optimum delegissent.

152 CVR eos qui sponte Lycaum ingrediuntur lapidibus obruunt Arcades, qui si per ignorantiam intrauerint ad Eleutheras eos mittunt? An quod quasi absoluti libertatem adepti uiderentur, haec ratio fidem habuit: & tale est ad Eleutheras, ac si in locum curae uacuum, & illud, uenies in libentis solum? An fabulae potius credendum est? Soli enim Lycaonis liberi Eleuther & Lebeadus sceleris in Iouem paterni expertes fuerunt, & in Boeotiam aufugerunt. Lebadenses autem ipsidem legibus, & eodem iure atque Arcades utuntur. Eos igitur ad Eleutheras mittunt, qui Iouis adyta ignorantes intrauerint. An illud probabilius quod Architimus in Arcadicis dicit: quosdam per inscitiam ingressos ab Arcadibus Phialis traditos fuisse, a Phialis deinde Megarensibus, a quibus porro cum Thebas deueheretur, imbre ac tonitribus & alijs tempestatibus oppressos ac detentos fuisse: hinc locum nonnulli Eleutheras appellatum fuisse dicunt. Quod autem dicitur, ab eo qui Lycaum ingressus fuerit umbram non cadere, licet falsum, tamen magnopere creditum est. An quod aer ingrediens in nubem conuersus obducitur? An quod templum ingressus omnibus modis excruciatum morte mulcetur, mortuorum uero animas Pythagorici dicunt neque umbram facere, neque coniuere? An illud potius, quod sol quidem umbram facit, solem autem aufert lex eius qui ingressus est, & hoc obscure intelligentes dicunt: Ceruus enim is qui ingressus est dicitur. Quapropter Cantharionem Arcadem, quod is ad Eleos cum Arcadibus bellum gerentes

153 gerentes profugisset, cum comiteu templum pergressus esset, composito postea bello quum Spartam profugisset, Lacedaemonij Arcadibus reddiderunt, a dito oraculo, ut ceruum redderent.

QVIEM NAM in Tanagra Eunostum heroem fuisse dicemus, quid ue causae esse quam obrem mulieres, eius lucum non ingrediuntur? Eunoustus Eliei Cephisti & Sciadis filius fuit, cui nomen inditum ab Eunoeste nympa est, a qua educatum ferunt. Speciosus igitur ac iustus, non minus ex modestia et seueritate laudis tulit. Hunc ab Ochna Coloni filia & propinqua sua amatam fuisse ferunt. Sed cum eius libidine conuicio retudisset, remque ad fratres deferre statuisset, mulier occupauit, & fratres Ochemum, Leonem, Bucolum, ad Eunoesti necem concitauerat, quod eum sibi per uim stuprum intulisse insimulauerat. Illi quum sorori fide adhibuissent, adolescentem insidijs de medio sustulerunt. Quo facto Elieus illos in carcerem coniecit. Ochna poenitentia ducta, & uehementer perturbata, simul & dolore, quem ex amore capiebat, liberari cupiens, simul fratrum misericordia commota, rem omnem ut gesta fuerat Elieo indicauit, quam e uestigio Elieus ad Colonum detulit. Eius iudicio ac sententia fratres liberati sunt, Ochna uero seipsam precipitem dedit, ut Myrtis Anthedonia cantorum poetria scriptum reliquit. Eunoesti uero templum & lucus, mulieribus adeo inaccessus fuit, ut cum saepenumero terrae motus, aut siccitates, aut imbres, aliae denique tempestates ingruissent, Tanagraei accuratè ac diligenter exquirerent, nunquid mulier clanculum aut per imprudentiam templo appropinquasset. Quam nonnullos dicere constat, inter quos est Cleدامus uir insignis, occurrisse sibi Eunostum lauandam causa mare petentem, quod mulier templum ingressa fuisset. Refert enim Dioctes in libro de Semideis, Tanagraeorum decretum, de his quae Cleدامus renunciauerat.

154 Vnde in agro Boeotio circa Eleonem Scamandrus fluuius est appellatus? Deimachus Eleonis filius, Herculis socius, expeditionis ad Troiam particeps fuit. Sed cum bellum traheatur, Glauciam Scamandri filiam copressit, & gravidam reddidit. Quo a Troianis in pugna interfecto, Glaucia ne stuprum deprehenderet ad Herculem confugit, & amoris sui indicauit, sed cum Deimacho consuetudinem habuisse confessa est. Hercules re cognita, & amoris misericordia commotus, & quod uiri fortis ac sibi in primis familiaris, stirpem relinqui magnopere cupiebat, Glauciam in nauem recipit, quam postea cum peperisset, in Boeotiam reductam, & ipsam & stirpem Eleoni reddidit. Appellatus est autem puer Scamandrus, qui postea regnum adeptus, Inachum fluuium de suo nomine uocitauit. Nec uero uxoris oblitus, ipsius nomine Acidusam fontis nomen indidit, ex qua tres filias susceperat, quas hoc quoque tempore in honore habent, & uirgines appellant.

155 Vnde factum est illud tritum sermone prouerbiu, Haec praecipua? Dino Tarentinus ductor exercitus, uir fortissimus, & in primis rei militaris peritissimus, cum sententiam eius ciues improbarent, & praeco aduersariorum sententiam proposuisset, sublata dextera, Haec melior est, inquit. Huius rei autor est Theophrastus. Sed Apollodorus in Rhythmo illud adiunxit: quum praeco, Plures haec numero sunt, dixisset. At haec, inquit, meliores: atque ita pauciorum sententiam praeualuisse.

156 Vnde dicta est urbs Ithacensium, quam Alalcomenas appellant? Quod Anticlia adhuc uirgo Sisyphi compressu, qui ei stuprum obtulerat, Vlysem concepit, complures dixere. Iustus uero Alexandreus in monumentis suis illud adiunxit, Anticliam Laerti in matrimonium datam, cum ad Laertem duceretur apud Alalcomeneum in Boeotia Vlysem peperisse, & ob eam rem ille quasi mediae urbis nomen referens, eam quae in agro Ithacensi est urbem eodem nomine appellatam fuisse memorat.

157 QVI sunt Aeginae Monophagi? Multi ad bellum Troianum Aeginenses profecti purgando ceciderunt, complures tempestate demersi sunt. Paucos igitur a bello reuersos propinqui suscipientes, cum reliquos ciues in luctu ac dolore uersari animaduertent, nec aperte latandum existimauerunt, nec pro suorū reditu dijs immortalibus sacrificandum, uerum clam domi quiscumque suae comiter excipientes, ipsi in conuiuijs patribus & cognatis & fratribus & domesticis ministrabant, nec alienum quenquam admittebant. Hoc igitur imitantes Neptuno rem diuinam faciunt, & Thyasos exercent, sexdecim dies silentio inter se conuiuia celebrantes, nec seruum quempiam interesse licet. Inde Veneri facientes solenne festum dirimunt, & ex eo monophagi appellantur.

158 QUID est, quod in Caria Labra dei Iouis simulachrum, bipennem, non sceptrum aut fulmen sustinet? Quia Hercules interfecta Hippolyte, cum praeter alia bipennem quoque illi

- C** eripisset, Omphale dono dedit, quam Lydorū postea reges per manus accipientes, sicut alia sacra ferre consueverūt, donec Candaules indignum censens, uni ex socijs ferendam tradidit. Sed postquā Gyges ab eo desciscens bellum Candauli intulit, Arfelis Myleis auxilia Gygi adduxit, & Candaulem sociumque eius occidit, & unā cum reliquis spolijs securim in Cariam detulit, ibique extructo Iouis simulachro bipennē in manu dedit, & Labradem Iouem appellauit: nam Lydi bipennem labrem appellare consueverunt.
- 159 **Q**UID est, quod purgatorē *ἁποδοῦν*, hoc est, eruum, uocāt Tralliani, eoq; in libationibus ac piaculis potissimū utuntur? An quia Leleges & Minyæ antiquitus Trallianis expulsis urbem atq; agros occupauerūt, postea reuerſi Tralliani superatis Lelegibus, quicūq; neq; in praelio ceciderūt nec fugerūt, sed aut imbecillitate aut inopia ibidē remanserūt, his omnibus contemptis legem posuerunt, ut quicūq; Minyam aut Lelegem occidisset, ita purus & expiatus esset, si eius quem interfecisset cognatis erui modium emensus esset?
- 160 **C**VR apud Eleos in prouerbio est, Grauiora Sambico patit? Ferunt Eleum quendam, Sambicū nomine, multis socijs & coadiutoribus usum, cōplures apud Olympiā areas suas & simulachra cōcidisse ac uendidisse: deniq; Dianæ præsulis templum diripiisse (est enim Elide templū Dianæ, quod Aristarchiū nominant) illum uerō statim post sacrilegiū cōprehensum toto anno excruciatū fuisse, dum tormentis de conscijs ac socijs ab eo quaereretur: atq; ita mortuum fuisse, & ex eius cruciatibus prouerbium ortum esse.
- 161 **Q**UID est, quod Lacedæmone iuxta Leucippidarū templum posita est Vlysis ædes? Ergiaus unus ex his qui à Diomede originem ducunt, à Temeno quodam persuasus palladium Argis surripuit, cuius rei conscium habuit Leagrū: erat enim Temeni sanē familiaris. Leagrū postea Temeno iratus Lacedæmonem concessit, palladium secum deferens. Quod cum reges studiose accepissent, iuxta Leucippidarū templum collocauerunt, ac missis qui de conseruando & custodiendo palladio Apollinis sententiam sciscitarentur, oraculo edito, ut unum ex his qui palladium surripuissent custodem facerent, Vlysis ædem ibidem posuerunt, heroē ipsum alio qui propter Pēnelopes nuptias ad se pertine re, & ciuitatem affinitate attingere existimantes.
- 162 **Q**UID est causā, quod Chalcidoniæ mulieres morem hunc habent, ut si in alienos uideros, & magistratus potissimum incidant, alteram maxillam detegant? Chalcidonijs aduersus Bithynios bellum gerebant: hi cum Zepoētum regem haberēt, omnibus suis copijs, additis etiam Thracum auxilijs, facta incursione agros populabantur. Sed cum Zepoētus circa Phaliū (id enim loci nomen est) palantes ac perturbatos inuasisset, superati octo milia militum desiderauerunt, nec tamen penitus deleti sunt. Composito autem bello in Byzantiorum gratiam, cum ea clade ciuitas ad uiuorū solitudinē propemodum redacta esset, complures mulieres necessitate cōpulsæ libertis & externis aduenis nupserunt, nō nullæ uidiuatē talibus nuptijs anteposcentes solæ agebant, ac si quid opus esset, ad magistratus ac iudices confugientes, alterā faciei partē detegebant. Harum pudorē quæ nupserant imitata, & meliores illas quàm se fuisse rata, eundem morem retinuerunt.
- 163 **Q**UID est causā, quod oues ad Agenoris lucum abigentes Argiui, ut ibidem inean- tur efficiūt? An q; egregiē præter ceteros Agenor oues curarit, & plures greges habuerit?
- 164 **C**VR se Argiuorum pueri quodam festo per iocum Ballachradas, id est, pirastris iactatores uocant? An quod primos ab Inacho ex agris in cāpos ac plana deductos, pirastris altos fuisse cōmemorant? Ferunt enim Pirastra primū Græcis in Peloponeso fuisse cognitas, quum ea regio Apia etiam diceretur: unde Apij, id est, pira: Achrades, id est, pirastira, mutato nomine appellati sunt.
- 165 **Q**UID causā est, quamobrem Elei equas finibus educatas iniri faciunt? An quod regū omnium equorum studiosissimus Oenomaus quum animal illud præcipuē adamasset, multa & horrenda eis imprecatus esset, qui equam apud Elidem inissent, & idcirco uerū execrationem illam abominantur ac uitant?
- 166 **C**VR apud Gnosios moris fuit mutuantibus argentū rapere? An ne ut hi qui arripuissent, de ui tenerentur, & magis plecterentur?
- 167 **Q**UAE causa est quāobrem Sami Dexicreontis Venerē uocent? An quod eorum uxores luxu ac petulantia perditas, Dexicreon homo mendicus quibusdā piacularibus sacris expiauit? An quia nauclerus cum esset Dexicreon, negociandi causa in Cyprum nauigauit: cui onus in nauim imposituro, Venerem iussisse ferunt, aquam tantū in nauim imponeret, ac statim solueret. Eum dicto audientem fuisse, & aqua in nauim comportata, profectum summa trāquillitate, & in alto deprehensum sitientibus reliquis & mercatoribus & nau-

- A** & nautis, aqua singulis uenundata multum argentum collegisse, ex eo statua deæ posita, deam suo de nomine appellasse? Quod si uerum est, non unum ditasse, sed per unum multos seruasse Venus existimanda est.
- 168 **Q**UID est, quod Sami Mercurio Charidotæ rem diuinam facientes, uolenti & furari & latrocinari permittunt? Quia oraculo relicta insula Mycalen cum migrassent, præda ac rapinis decem annis uitam duxerūt, deinde in insulam reuerſi Samij hostes superauerūt.
- 169 **V**NDE ei loco nomen inditū esse dicimus, quem Samij Panæma appellant? An quod Dionysium fugientes Amazones ex agro Ephesio Samum perfugerunt? Dionysius autem confestim ædificatis nauibus transmissio mari, praelio cōmisso eo in loco multas occidit, quem defluentis sanguinis flumine spectantes admirati, Panæma postea nominauerunt? Earum autem quæ occiderunt circa Phleum ossa ostenduntur. Sunt qui dicant Phleum earum clamoribus abruptum fuisse, cum magno quodam inter pugnandum & contento clamore usæ fuissent.
- 170 **Q**UID est causā, quod Andron Sami Pedetes uocatur? Occiso Demotele & monarchia ipsius euerſa, quum plebs rempub. occupasset, Megarenſes aduersus Perinthios Samiorum colonos exercitum duxerunt, compedes, ut dicitur, quasi aduersus seruos captiuos secum portantes. Quod cum plebi renunciatum esset, celeriter auxilia submisit. Nouem declarati sunt qui triginta nauium classi præessent: harum duas portu egredientes fulmine ictas ac depressas fuisse dicūt. Duces tamen cum reliquis profecti Megarenſes praelio uicerunt, & sexcentos captiuos ceperunt. Qua uictoria elati popularem statum euertere cogitabant, cui rei plebs occasione præbuit. Misit enim literas, quibus imperabat, ut Megarenſes compedibus illorum ipsorum uinctos adducerent. Illi Megarenſibus literas cum ostendissent, facile persuaserunt, ut cōmuni consilio secum ciuitatem liberarent. Rationē ineuntibus uisum est compedum anulos perforare ac cōfringere, atq; sic Megarenſium cruribus circumponere, & ne defluerent loris quibusdam ad zonas alligare. Erat enim timendum cum laxi essent, ac facile defluerent, ne soluti uiderentur. His in hunc modum ornatis, cum singulis ensem dedissent, ad Samum appulsi medio foro Megarenſes in curiam deduxerunt: ubi dato signo Megarenſes impetu facto plebeios omnes qui re-
Brum potiebantur interfecerunt. Hoc pacto recuperata libertate, Megarenſes quicūque uoluerunt ciuitate donarūt, & bonæ magnitudinis domo ædificata compedes quasi templo suspensas obtulerunt, ab eo Pedetes domus appellata est.
- 171 **C**VR apud Coos sacerdos Herculis muliebri ueste indutus, & mitra caput ornatus, apud Antimachiam rem diuinam facit? Hercules quum ex agro Troiano sex nauibus profectus esset, tempestate deprehensus nauibus amissis cum una saltem ad insulam Co delatus, ad Laceterem eiectus est, omnibus rebus præter arma & socios penitus amissis. Ibi nactus ouium greges, à pastore unam sibi ut daret petijt. Is Antagoras uocabatur. Qui quum robore ac uiribus corporis præstaret, Herculem ad luctandum prouocauit, ea lege, ut si uinceret, arietem auferret. Hercules cupidē cum Antagora congressus, quum hominem ita agitaret ut facile superaturus uideretur, Meropes Antagoræ auxiliū tulerunt, & Græcos ut Herculi opem ferrent cōcitauerunt. Praelio cōmisso Hercules pugnando defessus ad mulierem Thracensem seruam confugisse dicitur, & muliebri ueste operatus apud eam delituisse. Sed postquā Meropibus superatis expiatus Alciopi filiam in matrimonio duxit, floream uestem induit. Quamobrem sacerdos in eo loco ubi prelium factum est, rem diuinam facit, & sponsi muliebri ueste induti sponsas suscipiunt.
- 172 **V**NDE apud Megaram genus est Hamaxocylistarū? Qua tempestate in temperans ille ac dissolutus popularis status Megaris fuit, qui & usuras creditoribus antea per solutas expostulauit, & sacrilegium effecit, proficiscebantur Peloponensiorum nomine Delphos solennes spectatores: qui quum per agrum Megarensem iter facerent, apud Aegeram ad paludem cum liberis & uxoribus subuerso curru in terram prouoluti sunt: ibi Megarenſium quidam petulantissimi atq; ebrii, per insolentiā & crudelitatem currus in paludem contruferunt, multos ex his qui uenerant obruerunt. Quod in illa status perturbatione & confusione rerum omnium Megarenſes neglexerunt. Amphictyones autem quod ea res ad religionem pertinere uidebatur, grauiter commoti, tanquam sceleratos & impios exilio nonnullos, plerosq; morte afficiendos censuerunt, qui postea à genere Hamaxocylistæ nominati sunt.

Plutarchi consolatoria oratio
ad Apollonium.

STEPHANO NIGRO INTERPRETE.

Animi male affe-
cti medicus, ser-
mo.

NON potui iandiu, Apolloni, non maximo tecum grauissimoq; affici dolore, cum filij tui, æque nobis ac tibi charissimi, immaturã uitã cum morte mutationẽ percepiſſem, adoleſcentis modeſti ſimul ac temperantis, pietatemq; erga deos ac parentes, necnon & in amicos iura oppidoq; egregie colentis: uiſus ſum tamen mihi operã precij minimẽ facturũ, ſi ſtatim ſub obitus tempus te cõueniſſem, idq; quod accidit, ut æquo ferres animo eſſem exhortatus: cum præſertim & tu animo ac corpore ob inopinatã conſternatus eſſes calamitatem, & ego neceſſario tua angerer ſolitudine: neq; enim medicorũ præſtantiffimĩ ad repentinos fluxuum impetus, medicinarum conſeſtim adferunt remedia, uerũ inflammationis grauitatẽ abſq; ulla externa unguentorũ impoſitione ad maturitatẽ peruenire patiũtur. Poſtea uerò quã & tempus omnia ad maturitatem perducere ſolitum, calamitati acceſſit, & tua ſollicitudo amicorum auxilia iam exigere uideatur, bene habere ſum arbitratũ, ſi ad relaxandũ ac remittendum dolorem, flebilesq; atq; inanes ſedandos luſtus, conſolatoriã te participem orationis facerem. Animo nanq; male affecto medici ſunt, ſermones, cum præſertim quiſpiã oppor-
tunẽ cor molliat. Nam autore ſapiente Euripide, alia alijs adhibetur medicina morbo: triſtitia quidẽ affecto, beneuolus amicorũ ſermo: fatũ uerò te gerẽti, admonitiones. Etenim cum multę ſint animi perturbationes, omnĩũ q; grauiffima eſt triſtitia: multi enim ob triſtitiam in furorẽ, nõnulli in incurabiles ægri tudines redacti memorantur: ſibi ipſis quidã præ mœrore manum conſciure. Dolere igitur atq; angĩ ob defunctum filium, naturalem quidẽ habet mœroris originẽ, nec in manu noſtra poſitam. Neq; enim illorũ accedo ſententiã, qui ſeram aſperamq; laudibus extollunt indolentiam, ſupraq; poſſibile uileq; ſit exiſtentem. Hęc enim tolleret ex mutua dilectione beneuolentiã, quã omnium maximẽ cõſeruare neceſſe eſt. Supra modum uerò diſſerri, luſtumq; adaugere, præter naturam eſſe cenſeo, & ex quadã in nobis inſulſa fieri opinione. Quocirca hoc quidẽ ut noxium ac uile, & quod minimẽ deceat bonos uiros, omittendũ eſt: mediocri uerò haud reſciendus eſt dolor. Vtinam minimẽ ægrotaremũ, inquit Academicus Crantor: ægrotantibus uerò aliquis ſenſus adſit, ſiue aliquid ſecetur, ſiue auellatur à corpore: nam iſtud nihil dolere, nõ ſine magna mercede hominĩ contingit, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore. Neq; igitur ut in huiusmodi calamitatibus ſapientes uiri doloris omnino ſint expertes, neq; ut ſupra modum uexentur, ratio permittit: illud enim durũ penitus ac ſerum, hoc uerò eneruatũ atq; effœminatũ. Prudentiffimus ille, qui & modum in rebus tenet, & in degenda uita nõ minus quã eueniunt aduerſa, quã quã ſecunda, æquo ferre animo potest: præmeditatusq; fuerit, quod quemadmodũ in populari ſtatu magiſtratum habetur ſors, & qui ſortitus fuerit, eum imperiũ adminiſtrare oportet, qui uerò repulſam paſſus fuerit, fortunam æquo animo ferre: ita & rerum partitionẽ citra ullam accuſationẽ obſequenter ſequi: nam qui hoc nequit præſtare, ne ſecundã quidẽ prudenter ac modeſtẽ ferre poterit fortunã. In ijs enim quę rectẽ dicta ſunt, hoc quoq; documenti loco habetur: Nulla ſit tanta felicitas, quã te adeo extollat, ut tibi plus q; oporteat, placeas: nec ſi quid aduerſi acciderit, rurius deprimaris, in ſeruitutemq; redigaris, ſed idẽ perpetuò maneat, tuum (ut in igne aurum) ſolidẽ ingenium ſeruã. Eſt enim eruditorũ ſimul ac temperantiũ uirorum, & aduerſus eas quã felicitates putantur, eundem eſſe, & contra infortunia decorum ſeruare: rationis nanq; bene compoſitã officium eſt, uel cum infertur malum declinare, uel iſſiatum corrigere, uel ad minimũ redigere, uel patientiã ſuam fortem ac generoſam præſtare. Nam circa bonũ prudentia quadrupliciter ſe gerit, cum aut adipiſcitur bona, aut tuetur, aut adauget, aut prudenter utitur: hi prudentiã aliarumq; uirtutum ſunt canones, quibus ad utranq; utendum eſt fortunã. Nullus eſt enim uir qui uſquequãq; felicitate fruatur, & per louem parendum eſt fatiſ. Nam ut in plantis nonnunquã maxima eſt fertilitas, interdum ſterilitas: & in animantibus quandoq; numeroſa proles, quandoque nulla: & in mari tempeſtates, ac tranquillitates: ita & in uita multi & uarij caſus, in aduerſas circumagunt homines fortunas, ad quas proſpiciens quiſpiã haud immeritò diceret, Non in omnibus genuit bonis Agamemnonẽ Atreus. Neceſſe eſt autem ut & lætiſſa, & dolore afficiaris: natus eſ enim mortalĩs, & te quoq; inuito, dijs ita uolẽtibus, erit. Et iſtad à Me-

Prudentia circa
bona quadruplici-
tẽ uerſatur.

Oratio conſolatoria.

85

A à Menandro dictum: Nam ſi omnĩũ ſolus natus eſ Trophime, cum te mater pariebat, ea lege, ut quã uelis agas, felicitate perpetuò fruaris, & deorũ aliquis hoc tibi pollicitus eſt, merito indignaris: mētus enim eſt, atq; iniquẽ fecit: ſin autẽ iſtdẽ quibus nos legibus uĩ talem hunc, ac cõmunem hauiſti aẽrem, ut tibi magis tragicẽ loquar, hęc melius & ſerenda & cogitanda ſunt. Quod autẽ rationũ caput & ſumma eſt, homo eſ, quo ad ſumma, ruriſq; ad ima, nullum animal mutationẽ celerius accipit, nec id immeritò. Nam cum natura inſirmiſſimũ ſit animal, maximas res adminiſtrat: cum autẽ cadit, multa conterit bona. Tu autem Trophime haudquaq; egregia amiſiſti bona, & in præſentia mediocria tibi adſunt mala: quare modeſtẽ quoque reliqua ſeras. His tamen ita ſe habentibus, nõnulli ob nimiam imprudentiã uſque adeo ſunt ſtolidi ac dementes, ut paululum uel nimia pecuniarum copia, uel magiſtratus magnitudine, uel ciuili aliqua gloria honoreq; elati, alijs minuentur, ac conuicijs afficiant, fortunã inconstantiam uolubilitatemq; minimẽ recordati, nec quod perquam facile quã ſublimia ſunt, deprimuntur, quãq; humilia ſunt, ruriſq; quam celeriffimis fortunã mutationibus extolluntur. Eſt igitur uiri haud rectẽ res ipſas cogitantis, in re nequaquam ſtabili ac firma conſtantiam quærere. Rotã enim circumactã nonnunquã altera pars ſuperne extat, nonnunq; altera. Itaque ad indolentiam optimũ eſt remedium ratio, & per hanc quoddã aduerſus fortunã mutationes munimentum: oportet enim non tantum ſeipſum natura mortalem noſſe, uerũ & mortalĩs conſortem uita, rerumq; perq; facile in contrarium ſe mutantũ. Hominũ enim uero mortalia & caduca ſunt corpora, mortales fortunã ac perturbationes, cæteraq; uita accidentia, quã mortalĩb; effugere nõ licet. Sed malleo fabricatis neceſſitatibus, Tartari premis ima tenebroſi, ut inquit Pindarus. Vnde Demetrius Phalereus, dicente Euripide diuitias eſſe inſtabiles ac caducas, unamq; diẽ hęc quidẽ ad ima deprimere, hęc uerò ad ſumma tollere: alia quidẽ rectẽ eum dicere inquit, melius uerò fuiſſet, ſi non unam diẽ, ſed temporis punctum dixiſſet. Idẽ enim circulus frugiferis eſt terrę plantis, & mortalium generi: his quidẽ augetur uita, horum uerò deficit, ruriſq; demetitur. At Pindarus in alijs: Quid autem quis, quid autem non quis, umbra ſomnium homo: expreſſe euidenterq; atq; artiſtice hyperbole uſus, hominum uitam aperuit. Quid enim umbra imbecillius: huius autem ſomnium nemo utiq; alius exprimere planẽ poſſet. Hęc ſecutus & Crantor, cum in ſiliorum deceſſu Hippoclem ſolaretur, inquit: Hęc uniuerſa uetus philoſophia & loquitur, & hortatur: quorum ſi nihil aliud approbamus, uitam ſaltem multifariã, & operoſam, & difficilem eſſe, haudquaq; inſiciabimur. Nam etiam ſi à natura hunc minimẽ habeat morem, noſtra ſaltem cauſa ad hanc perniciẽ deuenit, & incerta hęc fortuna nos à prima origine ſecuta eſt, ne in una quidẽ re ſana, naſcentibusq; miſcetur aliqua in omnibus mali ſors. Semina enim ſtatim mortalia exiſtentia, eius cauſã partem aſſequuntur, ex qua & mala animi indoles, & morbi, ac dolores, & mortalium ſors nobis adſerpiſit. Sed quorum hęc: Vt ſciemus nihil omnino eſſe noui, cum quis malignam experitur fortunã, uerũ omnes eadem pati. Inopinata nanque eſt fortuna, ut inquit Theophrastus, & ad ea quã elaboraueris auferenda uehemens, nullumq; habens ad perturbandã exiſtimatã felicitatem conſtitutũ tempus. Hęc enim & huiusmodi alia, cum per te conſiderare, tum ex alijs ueteribus ac ſapientibus uiris audire, unicuiq; eſt facillimũ. Quorũ primus diuinus eſt Homerus, dicens: Nil hominẽ imbecillius nutrit terra: nõ enim ſe unq; mali quicq; in poſterum paſſurũ ait, dum uirtutẽ præbeant dijs, & genua ſint ualida. Sed quando iam mala peragunt dijs, & hęc fert inuitus toleranti animo: talis enim eſt mens terreſtrium hominum, qualẽ quotidie agit hominũ pater atq; deorũ. Et in alijs: Tydide magnanime, quid genus percontaris: cuiuſmodi eſt foliorũ genus, huiusmodi & hominũ. Foliorũ alia quidẽ uentus decutit, alia pullulans fert ſylua, uerno autẽ naſcunt tẽpore: ſic uirorũ genus hoc quidẽ naſcitur, hoc uerò deſinit. Quod autẽ hac humanã uitã ſimilitudine bene uſus ſit, ex ijs cõſtat quã alibi idẽ dicit: Mortaliũ autẽ miſerorũ cauſa bellum gerere, qui foliorũ ſimiles aliã quidẽ ualde uigent, terrã fructũ edentes, aliã uerò deficiunt exanimes, nec ulla in eſt uis. Simonides autẽ poẽta, quũ Pauſanias Lacedæmoniorũ rex, rebus à ſe geſtis: quam ſapiffimẽ gloriareſ, & quadã irriſione iuberet, ut ſibi aliquid ſapienter præciperet, eius cognito faſtu, ne ſe hominẽ eſſe obliuiſceretur, conſuluit. At Philippus Macedonum rex, cum tria ſibi feliciter eueniſſe ſub idẽ tempus nunciatũ fuiſſet, quod ſcilicet quadrigis Olympia uiciſſet, & Parmenio imperator exercitus Dardanes prælio ſuperaiſſet, præterea quod Olympia uxor maſculum ſibi filium peperaiſſet, ſublatis ad cœlum manibus, O dæmon, inquit, mediocri hęc aliqua rependas clade: natura comparatum eſſe haud-

Homo, umbra
ſomnium.

C quaquam ignorans, ut ingentibus fortuna inuideat felicitatibus. Theramenes, qui unus Athenis de triginta tyrannis fuit, cum domus ruinam, in qua cum multis cenabat, solus euassisset, ac propterea ab omnibus beatus predicaretur, magna uoce clamans: O fortuna, inquit, ad quam me igitur seruas occasionem? Paulò autem post à reliquis contortus tyrannis, uitam finiuit. Perquam egregie autem Poëta circa consolationem probandus uidetur, cum Achillem hæc Priamo, ad redimendum Hectorem profecto, dicentem inducit: Quare agè iam, sede super throno, doloresq; in animo iacere permittamus, licet dolore affecti: nihil enim conferunt horridi luctus: sic nanq; destinarunt dii miseris mortalibus, ut tristes uiuant, cum ipsi nullum patiantur dolorem. Duo etenim dolia in Iouis pauimento sita sunt, donorum unum malorum, qualia præbet mortalibus: alterum uero honorum. Cui quidem bona malis immiscens dederit fulmine gaudens Iupiter, quandoq; is malum, quandoq; bonum fortitur. Cui uero de pernicioso dederit, hunc contumelios obnoxium reddit, ipsumq; mala atq; ingens fames per diuinam tellurem exagitat: incedit autem nec à dijs, nec à mortalibus honoratus. At Hesiodus, Homero & existimatione & tempore posterior, qui se Musarum discipulum prædicat, in dolio & ipse mala coercens, Pandoram indicat dolium aperientem, per omnem terram ac mare malorum copiam dispersisse, sic dicens: At mulier manibus magnam auferens operculum, dispersit: hominibus autem curas suo consilio præbuit perniciosas: sola uero spes in ædibus infrangibilibus intra dolium sub labris permansit, nec foras euolauit, dolio enim prius opposuit operculum: ast alia innumera in homines exilierunt mala, plena enim malis tellus, refertum mare, morbi autem hominibus quotidiani, hi noctu sponte accedunt, mala mortalibus tacite adferentes, quandoquid uocem abstulit consultor Iupiter. Ab his seiunctus Comicus, in eos qui huiusmodi calamitates ægreferunt, hæc dicit: Si nobis lachrymæ malorum essent remedium, & qui lachrymas dolere desineret, auro dato lachrymas permutarem: nunc autem non aduertunt perturbationes, nec respiciunt in istas heres, sed eandem uiam, siue fleueris, siue non, ibunt: quid igitur proficiunt? nihil: uerum dolor habet, ut arbores fructum, lachrymas. Et qui Danaem uehementer lugentem solatur Dictys ait: Putas ne Orcum tuas quicquam curare lachrymas, filiumq; remissurum tuum, si ingemiscere uolueris? desine. Quod si uicinorum mala spectaueris, tua facilius feres, præsertim si cogitare uolueris, & quot mortales in uinculis laborant, & quot liberis orbi consenscunt, eosq; qui ex maxima atq; opulentissima tyrannide ad nihilum rediguntur: hæc te considerare oportet. Iubet enim ipsam animo uoluntate, quinam minori, quicquam maiori infortunio agitent, quod summi facilius ferat. Huc illud quoq; Socratis dictum merito: quis traheret, quo censebat oportere ut infelicitates in commune conferrent, ut unusquisq; ex æquo partiret: futurum autem, ut plures suas libenter capientes dicerent. Vnus est huiusmodi inductione & Antimachus poeta. Lyde enim uxor sua defuncta, quam uehementer diligebat, doloris solamen sibi fecit elegiam Lyden denominatam. Nam cum heroicæ calamitates recensuisset, alienis malis suum sibi minorem reddidit dolorem: ut maxime constet, eum longè minorem morientis reddere opinionem, efficeretq; ut sibi persuadeat, quod sibi accidit, multo esse minus, quam quantum arbitratur, si quis dolore affectum solari cupiens, ex aliorum euentis commune esse multorum, quod accidit, ostenderit. Aeschylus autem eos belle increpare uidetur, qui mortem malum esse opinantur, sic dicens: Quam iniquè mortem modo prosequuntur mortales, quippe quæ maxima multorum est malorum medela. Hunc imitatus est & qui dixit: O mors Pæan, medicus accedas: portus enim proculdubio Orcus est per terrarum orbem. Magnum enim est, more eius qui rudente se à tempestate tueretur, audenter dixisse: Quis autem seruus est, moriendi sine curis existens? Et: Orcum habens adiutorem, non metuo umbras. Nam quæ spectant ad mortem, nunquid quum nobis ualde assueta & ingenta sint, rursus nescio quo pacto difficilem asserere dolorem uidentur? Nam quid mirum si fissile fissum est: si quod liquefcere potest, deliquit: si quod exuri potest, combustum est: si corruptibile, corruptum? Quando enim in nobis ipsis non est mors? & ut inquit Heraclitus, idem uiuens & mortuus, uigilans & dormiens, nouum & uetus: quæ enim cecidere, illa sunt: & illa rursus quæ cecidere, hæc. Nam ut ex eodem luto potest quispiam animalia fingens confundere, & rursus fingere ac confundere, atque hoc uicissim incessanter facere: sic & natura ex eadem materia tandem nostros reddidit auos, & continuo post eos genuit parentes, mox nos, deinde alios ad alios circulari quodam modo producet, & hic nascendi fluuius perpetuo fluens nunquam quiescet, & rursus qui huic opponitur, moriendi, siue Acheron à poetis, siue Cocytus appellatus. Prima igitur causa quæ Solis lucem nobis ostendit, eadem & tenebricosum ducit orcum. Et nunquid

Duo Iouis
dolia.

A nunquid huiuscerei esset imago, qui circa nos est aer, diem & noctem per uices faciens, uitæ ac mortis, somniq; ac uigiliæ inductiones? Quo circa nostrum hoc uiuere, fatale quoddam debitum esse dicitur, utpote reddendum, à proauis nostris mutuo acceptum, quod facile ac citra gemitum restituendum est, cum à quo accepimus, exigitur: hoc enim pacto uideri gratissimum poterimus. Existimo autem naturam ipsam, cum tantam uitæ breuitatem nullo ordine uidisset, ut mortis terminus latere, uoluisse: hoc enim fuit melius. Nam si præuidisset, nonnulli mororibus contabuissent, & ante mortem decessissent. Aduerte autem uitam ipsam cum doloribus refertam, tum multis solitudinibus, exhaustam, quas si recensere uellemus, uehementer ipsam condemnarem, & quæ apud quosdam obtinuit ueram opinionem redderemus, quod scilicet longè sit melius mori, quam uiuere. Itaq; Simonides, Hominum, inquit, modica quidè uires, inanes uero curæ, uitæq; breui labor supra laborem, & mors crudelis atq; inuitabilis imminet. Illius enim æqualiter fortiti sunt portiones & boni, & quicumq; est malus. At Pindarus, Vnum, inquit, ad bonum, duobus simul detrimentis uescuntur mortales, immortalesq; manere nequeunt, inepti ad modeste ferendum. Sophocles: Tu quod uir mortalis perierit, ingemiscis, cum tibi incertum sit, an quod futurum est, quicquam lucrifer afferat. At Euripides: Cuiusmodi mortaliam naturam habeat nostram? Non utiq; ut puto. Undenam? Quare audi me: omnibus est hominibus moriendum, nec inter eos quispiam est, qui utrum sit cras uicturus, nouerit: neq; enim exploratum est, quò fortuna tendet. Huiusmodi autem existente hominum uita, cuiusmodi hi afferunt, cur non potius eos beatos ducere conuenit, qui ea quæ in ipsa uita est seruitute soluti sunt, quam miserari ac lugere? quod multi per ignorantiam faciunt. Socrates similem esse mortem dicebat, aut profundissimo somno, aut peregrinationi longæ ac diuturnæ, aut cuidam corporis atque animi interitui: propterea nihil mali esse in morte. Singula sic percurrere ostendebat: Si enim somnus est aliquis mors, & dormientibus nullum est malum, constat ne mortuis quidem ullum esse malum. Atq; quod suauissimum sit somnus profundissimus, quid opus est dicere? cunctis enim hoc exploratum est. Testatur & Homerus de ipso somno dicens: Profundus dulcissimi mortis assimilatus. Multis autem in locis & hæc dicit: Ibi somno occurrerunt mortis fratris somno & morti gemellis: facie atq; aspectu, eorum similitudinem indicans. Gemella enim similitudinem maxime ostendunt. Est rursus ubi dicit mortem esse æneum somnum, nullum esse in morte sensum nos docere conatus. Non incongrue desinisse uidetur & qui dixit somnum parua esse mortis mysteria: somnus enim certa est mortis præmeditatio. Oppidò autem quam sapienter & Cynicus Diogenes somno deditus, uitamq; relicurus, excitanti ipsum medico, & num molestia quicquam ipsi inesset percontanti: Nihil, respondit, molestia mihi inest, fratrem enim frater præuenit, somnus uidelicet mortem.

Quod si peregrinationi assimilatur mors, ne sic quidem malum est: nunquid autem è contrario bonum? nam corpori inseruire, atque ipsius affectibus degere, ex quibus auulsa mens mortalibus adimpletur nugis, felix ne quid, ac beatum? Immensa nanque nobis, inquit Plato, ob necessariam alimentum præbet negotia corpus. Præterea si qui morbi inciderint, ne perspiciamus ut sese res habent, impedimento sunt, sed amoribus & cupiditatibus, terroribusq; ac uarijs imaginibus fatuitatibusq; nos refertos reddunt, ut quod planè dici solet, nihil omnino nobis ab ipso corpore sapere contingat: neq; enim quicquam aliud præter bella & seditiones pugnasq; corpus continet, & quæ ab ipso proueniunt cupiditates. Nam propter pecuniarum possessionem omnia excitantur bella: pecunias autem corporis causa cogimur cõparare, huius obsequijs inseruiantes, & ex hoc nullum ob hæc omnia philosophia ocium datur. Quod autem omnium est postremum, si quid nobis ab ipso oculi fuerit, conuerta murq; ad id considerandum quod ubiq; in quæstiones incidit, tumultum nobis ac perturbationem præbet, & usque adeo percellit, ut uerum cernere nequeamus. Quare re ipsa nobis indicatum est, carentem esse corpore, animoq; ipso res spectandas, si quid unquam liquidum ac syncerè cogniturum simus: & tunc, ut uidetur, nobis erit quod exoptamus, & quod dicimus, diligere: nam post mortem ad erit prudentia, ut ratio indicat, quæ uiuentibus nulla est. Si autem fieri non potest ut cum corpore quicquam dilucidè cognoscamus, de duobus est alterum, aut nusquam scientiam consequi licet, aut defunctis tantum: tunc enim ipse per se à corpore seiunctus erit animus, prius uero nequaquam: & tantisper dum uiuimus, hoc pacto, ut uidetur, proximè ad scientiam ac rerum cognitionem accedemus, si cum corpore minime uersati fuerimus, nec quicquam cum eo, nisi urgente necessitate, comunicauerimus, nec huius natura expleamur, sed ab ipso puri fuerimus, donec Deus ipse nos absoluerit. Itaque corporis quidem insipientia syncerè liberati, ut par est, cum talibus erimus, per nosmetipsos omne

Mors quibus as-
similatur.

Cyncerum cernentes, hoc autē est uerum: nec enim polluto purum attingere fas sit. Quare etiam si mors ipsa in quempia alium traducere locum uideatur, non est propterea malum.

Mors omnium bonorum maximū

Nunquid & inter bona esse ostendit, ut Plato indicauit: Quocirca oppido quē diuine hęc Socrates coram iudicibus dixit: Mortem timere, o uiri, nil aliud est, quam cum minimē sis, uideri sapiens: est enim id uideri scire, quod nescias: nam nemo nouit mortem: ipsa autem est homini omnium bonorum maximū. Formidant uerō ipsam, perinde ac si cunctorum esse malorum maximum non ignorarent. His ad stipulari uidetur & qui dixit: Nemo formidet mortem, non modō laborum, uerū & maximorum malorum solutionē. Hęc uideatur & numen testari: multos enim accepimus pietatis causa hoc donum a dijs consecutos, quorum alios quidem, ne supra modum oratio protrahatur, omittam, eos uerō memora bo qui maximē sunt insignes, atque in omnium ore uersant. Primū itaque tibi quæ ad Cleobim ac Bitonem adolēcentes Argiuos pertinet, enarrabo: aiunt enim cum ipsorum mater lunonis esset sacerdos, tempusque ut templū ascenderet aduentasset, multis qui uehiculū traherent cessantibus, horaque instante, eos currū subiisse, matremque ad lunonis eodem aduēxisse. Matrem autem filiorū pietate summopere gauisam precibus petiisse, ut quod optimū homini esset, ipsis a deo daretur: hos autē somno traditos nō amplius surrexisse, cum dea, pietatis premiū mortem donasset. Agamedem uerō ac Trophoniū, ait Pindarus, cum templum Delphis condidissent, laboris mercedem ab Apolline petiisse: eum autem septimo post die, se ipsis redditurū pollicitum fuisse, & ut interea epulis uacarent præcepisse: qui cum mandatis obsecuti fuissent, septima nocte somno oppressi, uitam finire. Fama est, & ijs qui a Bœotijs ad Apollinem missi fuerant, ex Pindari mandato, quid homini optimū esset sciscitantibus, Promantim, hoc est, Pythiam respondisse. Quod & ipse minimē ignorat, si eorum quæ de Trophonio atque Agamede literarū monumentis mandata sunt, ipse est autor: quod si periculum facere uult, haud multo post ipsi exploratū fore. Quæ cum audiisset Pindarus, ad obitū spectantia cœpit cōsiderare, nec multo post decessit. Quæ uerō ad Italum Euthynoum spectant, huiusmodi fuisse autumāt. Genitū quidem ipsum Elisio patre Terinensi, opibus ac gloria inter suos ciues primario: sed quum ipse nulla euidente morbi causa decessisset, suspicari cœpisse Elisium (quod & alius pariter fecisset) nunquid ueneno esset sublatus, cum præsertim sibi in tanta pecuniarū affluentia esset unicus. Ambigentē itaque, quonam pacto huiusce rei periculū faceret, Psychomanteon adijisse: ubi cum de more sacrificasset, somno se tradidisse, atque huiusmodi spectasse uisionē: existimasse scilicet patrem suum ad se accessisse, quem cum uidisset, enarrasse illi quæ ad filij animā pertinerent, rogasseque, ut mortis auctorē inueniret: ipsum autem, huius rei causa ad te ueni, respondisse: uerū ab hoc accipe quæ tibi adfero, ex ijs enim ea omnia percipies, a quibus sollicitudine afficeris. Fuisse autē quem significabat, adolēcentulum ipsum sequentē, qui suum sibi filiū usquequaque referebat. Percontatū itaque fuisse, quisnam esset, ipsumque respondisse, Dæmon tui filij, statimque literulas porrexisse: quibus apertis, hęc tria inerant scripta: Perscrutabar stulte Elisii uirorum mentes, Euthynous iacet fatali leto, nam ne parentibus quidem conferebat ut uiueret. Sic itaque tibi se habent, quæ a ueteribus literarū monumentis mandata sunt. Quod si mors penitus est interitus, corporisque atque animi solutio, (hoc enim Socraticę similitudinē tertium erat) ne sic quidē malum est mors: nullus est enim in ipsa sensus, quinimō omnis est doloris ac sollicitudinē liberatio. Nam ut nihil boni nobis inest, ita nihil mali: haud secus enim bonum ac malum circa id quod existit ac subsistit, fieri solet: ei uerō quod ē medio sublātū sit, horum neutrum inesse potest: eodem itaque statu defuncti consistunt, quo fuerant priusquam nascerentur. Vt igitur nobis antequam nasceremur, nec boni nec mali quicquā erat, ita ne post mortem quidem. Et quemadmodum quæ ante nos erant, nihil ad nos pertinebant, sic quæ post nos erunt, nostra nihil intererunt: dolor etenim non attingit defunctum. Idem enim dico esse mori, ac si nunquā natus esses: quandoquidē idem est circa obitum status, qui priusque oriremur fuit. Quare putas ne interesse nō nasci, uel natum occidere: nisi & domus & uestis nostræ post perniciē ac corruptionē aliquid esse discriminis suspicaris, ab eo quod erant priusquam perficere tur. Quod si in ijs nihil omnino est, constat ne in morte quidem, si ad eum qui ante ortum fuerat, statum respexeris, ullam esse differentiam. Scitum est enim illud Archelai: Hoc, inquit, quod malum dicitur mors, solum ex ijs quæ putantur mala, presens quidem neminē unquam dolore afficit, absens uerō atque expectatum, mœrorem affert. Nam proculdubio nonnulli propter imbecillitatem, & eam quæ morti infertur calumniam, ne moriantur, obeunt. Pulchrē igitur Epicharmus: Concretus, inquit, est ac discretus, & rursus abijt

nonnulli de morte sententia.

A abijt unde uenerat, terra quidem in terram, spiritus ad supera. Quid horum graue, ac difficile: nihil. Cresphontes uerō apud Euripidem de Hercule loquens: Si, inquit, sub ima habitat tellure inter eos qui nō amplius sunt, nihil utique poterit. Hoc mutans dicere poteris: Si sub inferna habitat tellure inter eos qui decessere, nihil utique patiet. Nobile est & Læconicum illud: Nunc nos, antea alij uigebant, mox alij, quorum nos genus non amplius cernemus. Et rursus: Hi autem obierunt, nec uiuere, nec mori honestum reputantes, uerū utraque hæc honeste finire. Valde pulchrē & Euripides de ijs qui diurnas patiuntur ægritudines, ait: O di quicumque uitam cupiunt producere esculentis ac poculentis, nec non & magicis artibus perennem abducentes fluxum, ne moriantur, quos oportebat cum nihil profint terrarum orbi, interire, & a iuuenum conspectu abesse. At Merope uiriles sermones proferens mouet theatra, talia dicens: Decesserunt mihi liberi nō uni mortalium, nec uiro solæ priuatae sumus, uerū innumeræ eandem quam ego exegerunt uitam. His merito quispiam hæc adderet: Vbi ueneranda illa: Vbi magnus Lydię rex Crœsus, aut Xerxes, qui grauem Hellepontici maris ceruicem iunxit ponte: Omnes Plutonem atque obliuionis domos adierunt, pecunijs unā cum corporibus absumptis. At per Iouem multos ad luctus ac fletus immatura mors excitat, uerū & hæc tam facili indiget cōsolatione, ut a poetarum obuio quoque excogitatam consequi ualeas. Nam uide quid de hac Comicorum quidam ei dicat, qui intempestiuam ægrē ferebat mortem: Postea si utique nosces uitam, quam non uixit, feliciter uicturum, mors minimē opportuna: sin autem incurabile aliquid attulisset uita, te fortasse beneuolentior ipsa extitit. Cum autem minimē constet utrum uita decedens, & maioribus solutus malis, & ex cōmodo suo quieuerit, an nō, oportet non perinde ægrē ferre, ac si ea omnia amissemus, quæ ab illa nos consequuturos opinati sumus. Haud enim ineptē qui apud poetam est Amphiarus, Archemori matrem solari uideri posset, quod infans filius, & oppidoque immaturus uitam finisset: sic etenim ait: Mortalium est nemo in lucem æditus, qui nō affligatur, & sepulturae mandet liberos, & alius nouos rursus acquirat, ipseque mortem appetat: & ob hæc tristantur mortales, telluri inferentes. Hanc autem necesse haud secus uitam ac frugiferam metere spicam, & hunc quidem esse, illum uerō minime. Quid opus est hæc ingemiscere, quæ ut secundum naturam pertranseant oportet: nam quod necessariō contingit, ægrē non est mortalibus ferendum. In summa, unumquēque & secum cōsiderare oportet, & alijs diligenter percurrere, non longissimam uitam, sed uirtute præditam esse optimam. Neque enim qui plurima ad citharam cecinit, quicque rhetorū more dixit, uel nauis clauum rexit, sed qui bene, laude afficitur. Bonum enim nō in temporis diuturnitate, uerū in uirtute, opportunaque concinnitate ponendum est. Hoc etenim felix ac dijs gratum esse existimatur. Propterea igitur heroum præstantissimos, & a dijs genitos, priusquam senescerent, uitam reliquisse poetæ nobis tradidere: neque enim ille, quem ægida gestans Iupiter ex corde diligit, omnique beneuolentiā prosequitur Apollo, ad senectæ limen peruenit. Opportunum enim tempus longæ uæ atati ubique præstare uidemus. Nam ut inter plantas optimæ habentur, quæ modico temporis intervallo plurimos ferunt fructus: ita inter animantes, a quibus multam, quæ uitæ intersit, consequimur utilitatem. Multū itaque temporis, aut parum, minime referre uidetur, si ad infinitum respexeris seculum: mille enim, ut Simonidi placet, ac decem annorum millia punctus est quidam indeterminatus, quinimō breuissima quædam puncti portio. Nam & animalibus illis, quæ, ut ab historijs percipimus, iuxta Pontū genita, unū degunt diem, manē orientia, meridiē uigentia, uesperī senescētia atque obeuntia, si humanus animus ac ratio singulis daretur, nos hic affectus inesset, eademque utique contingerent, ut quæ ante meridiem decessissent, luctum ac lachrymas præberent, quæ uerō integrū uixissent diem, penitus felicitia haberentur: modus enim uitæ, non temporis prolixitas, bonū appellandum est. Inanes, multaque fatuitatis huiusmodi esse exclamationes existimandum est: At non oportebat iuuenem existentē rapi. Quisnam diceret, quod oportebat: Multa autem & alia, in quibus diceret quispiam, minimē fieri oportebat, facta sunt, & nunc quoque fiunt, ac sæpenumero fiunt: neque enim condituri ad uitam leges adsumus, sed a dijs constitutis, qui omnia moderant, fatique ac prouidentia legibus oblecturi.

Vita optimā que.

Quid autem, qui sic mortuos lugent, sui ne ipsorum causa lugent, an eorum qui decesserunt: Si sui ipsorum causa, quod aliqua in se ab ijs qui mortui sunt proficiscēte uoluptate, aut usu, aut senili educatione priuati sint, se ipsum amans doloris est prætextus: neque enim illos, sed suas ipsorum utilitates lugere uidebuntur. Sin autem defunctorū causa lugent, quum constituerint in nullo eos uersari malo, omni soluentur dolore, ueteri ac spōtē.

C adducti ratione, quæ admonet, ut bona quidem quammaxima efficiamus, mala uerò contrahamus ac comprimamus. Quòd si luctus bonus est, quamplurimum ipsum efficere, ac maximum decet: sin uerò, ut ueritas habet, malum esse fatemur, eundem contrahere, & quamminimè reddere, ac pro uiribus delere oportet. Quòd autem hoc sit facillè, ex huiusmodi constat cōsolatione. Aiunt enim ex uetustis philosophis quendā ad Arfinoēn regi-
Fabula de Luctu. nam, quæ filium lugebat, profectum, huiusmodi habuisse orationem. Quo tempore lupiter honores dæmonibus partiebatur, accidit ut Luctus non adesset, sed iam distributis accederet. Verum cum & ipse à loue peteret, ut aliquis sibi quoque honos daretur, ambigens lupiter quo ipsum honore afficeret, omnibus iam absumptis, eo tandem quo defunctos prosequimur donauit honore, lachrymis scilicet ac doloribus. Quæ admodum igitur cæteri dæmones eos summo opere diligunt, à quibus colunt: eodem pacto & Luctus, o mulier, si eum spreueris, ad te nunquam accedet: sin autem à te fuerit diligenter honoratus, ips quos affectus est honoribus, doloribus uidelicet atque eiulatibus, te amabit, & huiusmodi aliquid tibi perpetuo suggeret, cuius causa à te assidue colatur. Mirum itaque in modum sua hic oratione mulieri persuasit, ut omnem luctum lachrymasque deponeret. In summa autem dicere quisquam lugenti posset: Vtrum desines aliquando angere, an perpetuo ac per totam uitam in dolore ueruari oportere arbitreris? Si enim in hac semper agitudine permanseris, perfectam tibi ipsi miseriam, amarissimamque infelicitatem ob animi utilitatem mollitiemque præbebis. Sin uerò depositurus es quandoque, cur non in præsentia deponis? teque ipsum ab infortunio abstrahis? Quibus enim rationibus procedente tempore usus te absolues, has nunc proponens ærumnis te libera. Nam & in his quæ corporibus accidunt morbis, præsentanea ac celerrima remedium uia præstantior. Quod igitur es tempori gratificatus, id rationi atque eruditioni elargire, teque ipsum malis exolue. At qui non sperabam, in quibus, me hæc passurum, neque expectabam. At te expectare oportebat, rerumque humanarum incertitudinem, ac uanitatem fuisse præmeditatam: nec improuisus nunc, ut ab hostibus repente inuadentibus deprehensus esses. Pulchre autem qui apud Euripidem est Theseus, aduersus huiusmodi se parare, ac munire uidetur: ait enim ille: Ego autem à sapiente quodam edoctus, in sollicitudines ac calamitates coniectus sum, exilia mihi ipsi à patria mea proponens, & immaturos obitus, malorumque alias uias, ut si eorum aliquid, quæ mente agitaueram, passus essem, non mihi nouum atque inopinatum accidens magis morderet, ignobiliores uerò, ac minimè exercitati, ne ad ea quidem consultanda ac prospicienda se quandoque conuertunt, quæ & maximè deceant, & plurimum conferant, sed ad extremas conuertuntur miserias, in quo nulla est culpa, corpus ulciscens, & quæ haud ægrotant secundum Achæum, simul dolere cogentes. Quocirca & Plato oppido quam belle admonere uidetur, in huiusmodi calamitatibus quiescere, quum quid bonum sit, quid uel malum minimè constet, nec quicquam lugenti in posterum proffit. Tolli enim iubet à medio omnem dolorem super eo quod accidit consultando, & uti in talorum iactu ad ea quæ cecidere sua ipsius disponendo, utcunque optimè habere ratio tenet. Itaque minimè decere sicubi offenderimus, perinde ac pueros quod percussus est attingentes exclamare, sed assuescere animum, ut quam celerrimè remedium petat, quodque cecidit atque ægrotauit, corrigat, medica arte lugubrem delentes querelam. Lyciorum legumlatorum suis præcepisse ciuibus ferunt, ut quoties in luctum incidissent, ueste induti muliebri lugerent, quum in dicare uellet, huiusmodi affectum muliebrem esse, & haudquaquam illustribus uiris, liberalesque disciplinas sibi uendicantibus congruentem. Fœmineum proculdubio & imbecille, ac minimè generosum est lugere. Mulieres enim libentius, quam uiri luctibus indulgent, & barbari quam Græci, & quam qui deteriores sunt, qui præstantiores, & inter ipsos quoque barbaros non nobilissimè Celtæ ac Galatæ, cæterique uiriliore spiritu præditi, sed potius si qui Aegyptij fuerint, Syriique ac Lydi, & quicumque eorum similes, quorum nonnulli (ut historiae monumentis mandatum est) scrobes subeuntes, plures sibi dies immorantur, nec Solis lucem cernere exoptant, cum is qui decesserit, ipsa priuatus sit. Ion igitur poëta Tragicus horum fatuitatis haud ignarus, quandam induxit dicentem: Egressa sum uobis, & mecum nostrorum nutritrix liberorum, lugubribus relictis foueis. Barbarorum autem quidam partes etiam corporis abscondunt, nares scilicet atque aures, reliquum quoque corpus plectentes, dum se defunctis gratificari arbitrantur, si à naturali modestia in huiusmodi discesserint in cœrore. At per louem quidam sunt, qui non omnium defunctorum causa lugendum esse arbitrantur, uerum eorum qui immaturi rapiantur, quod eorum nihil affectus sint, quæ in uita reuerentur bona, utpote nuptiarum, disciplinæ, integritatis, politia, magistratuum. Hæc enim

*a Barbarorum
simi, hoc est,
Germani.
veteres Graeci
manos om-
r Gallos voca-
Celtas, sicut
iani Gallorum
abulo Germa-
s etiam comple-
iebantur. Quæ res
animaduertit, mul-
tas lites dirimit de
regionum nomi-
bus altercantis*

A enim esse, quæ eos maximo afficiant dolore, qui aliquem intempestiue amiserint, quod sibi præter decentem spem ablatus uideatur, cum ignorent præcocem mortem, si hominum naturam respexeris, nihil à serotina differre. Nam ut proposito ad communem patriam necessario, & quod recusari non ualeat itinere, hi quidem præueniunt, alij sequuntur, omnes uerò ad idem proficiscuntur: sic cum ad fatum tendimus, nihil amplius consequuntur seriarius profecti, quam qui ocyus accesserint. Quod si immatura mors malum est, maximè immatura puerorum esset atque infantium, & adhuc magis eorum, qui nuper geniti sunt. At horum obitus facillè atque æquo animo ferimus: eorum uerò qui in prouectiore iam ætate constituti sunt, ægrè ac moleste, propter inanis spei figmentum, cum iam tantorum firmam esse permanentionem arbitremur. Quod si uitæ humanæ tempus uigesimo terminaretur anno, quantum ac decimum natum annum non utique immaturum decedere arbitraremur, sed sufficientem ætatis modum habentem: eum uerò qui præscriptum uiginti annorum numerum compleisset, uel proximè accessisset, omnino beatum diceremus, utpote qui felicissimam atque integerrimam peregrisset uitam. Sin autem ducentorum esset annorum, qui centum annos natus decessisset, eum penitus immaturum esse censentes, ad querelas ac lachrymas conuerteremur. Constat igitur tum ex his, tum ex superioribus prædictis, eam quoque mortem quæ immatura dicitur, nos perquam facillè solari posse. Minus utique Troilus, uel Priamus ipse lachrymasset, si uigenti adhuc imperio, & in tantis fortunis, quas lugebat, prius mortem obisset. Qualia igitur sunt quæ apud filium Hectora disseruit, monens ut à prælio aduersus Achillem recederet, in quibus ait: At ingredi mœnia filij mi, ut Troianos ac Troianas serues, ne magnam Pelei filio gloriam exhibeas, tu uerò chara priueris uita. Præterea me miserum atque infelicem adhuc sapientem miserare, quem pater Saturnius in senectutis lumine tristi consumet fato, multa cernentem mala, filios interemptos, tractasque filias, & dirutos thalamos, infantesque liberos humi prostratos in prælio, & tractas nurus perniciosas Achiuorum manibus: me autem ipsum omnium potestem ferro, è membris abstulerit animam. Sed cum interempti senis canum caput canamque barbam ac pudenda deturpauerint canes, hoc utique miserabile miseris mortalibus. Sic fatuus senex, canos de capite crines manibus euellebat, nec tamen Hectoris animo per sua debat. Cum itaque quamplurima tibi super hac re exempla sint, existima multos magnis atque arduis morte absolui malis, quæ si diutius uixissent, omnino experti fuissent, quæ ut orationis modo parcerem omisi, his quæ dicta sunt contentus ad persuadendum, ne plus quam & natura & modus exigit, ad inanes luctus, ignobilesque ac degeneres eiulatus ac lamentationes conuertaris. Nam si quis non spontè in infortunium incidit, non mediocriter est, ut Crantor ait, aduersus fortunam leuamen. Ego autem dicerem maximum id esse in dolentia remedium. Eum autem qui uitam cum morte commutauit, diligere atque amare, non in eo est quod doleas, sed in eo quod dilectum iuues. Est autem defunctis utilitas, qui per bonam memoriam exhibetur honor. Nullus enim bonus fletibus dignus, sed hymnis ac laudibus: neque luctu, uerum in clyta memoria: nec dolorem inferentibus lachrymis, sed urbanis primitiis: si quidem defunctus sanctiorem est uitam consecutus, cum præsertim corporis seruitio, his que in domitis sollicitudinibus ac calamitatibus solutus sit, quas necesse est, ut qui mortalem sunt uitam sortiti, sustineant, donec destinatum uitæ cursum peregerint, quem nobis natura dedit, non in omne tempus, sed ita singulis distribuit, ut factorum leges partitæ sunt. Quare minimè decet, ut qui rectè sapiunt, plus quam & natura & doloris animi modus exigit, ad inanes ac barbaros luctus deferantur, & quod multis iam contigit, expectent, ut priusquam luctus expellat, dolore adhuc affecti uitam finiant, & in luctuosis ac lugubribus uersantes, infelicissimum tumulum consequantur, tristibus & à nulla ratione profectis malis unà cum ipsis sepulturae mandatis, ut Homericum illud merito dici possit: Ad hos autem lugentes niger accessit hesperus. Quocirca ipsis sapienter numero dicere oportet: Quidnam delinetis unquam dolere? an in perpetua per totam uitam uersabimini calamitate? Nunquam enim finiendum luctum existimare, extremæ demerentia est, cum præsertim uideant eos quoque qui grauissimo dolore, maximoque luctu affecti fuerint, temporis accessu mitiores reddi, & in quibus monumentis uehementer cōquerebantur, flentes ac pectora plectentes, lautissimas epulas cum Musicis, aliisque luxu constiturere. Infanientis igitur est sic suspicari, perpetuo permanens luctum. Sed si cogitarent, quod definet aliquo facto: cogitare præterea possent, tēpore uidelicet aliquid faciēte. Quod enim factum est, ne à dijs quidē infectum fieri potest.

Humana uita a multis deplorata.

C Itaque quod nunc præter spem atque opinionem nostram contigit, id indicauit, quod re ipsa circa multos fieri consuevit. Cur igitur id nos ratione dictante percipere haud possumus, neque excogitare, quod plena quidem malorum est terra, plenum mare, & talia mortalibus mala malorum, circumque fata feruntur? Inanis autem ingressus ne in aethera quidem. A multis enim ac sapientibus uiris, ut Crantor ait, non nunc, sed iandiu deplorata sunt humana, poenam arbitrantibus esse uitam, & primo natum esse hominem, calamitatem maximam. Hoc autem, inquit Aristoteles, & Silenum captum Midam indicasse. Sed melius est ipsius philosophi uerba apponere. Ait autem in eo uolumine quod Eudemus, siue de anima inscribitur: Omnium optime ac beatissime, non modo beatos & felices esse defunctos arbitramur, uerum etiam eos accusare, ipsisque utpote melioribus ac præstantioribus iam factis maledicere, impiū existimamus. Et hæc adeo uetera atque antiqua perficere apud nos institutum est, ut neque temporis initium, neque qui primum hæc constituerit, ullus omnino sit qui nouerit, sed infinita iam seculum perpetuo instituta sunt. Præterea in ore hominum esse uides, antiquo multorum annorum tempore uulgo circumferri. Quid hoc, inquit & ille respondens: Non nasci, inquam, omnium optimum: mortuum autem esse, longe est melius, quam uiuere, multisque numen ipsum sic testatum est. Ferunt utique illi Midam Silenum iam captum post uenationem percontanti ac sciscitanti, quidnam esset hominibus optimum, quidque omnium maxime optabile, primum quidem nihil uoluisse dicere, sed silentium tenuisse. Postquam uero omnes machinatus machinas, uix ad loquendum adegit, sic coactum dixisse: Dæmonis laboriosi, fortunæque malignæ ephemerum, id est, unius diei semen, quid me ea cogitis dicere, quæ uobis melius est ignorare? cum priorum namque malorum ignorantia lætior ac iucundior est uita. Nasci autem hominibus, non omnino omnino optimum, nec optima est particeps natura: optimum est enim omnibus non nasci. Quod tamen post hoc aliorum omnium est potissimum ac factu facile, sed secundum, hoc est scilicet, genitosque celerrime interire. Constat igitur Silenū his uerbis indicasse, longe esse homini melius mortem obire, quam uitam agere. Infinita autem huiusmodi ad hoc caput spectantia addere quispiam posset, uerum prolixa minime necesse est uti oratione. Itaque haudquaquam oportet, ut qui iuuenes decessere, eos luctum prosequamur, quod his quæ

D in diurna uita existimantur bona, priuati fuerint: hoc enim in obscuro latet, ut sæpenumero diximus, siue sint bonis, siue malis priuati. Multo enim plura sunt mala: & illa quidem ægre, multisque curis ac sollicitudinibus, mala uero oppido quam facile nobis comparamus. Rotunda enim hæc esse autumant, atque orbiculata & contigua, multisque de causis inuicem collata: bona uero disiecta ac disiecta, nec facile circa ipsos uitæ terminos coëuntia. Obluiscientium igitur similes sumus: Neque enim solum, ut inquit Euripides, pecunias minime peculiarias possident mortales, uerum & cætera omnia. Quo circa in omnibus dicere oportet, Nos deorum res habentes, eas curamus: cum autem uelint, ipsas rursus auferent. Itaque minime ægre ferre decet, si quæ nobis ad breue tempus mutuo dederit, eadem exigant. Neque enim trapezita, quum ab ipsis, ut sæpe dicere consueuimus, depositum repetimus, redditionis causa indignantur, si quid grati ac beneuoli fuerint. Aduersus enim eos qui non facile reddunt, merito quispiam diceret: Mandasti ne obliuioni, te propterea hæc accepisse, ut redderes: Hoc itaque omnibus contigit mortalibus. Habemus enim uitam, uelut necessarium deorum depositum, & huius redditionis nullum est determinatum tempus, ut ne numularijs quidem depositi. Sed minime constat, quando qui dedit, repetet. Qui igitur uel ipse moriturus, uel liberis defunctis supra modum indignatur ac conqueritur, quomodo non manifestò oblitus est, & seipsum hominem esse, & liberos mortales genuisse? Neque enim est hominis mentem habentis ignorare, hominem animal esse mortale, proptereaque genitum ut moriatur. Itaque si Niobe, secundum fabulas, hanc promptam habuisset opinionem, quod uita non perpetuo uiuente, liberorum germinibus onusta dulcem cernens lucem morietur, non utique adeo moleste tulisset, ut calamitatis magnitudine uitam relinquere uoluerit, deosque inuocare, ut ad se uelut inuicem ac grauissimam perniciem ipsa quoque raperetur. Duo sunt ex Delphicis literis maxime ad uitam necessaria: Cognosce teipsum: ac, Nihil nimis: ex his enim reliqua pendunt omnia. Hæc autem sunt inuicem consona atque concinna, & utrunque altero uidetur potentia ipsa significari. Nam & in eo quod est, Cognosce teipsum, comprehenditur, Nihil nimis: & in hoc, Cognosce teipsum. Quare & super his sic inquit Ion: Cognosce teipsum, hoc uerbum quidem haud magnum, re uero quantum deorum solus nouit Iupiter. At Pindarus: Egregie, inquit, sapientes, Nihil nimis, uerbum laudarunt. Hæc itaque præcepta, ut Apollinis oracula quidam cogitatione

Duo symbola Delphica, ad uitam maxime necessaria.

A cogitatione complectens, ad omnes uitæ perturbationes se facile accommodare ac concinnare poterit, easque prudenter ferre, cum suam ipsius naturam respiciens, tum uel maxime, ne plus quam conueniat in his quæ accidunt, aut ad iactantiam extollatur aut deprimatur, & ad miseriam planctusque prosternatur, propter fortunæ aut animi imbecillitatem, & nobis ingenium mortis timorem, eorum ignorantia causa, quæ in uita accidere consueuerunt, pro necessitatibus, aut fati sorte. Bene autem Pythagorici exhortati sunt dicentes: Quot diuina sorte mortales habent dolores, horum quancumque sortitus fueris portionem, ipsam patere, neque indigneris. Et Tragicus Aeschylus: Virorum enim est uirtute præditorum ac sapientum, in aduersis rebus minime irasci dijs. Et Euripides: Quicumque mortalium necessitati cecidit, sapiens apud nos, & diuina nouit. Et in alio loco: Quicquid autem acciderit, quicumque mortalium æquo animo fert, optimus ac modestissimus mihi esse uidetur. Multi uero omnia criminantur, & quæcumque sibi præter spem contigerunt, ex fortuna & dæmonum uolentia fieri arbitrantur: quocirca in omnibus conqueruntur ingemiscientes, & suum ipsorum infortunium accusantes. Aduersus quos dicere quispiam posset: Deus non tibi est nocumento, sed tu ipse tibi ipsi, & quæ ex imperitia proficiscitur stultitia ac dementia. Et ob hanc deceptam falsamque existimationem in omnibus mortem insimulant. Si quis enim peregre profectus decesserit, ingemiscientes dicunt: Infelix, neque enim huic pater ac ueneranda mater oculos clauderet. Sin uero in propria patria coram parentibus, lugent ut è manibus ereptum, & propterea dolorem ipsis relinquentem. Quod simutus, nullaque de re quicquam locutus obierit, flentes dicunt: Nullum mihi prudens dixisti uerbum, cuius perpetuo possem meminisse. Sin autem aliquid fuerit locutus, hoc continuo in promptu habent, utpote doloris incendium. Si cito obierit, conqueruntur, raptus est, dicunt. Sin sero, excusant quod tabescens atque afflictus decesserit. Omnis prætextus ad luctus ac dolores excitandos satis esse uidetur. Hæc autem mouerunt poëta, & horum maxime primus Homerus, dicens: Haud secus ac pater filij sui sponsi ossa comburēs luget, qui defunctus miseris dolore affectis parentes, infandumque genitoribus fletum ac luctum præbuit, cum maxime nondum constet, an merito lugeatur. Sed uide quod sequitur: Solus, unicus in multis opibus. Quis enim nouit, an deus patris more prouidens, generisque humani curam suspiciens, prospiciens quæ uentura erant, acerbos & immaturos adhuc quosdam de uita abducat? Vnde nihil euitabile putandum est eos pati. Nihil enim graue est mortalibus, quod sit necessarium, nec si quæ secundum præcedentem rationem ac consequentiam quandam contingunt. Et quia plurimi obitus alias maiores molestias ac difficultates præueniunt, & quia his ne nasci quidem conferebat, his uero nasci pariter atque interire, alijs paululum progressis, nonnullis uigentibus, hi utique omnes obitus æquo sunt animo ferendi, cum fatum minime declinari posse non ignoremus. Eruditorum autem est hominum præoccupare, eo quod breui tempore præoccuparunt nos, hi qui immaturi uita priuati uidentur. Etenim longissima uita breuis est, ac ferme punctus, si ad infinitum seculum comparatur: & quod eorum nonnulli qui diutius luxerunt, haud multo post quos luxerant affecti sunt, cum nihil utilitatis sibi ex luctu uendicauerint, sed temere potius seipsum molestissimè affecerint. Breuissimo autem existente mansionis in uita tempore, non squalidis mœroribus, neque infelicissimo luctu absumi atque affligi decet, nosmetipsos doloribus ac corporis uerberibus protrahentes, sed in melius atque humanius mutare nitentes, studentesque eos conuenire, non qui adulatione quadam simul mœrentes luctus excitent, sed qui nobili ac graui consolatione dolores auferant, hoc Homericum audientes, atque in memoria habentes uerbum, quod Hector Andromachæ, cum ipsam consolari cuperet, sic dixit: Misera, ne mihi uehementer angas animum, neque enim quisquam me uir præter fatum ad inferos mittet. Fatum autem uiuorum neminem, cum timidum, tum strenuum, effugere assero, ut primum in lucem æditus fuerit. Hoc autem fatum alibi poëta ait, Genito nouit statim, cum ipsum peperit mater. Hæc si mente conceperimus, futuri atque inani soluemur luctu, cum præsertim reliquum uitæ tempus breue omnino sit futurum. Studendum est igitur, ut hoc latum, luctuosisque mœroribus minime perturbatum degamus, luctus insignia omittentes, corporisque, & eorum qui nobiscum uiuunt, salutis assiduam suscipientes curam. Pulchrum est præterea eorum meminisse sermonum, quibus, ut par erat, apud cognatos aut amicos pari calamitate affectos uis quandoque fuerimus, solantes ac suadentes, communes uitæ casus communiter ferre, & humanos humane: & non alijs quidam ad indolentiam posse auxiliari, nobis autem ipsis horum memoriam nulli esse utilitati, neque medicis orationis remedijs animi sollicitudinem curare: quando quidem

Nihil graue, quod necessarium.

C omnium potius quam indolentiae dilatione facere oportet. Atqui in quacunq; re dilato-
rem cum detrimentis luctari aiunt, quod inter omnes uulgatū est uerbum. Multo autē, ut
puto, magis, si quis tristes animi affectus, & in futurum tempus occursum perniciosos pro-
traxerit. Respicendū est etiam in eos, qui generoso atq; elato animo filiorū obitus placide
sustinuerunt, Anaxagorā inquam Clazomeniū, & Demosthenē Atheniensem, & Syra-
cusanum Dionem, & Antigonom regem, frequentesq; alios cum ueteres, tum recentio-
res. Ex his enim Anaxagorā accepimus philosophantē, ut aiūt, atq; inter amicos differen-
tem, cum a nuncio quodam filij mortem audiisset, paululum se continuisse, hisq; qui ad-
erant dixisse: Noueram me mortalem genuisse. Periclem uerō, qui ob orationis ac pru-
dentiae eximiam uim Olympius quoque appellatus est, quum utrunque filium, Paralum
uidelicet ac Xantippum (ut Protagoras ait) uitam cum morte cōmutasse accepisset, ita &
ipsum fuisse locutum tradunt. Filij enim adolecentibus ac formosis octo dierum inter-
uallo uita defunctis, citra luctum sustinuit. Tranquillitate nanq; animi, ac serenitate per-
fusus erat, quae sibi per singulos dies ad felicitatem atq; indolentiam, necnon & in multis
gloriam plurimum contulit. Nam unusquisque proprios forti animo luctus ipsum ferentem
intuens, magnanimū ac fortem esse existimabat, seq; ipso praestantiorē, quum suam
ipsius in huiusmodi rebus consilij inopiam optime teneret. Hunc enim statim post utri-
usque filij obitus nuncium, nihil minus corona patrio more insignitum, candidaq; ueste
indutum concionari intuebantur, consilia excogitantē bona, ipsosq; Athenienses ad bel-
lum exhortantem. At Xenophontē Socraticum, quum sacra quondam faciens, a nuncijs
ex bello profectis, filium nomine Gryllum dimicantē uitam finisse audiisset, coronam si-
bi primum detraxisse accepimus: percontatū deinde quonam pacto periisset, quum stre-
nuē dimicando, hostiumq; quāplurimos occidendō retulisset, aliquantulum temporis
commoratum, dum cogitatione luctum cohiberet, coronam rursus imposuisse, inchoa-
tumq; peregrisse sacrificium, ac nuncijs dixisse: Deos precatus sum ut mihi filius non mor-
talis ac longaeuus esset: neque enim constat, utrum tale quid conferat: sed qui & strenuus
esset, & patriam diligeret: quod utique factum est. Dionem uerō Syracusanū cum amicis
sedentem, magnaēq; uocis tumultu circa aedes excitato, cum rei causam percōtatus, filium
de recto delapsū mortem obiisse audiisset, nihil perturbatū ac percussū defuncti qui-
dem corpus ad legitimā sepulturā mulieribus ut traderent iussisse, ipsum uerō quae consi-
derabat, & cum amicis deliberabat, minimē reliquisse. Hunc Demosthenes rhetor dicitur:
aemulatus, quū unicā ac sibi charissimā filiam amisisset: de qua Aeschines accusare ipsum
ratus, haec inquit: Septimū autē diem defuncta sibi filia, priusq; lugeret, ac lege constituta
perageret, coronatus candidaq; ueste indutus, bouem immolabat, legemq; transgrediebatur,
cum unicā miser, & quae prima ipsum patrē salutauerat, perdidisset. Hic autē cum rhe-
torico more ipsum criminari proposuisset, haec percurret, dum ignoraret ad Demosthenis
laudem pertinere, qui luctum abiecerit, patriēq; charitatem cōmunibus necessariorū affe-
ctibus praefendam ostenderit. Antigonom praeterea regem ferunt, cum Alcyonei filij,
in acie obitum intellexisset, magno atq; elato animo in eos qui sibi calamitatem nuncia-
uerant respexisse: cumq; paulum se continuisset, ac subtristis fuisset, dixisse: O Alcyoneu,
serius mortē cum uita cōmutasti, sic constanter in hostes irruens, & nec tu ipsius salutem,
nec mea plurimi faciens monita. Horum utique uirorum animi elationem suspiciunt qui-
dem omnes atque admirantur, sed ob eam quae ab inficitia proficiscitur animi imbecillita-
tem, eos re ipsa imitari nequeunt. Quum autem multa existant eorum exempla ab histo-
ria tam Graeca, quam Romana nobis tradita, qui in necessariorū obitu egregiē se atq; ho-
nestē gesserunt, satis tamen erunt quae memorauimus, cum ad omnem acerbissimū ac tri-
stissimum deponendum luctum, tum ad eos qui in ipso sunt, nulla in re utiles atq; inanes
sedandos dolores. Nam quod qui uirtutibus praestiterūt, ut dijs chari iuuenes decesserint,
& iam superiore exposui ratione, & nunc quam breuissimē fieri poterit, percurrere cona-
bor, hoc pulchrē a Menandro dictum attestatus: Quem diligunt dij, iuuenis moritur. Ca-
rerum tu fortassis, Apolloni amicissime, dices, adolecentē Apolloniū uehemētē fuisse
se Parcis obnoxium, teq; uita defunctum ab illo in aetate integra constituto, sepulturae
mandari oportuisse: hoc enim esse secundum nostram uidelicet atq; humanam naturam,
sed haud secundum uniuersi prouidentiam, mundiēq; constitutionem. Illi autem beato
diuturniore in hac uita tempore permanere haudquaquā licebat, quam quod ei tributū
fuerat: uerū cum hoc compositē ac constanter expleisset, ad fatū reuertit, ipso ad se ipsum
uocante. At immaturē uitam finiuit. Ob hoc igitur felicior est, ac malorum expers. Vita
enim,

A enim, ut Euripides ait, nomen habet, re ipsa labor. Hic autē in florentissima cōstitutus aeta-
te praecelsit, integer, cœlebs, circumspēctus, & ab his quorū consuetudine utebatur inter
beatos adnumeratus, parentum ac familiarium studiosus, & philosophus, & ut omnia si-
mul complectar, humanus: ex amicis quidem seniores aequē ac patres ueneratione prose-
quens, coetaneos uerō, & quibus familiarissimē utebatur, diligēs: his praeterea a quibus
instituebatur honorificus, externis atque ciuibus mitissimus, necnō & omnibus placidus
atque amicus, cum ob indolis uenustatē, tum uel maximē ob affabilem humanitatē. At-
tamen ille quidem & tuae & suae ipsius pietatis decentem consequutus laudem, in perpetuum
tempus perinde atq; ex cōuiuio ab hac mortali decessit uita, priusquam in aliquam
incideret debacchationē, quae longam assequitur senectam. Quod si ueterum poëtarum
ac philosophorū, ut par est, uerus est sermo, esse uidelicet pijs manibus honorem aliquē,
ac praefessionem locumq; illis destinatū, in quo uerferentur, nō est tibi desperandum, quin
beatus filius tuus inter eos recenseatur. Dicuntur autē haec a firuissimō Pindaro de pijs
qui ad inferos sunt: Quibus utique dum nocturnum hic est tempus, solis iubar splendet,
rosarijsq; puniceis consita prata ipsorum sunt suburbium, thuriferis arboribus adombra-
tum, aureisq; fructibus onustum, atq; equestribus gymnasijs hi, alij tesseris, nōnulli citha-
ris oblectabunt. Apud ipsos autē omnis florum pullulat opulentia, optabiliumq; odor per-
petuo per locum diffunditur, uarias imponentiū longē splendētī igni primitias in deorū
aris. Et paululū progressus, in alio luctu de anima loquens, ait: Beata autem omnes Par-
calabores soluens finit, & omnium quidem corpus longē potentem sequitur mortem, ui-
uens autem aeternitate deficit. Idolum enim solum est a dijs, dormit autem membris agen-
tibus. Verum dormientibus multis in somnijs, iucundorum adserpens, & difficultium in di-
cat iudicium. Cæterum diuinus Plato multa quidem in libro de anima, de ipsius immorta-
litate dixit, nō pauca uerō in Politia, Menoneq; & Gorgia, sparsumq; in alijs dialogis: sed
quae in dialogo de anima dicta sunt, cum priuatim commentus fuero, tibi, ut uoluisti, pra-
bebo. Quae uerō in praesentia opportuna atq; utilia Atheniensi socio ac discipulo Gorgiae
rhetoris dicta sunt, ita habent. Ait enim qui apud Platonem est Socrates: Audi iam ual-
de bonam orationem, quam tu quidem, ut puto, fabulam existimabis, ego uerō orationē:
uera nanq; tibi quae locuturus sum enarrabo. Partiti fuerant imperiū Iupiter, Neptunus
& Pluto, postquam id a patre acceperunt. Erat igitur haec de hominibus inter deos lex, &
regnante Saturno semper, & adhuc est, ut hominū quicunq; iuste ac sanctē uitam egisset,
post mortē beatorū adiret insulas, ibiq; procul a malis in omni habitaret felicitate. Qui ue-
rō iniquē atque impiē, iudicij ac supplicij carcerem, quem Tartarū appellant, peteret. Ho-
rum autē iudices sub Saturno, & nuper Ioue imperiū obtinente, uiuentes erant uiuenti-
tium, ea die iudicantes qua erāt morituri. Postea causae quodammodo nō rectē iudicaban-
tur: itaque Pluto, & qui ex beatis insulis haec curabant, ad Iouem profecti dicebant, indi-
gnos ad se homines utrobique accedere. quibus Iupiter: Ego igitur, inquit, ne hoc fiat prohi-
bebo. Nunc enim causae iniquē iudicantur, nam uiuentes iudicantur. Multi igitur, inquit
ille, scelestas animas habentes, induti sunt corpore pulchro, genereq; ac diuitijs, & quum
aderit iudicium, accedunt ad eos quamplurimi, quod iuste uixerint, testificaturi. Iudi-
ces igitur ab his perterrefiunt, simul & ipsi induti iudicant, ut qui animam firam habeant,
oculis & auribus ac toto corpore coopertam. Haec itaque omnia ipsis obices sunt, sua sci-
licet ipsorum, & eorum qui iudicantur indumenta. Primum igitur, inquit, cauendum est,
ne ipsi prospiciant mortem, nunc enim praenorunt, sed Prometheo iam dictum est, ut hoc
prohibeat. Postea omnibus his denudati sunt iudicandi: defunctos enim opus est iu-
dicari, ipsumq; iudicem esse nudum decet defunctum, anima uidelicet ipsa, animam ip-
sam, quum primum quis decesserit, contemplantem, omnibus cognatis destitutum, om-
neq; illud ornamentum in terra relinquentem, ut aequum sit iudicium. Ego igitur quum
haec priusquam uos cognouissem, filios meos iudices creaui, duos quidem ex Asia, Mi-
noē & Rhadamanthum, unum uerō Aeacum ex Europa. Hi autem ut primum decesse-
rint, in prato ad triuuium iudicabunt, ex quo uiarum altera ad beatorum insulas, altera ad
Tartarum ducit. Et eos quidem qui ex Asia uenient, Rhadamanthus, qui uerō ex Eu-
ropa, Aeacus iudicabit. Minoi autem hunc deferam magistratum, ut si quid alteri arca-
num ac dubium fuerit, discernat ac diiudicet, ut hominibus quam iustissimum sit iudicium.
Haec sunt, o Callicles, quae quum audierim uera esse, haudquaquam diffido,
& ex his uerbis huiusmodi aliquid contingere colligo: mortem uidelicet nihil aliud esse,
quam duarum rerum, corporis & animi, inter se solutionem. Haec tibi cum collegissem,

Campi Elysij
descriptio.

C multa diligentia composuissim, amicissime Apolloni, consolatoriam composuimus orationem, ad praesentem deponendum dolorem, omniumque acerbissimum sedandum luctum, tibi maxime necessarium. Complectitur praeterea filij tui dijs charissimi Apollonij meritam laudam, ob bonam memoriã, perennemque in omne tempus gloriam consecratis op. tatissimã. Bene itaque feceris, si orationi obsecutus, beatoque filio tuo usus, mutato consilio, ab ista corporis atque animi inutili afflictione, a maceratione, ad tibi consuetam natura. lemque uiuendi rationem traduxeris. Nam ut nobiscum uiuens, haud libenter te ac matrem tristes spectabat: sic ne nunc quidẽ dum inter deos agit, ipsorum epulis accumbit, huiusmodi uestro uiuendi modo delectatur. Itaque cum probi ac generosi, liberorumque aman. tissimi uiri grauitatem receperis, te ipsum & adolescentuli matrem, cognatosque atque ami. cos ab istiusmodi infelicitate ad tranquillioem, filioque tuo, ac nobis tui, ut par est, studio. sis, gratissimum uitae habitum traducas.

Perlegi

Plutarchi de exilio libellus.

ANGELO BARBATO INTERPRETE.

Lx sermonibus, ut ex amicis, optimus ille firmissimusque habetur, qui in calamitatibus praesens adest, & indigentibus auxilium affert. Multos enim reperias, qui lapsis quidem amicis colloquantur, nec eos uerbis saltem deserant. Sed sicuti urinandum imperiti, dum pereuntibus opitulari conantur una complexi demerguntur: ita & hi sua quadã incitiam, tantum abest ut profint, ut obsint uel plurimum. Amicorum enim & eorum qui suppetias ferunt oratio, consolatio, non rei affligentis defensio esse debet: quando in rebus miseris nullis lachrymis, nullis euolationibus, quasi choris quibusdam tragicis sit opus, sed qui nos ingenuè admoneant, & liberè doceant. Tristari namque non modo in omni re inutile, uerum uanissimum & stultissimum est. Vbi uero res ipsa ratione tractata atque detecta, non prohibet quin tecum colloquaris, & dicas, Nihil graue nisi similes passus es: sit profecto ridiculum, non corpus percontari quid patiatur, nec animum, an hoc ipso casu deterior fiat, sed totius tristitiae externis admonitoribus uti, qui unã nobiscum doleant, unã indignentur. Quare cum soli sumus, unusquisque de infortunijs, quasi oneribus quibusdam animum suum diligentissimè examinat & ponderat. Non enim ut corpus rei grauantis pondere premitur, sic semper & animus: qui contra potius rebus ex seipso onus imponit & grauat, quae per se alioqui tolerabilia erant. Durus quidem natura est lapis, crystallus item frigida, nec extrinsecus temerè uel ille duritiem, uel haec concretione habet: exilium uero, ignominia, & honorum amissio, ut contra coronam, magistratus, primique confusus, non sua natura, sed nostro ipsorum iudicio affligendi uel delectandi modum habent: unusquisque enim haec sibi leuia uel graua, tolerabilia uel dura toleratu efficit. Sed & huius contrarium audire licet à Polynice ad hanc quaestionem respondente:

Quid patria carere, num grande est malum?

Est maximum, re maius ac uerbo malum.

Contra uero Alcmanis sententia, ut scribit poeta quidam epigrammaticarius, qui ait:

Sardiã patres uestro sub culmine tecti,

Auratis Celfas uestibus aut Macelas,

Concaua distinctus pulsarem tympana, qui nunc

Spartanis Alcman ciuibus annumeror,

Vatibus & Graijs: me dulcis musa tyrannos

Dascyleon supra sustulit & Gygeon.

Sola etenim opinio rem eandem his quidem utilem, ceu approbatam monetam, his uero inutilem & noxiam reddit. Sed esto graue sit exilium, ut multi asserunt & praedicant: nam & ex cibarijs multa amarulenta sunt & acria, sensumque mordentia: quibus tamen, si mirum quid aut dulcium admisceas, omnem illam saporis insuauitatem tollas. Sunt praeterea & colores, quorum molestiam uisus ferre nequeat, sed eorum duritie, & ut quadam incurabili confundi & perfringi lumina contingat. Si igitur eius incommodi medicamen est umbræ admixtio, uel ad uiridia mita que oculorum delectatio, cur non idem in aduersis calibus facere liceat, hisque admiscere quae nunc tibi uilia benignaque non defunt, copiam rerum scilicet, amicos, negociorum uacuitatem, & quod nihil eorum indigeas, quae huma-

na

A nauita necessariò requirat? Non equidem multos inter Sardonios esse puto, qui conditionem istam tuam non sibi uel in exilio esse malint, sicque peregre uitam agere aequiori animo ferant, quam cochlearum more testis suis semper inhaerentium, ceteris bonis priuati, ijs quae domi sunt citra molestiam perfrui. Quare ut in comœdia amicam infelicem adhortatus quispiam ut bono animo esset, malamque fortunam ulcisceretur, quomodo ulcisci possit interrogatus, sapienter ulciscendam esse respondit: sic eam nos quoque sapientiae studio dignè, ut patet est, ulciscamur. Qua enim ratione pluriam nobis Boream uel defendimus nempe ignem, balnea, uestimenta quaerimus, tectaque subimus: neque enim dum imbre perfundimur, desideramus aut ploramus. Tibi quoque igitur eam uita partem, quam frigus & rerum inopia tentarit, apud unum aliquem recreare & fouere licet, neque alijs adiuuentis indigeas, si ijs quae adsunt, ut ratio ipsa dicat uti uelis. Medicorum quidem cucurbitulae ex hausto uitioso sanguine, ita reliquum alleuant & conseruant. At merori & tristitia dediti semper ac queruli, quae apud se pessima sunt sine ulla intermissione colligendo & reputando, doloremque inferentibus sese ipsos atterendo, etiam quae bona sunt & utilia, mala efficiunt, & omni casta utilitate, eoque id potissimum tempore, cum auxilio opus erat. Illa enim duofatorum dolia, quorum alterum bonis, alterum malis plenum scribit Homerus in caelo esse, non Iupiter sedens dispensat, ut his mitia & bono aliquo permixta, his uero mera malorum fluentia transmittat: sed ex nobis ipsis, qui mentis sunt copotes, ex rebus secundis, ijs quae aduersa sunt exhauriunt & infundunt, & potabiliorè iucundiorēque sibi uitam efficiunt: contra uero multis mortalibus ueluti colis quibusdam, quae deterrima sunt melioribus subeffluentibus relinquuntur & permanēt. Si ergo in quippiam inciderimus quod reuera malum sit, hilaritatis aliquid & laetitiae superinduci debet, & peculiari aliquo bono, ex ijs quae expertis iam rebus reliqua sunt, quod alienum & aduersum sit leniendum est. Cum uero suapte natura res ipsa nihil mali habet, sed id quod affligit ex inani quadã opinione consistit, tunc ut laruas formidantibus pueris in manibus tradimus & inuertimus, quod re perspecta uanos terrores contemnere assuecant: ita nos quoque quod fragile & uanum, ac tragicis fabulis est perfimile, diligentissima consideratione quasi manibus pertractantes, detegere oportet. Cuiusmodi praesens haec tibi conditio est de ea quam patriam opinaris, cum natura nobis patriam nullam dederit, sicut nec domum, nec agrum, nec fabrilem, uel medicorum officinam, ut Ariston inquit, sed haec, & cetera id genus prout quisque incolit, illisque utitur, subinde illius fiunt, uel nominantur potius & dicuntur. Homo enim, ut Plato ait, planta est quaedam non terrae infixam, nec immobilis, sed & caelestis, & ad caelum ipsum inuersa, cuius corpus ex capite, uelut e sua quadã radice illud sistente & firmante, erectum manet. Hinc Hercules:

Argius an Thebanus, haud unam curo

lactare, Graecia omnis est mi patria.

Longè tamen rectius Socrates, qui se non Atheniensem nec graecum, sed ciuem mundanum esse dixit, ut si quis, puta uel Rhodius, uel Corinthius dici uelit. Neque enim Suntio uel Tanaro, aut Ceraunijs seipsum includit.

Vides ut hunc immensus aether arduus

Coercet uulnibus undique orbem mollibus?

Hi patriam nostram termini sunt, in quibus nec exul, nec hospes, nec peregrinus ullus est, uel bi idem ignis, aer & aqua, idem principes, rectores & praesides, sol, luna & lucifer, eadem quoque leges omnibus uno ordine, ab uno eodemque principe latae, eadem solstitia & aequinoctia, Pleiades, Arcturus, tempora sementis & plantarum omnium: unus autem rex & princeps Deus est, principium, medium, ac finem uniuersi tenens, qui uia recta peragat, & secundum naturam cuncta circuit, quem iustitia sequitur, omnium uultra qui diuinam legem deseruerint, qua in omnes homines tanquam ciues cuncti natura ipsa dicente utimur. Quod autem Sardonis non habites nihil refert: nec enim Athenienses omnes Colytum, nec Craneum Corinthij, nec Lacones habitant Pytanen. Nunquid ergo ij Atheniensium peregrini externique sunt, qui ex Melite in Diomida commigrarunt, unde & Maium mensum Metagetionem appellant, & festum quoddam cognomine transmigrationis illius Metagetia, hoc est, transuicinalia celebrant, quod non inuiti, sed facili hilarique animo uicinia apud alios exciperent? Minimè id quidem dixeris. Quanam igitur terrae pars, siue tantum habitabilem, siue uniuersam contempleris, alia procul ab alia esse potest, quam mathematici puncti rationem dimensione carentis, si ad caelum respicias, habere euidentissime ostendunt: At nos quasi formicae uel apes, si ex una cauerna aut alueari exciderimus, ho-

Q

Duo factorum dolia, iuxta Homerum.

C spites externiq; nobis esse uideatur. Quod idcirco fit, quia omnia propria & familiaria, ut certe sunt, facere ignoremus. At qui stultitiam eius iridemus, qui lunam Athenis meliorem nitidiorēq; esse dicat, quam quae Corinthi: & tamen in idem quodāmodo uitium mentis incidimus, cum peregrē profecti, terram, mare, aërem, coelum, ut diuersa aliaq; a consuetis esse cōtendimus. Liberi quidē & soluti a natura in lucem prodeūtes emittimur, ipsimet autem nos ipsos colligamus, locorumq; coarctamus angustijs, ac tectis includimus, & in parua tenuiaq; compellimus. Præterea uerō Persarum reges iridemus, quod (si modo id uerē dicitur) Coaspæ unius aquam bibant, cæterasq; mundi partes sibi reddant aquarum inopes: cum ipsi quoq; aliō transmigrautes, Cephisum uel Eurotam appetamus, aut Taygeti Parnasiq; desiderio teneamur. Ita nobis terrarū orbem non modō aquarum inopem, sed & ciuitatib. & tectis cassum uanissima opinione reddimus. At Aegyptij, regis iracundia & asperitate in Aethiopiā cōmigrantes, rogantibus amicis, ne liberos aut uxores deserant, impudentius ostentis uirilibus, nec uxores nec liberos, quoad ea secum habeant, defuturos respondent. Quamq; decentius simul & grauius dici potest, ubi modica, qualia uita nostra postulat, habere contigerit, ibi nemo nec ciuitatibus, nec domesticis laribus carere, nec externis ullo pacto esse poterit, dum ipsi mentem quasi ancoram adhibeat, qua regatur & firmetur, omniq; portu quocunq; applicuerit uti queat. Amissae enim diuitiae, breui facileq; reparari nequeunt: patria uerō quaelibet est, si uti scias, radicesq; habeas, quae ubiq; coalescere & uiuere ualeant, quales nec Themistocli, nec Demetrio Phalereo defuere. Qui cum post exilium Alexandriae inter amicos Ptolemæi principatū teneret, non modō in omni rerū copia uixit, sed & Atheniensib. dona misit amplissima. Themistocle uerō regia liberalitate more principis uicinantem, uxori liberisq; suis sapientius dixisse fertur: Perieramus omnino, nisi perissemus. Sicut & Diogenes, Canis cognomine, nunciante, Te Sinopenfes e ponto exulem declararūt: Ego, inquit, illos hoc damno supplicio, ut in Ponto extremisq; Euxini litoribus perpetuō maneant & recludant. Stratonicus autem non infacetus, hospite percōtatus in Seripho, cui crimini apud ipsos exiliū

D indicere: audiens homines nequā illic exilio multari, Cur nō tu quoq; inquit, nefarij aliquid patraasti, quod ex istis locorū angustijs emigrare, ubi Comicus ait carycas fundis uindemiari, omniaq; haberi quibus in insula sit opus? Nam si uana falsaq; opinione remota, ueritatem ipsam consideres, qui unam duntaxat ciuitatē habet, hospite alienumq; cæteris omnibus inuenias. Quod si tibi turpe iniquumq; uidetur, quempiā patria sua relicta alienam incolere, in eaq; uitam degere, Spartā sortitus es, hanc ornes, licet uilis sit coelq; morboſi, licet seditionibus & rerum domesticarū turbulētia labore. Cui propriam fortuna abstulit, ubicunq; sibi placeat, certē habitare permittit. Pulchrumq; illud Pythagoreorū præceptum: Vitam optimam elige, hanc tibi non insuauem consuetudo efficiet. Ad hanc quoq; rem sapientissimē simul & prudentissimē dici potest: Optimam iucundissimamq; patriam elige, hanc tibi tempus patriam efficiet, & patriam quidē eam, quae te non distrahat, neq; perturbet, aut huiusmodi res imperet, ut pecunias confer, legatus Romam pete, ducem suscipe, aut tuis sumptibus publici muneris ministerium exhibe. Quae si quis mentis compos, nec omnino stupidus memoria teneat, exul uel Gyarum, uel salebrosam sterilem, nec plantis idoneam Cinarum, nullo mœrore, nulloq; eiulatu optet habitare, nec earum uerba mulierum usurpet, quae apud Simonidem conqueruntur:

Purpureum tumidis mare me circumfremet undis.

sed illud Philippi potius mēte habeat, qui cum in palæstra lapsus surrexisset, corporisq; uiddisset uestigium, conuersus: Hercules, inquit, ut partis minimae telluris natura participes, orbem appetimus uniuersum. Naxum te aliquando uidisse puto: sin minus, Thuriam saltem, quae non hinc procul abest, quarum haec quidē Orionis domicilium fuit, illa uerō cepit Ephialtem ac Otum. Alcmaeon iuxta limosum Acheloi aggerem inhabitauit, quod Eumenides, ut aiunt poëtae, effugeret: ego uerō potius, ut ciuiles magistratus, seditiones, & furiales calumnias declinaret, locum uel angustissimum delegisse puto, ubi citra molestiam quietē uitam degeret. Tiberius autem Cæsar in Capreis septennium ad obitum usq; uixit, & illud imperiale totius orbis facellum, quasi in cor aliquod coarctatū, tandiu alio nusquam migravit: cui tamen imperij sollicitudines quae afferebant undiq; & affuebant, nec synceram, nec fluctuatione carentem, insularē quietem præbuere. At cui licet in paruulam aliquam egresso insulam magnis calamitatibus liberari, is profectō miser est, nisi seipsum alloquens uersus illos Pindaricos sapientius quasi ad remedium canat:

Tenuem cupressum dilige,

Cretamq;

A Cretamq; sylvæ prodigam missam face.

Mihi parum quidem terrae datum est, unde & sine arboribus: at nec luctus sortitus sum, nec seditiones, nec imperia principū, nec ministeria in ciuilibus negocijs, nec publici muneris impensas indeprecabiles. Quod alicubi non imperite dicere uidetur Callimachus: Ne metire schoeno Perſico sapientiam: cur enim schoenis uel paraſangis dimensa felicitate, lugendo ut infelices nos cruciare debemus, quod ducentorum stadiorum insulam, at non quatuor dierum ambitu effusam, quanta est Sicilia, habitemus? Nam quid locorum amplitudo ad uitę tranquillitatem afferre potest? Nonne Tantalū in Tragœdia dicere audis?

Bis sex dierum quā uia est,

Berecynthios agros sero.

Qui paulo post inquit:

Cœleste numen animus olim permeans,

Nunc serpit imus, hisce dictis me alloquens:

Condisce modico humana amore prosequi.

Naufithous autem spaciōsa Hyperiae regione relicta, eod quod uicini Cyclopes essent, in insulam transgressus procul ab alijs uiris, habitansq; impermixtus hominibus, seorsum in undoso undique mari, sua uisimā ciuibus suis uitam parauit. Cycladas quoque prius Minois filios, deinde Codri Neleiq; habitasse ferunt, in quibus nunc amentes exules se pœnas dare putant. Quamuis quae exularis insula, agro Scilluntio non amplior: ubi tamen post expeditionem Xenophon nitidam senectutem egit. Academia uerō ter mille drachmis emptus agellus, Platonis, Xenocratis atq; Polemonis domicilium fuit, ubi ociarentur, & totam uitam ducerent, uno excepto die, quo Xenocrates singulis annis Bacchanalium nouis Tragœdijs, ut aiunt, ornandi festi causa in urbem descenderet. Et Aristoteli Theocritus Chius obiecit sapius, quod apud Philippum Alexandrumq; degeret, ac Borbori fluenta Academiae praeferret. Fluuius hic est Pellam ambiens, Borborus a Macedonibus dictus. Insulas autem quasi dedita opera nobis commendat, & diuinis prosequitur laudibus Homerus, sic inquit:

Appulit ad Lemnum diuini & tecta Thoantis,

B Et quaecunq; deum Lesbos domus alma recudit.

Hinc altam Scyrum cepit, patriamq; Enyei:

Dulichium hi patriam referunt, sed Echinas illi,

Quae sacrae longinqua tenent maria, Elida contra.

Ex illustribus præterea uiris dijs charissimum Aeolum, sapientissimum Vlyſsem, fortissimum Aiace, hospitalissimū Alcinoū insulas incoluisse dicunt. Zeno autem cum eam, quae sibi adhuc reliqua esset, nauē cum oneribus mari demersam accepisset: Bene, inquit, agis, o fortuna, quae nos ad pallium uitamq; philosophicā compellis. Quare nihil esse cenſeo, cur uir nec stupidus, nec populari aura profusus insaniens, in insulam aliquā coactus, fortunam accuset, sed laudet potius, quod anxietatē mentis, & tedium peregrinationis, errores, pericula maris, forisq; tumultus a se remouerit, uitamq; stabilem & ocij plenam, quaeq; distrahi nequeat, ac uerē propriā sibi dederit, puncto & interuallo eorum quae usus postulat necessitate circumscrip̄ta. Quae enim insula tectis, quae ambulacris, balnesq; caret: quae pisces, lepores non habet, si quis uenatu animiq; relaxationi indulgeat? Adde, quod maximum, tibi sapientissimē licere quietis esse compoti, quam situnt alij, quos dum ludunt alea, dum latent domi, curiosus uel calumniator aliquis perſcrutatur insequens, eiq; suburbij hortisq; amœnissimis ad forum aulamq; inuitos trahit. At insulam ad nauigat nemo qui te perturbat, aliquid petens, mutuo accipiens, adhortans spondere, aut unā magistratum ambire, nisi ē necessarijs & domesticis qui sit optimus, tui desiderio compulsus: cætera uita quali sacra, nulli prædæ obnoxia permittitur, si quis ocari & uelit & sciat. Qui uero eos in beatorum numero cenſet qui circumuagant, plurimumq; temporis in portorij ganeisq; perdunt, perinde mihi facere uidetur ac ille, qui errantia sydera fixis & immotis feliciora esse putet: quamuis unūquodq; errantium syderum in una eademq; sphaera quasi in insula quādā circumferat, & ordinem suum teneat. Sol enim limites præscriptos non transcendet, ut inquit Heraclitus. Sin minus, furij iustitiae adiutricibus supplicium pendet. Ceterum haec, hisq; similia, illis dici & cani debet, quos in insula aliqua relegatos, Inuitos cohibet ponto circumflua tellus.

Tibi uerō o amice, cui nullus certus definitur locus, sed qui uno tandē excluderis, omnium urbium copiam facit unius uetatio. Nam quod non imperes, nec consulas, nullisq; præſi-

Cciare ludis, tu illud ex aduerso statue, ne seditionibus quidem vexor, nihil publicè confero, nec praesidis ianuis inhæreo, nec quis prouinciam meam fortitus sit curo, an iracundus aut toleratu difficilis. Verum ut Archilochus, Thasi fertiles agros, uineasq; contemnens, ob alia eius insulae aspera & inaequalia loca, totam insulam damnat atq; accusat, eam quasi a fini dorsum materia agresti plenam esse affirmans: ita & nos, dum ad illam modò exilij partem intendimus quæ gloria caret, negotiorum uacuitatem, otium & libertatem contemnimus. Quamquã Persarum reges idcirco bearint, quòd in Babylone hyemem, in Media aestatem, in Sulis uer iucundissimū agerent. Est igitur ei qui è solo patrio migrarit, Cereris mysterijs Eleusi immorari, Bacchanalibus Argis solennia celebrare, Pythicis ludis Delphos, Isthmij Corinthum transmeare, si spectaculorum studio teneatur. Sin minus, ociari, deambulare, quipiam legere, aut imperturbatum somnum carpere. Addas & illud Diogenis: Prandet Aristoteles cum uidetur Philippo, Diogenes quando cunq; Diogeni, neq; ullo ab negotio, ullo à principe uel duce consueta sumendi cibi hora distrahitur. Quocirca è sapientissimis & prudentissimis uiris, paucissimos in sua ipsorum patria funeratos inuenias. Nullo enim cogente sublata ancora aliò transgressi, uitæ stationem mutarunt, alij quidem Athenas, alij uerò Athenis relictis, in aliam orbis terrarum partem migrantes. Quis unquã patriæ suæ tale præconiu protulit, quale Euripides, ita inueniens:

Aliunde populus noster haud huc appulit.

Hæc terra nos genuit: alij sedenim ciues

Sunt comparandi cubicis iactatibus

Hincinde ducti, nec stabiliter consiti.

Iactare si quid autem oportet foeminae,

Nos temperati spiritum cœli trahimus,

Vbi nec æstus, nec rigor hyemis ingruit,

Tum græca quæ fert regio, quæ fert & Asia,

Vt dulce nectar hic habentes carpinus.

Qui licet patriæ tantas protulerit laudes, in Macedonia tamen totam apud Archelaum

D uitam egit. Audisti, puto, & hoc epigramma:

Atticus Euphorione satus, sub mole sepulchri est

Aeschylus hac, iuxta pinguiâ culta Gelæ.

Etenim hic quoq; in Siciliam soluit, & eo prior Simonides. Nam illam hanc Herodoti Halicarnassæi inscriptione, multi Herodoti Thurijs transcribere, quòd Thurijs comigrasset, & in eorum coloniam adscriptus esset. Musarum autem spiritus ille facer & diuinus Troiani belli scriptor Homerus, an non idcirco multis ciuitatibus cõtrouersia fuit, cuius earum ciuis habendus esset, quoniam nullam solam laudari? Hospitalis uerò Iouis cultus, magnus multusq; est. Quòd si quis dicathos omnes gloriæ honorisq; captatores fuisse, ad philosophos ueniat, & sapientiæ scholas gymnasiacq; cõsideret, Lycium, in quã, Academiã, Porticum, Palladeum & Odeum. Si Peripateticos enim amplexaris & obstupescis, è Stagiris Aristoteles, Theophrastus ex Epheso, Straton è Lampfaco, è Troade Glycon, Ariston è Ceo, è Phaselis Critolaus, Sin uerò Stoicos respicias, Zeno Citæus, Cleanthes Lylius, Solensis Chrysippus, Antipater Tarsensis, Diogenes Babylonius. Atheniensis uerò Archidemus ad Parthos usq; profectus, Stoicæ sectæ successores Babylone reliquit. Quos si quæras, quisnam insectatus exulare coegerit, inuenias neminem: sed ipsi spontè quietem secuti, cuius participare nequeunt qui domi nominis aliquid uel potestatis obtinent. Itaq; cum cætera suis nos doceant libris, hæc profectò re ipsa etiam doceant. Et nunc quoq; optimus quisq; & probatissimus peregrè uiuit, non pulsus, sed spontè aliò transgressus: nec fugatus, sed fugiens ipse molestias, occupationes, negotia, quæ patria afferre solet. Olimq; antiquis illis, ut uidere est, lucubrationes, quæ pulcherrimæ extant, maximèq; approbantur, adiuuante exilio à Musis peractæ absolutæq; sunt. Thucydides enim bellum ab Atheniensibus Peloponnesijsq; gestū, in Thracia iuxta syluam Scapten nomine conscripsit: in Eliæ Scillunte Xenophon, in Epiro Philippus, Timæus Tauromenites Athenis, Megaris Atheniensis Androtion, in Peloponneso poëta Bacchylides. Qui omnes, & alij plures patria exules nō animum despondentes seipos abiecerunt, sed animi sui excellentia acuminèq; usi, exilium à fortuna quoddam uaticum acceperunt. Quo factum est, ut uel mortui uiuant & celebrentur ubiq; cum contra nullum eorum nomen super sit, quorum factionibus eiectionis sunt. Quare ridiculus sit profectò, si quis exilium gloria carere arbitret. Nunquid enim nominis nullius Diogenes? Quem cum uidisset Alexander

Exilium non
carere gloria.

A Alexander in sole seditantē, stetit: & an realiqua indigeret percontatus, accepit nihil aliud uelle, quàm ut paulisper obumbrare solē desineret. Cuius animi elatione stupefactus, ad amicos cõuersus dixit: Si Alexander non essem, Diogenes utiq; essem. An uerò inglorius & Camillus, qui Roma pulsus, Romæ secundus conditor celebratur? Nec Themistocles quidem exul gloriã quam inter Græcos habuit perdidit, sed apud barbaros etiam auxit. Nemoq; est adeo honoris contemptor, adeo degener, qui Leocrates Themistocles accusator, quàm exul Themistocles, uel Clodius Ciceronis eiection, quàm eiectionis Ciceron, aut Aristophon delator, quàm Timotheus, patriam relinquere coactus esse malit. Cæterum quoniã mouentur multi uerbis Euripidis, qui exilij uehemens accusator apparet, uideamus quid singillatim roget, quid uer respondeat:

Quid? patria carere, num grande est malum?

Est maximum, re maius ac uerbo malum.

Quodnam est genus, quod exules premit, malit?

Id maximum, quòd eis loqui non licet.

Seruile prorsum est, non loqui quod sentias.

Potentiorum perferenda inscitia est.

Primū hæc nec rectè, nec uerè censet: non enim seruile id tacere quod sentias, sed prudentissimi uiri, cum tempus & res taciturnitatē silentiumq; requirit. Quod idem alibi rectius:

Tacere nunc oportet, nunc præstat loqui.

Nam domino rû imperitiã stultitiãq;, non minus in patria, quàm in exilio patiãre necesse est: & magis etiam domi quàm peregrè iniuste potentium calumniã uimq; timeamus. Illud uerò maximum, & in primis absurdum, dicendi libertatē exilibus auferri. Admiratione profectò dignum, Theodorū libertate dicendi caruisse, qui dicente ei rege Lyfimacho, Te patria quoniam his moribus esses eiecit: Certè, inquit, quòd me perinde ac Semele Bacchum ferre non posset: nec exterritus est, licet illi in ferrea cauea Telesphorū ostenderet, cui oculos effoderat, nares amputarat, aures & linguã absciderat, illudq; adderet, His afficio supplicijs, qui de me male merentur. Quid autem Diogenes, nunquid dicendi libertatē non habuit? qui castra Philippi ingressus, quo tempore hostis Græciam inuadebat, cum quasi speculator ad eum duceretur: Nempe, dixit, tuæ auaritiæ & dementiæ speculator ueni, qui breui temporis spacio de principatu simul & uita ueluti ad aleam periclitaturus accedas. Quid Carthaginensis Annibal? nonne Antiocho, quanquã exul, liberè respondit? qui cum inuitante occasione hostes aggredi iuberet, quòd fieri sacerdos uiscera prohibere diceret, regem ijs uerbis increpuit: Tu facis quod uictima, nō quòd uir prudentissimus dicat. Quinetiam geometræ & linearum periti, quo minus de disciplinis, & his quæ norunt liberè loquantur, non prohibentur exilio, nedum probi boniq; prohibeantur. Sed ubiq; degener animus uocem impedit, linguam retorquet & angit, ac silere facit. Nam illa quæ sequuntur eiusdem Euripidis,

Alunt bonæ spes exules, ut dicitur:

Oculis bonis uident, morantur attamen.

stultitiæ crimen sunt potius, quàm exilij. Non enim qui didicerunt & sciunt præsentibus uti, sed qui assiduè ex futuris dependent, & semper quæ defunt appetunt, spe quasi rate quadam iactantur, quamuis suæ urbis pomœrium nunquam excefferint.

Patrij ne tibi non profuerunt hospites?

Bene rem gerito, nam male gerentem omnes deserunt.

Non te generis euexit ad summum decus?

Malum carere est, nam genus me non aluit.

Verba hæc ingrata Polynticis accusantis exilium, utpote quòd & consanguineis sit contemptui, & amicis careat, qui ex natalium splendore, quamuis exul, regis nuptijs dignus habitus est, tantisq; uiribus & amicorum auxiliariis copijs suffultus, expeditionem fecit, quantis paulò post ipse fateatur:

Viri ex Mycenis, atq; ab urbibus Danaum

Adfunt mihi, tristem opem, at opportunam ut ferant.

Nec dissimilia matris uerba:

Tibi nuptiales ego faces non protuli,

Nec affuit Hymen, nec te Ismenus lauit.

quam latari & bono animo esse oportebat, cum filium habitare in tantis regijs audiret: ipsa uero dolens inaccensas faces, nec Ismenum balnea præstitisse lugens, quasi qui Argis

Cducunt uxorem, aqua & igne careant, stupiditatis & stultitiæ uitia apponit exilio. At di-
cas, res est exul ignominiosa. Ignominiosa quidem amentibus, qui & pauperē esse, & cal-
uum, & pusillum, & hospitem, inquilinumq; uituperiū esse putant. Cæterum qui his nō
consentunt, neq; subscribunt, bonos quamuis pauperes, hospites, exulesq; sint, admiran-
tur. Nōne ut Parthenonē & Eleusinium, sic Thesei templum omnes uenerari uidemus?
At qui Athenis exulauit Theseus, in quas eius opera se homines habitatum receperant:
eamq; ciuitatem amisit, quam non aliunde habuit, sed ipse condidit. Eleusini quid pulchri
relinquitur, si nos Eumolpi pudeat, qui ex Thracia transfessus, & tunc Græcos inuasiuit,
& nunc inuasiuit? Quid Codrus? quibus maioribus ortus? Nōne ex Melantho Messana
exule Athenarum sceptrū tenuit? Nam quis non Antisthenem laudet? qui dicenti, Phry-
gia mater tua est: Et deorum quoq; mater, inquit. Cur nō tu quoq; tibi obijcienti exilium,
respondes: Herculis quoq; uictoris pater exul erat, & Liberi patris item auus, quum ut in
uestigaret Europam missus, neque ipse redijt?

Phœnicia ortus, exulem gignit prolem

Thebis satum, Bacchas cientem Liberum,

Gaudentem furiosis coli honoribus.

De his enim quæ Aeschylus inuens, & subostendens inquit,

Castumq; Apollinis exulem cœlo deum, Linguis fauendum,

ut ait Herodotus. Empedocles aut in suæ philosophiæ initio præfatus,

Urget enim uetus ac stabili sententia diuū,

Quem scelerum metus ater agit, trepidumq; fatigat,

Dæmones hunc longæ sortiti tempora uitæ,

Pellitis à superūm facie per secula multa,

Quos ego nunc inter, diuis procul exul aberro,

non seipsum modò, uerum & seipso nos quoq; omnes hinc inquilinos, externos, exulesq;
esse ostendit. Non enim sanguis, ait, & temperatus spiritus, nobis animæ substantiam
& principium præbuit, sed ex his terrenum & mortale corpus fictum & compactum est.

DAnimi uerò huc ortu suo aliunde profecti, peregrinationem quidem nomine mitissimo
cōminuit blandiendo. Quod uerissimum autem, uagatur exul, diuinis legibus et decretis
agitatus, & sic quasi in insula multo maris æstu circumflua, ut Plato inquit, more ostrei cor-
pori annexus, quod non recordetur, nec recolat,

E quantis opibus, quali & translatus honore,

Corporeis animus uinclis religatus inhæret.

Non Sardibus cum Athenis, nec Corintho cum Lemno Scyroq; sed ipso cœlo, lunæq;
cum terra ac terrestri fragiliq; uita permutatis grauissimè fert, & quasi peregrinus & ho-
spes, modo degeneris plantæ immarcescit, quod hic ex loco in locum minimi interualli
transierit. Quam plantæ quidem regio alijs alia cōmodior est, ubi melius alatur & ger-
minat. Homini autem felicitatem locus nullus, sicut nec uirtutem, nec animi prudentiā au-
fert. In custodia enim positus Anaxagoras quadraturā circuli scripsit: philosophabaturq;
Socrates uenenum hauriēs, utq; familiares philosophiæ incumberēt adhortabatur, inte-
rim illis beatus apparens. Tantalum uerò & Phaëthonta, quum in cœlum ascendissent,
poëtæ aiunt sua stultitia in magnas calamitates incidisse.

Plutarchi de tranquillitate & securi- tate animi libellus.

GVLIELMO BVDAEO INTERPRETE.

PLUTARCHVS Paccio S.

SERIVS tuam epistolam accepi, in qua me hortabar, ut quippiā ad te
& de animi tranquillitate scriberē, & de his quæ in Timæo accuratio-
re indigere tibi enarratione uidentur. Equidem cum Eroti amico no-
stro nauigandū actutum Romā esset, literis raptim à Fundano optimo
uiro acceptis, nec ideo spacium haberem meo modo incumbendū ad
ea quæ optabas, nec rursus sustinerē uacuis omnino manib. hominē à
nobis amissum esse uideri, delecta quædam de tranquillitate animi ex cō-
mentarijs

Amentarijs confectis olim nobis decerpimus. Nec uerò, ut opinor, in huiusmodi cōmenta-
tione dicendi lautitias, exquisitumq; anxie sermonis leporem cōsectaris, tantumq; ratio-
nem habes doctrinæ cuiusdam ad instituendā uitam adminiculatricis. Atq; bene quidem
acutū esse puto, quod quū necessitudinū tibi iura, eaq; nō uulgaria, cum principib. interce-
dant, forentiq; gloria nemini cedas in iudicijs agentū, non ideo, ut tragicus ille Merops,
ad suspicientis beantisq; te coronæ plausum futiliter obstupescis. Sæpe quoque te audire
meministi, nec articulariū morbum calceo quamuis precioso leuari, nec anulo reduiam,
ut nec capitis dolorem sedari diademate. Quis enim tandem pecuniarum usus ad uitan-
dam animi ægritudinem, aut ad uitam placidè ac securè transigendā? quis aut gloriæ, aut
inter aulicos eminentiæ, nisi quibus hæc habere contigit, ipsi scite ijs quæ habuerint, uti
norint: rursusq; quū caruerint, eorum desiderū ferre. Hoc autem quid est aliud, quam ratio
assueta & præmeditata, patibilem animæ partem, rationisq; expertem, erumpentem
identidē reprehendere confestim, nec ultrā expatiari, & ab instantibus affectibus trāfuer-
sam ferri sinere? Proinde quemadmodū Xenophon iubebat secundis maximè rebus ho-
mines deorum meminisse, eosq; tum enixius uenerari, uidelicet ut cum res tulisset, maio-
re eos fiducia quicquid ipsis opus esset, poscerent cōciliatos iam & propitios: haud aliter
cōmentationes eas quæ sedandis perturbationib. appositissimæ sunt, præsumptas recon-
ditasq; esse oportet, duntaxat apud mentis compotes, ut multò antè preparatæ longè sint
utilissimæ. **U**t enim truculenti canes, & ad omnem uociferationē consternabiles, ab una-
tamen uoce solita & nota sibi demulcentur: sic animæ efferatos affectus non parui est ne-
gocij componere ac permulcere, nisi cōmentationes solitæ ac familiares præstò sint & ad-
manum, quæ turbulentos eos & percitos, protinus consopiant. Cæterum qui ita censent
ad uitam per tranquillitatē agendam, non multa agere oportere, nec priuatim, nec publi-
cè, hi primò magno nobis parabilem animi trāquillitatē faciunt, utpote inertia segnitiaq;
uenalem, & tanquam ægotum, sic unumquenq; hortantur uersu illo tragico:

Mane miselle tuis in lectis immotus,

Siquidem quū noxium est stupiditatis medicamentū corpori sepulta illa segnitias, tum
nihil melior animæ medicus est ægritudinis & turbulentia, torpor & mollitia, socor-
diaq; amicorum, necessariorū, patriæq; desertrix. Deinde etiam fallum est, homines mini-
mè actuosos tranquillè uitam ducere, alioqui tranquilliorē mulierū uitam, q̄ uirorum es-
se oportuerit, nempe quæ domi plerumq; excubare selesitantes soleant, sellularijs in officijs
occupatæ. Nunc uerò cum Aquilo ad tenellas uirgines perumpere non possit, ut Hesio-
dus inquit, animi tamen ægritudines, perturbationes, malæ mentis habitudines ex zelo-
typia, superstitione, ambitioneq; & inani gloria, quarum rerum numerum nemo inire
potest, gynæceum etiam irrepunt. Laertes uerò annis uiginti in agro secum, ut dicitur, ui-
uens unica tantū cum anu, inter cibos ei potusq; ancillante, patriam & domū, atque adeo
regiam fugitabat, & nihilo secius tamen mœrorum uultuosamq; desidiam contubernales
habebat. Quid, quod hoc ipsum nihil agere, nonnullos sæpe ab recta animi constitutione
deturbauit: ut ecce apud Homerum:

Afsidet hinc pedibus pernix Ioue natus Achilles

Nauibus, indulgens iræ, fugitansq; tenaci

Proposito pugnam, procerum populiq; coronæ

Concilia auersans, hominum illustrantia nomen:

Corde liquefcit iners, rursusq; subinde requirit

Prælia, seq; ciet saui in certamina Martis.

Propterea ipse marcescere se ocio agrè ferens, stomachanter inquit:

Pondus iners terræ sedeo custodia clasis.

Itaq; ne Epicurus quidem, ille uoluptatis assertor, autor est ijs qui aut ambiciosi natura,
aut sunt auidi gloriæ, ut se ocio dedant, sed ut ad gerendam rempublicā natura duce acce-
dant: quippe homines ad agendum natos haudquaquæ æquo animo inturbidōq; laturos,
se ea re orbatos esse, quam in primis concupierint. Quanquam ille ineptus, qui ad rem-
publicam adfciscat eos, qui sibi ab ea temperare nequeant, & non eos potius, qui geren-
dæ reipublicæ facultatem habeant. Neq; uerò multitudine paucitatēq; negotiorum, sed
honestate & turpitudine, securitatem animi anxietatemq; metiri cōuenit. Honestam enim
omittere, non minus quam turpia agere, molestum est, ut prædiximus, & turbulentū. Qui
autem unam sibi agendam uitam, & omni anxietate uacuum præciderunt, ut agricolarū
nonnulli, aut cœlibū, aut regum, hos scite Menander his ferè uerbis admonet. Opinabar

C ego locupletes homines, ô Phania, quibus necesse non est uersuram foeneratò facere, nec noctu ingemiscere, nec sursum deorsum se uertentes, hei mihi, dicere, suauiorēq; quendam somnum mollioremq; dormire. Ut uerò is accedens, locupletes itidem atq; inopes affici animaduertit: Nimirum, inquit, cognatum quiddam sunt atque congenitum, uita & moestitia. Voluptuariarum enim uitae comes ea est, illustri adest, per inopiam traducte conueniens. Enim uero quemadmodum meticulosi, & inter nauigandum naueantes, in praegrande subinde nauigium ex nauicula transiliunt, atque illinc rursus in triremem, melius iam iamq; sibi fore sperantes, quoad sese tandem nihil promouere senserint, ut qui bilē se cum ignauiamq; circumferant: sic uita genus aliud atque aliud identidem capessere, à molestijs perturbationibusq; animum eximere nequit, cuiusmodi sunt imperitia rerum, inconsiderata temeritas, nec scire, nec posse recte pro re nata praesentibus uti: haec opulentos iuxta inopesq; exercent, haec & maritos & coelibes moerore afficiunt. Non aliam ob causam salutem multam foro quidam dicentes, uitam rursus umbratilē non perferunt. Propter haec eadem in aulas sese regum nonnullos omni ope insinuantes, incepti rursus piget. **Implacidissima res est agrotantes, praecōsiliij inopia, ut inquit Ion: nam uxor fastidio est, medicum incusant, lectulo succensent, denique amicus inuisus molestus est, abiensq; rursus offendit.** Postmodum uerò remittente morbo, temperamentoq; reddito sensim uenit sanitas, iucunda iam omnia faciens & placida, adeò qui oua pridie, amyrum, & primum panem fastidiose expuerat, cibarium postridie panem auidiſsimē cum oliuis aut nasturtio comest. Tantum est in firma ratiocinatione momentū, ad unūquodq; uitae institutum immutandum: ea uis ad uitam feliciter traducendam. Alexander cum audiret Anaxarchum mundos esse infinitos differētē, illachrymasse dicitur: percontantibusq; amicis, ecquid lachrymis dignum ei contigisset: An indignum est, inquit, nos flere, si quum infiniti mundi esse dicantur, haud dum unius domini facti simus? Crates contra manticam fordidumq; palliolum gestans, per lusus & risum uitam quasi dies festos adusque extremum egit. Atqui Agamemnoni graue erat quòd multis imperitaret:

Alexandri ingens ambitio.

Noueris Atriden Agamemnona, quem super omnes Iuppiter exercet, penitusq; laboribus angit.

D Diogenes quū inter uenales de lapide addiceret, auctionantē praecōnē cauillabat humi iacens, assurgereq; illo iubente nolebat: Quid tandem, inquiens, si piscem addiceres: iam uerò Socrates è uinculis philosophabatur, inter sectatores suos differens: Ecce tibi alia ex parte Phaethon in caelum scandens, qui plorasset si nemo patris ei currus equosque aurigandos praebuisset. Porro quemadmodum calcus ad uari pedis figuram obtorqueretiam solet, pes uerò non item ad obtorti calcei: hunc in modum mentis habitudines quamlibet oblatam uiuendi rationem similem sibi reddiderint atq; cōsentaneam. Nec uerò ijs: qui optimam uitam elegerunt, suauem quoq; uitam consuetudo efficit, ut quidam uoluerunt, sed prudentia potius uitam optimā eandem suauissimamq; facit. Agedum igitur scaturientē in nobis fontem animi securitatis defecatiſsimū atq; expurgatiſsimū facere aggrediamur, ut quae nobis extraria aduentitiaq; impendent, accommodata quadrantiāq; ingenti aequitate animi ferendo faciamus. Si quidem rebus ipsis male cedentibus, iracundē succensere non conuenit, utpote ad quas ira nostra prorsus nihil pertineat. Cui uerò id contigit, si male cedentia arte emendauerit, is sanē cōmendabiliter egerit. Proinde Plato humanam uitam cum alea comparabat, in qua optimus quisq; iactus aleatori maximē expectendus est: sed utcunq; tamen ceciderit, adhibenda artificiosa cura est, ut eo quod casus tulerit cōrectiſsimē utatur. Quorum tamen ipsorum alterum in nobis situm non est, alea uidelicet iactus: alterū situm est, si sapientes sumus, id quod fors attulerit aequo ut animo excipiamus, & ut unicuiq; locum distribuamus, quò magis cōmodet id quod bene ceciderit, quoq; minus incōmodet id quod retrouersum cesserit. **Verum inertes homines, de gendaeq; uitae ignari, instar morboſi corporis hominum, qui nec aſtum ferunt, nec rigorem, ut in rebus secundis exporrecta fronte perfusi, seruare modum nequeūt, ita in aduersis obducta atq; caperata foediſsimē contrahuntur.** Conturbant igitur ab utriusq; uel in utriusq; potius à se, nihil oq; secius in ijs quae bona esse creduntur. Theodoros ille cognomen to Atheus dicere solebat, uerba se auditoribus dextera porrigere manu, sed illos sinistra accipere. Imperiti autē fortunā saepenumero dexterā se eis applicantē, ad laeuā indecorē uertentes sese statuunt. Prudentes melius, qui ueluti apes ex thymo, acerrimum ac sicciſsimū mel cōficiunt, sic ex rebus ipsis incōmodiſsimis sepe quippiā cōducibile sibi, accommodatumq; eliciūt. Id qd maximē meditandū est, ac multa animi exercitatione laborandū. Ut enim

A enim qui in proteruā canem lapidem librans, cum ab illa aberrans nouercā non destinato percussisset, Ne hoc quidē, inquit, modo male: sic & fortunā retrorsum q; uolumus cedentem emēdare, aliorumq; uertere licet. Exilij causa solum uertit. Diogenes, ne sic quidem male: philosophiae enim ansam illud ei prebuit exilij. Zenoni Citiaeo unica nauis reliqua erat, hanc ut audisset ipsam cum uectoribus, cum mercibus perisse: praecclare, inquit, mecum fortuna agis, quae me ad pallium illud obsoletū, atq; ad porticū impellis philosophicam. Quid igitur tandem nobis obstat, quo minus illos imitemur? A magistratu quoque excidisti? ruri uitam ages, circa tua priuatim negocia fatagens. In principis amicitiam insinuare te magno ambitu contendens repulsam tulisti: tuto nulloq; undecunq; tibi exhibitō negotio utes. Rursus negocijs multis curisq; implicaris: ne a qua quidem calida usque adeo mollia membra fouet, quod ait Pindarus, uelut honores & gloria cum potestate iuncta suauem laborem faciunt, & languorē facile exudabilē. Atenim quaedā te angit offensio ex delatione, aut inuidia, aut atroci ignominia: secundus hic flatus est, ad Musas & in Academiā ferens, id quod Platoni accidit, cum in Dionysij amicitia quasi saeva tepestate deprehensus esset. Proinde non minimum momentum ad animi tranquillitatem facit, diligenter insignes & famigeratos homines animaduertere, si quid fortē simile aliquādo isdem ex causis per seſi sunt. Orbitas, exempli gratia, moestitiā tibi affert: respice Romanorum reges, quorum ne unus quidem moriens filio regnum reliquit. Inopiam a quo ferre animo nequis: quisnā igitur aut Boetiorū esse malles, quam Epaminondas, aut Romanorum, quam Fabricius? Sed demus uxorem tuam adulteratā esse, nosti ne illud Agidis epigramma apud Delphos: Delicijſi molli & fluida rex dedicat Agis. Audisti Alcibiadem uxorem eius Timaeam constuprasse, puerumq; ipsum quem pepererat Alcibiadē uocitare solitam ad ancillas infusurrantē: Hoc tamen Agidi non obstitit, quo minus clarissimus uir maximusq; euaderet: non magis quam Stilponi filia impudica, quo minus hilarissimē uiueret omnium seculi sui philosophorū. Quod ei opprobriū cum Metrocles obijceret: Hoc cine igitur, inquit, peccatū meum est, an filia? Filia, inquit, peccatū est, sed tuū infortunium. Qui fieri, inquit, potest? non ne peccata etiam lapsus sunt? Prorsus, inquit ille.

B At lapsus non eorum quorū lapsus sunt, aberramenta quoque sunt: Certē, inquit. Quid aberramenta? non eorum quorū aberramenta, etiam infortunia? Huiusmodi ille sermone placido, & è philosophica placabilitate Cynici illius hominis maledicta inania, & irrita oblatamenta esse docuit. Agē iam plerumq; non modo amicorū ac propinquorū uitia, sed etiā inimicorū exacuūt. Conuicia enim, irae, inuidiae, improbitates, infestissimaeq; rivalitates, eorū sunt maximē tabes in quibus ipsa insunt: cōturbant tamē & irritāt imperitos, non aliter atq; uicinorū iracundię, aut familiarū morositates, aut seruitiorū praua quaedā ingenia, quibus tu ipsis permoueri solitus, uidere mihi ut illi apud Sophocle medici amarā bilē amaro quoq; medicamēto eluunt, sic tu haud è dignitate tua morbis illorū, prauisq; animi affectionibus obscurare, pariliq; mentis acerbitate respondere. Quas enim res agis, nec simplicibus ea, nec frugi moribus quasi organis appositissimis, sed asperis bona ex parte contortisq; administrantur. Porro haec corrigere, cum maius est quam ut praestare possis, tum uerò ne alio quā quidem facile. Quod si istis talibus natura existentibus utens, non aliter atq; medici dentarijs forcipibus antheribusq; utuntur (ita uocant fibulas quasdā, quibus uulnera cōmissa coalescunt) mansuetudinē, moderationēq; praete ubiq; pro re nata tuleris, profectò non magis aliena petulantia atq; improbitate offendere, q; tuae ipsius affectionis conscientia laetabere. Nam eos ita agere non ab re arbitraberis, non magis quam canes quū oblatrant, indignē natura sua facere. Alio quā si huic imbecillitati atq; pusillanimitati indulgens, alienis te etiam malis degravari permiseris, fallent te miserū atq; in dies aegrescentem molesta multa, ueluti in locum quendam depressum subsidentemq; influentia. Quid, quod nonnulli philosophorū miserationē improbauerunt, qua ad aspectum calamitosorum hominum afficimur, boni uiri contententes esse, opitulari propinquis afflictis & iacentibus, non etiam condoleſcere, aut pari animi remissione fortunae cōcedere? Iam quod maius esse nemo inficias ibit, nec si nosmetipsos peccasse quid senserimus, ac prauo ingenio esse, propterea nos animo concidere ac mente egressere sinunt: citra enim tristitiam haec emendanda esse. Quae quū ita sint, uide etiā atq; etiā ne perabsurdū sit, permittere nobis usque quaeq; indignari atq; succensere, si non nemo eorū, quicis cum cōmerciū quid habemus, parum blandē aut etiam inclementiusculē nobiscū fortē agit. Equidem uereor, Pacci amicisime, ne nos amor nostri fallat, nec tam infensum in oblocutorū proteruam animū, q; nimium de nobismetipsis merentē praeferamus. Etenim uehementius

Philosophia est
sa Diogeni ext-
lium.

C ad res quasdam quodam cum stupore affici, præterq; dignitatem expetere eas & cõsectari, aut rursus auerfari, & ab eis abhorrere, nimirum similitates hæc inter homines offensionesq; afferunt, cum alij alijs acceptum ferant, aut hæc sibi intercepta esse, aut quod in illa incurrerint. Quod si quis pro rerum euentis uersatilem præbere, quo quo se uersum seruata moderatione assueuerit, dextera ille sanè facilitate cum hominibus uersari passim dicerit. Agè uerò intermissum illum nobis sermonè de rebus ipsi referemus. Quomodo enim febrientibus amara omnia atq; uesca statim gustata uidentur, quo ad usq; alios uiderint eadem illa, quæ morose ipsi expuerint, nulla prorsus fumentes ingrati saporis significatione, quo loco demũ nõ in cibum iam aut potũ, sed in sese potius culpam in morbumq; reijciunt: sic nos si quæ nõ sine querulo mœore transigimus, ipsi dem alios defungi magna animi æquitate, atq; adeo hilari uultu uiderimus, nimirũ rebus succensere ipsis tantopere desinemus. Verum enim uero ut animi constantiã in rebus aduersis retineamus, opere precium est non transmittere illa cõnuentibus, ut aiunt, oculis, quæ præclare aliquando nobis, atq; ex animi sententia cesserint, concinnaq; mixtura cum deterrimo quoq; euentu se cundiores cõpensare. Nunc uerò quũ oculos prænitentũ rerũ aspectũ præstrictos, ad floridos herbaceosq; colores auertere recreandi causa soleamus, contrã mentem nostram ad mœstificã intendimus, uimq; ei afferentes cogimus ad pœnitendarum maximè rerum recordationem incumbere, eam à prædicabilibus præ seq; ferendis inuitam renitentemq; auellimus. At qui subit nunc mihi appositissimè huc transferri posse id quod in hominem olim curiosum dictum est, aliena ad se nihil pertinentia perferunt: Quid malum, homo maleuolentissime, aliena uitia in uisus oculis cernis, tua uerò transmittis nocturnis & conuientibus? Quid mala tua, uir beate, tam accuratè perspicias, præsentariaq; semper & recentia iugi recordatione facis, à presentibus autè bonis auersam mentè habes? Et quem admodum cucurbitulæ medicinales deterrimũ sanguinem ex carne eliciunt, sic tu pessima quæq; tuorum in te congeris ipsum, nihilo illo Chio negociatore melior, qui cum uinum multũ, primæq; bonitatis uenderet, ipse sibi acidum in uappamq; deprauatũ conquirebat. Cuius seruus cum ab eo forte aufugisset, sciscitareturq; ab illo quispiã, qua causa impulsus dominũ reliquisset: Quia cum in manibus, inquit, ei bona essent, mala tamen conquirebat. Huius similes multi, suauissima potulenta transmittentes, ad aspera prauaq; se conferunt. Non sic Aristippus, idoneus ipse quasi in libra ad propendentè malorũ lancem non uergere, sed ad leuiorem sublimè sese tollere. Hic cum prædium amoenissimũ perdidisset, percontatus est unum eorũ qui sese ei maximè condolere simulabant, fortunæq; succensere: Nõne unicum, inquit, tibi prædiolũ esse nosti, mihi uerò agros reliquos tres esse? Certè, inquit ille. Quin igitur, inquit, tibi potius condolere simus? Furorẽ em̃ simile est perditis indolere rebus, nõ illatari uerò in columibus: utq; pusilli pueruli quũ quis eis unum ex multis ludicrũ inuolauerit, reliqua omnia disijciantes lachrymant & eiulant: ad hunc modum à fortuna una nos in particula conturbatos, reliquas omnes res nobis inuiles facere lamentantes & queribundos. A tenim quid habemus? dicit aliquis. Imò uerò quid non habemus? hic gloriã, ille domũ, hic uxore ex sententia, ille amicũ fidelẽ. Antipater Tarsensis quũ moriens bona quæ in uita habuerat, in digitos mitteret, ne prosperã quidam Athenas nauigationẽ ex Cilicia omisit. Neq; uerò cõmunia hæc prætereunda sunt, ratioq; horũ utcunq; habenda, quod uiuimus, quod ualemus, quod solem conspicimus, quod nec bellum est, nec feditio, quod terra arabilem se præbet, & mare nullo propè negotio cuius nauigabile. Postremo quod loqui, quod tacere liberũ est, & negociari, & ociaari. Enim uerò harum rerũ præsentia, tranquillũ animi materiã pinguiorẽ nobis dederit, si earundem absentie desiderijq; imaginẽ animo nostro affixerimus, subinde nos ipsi admonentes, q̃ sit ægrotantibus exoptata sanitas, paxq; bello implicitis, quàm in uotis peregrino sit & ignobili, gloriã & amicos tali tantaq; in ciuitate adipisci: rursus quàm acerbum sit iam quæsitis excidere. Nec enim, ut opinor, horũ & huiusmodi magnũ tum quicquam ac optabile erit, cum deperditum fuerit: incolume nihil erit, quippe nihil eo magis censetur quod esse desierit: nec possidenda hæc nobis ut præclara, nec tanta anxietate seruanda sunt, excubantibus assidue, ne ips tanq; dignis uisendisq; rebus spoliemur: habita autem & salua, negligenda & quasi translaticia paruipendenda. Hæc enim utenda, fruendaq; cum gaudio uel eò maximè sunt, quod iacturã eorũ, si fors ita tulerit, placabilius moderatiusq; feramus. At uerò multi poemata, ut Archesilaus aiebat, aliena, imagines & stultas operæ precium esse putant exquisitè & ad manus, singula uicissim accedentes, accuratãq; mentis atq; oculorũ intentione cõtueri, suã ipsi uitã negligentes, quanq; cõsiderationes

A nes permultas, animaduersionesq; habentẽ, easq; nõ inuicundissimas, extrorsum spectantes, alienas sortes suspicientes, adulterorũ similes, qui suas uxores fastidientes, alienis inhiant. Per magni enim refert ad constantem illum animi statum, se in primis ipsum, suãq; unius atq; peculiarã æstimare: sin minus, ad inferiores certè perpendendos intentionẽ auertere: non ut uulgus hominũ in diuersissimã partẽ ad admirandos eos, quos summã ad fastigia rerũ extollat, quoties uoluit fortuna iocari. Exempli gratia: Vincti & nexi solutos beatos esse autumat: hi uerò liberos, liberi rursus eos qui ciuitatis ius habeant, hi item diuites, atq; hi præsidēs, præsidēs itidem reges, postremo reges deos, quos etiã ipsos regni pœnitet, nisi fulminis fulgurisq; potentes sint. Ita fit ut cum superiorũ esse pares non possint, intra suam pelliculã haud unq; acquiescant. Non mihi curæ sunt opes Gygis illius prædiuitis, inquit ille Thasius, necdum me magna eorũ admiratio cepit: neq; deorũ mirificis operibus æmulor, neq; item magnificè inhiõ tyrannidĩ: longè enim longè hæc ab oculis meis absunt. Hæc ille Thasius. Ecce tibi contrã alius quidã Chius, atq; item alius Galates, aut Bithynus, non contentus ipse quod aut gloriã, aut magistratũ inter ciues adeptus sit, sed etiam lachrymabundè exposulat, nisi senatoria gestet. Hoc etiã ut dederis, nisi praturam gerat: atq; ut hoc in duleris, nisi & consulatũ. Deniq; consulatũ addideris, pœnitenda omnia uidebunt, nisi & primus sit pronũciatus. At hoc quæso quid est aliud, quàm ingratitudinis causas in fortunã colligentẽ sese excruciare, atq; ipsum sibi perpetuo pœnas pendere: Compos uerò mentis homo, non si unus aut alter mortalĩ, qui sexcenties centena millia Solis spectatores alumniq; terræ sumus, nominis eum gloria præstat, aut etiã diuitiarum affluentia, lamentabundus protinus & abiectus sedet, imò uerò quum bene præclareq; actum esse secum præ infinita arum nosorũ hominũ multitudine uideat, sortem suam uitamq; quoties in publicum prodierit, amplectitur. Porro apud Olympiã uictori nemini esse licuit unquam, ut non cum primo quoq; prodeunte cõmitteretur, nullo arbitrio permissio deligendi secum congressuri: In uita uerò nostra rerum conditio facultatem unicuiq; præstat se sortemq; suam cum multis multorumq; conferendi, & celsum erectumq; animi esse, magisq; adeo uisendum alijs & admirabilẽ se præbere, quàm ipsum alios admirantẽ, nisi tamen tanta sit præditus improbitate, ut Briareĩ æmulum se, aut Herculis facere non uereatur. Itaq; cum primariũ quendam uirum lectica gestari mirabundus suspiciens, demissis continuo oculis lecticarios etiam inspicio. Rursus cum Xerxem illum rate nauibus apta Hellepontũ traicentẽ mirabere ut beatum, respice & illos territantibus flagris maris emissariũ per Athon effodientes, atque item alios naso auribusq; demutilatis excarnificatos ob ratem illam estu quatiente solutam: simul arbitrare eos te tuamq; conditionem ingenti cõmendatione prosequentes. Socrates quum amicorũ quidam dixisset: Magno omnia ueneunt in urbe, mina enim Chium uinũ, purpura tribus minis constat, mellis autè hemina quinq; drachmis: manu cumprehendens, in penumq; farinariam ducens, obolo, inquit, semisextarius uenit, uilis igitur annona. Inde in oleariã traducens, duobus, inquit, æris sextarius: deinde ad nasturtiũ, hoc siliqua, inquit, uenit: non magno igitur omnia in urbe. Simili modo & nos si quem audierimus dicentem, tenuem ac pudendam fortunam nostram esse, quod nec consulatum geramus, nec alium magistratum: dicere illi possumus, præclaram splendidamq; nostram conditionem esse, nec enim stipem ostiatim petimus, nec inter phalangarios uectariosq; subeundis ac molendis oneribus fatigamur, nec assentatorum more supparasitari potentibus cogimur. Tamen si (quando quidem eò iam amentia uentum est, ut ex aliorum magis nostra cuiusque uita, quàm ex sese ipsa pendeat, naturaq; nostra in degenerem quandam inuidiamq; affectationem deprauata, non tam proprijs lætari solet, quàm alienis bonis angit) si non modò ut uisenda illa & famigerata in illis inspexeris, quos tu perquam beatos esse putas, sed tanquam reducto ac retracto uelo speciosissimo, transmissa gloria illorum & externa specie penitus introspexeris, profecto intestina multa, peracerba, permolestaq; deprehendes. Pittacus ille, quem & sapientia, & fortitudine, & iustitia præditum fuisse constans admodum fama est, quum conuiuas quosdam hospites suos acciperet, superueniens mulier mensam euertisse iracundè dicitur. Quo facto quum conturbatos hospites animaduertisset: Vnusquisque uestrũ, inquit, malo quopiam affectus est, mecum uerò ne hoc quidem rerum statu nunquam non præclare agitur. Hic in foro beatus esse existimatus, cum primum limen domus contigit, iam non dico miser, sed miseria esse uidetur: uxor ibi omnia obtinet, omnia imperiosissimè arbitratur, ibi semper & passim cum ea pugnandum est. Permulta uobis dolent, mihi omnino nihil dolet. Huiusmodi complura tum

C gloria, tum opibus, tum regno etiā harent, sed uidelicet multitudini pullata prorsus in animaduēsa: obtenditur enim ille fastus, post quem ea omnia latent,

Felix Atride Graiūm decus, undiq; cedunt

Fata beate tibi, dum fors extollit alumnū.

Extraria ista beatitudo circumfusis armis, equis, & exercitu, agē audi uicissim penitissimā uocem male affectæ mentis ad istam gloriæ insolentiam reclamantis:

Iuppiter implicuit grauibus me fortibus ingens.

Et o felices ac beatos, qui procul omni discrimine, ignobiles, inglorij, haec uita defuncti sunt. His alijsq; huiuscemodi cōmentationibus exhaurire sensim licet querelofam illam animi iniquitatem & fortunæ conuiciatricē, abijcientemq; sese præ aliorum admiratione animum, & se suaq; prementem erigere. Enimuero constantem illum tranquillūq; statum animi mirum in modum frangit, altioribus spiritibus ad assequendum quippiam q̄ pro uiribus niti, quasiq; grandiorib. uelis proportionē uehi: quippe immo dica nobis atq; immensa affulgente utcumq; spe temerē pollicentes, deinde nō respondente successu fortunam statim iniquitatis geniumq; nostrum postulamus, cum temeritatis potius nosmet ipsos damnare deberemus. Ceu uerō fortunæ succēsendum sit, quod uel aratro sagittam eiaculari nequeas, aut boue incitato uenari lepuscū: quasiq; iniquus quispiā deus ijs ad uersetur, qui euerriculis ceruos irrito conatu uenantur, & non uesania potius atq; improbitate sua impossibilia etiā perficere aggrediant. Huius uerō erroris causa est perditus amor sui. Homines enim nimium de se meriti dum primas ubiq; partes sibi magna cōtentione tribuunt, per uicacia prouecti nihil intentatum relinquunt: nec enim illis satis est illo cupletibus simul & facundis & conuiuijs festiuijs iucundissimisq; esse, ad hæc regum amicis, & in magistratu esse, nisi & canes & equos primæ bonitatis habuerint, atque adeo coturnices & gallinaceos, alioqui animo esse composito nequeunt. Dionysius senior nō satis habuit, se maximū sui temporis tyrannorū esse, sed indignū esse ratus quod Philoxeno poētæ in poëtica, Platoni autem esset in differendi facultate secundus, præimpotenti ira percitus, illum quidem in latumias demisit, hunc uerō in Aeginam uenundatum ablegauit. Non sic Alexander, cui cum Brisson, qui cum in curriculo de pernitate certabat, consulta tarditate blandiens uisus esset de suo iure decessisse, uehementer indignatum esse ferunt. Scitē igitur Homerus quum de Achille dixisset,

Qualis erat Danaūm martis certamine nemo, Subdidit & illud:

Egerit ast alius causas præstantius illo.

Megabyfus Perfes cum in officinā Apellis aliquando cōscendisset, loquitari nescio quid de arte pictoria cōcepit. Huius ineptias non ferens Apelles: Priusquam, inquit, sermone te proderes, nōnullam de te opinionē præuisti, auro scilicet isto cum purpura silentiū honestatibus: nunc uerō officinarij etiam nū pueri, qui ochre pigmēta mihi terūt, tua ista blateramenta ridet. Sunt qui Stoicos ludificari nos putent, cum sapientē illum fū, quem ipsi sibi fingunt, non modō prudentē esse, & iustum, & fortem constituunt, sed & oratorem, & imperatōrē, & poētā, & regem deniq; uocant, atq; ijdem illi omnia hæc sibi nomina nihilominus asciscere nō erubescant, & si sibi tandem desperanda esse senserint, continuo ægreferant: quod quā sit rationi consentaneū ipsi uiderint, cum deos quoq; nouerint ipsos alium alio nomine cōtentos acquiescere, ut hic Enyalius cognomento dicatur, quod bellico furori præsit: ille Mantous, quod uaticinijs: alius Cerdous, quod lucris. Unde Iuppiter apud Homerū Veneri rebus bellicis interdicit, ut nihil ad eam pertinentibus: nuptiaras autē & geniales curare eam iubet. Adde quod quædā natura dissident, eorum quæ nobis exoptanda uidentur: ut uerbi gratia, qui dicendi studium aut disciplinarū artium capefuit, hunc ociofum esse oportet, omniq; negotio uacantē. Ciuiles rursus magistratus & regum amicitia negotia facefere solent, crebraq; auocamenta afferre. Vini & carniū plenior usus corpus quidem ualidum athleticāq; firmitate facit, animū uerō imbecillum & fragilem. Postremō immodica in re aut augenda diligentia, aut seruanda anxietas, diuitijs cogendis cumulantisq; conuenit. Contemptus contra & despicientia magnum auspiciandæ philosophiæ instrumentū est, & philosophandi uaticum. Itaq; nō omnium sunt omnia, uerūm elogio Pythico obtemperantē sese nosse statim oportet, ita naturam consulere, eaq; autore unum quiddam potius capefere, quā ad aliud aliudq; institutum uitæ transeuntem naturā ipsi uim afferre. Curribus equus, aratro bos congruit: acceleranti nauī adnare aptus delphin, uenando autē apro canis ferox accommodatus. Quod si quis ideo angitur, quod leo strenuus idem ac catellus blandulus in uide gremio alitus esse

Contemptus diuitiarū, singulare adipiscendæ philosophiæ instrumentum.

A esse non potest, is ingenti nimirum stoliditate præditus est. Atqui hoc nihilo melior est ille, qui simul Empedoclis modo, aut Platonis, aut Democriti, de mundo scribere uult, entiumq; naturam peruestigare, simul cum prædiuite uetula cōcumbere, ut Euphorion: aut eorū similis esse qui cum Alexandro ad multā noctem comessari solebant, ut Medus ille, idem indignū esse censens atq; uix ferendū, nisi & propter immensas opes insignis nō minus līmenia sit, & propter uirtutem non minus Epaminonda. Cursores porro suis præmijs acquiescentes, luctatores facile suas sibi coronas habere patiuntur. Spartam sortitus es, hanc corna. Nam & Solon ait

At nos uirtutem non ita diuitijs

Permutabimus: est etenim possessio firma

Virtutis, sed opes iam alter & alter habet.

Strato Physicus quum audisset Menedemū plures multō discipulos, quā se habere: Ece quid, inquit, magnopere mirandū est, si plures sunt qui lauari, quā qui ungi uolunt? Aristoteles ad Antipatru scribens: Alexādro, inquit, prædicabile id ac præ se ferendū est, non modō quod quā plurimis gentibus imperiter, sed etiam quod rectam de diuinis præter alios opinionē habere possit. Proinde qui hoc modo lætabilia sua ipsorū prædicandāq; dixerint, nec usque adeo nihili faciendā, hi proculdubio admirandis alienis haud quāq; intabescunt. Nunc uerō cum nemo nostrū uitam ficus ferre dignum censeat, nec oleam uuas, nos tamen ipsi crimnamur alsidue, ingrataq; inexplebilitate premimus, nosq; adeo nostri poenitet, nisi primas partes inter diuites simul & disertos, domi & militiæ, inter philosophos & milites, deniq; inter assentatores, & eos qui fidenti ingenuaq; simplicitate ueraces esse noscuntur, postremō inter præparcos profusosq; feramus, tamen si naturā cernimus mirē nos condoceficientē. Ut enim fera animalia alijs alia uictitare natura cōparatū est, nec omnia aut seminibus lectis ali, aut elu carnū, aut effossis radicibus uoluit, sed alia alios esitare cibos, similiter eadem ipsa natura uaria uiuendi instituta humano generi dedit, armentario, aratori, aucupij, piscatori. Oportet igitur unum quēq; nostrū quod appositissimū sibi esse intellexit, id sumere, totoq; opere incūbentē ad illud, de possessione eorū decedere, quæ ad alios pertinere senserit: alioqui ridiculus erit Heliodus quū dicit,

Æmulus est figulus figulo, atq; fabro æmulus artis

Protinus est confors.

Siquidem non iam artis aut instituti consortio ducuntur ad æmulationē homines, sed & diuites disertorum, & nobiles diuitum, & caudidici captioforū, atque adeo histriōnū plausibiliter in theatris fabulas peragentium, aut saltatorū, aut deniq; seruorum in aulis regum successus, liberi homines atq; ingenui antiquis familijs orti, ad stuporē usq; admirantes, dum sua omnia poenitenda ducunt, conturbant ipsi sese, nec mediocri animi ægritudine conficiunt. Quod autē uniusquisq; securitatis anxietatisq; conditoria ac cōceptacula quasiq; scaturigines in suopte animo habeat, & omnino bonorum malorumq; Homericā illa doliā, non quidē, ut aiebat ille, in louis limine deposita, sed intus in anima sita, hominum sanē discrimina declarant, quos affectionibus animi uariē agitari uidemus. Etenim insipientes bona quoq; præsentia transmittunt, pereuntiaq; negligunt, usque adeo ad futurū uergunt intentissimæ semper eorum curæ. Prudentes contra acri se recordatione in rem præsentem reducentes, uel ea quæ iam non sunt instare etiā atq; adesse faciunt. Quippe id quod adest, quodq; præsens est, momento tantum temporis contingendum se præbens, secundum hoc sensum effugiens, nec nostrū ulla esse, nec nostra interesse insipientibus uidetur. Atq; ut funarius ille in Plutonis æde pictus, quicquid funis ex sparto intorsit, asellum propter se astantem exedere totum ignauiter sinit: haud secus ingrata actorpens multorū obliuio, prætereuntia cōmodum bona excipiens, præclare res omnes gestas, egregia facinora, suauissima ocia, amœnos hilaresq; conuictus, deniq; omnem uitæ partem genio & uoluptati datam obliterans atq; exolefaciens, nō sinit eorū uitam unam atq; eandem esse ex præteritis præsentibusq; rebus aptam atq; consertā, hesternāq; uitam à præsentē, præsentemq; rursus à crastina discriminans, facta omnia infecta exolefcente eorum memoria reddit. Porro qui in philosophorū scholis augmenta corporū sustulerūt, uidelicet perpeti exhaustu uanefcente substantia, uerbo quidem ij faciunt unum quēq; nostrū alium atq; alium à seipso. At qui præterita non continent tanquam perfluente memoria, nec identidē repetunt, hi iam non uerbo, sed re ipsa sese faciunt in dies inopiores, inaniore, ex crastino pendentes, quasi uerō nihil iam ad eos annotina, nuperrima, hesternā pertineant, atq; etiā quasi ipsis prorsus ea non obtigerint. Itaq; constans animi status

C hoc modo interpellat. Agere uero quemadmodum muscae in tersissimis speculis arreptantes delabuntur, asperis uero haerent crenulosisque locis facillime: sic homines ex iucundissimis placidissimisque rebus decedentes, tristissimarum rerum recordatione tenaciter apprehendunt; imo uero quemadmodum apud Olynthios locum quendam esse aiunt, quod ex re sumpto nomine Cantharoletron dicitur, in quem congesti scarabei foras erepere nequeunt, sed diu multumque intus uolutati, orbescunt neque quicquam ducentes intereunt ad extremum: sic homines in malorum memoriam reuoluti, eniti posthac non possunt, nec respirare. Proinde ut pictores fuscis in tabulis colores, omninoque subducendos oculis, praenitentibus alijs & uisendis coloribus inducere, atque interlinere solent: sic homines in suo sibi animo tristitia quaeque maxime silendaque euenta, memorandis alijs & praedicabilibus premere oportet, & tanquam obruere. Nam deleri omnino praeterita non possunt, nec item in posterum praestari prorsus, duntaxat ab homine. Tam est enim uaria, multiplex, reciprocabilis mundi huius harmonia quam lyrae est, aut arcus: nec in humanis quicquam est quod purum, sincerum, simplexque sit. Verum ut Musica sonis acutis & grauibus constat, & Grammatica literis, uocalibus & mutis: at musicus grammaticusque est, non qui horum alterutris illorumque offenditur, sed qui utriusque uti, miscereque accommodatissime nouit: haud aliter sapienter is demum instituisse uitam uidetur, qui diuersissimos rerum euentus, mutuoque sibi obuersarios miscere scire didicit: eundem cum aduersis copensando. Nam ut seorsum bona, mala ponantur, humanae uitae comoditas non admittit, sed temperamentum quoddam ex utriusque conflari conuenit, si recte de ijs statueret uolumus. Non est igitur consentaneum alteris eorum ingemiscere, & tanquam oneri iniquo succumbere animo concidentes, sed deterrimi cuiusque euentus uim atque impressionem meliorum rerum recordatione retundere, omninoque comodis incommoda ueluti in uolucro quodam uelantes, totius uitae tenorem ex prosperis aduersisque rebus concretum ac coagmentatum, quasi concentum quendam efficere harmonica ratione temperatum. Nec uero, ut Menander putauit, homini statim nato praestod genium est aliquis auspicanda bene uitae initiator, recteque degendae magister, sed ut Empedocles potius, bini nos genij, bifariae sortes, quibus ille multa nomina uariaque indidit, in lucem protinus aeditos accipiunt, iam inde autoratos sibi datosque pari prope dixerim mancipij iure. Sic

*Bini hominis
genij secundum
Empedoclem.*

D autem inquit:

Hic Chthonia ipsa aderat, solem & speculans Tanaopis,
Et Lis sanguinolenta, atque harmonica illa Meropis,
Et Callisto, atque Aeschra, Thoosaque Dinaceque,
Nemerte illa & amabilis, atque Asaphea,
Obscuro profert nigrum quae semine fructum.

Harum omnium affectionum impendentia semina aiebat genituram nostram suscipere, ideoque ductum uitae nostrae non libratum & aequabilem, sed salubrosius potius atque asperum esse: proinde sapienti meliora in uotis esse, deteriora uero etiam in expectatione, utrorumque autem temperamento ipsum uti sapientem neutram in partem nimium. Nec enim is solum suauiter ad crastinum diem accedit, quod Epicurus ait, qui peruenturus ad eum nec ne sit, suscipit deique facit, sed & opes, & gloria, & potentia, & dominium eos maxime exhilarant & perfundunt laetitia, qui obuersarias uitae conditiones atque e regione positas, si res ita tulerit, aequi boni facturi sunt. Quippe uehemens cuiusque rei appetitio comitem formidinem habet illius amittendae, quae hebetem ipsa laetitiam atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammam flatu uiolentiore inhibitam. Quem uero ratio docuit praesidenter & intrepide ita fortunam alloqui:

Si dederis perlaetus ero, repetiueris, aequus:

hunc nimirum sese fretum praesentarijs rebus suauissimè frui oportet, nec succurrente iacturae cogitatione, metu subinde uellicari. Anaxagoras accepto de filij morte nuncio: Ego, inquit, quum genui, interitum sciuim, & ei expectationi sustulim. Haec Anaxagorae affectio tam nobis imitanda est, quam est admirabilis. Vnicuique certe infortunio subtestari illico licet: Sciebam diarias me opes, ne fixas, possidere. Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dedissent, eosdem adimere quoque posse. Noueram uxorem probam esse, sed mulierem quoque. Denique non me latebat amicum hominem esse, animal natura facile mutabili, ut Plato dicebat. Profecto qui affectuum suorum rationem hoc modo comparauerit, illaque sibi subsidia rationis praestruerit, si quid ei praeter uotum aut retrorsum forte cesserit, nec tamen improuissimum, quum uulgaria illa nunquam admiserit, haud unquam existimasset, in magna spe eram, hoc nunquam futurum arbitratus sum, tum uero sub-

A subsilientis micantisque cordis inaequalitate absterferit, confestimque ex turbulento & per cito compositum constansque sibi reddiderit. Carneades aduersorū casuum prosperis maxime in rebus admonere solebat, quod omne & totum esset id quod praeter expectationem accidit, ad merorem & tristitiam pariendam. Iam primum Macedonia quota tandem pars est imperij Romani: At Perses quum illam amisisset, non modo foedis lamentis fortunam ipse suam persecutus est, sed plerisque etiam miserabilis in primis atque infortunatissimus hominum uidebatur. Ecce tibi eadem ex parte Aemilius, prouincia deuicta illo decedens, terrae ac maris imperio successori alteri cedens, coronis & plausu excipiebatur, quum omnes eum inter sacrificia laudibus in caelum ferret, idque haud immerito, atque adeo meritisimò: quippe hic precariū se imperium accepisse meminerat, ille contra nec opinato impreceptoque sibi casura regni fastigio deturbatus erat. Enim uero Homerus luculento admodum exemplo docuisse mihi uidetur, quam uulnificentiora sint ea quae improuissimè inopinatoque ferunt. Vlyses peregre reuersus, repentinè morti canis sui illachrymauit: uxori suae flenti alsidens non illachrymauit. Siquidem iam inde aduentans presumpta lachrymantis uxoris imagine, eripiturum haud dubie in re praesenti affectu ociose mancipauerat sibi, offirmatoque prius animo in potestate redegerat: canis uero nec opinato interitu perturbatus est, cum spacium in re improuissa non haberet affectus uim inhibendi. Ut in summa dicam, rerum contra uotum cedentium partim natura aegre grauatque feruntur, partim deprauata opinione grauari corruptaque consuetudine didicimus, quae ipsa maxima pars est. Aduersus haec precium est opere promptum & ad manus Menandri illud habere: Nihil admodum atrox passus es, nisi id tu tibi fingis. Nam quid id tua refert, si nec carnem perstringit, nec ad animam penetrat: uerbi causa, ignobilitas patris, adulterium uxoris, primi subbellij adempta dignatio, praerepta palmae iniuria, quid ad te haec attinent: siquidem his quoque praesentibus, nihil te uerat corpore atque anima recte atque adeo rectissimè affectu esse. Aduersus illa uero quae natura ipsa offensionis aliquid habent, morbos puto & aerumnas, & mortes necessariorum, opponendum est illud, Hei mihi: sed quid hei mihi: nihil enim non humanum passus sumus. Etenim nullus magis sermo nec celerius adiuuat patibilem animae partem, quam transuersa trahitur ab affectibus, & labitur, quae qui communis nos, naturalisque necessitatis admonet, cui necessitati coalitus homo atque implicitus est corporis concreione, quam solam ansam in se se oblectanti fortunae praebet, caetera omnia tutus, quae praecipua ipsa sunt & maxima. Demetrius quum Megarensum urbem cepisset, Stilponem percontatus esse dicitur, eequid fixarum rerum direptum fuisset: Ad quem ille, Neminem, inquit, auferentem mea uidi. Nam quum fortuna caetera omnia diripere, popularique sibi permisisset, adhuc tamen huiusmodi quippiam in nobis habemus ipsi, quale nec ferre Achium, nec agere possint. Non igitur aequum est, obterere usque eodem naturae atque abijcere, tanquam nihil fortitudinis, nihil tolerantiae habentem, neutquam fortunae uiolentiae parem. Sed cum probe norimus id quod in homine fortunae obnoxium est, contemnendam & exiguam nostri partem esse, futilem, & ad primam quantum impressionem cedentem, mollitiae prope modum friabili: potioris uero partis imperium nos tenere, in qua ipsa maxima quaeque bona quasi illabefactibili loco sita, uera quoque gloria, disciplina, & studia ad uirtutem pertinentia essentiam suam habent nulla uel exemptibilem, nunquam interitura: haec inquam nos scientes, inuictos animi praesidentes nobis, futurorum securos esse decet, idque ad fortunam dicere, quod Socrates ad Anytum & Melitum criminatores suos simulans se dicere: Reuera, dicebat ad iudices, Anytus & Melitus interficere me possunt, incommodo aut detrimento afficere non possunt. Ut enim fortuna morbis uarijs obruere, opes interuertere, ad tyrannum aut populum criminari potuerit, non potuit certe malum aut foecordem, aut demissum degeneremque animi, aut etiam maleuolum facere, duntaxat uirum bonum, uirilitate ac magnitudine animi praeditum, & ut semel dicam, non potuit rectam animi constitutionem adimere, quae multo plus certe homini confert ad uitam transigendam, quam ars gubernatoria ad emetiendam maria. Neque enim gubernator, quantum uis peritus, aestuantem undam coponere, nec impetum saeuientis flatus retundere quoquo modo potest, non magis quam portum ubiuis nancisci, quoties ei ex alto reuehi libitum sit. Sed ne illud quidem ars ei praestiterit, ut tempestate deprehensus constanter ac intrepidè necessitate defungatur, haec enusque ipsa iuuat, ut tantisper dum locum arti esse non desperat, expansa uela deducens utcumque cum tempestate decidat, ab hoc iam ignauus compressis manibus sedet, atque interim dum malus supereminet uentorum uide demersus, uibranti pauore contremiscit. At in homine prudente copositis animus cum corpori serenitatem affert, continentia uidelicet & uictu laboreque temperatis morborum causas materiamque

Cabstergentibus, tum si quod extrinsecus forte argumentū perturbationis exiit, in quod animus hominis quasi in saxofum uadum incurrerit, expedita, inquit Asclepiades, suspen-
 saq; antenna transilit. Quod si quid atrocius ingruerit, maiusq; quam ut praestari ab homi-
 ne, aut etiam perferri poterit, non longē est portus, enareq; est ē corpore, perinde atq; ē
 lembo solutū, uectoremq; iam non capiente. Stulti uerō non tam uitae desiderio q; mor-
 tis terrore tanquam de corpore penduli, circumplicati haerent, non aliter atque Vlysses ē
 caprifico pependit, quum sub se fremētē Charymbdim perhorresceret, ubi neque mane-
 re uentus, neq; nauigare sinit, ita ut & illic nō libenter haereret, & ad hāc pauore affectus
 esset. Enim uero si quis naturā animae nostrae uel quoquo modo subodoratus sit, secumq;
 reputauerit transitū ex hac uitae conditione ad aliam meliorem fieri per mortē, aut certē non
 deteriore, profecto is non modicum iam uiaticum habet, quo se ad securitatē animi ac
 tranquillitatē conferat, mortis scilicet contemptū. Etenim cui licet tum praualente uirtu-
 te, quae propria & peculiaris est hominis, suauiter uiuere, tum alienis ab homine rebus &
 praeter naturam inditis, praepotentibus, propriasq; res ipsas obruentibus, demū praesiden-
 ter animū despōdere, ut secum ipse dicat, Abire sanē, abire mihi licebit primo quoq; tem-
 pore, atq; bona Dei uenia cum ipse uoluerit: ecquando huic obsecro, aut molestum quid,
 aut inextricabile, aut turbulentū deniq; accidere posse arbitremur? Quisquis uerō ille est
 qui celebratum illud protulit: Anteuertit te fortuna, teq; occupauit, atq; omnes tuos aditus
 quamlibet arctos intercepti: is nimirum non pessulis, non clauibus, non structuris animal-
 se sese erexisset uidetur, sed decretis potius philosophicis, elogijsq; sapientū, quae tamen
 ipsa in medio posita sunt, obuiaq; omnibus, atque adeo in manibus, dūtaxat sumere uolē-
 tibus. Neq; uerō deroganda ijs fides est, quae posteritatis memoriae cōsecrata sunt, neq; eo-
 rum quicq; desperandum ueluti inimitabile, sed quā mirari ea & suspicere decet, & quo-
 dam quasi afflatu numinis eorum obtusescere, tam sese oportet ad aemulationē compa-
 rantem ita specimē sui facere, ut rudimento in paruīs posito, maiora deinceps maioraq;
 audendo proficiatur in summā. Verūm summopere uidentū, nē harum rerum meditatio-
 nes ex animo excutiamus, nē uē saepe hāc animo agitare grauemur. Neq; hoc magnopere
 negotiū faceret. Si quidē ut molestia nobis affert, sō cordiq; imbuat atq; in exercita mol-
 ditie suauitas quaedā animi, quae in prona quaq; re maximē nulliusq; negocij uersata, ex re-
 bus praeter sententiam contingentibus referre pedem, & ad suauissimas quasque conuer-
 ti praua quadam indulgentia permittit sibi didicit: ita si quis morbi, dolorum, exilij ima-
 gines agitando animo affingere affuecat, & ad unumquodque singillatim perpenden-
 dum excutere diligenter ratiocinationis suae uires imperauerit sibi, hic hic proculdubio
 deprehendet, quae molesta, atrocia, horrenda uidentur, uana reuera atque aspernabilia
 magna ex parte existere, prout ratio in singulis demonstrat. Atenim multitudo Menan-
 driū illud perhorrescit: Non est qui uiuus gloriari possit, hoc ego non patiar: nempe
 ignorantes quantum ad uitandam tristitiam conferat meditari & affuescere inconniuen-
 tibus atq; etiam ferocientibus oculis fortunam obtueri, nec cogitationibus indulgere te-
 nellis, ac uersatilibus delitijs & umbratili uitae coalitis, ad omnem spei fulgorem praestri-
 ctis, non rei cedentibus. Tamen si Menandro ita responderi potest: Non est qui uiuus glo-
 riarī possit, hoc ego non patiar: at est qui uiuus dicere possit, hoc non faciā, non mentiar,
 non ueteratoria uersutia circumscribendis hominibus utar, non interuertam, non insidioso
 captabo. Hoc enim quum in nobis sit positum, maximum iam est adminiculum erigen-
 tibus sese ad animi securitatem: quo modo uice uersa facinorosa conscientia instar est
 anima ulceris in corpore, utpote quae poenitentiam relinquat lancinantem iugiter, per-
 uellentemq; animam. Nam quum alias omnes tristitias tollere ratio solita sit, solam hāc
 eadem poenitentiam facit sua sponte incitabilem praepudore, qualesq; mordicus impeten-
 tem sese atq; excarnificantē. Quemadmodum porro qui rigente febre perfrigescunt, aut
 aestuante exuruntur, acrius infestiusq; afficiuntur, quam qui aestu rigoreue exterius hāc
 eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, utpote aduentitias.
 Atqui illud, Nemo mihi alius praeter me inculpandus est, quod sceleribus perpetratis suc-
 clamari flebiliter solet, dolorem turpitudine grauiorem facit. Ita nec aedificiorum elegan-
 tia, nec auri pondus, nec generis nobilitas, nec imperij magnitudo, nec deniq; facundiae
 lepos, dicendiq; acrimonia, tantam uitae serenitatē afferunt, tamq; placidā tranquillitatē,
 quantam affert animus ab negotiorum anxietate feriatas, & a prauis consilijs purus, qui
 uitae fontem (ingenium & mores intelligi uolo, a quibus cōmendabiles actiones ma-
 nant) inturbidū ac defecatum habens, actiones omnes suas hilaris, uelutiq; aspirante nu-
 mine

Mortis contem-
 ptus praecipuū
 ad animi tranqui-
 litatem uia est.

Amine celsus semper erectusq; profert, quarum perenni reminiscencia pascitur suauiore ac
 certiore Pindarica illa spe, senectutis, ut ipse inquit, altrice. Nec uerō, ut Carneades dicit
 tare solebat, odorata roris marini fruteta, quam uis accisis stirpibus, aut etiā conuulsis ex-
 hausta, suauolentiam tamen ad multum tempus referunt: in animo uerō sapientis actio-
 nes honestae gratam quandam recordationē, semperq; recentē non relinquunt. Qua ipsa
 recordatione laetitia illa intestina ueluti perenni riuo perfusa uiret semper, & tanq; fruti-
 catur, pudendo eorum errore, qui subinde lamentabundā uitam istam criminantur, ma-
 iorum conciliabulū dicitantes esse, quoddamq; quasi exulantiū cōuenticulum, in quod
 tanq; solum uertentes animas supernē ablegatas esse. Equidem Diogenis illud dictū me
 morabile esse censeo, qui quū Lacedaemone peregrinū quendā cōspicaretur ambitiosissi-
 mē se ad diem festum cōponentem: Quid, inquit, uiro bono nōne dies omnis festus est?
 nempe si sapius etiā festiuissimus. Est enim mundus sanum quoddā sanctissimū, & mā-
 xime Deo dignū: in hoc homo sanū nascendo admittitur, non quidē spectatam simula-
 chra fabrefacta, ac sensus expertia, sed solem, lunā, sydera, a quibus uitae motusq; prin-
 cipia manant, quae prouidentia nobis uisenda praebuit, ut sensibilia sanē sint intelligibilia
 simulachra atq; imitamenta, ut Plato inquit. Adde flumina nouam semper aquā euehen-
 tia, terramq; tum stirpium, tum animalium generi pabula proferentem. Huius celebrita-
 tis ac spectaculi inittaturam uerissimam, atq; auspiciatā uitam nostram, securitatis animi
 perfusiq; gaudij plenam esse oportet, nec expectanda nobis saturnalia, bacchanalia, quin-
 quatria, quod pleriq; faciunt, qui hos aliosq; dies festos aduentantes magna expectatio-
 ne, ineuntesq; deniq; laetitia gestiente, iocq; excipiunt, ut in quibus licentiore laxamen-
 to uenali sese risu oblectent, mercedes histrionibus & saltatoribus animi causa pensitan-
 tes. Quid uero indignius, quā quod per huiusmodi ludos animis tranquillis cōpositē
 sedemus (nemo enim aut lamentatur inittando, aut flet Pythia spectando, aut esurit per
 saturnalia) eas autem celebritates quarum Deus autor nobis ipse, & propē dixerim praes-
 sultor est, per lamenta, acerbitates animi, aerumnosamq; uitam transigentes, foedamus ple-
 runq; atq; funestamus. Indignissimum certē illud, quod quū organis in concentum pulsa-
 tis, inflatis, tactis, oblectemur, atq; a uiculis itidem cōcinentibus, ad hāc animalia lusitan-
 tia, tripudiantia, libentes spectemus, rursus ululatu, fremitu, toruo, truciq; eorundē aspe-
 ctu offendamur, nihilominus nostrā ipsorū uitam tristē, tetricā, uultuosam, infestissimis
 affectibus, negocijs, curisq; inexplicabilibus obrutā, omninoq; intemperis actā cernen-
 tes, non modo laxamentū quoddā nobis respirandi q; spacium implorare nequeamus, sed
 neq; alios ad id nos hortantes audiamus. Quorū si monitis obtemperaremus, simul praes-
 sentibus pro re nata citra ullius reprehensionem uteremur, simul praeteritorum grata re-
 cordatione acquiesceremus, postremoq; ad futura intrepidē ac praesidenter certa atq; ala-
 cri praesulente nobis spe accederemus.

Christianissima
 sententia.

Plutarchi de fortuna Romano- rum libellus.

GVLIELMO BVDÆO INTERPRETE.

VM multa saepe ingentiaq; certamina uirtus & fortuna inter se decer-
 taerunt, tum uerō hoc in praesentia decertat, de Romanorū utiq; im-
 perio ueluti iudicio cōtendentes, utrius tandē hoc facinus, utra hanc
 genuit tantam potentiam, haud immeritō. Locuples enim hoc erit ei
 testimoniū secundum quam iudicatum fuerit, uel nō leue potius erit
 aduersus crimina refutamentū. Etenim male audit uirtus, ut bonum,
 sed dispendiosum: fortuna uerō ut instabile quid, tamen si bonū: & il-
 lam nullo se operaprecio afflictere, hanc minimē firma largiri dicūt. Proinde quis neget
 utri earum addicta Roma fuerit, aut cōmodissimam uirtutem, quae bona in bonos tanta
 contulit, aut fidelissimam fortunam, tanto iam tempore dona sua incolumia asseruātem?
 Ion igitur poeta in ijs quae prosa oratione scripsit, fortunā, inquit, & sapientiā res diuer-
 sissimas simillarū rerū effectrices esse: utranq; enim uiros augere, ornare, in gloriā eue-
 here, in opes, in imperia. Quid uerbis opus percensendis omnibus? Ipsam omnia nobis
 audentem, conferentemq; naturam, quidam fortunam esse autumant, quidā uerō sapien-
 tiam.

Fortuna et sa-
 pientia res disti-
 millimae, simili-
 marum autē es-
 se effectrices.

ctiam. Itaque speciosam huiusmodi disceptatio, mirificamque dignationem urbi Romae comparabit, ut quae similiter in quaestione ueniat, quemadmodum terra, mare, caelum, astra, utrum a fortuna sint, an potius a prouidentia condita. Equidem (quanquam ferè uirtus & fortuna inter se pugnare disiderere solent) de tati nimirum imperij potentiaque coagmento, foedere eas icto conspirasse, ex compositoque coeuntes, humanarum rerum pulcherrimam consummasse, sartamque adeo & tectam reddidisse, non ab re mihi persuasisse uideo. Et quemadmodum Plato ex igne inquit & terra, ut necessarii & primis, uniuersum procreatum mundum, ut uisibilis tractabilisque esset, haec utique libramentum firmamentumque conferente, illo colore, formam, & motum, at medias naturas aquam & aërem, extremorum dissimilitudinè mitigantes, accommodantesque coagmentasse per seipsas, comiscuisseque materiam: hunc in modum existimo tempus quod Romanum nactum est oriens imperium, benignitate deum fortunam uirtutemque comiscuisse, & coniugasse, ut sumpta accommodata utriusque uel, augmentum prorsus beneficiumque sacellum humano generi absolueret, firmamentumque stabile & sempiternum elementum, quod aberrantibus fluctuabundisque humanis rebus anchora instar esset, ut inquit Democritus. Rursum, quemadmodum Physici dicunt, mundum non fuisse mundum, nec potuisse corpora in unum coeuntia communem ex omnibus speciem edidisse, sed eorum partim minutis huc temere, & illuc iactatis et dilapsantibus, & complexus fugientibus, partim crassioribus compactioribusque acris inter se certamina, turbidosque motus concientibus, iactationem magnopere, & ueluti aestum extitisse, corruptionibusque & erroribus, & tanquam naufragijs permixta omnia fuisse, antequam terra ex concretis inter se corporibus iustam magnitudinè indepta, suo opte ipsa libramento fixa, caeteris quoque naturis fixam sedem praebuit: ad hunc prope modum maximis inter homines potentatibus & imperijs, prout fortuna tulisset agitatibus, interque se offensantibus, quod uidelicet nulli praeualerent, omnes autem adniterentur, incredibilis internicium, errorumque & omnium immutatio fuit, quoad inualecente, augescenteque urbe Roma, partimque sui sibi caeli gentes populosque, partim genere abhorrentes, transmarinosque regum principatus accommodante, sedem tandem eam maxima quaeque habuerunt praesidiisque, & tanquam pacis mundum imperiumque orbem nullo errore uersatilem, omnimoda quidem ipsi uirtute ingenua, qui huiusmodi rerum competentiam praemoliti sunt, multa uero fortuna conspirante, ut hinc iam licebit procedente oratione demonstrare. Enim uero nunc mihi uideo uelut ab edita specula fortunam uirtutemque despiciere, ad huius commissum certaminis ingredientes: sed uirtutis quidem mitis incessus, & aspectus aequabilis, adhibetque ad contentione uerecundam quandam ambitionem in uultu eminentem, sed longè relinquitur praeproperante fortuna. Deducunt autem eam & cateruatim stipant arma cruenta uiri gestantes Marte perempti, aduersis ipsi uulneribus oblitati, sanguine stillantes sudore mixto, semisraetis innitentes spolijs. Agedum percontemur, si placet, qui tandem hi sint. Fabricios esse aiunt, & Camillos, & Lucios, & Cincinnatos, & Fabios Maximos, Claudios Marcellos, & Scipiones. Video & C. Marium fortunam infensum. Mutius etiam Numam Scauola uisitatam manu ostentat uociferans: Num hanc quoque fortunam dabis? Marcus quoque Horatius, uir ille strenuus, propter ripam Tyberis Tyrrenis telis obrutus, claudicare crure exultans, uelut ex imo uortice succlamat: An ego fortuito etiam mutilatus sum? Huiuscemodi habitu comitatus uirtutis ad committendum certamen incedit, grauis in armis luctator, formidolosus hostibus. At uero fortunam pernix quidem motus, & confidentiores spiritus, spesque ferociens. Relicta autem uirtute longè anteuertens praesto est, nec solitis tamen ipsa penis sublimis, aut summos in unguis arrepta uolubili pilae insistentes, lubrica ancepsque accedit, subindeque acerba discedit: sed ut Spartiata uenerem aiunt Eurotam traicientem, speculo, mundo, cestroque positus, hastam scutumque sumere Lycurgo sese comentem, sic fortuna destitutis Persis & Assyrjs, Macedoniam celeris peruolauit, excollatoque protinus Alexandro, Aegyptum & Syriam regna circumferens peragrauit, identidemque couersa Carthaginenses succollauit. Postremo in palatium se conferens, traiecit Tyberim, positus (ut credere par est) alis, exutis talaribus, abiecta instabili uestigiaque fallente pila, ita Romam ingressa est, ut constanter permansura, talisque nunc sese ad iudicium sistit, non incomperta, ut inquit Pindarus, nec geminum temonem uersans, sed iustitiae suadetaeque soror Prouidentiaeque filia, quo modo generis eius ductum explicuit Alcman, inter manus gestans decantatissimum illud Copiae cornu, non pomorum exuberantium assidue plenum, uerum quae fert cunctas omnis terra, omneque mare, ad haec quae amnes, portus, metallorumque uenas, largiter copiosaque fundens. Clari egregique uiri non pauci cum illa uisuntur. Numa Pompilius ex Sabinis, & Pri-

Afcus ex Tarquinjs, quos aduenas peregrinosque reges in Romuli solio constituit. Paulus Aemilius a Perse & Macedonibus illibatū & integrum exercitū reportans, in cruenta uictoria triumphans, fortunam in caelum laudibus effert. Effertque & Caecilius Metellus Macedonicus senex, succollantibus elatus quatuor filijs consularibus, Quinto Vanarico, Lucio Diaduma, Marco Metello, et Caio Caprario, duobusque item consularibus generis, nepotibusque ornatissimis uiris, clarissimis rebus domi militiaeque gestis. Aemilius Scaurus ex obscura uita, obscuriore genere ortus, nouus homo, ab ipsa sublatus magni princeps confusus eligitur. At uero Cornelium Syllam ex Nicopolis meretriculae sinu assumptum, sustollens ipsa super Cimbricos etiam Marij triumphos septemque consularis, imperijs dictaturisque afficit. Is se suasque res gestas omnes fortunam uendicans, cum Sophoclis Oedipo uociferat: Fortuna ego me parente prognatum fero. Et Romana quidem lingua felix uocitabatur: Graecis uero hunc in modum scripsit: Lucius Cornelius Sylla uenustus. hoc enim modo apud nos Chæronæ trophaea & Mithridatica inscripta sunt: nec ab re, quippe plurimum ueneris habet non nox, ut Menæder tradidit, sed fortuna potius. Nonne igitur si quis in auspicianda hac concertatione a fortuna steterit, possit Romanos testes ipsos citare ueluti fortunam plus quam uirtuti tribuentes? Nempe Virtutis apud eos Numantinus Scipio templum sero multisque post annis sacrauit: post quod Marius Virtutis & Honoris, ab hoc Menæder Aemilius Scaurus, sub Cimbrici belli tempora natus. Hi quum iam oratorum rhetorumque argutie in urbem irrepsissent, huiusmodi nomina rerum honoribus profecuti sunt. Sapientiae uero ad memoriam nostram nulladum aedes sacra est, non magis que prudentiae, aut magnanimitatis, aut tolerantiae, aut continentiae. At fortunam delubra eximia, & antiqua, & prope dixerim cum primis uerbis fundamentis coniecta sunt. Primus fortunam delubrum Aencus Martius substruxit, nepos Numae, & a Romulo quartus. Is fortunam uirili nomine dicauit, propterea fortasse quod in uictoria fortiter obtinenda maxime sunt etiam fortunam partes. Muliebris fortunam templum ante Camillum extructum est, quum Marcum Coriolanum infesto Volcorum exercitu in urbem uadentem muliebres retrò blanditiae in Volcos auerterunt. Haec mulieres cum matre uxoreque eius legatione suscepta, exorauere peruicereque tandem ut patria parceret, barbarorumque illinc exercitum abduceret. Quo tempore fortunam fertur simul churum hanc quum sacraratur uocem edidisse: Sancte me legibusque patrijs foeminae consecratote. Furius porro Camillus quum Celticum ignem restinxit, Romamque oppensam auri aequilibrio a librae lance decussit, nec prudentiae, nec fortitudinis aede, sed famae, & Aij tantum Locutij in uia noua extruxit, quo in loco ante bellum Gallicum uocem a Marco Decio auditam noctu illac traeseunte inquit, bellum illud instare denunciantem. Quam uero ad Tyberim Fortem fortunam uocant, quod est ualida, strenua, & bellacem, perinde atque omnem in ea egregie uincendi uim ponentes, in hortis extruxerunt a Caesare populo legatis, utique illum existimantes fortunam quoque benignitate maximam ualuisse, quod ipse testatus est. Nam Caium Caesarem dicere uereret in tantum ab ea fastigiū euectum, nisi hoc ipse profiteretur: qui ubi Pompeius a Brundisio soluit, pridie Nonas Ianuarias sole in bruma existente, mare quidem in nullo negotio traiecit, fortuna dubio procul hyemem inhihente. Asscutus autem Pompeium copijs ingentibus instructum, tum maritimis, tum terrestribus, in statuisque tum agentem, ipse contra paruis transportatis copijs, reliquis quae sub Antonio Sabinoque erant subsequi cunctantibus, sustinuit, nauiculam clam ingressus in seruique habitu compositus, ut nauicularium gubernatoremque falleret, ipse sese fluctibus committere. Porro quum ad fluminis ostium gubernatorem oblectantibus undis citatoque aestu erumpendi spem abiecisse cerneret, tum demum reuecto uultu sese prodens: Age uir, inquit, generose, aude, nihil quicquam timeas, fortunam tantum uela uentisque permittite. Denique quum Caesarem uehas, Caesarisque fortunam, aude fidentissimè. Ita sane credebatur fortunam secum nauigare, peregre ire, militare, exercitum agere. Profecit fortunam unius fuit tranquillitatem mari, calorem hyemi, segnibus pernitate, ignauis strenuitatem imperare, quodque fide maius est, fugam Pompeio, Ptolemaeo hospitis necesse uidelicet fortuna praestante, ut & Pompeius interiret, nec Caesar scelere obstringeret. Quid? filius eius qui primus Augustus dictus est, & quatuor ac quin quaginta annis imperauit, nonne nepotem in militiam mittens, a dijs fortitudinem quidem Scipionis ut illi darent optauit, Pompeij autem beneuolentiam, suamque ipsius fortunam: nempe sibi adscribens ut ingenti operi fortunam artificem, quippe quae ipsum Ciceroni, Lepido, Pansa, Hircio, Antonio, & Marco comendans, rebus illorum gestis, manibus, & uictorijs in insolitam amplitudinè sustollens, hosque uicissim praemes, uni ei gradum reliquit ad tantum scandenti fastigium. Illi nanque Cicero res urbanas,

Fortuna multa apud Rom. delubra.

C Lepidus bellicas administrabat, Panfa uincebat, Hircius cadebat, deniq; Antonius illi a senatu bonisq; desciscibat. Nam Cleopatram quoq; Caesaris ego fortunæ assignauerim, apud quam uelut marinum quendam scopulū submersus ac contritus est tantus Imperator, ut unus superesset Caesar. Memoriae proditū est, quū mutua consuetudine familiarissimē uterentur, saepenumero sese ludo illis oblectantibus aut pilæ, aut tesserarum, aut altitium etiā certamine, coturnicū, aut gallinaceorū, nunq; non uictum Antoniuū abire, reprehensumq; eū ingenue saepe ab uno amicorū, qui uaticinandi peritia sese apud eū uenditabat, isq; ferè uerbis admonitū: Quid tibi cum hoc iuuenes? facesse ab eo primo quoq; tempore. Clarior es rerum gestarū gloria, etate senior es, plurib; imperas, operā in bellis nauasti, rei militaris usu prestatas: uerū tuus, inquit, genius genitū huius ueretur, tuaq; fortuna, alioqui per se ampla, illius fortunæ assentatur: quod nisi longissimē hinc abeas, haud dubiè te deserto ad eum iamiamq; trāsibit. Hos habuit fortuna testes, quos ad hoc iudiciū citaret. Veniamus nunc ad ipsarū rerum testimonia, quæ disquisitio nobis à primordijs urbis repetēda est. Iam inde igitur quis neget ad Romuli geniturā, salutem, educationē, et auctū, præstantissimarū quidē ueluti fundamenta uirtutū iacta, uerū à fortuna substructa? Principio enim quod ad geniturā partumq; ipsorum urbis conditorum pertinet, mirificæ cuiusdam felicitatis fuisse uidetur, utpote quorum mater ex diuino cōpressu peperisse dicit: & ut Hercule genitum longissima nocte inquitunt, die contraquam per naturā licet inhibito remoratoq; sole: haud aliter sub conceptū profeminationēq; Romuli memoriæ proditum est, solē deliquium passum iusto eius cum luna coitu, similiter atq; Mars deus Syluiq; mortalis id horæ coierant. Quod idem quoq; ipsi Romulo contigit quum ē uita mi grauit. Aiunt enim Nonis eum Capratinis sub solis deliquiū non cōparuisse, quam diem ad hoc tempus celebrem solennemq; habent. Verum enim uero genitos eos tyranno interimere uolente, fortunæ beneficio suscepit non barbarus, non trux facinoris minister, sed clementia quidam & humanitate præditus, ita ut nē interficeret. Fluminis ripa, quā al luuius expatiari solebat, herbido prato uestita erat, hanc obumbrabant arbuta humilia, ibi ille infantes exponit propter caprificū, quam ruminālē uocant. Lupa tum fortē orba, laete exuberans, distentisq; supra modū grauata uberibus, leuari onere cupiens, infantibus amplexabunda incubans sugendas papillas præbuit. **D** Autē Picū Martium uocant, ad eos uentitans, leniterq; eis insidens, eorū oscula unguiculis diducens, in ea turundā indebat consueti sibi cibi. Propterea ruminālē caprificum nuncuparūt, priscis utiq; Latinis rumā papillam uocitantibus, quam lupa ingeniculans infantibus summisserat. Ex eo factū, ut locillius accolæ diu infantes nullos omnino exponerent, sed omnes quotquot geniti essent tollerent, in Romulicq; honorem & imitationem educarent. Profecto quod tandiu fefellerūt apud Gabios educati & instituti, ut à nullo non ignoraret Syluiæ filios, Numitorisq; & regis Amulij nepotes esse, uasframentum id fortunæ commentūq; uidetur, nimirum id agentis, ne ante ædita facinora generis inuidia interirent, sed ut rebus potius egregijs gestis hominibus innotescerent, uirtutisq; exemplis æditis documenta sui prima darent. Hic mihi in mentem uenit dictum quoddā Themistoclis, magni prudentisq; imperatoris. Quum enim Athenis iuniores quidā eo imperatores prosperè rebus gestis Themistocli sese præferendos censerent, ita respondit Themistocles, ut diceret, posterum olim diem festo cum die contendisse, obstrepentē illum sollicitumq; esse dicentem, se uerò pridie apparatus fruenda per ocium præbere: festum autē diem respondisse, uera prorsus posterum diem dicere, sed si non fuisset, inquit, ubinam terrarum esses? Sic absq; me, ille inquit, Medis aduertantibus, quānam uestri nunc usus esset? Hoc itidē mihi uidere fortunā uideor ad uirtutē Romuli dicere: Splendida quidē & ampla tua gesta, documentumq; dedisti diuino te ortam sanguine generēq; esse, sed cernis tamē q; longē tibi prestē: nisi enim ego tum beneuola officiosaq; affuissem, aut si deseruissem prodidissetq; paruulos, tu quo tandem modo, aut unde effulgeres? Nisi fera tum, inquam, scemina occurrisset, laetis exuberantia præurgida, magisq; quem aleret q; quo aleretur ipsa quaritans, sed aut natura efferata, aut fame stimulante, uide ne hæc insignia quæ nunc sunt, fana, regia, theatra, ambulationes, fora, basilicæ, palatia, gurgustia pastorum esse oportuerit, armatariorūq; stabula, Albano uiro Tyrhenoue aut Latino seruientiū. Proinde cum omnibus in rebus potissima principū pars est, tum maximē in condendis urbibus, quod hæc urbs ipsa fortunæ haud dubiè debet, quæ eius conditorē seruauit. Virtus Romulum magnū fecit, ac fortuna quoad fieret seruauit. Agē uero Numæ regnū quod diuturnum fuit, quanta omnium consensu felicitas traduxit. Nam Aegeriā nymphā Dryadū unam,

scitam

A scitam quandam deam, uiri huius amore captā, sui illi indulisse consuetudinē, instituentem informantēq; ueluti adolentē rempub. fortasse fabulosum sit: siquidem qui dearum alij connubia affectu traduntur, dijsq; chari alioqui fuisse, Pelei, Anchisæ, Oriones, & Aemathiones, haud omnibus usquequaq; uoto cōpetentibus, mæstitia nulla ad extremū beatitudinē interpellante uixerunt. At uerò Numa secundā planē fortunā contubernalem habuisse uidetur, discipulandisq; in rebus affelsitantē, imperijq; adeo sociam: quippe quæ ciuitatē Romanam in finitimorū infestissimis odijs, ueluti turbidissimis estuarijs undabundōq; mari agitata excipiens, intestinis tot insuper malis discordijsq; languentē, furores omnes aduersos odiaq; tanq; flatus restinxit. Et ut alcyonum nidulamenta mare benignē suscipiens, connutricanti tranquillitate hyeme seruat incolumia: haud aliā fortuna tranquillatē rebus inducens obtēdensq;, nullo prorsus morbo, periculo, tumultu ue insignē, recens instituto populo, & adhuc (ut ita dixerim) uibranti, spaciū altius dedit radices agendi, inualecentemq; indies ciuitatē institutis legibusq; firmandi ociose nulloq; negotio. Porro quem admodū onerariā actuariamue nauem non sine plagis multis contingit multa q; ui fabricari cōpingitq;, malleis, clauis, coagmentis, ferris, & bipēnibus, cessare autē absolutā ad certum quoddā tempus necesse est, quoad tenaces nexus clauisq; consuetudine fiant, alioqui si mollibus adhuc fluidisq; cōmissuris deducatur, continuo mare transmissurā laxatis hiulcisq; cōpagibus: sic qui primus Romā rex condidit, ex agrestiuū pastorūq; turba uelut ex roboribus ualidis eam coagmentans, labores haud spernendos protulit, non minimis in bellis periculisq; conflictatus, necessitate coactus in ortu statim urbis lacescentes hostes arcere. At qui secundū hunc regnū suscepit, firmando irroborandōq; urbis augmento tempus adhibuit, & benignitate fortunæ pacē ac quietem adeptus est. Quod si tum Porfena quidā infesto mœnia exercitu Tyrhenōq; uallo tum etiā fluida tremebundaq; cinxisset, aut Bellonæ instinctu percitus aliquis Marlicæ defectionis princeps, aut Lucanus quispā turbulentus homo rerūq; nouarū studiosus, aut urbi infensus, aut pacis aduersus cōsilijs, qualis postea Mulus aut Silo temerarius, aut Sylla ille ferōx, aut postremo Telesinus, unico ueluti ex cōposito signo dato, tota armata Italia philosophū Numā inter sacrificia suppliciaq; deorū classicis undiq; oppressisset bellicū occinentibus: profecto haud quāq; paria tantis rerū fluctibus ac procellis rudimēta urbis fuissent, nec in tantā clarissimorū hominum coaluissent multitudinem. Nūc autē mihi uidentur id temporis quietæ res, apparatus & uaticū ad sequentia bella fuisse, populusq; Romanus athletæ modo à multis sub Romulo certaminibus initis, tribus & quadraginta annis per ocium se exercēs, uires futuris hostibus pares collegisse: nihil enim aduersi infesta Romam habuisse tēpore illo dicitur, non famē, non pestem, non soli sterilitatē, non aut æstatis deniq; aut hyemis intemperie, ita ut facile cerneret non humano tempora illa consilio, sed diuina quadā procurari fortuna. Clausæ igitur erant ea tempestate lani portæ, quas belli fortunā uocant, utpote quæ belli tempore referabantur, pacis uerò occludebant. At uerò mortuo Numa aperte sunt Albano cōmissio bello: rursusq; alijs sexcentis super alia bellis continenter excipientib; per annos quadringētos & octoginta. Deinde pace clausæ sunt post Carthaginēse bellū cōposita, Caiō Attilio Titōq; cōsulibus. A quo iterū anno exerta sunt continentibus ad Aetiacā usq; Caesaris uictoriā bellis. Tum demū Romana arma haud ita multo tempore cessauere: etenim Cantabrorū, Galatarumq; tumultus in Germanos grassantium, pacem illam disturbarunt. Hactenus testimonia prosperæ Numæ fortunæ memoriæ sunt prodita. Enim uero qui deinceps reges ab hoc fuere, fortunam mirificè coluerunt, ut urbis Romæ caput, ut urbis altricem, ut deniq; urbis columnen, ut Pindarus inquit. Hoc autem sic aestimare licet. Fanum est magno Romæ honori habitū, quod uirtutis ipsi uocant, serò multisq; post seculis à Marco Marcello extructum, eo qui Syracusas cepit. Est & alterum eius quam ipsi Mentem uocant, sed & hoc Scaurus consecrauit Aemilius, circiter Cimbrica tempora natus, quum iam Græcorū logi & argutiolæ scitaq; differendi genera in urbem immigrassent. Sapientia uerò fanū ad hoc æui nullū habent, nō magis q; temperantia, aut tolerantia, aut magnanimitatis. At uerò Fortunæ permulta habet tum antiqua, tum eximia, in omnibus propē insignibus urbis locis regionibusq; dicata. Et uirtutis quidē fortunæ templū ab Anco Martio quarto eorū rege extructum, quod plusculam libi fortunā ad indipiscendam uictoriā affuisse q; fortitudinem crediderat, ideo sic uocatum. At muliebris fortunæ, à mulieribus quæ Coriolanum auerterūt, exercitum in urbem hostiliter agentem, consecratum nullus non nouit. Quid quod Seruius Tullius, qui regum omnium maximē popularis fuit, iusq; ciuile maximē tutatus est, à

Repetitio superiorum.

C quo suffragiorū militiæq; iura diligenter constituta sunt, quicq; Censor primus fuit, idem uitæ & temperantiæ obseruator, fortissimus idem & uir prudentissimus, sese tamen ipse fortunæ uendicabat, suiq; regni opes acceptas illi ferebat, uulgo ut prædicaret consuetudinem sibi cum fortuna intercedere, quam per fenestrâ quandam delabi ad se in cubiculum aiebat, quam nunc Fenestellâ portam uocant: Extruxit igitur in Capitolio fortunæ fanum primigeniæ dictæ, necnon obsequentiis fortunæ, quali dicas indulgentis, aut, ut nonnulli interpretantur, clementis. Sed Romanis hæc uenūs nominibus usi, iam hinc græcè huiusmodi consecrationū numina percensere conabimur. Jam primū igitur Idig, id est, priuata fortunæ delubrū in palatio situm est. Est & Ixeutriæ, id est, uiscatrici, tamen id nominis ridiculum est, sed non ab re tamen translatione id dante, ac si dicas, tenaciter attrahentis quicquid illi hæssisset. Ad fontem muscosum appellatū Partheni, id est, uirginis fortunæ fanum est. In Argiletis fortunæ epistropheomenes, id est, curam gerentis: in longo antiportu fortunæ Euelpidis, id est, bonæ spei. Est & ad Veneris in calatho stantis aram, Masculæ fortunæ ædicula: ad hæc sexcenta alia honorifica fortunæ cognomenta, quorū Seruius bonam partē sacrauit, nimirū animaduertens, in administrandis rebus humanis maximū, uel potius unicum fortunā momentū esse, quod ipse uel omnium maximè expertus esset, quippe ex hostili captiuoq; genere ad regium fastigiū euectus. Nam Coriolanorū oppido ab Romanis uicincto, Ocrisia uirgo captiua, cuius nec uultū obscurare, nec mores fortuna potuit, Tanaquilī dono data Tarquinij regis uxori seruiuit. Hæc ex affecla quodā (quos clientes Romani uocant) Seruiū genuit: quancq; sunt qui id negent, uirginemq; affirmant Ocrisiā primitias assumere ex regia mensa, libamenta q; solita, adfo cumq; ferre, olim quum pro more id faciens in ignē libameta porriceret, prolificū uirigenitale ex fauilla surrectū sensisse, hocq; illam stupore attonitā Tanaquilium detulisse, illā autem (ut erat perspicaci solertiq; ingenio) in honore puellā habuisse non secus ac nymphā, ut quæ huiusmodi uisum nō sine deū numine accidisse existimaret. Laris quidam autumant hunc amorē fuisse, nonnulli Vulcani. Aedito porrō Seruio quū adhuc infantulus esset, affulgere è capite eius splendor non absimilis fulgetræ uisus est. Antias aliter tradit. Seruio enim ait Getaniā uxore fuisse, qua morte sublata, quum ex mœrore egritudineq; animi in somnū, ut fit, delapsus esset, uisam facie eius matri comitibusq;, quæ tum aderāt, igne ob splenduisse, quod uisum fidē fecisse, ex igne eum genitū, omenq; haud dubium fuisse ad nec opinatū illi regnū, quod Tanaquilis opera post Tarquinij mortē adeptus est, tamen omnium minimè regum ad regnū appositus, aut regni auidus fuit, quippe qui deponendi regni, ni uxor obstitisset, cōsilia agitauerat. Moriens enim illa creditur ad iusiurandū eum adegisse, se in imperio permanfurū, quæq; ad triumphū Romanorum moribus obtinendū pertinerent, eorū nihil non admissurum. Proinde Seruij regnum uel quequaq; fortunæ delegandū est, ut quod insperatō nactus, inuitus quoq; retinuerit. Verū ne uideamur in prisca secula uelut in loca cæca ex illustribus perspicuisq; pedem referre, agē relictis regibus ad notiora iam gesta nobilioraq; bella, orationem traducamus: quibus fiduciam ipsis fortitudinemq; affuisse quis tandem non fateatur, cum uirtute bellica adiutrice, ut inquit Timotheus: Sed tam facile rerum successus affluens, undæq; ut ita dicam, impetus in tantas opes amplitudinemq; euehentis, non manibus hominū, non uel humana hoc esse cōparatum imperium clamitat, sed deorum ductu potius auspicijsq;, uirgentisq; adeo fortunæ uelis. Trophæa alia super alia eriguntur, triumpho triumphos excipiunt, arma sanguine calentia nouo subinde sanguine ablunē, uictorias numerant non cadaverum spoliūm ue aceruis, sed subactis regnis, populisq; in seruitutē redactis, insulis continentibusq; classibus suis patefactis. Ea est Romanorū imperij magnitudo. Vna pugna Philippus Macedoniā perdidit: una clade accepta Antiochus Asia celsit: uno prelio uicti Carthaginenses Libyen amiserunt. Deniq; uir unus unius exercitus impetu imperio Armeniā adiecit, Pontum Euxinon, Syriam, Arabiā, Albanos, Iberas, & omnino quæ cis Hircanos Caucasumq; sunt. Ter illum uictorem uidit Oceanus terras ambiens. Numidas in Libya ad littora usq; meridiana repulit. Hispaniam Atlantico tenus subegit cum Sertorio descendentem. Albanorū reges insectans, intra Caspiū pelagus compulit. Bella hæc omnia egregiè profligauit publicæ fortunæ ope adiutus: ab ea uerò destitutus sua tandem ipsius sorte cecidit. Enim uero magnus ille Romanorū genius non ut Macedonum ad dieculam aspirans, aut breuiculo tempore florens, nec terrestris modo ut Lacedæmoniorū, aut maritimus ut Atheniensium, nō sero excitus ut Persarū, aut cōfestim clanguens ut Colophoniorū, sed iam inde à primo urbis ortu compubescens, coalescens, rempu-

A rempublicam contrectans, uno deinde tenore, terra, mari, in pace, in bello, in Græcos, in barbaros, fideliter permanens. Is Annibalem Pœnū, torrentis instar per Italiam effusum, intestinis inibi simulatibus ciuilibusq; discordijs exhaustis, nullo Carthagine supplemento pecuniæ uel missis. Is Cimbrorum Theutonumq; exercitus magna diremit locorū temporumq; intercapedine, unus ut par esset Marius uicissim cum utrisq; cōstigans, ne simul irruentia trecenta millia inuictorum armis hominū Italiam obruerent. Non aliam ob causam Antiochus belligerare Philippo distinebatur, uicissimq; Philippus periclitante Antiocho antè iam fractus cadebat. Mithridates Marsico flagrante bello Italia Sarmaticis distringebatur Bastarnicisq; bellis. Deniq; Tigranē suspicio inuidiæq; inhihebant à Mithridatis illustri uiri societate, quoad illo demum uicto sese simul ut perditum iret, intulit. Agē uero in maximis reipublicæ calamitatibus fortuna nōne afflicta ciuitatem erexit: Calframantibus re Capitolium Gallis, arcemq; obsidentibus, exitiosa citat populis cōtagia morbi. Idem euadere noctu aggressi quum mortales omnes latuissent, fortuna tamen mirè exaudibiles temerariusq; casus fecerunt. De qua aggressione non absurdum forsitan fuerit plusculis disserere. Ab insigni illa Romanorum ad Alliam clade, pars Romæ cursu quàm poterant cōcitatisimo contendentes, terrore omnia tumultuq; complent. Ad quorum trepidos nūcios maxima pars populi quæ cuiq; proximū fuit dilapsi, paucis in Capitolio confugientibus, quæq; tolerandæ obsidioni erant illuc raptim comportantibus: pars à prælio effusa statim fuga Veios conuenientes dictatorē Furium Camillū creant. Hunc prosperis olim rebus populus elatus damnatū peculatus urbe eiecerat, tum autē aduersis perculsus afflictusq; casibus, suppliciter ab exilio reuocabat, ultrò imperium deferens iudicio non obnoxium. Verū ne temporum iniquitate magis illi quàm è legum præscripto magistratū accepisse uideretur, neu tanq; complorata republica palantis conueniæq; exercitus armis ad imperiū raptus, oportere censebat castrensem imperij delationem senatus autoritate affirmari, qui in Capitolio obsidebatur. Caius igitur Pontius erat uir impiger, hic mandata ad senatū quum se perlaturū recepisset, ingens adijt periculum: eunti uadendum per mediōs hostes erat, quum excubijs ualloq; circumdata arx undiq; esset. Is ut ad amnem peruenit, subteribus latis incubans, corpus uectabitur **B** li leuitati credens, secundo se flumini permisit, à quo clementer placidèq; deuectus, alteram ad ripam nullo negotio peruenit. Vnde digressus per hostiū rarissima uadebat, exiguum ipsa raritate silentioq; solitudinē captans. Ad collis inde prærupta quū uenisset, qua molliorem cunq; ascensum cōpererat arrens, quæq; aspera supinitas enitendi præbebat adminicula, ad hæc in salebrarū anfractus sese insinuans, omni ope, omnibusq; conatibus ad summū tandem euasit: ibi à uigilibus admissus, mādāta obsessis exposuit, acceptoq; decreto rursus quæ uenerat ad Camillū regressus est. Cæterū postridie luce orta, barbarus quidā locum temerè oculis, ut fit, lustrans, cū summa pedū uestigia fallentisq; se pedis lapsus, tū in obtrito flaccescenteq; gramine quæ terrena loca erant obliquos corporis tractus & surreptantis uestigia animaduertens, popularibus suis detulit. Hi uiam interpretati se ab hostibus edoctos, tentandæ rei consilium capiunt, noctuq; quæ infrequentissima interdū obseruauerāt scandentes, canes etiam excubitores uigilumq; comites, nedum uigiles ipsos somno sopitos latuerunt. Nec ideo tamen Romana fortuna uocis indiga fuit, quæ tantū malum prodere indicareq; posset. Anseres lunoni sacri ad deæ templum alebantur. Hoc animal cum natura facile consternabile est, & ad omnē strepitum sollicitū, tum id temporis premēte cibariorū inopia neglectum, tenuis à fame somni erat, proinde ilico senserunt hostes iugum superasse, turbidèq; admodum id clamore prodidere aduoluitantes. Armorū deinde splendore consternati, clangore uehementi Romanos, & ad omnia collis loca pertingente exciuerunt: qui re, ut erat, animaduersa, hostes celerimè turbatos in præceps impulerunt. Miratur se nunc etiam fortuna cōmemorandis his casibus. Canis in crucē sublatus, anser in eleganti grabatulo gestatoriolō uel quàm decentissimè sedens. Mirificas hæc species fortunæ opes ostentat, ad resq; omnes explicandas, atq; unde minimè sperares solertissimā facultatem, quippe quæ absoluendis suis cœptis mentem quidem amentibus & rationis expertibus suggerat, animos autem & fiduciam exanimatis & excordibus. Nam quis tandem non stupeat, rei q; adeo miraculo in torporē mentis abeat, qui temporis illius mœstitiā, sequentiumq; seculorum felicitatem attentius reputauerit: Qui sursum uersus intuens, nobilitatem & præcia donariorum, artium specimina, ambitiosissimas urbium liberalitates, coronas regū, deniq; quæ fert cunque terra, mare, insulæ, & continentes, postremo quæ amnes, quæ stirpes, quæ cæpestria,

C quæ colles, & metalla: qui omnium, inquam, horum primitias decore inter se certantes, specieq; locū illum uenustateq; honestantes pro rei dignitate aestimauerit, ut hæc parum abfuerit nihil quicquā ut essent, nusquam ut uiserentur, utq; cum horrendaq; tetraq; caligine barbarisq; gladijs & sanguinarijs animis omnia tenerentur, abiecta rationisq; expertia ac fecordia altitia ansam urbi salutis præbuerint? Ut deniq; & magnos illos ciuitatis principes optimosq; bello uiros, Manlios, Seruios, Posthumios, Papyrios, nobilium posteritati familiarum proautores, anseres tantum non perditos excitarint, ut patriam patriumq; deum tuerentur? Quod si id uerum est quod Polybius in secundo historiā tradit, quas de Gallis scripsit, qui urbem tum ceperunt, Gallos accepto nuncio uris se domestico bello, finitimis barbaris per occasionē ac solitudinē fines eorum ingressis, omniaq; armis obtinentibus, facta cum Camillo pace digressos, ne tum quidem in disceptationem uenit, Romanis fortunam salutis causam attulisse, quippe distinetē hostes, aut etiam à Roma nec opinato modo diuellentem. Tametsi quod satis dignum operæ precium circa hæc diutius immorari, quæ nihil certi satis explorati ue habent. Nam prisca Romanorum gesta corrupta, ut Liuius tradit, consulisq; cōmentarijs multa rerum obscuritate inuoluta sunt. Sequentis aui clariora illustrioraq; acta benignitatem fortunæ manifestius cernendam præbent. Nam Alexandri mortē huic quoq; ipsi adscripsim, uiri cum felicibus cœptis, tum clarissimis facinoribus, tum inaudita spiriū ferocia, ab exortu ad occasum emicantis astri cuiusdam modo, iamiamq; in Italiam armorū fulgetras eiaculari, ut erat illi expeditionis prætextus Alexander Molossus à Brutijs Lucanisq; ad Pandæsiā obtruncatus. Quam reuera in omnes æquē ferebatur homines, cum gloriæ indispensandæ ampliandiq; imperij cupidine, tum uero æmulatione, Herculis Liberiq; patris expeditionū terminos superandi, Romanam uero potentiam audiebat, bellicumq; robur, Italiam ingressuro exacuti mucronis instar opposita: etenim celebre eorum nomen ad eum peruenerat, eximiaq; fama ueluti pugilum bellis innumeris exercitorum. Et profecto haud incruento Marte decerni potuisset, ut arbitror, si inuictis ad id temporis armis, tam celli iugiq; impatientes spiritus inter se conflixissent. Multitudine enim erant ad centum & triginta millia bellicosi omnes & strenui, equestri ijdem pedestriq; certamine perinde remgere assueti.

Plutarchi de Alexandri fortuna uel uirtute liber prior.

GVLIELMO BVDÆO INTERPRETE,

Alexander alloquitur fortunā.

Aec uero fortunæ oratio est, proprium suumq; unius opus censentis Alexandrum regem esse: refellenda uero ex parte philosophiæ, imò Alexandri potius frementis stomachantisq; si gratuitum adeptus fortuitumq; imperiū uidebitur, quod sanguine multo, uulneribusq; alijs super alia acceptis cumulans, noctes compluris infomnes belligeransq; dies traduxit Marte cruentos, cum inuictis bello imperijs, innumerisq; gentibus, amnes idem incōmeabiles editissimasq; rupes, con silio, tolerantia, fortitudine, & moderatione superans. Equidē eum existimo egregijs ipsius gestis sese inscribentē fortunam hunc in modum alloqui: Apagē te à me fortuna, desine quæso meæ obrectare uirtuti, nolī mihi conuulsam adimere gloriā. Tuus erat facinus Darius, quem ex seruo & regio nuncio, Persarū regni compotē fecisti. Tuus etiam Sardanapalus, cui regni insignia purpurā carminanti detulisti. Ego uero per Arbela ad usq; Susa peruasi obuia quæq; subigens, Cilicia mihi Aegyptum latē patentem aperuit, Ciliciamq; Granicus, quem, ut scis, ipsum per Mithridatis Spithridatisq; corpora traieci. Mirari tete per me tibi licet in incruentis integrisq; regibus, nempe illi fortunati erant Ochi, Artaxerxæ, quos in lucem statim æditos in Cyri solio statuisti. At meum corpus non paucissima uestigia fert obluentis fortunæ, non à me stantis. Iam primum in Illyrijs caput mihi saxum, pistillum uero collum contudit: ad Granicum caput barbaricus ensis discidit, ut ad lsum femur: ad Gazam sagitta in talum ictus sum, & præ grauitate è sede elapsus, humerum luxaui: apud Maracandas sagitta suræ osse diffisso sauciatus sum. Reliqua iam sunt Indorum uulnera, tum humero sagittæ ictu traiecto, tum in Gandridis crure, ad hæc

A hæc apud Mallotas sagitta arcu missa accepto in pectus uulnere ferro penitissimè immerso, postremo pistillo in ceruicem adactō quum fractæ sunt admotæ mœnibus scalæ, ibi solum fortuna me impediuit, non claris ipsa tantum illud facinus, sed barbaris ignobilibus condonans. Quod nisi Ptolemæus cetram mihi sedulus prætendisset, Lymnæusq; mille pro me telis exceptis turbidus cecidisset, deniq; ni Macedones ira animiq; impotentia instincti mœnia subruissent, barbarus ille certè ignobilisq; uicus monumentū Alexandri fuisset. Ipsa uero expeditio mea quid aliud quam procellæ, squalores, fluminum uoragines, præcipitia aibus inaccessa, belluarum inusitata species, feri uictus, præfectōrū mutationes, subindeq; proditiones? Nam quod ad præcedentia pertinet, uniuersa Græcia post Philippicā demum bella ueluti ab animi deliquio palpitabunda subsultabat. Thebæ Chæronicum puluerem ab armis excutientes, è ruina se erigebant. Athenæ iunctas manus ipsis porrigebant. Macedonia malè cogitans ad rebellionem spectabat Aeropijs filios. Iruperant Illyrijs, Scythæ occasione imminēbant, si fortè finitimi res nouas molirentur. Persicum aurum per populares ubiq; homines affluēs, Peloponesum sollicitabat. Ad hæc exhaustis Philippi thesauris, fœnus etiam accesserat ducentorum (ut Onesicritus inquit) talentorum. In tanta ille rerum omnium inopia, tam turbulentis rebus cōmodū adōlescens, uix dum adeo puerili ætate exacta, Babylonem ausus est Susaque illa sperare. Babylonem Susaque dico: imò uero gentium omnium imperiū spondere ipse sibi, triginta peditum millia, quatuor equitū numero fretus. Tot enim erant, si Aristobolo credimus: Sin Ptolemæo regi, triginta millia peditum, quinque equitū: Si uero Aneraximeni, ad tria & quadraginta millia peditū, quinque equitum & quingenti. Egregium uero permagnūq; ei fortuna uaticum in hanc expeditionem septuaginta prærogauit talenta, ut Aristobolus prodidit: ut Duris tradidit, triginta dierum cōmeatum. A tenim inconsultus temerariusq; Alexander tam spernēdo apparatu in tantas opes profectus: Minimè. Quis enim maioribus unquam pulchrioribusq; rerum opportunitatibus fretus ad res gerendas profectus est: animi magnitudine, rerum intelligentia, moderatione, fortitudine, quibus eum rebus philosophia ad hanc obeundam expeditionem instruxerat. Profectō ab Aristotele præceptore plusculum q; à Philippo patre habēs potiendarū rerum instrumentū, in Persas transijt. Verumenim uero scribentibus Alexandrum dicitare solitū, Iliadem & Odyssæam usq; se quæq; secutas uaticis sibi instar fuisse, Homero hoc tribuentes credimus. Si quis uero dixerit, Iliadem & Odyssæam pro laborum solamēto fuisse amœnoq; ocio, uaticum autem ei fuisse reuera elogia philosophiæ cōmentariosq; sapientū de animi fiducia, fortitudine, moderatione, animiq; magnitudine æditos, asperrant aliqui continuo: nimirum quod ipse nihil aut de argumentis colligendis, aut de effandis scripserit sententijs, quos syllogismos, quæq; axiomata uocant, & quod nec in Lyceo Peripateticorum more ambulauerit, nec in Academia quæstiones disceptauerit: his enim rebus philosophiam finiunt, qui in edissertandis eam rebus, non in gerendis esse putant. Quasi uero Pythagoras & Socrates aliquid in uita scripserint, aut Archesilaus & Carneades philosophorū longè nobilissimī, tamen nullis illi profligandis huiuscemodi disstringebant bellis, non barbaris regibus ueluti cūcurandis, non urbibus græcis inter feras gentes condendis, non leges fœderumq; iura docendis illegibus inhumanisq; gentibus, uerum in ocio illi uitā traducentes, scribendi tamen partes sophistis reliquerunt. Vnde porro tandē philosophari crediti sunt: ex dictis: uitæ institutis: an uero ex præceptis? Agedum ex iisdem Alexandrum quoq; spectemus: ex ijs sanè quæ dicitauit, actitauit, docuit, philosophus inuenitur. Iam primum id quod maximè mirū est, si tibi ita uidetur, aestimemus. Alexandri discipulos cum Platonis Socratisq; contendamus. Hi igitur dociles homines linguæ quoque commercio opportunos docebant, si nihil aliud, certè græcæ linguæ gnaros, & ne sic quidem tamen multis persuaserunt: nam Critiæ, & Alcibiadæ, & Clytiphontes philosophiæ præscripta quasi frenos respuentes, quæ eos impetus tulit aliō se proripuerunt. Alexandri uero disciplinam si attendas, Hyrcanos connubia docuit, ut agriculturam Arachosios. Sogdianos parētes alere perpulit, nec in posterum interimere. Persas matres reuereri, earūq; connubijs abstinere. O admirabilem philosophiā, propter quam Indi Græcos deos colunt. Scythæ mortuos iam sepeliunt, non deuorāt. Et Carneadis eloquentiam miramur, quod Clitomachum, Hædrubalem prius dictū, genere Carthaginensem, ad Græcorum se instituta formare perpulerit. Zenonis obstupescimus affectus, quod Diogenem Baby lonium ad philosophandum pellicere potuerit. Alexandro Asiam perdomitante Homerus passim legebatur. Persarum, Susianorum, ac Gedrosiorum pueri Euripidis atq; So-

C phoclis tragœdias canebant. Socrates peregrinos Athenis deos inducens, delatorum crimi-
 na uitare non potuit: propter Alexandrū Baſtra & Caucasus Græcorū deos adoraue-
 re. Deniq; Plato unicam reipub. formā præſcribēs, nulli ut ea uteretur perſuadere potuit,
 ut ſupra modum ſeuera. Alexander oppidis ſupra ſeptuaginta inter Barbaras gentes con-
 ditis, diſſeminatis per Aſiam Græcorū moribus, immitem tandem efferatamq; uitam ut
 exuerent peruicit. Poſtremo Platonis quidē leges unus & alter forſitan legimus, Alexan-
 dri uerò hominum millia permulta uſi ſunt & utuntur. Proinde beatiore mihi uidentur
 multò qui ab Alexandro ſubaſti ſunt, quàm qui eum effugerunt: quippe hos nullus per-
 ditiffimè uitam agentes arcuat, illos ad feliciorē uitam uel inuitos uictor traduxit. Itaq;
 ut Themiftoles dixiſſe fertur, quum extorris patria ingentibus affectus eſt à Perſarū re-
 ge donis, urbes ſtipendiarias tres adeptus ſingulas in frumentum, item in uinū & in pul-
 mētaria: O pueri pueri perieramus niſi perijſſemus: hoc itidē mihi uidetur, iuſtiſq; adeo
 dici poſſe de ijs qui ab Alexandro in ditionem redacti ſunt: Haudquaquam manuſacti
 eſſent, niſi uicti fuiſſent: haudquaquam Alexandriam Aegyptus habuiſſet, nec Meſopota-
 mia Seleuciam, nec Sogdiani Prophthasiam, nec Bucephaliā Indiā, nec accolam græ-
 cam Caucasus urbem: quibus urbibus priſtina exoleta feritate deterrimi quicq; mores in
 meliores uſu tranſierunt. Quò d ſi philoſophi in eo ſibi maximè placent, quò d aſperos ſa-
 uosq; hominum mores mitiores dexterioreſq; reddere ſe autument, permulta uerò popu-
 lorum millia ad humanitatem Alexander cōmutaſſe, efferataq; ut ita dicam, interpolariſſe
 ingenia reperit, certè philoſophū eum cenſeri exiſtimariq; par eſt. Porro quam in primis
 admirantur Zenonis rempublicam, qui ipſe Stoicæ ſectæ fundamēta iecit, hæc in unam
 illam ſummam colligitur, ne oppidatim aut per ſingulos diſcriminatim populos habite-
 mus, ſuis quicq; legibus inſtitutiſq; dirempti, ſed ut omnes exiſtimemus homines popula-
 res noſtros municipesq; eſſe, una ut ſit uita perinde ut mundus unus, ueluti unius armen-
 ti compaſcuo in agro compaſcentis. Hoc Zeno ſcriptum reliquit, quali inſomniū quod-
 dam aut ſimulachrū philoſophicæ ciuilitatis legūm uæquabilitatis effingēs. At uerò A-
 lexander quod uerbis traditum acceperat, re ipſa præſtitit. Non enim, quemadmodū Ari-
 ſtoteles ei autor fuerat (ut Græcis ſe ducē, barbaris dominū præberet, utq; illos ut amicos
 & neceſſarios honori haberet, cum his uerò ut cum belluis, atque adeo ſtipibus ageret)
 ita ſeſe comparans, exilijs quæ plerunq; bellorum ſemina ſunt, diſcordijsq; inſidis impe-
 rium ſuum ſœdauit: uerum quum ſe diuinitus miſſum communem uniuerſorum diſcepta-
 torem exiſtimaret, conſtituendisq; mundi rebus arbitrum, quos uerbis inter ſe conſiliare
 non poterat, armorum ui ſubigens, in unum omnia cōponens, perinde atq; propinatitio
 poculo uitas, mores, cōnubia, uiuendi inſtituta miſcens, patriam quidem omnes orbem
 terrarum exiſtimare uoluit, arcem uerò ac præſidium, ipſum exercitum: cognatos uerò ui-
 ros bonos, alienigenasq; prauos: ad hæc Græcos & Barbaros non chlamydem, non pel-
 tam, non acinacem, non candyn (apud Perſas regium capitis geſtam eſt) dirimere, ſed
 Græcos uirtute potius, barbaros uitio internofci. Deniq; ueſtes, menſas, matrimonia, ui-
 uendi modum cōmunia exiſtimare, ſanguine utiq; inter ſe liberorumq; pignoribus uin-
 cta. Demaratus, ut aiunt, Corinthius hoſpes amicusq; Philippi, quum Alexandrum Su-
 ſis uidiſſet, gaudio perſuſus & illachrymans, ingentis dixit gaudiij exortes fuiſſe Græcos
 qui antea obierant, quando quidem Alexandrum non uidiſſent in Darij ſolio ſedentem.
 Equidem quod ad me attinet, quibus id Græcis cernere licuit, eos non magnopere bea-
 tos cenſuerim dūtaxat propter hoc ſpectaculum, utpote quod fortunæ fuerit uulgariūq;
 regum: illa uerò uiſenda auguſtaq; ſponſalia auidē mihi ſpectaturus fuiſſe uideor, quum
 ſub uno auro inſigni tentorio coactis in eoſdem penates, eandēq; menſam centum Perſi-
 dibus ſponſis, totidemq; Macedonibus & Græcis, coronatus ipſe, primus hymenæū or-
 ſus, & tanquam Philoteſtū canticum accinens, maximis potentiſſimisq; populis in ami-
 citiam cōeuntibus, unius ipſe ſponſus, omnium uerò auſpex idem & pater & conciliator,
 hos cum illis legitimo coniugio uinciebat: præcupidē enim dixiſſem, In nunc barbære ſtoli-
 decq; Xerxes, multis te nequicquā laboribus iungendo Helleſponto angito, hoc potius
 pacto mentis reges compotes Aſiam Europæ iungunt, non lignis, non ratibus, non in-
 animis affectuumq; expertibus uinculis, ſed amore legitimo, caſtis coniugijs, liberorum
 pignoribus gentes inter ſe uincientes. Cæterum Alexander Perſarum cultu inſpecto Me-
 dicam quidem ueſtem admittere noluit, Perſicam uerò non totam ſumpſit illa longē ui-
 liorem: ex barbarico enim ornatu inſolentiſſima quæq; & propē dixerim, tragica reſpu-
 ens, ut tiaram, ut candyn, ut ſubligacula, miſcellaneum quoddam geſtamen ex Perſico
 Macedo-

Alexandri cum
 philoſophis col-
 latio.

A Macedonicoq; habitu inſtituit, ut autor eſt Eratoſthenes, promiſcuus quidem indifferen-
 ter ut philoſophus utens, ut communis autem imperatorq; rexq; clementia præditus, ho-
 nore ueſti habitu, eorum quos armis obtinuerat animos ſibi concilians, quo magis in fi-
 de permanerēt, Macedones ut ſibi imperantes amore, non ut hoſtes odio proſequentes.
 Contra uerò inſulſi rebusq; ſecundis inſoleſcentis animi erat, puram quidē chlamydem
 admirari, purpura uerò intextam tunicam grauari. Aut rursus illa aſpernari, hæc uerò ſu-
 ſpicere, pueri more infantuli mordicus amictum retentantem, quo ipſum patrius mos ue-
 luti nutrix induit. Belluas captantes homines ceruorum ſibi tergora obuoluunt: pluma-
 tisq; tuniculis amictuntur qui ad aucupia exeunt: taurorum conſpectum uitant qui puni-
 eas ueſtes geſtant, ut elephantorum qui candidas, nimirum quò d ijs coloribus irriterentur
 & efferentur belluæ. At ſi magnus illerex gentes indomitas ferarum in modum maſ-
 ſuefaciēs uernaculis eas ueſtibus aſuetisq; uiuendi inſtitutiſ demulſit, placidioresq; red-
 didit, cum animi eorum iniquitatem ad obſequium reuocans, tum uerò ægritudinem le-
 niens, uitio etiamnum, ſi dijs placet, uertunt, nedum ſapientiā admirantur, quò d leuicu-
 lo momento in quemlibet habitum ſe formando uniuerſæ Aſiæ moderatus eſt, ueluti po-
 pulariter obſequenti, corpora quidem armis ſubigens, animos uerò cultus genere pell-
 ciens. Quid, malum, Ariſtippum Socraticū laudibus efferent, quò d ſordido amictu Mi-
 leſiaq; uiciſſim chlamyde utens, in utroq; tamen decentiam ſeruabat: Alexandro crimini
 dabunt, quò d patria ueſte honori habita, non etiam eorum aſpernatus eſt quos ditionis
 ſuæ fecerat: quanquam ingentiū rerum cœpta moliens in huiusmodi ſeſe habitum com-
 ponebat: haudquaquam enim Aſiā atrociniſ modo perſultans lacerare paſſim diuexareq;
 inſtituit, perinde atq; prædam ſpoliaq; inſperata felicitatis futurā, quomodo poſtea An-
 nibal Italiā, & antea Treres Ioniam, & Scythæ Mediā inuaſerant: uerum uni omnino
 uerbo omnia quæ ubiq; terrarum ſunt audientia, unum unicæ reipub. populum cunctos
 homines efficere uolens, ita ſe comparabat. Proinde ni deus ille, qui Alexandri huc ani-
 mam demiferat, eam præproperè reuocaſſet, procul dubio lex una cunctos homines tege-
 ret, unumq; ius ueluti commune in eum ad uniuerſos pertinere: nunc uerò terra qua par-
 te cunq; Alexandrum non uidit, perpetuis propē dixerim tenebris damnata eſt. Primum
 igitur expeditionis eius conſilium, philoſophum fuiſſe uirum eum declarat: quippe qui
 non ſibi delicias, non opes conquiſiuerit, ſed uniuerſo mortalium generi cōcordiam, ſed
 pacem, ſed inter ſe commerciū efficere cogitauit. Videamus iam uoces eius, quando qui-
 dam regum principumq; mores maximè ex mente uocibus depromuntur. Antigonus ſe
 nex ſophiſta quodam ei cōmentariolum de iuſtitia inſcriptū porrigente: Stolidus es, in-
 quit, qui quum me uideas alienas urbes uexantem, nihilominus apud me ſermonē de iu-
 ſtitia habeas. Dionyſius tyrannus cenſere ſe dicebat, ut pueros talis, ſic uiros iureſuran-
 do fallendos. In Sardanapali inſcriptum monumento hoc uiſitur: Hæc habui quæ uora-
 ui, quæq; per iniuriam abſtuli. Quis iſtis dicterijs tum uoluptuariā uitam neget, tum im-
 pietatem, tum iniuriam, uiolentiſſimamq; improbitatem promit: Ab Alexandri dictis re-
 gia modò inſignia, & ab Ammone ortum, nataleſq; tolle, iam Socratis, aut Platonis, aut
 Pythagoræ uidebuntur. Sed nunc non illas expendimus uerborū inſolentias, quas ſimul-
 achris eius poëtæ ſtatuisq; adſculpere ſolent, non ad ipſius modeſtiam reſpicientes, ſed
 opes potius & potentiam attendentes, cuiusmodi illud eſt:

Aereus in cœlum ſuſpectans fare quid aiat:

Iuppiter, aſſerui terram mihi, tu aſſere cœlum.

Et rursus:

Alexander ego Ioue natus. Hæc igitur poëtæ, ut diximus, fortunæ ipſius blandien-
 tes aſſingere ſoliti ſunt. At uerò uſurpatorum ab ipſo reuera dictorum puerilia primū per-
 cenſenda ſunt. Hic igitur quum pedum pernitate æquales omnes facile præſtaret, ami-
 cis ut ad Olympia ſe cōferret flagitantibus ſciſcitatus eſt, num reges Olympiæ certarent.
 Quibus id negantibus: Iniquū, inquit, certamen eſſe oportet, in quo uictori quidem pri-
 uato eſſe licet, regi uerò uicto. Quum pater eius Philippus apud Triballos ſœmore lan-
 qua traiecto, periculo defunctus, mœrore tamen angetur claudicantis cruris deformita-
 te: Suſtine, inquit ille, pater, ne uereare in publicū te agere, quo magis uirtutis ingredien-
 do memineris. Hæc & huiusmodi alia, nonne animi dicta ſunt philoſophiæ præceptis im-
 buti, qui honeſti ſplendore captus, flocci iam faciat corporis detrimenta: Aut num tan-
 dem poteſt aliufmodi eſſe, qui ſuis ipſe uulneribus inſultet, qui in nulla non corporis par-
 te uictoriæ monumenta geſtet, urbium expugnatarū, dedentium ſe ſuaq; regum, non eru-
 beſcens ipſe, non cicatrices regens, ſed tanquā uirtutis expreſſa ſimulachra ſtrenuitatisq;

Principi mores
 ex uocibus maxi-
 me dignoſci.

C documenta circumferens? At si quando Homeri carminum perpenſio, aut in ludis literarijs, aut ſuper conuiuium fieret, alio aliud, ut ſit, præponente, hoc ipſe ut omnium præſtantiffimum probabat:

Regnatorq; bonus ſimul atq; acerrimus hafta uidelicet interpretatus, quam laudem Homerus aliquot antea ſeculis de Agamemnone temerè ſcripſiſſet, legem hanc ſibi latam eſſe: adeo dicere ſolitum ferunt eodem uerſu Homerum Agamemnonis uirtutem commendafſe, Alexandri uerò uaticinatum eſſe. Proinde quò traiecto Hellesponto iam Troiam conſpicuus heroica geſta cogitabundus recoleret, ad eumq; indigena quidam ueniſſet, pollicens ſe, ſi uellet, Paradis ei lyram daturum: Minimè, inquit, illa mihi opus eſt, quandoquidem Achillis lyram habeo, ad quam ille recreabatur. Hæc uirorum, inquit, fortium laudes canebat, illa uerò Paradis mollem quandam & effœminatâ harmoniam amatorijs modis pſallebat. Philoſophi porro animi eſt, ſapientiæ amore capi, ſapientesq; uiros in primis ſuſpicere. Hoc in Alexandro autem ut in regum fuit nemine. Et quonam modo ad Ariſtolelem ſe habuerit, ſatis, ut arbitror, dictum eſt. Quòd uerò harmonicum Anaxarchum inter paucos amicorum honorificè habuerit, quòd Eleo Pyrrhoni primum ſibi obuio millia decem aureorū dederit, quòd Xenocrati Platonis familiari quinquaſaginta dono talenta miſerit, deniq; quòd Onelicitum Diogenis Cynici diſcipulum gubernatorum præfectura ornauerit, à pleriq; traditū eſt. Iam uerò cum Diogene ipſo ad Corinthum agente colloquutus, adeo uitam eius obſtupuit, animiq; eius dignitatem admiratus eſt, ut ſæpe quum in mentionem eius incideret, diceret: Niſi Alexander eſſem, Diogenes forſan eſſem: id eſt, literarum ſtudijs me ad dicere, niſi reapſe philoſopharer. Nò dicit, niſi rex eſſem, Diogenes forſan fuiſſem: nec, niſi diues, nec, niſi Argeades: non enim fortunam ſapientiæ præfererat, nec purpuram & diademam mantice & ſordido amiculo: ſed, niſi Alexander eſſem, haud ſcio an Diogenes fuiſſem: id eſt, ſi mihi in animo non eſſet barbarica Græcis temperare, totamq; continentem peragrando ad humaniorem uictum perducere, ad hæc terræ oceanicq; ſinibus repertis, oceano Macedoniam admouere, in omnèq; genus hominum diſſeminare Græciam, iuraq; & pacem transfundere, nequaquã certè inſigni delictiarum affluentia ſeſſitarem, ſed æmularer, ut opinor, Diogenis inopiã. Nunc mihi bona tua uenia, Diogenes, liceat exequi id quod in animo habeo. Ad Herculis imitationem me contuli, ad æmulandum Perſeum me comparauit: uolo Liberi patris, mei progenitoris, generisq; mei proauctoris, uel ſtigia perſequi: uolo rurfus in India uictores Græcos feſtiuiſ choris ſaltabundos cernere: uolo Caucaſi ulteriores accolos, montanos ferociq; homines, Bacchanaliorū admonere. Iam uerò uiri quidam illic perhibent eſſe ſolidiori cuidã, atque adeo nudæ aſſueti philoſophiã, ſancti homines, ſuis legibus uiuentes, deo proſus addicti, ſupra Diogenem etiam frugi, ad hæc mantice non egentes, ut qui in diem horamq; uiuant, terra ipſis aſſidue cibaria recentia ſuppeditante, potumq; fluminibus: cubile uerò illis ſtrata palſim arborum oliã, herbãq; ſolum ſcatens. Per me illi Diogenem noſcent, Diogenesq; illos. Percutere habeo barbaris numum græcæ ciuilitatis nota ſignandū. Agè iam in geſtis eius fortunæ ne temeritas, & imperioſa quædam uis impotentiaq; bellica eminet, an ſtrenua potius uirilitas, iuſtitia, moderatio, clementia, ad hæc in gerendis rebus decentia, ingenijq; acrimonia uigilanti ſolertiq; conſilio omnia tranſigentis? Profectò in actibus eius, uirtutum diſcrimina neutiſquam adnotare licet, ut hoc fortitudinis fuiſſe dicas, illud humanitatis, & aliud continentia: ſed unum quodq; eius facinus ex uniuerſis concretum uirtutibus uidetur, ut ueriſſimè de eo Stoicum illud dici decretū poſſit: Quicquid ſapiens agit, id omni ex uirtute agere, ut in omni actu certæ cuiuſdam uirtutis primæ eſſe partes uideantur: aduocet autem & alias illa eundem in ſinem contendentes. Proinde in Alexandro cernere eſt humanitatē belligerantiſſimam, mitem fortitudinem, frugiliberalitatem, iracundiam exorabilem, amorem modicum, animi remiſſionem non uacantem, laſſeſcentiam haud irrecrabilem. Ecquis tandem bellis præter eum dies feſtos inſeruit? Ecquis inter laſciuas comellationes expeditiones ſumpſit? Ecquis inter res gerendas urbesq; adeo obſidendas, bacchabundis choris nuptijsq; & chymeneis indulſit? Ecquis deniq; inimicis laſſentibus inſeſtior, aut miſeris clementior, aut indigis benignior? Hi c mihi ſuccurrit ut referrem illud de Poro rege memoriæ proditum, qui quum ad Alexandrum uinctus adductus eſſet, percontante Alexandro, quonam modo de ſe uictorē ſtatueret cenſeret: Regio, inquit, modo. Rurfus percontante Alexandro, ecquo alio modo? Proſus, inquit, nullo: in illo enim omnia inſunt. Haud ſecus nunc mihi ſubit, ſingulis Alexandri geſtis ſucclamare,

re,

A re, philoſophicè: in hoc enim omnia. Rhoxanes amore captus, Oxyatre filia, quum inter bello captas ſaltaret, non illi uim attulit, ſed in uxorem accepit, haud dubiè philoſophicè. Darium conſpicatus ſaculis multis conſoſſum, non continuo ſacra dijs fecit, tanquam diuturno proſtigato bello, aut præana cecinit. Quid igitur? nempe adempta ſibi chlamyde deſunctum Darium texit, uidelicet fortunæ regiæ genituram occultans philoſophicè. Matris olim arcanam epiſtolam legens, quum Hephæſtion forte, ut ſit, aſſidens ingenua ſimplicitate adlegeret, hoc animaduerto ipſum quidem non inhibuit, admoto uerò ori eius anulo, quaſi obſtricta amici fide ſilenda obſignauit: id quoque philoſophicè. Nam ſi hæc philoſophicè facta non ſunt, quæ tandem alia ſunt? Agedum contendamus nunc cum huius, aliorum facinora, qui ſine controuerſia philoſophi ipſi habiti ſunt. Socrates Alcibiadem eodem ſecum lecto cubitantem perpeſſus eſt. Alexander Philoxeno maritimæ oræ præfecto ſcribenti ad eum, puerum in Ionia eſſe inuſitata formæ uenustate, flore ætatis præſtantiffimo, ſciſcitanteq; per literas, nunquid uellet ad ſe mitti, acerbiffimè reſcripſit: O perditiffime hominum, ecquid unquam huiuſmodi in me noſti, qui mihi hiſce lenocineris uoluptuarijs obſequijs? Xenocratem ſuſpicimus omnes, quòd Alexandro talenta ei quinquaginta dono mittente, ipſe illa non attigit, dediffè uerò non? Quid ni? non perinde queſo aſpernari pecunias arbitramur eum qui largitur, atq; eum qui non admittit? Non egebat pecunijs Xenocrates, propter philoſophiam. Alexander autem egebat, propter philoſophiam, ut talibus largiretur. Illorum memoriã colimus, qui contemptenda mortis nobis eſt eſt eſt reliquerunt. Hoc quoties autem Alexander telis impetitus, in territantem mortem obnixus uſurpauit? tam eſt recta quidem iudicia omnibus in eſſeremur, natura ſuapte ſponte ducem nobis ſeſe ad honeſtum capeſſendum offerente. Atqui philoſophi uel eo præcipuè uulgo longe præſtant, quòd ualida ſolidaq; iudicia habeant ad adeunda diſcrimina: quippe qui huiuſmodi quædam anticipata in animis habeant, quale illud Homeri:

Augurium felix patriam tutarier unum.

Aut illud Demotheſis: Finis etenim uitæ mors eſt omnibus, uel ſi ſe quis in conclaue penitus abſtruxerit. At qui uiros bonos egregijs ſemper cœptis incumbere, bonã ſibi ſpem proponentes decet: quicquid uerò Deus dederit, id generoſe ferre. Sed hi tum franguntur animorum habitus, quum horrenda inſtare cernuntur, iudiciaq; elidunt aduentantia pericula. Paur enim non modo memoriã, ut Thucydides inquit, excutit, ſed quod uis etiam conſtitutum, quemuis conatum, quemuis mentis impetum, & laqueos philoſophiæ iniicit.

Plutarchi de fortuna aut uirtute Alexandri, liber poſterior.

X C I D I T heri nobis, ut opinor, dicere, artiſticijs multis Alexandri ſeculum clarisq; felix ingenijs fuiſſe: quanquam id non tam Alexandri, quam fortunæ illorum habendum eſt, ut quibus teſtem contigerit arbitrumq; nanciſci, cum acri ad æſtimanda artium ſpecimina iudicio, tum uerò ſuppeditantibus opibus ad maxima quæq; operæ præcia auctoriſtis ipſis perſoluenda. Proinde quum aliquot poſt annis Arceſtratus uenustus admodum poëta, in multa inopia nominisq; obſcuritate ſeneſceret, ad eum quidam dixiſſe fertur: At ſi Alexandri contemporaneus fuiſſes, in ſingulos ille tibi uerſus Cyprum aut Phœnicen dediffet. Equidem exiſtimo, qui tum fuerunt artiſtes, eorum præſtantiffimum quæq; non tam ſub Alexandri tempora, quam propter Alexandrum fuiſſe. Ut enim fruges aëris temperieliquidiorq; cœlo exuberant, haud ſecius bonæ artes eximiaq; ingenia benignitate, honorificentia, humanitateq; regia euocantur, contraq; inuidia, ſordibus, moroſitate eorum qui rerum potiuntur, reſtinguntur & languſcunt. Dionyſius, ut fertur, tyrannus quum quendam cytharœdum primi nominis audiret, talentum ei ſe daturum ſpõndit: poſtero uerò die heſternam ſponſionem repoſcenti: Heri, inquit, oblectatus à te tantisper dum canebas, te quoq; uiciſſim iniecta ſpe oblectare uoluĩ: proinde congruum operæ præcium recepiffi hilarans idem, & mox redhilaratus. Alexander Phœreorum tyrannus (ſic enim ſolum appellandus erat, ne cognomentum ſuggilletur) tragœdum quendam quum ſpectaret, ſupra modum in

S 3

C misericordiam uersus est, ita afficiente eum aurū uoluptate. Profliens igitur ex theatro accelerato gradu abibat, indignū esse fremens, si qui tot ciues excarnificatus sit, is Hecuba Polyxenæq; casibus illachrymasse uideretur. Nec multum abfuit, quin tragœdum male mulcigaret, uidelicet quod animum eius tanquā ferrum mollierat. Archelaus quum uideretur malignè munera dare, non semel hoc cauillo à Timotheo cantore taxatus est: Scilicet tu terrigenæ pecuniæ faues. Cui Archelaus non inconcinnè respondit: At tute aues, Scytharū rex Antæas Ismeniam tibicinē bello captum iussit super cœnam canere. Omnibus autem admirantibus, & præ uoluptate plaudentibus, iureiurando affirmauit, suauius se interdū equum hinnientē audisse: usque adeo aures habebat à Musis abhorrentes, animamq; in præsepis, imò uero audiendis alinis q̄ equis appositiorē. Quod igitur artium augmentum apud huiusmodi reges? Quis artibus honor, aut Musis haberi potest? Quamquam ne apud illos quidem ius suum obtineant, qui artium peritiam se tenere profitentur, utpote qui æmulatione & odio iustos euertāt artifices. Qualis rursum Dionysius, qui Philoxenum poëtam in latumias demisit, quod d tragœdiam eius emendare iussus, ab exordio totam ad umbilicū una litura circumduxisset. Erat autem in huiusmodi rebus Philippus quoq; seipso minor, & iuniori similior, ut qui hæc serò doceri ocepisset. Vnde disceptante eo cum quodam fidicine de pulsandarum fidium ratione, quum sibi probè hominem refellere uideretur, renidens, ut inquit, ille: Dñ melius, ò rex, ait, nec usque adeo miser sis, ut hæc me melius scias. At uerò Alexander probè sciens quarū se rerum spectatorem atq; auscultatorē præbere oportet, quarumq; item certatorē, suapteq; manufactorem, meditabatur quidem assidue strenuus armis euadere, & ut inquit Aeschylus, grauis in armis luctator, formidolosus hostibus. Hanc autē artē habens, & per manus ab Aecidis & Hercule traditam, cæteras uerò artes in honore habendas cenfebatur, non æmulandas quoq;: & ut nobilitatem amplectebatur uenustatemq; artificum, ita earum oblectamento haud temerè sese ad imitationem conferebat. Aequales eius fuerunt tragœdi quidam Thessalus & Athenodorus. Hi quum inter se de arte contententes in certamen aliquando uenissent, choragorum quidem uice Cypri regibus fungentibus, iudicum uerò præfectorum nobilissimis, uictorq; ad extremum Athenodorus euassisset: Parte, inquit, emptum regni uellem, ne Thessalum uictum uiderem: nec tamen quicquam ultra uerborum cum iudicibus fecit, aut ullo prorsus modo iudicium improbauit: nimirū dignum esse ratus, cæteris se omnibus antecellere, iuri uerò cōcedere. At comœdi fuerunt Lycon & Scarpheus. Huic quum in comœdia quadam flagitatorū uersum inseruisset, arridens decem talenta dedit. Citharœdi fuerunt cum alij, tum Aristonicus: qui quum in pugna suppetias cuidam ferret, egregiè pugnans cecidit. Huic Alexander statuam Pythijs æream ponendam curauit, citharam tenentem hastamq; protentam, non hoc modo uiro illi tribuens, sed & musicam quoq; hoc honore prosequens, quæ uiros faceret, quæq; in festiuitate lymphatico impetuq; impleret eos, qui in ea ritè educati essent. Nam & ipse olim Antigenide tibicine Harmation modum modulante, usque adeo mente captus modulamenti incitatu exarsit, ut concussis armis proripiens sese, manus in adstantes intenderet, testimonium Spartiatīs præbens illud canere solitis: Virget enim in ferrum scitè fidibus canere. Erant etiam æquales eius Apelles pictor & Lysippus statuarius. Horum ille fulminiferum ipsum pinxit eousq; expresse ac concinnè, uulgò ut dicerent, duorum Alexandrorum illum quidem Philippi nullā uī superabilem, hunc uerò Apellis nulla arte imitabilem. At uerò Lysippus quum primum Alexandrum finxisset supina cœlum facie suspectantem, quo modo Alexander ipse suspicere solitus erat, afflexa leuiter ceruice, adscripsit quidam haud illepide:

Aereus in cœlum suspectans fare quid aiat?

Iuppiter asserui terram mihi, tu asserere cœlum.

Quam ob causam Alexander Lysippum unum statuas sibi fingere uoluit: solus enim uidebatur affectus eius ære exprimere, Alexandriq; uirtutem cum lineamentis referre. Cæteri uerò supinitatem ceruicis, oculorū festiuitatem, blandamq; alacritatē imitari studentes, uirilem leoninumq; aspectum retinere nequiuerunt. Inter aliorum artificum turbam Stasicrates architectus erat: hic nihil lenocini, nihil lepōris, nihil festiui asse qui in facie cupiens, ad magnificentissimum opus se comparabat, dignumq; quod Alexandri unius opibus faciendum susciperetur. Quodam igitur tempore ad eum insinuatus improbauit imagines eius pictas, statuasq; tum fusiles, tum sculptas, opera esse dictitans inertium ignauorumq; artificum. Ego enim uero ò rex, inquit, corporis tui simulachrum condere de-

ponereq;

A ponereq; constitui in uia ac nunquam interitura materia, & cum perpetuis radicibus fibrata, tum uerò mole librametōq; nulla uī agitatilib. Thracius enim Athos, quā eminentissimus cōspiciusq; maximè est, latitudines altitudinesq; habet proportione inter se ac cōmodatas, membraq; & artus, & eorū interstitia corporis speciem præbentia: hic si afformetur elaboreturq;, Alexandri effigies & esse & uocitari potest, ut mare quidem imis sedimentis attingat, at uerò manibus, sinistra quidem amplum admodum oppidum ample xabunda gestet, dextra uerò perennem fluuium ex ampulla libans effundat in mare. Aurum uerò, inquit, æs, ebur, ligna, pigmenta, sigilla minuta & uenalia abijciamus, quæ aut furto interciderere, aut igni liquefcere possunt. His Alexander auditis, excelsos artificis spiritus fiduciamq; admiratus collaudauit. Cæterum, ò Stasicrates, inquit, Athon quiescere finito, etenim abunde est petulantia, regis unius eum esse monumentum: me uerò Caucasus ostendet, & Emoda, & Tanais, & Caspium pelagus. Hęc operum certè meorum simulachra erunt. Sed per deos immortales, est ne aliquis, qui si huiusmodi opus absolutum cernat, existimet eius formam, habitum & speciem fortuitū & temerè facta? nullus certè, ut arbitror. Quid fulminiferum? quid quem cuspidè nitentem uocant? quid (malum) statuae amplitudo sine arte à fortuna absolui non poterit, aurum, æs, ebur, multam & preciosam materiam suppeditante affatim, largēq; suggerente: uir uerò amplus, imò uerò hominum amplissimus, sine uirtute à fortuna effici poterit, arma, stipendia, urbes, equosq; comparate: ceu uerò imperito hæc duci uires aut ornatum afferant, & non inertia potius socordiaq; documentum magno quoq; suo periculo præbeant. Præclarè enim Antisthenes hostibus optanda omnia à dijs esse bona dicebat, præter fortitudinem: etenim illa tandem armis præstantium fore, non illa possidentium. Quapropter naturam inquit ceruo animali ignauissimo cornua magnitudine uisenda asperitateq; ingenerasse, nimirum specimen dantem, qui audere ipsi fiduciamq; imperare sibi nequeunt, nullum ijs armorum apparatus bellicū instrumentum usui esse. Hoc sæpe modo fortuna socordibus stolidisq; opes & imperia asciscens, quibus ipsi demum degeneres arguuntur, adstruit, honestatq; uirtutem, utpote in qua una sita sint amplitudo decorq; uiri. Enimue

B ro, ut inquit Epicharmus, mens cernit, mens audit, reliqua autem surda cæcaq; sunt, & rationis indiga. Nam sensus facultates quasdam peculiare habere uidentur, mens uerò quod prosit, quod ornet, quod deniq; uincat, quod præstet, quod imperet, reliqua uerò surda, cæca, inanima, redundent & moventur, deformantq; se absque uirtute possidentes, sic reapse deprehendere licet. Si quidem hsdem opibus, eodem imperio freta Semiramis foemina classes instruebat, phalangas armabat, Babylones condebat, rubrum deniq; mare nauigio perlustrabat, Aethiopiae atq; Arabiae subigendis populis: Sardanapalusq; uir quidem natus, domi purpuram carminabat, inter pallacarum turbam supinus in humerosq; iacens: cui uita functo lapideam ponentes statuam, secum ipsam saltantem barbarico ritu, argutulisq; digitis supra caput ueluti concrepitantem, adscripserunt: Ede, bibbe, Veneri indulge, nam cætera prorsus nihil omnia. Crates auream Phrynes meretriculae effigiem Delphis positam quum uidisset, exclamauit, Græcorum id petulantia trophæum erectum esse. At qui Sardanapali aut uitam, aut monumentum (nihil enim, ut arbitror, differunt) uiderit, hoc fortunæ bonorum trophæum sanè esse dixerit. Quid igitur tandem? sinemus fortunam post Sardanapalum, Alexandrum attingere? aut amplitudinem eius sibi & potentiam uendicare? Ecquid autem ab illa præcipuum supraquam cæteri assolent reges accepit, armorum, equorum, telorum, pecuniarum, militum? Quin igitur istis fortuna, si potest, magnum Aridæum facit? quin magnū Amalin, aut Ochon, aut Oarsen, aut Tigranem Armenium, aut Bithynum Nicomedem? quorum ille candidam fasciam insigne regni ad Pompeij pedes abijciens, scerdissimè regnum deposuit ueluti in prædam concedens: Nicomedes uerò raso capite pileum assumens, Romanorum sese libertum pronunciauit. Proinde rectius fortunam dixerimus humiles, meticulosos, animiq; demissos facere. Quemadmodum porrò prauitatem non rectè infortunio dederis, ita fortitudinem & prudentiam non sine iniuria, accepta felicitati tuleris: tamen si Alexandri imperio præcipue fortuna censetur, quippe quæ illustis in illo, inuicta, celsa animi, innocentia prædita clementiaq; fuerit. At uerò occumbente eo, Leosthenes dicebat, hanc immensam potentiam errabundam, & huc illuc incurrentem Cyclopi similem fuisse, qui post exoculationem manus quoquo uersus intentabat, nunquam non aberrantes à destinato proposito. Haud ab simili, inquit, uertigine sub imperatoris delirio ferebatur hallucinabunda imperij magnitudo, irritis ubique conatibus se fatigans.

C Rurſus quemadmodum emortua corpora ab anima deſerta non iam concreſcunt coaleſcunt ue, ſed deſinunt diſſoluunturq; à ſeſe, uaneſcuntq; & exoleſcunt, hunc in modum imperium amiſſo Alexandro moribundam palpitabat, morabatur, & tumidum languebat, Perdiccis, Seleucis, Meleagris, & Antigonis inter ſe diſſidentibus, tanquã ſpiritibus adhuc calentibus pulſibusq; micantibus, ad extremum marceſcens, & iam tabidum uelut obortis undiq; ſcaturit uermibus, degeneribus regibus fractiq; animi ducibus. Enim uero ipſe Hephæſtionem aliquando caſtigans, ut fertur, cum Cratero ſimilitates exercentem: Quæ tandem, ait, tuæ ſunt opes, aut quod tuum facinus, ſi quis tuum tibi Alexandrũ demat? Hoc itidem nunc ego ad illius æui fortunam dicere non dubitarim: Ecqua tua amplitudo, ecqua tua gloria? nunc ubi tua autem potentia, nunc ubi inuicta uirtus, ſi quis tibi Alexandrum demperit? Si quis, inquam, demperit in armis peritiam, in opibus liberalitatem, in magnificentia moderationem, in certaminis diſcrimine fiduciam, in uictoria clementiam: Agẽ fac, ſi potes, alium magnum ducem, ut opibus liberaliter nõ utatur, ut non ante acies ſuas progreſſus diſcrimina ſubeat, ut amicos honori non habeat, ut non in captos miſericordem ſe præbeat, ut in fruendis uoluptatibus ſibi temperare nequeat, ut in occaſiones bene gerendæ rei non immineat, ut à uictoria exorabilis non ſit, poſtremo ut inceptorum compos clementem ſe non præſtet. Iam uerò quis magnus in potentatu cum ſtultitia & flagitijs? Tolle uirtutem fortunati hominis, iam uſquequaq; paruus erit, in conſerendis beneficijs ob ſordidam parſimoniã, in exudandis laboribus ob mollitiem, apud deos ob ſuperſtitionem, erga bonos ob inuidiam, inter uiros ob ſocordiam, inter mulieres ob affectus uoluptarios. Et ut ignari artifices ſimulachra parua prægrandibus ſeditimentis fulciantes ipſorum breuitatem arguunt: haud aliter fortuna quum exiguum hominis animum conſpicuis effert rebus & molem habentibus, conſpectiorem eum, & infamem per ora hominum facit leuitate errabundum & fluitantem. Idcirco non in habendis rebus, ſed in utendis potius magnitudo ſita eſt, quando quidem regni paterni infantem etiamnum pueri hæredes eſſe ſolent, ut uerbi cauſa Charillus ille, quem unã cum crepundijs Lycurgus in Phidition delatum loco ſui Spartæ regem renunciauit. Non enim protinus magnus erat infans, ſed qui infanti potius paternum regnum cum interuere poſſet, integra tutelari fide reſtituit. Aridæum uerò quis magnum facere poſſet, quem nihilo ab infante differentem, purpura modò infantiliter inuolutum Meleager in Alexandri ſolio conſtituit? Quanquam õ bene factum, ut pauculos intra dies appareret, quo tandem modo uirtute regnant homines, & quo forte fortuna. Pro imperio enim certanti ueluti hiſtrionem ipſe ſubmiſit, imò uerò diadema orbis terrarum mutum tanquam perſenam traduxit: Fœmina onus tulerit ſcapulis, ſi ſuſtulerit uir. E contrario uerò dixerit aliquis: aſſumere potentatum, & tanquam in humeros tollere alteriq; imponere opes & imperia, & mulieris fuerit & pueri fortaiſe. Siquidẽ Oarſæ & Dario Bagoas eunuchus Perſarum regnum humeris ſublato impoſuit, at magnum iam aſſumptum imperium ueluti contento corpore ferre uerſareq; ſine magno negotio, nec oneri ſuccumbentem contundi contorqueriue pondere, moleq; rerum, uiri id eſt proſectò uirtute & ſolertia celſiq; animis præditi. Quæ quidem omnia in Alexandro fuerunt, cui etiam ebrietatem ac temulentiam nonnulli obijciunt. Fuit autem in rebus gerendis cum magnus in primis, tum uerò ſobrius & uigilans, non temulentus, non imperij licentia bacchabundus, cuius qui minimam partem naçti ſunt, temperare ſibi nequiuerunt. Leuiſſimus enim quiſque quum aut re numaria antecelluerit alios, aut in ciuiles quoquo modo honores incurrit, inopinata ſtatim felicitate laſciuire ſolet. Ecce tibi Clitus ad Amorgum tribus aut ad ſummũ quatuor depreſſis Græcorum nauibus, uocitari ſe Neptunum paſſus, tridentemq; geſtans. Parte alia Demetrius (cui quotam ipſi partem fortuna ex Alexandri opibus detractam attribuerat?) Iouem ſe uocari æquis ſuſtinuit auribus, nec iam ad eum legatũ mittebatur ab urbibus, ſed theori, id eſt, oracula ſciſcitaturũ, reſponſaq; eius oracula dicebantur. Iam uerò Lyſimachus, qui loca ad Thraciam uergentia quaſi regni extrema obrinebat, eoſque inſolentia, ferociaq; euasi, ut diceret: Nunc demum Byzantiũ ad me ueniunt, quum lancea cœlum attingi. Ibi Paſiades Byzantiũ, qui tum forte aderat, Appropereumus, inquit, ne lancea iſte mucrone medium cœlum pertundat. Tameſi quid in iſtis magnopere reprehendi poteſt, quibus licebat ipſis propter Alexandrum animi eſſe elatiſſimos, quum iam Clearchus Heraclia tyrannus geſtauerit fulmen, unumq; liberorum Tonitrum appellitarit: Quid quòd Dionyſius iunior Apollinis ſe filium nominauit in epigrammate ſcribens?

Doride

A Doride de nympha Phœbi complexibus ortus.

Quid quòd pater eius mille, atque adeo decem millibus ciuiũ interfectis, prodito per inuidiam hoſtibus fratre, matre quoq; anticlea, non expeçtato ut paucis e uita diebus cederet, truculentè præfocata, ad hæc in tragœdia ſcribens: Etenim tyrannis eſt genitrix iniuria: filiarũ tamen unam Virtutem, Temperantia alteram, & aliam Iuſtitiam nominauit. Sunt qui ſeſe Evergetas uocitarint, id eſt, beneficos: ſunt qui Callinicos, id eſt, egregie uictores: nonnulli Soteras, id eſt, ſeruatores: quidam Megalos, id eſt, magnos: atq; eorũ nuptias alias ſuper alias admiſſariorũ more inter mulierũ greges propalã pernoctantium, puerorumq; ſupra quis eſt qui ſcribendo aſſequi poſſit: ad hæc aleam interdũ, cantus in theatris, noctem in cœnas, diemq; in prandia deficientẽ: Contra uerò Alexander prandio quum primũ diluculaſſet accumbebat, cœnæ uerò iam appetente nocte. Bibebat inter ſacrificandũ, alea ludebat cum Medio febricitans. Ludebat iter faciens, ſimul & ſagittare diſcens, & e curru deſilire. Rhoxanes amore captus, eam unã uxore ſoli ſibi duxit, Darij uerò Statiram imperio rebusq; ita expoſcentibus: erat enim operæ precii hoc pacto genera inter ſe uinciri. Cæteras omnes Perſides tantò modeſtia præſtitit, quanto fortitudine Perſas. Inuitam nullam uidit: quas uidit autem, magis etiam aſpernatus eſt, q̃ quas non uidit. Mirẽq; quum cæteris omnibus blandus eſſet, ſolis uenutiſtis ſuperbum ſe præbebat. nam de Darij uxore, elegantĩ in primis forma, nullum unquã uerbum cõmendanda eius uenutiſtate emiſit: deſuncte uerò regie uſque adeo iuſta fecit, miſericorditerq; fleuit, ut fidem eius integritas non faceret præ tanta humanitate, ſummaq; probitas iniurie acceſſe retur. Siquidẽ Darius primũ admodum cõmotus eſt potentia eius atatiſq; licentia: erat enim tum eorum unus, qui rerũ potiri Alexandrũ fortune beneficio rebantur: ſimulac autem accuratè omnia perſcrutatus id quod erat cõperit, Non uſque adeo igitur, inquit, res Perſarum cõploratæ ſunt, nec proſus ignauos nos imbellesq; dixerit, qui ab huiusmodi hoſte ſuperatos audierit. Equidẽ quod ad me attinet, proſperũ rerum euentum, in ſummaq; belli uictoria à dijs opto, ut beneficentia quoq; Alexandrũ ſuperem: ambitioſa enim quædam me cepit æmulatio, clementiorem eo uideri. Sin de me actum eſt, Iupiter auite Perſarum, uosq; dij regij oro obteſtorq;, nullus in Cyri ſolio præter unum Alexandrũ ſedeat. Ita aſciſcebat Alexander teſtib. ipſis dijs: uſque adeo omnia uirtus uincit. Adſcribe ſi placet, Arbela fortunæ, & Cilicia, & cætera uiolentæ manus belliq; opera. Fortuna ſane Tyron ipſi exciderit, fortuna Aegyptum ei aperuerit, per fortunam Halicarnaſſus ceciderit, & Miletus capta ſit. Fac fortunæ beneficio Euphratem deſeruiſſe Mazæũ, Babyloniamq; planitiem caſortim corporibus ſtratã, num etiam à fortuna temperans, aut beneuolente fortuna continens fuit? Aut num fortuna præſidio quodã munito animũ eius ſecurum præſtare potuit, ut ne à uoluptatibus lancinare, neu libidinibus ſauciaretur? Atqui hæc & huiusmodi erant, quibus Dariũ uicit: cætera armorũ equorumq; ſtrages erant, prælia, cædes, fugæq; hominũ. Ingenti uerò, & haud dubiè decretoria clade uictus eſt Darius, quũ Alexandrũ uoluptatibus, laboribus, beneficijs inuictũ admiratus, uirtuti eius, animi magnitudini, fortitudini, iuſtitieq; ueluti falces ſummiliſit. Enim uero peltis, ſariſſis, in bellico impetu, in conſerenda manu, in armorũ dimicatione inuicti erant Tarrias Dinomenis, Antigenes Pellenæus, Philotas Parmenionis: at aduerſus libidines, mulieres, aurum & argentum, nihilo meliores bello captis. Nam Tarrias quidem quo tempore Alexander Macedonas obæratos liberauit, cõeneratoribus ære alieno pro omnibus diſſoluto, allegato ex composito creditore falſo profeſſus ſe debere, fraudisq; tandem cõpertus, ſeſe propè perdidit, niſi Alexander re cognita hoc eum crimine liberaſſet, ſimul etiã permiſſo ut argentum auferret: utiq; poſtq; recordatus eſt, Philippo quondã ad Perinthum pugnante, ſagitta in oculo icctum, nõ anteq; hoſtes fuſos fugatosq; cerneret, eximendum telũ præbuiſſe. Antigenes uerò inter cauſarios, qui in Macedoniã remittebantur, fallere ſperãs, quũ in turba profiteret, manuſtus ſimulata ualitudinis, fuit integris ipſe uiribus, uir cum bello ſtrenuus, tum corpore cicatricib. obſito. Quã ob cauſam ſtomachante Alexandro, cauſamq; percontante, Teleſſippes ſe amore deperire falſus eſt, à qua quũ diuelli perpeti non potuiſſet, abeuntẽ ad mare proſequi cõſtituiſſe. Rurſus cuius eſſet muliercula Alexandro rogatã, & qui cum de ea agendũ eſſet, quũ ille ingenuã eſſe dixiſſet: Quin igitur, inquit, donis illam & promiſſis ut reſiſtat perpeſſimus: uſque adeo nulli nõ amanti indulgentior q̃ ſibi ipſe fuit. Iam uerò Philotas, Parmenionis filius, neſcio quomodo & ipſe incontinentia lapſus eſt. Antigona in captiuorũ turba ad Damafcum captorum Pelæa quædam muliercula erat ſpecie cõmendabilis, eadem olim ab Autophradate capta

C fuerat, quum in Samothraciam nauigaret. Huius amore uecors Philotas, uir alioqui ferreus, ita tum mollis fluxusque fuit, ut pre uoluptate compos mentis non esset, atque adeo incautus silenda pleraque mulierculae effutiret. Quid enim, inquit, Philippus ille, nisi Parmenior? quid hic Alexander, nisi Philotas? ubi porro Ammon, ubi dracones, si nolimus ipsi? Huiusmodi mulier sermones ad quandam familiarium detulit, illa rursus ad Craterum, Craterus autem Antigonom clam captiuam ad Alexandrum adduxit, qui corpus quidem eius non attigit, sed ab ipsa abstinuit, opera uero mulierculae totum illum clam deprehendit, plusque septem annis nusquam suspicionem prodidit, non in uino temulentus, non ob iram iracundus, denique non ad amicum, qui nihil non credere Hephæstioni solitus esset, nullorumque non consiliorum conscius eum facere. Quippe ferunt olim matris eum epistolam resignantem lectitantemque secum mulsit abunde, quum admoto sensim capite Hephæstion adlegeret, inhibere eum non sustinuisse, exempto uero è digito anulo, signaculum oris eius appressisse. Vocem certe obtulerim, si omnia percenseream, quibus ipse optime imperium administrasse, maximeque è dignitate regia, probatur. Ut enim magnus propter fortunam fuerit, maior certe uel ob id ipsum, quod fortuna recte usus est, quoque magis fortunam eius extuleris, uirtute eo magis comendaris, nempe propter quam dignus fortuna fuit. Age iam incrementi eius primordia, imperijque auspiciatum repetamus, uidea musque quod tandem in ipsis fortunae facinus fuerit, propter quod Alexandrum fortunae beneficio magnum euasisse contendant. Pro diis immortales, quin igitur eum integrum, incruentum, nullis denique copiis instructum, adhinniens modò equus in Cyri solium crexit, ut Darium olim Hytaspæ filium: aut quin id ei mulier eblandiebatur à uiro, ut Atossa quondam Xerxi à Dario eblandita est? Aut cur non ad uestibulum ei diadema accessit ultro, uelut Parysatis per Bagoam accepit, quiposito habitu tabellarij, regiam arrectamque cidarim sumpsit? Aut cur non repetere, nec opinatum orbis sorte imperium obtigit, haud secus atque Athenis Thesmothetae & Archontes fortitò creari solent? Vis igitur doceam, quoniam pacto homines propter fortunam imperant? Deficiente olim Argiuis Heraclidarum familia, ex qua regem creari mos illis antiquus erat, sciscitantibusque illis Deus respondit, aquilam ostensuram: paucisque diebus aquila supernè deuolans super Aegonis domo sedit, sic rex creatus est Aegon. Rursus in Papho rege ob flagitia ab Alexandro eiecto, quum rex alter non reperiretur, quod Cinyradarum gens funditus deleta existimaret, unum tandem tradunt inuentum inopem, ultimique nominis hominem in hortulo quodam neglectum, uixque se ex eo tolerantem. Ad hunc qui miseri erant quum uenissent, aquam sulcis aspergentem offenderunt. Terrore uero perculsus est, militibus manum in eum iniicientibus, praerereque porro iubentibus, quoad ad Alexandrum deductus, obsoleta plagula amictus, rex est pronunciatus, assumptaque purpura unus eorum esse cepit qui regis sodales uocitabant. Eratum ei nomen Alynomus. Sic reges efficiunt fortunae beneficia, ad noua honorum insignia promouentia nec opinantes, celeriterque transcribentia nihil minusque id sperantes. Alexandro uero quid supra dignationem? quid citra sudorem? quid incruenta uictoria? quid citrala boream obtigit? Amnes sanguine mixtos bibebat, quos caesorum corporibus iunctos traiecit: herbam fame enectus edebat, quam primam offendisset: obrutas altis niuibibus gentes adijt, urbes sub terram mersas excidit, pugnantia maria nauigauit, arida Gedrosiorum Arachosiorumque littora perueniens, in mari prius etiam quam in terra stirpes uidit. Quod si ut hominem, ita fortunam affari liceat, ita sane dixerim: Nunc ubi tu, aut quando Alexandri rebus gestis aditum praebuisti? quam tandem petram incruento per te marte cepit? ecquam ei urbem praesidio uacuum obiecisti? ecquam inermem phalangem? ecquis aut rex ignauus, aut imperator socors, aut dormitabundus cultos inuentus? ecquis annis facile commeabilis? ecqua mediocris hyems? ecqua aetas non infestat? Apagelis hinc fortuna, facesse ad Antiochum Seleuci, facesse ad Artaxerxem Cyri fratrem, proripe te ad Ptolemaum Philadelphum: illos enim superstitis etiam patres, reges appellitarunt, praesens illi uincebant illamentabilibus, festos illi dies per pompas & spectacula ad extremum uitae agebant, denique illorum quisque per summam felicitatem in regno consenuit. En tibi Alexandri corpus, si nihil aliud, certe ab imis unguibus ad uerticem faucium, accisum, contusum, ab hostibus denique caesum, & iaculo, & gladio, & torti libramine saxi. Propter amnem Granicum ense dissecta galea capillo tenus. Ad Gazam sagitta humero faucius. In Maracandis sagittae ictu fura, ita ut à tibiae radio fractum os dissiliret. In Hyrcania oblaeso lapide collo, quo ictu tenebris ob oculos offusus ad dies multos caecitatem timuit. Propter Affacanos talo Indico telo icto, quo tempore ad assentatores renidens dixisse fertur: Hic quidem sanguis

A sanguis est, non saniosum quid, quale ex deorum uulneribus effluere creditur. Ad Iffum ense femore traiecto à Dario, ut Chares inquit, manus cum eo conferente. Ipse uero Alexander magna cum fide ad Antipatrum scribens: Contigit, inquit, mihi pugione fauciarum in femur adactò, sed unde nulla pernicies aut illicò, aut postea secuta sit. Apud Mallos tripodanea sagitta ictus, spiculo per loricam & pectus ad ceruicem pertingente, ut autor est Aristobolus. Traiecto Tanai Scythas in fugam uersos, equo etiam ad centum & quinquaginta stadia infectatus est, in festo alui profluuiò remorante. Euge fortuna, quae Alexandrum magnam facis, nouisque subinde maeste esse incrementis iubes, undique corpus eius lancinans, omnem corporis partem uulneribus patefacies: non ut Minerua quondam pro Menelao stans, tela in firmissima quaeque armorum ueluti manu dirigens, obiectisque lorica, fascia & baltheo tenorem iactus frangens, summum tantum corpus scarificantis, eliciendo in speciem cruore: sed nuda potius telis uitalia praebes, uulnera per media ossa infligens, deprehensò undique corpore usum insuper ingressumque obsidens, insequentem interpellans, uincensque distringens, spes denique eius ludificans. Profectò nullus mihi regum infestiore fortuna usus esse uidetur, est in multos ingruit aspera ac inuides. Siquidem quum alios fulminis instar abscidisset, & ad internicionem perdidisset, aduersus hunc unum pertinax & inexplabile odium, ineluctabileque exercere obstinauerat, ut aduersus Herculem antea. Quos enim Typhonas ei prodigiososque gigantas non allegauit cum ipso dimicanturos? Quos hostes autem aduersus eum non muniuit armorum apparatus, annium altitudine, praecipitiorum salebris, inusitata belluarum feritate? An nisi celsi essent eius animi, maioreque uirtute subnixi, quam ut fortunae praesidio fretus esse, ex eaque pendere uideretur, posset non de statu deseri? non tanta rerum mole succumbere? toties instruenda acie, roties armandis copiis, tot obsidendis urbibus, tot infectandis hostibus, denique toties defiscientibus populis, & mox susceptum regem auersantibus? postremo populis contempto rectore, equorum more lasciuientibus, regibusque improbisimè ferocientibus, emorsis, ut dicitur, frenis, Baetra, Maracanda, Sogdianos getes infidas hydræ instar excidens, alsidue subolefcentis alijs atque alijs bellis? Dicam aliquid absurdum fortasse, sed dicam tamen, idque uerum. Non pridem Alexander hac opinione propter fortunam excidit, ut crederetur Ammonis filius esse. Quis enim dijs genitus periculosa aequè & molesta, & operosa exantlauit certamina, praeter Iouis Herculem? tamen illi quidem uir improbus leones prehendere, apros infectari, aues absterere imperitabar, uidelicet his eum distinens, ne maioribus perlustrando orbe uacaret, aut ulciscendis Antæis, aut Buliridibus ab hominum caedibus inhibendis. Alexandro uero uirtus diuinum, & è dignitate regia certamen imperabat, cuius erat finis non aurum illud, quod mille camelis circumferebatur, non deliciae Medicae, aut mensae, aut mulieres, non Calydonium uinum, aut Hyrcani pisces, sed ut ipsidem institutis uniuersos institutos homines, uni quoque imperio audientes, unumque uiuendi rationi assuetos redderet. Hunc quum à teneris, ut aiunt, unguiculis insitum amorem coalitumque haberet, uenientibus olim à Persarum rege legatis ad Philippum (& ierat tum peregrè Philippus) festiuè eos Alexander, admodumque hospitaliter excipiens, nihil quicquam puerile ab eis percontatus est, qualia multa solent alij, aut de aurea arbutiua uite, aut de pessilibus hortis, aut quibus rex utitur insignibus, sed totus in ea uersus, quibus imperia censerè maxime solent, rogabat quantam Persarum copiam, quo in loco rex acie instructa dimicaret, quale illud Vlysis:

Arma ubi sunt illi mauortia, & unde caballis? quae uiarum compendia sursum uersus à mari tendentibus, ita ut stupefcentes peregrini dicerent: Puer hic rex magnus, non est uero opulentus. Quum autem mortuo Philippo in animo haberet Hellepontum transire, totusque in spem apparatusque gerendarum rerum uersus, copias Asiae admouere gestiret, ecce tibi fortuna distinere eum, auertere que adeò insistit, & retrorsus inhibere, exhibitisque identidem negocijs moras undique noctere. Iam primum finitimis barbarorum sollicitatis, Illyrica Triballicaque bella commenta est: quibus à superioribus bellis ad Scythiam usque & Histrum reuulsus, longè lateque procurrens, omnibus periculis ingentibus dimicationibusque perdomitis, porro denuò profectus ad transitum festinabat, quum illa rursus ei Thebas ob pedes incussit, Graeciaeque bellum pro offensaculo obiecit, acerba illi tristissimique exitus necessitate imposta, cum quibus ei gentibus generis cognationisque necessitudo intercederet, eas caede, ferro, igneque propulsandi. Inde iam transijt, ut Philarchus autor est, sumptis triginta dierum comeatibus: ut Aristobolus, septuaginta talentis. Quo tempore quum domesticas possessiones

C regiosq; redditus maxima ex parte inter amicos distribueret, Perdiccas unus offerente eo, nihil quicquam accipere uoluit: percontatusq; ipsum, Tibi uero Alexander ecquid ipse recepisti? quum ille spes se sibi relinquere diceret: Et nos igitur, inquit, harum participes erimus. Indignum enim est tua potius accipere, quam quae Darij sunt sperare. Sed quae tandem spes erant, quibus ille fretus in Asiam exercitū transmittere cōstituit? Nempe non opes erant amplissimis urbium mœnibus metiendae, non classes per medios montes uelificantes, non flagra, non compedes, barbarica cruciamēta maris. Quid igitur? Nimirum quod ad externa pertinet, oppido quam generosus in paucis armis ambitiosissimusq; conatus, aequalium aemulatio, certamenq; sese contententis cum gloria & uirtute fodalium. Ipse uero in sese ingentes spes habebat, pietatē in deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, experientiam, aduersus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appellandā dexteritatem, ingenij candorem, in explicandis consilijs constantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiscendae gloriae propositum, quod luculenta exempla per decus absolueret. Quocirca nec concinne Homerus, nec ut par erat, qui Agamemnonis speciem tribus ex imaginibus aptam coalitamq; similitudine illa finxit:

Arsimilis caput atq; oculos patri altitonanti,

Baltheus est Martis, Neprunum pectus adaequat.

Etenim Alexandri ingenium, si quidem ex multis ab ipso creante Deo aptum & confer- tum uirtutibus est, nonne Cyri spiritus, Agefilai temperantiam, Themistoclis solertiam, Philippi experientiam, Brasidae fiduciam, Periclis dicendi uim, administrandaeq; reipublicae scientiam habere iure dixerimus? Quanquam si uetustiores repetamus, Agamemnone temperantior erat: quippe ille captiuam iustae uxori praetulit, hic a captis abstinere sibi imperare sustinuit, antequam iustae nuptae fuerunt. Animi uero magnitudine uel magnum Achillem praestitit: quippe parua pecunia Hectoris cadauer uēdidit, hic uero grandia are Darium funerauit. Rursus ille munera ab amicis, iraq; ponendae precium accepit, hic hostes armis uictos etiam munus opibus cumulauit. Nam Diomedem quidem pietate antecelluit: etenim ille cum dijs pugnare cōfidentissimē sustinuit: hic autem omnia deorum coepta per decus euadere semper arbitratus est. Postremo charior necessarijs Vlyse quoq; fuit: siquidem illius mater mortem mœrore obiit, huius uero hostis mater praedefidio eius commori obstinuit. Ad summam, si & Solon est fortuna in administranda domi repub. uersatus est, & Miltiades foris, militiae q; rem gessit, si deniq; Aristides iustus fortunae benignitate fuit, nullum iam protinus uirtutis opus erit, hocq; nominis uerbiq; inane quiddam uitae nequicquam gloriae meretur, nimirum id sophistis cōmentis, legumq; latoribus. Sin horū unusquisq; omniumq; similitum egens aut diues, debilis aut ualidus, deformis aut pulcher, longaeuus aut breuis aui, pro fortunae ipsius uarietate esse solet, at magnum imperatorem, aut magnū legumlatorem, aut deniq; magnū in magistratibus, & publice fungendis officijs sese quisq; uirtute ratione q; praestat, aedum Alexandrum consideremus uniuersorum contentione. Iam primū igitur Solon Athenis tabulas nouas instituit, quam Sifachthiam nūcupauit, quasi dicas, oneris excussum, Alexander pro ijs qui uersuram fecerant foeneratoribus dissoluit. Pericles Graecis tributorū collatione exhaustis, extructis passim fanis arcem Athenarū adornauit. Alexander barbarorū opes raptas in Graeciam importandas curauit, templaq; dijs extruenda locari decē talentorum millibus iussit. Brasidan in Graecia famigeratum fecit auditū ad Methonem eum ferociter percussisse, disiecto circa maritimā oram hostium exercitu. Alexandri uero atrocem illum in Oxydracis saltum, & auditu incredibilem, & uisu horrendum, praecipiti saltu sese ē muro librantis in hostes, hastis, spiculis, ensibus, protinus illum excepturos, cui aequius q; fulmineo igni asimilare possumus erumpenti ē nube, & a turbina raptō: cuiusmodi quondam uisa ignitis armis offulgentia, deorsum ferri uidentur. Ceterū illi stupore primū percussī, quā cuiq; proximum fuit trepidi refugerunt. Deinde quum hominem unum animaduertissent multos ferociter impetentē, resistere. Ibi uero fortuna, magna egregiaq; beneuolentiae exempla in Alexandrū adidit. Quippe ipsum ignobili in uico deprehensum, murisq; interceptum inclusit: hos uero qui suppetias ei ferre properabant, ob idq; in muros iam scandentes, suffractis contritisq; scalis deturbatos pessundedit. Ex ijs autem qui tres omnino mœnibus arreptentes, indeq; sese librantes Alexandrū seduli circumsteterāt, unum confestim abripuit, nulloq; dum tentato certamine, ē medio sustulit. Crebris alter sagittis confixus hoc modo a morte aberat, quod & uisus & sensus compos erat. At uero

Alexandri cum uetustis heroib. collatio.

D foris

A foris irritae Macedonum uociferationes nequicquā mœnia offensantium, quum in promptu nec machina, nec tormentum ullum esset: quinimō opitulandi studio ensibus mœnia tundentium, inermiq; adeo manu caementa perumpere, tantumq; non mordicus conuellerē adluctantium. Ibi ille uero rex fortunatus, ille fortunae assiduae custodia, & propēdixerim satellitio tutus, feræ tum bestiae modo indagine cinctus, proditus, auxiliij inops, non de Suis aut Babylone, non de Baetris expugnandis, dignis satis operae precijs dimicabat. Nam ingentia claraq; certamina ut successum non habeat, dedecoris certē nullam notam inurunt. Verū infesta usque adeo fortuna fuit & barbarorum fauor, contraq; Alexandrum perosa, ut nomen etiam eius, quantum in ipsa fuit, deleuerit, totq; rerum gestarum gloriae deformarit, nedum corpus uitamq; peremerit. Haud enim poenitenda fortuna fuisset, si propter Euphratis ripas, aut ad Hydaspem mortem ipse oppetisset: nec pendendus exitus, si ad manus cum Dario ueniens Persarū impetu opprimeretur, equis, ensibus, cupidibus (falcatis gladij genus est) confestim pro rege pugnantū: aut si Babylonis muros superare nixus, ab ingenti spe deuolueretur. Sic Pelopida, sic Epaminondas, quorum certē interitus uirtuti decus potius, quam aduersae fortunae testimonium attulerunt. Huius uero fortunae, de qua nunc agimus, cuiusmodi tandem praes illis exemplum fuit? in extrema barbarie, intra ignobilis oppiduli mœnia, orbis terrarum dominum interceptientis occultentisq; pudendisq; eundem armis temereq; inuento missili pulsatum diu & impetum, ad extremum conficientis. Etenim discissa copide galea uulnus etiam in capite accepit: excussa arcu sagitta perfracto thorace papillaribus ossibus, adaeta est, hastili prelongo eminente, & uulnus aggrauante: cuspidis uero ferrum trientalem latitudinem, quincuncialē longitudinem habebat. Porro (quod summum aduersorum est) quum recta & contemptim grassantem in se quendam ense territandum exceptū ipse pugione confodisset, trepidus interim quidam pistillum ex pistrino raptum in ceruicem illi infixit: quo ictu tenebris ob oculos offusus, sensibus quoq; conturbatus est. Ipsa uero uirtus praestitum illi affuit, quae cum fiducia ei, tum uero robur, acreeq; opitulandi studium circūstantibus eum accēdit. Lemnaei enim & Ptolemæi, & Leonnati, & qui mœnia cunq; aut superaerant aut perruperant, circumstantes eum, ueluti uirtutis munimentū erant, B charitate, amoreq; regis, corpora, facies, animas discrimini obijciētes. Haud enim pro seruandis bonis regibus fortunae fauore ceteri discrimina subeunt, aut etiam mortem oppetunt, sed uirtutis amore potius, haud secus atq; apes regi sese suo amoris uicines addere, eumq; stipare cernimus. Quotus igitur quisq; qui huius rei spectator sui ipse securus fuisset, non hoc dixisset, ingens se fortunae certamen cum uirtute spectare, in quo barbariae partes indignissimē per fortunam praualerent, Graeciae uero supra uires per uirtutem obsterent? Quod si illi ad extremum superiores euaserint, fortunae nimirum, inuidiq; genij, Nemesisq; opus id fore. Sin hi tandem praualuerint, uirtutem, fortitudinem, charitatem, fidemq; palmam reportaturas, ut quae solae Alexandri fuerint. Quippe reliqua, potentiam & apparatus, classes & equitatum, & omnino exercitus medio fortuna muro interseperat. Ceterū barbaros in fugam uersos Macedones, subindeq; occidione occisos, urbis etiam excidio sepelierūt: Alexandri uero nullus iam usus erat, ut qui raptim exportatus, telum, atque adeo bellū in praecordijs haberet, uindictaq; & clauis instar erat sagittata thorace cum corpore traiecto. Telum autē ex uulnere conuellerē conantes ferrū non sequebatur: penitus enim infederat in pectoris solidissimis, quae cordi praetendunt. Sed rursus arundinem quatenus extabat excindere cunctabantur, ueritū ne penitus os discuneatū intolerabiles cruciatus ciceret, ac sanguinis multa uis imitū erumperet. Quam cunctationem Alexander quū uideret, ipse primū conatus quae ē thorace prominebat arundinem penitus execare: deficiente deinde manu, ex uulnerisq; inflammatione torpido pondere grauescente, medicos iussit intrepidus id agere, animū integris faucibus ipse addens, imō uero circumstantium partim grauius increpitans flentes & praeter modum condolentes, partim desertores appellans opem ei afferre nō sustinentes, interim ipse ad amicos inclamans: Quid, malū, tantopere pro me meticolosi estis? Fidem ergo non facio, mortem me non timere, si quidem mihi timetis.

F I N I S.

T

IN Aliarto Bœotia urbe puella quædam fuit forma præcellens, Aristoclea nomine, Theophanis cuiusdã filia. Hæc duo amabãt iuvenes, Strato Orchomenius, & Callisthenes Aliartiũs. Ditiõr Strato erat, multoq; magis puellæ amore incensus. Nanq; eam forte fortuna in Lebadia uiderat, cum sese illa in Ercyna fonte comodum perlueret. Erat enim Ioui regi sacrã cistam latura. Callisthenes aut gratior uirgini, & genere coniunctior erat. Incertus quid ageret Theophanes (metuebat enim Stratonem, ut qui & opibus, & genere omnibus fermè Bœotijs antiret) eius optionis Trophonium cõsulere cogitabat. At Strato quum à uirginis domesticis magis ad sese illam quam ad Callisthenem uergere persuaderetur, operam enixè dabat, ut puellæ ipsi coniugis optio daretur. Ut uerò Theophanes palam omnibus natã interrogauit, eaq; Callisthenem maluit, continuo apparuit iniquissimo Stratonem animo tulisse. Post biduum igitur Theophanẽ Callisthenemq; adijt, affirmans uelle se amicitiam aduersus eos initam seruare, tamen si nuptias deus sibi aliquis inuiderit. Laudant illi, eumq; ad nuptiarum epulas uocant. Magnam uerò is sociorum, ac ministrorũ instruit manum, eosq; omnes inter ipsam turbam alium alibi dispersos, ac ueluti latentes esse iubet, donec puella de more ad fontem qui Cisoëssa uocatur, descenderet, ut uidelicet nympharum sacris, quæ Protelea uocant, operaretur. Tum factõ impetu, qui in insidijs erant dispositi puellam corripunt. Ibi eam Strato ad se trahere, Callisthenes contrã (ut decuit) retrahere ad se. Idem & utriusq; socij pro se quisq; obnixè agere, donec puella inter repugnantium manus dilacerata exanimataq; est. Callisthenes igitur continuo ex omnium sese oculis abstulit, neq; postea compertum cuiquã, interemerit nese, an profugus Bœotia exularit. Strato autem in omnium conspectu supra ipsam uirginẽ ferro se iugulauit. Quum Phidon quidam Peloponnesiorum principatu insidiaretur, Argiuamq; urbem quæ sua patria esset, reliquis omnibus imperitare uellet, dolum primò Corinthijs intendit. Misit enim qui ab eis mille adolescentes cum ætatis uigore, tum fortitudine præstantes peterent. Mittuntur igitur Dexandro duce. Quum itaq; in animo haberet Phidon insidiari ijs, ut Corinthum imbecillioem efficeret, eaq; suo arbitrio uteretur (id enim unum totius Peloponnesi ueluti propugnaculum esse intelligebat) rem omnem cum socijs quibusdam communicat. Inter eos & Abron quidam fuit Dexandri hospes, is ei insidias aperit: quo effectum est, ut ante insidiarum tempus Corinthũ omnes incolumes discesserint. Vestigabat Phidon eius arcani proditorem, omniq; in id conatu incumbabat. Metuens uerò Abron unã cum coniuge ac domesticis Corinthum migrauit, atq; in Melisso, qui uetus est agri Corinthij, habitauit, ibi & filium suscepit, cui à loco nomen Melisso fuit: huius autem Melissi filius fuit Actæon, forma pariter atq; modestia inter æquales excellens. Eum quamplurimi amarunt, sed omnium ardentissimè Archias ex Heraclidarum genere, qui cum diuitijs, tum potentia Corinthijs omnib. anteibat. Is quum persuadere adolescenti frustra tentasset, ad uim animum adiecit. Profectus igitur comestabundus ad Melissi ædes, amicorum ac domesticorum magna stipatus caterua, puerum abducere tentabat. Renitente igitur patre, unaq; secum & amicis & uicinis qui concurrerant miserum illum ad se retrahentibus, in repugnantium manibus Actæon discerpitus est. Ita domum quisq; digressi. At Melissus pueri cadauer in forum illatum miserabiliter ostentare, simul supplicium de sceleris autoribus efflagitare. Miserabantur quidem omnes senem, præterea tamen agebant nihil. Quum itaq; re infecta domum redisset, obseruato celebritatis Isthmiacæ tempore, conscenso Neptuni templo Bacchiadas implorabat, patrisq; sui Abronis beneficia commemorabat, inuocatisq; dijs præcipitem sese de templo iecit. Haud multò post estus quidam ingens, ac pestilentia urbem inuadit. Consultum igitur de ciuitatis salute oraculum respondit, Neptuni illam esse iram, non quieturã donec Actæonis mortem uindictarint. His Archias auditis (nanq; is oraculo intererat) Corinthũ quidem minimè redijt, sed in Siciliam nauim præuectus, Syracusas condidit: quumq; ibi duas filias Ortygiam & Syracusam suscepisset, à Telepho, cuius florẽ ætatis decerpserat, quicq; in Siciliam secum nauigarat, per insidias est interemptus. Vir pauper Scedafus nomine habitabat in Leuctris, qui est Thespiensis agri exiguus pagus. Huic filia duæ fuerunt, Hippo & Miletia, siue, ut quidam aiunt, Theano & Euexippa. Erat autem Scedafus uir probus, atq; aduersus hospites perhumanus, tamen ille haudquaquam multa possidebat. Quum ad eum igitur duo

Adio Spartani adolescentes accessissent, perlibenter accepti sunt. Exarserunt illi uirginum amore, quoq; minus quid auderent, Scedasi probitate prohibebantur. Perrexerunt igitur in Pythonem, quò uidelicet iter instituerant, consultoq; (ut res tulit) deo, domum rediebantur, factõq; per Bœotiam itinere, in Scedasi rursus domum se recipiunt. Is forte fortuna peregrè aberat, sed eius filia eos de more accipunt: qui quum puellas incustoditas offendissent, uim in eas faciunt: quas quum supra modum excepta contumelia sese miserè afflictae uiderent, ambas interficiunt, iactisq; in puteum cadaueribus, abeunt. Reuersus Scedafus puellas quidem nusquam uidet, omnia uerò quæ relicta à se forent, salua offendit, incertusq; diutius rerum omnium perstitit, donec admurmurante catella, & nunc ad se cursitante, nunc ad puteum frequentius redeunte, coniecit id quod erat, atque ita filiarum corpora extraxit. Quum uerò ei uicini dicerent, uidisse se qui eius domum pridie eius diei ingrederentur, Lacedæmonios illos qui & superioribus diebus apud eum ipsum diuertissent, transactum ab iisdem facinus proculdubio intellexit. Nam & superioribus diebus sæpe ipsas puellas laudabant, quicq; eas desponsaturi essent beatissimos prædicabant. Lacedæmonẽ itaq; proficisci statuit, remq; omnem ad Ephoros deferre. Sed cum ad Argiuorum peruenisset agrum, nocte præuentus in diuersorio restitit. Ibi & senem alium offendit Orei ciuem, quod in Estiæatide agro oppidum est. Quem quum & gementem, & Lacedæmonios diris agentem audisset, interrogauit, ecquonam is malo à Lacedæmonijs esset affectus. Narrauit ille, subditum se esse Spartanorum ditioni, missum uerò in Oreum, qui magistratu fungeretur, Aristodemum, omni prorsus crudelitate atq; iniquitate usum esse. Nam quum, inquit, filium meum amaret, neq; precando quicquam pollicitandoq; efficeret, ad uim conuersus, eum de palæstra rapere aggressus est: prohibente uerò id palæstræ magistro, ac nonnullis adolescentibus opem ferentibus, statim quidem Aristodemus digressus est, postredie autem instructa triremi, adolescentem rapit, atq; in ulterius littus trauectum uiolare nititur, fortiusq; reluctantem gladio iugulat. Tum in Oreum regressus conuiuium celebrat. Ego uerò interim facinus indignum audio, natiq; corpus humi mando. Tum Spartam contendo, remq; omnem ad Ephoros defero, cuius illi ratio nem profus nullam habuerunt. His Scedafus auditis, uehementer perturbatur. Nam & furationem nullam habitum iri existimabat: ita uicissim hospiti suam calamitatem narrat. Cohortatur ille, ne ad Ephoros accedat, sed in Bœotiam redeat, liberisq; suis tumultum condat: minimè id tamen Scedaso persuadet. Pergit igitur Spartam, atque Ephoros conuenit. Neglectus ab his reges adit. Mox populares singulos ambiens, suam calamitatem conqueritur. Quæ quum omnia frustra cecidissent, tum uerò Scedafus mediam per urbem currere, manus ad solem tendere, tum ferire humum, furias inuocare, postq; hæc omnia sibi mortẽ conscituit. Haud multò igitur post pœnas Lacedæmonij dederunt. Nam quum uniuersæ Græciæ imperitarent, omnesq; urbes præsidijs firmassent, Thebanus Epaminondas quotquot suæ urbis præsidium tenerent, ad unum trucidauit. Insurgentibus uerò in bellum Lacedæmonijs, occurrunt Thebanæ ad Leuctra, loci uidelicet auspiciam captantes. Nam & antea eo ipso loco libertatẽ recuperarant, quo uidelicet tempore Amphictyon à Sthenelo in exilium pulsus, in Thebanorum urbem confugit: qui quum Chalcidenses uectigales fecisset, tributum immunes Thebanos reddidit, quippe qui Chalcodontem Eubœensium regem interfecerat. Fusi igitur caesiq; ad unum Lacedæmonij omnes, ad ipsum natarum Scedasi monumentum. Ferunt autem priusquam in pugnam prodiretur, Pelopidæ unum ex Thebanæ exercitus ducibus, signis quibusdam quæ aduersa putarentur, exterrito, Scedafum in somnijs uisum, qui bono esse animo iuberet: uenire enim in Leuctra Lacedæmonios, supplicium sibi suisq; natibus perfoluturos: simulq; iuberet, ne antè in pugnam prodirent, quam equi candidũ pullum, qui paratus afforet, ad uirginum sepulchrum immolarent. Pelopidam uerò militantibus adhuc in Tegea Lacedæmonijs misisse in Leuctra dicunt, qui de eo sepulchro anquirerent, req; omni ab indigenis compta, optima imbutũ spe eduxisse exercitũ, atq; ita uictoriam reportasse. Phocus Bœotius quidam genere erat, utpote ex Clisante. Vnicam hic filiam habuit, forma atq; modestia præcellentem, nomine Calirhoen. Triginta illam Bœotiorum primarij adolescentes uxorem sibi quisq; postulabant. Phocus uerò alias ex alijs nuptiarũ moras necebat, metuens uidelicet ne qua uis inferretur. Postremò rogantibus illis, Pythium dixit eius se optionis consulturum. Id illi auditum ægerimè tulerunt, Phocumq; ipsum factõ impetu interemerunt. In ipso autem tumultu fugitans puella, per agros errabat, sequebantur uerò adolescentes. Sed quum ea in agricolas incidisset, qui triticum in area coaceruarent,

C salutem per eos consecuta est: occulerunt enim ipsam agricolæ in tritico, atque ita à persequentibus transmissa est. Quæ quum euasisset, celebritate, quæ Bœotij omnibus cõmunis foret, obseruata, Coronæam profecta, ad Itoniæ Mineruæ aram supplex confedit. Ibi procorum iniquitatem narrans, nomen simul cuiusque, ac patriam edocebat. Miserabantur itaque Bœotij puellam, atque adolescentibus succensebatur. Ei uero quum hæc audissent, in Orchomenum confugiunt, à quibus repulsi ad Hippotas abierunt, qui uicus prope Heliconem inter Thebas & Coronæam situs erat. Ab his igitur suscepti sunt. Post hæc mittunt Thebani qui Phoci interfectores sibi dedi postulent. Quod ubi minime impetrant, bellum eis Thebani unà cum cæteris Bœotij inferunt. Eius belli imperator Phœdus fuit, qui tum princeps Thebanorum erat. Expugnato igitur uico munitissimo, qui in intra ipsum erant ad extremam sitim redactis, comprehensos Phoci interfectores lapidibus obruerunt, indigenas uero ipsos in seruitutem abducunt, dirutisque mœnibus ac domibus, agrum Thebani inter se Coronæique diuiserunt. Fertur uero nocte ipsa, quæ Hippotarum captiuitatem præcesserit, uocem sæpius ex Helicone auditam, quæ diceret, adsum, Procos autem triginta uocem illam, ut quæ Phoci esset, agnouisse. Quæ uero die lapidibus obruti sunt, monumentum senis, quod in Clisante foret, croco fluxisse traditur. Phœdo autem Thebanorum principi atque imperatori à pugna redeuntium nuntiatum, filiam sibi natam, quam ille accepto auspicio Nicostratam appellauerit. Alcippus genere quidem Lacedæmonius erat, ducta uero Damocrita uxore, binos ex ea feminei sexus liberos suscepit. Is quum & optime ciuitati consuleret, & ea ageret quæ esse è republica intelligeret, inuidiam in se eorum concitauit, qui aduersas ei partes in republica fouerent: à quibus falsis sermonibus persuasi Ephori, uelle Alcippum leges dissoluere, exilio uirum mulctarunt. Exiit ille quidem Sparta: Damocrita uero uxor, quæ se uiro comitem unà cum filiabus præbere uellet, prohibita est. Quin & eius bona publicarunt, ne dos uirginibus superesset. Sed quum nonnulli puellas sibi ob paternam uirtutem uxores postularent, senatus consulto ab inimicis prohibiti sunt uxores illas accipere, quippe qui de ipsarum matre uotum dicerent auditum, ut sibi quamocysimè liberi ex natabus orirentur, qui patrem uindicarent. Quum igitur undecunq; Damocrita impugnaretur, communem quandam totius populi celebritatem obseruauit, ad quam mos erat, ut unà cum uirginibus, domesticisque omnibus, atque infantibus, mulieres conuenirent. Quæ uero ex nobilitate essent, seorsum ipsæ à cæteris in magno quodam androne pernoctabant. Ibi illa gladio sub ueste accincta, comites secum filias educit, nocturque in templum proficiscitur, obseruatoque tempore, quo omnes mysterio interforent, quum occlusæ fores essent, magnam lignorum uim ad eas constipauit: quippe quæ ad manum, præstoque forent, ad sacrorum usum conuecta. Tum ignem immisit. Accurrentibus autem auxilio uiris, filias ipsa suas, tum sese ipsam Damocrita gladio interfecit. Quapropter quum minime haberent Lacedæmonij in quos iram effunderent, extra fines Damocritæ natarumque corpora proiciunt. Quamobrem irato deo, ingens ille tra ditur Lacedæmone terræ motus extitisse.

F I N I S.

Plutarchi, quo pacto possis adulatorem ab amico dignoscere, liber.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Assentatoribus locum præbere philantiam.

V i fateatur sese plurimum amare seipsum, Antioche Philopappe, huic omnes ueniam dare solent, quemadmodum inquit Plato, cum tamen ea res, præter alia multa uitia, illud quoque grauissimum gignat in homine malum, quod non potest esse sui iudex æquus & incorruptus. Quisquis enim amat, hallucinatur ac cæcutit in eo quod amat: nisi quis doctrina cõsuescat, ea magis habere in precio, sectarique, quæ sint honesta, quam quæ cognata, domesticaque. Atque id quidem amplum locum ac spacium inter amicos præbet assentatori, quippe cui facilem & commodum in nos aditum aperit amor nostri, per quem, quando sibi quisque adulator est primus ac maximus, haud graui-

A tim admittit & alium, si eorum quæ appetit ac uult, sibi testis simul & astipulator accedat. Siquidem qui contumeliæ causa dicitur philocolax, hoc est, gaudens assentatoribus, is uehementer est amans sui, ac propter beneuolentiam qua seipsum prosequitur, nihil non adesse sibi, non solum cupit, sed etiam arbitratur. Quamquam hominum huiusmodi cupiditas quidem haudquaquam absurda, cæterum opinio periculosa est, quæ multam desideret cautionem. Quod si diuina quædam res est ueritas, ex qua ceu fonte, dijs pariter atque hominibus omnia bona proficiantur, autore Platone, consequens est, ut adulator cum dijs omnibus sit hostis, tum uero maxime Apollini Pythio: semper enim illi repugnat oraculo, Nosce te ipsum: id inferens in animos mortalium, ut unusquisque fallat seipsum, ignoretque sua ipsius bona, ac mala: bona quidem mutila reddens & imperfecta, mala uero prorsus inemendabilia. Ergo si, quemadmodum cætera ferè faciunt mala, sordidos & humiles duntaxat impeteret adulator, haud esset res perinde pestilens, nec æquè uitatur difficilis. At posteaquam uti terebines lignis teneris ac dulcibus potissimum innascuntur, sic ingenia generosa, gloriaque cupida, proba, & humana, recipiunt adulatorem, & adnascentem alunt. Ad hæc, quoniam, ut inquit Simonides, quemadmodum morbus alendi equos, non lecythum comitari solet, sed arua frumentifera, sic uidemus adulationem non esse comitem pauperum, aut ignobilium, aut parum potentium, sed ingentium familiarum, ac rerum ruina, ac morbum existere, ad eum ut sæpenumero regna quoque subuertat, & imperia: non mediocris est negocij, neque uulgarem postulat curam & prouidentiam, si quis de ea uelit expendere, quibus rationibus fieri possit, ut quum maxime se circumagat, ac penetret in omnia, tamen amicitiam non lædat, neque traducat. Nam pediculi discedunt à morientibus, & corpora relinquunt, simulatque sanguis extinctus fuerit, quo nutrirî solent: assentatores autem uideas nec attingere prorsus res aridas ac frigiditas, nobilibus ac potentibus imminent, hisque aluntur, sed idem rebus commutatis statim auolant. Verum haud oportebit illius temporis experimentum expectare, tum quidem inutile, uel potius noxium, neque periculo uacans. Graue siquidem est, in eo demum articulo sentire qui non sint amici, quo amicis est opus, cum non liceat iam incertum & insyncerum amicum, cum certo synceroque permutare. Quin magis ut nummum, ita amicum habere conuenit, nempe probatum antequam eo sit opus, non usu ipso deprehensum. Neque enim oportet intelligere posteaquam malum acceptum est, sed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris est capiendum, & animaduersio. Alioqui idem nobis accidet, quod solet his qui letale uenenum non aliter sentiunt, nisi quum prægustarint, suo exitio iudicantes. Neque hos sanè probamus, neque rursum illos, qui amicos honesto metientes & utilitate, protinus ipsa re deprehendisse putant assentatores esse, quorum consuetudo iucundior est & blandior. Nec enim insuauis res est amicus, nec intemperata, neque quisquis asper est & agrestis, hoc ipso amicus est, quod feuerus, & austerus, uerum ipsum amicitia decus & grauitas, suauis est & amabilis.

Hanc iuxta Charitesque & Amor sedem posuere.

Neque enim afflicto solum dulce est, uultum intueri uiri beneuolentis, quemadmodum inquit Euripides, uerum in utraque fortuna præsto est amicitia, non minus uoluptatem & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, ac desperationem. Et quemadmodum Eueni sententia, condimentum potissimum est ignis ipse: sic deus qui uitæ mortalium amicitiam admiscuit, omnia lauta, dulcia, grataque reddidit, hac præsentem, simulque res condiente. Alioqui quomodo per delectationem insinuaret sese adulator, si conspiceret amicitiam nequaquam admittere uoluptatem: certè nullo pacto. Sed uti quæ non aurea sunt, sed aurum arte mentientia, factitiaque, solum splendorem ac nitorem imitantur auri: sic adulator amici iucunditatem ac festiuitatem effingens, omni tempore sese hilarem ac blandum exhibere uidetur, nusquam repugnans, nusquam oblistens. Unde qui nos laudant, non eos protinus suspectos adulationis habere conuenit: siquidem non minus est amici, laudare in loco amicum, quam reprehendere: quin potius prorsus esse morosum ac querulum, alienum est ab amicitia, mutuaque uitæ consuetudine. Verum candidè libenterque rectè factis suam laudem tribuentem, beneuolentiam facile citraque molestiam ferunt: rursus & admonentem & libere loquentem, dum & in bonam accipiunt partem, & credunt qui libenter laudat, eundem non nisi necessariò reprehendere. Ergo difficilè est, dixerit aliquis, assentatorè ab amico discernere, siquidem neque delectando differunt, neque laudando. Nam in officijs & obsequijs sæpenumero uidere licet, amicitiam ab adulatione superari. Cur igitur non potius (dixerimus utique) uerum adulatorem,

C & cum calliditate ac arte rem tractantem persequimur: ac non quemadmodum vulgus hominum facit, adultores existimamus istos quos autolecythos ac mensarios uocant, quique tum audiuntur, postquam manibus infusa est aqua, ueluti dixit quidam, Siquidem horum sordidum ac seruillem animum, in unico calice ac patina, scurrilitas ac nugacitas prodit & arguit. Neque enim opus fuit Melanthium Alexandri Phareii parasitum deprehendere, qui interrogantibus quomodo fuisset interfectus Alexander, per costam, inquit, in meum uentrem. Neque hos qui mensas opulentas cingunt, quos nec ignis, nec ferrum, nec æs prohibet, quo minus ad cœnam uentitent. Neque rursus Cyprias illas assentatriculas, quas quum in Syriam transissent, gradulos appellabant, quod regum uxoribus in curru ascensuris, inclinatae ceu gradus præberent. A quoniam igitur cauendum est: Nimirum hoc, qui non uidetur adulari, neque præ se fert adulatorem, quem non reperias circa culinam, neque deprehenditur umbram demetiens uti cœnæ tempus cognoscat, neque temere cadit uino temulentus, sed plerumque sobrius est, curiosus est, ad rem pertinere putat ut negociorum tuorum sit particeps, uult arcanorum fieri conficius: in summa, tragicus est amicitiae histrio, non satyricus, aut comicus. Nam uti Plato dicit, extremum iniustitiae genus esse, iustum haberi qui iustus non sit: ita sentiendum est & adulationem esse periculosam, quæ lateat, non eam quam aliquis præ se ferat: neque eam quæ ludicra sit, sed quæ seria, propterea quod hæc facit, ut ueræ quoque diffidatur amicitiae, cui multa sæpe cum illa conueniunt, si quis animaduertit. Gobrias igitur, quum forte in idem incidisset domicilium obscurum, in quod fugerat Magus, iamque cum eo colluctari cepisset, Darium imminentem & ambigentem, iussit utrumque transfodere. Nos uero quando quidem minimè probamus dictum illud, ualeat amicus cum inimico, & adulatorem cum amico multarum rerum similitudine connexum distrahare conamur, diligenter cauere debemus, ne quando uel unâ cum malo efficiamus id quod est utile: uel parcentes syncero, incidamus in id quod noxium est. Nam ut inter agrestia semina, quæ forma ac magnitudine similia sunt, frumentis admixta difficile repurgantur: aut enim non excidunt per angustiora foramina, aut simul excidunt per ampliora: sic adulatio difficile separatur ab amicitia, quippe quæ sese in omnem affectum, in omnem animi motum, utilitatem & consuetudinem cum

Adulatorum qui maximè cauendi

Morum & studiorum similitudo conciliatrix amicitiae.

Loquendi libertas, amicitiae propria.

D illa commiscet. Iam quoniam omnium rerum iucundissima res est amicitia, nec est aliud quicquam quod æquè delectet, ob hoc & adulator uoluptatibus irrepit, & uoluptati esse studet. Rursum quoniam gratia & utilitas consequitur amicitiam: unde dictum est etiam illud, Amicum magis esse necessarium, quam aquam, aut ignem: ob id adulator ingerens sese ministerijs & obsequijs, uehementer dat operam, ut diligens, impiger, ac promptus esse uideatur. Porro quoniam morum ac studiorum similitudo præcipua res est quæ conciliet & cõtineat amicitias, & in summa, ipsidem gaudere, eadem fugere, primum in unum committit & copulat per affectuum concordiam: id perspicuus adulator, sese ceu materiam quandam componit ac format, accommodare sese studens, & aptare, quoscunque fuerit aggressus, effingens & imitans illos, quum sit uerus ac mollis, idoneusque qui quiduis probabiliter exprimat & imitetur, ut illud possis dicere, Es ipse Achilles, non Achilles filius.

Ad hæc autem, quod est omnium in adulatore astutissimum, quoniam intelligit loquendi libertatem tum dici, tum uideri propriam amicitiae uocem, uelut animantis cuiuspiam: contra non liberè loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum, ne hanc quidem inimitatam relinquit. Verum non aliter atque callidi obsoniorum artifices, amarum succis & austeris utuntur condimentis, quod dulcium satietatem adimant: sic assentatores haud ueram illam, nec utilem, sed uelut è supercilio promicantem, palamque titillantem adhibent libertatem. His itaque de causis difficillimum est hominem deprehendere. Quod quidem accidit & in animantibus quæ colorem mutare solent, & rebus ac locis subiectis similia redduntur. At quoniam ille fallit & obtegatur similitudine, nostræ partes sunt, ostensis discriminum notis, eundem reterege ac renudare, alienis coloribus ac formis, quemadmodum inquit Plato, propterea quod proprijs careat, ornatum. Protinus igitur à principio rem consideremus. Principium autem amicitiae plerisque mortalibus esse dictum est, affectuum ingenijque similitudinem, mores eosdem, eandemque uitæ rationem libenter amplectentem, ipsidem gaudentem studijs, negocijs, exercitamentis. Quibus de rebus dicta sunt & illa:

Seni senilis lingua iucundissima est,
Puero puellus, mulier apta est mulieri,

Aegrotus

A Aegrotus aegro: quem tenet fors aspera,
Multis malis exercito est accommodus.

Ergo perspicuus adulator insitum esse nobis cõsimilibus gaudere & uti, eaque libenter amplecti, hac uia primum nititur unicuique semet adiungere, & in familiaritate insinuare, non secus atque hi faciunt, qui belluam aliquam immanem alunt, ipsidem studijs & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione, paulatim accommodans sese, & in eundem transformans uitæ colorem, donec ille ansam aliquam præberit, ac mansuetus iam palpanti, familiarisque reddatur. Interea uituperat ac damnat & res, & instituta uitæ, & homines, quibuscumque senserit illum offendi. Rursum quæ placent, ea laudat haud moderatè, sed ita, ut cum stupore & admiratione supra modum efferre uideatur. Porro quod amat & odit, id confirmat à iudicio proficisci potius quam affectu. Quoniam igitur ratione deprehenditur, aut quibus discriminum notis capitur ille qui nec est, nec fit similis, uerum se similem mentitur: Primum illud animaduertendum erit, num simile sit uitæ institutum, & num similitudo perpetua sit & cõtineas, num semper ipsidem gaudeat, eadem laudet, num ad idem exemplar uitam suam dirigat, componatque, sicuti dignum est ingenuo, cui uera cordi est amicitia, uitæque consuetudo, morum similitudine coherens. Nam huiusmodi est amicus. Ast adulator, qui nullam morum stabilem habeat sedem, nec ullum uitæ genus sibi præscripserit, sed nunc his, nunc illis accommodet sese, & affingat, haudquaquam simplex est, nec unus, sed in quamuis mutabilis speciem ac uariis, alio atque alio subinde habitu, aquarum in morem semper transeuntium ac præterfluentium, quæ ad subiecti soli speciem transmutantur. Nam simius quidem, ut uidetur, hominem imitari studens, capi solet, dum unâ cum illis mouetur ac saltat. Contra assentator ultrò alios illicet, ac fallit imitando, non quidem eodem modo omnes, sed cum hoc quidem unâ saltans & cantans, cum illo colluctans & conflictans. Porro nactus hominem uenandi studiosum, sequitur, tantum non exclamans ea quæ Phædra dicit in Tragœdijs: Per deos gestio canibus dilacerare ceruos maculosos, casibus implicans. Atqui nihil ille molitur in feram, sed ipsum irretit, ac circumuallat uenatorem. Quod si iuuenem uenetur & captet, literarum ac discendi cupidum, rursum in libris est totus, barbam ad talos usque demittit, amicitur pallio, nulla est uitæ diuersitas, tum in ore habet numeros, & triangulos & triangulos Platonicos. Rursum si quis solutior in eum inciderit, & computationibus gaudens, ac diues,

Deinde quidem pannis uaser est exutus Vlyses,
abijcitur pallium, detondetur barba, ceu messis infrugifera, poscuntur delicata uascula refrigerando uino, & phialæ, proferuntur risus ac ioci in deambulationibus, iaciuntur diæteria in philosophos. Id quod accidisse narrant Syraculis quum illic aduenisset Plato, ac Dionysius miro quodam ardore philosophiæ teneretur, nempe regiam puluere fuisse refertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At simulatque iam offendisset Plato, ac Dionysius relicta philosophia rursum ad computationes, ad mulierculas, ad nugas, ad lasciuam præceps raperetur, statim uniuersos, perinde quasi Circes poculis transformatos, literarum odium, obliuio, uitæque mollities occupauit. Testantur autem & magnorum adulatorum facta, & eorum qui rem publicam administrant, quorum summus Alcibiades. Is Athenis diæterijs ludebat, alebat equos, comemque quandam & festiuam agebat uitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem usque tondebatur, gestabat pallium, frigida lauabat. Rursum in Thracia belligerabatur, ac potabat. Porro quum peruenisset ad Tisaphernem, delitijs, mollitiei, fastuque se dedit. Atque ad hunc modum effingens sese, & ad omnium mores accommodans, plebem sibi conciliabat, & in consuetudinem ac familiaritatem sese insinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Agesilaus, qui tametsi cum pluribus hominibus ac diuersorum institutorum ciuitatibus haberent consuetudinem, tamen ubique mores sedignos, & amictu, & uictu, & oratione, & uita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syraculis quam in Academia, nec alius apud Dionysium, quam apud Dionem. Caterum: adulatoris ueluti polypi piscis mutationes facillimè deprehendere licebit, dum idem in diuersa uerti uideatur, uituperans quam prius laudauerat uitam, rursum approbans facta, uitæ rationem, dicta, perinde quasi placeant, quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam stabilem, ac suum, neque proprio affectu diligentem, aut odio habentem, gaudentem, aut dolentem, sed speculiritu, externorum affectuum, uitarum, ac motuum imagines in se recipientem. Talis enim est, ut si uerbotenam amicum aliquem apud illum uituperes, dicat: Serò tu quidem hominem pernostis, nam mihi nec initio placebat. Rursum si mutata sententia laudes, Per Iouem gratulor, inquiet, & illius nomine gratiam habeo,

Adulatoris deprehendendi ratio prior.

T 4

C planēq; uera credo quæ dicis. Quod si dixeris diuersum uitę genus esse suscipiendum, tanquam à reipub. negocijs digressus, ad tranquillam & à negocijs alienā uitam te uelis conferre: iam olim, inquit, nos ab his tumultibus & inuidentijs liberari conueniebat. Quod si rursum ad negocia, & res agendas propensus uidearis, statim acclamat, Digna te cogitas: nam à negocijs abesse, iucunda quidem res est, sed humilis & ingloria. In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

Hospes nunc alius mihi quàm prius esse uideris.

Nil opus est amico, qui mecum mutet locum, qui mecum annuat, quando quidē ista multo magis facit umbra, sed eo qui mecum uera loquatur, qui mecum diiudicet. Atq; una quidem adulatorem deprehendendi ratio hæc est. Alterum autem discrimen quod obseruandum inter similitudines, hoc est: Qui uerus est amicus, is nec imitat omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum.

Altera ratio.

Nam socius esse amoris, haud curfus solet, quemadmodum inquit Sophocles. Imò per louem, in recte factis, in honestarum rerum studio socius est amicus, non in peccando, nec in facinoribus. Nisi si quis inficiens uitium & improbitatem ex cōiuctu & familiaritate sibi contraxerit, quemadmodum oculorum morbus contagio serpit & inficit uicinum: sic enim ferunt Platonis familiares contractos humeros expressisse: item Aristotelis amicos balbutiem illius imitari solitos: rursus Alexandri regis familiares ceruicem inflexam, & in dicendo uocis asperitatem reddidisse. Sunt enim nonnulli, qui nō sentientes ex alienis moribus & ingenijs multa in se recipiunt. Verum adulatori prorsus id accidit, quod solet chamæleonti: siquidem & ille colorum omnium

Adulator chamæleonti similis.

exprimit similitudinem, præterquā albi. Idem adulator quum sese similem præstare nequeat in his quæ digna sunt studio, nihil in turpibus inimitatum relinquit. Sed quemadmodum imperiti pictores, quum quæ pulchra sunt assequi nequeant, in rugis, ac lentiginibus, & cicatricibus similitudinē repræsentant: sic assentator imitatur intemperantiam, superstitionem, iracundiam, acerbiter in famulos, diffidentiam erga domesticos & cognatos. Nam præterquā quod est suapte quoq; natura procliuus ad deteriora, uidetur sibi ita longissimè abesse à uitio reprehensionis, si turpia imitetur. Suspecti sunt enim, qui querunt meliora, quiq; amicorum erratis offendi, eaq; molestè ferre uidentur: quæ quidem res & Dionysio Dionem, & Samium Philippo, & Cleomenem Ptolemæo suspectos & inuisos reddidit. Adulator autem simul & iucundus uideri studet & fidus, quasi præ magnitudine amoris ne malis quidē offendatur, sed in omnibus iisdem ducatur affectibus, & ingenio consentiat. Vnde tales nec fortuitarum rerum, quæq; citra nostrum accidunt consilium, expertes esse uolunt: quin & simili morbo teneri se fingunt, assentantes ægrorantibus, & nec acutè cernere, nec audire, si cum lusciosis ac surdastris agant: quemadmodum Dionysio cæcutiente adulatorem illius alius in alium impingentes, & patinas inter cœnandum deiciens, simulabant & ipsi cæcutientiam. Nonnulli uerò magis etiam penetrantes in affectus, interius & altius insinuant sese, & usq; ad arcana similitudinem affectuum cōmiserunt. Etenim quum senserint aliquos infeliciter duxisse uxorem, uel de filijs: aut domesticis male suspicari, ipsi suis non parcunt, sed queruntur de liberis proprijs, aut uxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quædam crimina proferentes. Si quidē similitudo facit, ut magis affici tangiq; uideantur amici malis. Iamq; illi ceu datis oblidibus, effutiunt uicissim arcanarum rerum quippiam. Ast ubi effutierint, utuntur illis, metuuntq; fidei desertores uideri. Ego uerò noui quendam, qui uxore suam eiecerit, ut amicus item suam repudiauerat. Deprehensus est autem clanculum ad illam cōmeare, uel ad sese accersire, id quod etiam ab amici uxore animaduersum est. Vsq; adeo non nouerat adulatoris ingenium, qui credidit hos uersus iambicos magis cōuenire cancro quàm assentatori:

Est uenter omne corpus, undiq; obtuens

Oculus, suisq; bestiareptat dentibus.

Nam huiusmodi quidem est imago parasiti, & amicorum qui patellam sequuntur, & ad prandia præsto sunt, quemadmodum inquit Eupolis. Verum hæc quidem omittamus in præsentia, suo dicenda loco. At illud adulatoris artificium haud est prætermittendū: quod si quid etiam imitat honestū in eo quem assentando captat, tamen illi cedit uictoriā. Inter hos enim qui ueri sunt amici, nec ulla intercedit æmulatio, nec inuidia, sed siue pares fuerint in recte factis, siue impares, æquo animo ferūt. At assentator, cui semper curę est secundas agere partes, sic imitatur æqualitatē, ut superetur, sitq; inferior, omnibus in rebus uicisse se dicens præterq; in malis. Porro in malis haud cōcedit illi primas: uerum si fuerit ille morosus,

A morosus, sese prædicat atræ bili obnoxium esse: si ille fuerit superstitiosus, se dicit numine quopiam afflari rapiq; si amarit ille, se dicit insanire. Immodicè, inquit, risi: at ego, inquit, præ risu emoriebar. In bonis autem rebus contrā facit. Nam se quidem ait currere uelociter, sed illum uolare. Se quidē equitare mediocriter, sed quid, inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poëta sum non infelicis ingenij, nec pessimos omnino facio uersus, tonare uerò non meum est, sed louis. Et sic adulator, ut ostendat sibi conatū honesti non defuisse, cum imitetur: sed dum non assequitur, uiribus destituit. Quantum igitur ad similitudinem attinet, huiusmodi notis dignoscere possis adulatorem & amicum. Cæterum quoniam, uti iam dictum est, delectatio quoq; cōmunis est ambobus (neq; enim minus uir bonus delectatur amicis, quàm malus assentatoribus) agē distinguamus & hanc partem. Est autē distinguendi ratio, ut ad suum finem delectatio referatur, id quod hunc ad modum consideres licebit. Habet unguentū fragrantiam, habet & pharmacum: sed hoc interest, quod illud ad nihil aliud quàm ad delectandum paratum est, in hoc uerò quod purgat, quod calefacit, quod carne uulnus obducit, præter hanc uim, obiter etiam bene olet. Rursum pictores floridos colores ac tincturas miscent: sunt autem & medicorum nonnulla pharmaca, aspectu florida, coloribusq; non inamœnis. Qui differunt igitur: Nimirū hoc, quod usus fini discernuntur. Ad cōsimilem ergo modum, amicorum mutua beneuolentia in re quæpiam honesta frugiferaq; habet quiddam quod oblectet, uelut florulentum. Aliquoties autem lusibus, conuiujs, uino sese oblectant, nonnunquā iocis ac facetijs inter se ueluti condimentis honestarum ac seriarum rerum utuntur. Vnde & illud dictum est:

Oblectant animum uario sermone uicissim.

Item illud:

Indiscretus amor fuit, indiscreta uoluptas.

Verum unum hoc agit adulator, unum hoc spectat, ut semper uel lusum aliquē, uel rem, uel orationem, ad uoluptatem comminiscatur, & arte condiat. Sed ut rem in pauca conferam, adulator quod delectet, nihil non faciendum sibi putat: at amicus semper faciens quod oportet, sæpe iucundus est, sæpe molestus, non hoc uolens, nec uerò fugiens, si quidem esset utilis. Sicut enim medicus quum expedit crocum & nardum immiscet pharmacis, atque adeo sæpenumero & lauat placidè, & alit benignè, nonnunquā his prætermissis castorium immittit,

Aut graue olens polium, uirus inamabile cuius,

aut tritum elleborum cogit ebibere, nec hinc molestiam, nec illic iucunditatem ceu finem spectans, sed utrisq; modis ad idem tendens, nempe ut eum quem curat, ad meliorem aduecat ualitudinem: Idem amicus, nonnunquā efferens ac delectans amicum, laude & beneuolentia ad honestum adducit, uelut ille apud Homerum:

Teucer amice mihi Telamonie, ductor Achiuūm,

Fac isto iaculere modo. Et illud:

Post equidem quinquam diu obliuiscar Vlysis?

Rursum cū cōerctione est opus, tū sermone mordaci, castigatoriq; libertate tangens ait:

Insanis Menelaë, nec hæc dementia quicquam

Profuerit tibi.

Nonnunquam factio simul & dictis corripit, quemadmodum Menedemus Asclepiadis amici filium luxuriosum & incōpositæ uitæ excludens, nec alloquens, sobrium reddidit. Et Batto scholam interdixit Arcesilaus, quum uersum in Cleanthem fecisset in comœdia. Cæterum posteaquam Cleanthi satisfecisset, factiq; pœniteret, recepit hominem in gratiam. Oportet enim sic amicum contristare ut prolis, non oportet autem contristando tollerere necessitudinem, sed dolore ceu mordaci pharmaco conueniet uti, quod seruet & incolumem reddat eum qui curatur. Vnde sicut musicus, itidem & amicus, ad honestatem & utilitatem utens mutatione, dum quædam concedit ac remittit, quædam intendit, sæpe quidem iucundus est, semper autem utilis: contrā assentator, semper eadem formula, eodemq; tenore, quod delectat, & ad gratiam facit, assonare solitus, neq; factio nouit expugnare, neq; dictio molestus esse, tantum quod illum uelle uiderit, id sequitur, semper ad illius uocem concinens & concordans. Quemadmodum igitur Xenophon narrat Agesilaum libenter ab his laudari solitum, qui non dubitarent & uituperare: ita putandus est amicus iucundus & blandus esse, qui quandoq; possit contristare amicū, ac resistere. Conuersitudinem autem perpetuò iucundam, & ad immodicā gratiam obseruientem, omniq; carentem moris, suspectam habere cōuenit, atque adeo Laconis illud in promptu habere, qui Charillum regē laudante quopiam, Quonā, inquit, pacto hic bonus esse possit, qui ne

Delectat amicus & adulator, sed ratione diuersa.

Amici correptio pharmaci instar sit oportet.

C malis quidē acerbis est: Aiunt itaq; tauris œstrum in aurem ingredi, & canibus item uermiculum quem crotonem uocant. Adulator autem ambitiosorum aures laudibus occupans, & affixus, haud facillē excutitur. Vnde iam maximē uigilanti iudicio fuerit utendū, & obseruandū, utrum ea laus rei tribuatur an homini. Rei tribuitur, si magis laudent absentes quā præsentes, si ijdem uelint eadem, suspicientes non nos solum, sed quoscunq; consimiles, ac non modò hæc, modò diuersa tum dicant, tum faciant. Ad hæc, quod est omnium maximū, considerandum est, si non senserimus ipsi nosmetipsos uel poenitere, uel pudere eorum de quibus laudamur, ac non optare potius diuersa à nobis facta dictaq; fuisse. Siquidem domesticum animi iudicium reclamans, nec agnoscens eiusmodi laudes, haud corrumpit, aut tangitur affectibus, nec assentatoribus capi potest. Verum haud scio quo pacto complures in rebus quidem aduersis cōsolationem non ferunt, sed magis hos admittunt qui unā secum lamentantur ac desunt. Porro quum errauerint, ac deliquerint, si quis eos coarguerit, mordaciq; reprehensione poenitudinē inducere conetur, hunc hostem & criminatorem esse ducunt. Qui uerò collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum amplectuntur, hunc beneuolum & amicum esse putant. Iam uerò qui factum aut dictū, quicquid illud fuerit, quod uel serid dixerit, uel falsē in quempiam luserit, laudat & applaudunt, ij solum ad præsens, ac statim noxi deprehenduntur. Ast qui laudando penetrant ad ipsos mores, & per ipsos adulantur, perinde faciunt ac famuli solent, qui nō de aceruo, sed de semine furantur. Nam dum uirtutis uocabula uitij tribuunt, nimirū inficiunt affectum actionum seminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia uitæ officia proficiuntur. Scribit enim Thucydides, in seditionibus ac bellis, solitam uocabulorum dignitatem non ijs tribui factis quibus oportebat, sed accommodari ijs quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentiosa iudicabatur: cunctatio prouida, timiditas decora. Contrā modestiæ nomine prætegebatur ignauia, & diligens in omni re prudentia, segnitias habebatur. Cæterum in adulationibus perspicere & cauere conuenit luxum liberalitatis nomine fucatum, timiditatem cautelæ, temeritatē celeritatis: rursus sordes frugalitatis palliatis uocabulo: tum eum qui fœdis amoribus est deditus, appellatum comem

D & amantem: iracundiam autem ac perferocem, dictum magnanimū: porro uilis abiectiq; animi hominem uocatum humanum. Quemadmodum alicubi scribit & Plato, amantem quoniam adulator est ijs quos amat, eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui naso sit adunco, regalem: qui nigri sint, uiriles: qui candidi, deorum filios. Porro mellei cognomen, prorsus amantis esse fucum, diminuentis, faciliq; ferentis amati pallorē. Quamquam cui persuasum est, ipsum esse formosum, quum sit deformis: aut procerum esse, cum sit pusillus, is nec diu tenetur hoc errore, & leui afficitur incōmodo, nec eo quidem immedicabili: uerum cum uitia uirtutum nominibus laudantur, ut iam pecces non modò non dolens, sed gaudens etiam, detrahiturq; peccatis pudor, ea nimirum res Siculos subuertit, quod Dionysij Phalaridisq; crudelitatem, iustitiam, & sceleratorum odium uocarent adulatores. Eadem Aegyptum perdidit, quod Ptolemei muliebriatē, afflatus, eiulatus, liliorum ac tympanorū insculpturas, religionē deorumq; cultum appellarent. Eadem Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit, ac sustulit, quod Antonij delicias, libidines ac uiscerationes ita blandientes extenuarent, ut humanitatem & hilaritatem uocarent, indulgente illi potentia fortunaq;. Porro quænam aliares Ptolemæo capistrum acti bias addidit: Quid aliud Neroni tragicum addidit ornatum? quid personam & cothurnos induit: an non assentatorum laudatio? Iam reges pleriq;, nonne si quum musicantur, uocantur Apollines: cum inebriantur, Bacchi: cum luctantur, Hercules, in omne dedecus gaudentes adulatione abducuntur? Quapropter potissimum in laudibus cauendus erit assentator, id quod nec illum ipsum fugit, sed miro artificio cauens ne suspectus sit. Si quæ nactus fuerit splendide cultum, gloriosum: aut agrestem crassum capistrum ferentē, tum toto utitur naso. Quemadmodum Struthias insultans Biantī, ac laudibus in stupiditatem illius debacchans: Plus, inquit, bibisti quā rex Alexander. Et ad Cyprium per risum infurescens. Quod si uiderit eos nasutiores, maximē si cōspexerit animaduertentes, ac regionem hanc, ac locum, ne possit adulator occupare, custodientes, tum nō è directo laudem inducit, sed procul discedens, longisq; circumactus ambagibus, tandē accedit nullo strepitu, ceu belluam manu cōtrectans ac palpans, tentansq;. Interdum enim aliorum de illo laudes renunciat, rhetorū exemplo, alienam inducens personam, dicens in foro se hospitiibus quibusdam, aut senibus admodum libenter adstitisse, multa, & ea quidem bona de illo referentibus, & illius uirtutes admirantibus. Rursum aliquoties leuibus quibusdam

uitia nominibus
uirtutum collaudari,
exitiosum.

A & falsis criminibus confictis, & in illum compositis, perinde quasi ea ab alijs audierit, accedit festinabundus, ac serius rogans, ubinam hoc aut illud dixerit feceritq;: tum ubi negarit ille, sicuti consentaneum est, hac ipsa occasione tenens hominem, in laudes conijcit. At ego mirabar, inquit, si tu cuiquam amicorū maledixisses, qui ne inimicis quidem soleas. Mirabar si tu occupasses aliena, qui tam multa largiare de proprijs. Rursum alij pictorum in morem, qui quod quedam illustriora reddant ac splendidiora, addunt in propinquo umbrōsa quædam & obscura: ita clam laudant & alunt eorum uitia quibus adulantur, dum his contraria uituperant, insectantur, carpunt, ac derident. Siquidem apud luxuriosos, auaros, ac sceleratos, improbos, quicq; sibi diuitias fœdis modis pepererunt, frugalitatem rusticitatis nomine uituperant: sua contentum esse sorte, iustitiamq;, hominis nihil audentis esse dicunt, quicq; sit imbecillis ad capeffenda negocia. Cæterum ubi uersantur cum ineribus & ocio deditis, ac mediā ciuitatis lucem fugientibus, non pudet illos reipublicæ administrationem, alienorum negociorum laboriosam gestionem appellare, & magistratus honorem, inanem uocare gloriam ad nihil utilem. Iam uerò nonnunquā & rhetorica adulatione traducunt philosophū, & infamanti & apud lasciuas mulierculas magni fiunt, dum matronas uno contentas, & uirorum amantes, rusticas & alienas à Venere uocant. Est autem illud omnium sceleratissimum, quod nec à seipsis temperant adulatores. Nam quemadmodum luctatores suum corpus humiliant, ut desiciant alios: sic illi uituperando seipsos, clanculum huc irrepunt, ut alios laudent. Timidum, inquit, sum mancipium in mari, à laboribus abhorreo, insanio iracundia, si quis mihi maledixerit. Verum huic nihil est graue, nihil laboriosum. Sed homo singularis, omnia fert leniter, omnia citra molestiam tolerat. Quod si quis fuerit qui sibi plurimum sapere uideatur, cupiat se uerus ac rigidus uideri, semper Homericum illud ueluti præ rectitudine quadam animi in medium adferens:

Tydidē, neq; ualde probes, neq; uituperes me.
hunc non hac artifex assentator aggredif uia, sed est alia quædā ars qua captet hominem. Accedit enim de suis ipsius negocijs, ut uidelicet prudentia præstantiorem consulturus, & se quidem alios familiariores habere dicit, cogi tamen ut illi negocium exhibeat. Nam quò confugiamus, inquit, quum opus est consilio: aut cui fidem habeamus? Deinde postea quā audierit, quicquid illud sit quod ille dixerit, ita discedit, ut confirmet se oraculum accepisse, non consilium. Quod si quem uiderit qui facundus & eruditus haberi studeat, huic aliquid suorum scriptorum exhibet, orat uti legat & emendet. Porro Mithridati regi, rei medicæ studio, quidam amici & secandos & urendos sese præbuerunt, factis nō uerbis adulantes: siquidem testimonium esse uidebatur artis, quod illi crederent.

Mithridates rex
medicinæ studio
suis.

Sanè uaria est forma dæmoniorum. Cæterum illud dissimulatum laudationis genus, diligentiorē requirens cautionem, arguendum & aperiendū est, quod data opera, absurda quædam profert consilia monitaq;, & correptiones à ratione alienas. Etenim dum nihil refellit, omnibus annuit, approbat omnia, & ad singula succlamat, bene dictum, satis factum, nimirum palam intelligitur

Proferre studio, cæterum aliud persequens
Hoc agere, ut laudet, ac laudatum perdat ut magis.
Ad hæc, sicuti quidam picturam definerunt, tacentem esse poëticen, sic & adulatio nonnunquam tacendo laudat. Ut enim qui uenantur ita magis fallere solent quæ captant, si non hoc agere, sed uel iter facere, uel pascere greges, uel agricolare uideantur: sic adulatores tum maximē mouent laudando, quum uidentur non laudare, sed aliud quiddam agere. Nam qui locum cedit ad confessum uenientī, & qui loquens apud populum aut in curia, si senserit diuitem aliquem uelle loqui, obticefcit interim, locum simul & orationem illicedens, silendo magis declarat, quā alius clamore, quod illum superiorem & sapientia præstantiorem existimat. Vnde cernere licet istos prima sedilia in recitationibus & spectaculis occupantes, non quod ipsi se dignos his arbitrentur, sed quod cedentes diuitibus, eis adulentur. Item uidere est illos in comitijs & concilijs primas dicendi partes occupare, mox eas cōcedere potentioribus, ac facillimè in diuersam ire sententiam, si potens, aut diues, aut nobilis fuerit, qui contradicit. Atq; hac nota potissimum istiusmodi concessiones illorum & secessus oportebit deprehendere, quod haud concedant usui rerum, neq; uirtuti, neq; etati, sed opibus & nobilitati. Nam Apelles pictor absidenti sibi Megabyzo, & nescio quid de lineis & umbris loqui conanti, Vides, inquit, hos pueros Melidem colorem terentes? hi tacentem te suspiciebant, purpuram & aurum admirabantur, at ijdem

& falsis

Principum filios
nihil recte disce-
re, praequam
equitare.

C nunc derident, posteaquam de his loqui coeperis, quae non didicisti. Et Solon Cræso de felicitate percontanti, Tellum quempiam Atheniensem obscurum hominem, ad hoc Bitonem & Cleobim, pronunciauit esse feliciores. At assentatores, reges, diuites, ac primates, non felices tantum ac beatos prædicant, sed ipsi & in prudentia, in artificio, in uirtute primas tribuunt. Hæc quum ita habeant, sunt qui Stoicos nec audire sustineant, quum sapientem simul & diuitem, & formosum, & clarum, & regem appellat. Adulatores autem, qui diues sit, eum simul & rhetorem & poetam, quod si uisum sit, etiam pictorem ac tibicinem faciunt. Insuper & pedibus celerem, & robustum, dum illi succumbunt inter lucandum, & in cursu superantur. Sic enim Crispon Himeræus, cursu contendens cum Alexandro, data opera uincebatur: quod quidem sentiens rex, indignè tulit. At Carneades dicitur solitus est, diuitem & regum filios nihil recte neque bene discere, præterquam equitare, propterea quod his assentetur præceptor in exercitatione literarum, usque laudans quicquid dixerint: aduletur & is qui colluctatur, cedens ac submittens sese. Porro equus haud intelligens neque cogitans, priuatus quis sit an magistratus, diues an pauper, præcipitat quisquis ignarus sit equitandi. Stulta igitur & aspernanda quæ dixit Bion: Si quis agrum laudando feracem & frugiferum reddere queat, non uidere errare, qui id facere malit, quam fodere & fatigari. Ad eundem modum haud absurdè facere uideatur, qui laudet aliquem, si ei quem laudat, utilitatem ac frugem adferat laudando. Nam ager quidem nihilo deterior redditur quum laudatur: at qui hominem falso præterque meritum laudant, tumidum illum reddunt ac perdunt. Ac de his quidem hæcenus satis dictum est, superest ut de loquendi libertate uideamus. Itaque quemadmodum Patroclus Achillis induens arma, & equos in pugnam educens, solam hastam Peliam non ausus est attingere, sed hanc omisit: sic conueniebat ut adulator, quum amici cultum & suppellectilem adumbrat, hucusque notas & insignia imitatur, solam loquendi libertatem, tanquam eximium amicitiae gestamen, graue uidelicet, ingens & ualidum, intactam & inimitatam relinqueret. Verum quoniam cauentes ne in iocis aut uino, diceris & lusibus deprehendantur, iam ad supercilium & feruitatem rem transferunt, & adulantur austeritatis prætextu, reprehensionem quandam & admonitionem admiscentes, agere id quidem inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri comœdia falsus Hercules inducitur, clauam gestans non grauem, neque robustam, neque rigidam, sed molle quoddam & inane figmentum: sic arbitror assentatoris libertatem ipsi qui capiunt experimentum, mollem uideri, minimèque grauem, neque rigorem habentem, sed idem facientem quod solent muliercularum capitibus impostæ struces, quæ quum uideantur earum capitibus reniti & resistere, cedunt magis & obsecundant. Itidem & ista fucata dicendi libertas, quum inanem, falsam, & sanie plenam habeat molem, attollitur quidem ac tumet, ut subsidens & contrahens sese, capiat & pariter abripit in ipsam sese conuenientem. Nam uera & amica libertas, peccatis imminet, salutarem ac medicam adferens molestiam, non secus atque mel, quod ulcerosa mordet ac repurgat, alioqui iucundum & utile. Sed huic rei suus dabitur sermo. Adulator autem in ceteros quidem acerbus, & uehementer asper, & inexorabilis uidetur. Nam suis famulis grauis est, cognatorum ac familiarium errata grauiter incelsit, nec externorum quenquam aut miratur, aut reueretur, sed fastidit ac despicit, ignoscens nemini, sed deferens ac calumnians, ut alios ad iram instiget, hoc modo captans famam & opinionem hominis uitium infestis, ut nec in hos uideatur studio temperare à libera obiurgatione, neque quicquam ad gratiam uel facere uel dicere. Deinde idem in ueris ac magnis eorum quibus adulatur peccatis, nihil se scire nec intelligere simulans, ad errata leuissima, & externa, mirè concitatur, magnoque clamore & acrimonia iurgatur, si quod uas neglectum iacere conspexerit, si parum splendide habitantem, si parum diligenter à tonsore curatum, si togam, canem, aut equum parum, ut oportet, curatum uiderit. Ceterum parentum contemptus, liberorum neglectus, uxoris contumelia, fastus in familiares, pecuniarum absumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis est, in his timidus, perinde quasi aliptes athletam inebriari, scortarique sinens, circa lecythum & strigilem morosus sit: aut si grammaticus puerum de tabula, deque stylo castiget, porro solæcium aut barbarissimum committentem audire se dissimulet. Talis enim est adulator, qualis sit is qui in imperito ridiculoque oratore, nihil dicat de oratione, sed de uoce cauilletur, & grauius accuset, quod frigidam potans, corrumpat arteriam: aut si iustus scripturam malam & imperitam recensere, causetur quod crassior sit charta, ac non magis scriptorem ipsum malum ac negligentem appelleret. Ad hunc modum adulatores & Ptolemæo, quum discendi cupidus uideretur, de lingua, de uersiculo, de historiola digladiantes, ad

A tes, ad mediam usque noctem reluctabantur: at uero sauenti, ferocenti, carnificinam exercenti, uectigalibus oneranti populum, nullus est tam multis oblittebat. Non aliter ergo, ac si quis hominis tubera fistulasque habentis, medico ferro pilos incidat & ungues: sic assentatores obiurgandi libertatem his admouent partibus quæ non dolent, neque molestiam adferunt. Quinetiam sunt & his astutiores nonnulli, qui ipsa reprehendendi libertate, ad gratiam & uoluptatem utuntur. Quemadmodum Agis Argiuus, quum Alexander ridiculo cuidam ingentia daret munera, præ inuidia ac dolore exclamauit: Orem uehementer absurdam. At postquam Alexander ira percitus conuersus ad illum dixisset, & quid tu tandem ais? Fateor, inquit, me molestè ferre & indignari, cum uideam uos omnes è Ioue prognatos, æque adulatoribus & ridiculis hominibus delectari. Siquidem & Hercules Ceropibus quibusdam, & Bacchus Silenis delectabatur, & apud te uidere licet huiusmodi magni fieri. Porro cum aliquando Tiberius Cæsar in Senatum uenisset, surgens adulator quidam, ait hominibus liberis liberè loquendum esse, nihilque metu dissimulandum, neque quicquam reticendum eorum quæ ad publicam utilitatem pertinerent. His uerbis quum omnes excitaasset, factoque silentio, & ipso etiam auscultante Tiberio: Audi Cæsar, inquit, in quo te quidem culpamus omnes, etiam si nemo palam audeat dicere. Negligis te ipsum, corpusque tuum exponis pro nobis, sollicitudinibus & laboribus illud conficiens, nec interdiu, nec noctu quiescens. Huiusmodi multa cum ille dixisset, aiunt oratorem Cassium Seuerum subiecisse: Ista libertas hunc hominem exitio dabit. Atque hæc quidem leuiora sunt: sed illa sanè periculosa, & stultorum animos inficientia, quoties diuersos morbos ac uitia criminantur his, quibus laborat is cui palpantur. Quemadmodum assentator Himerius Athenis diuitem quandam sordidissimum & auarissimum, ueluti per contumeliam luxuriosum, reique familiaris indulgentem appellauit, addens futurum, ut una cum liberis aliquando miserè egeret. Aut rursus quum luxuriosis & profusis parsimoniam ac sordiditatem exprobrant, ueluti Neroni Titus Petronius: aut cum principes crudeliter & acerbè subiectis imminentes admonent, ut abijciant immodicam humanitatem, in tempestiuamque & inutilem misericordiam. His affinis est & ille, qui stupidum ac bardum hominem perinde cauere sese ac metuere simulat, quasi callidum quempiam ac uersutum. Item qui inuidum ac semper maledicere carpereque gaudentem, si quando compulsus fuerit celebrem aliquem uirum laudare, reprehendit, eique contradicens, tanquam hoc uitio morboque laboret, laudas, inquit, homines nihil. Quis enim est iste, aut quid unquam magnificum uel fecit, uel dixit? Porro in amoribus potissimum insidiantur ipsi quos captant, quo magis accendant. Etenim cum germanos inter se dissidentes uiderint, aut à liberis parentes haberi despectui, aut maritos male de uxoribus suspicari, tum nec admonent, nec accusant, sed magis ac magis instigant: Non sentis, inquiunt, te ipsum harum rerum esse causam, qui nimium obsequentem ac modestum te illi præbeas? Quod si quis iracundie pruritus ex ira & zelotypia subortus fuerit in amicam aut adulteram quam amat, ibi præsto est adulatio, splendidam imitans libertatem, ignem igni, quod aiunt, adijciens. Accusat & in ius uocat amantem, quod multa parum amatorie, multa dura ac reprehendenda fecerit: O ingratus, inquit, & immemor crebrorum suauiorum. Sic Antonio cum Aegyptiam amaret, & incensus esset, amici persuadebant, ipsum ab illa adamari, & conuiciantes rigidum ac superbum uocabant. Mulier, inquebant, relicto regno tam opulento, tamque felicibus familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, concubinæ cultu specieque:

Ast immota tibi duro sub pectore mens est,

Qui illam negligas afflictam.

Ille uero non libenter admittens reprehensionem, uelut illi faceret iniuriam, & sic huiusmodi gaudens accusatoribus, ut non æque laudatoribus, haud sensit sese simulata reprehensione magis etiam deprauari. Talis obiurgandi libertas similis est lasciuientium muliercularum moribus: excitat enim tantum ac titillat, & hoc ipso quod dolorem facere uidetur, delectat. Non aliter ac uinum alioqui remedium efficax aduersus cicutam, si pariter utrunque commiscuerint, planè uim ueneni reddunt immedicabilem, quod uini calore celerius ad cor penetret: ita callidi quidam intelligentes liberam admonitionem efficax esse remedium aduersus adulationem, ipsi libertati monendi adulationem admiscunt. Proinde nec Bias rectè dixisse uidetur, cum interroganti, quod esset animal omnium maxime noxiū, responderet, Inter immitia tyrannus, inter mitia adulator. Verius enim dixisset, quod inter adulatores mansueti sunt hi qui in balneis & circa mensas uersantur. At uero qui in penetralia, & gynæcea, curiositatem, calumniam, malitiam perinde quasi retia quadam

C intendit, hic immitis ac ferus & intractabilis. Ceterum una cauendi ratio uidetur esse, si cognouerimus semperque meminerimus, quod quum animus nosse duas habeat partes, alteram ueram, honestis gaudentem, rationi obtemperantem, alteram rationis expertem, mendacis gaudentem, affectibus obseruentem: amicus quidem semper in potiore parte consistit, & huic patrocinaur, medicorum exemplo, quod sanum est id augens ac tuens: adulator autem brutus, & affectibus obnoxia parti assidet, hanc scabit ac titillat, huic persuadet, & abducit a ratione, perniciosam quandam mollitiem illi moliens inducere. Ergo quem admodum cibi nonnulli sunt, qui neque sanguini sunt adiumento, neque spiritibus, neque neruis aut medullis uigoris aliquid addunt, sed pudenda modo permouent, aluum tumesciunt, & carnem gignunt supputrem & flaccidam: sic assentatoris oratio nihil addit sobrietati, nihil prudentiae, sed eum aut amoris delectatione quadam delinire, aut stultam incitare iracundiam, aut inuidiam irritare, aut animi fastum inducere molestum & inanem, aut in dolore collachrymari, aut difficultatem morum, & illiberalitatem ac pertinaciam, semper delationibus quibusdam & presensionibus turbulentam ac suspicacem reddere, non ignorabit quisquis animaduertit. Semper enim alicui imminet animi morbo, hunc pinguefacit, & adest glandularum tumoris in morem, semper putribus & inflammatis animi partibus succedens. Si irasceris, ulciscere, inquit: si concupiscis, frui: si times, fugiamus, inquit: si suspicaris, crede, inquit. Quod si in huiusmodi perturbationibus animi non queat facile deprehendi, propterea quod ratio uehementia magnitudinemque cupiditatum excutiatur, in alijs ansam magis praebit, & in illis sui similis. Siquidem ubi contigerit amicum suspicari, ne quid dubitet, ibi amicus coerebit hominem, admonebitque ut sibi caueat, ac uitet periculum. Et si ad iter aut nauigationem, aut aliquid agendum, propensum esse uiderit, tempus minime urgere dicit, sed idem fieri posse facta dilatione, aut alio misso. Contra adulator in balneum pertrahit, iubens ut superiori peccato nouum aliud addat, neque dilatione corpus affligat. Porro si pollicitus sit familiari cuiquam se mutuo daturum aut largiturum pecuniam, & poenitentiam dem promissis, ceterum pudet negare, ibi adulator ad peiorum additus lancem, sententiam

Veritatis simplex oratio.

D pro crumena confirmat, & uerecundiam illam excutit, iubens eum rebus suis parcere, quippe qui multa insumat, quibus multis suppeditare cupiat. Unde nisi ipsi non sentiamus nos ipsos cupidos esse, impudenter facere, ignauos esse, nihil nos fallat adulator. His enim affectibus ille semper patrocinaur, libere reprehendens ubi uelis ab his discedere. Atque huic quidem de rebus hucusque satis dictum est: deinceps ad utilitatem & obsequia nostra se conferat oratio, quando quidem in his quoque sic confunduntur omnia, ut difficillimum sit adulatorem ab amico distinguere, dum & ille uidetur impiger, & ad omnia promptus, nihilque recusans. Nam ut ueritatis, iuxta Euripidem, simplex est oratio, sic & amici mores simplices sunt, synceri, fucosque carentes: uerum adulatoris mores, quum reuera morbidi sint in ipso, multis ac doctis opus habent pharmacis, atque adeo nouis & exquisitis. Ut igitur in congressibus sic se habeat amicus, ut quum neque dicat quippiam, neque audiat, tamen aspectu uisusque beneuolentiam, uerumque pectoris affectum tacite dans, ac uicissim accipiens, praetereat. Assentator currit, affectatur, salutatur eminus: si prior uisus, appellatus fuerit, excusat se testibus, adhibitis, sapientius & cum iure iurando. Sic & in negocijs permulta praetermittunt amici minuta, non exacte exquirentes, neque curiosi, neque semetipsos in quoduis obsequium ingerentes. At hic in huiusmodi rebus assiduus ac perpetuus & infatigabilis, alij nemini locum dans, neque spatium inseruendi, sed exigens uti sibi mandat, & si mandatum non fuerit, molestus fert, uel potius prorsus exanimatur, & obtestatur deos. Ergo & ista quoque significant ijs qui sapiunt, non ueram, neque synceram amicitiam, sed meretriciam quandam, promptius se implicantem quam oportet. Quanquam primum in pollicitationibus animaduertendum est adulatoris & amici discrimen: siquidem recte dictum est illud a nostris maioribus, hanc amici pollicitationem esse:

Si praestare queam, & fuerit praestabile nobis. Rursus adulatoris hanc:
Dic quicquid uerfas animo. Tales enim inducunt Comici:
Nicomache me fac militi isti opponier,
Flagris nisi illum peponem totum fecero,
Reddideroq; illi os mollius uel spongia.

Adde his, quod amicis nemo commodat operam in negotio peragendo, nisi prius suscipiendi negocij consilium approbarit, sed ita demum postquam probarit, statueritque rem uel ad honestatem, uel ad utilitatem pertinere. Contra adulator, etiam si quis eum de suscipiendi negotio consulat,

A consulat, siamque uelit aperire sententiam, is tamen quoniam non solum concedere amico & gratificari studet, uerum etiam metuit ne ueniat in suspicionem quod detrectet fugiatque laborem, accommodat sese ad illius cupiditatem, eamque magis instigat. Siquidem nulli diuitum, neque regum facile est dicere illud:

Mendicus utinam sit mihi, uel si libet

Mendicum & infra, qui mihi uolens bene,

Timoreposito possit ex animo loqui.

sed quemadmodum Tragediarum histriones egent amicorum choro concinentium, aut spectatoribus applaudentibus, itidem & illi. Vnde Merope in Tragedia monet ad hunc modum: Hos fac amicos, qui tibi concedere

Nolint: at istos improbos, ad gratiam

Inseruientes ac uoluptatem, tuam

Excludat & procul arceat claustrum domus.

At isti praeposterè faciunt, dum eos qui non concedant in disceptationibus, sed resistunt, suadentes quod conducibilis est, abominantur & auersantur: ceterum qui callide ad gratiam obsecundant, abiectos & impostores, non solum intra domus septa, uerum etiam in affectus & arcana recipiunt negocia. Quorum qui simplicior est, censet haud conuenire, neque dignum se iudicat, qui in tantarum rerum consilium adhibeatur, sed ministrum & adiutorem se praebet. Porro qui uersutior est, adest quidem in deliberando, simul adducit supercilia, simul annuit uultu, loquitur autem nihil. Quod si ille dixerit quid sibi uideatur, Papae inquit, paululo me anteuertisti loquendo: nam istuc ipsum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt superficies & lineas per se nec inflecti, nec extendi, nec moueri, quum res sint intellectus, non corporeae, cum corporibus autem una flecti, & extendi, & loco moueri, quorum sunt extremitates: sic adulatorem comperies semper cum alijs contentem, sententiam dicentem, intelligentem, irascentem, ut in his sane facillimum sit discrimen animaduertere. Sed multo adhuc facilius, in inseruendi modo. Siquidem officium quod ab amico proficiscitur, ceu uiuum quoddam animal, uires maxime proprias in intimis habet, nihil autem accedit ostentationis aut plausibilitatis, quin saepenumero fit, ut quemadmodum fidus medico aegrotante sanat, sic amicus prosit, uel cogrediens, uel discedens, ignorante amico negocium illius curans. Huiusmodi fuit Arcesilaus tum in alijs, tum erga Apellem Chium, quem aegrotantem quum egere quoque cognouisset, denuo reuoluit hominem, & uiginti drachmas adferens, & assidens proximo: Hic, inquit, nihil est praeter Empedoclis elementa, uidelicet haec:

Ignem & aquam, terramque & sphaeras aetheris alti.

Acne cubas quidem satis comode, simulque mouens illius cervical, clanculum pecuniam subiecit. Quam simulatque reperisset anicula quae inseruiebat aegrotanti, & admirans quid esset, Apelli retulisset, ridens ille: Arcesilai, inquit, hoc furtum est. Et in philosophia sane filij nascuntur similes parentibus. Lacydes enim Arcesilai familiaris, Cephisocrati criminis rerum male gestarum reo una cum reliquis amicis aderat: at quum accusator anulum postulasset, isque tacite demississet, Lacydes sentiens, imposito pede contextit. Erat autem in eo anulo, quo argui poterat. Post latam uero sententiam, quum Cephisocrates iudicibus gratias ageret, unus quispiam illorum qui, sicuti uidetur, rem conspexerat, iussit uti gratias ageret Lacydi: & rem narrauit, cum Lacydes ipse nemini retulisset. Hoc pacto deos etiam arbitror plerumque benemereri de mortalibus, ut non sentiantur benemereri, & ob id ipsum benefacere, quod suapte natura gaudeant benefacere. Rursum adulatoris officium nihil habet iustum, nihil uerum, nihil simplex, neque liberale, sed sudorem, discursationem, clamorem, & uultus contractionem, quae speciem & opinionem praebet rei laboriosae, magnoque studio curatae, non aliter quam operosa quaedam pictura, coloribus impudentibus, uestibus inflexis ac fractis, rugis & angulis id affectans, ut rem euidenter representare uideatur. Quin grauis etiam & molestus est, quoties errores quosdam, & curas pro illo susceptas commemorat: deinde simultates cum alijs susceptas, deinde molestias innumerales, & ingentia mala recenset, ut dicere possis, non tanti sunt illa, ut haec feram. Nam omne beneficium si exprobratur, molestum est, & gratiam perdit, nec ferri potest. At adulator non tum exprobrat beneficium postquam praestiterit, sed iam cum praestat, protinus exprobrationem & pudorem admiscet. Amicus autem si necesse fuerit dicere, rem quidem ipsam modestè narrat, de se uero nihil loquitur. Sic & Lacedaemonij cum Smyrnaeis egentibus comaeatum misissent, atque illi beneficium coepissent extollere, occupantes, Nihil

C magni est, inquit: hec enim collegimus, unius diei prandio nobis Sciuventis detracto. Siquidem huiusmodi beneficentia non solum liberalis est, uerum etiam accipientibus iucundior, propterea quod citra magnum benemerentium incommodum conferri uideatur. Ergo non in hoc potissimum possis hominis naturam cognoscere, quod adulator in se uoluit molesse, & pollicetur facile: sed longe magis hoc, quod amicus in se uoluit in rebus honestis, adulator turpibus: hic ad gratiam, ille ad utilitatem. Siquidem amicus, non quemadmodum censuit Gorgias, sibi quidem in rebus iustis amicum obsequi uolet, in se uoluit tamen illi saepenumero in rebus etiam non iustis: Nam sano adesse, haud desipiscenti solet. Itaque potius illum dehortabitur ab his, quae non decet. Quod si non patietur ille, tum bellicum erit uti eo quod Antipatro dixit Phocion: Non potes me simul & amico uti, & adulatorem: hoc est, amico, & non amico. In factis enim adiutandus est amicus, non in malefactis: & in consilijs, non in insidijs: & in testimonijs, non in fraudibus. Atque adeo infortunijs participem esse conuenit amico, sed non iniustitiae. Nam si nec consciuum esse turpitudinis amico conuenit, quanto minus decet illi turpiter agenti, & indecore se gerenti, commodare operam: Quemadmodum igitur Lacedaemonij praelio superati ab Antipatro, ita cum eo rem componebant, ut imperaret quantumuis damnosa grauiatque, modo ne quid turpe: sic amicus, si qua incidit necessitas, quae sumptum aut periculum aut laborem postulet, cupit uocari primus, citraque tergiversationem & promptem negocium in se suscipit: tantum ubi res cum dedecore coniuncta est, detrectat obsequium, sibique parci postulans. Adulator uero contra facit: in laboriosis quidem ac periculosis officijs excusat. Quod si ceu uasa solemus, ita pulsantes hominem, causans aliquid, in syncretum quandam & minimum generosum tinnitum reddit. Caeterum in dedecorosis, sordidis, & infamibus obsequijs, abutere, calca, nihil illic graue, nihil contumeliosum existimat. Videt ne simiam: non potest custodire domum, ut canis: non gestare sarcinas, ut equus: non arare terram, ut boues, & ideo tolerat iniurias, scurratur, lusus acrisus se praebet instrumentum. Sic & adulator, quoniam nec in dicendo, nec in consulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab omnibus laboribus, omnique studio abhorrens, in negocijs subalaribus, id est, quae ad uoluptatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo scorto diligentissimus, nec indiligens ad eijciendam ex animo sumptuum conuiuij curam, neque segnis in coenis apparandis, obsequiosus in concubinas, in affines autem rigidus & impudens, si iubeatur in illos audere, aut uxorem domo eijcere. Vnde fit, ut nec in his difficile sit hominem deprehendere. Siquidem si mandes quicquid libitum fuerit rerum infamium & minus honestarum, paratus est, nihil sibi parcens, modo gratum faciat mandanti. Quamquam non minus & hinc agnosci possit plurimum a uero amico discrepare, quod longe secus erga reliquos amicos affectus est: uerus enim amicus quoniam nihil ducit iucundius, quam cum multis amare simul & amari, id agens perpetuo cum amico uersatur, ut quam plurimis amicus sit, & charus. Etenim cum existimet res amicorum esse communes, nihil iudicat tam commune esse debere, quam ipsos amicos. At uero falsus amicus & adulterinus ac factitius, qui maxime iam intelligat sese iniuriam facere amicitiae, quippe cuius ceu falsae monetae nomisma finxerit, natura quidem inuidus est, uerum in hunc morbum exercet in sui similes, hos superare contendens scurrilitate, loquacitateque, caeterum superiorem ueretur & timet, haud sane pedestri cursu properans ad Lydium currum, sed ad aurum purum, ut inquit Simonides, ac putum, nihil in se plumbi habens. Ergo cum ipse sit leuis & inanis, factitiusque & fictus, si cominus expendat ad ueram, grauem, ac solidam amicitiam, haud sustinet, sed cum proditur, idem facit quod is qui gallos infeliciter pinxerat, puero mandans, ut ueros gallos procul abigeret a tabula. Sic & adulator ueros abigit amicos, neque sinit accedere propius. Quod si non possit, blanditur quidem palam, & affectatur, ac miratur, ceu praestantiores, clanculum autem subdit ac subserit calumnias quasdam. Caeterum ubi clandestinus sermo uellitauit hucus, nec tam omnino statim efficere potuit, tum memor obseruat quod Medius solet. Erat hic Medius inter adulatorum greges qui cum Alexandro uiuebant, ueluti dux, ac magister antesignanus aduersus optimates oppositus. Iubebat igitur uti audacter calumnijs morderet & incescerent, docens etiam, si qui morsus sit, uulneri medeas, cicatricem tamen calumniae relinquere. His sane cicatricibus, uel (ut uerius dicam) gangrenis & carcinomatibus corrosus Alexander, sustulit Callisthenem, Parmenionem, & Philotam: caeterum Agnonibus & Bagois, Agesijs ac Demetrijs impune praebuit sese subuertendum, dum adoratur, ac stolis amicitur, & ab illis ceu barbarica quae piam statua refingitur. A deo magnam uim habet ad gratiam obsequi, & maximam, ut uideatur, in his qui maximi uidentur. Etenim

Subalaria
negocia.

A Etenim quod sibi uidentur optimi, talesque uelint uideri caeteris, ea res & fidem conciliat adulatori, & addit fiduciam. Nam loca quidem editiora & excelsa, inaccessa difficultateque aditu redduntur insidiantibus: at animus parum sapiens, ob fortunae successus aut generis nobilitatem sublimis & elatus, pusillus & humilibus maxime peruius est, & expositus. Vnde quod initio sermonis admoneremus, idem & nunc iubemus, uti nostri amore, & arrogantem de nobis ipsi opinionem abscondamus, quae nobis praeblandiens, molliores nos reddit externis adulatoribus, utpote iam paratos ac promptos. Quod si parentes deo, & oraculum, N O S C E T E I P S V M, uelut rem omnium praestantissimam edocti, simul & naturam, & educationem, & institutionem nostram reputemus, & contemplerur quam innumera habeat admixta, ab honesto degenerantia, quamque multa & uitiosa & temeraria, idcirco tum in factis, tum in dictis, tum in affectibus, haud facile nosmetipsos praebemus assentatoribus, ut suo arbitratu nobis insultent. Nam Alexander quidem duabus rebus commoneri sese dicebat, quo minus fidem haberet ijs qui sese deum esse praedicarent, nempe somno & Veneris usum, quod in his degeneraret, plusque solito afficeretur. Nos uero undique in rebus nostris foeda, multa molesta, multa imperfecta, multa perperam facta semper conspicientes, deprehendemus nosmetipsos domi non belle habere, idcirco amico quopiam haud laudante & extollente, sed arguente, libereque reprehendente. Primum enim inter multos perpauci sunt, qui uelint & ausint amicum libere reprehendere, magis quam ad gratiam loqui. Rursum inter hos paucos haud facile reperias, qui id facere norint, sed ita se libere loqui putant, si conuicentur ac uituperent. Atqui habet hoc, ceu pharmacum non in tempore datum, in tempestiua libertas, ut perturbet ac molestiam adferat nulla utilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod cum uoluptate facit adulatio. Leguntur enim non ita modo, qui laudantur cum non oportet, uerum etiam qui uituperantur non in loco: atque haec res facit, ut facilius ab assentatoribus capiantur, dum ab immodice resistentibus & aduersantibus, aquae ritu ad caua molliaque delabuntur. Quapropter libertas iucunditate morum erit condienda, eaque ratione temperanda, ut ueluti lucis, sic immodicam ipsius uim auferamus, ne dum conturbant, molestiaque afficiuntur a quibusdam reprehendentibus, & quibuslibet de causis inculantibus, ad assentatoris umbram confugiant, & ad id quod molestia uacat, sese conuertant. Siquidem omne uitium Philopappe uirtute uitandum est, non diuerso uitio: quemadmodum nonnulli sentiunt, pudorem impudentia uitare oportere, rusticitatem scurrilitate: caeterum ab ignauia mollitiaeque mores ita maxime se iungi, si ad temeritatem & confidentiam quam proxime uideantur accedere. Sunt qui superstitionem ita fugiunt ac deprecantur, ut nullos credant esse deos: & ita desinunt esse abiecti, ut incipiant esse facinorosi, uitam non aliter ac lignum incuruum in diuersum torquentes, quod ignorent artem corrigendi. Porro turpissimum est, hoc modo adulationis opinionem effugere, ut citra utilitatem molestus sis: atque ita uitare, ne in amicitia uidearis feruilis & abiectus, ut inurbana & ad consuetudinem proflua familiaritate grauis sis & iniucundus, cuiusmodi libertinus in ducitur in comaedijs, qui dum criminatur, ex aequo & blandè se loqui credit. Quoniam igitur foedum est, dum placere studes, in adulationem incidere: rursus foedum, dum adulationem uitas, immodica reprehendendi libertate, gratiam amicitiae simulque medendi perdere utilitatem: sed neutrum est committendum, uerum ut bona sit libertas, id ex modo ratione sumendum, quemadmodum & alijs in rebus facere oportet, uideatur ipse sermo succedens poscere, ut hanc coronidem addamus libello. Ergo cum uideamus reprehendendi libertati multas pestes adesse, primum illi detrahimus amorem sui, diligenter obseruantes, ne nostrae causa uideamur obiurgare, uel quod offensi simus, uel quod doleat aliquid. Etenim si de te ipso loquaris, uideris non ob beneuolentiam, sed iracundiam dicere quae dicis, nec admonere, sed accusare querique. Nam admonitio libera amicum quiddam habet, & graue: contra querimoniam, sui amorem, ac sordidum animum sapit. Vnde fit, ut libere increpantes reuerentur ac suspiciant, querulos autem & inculantes uicissim accusent contemnantque. Quemadmodum Agamemnon Achillem mediocri in dicendo utentem libertate non tulit: rursus cum Ulysses increpat acriter, ac dicit,

Perdite, dissimiles utinam moderere phalangas,

Non has egregias, cedit, animoque temperat, emendatorio cordatoque sermone correptus. Nam hic quidem quum nullam haberet priuatim irascendi causam, Graeciae nomine, hac in illum utebatur libertate: ille uero sua ipsius causa potissimum indignari uidebatur. Quamquam Achilles ipse, etiam si animo parum leni placidoque praeditus, sed

Vitia uirtute, non
contrarijs uitijs
edrigenda esse.

G Difficilis uir, qui haud dubitet culpam uacantem
Culpa. Patroclum tacitus ferebat, multa id genus in sese dicentem:
Non tibi eques genitor fuit immittisime Peleus,
Nec Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëria rupes, tibi nam durissima mens est.

Quemadmodum enim Hyperides orator iubebat Athenienses considerare non solum an esset acerbus, sed an gratis acerbus: sic amici admonitio, uacans omni perturbatione propria, reuerentiam habet & seueritatem, ut non ausis contra tollere oculos. Quod si quis in obiurgando præ se ferat, amici in se delicta se planè prætermittere negligereq; sed alia quædam commissa reprehendere, ob alia quædam obiurgare, nec amico parcere, inexpugnabilis est huiusmodi reprehensionis uehementia, quippe quæ suauitate monentis intendat & acuat acerbitate & austeritatem admonitionis. Vnde dictum rectè est illud: Cum irascimur aut dissidemus cum amicis, semper aliquid agendum ac spectandum esse, quod ad illorum pertineat utilitatem, aut honestatè. Cæterum non minus amicum est & illud, si cum ipsi despici negligiq; uidebimur, super alijs neglectui habitis, amicum admonere, taciteq; commonefacere. Quemadmodum Plato cum à Dionysio fastidiretur, parumq; cum illo conueniret, poposcit congregandi copiam: ille putans Platonè aliquid de se questurum, dedit, Plato uerò in hunc modum cum eo disseruit: Si quem senseris inimicum in Sicilia appulisse Dionysii, qui mali quippiam tibi facere uoluerit, cæterum non data opportunitate, nihil mali fecerit, num hunc sineres abire, citraq; noxam dimitteres? Multum abest, inquit Dionysius, ut id faciam ò Plato. Oportet enim hostiū non facta solum, sed animi quoq; propolitū odisse, & ulcisci. Ergo si quis, inquit Plato, tui amore beneuolentiaq; huc profectus boni quippiam tibi cupiens adferre, non faciat autem, te non præbente illi opportunitatè, num par est hunc nulla cum gratia contemptum abijcere? Hic quum Dionysius interrogasset, quisnam is esset: Aeschines, inquit, uir & moribus cum quouis Socratis amicorū conferendus, & qui possit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat consuetudinē. Is quum huc multum emensus maris ad nauigarit, ut per philosophiam tecum haberet consuetudinem, neglectus est. Hæc Platonis oratio in tantum commouit Dionysium, ut protinus ipsum amplecteretur, beneuolentia hominis animiq; magnitudine delectatus, Aeschinem uerò honorifice splendideq; tractaret. Iam igitur secundo, uelut expurgantes omnē contumeliam ac risum, dicacitatem & scurrilitatē, ut mala condimenta, ab admonitione tollamus. Quemadmodum enim medico secante carnem, concinnitatem quandam & elegantiam ad id faciendum conuenit accedere, cæterum saltatoria gestulatione, superuacuaq; & curiosa mobilitate carere debet manus secantis: sic admonitio libera dexteritatem admittit & urbanitatem, si sic temperes iucunditatē, ut non pereat grauitas ac seueritas. Quod si accesserit impudens audacia, inamœnitas & contumelia, hæc prorsus uitiant, ac perdunt admonendi libertatem. Vnde cantor ille non incitè, nec ineliganter silentium imposuit admonendi libertatem. Vnde cantor ille non incitè, nec ineliganter silentium imposuit admonendi libertatem. Vnde cantor ille non incitè, nec ineliganter silentium imposuit admonendi libertatem. Vnde cantor ille non incitè, nec ineliganter silentium imposuit admonendi libertatem.

Sed fore ridiculum quodcumq; putasset Achuis, ad criminandum illius amicitiam, ceu conuicium arte excogitatum, obijciebat. Quandoquidem & comici permulta solent in spectatores seuerè ciuilitatēq; dicta fingere, uerum quoniam illis ludicrum & iocus admixtus est, non aliter quam cibus malum quiddam & insipidum intritum, elutam reddit & inutilem admonitionem. Itaq; & qui dicunt, mordacitatis & scurrilitatis auferunt opinionem: & qui audiunt, ex ijs quæ dicuntur nihil capiunt utilitatis. Alias igitur amicis risus ac iocus erat adhibendus, cæterum admonitio seria sit & benemorata. Quæ quidem si fiat de rebus grauioribus, talis sit oratio, ut affectu,

A habitu, uehementiaq; uocis, & fidem mereatur, & audientem permoueat. Porro oportunitas non obseruata, cum omnibus quidem in rebus ingens adfert malum, tum uerò maxime in admonendo detrahit utilitatem. Satis igitur liquet, ab admonitionibus huiusmodi temperandum inter pocula, & in ebrietate. Primum quod serenitati nubilum inducat, qui inter iocos & hilaritatē amicorū, sermonē mouet quo contrahatur supercilium, & frons obducatur. Repugnat enim is Lydio deo, molestiarū ac sollicitudinū funiculum soluenti, uelut inquit Pindarus. Deinde periculum ingens habet huiusmodi linguæ petulantia, propterea quod animi uino calescentes, procliuēs sunt ad iracundiam, ac sæpe numero fit ut ebrietas occupans admonendi libertatem, simultatem gignat. Denique prorsus ignauum est, ac minime generosum & audax, eum qui sobrius liberè loqui non audeat, id in mensa facere, quemadmodum canes faciūt ignaui. Nihil igitur opus est de his sermonē in longum producere. Cæterū quoniam pleriq; amicos donec prosperæ res sunt, nec uolunt, nec audēt corrigere, sed omnino felicitatē rem esse putāt, ad quā admonitio non possit adire, nec pertingere, eosdē lapsos ac deiectos inuadūt & calcāt, humiles iam & abiectos redditos, totā simul obiurgandi libertatem effundentes in illos, non aliter quam flumen quod præter naturam uicit, occasione mutata fortunæ libenter utentes ob pristinam illorum superbiam ac fastum, suamq; imbecillitatem, non inutile fuerit de his iam differere, & Euripidi respondere, qui dixit:

Quid opus amicis, quando res sunt prosperæ?

Quoniam quibus res secundæ sunt, ijs maximè amicis opus est, qui liberè admoent, & immo dicum animi fastum subducant. Perpauci sunt enim, quibus contigit simul & felices esse, & sapere. At pleriq; mortales opus habent aliena prudentia, consilioq; aliunde accedente, quod illos à fortuna inflatos factatosq; premat. Nam ubi fortuna fastum ac timorē deiecerit ac sustulerit, tum rebus ipsis inest quod admoent, ac poenitudinē inducat. Vnde nullus tum usus amici liberè monentis, nec opus est uerbis grauibus ac mordacibus, sed reuera in huiusmodi fortunæ commutationibus,

Vultum intueri beneuoli uiri iuuat,

qui consoletur & addat animum: quemadmodum Clearchi uultus, quum in prelijs ac rebus afflictis, beneuolus & humanus cōspiceretur, fiduciam addebat periclitantibus, ut inquit Xenophon. At qui liberam & mordacem obiurgationem admouet homini rebus aduersis afflictis, ceu pharmacum quo solet acui uisus, oculo perturbato inflamatoq; nihil quidem conferat ad sanitatem, nec ullam aufert doloris partem, quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbat. Proinde mox ubi reddita est sanitas, nullus admodum indignè fert, aut asperè, uirum amicum reprehendentem Veneris usum, & computationes: reprehendentem inertiam, aut exercitia, aut assidua balnea, & intempestiuas ingurgitationes: ægrotanti uerò intolerabile est, sed grauius est ipso morbo audire, Hæc tibi ex intemperantia uenerunt, ex mollitie, ex obsonijs, ex mulieribus. O hominem intempestiuū, scribo te flamentum & paratur mihi castorium aut scammoniū à medicis, & tu me obiurgas ac philosopharis. Sic igitur etiam res afflictorum haud recipiunt obiurgandi libertatē, aut sententia dictionem, sed humanitatē & subsidium desiderant. Siquidem & nutrices ad pueros lapsos haud accurrunt cum conuicijs, sed erigunt, abluunt, & componunt, deinde obiurgant ac puniunt. Narratur & Demetrius Phalereus, cum exularet, & Thebis inglorius & humilis uiueret, Cratetem aduentem haud libenter uidisse, quod Cynicam libertatem, & sermonem asperum expectaret ab illo. Verum ubi Crates illum placidè conuenisset, deq; exilio disseruisset, quod nihil haberet miserum, neq; grauius ferendum, quum esset à periculosis negocijs incertis liberatus, simulq; adhortaretur, ut in seipso, suoq; animo fiduciam collocaret: exhilaratus ille, receptoq; animo, ad amicos inquit: Male sit negocijs & occupationibus, per quas huiusmodi uirum non licuit cognoscere:

Etenim dolenti grata amici oratio est, At monita sanè desipiscenti nimis. Atq; hic mos est ingenuorum amicorum: contra uiles & humiles, felicibus adulantes, quemadmodum Demosthenes dixit rupturas & uulsuras, quoties corpori mali quippiam inciderit, tum moueri: sic hi rebus in diuersum commutatis imminēt, ueluti gaudentes ac fruentes. Nam si qua submonitiuncula sit opus in his, in quibus per se lapsus sit, re male perpensa, satis fuerit illud:

Haud ex mente mea, nam sapius ista monebam.

Quibus igitur in rebus oportet amicum acrem esse: & quando conueniet acerba uti reprehensione: Quoties tempus horratur, ut uoluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coër-

Magnanimitas
candida Platonis
oratio.

Inter pocula non
est admonitioni
locus.

C ceas, aut ut auaritiā cohibeas, aut ut aduersus stultum aliquem animi motum relucte-
ris. Sic liberè locutus est Solon apud Crœsum, instabili felicitate corruptū ac tumidum,
iubens spectare finem. Sic Socrates compescuit Alcibiādē, ac ueras expressit lachrymas,
cū illum coargueret, & cor illi funditus moueret. Huiusmodi Cyri dicta ad Cyaxaren,
& ad Dionem Platonis, quē hic quē esset florentissimus, & ob pulchritudinē rerū gesta-
rum ac magnitudinē, omnium in se uertisset animos, admonuit, cauere ac metueret con-
tumaciam, ut cuius comes esset solitudo. Scripsit eidem Speusippus, ne superbiret quod
magni fieret inter pueros & mulierculas: sed uideret ut Siciliā equitate, iustitia, optimisq;
legibus sic ornaret, ut eam celebrem redderet Academiā. Rursum Euctus & Eulæus ami-
ci Persæ, donec secūda res fuerunt, semper illi quemadmodū & ceteri blandiebant, assen-
tabantur, & obsecundabant: ceterum ubi cum Romanis congressus apud Pydnam, con-
cidit ac fugit, tum acriter insectantes illū obiurgabant acerbē, & cōmemorabant quē pec-
casset, & ut quenq; fastidisset exprobrantes, donec homo dolore pariter & ira uictus, am-
bos gladio peremit. At cōmunis quidē admonendī opportunitas, ad hunc modum per-
pendi potest. Iam uerō quas ipsi sæpenumero ministrant amici, eas nō oportet reijcere cui
curæ sit amicus, sed arripere atq; uti. Nonnullis enim percontatio uel narratio quæpiam,
uel similitum rerum in alijs reprehensio seu laus, uelut ansam præbuit liberè monendī: quo
modo narrant Demaratū Corintho uenisse in Macedoniā id temporis, quo cum uxore fi-
liōq; disidiū Philippus habebat. Hunc igitur cum rex esset complexus, rogassetq; quo-
modo inter sese concordarent Græci, respondisse ferunt Demaratum, ut beneuolū ac fa-
miliarem Philippo: Planē Philippe, pulchrē decet de Atheniensium Peloponesio-
rumq; concordia percontari, quum tuam ipsius domum negligas, tanta seditione, tantōq;
disidiō refertam. Scitē & Diogenes, qui cū in Philippi castra uenisset eo tempore, quo
parabat cum Græcis confligere, adductus est ad regem. Is cū eum non nosset, rogabat
num explorator esset: Prorsus, inquit, Philippe, explorator temeritatis & amentia tua,
per quam nulla adductus necessitate huc ueneris, una hora de regno simul & de uita peri-
culum subiturus, aleamq; iacturus. Quāq; id quidem acrius uideri potest. Sed est & alte-
ra admonendī occasio, quoties fit ut ab alijs affecti probris, sua uitia exprobrantibus, sub-
missi redditi fuerint & humiles. Hac scitē uti poterit homo urbanus & comis, maledicos
quidem refellens ac submouens, ceterū seorsim amicum taxans & cōmonefaciens, etiam
si nihil esset aliud, tamen uel ob ipsum cauendū esse sibi, ne tantum audeant inimici. Quid
enim est in quo possint os aperire, aut quid habent quod in te dicant, si ista quæ tibi obij-
ciunt, mutaris & abieceris? Fit enim ad eum modū, ut molestia imputetur cōuicianti, utili-
tas admonēti. Nonnulli uerō uenustius etiā de alijs uerba faciendo corripunt amicum, dum
in his culpant alios, quæ sciunt ab illo cōmitti. Noster autē magister & institutor Ammo-
nius, quū in pomeridiana confabulatione familiarū sensisset quosdam pranos esse pran-
dium haud simplex, sed opiparū & uariū, liberto mandauit ut suo filio plagas impinge-
ret, addens elogium: Non potest, inquit, prædere absq; aceto: simulq; in nos flexit oculos,
ut increpatio tangeret obnoxios. Insuper cauendū erit & illud, ne coram pluribus obiur-
gemus amicum, ac Platonis illud habere conueniet in animo. Nam cū Socrates acrius
obiurgaret familiarē quempiā, in conuiuio cum eo disceptans, nō ne fatius fuerat, inquit
Plato, hæc illi seorsum dixisse: Et Socrates: At tu sanè nō ne fatius fecisses, si seorsim ista
mihi dixisses? Porro cū Pythagoras in familiarem quempiam asperius coram pluribus
fuisset inuectus, adolescentem laqueo præfocasse guttur aiunt, ex eo tempore nunquam
Pythagoram quenq; alio præsentē reprehendisse. Siquidem ut morbi parum honesti, sic
& peccati reprehensio ac refectionem, secretam esse conuenit, non ut ceu ludī solennes
uniuerso populo exhibeatur, nec ut ostentetur, & spectatores ac testes accersat. Neque
enim amicum est, sed sophisticum, ex alienis erratis sibi parare gloriam, & apud eos qui
adsunt sese iactare, quemadmodū solent medici quos chirurgos uocant, in theatris artem
exercentes ac ostentantes, quod ipsorū opera conducatur, & ampliorē quæstū faciant, iam
uerō præter contumeliā, quam ab omni prorsus curatione cōuenit abesse, cauendū erit &
illud, ne quod est uitiosum, in admonendo contentiosus simus & contumaces. Nec enim
simpliciter amor obiurgatus magis premit, iuxta sententiā Euripidis, uerū ita, si quis ob-
iurget coram multis, nihil parcens amico, is omne malum & omnē morbū uertit ad impu-
dentiam. Sicut igitur Plato censet, ut senes qui studeant uerecundiā inserere adolescenti-
bus, ipsi primū reuereant adolescentēs: ita quū uerecundē reprehendit amicus, id potissi-
mum gignit in eo uerecundiā: quūq; pudenter ac paulatim aggredī, & castigat peccantē,
superat

Contumacia co-
mes solitudo.

Ammonius
Plutarchi præ-
ceptor.

A superat ac conficit amici uitium, quem totum occupauit pudor pudescens, & reueren-
tia reuerentis. Vnde rectissimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ne quisquam exaudiat alter.

Minimeq; decet ut aperias delicta uel mariti, audiente uxore, uel patris sub oculis libero-
rum, uel amantis præsentē amasio, uel præceptorum coram discipulis. Exagitantur enim
dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos, quibus probari cupiunt. Arbitror autem
nec in Clitum perinde concitatum Alexandrum fuisse uino, ut quod illum multis præsen-
tibus coërceret. Et Aristomenes institutor Ptolemæi, quod dormitanti præsentibus lega-
tis institerit, & expergefecerit, ansam quandam præbuit adulatoribus, regis uicem indi-
gnari sese simulantibus, si tantis laboribus ac uigilijs fessum, somnus occupauit: seorsim,
inquiunt, admonere te debemus, non coram tam multis uiris manum iniicere. At ille ue-
neni misso poculo, iussit hominem ebibere, Aristophanes autem ait in hoc se criminari
Cleonem, quod

De ciuitate apud hospites dicat male,

Atq; hac re irritet Atheniensium animos.

Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatē admonendī iactemus, ac
uulgō circumferamus, sed ad iuuandū ac sanandum amicū ea duntaxat utamur. Et sanè
quod Thucydides Corinthios de seipsis loquentes fecit idoneos esse se qui reprehendant
alios, haud male dictum est, & id habere conuenit eos, qui liberè uelint obiurgare ami-
cum. Lyfander autem in Megarensē quendam inter belli socios liberè loquentem pro
Græcia, ait illius dictis opus esse ciuitate. Sed ad hoc ut quisquam omnino liberè loqua-
tur, moribus fortassis opus est integris: atq; id uerissimè dicitur de ijs qui alios admonent
& castigant. Plato itaq; dicere solebat, per uitam ipsam admonere Speusippum: quem ad
modum uidelicet & Polemonem Xenocrates conspectus, tantum in disputatione & in-
tuitus, uertit, & in alium mutauit hominē. Ceterum ubi leuis quispiam, & improbis mo-
ribus homo dictis obiurgat & castigat, prius illud audire debet:

Mederis alijs ipse hulceribus scatenis. Sed tamen quoniam sæpenumero res ipse
nos irritant, ut licet ipsi parum boni, cum alijs similibus habentes consuetudinem eos in-
crepemus, dexterrimus obiurgandi modus fuerit, si qui obiurgat, se modis omnibus ad-
misceat culpæ. Quo modo dictum est illud apud Homerum:

Tydidē, quidnam accidit, ut nos martia uirtus

Fugerit oblitus? Item illud:

At nunc nihili sumus Hector.

Ad eundem modum Socrates tacitè redarguebat adolescentes, perinde quasi & ipse te-
neretur ignorantia, & opus haberet unā cum illis uirtutem amplecti, uerumq; disquirere.
Siquidem & beneuolentes uidentur, & fides habetur ijs qui uidentur iisdem quidem ob-
noxij uitijs, amicos autem nō aliter quā seipsos corrigere. Ceterum qui corripit alte-
rum, seipsum iactat, perinde quasi liber & immunis a uitijs omnibus, nisi sit ætate multo
proiectior, aut nisi sit eiusmodi, ut omnes illi uirtutis dignitatem a laudem tribuant, gra-
uis ac molestus uidebitur, neq; quicquam proderit amico. Vnde non simpliciter Phœnix
de suis infortunijs mentionem iniicit, quod quum per iracundiam patrem interficere sta-
tuisset, mox poenituerit,

Occisor patris ne diceret inter Achios,

ne sic uideretur illud admonere, quasi ipse nihil ira commoueretur, aut peccaret. Talia si-
quidem magis penetrant in affectus, magisq; cedunt homines ijs qui cōmunibus tangun-
tur affectibus, quā qui despiciere uidentur. Quoniam uerō neq; lumen admouendum
est oculo inflato, nec animus ægrotus admittit libertatem & admonitionē indilutam, uti
lissimum remediū fuerit, laus leniter admixta obiurgationi, uelut in his:

Vobis haud ad eō curæ est iam bellica uirtus,

Quamuis in castris non sit præstantior ullus.

Sanè ego nec pugnem cum illo, qui prælia tentet,

Cum sit iners, uerū uobis succentio corde.

Item in hoc:

Pandare ubi arcus, ubi illa uolucra tela, decusq;

Quo tecum haud alius castris contenderit hinc?

Quin & huiusmodi

tacita quadam significatione uehementer reuocant aberrantes:

Oedipus ubi ille, ubi clara sunt ænigmata?

Item:

Tam multa passus ista dicit Hercules.

Periculosa prin-
cipum que palā
fit correctio.

Laus obiurgatio
ni admiscenda.

C Non enim solum lenit ac remittit reprehensionis asperitatem, & adhortationis, uerum etiam gignit in homine æmulationem quandam erga seipsum, ut secum ipse certet, dum honeste factorum commemoratione turpium pudeat, & ob id se meliorum exemplum præstare studeat. Nam cum alios, puta uel æquales, uel ciues, uel cognatos cum eo cõferimus, moleste fert, & irritatur improba ambitio, neque raro solet illud cum ira submurmurare: Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negocium faceffere desinis? Proinde cauendum erit, ne apud eos quos liberè corripimus, laudemus alios, nisi sanè fuerint parentes, quemadmodum apud Homerum facit Agamemnon:

Natum haud ualde patri similem genuit sibi Tydeus.

Et Vlyffes in Tragœdia, cui titulus, Domini:

Tu splendidum natalium obscurans decus,

Lanam trahis, patre natus Argiurum optimo?

Ceterum illud haudquaquam fieri conuenit, ut qui admonetur, uicissim admoneat, & libertatem opponat libertati. Si quidem ea res protinus incendit animos, ac dissidium parit. Et omnino uidebitur ita commoueri, non quod libertatem libertate pensare studeat, sed quod liberam admonitionem non ferat. Satius est igitur amicum admonere uolentem ferre. Etenim si eueniat ut ipse postea peccet, & correptione sit opus, tum hæc ipsa res libertati quodammodo tribuit libertatem. Submonitus enim citra refrigerationem iniuriarum, ne ipsum quidem amicos delinquentes solere negligere, sed arguere & castigare, nimirum magis admittet, accipietque correptionem, ut qua beneuolentia referatur & officium, non accusatio aut ira. Ad hæc, hunc quidem ad modum scripsit Thucydides: Quisquis aduersus summates uiros inuidiam suscipit, is rectè consulit. Ceterum amici munus est, amicorum offensam quæ ex admonitione nascatur, in magnis plurimumque momenti habentibus rebus in se recipere. Nam si in quibuslibet, & ad quælibet molestus sit & offendat, nec amice, sed imperiose more pædagogorum familiares incessat, hic quum in maximis negocijs admonebit, hebes erit & inefficax, haud secus atque medicus acri quidem & amaro pharmaco, necessario tamen & sumptuoso, in uulgaria leuiaque, minusque necessaria, admonendi libertate abusus. Igitur ipse quidem cauebit, ne asidue reprehendat, & obiurgandi cupidus esse uideatur. Porro quoties alius quibuslibet in rebus erit morosior, & quiduis calumniabitur, tum ipse uelut ansam habebit, eum de maioribus erratis admonendi. Nam

Moderata sit amici libertas in corripiendo.

medicus Philotimus, quum quidam hepar habens suppuratum, digitum ostendisset exulceratum: Non est, inquit, ò bone tibi negocium de unguum uitio. Itidem occasione data licebit & amico dicere, ad eum qui, leuiculis de rebus, & nullius momenti incusat: Delusibus, comotationibus, ac nugis loquimur. Sed heus tu, iste potius ableget amicam, aut desinat alea ludere: ac cæteris quidem in rebus uir nobis est admirandus. Etenim cui leuibus in rebus conceditur uenia, is in maioribus haud grauatiù permittit amico liberè loqui. Rursum qui semper instat, in quouis negotio acerbis & insuauis, omnia cognoscens, omnium curiosus, is adeo nec liberis est tolerandus, nec fratribus, ut ne à seruis quidem ferri possit. Iam uero quoniam ut senectæ non omnia adsunt mala, ueluti dixit Euripides, ita nec amicorum improbitati. Oportet amicos obseruare, non solum quum delinquant, uerum etiam quum rectè faciunt. At primum quidem candidè conueniet illos laudare: deinde ueluti ferrum solidatur refrigeratione, ac duritiem accipit, prius calore solutum, ac molle redditum: sic amicis solutis & calefactis collaudatione, libertatem admonendi ceterum tincturam paulatim addere. Dabitur enim occasio, ut dicere possis: Num illa cum his conferenda sunt? uides ne cuiusmodi fructus reddit honestas? hæc abs te requirimus amici: hæc tua sunt, teque digna: ad hæc natus es, illa uero resicienda sunt.

Vel maris undosi in fluctus, uel in auia montis. Nam sicuti bonus medicus magis cupiet somno, seu cibo, morbum ægroti depellere, quam castorio, aut scammonio: sic & æquus amicus & bonus pater ac præceptor, laude potius quam reprehensione gaudet uti ad emendandos suorum mores. Quandoquidē non alia res præstat, ut liberè admonens & offendas minimè, & sanes maximè, quam si temperans ab iracundia, modestè & cum beneuolentia delinquentem aggrediaris. Unde nec inficantes oportet acerbis coarguere, nec obsistere purgantibus sese, quin magis honestas occasiones undecumque subministrare, & a peioribus abstinere causis, atque ad hunc modum amico concedere, ut leuius peccasse uideatur. Quemadmodum Hector in fratrem Paridem:

Non ira ista tibi in pectus descendit honestè.

Ceu

A Ceu quod in congressu aduersus Menelaum cesserat, non fuga fuerit, aut timiditas, sed iracundia. Item Nestor ad Agamemnonem:

Tu porro tuo iam pectore cello

Celsisti. Ciuilius enim arbitror si quis dicat, ignorasti, quam si dicat, iniuriam fecisti, & non attendisti, dictum mollius est, quam, turpiter egisti. Rursum, ne contendas cum fratre, moderatius sit, quam si dicat, ne inuideas fratri. Item, fuge mulierem te corrupentem, urbanus, quam si dicas, desine mulierem corrumpere. Nam hunc desiderat modum admonitio, qua mederi uelis amico. Ceterum in actione negotiorum diuersa ratione utendum est. Quoties enim inciderit, ut amicus alioqui peccaturus, sit coercendus, aut in impetum quempiam animo propensus, qui transuersum rapiat, aut quoties ad res honestas mollem & legnem incitare & inflammare conabimur, ibi conueniet rem ad causas fœdas & indecoras referre. Sicut Vlyffes apud Sophoclem, Achillem extimulans, non ait illum cœnæ gratia succensere: sed, iam, inquit, Troiæ sedilia aspiciens metuis. Ad hæc quum rursus indignaretur Achilles, seque ab nauigaturum diceret:

Scio quid fugis, non ne quid audias male,

Sed instat Hector, hinc manere haud expedit.

Ad hunc igitur modum, eum qui sit animosus ac fortis, timiditatis opinione territantes, incitant ad honesta, & abducunt à turpibus: sobrium & temperantem, opinione intemperantem: liberalem & magnificum, opinione sordium & auaritiæ: moderatioris ac leniores in his, quibus mederi non possunt, molestiæ modum expedientes, ut in admonendo magis amici uicem dolere, quam reprehendere uideantur: contra in cohibendis peccatis acriter aduersus amici cupiditates repugnantes, hic implacabiles & asidui. Nam id tempus pertinacem beneuolentiam, & animum uerè liberum requirit. At reprehensione factorum uidemus & inimicos inter se uti. Quemadmodum dixit Diogenes, ad salutem opus esse uel bonis amicis, uel acerbis inimicis, propterea quod illi docent, hi redarguunt. Verum præstat ut amicorum consilij parens caueas ne pecces, quam si ob inimicorum conuicia pœniteat admisi. Quapropter etiã utendum erit arte in amicis corripiendis, quandoquidem hæc res maximum & efficacissimum est remediũ, maximeque desiderans & oportunitatem & modum. At quoniam, sicuti dictum est, sæpenumero curant molestia est huiusmodi libertas, medicos imitari conueniet. Neque enim hi quum secant, partem afflictam in cruciatu molestiaque destituunt, sed placidè rigant ac fouent: neque qui admonent ciuilitè amicum, aufugiunt posteaque amara mordaciaque admouerint, sed alijs colloquijs & comitate uerborum delinunt ac exhilarant: quemadmodum & fabri lapidarij, uulnus ac cicatricè quam ictu celtis inflixerunt in statu, rursum poliendo leuigant, ac nitidum reddunt. Ceterum qui reprehensione uulneratus ac perfossus, deinde ira perturbatus ac turbatus, dimittitur, hunc postea difficilè reuocet, aut cõsoleris. Hoc igitur in primis cauendum est ijs qui amicum obiurgant, ne post obiurgationem eum destituant, neue committant ut ita contristent & iritent familiares, ut ea res finiat consuetudinem, ac familiaritatem.

Plutarchi, quo pacto quis efficiat ut ex inimicis capiat utilitatem.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

IDEO quidem te Corneli Pulcher, placidissimum uite genus, & a rei publicæ negocijs semotum tibi delegisse, in quo tamen ita maximam adfers utilitatem reipublicæ, dum omnibus qui te adeunt, quicquid tecum agunt consuetudinem, te ipsum & comem & iucundum præbes. Verum quandoquidem ita res habet, ut regionem quidem liceat inuenire, quæ feris ac noxijs careat beluis, quemadmodum ferunt de Creta: nulla sit autem adhuc reperta reipublica, quæ non aluerit intra se inuidiam, æmulationem, cõtentionem, quibus ex affectibus inimicitia potissimum nasci consueuit: imò ut nihil aliud sit, ipsæ nos amicitia inimicitijs inuoluunt: quod quidem quum intelligeret Chilon ille sapiens, quendam dicentem sibi nullum esse inimicum, interrogauit, an nullum etiã haberet amicum: Videntur mihi partes uiri ciuilis, & in administranda reipublica

C uerfantis, ut inter alias curas inimicorum etiam habeat rationem, atque illud animaduertat haud frustra dictum à Xenophonte, cordati prudentisque uiri esse, etiam ex inimicis utilitatem capere. Proinde quæ nuper hisce de rebus differenti mihi ueniebant in mentem, ea collegi, totidemque uerbis ad te scripta misi, cauens quam potui maximè, ne quid eorum attingerem, quæ prius in ciuilibus præceptis à me cõscripta fuerant: quando quidè & eum libellum uideo tibi frequenter in manibus esse.

Priscis illis mortalibus satis erat, si non læderent à diuersi generis animantibus: & hac modò finì cum noxijs bestijs depugnabant. At posteriores ratione deprehensa qua feris uterentur, non solum ab illis non offenduntur, uerum etiam utilitatem capiunt, dum carnis illarum aluntur, pilis uestiuntur, fel & coagulum ad morborum adhibent remedia, denique dum se pellibus armant & muniunt, ut periculum iam sit, ne si feræ deficiant homini, ferina iam, syluestris & inops eius uita futura sit. Itaque quoniã cæteris quidem satis est, si nihil accipiant ab inimicis mali, hos uerò qui sapiunt, Xenophon ait etiam utilitatè ex aduersarijs capere, non est abroganda fides tanto auctori, quin potius uiam ac rationem oportet inquirere, qua commoditatem hanc consequi possint, quibus absque similitudinibus uiuere non licet. Non potest agricola efficere, ut omnis arbor exuat syluestrem naturam: neque uenator omnem feram potest cicurem reddere, ac mansuetã. Itaque ratio quaesita est, ut ad alios nihilominus usus, illi quidem arbores infrugifera, huic autem immites bestia commoditatem adferrent. Aqua marina potui quidem inutilis est, & insuauis, uerò alit piscis, commodè transmittit quocumque uelis proficisci, importandis exportandisque rebus seruit. At uerò Satyrus, quum primum ignem uidisset, eumque completi uellet, & osculari: Prometheus, Heus, inquit, nisi caues hirce, profecto dolebit tibi mentur: urit enim, si quis attingat: non ualet in istum usum, sed lucem & calorem ministrat, tum artium omnium instrumentum est, si quis uti nouerit. Videndum est igitur, num & hostis alioqui noxius & inaccessus, alia quacunq; uia contingi possit, ac peculiarem aliquem usum sui præbeat, & commoditatis non nihil adferre ualeat. Nam complures res sunt inuisæ, grauesque quibus incidunt, ex quibus tamen usus aliquis excerpitur. Vides enim nonnullos morbo corporis ad occasionem oçij fuisse usos, item labores casu obiectos multorum ualetudinem exercitatione reddidisse firmiorem. Ad hæc fuere nonnulli, quibus exilium & pecuniarum iactura uiaticum extiterit ad studium ac philosophiam, ueluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon ubi nauigium suum fractum audisset: Bene facis, inquit, fortuna, quum ad pallium nos compellis. Quemadmodum enim animantia quæ plurimum stomacho ualent, quæque corporibus sunt saluberrimis, etiam si serpentes ac scorpiones edant, concoquunt: sunt autem quæ saxis etiam ac testis alantur, & has propter spirituum uehementiam caloremque in alimentum uertentia, quum interim graciles isti ac ualetudinarij panem etiam ac uinum appositum fastidiant: ita stulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias: contra qui sapiunt, etiam similitudinibus comode norunt uti. Primum igitur quod est in similitudine maximè noxium, id mihi uidetur summam utilitatem allaturum, si quis animu aduerterit. Quidnam istud est, inquis? Nempe inimicus semper aduigilans obseruat quid agas, & ansam captas calumniae, lustrat ac circumspicit undique uitam tuam, non tantum quercus, testas, ac saxa oculorum acie penetrans, sicuti narrant de Lynceo, uerum etiam amicum, famulum, & quilibet tecum habet consuetudinè, ut quoad potest deprehendat quid agas, perfordiens ac scrutans tua consilia: quum interim amici, cunctatione negligentiaque nostra se penumero nobis inscijs & ægrotent, & moriantur. Inimicorum uerò propemodum & somnia curiose obseruamus. Jam uerò morbi, æs alienum, dissidia cum uxoribus, citius eos ipsos quorum sunt fugerint, quam inimicum: quanquam ante omnia peccatis imminet, hæc in primis uestigat: nec secus ac uultures ad putrium corporum odorem rapiuntur, sincera sanaque non sentiunt: ita si quid morbidum est in uita, si quid uitiosum, si quid affectum, id demum excitat ac mouet inimicum, ad hæc assiluit quisquis odit, hæc cõtrahat uellatque. An non est igitur conducibile, ad hoc cogi te, ut per omnia cautim & attentè uiuas, & neque facias quicquam, neque dicas oscitanter & incircumspectè, sed semper eorum more, qui suspitione morbi, diligenti exactaque uitæ moderatione cauent ne quid offendant ualetudinem, inculpato usque mores & irreprehensos conserues: Siquidem eiusmodi cautio, dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatque, gignit in nobis studium ac propositum integrè & inculpate uiuendi. Etenim quemadmodum hæc ciuitates, quas finitimus hostis & continens bellum, sobrietatem uigilantiamque docuit, & leges obseruant diligentius, & rectius administrant rem publicam: ita quos huc inimicitia compellit, ut in uita so-

Artium omnium instrumentum, ignis.

D

brj

A brj sint ac uigilantes, ut uiuent fœcordiam, ut omnia citra neglectum illius & comiter agant, paulatim nec sententias ducuntur in consuetudinè non peccandi, moresque componendi, si modò uel paulum adiuuerit ratio. Nam quibus illud quod est apud Homerum, Gaudeat hinc Priamus, simul & Priameia proles, semper in promptu est, eos nimirum auocat, arcet, & abducit ab his, quæ sunt inimicis uoluptatem ac risum allatura. Quinetiam Dionysiacos quos uocant artifices, hoc est, cantores, uidemus sæpenumero remissos, supinos, minimèque accuratè certantes in theatro, quoties soli canunt. Quod si contentio inciderit, ac certamen cum alijs, tum uerò non solum ipsi magis intendunt animum, uerum etiam organa sua diligentius apparant, fides deligunt, easque concinnant accuratius, explorato sapius concentu. Ita quisquis intelligit habere se uitæ famæque æmulum, attentius sibi cauet, facta sua circumspicit, uitam omnem componit. Quando quidè & hoc habet peculiare malitia, ut in peccando magis reueretur inimicos quam amicos. Proinde Nasica, cum quidam existimarent res Romanas iam in tuto esse, nimirum Carthaginensibus extinctis, Græcis in seruitutè subactis: Imò nunc, inquit, summo in periculo sumus, posteaque nulli supersunt, quos uel timeamus, uel reueremur. Accipenunc & Diogenis responsum urbanum in primis ac philosopho dignum. Cuidam interroganti quo pacto posset inimicum ulcisci: Si te ipsum, inquit, honestum ac bonum uirum præstiteris. Cum bellos equos, ac laudatos inimicorum canes conspexerint, molestè ferunt. Rursum si fundum uiderint excultum, si hortum amœnum ac floridum, ingemiscunt.

Quid igitur futurum putas, si te ipsum ostenderit uirum iustum, cordatum, probum, ac frugè, admirandum in dicendo, in rebus gerendis syncerum & incorruptum, in temperantia uictus sobrium ac moderatum, Alto fruente pectoris sulco probi, Consilia de quo gerunt pulcherrima? Qui uincuntur, ut inquit Pindarus, uinctam habent linguam, ut non audeant hiscere. Verum id non competit simpliciter in quemuis, qui quacunq; ratione uincitur: sed in eos dumtaxat, qui se superari conspiciunt ab inimicis, diligentia, probitate, animi magnitudine, humanitate, beneficentia. Hæc linguam detorquent, ut inquit Demosthenes, hæc os ob-

Inimici uiscerum diuatio.

turant & obsepiunt, hæc præfocant guttur, hæc silentium indicunt, hæc faciunt, ut, quod ait Pindarus, non ausis hiscere. Proinde tu conare, quando quidem potes, Vt malis appareas præstantior. Itaque si discruciare cupis inimicum, ne id hac uia facere uelis, ut eum per contumeliam appelles cinædum, aut intemperantè, aut scurram, aut parcum, aut fordidum & impurum: sed ipse magis da operam ut uir sis, da operam ut sis temperatus & continens, ut uerax, ut humaniter & æque tractes eos qui tecum habent consuetudinè atque commercium. Quod si contigerit ut ad conuicia quoque processeris, uideto ut quam longissimè absis ab his probis, quæ iacis in alterum. Fac descendas in tuum ipsius pectus, iustitiam tuam ipsius sinum, ac diligenter circumspice, num qua sint illic cariota, uitioque obnoxia, ne forte sit unde tibi maledicus aliquis tacitè secum conuicium illud sumptum è Tragedia possit obijcere, Medetur alijs ipse huculceribus scatenens.

Verum si te dixerit ineruditum, tu fac in teipso studium intendas, & acras industriam: si ignauum, fortitudinem, animique presentiam excites: si incontinentè ac libidinosum, uoluptatis studium ex animo profliga, si quod huiusmodi inscio te uestigium inhæret. Nihil enim turpius conuicio, quod in autorem recidit, ac ne grauius quidem aut acerbius quicquam. Etenim quemadmodum luminis repercussus uehementius offendit infirmos oculos, ita magis dolent maledicta, quæ ueritas in ipsos unde profecta sunt retorsit. Siquidem ut Cæcias ad se nubes uocat, teste prouerbio, sic mala uita ad sese attrahit conuicia. Proinde Plato quoties incidisset in eos, qui facerent indecori quippiam, digressus consueuit apud se dicere, Nuncubi ego talis? Cæterum qui in alium maledicta congestis, si continuo suam ipsius uitam contempletur, & componat, mutans eam in diuersum, & corrigens, is uidelicet nonnullam ex maledicendo capiet utilitatem, cum alioqui res inanis & habeatur, & sit. Itaque uulgus ridere solet, si quis ipse caluus, aut gibbo deformatus, alijs hæc opprobret uitia. Quin magis in totum ridiculum est, in alterum iacere conuicium, in quem conuicium aliquod uicissim torqueri possit. Sicuti Leo Byzantinus, cum oculorum infirmitatem obiecisset sibi quidam gibbo deformatis: Humanum, inquit, opprobrafti uitium, quum ipse Nemesim, hoc est, reprehensionè in tergo portes. Quapropter caue cuiquam

Vilitas qua ex alieno conuicio capienda.

X

C exprobres adulterium, ipse scœdiori libidinis generi obnoxius: neq; luxum, ipse sordidus.

Cognatus es maritici dæ forminæ:

Ita maledicit Alcmaeon Adraſto. Quid is igitur? Nempe proprium ei, nō alienum impingens probrum, respondet: Matrem ipse manibus interemisti tuis. Domitius in Crassum ad hunc iocatus est modum: Non fleuisti, muræna quam in uuario alueras mortua? At Crassus ita retorſit cōuictum: Num tu lachrymabas, cum tres extuleris uxores? Qui sit in alium diciturus, nō hunc oportet facetum, aut clamosum, aut improbum esse, uerum eum esse conuenit, in quem nullum conuictum aut crimen hereat. Deus enim nulli magis præcepisse uidetur illud, Nosce teipsum; q̄ ei, qui sit alium uituperaturus, ne si dixerint quæ uolunt, audiant quæ non uolunt. Nam fieri solet, ut iuxta Sophoclis dictum,

Vbi uerba temerè fuderis, tum quæ uolens

Dixti, uicissim eadem illa nolens audias.

Atq; hoc quidem utilitatis & cōmodi excerpti potest ex maledicendo inimicis: at non minus utilitatis ex altero proficiscitur, nempe si quis male audiat, & cōuictis afficiatur ab inimicis. Vnde rectè dictum est ab Antisthene, ad salutem & incolumitatē tuendam opus esse aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis, propterea quod illi dum admonent peccantes, hi dum maledicunt, reuocant à uitijs. Sed quoniam his sanè temporibus ad liberè loquendum penè uocem amisit amicitia, loquax est autem assentatio, admonitio muta, superest ut ab inimicis uerum audiamus. Nam uti Telephus, quum medicum amicum nancisci non posset, uulnus hostili lancea submisit: sic ij quibus non adest beneuolus admonitor, maleuolentis inimici uerba ferant oportet, quò mala ipsorum redarguant castigantq;.

Quo quidem in tempore rem ipsam spectare conueniet, non animum maledicentis. Sicut enim is qui Prometheus Thessalum cogitabat occidere, casu tuber ita percussit ac dissecuit, ut seruaret hominem, ruptoq; tubere periculo liberaret: ita non raro fit, ut conuictum per simultatem & odium impactum, medeatur animi morbo uel ignorato, uel neglecto. At uerò pleriq; conuictio tacti, non illud considerant, num ipsi obnoxij sint ei probro quod obijcitur, sed perpendunt potius, an qui maledixit, aliud quippiam habeat quod in illum dici possit: dumq; more colluctantium in palæstra, probra ceu puluerem non ab-

D stergunt à sese, sed seipſos conspergunt & oblinunt, postea congressu facto uterq; ab altero contaminatur ac denigratur. Quin magis conueniebat, ut cui conuictum dixit inimicus, id à se tollat quod obiectum est, quàm faceret, si quis maculam uesti inhærentem ostenderet. Iam etiam si quis obiecerit probrum à quo sis alienus, tamen inquirendum erit, quibus ex causis maledictum hoc natum sit: deinde cauendum ac metuendum, ne quid imprudentes deliquerimus, uel affine, uel simile ei, quod nobis obiectum est: quemadmodum Lacydes Argiuorum rex ob comam compositiorē, & incessum delictiorem uulgo male audiuit, ueluti mollis & effœminatus. Idem accidit Pompeio, propterea quod uno digito scalperet caput, quum à mollitie & lasciuia longissimè abesset. Accidit & Crasso, cui sapientius adeundi uirginem quandam Vestalem causa hæc fuit, quod prædiolum quoddam elegans ab illa mercari cuperet, atq; hac gratia frequenter cum ea cōgredebatur, captans mulierem. Posthumia uerò risu solutior, ac liberior cum uiris confabulatio, peperit infamiam, ita ut incestus accusaretur. Quanc̄q; igitur compertum esset illam à crimine abfuisse,

Inuerecundius
non loquendum,
quam uiuatur.

tamen summus pontifex Spurius Minutius dimissam admonuit, ne inuerecundius loqueretur quàm uiueret. Themistocles autem quum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditiōnis suspitionem cōtraxit, quod eo familiaris uteretur, quotidieq; literas ac nuncios ad illum misisset. Proinde quum dictum fuerit aliquid in te quod uerum non sit, non oportebit ob id, quia falsum est, contemnere ac negligere, sed expendere tecum, num quid dixeris aut feceris, aut conatus fueris, aut nunquid fuerit in tuis familiaribus, quod illi calumniæ probabilem ministrauerit occasionem, idq; simulatq; deprehenderit, cauendum erit atq; uitandum. Etenim si difficultates ac molestiæ temerè fortuitoq; incidentes, alios docēt quid expediat, uelut in fabulis Meropa: Fortuna, inquit, sublati ijs quæ mihi erant charissima, mercede me sapientem reddidit: quid uetat, quo minus gratuito præceptore utamur inimico, qui nobis proſit, aliquidq; doceat, quod antea fugiebat? quando quidem pleraq; magis intelligit inimicus, quàm amicus, propterea quod amor cæcutiat in re amata, uelut inquit Plato. Porro odio coniuncta est tum curiositas, tum garrulitas: Cum Hieroni foetor oris ab inimico quodam opprobratus esset, domum reuersus obiurgauit uxorem: Quid ais, inquiens, hoc uitium ne tu quidem mihi indicasti? At illa quum esset pudica & simplex, Putabam, inquit, omnes uiros ad eundem modum olere. A deo &

quæ

A quæ sensibus percipiuntur, & quæ corpori insunt, & quæ conspicua sunt omnibus, citius ex inimicis cognoscas, quàm ex amicis, aut familiaribus. Adde his, quod cum non exigua uirtutis pars sit, linguam habere moderatā, semperq; rationi morigeram & obedientem, id non contingit nisi multa exercitatione, cura, studioq; pessimos animi motus edomueris, quod genus est ira. Si quidem ut imprudentibus uox excidat, & Homericum illud, Fugiens uox oris claustra reliquit:

item ut contingat uerba nonnulla ultrò euolare, id solet usu uenire potissimū animi inexcitatis, ceu labentibus ac perfluentibus, ob impotentiam iracundiæ, ob mentis intemperantiam, ob temerariam uitæ rationem. Cæterū loquacitatē rem omnium leuissimam, uti diuinus inquit Plato, grauissima pœna uindicant tum dii, tum homines. Contrā silentiū cum ubiq; innoxium est, non solum nō sitire, uelut ait Hippocrates, tum uerò in conuictis constans quiddam ac Socraticum habere uidetur, uel Herculeū magis. Si quidē ille quoq;

Vel minus ac muscas curabat uerba molesta.

Sanè cum non alia res neq; grauior, neq; pulchrior, quàm si conuictante inimico quietem agas, ueluti mordacem Lisi scopulum prater nauigans, tum latius ea patet exercitatio, Nam si consuescas inimicum conuictantē ferre tacitus, facillimè nimirum feres & uxoris rixantis iracundiam, & amici clamorem, & fratris amarulentiam citra perturbationē sustinebis. Nam patri matricq; etiam pulsandum te ferendumq; præbebis, nihil ira cōmotus. At Socrates quidem Xantippam uxorem iracundam ac moleſtam domi ferebat, ceu facilius cum alijs consuetudinem acturus, si illam perpeti consueuisset. Verum longè præstat, ut inimicorum dictis, conuictis, & odijs exercitatus, consuescas iracundiam pretere, nec cum maledictis incesseris excandescere. Ad hunc igitur modum mansuetudinem ac tolerantiam in simultatibus præstare conuenit. Cæterum simplicitas ac magnanimitas benignitasq; magis in amicitijs locum habet. Neque enim perinde pulchrum est de amico bene mereri, quàm scœdum id non facere, quoties opus est. At humanum habetur ultionem inimici, si quando per occasionem in te inciderit, negligere. Eius uerò cui lapsus inimici dolet, etiam qui roganti opitulatur, liberis ac domesticis rebus periclitantibus stu-

B dium aliquod animiq; propensionem exhibet, quisquis non amplectitur beneuolentiam, quisquis non laudat benignitatem, is nimirum cor habet adamantinum, aut ferro excusum. Quum Cæsar Pompeij statuas deiectas reponi iussisset, tum M. Tullius: Statuas, inquit, Pompeij collocaſti, tuas constabilisti. Vnde nec malignè laudandus est, nec honore fraudandus inimicus merito laudandus, ac celebris, propterea quod maior laus hinc credit ad ipsos qui laudant. Ad hæc, qui promerentem laudat, ei rursus fides habetur uituperanti, ueluti qui non hominem ipsum oderit, sed qui factum illius non probet. Iam uerò, quod est omnium & pulcherrimū & utilissimū, nequaquam inuidebit uel amicis felicitibus, uel familiaribus cum laude quippiam agentibus, quisquis assueuerit & inimicos laudare, & neq; ringi, neq; morderi successibus illorum. Est ne aliud ullum studium, quod utilitatem pariat, aut habitum potiore gignat in animis nostris, quàm id quod æmulationem & inuidentiam nobis adimit: Nam quemadmodum in republica permulta sunt, necessaria quidem illa, sed tamen mala, quæ posteaquā in consuetudinem abierunt, iamq; legis uim nacta sunt, tamen haud facile depellant, quibus ea molesta noxiq; sunt: sic simultras multa secum inducit uitia, nempe liuorem, suspitionem, gaudium ex alienis malis, tenacem iniuriarū memoriam, & horum uestigia relinquit in animo. Præterea quædam, quæ si facias in inimicū, nec mala uideantur nec iniqua, ita remanent in nobis, ut ab ijs difficile possint: quod genus sunt, uersutia, fraus, insidiæ. Deinde fit, ut propter assuetudinem ijsdem utamur in amicos, nisi cauerimus in inimicos uti. Proinde rectè præcepit Pythagoras, quum ab aucupio dehortaretur, & empto retium iactu, pisces captos iuberet amitti: quumq; omnium mitium animantium cædem interdiceret, uidelicet ut in brutis animalibus nos consuefaceret à crudelitate & rapacitate temperare. Atqui multò pulchrius est, ut dum in simultatibus ac disidijs aduersus homines & contentionibus, generosum, æquum, ac simplicem inimicum agis, improbos, sordidos, ac fraudulentos affectus castiges, premasq; quò nimirum in cōmercijs amicorum prorsus conqueſcant, & à fallendo temperent. Scaurus cum Domitio simultatem habebat, eumq; fecerat reum: itaque Domitij seruus quidam, priusquam ageretur causa, Scaurum adiit, significans habere se quipiam arcanum, quod illi uellet indicare. At ille non passus est hominem loqui, sed comprehensum ad herum remisit. Catonem quum Muranam popularitatis reum ageret, & accusationis argumenta colligeret, affectabantur ex more, qui quid fieret obseruabant.

Simultratis in-
commoda.

C Hi frequenter eum interrogabant, nunquid eo die collecturus esset, aut acturus aliquid quod ad accusationem pertineret. Quod si negasset, credebant, ac discedebant. Atque id quidem maximum erat argumentum, quam bene sentirent de Catone. Verum illud & maius est, & longè pulcherrimum, quod assuefacti iuste rectèq; agere cum inimicis, haud unquam iniuste dolere cum amicis & familiaribus agemus. At quoniam necessum est galentis omnibus inesse cristam, iuxta Simonidem: & omne mortalium ingenium, contentionem, suspitionem, & inuidiam ex se gignit, inter mente uacuos amicos, ut inquit Pindarus: haud mediocriter profuerit, si quis horum affectuum repurgationem in inimicos effuderit, eamq; ueluti cloacam, quam longissimè à domesticis ac familiaribus auerterit. Id quod intellexisse uidetur Onomademus, uir urbanus, qui quum orta in Chio seditione, in ijs esset partibus quæ uicerant, admonebat suos, ne cunctos expellerent qui diuersarum fuissent partium, uerum sinerent superesse nonnullos, ne cum amicis, inquit, incipiamus dissidere, si prorsus desint inimici. Ad eundem modum, si nobis hæc animi uitia consumantur in inimicos, minus erunt molesta amicis. Neque enim oportet figulum inuidere figulo, neque cantorem cantori, quemadmodum inquit Hesiodus: neque conuenit uicinum æmulari uicino, neque consobrino, neque fratri ad diuitias properanti, & felicibus rerum utenti successibus: sed si non est alia uia, qua te ipsum à contentione, inuidia, & æmulatione liberum reddas, consuesce secundis inimicorum rebus morderi, in hos iracundiæ mucronem exacue. Nam sicut elegantes agricolæ rosas ac uioles ita meliores futuras putant, si cepas & allia ferant in proximo, quod quicquid in illis acris ac grauis odoris inest, in hæc repurgetur: sic inimicus in se recipiens ac deriuans inuidiam ac morositatem, candidiores nos minusq; graues reddit amicis prospera fortuna utentibus. Quapropter cum illis sunt exercenda certamina, de gloria, de imperio, de iustis lucris, non hæcenus tantum ut discruciemur, si quid illi plus habeant nobis, sed ut obseruemus singula, quibus rationibus nos superent, eosq; diligentia, industria, sobrietate, & cautio ne præire conemur: quemadmodum dicere solitus est Themistocles, sibi non licere somnum capere per Miltiadis in Marathone uictoriam. Etenim qui deijcitur animo, penitusq; liuore contabescit, propterea quod se credat ab inimico uinci, uel in gerendis magistratibus, uel in agendis causis, uel gratia & autoritate apud amicos, aut optimates, ac non potius conatur aliquid & æmulatur, hunc ociofa quædam & iners habet inuidia. At quem non excæcat odium, quo minus iudicet de eo quem odit, sed æquis oculis spectat illius & uitam, & mores, dicta simul & facta, is nimirum perspicit, ea quibus inuidet, pleraque è diligentia, prouidentia, rectèq; factis, illi contigisse. Et ad hæc animum intendens, studium ac sedulitatem ipsius circa res honestas imitabitur, oscitantiam uero ac discordiam excutiet. Quod si uidebuntur in aula principis, aut in republica potentiam indignam & inhonestam assecuti uel assentatione, uel fraudulentia, uel corruptis iudicijs, uel largitionibus, id nobis haudquaquam molestum erit, quin potius uoluptatem adferet, integritatem uitæ nostræ, æquitatemq; cum illorum illiberalitate conferentibus. Siquidem uniuersum aurum, quod uel super terram est, uel sub terra, non est æquiparabile uirtuti, uelut inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum semper conueniet in promptu habere: At nos uirtutem non ita diuitijs permutabimus, nec acclamationibus epulo conductæ multitudinis, nec honoribus, summoq; accubitu apud eunuchos, concubinas, & regum præfecturas. Nihil enim suspiciendum, neq; præclarum, quod ex turpitudine nascitur. Sed amans cæcutit in eo quod amat, autore Platone: magisq; sentimus si quid præter decorum faciant inimici. Non oportet autem, siue quid peccant, inutili affici gaudio: siue quid rectè faciunt, ociofo dolore tangi: uerum illud in utroq; cogitandum est, ut & illa cauentes meliores illis simus, & hæc imitantes non simus deteriores.

FINIS.

PLV

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Τὰ πρῶτον,

MOSCHION ET ZEUXIPPVS.

L V SANE Glaucum medicum heri deterebas Zeuxippe, unâ nobiscum philosophari cupientem. ZEUXIPPVS: Neq; deterrebam amice Moschion, neq; ille nobiscum philosophari cupiebat. Quin magis fugiebam, metuens ne quam præberem ansam homini pugnae uideo. Nam in re quidem medica uir ille, quemadmodum inquit Homerus, Alijs æquandus pluribus unus. Cæterum erga philosophiâ parum amico est animo, sed cum in disputando semper acerbum quiddam habet, ac morosum, tum uero id quidē temporis infestus in nos tendebat, acrius etiam illud uociferans, haud mediocriter iniquum facinus ausos esse nos, qui disciplinarum terminos confundissemus, de ratione uictus ad tuendam bonam ualitudinem conducibili differentes. Separatâ enim aiebat esse philosophorum ac medicorum professionem, non aliter atq; Myrorum ac Phrygum fines, ut habet prouerbiū: ac nonnulla à nobis dicta non illa quidem accurate, neq; seriò, at rursum non inutiliter, repetens carpebat ac dilacerabat. MOSCHION: Atego Zeuxippe, tum ista, tum reliqua illa cupide lubensq; audierim. ZEUXIPPVS: Nimirum quum philosophus sis natura Moschion, philosopho succenses, parum studioso medicinæ, & indignum existimas, si magis officij sui putat esse, ut in Geometriâ, Dialecticâ, Musicâ studio uersari uideat, quam ut inquirat cupiatq; cognoscere.

Aedibus in proprijs quæ praua aut recta gerantur, ipso uidelicet corpore. Quanquã illic frequentiores uideas spectatores, ubi non nihil factæ pecuniæ, qua ad spectaculum inuitentur, distribuitur affluenti multitudinē, ita ut fieri solet Athenis. At medicina sic est de numero disciplinarum liberalium, ut politie, splendore, iucunditate nulla sit inferior. Porro mercedem abundè magnam addit sui studiosis, nempe corporis salubritatem, ac prosperam ualitudinem. Proinde non oportet in ius uocare philosophos, quasi terminos præterierint, si de his quæ ad bonam ualitudinem conducunt, disputent, uerum ita magis accusandos ducere, si prorsus sublati finibus, existimarint communiter uelut in eadem regione sese rerum quæcumq; sint honestæ studiosos uersari oportere, sectantes pariter & quod in disputando delectet, & quod ad usum uitæ sit necessarium. MOSCHION: Quin Glaucum missum faciamus Zeuxippe, qui ob fastum absolutus uideri studet, nec egeus auxilijs philosophiæ. Tu uero disputationē omnem nobis recense, primoq; loco, si uideatur, ea quæ dicebas non admodum seriò abs te dicta, carpisse Glaucum. ZEUXIPPVS: Aiebat igitur amicus ille noster, sese audiuisse quendam qui diceret, non mediocre fore momentū ad bonam ualitudinē, si quis manus semper calidas haberet, neq; pateretur eas frigere. Rursus, extremarum corporis partium frigiditatem, dum calorem ad interiora cogit, ceu familiaritatē quandam & assuetudinē febris inducere. Rursus, foras uertere, & unâ cum calore materiam in omnes partes trahere ac distribuere, salubre esse. Itaq; si quod operis faciamus, in quo manibus sit utendum, tum calorem ultrò ab ipsa corporis agitatione induci membrīs, ac contineri: ubi uero nihil agas operis istiusmodi, tum summis à membrīs frigus arcendum esse. Hoc igitur erat unum eorum quæ ab illo ridebantur. Alterum autem, ni fallor, erat de cibis, quos ægrotantibus exhibetis. Præcipiebat enim hos multò antè tempore sumendos, atq; degustandos esse, quò sani uidelicet illis assuesceremus, ne post ueluti pueri uictum eum horreamus, & auersemur, sed paulatim familiaris ac domesticus stomacho reddatur, ne in morbo cibis perinde ut pharmacis offendamur, ne ue molestè feramus, si quando simplicem aliquem cibum citra opsonium & sine culinæ nidore apparatus, sumere necessum erit. Vnde ne illud quidem aliquando fugiendum, ut illoti ad cibum capiendum accedamus, nec uti potemus aquam quum adsit uinum, nec ut calidum bibas æstate, licet apposita niue: neglectis interim his qui ad ostentationem, moreq; sophistarum ab istiusmodi rebus abstinent, ac temperantiæ nomine semet efferunt. Quin ipsi magis nostrap te sponte paulatim & stomachum ita consuefaciamus, ut citra molestiam pareat utilitati, tum procul ab

Medicina studiosorum merces qualis.

X 3

Quo sine, et quibus in rebus cum inimicis certandum.

C animo tollamus nimis anxiam ac superstitiosam huiusmodi rerum curam in morbis, ne ue collamentemur deplorantibus, quod e magnis ac iucundis uoluptatibus in fordidam illam atque humilem uitae rationem sint redacti. Nam recte dictum illud: Optimam uitae rationem delige, eam tibi iucundam reddet consuetudo: cum singulis quicquid aggre diare conducibile fuerit, tum uero maxime, si in ijs quae ad corporis uitium uitaeque rationem attinent, ijs assuescens quae sunt saluberrima, eadem amica cognataque, ac domestica naturae reddas, memor eorum quae nonnulli tum patiuntur, tum faciunt in morbis, quam moleste ferant, quamque uix tolerant, quoties aqua calida apponitur, aut sorbitio, seu panis, non solum ista detestabilia & insuauia, uerumetiam ipsos qui fumere compellunt detestabiles ac molestos appellantes. Porro non paucos etiam balneum extinxit, quum initio nullo graui morbo tenerentur, nisi quod non possent, neque ferrent cibum capere nisi loti: quorum de numero Titus erat imperator, quemadmodum referunt ij qui aegrotanti ministrarunt. Ad haec relatum est hoc quoque, corpora gracilia, minimeque obesa, semper esse salubriora: maximeque cauendam ingurgitationem, ebrietatem, & immodicum deliciarum usum his qui solenne epulum sint celebraturi, aut qui amicos apparant conuiuio accipere, aut futurum est ut a diuite quopiam, aut principe, conuiuio splendido adhibeantur, expectentque commune bibendi certamen, quod recusare non liceat, quod nimirum iam tum in tranquillitate corpus expeditum ac leue reddant, uelut aduersus imminuentem uentorum ac undarum tempestatem. Si quidem perdifficile fuerit, in coetu hominum, & inter inuitatiunculas illorum, teipsum intra mediocritatem, solitamque temperantiam continere, ut non omnibus uehementer grauis ac molestus & onerosus esse uidearis. Itaque ne ignis addatur igni (quemadmodum pro uerbio dicitur) hoc est, ne ingurgitatio ingurgitationi, intemperantia intemperantiae, diligenter oportebit meminisse, quod per iocum festiuiter fecit Philippus. Id erat huiusmodi. Cum paucis in ambulante quidam uocaret ad coenam, deinde quum uideret illum complures secum adducen tem, cum non admodum multum epularum apparasset, sane conturbatus est. Id sentiens Philippus, submisit qui singulos amicos admoneret, ut placentiae locum relinquerent. At hi dum uere credunt placentiam apponendam, atque expectant, abstinent ab his quae fuerant apposita: atque eum ad modum factum est, ut conuiuium omnibus sufficeret. Hoc igitur pacto conueniet & nosmetipsos ad inuicem compositationes praeparare, ut opsonijs, bellarijs, atque adeo ebrietati quoque locum in corpore reseruemus, atque integram ad istiusmodi conuiuia stomachi appetentiam adferamus. Quod si nos iam expletos, gra uiterque affectos, talis quae piam necessitas occuparit, optimatibus praesentibus, aut hospitibus derepente oblati, ut pudore compellamur ad eadem uenire, & compotare cum his qui satis id ferre queant, ibi uero maxime nos arment oportet atque instruant aduersus pudorem, rem magnopere noxiam mortalibus, contraque uitiosam erubescantiam, ea quae Creon loquitur in Tragoedia:

Mihi amice longè fatius esse duxerim,

Tibi nunc ut hostis reddar ac gratus parum,

Quam ut leuis in te, postea grauius gemam.

Rusticitatis metu peccare, maxime rusticorum.

Etenim ob metum, ne rusticior uidearis, in laterum aut renum dolorem teipsum dare praecipitem, id uere rusticum est hominis, mentemque ac rationem carentis: qua qui praediti sunt, norunt & absque poculis ac nidore cum hominibus conuiuere. Quando quidem si dextre urbaniterque recuses, non minus grata fuerit recusatio, quam compositatio. Tum si quis epulum exhibeat ueluti sacrificium, unde nihil degustet ipse, sed abstineat, atque inter pocula, superque mensam hilariter atque festiuiter simul & iocetur, & dicat aliquid in seipsum, is iucundior uidebitur, quam si pariter inebrietur, simulque uoret opsonia. Adduxit autem ex antiquis quidem Alexandrum, qui post multam potationem, quum Medio rursus ad bibendi certamen prouocanti, & rursus ad meri potationem pertrahenti recusare ueretur, eam ob causam perisset. Porro ex nostri temporis hominibus Rhiglum pancratiasten commemorauit, qui quidem a Tito Caesare ad balneum mane inuitatus, abiit, simulque lauit: quumque semel duntaxat bibisset, quemadmodum aiunt, correptus apoplexia subito mortuus est. Haec nobis Glaucus quasi ridens obijciebat, ueluti paedagogica: de reliquis autem, neque illi libebat audire, neque nobis illi narrare, neque perpendebat unumquodque eorum quae dicta fuerant. Primus itaque Socrates admonens, cauendos esse cibos qui non esurientes denuo ad edendum inuident: cauendos esse potus qui non sitientes ad bibendum illectent, non simpliciter interdixit ne his uteremur, sed

A sed quatenus opus sit, uti docuit, ut harum rerum delectationem ad usum ac necessitatem accomodemus: non aliter quam faciunt hi, qui in republica pecuniam in aedendis in theatro ludis destinata, uertunt in usus belli. Nam quod natura delectet, donec pars fuerit eius quod alit, proprium est. Atque oportet eos etiam qui esuriunt, necessarijs frui potius, quam suauibus: seorsum autem haudquaquam irritare nouas appetentias, posteaquam a comunibus epulis discesserimus. Nam quemadmodum Socrati saltatio, exercitatio erat nequaquam in iucunda: sic is cui bellaria, & secunda mensa, lautitiaque sunt cenae ac cibi loco, minus ab his offenditur. Caeterum qui iam acceperit quod naturae factis est, seseque expleuerit, ne is auidè talia sumat, id uero cumprimis cauendum est. Atque in his non minus fugienda est imperitia & ambitio, quam uoluptas & ingluuius, propterea quod haec quoque saepius inuident ad edendum quum non esurias, ad bibendum quum non sitias, dum illiberales admodum & molestas suggerunt imaginationes, quasi sit absurdum claris sumptuosisque rebus non frui quum adint, uelut sumine, aut fungis Italicis, aut Samia placenta, aut niue in Aegypto. Si quidem ista saepenumero illectant, ut celebratis ac raris utare cibis, uelut ab inanis gloriae nidore adductus, uti corpus adigas cum cibis habere commercium, quum nihil sit opus, quod possis apud alios praedicare, admiraturos ac felicem iudicatuos, cui rebus tam non obuijs, tamque exquisitis frui contigerit. Consimilem autem ad modum afficiuntur erga mulieres nobiles: fit enim aliquoties, ut cum proprijs dormientes, tum formosis, tum etiam amantibus, nihil tamen commoueantur: caeterum Phrynae, Laetiae perfoluto argento, quum corpore sint aegro, & ad coitum ignaui, excitant tamen & irritant lasciuiam ad uoluptatem, idque inanis gloriae causa. Quo factum est, ut ipsa Phrynae iam anus facta dixerit, a multis saecem emi propter gloriam. Porro magnum est ac mirum, si quascunque natura postulat ac recipit uoluptates, eas adhibentes corpori, imò si plerumque propter occupationes reluctantes illi flagitanti, differentesque quod postulat, ac uix uoluptates magno opere necessarias suppediantes, aut quemadmodum inquit Plato, titillanti etiam & uehementer instanti morigerantes, citra noxam discesserimus. Iam uero illius cupiditates quae praeposterè ab animo scitent in corpus, coguntque affectibus obsequi & inseruire, nulla ratione fieri potest, quin grauisima maximaque incommoda ex inualidis inanibusque uoluptatibus in eo relinquant. Nequaquam autem competit animi cupiditate corpus ad uoluptatem con citare. Nam ut hinc uoluptas oriatur, id praeter naturam est. Quemadmodum enim axillarum titillationes haud proprium neque amabilem risum praebent animo, sed molestum spasmusque similem: ita quascunque uoluptates corpus extimulatum ab animo, turbatumque capit, haec nimirum & stupidae sunt, & turbulenta, & a natura aliena. Quoties igitur rarum aliquod, aut nobile cibi genus fruendum appositum fuerit, magis ita quarendam gloria ut abstineamus, quam ut fruamur, memores quemadmodum dixit Simonides, nunquam sese poenituisse, quod tacuisset: quod loquutus esset, sepe: ita nos quoque nunquam poenituisse quod opsonium recusauerimus, aut quod aquam phalerni loco biberimus. Quin e diuerso magis non solum non est ad ista cogenda natura, uerumetiam si quid istiusmodi proponatur desideranti, conueniet ob consuetudinem & exercitacionem saepius ad leuia consuetaque reuocare appetentiam. Nam si ius uiolandum, quemadmodum dixit Thebanus ille, etiam si non rectè, optimum est imperij causa uiolare. Nos uero melius: Si gloria affectanda est, optimum est eam sanitatis causa in huiusmodi rerum abstinentia affectare. Quanquam sunt nonnulli, quos parsimonia coniuncta cum gula uitio adducit, ut quum domi coerceant cupiditatem, apud alios lautitijs fruuntur, expleantque sese, ampliter ingurgitantes, perinde quasi rebus bello partis: deinde gra uiter affecto corpore discedunt, postero die praemium ingurgitationis auferentes, nempe stomachi cruditatem. Crates igitur quum existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimum e delitijs & luxu nasci, per iocum admonuit, Ne pro lenticula semper augens patinam, in seditionem nos conijcias. Sed seipsum adhortetur quisque, ne semper pro lente augens patinam, neue modis omnibus praeterito nasturtio & olea, ad placentam & piscem desciscens, ex repletionem corpori seditionem concitet, & tumultum, ac alui profluium. Nam cibi uiliores appetentiam intra naturam modum cohibent. Caeterum artes istorum qui opsoniorum sunt opifices atque architecti, & operosae istae cupediae, neque non ingeniosa condimenta, semper, ut inquit Comicus, uoluptatis fines longius promouent, ac uitiant utilitatem. Atqui haud scio quo pacto fiat, ut quum uxores quae philtris ac ueneficijs in uiros utuntur, abominemur, fastidiamusque,

Voluptates ab animo in corpus scitantes perniciosissimae.

Parsimonia gula coniuncta notatur.

In operosas cupedias opsoniorum

Conductiſſis ac ſeruis cibos & opſonia noſtra proijciamus, ut ea penè dixerim ueneficiſſis ac præſtigiiſſis uitent. Proinde quanq̃ amariuſ illud ab Arcelſilao dictum uidetur in adulteros ac libidinoſos, nihil referre aduerſus an auerſus cinædus ſit aliq̃uis, tamen haud male quadrat & in hanc rem de qua agimus. Quid enim (ut uerum loquar) intereſt, utrum exhibitis ſatyriſ intemperantiã ad uoluptatem excites atq̃ irrites, an guſtum odoribus & lautitiſſis prouoces, ut ceu membra ſcabioſa ſcalptu ſriſtuq̃ ſemper opus habeamus? Sed aliãſ fortãſis aduerſus uoluptates dicemus, quamq̃ per ſe honeſta res & egregia ſit temperantiã demonſtrabimus: nunc nobis de multitudine ac magnitudine uoluptatũ eſt inſtitutus ſermo. Morbi igitur non tam multa negocia, neq̃ tot ſpes, neq̃ tot peregrinationes, neq̃ tam multa exercitiã nobis eripiunt ac perdunt, quam multas adimunt uoluptates. Vnde ſit ut qui maximè ſectantur uoluptatem, his minimè expedit corporis ſanitatẽ negligere. Siquidẽ permulti ſunt, quibus aduerſa ualeudo nequaquam eſt impedi mento, quo minus philoſophiã dent operam, aut rem etiam exercent militarem, aut imperium adminiſtrant: at corporis uoluptates huiuſmodi ſunt, ut his in morbo fruĩ nullo modo poſſis. Quod ſi quibus in morbo quo que locus eſt, hẽ nec illam ipſam delectationem ſuapte natura breuem, puram exhibent, ſed magna ex parte malis alienis fermentatam ac cicatricofam, uelut e procella ac tempeſtate quãpiam reddunt. Neq̃ enim Veneri locus in ingurgitatione, quin magis in corporis ſerentate tranquillitateq̃. Nam Veneri ſinis uoluptas eſt, quemadmodum & eſus ac potus. At bona ualeudo uoluptatibus, haud aliter atq̃ cœli tranquillitas alcyonibus, præbet ut tuto commodeq̃ generent, incubentq̃. Eleganter enim Prodicus uſus eſt dixiſſe, optimũ condimentum eſſe ignem ipſum. Nam uerĩſſimè quis dixerit, bonam ualeudinem maximè diuinũ longeq̃ blandiſſimum eſſe condimentũ. Siquidẽ cibi elixi, aſi, coſtiq̃, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, qui ue ſtomacho nauſeant, nullam adferunt neq̃ uoluptatem, neq̃ iucunditatem: at pura, ſynceraq̃ ſtomachi appetentiã, corpori ſano quidlibet etiam reddit ſuaue, & accõmodum, atq̃ harpaleon, quemadmodum inquit Homerus, id eſt, quod rapere libeat. Sed ſicuti Demades, Athenienſes qui non in tempore bellum capeſſerent, aiebat nunquam niſi pullatos pacem decernere: ita nobis haud unquam tenuis ac moderata uictus ratio uenit in mentem, niſi iam febrĩ æſtuantibus, & admotis pharmacis. At que adeo quum in hæc inciderimus, mirum tamen quã peccatum noſtrum celamus, nimirum innitentes famã & opinioni, quemadmodum mortalium uulguſ aſſolet, qui nunc aërem, nunc regiones morboſas criminantes, aut populares aliquos morbos producere ſolent, ne morbi cauſa uideatur luxus, & uoluptatũ immoderatiõs uſus. Sed quemadmodum quum Lyſimachus inter Geras ſiti conſtrictus, ſeſe pariter atq̃ exercitum hoſtibus dediſſet, ac deinde frigidã bibiſſet aquam: *Dij boni, inquit, quã breuis uoluptatis gratia, magnam depoſui felicitatem: itidem & nobis ipſis in morbo debemus in animum reuocare, quod ob frigidã potionem non in tempore ſumptam, aut balneum in tempeſtiuum, aut compotationẽ, complures earum rerum delectationes amiſerimus; deinde præclara negocia permulta, poſtremò non paucas exercitationes iucundas perdiſerimus.* Facit enim huiuſmodi reputatiõ, ut dolor quidem animũ mordeat, uulneransq̃ memoriã, uelut cicatrix quãpiam remanens, in bona ualeudine cautiõres, ac circumſpectiõres nos reddat in obſeruanda uitã ratione. Neq̃ enim tum corpus ſanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inuſitatas, & inuincibiles: quin magis forti & intrepido animo eſſe oportet aduerſus appetentiã erumpentẽ, & ad fruendum his quã cupit exiliẽtem, ut quã nihil habeat præter leues ac pueriles querimonias, ac ploratus, deinde mox conquieſcat, ſublata menſa, neq̃ quicquam inculcet, aut lædat, ſed contrã potius pura atq̃ hilaris, minimèq̃ grauis, minimèq̃ ſaſtidioſa, duret in poſterum diem. Quemadmodum uidelicet Timotheus qui ſuperiore die in Academia apud Platonem cœnauerat muſicã tenuemq̃ cœnulã, dixit, qui cœnaſſent apud Platonem, eos poſtero quoq̃ die ſuauius agere. Fertur autem & Alexander dixiſſe poſtea quã ſolitos opſoniorum artiſices abieciſſet, ſe longè cõmodiõres ſecum poſſe ducere, nempe nocturnam profectionẽ ad condiendum prandium, ad cœnam uerò prandij tenuitatem. Quãquam equidem non ſum neſcius fieri, ut laſcitudõ, aut æſtus, aut frigus, febrim conciliet hominibus: uerũ quemadmodum floſculorum odoramenta per ſe parum efficacã, ſi oleo admisceantur, uehementiorẽ uim habent, itidem iſtiusmodi morborum cauſis & principiſſis externis, uelut quibusdam poteſtatibus, humorũ abundantia iam antè collecta, corpus exhibet ac tradit. Ea ſi non adſit, nihil ab illis fuerit periculũ: uerũ faciliẽ euaneſcunt illa,

Bona ualeudo
bonum diuinũ.

A illa, ac diſſipantur, ſi ſanguine ſubtili, ſi puris ſpiritibus inciderit iſtiusmodi quãpiã affectio. Rurſum diſtento corpore & humoribus redundante, uelut i cœnũ cõmotum, noxia, diſſicilia, quãq̃ non faciliẽ proſſiges, reddidit omnia. Proinde cauendum eſt, ne ſicuti mali naucleri, poſtea quã ob auiditatem multum oneris in nauim coniecerint, deinde perpe tuo labore ſententiã exhauriunt, aquãq̃ marinã eijciunt: ita nos quoq̃ ſimulatq̃ corpus expleuerimus, onerauerimusq̃, tum rurſum repurgemus, & clyſteribus exoneremus: ſed leue & expeditum ſeruare conueniet, quò ſi quando etiam cõtinget premi, ſuberis in morem ob leuitatem ſurſum emicet. Sed maximè præcauendum, cum morbus aduentat ac præſentitur. Neq̃ enim morbi omnes adueniunt taciti, uelut inquit Heſiodus,

Vocem ubi præripuit conſultor Iuppiter omnem.

Imò pleriq̃ uiatores habent qui prænunciant, præcurrantq̃, nempe ſtomachi cruditatẽ & corporis ſegnitiẽ ac torpore. Grauitates, inquit Hippocrates, ac laſcitudines ſpontaneę, morbum denunciant: idq̃ uidetur accidere, quod corpus intus repletum ſit, neque non propter diſtentos ac impactos ſpiritus circa neruos. Atqui quum interim corpus ipſum quodammodo reluctetur, & ad lectulum quietemq̃ pertrahat, tamen aliq̃ gulã delictiarumq̃ intemperantiã in balnea ſe conijciunt, ad propinationes feſtinant, cibis onerantes ſeſe uelut in futuram obliſionẽ, quaſi uerò metuunt ne ſeſe febris impranſos occupet. Alij rurſum magnificentiores, iſta quidẽ ratione non capiuntur, ſed dum longè abiectius pudet ingurgitationem aut cruditatẽ fateri, totumq̃ diem in ueſtimentiſ ſuis agere, cæteris in certamen euntibus, ac eõdem prouocantibus, ſurgunt & ipſi, ſimulq̃ cum alijs ueſtes exuunt, eademq̃ faciunt quã ſani. Sunt complures quos intemperantiã, molliſſimãq̃ ſuã prouerbio patrocinãtes, ſpes impellit, ac perſuadet, ut relictiſ ſtratis, audacter ad conſuetã uitã rationem accedant, perinde quaſi iam uinum uino, crapulam crapula proſſigarint ac diſcuſſerint. Aduerſus hanc igitur ſpem cautio Catonis eſt adhibenda, quã quidem, ut inquit uir ille, quã magna ſunt, ea puſilla facit: quã puſilla, proſus tollit: ac memiſiſſe oportebit, ſatius eſſe, ut præter neceſſitatem abſtineas à cibo, & quietem agas, quã tractus ad balneum atq̃ conuiuium, ibi prouoluaris atq̃ concidas. Nam ſi quid eſt periculi, nocebit non cauiffe, nec abſtinuiſſe. Si nihil eſt, haud nocebit corripuiſſe corpus, ac purgatiũ reddiſſe. At puerilis ille, qui ueretur, ne amicis ac famuliſ fiat palãm, ex ingurgitatione luxurq̃ collectum eſſe morbum, dum præ pudore grauatur ho die fateri cruditatẽ, poſtridie fateritur alui proſſuiſſe, aut febrim, aut uentris tormina, uel cum pudore. Summum morbum ducis eſuritionem, at longè turpius exiſtima, ſi corpus crudum cibis onuſtum ac diſtentiũ ad balneum pertrahas, nõ aliter quã ſi in mare deducas nauem putrem ac rimofam. Nec aliter profectionẽ, quã nauigantes nonnullos pudet ſæuente tempeſtate in littore tempus terere: at iſdem paulò poſt in altum perducti turpiſſimè ſeſe gerũt, uociferantes ac nauſeantes: Sic hi qui corpus ad morbum iam eſſe propenſum ſentiunt, dum ignauum arbitranſ unum diem lecto decumbere, nec apponi menſam, poſtea turpiſſimè decumbunt complures dies, dum purgantur, inunguntur, dum medicis obſeruiunt atq̃ obſecundant, dum uinum aut frigidã aquã poſtulant, coacti interea partim ob cruciatum, partim ob metum, abſurda & indecora permulta cum facere, tum dicere. Atqui iſtos qui uicti uoluptatibus ſibi non temperant, ſed in affectu procliues, ab iſſis præcipites rapiuntur, docere ac commonefacere oportebit, uoluptatibus maximã delectationis partem ab ipſo corpore proſſicifci: & quemadmodũ Lacones cum acetum ac ſalem coquo derint, reliquũ in ipſa uictima iubent quærere, ita in corpore eius cui exhibentur, optima condimenta ſunt, ſi ſano & puro exhibeantur. Nam dulce quidem ac opiparũ, aliquid per ſe & abſq̃ his dici poteſt. Conſueuit autẽ ita demum iucundum fieri, ſi inciderit in eius corpus qui gaudet ac delectat, quicq̃ iuxta naturã uitã agit. Rurſum in moroſis, crudis, ac male affectis, hæc omnia gratiã ſui perdunt & uſum. Proinde nõ illud oportebit expendere, num recens ſit piſcis, num ſyncerus panis, num caleat balneũ, num formoſum ſcortũ, ſed ſeipſum cõſideret, ſaſtidioſus ne ſit, aut parum tranquilluſ, aut marciduſ, aut perturbatuſ. Quod ni factũ erit, haud ſecus ac ſi comeſſatores ebrij in ædes irrumpant luctu funeſtas, nihil hilaritatis neq̃ uoluptatis ſint allaturi, quin eiulatũ potius excitaturi: ſic etiã Venerus, opſonia, balnea, uinum, ſi quidem in corpore male præterq̃ naturã affecto miſceant, his etiam humoribus qui nondũ certum uitium, aut corruptionẽ acceperunt, phlegma bilẽmque mouent, exagitant, magis ac magis excitant. Porro delectationẽ nullam adferunt, quã magni faciã, neq̃ fruendũ uoluptatem, qualis fuerat expectata, reddunt. Igitur exacta quidem illa, & uehementer ad unguem, ut dici ſolet, obſeruata uitã ratio, ſimul &

Exactã uitã ratio inuſitã.

C corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit uigorem & alacritatem, dum omnia negotia refugit, dumque non audet, nec in uoluptatibus, nec in laboribus uersari, dum omnem rerum administrationem suspectam habet, neque quicquam confidenter & intrepidè aggreditur. Verum oportebit corpus non aliter quam nauis uelum, neque contrahere sereno celo, neque uehementer premere, neque rursus laxatis uti linteis, & negligenter ac supinè agere, quum suspicio sit tempestatis: sed obsequi conueniet, ac leue corpus reddere, quemadmodum est dictum, non expectata cruditate aut perfluuio, neque feruore aut torpedine, quibus rebus, perinde ceu nunciij quidam ac uiatores, febrim in foribus adesse renunciarint, uix tandem perturbati nonnulli, tum contrahunt sese. Quin magis procul multo ante præcauendum erit, quam tempestas inciderit, uelut marinum aliquem scopulum spirante Borea. Siquidem absurdum fuerit, coruos crocitantés, gallinas glocitantes, & sues iactatis manipulis insanientes, uelut inquit Democritus, diligenter obseruare, his rebus uentum aut imbrem imminere significantes: in corpore uero motus & exundationes, & morbi præludia, non animo præcipere aut præcauere, nec ulla tenere signa, quibus tempestas in teipso coarctatur præsentias. Unde non in cibis solum & exercitationibus conueniet obseruare corpus, num præter solitum illis grauatim & illibenter utatur: aut contra, num siticulosius, magisue famelicum sit quam consueuerit: sed etiam illud obseruandum erit, si quando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inæqualis & interruptus. Quin insuper insomniorum etiam absurditatem conueniet annotare. Nam si nefaria, minimeque consueta uisa occurrerint, aut crâsis humoribus abundare corpus, aut spiritus intus turbatos esse declarant. Iam uero & animi affectiones indicant, corpus ad morbum esse propensum. Nam sæpenumero fit, ut occupet quosdam tristitia nullam ob causam idoneam oborta: aut metus repente spes extinguens, idque cum nihil appareat cur sit metuedum. Redduntur autem & iracundi, sic ut faciliè commoueantur, & ob rem quantumlibet leuem indoleant, lachrymanturque ac moerent quoties mali uapores & exhalationes amaræ, congregatæ, animi circuitibus, ut inquit Plato, fuerint admixtæ. Quamobrem quibus acciderint ista, considerent ac meminerint oportet, si nulla res animi sit in causa, tum corporale quippiam esse, quod subductione aliquam ac temperantia requirat. Rursum profuerit & illud, si quis amicos laborantes obseruans, sciscitetur morbi causam, non ita sanè, uti sophisticè præterque rem de corporeæ molis intensiõibus, & sanguinis in artibus præterlapsu, ac cõmunitatibus garrat, frustra que calleat medicorum nomina, quamque sit eruditus, ostendet: uerum ubi leuia ista uulgaria que non oscitanter audierit, puta de repletione, insolatione, lassitudine, & uigilijs, præcipue uero quo uictu tum uteretur cum in febrim inciderit, deinde sicut in alienis erratis Plato solitus est discedens secum dicere, Num & ego sum istiusmodi: ita & ex amicorum malis sibi quenque consulere & cauere conueniet, ac meminisse, ne in eadè incidat, neue similiter ipse lecto affixus, laudet ac desideret preciosissimam illam sanitatē. Sed alio laborante secum annotabit, quam preciosa res sit bene ualere, dandaque erit opera, ut eum thesaurum sibi conseruet, cure habeat, ac parcat. Nec inutile fuerit, ut nostram ipsorum uitæ rationem seorsum pensitemus. Nam si fors acciderit ut copotatiõni, seu inuitatiõculis, aut laboribus, aliquibus, aut alio qui parum moderatis rebus interfuermus, neque corpus interim ullam morbi suspitionem, aut præfensionem præbeat, nihil secius tamen ultrò nos cauere & occupare conueniet, ut post Venerem ac fatigationem, ocium & requiem adhibeamus, post temulentiam & comotationem a quam potemus. Maxime uero si cibis uisum onerosis, puta carniis, aut uarijs, tum oportebit exiguo pastu contentos esse, neque superfluum quicquam in corpore reliquum facere. Siquidem ut hæc ipsa per se multarum ægritudinum sunt causæ, ita alijs causis materiam ac uim adiungunt. Proinde præclare dictum est illud, uesci citra saturitatē, impigrum esse ad laborē, uitale semen conseruare, res esse longè saluberrimas. Etenim coitus immodicus, propterea quod maxime uim eam extrahit qua cibis concoquitur, plurimum superfluitatis & redundantia gignit. Itaque rursus ab initio repetito sermone, de singulis ordine differamus, ac primo loco de exercitamentis, quæ literarum studiosis congruant. Sed quemadmodum is qui dixit, maritimus non esse scribendum de cura dentiũ, usum aquæ marinæ docuit: ita dixerit aliquis, literarum studiosis non oportere præcepta tradere de corporis exercitationibus, quod ipse quotidiana disputationis usus, qui uoce peragitur, mira quedam est exercitatio, conducentis non solum ad bonam ualitudinē, uerum etiam ad corporis robur: non illud quidem palæstricũ, neque quod carne cutē distendat, in crustet, infarctatque foris, uelut in ædificio, sed quod partibus maxime uitalibus, principalissimisque, uim internam, uigoremque uerum ac genuinum inserat. Porro

Somnus et insomnia consideranda.

Ad sanitatem conseruandam que necessaria.

Studioforum exercitatio.

A Porro spiritum ad uires facere ipsi declarant aliptæ, iubentes athletis ut obnitantur frictionibus, ac semper se opponant, moueantque corporis partes dum unguuntur ac cõtractantur. At quum uox sit agitatio spiritus, non leuiter, nec in superficie, sed uelut in ipso fonte, in ipsis uisceribus ualens, & calorem auget, & sanguinem subtilem reddit, & omnes purgat uenas, & omnes aperit arterias, humorem uero superfluum non sinit crassescere, neque conulescere, neque facis in morem subside in his conceptaculis, quibus accipitur & conficitur cibus. Itaque cum primis danda est opera, ut sese huic exercitationi familiares & assuetos reddant, assidue differendo, aut legendo, siue recitando, si quid suspicabuntur corpus esse lassum, aut imbecillius. Nam quod ad certaminum laborem est gestatio, id est ad disputationem lectio, quæ uelut alieni sermonis uehiculo, mollius nos agitat, & placidè uocem perfert. At disputatio contentionem ac certamen adiungit, quum animi labor una cum corporis labore copulatur. Quamquam à nimis cõmotis uociferationibus & iurgiosis clamoribus est temperandum: siquidem inæquales illæ spiritus intensiões & impetus, rupturas & conuulsiones solent inducere. Ceterum à recitatione seu disputatione, priusquam inambules, pingui calidoque frictu conueniet uti, ac mollire carnem, quantum eius fieri potest uisceribus, contactis, & spiritu leuiter adæquato, & ad summas corporis partes diffusio. Sit autem hic frictus modus, ut eousque utaris, donec gratum minimeque molestum senseris. Quisquis ad hunc modum composuerit in intimis ortam turbationem, ac spiritus intensiõnem, is nec è superfluitate quicquam molestia sentiet: & si temporis incommoditas, aut negocium aliquod obstabit, quo minus inambulatione liceat uti, nihil fuerit periculi. Nam quod erat suum, id ipsa natura adepta est. Neque causari oportebit, in navigatione, aut in diuersorio publico deesse silentium, ne si derideant quidem omnes. Etenim ubi turpe non est cibum capere, ibi nimirum nec exerceri turpe est: imò turpius est metuere ac uereri nautas, muliones, ac stabularios irridentes, non quod sphaera ludas, aut umbraticam pugnam exerceas, sed quod inter exercitandum simul & disputes, doceas, quæras aliquid, aut discas, & in memoriã reuoces. Quare Socrates solitus est dicere, saltatione mouenti sese, spatiosa domo opus esse, in qua exerceretur. At si cantu dictioneue exercitaretur, uel stanti, uel accumbenti quemuis locum sufficere. Vnum illud erit in his cauendum, ne conscij nobis, uel repletionis, uel immoderate libidinis, uel defatigationis, acrius intendamus & exasperemus uocem, id quod oratoribus ac sophisticis non paucis usu ueni re consueuit, alijs quidem ob gloriam & ambitionem, alijs rursus dum præmijs ad publica certamina prouocati, uehementius contendunt, quam expediat. Niger autem familiaris noster dum in Galatia sophisticen profiteretur, forte fortuna piscis spinam deglutierat. Interea dum alius quispiam sophista peregrinus esset exortus, & artem suam exercere cepisset, metuens hic ne is sibi gloriam præriperet, si concessisset, spina etiam nū gutturi infixæ cepit exercere, uerum exorto tumore duro asperoque, doloris impatiens, coactus est foris sectione adhibere, ferro altè adacto. At spina quidem per uulnus educta est: ceterum quum uulnus factum esset periculosum, ac profluens, sustulit hominem. Sed hæc aliquis postea suo loco meminerit. Ceterum ab exercitamentis, frigidis uti balneis, ambitiosum magis est ac iuuenile, quam salubre. Nam dispositio quæ ægrè externorum læsioni obnoxia est, & durities corporis, quæ efficere uidetur, ea plus mali gignit in intimis, cum meatus occupat, & humores condensat, cum exhalationes sistit, quæ semper laxari cupiunt, ac resolui. Ad hæc necessum est, ut qui frigidis utuntur balneis, in eandem rursus incidant, quam uitamus, exactam illam & anxie præscriptam uitæ rationem, semper solliciti, ne si quid præteritum fuerit, protinus quiduis peccati possit acriter imputari. Verum in calidis balneis multum est uenia. Neque enim ea res tantundem adimit uigoris, ac roboris, quantum adiu menti confert ad sanitatem, dum ea subministrat quæ cõmoda sunt & amica concoctioni. Ea uero quæ concoqui non possunt, nisi planè cruda fuerint, & in summo hæreant stomacho, citra molestiam diffundit ac dissipat, & occultas lassitudines refocillat ac mitigat tepore. Quamquam ubi natura significante senseris corpus temperatè, satisque rectè affectum esse, satis erit omnis balneis ungi ad ignem, si corpori tepore fuerit opus. Nam calor ipsius prout libet distribuitur. Verum sol neque magis, neque minus, sed prout ad aërem temperatus est, usum sui præbet. Hactenus igitur de exercitationibus, satis dictum est. Iam uero ut ad cibi rationem ueniamus, si quid profuerint ea quæ superius dicta sunt, quibus appetentia coercemus ac mansuefacimus, quid attinet de reliquis præcipere? Quod si sit molestum, ueluti solutum uinculis tractare uentrem, & cõtendere cum aluo auribus carente, quemadmodum dixit Cato, tum conandum est, ut ciborum qualitate leuiorem reddamus expletionem.

Commoda exercitij uocis.

Repletis et lassatis non conuenit uocis exercitium.

De ciborum ratione.

C Id ita fiet, si solidiores multiq; nutrimenti cibos, quod genus sunt carnes, caseus, fici sicci, oua assa, quum apponuntur, cautim attingamus: nam semper recusare difficile sit. Subtilibus autem ac leuibus immoremur, cuiusmodi sunt olera pleraq; uolatilia, & si qui pisces sunt non pingues. Siquidem fieri potest, ut his exhibitis, ita palato gratificeris, ut corpus tamen non graues. In primis autem cauenda cruditas, quæ ex esu carniū nascitur, propterea quod non solum protinus grauant uehementer, uerum etiā in posterum noxiæ harum reliquæ remanent. At optimū quidem fuerit ita consuefacere corpus, ut nullum carniū esum desideret. Nam terra plurima suppeditat, quæ abunde satis sint non ad alimoniam modò, uerum etiā ad delicias ac uoluptatem. Quorum alia sic exhibet, ut citra negociū protinus eis uti liceat, alia rursum ut ceteris admixta omnijugis rationibus ea condulcent condiantq;. Iam uerò quoniam consuetudo tantum abest ut prater naturam sit, ut ipsa uelut in naturam quodammodo transeat, nō decet luptorum ac leonum ritu, ad explendam appetentiam carniū esu uti, sed factò ceu fundamento ac munimento pastus, tum reliquis cibarijs uti cōueniet, alijsq; obsonijs, his uidelicet quæ cum magis congruūt cum natura corporis, tum minus hebetant rationalem animi partem, ut quæ è tenuileuisq; materia excitatur. Ex liquidis autē non oportebit lacte uice potus uti, sed cibi loco, ut quod & fortiter & copiose nutriat. Porro uino eadem à nobis dicenda sunt, quæ Veneti dixit Euripides: Contingat mihi tui copia, sed contingat moderata, nec unquam mihi delis. Siquidem uinum & potus est utilissimus, & pharmacum suauissimū, & obsonium quamminimè noxium, si quidem temperatū esse contigerit, idq; magis ut in tempore modo dicē sumas, quā ut aqua diluas. Aqua uerò nō solum si uino admisceatur, uerum si subinde inter uina diluta perse sola bibatur, magis innoxium reddit id quod dilutum est. Proinde cōsuefacere nosmetipsos oportebit, ut extra quotidianā uictus rationem, duos tresue aquæ cyathos addamus, quibus & uini uis, uigorq; lenior redditur, & corpus assuescit aquæ potandæ, quò si quando necessitas inciderit, non offendatur insolentia nouitateq;, neq; renuat ac recuset. Fit enim ut nonnulli tum maximè uinum appetant, cum maximè opus est aquæ potur: siquidem quoties sole æstuant, aut contra frigore rigent, aut ubi uehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem intenderunt, in summa, post labores ac delassationes, existimant bibendum esse uinum, perinde quasi natura solatium aliquod corpori postulet adhiberi, quo à laboribus refocilletur. At natura solatium quidem haud postulat, si delicias solatium appelles: refocillationem autem postulat, quæ media sit inter uoluptatē & laborem. Quapropter in istiusmodi minuendus est etiam cibus, uinum aut omnino subtrahendum, aut adhibendū est multa subinde aquæ potatione temperatum ac dilutum. Etenim cum uehemens & uelocis efficacitæ sit uinum, corpus iam turbatum magis exagitat, quæq; cōmota sunt, magis exasperat atq; exacerbatur, quum mitigatione potius egeant, ac lenimine, ad quæ maximè conducit aqua. Nam si quando nō cum sitimus, sed alio qui post fatigationē, calidam biberimus aquam, aut post uehementē commotionem estumue, protinus in intimis laxamentū ac lenimentum sentire solemus, propterea quod lenis est humor aque, minimeq; motorius. Contrā uini potus multum habet impetum, uimq; nequaquā amicam ac placidam morbis recentibus. At quoniam sunt qui dicunt, in ediam corpori liccitatē & amaritudinem adferre: si quis id metuat, aut si quis puerorum more durum existimet non apponi mensam priusquam febris accesserit, quam accessuram suspicatur, huic aptissimū fuerit confinium aquæ potus. Nam ipsi quoq; Bacco Nephalia sacra frequenter exhibemus, à sobrietate sic appellata, quod in his uinum bibere nefas esset, rectè nosmetipsos assuefacientes, ne semper merum requiramus. At Minos & tibiā submouit à sacris, & coronam à luctu. At qui scimus animum dolentem nihil uel à tibijs, uel à coronis offendi, aut affici posse: sed nullum corpus adeò ualidum est, quod non ledatur, si cōmoto & inflammato uinum accesserit. Feruntur autē Lydi, si quando fames & annonæ penuria inciderit, ita transigere tempus, ut alternis diebus pascatur, deinde ludant ac tesseriis certent. Porro studiosus ac literarum amans, si quando pro tempore serius fuerit cœnandum, picturam geographicam, aut librum, aut lyram haudquaquam abijciet, cum uentre bellum gerens, sed assidue cogitationē auocans à mensa, & ad illa traducens, cibi cupiditatem, uelut harpyias, literis discutiet. Nam si non ueretur Scythia, quum inter potandum subinde contrectat arcum, neruoq; soluto cantat, uidelicet ab ebrietate reuocans animum: uir græcus num metuet ne rideatur, quum literis ac libris improbam & impotentem cupiditatem sensim remittit ac relaxat. Nam & adolentes illi apud Menandrum, quibus inter pocula leno tendit insidias, formosis aliquot ac magnificis

Nephalia Dionysij sacra.

A ficiis inductis meretricibus, in sese quisq; dimissis, ut inquit, oculis ardebant bellaria, nō auti in eas oculos deflectere. Verum eruditionis studiosi, & honestas, & permultas iucundas habent rationes, quibus auocent atque auertant animum, si nequeant alia uia cibis appositis caninam ac ferinam stomachi appetentiam cohibere. Ceterum cum undiq; uociferentur aliptæ, undiq; distitent pædotribæ, quod inter cœnam disputare de literis, & alimenta corrūpit, & capitis grauedinē inducit, id tum deniq; metuendū erit, quoties aut Indum resoluturi, aut de dominante disputaturi sumus in conuiuio. Nam palmulæ cerebrum cum sit admodum dulce, tamen aiunt capitis dolorem parere. Dialectica uerò edulium est in cœna, ut minimè suauis, ita uehementer & capitis dolorem & grauedinem gignens. Quod si nō sinent nos aliud quippiā super cœnam uel inquirere, uel disputare, uel legere, ex his quæ in honestate & utilitate, uoluptatē ac iucunditatē inducunt: admonebimus eos, ne quid obturbent, neue molesti sint, uerum abeant ipsi potius, eademq; ista narrent athleticis in xystris, siue in palæstra uersantibus, quos dum à libris arcent, omnemq; uitam in caullis ac scurrilibus iocis peragere cōsuefaciūt, gymnasiarū columnis similes reddunt, nempe pingues & saxeos, quemadmodū uenuste dictum est ab Aristotele. Nos ipsi uerò medicis credentes quibus admonent, ut inter cœnam & somnum interuallū aliquod finamus intercedere, neq; cibus in corpus cōgeramus, ac spiritus offendamus, ne protinus crudis & feruentibus etiamdū escis, concoctionē oneremus, uerum interspirationē & laxamentum indulgeamus, quemadmodū facere solent hi, qui cum à cœna statuerunt agitare corpus, haudquaquā id faciunt cursibus, aut pancratijs, sed mollioribus exercitijs, puta inambulationibus, modulatisq; saltationibus ac choreis. Itidem & existimare debemus, animum à cœna non esse uexandū, neq; negocijs, neq; curis, neq; sophisticis contentionibus, quæ ferè in ambiciosum certamen ac tumultū exeunt: sed sunt complures rerum naturis quæstiones, ut minimè graues, ita probabiles: cōplures item narrationes quæ ad mores pertinent, & in quibus inest aliquid considerandū atq; expendendū, coniuncta tamen cum eo, quod Homerus uocat menices, id est, animum deliniens, alienæ ab omniconfentione pugnaq;. Porro istiusmodi historiarū & poëticarum quæstionū exercitatio, uelut in mensis, sunt qui non iniucundè, studiosorum & eruditorum hominum secundas mensas cognominarunt. Sunt item narrationes, in quibus nihil est molestig: sunt fabulæ. Tum de lyra, tibiāq; aliquid uel audire uel dicere, leuius est, quā ipsam lyram tibiāq; sonantem auscultare. Porro modus temporis in eo est, si paulatim subsidente cibo, & conspirante, temperata fuerit concoctio cōmoda. At quoniam Aristoteles in hac est sententia, ut putet ambulatōnē à cœna calorem excitare: somnum autem, si quis illic dormiat, eundem calorem suffocare: rursum alijs placet, quiete concoctōnē magis adiuuari, agitatione contra turbari digestionem: factum est ut alij rationem Aristotelis secuti, protinus à cœna inambulent, alij diuersa permoti sententia conquiescant: peculiarem, & utrinq; mixtam rationem sequi uidebitur, qui corpus post cœnam foueat, contineatq;, neq; uexans cogitationem, neq; rursum ocio statim languens, sed (uti dictum est) leniter digerēs spiritus, & subtiliores reddens, uel fabulando, uel audiendo aliquid placidum ac lepidum, quod neque mordeat animum, neq; grauet. Porro uomitus & alui subductiones, quæ pharmacis fiūt, ut mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas, non oportebit experiri. Quod tamen uulgus hominū facit, qui in hoc ipsum corpus explent, ut possint euacuare: rursum euacuant, ut possint explere, utrunq; contra naturā, non minus interim cruciatū diffensionem, quā inanitate, imò potius expletionem modis omnibus grauantur, tanquam quæ delictijs sit impedimento, inanitate uerò ueluti locum ac spaciū uoluptatibus semper præparant: nō enim obscurum est ista noxiā adducere, cum utraq; corpus perturbent, atq; lancinent. Habet autē uomitus & peculiare malum, quod insatiabilitatē auget alitq;. Nascuntur enim ueluti intercisi fluctus, esuritiones acres ac turbulente, & per uim ad cibum pertrahunt semper relinquentes, non similem his quæ cibis opus habent, sed inflammationibus, quæ pharmacis & cataplasmatibus indigent. Vnde quum uoluptates illis contingunt repletionis & imperfectæ, multumq; torminis habentes in fruendo, tum uerò diffensiones, ac plagæ meatuum, spirituumq; conclusiones succedunt, quæ naturales educationes non expectent, sed ita redundant in corporibus tanquam in nauigijs sentinæ plenis, quibus onerum eiectione opus est, non accessione. Iam cōmotiones per pharmaca in aluo inferiore corrumpunt, ac liquefaciunt partes subiectas, & plus addunt superfluitatis, quā educunt. Itaque non aliter, quā si quis grauius ferens Græcorum multitudinem ac turbam eadem in ciuitate cōmorantem, Arabibus ac Scythijs peregrinis expleat ciuitatem:

Studiosorum secundæ mensæ.

Vomitibus incommoda.

C sic nonnulli tota errant uia, dum efficiendis cōfuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quaedam Cnidia, & scammoniam in corpus ingerunt, item aliarum rerum compositiones incongruas, atq; agrestes, quæ tantum absunt ut naturam expurgare queant, ut ipsa magis indigeant purgatione. Proinde optimum fuerit moderato frugalique uictu tale corpus efficere, quantum ad inanitiones & repletiones attinet, ut ipsum sibi sufficiat, consetq; Quod si quando necessum erit nouare corporis statum, tum citra pharmaca, citraque curiositatem uomitus faciendus est, ita ut nihil conturbemus, sed ad cruditatem euitandam, redundantem euacuationem per se permittamus. Nam quemadmodum lintea si cinere nitroque lauentur, magis atteruntur lotione, quam si proluantur undis: itidem uomitus pharmacis extorti magis offendunt, uitiantque corpus. Porro quum dura sumus aluo, non aliud remedium melius, quam ut his utamur cibis, qui leniter cient aluum, ac placide soluant: quorum cum familiaris est experientia, tum usus molestia uacat. Quod si minus his rebus commouetur, tum oportebit complures dies aquam potare, aut abstinere cibis: denique clyster sumendum potius quam pharmaca ista, corpus perturbantia simul & uitiantia, quæ uulgus cupide facileque solet appetere, non aliter quam mulieres ueneficis utentes, quibus abortum faciunt, foetumque perdant, ut rursus impleantur ac uoluptuent. Sed hos quidem dimittamus. Porro qui nimium sunt diligentes, ac statas quasdam, certoque dierum recursum decretas in edias sibi imponunt, haud recte faciunt, quippe qui naturam, quum nihil sit opus, docent indigere abstinentia, & facere necessariam, quæ necessaria non est, cibi subtractionem, in tempore statum morem exigente. Præstabilius enim est, non expresscripto, sed libere castigationes istiusmodi corpori adhibere. Verum quum nulla morbi præsentio est, neque suspicio, tum oportebit reliquam omnem uitæ rationem ita præparatam habere, ut pro re nata facile commodaque ferat nouitatem, & obsequetur, non ut seruiat, eademque uitæ tenori sit alligata, sic instituta & assuefacta, ut ad certa tempora, numeros, circuitus redigatur. Nam id neque tutum est, neque facile, neque ciuile, neque hominis omnino, sed ostrei magis, aut stipitis uita uidetur. Nam qui sic ad eundem perpetuo tenorem astringunt sese in cibis, in abstinentiis, in exercitiis, in quiete, in umbratica quadam & ignaua uitam singulari, ab amicitia, a gloria, a ciuilitate maxime alienam conijciunt, contrahuntque seipos, me quidem, inquit, haudquaquam approbante. Neque enim inertia & ocio comparatur bona ualetudo, quum hæc præcipua duo mala putentur, quæ morbis adiuncta sunt. Neque quicquam interest inter eum qui oculorum sanitatem hac uia tuetur ut nihil aspiciat, & uocem hac ratione seruat ut nihil loquatur, & hunc qui credit bonam ualetudinem non aliter seruari posse, quam si ea non utatur, nec exerceat. Etenim cum recte ualet is, nihil tamen ipse sibi fuerit utilior ad multa humanitatis officia præstanda. Proinde nequaquam existimandum est, salubrem esse inertiam: siquidem id perdit, cuius gratia salubritas expectitur. Ac ne illud quidem uerum est, ualere rectius eos, qui degunt in ocio. Siquidem neque Xenocrates rectius ualuit quam Phocion, neque Theophrastus quam Demetrius: neque quicquam profuit Epicuro, nec Epicureis, ad eam quam tantopere laudant bonam corporis constitutionem, quod omnem rerum administrationem & ambitionem effugerint. Sed alijs rationibus naturalem illum corporis habitum oportebit tueri, sic ut meminimus, in quouis uitæ genere, & morbo & bonæ ualetudini locum esse. At sanè qui in reipublica negotiis uersantur, inquit, diuersa ratione sunt admonendi, quam ea qua Plato consueuit adolescentibus præcipere. Siquidem è disputatione discedens, dicere solitus est ad hunc modum: Videte pueri, ut ocium in re quapiam honesta collocetis. At nos hortabimur eos qui rempublicam administrant, ut in rebus honestis ac necessarijs laboribus exerceantur, neque uilium aut mediocriū gratia corpus exagitent. Sic enim complures in morbum incidunt, dum se quibuslibet de causis discruciant uigilando, peregrinando, sursum ac deorsum cursitando, quum interim nihil utile aut bonum agant, sed alijs uel insidiantur, uel inuideant, uel contendunt, aut gloriolas inanes & infrugiferas aucupentur. In hos (ni fallor) maxime quadrat illud quod dixit Democritus: Si corpus animum in ius uocaret, non futurum ut ille muneris male administrati crimen effugeret. Atque haud scio an uerum dixerit Theophrastus, quum per translationem ait, animum ingentem pro locata domo mercedem corpori persoluere. Quamplus malorum accipit corpus ab animo, cum is eo non utitur ut par est, neque curat uti debet. Nam quoties affectibus suis, contentioni- bus, & curis occupatus est animus, tum non parit corpori. Miror itaque quid Iasoni uenerit in mentem quum diceret, in paruis negotiis ius esse uiolandum, ut in magnis seruari possit. Nos uero iure optimo monebimus uirum in reipublica negotiis uersantem, ut in

*Clyster usus
pharmacis po-
tior.*

*In quouis uitæ
genere, & mor-
bo & ualetudi-
ni locus.*

rebus

A rebus minutis remissus sit & ociosus, & ab his quiescat, si uelit ad præclara & ardua negotia corpus habere laboris patiens, non languidum neque detrectans, sed uelut in statione nauali curatum ac redintegratum ocio, quod cum animus rursus ad necessarios usus uocari, Cursu sequatur, pullus ut lactens equum.

Quapropter quoties per negotia licebit, reficiat sese, neque somnum interim corpori, neque prandium inuidentes, neque relaxationem, quæ quidem media est inter uoluptatem & afflictionem, nec terminos obseruat: cuiusmodi plerique mortales obseruantes, corpus perinde ac ferrum immergendo crebris permutationibus consumunt, cum aliquando laboribus supra modum urgetur atque intenditur: rursus uoluptatibus liquefit præter modum, ac mollescit: post hæc iterum Venere uinoque dissolutum ac flaccidum, in forum, aut curiam, aut aliam consimilem functionem trahitur, quæ uiuidum & acre desideret studium. Heraclitus quidem cum aqua intercutelaboraret, medico præcepit, ut ex imbre ac humiditate faceret siccitatem. At multi tota errant uia, qui quoties in laboribus, fatigationibus, cibi, somni, inopia fuerint uersati, tum maxime dant operam, ut corpus uoluptatibus soluatur, atque remolliant, rursus autem post uoluptates denuo distringant atque intendant. Nec enim natura eiusmodi pensiones ac farturas corporis requirit, sed animus magis intemperans atque illiberalis, qui dum nauarum exemplo a laboribus digressus, ad uoluptates ac delicias rapit, rursus post uoluptates ad nauigationes ac labores incitat, non sinit naturam id consequi, quo potissimum opus habet, nempe constantiam ac tranquillitatem, uerum inæqualitate uitæ perturbat, atque a statu suo dimouet. At hi qui sapiunt, nequaquam fatigato corpori uoluptates admovent: neque enim omnino desiderant, imò ne meminerunt quidem istiusmodi, ut quibus mens sit honestis intenta negotiis, eaque pars animi quæ uoluptatem affectatura fuerat, alijs cupiditatibus obruat. Etenim, quod aiunt per iocum dixisse Epaminondam, cum uir quispiam probus, tempore Leuctrici belli morbo perisset: Papæ, quo pacto fuit ocium moriendi homini in tam multis negotiis: hoc uerè licebit dicere de uiro, uel publicis negotiis, uel philosophiæ studijs occupato. Quod autem ocium nunc est isti uiro, ut crudus sit, aut ut temuletus, aut uti lasciuat: Verum ubi rursus a negotiis in ocium sese receperint, relaxant, ac refocillant corpus, cauentes ac uitantes cum labores inutiles, tum uerò præcipue uoluptates non necessarias, uelut hostes naturæ. Equidem Tiberium Cæsarem aliquando dixisse audiui: Reticulum hominem esse, qui sexagesimum prætergressus annum, manum porrigeret medico. Sed hoc ille mihi dixisse uidetur arrogantius. Quamquam illud esse uerum arbitror, conuenire ne sui quisque pulsus peculiare rationes ignoret, singulis enim diuersæ sunt: neque suæ temperaturæ sit imperitus, quam calidum, quam siccum habeat corpus, neque quarum rerum usu uel iuari soleat, uel offendi. Siquidem ipse sui sensu caret, cæcusque ac surdus corpus inhabitat, quisquis ista discat ab alio, medicum percontans, utrum rectius æstate ualeat, an hyeme, & utrum humida facilius accipiat, quam sicca, & utrum pulsum natura densum habeat, an rarum. Nam ista scire non solum utile est, uerum etiam perfacile, quippe qui assidue experiamur, & adsumus. Cæterum inter ciborum ac potus genera magis oportet cognoscere quæ iuant, quam quæ delectant: ac magis peritum esse eorum quæ stomacho sunt amica, quam quæ inimica: & eorum quæ non perturbant concoctionem, quam quæ palatum magnopere titillant. Etenim a medico sciscitari, quid sibi sit concoctum facile aut difficile, quid aluo conducatur aut noceat, id non minus sit turpe, quam interrogare, quid dulce, quid amarum, quid austerum. Nunc uero ipsos quidem opsoniorum artifices reprehendunt castigantque, experimento percipientes ubi plus dulcedinis, aut salis, aut austeritatis insit quam oportet. At iidem ignorant quæ res si corpori admisceatur, leuis, aut innoxia, aut utilis sit futura. Unde fit, ut in condiendo iure raro peccetur apud istos: at dum seipos perperam ac male condiunt, plurimum negotij quotidie medicis exhibent. Ac ius quidem non ita ducunt optimum esse, si sit dulcissimum, quin acria quoque permulta commiscant: uerum in ipsum corpus multas & satietatem & nauseam gignentes uoluptates immergunt, partim quod ignorent, partim quod non meminerint, his quæ salubria sunt & utilia, uoluptatem innoxiam ac perpetuam a natura adiungi. Quin & illud ad rem pertinet, ut meminerimus quæ cognata sint & accommodata corpori, & quæ secus, in temporarijs affectionibus, ac reliquis casibus & circumstantijs, uti nouerimus propriam ac peculiarem cuique uictus rationem accommodare. Nam quæ plerique uulgo incurrunt curiositatis ac illiberalitatis offendicula, circa colligendos ac laboriose adseruandos fructus, uigilijs ac circuncur- sionibus, corporis debilitatem ac marcorem deprehendentes, non est uerendum ne studio- lis aut rempublicam administrantibus uiris accidant, ad quos nobis est institutus sermo:

*Sui cuiuslibet pul-
sus attendat.*

Y 2

C sed his, in literis ac disciplinis alia quædã acrior curiositas & anxietas est uitanda, qua fit ut neq; parcere corpori, neq; curam illius habere compellant, sæpenumero iam deficienti non indulgentes, uerum adigentes ut mortale cum immortalī, terrestre cum olympio, cer tamen suscipiat ac perficiat. Deinde bos camelo conseruo recusanti sese oneris parte subleuare: imò, inquit, paulò post & me ipsum, & hæc omnia portabis. Id quod etiam euenit boue mortuo. Idem usu uenit animo, qui dum pusillum relaxare & concedere reuult fatigato corpori & postulanti, paulò post febris quapiam incidente, seu capitis uertigine, libris, disputationibus & exercitijs literarijs omisissis, cogitur unã cum illo ægrotare simulq; laborare. Proinde rectè monebat Plato, ut neq; corpus exerceremus sine animo, neq; animum sine corpore, sed ueluti iugi quoddam equilibriũ seruaremus corpori, cum corpus maximè animo nauat operam, seq; laborum socium præbet, tum plurimam illi curam ac sollicitudinem uicissim impendamus, præclaram illam & optabilem incolumitatẽ præmissi uice rependentes: ita ut præstantissimũ omnium bonorum quæ corpus animo præstat, id esse putemus, ut ad uirtutis cognitionẽ, & ad dicendi & agendi usum, nõ sit impedimẽto.

Plutarchi commentarium, in principe requiri doctrinam.

ERASMO RÔTERODAMO INTERPRETE.

PLATO rogatus à Cyrenensibus ut sibi leges scriberet, scriptasq; relinqueret, ac reipublicæ statum componeret, recusauit, dicens esse perdifficile leges condere Cyrenensibus, qui tam essent felices. Nihil enim tam superbum, nihil tam intracabile ac morosum esse, quam hominẽ quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile est his qui gerunt imperium, de imperio consulere. Reformidant enim doctrinam ceu principem admittere, ne potentia bonum quod habere uidentur impediat, si id astringat, & seruire cogat honesto. Idq; faciunt, quod ignorent sententiam Theopompi Spartanorũ ducis, qui cum primus in Sparta regis potestati adiunxisset magistratus Ephoros, deinde uxor dixisset, probro illi futurum si filijs traderet minus imperium quam accepisset ipse: Imò maius, inquit, relinquo: nimirum hoc maius, quod firmitus. Nam cum acerbissimam ac saeuissimam imperij remississet, unã cum inuidia uitauit & periculum. Quancq; Theopompus ex imperio uelut magno flumine ductis riuus, quantum alijs dedit, tantũ sibi detraxit. At doctrina ex philosophia principi assidens, & uelut custos inhabitans, uirium periculum uelut ex bona corporis habitudine auferens, quod sanum est relinquit. Sed pleriq; reges ac principes parum cordati, statuarios imperitos imitantur, qui credunt colossos magnos & amplos uideri, si tibijs uehementer diductis, si late distentos & hiantes sinxerint. Nam hi quoq; grauitate uocis, toruitate uultus ac morum truculentia, fugaq; consuetudinis humanæ, maiestatem & auctoritatem imperij sibi uidentur imitari, nihil prorsum à colossorum signis discrepantes, qui cum foris heroicam ac diuinam quandam speciem præ se ferant, intus pleni sunt terra, lapide, plumbo: nisi quod istud colossorum pondus rectitudinem illorum stabilem & immotam seruat: at in eruditi duces ac principes, propterea quod intus male librati sint, sæpenumero uacillant, ac subuertuntur. Etenim cum basi non rectè posita sublimem superstruunt potestatem, simul cum ipso pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verum quemadmodum oportet, ut ipsa regula primum recta sit, nihil habens obliquum, deinde cætera sibi admota, quatenus sibi congruunt, exæquet: consimili modo princeps posteaquam imperium in seipso parauerit, ac direxerit, uitamq; suam composuerit, tum debet sibi coaptare eos quibus imperat. Nec enim cadentis est alium erigere, nec ignorantis docere, nec incompotenti componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eius qui non pareat imperio. At qui parum sapiunt, illud præcipuum imperij bonum esse ducunt, quod nullius imperio subiacent. At Persarum quidem rex omnes pro seruis habebat, præter uxorem suam, cuius maximè conueniebat esse dominum. Quis igitur imperabit principi: nempe lex omnium regina, & mortalium & immortalium, ut ait Pindarus: non ista quidem lex foris in libris, aut ligneis scripta tabulis, sed animata ipsi insita ratio, semper conuiuens, ac familiaris principi, nec unquam animum suo ductu, sua moderatione destituens. Nam Persarum rex

Contra studiosos corporis nullam curam habentes.

Imperium non spacio locorum sed stabilitate metiendum.

A rex unum habebat cubicularium, cui hoc negocij mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret: Surge rex, atq; ea cura negocia, quæ te curare uoluit Mesoromafdes. At erudito prudentiq; Principi intus in animo adest, qui semper idem dicet ac iubeat. Polemon dicebat amorem esse deorum obsequium ad prospiciendum adolescentulis. Sed uerius quis dixerit, Principes ministros esse Dei ad curam ac salutem hominum, uti bona quæ Deus illis largitur, partim distribuunt, partim seruent. *Vides in sublimi cœlum hoc imensum, quod terram undiq; liquidis uinis amplectitur: Illud quidem demittit feminum quibus opus est principia, terra uerò producit: crescunt autem partim imbribus, partim uentis, partim stellis ac luna confouentibus: porrò sol ornat omnia, omnibus uim amoris ex sese admiscens. Sed tot tantisq; muneribus ac bonis quæ dii largiuntur, non licet nec frui, nec uti rectè, si desit lex, iustitia, & princeps. Itaq; iustitia quidem legis est finis, lex autem principis opus, princeps uerò Dei simulachrum administrantis uniuersa, nihil egens Phidia statuario, neq; Polycleto, neq; Myrone, sed ipse seipsum per uirtutem Deo similem reddit ac fabricatur statuam omnium uisu iucundissimam, ac magnificentissimam. Quemadmodum enim Deus in cœlo pulcherrimũ suipsius simulachrum cõstituit solem ac lunam, talis est in republica imago ac lumen princeps, qui Dei reuerens, iustitiam tuetur, hoc est, Dei rationem gestat, nempe intellectum, non sceptrum, aut fulmen, aut tridentem, qua specie seipsum nonnulli fingunt, ac pingunt, stultitiam suam, quod uideantur inaccessi, reddentes inuidiosam. Offenditur enim Deus his, qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur: delectatur autem his, qui suam æmulantes uirtutem, semet in honestate & humanitate reddunt adsimiles, atq; hos in maius prouehit, impertiens suam æquitatem, iustitiam, ueritatem, ac mansuetudinẽ. Quibus rebus nihil est diuinius, neque ignis, neq; lux, neq; solis cursus, neq; exortus & occasus astrorũ, nec ipsa æternitas, aut immortalitas. Non enim felix est Deus uita spatio, sed principatu uirtutis: hic enim diuinus est. Honestum autem est etiam quicquid imperio ipsius subiacet. Anaxarchus igitur, quũ Alexandrum de Cliti cæde discruciantem sese consolaretur, dixit ad hunc modum: Clito iustitiam contigisse, quæ dijs assideat, ut quicquid à rege fieret, fas iusq; uideretur. Idq; nec rectè, nec utiliter, cum regem errati poenitentem animare ad similia patranda existimaretur. Quod si hisce de rebus similitudines sunt conferendæ, non assidet Ioui iustitia, sed ipse iustitia, fasq; est, lexq; tum antiquissima, tum exactissima. Veteres ita & loquuntur, & scribunt, & docent, abiq; iustitia principatum rectè gerere, ne Iouem quidem ipsum posse. Atq; eadem uirgo est iuxta Hesiodum, nimirum incorrupta, pudoris, modestiæ, & utilitatis amica, unde & reuerendos cognominant reges. Conuenit enim ut hi maximè reuerentur, qui minimè timent. Cæterum principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiat. Nam hoc ex illo nascitur. Atq; hic est principis metus, & humanus, nec ingenerosus, ut his, quibus imperat, metuat, ne quid se infcio lædantur: Non aliter atq; canes nocturnã ac laboriosam agentes ouium in septis custodiam, simul atque truce audierint feram, timent non sibi, sed his quæ custodiunt. Epaminondas autem Thebanis in ludos quosdam festos & comotationes solutis, solus adibat arma, moenaq; dicens se sobrium esse, ac uigilare, quò liceret alijs ebrios esse, ac dormire. Præterea Cato in Vtica, uictore Cæsare, reliquos omnes iussit ad mare uocari: eos simul atq; imposuisset, ac prosperam esset nauigationem precatus, ipse reuersus domum, sibi necem suam manu consciiuit, docens uidelicet, quibus debeat timere princeps, & quæ debeat contemneri. Contra Clearchus Ponti tyrannus, arcule inclusus, serpentis in morem dormire solitus est. Et Aristodemus Argiuus in cœnaculo domicilium habebat ostio pensili, cui imposita lectica dormire confueuit unã cum amica. Puellæ mater scalas detrahebat, easq; rursus apponebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruisse theatrum, palatium, curiam, conuiuium, qui è cubiculo sibi ipsi carcerem fecerit: Itaq; qui uerè sunt reges, timent his, in quos habent imperiũ: contra tyranni eos ipsos timent: proinde metum augent aucta potentia, propterea quod pluribus imperant, hoc plures metuunt. Nec enim consentaneum est, neq; decens, id quod à nonnullis philosophis dictum est, in hyle, id est, materia, quæ cuncta patiat, quæq; in rebus innumeras recipiat necessitates, casus, commutationes, latere Deum admixtum, sed supra nos in sublimi, iuxta naturam quæ semper eodem modo se habet, in sanctis, ut inquit Plato, fundamentis fixus sedens, recta perficit iuxta naturam obambulans. Quemadmodum autem in cœlo solem pulcherrimum sui simulachrum, quod se ceu speculo representet, ostendit his qui ipsum per illum possunt intrueri: ita in ciuitatibus iustitiæ lucem, huiusq; rationẽ uelut imaginem constituit, quam fe*

Principes, ministri Dei.

Clices ac prudentes effingunt è philosophia, ad summam rerum pulchritudinem accommodantes sese. Hunc autem animi habitum nihil est quod gignat in nobis, nisi doctrina è philosophia proficiscens: ut ne idem nobis accidat quod Alexandro, qui cum Corinthi uideret Diogenem, eiusque probasset ingenium, ac uiri prudentiam ac magnitudinem esset admiratus, Ni Alexander essem, inquit, Diogenes essem: aliquantulum, ut ita dicam, onustus sua felicitate, ac splendore, potentiaque, uelut impedimentis & ocium negantibus, ad capeendam uirtutem, inuidens tamen interim Diogeni pallium ac peram, quibus ille inuictus erat & insuperabilis, non quemadmodum ipse, armis, equis, & sarisis. Licebat igitur philosophantem simul & affectu fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum. Et ob hoc magis etiam Diogenem fieri conueniebat, quod Alexander esset, ut qui aduersus magnam fortunam, turbulentam ac procellosam, multis opus haberet futuris, magnoque gubernatore. Nam in imbecillibus, humilibus, ac priuatis, stultitia impotentia mixta, ad hoc ut peccare non possint, anxietas quedam uelut per somnia grauiam animam perturbat, ad cupiditates coëxurgere non potest. At uero ubi potestas malitia assumpsit, affectibus effectum addit. Verum est illud Dionysij, qui dicebat se tum maxime capere fructum ex imperio, cum quæ uellet celeriter efficeret. Itaque uehementer est periculosum, uelle quæ non decet, eum qui quæ uelit, facere possit.

At simulac dictum est uerbum, res ipsa peracta est.

Malitia celerem nata cursum ex potestate, quemuis affectum auget, iram faciens cedem: amorem, adulterium: avaritiam, proscriptionem: ac simul ut uerbum dictum est, actum est de eo qui suspicione offendit, perijtque delatus. Et quemadmodum docent physici, fulgur potius erumpere quam tonitru, prius tamen apparere, sicuti sanguis prius apparet quam uulnus, propterea quod sonitum quidem excipiant aures, luminis uero uisus occurrat: sic in imperijs supplicia præuertunt accusationes, & prius emicant condemnationes, quam probationes:

Illis enim ira iam nequit resistere,

Hamata sicut ancora æquori fero.

Nisi rationis pondus frangat ac premat potentiam, uti princeps solem imitetur, qui cum altissimus est, ad polum septentrionalē euectus, tum minimum mouet, cursum tutum reddens tarditate. Neque enim fieri potest ut malitia lateat in potestate. Verum eos quidem qui morbo comitali sint obnoxij, si in frigus aliquod incidant, eoque corripiant, continuo capitis occupat uertigo, ac uacillatio morbum arguens: At indoctos & ineruditos simulatque fortuna paululum extulerit, opibus ac gloria, aut potentia subuectos in altum, protinus ostendit caducos. Imò potius quemadmodum in uasis inanibus non queas dignoscere integra sint an uitiosa, uerum ubi infuderis aliquid, tum apparet quæ perstillent: sic animi putres, non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempe iracundia, fastu, insolentia. Sed quid attinet de his dicere, cum minima etiam nobilium & illustrium uirorum delicta calumniantur homines: Catoni uinum obijciebatur, Scipioni somnus, Lucullus ob cœnas sumptuosiores male audijt.

Plutarchi, cum principibus maxime philosophum debere disputare.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

IN amorem principum uirorum insinuare sese, & illorum amicitiam ambire, & suscipere, eamque colere, quæ multis sit tum publice, tum priuatim utilitatem ac fructum allatura, id hominum est ciuilius, honestate & humanitate præditorum, non gloriæ cupidorum, quemadmodum nonnulli dicunt. Quin contra potius is & gloriæ sitiens, & probri metuens uidetur, qui reformidat ac ueretur, ne dicatur studiosus & obseruus eorum qui potestate præcellunt. Alioqui quid dicitis qui sanabilis est, & philosophum desiderat? Vtinam sim Simon ille coriarius, aut grammaticus Dionysius, è Periclis aut Cimonis familia, uti mecum confabuletur, mihique assideat, quemadmodum Socrates illis. Et Ariston Chius, cum male audiret à philosophis, quod cum omnibus

A cumque uellent, disputaret: Vtinam, inquit, etiam feræ intelligerent sermones qui prouocent ad uirtutem. Et nos refugiemus habere consuetudinem cum uiris potentibus & optimatibus, perinde quali immites sint ac feræ: Philosophiæ doctrina non est statuarum artifex, ut signa fingat quæ in basi muta stent, & sensus expertia, quemadmodum dixit Pindarus: sed agilia studet facere quæcumque aggreditur, actiuo ac animata. Addit impetus quibus excitentur, addit iudicium quod inuitet ad utilia, addit delectum quo sequamur potiora, addit prudentiam, animique magnitudinem, cum mansuetudine cautelaque coniunctam. Per quas res uiri ciuiles libentius habent familiaritatem & consuetudinem cum præcellentibus dignitate uiris ac præpotentibus. Etenim si quis medicus sit egregius, libentius illi medebitur oculo, qui pro multis circumspectat, multosque custodiat. Ita philosophus eius animi curam libentius aget, quem uidet pro multis sollicitum, quem oportet multis sapere, multis esse philosophum, multis exhibere iustitiam. Etenim si peritus artifex fuisset in exquirendis & contrahendis aquis, cuiusmodi narrant Hercule, ac ueterum complures, non gauisus esset fodere in extremis oris iuxta corui rupem subulcicam illam Arethufam, sed amnis aliquis perennis fontes aperuisset ciuitati & exercitui, regum arbutis ac saltibus. Audiuimus sanè Homerum, Minoam dei orissem appellatam, hoc est, interprete Platone, familiarum ac discipulorum. Neque enim censebat priuatos homines, aut edium custodes, aut ociosos, esse deorum discipulos, sed reges: quibus si contigerit rectum consilium, iustitia, probitas, fortitudo, continuo futurum est ut omnes adiuuentur, fructumque capiant, qui cum eis habent commercium. Ferunt si eryngium herbam una aliqua capra sumpserit in os, primam ipsam siliam, deinde reliquam omnem gregem cum illa consistere, donec accedens caprarius, herbam eximat. Eiusmodi quædam uis & acrimonia fuit à potestate, quæ ignis in morem depascatur ac dissipet quæcumque propius admota fuerint. At qui philosophiæ doctrina, si in hominem priuatum incidit gaudentem ocio, seseque ueluti centro ac spacio geometrico, corporis necessitatibus circumscribentem, nihil transfundit in alios, sed facta in uno illo tranquillitate & quiete marcescit, simulque cum eo deficit. Verum si principem, aut magistratum, & in negocijs uersantem attigerit, atque hunc expleuerit honestate, per unum prodest compluribus. Sic fuit Anaxagoras Pericli familiaris, Dionysius Plato, Pythagoras Italiæ primatibus. Ac Caesari ipso relicto exercitum, nauigauit ad Athenodorum. Scipio Panætium accersiuit, cum à senatu legatus esset, ut tum iniuriam, tum æquitatem hominum consideraret, uelut inquit Posidonius. Quid igitur oportuit dicere Panætium? Si quidem esses Castor aut Pollux, aut alius quispiam priuatus, cupiens mediam urbis lucem effugere, per ocium in angulo quopiam philosophorum syllogismos resoluens ac nectens, lubens te docendum suscepissem, tuaque ueter consuetudine. Sed posteaquam es Pauli Aemilij his consulis filius, nepos autem Scipionis Africani, eius qui Hannibalem Carthaginensem deuicit, haud differam tecum. Cæterum quod dicunt nonnulli, duplicem esse philosophiæ doctrinam, alteram ipso in animo sitam, Hegemonis, id est, ducis Mercurij munus: alteram in efferendo & enuncian-do positam, atque organicam, id frivolum est, coniungendumque cum illo quod dici solet: Hoc noueram antequam Theognis natus est. Quanquam ea distinctio nihil obstat, propterea quod tum eius doctrinæ quæ sita est in animo, tum eius quæ posita est in enuncian-do, finis est amicitia: huius quidem erga alterum, illius uero erga seipsum. Ea ergo doctrina quæ per philosophiam omnia refert ad uirtutem, ipsum secum concordem, si bibique consentientem, ac talem ut ipse de se nihil queratur, pacis & gaudij plenum, semper sibi ipsi amicum ac beneuolentem reddit hominem. Non hic seditio, non impium bellum in membris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non concursus cogitationis cum cogitatione, non uelut in confinio cupientis, ac poenitentis asperitas, ac turbulentia cum delectatione coniuncta, sed amica pacataque omnia: per quæ sit, ut unusquisque pluribus fruatur bonis, ac seipso gaudeat. At enunciativæ doctrinæ musam, Pindarus negat olim quæstus auidam & operariam fuisse: ego ne nunc quidem esse puto, sed inscitia & honesti neglectu, communem illum Mercurium, negociatorem ac mercenarium esse redditum. Neque enim consentaneum est, Venerem sacrificij sui filiabus indignatam fuisse, quod primæ tentarint odia serere in adolescentulos: Vraniam autem & Calliopen & Clio gaudere his qui sermonem ac doctrinam pecuniæ gratia tradant. At mihi sanè sic uidetur, Musarum opera muneraque magis quam Veneris esse cum amicitia beneuolentiaque coniuncta, magisque ad hæc paranda conducere. Nam gloria famaque, quam nonnulli doctrinæ finem faciunt, uelut initium ac seminarium amicitia diligitur. Quin potius hominum uulgus in totum, gloriam beneuolentia.

C metuntur, arbitantes nos eos duntaxat laudare quos amamus. Verum sicut Ixion Iuno nem insequens, in nubem incidit, sic isti pro amicitia, falsum amicitia simulachrum, popula re, uagumque amplectuntur. At is qui sapit, si in administranda repub. uersetur ac negocijs, is tantum gloriae desiderabit, quantum satis est ad conciliandum illi in rebus gerendis autoritatem, quae nascitur inde, quod uir optimus creditur. Neque enim iucundum est neque facile, prodesse, si quis nolit prodesse: ut autem uelis, facit opinio, fidesque tibi habita. Sicuti lumen bonum est non tam his qui uidentur, quam his qui uident: itidem fama his qui sentiunt potius, quam his qui non negligunt. At is qui semotus a publicis negocijs secum ipse uiuit, quicquid finem boni collocat in ocio & quiete, ut gloriam in turbis hominum, in theatris per omnem populum circumuolantem, non aliter quam Venerem Hippolytus quod castus esset, procul salutat, ita eam quae a probis cordatisque uiris proficiscitur, idem haud aspernat. Opes porro & maiestate regiam & potentiam, nec oportet persequi in amicitijs, neque fugere tamen, si cum modestis moribus haec fuerint coniuncta. Neque enim philosophus adulescentes requirit formosos & uenustos, sed tractabiles, compositos, & discendi cupidos. Neque rursus, si quibus adest decor & forma, flosque aui, id deterret philosophum, neque pulchritudo alienat aut abigit a curandis his qui digni sunt. Itaque si principis dignitas ac potentia simul contigerit homini modesto & humano, non abstinebit ab huius amore beneuolentiaque philosophus, neque metuet hominum rumores, ne dicatur aulicus, & principum cultor.

Autoritas unde concilietur.

Quicumque Venerem fugit, insanit nimis,
Non aliter atque hi, qui student bona tollere.

Similiter & isti, qui erga tam splendidam amicitiam optimatum eodem modo sunt affecti. Ergo philosophus a negocijs alienus, non refugiet, nec abhorrebit ab huiusmodi. At ciuili eos etiam audire cupiet, non obstrepens, ac molestus, nec aures infarciens importunis ac sophisticis disputationibus, uerum cum his qui cupiunt, gaudebit & disputare, & ciuari, & libenter habere familiaritatem.

Bis sex dierum iter, sero arua fertilem
Berecynthium agrum.

D Hic si non solum agricolationis studiosus fuisset, uerum etiam hominum, num libentius fereret agrum, qui tantam hominum multitudinem alere posset, quam illum Antisthenis agellum, quem aiebat sibi uix sufficere? At si te rogem, an idem facere uelis, uniuersum terrarum orbem inuerrere, recuso dixeris. Atqui Epicurus summum bonum in ocio altissimo constituens, uelut in portu tranquillo, qui nullis agitetur undis, nullo strepatu fragore, dicit non modo pulchrius esse beneficio afficere quam affici, uerum etiam iucundius. Nam nulla res perinde parit gaudium, ut beneficentia. Sapiebat autem qui Gratijs indidit nomina, Aglaie, Euphrosynae, ac Thaliae. Laetitia enim & hilaritas amplior & purior est, in eo qui beneficium confert. Quapropter multi saepe pudore suffunduntur, cum beneficium accipiunt: semper autem gaudent, quum beneficium praestant. Porro de multis bene merentur, qui eos reddunt bonos, quorum opera plures indigent. Acrursum qui semper corrumpunt principes, reges, ac tyrannos, nempe delatores, calumniatores & adultores, ab omnibus exiguntur, puniunturque, ut qui non in unum calicem letale uenenum mittant, sed in fontem publicitus scatentem, & quo uident omnes uti. Quemadmodum igitur Calliae adulatores in comedijs nec ignis, nec ferrum, nec aes arcere potuit, quo minus ad coenam uentitarent, teste Eupolide: Apollo dori autem tyranni, Phalaridis ac Dionysij familiares & amicos macularunt, torserunt, inusserunt, & execrabiles ac deuotos reddiderunt, quod illi unum modo laederent, hi multos per unum imperium gerentem: Sic hi qui cum priuatis hominibus habent consuetudinem, efficiunt ut ipsi sibi molesti non sint, sintque innocui & placidi: sed qui principis malos mores aut sententiam mutat, prout res postulat eum emendans, is quodammodo publicitus philosophatur, ac rempub. corrigit, qua uniuersi gubernantur. Sacerdotibus reuerentiam & honorem respublicae impendunt, quod a dijs postulent bona non solum sibi ipsis, amicis, ac familiaribus, uerum etiam in commune omnibus ciuibus, quum tamen sacerdotes non id efficiant ut dii sint honorum datores, sed tales quum sint, inuocant: At philosophi qui cum principibus uiuunt, eos reddunt meliores ac moderatores, & ad benefaciendum propensiores: unde par est eos etiam magis honorari. Atego quidem sic existimo, eum qui lyrae fabricandae sit artifex, libentius facturum lyram, ac promptius, simulatque cognouerit futurum, ut eius lyrae possessor Thebanorum urbem moenibus cingat, quemadmodum fecit Amphion, quam cuius possessor sit Lacedaemoniorum seditionem compositurus, incinens ac delinens eos, ita ut fecit Thales.

Gratiarum nomina ab alacritate, gaudio, & florulentia.

Itidem

A Itidem faber libentius faciet clauum, si percontatus intellexerit futurum, ut is Themistoclis imperatoriam nauem gubernet pro Graecia propugnantem, quam si Pompeij nauem esset gubernaturus, cum piratis nauali bello pugnantis. Quid igitur sentis de philosopho doctrina & eruditione praedictor? Nimirum quod quicumque in repub. administranda constitutus, ac principatum gerens uir, hunc ipsum assumpserit, is toti reipub. profuerit, exhibens iustitiam, condens leges, puniens nocentes, euehens moderatos ac bonos. Mihi uero uidetur & nauium opifex elegans, libentius clauum fabricaturus fuisse, qui audisset futurum, ut is Argo gubernaret, pro qua omnes essent solliciti: & faber lignarius non tam libenter compositurus aratrum, aut plaustrum, quam tabulas illas, in quibus Solon, leges scripturus esset. Et sane philosophorum doctrinae, si principum & rempub. administrantium animis inscribantur, infiganturque sic uti inhaerescant, legum uim nanciscuntur. Siquidem & Plato nauigauit in Siciliam, futurum sperans ut philosophiae decreta & leges, & facta gignerent in Dionysij negocijs: uerum reperit Dionysium ceu librum prioribus literis derasis denuo scriptum, ac maculis mendisque plenum, nec remittentem tyrannidis tincturam, qua longo iam tempore fuerat imbutus, ut non facile posset elui. Faciles autem adhuc & mutabiles sint oportet, qui utiles accipiant doctrinas.

Plutarchi, utrum grauiores sint animi morbi, quam corporis.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

M O M E R V S quidem, ubi mortalium animantium genera contemplatus esset, horumque uitae rationem & statum inter se contulisset, in hanc uocem erupit, omnium quae in terris & spirarent, & serperent, nihil esse calamitosius homine: principatum haud sane felicem homini tribuens, ut in malorum praesentia primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam iam uincens calamitate, iamque animantium omnium pronunciatum miserum, ipsum cum seipso conferimus, ut proprijs malis secum ipse certet, eum in corpus atque animum partientes. Quod quidem negocij nequaquam fuerit inutile, sed uehementer ad rem pertinens, nimirum ut intelligamus, utrum per animum, an per nos ipsos miserius uiuamus. Nam morbus quidem natura corpori innascitur, uitium uero & malitia primum actus est ab animo proficiscens, deinde morbus eiusdem. Quanquam non paulo aequiore animo ferendum erat, si uel id quod peius est, esset medicabile, uel leuius esset quod est immedicabile. Proinde quum uulpes Aesopica de uariis gata maculis pelle cum pardali certaret (nam haec corpus summa cute florulentum, uariisque picturatum notis ostentabat: illi contra flauor quidam erat squalidus, minimeque iucundus aspectu) Atqui, inquit, si me introspexeris iudex, uidebis me pardali magis uersicolore, significans morum dexteritatem ad complures usus respondere. Dicamus igitur ipsi nobis: Complures quidem, o homo, morbos ac mala corpus tuum & gignit ac prodit ex sese, & foris incidentes accipit, uerum si te ipsum intus aperueris, uarium quoddam, ac multis refertum malis penum reperies, ac mundum quendam miseriarum reconditum, quemadmodum inquit Democritus, non quidem foris incidentium, sed ipso in solo, ipsaque in terra suos habentium fontes, unde scaturiant, quos remittit malitia, copiosum ac largum fluxum praebens affectibus. Quod si corporis morbi, pulsibus arteriarum aut coloris rubore deprehenduntur, hosque seruos aut facili lassitudo solet arguere, contra animi mala plerumque ita fallunt, ut non habeantur pro malis, nimirum ob id ipsum periculosiora sunt, quod sui sensum adimunt aegrotanti. Siquidem corporis morbos ratio sana percipit, at animi morbos ipsa simul aegrotans non potest iudicare e quibus laborat, propterea quod aegrotet ea pars, cuius erat iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponenda est dementia, per quam fit, ut plerisque immedicabilis ac domestica sit, & conuiuat, & commoriatur malitia. Etenim sanitatis initium est, si qui laborat, sentiat sibi opus esse remedio. Rursus qui non uidet quibus eget, propterea quod non credat sese aegrotum, etiam si praesto sit qui medeatur, tamen recusat, nec admittit curationem. Nam inter corporum morbos perniciosiores sunt hi, qui sui sensu uacant, quod genus sunt lethargus, capitis dolor, morbus comitalis, febres, atque haec potissimum febres, quae ad delirium tendunt.

liad. 7.

Dementia praecipuus animi morbus.

C inflammationē ac sensum uelut per organum perturbantes, mouent chordas non mouen-
das mentium. Quapropter medici uolunt quidem ut ne aegrotet homo, si uerò aegrotet,
ut ne ignoret quòd aegrotat, id quod in omnib. animi morbis solet usui uenire. Neq; enim
qui delipiunt, neq; qui sunt petulantes, neq; qui faciunt iniuriam, sibi uidentur peccare:
uerumetiam sunt qui tum officiose se facere putant. Febrim enim nemo uocat sanitate,
neq; tabem quisquam appellat bonam habitudinē, neq; podagram, pedum uelocitatem,
neq; pallorem nominat ruborem: at iracundiā multi fortitudinis nomen imponunt, amo-
rem amicitiae nomine palliant, inuidiam aemulationis, timiditatē diligentiae, qua res in tu-
to collocent. Hinc fit, ut illi quidem medicos accersant, quippe qui intelligant quid mor-
bus postulet: è diuerso hi fugitent philosophos, putant enim se rectē facere eas res, in qui-
bus delinquant. Atq; his quidem rationibus adducti, dicimus ophthalmiam, id est, oculo-
rum morbum esse leuiorem insanā, podagram phrenitide, propterea quòd ille morbum
intelligens uociferans accersit medicum, cui cum adest, oculos inungendos, capitisq; ue-
nam secandam praebet. Porro Agauem insanientem audis ob morbum etiam sibi charissi-
ma non agnouisse. Adducimus domum è monte pampinum recens decifam, felicem praed-
dam. Nam qui corporis morbo tenetur, is protinus in lectulum sese conijcit, atq; interim
dum curatur, quietem agit. Quòd si paululum exerat sese, comoueatq; corpus illapsa in-
flammatione, alsidentium aliquis blandē dicens, manē miser quietus in stratis tuis, cohi-
bet hominē atq; compescit. Contrā qui animi morbis laborant, tum maximē sunt in nego-
cio, minimēq; quiescunt. Nam ut agas aliquid, ab animi impetu proficiscitur: at impetus
uehementia à morbo nascitur. Itaq; non finit animum esse quietum, adeò ut cum maximē
opus est homini tolerantia, silentio atq; secessu, tum maximē pertrahant illum sub dium,
aperiantq; irā, contentiones, amores, dolores, cogantq; multa tum facere nefaria, tum lo-
qui nequaquam accōmoda temporī. Itaq; quemadmodū periculiosior est tempestas qua
uetat in portum appellere, quā ea quae cohibet à nauigando: itidem quae in animo acci-
dunt tempestates, grauius erunt, quae non sinunt hominē contrahi, neq; rationem per-
turbatā consistere, sed nullo gubernatore, nullis futuris in perturbatione atq; errore, per-
nicioso cursu procul auctus, praiceps in metuendū aliquid incidit naufragium, suamq;
ipsius uitam illisus cōminuit. Proinde his quoq; de causis grauius est animo, quā corpo-
re aegrotare, propterea quòd hi tantum patiantur, illi non solum patiantur, uerumetiam fa-
ciant malē. Deniq; quorsum attinet de morbis multa uerba facere: ipsum tempus nos ad-
monet. Videtis ingentem hanc multitudinē, & confusaneam, omniq; ex hominum gene-
re permixtā turbam hic circum tribunal ac forum congregatam: Non in hoc cōuenerunt
isti, uti dijs patrijs rem diuinam faciant, non ut communia inter se sacra peragant, non uti
Aescrao Ioui Lydorum fructuū primitias ferant, non Baccho furiosum thyrsum, sacris no-
ctibus, & cōmunibus epulis Orgia celebrantes: quin magis ceu morborum ui, uicibus an-
nuis recrudescente, huc ad lites & cōdijcta certamina ueniunt furas facultates collaturi. Por-
rò caularum multitudo, negociorumq; ueluti collectarum fluxionum, in unum incidit fo-
rum, inflammatq; & erumpit, ita ut perdant ac pereāt aliqui. Quae febres ista faciunt: qui
epialit: quae corporeae molis intensiones, aut sanguinis in arterias dilapsiones: aut quae ca-
loris intemperantia: quae humoris exundantia: Si litem unamquanq; uelut hominē per-
conteris, unde nata sit, unde uenerit, hanc ira praefracta peperit, illam insana contentio,
aliam iniqua cupiditas.

Gravius esse ani-
mo quā corpo-
re aegrotare, con-
cluditur.

Plutarchi, num rectē dictum sit *καλὴ βίωσις*, id est, sic uiue, ut nemo te sentiat uixisse.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Ane ille quidem ipse, qui hoc dixit, latere uoluit: quandoquidem hoc
ipsum ideo dixit, ne esset ignotus, sed uideretur aliquid supra uulgus
sapere, adhortando ad gloriae contemptū, immeritam sibi parans glo-
riam. Sapientem ego odi, qui sibi ipsi non sapit. Narrant enim Philoxe-
num Eryxididis filium, & Gnathonem Siculum, opsonatores nobiles,
nasilum cum emungere solitos in catinū, quòd reliquis conuiuiis deterri-
tis, ipsi soli cibus appositus explerentur. Sed qui immodicē sunt auidi
gloriae,

A gloria, alijs ad fatietatē usq; damnāt gloriam, ueluti riuilibus, ut ea citra aemulum potian-
tur, idemq; faciunt quod remiges solent. Etenim quemadmodū illi ad puppim specian-
tes, prorā tamē impetum adiuuant, ut unda quoq; repercussus cymbam arreptam impel-
lat: ita qui praecipua huiusmodi prodiderunt, gloria uelut auersi sectantur. Alioqui quor-
sum attinebat hoc dicere, quorsum autē scribere, scriptū addere, ac posteris tradere? An sup-
er aetatis homines latere uoluit, qui ne posteris quidē uoluit ignotus esse? Quin illud ipsum
nonne malum est, Sic uiue, ut nemo sentiat te uixisse, perinde quasi quis sepulchrū suffo-
disset? An hoc ipsum uiuere turpe est, ut omnibus conueniat esse ignotū? Ego uerò dixe-
rim, ne male quidē uiuens latere uelis, sed esto notus, respisce, poeniteat: siue uirtute praed-
ditus es, ne fias inutilis: siue malus es, ne maneat incuratus. Imò distingue ac discerne, cui-
nā istud praecipias: Si indocto, malo, ac stulto, perinde est ac si dicas, nemo te sciat febrici-
tare, nemo te sciat teneri phrenesi, ne te nouerit medicus, abi, conijce te aliquò in tenebras
ignotus unā cum tuis malis. Et tu abi cum tuo uitio, morbo laborans immedicabili ac per-
nicioso, occultans inuidiam ac superstitionē, ueritus ceu pulsū quendā exhibere his qui
monere possunt, ac mederi. At prisca illi mortales aegrotos palam exponebāt, & eorum u-
nusquisq; si quid habuisset conducibile, quod uel ipse aegrotans, uel alterum curans com-
perisset, consulebat ei cui opus erat. Atq; ita ferunt artem experimentis singulatim colle-
ctam, in maius auctam esse. Verum illud etiam oportebat, morbidam uitam, animiq; mor-
bos omnibus reterege, ut qui tetigisset, & affectus perspexisset, posset dicere: Irasceris, hoc
caueto: zelotypus es, hoc facito: amas, & ego quondā amaui, uerum poenituit. Nunc con-
trā negant, occultant, contrahunt, atq; in semetipsis animi pestem recondunt. Iam si bo-
nis praecipis ut lateant & ignorentur, dicis igitur Epaminondae, Ne fueris dux exercitus:
Lycurgo, ne leges cōdideris: Thrafsybulo, ne peremeris tyrannos: Pythagorae, ne doceto:
Socrati, ne disputato: ac tibi ipsi in primis Epicure, ne quid scribas amicis quos habes in
Asia, neue cōmunicēs cum his, qui ab Aegypto profecti te uisunt, ne Lampfacenis eph-
ebis stipatus incedas, ne passim emittas libros, omnibus uiris ac mulieribus sapientiā tuam
ostentans, ne quid ordines de sepultura. Quorsum enim pertinet mensae cōmunes: Quor-
sum studioforū & honorum conuentus? Quorsum tot uersuum millia ad Metrodorū, ad
B Aristobolum, ad Chæredemū scripta, accurateq; composita, ut ne defuncti quidem igno-
ti sint: an ut uirtuti praescribas obliterationē, ocium arti, silentium philosophiae, obliuio-
nem beneficentiae? Quòd si uelut è conuiuio lumen, sic è uita tollis cognitionem, quòd ne-
sciantur omnia ex uoluptate, & ad uoluptatem facere, nemo sciat te uixisse. Prosum igitur
si quis cum iucundo scorto sit uitam acturus, si cum Leontio consuetudinē habiturus,
si formosam amplexurus, si summū bonum in carnis titillatione positurus, hanc extremas
desiderant tenebras, hanc noctem, ad hanc obliuionē & ignorationē praecipere. Sed si quis
in naturalibus Deum laudet, eiusq; iustitiam ac prouidentia: in moralibus autem legem,
benignitatem, & rerum administrationē: in administratione uerò honestum, non utilita-
tem, cur debeat huius latere uita? An ne quem erudiat, ne quem ad uirtutis imitationem
excitet, ne cui sit exemplo ad honestatem? Si Themistocles ignotus fuisset Atheniensibus,
Graecia non expulisset Xerxem: si Romanis Camillus, non esset ciuitas Romana: si
Dioni Plato, non fuisset liberata Sicilia. Verum quemadmodū lumen in causa est, ut non
solum alij alijs conspicui simus, uerumetiam utiles: ita notitia nō gloriam modo, uerum ex-
ercitationem parit uirtutis. Epaminondas igitur ad quadragelimum usq; annum ignotus,
nihil profuit Thebanis: deinde praefectus rebus gerendis, & imperium nactus, republi-
cam pereuntem seruauit, Graeciam seruitute liberauit, uirtutem in gloria uelut in luce, suo
tempore efficacem exhibens. Refulgescit enim cum res & usus postularit, & uelut g-
nerosum as, quod per tempus ociosum iacuit, impetum suum per domum declarat, uelut in-
quit Sophocles. Quinetiam hominis ingenium, ceu cariem & senium in ocio contrahit,
propter obscuritatem. At muta quies, uitaq; sedentaria in ocio semota, non corporibus
modo, uerumetiam animis marcorem conciliat: non secus atq; aquae latentes, propterea
quòd umbra sint opacae, torpeantq; neq; profluant, putrescunt. Itidem eorum qui in ocio
degunt uita, si quid habeat usui futurum, tamen quia non promanat ad alios, nullo inde
bibente, corrumpitur & confenescit uis illa natua. An non uides instante nocte, cum
corpora inertia torpore occupari, tum animos pigra quadam inertia segnescere, con-
tractamq; & coarctatam in sese rationem uelut ignem penē extinctum ob inertiam ac
mœrorem, paululum distractis imaginationibus moueri, ut hominem uiuere tantum
iudicet? At simulatque sol emergens fulgurantia submouit somnia, ac uelut in unum

Veteres palam
aegrotos cura-
bant.

Vita sedentaria
in ocio semota,
marcorem con-
ciliat.

Crem uidiſti aut amantem infelicis: Sophocles interrogatus, poſſet ne congregi cum muliere: Bona uerba, inquit, o homo, nam liber iam ſum factus, & ab inclementib. iſtis ac furioſis dominis auſugi ſenectutis beneficio. Elegans enim eſt, ut cum uoluptatibus ſimul deſinant & cupiditates, quas neq; uir poteſt effugere, quemadmodū dixit Alcæus, neque mulier. Atqui id nō accidit in cupiditate diuitiarū, ſed magis tanquam acerba grauiſq; domina, cogit quidem ut pares, cæterum uetat ne fruaris. Et cupiditatē quidem acuit, uoluptatem autem ſubducit. Stratonicus igitur Rhodiienſiū luxuriam taxauit, cum diceret eos ædificare tanq̄ immortales, opſonare tanq̄ breui tempore uicturos. At auari parant quidem opes tanq̄ ſplendidi, utuntur autem uelut ſordidi, & labores tolerant, cum careant uoluptatibus. Itaq; cum Demades aſſeſſet aliquando Phocioni prandenti, uideretq; menſam illi parcam ac frugalem eſſe: Demiror te Phocion, inquit, qui rem publicam adminiſtres, cum poſſis ad iſtum prandere modum. Nam ipſe uentri gerebat magiſtratus, adeo ut cum exiſtimaret Athenis minus eſſe, quam ut ſuo luxui ſuppeditare poſſent, e Macedonia quoq; cōmeatum pararet. Vnde & Antipater hunc iam ſenem conſpicatus, dicebat, uelut e ſacro uictimę oblata peractio, nihil eſſe reliquū præter linguam & uentrem. Te uero quis non admiretur infelicisſime, ſi cum poſſis iſtum ad modum uiuere uitam adeo ſordidam, adeo ab homine alienam, nemini quicquam impertiens, tam incomis in amicos, tam non munificus erga rempub. tamen affligeris, uigilas, operas conducis, captas hæreditates, ſubmittis te, cum tantum habeas oſij uiaticum, nempe ſordidam parſimoniam: Narrant Byzantium quendam, cum mœchum in deformi uxore deprehendiſſet, dixiſſe: O miſer quid opus eſt Sapraxæ dote? Agē tu quidem ſceleſte miſces ac ſubtaxas reges, quod opes ſibi comparent, regumq; præfectos, tum hos qui dominari in repub. primasq; tenere uolunt: at his quidē neceſſitas eſt, dum ob ambitionē, factum, & inanem gloriam exhibent conuiuia, largiuntur, ſatellitū alunt, munera mittunt, alunt exercitus, dum qui ſingulari certamine congregiunt, redimunt: tu uero tantum negocij ſuſtines, perturbans ac diſtorquens teipſum, cum cochleę uitam uiuas, ob animi fordes ac parſimoniam & omnia moleſta perfers, nullum inde fructum capiens: haud ſecus atq; balneatoris aſinus, qui cum ligna ſarmenta q; deportet, ſemper tamen fumo ac fauillis eſt oppletus, nec unq; par-ticeps fit, neq; balnei, neq; teporis, neq; munditię. Atq; hæc dixerim aduerſus aſinam iſtam, ac fornicariū uitæ ſimillimā diuitiarum cupiditatem. Eſt autem & aliud auaritię genus ferinum, nempe eius quæ calumniatur, quæ captat hæreditates, quæ circumuenit, quæ pluribus negocijs inuoluit ſeſe, quæ curis diſcruciat, numeratq; quot adhuc ex amicis ſint ſuperſtites: atq; hæc omnia cum faciat, nulla tamen ex parte fruitur quæſitis. Itaq; quemadmodū uiperas, cantharides, ac phalangia magis deſtamur atq; odimus, quam ipſos urſos ac leones, propterea quod interficiant ac perimant homines, nullum uſum capientes ex his quos occiderint: ita magis conuenit inſenſos eſſe his qui per fordes ac parſimoniam mali ſunt, quam his qui per luxum: nam alijs eripiunt, quibus ipſi uti neque poſſunt, neq; ſolent. Vnde fit, ut illi quidem cum abundant, & quod ſatis ſit habent, inducias agant, quemadmodū reſpondit Demosthenes his qui credebant Demadem deſiſſe malum eſſe: Iam enim, inquit, ſaturum uideris, ueluti leones. At his uerſantibus in publicis officijs, idq; ad nullam rem nec ſucundam, nec utilem, nullæ prorsus induciæ, neque feriæ ſunt cumulandi diuitias, propterea quod ſemper inanes ſint, ſemperq; egeant omnibus. Ac iſti ſane, dixerit quiſpiam, liberis & hæredibus ſeruant ac recondunt opes, quibus dum uiuunt, nihil impertiunt: uerum perinde accidit ut in muribus qui in metallis aureis ueſcuntur arenulis, nec licet per eos auro potiri, niſi mortui ſectiōne aperiantur. Porro filijs atq; hæredibus qua de cauſa cupiunt multam pecuniam, & amplas relinquere facultates? Nimirum ut hi quoque ſeruent alijs filijs, non aliter quam faciunt canales ſictiles, quæ nihil ipſæ in ſe recipiunt humoris, ſed omnes alia in alia transfundunt aquam, donec aliunde quiſpiam uel calumniator, uel tyrannus extiterit, qui cuſto dem illum intercidat, eoq; cōminuro, aliō diuitias auertat ac deriuat: aut donec, quemadmodū dicunt, aliquis qui ſit totius generis ſceleſtiſſimus, omnia bona ſolus deuoret. Non enim ſeruorum tantum liberi naſcuntur prodigi, iuxta Euripidis ſententiā, uerum etiā ſordidorū, quemadmodum Diogenes facetē taxauit hoc hominū genus, cum diceret, præſtare arietem eſſe uiri Megarenſis, quam filium: ſiquidem cum erudire uidentur, & inſtituere, perdunt ac deprauant, inferentes in animos eorum pecunię ſtudium, ac parſimoniam, ueluti munitum quempiā locum in hæredibus ædificantes, in quo tuto ſeruetur hæreditas. Nam hæc ſunt quæ monent ac docent: Lucretor, ac parcito, tantiq; teipſum eſſe putato, quantum habueris.

Senectutis beneficium.

Auaritia ferina.

Auarorum dogma.

A habueris. Atqui iſtud non eſt inſtituere, ſed cōtrahere & ueluti ſarcire marſupium, quod capere ſeruareq; poſſit quod fuerit immiſſum. Quanq; marſupium tum deniq; redditur ſordidum, ac male olens, poſtea q; immiſſum fuerit argentum. At auarorum liberi priuſq; accipiant diuitias, implentur amore diuitiarū ab ipſis parentibus: quibus illi ſane dignam pro inſtitutione mercedem rependunt, dum eos nō ob id amant quod multum ab illis ſint accepturi, ſed oderunt quod nondum accipiant. Etenim cum ab illis didicerint nihil admirari præter diuitias, nec aliō uitæ rationes referre, niſi ut quamplurima poſſideant, non ſiunt eos uiuere, putantq; tantum ſibi adimere tempus, quantum illis adiecerit. Quas ob res uiuis adhuc parentibus clanculum utcunq; ſurripiunt ac ſuffurantur uoluptatem, fruuntur, & tanquā de alieno impertiunt amicis, inſumentes in cupiditates, ubi quid auditu perceperint: uerum ubi deſunctis parentibus claues acceperint ac ſigilla, tum protinus alia uitæ ſpecies, uultus grauis & auſterus, atq; inaſſibilis, non exercetur luſus folliſ, non pila, non tracheliſmus, non academia, non lycæum, ſed ſeruorum examinatio, ſyngrapharū inſpectio, cum diſpenſatoribus ac debitoribus diſceptatio, tum occupatio ac ſollicitudo, que præſidio priuet, quæq; noctu ipſum in balneum agat. Cæterum exercitamenta in quibus fuerat inſtitutus, & aqua Dirces negliguntur. Quod ſi quis illi dixerit, non audis philoſophum? qui poſſum? inquit: non eſt mihi ocium patre mortuo. O te miſerum, quid tibi reliquit pater conferendum cum eo quod abſtulit: nempe libertatem & ocium: quanq; non tam ille abſtulit, quam ipſa rerum opulentia, quæ tibi circumſuſa tuiq; uictrix, inflammat te, ut apud Heſiodum uxor abſq; titiōne, crudeliq; tradit ſenectuti, tanquam præproperas rugas & canos inducens animo, uidelicet curas e ſtudio ditendeſcendi, e q; negocijs naſcentes, per quæ marceſcit alacritas, ſplendor & humanitas. Sed dicet aliquis, at non uides quosdam ſplendide pecunijs utentes? Sed tu (ſic enim reſpondebimus) non audis Ariſtolelem dicentem, alios quidem uti, alios uero abuti, perinde quali neutrum ad rem pertineat: uerum illos ſua opulentia nec ornat, nec iuuat, hos uero lædit etiam, ac dehonestat. Agē ſane conſideremus in primis, quiſnam ſit uſus iſte, cuius gratia magnificimus diuitias: num eſt earum rerum, quæ ſufficiunt naturæ? At in his nihilo plus habent locupletes, quam hi qui fortuna ſunt mediocri. Verum opulentia res eſt profecto leuis, nec admodum ſuſpicienda, quemadmodū dictum eſt à Theophrasto, ſi Callias Athenienſium locupletisſimus, & Iſmenias Thebanorū locupletisſimus, hiſdem uſi ſunt quibus Socrates & Epaminondas. Nam ſicut Agathon tibiſ e conuiuio relegauit ad mulieres, ſatis eſſe iudicans conſabulationē eorum qui aſſeſſent: ita ſtragulas purpureas, menſas precioſas, cunctaq; ſuperuacanea ſubmouerit, qui uideat diuites hiſdem rebus utentes, quibus & pauperes. Non

Protinus arenti temonem imponito fumo,

Intereatq; labor mulūmq; boumq; ualentum,

ſed aurificū, tornatorum, unguentariorū, coquorum, ſi rerum inutilium luxus per temperantiam probē eiſciatur. Quod ſi ea quæ ſufficiunt naturæ, etiam diuitum ſunt cōmunia, diuitiæ uero ſeſe iactant de ſuperfluis, Scopamq; Theſſalum laudaueris, à quo cum peteretur aliquid ex rebus domeſticis, uelut ſuperfluū, ita etiā inutile: Atqui, inquit, his ſuperuacaneis felices ſumus ac beati, non illis neceſſarijs: uide ne pompam magis, ac ſolennes ludos laudare uidearis, quam uitam. Patrium Bacchanalium feſtum olim populariter atq; hilariter agebatur: pompa erat, amphora uini & uitis malleolus, deinde hircum trahebat quiſpiam, hunc alius ſequebatur caricarum cophinum geſtans, poſtremo loco phallus, id eſt, Priapus erat. At iſta nunc deſpiciuntur & obſcurata ſunt, nimirū dum circumferunt aurea uafa, magnificæ ueſtes, dum aguntur currus ac perſonæ: ita quæ erant neceſſaria atq; utilia in diuitijs, ea ſunt obruta ſuperfluis & inutilibus. Verum pleriq; noſtrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiā, uel potius ob ruſticitatem, cum Neſtoris domum uideret inſtructam menſis, ueſtibus, ſtragulis, uino ſuaui, non admiratus eſt eum rebus neceſſarijs & utilibus abundantem: cæterum apud Menelaum conſpicatus ebur, aurum, & electrum, obſtupuit, dixitq;:

Talis aedeſt aula hæc, qualis Iouis altitonantis.

Plurima dictumira, ſtupor me habet aſpicientem.

Porro Socrates aut Diogenes dixiſſet, quam multa hic miſera, inutilia, ſtulta, riſus me capit aſpicientē. Quid ais peſſime? cum de ueris detrahere purpurā & ornatū à muliere, ut deſineret deliciarū, rerumq; peregrinarū amore inſanire, tu contra exornas ædes, perinde quali theatrū aut ſcenā ingredientibus: Huiuſmodi felicitatē adferunt diuitiæ, quæ ſit

C spectatorum ac testium, aut certe nulla. At temperatū esse, philosophum esse, de dijs scire quæ scitu sunt necessaria, id semper idem est, etiam si uniuersi nesciant mortales: sed proprium iubar magnamque lucem habet in animo, & gaudiū domesticū parit, ipso suo ipsius fruente bono, siue uideat aliquis, siue lateat omnes & deos & homines. Huiusmodi quidem res est uirtus, ueritas disciplinarū, Geometriæ & Astrologiæ pulchritudo. An conuenit huic phaleras istas diuitiarū, monilia, puellariæque cōferre ostentacular? Si nemo uideat, nec aspiciat, uerè cæcæ sunt, & orbæ luce sunt diuitiæ. Siquidē diues cum solus cœnat cum uxore seu familiaribus, non faciesit negocium mensis conuiuialibus, neque poculis aureis, sed utitur quibuslibet, ac plebeis: adest uxor nullo auro, nulla purpura insignis, sed simplici cultu. Verū ubi iam cōcœnatio, hoc est, pompa & spectaculū adornatur, fabulæque diuitiarum inducitur, tum è nauibus effert lebetesque tripodesque, ordine disponuntur lucernæ, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reuestiunt omnia, omnia mouent, aurum, argentum gemmis additum, palam se diuites esse confitentis, Cæterum abest temperantia, siue solus cœnet, siue conuiuium celebret.

Plutarchi de uitiosa uerecundia liber.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE

Dysopia quid.

Dicere possis uitiosum pudorem, aut stupidam uerecundiam, quæ signum quidem est haudquaquam malum, cum sit causa mali. Etenim qui pudefcunt, frequenter eadem peccant quæ solent impudentes, nisi quod illi cum peccant, dolore molestiaque afficiuntur, non autē delectantur, quemadmodū isti. Quisquis enim pudore uacat, non sentit dolorem ex turpiter factis. Contra qui facile pudefcit, cito commouetur, non solum obiectis his quæ uerè turpia sunt, uerum etiā quæ speciem habent turpitudinis. Siquidem immodicus pudor *δυσωπίας* dicitur, hinc imposito nomine, quod uultus quodammodo simul cum animo uertatur, locoque dimoueatur. Quemadmodū enim *κατ'ὄψαν*, quam pronitatem aut putiditatem latinè possis dicere, definiunt dolorem in nobis efficientem, ut uultum demittamus: sic pudorem adeo nos afficientem, ut non audeamus obtueri quos oportebat, *δυσωπίας* appellant, uoce cōposita ex *ὄψαν* aspectu, & *δύς* particula quæ difficultatis habet significationē. Vnde orator quidem ille de impudente dixit, quod in oculis haberet non *κόρας*, sed *πρόνας*, id est, non pupillas sed scorta, uidelicet ludens ex ambiguo uocis *κόρη*, quæ & uirginem sonat, & oculi pupillam. At è diuerso qui facile pudefcit, animū plus satis muliebrum ac mollem in uultu præ se fert, extenuans interim uitium suum, & id quo uincit ab impudente pudorem appellans. Itaque Cato dicebat, sibi magis placere adolescentes qui rubescerent, quam qui palleferent: rectè confufefaciens illos docensque, probrum esse metuum dum magis quam reprehensionem, & suspicionem potius quam periculum. Attamen immodicus ille metus suspicioque probri eximenda est ex animo, eò quod sæpenumero fit in nonnullis, ut dum non minus metuum audire male, quam affici malis, deterreantur ac resiliant ab honesto, quod non queant perpeti infamiam. Nec horum sanè fouendus est affectus, qui tam molles sunt & imbecilles: neque rursus laudandus est ille animi rigor & immobilitas. Cæterum in hoc quod quis

Intrepidè fixisque oculis contra aspiciat omnes,

Lucet Anaxarchi uis improbitasque canina.

Quin magis arte conandum est, ut ex utroque modulata quædam fiat temperatura, quæ simul & à perpetuo fixoque obtutu tollat impudentiam, & à nimia modestia tollat imbecillitatem. Est profectò & difficilis horum curatio, nec absque periculo fit ab excessibus huiusmodi reuocatio. Sicut enim agricola cum euellit syluestre germen & infrugiferū, ibi ualidè impactò ligone subuertit radicē, aut admoto igni incendit. Ceterū cum uitam aggreditur putandam,

A putandam, aut mali arborem aut oleam tractat, circumspectè manum admouet, metuens ne quid ex his quæ sana sunt refecerit: itidem philosophus, cum ex adolescentis animo eximit inuidiam infrugiferum germen, quodque non facile mansuescit, aut in tempestiuū pecunia studium, aut cum libidinibus intemperantiam execat, cruentat premitque, ac sectionem & cicatricem profundam facit. Cæterum quoties ad delicatam teneramque animi partem sermonem adhibet auocantem à uitio, qualis est ea quæ immodico pudore commouetur ac turbatur, cauet ne imprudens simul refecerit ingenuū pudorem. Nutrices enim dum frequenter presius extergunt sordes ab infantibus, nonnunquam & carnem unā cum sordibus abstrahunt læduntque. Proinde non est committendum, ut dum modis omnibus ab adolescentibus ad uiuum usque pudorem immodicum extundimus, incogitantes eos reddamus, ac præter modum improbos: quin potius quemadmodū ij qui demoliuntur ædes alijs ædificijs contiguas, quæ proxima sunt & continentia manere sinunt ac fulciunt: ita dum immodici pudoris uitium attingimus, cauendum est ne simul & illa detrahamus, quæ contigua sunt pudori, modestiæ ac mansuetudini. Nam sub his latitat, his adhæret uitiosus pudor, palpans & assentans immodicè uerecundo, uelut humano ciuilique, ac sensum habenti communem, minimèque rigido ac præfractio. Hanc ob causam Stoici his de rebus disserturi, protinus ipso etiā nomine distinxerunt erubescentiā ac uitiosum pudorem à uerecundia, ne si cōmune uocabulum reliquissent, uitio darent occasionem lædendi: uerū nobis concedant nominibus citra calumniam uti, uel potius largiantur nobis Homericò more loqui. Siquidem ille dixit:

Valde pudor mortale genus læditue iuuatue.

Et haud male quidem lædendi uerbum priore loco posuit. Fit enim pudor utilis ratione, quæ & detrahit quod redundabat, & quod erat moderatum relinquit. Illud igitur in primis persuadendum est ei qui immodico pudori obnoxius est, quod affectu noxiō teneatur (nihil autem est noxiū quod idem sit honestum) quodque non oporteat uoluptatem capere, quoties laudibus demulcetur, dum pro graui, excelsò ac iusto, prædicatur elegans & hilaris: neque, quemadmodum Euripidis Pegasus,

Pauitando celsis insidenti plus satis Bellerophontæ,

Bita sese præbeat quibuslibet rogantibus, atque ad illorum humilitatē simul & semetipsum deijciat, metuens ne audiat durus & inexorabilis. Etenim Bocchoridi Aegypto, cum esset natura saurus, Isis (ut ferunt) immisit aspidē, quæ circumuoluta capiti supernè obumbraret, uidelicet quò iuste iudicaret. At pudor immodicus mollis, & effœminatis imminens, nec ualens ad ullam petitionem renuere aut contradicere, & iudices auertit à iustitia, & in consultatione sedentibus obturat os, multaque cogit tum dicere tum facere inconsultè. Ceterum qui improbissimus est, semper huius affectus dominus ac superior est, sic excutiens pudoris affectum ut nunquam pudefiat. Itaque pudor immodicus dum nullam interpellationem potest repellere nec submouere, perinde ut ager supinus ac mollis, turpissimam fatctis tum cupiditatibus peruisus est. Nam huiusmodi pudor, malus custos est teneræ ætatis, quemadmodum dixit Brutus, sibi non uideri eum ætatis florem rectè collocasse, qui nihil negaret. Rursus malus est thalami & fœminæ conclauis curator, sicut apud Sophoclem loquitur illa adultero, iam facti pœnitens:

Suasū impulisti, blandiendo illecta sum.

Itaque pudor immodicus, posteaque intemperantiam ad turpia procliuem magis etiam non oblitendo corruptit, omnia præbet inuadentibus immunita, patentia, procliuia: & dando quidem perdunt ingenia sceleratissima: persuadendo uerò & exorando, corrumpunt etiam proba. Non interim cōmemoro detrimenta rerum utilium, quæ parit immodicus pudor, dum mutuum dant, quibus diffidunt: dum sponsores fiunt, pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud, sponde, sed præstò est noxa, cæterum eo in rebus gerendis uti non possunt. Quam multos autem hic morbus sustulerit, nemo facile recensuerit. Siquidem Creon dum sic Medeam alloquitur:

Mulier fatius est hostis ut fiam tibi,

Quam si obsequar nunc, gemere dira in posterum:

alijs quid esset agendū præscripsit: at ipse stulto pudore uictus dum unum diem poscenti dat, subuertit domum. Nonnulli uerò etiam cum cædes & uenena suspicarentur parari, tamen ob pudorem uitiosum subuersi sunt. Hunc in modum periit Dion, non quod ignoreret sibi Callippo strui insidias, sed quia puduit obseruare amicum & hospitem. Sic Antiater Cassandri filius, uocato ad cœnam Demetrio: deinde postero die cum uicissim esset

Dysopie affectus noxius est.

Dysopie incommoda.

C uocatus ab ipso, puduit recusare, ne uideretur ei diffidere qui ipsi filius fuisset. Cum isset igitur, super coenam interfectus est. Ceterum Polyperchon pactus talenta centum, receperat Cassandro sese perempturum Herculem Alexandri ex Barsine nothum, deinde ad coenam uocabat. Porro cum adolescens suspectam quidem haberet eam uocationem, metueretque sibi, ceterum excusaret incommodam ualitudinem, Polyperchon ueniens ad illum prior ita loquutus est: O puer imitare morum paternorum facilitatem humanitatemque, nisi profecto metuis nos, quasi tibi struamus insidias. Adolecentulus autem pudefactus, secutus est: illi uero peracta coena eum iugularunt. Non est igitur ridicula, quod aiunt quidam, nec illiberalis, sed prudens illa Hesioidi sententia:

Ad coenam uoca amicum, ne accersueris hostem.

Dysopia exercitacione emendanda.

Ne sis immodice pudens erga osorem, neque submoueris eum, qui uidetur fidere: etenim si uocaris, uicissim uocaberis: & coena accipies, si fueris acceptus, ita ut diffidentiam custodientem te, pudore emollitam, uelut tincturam dimittas. Conandum est igitur, ut hic morbus multorum causa malorum propellatur, primum per exercitationem, facta initio, more eorum qui alijs in rebus quippiam meditantur, a pusillis, & ubi non difficile sit contra oculos tollere: ueluti si quis tibi propinet in coena, quum satis biberis, ne te moueat pudor inutilis, neque tibi ipsi uim facias, sed deponito poculum. Rursum aliquis prouocat ad cubos inter pocula, ne pudeas, neque metuas si petaris dicerio, sed imitare Xenophanem Lagi, quem cum Hermonius meticulosum uocaret, quod nollet cum ipso cubis ludere, confessus est, se non modo timidum, sed uehementer etiam timidum & meticulosum esse aduersus inhonestam. Rursum incidisti in hominem ineptem loquacem, qui te apprehendit, & inherens complexu retinet, ne sis hic immodice pudens, sed interruptum sermonem urge, & propositum absolue. Nam huiusmodi recusationes ac discussiones, quoniam in minoribus malis preparant exercentque ad excutiendum inutilem pudorem, consuefaciunt nos ad maiora. Atque hoc sane loco non alienum fuerit commemorare quod dixit Demosthenes. Etenim cum Athenienses gestirent Harpalo ferre auxilia, iamque aduersus Alexandrum armarentur, derepente apparuit Philoxenus, quem Alexander maritimis negocijs ducem praefecerat. Cum uero populus attonitus metu consulesceret, Quid faciant, inquit Demosthenes, si solem uideant, qui non possint obtueri lucernam? Quid enim facturus es in arduis negocijs, si rex interueniat, aut populus exorando instet, cum familiari propinanti poculumque porrigenti, non possis recusare, neque garrulum apprehendentem effugere, sed homini nugaci praebes te ipsum quoad illi lubet immorari, non habens tantum roboris ut dicas, uidebo te posthac, nunc non est ocium? Nam uero ad laudandos alios, non inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitatioque ad expellendum uitiosum pudorem: quod genus sit, In amici conuiuio citharcedus inscite canit, aut comcedus magno emptus inscita actione perdit Menandrum, plerisque plaudentibus & admirantibus: non fuerit, opinor, molestum aut difficile cum silentio audire, nec illiberaliter laudare, supraquam tibi uideatur. Quod si in his tibi non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut scriptam orationem ostendentem? Nimirum illiberaliter ridiculeque laudabis, simulque cum ceteris adulantibus applaudens augebis tumultum. Quomodo igitur reprehendes in negotio serio delinquentem? Quomodo in gerendo principatu, aut in nuptijs, aut in administranda republica non recte se gerentem admoneris? Nam ego quidem nec Periclis illud probarim, quod respondit cui dam amico postulanti, ut pro se ferret falsum testimonium cui coniuictum erat iusiurandum: Vtque ad aram, inquit, amicus sum. Nimis enim prope iam accessit. Ceterum qui e longinquo sese consuefecerit, ut neque dicentem laudet praeter animi sententiam, neque canenti applaudit, neque scdmatis parum dextre ludenti arrideat, non committet ut eoulsque progrediat aliquis, ut uel dicere audeat hominem in huiusmodi negocijs inexorabili: Iura pro me, dic falsum testimonium, aut pronuncia praeter iustum. Itidem oportet & pecuniam mutuum flagitantibus obsistere, consuetudine multo ante parata in rebus neque magni momenti, neque recusatu difficilibus. Archelaus Macedonum rex, quum ab ipso poculum aureum postularet quidam inter coenam, qui nihil ducebat honestum praeterquam accipere, iussit ministro ut id Euripidi daret. Et hominem illum intuitus: Tu quidem, inquit, dignus es qui poscas, nec accipias: hic uero dignus est qui etiam non postulans accipiat: pulchre declarans, non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicij delectu donationem ac largitionem esse faciendam. Nos uero saepe numero modestis hominibus ac familiaribus quum egent contemptis, alijs instanter improbecque flagrantibus damus, non quod dare uelimus, sed quod negare non ualeamus. Quemadmodum Antigonus senior, quum frequenter

Largitione quomodo utendum.

A frequenter Biantem molestè flagitantem tulisset: Dare, inquit, Bianti talentum uel ui: tam et siis regum omnium maxime erat exercitatus & instructus dictis ad huiusmodi postulationes excutiendas. Etenim cum aliquando Cynicus quidam petisset ab ipso drachmam, Non est, inquit, regum dare drachmam: & cum ille subiecisset, ergo da mihi talentum: respondit, atqui non est Cynici accipere.

Diogenes quidem igitur obambulans in Ceramico, petebat a statuis. Id factum admirantibus respondit, se in hoc exerceri ut assuesceret frustrari postulatis. Nobis autem primum exercitatio sumenda est in rebus uulgaribus, ac meditandum in paruis negare ijs qui flagitant praeter meritum accepturi, ne desit quod respondeamus maiora recusaturi. Si qui dem nullus, ut inquit Demosthenes, qui quod habebat insumpsit in qua non oportebat, quae non possidet si contingant, utetur in qua oportet. Quoties autem deficiamus circa honesta, redundantes in superuacaneis, oritur multiplex turpitudine. Ad haec uitiosus pudor, non modo malus & imprudens dispensator est pecuniarum, uerum etiam maioribus in rebus non admittit utiliter consulentem rationem. Etenim agrotantes non accersimus medicum peritum, ueriti familiarum: ac liberis praecipuos eligimus eos potius qui nos huc ambitu suo prouocant, quam idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur eum patronum dicere, qui causae utilis est & rei forensis peritus, sed amici cuiuspiam aut cognati filio gratificantes, tradimus apud populum agenda causam. Postremo permultos cerne re est ex eorum numero qui philosophiae uacare dicuntur, quum sint Epicurei ac Stoici, non delectu, neque iudicio uersantes cum amicis ac familiaribus, uerum utro se praebentes illis impudenter aliquid postulantibus. Age igitur & ad haec multo ante in rebus uulgaribus ac pusillis nosmetipsos exerceamus, assuescentes neque tonsore, neque pictore per immodicum pudorem uti, neque in fordido diuersorio manere, si copia sit melioris, eo quod caupo frequenter salutaris nos: sed in consuetudinem ducamus, etiam si paululum praestet, eligere quod melius est. Sicut Pythagorici semper cauebant, ne quando dextro femori lauum imponerent, neque parem numerum pro impari sumerent, quoties in ceteris esset aequalitas. Quin & illud ducendum in consuetudinem, ne quum rem diuinam facimus, aut

B nuptias celebramus, aut aliud huiusmodi conuiuium apparamus, uocemus salutantem aut utro accurrentem potius, quam beneuolum & humanum. Etenim qui ad hunc modum sese consuefecerit exercueritque, haud facile capietur, quin potius tutus erit in negocijs grauioribus. Ac de exercitacione quidem haec sufficiunt. Ceterum rationum ad haec conducibilium illa prima est, quae nos docet & comonefacit, quod omnes affectus ac morbos ea sequuntur, quae per illos uidemur nobis effugere: uelut ignominia, gloriae studium: dolores, uoluptatum amorem: labores, mollitiem: & ambitionem uincendi, sequitur uinci & condemnari. Ceterum illud palam accidit immodico pudori, ut dum fumum uitat ignominia, in ignem sese conijciat. Etenim quos pudet eis contradicere qui improbe molesti sunt, petendo quod aequum non est, postea pudefunt ab illis qui merito uocant in ius: dumque metuunt leuem reprehensionem, frequenter confessum pudorem sustinent. Nam amico petenti pecuniam, dum praepudore non audent contradicere, quod non habeant, paulo post indecore pudefunt redarguti, & aliquibus auxiliu polliciti, litigare coguntur cum alijs, & pudore perfusi latitant ac fugitant. Quin permultos uitiosus pudor, posteaque eos inutili promisso de nuptijs, aut de filia sororeue constrinxit, rursus in diuersum mutata sententia mentiri cogit. Etenim qui dixit omnes Asianos uni seruire homini, eo quod non possent unam sonare syllabam, N O N, haud serio dixit, sed facetia iussit. Ceterum qui pudore tenentur uitioso, etiam si nihil omnino dixerint, tantum adductis supercilij, aut in terram demisso uultu, licet multa inconflata & absurda obsequia effugere. Nam silentium, Euripides ait sapientibus responsi loco esse. Et fortassis aduersus improbos magis opus erit silentio, quando quidem humanioribus licet nos excusare. Quin & multa crebraque uirorum illustrium ac bonorum responsa conuenient in promptu habere, ac meminisse aduersus eos qui nostro pudori uim faciunt: quod genus est illud Phocionis ad Antipatrum: Non potes me simul & amico uti & adulate. Rursum quod respondit Atheniensibus, flagitantibus ab eo ut aliquid adderet in festum, simulque applaudentibus: Pudet, inquit, uobis addere, & huic non reddere, Calliclem ostendens ipsius foeneratorum. Non enim turpe est fateri paupertatem, ut ait Thucydides, sed re ipsa non effugere turpius est. At qui ob imbecillitatem mollitiemque animi, non audet ob pudorem ineptum respondere petenti,

Non est in antro argentum amice candidum,
mox ueluti proiecto arrabone, ipsa promissione,

Silentium sapientibus respiciendo.

C Compedibus obstrictus tenetur, non faber
 Quas cudit ære, sed pudor quas addidit.
 Persæus autem quum noto cuidam mutuam daret pectiniam, apud forum ac mensam fecit cautionem, memor uidelicet illius Hesiodij dicti:
 Et fratri testem ridens adhibere memento.

Verum quum ille admirans dixisset: Adeone Persæe legaliter? scilicet, inquit, ut amanter recipiam, nec legaliter reposciam. Multi siquidem ob immodicum pudorem in initio non cauentes ne fallantur, post cum amicitia detrimento coguntur legibus experiri. Contra Plato quum Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium literas, commendauit illum ut humanum ac modestum. Deinde in calce literarum adscripsit: Hæc autem tibi scribo de homine, animante natura mutabili. Xenocrates tamen si moribus alioqui esset austeris, tamen pudore uictus, literis commendauit Polyperchonti, hominem minime probum, ut res indicauit. Hunc ubi complexus esset Macedo, rogaretque num quare opus haberet, poposcit talentum. Atque ille quidem dedit, ceterum Xenocratem per literas admonuit, ut post hac diligentius circumspiceret, quos commendaret. At Xenocrates ignorabat, quem commendabat. Nos uero quos comperimus, idque frequenter, improbos, in hos non modo literas commendatitias profundimus, uerum etiam pecunias, ipsi nobis noxam accersentes, haudquaquam cum uoluptate, quemadmodum ij qui meretricibus & assentatoribus sua largiuntur, sed moleste grauiterque ferentes postulantium impudentiam, quæ nobis iudicium subuertit, opprimique. Porro sicubi alias, certe aduersus eos qui nos pudore grauant, dicere licet illud:

Intelligo quæ sim patraturus mala,
 si falsum præbuero testimonium, aut si præter æquum iudicauero, aut si suffragium tulero
 negocio inutili, aut si mutuum dedero non reddiduro. Quapropter habet hoc peculiare pudor uitiosus, quod cum cæteras cupiditates sequatur poenitentia, hic non sequitur, sed protinus in ipsis factis adest. Nam & cum damus, discruciamur: & testimonium ferentes, pudescimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus: & non obsequentes, redarguimur. Quoniam enim imbecilliores sumus, quam ut possimus postulantibus recusare, etiam illa pollicemur ijs qui nos urgent, quæ præstare nequaquam possumus, ueluti commendationes in principum aulis, & intercessionem apud præfides, dum nec uolumus, nec audemus dicere:

Non nouit nos rex, sed alios potius respicit.
 Hoc pacto Lyfander cum offendisset Agelilaum, gloriae tamē causa putaretur plurimum apud illum posse, non erubuit excusare se aduentibus, iubens illos ad alios ire, & illos tentare qui plus ipso ualerent apud regem. Nec enim turpe est, non omnia posse. Ceterum quum non possis, nec idoneus sis ad talia negocia suscipienda, ad hæc recipienda pudore protrudi, præterquam quod turpe est, summam etiam adfert molestiam.

At ut aliud principium petamus, hoc studio habere oportet, ut in his quæ uirium nostra sunt & honesta, libenter obsequamur ijs qui nostrum requirunt officium, non coacti pudore, sed uolentes. In noxijs uero & inhonestis, cōuenit illud Zenonis semper habere in promptu, qui quum incidisset in adolescentem quendam ipsi familiarem, iuxta mœnia furtim ambulanti, audissetque quod fugeret amicum, a quo postulabatur ad ferendum falsum testimonium: Quid ais, inquit, ignaue? ille ausus est te malo iniuriæque afficere, nec erubescit, & tu illi pro iustitia non audes obfistere? Proinde qui dixit,

Improbos aduersus homines armat improbitas probè:
 malè docet sic ulcisci malitiam, ut illam imitemur. Ceterum quisquis improbitatem illorum, qui impudenter ac fronte perfricta obstrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia concedit, uerens facere inuerecunda, rectè iureque facit, id quod faciunt quicumque sapiunt. Iam uero obscuris & humilibus, nulliusque precij hominibus quum obturbant, non magni negocij fuerit obfistere, uerum tales cum risu quoque & salibus nonnulli submouent. Quem admodum Theocritus, quum in balneo duo strigilem commodato peterent, quorum alter erat peregrinus, alter notus fur: Te, inquit, non noui, te noui. Itaque ioco repulit ambos. Lysimache uero apud Athenienses Mineræ, quæ Polias dicitur, sacerdos, mulionibus sacra adducuntibus, iubentibusque ut infunderet: Non faciam, inquit, ne hoc quoque fiat patrum, & in consuetudinem ueniat. Item Antigonus ad adolescentem quempiam, qui prognatus quidem ex elegante uiro belli duce, sed ipse ignauus ac mollis, postulabat tamen ob id cæteris anteferrî: Apud me, inquit, o adolescens, uirorum, non parentum uirtutibus præmia sunt. Attamen si qui nos grauat pudore, nobilis sit ac potens, quod hominum
 genus

A genus difficillime recipit excusationem, nec patiens est repulsæ, præsertim quoties in iudicijs ac suffragijs interpellant: quod Cato iuuenis etiam nunc fecit erga Catulum, fortassis alicui nec facile uidebitur, nec necessarium. Si quidem Catulo summa erat apud Romanos autoritas, ac tum Censuram gerebat. Adijt autem Catonem tum ararij questorem, deprecaturus pro quodam, cui Cato multam dixerat, eoque supplicem se præbuit, quod precibus eum uinceret cogereque, nec finem fecit donec Cato non ferens deprecatoris improbitatem: Turpe fuerit, inquit, Catule, te Censorem, cum hinc nolis discedere, a ministris meis abstrahi. Moxque Catulus erubescens simul & iratus discessit.

Quin illud potius considera, quod fecit Agelilaus, quodque Themistocles humanitus simul ac modestius. Nam Agelilaus patri iubenti, ut in causa quadam præter leges pronunciaret: Imò, inquit, abs te pater a puero didici parere legibus: quamobrem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciam præter legem. Themistocles autem Simonidi petenti quiddam iniustum: Nec tu, inquit, bonus poëta fueris, si præter numerum canas: nec ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Quamquam autem non ob pedem lyrae modulis parum respondentem, quemadmodum dixit Plato, & ciuitates cum ciuitatibus, & amici cum amicis dissentientes, leuissima tum faciunt, tum patiuntur: sed ob id potius, quod in his quæ sunt legum ac iustitiæ, peccent: attamen sunt qui quum in modulis ac literis metrisque ad unguem obseruent quod artis est, ab alijs tamen postulant, ut in obeundo magistratu, ut in iudicijs ac negocijs negligant honestum. Proinde quod dicam maxime seruandum est erga tales. Interpellat te rhetor in iudicio sedentem, aut concionator in concilio uersantem, promittito, si ille solœcismum committat in dicendo proœmio, aut barbarismum faciat in narratione. Non enim id uolet, propterea quod turpe non tam sit quam uideatur, adeo ut nonnullos uideamus in dicendo ne uocalis quidem cum uocali concursum ferre, Rursus ubi molestus est nobilis quispiam & in precio habitus, iubeto ut saltans forum, aut distorto uultu transeat. Quod si recuset, tum tibi loqui tempestiuum erit, ac percontari, utrum sit turpius solœcismum admittere, aut distorquere uultum, an uiolare legem, transgredi iusiurandum, ac præter ius & æquum malo bonum posthabere. Ad hæc quemadmodum Nicostratus Argiurus, quum ab Archidamo sollicitaretur ingenti promissa pecunia, tum coniugio cuiuscunque uellet Lacænae, ut Cromnum traderet: respondit, Archidamum non ducere genus ab Hercule, quod ille obambulans solitus esset improbos afficere supplicio, ipse autem ex bonis faceret improbos. Itidem & nobis ad hominem qui postulet honestus ac probus haberi, dicendum est, si molestus sit, & pudor nostrum urgeat, quod nec ipsi decora faciat, nec ipsius uel claritate uel uirtute digna. Ceterum in uulgariibus illud uidendum ac dispiciendum, an auarum huc pudore possis adigere, ut absque cautione credat talentum: an honoris auido persuadere ualeas, ut locum honoratiorem alteri cedat: an ei qui gaudet gerere magistratum, quum iam imminet gloriae, ut temperet a petendo magistratum. Profecto merito uideatur absurdum, si quum illi in cupiditatibus suis ac uitiosis affectibus inflexibiles, rigidique & immobiles perseverent, nos qui non solum esse uolumus, uerum etiam esse nos profiteamur studiosos honesti, & amantes æqui, non temperemus nobis, sed subuertamus abijciamusque uirtutem. Etenim si qui nobis molesti sunt, gloriae potentia uel causa id faciunt, absurdum est eos qui aliorum mores componunt & educant, se ipsos dehonestare, ac sibi sinistrum conflare rumorem: quemadmodum male audiunt, qui in certaminibus perperam addicunt præmia, quiue in comitijs suffragia ferunt ad gratiam, officio parum honesto alijs parantes palatia, coronas, & gloriam, sibi ipsi bonam opinionem & honestum detrahunt. Quod si, qui nostrum pudorem urget, pecuniæ causa molestus est, qui sit ut non protinus succurrat, absurdum esse, propriae opinionis ac uirtutis iacturam facere, ut huius aut illius crumena reddatur onustior: Verum ista quidem succurrunt permultis, nec ignorant sese a recto deflectere, non aliter quam solent ij, qui quum coguntur ingentes epotare calices, ægrè ac suspirantes, uultumque distorquentes perficiunt quod imperatum est. Sed animi imbecillitas, corporis temperaturæ similis est, & aduersus calorem male composita, & aduersus frigoris rigorem. Nam & quum laudantur ab improbis, gestunt, ac dilatantur, & erga querimonias ac suspensiones eorum quibus negarunt obsequium, meticulosi sunt, ac probri plus satis metuentes. Sed oportet aduersus utrumque muniri, ut nec territantibus, nec assentantibus cedamus. Thucydides igitur existimans inuidiam necessariò comitem esse potentia, dicit illum recto consilio duci, qui in maximis rebus eligit quod inuidia est obnoxium.

Nos uero existimantes non adeo difficile esse inuidiam effugere, in querimonias autem non

Potentiam inuidia comitatur.

Cincurrere, aut efficere ne quid accedat molestia ab ijs, quibus cum habemus consuetudinem, uidentes prorsus impossibile: recte nobis consuluerimus, si similitates improborum suscipere malimus, quam iure meritoque criminantium, illis praeter bonum & aequum obsequentes. A claudes quidem ab improbis proficiscentes, cum sint fucatae & insyncerae, modis omnibus cauendae sunt: nec oportet ab his sic affici, quemadmodum afficiuntur siues dum fricantur ac titillantur, ut nos ipsos facillime prebeamus utendos cuius uolenti, deiciunt nos, & ad sculpturam accommodantes. Etenim qui praebent aures palponibus, nihil differunt ab his qui crura praebent supplantantibus: nisi quod turpius subuertuntur caduntque, tum ij qui poenas remittunt hominibus improbis, quod uidelicet misericordes, humani, facilesque uocentur: tum isti qui contra similitates & accusationes haudquaquam necessarias nec periculo uacantes suscipiunt, persuasi, ab his qui ipsos laudant, tanquam soli sint uiri, soli aduersus adulationem inuicti, denique ora & uoces eos appellant. Itaque Biontales similes esse dicebat amphoris, quod auribus facile circumferrent. Quemadmodum narant Alexinum sophistam inter ambulandum multa mala dixisse in Stilponem Megarensem: cum autem quispiam ex ijs qui aderant dixisset, Atqui ille te nuper laudauit: Perlouem, inquit, uir enim optimus est ac praestantissimus. Contra Menedemus quum audisset, quod frequenter ab Alexino laudaretur: At ego, inquit, semper uitupero Alexinum. Itaque uir malus est, & is qui malum laudat, & is qui a bono uituperaf. Vique adeo a talibus nec flecti poterat nec capi, seruans praecipuum illud quod Antisthenaeus Hercules praecipit filijs, ne quam haberent gratiam ijs a quibus laudarentur. Hoc autem nihil aliud erat, quam non uinci stulto pudore, nec mutuo adulari laudantibus. Sufficit autem opinor illud Pindari, cui quum quidam dixisset, quod ipsum ubique & apud omnes praedicaret: Et ego, inquit, refero tibi gratiam, efficiens ut uera praedices. Igitur quod aduersus omnes affectus conducit, huius oportet eos qui facile uincuntur inutili pudore, quoties morbo superati praeter animi sententiam peccant ac subuertuntur, firmiter meminisse, notasque morsus ac poenitentiae defixas in animo, reuocare, seruareque in longissimum tempus. Sicut enim uiatores posteaquam semel in lapidem impegerunt, aut nauis posteaquam ad scopulum fregerunt nauem, si meminerint, perpetuo metuunt cauentque non illa tantum, uerum etiam alia illis similia: ita qui turpitudinem damnaque ex uitioso pudore accepta, assidue ingerunt animo, poenitentia morsuque uulnerato, in similibus postea reuocabunt seipsum, nec facile patientur sese a recto cursu deduci.

Plutarchi, de cohibenda iracundia dialogus Syllae & Fundani.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

REcte mihi facere uidentur, Fundane, pictores, qui priusquam absoluant opera sua, ex intervallo temporis solent ea contemplari, propterea quod dum ea seponunt, nec in oculis habent, frequenter iudicando, faciunt ut nouum sit iudicium, quo tenue discrimen magis attingitur, id quod celat assiduitas & assuetudo. Quoniam autem fieri non potest, ut homo a seipso seiunctus, ac interrupto sensu assiduitatis rursus ex intervallo semet adeat, imo ea res uel maxime facit unum quonque deteriorē superius iudicem quam aliorum, proximū fuerit ut amicos quisque suos ex intervallo contempletur, pariterque seipsum illis contemplandum exhibeat, non an breui consenuerit, & utrum corpus melius an deterius habeat: sed mores potius ac uitam oportet inspicere, an his aliquid boni tempus addiderit, aut aliquid mali detraxerit. Ego igitur cum hic alter sit annus quod Romam adueni, deinde hic mensis quintus quod tecum ago consuetudinem, non arbitror admodum esse mirandum, quod ob ingenij tui dexteritatem ad ea bona, quae prius aderant, tantum incrementum, tantaque facta est accessio. Caeterum ubi uideo tantam illam ingenij uehementiam, & igneam, ut ita dixerim, ad iram impetum, rationis magisterio uersum in tantam morum placabilitatem ac mansuetudinem, subit ad illum irati animi impetum hoc dicere: Odiui quanto est iam mollior. Caeterum haec mollitudo non segnitiem aut dissolutionem, sed, non aliter quam terra cultu subacta, leuitatem ac profunditatem, ad res agendas efficaciam, pro impetu illo ac uehementia, accipit.

A accepit. Vnde liquet & illud, iracundiam ac ferociam non per aetatem simul cum deficientem corporis uigore, neque suapte sponte uelut emarcescere, sed honestis quibusdam ac placidis rationibus sanari. Quamquam sane (nam uerum apud te non tacebitur) Eros amicus, qui haec nobis renunciabat, suspectus erat, quasi ob beneuolentiam ea testificaretur de probis ac bonis amicis, non quae adessent, sed quae deceret adesse: etiam si, quod tu nosti, non solet facile huc adduci, ut in cuiusquam gratiam concedat de sententia. Verum & ille nunc a falsi testimonij crimine liberatur: & tu, quando praebet oculum ipsa profectio, enarra nobis, ueluti curationem tui ipsius, ac medicinam quamquam, qua usus, animum iracundum reddideris adeo tractabilem, simplicem, ac rationi audientem, obtemperantemque. **FUNDANVS:** Ita ne non consideras, amicissime Sylla, ne & ipse ob amicitiam ac beneuolentiam qua nos prosequeris, hallucineris alicubi in iudicandis nostris? Siquidem Eroti, quum frequenter ne ipse quidem stabilem habeat animum, in regione, & in Homericis Pisis, hoc est, loco firmo permanentem, sed exacerbatiorem odio uitiorum, uerisimile est nos uideri mansuetiores, quemadmodum in picturis figurarum musicarum transmutandis, netae quadam, chordae, quae sonum reddunt acutissimum, collatae ad alias netas acutioris soni, ordinem accipiunt hypatarum ac fidium inferiorum, quae sonant grauissimae. **SYLLA:** Neutrum horum accidit, o Fundane, sed age fac quod dico, nobisque gratificare. **FUNDANVS:** Atqui in his quae multa pulchre dicta a Musonio meminimus, est & illud o Sylla, his qui uelint esse salui, semper curanda esse uitam. Nec enim opinor conuenire, ut quemadmodum elleborus in curationem adhibitus, simul cum morbo eicitur, itidem eiciatur & ratio, quae oportet in animo manentem, continere seruareque iudicium. Neque enim pharmacis assimilis est rationis uis, sed cibis salubribus, placide habitum bonum gignens, in his quibus facta fuerit familiaris. Caeterum admonitiones & obiurgationes adhibitae malouigenti tumentisque, aegre quidem ac uix perficiunt quod agunt, nihil autem differunt ab odoramentis, quae morbo comitali obnoxios erigunt quidem collapsos, non liberant tamen a morbo. Ac caetera quidem mala, etiam tum cum uigent, ut cunquae cedunt, & admittunt orationem operantem, aliunde uenientem in animum: uerum ira, non quemadmodum ait Melanthios, Acerba patrat, mentem ab aedibus suis

B Alias in aedes transferens, sed expellens ex aedibus, denique & excludens, non aliter quam isti qui sese unam cum ipsis aedibus incendunt, ita tumultu, fumo, caligine cuncta intus replet ira, ut nec uidere possis, nec audire eos qui cupiunt subuenire. Quapropter nauis in mari tempestate periclitans sine nauclero, citius aliunde recipiat gubernatorem, quam orationem alienam admissurus sit homo, quum impetu & ira ceu fluctibus iactatur, nisi paratam habeat domi rationem. Sed quemadmodum qui expectant obsidionem, contrahunt & in promptu collo cant, quibus est opus, nihil spei collocantes in his quae sunt extra ciuitatem: ita maxime nos oportet aduersus iracundiam auxilia esse longinquo petita, nimirum est philosophia, comportare in animum, ne cum tempus aduenierit eorum usum postulans, non facile possint aliunde inuehi. Neque enim tum audit animum eos qui foris sunt, ob tumultum, nisi intus habeat uelut monitorum rationem suam, celeriter accipientem, & intelligentem singula quae praecipunt. Verum ubi audierit, ea quidem quae sensim ac placide dicuntur, negligit: rursus aduersus eos qui acerbis instant, irritatur. Etenim cum ira superba sit ac praefracta, quaeque omnino difficile moueri patitur ab alio, non aliter quam undique satellitio comunita tyrannis, ex sese habeat oportet domesticum aliquid ac familiare, quod ipsam dissoluat. Itaque irascendi assiduitas, ac frequenter in iram impingere, habitum peruersum gignit in animo, quem appellant iracundiam, huc tandem deducens hominem, ut facile commoueat, utque sit amarulentus ac morosus, posteaquam animus redditus est ulcerosus, ac leues ob causas aegrescens, ac de quibuslibet mouens querimonias, non aliter quam ferrum tenue & inualidum, non fert denuo sculpsentis manum. Caeterum ratio iudex, quae protinus instat ac premit iracundiam, non solum praesenti medetur malo, uerum etiam in reliquum tempus firmum reddit animum, ut non facile morbo tentetur. Mihi quidem igitur posteaquam semel atque iterum ira restitisset, accidit id quod Thebanis, qui quum primum repulissent Lacedaemonios, tum ut uidebantur inuincibiles, postea nullo in praelio ab ipsis superati sunt. Iam enim intelligebam, ratione prudentiaque uictoriam esse parandam. Videbam autem non solum frigore offuso desinere iram, quemadmodum dixit Aristoteles, uerum etiam metu admoto extinguere. Quinetiam, per louem, subito oborto gaudio, iuxta Homerum, Multis effluit, atque exporrectus est animus ira turbatus. Ita que mihi persuasum est, non omnino

Auxilia contra iracundiam unum de petenda.

C malum esse immedicabile, si qui modo uelint. Neque enim ira semper ex magnis ac ualidis iniurijs oritur, sed uel dixerit, uel iocus, uel ridere quempiam, uel innuere, aliaque huius generis multa, complures ad iram concitant. Velut Helena fratris filiam alloquens:

In Eurip.
Orph.

Electra uirgo longa temporis mora
Me fari adegit. & cætera quæ inibi sequuntur. Viciſſim audit à uirgine,
Nunc quidem serò ſapis,

Quæ tum penates turpiter reliqueris.

Itidem Alexandrum offendit Callisthenes, qui quum in conuiuio circumferretur ingens patera, Nolo, inquit, Alexander bibendo committere, ut mihi Aesculapio sit opus. Quem admodum igitur flammâ pilis leporum, aut stuppis paleis succensam, facile est cohibere: quod si corripuerit solida, ac spissitudinem habentia, mox corrumpit ac simul perdit,

Sursum inualeſcens, opera fabrorum ardua, ut dixit Aeschylus: ita qui statim in iram animaduertit, dum uidet paulatim ex leuibus dictis, ac stuppea scurrilitate fumare & incendium colligere, non opus habet magno negotio, sed frequenter ipso silentio ac negligendo restinguit. Nam ut incendium qui non addit materiam extinguit, sic & iram quiſquis non aluit nascentem, nec eam flatu concitauit, seipsum seruat ac subtrahit incendio. Proinde quanquã alioqui multa dicens ac præcipiens utilia Hieronymus, mihi tamen non fatiscit in hoc quod dicit, ob celeritatem in nobis non esse sensum iræ nascentis, sed natæ dumtaxat, ac præsentis. Neque enim ullum est uitium, quod dum colligitur ac concitatur, habeat æquè manifestam originem & incrementum, quemadmodum eruditè nos docet Homerus, dum Achillem quidem mox è uestigio facit animo discruciarî, dicto prouocatum. Sic enim ait:

Sic ille, hunc nubes contextit nigra doloris.

Agamemnonem uerò, quanquã multis uerbis prouocetur, tamen inducit lentum ad irascendum. Ea si quis statim in iram subtraxisset illis, ac progredi uetuisset, non eouſque increuisset discordia. Proinde Socrates quoties sensit sese acerbius commoueri aduersus amicorum quempiam, uelut ante tempeſtatem, marinum quendam scopulum euitans, remittebat uocem, ac uultu ardebat, faciemque placidiorē ostendebat. Itaque alteram in partem deflectendo, atque in diuersum nitendo, quam quò uocabat affectus animi, seruabat seipsum inconcussum & inuictum. Est enim quoddam, ô amice, iræ, ceu tyranni, dissoluendæ in iram, si non obtēperes, nec auscultes illi imperanti, ut acriter uocifereris, ut truci sis aspectu, ut caedas teipsum, sed si quiescas, nec iram ceu morbū iactatione corporis & clamore reddas uehementiorē. Nam ea quæ facere solent amantes, dum adlasciunt, dum occidunt, dum coronant fores amicæ, habent utcumque alleuiationē nō ingratam, nec inelegantem.

Adueniens autem non clamore effero, cuius,

Aut quis, sed fixi dilectæ basia amicæ,

Hæc iniuria si est, fateor, sum iniurius.

Præterea quæ permittuntur lugentibus, complorare ac lamentari, bonam doloris partem unã cum lachrymis educunt. Contrà, ira uehementius incitatur his quæ faciunt ac dicunt qui ea sunt occupati. Proinde quiescere optimum est, aut effugere, aut occultari, seseque ad silentium uelut in portum recipere, quemadmodum solent qui sentiunt morbum comitialē oborientem, ne concidant, aut potius ne in quenquã irruamus. Nam in amicos & potissimum & frequentissimè irruimus. Nec enim amamus omnes, nec omnibus inuidemus, nec omnes metuimus. Cæterum nihil est quod non inuadat, & in quod non faciat impetum ira, sed irascimur tum inimicis & amicis, tum liberis ac parentibus, ac per louem etiã dijs, denique bestijs ac ualidis anima carentibus, quemadmodum fecit Thamyras,

Cornuque rumpens, auro id obuinctum licet,

Modulosque rumpens fidibus intensæ lyrae.

Ac Pandarus seipsum deuouens, nisi arcus manibus contractos in ignem conijceret. Xerxes uerò etiã ipsi mari notas ac plagas incussit, ac monti misit epistolas: Atho infelix, ad cœlum usque porrecte, ne meis operibus facias lapides magnos, & ad errendum difficilior, alioqui excisum te projiciam in mare. Multa enim sunt horrenda, quæ designat ira, uel cõtemnatur magis. Profuerit autem utrunque considerasse. Ego igitur, nescio quidem an rectè fecerim, attamen quum hinc medendi fecissem in initium, quemadmodum Lacones in helotibus (sic enim illi uocant homines mediæ conditionis inter seruos & ingenuos) quam foeda res esset ebrietas, ita ego in alijs didici qualis esset ira. Ac primū quidem, sicut

Hippo-

A Hippocrates ait, eum morbum esse grauissimum, qui faciem agrotantis quammaximè mutant in diuersum: ita conspiciens alios ob iram maxime mente moueri, ac uultum immutantes, colorem, incessum, uocem, in diuersum uertere, hinc uelut imaginem eius mali mihi fingebam admodum dolens, si quando tam formidabilis & commotus uiderer amicis, uxoribus ac liberis, non tantum aspectu truci, & ad consuetudinem in amœno, uerum etiam uocem emittens immitem & asperam, quemadmodum in alios familiares incideram, qui neque mores, neque formam, neque sermonis gratiam, nec affabilitatem & comitatem in colloquio, præ ira seruare possent. Itaque Caio Graccho, qui fuit orator & moribus acerbus, & in dicendo uehementior, fistula erat adaptata, qua cantores uocem paulatim uel intendunt, uel remittunt, tonos ad id aptos occinentes. Hanc seruus tenens dicenti adstabat à tergo, tonumque accommodabat placidum ac mansuetum, quo clamorem illius reuocabat, uocisque contentionem & asperitatem adimebat: quemadmodum arguta pastorum cera compacta perstreperit fistula, modulos sonnum concilians blandè occinens, ita oratoris iracundiam sedabat. Quod si mihi famulus esset diligens & elegans, haud moleste tulerim si in ira speculum adferret, quemadmodum nonnullis offerunt ubi lauerint, nulli usui futurum. Cæterum si quis seipsum contempletur præter naturam affectu conturbatumque, non parum habeat momenti ad infamandum iræ morbum. Nam & Mineruam aiunt qui iocosis fabulis delectantur, cum tibia caneret, à Satyro admonitam non aduertisse quidem tum animum:

Non te decet forma ista, mitte tibias.

Sume arma, buccas, ut decet, composito.

Cæterum ubi figurâ oris uidisset in amne quodam, offensam tibias abieciſſe: quamuis ars deformitatis solatium, habet aptam modulationē. Ac Marfyas, ut uidetur, capistro quodam ac folliculis ori circumpositis, per uim flatus stridorem cohibebat, & uultus deformitatem corrigebat, atque inæqualitatem celabat:

Auro fulgenti hirsutum caput undique cinxit,

Ac tenerum loris os à ceruice reuinctis.

B E diuerso, ira inflans ac distendens indecore uultum, foediorem etiam uocem emittit & insuauiore,

Fides mouendo, non mouendas mentium.

Mare quidem cum uentis turbatum, algam & fucum rejicit, aiunt purgari. Verum ira, animo exaestuante & inuerso, sermones rejicit impudicos, amarulentos ac scurriles, quibus primum ipsos loquentes conspurcat, oppletque infamia, quippe qui talia semper quidem in sese cõtineant, ipsique sordibus abundant, cæterum per iram quod latebat aperiant. Unde fit ut proleuisſima re, uidelicet oratione, grauissimas (ut ait Plato) dent pœnas, dum pro hostibus ac maledicis & improbis habentur. Hæc itaque dum cõsidero & obseruo, fit ut placidè reponam apud me, semperque habeam in memoria, quod in febrî quidem bonum est, sed melius in ira, linguam teneram ac leuem habere. Nam lingua febricitantium, si minus affecta sit secundum naturam, malæ quidem rei signum est, causa nequaquam. At irascentium lingua posteaquam facta est aspera sordidaque, ac diffluens in sermones absurdos, emittit ferocem & contumeliosum sermonem, immedicabilem inimicitia parentem, ac latentis maleuolentia proditorem. Neque enim in diluta uini potatio refundit quicquam tam petulans ac molestum, quam ira. Atque illa quidem risui & lusui cure sunt, hæc uerò bili sunt temperata. Ac in computationibus quidem qui silet, molestus grauisque est familiaribus: cæterum in ira nihil decentius est quiete, quæ si non repente adesse possit in pectore, custo dire tamen ab ira linguam frustra latrantem decet, iam non hæc tantum reputare licet ei qui attende rit, quomodo sint affecti quos ira corripuit, uerum aliam etiam iræ perspicere naturam, uel delictum, quam nō generosa res sit, neque uirilîs, nec prudentiam obtinens, nec animi celsitudinem. Tametsi uulgus hominum, quoniam ira turbas ciet, putat esse agilitatem: & quod minax est, credit esse fiduciam: & quod intractabilis est, opinatur esse fortitudinem. Nonnulli etiam crudelitatem interpretantur esse dexteritatem ad res grandes gerendas: & implacabilitatem, putant esse constantiam: denique morositatem difficultatemque, faciunt odium uitiorum, idque non rectè. Nam ipsa facta, ipsæ cõmotiones, ipsi habitus multam arguunt uilitatem atque imbecillitatem, nō solum ob id quod pueros diuexant, quod in mulierculas exacerbantur, quod canes, equos, & mulos putant esse pœnis afficiendos, quemadmodum Ctesiphon pancratiaſtes mulæ recalcitrans, uerum etiam in cadibus tyrannicis, dum in amarulentia cõspicitur illorum pusillanimitas, dumque in eo quod agunt, perspicitur quid

A a

irascentium lingua damnosa.

Xerxis epistola
ad Atho montem.

C patiantur, res similis uidetur serpentum moribus, qui postquam exarserint, & circumcirca dolorem excitarint, tum demum medici his quae laeserunt adhibitis inflammatione exhaerunt. Quemadmodum enim tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in mollissimis animis, si quis se praebeat dolori, hoc ipso quod maior est imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de causa mulieres iracundiores sunt uiris, aegroti sanis, senes aetate uigentibus, & infelices felicibus. Iracundissimus enim est auarus aduersus dispensatorem, lurco aduersus popinatorum, zelotypus aduersus uxorem, gloriosus in maledicos. At longum saeuissimi sunt uiri, qui honores ambiunt in ciuitatibus, aut seditionem, conspicuum, ut ait Pindarus, malum. Sic ex eo quod maxime dolet, & aegrotat in animo, maxime ob imbecillitatem, nascitur ira, nequaquam nervis ad similes animi, sicut dixit quidam, sed intensioibus ac conuulsionibus in uindicandi impetum uehementius insurgentis. Itaque malarum rerum exempla, spectaculum praebent non iucundum, sed utile duntaxat ac necessarium. Caeterum cum eos qui placide leniterque sese gerunt in ira, uel spectare uel audire existimem esse pulcherrimum, incipio contemnere istos qui dicunt:

Laeso uiro uir sustinendus est tibi. Item illud:

Impinge ceruici calcem, impinge & usque ad solum.

Aliaque dicta ad ultionem irritantia, per quae nonnulli iram ex conclauis mulierum, in conclauis uirorum transferunt, haud recte. Nam fortitudo in caeteris consentiens sociamque iustitiam, mihi uidetur de sola mansuetudine digladiari, ut quae ipsam magis deceat. Si quidem non raro contingit, ut homines deteriores superent meliores. Caeterum erigere trophaea in animo aduersus iracundiam, qui cum difficile est colligere, ut inquit Heraclitus, quicquid enim uelis uita emitur, magnae cuiusdam est ac palmariae uirtutis, quippe quae uere ceu nervos ac tendones habeat rationis iudicium aduersus animi cupiditates. Quas ob res semper studeo colligere ac legere, non solum ista quorundam philosophorum, quos qui sapiunt, affirmant carere bili, sed regum potius ac tyrannorum dicta factaque: uelut illud Antigoni, cui cum milites iuxta tentorium clam maledicerent, existimantes eum non audire, baculo foras prolato: Papae, inquit, non uos aliquo longius hinc digressi, male loquemini de nobis: Praeterea cum Arcadion quidam Achiurus non desineret maledicere Philippo, moneretque ut fugeret, donec eos adeat qui non nouere Philippum: deinde uero in Macedonia apparet, amici erant auctores ut puniretur: nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem cum occurrisset homini, humaniter cum eo colloquutus, mox etiam xenii ac donis ad eum missis, postea iussit eos percontari, quomodo iam de se loqueretur apud Graecos. Cunctis autem testificantibus, eum hominem iam mirum Philippi laudatorem esse factum: Ego igitur, inquit, melior medicus quam uos. In Olympiis autem conuicia iacerentur in ipsum, ac nonnulli dicerent, Graecos dignos esse supplicio, qui beneficiis affecti a Philippo, male de ipso loquerentur: quid igitur, inquit, facerent, si illos laederent? Egregia uero sunt quae Pisistratus fecit erga Thrasybulum, quaeque Porfena erga Mutium, quae que Magas erga Philemonem, qui quum a poeta publice taxatus esset in theatro hisce uerbis:

En rege ab ipso literae adfunt tibi Maga,

Sed tu miser iam literarum ignarus es: & praetempstate in Paratonium portum postea delatum cepisset, satelliti mandauit, ut nudo ense ceruicem duntaxat attingeret. moxque comiter abiret. Deinde missis talis ac pila, tanquam puerulo qui non saperet, dimisit. Ptolemaeus uero grammaticum irridens, imperitum rogabat quis fuisset pater Pelei. Atque ille: Dicam, inquit, si tu prius dixeris quis fuerit Lagi pater. Hoc dicto tetigit regis ignobilitatem, cunctique indignum ferebant, uelut intolerabile conuicium. Hinc Ptolemaeus: Si regium, inquit, non est ferre, cum dicto tangitur, nec illud regium est, dictis quenquam attingere. Alexander uero amarulentior solito fuit, in his quae gessit aduersus Callisthenem & Clitum: Quare etiam Porus captus cum hortaret eum ut se regaliter tractaret, ac rege percontante, nunquid preterea? In hac uoce, inquit, regaliter, insunt omnia. Quapropter deorum regem, Milichion, hoc est, placidum, Athenienses uero, ni fallor, Maemacien appellant, a beneficii promptitudine. Caeterum punire, ad furias & daemonia pertinet, minime uero diuinum est, aut olympium. Itaque sicut de Philippo qui Olynthum subuerterat, dixit quidam: At talem ciuitatem non posset condere: ita dicendum est de ira, Subuertere quidem, perdere ac diruere potes, erigere uero ac seruare, parcere ac tolerare, mansuetudinis est & clementiae, & moderationis: hoc est, Camilli est, Metelli est, & Aristidis ac Socratis. Caeterum inhaerere ac mordere, formicarum est & muscarum. Quin insuper cum simul & ad uindicam

A uindicam respicio, ulciscendi rationem quae per iram geritur, comperio plerumque irritam, ut quae morfu labiorum, stridoribus dentium, inanibus incursionibus, conuicijs praeterdementes minas nihil habentibus, consumitur. Deinde fit, quod in cursu pueri solent facere, qui quoniam sibi temperare non ualent, ridicule cadunt priusquam perueniant ad metam, ad quam festinabant. Unde non male Rhodius ille, aduersus ministrum Imperatoris Romani uociferantem ac ferocientem: Non curo, inquit, quid tu dicas, sed quid ille taceat. Itidem & Sophocles, cum Neoptolemum & Eurypilum armasset, gloriatus est:

Torsere, inquit, tela sine conuicijs

Armorum in orbem aereorum.

Nam nonnulli quidem barbari ferrum ueneno tingunt. Caeterum fortitudo non eget ira, si quidem a ratione tincta est. Porro quod furore & ira corruptum est, facile frangitur, efficitur, Proinde Lacedaemonij, pugnantibus iram adimunt contentu tibiaram, ac Musis rem diuinam faciunt antequam ineant praelium, quod uidelicet ratio permaneat in illis. Et cum hostem uerterint in fugam, non eum persequuntur, sed reprimunt iram, quippe quae facile reuocari possit, non aliter quam moderata mensura gladioli. Contra ira innumeros sustulit ante uindicam, ueluti Cyrum ac Pelopidam Thebanum. Agathocles uero quum conuicijs incessetur ab his quorum ciuitatem obsidebat, placide ferebat: quumque dixisset quidam, Figule, unde perfolues hospitibus mercedem? ille arridens, si istam, inquit, excidero. In Antigonum autem quidam e muro dicteria iaciebant, quod esset deformis: Attamen, inquit, uidebar mihi formosus esse. Verum ubi cepisset ciuitatem, uendidit iri-fores, testatus sese cum dominis illorum loquuturum, si rursus in ipsum iacerent conuicia. Quin & uenatores & oratores uideo uehementer labi praeter iram. Aristoteles refert, Satyriamicos, quum litem habent, aures illius obturare cera, ne quum ab hostibus conuicijs afficitur, propter iram causa cognitio turbetur. Quin nobis ipsis quoque frequenter accidit, ut ulcisci non queamus seruum qui deliquit. Aufugiunt enim, minus ac dictis territi. Itaque quod nutrices dicere solent pueris, ne plora, & accipies: hoc non inutiliter dicitur irae, Ne festina, ne clama, ne urge, atque ita citius quae uis fient, ac melius. Etenim pater ubi uidet filium tentantem ferro secare quippiam, aut findere, ipse arrepto ferro facit. Itaque qui irae in terceptis est manibus ultionem, ipse tutus, nulloque detrimento, atque etiam utilitate, punit com meritum, non seipsum uice illius, quem ulcisci uolebat, id quod non raro facit ira. Caeterum quum omnes animi cupiditates egeant assuetudine, ueluti domitrice, quae exercitatione superet impetum rationi rebellem & intractabilem, non alibi maius est certamen heris inter famulos, quam aduersus iram. Neque enim aduersus hos oboritur, neque inuidia, neque metus ullus, neque ambitio, sed irae etiam assiduae, quae multas pariunt offensas & errores, ob faciendi quod uelis licentiam, uelut in lubrico loco abripientes animum, nemine obliuente aut prohibente. Nec enim fieri potest, ut in eo affectu nihil peccans, cohibeat rebelles animi motus, nisi quis multam illam quod uelit faciendi licentiam, multa lenitate circumsperit, ac nisi multas uoces tolerauerit uxoris & amicorum in cufantium lenitatem & sordiam: quibus potissimum exacerbabar & ipse aduersus famulos, ueluti quos corrumpere non castigando. Tandem uero cognoui, quod primum quidem praestaret illos reddere deteriores tolerantia, quam si quis amarulentia & ira deprauet seipsum, dum corrigere uult alios. Deinde quum uiderem multos, hoc ipso quod non punirentur, se penumero uereri malos esse, quodque his mutandorum morum initium, magis esset ignoscentia quam ultio, atque adeo per Iouem, conspicerem eos ad nutum, tacite promptiusque seruire quibusdam, quam alijs cum plagis ac flagellis, persuasus sum, rationem magis herilem esse & principatum gerendo accommodam, quam iram. Non enim sicut poeta dixit,

Ubi enim est timor, & pudor hic est:

sed contra, pudescitibus innascitur timor, modestum reddens. Caeterum assidua uerberatio, non admissis precibus aut excusatione, nequaquam hoc efficit in seruis ut poeniteat peccasse, sed ut prospiciant, ne sentiantur peccare. Tertio, semper memor, ac mecum reputans & illud, quod nec is qui nos docuit iaculari, prohibuit ne mitteremus sagittam, sed ne aberremus a scopo: ita nec obstat quo minus sumas poenas, si quis doceat id facere tempestiuiter, moderate, utiliter, & quemadmodum decet. Conor iram subducere maxime, non denegans ijs qui puniuntur pro se respondendi facultatem, sed audiendo quid adferant. Nam quum ipsum tempus gignit in perturbatione, quo sese occupet, & inducit cunctationem remittentem impetum irae, tum iudicium inuenit modum aptum, ac decen

Ctem poenæ magnitudinē. Ad hæc non relinquitur ei, de quo poenæ sumitur, occasio relin-
quendi aduersus correctionem, si non per iracundiam, sed reuictus puniatur: nec iam ad-
est id quod est turpissimum, ut famulus uideatur iustiora loqui, quam dominus. Proinde
quemadmodum Phocion post Alexandri mortem, non sinens Athenienses ante tem-
pus commoueri, nec facile credere rumori: Si hodie, inquit, uiri Athenienses, Alexander
mortuus est, & cras & perendie erit mortuus: sic nimirum oportet hominem iræ impul-
sura ad uindictam properantem sibi ipsi suggerere, Si hinc hodie peccauit, & cras & peren-
die uerum fuerit eum peccasse: neque quicquam erit periculi, si paulo serius det poenas, sed
si præproperè punitus fuerit, semper uidebitur non peccasse: quod iam frequenter acci-
dit. Quis enim nostrum usque adeo morosus ac saeuus est, ut puniat ac flagris cadat ser-
uum, quod ante quinque aut decem dies adusserit opsonium, aut mensam subuerterit,
aut tardius auscultauerit? & tamen hæc sunt, ob quæ protinus ut acciderunt ac recens ad-
missa sunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles sumus. Quemadmodum enim per
nebulam corpora, ita per iram maiora uidentur commissa quam sunt. Quapropter oportet
illud hæc & his similia in memoriam reponere: deinde quum liberi ab affectu, suspec-
ti esse desierimus, si puræ rationi sibi quæ constanti uidebitur admissum scelus, animadu-
tere, nec tum dissimulare, nec ultionem omittere, uelut cibum dimittunt hi quos edendi
destituit appetentia. Neque enim perinde culpandum est præsentem iram punire, quam ubi se
remiserit non punire, sed remissum ac dissolutum fieri, ut idem accidat nobis quod solet
pigris nautis, qui dum est tranquillitas comorantur in portu, deinde periclitantur uento
uelificantes. Nam nos quoque neglecta rationis mansuetudine ac mollitudine in punien-
do, properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoso. Ac cibo quidem secundum
naturam utitur qui esurit: ultione uero tum rectè quis utitur, quum eam nec sitit, nec esur-
rit, nec iam opus habet ira ad puniendum, uelut opsonio ad edendum: quin potius quum
longissimè coeperit abesse ab appetitu uindictæ, necessariò rationem ac prudentiam ad-
mouens. Neque enim, quemadmodum refert Aristoteles, suo tempore apud Tyrrenos ad ti-
biam seruos cædi solitos, sic oportet ad uoluptatem, poenæ ceu rei iucundæ appetitu satia-
ri gaudere: rursum ubi punieris, poenitentia cruciari: quorum illud ferinum est, hoc mu-
liebre: sed absque dolore simul & uoluptate, eo tempore quo uiget ratio poenas sumere, nul-
la iræ relicta occasione. Hæc itaque fortasse non uidetur iræ medicina, sed depulsio potius,
& cautio, ne quid peccetur eorum quæ solent per iram committi. Quanquam & splenis tu-
mor solet simul accidere cum febre: cæterum is ubi resederit, febrim alleviat, sicut inquit
Hieronymus. Porro ubi mecum recolo, quibus modis nascatur ira, uideo alios alij de
causis in eam incidere: quibus omnibus probabiliter hæc accidit opinio, ut se contemni
negligitque credant. Quapropter his qui se defendunt, quasi iure irascantur, sic oportet suc-
currere, ut quod admissum est, quam longissimè remoueamus à suspitione contemptus
& contumaciæ, transferentes ad opinionem dementiae, necessitatis, morbi, aut infelicitatis,
quemadmodum fecit Sophocles:

Apud Tyrrenos, seruos ad tibiam cædi soliti

Dliebre: sed absque dolore simul & uoluptate, eo tempore quo uiget ratio poenas sumere, nul-
la iræ relicta occasione. Hæc itaque fortasse non uidetur iræ medicina, sed depulsio potius,
& cautio, ne quid peccetur eorum quæ solent per iram committi. Quanquam & splenis tu-
mor solet simul accidere cum febre: cæterum is ubi resederit, febrim alleviat, sicut inquit
Hieronymus. Porro ubi mecum recolo, quibus modis nascatur ira, uideo alios alij de
causis in eam incidere: quibus omnibus probabiliter hæc accidit opinio, ut se contemni
negligitque credant. Quapropter his qui se defendunt, quasi iure irascantur, sic oportet suc-
currere, ut quod admissum est, quam longissimè remoueamus à suspitione contemptus
& contumaciæ, transferentes ad opinionem dementiae, necessitatis, morbi, aut infelicitatis,
quemadmodum fecit Sophocles:

Neque mens enim, o rex, quamlibet uigens, manet,
Fortuna quibus est tristis, imò his excidit.

Ita fecit & Agamemnon, qui Briseidis ablationem in Aten reijcit. Nihilominus mox cupit
satisfacere, ac

Donare ingentia dona.

Nam rogare, non est contemnentis. Et qui læsit, dum se præbet humilem, amouit contem-
ptus suspitionem. Verum hæc non oportet expectare eum qui ira correptus est, sed il-
lud potius Diogenis, Hi te derident, o Diogenes: Ego uero, inquit, non derideo: sibi ipsi
assumere, nec existimare se contemni, sed illum magis contemnere, ut qui per imbecillita-
tem, aut errorem, aut præcipitantiam, aut incogitantiam, aut ob seruile ingenium, aut ob
senium, aut iuuentutem delinquat. Famulis autem & amicis, modis omnibus talia sunt
remittenda: non enim quasi non possimus ulcisci, aut quasi frustra simus molituri uindi-
ctam, negligimur ab his, uerum ob humanitatē aut beneuolentiam, illi negligunt nos ut
placabiles, hi ut amantes. Nunc uero non tantum aduersus uxorem, seruos & amicos, qua
si contemnamur ab illis, exasperamur, sed & in caupones, in nautas, in muliones, in ebrios
frequenter ob iracundiam irruimus, dum nos putamus ab his contemni. Quinetiam & ca-
nibus latrantibus, & asinis in nos impingentibus indignamur: quemadmodum fecit ille,
qui quum uerberare uellet agafonem, atque ille clamaret, Atheniensis sum: Atqui tu, in-
quit, alino loquens, Atheniensis non es, eumque uerberauit, multasque plagas infixit. Atta-
men

Amen huiusmodi perpetuas ac frequentes iras, quæ paulatim in animis colliguntur, potis-
simum gignunt in nobis, amor nostri, morositas cum delictis ac mollitie coniuncta, non
aliter quam examen apum aut uesparum. Proinde ad mansuetudinem nullum maius uia-
ticum, quam facilitas ac simplicitas morum, erga famulos, uxorem & amicos, uidelicet si
possimus rebus præsentibus esse contenti, nec egere multis ac superfluis.

At qui nec asis, qui nec elixis nimis,
Nec plus minus ue, nec cibus gaudet modo
Medio apparatus, sic ut apposita approbet,
Sed nix nisi adsit, non bibit, nec è foro
Panem edit, eque uasculis frugalibus
Testaceis ue, haud attigit piscem, neque
Læcto incubat stratisue, nisi tumentibus,
Non aliter ac mare fundo ab imo concitum,

sed uirgis ac uerberibus mensæ ministros cogit accelerare, non sine cursu, clamore ac fu-
dore, perinde quasi non cibum adferant, sed ulcerum cataplasmata, is debili iurgio sæpe ac
querulæ diatæ inseruiens, non sentit se ex multis offensis, uelut à perpetua tussi, ulcerosam
ac destillatoriam affectionem circa iræ effecisse sedem. Itaque consuefaciendum est corpus,
ut per frugalitatem facilitatemque discat sibi sufficere (etenim qui pauca requirunt, non fru-
strantur multis) utque nihil tumultus mouens cibi gratia, silentio utatur his quæ fortè con-
tingerunt, ut ne multis de causis irascentes & indignantes, ingurgitemus nos opsonio in-
suauissimo tum nobis, tum amicis, uidelicet ira.

Hac cœna haud possit contingere tristior ulla,
dum famuli uerberant, uxor conuictis afficitur propter cibum adustum, aut fumum, aut fa-
lis defectum, aut panem sicciorem. Arcefilaus uero cum hospites quosdam unà cum amicis
acciperet conuiuio, apposita est cœna, sed deerat panis, nimirum famulis oblitis emere: quo
quidem in casu quis nostrum non rupisset parietes clamore? At ille ridens: Quam, inquit,
res est apta conuiujs apparandis, esse sapientem, Socrates uero cum è palæstra redeuntem
Euthydemum casu duxisset ad conuiuium, Xanthippe cum irata surrexisset, dixissetque con-
uicia, tandem etiam mensam subuertit. Euthydemus autem surgens abire coepit, dolore
affectus. Tum Socrates: At domi tuæ nuper, inquit, nonne accidit ut gallina quædam sub-
uolans idem hoc efficeret? nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate,
risu ac beneuolentia amicos accipere, non adducentes supercilium, nec horrorem ac tre-
morem incutientes ministris. Consuefendum est autem, ut faciliter assuefcamus & uascu-
lis quibuslibet, nec hoc magis utamur quam illo. Quemadmodum nonnulli poculo quo-
piam è multis sibi delecto, sicuti narrant Marium adamasse conchylj testam quod nery-
tum uocant, nequaquam biberent ex alio. Similiter affecti sunt erga lecythos ac strigiles,
ex omnibus unum adamantes. Deinde si quod istorum comminutum fuerit, aut perierit,
grauiter ferunt, ac poenas sumunt. Proinde qui ad iram propensus est, huic abstinentum
est à raris ac insignibus, uelut à poculis, sigillis, ac lapidibus preciosis, propterea quod si
pereant, magis turbantur, quam ob ea quæ paratu facilia sunt & uulgaria. Itaque cum Nero
octangulum quoddam tabernaculum apparasset, magnificum spectaculum, tum pulchritu-
dine, tum precio: Declarasti, inquit Seneca, te esse pauperem: nam si hoc amiseris, non pos-
sis alterum parare simile. Et sanè euenit, ut naue demersa periret hoc tabernaculum. At Ne-
ro reminiscens Senecæ, moderatius tulit. Cæterum facilitas in rebus utendis etiam erga
famulos reddit hominem facilem ac mansuetum. Quod si tales reddit erga famulos, haud
dubium est quin multo magis erga amicos, & erga illos, in quos gerimus imperium. Vi-
demus autem & seruos nuper emptos, de eo à quo empti sunt percontantes, non an sit su-
perstitiosus, non an inuidus, uerum an iracundus. Atque in uniuersum, si adsit iracundia, ui-
demus neque uiros posse ferre uxorū pudicitiam, nec uxores uirorum amorem, nec amicos
mutuam inter se consuetudinem, adeo ut neque coniugium, neque amicitia tolerari possit, si
adsit iracundia. Contra si non adsit, etiam ebrietas res est toleratu facilis. Nam ipsa Dei fe-
rula satis est ad castigandum ebrium, si non accedens iracundia, meracum uinum, pro Lyæo
& Chorio, quæ Bacchi sunt cognomina, à soluendis curis choreisque ducendis imposta,
reddat Omestem ac Mænolen, quæ crudelitatis & insanie sunt cognomina. Atque insanie
quidē si sola sit, medetur Anticyra: quod si mixta fuerit iræ, tragœdias ac fabulas excitat.
Cæterum nec inter ludendum ac iocos oportet iræ dare locum, propterea quod inimici-
tiam asciscat beneuolentię: nec in colloquijs ac disputationibus, eò quod ex cognoscendi
Sapientem esse,
apta res conui-
uijs.

Ire nullibi dan-
dus locus.

C studio gignit contentione: nec in iudicando, nam uolentia addit auctoritati: nec in docendo, desperationem enim adfert, ac studiorum odium: nec in rebus prosperis, eo quod auget inuidiam: nec in aduersis, aufert enim misericordiam, quoties se praebeant difficiles ac praefractos his qui simul dolent. Sic Priamus:

Obiurgatores procul hinc, procul ite molesti.

Num uobis deest luctus, ut huc me curaturi

Veneritis? Contra morum facilitas alijs quidem opitulatur, alia uero componit, alia condulcat. Vincit autem mansuetudine & iram, & omnem morum difficultatem, quemadmodum de Euclidenarrant, cui cum frater ob dissidium dixisset, peream ni tefue ro ultus: At ego, inquit, peream ni tibi persuafero. Hoc dicto, mox uertit in diuersum fratris animum. Polemon item, cum in hunc quidam diceret conuicia homo qui gemmis delectabatur, & in sigilla preciosa insaniebat, nihil quidem respondit, uerum in unum quoddam sigillum erat intentus, eiusque naturam explorabat. Id ubi sensit homo: Non sic, inquit, Polemon, sed ad lucem contemplare, & uidebitur multo melius. Aristippo posteaquam ipsi cum Aeschine nescio quid irae incidisset, & quidam illi diceret: O Aristippe ubi nunc amicitia uestra? Dormit, inquit, sed eam ego excitabo: adijtque Aeschinem, Adeo ne, inquit, tibi uideor modis omnibus infelix & insanabilis, ut ne moneri quidem merear abs te? At Aeschines: Non mirum, inquit, si cum in omnibus me praecellat ingenio, hic quoque prior uideris quid esset facto opus:

Etenim ferocem non modo mulier caprum,

Verum & puellus scalpitanus tenera manu

Flectit facilius quam palastes quilibet.

Nos uero bestias feras cicuramus, ac luporum catulos mansuefacimus, etiam leonum catulos in ulnis circumferentes, ac post haec & filios, & amicos, & familiares per iracundiam effecimus: in seruos autem ac ciues, irae ceu noxiae bestiae, liberas habenas laxamus, morbum nostrum hoc praetextu extenuantes, quasi uitiorum odio commoueamur, non recte, sed ita nimirum, quemadmodum & in ceteris animi morbis, dum alium appellamus prouidentiam, alium ingenuitatem, alium pietatem, a nullo liberari possumus. Et sane quemadmodum dixit Zenon, Semen mixturam ac temperaturam esse, ex omnibus animae uiribus reuulsam: ita uidetur & ira semen quoddam esse, ex omnibus animi perturbationibus commixtum: siquidem & a dolore, & a uoluptate, & a ferocia decerpta est. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quod malis gaudet alienis. Ceterum homicidio deterior est, Nam illud conatur ira, non ne quid ipsa patiat malum, sed ut male habeat, modo funditus perdat alium. Habet autem & ex concupiscentia sibi quod est insuauissimum, innatum: siquidem appetentia est afficiendi alium molestia. Itaque cum luxuriosorum aedes adimus, tibi cinam audimus manere canentem, ac lutum, ut quidam dixit, uini, fragmentaque coronari, ac consecratos uidemus in foribus crapula grauatos. At iracundorum ac difficultium hominum indicia, uidebis in uultibus famulorum, & in cicatricibus, & in compe dibus.

At cantor unus in aedibus asperi uiri

Nunquam deest ploratus,

dum flagris caeduntur oeconomici, dum torquent ancillae, ut qui uident has irae molestias, in ipsis concupiscentijs ac uoluptatibus, commiserentur. Verum enim uero quibus accidit, ut uere ob uitiorum odium frequenter ira corripiantur, hos oportet irae nimietatem & intemperantiam detrahare, simulque credendi facilitatem, si quid defertur de his quibus cum habent consuetudinem. Siquidem haec causa potissimum exaggerat iram, cum is qui pro bono habitus est, apparet improbus: & qui uisus est amare, incidit in dissidium ac reprehensionem. Porro mores meos profecto nosti, quanto impetu rapiantur ad beneuolentiam ac fidendum hominibus. Itaque, quod usu uenit his qui per uacuum eunt, ubi magis innitor amori, ibi pecco magis, lapsusque molestus fero. Atque hanc quidem ad amandum inmodicam propensionem mihi penitus insitam, nondum sane possum eximere. Ceterum aduersus credendi facilitatem fortassis utar freno, uidelicet Platonis cautione. At enim Heliconem mathematicum sic se laudare tanquam hominem animal natura mutabile: & metue re se, ne qui in ciuitate recte fuerint educati, quum sint homines, & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturae imbecillitatem. At quomodo ait Sophocles,

Pleraque furum turpitudine, nil quidem

Est aliud, ac mortalium deprehensio:

uidetur nos supra modum **incessere ac deijcere**. Attamen haec iudicandi difficultas & contentio,

Homo animal
natura mutabile

A tentio, nos reddit modestiores in ira. Etenim quod subito ac praeter expectationem acciderit, reddit attonitos. Ceterum oportet, ut alicubi dixit etiam Panætius, uti Anaxagore exemplo, & quemadmodum ille in filij morte dixit, sciebam me genuisse mortalem, hoc unum quoniam nostrum subijcere his qui nos peccatis ad iram prouocant: sciebam me non emisse seruum sapientem, sciebam me non parasse amicum affectibus uacuum, sciebam quod uxorem duxissem mulierem. Quod si quis illud Platonis semper affonans alienis peccatis, Nuncubi & ego talis: rationem ab externis referat intro, & alienorum errorum incusationi interferat cautionem, non admodum execrabitur aliena peccata, considerans sibi ipsi multa opus esse uenia. Nunc unusquisque nostrum dum irascitur ac punit, Aristidis Catonisque uoces infert: ne furator, ne mentitor, quare cessator es? Denique, quod est omnium turpissimum, irascentes increpamus iracunde, quaeque per iram commissa sunt, per iram castigamus, non quidem ut medici solent, qui amarum amaro pharmaco bilem eluunt, sed exacerbantes potius & exasperantes. Itaque quum haec mecum repeto, simul conor etiam aliquid detrahare curiositati. Nam omnia exacte obseruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium adducere, quicquid agit amicus, quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrat uxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum, quarum caput est, morum difficultas ac morositas. Deus igitur, quemadmodum dixit Euripides, quae sunt immodica attingit,

Curanda uero parua fortunae sunt.

Ego porro non arbitror quicquam esse committendum fortunae, neque negligendam tamen ei qui sapit, sed concedenda, alia quidem uxori, alia uero famulis, alia amicis ueluti principibus, principum praefectis quibusdam, supputatoribus & gubernatoribus, sic ut ipse per rationem tractet ea quae potissimum ad rem pertinent, quaeque sunt momenti maximi. Etenim quemadmodum minutae literae uisum, ita pusilla negotia, quoniam magis reddunt intentos, pungunt & commouent iram, malam hinc consuetudinem sibi contrahentem ad maiora. Super omnia uero illud Empedoclis magnum quiddam ac diuinum existimabam, ieiunium esse a malitia. Laudabam interim & illas non inuenustas, nec abhorrentes a studio sapientiae actas in precibus consuetudines, annum a re uenera uinoque pueros uiuere, colentes interim Deum temperantia: aut rursus a mentiendo certum tempus abstinere, nos ipsos interim obseruantes, ut uera loquamur tum in ludicris, tum in serijs rebus omnibus. Deinde hisce rebus instruebam animum meum, ut qui non minus amet pietatem, quam philosophiam, ut primum paucos dies sacros sine irascendo transigerem, uelut absque temulentia uinoque, non aliter quam si celebrassem Nephalia aut Melisponda, in quibus uinum attingere aut luxui indulgere fas non est: deinde idem faciebam mensum unum aut duos, paulatim mei ipsius periculum faciens. Sic tempore proficiebam ad ulteriorem malorum tolerantiam, diligenter attendens & conseruans meipsum, cum uerbis bene omniantibus, placidum iraque uacuum, purum, & a dictis improbis & a factis absurdis, & a cupiditate, quae ob uoluptatem exigua & inuenustam, tum turbas ingentes, tum poenitentiam turpissimam adduceret. Unde, ut opinor, etiam Deo aliqua ex parte adiuuante, ipsa experientia declarauit illud esse uere iudicatum, quod placabilitas haec & mansuetudo & humanitas, nulli familiarium perinde grata est, nulli tam amica, nec tam molestia carens, quam ipsis quibus haec adsumt.

Irarum caput
morositas.

Christiano homini
digna appen-
dix.

Eiusdem de curiositate.

EODEM INTERPRETE.

P T I M V M fortasse fuerat prorsus fugere domum haudquaquam perflabilem, aut tenebrosam, aut frigori uentisque obnoxiam, aut alioqui morbidam. Ceterum si quis ob assuetudinem loco delectetur, licet uel translato lumine, uel alio transpositis scalis, uel ostijs alibi apertis, alibi rursus oclusis, illustriore, magisque perflabilem, ac salubriorem reddere. Ac nonnulli ciuitatibus huiusmodi rerum transmutatione profuerunt. Quemadmodum & meam patriam spectantem ad Zephyrum uentum, ac solem tendentem ad occasum a Parnaso accipientem, ferunt ad exortum fuisse uersam a Chærone. Empedocles autem physicus montis cuiusdam profundum inter rupes hiatus, grauem ac morbiferum, eo quod Notum uentum efflaret in uicinos campos,

Aa 4

C obstruxit, atque ita uisus est pestilentiam e regione depulisse. Itaque si quæ sunt cupiditates pestifera noxiæque, tempestatem ac tenebras inuehentes animo, optimum quidem fuerit eas expellere, atque ad solum usque demoliri, quod nobis ipsis paremus aërem apertum, lucem ac spiritum purum. Quod si minus hoc poterimus, certe illud adnitendum erit, ut quibuscumque modis licebit, translatis ac inuersis quæ nos offendunt, reddamus ea nobis aptiora comodioreque. Velut ecce protinus curiositas, studium est quoddam cognoscendi mala aliena, morbos qui neque ab inuidentiâ purus esse uidetur, nec ab improbitate. Cur, o homo inuidentiissime, in alienis malis perspicaces habes oculos, in tuis cæcatis? Inuerte cognoscendi studium, & istam curiositatem ab externis transfer ad ea quæ sunt intra te. Si cordi est aggredi malorum historiam, habes affatum domi quod agas.

Quanta Isthmum circum defertur copia aquarum,

Aut quercum circum quantum stratum est foliorum,

tantam reperies multitudinem errorum in uita tua, malarumque cupiditatum in animo, nec minus negligentiam in his quæ fuerat officij præstare. Etenim quemadmodum scribit Xenophon, dispensatoribus rerum domesticarum seorsum esse repositam suppellectilem quæ pertinet ad sacrificia, seorsum quæ ad conuiuia, rursus alibi reposita quæ pertinent ad agriculturam, alibi quæ ad bellum: itidem tibi digesta sunt mala partim quæ proficiscuntur ab inuidiâ, partim quæ a zelotypiâ, partim ab ignauia, partim a parsimonia: hæc recenseto, hæc recognoscito, fenestras unde prospectus in uicinos, aditusque curiositatis obturato. Cæterum alias aperito uias, quæ ducunt in uirorum conclaue quod tibi domi est, in conclaue muliebre, in loca in quibus uersantur famuli: illic habet istud percontandi studium & curiositas negotium nec inutile, nec improbum, uerum utile ac salutiferum, cum sibi quisque sic loquitur:

Quò lapsus: quid feci? quod mihi munus omissum est?

Nunc uero, sicut fabule narrant, Lamiam domi quidem degere cæcam, oculos habentem in uasculo quodam repositos, uerum ubi prodit foras reponere, ac tum oculatam esse: ita quisque nostrum foris & in rebus aliorum ob maleuolentiâ, sibi curiositatē uelut oculum imponit. In nostris autem ipsorum erratis ac malis frequenter labimur præ ignorantia, ad hæc nec oculos habentes, nec lucem. Quapropter homo curiosus, hostibus utilior est quam sibi. Si quidem illorum mala coarguit, profertque, comonstrans illis quid sit cauendum, quid ue corrigendum. Porro pleraque quæ domi geruntur, non animaduertit, uidelicet attonitus studio negotiorum alienorum. Proinde Ulysses ne cum matre quidem prius colloqui uoluit, quam ex uate percontatus esset ea, quorum gratia descenderat ad inferos. Ea quum audisset, tum demum & ad matrem sese uertit, & alias mulieres percontatus est, quamnam esset Tyro, & quæ formosa Chloris, & quam ob rem mortua sit Epicasta,

Dum tristem laquei nodum trabe necit ab alta.

Nos uero mirè securi, ignarique eorum quæ ad nos ipsos pertinent, aliorum genus inquirimus, uidelicet quod auus uicini fuerit Syrus, auia uero Thraëssa. Ille uero debet talenta tria, nec usuram persoluit. Quin & huiusmodi disquirimus: unde illius uxor rediit domum? quid hic & ille soli in angulo collocti sunt? At Socrates obambulabat ambigens, quibus Pythagoras dictis ac uerbis persuaserit. Et Aristippus in Olympijs cum Isthomacho congressus interrogabat, cur Socrates disputans sic afficiat adolescentes: quumque pusilla quædam dictorum illius semina & exempla cepisset, sic fuit comotus ut corpore concideret, fieretque modis omnibus pallidus & macilentus, donec nauigasset Athenas sitibundus & incensus, hausissetque de fonte, simulque & uirum & huius sermones ac philosophiam didicisset, cuius hæc erat summa, ut quisque norit sua ipsius mala, quod uidelicet ab his liberetur. Atqui nonnulli propriam uitam uelut inamoenissimum spectaculum non sustinent intueri, neque rationem ueluti lucem ad sese reflectere, ac circumducere. Verum animus omni genere malorum scatens, horrens ac metuens quæ sunt intus, exilit foras, uagaturque circa aliena, nutriens ac saginans animi uitium. Etenim quemadmodum gallina in ædibus frequenter, cum cibus sit appositus, subit angulum, ibique scalpens terram,

Sicubi, ut in fimo, uel granum appareat unum:

itidem qui curiositatis uitio laborant, prætermisissis interim sermonibus institutis ac narrationibus, aliisque quæ nullus uetat percontari, nec quisque molestè fert, si quis interroget, occulta secretaque mala omnium edium colligunt. Atqui scitum est illud, quod Aegyptius respondit interroganti, quid ferret obuelatum: Ideo, inquit, obuelatum est. Tu uero cur curiose uestigas quod occultatum est? Si nihil esset mali, non fuisset occultatum. Et sanè in alienas eides non

A non est mos ingredi quenquam, nisi prius pulsarit fores: quanquam nunc adhibentur ianitores: olim mallei circuliue penfiles, illi foribus, efficiebant ut sentiretur ingredi uolens, ne matrem familiam alienus in medio deprehenderet, aut uirginem, aut uapulantem famulum, aut clamantes ancillas. Curiosus autem ad hæc ipsa clam subit, pudicæ domus, recteque constitutæ, nequaquam libenter spectator futurus, etiam si quis uocet. Ea uero quorum causa clausis, repagulum, ac vestibulum adhibentur, reteggit & effert in uulgus. Atqui uentorum hi nobis sunt molestissimi, sicut ait Ariston, qui nobis reuellunt pallia. Curiosus autem non pallia uicinorum, neque tunicas, sed parietes detegit, fores referat, & ad teneram usque uirginem, non aliter quam uentus penetrat irrepitque per omnia, bacchanalia, choreas, ac panychidas, quæ noctu celebrantur Dianæ, perscrutans & exquirens quod calumniatur. Ad hæc, quemadmodum Cleonis, quem taxat uetus comœdia,

In Clodidis mens erat, in Aetolis manus:

sichominis curiosi mens simul est in ædibus diuitum, in casis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper nuptiarum, scrutans omnia omnium negotia, tum hospitum, tum præfidum: atque id quidem haud citra periculum, sed perinde ac si quis gustet aconitum curiositatis uitio, scire cupiens quale sit, priusquam sentiat tollitur e medio, sic qui potentiorum inquirunt mala, prius absumunt seipsum quam intelligant. Etenim qui solis radios, largos sane atque omnibus diffusos intueri nolunt, sed ipsum solis orbem impudenter obtinentur, ac lucem in semet averti cogunt audaces, excæcantur. Itaque scitè Philippides comœdiarum scriptor, quum rex Lyfimachus ipsi dixisset: Quid e meis rebus tibi impartiam? Quid uis, inquit, o rex, modò ne quid arcanorum. Etenim quæ regum sunt iucunda diuisa pulcherrimaque, foris proposita sunt, conuiuia, diuitiæ, solennes conuentus, munificentia. Verum si quid arcanum est, ne adeas, ne ue moueas. Non celatur regis gaudium, cum res sunt prosperæ: neque risus ludentis, neque cum apparat aliquem humanitate seu beneficio prosequi. Quod occultatur formidabile est, triste, inamœnum, inaccessum, suppuratæ cuiusdam iracundiæ thesaurus, aut ultionis profunda in animo uersatio, aut zelotypia in uxorem, aut suspicio quæpiam in filium, aut dissidentia erga amicum. Fuge nigram istam & condensantem se nubem. Senties tonare ac fulgurare simulatque eruperit, quod nunc latet. Quænam igitur fugiendi ratio? Si contrahas & adstringas, ut dixi, curiositatem: potissimum autem si mentem uerteris ad ea quæ magis profunt, iuuantque. Curiose perquire quæ sunt in coelo, quæ in terra, quæ in aëre, quæ in mari. Vtrum paruorum rerum contemplatione delectaris, an magnarum? Si magnarum, circa solem curiosus esto, ubi occidat, & unde exoriatur. Quære cur luna uelut homo subinde mutetur: ubi tantum luminis absumperit, unde rursus quod amisit, reparauit:

Vbi tam uideri desijt, qui fiat ut

Primum noua ac uultu decora prodeat,

Sensim usque ad orbis aucta plenitudinem:

Rursum ubi decorem enituit ad summum, statim

Senescat imminuta, donec nulla sit.

Atque hæc quidem sunt arcana naturæ, nec indigna ea deprehendentibus. At magna contemnis: curiosus igitur esto circa minora, qui fiat ut in his quæ terra producit, alia perpetuo floreat & uireant, omnique tempore uernent, opes suas ostendant: alia rursus nunc quidē sint illis similia, nunc rursus uelut homo negligens rei familiaris, qui semel omnes facultates profudit, nuda mendicæque relinquuntur. Deinde quamobrem alia quidem fructus ædant proceros, alia angulosos, alia orbiculares aut rotundos. Fortassis eam ob causam non es harum rerum curiosus, quod in his nihil insit mali. Quod si omnino necesse est curiositatem in malis, quemadmodum serpentem in letiferis syluis semper ali uersarique, ducamus illam ad historias, atque illinc nobis congeramus copiam minimè malignam, abundantiamque malorum. Hic enim insunt ruina uirorum, profusiones facultatum, corruptiones uxorum, inuidiæ famulorum, calumniæ amicorum, apparatus ueneficiorum, inuidiæ, zelotypiæ, naufragia familiarum, eiectiones principum. Hisce temet expleto, his te oblectato, nemini molestiam aut dolorē allaturus eorum, quibus cum uiuis. Verum ut uidetur, curiositas non gaudet perantiquis & obsoletis malis, sed calidis ac recentibus, nouasque tragœdias libenter spectat. Cum comicis autem & argumentis hilarioribus non admodum gaudet habere commercium. Proinde si quis de coniugio quopiam loquatur, aut de sacrificio, aut de deductione, indiligenter & oscitanter audit curiosus, atque sibi pleraque iam antè audita esse, iubetque narrantem conferre sermonem in pauca, aut prætercurrere. Quod si quis

Curiosorum investigationes in portum.

Historiarum copia cornu.

Calsidens referre cœperit uitiatam uirginem, aut adulteratâ uxorem, aut institutam litem, aut dissidium fratrum, hic neq; dormitat, neq; causatur deesse ocium,

Quin alias quærît uoces, atq; admouet aures.

Atq; illud, Heu! ut magis in aures fertur mortalium malum, quam felicitas: uerè dictum est de curiosis. Quemadmodum enim cucurbitulæ, quod in carne deterrimum est ad se trahunt, sic curiosorum aures deterrimos quoq; sermones attrahunt: & ut melius dicam, sicuti ciuitates habent portas quasdam nefastas sinistraq; ominis, per quas educunt supplicio capitis destinatos, sordescq; ac purgamenta eijciunt, nihil autem purum aut sacrum per eas uel ingreditur, uel egreditur: ita per curiosorum aures nihil probum aut uenustum transit, sed sermones de cædibus aditum inueniunt, atq; ibi uersantur, scelestas ac expiandas narrationes secum deferentes.

Semper canens in ædibus manet meis

Ploratus. Hæc est curiosis musa ac siren unica, neq; quicq; est istis audire iucundius. Siquidem curiositas est libido audiendi secreta retrusaq;. Nullus autem occultis, si quid habet boni. Quandoquidē hinc simulant adesse bona etiam quæ nō adfunt. Proinde curiosus, qui appetit cognoscere mala, obnoxius est morbo gaudendi de malis aliorum, liuoris & inuidiæ fratri. Nam inuidia dolor est de bonis alienis. Cæterum epichæreacia, uoluptas est ex alienis malis concepta. Cæterum utrunq; nascitur ex affectu immani ferinoq; malitiæ. Adeo uerò molestum est unicuiq;, si quis ipsius mala retegat, ut multi moriantur citius, quam ut medicis aliquid secretorum morborum uelint ostendere. Agē si Herophilus aut Erasistratus, aut Aesculapius cum esset homo, tenens remedia & instrumēta iuxta domum adstrans, percontatus fuisset, num quis haberet fistulam iuxta posticum, aut num uxor cancrum in membro pudendo: quanq; huius artis curiositas salutifera est, attamē nemo, ni fallor, non abegisset percontatorē, qui non expectata necessitate, inuocatus uenisset ad aliena mala cognoscenda. Atqui curiosi hæc eadem, atq; his etiam peiora disquirūt, idq; non ut sanent, sed tantum ut retegant: unde non iniuria habentur inuisi. Nam & telonis indignamur grauiusq; ferimus, non cum decerpunt aliquid ex his quæ palam importantur, sed quoties inquirentes quæ sunt occulta, in alienis uasis ac sarcinis uersantur: &

Curiositas quid.

Dtamen illis hoc permittit lex, & damno afficiuntur ni fecerint. Contra curiosi perdunt ac proijciunt sua ipsorum negocia, dum intenti sunt alienis. Neq; frequenter eunt rus, eò quod non ferant quietem ac silentiū agrorum. Quod si quando sese post longum tempus eò cōtulerint, uicinorum uineas intuentur potius quam suas, percontanturq; quot boues uicino perierint, aut quantum uini illi acuerit, citoq; recurrunt in urbem his expleti. Itaq; qui uerus est agricola, nec eum sermonem libenter recipit, qui sua sponte uenit ex urbe. Dicit enim: Deinde mihi fossor dicit, quibus conditionibus compositæ lites sint. Nam nunc harum rerum curiosus obambulat scelerosus iste. Cæterum curiosi fugiunt rusticationem, uti rem quampiā inanem, frigidam, neq; quicquam habentem tragediæ: ad tribunalia, fora & portus se recipiunt. Nihil ne noui: Num manē non eras in foro? Quid igitur? num tribus horis existimas immutatam esse ciuitatem? Et tamen si quis habeat tale quippiam quod narret, descendit ex equo, dataq; dextera, & exosculatus hominē, cōsistit auscultans. Quod si quis fortè obuius dicat, nihil esse noui: tanquam offensus, quid ais? inquit: Non fuisti in foro? Non præteristi prætorium, nec incidisti in eos qui uenerunt ex Italia? Itaq; laudanda Locrensiū lex, quæ si quis peregrinè reuersus rogasset, nunquid noui, eum multa afficiebat. Quemadmodum enim coqui optant uberem pecudum prouentum, piscatores piscium: sic curiosi optant annonam malorum, ac negotiorū multitudinē, nouitatesq;, & rerum mutationes, quò semper habeant quod uenentur macentq;. Quin & Thuriensium legibus rectè cautum est, quæ uentur in comœdijs taxari ciues, præterquam adulteros & curiosos. Siquidem uidetur & adulteriū esse curiositas alienæ uoluptatis, inquisitiōq; ac perscrutatio rerum, quæ sic asseruantur, ut pleriq; lateant. Ipsa uerò curiositas, paralysis est ac tabes, renudatioq; rerum non efferendarū. Itaq; ferè fit, ut multa cognoscendi studium, comitē garrulitatis uitium. Quapropter & Pythagoras solitus est iuuenibus indicere silentiū quin quenne, quod ille uocabat echemythiā, a continendo sermone. Cæterum fieri nō potest, ut curiositatē non comitetur male dicentia. Etenim quæ libenter audiunt, ea libenter effutiunt: & quæ ab alijs studiose colligunt, apud alios cum uoluptate efferunt. Itaq; morbus hic præter alia mala adfert & illud, quod impedimento est, quo minus assequantur quod concupiscunt. Etenim omnes illos obseruant celantq;, neq; libenter aut faciunt quicquā uidente curioso, neq; dicunt audiente: uerum & consiliū differunt, & ne

Locrensiū lex in curiosos rerum nouarū percontatores.

A& negotiorum considerationes in aliud reijciunt tempus, donec e medio se tollat homo talis. Quod si fortè subito superuenit curiosus, dum quippiam arcani sermonis habetur, aut rei seriæ geritur, non aliter quam sele prætercurrente solent opsoniū, ita tollunt e medio quod erat præ manibus & abscondit, adeo ut plerumq; quæ cæteris audire spectareq; licet, his solis nec audire nec spectare detur. Quamobrē profus omni fide caret homo curiosus: famulis enim & peregrinis citius credimus epistolas, aut literas, aut sigilla, quam amicis aut familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille ne aduersus seipsum quidem scriptas literas cum portaret, resignauit, sed abstinuit manum ab epistola regis, quemadmodum abstinerat ab eiusdem uxore, nimirum eadem animi temperantia. Siquidem intemperantia est curiosum esse, non aliter quam adulterū esse. Adiuncta est autem huic intemperantia grauis stultitia ac demencia. Nam præteritis quæ plurimæ sunt communibus ac publicis mulieribus, ad conclusam ac sumptuosam ferri, frequenter ut accidit, deformem, insignis cuiusdam infania, dementiæq; est. Atqui idem faciunt curiosi, præteritis multis ac pulchris spectaculis, prælectionibus, studijs, ac disputationibus, alienas perfodiunt epistolas, aures admouent uicinorum parietibus, ac susurros miscent cum famulis & uxorculis, nec id ferè citra periculum, certè semper cum infamia. Proinde cōductibile fuerit curiosis ad morbi depulsionem, si q; maxime fieri potest, recordentur quæ antè compererunt. Etenim si, quemadmodum Simonides dixit, se quum ex interuallo temporis aperiret scripta, alterum quidem quod mercedibus erat dicatum, inuenire plenum, alterum quod gratijs erat sacrum, uacuum: ita si quis ex interuallo curiositatis penum aperiat inspiciatq;, multis inutilibus, superuacaneis, & inamœnis rebus plenum, fortassis ipsum rei facies offendet, cum apparuerit modis omnibus inamabilis ac nugatoria. Nunc agē, si quis aggressus ueterum libros, ex his pessima quæq; decerpit, ac librum habeat hinc compositum, uelut ex Homericis uersibus, qui acephali dicuntur, aut ex tragicis solœcis, aut ex his quæ Archilochus aduersus mulieres indecenter & intemperanter dixit, seipsum interim traducens, an non is uideatur tragicis dignus imprecationibus,

Male pereas, mortalium excerpens mala?

Quin & absq; tragicis imprecationibus indecora est & inutilis collectio, repositioq; peccatorum alienorū. Qualis erat illa ciuitas, quam Philippus ex pessimis quibusq; ac deploratissimis conditam, ex re uocauit *πυνηρόπολις*. Itaque curiosi dum undiq; colligunt congeruntq;, non uersuum aut poematum, sed alienæ uitæ lapsus, errata, ac solœcismos, inuenitissimum & iniucundissimū malorum grammatophylacion circumferunt, suam ipsorum memoriam. Quemadmodum igitur Romæ quidam picturas ac statuas, ac per louem etiam puerorum uenaliū ac mulierum formas, pro nihilo ducentes, obuersantur circa forum, in quo uenundantur portenta, insipientes perquirentesq; mutilos tibijs, felium instar habentes cubitos, aut quibus sunt tres oculi, aut qui capitis forma struthio camelū repræsentant, aut si qua alia species cōmixta, aut si quod portentum abortiuū: cæterum si quis assidue perducit illos ad huiusmodi spectacula, citò res ipsa satietatem ac nauisam pariet: ita qui curiosi sunt circa lapsus alienæ uitæ, circa probra generis, circa turbas ac peccata, quæ inciderunt in ædibus alienis, ea quæ prius compererunt in memoriam reuocent, meminerintq; quod ex alienorū malorum obseruatione nullam neq; gratiam, neq; utilitatem retulerint. Igitur ad huiusmodi morbi depulsionē plurimum profuerit, si cōsuecamus exercere nosmetipsos, initio e longinquo facto, atq; hoc pacto discamus in hoc affectu tempore nobis: nam & ex assuetudine natum est in cremētū morbi, paulatim in peius proficientis. Quo uerò modo id fieri possit uidebimus, de exercitatione simul dicturi. Proinde sumamus initium ab his quæ & celerrimè fieri possunt, & maxime uulgaria sunt. Quantum enim negocij est, per uias, sepulchrorū inscriptiones non legeret? Aut quid habet diffcultatis, inter deambulandū literas parietibus inscriptas oculis præterire, tacitè nos ipsos cōmonentes, in illis nihil esse scriptum, quod utilitatem aut oblectationē adferat: sed meminit ille illius in bonum, & amicorum optimus hic est quispiam, multaq; his similia illic uisuntur, plena nugamentorum? Quæ uidentur quidem nihil officere, quum leguntur, lædunt tamen clanculū, eò quod dignunt in nobis studium disquirendi, quæ nihil attinent. Et quemadmodum uenatores nō sinunt canes aberrare, & quemlibet odorem persequi, sed loris retrahunt reuocantq;, olfactum illorum seruantes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhæreat uestigijs,

Naribus inquirens uestigia summa ferarum:

sic oportet & curiositatem, ad quiduis spectandum audiendumue excurrentem atque

Curiositatis morbus quomodo expellendus.

C oberrantem, cohibere ac retrahere, quò seruetur ad utilia. Etenim sicuti leones & aquilae dum ambulant, unguis uertunt introrsum, ne aciem illorum & cuspidem deterant: sic existimantes curiositatem ad multarum cognitionem aciem quandam & acumen habere, ne consumamus illud, neque hebetemus in rebus deterrimis. Secundo uerò loco consuecimus, si quando praterimus fores alienas, nò introspicere, neq; in ea quae sunt intus oculis irrumpamus, curiositate manus utentes uice: sed illud Xenocratis in promptu sit, qui negauit quicquã referre, utrum pedes an oculos inferas in aedes alienas. Neq; enim iustum, neq; honestum, ac ne iucundum quidem spectaculum est,

Hospes uidere, turpe si quid intus est.

Nam ea quae uidentur in aedibus, ferè sunt huiusmodi: uascula humi iacentia, aut ancillae sedentes, nihil uerò serium, nihil iucundum. Cæterum turpe est ad hæc obiter diuertere mentis oculos, huc intendere aciem ingenij, hisq; assuescere malum est. Diogenes quidem quum spectaret Dioxippum Olympionicen curru inuehi, nec ualentè interim oculos auertere à formosa muliercula, quae spectabat pompam, sed respectantè, ac circumtorquentem ad illam oculos: Videte, inquit, athletam à puellula collo obtorto uinci. Curiosos autem uideas pariter ad quoduis spectaculum flectere ceruicè ac circummagi, posteaquam eos ceperit assuetudo curaq; oculos per omnia circumducendi. Oportet autem, ut arbitror, sensum nequaquam foris deuari, ueluti famulam nò probè institutam, uerum quum ab animo dimittitur ad negocia, in illis uersari, celeriterq; renunciare quod mandatum est: deinde rursus decenter intus apud rationem uersari, illiq; attendere. Nunc autem accidit illud quod ait Sophocles:

Deinde uerò uiri non tenentis habenas

Liberi equi ui rapiunt.

Ita sensus destituti recto, quemadmodum diximus, ductu atq; exercitatione, ultrò excurrunt, ac plerumq; secum unà trahunt animum ad quae non oportuit, tandemq; dant illum præcipitem. Vnde illud quidem falso iactatū est de Democrito, quod sponte sibi ademerit oculos, admouens eos speculis igni candentibus, & ab his percussu accepto, ne quid obturbarent menti, subinde uocantes ad res externas, sed sinerent illam intus seruare domum, uersariq; in rebus intelligibilibus, uelut obturatis quae in uiam spectant fenestris. Illud tamen uerissimū est, quod rarò mouent sensum, qui plerumq; mentis agitatione utuntur. Si quidem & musæa q̄maximè procul ab urbibus collocabant, & noctem uelut amicam intelligentiæ, uocabant euphronem, uidelicet arbitantes quietem & assiduitatem illam, nullis interpellantibus aliarum rerum curis, multum habere momenti ad inuentionem eorum quae inquirunt. Ac ne illud quidè arduum est ac difficile, quoties homines in foro sese uicissim conuicij ac maledictis impetunt, nò adire: aut si quando multorū concursus fuerit, manere sedentè: quod si tibi non temperas, surgere atq; abire. Nam si te ipsum curiosus admiscueris, nullius bonæ rei fructū inde capies. Plurimam uerò capies utilitatē, si curiositatē auertas, uicq; coërceas, ut consuecat obtemperare rationi. Ab hoc initio proficiens ad acriorem exercitationē, rectè feceris si theatrū, in quo quid iucundi recitat, prætereas, siq; amicos ad saltationis aut comœdiæ spectaculū secum abducere conantes repellas, aut si clamore in stadio circouē exorto nò aduertas oculos. Quemadmodū enim Socrates mouebat, cauendos esse cibos qui nò esurientes inuitarent ad edendum: similiter & potum, qui non sitientes ad bibendum: itidem oportet & nos, omnia spectacula, omnesq; recitationes cauere fugereq; quae nos ad se cogunt allecantq;, quum illis nihil sit opus. At Cyrus nolebat aspicere Pantheam: uerum cum Araspus diceret, mulieris formā dignam esse quam contemplaretur: Ob hoc ipsum igitur, inquit, magis abstinendum est ab ea. Etenim si tuum sequutus consilium illam adiero, fortassis ipsa rursus mihi persuaserit, ut ad ipsam cōmeem, etiam cum nò uacabit, spectemq; & assideam, neglectis interim multis serijs negocijs. Eundem ad modum nec Alexander uenit in conspectum uxoris Darij, cum prædicaretur esse decentissima specie: sed huius matrem conueniens animum, puellam ac formosam uidere non sustinuit. Nos dum in uxorū cubicula clam immittimus oculos etiam à fenestris penfiles, nihil flagitij nobis uidemur admittere, qui curiositatem nostram patiamur illabi influereq; per omnia. Est igitur & ad iustitiam exercendam utile, nonnunq; & quod iustum est prætermittere, quò consuecascas procul abesse à factis iniustis. Similiter & ad pudicitiam conducit nonnunq; à proprijs uxoribus abstinere, ne quando cōmouearis in alienas. Hanc deniq; consuetudinē adducens curiositati, tenta nonnunquã & eorum quae ad te pertinent nò nulla dissimulare, nec in aures admittere: & si quis uoluerit aliquid earum

Quis cibus ac potus uitandus secundum Socratem.

A earum rerum quae domi tuae gestae sunt renunciare, differas, uerbaq; quae de te dicta uidentur, repellas ab auribus. Si quidè Oedipodem curiositas maximis inuoluit malis. Etenim cum de seipso perquireret, quasi non esset Corinthius, sed hospes, obuium habuit Laium, quo perempto, propriaq; matre in matrimonium ducta, dotisq; nomine regnum adeptus, cum iam uideretur beatus, rursus inquisiuit de seipso, idq; cum non permitteret uxor, uehementius etiam redarguebat senem conscium, nihil non admouens, quo cogi posset ad prodendum arcanū. Tandem cum rei suspicio iam illum torqueret, & senex exclamasset:

Heu me eloquendi iam premit necessitas,

nihil fecius tamen curiositatis affectu accensus ac discruciatu, respondit:

Ac me audienti, audire oportet attamen.

Usque adeo dulcis quaedam est amaritudo, nec cohiberi potest curiositatis titillatio, uelut ulcus semetipsum cruentans dum lancinatur. Cæterum qui sit hoc morbo liberatus, naturaq; placidus, neq; gnarus ullius mali, dicturus est:

O diua quam sapis malorum obliuio.

Quapropter & aduersus hæc est consuetudo ducenda, ne redditam epistolam mox ac protinus soluamus, quemadmodū faciunt pleriq;, qui si manus sint tardiores, dentibus epistolae uincula dilacerant. Tum sicunde ueniat nuncius, ne accurramus, neq; surgamus loco. Si quis amicus dixerit, habeo nonnihil nouae rei quod tibi dicam: imò potius si quid habes, quod utilitatem ac fructum adferat. Cum ego quondam Romae differerem, Rusticus ille quem post occidit Domitianus, gloriae illius inuidens, me loquentem audiebat, atq; interim fatelles accedens, Caesaris epistolam illi reddidit: atque orto silentio, meq; sermonem interrumpente, quò posset epistolam legere, noluit, nec prius resignauit, quam ego finissem orationem, ac dimissem auditoriū. Qua quidem in re omnes uiri grauitate admirati sunt. Verum ubi iam quis quibuscūq; potest modis alens curiositatis morbum ualidum ac uiolentū reddiderit, non iam facile est eam cohibere, propterea quòd ob assuetudinem fertur rapiturq; ad ea quae uetita sunt. Verum hi resignant epistolas, secretis amicorū concilijs semet ingerunt, sacrorum spectatores fiunt, quae uidere fas non est, loca inaccessa calcant, facta dictaq; regum scrutantur: & tamen tyrannos, quos necesse est omnia cognoscere, inuisissimos reddit hominum genus, quos aures ac delatores appellant. Primus itaque Darius minor, quosdā habebat auscultatores, quos *ωρανοσας* uocant, sibij ipsi diffidens, nullusq; non suspectos habens ac metuens. Dionysij uerò delatores huiusmodi Syracusanis admiscuerunt: unde nouatis rebus hos primū apprehensos Syracusani occiderunt. Etenim delatorū genus ex curiosorū gente familiaq; est. Ac Sycophantae quidā inquirunt, si quid quis mali uel decreuit uel fecit. Curiosi uerò etiam calamitates uiciorum quae præter animi decretum accidunt, exquirunt, atque in uulgus efferunt. Dicitur autem & Aliterij cognomen ex curiositatis uitio primū esse natum. Quum enim, ut est uerissimile, ualida famas esset apud Athenienses, nec hi quibus erat frumentum proferrent in medium, sed clam noctuq; domi molerent, isti ob ambulantes obseruabant molarum strepitum, unde cognomen inditum Aliterijs. Simili de causa narrant Sycophantarū cognomen ortum. Quum enim lege uetitum esset, ne quis exportaret ficos, qui prodebant ac deferebant exportantes, Sycophantae dicti sunt. Proinde nec illud fuerit inutile curiosis, quò pudeat ipsos sui, si cogitent sese simili cognatoq; studio teneri, quo tenentur hi, qui maximè sunt inuisi molestiq; cunctis.

FINIS.

ARGUMENTVM SEQUENTIS DIALOGI.

Recitauerat magno studiosorū assensu plausuq; uenationis encomium quidam, in quo cum de ui, uirtuteq; animalium cōmemorata quaedā fuissent, postea ubi ad cornam uentum est, orta eadem de re acri, ut sit, disputatione, atq; alijs alij animantium generi sagacitatis ingenijq; palmam tribuentibus, prout uel iudicio, uel erga uenarum animo affecto quisq; fuit, uini partim, partim contentione calore iuuenili, in duas iam factiones conuiuium torum scissum, disputando gliscbar: ac quia diffiniri tum quidem nec tempus seræ iam noctis, nec potatio, cui plus satis iuuenes indulserant, quicquam permisit, certamen postridie ut instauraretur, & coram arbitris hæc ut litigaretur, pactum stipulatumq; fuit. Arbitri Autobulus, Soclarus, Opratus, idem & philosophi, & naturæ animalium callentissimi delecti. Postridie igitur ubi primū illuxit conuenere iuuenes, magno factionis quisq; suae studio. Terrestrium causam Aristotimus, marinorum Phædimus tuetur. Ante congressum seorsim ipsi inter se arbitri, solida ut uidetur disputatione rationem animalibus inesse conuincunt: hanc deinde iuuenum contentio superueniens, immensa exemplorum copia, quanquam aliò tendente, confirmat. Sententia porro non in iuuenes, sed in eos stringitur, qui rationem animalibus, tam certa argumentorum exemplorumq; ut comprobata, negare sint ausi.

Bb

Sit'ne rationis aliqua in bestiis uis, tum utra
animantiū plus huius habeant, terrestriā
ne an aquatica, Plutarchi libellus.

SIMONE GRYNÆO INTERPRETE.

A V T O B V L V S.

T R A E V M rogatus Leonidas qualem putaret uatem, inquit, ornan-
dis iuuenum animis optimum, quoniam carminibus ille suis quandam
non sine mentis ardore, æstuq; gloriæ, iuuenibus uim inderet, omnis in
bello periculi contemptricē. Vereor equidē, ne & uenatus encomium
heri dictum, cupidos nobis uenandi iuuenes uehementer nimis impu-
lerit, neue cetera superuacua ac nihil esse cum ducant, ad hunc unum so-
lumq; modis omnibus delabant: quando quidē ipse quoq; mihi uideor,
uelut recuperata iuuenta, præter ætatem concitator nunc esse, ac quod Euripidis Phædra,

Maculosus instans hinnulis,

Inhortari rabiem canum

gestire, adeo me crebris ac plausibilibus argumentis ufa oratio commouit. S O C L A R

R V S: Vera tu quidem Autobule dicis: nam & mihi uisa est dicendi uim haud obiter
intendisse, cum ita iuuenibus præberet sese, ut ijs esset æquæ florida & picturata: maxime
uerò iucunda fuit ubi monomachiam apposuit. Quam quidem ob rem uenatio haud mi-
nima laude digna uideri possit, quod cum, seu natura seu disciplina sic comparante, dimi-
cationem hominum inter se, eamq; ferro maxime, spectare homines aueamus, id illa stu-
dium huc auertens, spectaculum nullo scelere contaminatum exhibeat, arte ac confiden-
tia ratione prædita, cum insana feraq; ui & robore animalium in harenam descendente, ac
illud Euripidis gloriantē,

Angusta est uis uiri quidem,

D Sed pectoris astutia

Genus omne domat æquoris

Terræq; animis tam discolor.

A V T O B. Atqui hinc inuasisse Soclare in hominum genus immanitatē feritatemq; di-
cunt, gustata cæde, uulnera & sanguinem animalium, uenando prædamq; agendo haud
ægrè spectare, sed his mastrandis necandisq; gaudere suetam. Deinde, quemadmodum
Athenis triginta tyranni sycophantā primum, merito, ut fertur, supplicio, secundū item,
& similiter tertium affecerunt, hinc paulatim progressi etiam in bonos inuasērunt, postre-
mum ne à summis quidem abstinerunt ciuibus: sic qui lupum ursum uel primus sustulit,
fortiter fecisse putatus est. Bos etiam & sus, quia gustasse fortè proposita sacra insimula-
rentur, digni morte uisi sunt. Hinc iam cerui, lepores, damæq; uorati, ad ouium canumq;
sepe etiam equorū lanienam inuitarunt. Anserem uerò cicurem, columbam domesticam,
& illum sapientem domesticū famulum, non quo modo feles aut mustelæ, cibi inedia ue
causa, sed luxus & cupedinandi gratia, qui discerpere concideretq; primi, quicquid indi-
tum natura sanguinariū ferumq; homini fuit, ut confirmarunt, & ad omnem misericor-
diæ sensum inflexibile reddiderunt, sic oblitterauerunt naturæ hominum, omni ferè ex parte
mansuetudinem: quemadmodum contra illam in abstinentia ferarum cæde clementiam,
Pythagorici humanitatis & ad misericordiā propensionis exercitium fecere. Vehemens
enim res consuetudo, inita quantumuis leuibus cum affectibus societate, longius proue-
here homines potest. Sed isthuc haud uideo, quoniam pacto orationem ingressi, non co-
hære aduerterimus, neq; cum hesterna, neq; cum habenda hodie disputatione. Heri si-
quidem, ut nosti, animalia omnia mente rationeq; qualitercunq; prædita esse, nec à Mu-
sis abhorrentem, nec iniucundam de marinarum terrestriumq; ferarum intelligentia, iu-
uenibus istis uelitationem exhibuimus, hodie, ni fallor, dirimendam, si modo prouoca-
tionibus istis, promissisq; Phædimus & Aristotimus stant, quorum hic quidem terræ, ceu
longè superiora prouidentia animalia gignentis, causam socijs hortantibus defendendā
suscepit, ille uerò maris. S O C L A R V S: Stant Autobule, ac præstō sunt ut unquam
antea: instructos sub auroram uidi. Verum si lubet, ante congressum quæcunq; generis
cum disputatione hesterna eiusdem, heri dicta oportuit, sed quod uel tempus non ferret,
uel ut

de industria animalium, lib. 146

A uel ut in uino & inter pocula non satis excussa fuere, repetamus. Nam istuc è porticu, ni fal-
lor, nō absq; forenli calore resonabat, immortalis mortale, immarcescibili marcescibile, in-
corporeo corporeum, ex aduerso natura positum: cuius generis rationale quoq; cum sit,
ei identidem ex aduerso irrationale collocatum esse, & existere, nec inter iugationes tot
hanc unam mutilam imperfectamq; relinqui. A V T O B V L V S: Quis isthuc uerò amice
Soclare concedi sibi postulet, ratione quidem præditum in rebus esse, sed eadem uacans
non esse, ut statuat: Est equidem, adeoq; in omnibus animæ expertibus multum & copio-
sum: nec opus est alio quod quidem rationali opponatur: quoniam omne protinus in ani-
me, nempe ratione menteq; carens & exanime, ei quod animam & perinde mentem ac ra-
tionem habet, ex aduerso positum est. Si quis autem non mancā esse naturam uolens, ni-
hilominus quod sit imbutum anima, in ratione pollens, ratione uacans diuidat, erit alius
qui illam ipsam imbutam anima naturam, aut in phantasticum phantasia carens, aut in
præditum sensu, sensu destitutum partiatur, quod uelut æquilibres circa genus idem, obie-
ctasq; sibi cum facultates tum orbitates natura habeat, æqualiter hinc inde propendētes.
Si uerò absurdè facit, qui quod sit imbutum anima, uel in præditum sensu, sensus expers,
uel in phantasia præditum expers phantasiæ diuidit, ceu non omne imbutum anima, pro-
tinus aut sensum aut phantasiā habere natum sit: quanto isthuc iniquius postuletur, ut
quicquid imbutum anima est, in ratione pollens, ratione destitutum tribuatur, apud eos
præsertim homines, qui nihil habere sensum putant, quod non idem intelligentiam ha-
beat, nec animal esse ullum, cui non opinio quædam & ratiocinatio, sic, ut sensus, ut im-
petus congenitæ natura sient. Natura enim, quam temerè nihil, aliquo omnia instituisse
haud falso dicunt, non qui nihil quàm sensu afficeretur, sensibus instruxit animal, sed cum
amica ipsi dedisset multa, multa abhorrentia, superesse uerò ne momentum quidem ani-
mans posset, ni cauere hæc, illa seligere didicisset, utriusq; rei cognitionem quidem cuiq;
animalium suppeditat sensus: illa uerò quæ iam sensus ipsos consequuntur, occupare per-
sequi utilia & amica, nocentia perniciofa fugere repellere, frustra prorsus exigas ab his,
quæ nec ratiocinari, nec meminisse, nec iudicare, nec animum ad aliquam rem cogitan-
dam intendere queant. A quibuscunq; enim in uniuersum uel expectationem, uel memo-
riam, uel uoluntatem, uel ad rem aliquam se comparandi uim & propositum, uel spem,
uel metum, uel cupiditatem, uel desiderium detrahas, in ijs nec oculorum, si habeant, usus
est quisquam, nec aurium: ac omni omnino sensu phantasiaq; utilitatem scilicet nullam
habente, carere præstaret, quàm affici, dolere, laborare, quum quo hæc incommoda pel-
las sit nihil. Tameñ Stratonis physici liber est, in quo uir ille monstrat, ne ipsum quidem
omnino sentire, citra mentem fieri. Nam & scripta persæpe quanquam oculis pererra-
mus, & uoces quanquam auribus insonuerunt, fallunt, præterlabunturq;, alio mentem
auerfos: quæ mox ubi redit, præteruicta singula relegens insequitur, uestigatq;. Quare
& dictum est,

Vna mens audit, mens uidet,

Sunt caeca surda cætera:

tanquam totum quod oculis auribusq; fit, nisi præstō mens est huc intenta, sensus efficien-
di uim nullam habeat. Itaq; Cleomenes rex cum in conuiuio lepida quædā narratiuncula
collaudaretur, rogatus ecquid elegantem putaret, Vos uideritis, inquit, nam mihi animus
nunc quidē in Peloponneso est. Necessè igitur, omnibus quibus sit sensus, etiam mentem
obtingere, si quidem nulla re quàm mente sentimus. Esto uerò sensum ad suum quidem
opus, id est, sentiendū mente nil indigere: quid autem si qui animali nocētis amiciq; disci-
men indicat quisquis est sensus, abierit, quid superesse dicemus: quod meminerit, metuāt
ue infesta, aut cōmoda deligat, aut quæ præstō non sunt, quomodo in potestare ueniant,
machinetur: quod item propugnacula, latibula, iustrumenta comparet: denique quod ca-
ptis uiam insidias elabendi muniat, quæ cum in esse animalibus ipsi quoq; fateantur, nun-
quam desinunt insuper, suis nobis in libris harū rerum etiam diffinitiones obtrudere. Pro-
positum, inquit, annotatio quicquam perfungēdi est: aggressio uerò, conatus ante co-
natum: apparatus, negocium ante negocium: memoria, pronunciatū comprehensio præ-
teritū, cuius præsens sit sensu conceptū. quorum cum nihil non rationis opus sit, in omnib.
insuper animalibus omnia uisuntur. Qualia sunt etiam quæ de intelligentijs & cogitatio-
nibus afferunt, quarum illas, resides intus stasq;, has uerò mobiles notitias ipsi uocant.
Affectus autem cuiusque generis, cum in uniuersum omnes, praua ut plurimum iudicia,
prauas opiniones esse fateantur, mirum qui adeo ferarum studia cōmotionesq; nō agno-

C scant, in quarū plerisq; cupiditas, plerisq; metus, ac profectio inuidia etiā & zelotypia percrebro reperitur. Ipsi uero seu canis deliquit, seu equus errauit, castigant nō frustra, sed ad frugem, dolore scilicet tristitiam eam quam pœnitentiā uocant, incutientes. Iam cum uoluptatis, eius quidem quæ auribus accipitur, delinitio nomē sit: sed quæ oculis, præstigiū, ad feras utroq; uulgo utuntur. Nam & cerui & equi tibijs ac fistulis mulcentur: paguri facula cauernulis uel inuiti euocantur: alosam cantibus cieri, & ad plausus emergere progrediq; certum est: alio coram saltantum præstigijs ludificata capitur, dum ipsa quoq; rhythmī suauitatem effingere insidiarum tuta, pari humerorum iactatione gestit. Qui uero his de rebus stupidius iudicāt, & nec deliniri, nec irasci, nec metuere, nec apparari lusciniām, uerbi gratia, nec apem meminisse, sed uelut irasci leonem, uelut metuere ceruum dicunt, non uideo quid facturi sint, si quis non uidere etiam, non audire animalia, sed tanquam uidere, tanq; audire, nec uocem ædere, sed uelut ædere, ac iam prorsus nec uiuere, sed tanq; uiuere contendat. Non magis enim hæc quam illa, secus longè q̄ res ipsa clamat dicantur, ut ego quidem sum persuasus. **SOCL.** Ac me quoq; persuasum Autobule puta. Sed enim humanis moribus ritibusq; & negocijs tum etiam institutis, animalū studia iuxta collocare, cum uehemēter à dignitate generis hominū totius abhorreat, tum uirtutis, quò destinata ratio est, argumentū nullum, nullos progressus, nullam deniq; affectionē in his ipsis animalib. obtineat, dubito qui contulerit eius natura principii, ad cuius hæc peruenire finem nō possunt. **AVTOBVL.** Atqui istuc Soclare, ne illis ipsis quidē absurdum uiris uidetur. Cum *ελωσφυλιαν* igitur, id est, ardentē ex se procreatorū complexū societatis iustitiæq; humanæ fontem esse sentiant, & eam in animalibus plurimam uehementemq; cernant, cum iustitia tamen, nec fatentur, nec iudicant animalibus cōmerci quicq; intercedere. Mulis autē num suscitandæ prolis instrumentū ullum desit: certē genitale habent, habent uuluam, tum ijs cum illecebra utuntur, atqui prolificationis finem interim non assequuntur tamen. Vide præterea an non ridiculum est, Socrates, Platonas, nec leuioribus cum uitijs conflitari, nec minus insuper aut stultos, aut intemperantes, aut improbos, q̄ quodlibet uulgo mancipiorū esse fatentur: feris autem, quia non accurata, non consummata prorsus ad uirtutem ratione sunt, uirtutem prorsus negant, ueluti non defectum rationis, uitiumq; rationale fateri necesse sit, quo brutorū quidq; labore, cum timiditatem multis, multis intemperantiā & iniustitiam inesse uideamus. Qui uero exprōptā perfectamq; ab ijs, quæ eam consequi idonea natura nō sunt, rationē requirit, primū perindefacit, ut qui uel turpitudinē simiæ, uel tarditatē testudinis improbat, quod neq; illa formam feliciorē, nec hæc maiorem celeritatem indipisci natura quirit: deinde differentiā, quæ huic quidem disceptationi facepsit negocium, non anima diuertit. Nam ipsa quidem ratio natura datur: liberalior uero absolutiorq; ratio, cura & doctrina animalibus parte rationali conquiruntur. Perfectā uero quam requirunt rationem, ne hominem quidem qui habeat, proferre quenq; possunt. Quod uisus uisu, uolatus uolatu differt (haud enim similiter miluus & cicada uident, nec aquilæ similiter & perdices uolant) hoc animal ratione præditū. Non equè enim quidq; illud quam latè patet, rationis acuminisq; summū contingit: quoniam multa diuersaq; probitatis, fortitudinis, & illius in re augenda, domo ue curanda circumspectionis exempla gradusq; sunt, ut cōtra fraudis, timiditatis, stoliditatis multa. Res esse testimonio potest, quæ illam nunc inter iuuenes contentionē suscitauit. Velut enim differentia quædam sit, hi terrestria, illi marina ad uirtutem propius accedere contendūt: quod quidem, aut ciconijs hippopotamos, quorum illæ patres alunt, hi conficiunt, idq; tantum ineundi matres potestas ut sit, aut columbas perdicibus conferenti patet. Nam illæ & oua prouunt, & foeminas perdunt, quia ab incubatu non admittantur: hi in curam ex parte succedunt etiam, oua fouentes, pullis cibum ultrò cōminuentes, tum ubi è passu serius uxor redit, alis pulsatam ad oua pullosq; compellentes. A sinis autem & ouibus Antipater cum sordes obijcit, miror qui linceas hirundinesq; præterire potuerit, quorum hi secessu etiā facto urinas cōdunt, interuertuntq;: hirundines uero extra nidum podice auerso, mittere excrementa pullos docent. Tamen si cur non plantam planta rudiorē, ut ouem cane, aut herbam herba timidiorē, ut leone ceruum dicimus? Nempe quemadmodum quæ uelmoueri loco, uel uocem ædere nullo pacto possunt, eorum alterū altero celerius, aut uocalius esse dicit nemo: ita quibus rationis sapientiæq; uis natura nulla prorsus inest, esse alterum altero perspicacius, ignauius, intemperantius, nullo modo potest. Cum inest aut nunc magis, nunc minus, ea diuersitate qua uidemus alijs aliter sese impertit. **SOCL.** Atqui dici uix potest tamen Autobule, facilitate sagacitate iustitia societateq; uitæ, homo cæteris

A cæteris animalibus quantum præstet. **AVTOB.** Nempe illorum etiam pleraq; Soclare, partim mole, partim celeritate, partim oculorum acie & auditus claritate, longè post se homines omnes relinquunt: nec idcirco tamen aut cæcus, aut mancus, aut surdus homo est: ac quanq; nec manibus nec oculis, nec ueluti aut magnitudine certa membrorū nos natura fraudauit, tamē nihil hæc ad elephantū, ad camelum nihil. Eodem igitur pacto nec bruta dicemus, quia sapiunt minus, tardius cogitant, cogitare sapere omnino nihil, nihil rationis habere, sed imbecillam habere & turbidam, qualis fortè sit oculus lusciosus & strabobo. Equidem ni multa protinus doctrinæ literarūq; studiosos iuuenes illum è mari, hunc è terra cōgesturos sperem, mille tibi docilitatis, mille ingenuitatis brutorū exempla ingererem, quorū ex imperatorijs spectaculis reti scaphaq; hauriendi copiā, inclyta nobis Roma maximam suppeditauit. Hanc illis igitur nouam intactamq; ostentandæ doctrinæ materiam relinquamus: tecum interea paululum adhuc quiddam, dum ocium est, dispicere libet. Sic enim statuo, in unaquaq; animalis parte ac facultate, deprauationē & mutilationem, ac ueluti morbum peculiarem quendam esse, qualis oculi quidem cæcitas, tibiæ clauditas, balbuties linguæ, singularum singula, alterius uero nullius sunt. Neq; uero uel cæcitas eius est quod uidere natum non sit, uel clauditas quod non ingredi, ut nec elinguitum mutorum uel natura prorsus dici balbuties, aut blæstas potest. Vnde fit, ut nec errare, nec desipere, nec insanire quicquam possit, quod non sit sapere ratiocinari cogitare natura factum. Neq; enim ægritudinem ullam recipit in se quicquā, nisi facultate præditum, cuius hæc priuatio quædam ac uelut orbitas sit. Dic mihi igitur, ecquid in canem rabidum incidisti? **SOCL.** Ego uero & in equos. **AVTOB.** Ac sunt qui boues etiam & uulpes in rabiem uerti dicant: sed canum exemplum sufficit in controuersum planè, quo perspicuum sit, rationem & mentem habere haud contemptibile animal, qua confusa turbataq;, illa quam *λυσσα* uocant rabies succedat: certè illæsis immutatisq; cæteris oculorum & aurium sensibus sit. Ac quemadmodum qui hominem atrabili uexatum delirumq;, aliud quam mente motum, & ea parte qua sapimus colligimus memoramus turbatum dicit, ineptus est: nam ita loquendi consuetudo tenet, ut qui desipiant, apud se non esse, ratione menteq; excidisse dicamus: si qui canes rabidos aliud passos, quam hac parte qua sapere ratiocinari meminisse natura solebant, turbatione quadam oppressos labefactatosq;, charissimos ignorare, cibum solitum refugere, & quod ob oculos positum sit nō cernere, credit, is factum ex sese non satis æstimans, suscepisse cum ipsa ueritate contentionē uidetur. **SOCL.** Rectè tu quidem hæc mihi suspicari uidere, quando quidē Stoici Peripateticisq; uehementer in diuersum rationem tendant, scimus, quod ortum alium iustitia nullū habeat, sed euerterur necessariò, nec consistat diutius, si quidem animalibus ratio tribuatur: alterum enim, aut is iniuriari necesse est, inquiunt, si non parcimus, aut in summa difficultate uitam uersari, si non utimur: & quodam modo ferarum uitam uiuemus, si usum quem præstant animalia, destituimus. Mitto enim Nomadum & Troglodytarum innumerabiles myriadas, qui uictum præter carnes nullum norunt: nobis qui uiuere hominum uitam placidè uidemur, quod opus aut terra, aut mari, quæ in montibus ars, quis in uictu cultus superstes erit, si quemadmodū decet, ratione præditis & generis eiusdem animalibus omnibus innocuè ac citra ipsorum detrimentum congregi pergamus? Nullum ne igitur remedium, nullum pharmacum huius, aut iustitiam aut uitam hominum euerterentis difficultatis submouendæ tenemus, ni uetus ille rerum terminus & lex Hæliodistat, qua sic naturæ diuiduntur, ac seorsim generum utrunque degit, ut

Piscibus atque feris liceat gentiq; uolucrum

Grassari in sese, ratio queis abdita iusti:

Aut homini fas sit leges & iura uereri:

ac quibus nullum nobiscum iustitiæ cōmercium est, cum iisdem nulla neq; iniuriæ ratio intercedat: quod dogma qui reijciat, eum nec usum, nec aditum iustitiæ ullum ne angustissimum quidem relinquere? **AVTOB.** Hæc tu prorsus è pectore hominum illorum exprōpisti. Verum haud permittendum, ut quemadmodū parturientes mulieres, sic philosophi partus accelerandi medicinam appendant, quò lenius minorisq; molestia iustum illud in lucem nobis enitant, præsertim cum nec ipsi, summis de rebus disputanti Epicuro, tam paruum rem, ac tenuem, atomum scilicet unum, uno tantum momento declinantem, locumq; syderibus, animalibus, fortunæ cedentem, tum illa nosra omnia ab interitu uindicantem, permittant, sed & monstrare quod sit obscurum, & quod sit notum tantum sumere cogant. Illud igitur de animalibus isti de iustitia disputationi fundamentum

C ueluti certum exploratumque subijcere tantisper non decet, quandiu non est consentaneus, aut alioqui e consentaneis effectum. Nam ipsa quidem iustitia uiam habet aliam, nec lubricam, nec precipite adeo, aut in manifesta incommoda ducentem, sed quam Platone preeunte, meus quidem Solare filius, tuus autem familiaris, sequi discereque uolentibus, haud uero contentiosus, pandit. Equidem hominem, si isto quidem pacto animalia tractentur, a scelere defendi non posse, Empedocles etiam & Heraclitus tanquam uerum receperunt, ut qui subinde querantur calumnienturque, bellum ac diram necessitatem naturam esse, impromiscuum ac syncerum nihil habere, sed assiduus grauibuscum rerum cladibus instaurari & consistere. quo loco, ipsius ortum etiam ex iniuria profluxisse dicunt: quippe in idem mortali immortalique coeunte, quod inde genitum sit, membrum eius quod genuerit discerpentis laniandisque necessario gaudere. Verum nimis haec uehementia ac acerba uidentur: aliud mitius remedium est, ut ratione animalibus non negans, sic iustitiam, si quis ipsis ut decet utatur, nil prorsus laedens etiam. Eam rationem cum sapientes isti ueteres induxissent, ingluuies postea conspiratione cum uoluptate facta, eiecit, sustulitque rursus: iterum postea restaurauit Pythagoras, comodum ex animalibus accipi citra iniuriam posse docens. Neque enim iniurium est, si quis societatis nescia uehementerque nocentia castiget tollatque, mansueta & amica homini, familiaria sibi reddat, laborum ad quos quidque idoneum uideatur socia adiungat, equos asinos ad initum, tauros ad implendum armenta, quos Aeschylus Prometheus dare se nobis mancipiorum loco dicit, laborem ex parte in se recipientia, canibus autem ad ouium caprarumque tutelam utentes, lacipsum lanamque percipiamus, Neque enim uiui idcirco non potest, aut uictus perit homini, nisi lances piscibus plenas, nisi anserum iecinora ponunt: nisi boues, nisi haedos in conuiuia crapulamque concidunt: nisi spectandis in theatro animalium caedibus fatigantur: nisi in illorum exitio ludunt: dum alia ad praeliandum adigunt inuita, alia belligerari nescia perdunt ultrò. Nam qui ludere instituit, eum colludentibus hilaribus uti par est: nec, quod Bion dicebat, pueros ranas quoties colludunt lapidibus petere, at illas iam non ioco, sed serio perire: sic nos uenari piscarique decet, ut ex alterorum dolore & morte, ex alterorum uero miserabili per catulos ac mollos ductu, uoluptate ipsi nobis fruamus. Non enim qui utuntur animalibus, iniuste faciunt, sed qui perniciosè, contemptum utuntur, & crudeliter. **SO C.** Inhibe cursum Autobule, ac in portum ab ista contentione deflecte. Nam qui huc accedunt, quum multi, tum uenatores sunt omnes, quos nec mutare facile, nec perturbare necesse arbitror. **AVTOB.** Recte mones, ac Eubiotum quidem, & patrie meum Aristonem, tum illos Dionysii nepotes Aeacidem & Aristotimum, Nicantrum insuper Euthydemum filium, syluestris illius, ut Homerus uocat, uenationis artifices esse, & ob hoc ab Aristotimo futuros sat scio. Insulares autem istos contra & maritimos, Heracleonem Megarenses, Philostratum Euboium,

Ac quibus aequora curae,

circum se Phaedimus habens ingreditur.

Tytides dubium est utris se iunxerit,

ille noster aequalis Optatus, qui saepe aequoreae, saepe montanae

Capturae exuuijs,

Syluestrem colit aequè Dictynnamque Dianam.

Sed quia ad nos accedit, a neutris stare certum est. Num nam recte amicule Optate consicimus, communem mediumque quendam iuuenili certamini te arbitrum ac moderatorem futurum? **OPT.** Recte prorsus consicis Autobule. Defecisse iandudum Solonis legem uideo, quae se neutri seditionis partium adiungentem punit. **AVTOB.** Sed age huc asside, ut si teste sit opus, non Aristotelicis commentarijs, sed tibi negotium facessamus, quod hominis expertissimi fidem secutus, ferre sententiam citra errorem liceat. **OPTAT.** Esto.

SOCL. Agite iuuenes, cui priores debeantur: ecquid inter uos conuenit? **PHAE D.** Conuenit Solare, sed post rixam longam. Sors enim fortunae, ut inquit Euripides, filia, isti succenturiata terrestrium iura praetulit. **SOCL.** Nunc igitur Aristotime tu quidem ut dicas, nos ut auscultemus, tempus est. **ARIST.** Dicam, atque hoc forum litigantibus esto. Illa igitur quae defendenda hic putat, sub ipsum enixum facto in foetas impetu

prolem perdunt. Capitonum uero genus quod translitoranum uocant, etiam mucore uiuunt suo. Polypus autem sub brumam seipsum uorans corrodensque,

Desidet ignauo uitam pertaesus in antro,

adeo uel piger, uel stupidus, uel certe uentre tam rabido, aut his forsitan obnoxius omnibus. Vnde iterum iterumque Plato legibus edicit, imò magis adeo uotis flagitat, uenatus

maritimi

Proterrestribus.
Oreditur a consuetudine, sed perquam abrupta.

A maritimi studium, iuuenum animos ne unquam incesset, in quo uirium exercitatio nulla, nullum sapientiae studium, nec eorum quae uel roboris uel pernecitatis uel agilitatis paranda gratia tolerant homines, in isto cum lupis, congris, scaris congressu quicquam reperitur: cum hic longè secus, ferocia quidem, ad eundem periculi studium & uoluntate certamen inuitur: astuta, circumspicient & calliditate insidias structuris: uelocia, uim & sedulitatem quicquam nobis persecutoris, exemplo suo mirè commendat inculcentque: quae quidem, illam uenationi gloriam peperere. Piscatus uero nullam omnino ob rem celebratur: neque deorum quisquam Phaedime aut congrida, quemadmodum lupicida Phoebus: aut mullipeta, quemadmodum ceruipeta Diana, uocari passus est unquam. Quod quidem nihil est mirum, quando & homini aprum solum aut ceruum aut damam aut leporem capere, quae emere honestius est: thynnum contra carabum uel aut amiam opsonari liberalius, quam uenari putetur. Etenim ignobilitas, & inertia, & omnino secordia ipsorum, omnis astutiae exors, turpem, in gloriam & illiberalem uenatum hunc totum fecit. In uniuersum uero, quoniam quibus rebus inesse philosophi rationem animantibus conuincunt, propositum & apparatus, memoria & affectus sunt, tum illa e nobis procreatorum cura, & erga hos qui fecerunt bene, beneuolentia, qui male, male uolentia reminiscunturque malorum, ad haec rerum necessariorum excogitatio, & uirtutis denique, ut fortitudinis, iustitiae, temperantiae, magnanimitatis significatio non obscura: uideamus ecquid maritima, horum quidem aut nullum, aut perobscurum certe & uix conueniendum uestigium relinquunt, terrestria uero lucidum & solidum uniuersumque nobis praebent exemplum spectandum. Primum igitur tauros ut cornibus dimicatione praescant uide, ut in spero puluere ad lucram procinguntur: apros ut dentes acuunt. Elephantes autem materia, quam fodiendo ruendoque depascuntur, dentem habebant obterentemque, ad hos usus altero utuntur, alterius mucroni ad auertenda pericula parant. Leo in uolutis semper pedibus ambulat, tanquam uagina conditis intus unguibus, ne at itis acies retundatur, tum ut ne ansa uestiganti praebatur. Haud enim unguis leonini nota temere inuenitur, sed exiguis & cecis uestigijs occurrentibus, falluntur uestigatores & deuiant. Ichneumon uero, saepe audiuistis quam nihil milite ad pugnam sese armante distet, adeo diligenter amicitur limo, corpusque tot corijs loriatum obglutinat, in dimicationem cum crocodilo uenturus. Hirundinum uero priusquam incubationi se dant apparatus, nonne uidemus, quam pulchre festucis solidioribus primum ceu fundamento iactis, molliores insuper adfigunt: lutum uero, quo cemento ad aedificandum utuntur, & uelut glutinum nidum relinquunt, cum penuria est, ad lacum sinumue proximam aduolantes, summis alis sic stringunt aquas, ut humescant liquore tantum, nihil grauentur autem, mox concepto his puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant, figuram operi nec angulosam, nec multiformam, sed aequabilem, & quantum id fieri potest, sphaericam maximè inducentes. Haec enim omnium est cum firmissima tum capacissima, atque adeo una quae animantium insidias egregie defendit, ansam apprehendendi non ualde exhibens. Iam araneorum opus, communem & matronarum telis, & piscatorum sagenis archetypum, quot nominibus mirari necesse est? Nam & ipsa filii consummatio subtilitasque, & nodi telae nec disparati nec staminosi, sed instar membranae leuis continui, & ceu uisco adhibito glutinosi: tum ipsa coloris tintura, quiddam aërosum caliginosumque, quo magis fallat, praeseferens: denique illae cum primis operis habent & gubernatio, protinus ut captiuus incidit ipsa sentire, & periti aucupis instar rete momento trahere ac prosilire docta, ni quotidie spectemus oculis, fide careant, ac fabulae uideantur. tam sane quam istud quod ego in Africa coruos nuper aquae penuria laborantes uidi, iniectis situlam lapidibus explere, & eò aquam adducere, dum contingi posset, ac in nauis postea cum nauis absentibus canis in amphoram oleo non plenam siles inijceret, obstupui, qui in mentem uenisset, ac unde subijisset cani, grauibuscum subsidentibus leuiores tolli elidique. Quale est etiam quod apes Cretenses, anseres Cilices consueuerunt, haec si quam oram procellosiorem circuire necesse sit, quo minus iactentur, lapillis paruicis ceu pondusculo stabiliti sese: isti in traiectu Tauri montis aquilas ueriti, calculo quicquae bene magno in os indito, garrulitate ac illud natura streperum tantisper compescunt, dum hostem clam preteruecti fallant. Est & gruui illud in uolatu celebre non minus. Nam ubi uentus exortus est maiori cum ui, & saeuit caelum, non quo modo cum est tranquillum frontatim ac humato globi sinu uolant, sed in cuneum momento se traducunt, ac ipso mucrone uentum diuidunt, circum latera frustra lucrantem, sic ut nihil acies turbetur. Eadem ad terram delatae, quibus est excubandum noctu, crurum alterutri corpore innituntur, altero adducto prehensum lapillum tenent. Igitur illa in retinendo iugitas obrepere diutius

C somnum nō finit, sed statim ut remifere, decidens calculus excitat, arguitq; negligentem, Itaq; non est cur istuc Herculis adeo quisquam miretur,

Quod alæ subdens arcum harentem brachio, &

Dextra clauam regens manu, quiesceret:

ut nec illum qui clausum ostreum quomodo aperiendum esset animaduertit primus, cum istuc antea percepisset ab ardeolis. Deglutit enim testam clausam ardea, intusq; retentam diu agit, mox ubi calore lassam languentemq; sensit, ibi tum reddit iterum, hiantē iam & auulsam, ac quod esui est extrahit. Formicarū uerō disciplinam industriamq; domesticam, ut uerbis referre dignē saltem impossibile est, sic in uniuersum præterire minimē dect. Nullum natura maximarū pulcherrimarumq; rerum tam angustum speculum habet: quoniam hūc ceu pura quadā in guttula, uirtutis totius significatio clarissimē relucet. amicitia: imago est, illa inter ipsas cōmunicatio, fortitudinis simulacrum, illa in ferendis laboribus alacritas, multa temperantia, prouidentia multa, multa iustitia: semina & argumenta sunt. Cleanthes igitur quanquam prædita esse ratione animalia minimē sentiret, huiusmodi tamen se spectaculo interuenisse fatetur. formicas quasdam ad myrmeciam adiisse, mortuam formicam ferentes: ex ea egressas quasdam ijs uenisse obuiam: ibi tum uelut collocatas intrō rursus rediisse, hoc factum iterum iterumq; postremō uermem has redimendi, ut uidebatur, mortuū precium desuper extulisse: eum illas tradito mortuo leuasse ac discessisse. Iam uerō nota sunt omnibus, illa primū in occurfū beneuolentia, dum uacua onustis cedunt uia, ac transitum præbent: dum quæ uel gestatu uel importatu difficiliora sunt, arrosa partiuntur prius, ac gestabile pondus in plurimos distributum reddunt: dum semina exponunt siccantq; sub dio, quam rem pluuia: signum Aratus fecit,

Oua penetrāli quando omnia progerit antro,

Formica. Quanquā sunt qui non oua, sed fructus conditos, quoties æruginē præsentifcunt, ac ob id corruptionē putrefactionemq; uerentur, exponere scribant. Omnem uerō intelligentiæ cogitationē superat, illa nerulus in frugem exeat semina procuratio: neq; enim sicca in corruptaue in antrum congesta semina maneat, sed mox humiditate **D** loci perfusa lacteum quiddam cōtrahant mollescantq; ac uerti in herbam pergant. Vt ne igitur pullulent ac in frugem corrumpantur, alimentiq; uim amittāt, durent autem & esui sint, umbilicum grani quā mitti germen solet, erodūt multō antē castrantq;. Eos uerō qui myrmecias, propterea quod perdidicerunt, ac ut medici hominum corpora, sic ipsi has penitus perreptarunt, suas faciunt, haud recipio. Narrant autem, proximum ab ingressu descensum nec rectum, nec cuiquam cæterorū animantiū permeabilem, sed flexibus & ambagibus, anfractus quosdam & obliquas semitas habentibus, in tres cauernas desinere, quarum una sit ubi cœtus celebrantur comitium, altera eorum quæ in annum seruantur, tertiam elatorū & uita functorū cœmeterium. Videor porro non absurdē facere si formicis elephantos subiungam, quō mentis uim maximis æquē ac minimis in corporibus intelligamus, nec tam minutis illis articulorum momentis euanuisse, nec his cōsumptam molibus. Elephantum igitur cæteri quidem hoc potissimū mirantur, quod discendo doctoribusq; se præbendo, in hominum cœtibus eas in gestu figuras & uarietates effingat, quā tum elegantiam ac copiam uix ipsa hominum industria exprimere aut memoria complecti facile possit. Ego uerō hisce magis ex affectibus motibusq;, quos suapte sponte citraq; doctrinam tenet, uelut simplicibus & impermixtis ac inconfusis, æstimandā bestia: intelligentiam putarim. Nam Romæ certum est cum haud ita pridem ad gestus quosdam mirros indispicendos, & motus euolutu difficillimos ingeminandos antea quidē instituti fuissent, unum tardioris ingenij, quia ægrius hæc assequēbat, ubilibet pessimē audientē, & uerberibus sæpe castigatū, deprehensum noctu eadem illa ex sese ad lunam meditantē molientemq;. In Syria uerō prius elephantū scribit Agnon, cum in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus qui additus curator erat, de demenso quotidie subtraheret, dimidioq; belluam fraudaret, sed enim hero iam aliquando præsentē considerantēq; demensum totum solueret, toruē tuentem ac promuscida contrahentē, hordei partem additam repulisse, ac q; exactissimē separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentē. Alium uerō cum lapides & terram magister ad explendam mensurā pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptū cinerem in ollam magistri elixis iam carnibus iniecessit. Quid is, qui Romæ a puerulis promuscidem ferro pungentibus lacessitus, arreptum alteq; sublatum puerum confecturus uidebatur, orto circumstantū ingenti clamore, lentē in terram puerum applicuit rursum; ac præterijt: pœnam satis magnā scilicet iudicans, tantillo puerulo terrorem incussisse.

A incurfisse. De syluestribus uerō & more suo uiuentibus cum multa alia, tum illud præsertim in tranandis fluminibus elegans narratur. traicit prior, cæteris hoc sese dans, naturamul & mole minimus: cæteri interea ad ripam adstant, quantumq; flumen ille magnitudine superet, speculantur: quæ res exercitui reliquo nō dubiam ad traiciendum spem facit. Huc loci cum oratione uentum sit, uulpem haud puto uel ob similitudinē ingenij prætereundam. Poetę igitur columbam Deucalioni scribūt arca emissam quantisper remearet, & eodem cōtinuo se reciperet, tempestatis, postquam auolasset, serenitatis argumentum dedisse. Atqui Thraces etiamnū flumen glaciatum transituri, non aliunde quā a uulpe documentū capiunt prius. Leniter hæc super glaciem incedens, auriculam admouet, ac si strepitum propē subterlabentis aquæ captando consequi potest, nō satis altē, sed tenuiter & inualidē fixam colligens, sistit gradum, ac nisi quid uehementer urget, nusquā promouet pedem: strepitum uerō postquā audire nullum potest, sumptis animis traicit. **Q**uam rem non est cur quis sensus, qui quidem rationis expers sit, consummationi adscribat: sensum quippe insecuta hæc ratiocinatio est, qua colligit, quod strepat moueri, quod moueat non esse fixum, quod non sit fixum liquefcere diffuereq;, quod liquidum sit reniti non posse, sed impelli & cedere. **D**ialectici uerō canem quoties ad ista uenit uiarum diuerticula multifida, eo quod ipsi è pluribus disiectū uocant argumentationis genere uti, & hoc pacto apud se cōstituerē dicunt: Aut hæc fera abijt aut hæc, atqui neq; hæc neq; hæc, hæc igitur ut abierit reliquum est: eamq; ad rem nil sensum quā apprehensionē nudam conferre, rationem uerō & sumpta, & è sumptis ipsam mox conclusionē efficere. Atqui isto quidem Dialecticorum testimonio, falso nimirum & adulterino, canis non eget. Nam sensus ipse, quā elapsa fera sit, ex ipsius uestigijs & cursu deprehendit, ualere longum tam disiectis quā coniunctis istis Dialecticorū dicens. Ad hæc studia sunt officiaq; & opera innumera, quæ uisu nullo, sed nec olfactu, ratione uerō sola, sola mente cum fieri tum deprehendi certum est, è quibus æstimare naturā canis licet, cuius quidē illam inter uenandum continentia, obedientiam, sagacitatē, ridiculus sim si recensere pergā, apud uos præsertim, qui ista quotidie cernitis, tractatis. Romani certē illius civili bello perempti caput rescindere iussus prius potuit nemo, quā canem qui asseruabat defendebatq; herum, circumstantes cōfodissent. **P**yrhus uerō rex, cum iter exercitu faciens incidisset in canem occisi hominis corpus seruante, intelligeretq; tertium istic diem per inediā durauisse, nec reliquisse corpus, ipsum quidē cadauer sepeliri, canem uerō unā duci & curari iussit. paucis post diebus, cum lustratio exercitus fieret, ac milites ordine rege sedente transiret, aderat canis ipse quoq; tacitus interim & tristis: uerū ubi cæsores heri accedere conspiciatus est, uociferatu horribili procurrit in ipsos inonuitq;, ad Pyrrhum subinde conuersus, ut non regi modō, sed omnibus qui aderant in suspicionem homines maximā uenirent. Statim igitur comprehensi rogatiq;, cum leues quadā coniecturę concurrissent, confessa cæde pœnas dedere. Idem Heliodi sapientis illius canem fecisse fama est, quum Ganyctoris Naucleij filios, quorum manibus peremptus uates erat, prodidisset. Istuc uerō quod maiores nostri Athenis iam tum agentes se uidisse narrare soliti sunt, his quæ diximus longē conspicuū est magis. Aesculapij templum homo quidā clam subiens, magni ponderis aurargentiq; donaria surripuit, ac latere putans tacite sese subduxit. Canis autē qui tum custos erat templi, Capparus nomine, quoniam latratus ædituorū nemo curabat, sacrilegū fugientē insecutus est ipse: ac primō quidem saxis petitus non destitit: mox exorta iam luce, propē quidem nō accessit, sed oculis diligenter hominē seruans sequebatur: cibum uerō obiectum ne cōtingebat quidem. iam ubi cunq; quieuisset ille, excubabat hic iuxta: rursum cum procederet, surgens inlequebat item. uiatoribus etiam quicunq; se obuiam tum forte tulissent, adulabatur, cum hunc infestē semper allatraret, impeteretq;. Hæc cum qui furem persequebant ex obuijs colorem simul & magnitudinē canis narrantibus sciscitando comperissent, auidius iam urgentes, prehensum hominē à Crommyone usq; reduxerunt. Canis autem in reditu exultans gestiensq; præuolabat, ueluti suam prædam capturamq; sacrilegum illum faceret. Ei ut alimentum publicè daretur, tum ut sacerdotibus cura huius perpetua incumberet, Athenienses sciuerunt: uetus arbitrator humanitatis in mulum maiorum suorum exemplum secuti. Nam cum ædem quæ in arce sacra Mineruæ est Pericles moliretur, & saxa plaustris, ut sit, multis quotidie conueherentur, ex ijs mulis qui hætenus quidem strenuē laborarant, sed ob senectam manumissi iam fuerant, unus in Ceramicum quotidie descendere, plaustris quæ saxa subuehebant obuiare, semper unā redire, unā uelut hortator currere solebat. Hoc animalis studium miratus populus,

C ali publicè sic, quemadmodum annis defectum pugilem iussit. Eos igitur qui nullum nobis cum brutis iustitiæ commercium intercedere dicunt, rectè sentire putandum est, si quidem marina & quæ in profundo degunt respiciamus, quando in his nullus omnino gratiæ sensus est, amor nullus, nulla ingenij suauitas: rectèq; Homerus,

Glaucum te genuit mare,

de immanifreto & omnis societatis experte dixit, quod beneuolū miteue nil mare gignat. De terrestribus autem si quis idem statuat, illum ipsum immittē ac ferum esse necesse est. Aut dicat ille nobis, quæ Lysimacho iustitiæ cum Hyrcano cane necessitudo fuit, quod illi extincto solus adhæsit, & capite huius in rogum tandē illato, ipse sese in ignem ultro præcipitauit. Quæ eadem, eodemq; modo fecisse, quem Pyrrhus nō rex ille, sed priuatus homo educarat, fama est, circum exanime heri corpus continuo hærentem, capulo quum efferretur assultantem, postremo in pyram sese abicientem ac comburentem. Quid Porro regi in illa aduersus Alexandrum pugna faucio, nōne multa elephas spicula leniter acci tra dolorē promuscide uulneribus extraxit? & cum esset grauius uulneratus ipse quoq; non antè abiecit se tamen, quàm exanguem & nutabundum regem intelligeret: hic enim ut ne durius ille caderet, sensim se humi prior demisit, exhibens illi declinationē inoffensam. Bucephalus autem quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus uerò regijs iam aulæis collaribusq;, neminem admittebat, Alexandro tantū excepto: cæteris periculū facturis, aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere insultareq;, ac nisi cederent fugaq; sibi confulerēt, proterere solitus. Nec ignoro hanc uobis exemplorum turbam uideri promiscuam & confusam: atqui sic animantū solertiorum opera sunt, ut in uno unius tantum uirtutis significationē comperire haud facile possis. Verūm elucet ex prolis amore, ipso etiam liberalitas: & ex generositate, ipsa animi sapientia resplendet: nec usquam uafrities & circumspectio, uel audacia uel fortitudine caret. Ac ut diuidere cupias lingua, secerneretq;, clementis & excelsi simul ingenij significationem canes præbent, statim ut se demisit is quem petunt, ardorem remittentes, Notum illud est,

D Hi magno clangore ruunt, sed cautus Vlysses

Humi decubuit, manibusq; abijcere sceptrum.

Neq; enim qui humi se deicit, ac egeni speciem præfert, amplius inuadūt. Eum certè qui inter Indicos primas tenebat, quiq; aduersus Alexandrū depugnarat, in harenam productum, quantisper ceruus aut aper uisus ue emitteretur, contemptim iacuisse ferunt. Sedenim ubi leo conspectus est, excitatum momento pedibus harenam sparsisse, uelut hunc antagonistam dignum se iudicaret, ceteros omnes despicaretur. Venatici quoq; leporem cum insequuntur, si quidem necarunt ipsi, discernere & sanguinē auide lambere gaudent: sin, quod sæpe fit, cursu confectum, ac spiritibus quantū supererat, extrema contentione consumptis, exanimem assequunt, prorsus non attingunt: altant autē cauda tantū gesticulantes, quasi non pulpæ, sed uirtutis ergo certasse uideri uelint. Astus autē documenta mirabilia cum sint, missis graculorū, uulpium, luporum, gruumq; technis, notis nimium, teste rei sapientū illorum ueterum uetustissimo & sapientissimo Thalete uemur, quem quod astu feras superasset, haud minimū admirationis consecutū esse ferunt. Mulus quidam eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur, traiciens flumen lapsus est non sponte: sale uerò liquefacto exhaustoq; surgens expeditior iam, sensu notauitq; causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit mersitq; uasa, desidens leniter, ac utrunq; in latus quantum id fieri posset nutans. Hæc ubi Thales accepit, pro sale, lana spongijsq; compleri uasa, clitellas imponi, & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte uehemēter grauasset, parum comodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterq; traicere solitus est, ut nec inuito quidem cōtingerent onus aquæ. Non dissimile perdicum cōmentum est, in quo quidem patrium illum interim amorem etiam animaduertas. Pullos quantisper fugitare per atatem non licet, assuefaciūt, ut quoties uenator instet, supini sternant sese, gleba sæcæ ue corpori ueluti integumento superingestis: ipse uenatorē alia abducunt interim: circumagūt enim se, ac impeditē uolant, tantumq; non deficere cursu simulant, captarū hoc pacto speciem tantisper præbentes, dum procul à pullis hominem auellant. Lepores in cubile se recepturi, catulos alium aliò transferunt, sæpicule iugeri etiam interuallo disitos, ut si uel homo uel canis subeat, idem omnes in periculū ne uocent: ipsi deinde impressis discursu multiplici prius uestigijs, saltu postremo ingenti inde abripiunt sese, atq; sic cubant, Vrsus autē ueterno

A ueterno quem uocant appetente, priusquā planè torpet grauisq; & stupidus iacet, lo cum repurgat antea, ac subiturus specum, per reliqua quidem gressu quantum id fieri potest suspenso maxime & leni, summis tantum nixus uestigijs incedit, postremo per terga uolutatus promouet corpus, agitq; in lustrum. Elephantorū foemine proxime uias, quò carniuoras crudelesq; bestias minimè accedere sciunt, foetus cum primis ædunt. Mares autē, quoties abdomine & corpulentia impeditos esse se uident, secessione cōsulunt sibi, ac latitando trentur, quasi fugiendo non possint. Quid erinaceorum in defendendis tuendisq; se dexteritas, nonne pro uerbo locum fecit?

Scit uulpes multa, unum sed magnum erinaceus:

Nam hac urgente (sic ferunt) calyx uelut

Nucis pineæ, corpus spinas circumrotans,

Tutus iacet, nulla arte uulnerabilis.

Admirabilior est illa pro catulis sollicitudo ac prouidētia. Vites subit uindemiæ tempore, pedibusq; botrorum acinos in terram decutit: hos, istic circumuolutatus, excipit confixos spinis, ac memini cum iam olim nobis qui tum aderamus omnibus spectantibus, botri reptantis ingredientisq; speciem præberet, adeo se cumulauerat atq; oppleuerat uuis: mox ut subiuit antrum, partim nunc quidem ex se decerpentū, partim cōdendum catulis præbet. Cubile uerò meatus duos fauciū instar habet, ad Boream alterum, alterū ad Notum conuersos. hos prout cœli mutationē præsentiuere, qualiter uela nauium solent, uicibus alterum in aduersum uentum spectantē obstruūt, alterum aperiunt. Atq; hoc Cyzicenus quidam cum animaduertisset, nomen sibi ea ex re peperit, quasi uentos prædicere syderali quadam scientia posset. Jam societatis & commercij uim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, luba auctor est. fossa ducta, eaq; fruticibus paruis & humo leui obiecta uenatores insidias his struunt: huc igitur quoties decidit aliquis, ceteri quicumq; comitantur congestam undiq; syluam saxaq; iniiciunt, dum cauo fosse expleto egressus captiuo detur. Idem, supplices dijs immortalibus, esse tradit: quippe qui suapte ingenio & mari lustrentur, & surgentē solem adorent proni, promuscide uelut manu in cœlum sublata: unde charissimum dijs animal esse constat uel Ptolemæi Philopatoris testimonio. Is enim cum uictorio Antiocho sacra dijs facere magnifica cuperet, ac inter cætera multa collatæ uictoriæ premia etiam elephantos quatuor immolasset, nocte proxima in somniū habuit, quo multis iratum propter absurdæ uictimæ genus numen minabatur. Igitur expiatione sedula placauit numen, & elephantos quatuor aëros in iugulatorū locum erexit. Haud minus est & leo socium animal. Graues annis & confecti iam in cōmunem à iunioribus uenatū ducunt, ac ubi cursu despondere animū, sedent, euentumq; prestolant: iuuenes interea rem agunt: mox ut successit, clamore in uitulini mugitus formā cōtemperato, signum dant, uocantq; senes: illi statim ut sensere accurrunt, ac in cōmune præda fruuntur. Sunt ferarum amores etiam, idq; plurimarū, feri alij & rabidi, alij ornatu non admodum ab hominibus alieno, nec consuetudine à Venere aliena: qualis Alexandria Grammatici Aristophanis corruua lis elephas fuit. Coronariam eandem uterq; deperibant, cum elephas quidem Grammatico haud segnus amorem studiumq; declararet: poma forum tanliens amicæ adferre, iuxta diu assistere, cunctariq; promuscidem intra uestium sinus inferere, ac mamillarum decus blandè palpare, contrectareq; solebat. Draco uerò cum Aetolam uirginē amaret, ad eam noctu cōmeare, corpus leniter subire, mox complecti, iuxtaq; cubare, tum nullo prorsus dato incōmodo, appetente iam luce, placidè discedere. Id quia sæpe fecerat, puellam cognati aliò transtulerunt. Ille ubi amicam, quam passim oberrando quæsierat, consuetudine diei unius & alterius tantum fraudatus reperit, non placidè ut antea, sed iracundè adortus, nexibus reliquis manus & corpus nodabat, extrema cauda crura flagellabat, amatoriam quandā indulgentemq; magis q; uindictam iram declarans. Anserem uerò & arietem Aegyptios, quorum ille puerū, hic citharistria Glauciam deperibant, quoniam exempla celeberrima sunt, & uos saturos propemodū narrationibus esse uideo, nunc quidem præteribo. Sturni uerò, coruicq; & plittaci, quoniam loqui discunt, & uocis spiritum tam sequacem, tam æmulum, pensandum formandumq; docentibus præbent, ea ipsa docilitate adesse patrocinarisq; cæteris animalibus uidentur, & tantum non uoce testari, etiam ceteris omnibus proferendi sermonis, & uocis articulandæ uim natura concessam. An uerò non uehementer ridiculū sit, locum hac quidem in re cum his contendendi marinis relictum uelut putare, quibus ne ad musitandū quidē suppetiuit natura uocem: cum in horum naturo, & quem nullo doctore didicere cōcentu, quanta facultas, quanta gratia sit, poetarum

C eruditissimi & uisissimiq; testantur, cantiones & carmina, ut quæque dulcissima sunt, non alijs quam lusciniarū cygnorumq; modulis comparantes. Ac quoniam in uniuersum docere quam discere, rationi confinium, & maioris cuiusdā facultatis est, etiam hoc posse animalia, doctissimo uiro Aristoteli affirmanti credamus, lusciniam quæ ad canendū pullum institueret obseruatam. Astipulatur certè ipsi, quod inconcinnius canunt, quæcumq; parua adhuc canere exorsæ, maternum conuictum effugerunt; docentur enim quæcumq; degunt unā, discuntq; non quæstus laudisue studio, sed quia modulari uolupte est, tum quia magis elegantiam quam usum uocis amauerit. Cuius quidem rei commemorare uobis, quod è multis Græci Romaniq; nominis hominibus, ijsq; qui interfuerit, memorabile exemplum possum. Tonfor quidam officinam Romæ habens ex aduerso templi quod Forum græcum uocant, picam prodigiōse streperam & loquacem, humana uerba, ferarum sonos reddere, instrumentorum omnium garritus & strepitus effingere, idq; nullo cogente, sed sponte sua assuefacientem sese, ac nihil indictum inimitatumq; relinquere gestientem, habebat. Accidit autē ut hęc diues quispiam ingenti tibiçnum strepitu efferretur: hi quia nobilitati fama erant, & canere iussu fuerant, moram istic fortè, ut sit, diutius hominum studijs se dando canendoq; traxerūt: pica postridie muta elinguisq; fuit, adeo, ut nec quam inter quotidianas necessitates uocem solita fuerat, mitteret. Præbuit his qui norant antea, silentium subitum admirationē ingentem, tum illis ipsis qui adire hæc loca consueuerant, muta ac perturbata omnia cernentibus, tristitiā incussit. Venenum alij per eiusdem opificij homines datum, pleriq; tubarum uoce auditū obstupefactum, unaq; uocem extinctam suspicabant. Sed neutrum fuit: apparabat quippe, omniq; ingenij studio intrō reuocato, uocem sic quemadmodū organum aprabat instruebatq;. Subitō enim redijt illuxitq; spectatoribus suis, non consueta illa ueteraq; imitamenta, sed tubarum cantum iisdem prorsus periodis sonans, mutationes omnes insuper, omnes numeros eodem planè pacto seruans. Coniunctus itaq; quod dixi rationi, spontē quam facile discere, est, quanquā unum hoc disciplinæ docilitatisq; exemplum quod ipse Romæ uidit, ueroor ut præterire queam. Canis mimo cuidam personā non unam representanti, inter agendum adhærēs, cum alijs multos argumenti dramatisq; illius gestus proprios scitè effinxit, tum **D**pharmacij (quod soporiferū fingebatur, sed esse letale debuerat) experimentū cum in ipso caperetur, panem in quo mixtum scilicet erat pharmacum accepit, uoransq; paulo post trementi titubantq; & iam uix caput attollenti limilis, postremum porrectus uelut exanimis iacebat, trahendū auferendumq; se sic ut drama postulabat præbens. Vbi uerò ex his quæ dicebantur fiebantq; tempus esse animaduertit, primum paulisper comouit se, uelut profundissimo somno expergefactus, deinde caput leuans suscepit, postremum mirantibus omnibus surgens ibat ad quem debebat, quemq; requirebat drama lætus & gestiens. Ingenium igitur mortales omnes & Cæsar ipse (aderat enim Vespasianus senior in Marcelli theatro tum) uehementer obstupere. At qui ridi culi fortasse sumus, qui animalia docilitatis ergo uehimus, quorū nos summis in rebus Democritus esse discipulos ostendit: araneorum texendo sarciendoq;: hirundinum ædificando: suauum uerò illorum cygnili sciniæq;, modulando carmine & uoce fingēda. Quid quod ex uno quoq; trium medicinæ generū particulam hæc sibi magnam quandā & præclaram uendicant? Non solum enim medicamentis utuntur, testudines origano: mustela cum serpentem glutinuit ruta insuper uorata: canes herba, choleram infestam trahente: draco illito marathro obductā caligantibus oculis pelliculā tenuante perscalpenteq;: ursus post incubatū diutinū lustrū exiens, syluestri aro aluum constrictam hæctenus acrimonia sua ciente: idem cum coepit nausea myrmeciam adiens, assidensq; linguam humore dulci fluentē exertam leuiter tandiu tenet, dum scarere formicis uideat, eas deglutit postea, uehementerq; iuuatur. Sublutionem alui uerò qua ibis utitur, saluuginem scilicet adhibens, aduertisse & imitati postea Aegyptij dicuntur. Sacerdotes certè nulla istic aqua lustrant, quam unde hauserit ibis: quia medicatam aut alioqui insalubrem hæc auis non attingat. Hoc inquam medendi genere animalia nō solo utuntur, quando quidē & cibi se moderatu pleraq; curant. Leones, lupi, canibus farti nimium, abstinent, cubandoq; tantisper se fouent dum percoquant. Tigrim igitur narrant quo tempore diætā certam præstituerat, obiecto hocdo biduum totum abstulisse: tertio die esurientem postulauisse aliud, felemq; datum discerpisse, cum hædo ceu domestico iam & familiari parceret. Iam chirurgicem elephantos callere certò tradit: quippe spicula hastasq; & tela uulnerorū corporibus adstantes extrahunt, idq; citra conuulsionem & damnum. Creticæ uerò capræ pastu dictami telis eiectis, nonne grauidis ei-

ciendi

A ciendi partus ostendere uiam: Huc properare uulneratas solum uideas, dictamum quæ-
rere, dictamum sequi. Minus ista miranda uideantur, sint licet miranda maxime, si tribu-
tam animantium generi ratiocinandi uim, numericq; notitiam inditam cogitemus, quales
isti Sulsis sunt boues. Hortos hi regios uersatili machina, & modiolis haustorijjs numero
certis rigant: centenos modiolos in dies singulos singuli boum ducunt. plus non auferes,
ne si adigere quidē aggrediare. ac sæpe cum experimenti gratia imperatū fuisset amplius,
subsistere, ac soluto penso non progredi, compertum esse Gnidijs Ctesias scriptum reli-
quit. Afri uerò Aegyptios ob hoc quidem rident, quod Origem, quo die momentoq; sy-
dus quod ipsi Soten, nos Sirium seu Canem uocamus, oritur, uocem ædere fabulentur,
ipsorum quippe capras, quoties cum sole, eodē planè loco stellahæc oritur, in ortum om-
nes conuersas eō respicere: atq; hoc syderis eius reuolutionū argumentū certissimū esse,
cumq; decretis astronomicis prorsus cōgruere. Vt porro sibi imponat finem iam aliquan-
do oratio, desinatq;, agē ad istuc sacræ anchoræ præsidij summū uenientes, de diuinatione
uaticidicq; animantū uia pauca dicamus. Neq; enim parua ignobilisue, sed ingēs ac per-
uetusta diuinandi pars auguriū est. Illa quippe naturæ uolucrū celeritas, & ingenij prom-
ptitudo, tum repentina cōuersio ad incidentē quamlibet phantasiā expedita, utendam se-
dijs uelut organum, & in motus, uoces, sonos, habitus quoscunq; fluctendā præbens, seu
remorari seu promouere quicq; opus est, negocia & conatus hominū, sic ut uentus nauig-
gia, nunc quidem interpellat, nunc accelerat, & ad finem perducit. Itaq; in uniuersum om-
nes quidem aues deorum caduceatores Euripides, cygnorum uerò priuatum conseruū se
Socrates uocabat, quemadmodū & reges etiam, Pyrrhus quidē aquila, Antiochus autem
accipiter appellari gaudebat. Pisces uerò, stupidos & indoctos homines conuicio scōma-
teq; uocare solemus. Cumq; decem millia myriadum sint, quæ per animalia & uolucres di-
uinitus homini nunciantur, ne unum quidē est quod exhibere patronus ille maris possit.
muta sunt omnia, & prouidentia totius cæca, in impium & titanicum locum uelut sacrile-
gorum conciliabulū abiecta & damnata, in quo omnis animi ratio & cogitandi uis extin-
cta, sensus tantum uix parua quædā scintilla mixta fluctuat. palpitantibusq; quam uiuen-
tibus similia uidemus. **HERACL.** Erige superciliū Phædime, & ad pugnam te no-

Pro aquaticis.

B bis insularibus maritimisq; comparato: nihil hic ludicrum est, sed certamen ualidum con-
tentioq;, subfellijjs adhuc & tribunali ni fallor dirimenda. **PHÆD.** Patent equidem
insidia Heracleon, simul & dolus. hesternum adhuc ructantes, merfosq; potu, sobrius ut
uides, egregius ille ex insidijs nos adoritur. ac tergiuersari quidem animus nō est: non pa-
tiar enim admirator Pindari qui fui semper, ut istuc in me uatis eius meritō quadret:

Oblato qui moram necit certamine,

Profundas deijcit uirtutem in tenebras.

Oci si quidem abundè nobis est, cessantibus non horis, sed canibus, equis, retibus, & om-
ni uerriculū genere, tum inducijs hodie uniuersæ terrestrium marinorumq; animalij genti
per hosce sermones cōcessis. Animo uerò securo uos esse iubeo: utar enim ocio modestè,
non philosophorū opiniones, non Aegyptiorū fabulas, non incertas Indorum Afrorū ue
historias, sed quæ ipsos qui mare colunt, testes habent, quæq; conspecta, fidem ipsis ubiq;
faciunt oculis, ex infinitis pauca producturus. Tame si quæ terrestriū animalij exem-
pla sunt, obscurū nihil habent, ut quæ ipsis sensibus, aperiantur modo, spontē se ingerant:
aquatica uerò pauca cerni, atq; id agrè permittit mare, foetus autem & educationes, bel-
la & pacem, quibus utuntur inuicem, plerorunq; prorsus abdit etiam. Vnde cum in obscu-
ro posita permulta intelligentiæ memoriæq; & humanitatis piscium argumenta sint, faci-
le uidere est his nostris partibus quantum in cōmodetur. Deinde terrestria illa, quia cum ho-
mine ueluti tribus gentisq; eiusdem degunt, moribus humanis prorsus concolorant, ac
non solum educationis & disciplinæ, sed imitationis etiā beneficiū sentiunt, quo quicquid
austerum & tetricum est, sic quemadmodū aque fluuatiilis cōmercio mare, mitescit: quic-
quid incōpositū & ignauū, dexteritate hominū excussum suscitāt. Marinorū uerò uita im-
mensa interuallo hominū cōsortio exclusa, peregrinumq; nihil, nihil adulterinū habens,
sua quædā & germana ac ueluti indigena & impromiscua est, idq; adeo loci magis quam
naturæ ratione. Nam ipsa quidem natura quantum ex sese consequi discendo potest, totum
colligens cohibensq;, sæpe quidem anguillas (sacras uocant) cicures ædit, quales Arethu-
sam habere constat: sæpe uerò pisces cæteros, idq; multis in locis, indito nomine, dicto
audientes: qualem & Crasisi murænam fuisse scribunt, cuius ille mortem luxisse fertur: &
cum obijceret Domitius, an tu muræna luxisti: retorsisse, an tu uxores tres cum extuleris,

C c

C unquam lachrymastis: Crocodili uero sacerdotum se clamantem non solum uocem agnoscunt, contrectantque sustinent, sed aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos praebent. Et Philinus optimus uir Aegypto ubi peregrinatus est reuersus nuper, apud nos narrabat, in urbe Antaei anum uidisse se in eodem cum crocodilo grabato mollissimo cubantem, cum huic se eleganter ille applicaret. Tradunt etiam, Ptolemeo iam olim regi, cum crocodilum sacrum frustra diu, sacerdotibus nequicquam scilicet clamantibus hortantibusque uocasset, obitum, qui haud ita multo post insecutus est, portendi uisum. Unde preciosa illius diuinationis expers immuné ue genus aquaticum non esse, satis liquet. Quandoquidem & iuxta Suram uillam Lyciae, inter Phellum & Myros sitam, sic est piscibus auguria arte quadam captari uideo, quemadmodum ex auibus alibi, dum linguarum uoces, dum fugas, dum bella eorum speculantur & obseruant. Ac esse quidem non aliena a nobis aquatica, aut nihil sortem nostram prorsus miserantia, satis haec arbitror declarant. Industrie uero genuinae illius meracae & impermixtae argumentum ingens est, quod uulgo mortales omnes usu compertum tenemus. Neque enim natatiliam quicquam, solis quae affixa petris haerent exceptis, aut manu prehendi, aut sine negotio circumueniri sustinet, quo modo lupi asini, meropibus apes, hirundinibus cicadae, serpentes ceruis praesepere capiuntur. Hinc enim *ελάφους* graece nomen est, haud a celeritate, quod putant quidam, sed serpentis tractatione sorptionisque ductum. Ouis etiam pedis grauiore sonitu lupum stulta uocat. Ad pardum plerumque uel sponte adcurrere, odore allecta, simiam cum primis, narrant. A tenim marinarum in uniuersum omnium, nullum, propter ingenij sagacitatem & suspicacem circumspiciantque aduersus insidias praesensionem, capi uulgari negligentiae uenandi opera posse, sed instrumentis omnigenis, & in his ipsis dolo uasificisque certa opus esse, declarant quae quotidie uidemus. Nam & piscatoriam harundinem crassam esse non patiuntur, tametsi forti contra captorum resultus opus est: sed tenuem magis probant, ne in caeae umbrarum latitudine animal alioqui suspicax absterreatur. Et funiculum ipsum nodorum uinculis nec multiplicibus nec asperis faciunt, quando & hinc dolum coniectant. Setis denique ad hamum oppositis, albicantibusque maxime, & maris aquam colore proximé simulantibus, hocque magis fallentibus, ex industria utuntur. Id uero quod poeta dicit,

Haec sese plumbo similis demersit in altum,
Quale per agrestis transfusum cornua tauri,
Piscibus exitium portat clademque futuram,

haud recte intelligunt quidam, setis bubulis ueteres ad hamum funiculos usos esse putantes: *κέρως* enim, quod Graecis cornu est, etiam setam significare, atque *κέρως* & *κέρως* tondere & tionem, & apud Archilochum *κέρως* coccinnandae comae studiosum, & quasi fictorem instoremque formae dictum. Est autem non uerum: equinis enim setis utebantur, atque ipsi masculorum tantum: nam suas equae lotio semper irriguas, exiles nimis & imbecilles reddunt. Aristoteles etiam nihil hic nouum exquisitumue poetam significasse dicit, sed ita solitos, cornu proxime hamum funiculum circumdare, ne sorpto hamo dentibus piscium praecideretur. Cur uis autem hamis ad mugiles amasque utuntur ideo, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos uitant. Quamquam curuos etiam praesepere mugil suspectos habens circumnatae diu, cauda ab omni prius parte percellens escam, ac tantum quod reuulsi glutiniens: quod quidem nisi successit, ore in angustum collecto contractoque, summis tantum labris ac uellicatim stringit escam. Labrax uero animosius etiam quam elephas ipse, quoties incurrit hamum, non alteri, quod ille, sed ipse sibi telum extrahit: huc enim illucque iactando caput, uulnus primum patefacit, deinde lanatus dolorem sustinet tantisper, dum conuellat hamum, Vulpes autem ad hamum quidem temere haud accedit, callida uitans dolum: capta uero euertitur subito. potest enim ob natuam corporis agilitatem mollitiemque mutare & inuertere sese, ergo postquam interna extra uersa sunt, hamus ultro decidit. Haec licet quidem piscium cum prouidentia insignem, tum eiusdem, quoties oblata gerenda rei occasio est, usum callidum & exquisitum docent. Sunt alia, in quibus coniumctum isti perspicaciae societatis studium uidere est, cuiusmodi anthiae sunt & scari. Scarus ubi glutinuit hamum, caeteri qui tum adsunt appropierant, funiculum abrodunt. Idem si quis in nasam aberrauit forte, caudam intro porrigit, & hunc mordicus inhaerentem foras extrahunt, atque ad se reducunt. Violentius anthiae succurrunt contribuli, reiectum in tergum funiculum sur rectis aculeis rescare, spinasque asperitate conscindere soliti. Atqui quod periclitanti alteri succurrere adesse ue sustineat, terrestre scimus nullum, non uisum, non aprum, non leonem, non pardum. In unum quidem quae generis eiusdem sunt, in theatris coeunt, & inter se discunt.

A se discunt, alterum uero alteri opitulari nec nouit nec cogitat, fugiunt resiliuntque, & ab eo quod uulneratum concidit moriturue, quam longissimè discedunt. Nam illa de elephantibus bone uir historia in fossam congerentibus, ac delapsam acruato sylvarum tumulo eruentibus, absurda prorsus & aliena est, quasi edicto quodam regio librorum Iuba credi sibi postulans. Quae tamen ut uera sit, marinorum certe plerumque docent, nec perspicacia nec societatis fide terrestrium omnium sapientissimo quicquam se cedere. Ac de societate quidem mox locus erit suus. Piscatores uero postquam harundinem hamisque iactant, piscium uelut stratagematis crebro ludificari uidissent, ad inferendam uim conuersi, sagenis, sicut in capiendis Graecis Medi, coeperunt uti, quasi fugam nulla nec ratio nec industria irretitis semel expedire posset. Equidem uerriculis & plagulis mugiles iuliacque capiuntur, tum mormurae & fargi, gobij item & lupi. Iactant uero, quos uocant, miluus, chrysus, scorpio, cum sagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porro genus uniuersum *πρωτόπαι*, hoc est, tutum nihil relinquens, sed omnia circumueniens capiensque, recte Homerus uocat. Verumenimvero etiam haec contra astus galeis lupisque inuenti. Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna uiuendo diuidendoque cauat, ac ubi latibulum aduersus insultus communiuit, iniicit abditque se, & hic tantisper haeret, dum rete praeteruehatur. Delphinus autem comprehensus, ac intra plagas esse uidens, a quo animo fert, nec se conturbat quicquam, quin etiam gaudet, in ista larga piscium copia magnifice scilicet sine negotio conuiuaturus. ubi ad litus porro iam uentum est, eroso perruptoque reti auolat. quod si fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil est: iunco quippe circa collum transmissio signant, dimittuntque rursum: deprehensum postea uerberibus furrae cicatricibus agnitum castigant: quod quidem perrare accidit. Nam uenia data, uitaque semel restituta, plerique omnes in posterum continent se, ac ab iniuria faceffunt. Cum sint autem id genus cautionum, circumspicionum, euasionumque exempla mille, hoc unum sepiarum praeterire nullo pacto possum: uesiculam haec (sic nominatur) collo dependentem habet atro liquore (atramentum uocant) plenam: hunc capta mittit, obscuratis circum maribus, & tenebris inlatitare fugereque uenantis aciem fruens: Homericos plane deos imitata, quibus atra subinde nubecula hi, quos seruos uolunt, belli discrimini subducunt suffuranturque. Sed ista satis. Praedandi uero insidiasque struendi uis quanta concessa marinis sit, aestimare calliditate plerorumque licet. Stella, quoniam quaecumque tetigit solui liquefieri que omnia certum est, accedentibus propinquatibusque ultro se contrectandam tuta praebet. Torpedo uero quam uim habeat, nemo nescit: nempe qua non solum tangentes alligat, sed per ipsum etiam rete, ob torpescientem grauedinem piscatorum manibus inducit. ac narrant quidam periclitati sepe, si quis cum uiua elabatur supernè interea manibus agitet aquam, uim ad manus accurrentem, & tactu obstupescientem penetrare, aqua prius omni, ut uidet, mutata infectaque. Hanc igitur uim suam quonia exploratae habet, certamen quidem apertum cum nullo suscipit, nec periculum adit: id uero quod ipsa uenari cupit circumiens, & tanquam spicula uim istam suam tacite interim mittens, primum aquas, mox ipsum per aquas animal inficit, sicut iam nec tueri se nec fugere possit, ceu uinculis constructum, alligatumque. Is uero quem ex re nomine facto Piscatore uocant, notus multis est: hunc eodem cum sepiarum commento uti solere, scriptum Aristoteles quoque reliquit. Cirrum a collo dependentem habet, extendi quoties remissit, & in se rursum concurrere cum recepit, momento solitum. hunc instar hamum promittit, & pisciculis minutioribus ubi circumuolitant uellicandum praebet: paulatim deinde & leniter reuocat ad se, tantisper adducens, dum ore iam consequi pisciculos possit. Iam quod polypi tam uarie se pingunt, etiam Pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
Pelliculae polypi, sic urbes omnes adi,

Et Theognis similiter:

Diuerfam (inquit) polypus multicolor obtine mentem,
Et petram simili quaque colore refer.

Chamaeleon enim non qui quicquam struere latitare ue instituat, sed metu colorem mutat, meticulosum natura animal & trepidum: accedit etiam spiritus copia, uelut Theophrastus scribit: quoniam parum absit quin corpus totum pulmo expleat: unde & spiritus in ipso copiam, ideoque mutationibus perquam obnoxium esse conijcit. Isthac uero polypi mutatio, non affectionis uis est: ex industria nempe sese transformat, hac futela infesta fallere, praedam in potestatem redigere solitus: hoc enim pacto & non cauentibus obrepit, & dolum struentibus fucum facit. Ipsum brachia sua rodere fallum: a muranis autem

C & congruo metuere, uerum: quippe qui ab his infestetur, quas ipse tamen non possit, lubricitate sua continuo elabentes. Carabus contra, eisdem intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nihil laeuore aduersus asperitatem proficiente: ipse uero intra polypi acetabula compulsus, perit. Hunc sese persequendi fugiendique circuitum ac uices, maritimae sagacitatis ac solertiae meditatione & exercitamentum piscibus, natura dedit. Sed erinacei terrestres uentorum praesensionem nescio quam iactat Aristotimus, ac gruui uolatus in cuneum dispositos miratur. Ego uero erinaceum Cizycenae Bystantinum uel nullum, sed marinos exhibebo simul omnes. Hi quoties aestum procellasque praesensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neue tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhaereant. Illa uero gruui ad uentum aciei commutatio, non unius, sed uniuersi maritimi generis est: siquidem & aestum fluctusque contra natando niti, & eadem de causa aquaticis omnibus mos est: cauent quippe ne uentus a tergo incumbens, squamas surrigat cieatque, atque ita nudatum & exasperatum corpus uulneret: unde in uentum, obnixique fluctibus, cursum dirigunt: sic enim a uertice scissi fluctus, & branchias cohibent, & per summa delati minus infestant, & horrorè non incutiunt. Hoc igitur, quemadmodum dixi, commune piscium omnium est, accipensere tantum excepto: secundum uentos & fluctus meat hic, squamam uulsionem nihil ueritus, ut quarum commissuras ad os uersas habet. Quid quod thynnus aequinoctia sentit & solstitia, hominemque docet, astrologicis obseruationibus nihil opus esse? Nam ubicunque hybernium occupauit solstitium, isthic haeret intrepidus, ad aequinoctium usque eodem in loco durans. Verumenimvero hoc callidum illud est, quod lapillum grus tenet, cuius lapsu expurgatur: at quantum est obsecro delphini callidum hoc magis, cui quia stare, aut nunquam ab agitatione feriato esse fas non est (perennis quippe mobilitas inest, ac uita motusque finis idem) ubi somno opus habet, in summas aquas subleuatum corpus, sippinum per profunda altitudinis eius demittit, aestu quodam delatus, tantisper dum in uadum impingat, solutisque sentiat: hic excusso somno, ronchoque aedito ad summum rursus meat, rursusque demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter composito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem etiam de causa fertur. Ac quia mathematicam conuersionem solis praesentiam peregrinus, cui ipsius etiam Aristoteles suffragatur, arithmeticon nunc, imò uero hercle ipsam prius opticon uideamus, quam nec Aeschylum piscibus negasse putem. Sic enim inquit:

Huc laeuum oculum thynni ritu admoue. altero siquidem obtuse cernunt. Hinc est, quod cum Pontum dextrorsus subeant, sinistrorsus egrediantur: scite & prospicienter admodum salutem suam oculo perspicaciori credentes. Arithmeticon porro, quia ad mutuam sociamque maximè, ut uidetur, dilectionem & congressum numeris opus est, iidem ad summum excolunt, adeo, ut quoniam conuiuere & gregatim ire gestiunt, phalangem totam figura cubica disponant, solidum ex omnibus sex lateribus circumdantes, ac ita quadrato quidem agmine, sed ancipiti fronte progredientes. Explorator ergo latus unum si numeret probe, de uniuersa multitudine iudicare momento possit: quoniam profunditate agminis longitudinis latitudinisque pari serie respondere constat. Hamis ipsa nomen congregatio dedit, quemadmodum & pelamidibus, ut uidetur. Ceterorum generum quaecunque in commune gregatimque inter se uiuunt, numerum recensere haud facile sit: igitur ad conuictus & consortia quorundam seorsum saltem ueniamus. Quo quidem de numero circumprimis est is, quo describendo atramenti plurimum Chrylippus consumpsit, pinnotheras, primas in omnibus huius & physicis & moralibus libris habens. Nam spongioteram non nouit, alioqui haud taciturus. Pinnotheras igitur cancrorum de genere est, pinnae semper adhaerens, ac ad concham huius atriensis instar excubans, hiare quippe pandique tantisper sinit, dum pisciculi quos capi posse speret, irrepserint: ibi pinnae carnem uellicatu leni stringit, ac intra fauces ipsius proripit sese: illa mox concham comprimunt, praedam postea intra claustra captiuam in commune partiunt & uorant. Spongia uero non cancer, sed araneae simile animalculum identidem moderae. Neque enim inanimes est, sensusue aut sanguine caret spongia, sed petris sic ut alia multa adfixa, motum quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur, peculiarem quandam habet, ductu tantum admonitumque egens alieno. Igitur cum sit spissa minus, mollis uero & alioqui per ignauiam & hebetudinem laxamentis dedita, quoties edibile aliquid per inania subiuit, illo significante contrahit se, & quod est ingressum capit: circumprimis uulso propinquante tangenteue, a spongiotere monita ac perstricta uelut inhorrescit, tum corpus figens stipansque adeo coartat, ut longè uulso sit difficillima. Purpuræ uero publicitus congregatae fauam sic ut apes construunt, in quo etiam parere dicunt, cibo, qui

A qui alga & muscus est, quantumque coegerunt, concha deprompto excipiunt sese, ac conuiuia uelut per circulum agitant, altera altera foris sic depascunt. Quamquam harum societatem & in amicitia fidem quis miretur, postquam ab omni maxime commercio abhorrens, marinorum fluuiatulum lacustriumque omnium maxime ferus crocodilus, ultra se tam miranda cum gratia trochili congregibus praebet? Auicula trochilus est circum paludibus & fluuijs uicinos locos agitans, crocodili fatelles parasitusque, non domi, sed reliquijs huius uicinitate suera. Hecubi stertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc se pugilis instar armante, parari in sidias animaduertit, aduolat, somnum discutit, uoce partim, partim uellicatu rostri. Hoc ille officio sic demulcet: patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari & inter septa dentium carnes rostro leniter excerpit mirifice gaudens: cuius uoluptatis cum satur est, ac os colligere iam & rictum claudere parat, inclinata paulum superiore mandibula praemonet, totam uero non ante demittit, quam euolare trochilo quoque collubitum uideatur. Is uero quem gubernatorem uocant, magnitudine formaque gobij pisciculus, foris quidem atium, cum horruere, propter asperitatem squamæ similis, grandiorum balenarum cuiusdam semper haeret, praeterea cursum dirigens, ne uel in breuia coenium impingat, uel in angustias sese penetret, unde exitus non detur. Hunc balena ueluti temonem nauis sequitur, ducitque fert haud inuita: ac caeterorum quidem quicquid intra barathrum belluae uenit, seu scapha, seu saxum, pessum it statim, peritque, in alui profunda mergitur: hunc autem agnitum, ore uelut anchoram recipit, dormit unam, quiescente quiescit, progrediente progreditur, haud ulquam diu nocturne destituens: hoc nisi facit, errare impingereque certum est, perire multam, dum uelut gubernatore carens nauigium, delata ad terram sunt, quod ipsi quoque circa Anticyram uidimus. ac prius etiam multo, haud ita procul a Bunis balena eiecia & putrescente, pessum inualisse narrant. Huic tam arcta marinorum inter se coniunctioni ac conuictui quid obfero comparemus? Serpenti cum uulpe conuenire Aristoteles etiam tradit, scio: sed idcirco, quia communis aquila hostis sit, equo similiter & asioni, nempe haec illius stercus aduolans assidue uertit. Ego uero nec apibus nec formicis ipsis intercedere tantum inter se studij dico: rempublicam cuncti cunctaque curant quidem, sed alter pro altero sollicitus nemo est, de salute alterius inquit nemo: quod quidem discrimen rectius perspicitur, si antiquissimum maximaque societatis & commercij munia, ortum & procreationem dico, perpendamus. Primum omnium, quicumque uel lacubus attingit, uel fluuios excipientia colunt maria pisces, ubi foeturae tempus appetit, flumina secuti, mansuetissimas, minimisque saluginis habentes aquas ex industria petunt: seu quod ista tranquillitas commoda partibus est, seu quod minus sunt lacus & flumina belluis infesta, rectiusque curant foetus. Igitur plerique in Euryno praecipue pariunt: nam & balenas non nutrit, sed aut uitulos graciles, aut delphinus perexiguos, & fluminum maximorum, hunc subeuntium admixtio, clemens grauidis, utileque maxime aquarum temperamentum praebet. Cum primis uero mirandus anthias est, quem sacrum piscem Homerus uocat: tamen si magnum quidam sacrum intelligunt, quomodo os sacrum magnum, & comitalem morbum magnum scilicet, sacrum uocant, quidam uero communi ratione, quod liber sit, & ab omnibus dimittatur, dictum sacrum putant. Eratosthenes auratam uidetur,

Pernicemque, superciliosque flauente, sacrumque, dicere, multi accipenserem: nam & hic rarus est, & aegre capitur, conspicitur autem circa Pamphylia saepe. Anthiam igitur si quando piscatores deprehenderit, latantur quidem ipsi, coronant autem nauiculas, & cum plausu ac strepitu illos applicantes excipiunt ac colunt. Plerique uero sacrum anthiam esse dicunt idcirco uolunt, quia quo loci est, bellua nulla compareat, tutoque spongiatores urinentur, ac pisces ipsi tuti pariant, hanc immunitatis ceu fideiusionem nacti. Causam difficile colligere est: seu horret anthiam belluae, qualiter elephantes suem, gallum leones: seu loca non infesta prudens & memoria praeditum animalculum agnita notat, aditque tantum. Quamquam matribus omnibus communis fortasse ex se genitorum cura est: mares autem, non (quod hic impingit) prolem ipsi perdunt suam, sed cum foetibus conuersant etiam, & oua, quod Aristoteles quoque docet, asseruat. Sunt uero qui & consecretant foeminas, & oua genitalem semine conspergunt: quando aliter uix quicquam nascatur eximum, sed quod natum sit, in absolutum maneat, incrementumque solitum non attingat. Peculiariter phycæ alga uelut nido constructa foetum circumdant, ac contra tempestates tuentur. At galei paterna quadam indulgentia nulli animalium uel suauitatis, uel bonitatis summe palma cedunt: oua primum, mox animal, non foris, ut caetera, sed in seipsis aedunt, tum educant gestantque ceu partu secundo quodam: ac ubi iam adoleuere, foris emittunt:

C ludere & natare circum se docent: mox in se rursus per os recipiunt: inhabitandum, in colendumque corpus præbent: locum, cibum, refugium, tantisper dum ipsis ex sese præsidium certum sit, suppeditantes. Miranda uero & testudinis est in educandis tuendisque liberis cura: parit egressa mari haud procul: incubare uero & in continentia degere quia diutius non est, fabulo primum deponit oua, mox harena tenuissima mollissimaque obruit, ac ubi iam contumulauit probè, pedibus, ut alij putant, insculpit signatque locum, cognobilis sibi reddens: ut alij, ab ipso resupinata marito foemina, teste propriæ characterè sphragidemque inscribit. iam quod longè mirabilis est, præstituto die quadragesimo (nam hoc interualum ad maturitatè oua perducendi iustum est) redit, ac suum quæque thesaurum agnitum, longè quàm illos auri argentiue loculos homines, alacris lætiusque recludit. Crocodilorum autem cætera quidè finitima sunt: locum uero quem excubatu designat, quibusnam conijciat modis, ratio cinio humano nullo deprehendi potest: unde nec humanae, sed fatidica cuiusdam facultatis illam bestiae prænotionè esse putant. Nec altius enim nec inferius, sed eo præsertim loco ponit oua, quo summo Nilus auctus, eo quidem anno terram abluturus cõditurusque peruadet. Itaque qui rusticus prior incidit, locum notat, ac summum cæteris nunciat fluminis incrementum. A deo uero locum cõmetitur, ut eo aquis operto, non opertus ipse incubet. Exclusis autè pulliculis, quisquis emergit protinus, nihil autè arripit eorum quæ fortè occurrerunt, ac neque uel muscam, uel culicem, aut seriphon, uel terræ intestinum, uel festucam uel herbulam populatur, ore lanians, eum morsumater repente necat: feroces contra ac strenuos amat colitque, iudicio, quod mortalium sapientissimi cõsueuerunt, non amans affectu. Phocæ etiam in sicco pariunt, paululum deinde prouectis catulis gustandum mare præbent, mox reducunt, id ita crebro faciunt, dum addita fiducia fluctibus credere gaudereque uideant. Ranæ uero ololyfmo quæ uocant, uelut amatorio epithalamioque carmine ad hoc cõposito, foeminas ad Venerem irritant: ac ubi iam allexere, non cõtem eam in cõmune expectant, coire quippe in aquis quidè non possunt, interdum uero ob metum nolunt: igitur nocte iam oborta in terram egressi cõplexibus indulgent liberè. per cætera uocis illa claritas impendente pluuia cum primis ulurpatur, estque id huius euidentiissimum signum. Sed quod mihi (pro marine Iupiter) propemodum malum, quàm absurdum & ridiculum accidisset, circa phocas & ranas ut hærens, sapientissimi diuinissimique marinorum omnium animalis obliuisceret. Quas enim lusciniæ suauitati, quas hirundines indulgentiæ erga sobolem, quas columbas humanitati, quas apes summæ halcyonum industriæ confersent: aut cuius natales, partusque & dolores partus, deorum quisquæ a deo reueritus est: Latonæ puerperio quæ uolebat insulam, sed unicam concessam scimus. halcyon uero, mare circa solstitia totum tranquillum placidumque parienti sternitur, unde nullum est animal quod quidem colunt homines, cuius beneficio septem perpetuos dies, ac noctes totidè, media hyeme liberè nauiget, omni tum per maria profectio longè quàm per continentem tutiore. Quod si de singulis etiam uirtutum quas habet paucis dicere conuenit, coniugis amans est adeo, ut non uno quodam, sed quolibet anni tempore cohæreat, congressusque huius admittat: haud quis procaculus sit adeo, quippe quæ alteri nulli prorsus miscetur, sed beneuolentiæ, qualiter nuptam decet, & amicitia studio. Eundem grauem iam annis & ægrè sequentè, suscepta cura fert fouetque senem, nusquam destituens, nusquam post se relinquens. Nam & humeris impositum circumfert ubilibet curatque, & adest in mortem usque. Iam uero naturali quodam amore curaque prolis, ubi se grauidam esse primum sensit, ad discare protinus aggressa, non lutum qualis hirundinum mos est subigit, parietibus laquearibusue adglutinandum: nec membris simul omnibus incumbit, qualiter apes fauum corpore toto subeunt, in formam cellas hexangulam, pedum totidem, hoc est senum, opera distinguunt: sed organum unum simplexque, instrumentum unum, rostrum scilicet, aliud uero sedulitatis illius & erga liberos studij sui præsidium nullum coniunctum habens, qualia dii boni fruit, qualia molitur: difficile creditur est, nisi quis oculis perspexit, fingit enim, imò uero nauis instar fabricat, nouo figuræ genere opus, solum euertere mergique fluctibus. nescium, componit quippe deuincitque conferens inuicem acus pisciculi spinas, ac relictis alijs ceu stamini, transuersas alias ueluti subtegmen implicat, mox confertur recuruat, & in orbem reducit, ac sic coapat denique, ut opus nauigij specie turbinat, ac qualo propemodum piscatorio oblongiusculo simile euadat. perfectum littori quo fluctus extremi pertingunt applicat: hinc unda molliter feriens, nondum firma satis hiantiaque procellarum uerberare deprehensa, sarcire docet: solida uero & iam cohærentia constringit figitque adeo, ut nec saxo nec ferro dissolui diffringue facile queant. Qua quidem in re magna cum primis admiratione dignum

A dignum ostiolum est, sic modificatum figuratumque, ut hanc unam subeuntè recipiat, cæcum cæteris & abditum, ac aliud prorsus nihil admittens, ne undarum quidem. Equidem arbitror nidum huius neminem non uidisse: mihi certè quoties uidi tetigie (uidi autem per sæpe) istuc in animum subit dicere canereque:

Talem quondam oculis Phœbea uidimus arce Delii,
corneam illam aram, inter septem, quæ uocant mundi miracula celebratam, quæ quidem citra glutinum omne uinculumque, dextris tantum cornibus coaptata ac cõmissa fuit. Atque utinam musicum me quadantenus & insularè, musicus & insularis deus Apollo, pelagice syrenis laudes candidè celebrantè, benignè placidèque ferat: istorum uero quæstiones quibus hinc nos traducunt, cur non aut congricida Phœbus, aut mullicida Diana uocetur, irrideat: non ignorantum Venerem etiam sacra ritusque suos mari instituisse, ac nullo hinc nomine gaudere. Lepti uero Neptuni templo præfectos, marinum prorsus nullum attingere, nullum Eleusinae sacerdotes etiam pro sacro colere, eodemque lunonis apud Argiuos antistitem ob animalis reuerentiæ prorsus abstinere, notum est omnibus. Marinum quippe leporem exitiale homini, nulli necant, cum primisque infestant: unde studio quodam hominis duci, hominis curam gerere crediti, istam uicissim immunitatè obtinuerunt. At qui & Dictynnae Dianæ & Delphinij Apollinis aræ templaque per Græciam multa passim sunt. Enim uero quem locum ipse sibi deus peculiarem elegit, eum Cretensium posterij delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulantur quidam, sumpta delphini specie deus ipse, sed ab illo delphinus missus, perque mare cursum dirigens, classem perduxit Cithram. Iis etiam quibus à Ptolemao Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendij negocium datum fuerat, uentorum uis, præter animi sententiam, supra Maleam abreptis, & iam à dextera Peloponnesum habentibus, ac ob id perturbatis tristibusque, delphinum ante proram conspectum narrant, ueluti uocantem, ac duces se in stationem quandam leni cursu præbentem: illos uero de uia iam nihil sollicitos tantisper prænatantè uiamque monstrantem secutos, dum constituerent Cithræ: ibi factis pro reditu sacris, intellexisse è duobus simulacris alterum, Plutonis quod erat, tolli auferrique: alterum Proserpinæ, effictum expressumque, relinqui oportere. Est autè uersimile, etiam quia musicen delphinus amat, charum esse deo. Qua quidè in re huic se Pindarus cõferens, Non delphinum, inquit, abditum elici, Quem placido ponti de pelago,
Exciuit amabile tibiam melos.

Imò uero magis a deo ipsa animalis humanitas grata dijs esse uidetur. Solus enim delphinus hominem hoc quidem solum nomine diligit, quia sit homo: cæterorum quæ per continentem degunt, uel nullum, uel quæ mæsuetiora sunt tantum, canis, equus, elephas, nutricatores modò & familiares colunt suos. Hirundines dum umbra & opportunitate necessaria potiuntur, cõmigrant cohabitantesque nobis, per cætera hominè uelut bestiam fugere & auerari solent. Delphinis autem longè quàm cæteris secus, illa summis philosophorum tan topere desiderata, fordsibus omnibus, omni fraude carens amicitia, solis cum homine natura intercedit. Nam qui haud ullius ulla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere multis. Arionis exemplum qui ignoret nemo est, perquam scilicet nobilitatum. Hesiody uero tu quidem in ipso nos admonuisti tempore,

At non tibi fabula finem.

oportebat enim, siquidè isthuc de cane credi tibi postules, delphinos non præterire. Cæca fuit illa canis significatio, latratu tantum & clamore cæcoribus insultantis. Circa Nemaum uero quendam cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepere, mox alter alteri alacritate mira tradentes exposuere Rhium, ut iugulatum ostenderet. Enalum uero Aeolium cum Phineij filiam quæ amauerat, Amphitrites oraculo monita præfica in mare mortuam abiiecissent, eodem loci desilisse, & hinc à delphinis Lesbium incolumem deportatum, Lesbios Myrtilus autor est. Quid illam erga lassensum puerum beneuolentiæ & fidem memorem, flagrantissimi cuiusdam amoris argumentum? ludere natare unam quotidie, ac contrectari manibus pati, ad hæc conscendentem non refugere, sed uectare lætus, ac quocumque dirigeretur cursum flectere, cum omnes ad mare lassenses undique iam sæpe speculo stupidi concurrerent: Sedenim oborta iam aliquando tempestate, nymboque & grandine ualidis incumbentibus, delapsus puer sub undis extinctus est. delphinus re animaduersa, & cadauer quocumque iactaretur secutus, in continentem impete se tandem unam eiecit, nec antè diuulsus est quàm in sicco expirasset: æquum haud dubie iudicans, qui uitæ fuisset, mortis etiam cuius autor ex parte fuerat, socius ut esset. Monumentum calamitatis eius lassensium

C moneta etiam nū in sculptum, puer delphinū inequitans est. Hinc Cerani quoq; fabella si dem habere cepit. Parius hic genere, Constantinopoli iam aliquādo iactum piscium, in eoq; delphinos captiuos plurimos iam iam maētandos emerat, ac mox dimiserat, pecunia redemptos sua donatosq; uita: paulo deinde post quinquere mi, qua & ipse & piratae quidā uehebant, inter Naxū Parumq; freto medio euersa, pereuntib. ceteris omnibus, ipse subeunte subleuantēq; delphino, solus iuxta Zacynthi specum applicans saluus euasit. Ceraneum specum etiamnum uocant. Qua quidem de re isthuc esse Archilochi putatur:

Quinquaginta uiris superesse dedit Ceranum

Neptunus pater.

Postea cum supremum Ceranus diem obiret, ac corpus igni affines iuxta mare traderent, delphinos circa littus innumerōs comparuisse, ac ita sese palam ostentauisse narrant, quasi interesse funeri significarent: quippe qui non antē discederent, quam iustis planē peractis. Vlysis autem parma quod insigne delphinū haberit, etiam Stesichorus docet, qua uerō maximē de causa, Zacynthij memorant, quemadmodū Critheus testatur. Puerulus adhuc Telemachus cum fortē in mare, quod iuxta uorticolum erat, per lubrica decidisset, excipientibus delphinis ab imoq; reuehentibus euasit: hinc sculpturam annulo, & umbo ni signum pater delphinum inscripsit, gratia sic animalī relata. Sed quoniam fabulis abstinere iam a principio pactus, interea nescio quomodo dum intentus delphinis sum, extra metam fidei prouectus longius, in ipsum Ceranum & Vlysem impegi, multam mihi ipsi statuo, dicereq; faceſſo. ARIST. Vobis igitur, uiri iudices, ferre nunc sententiam licet. SOCL. Atqui iandudum Sophoclis illud nobis uidetur:

Coibit pulchrē sermo etiam nunc discrepans,

Ac in commune utriq; erit.

Siquidem enim quae differuimus inuicem in unum uterq; componitis, aduersus eos qui rationem & prouidentiam negant animalibus, coniunctis uiribus optimē consistetis.

Plutarchi liber de eo quod docenda sit uirtus.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

De uirtute consultamus & ambigimus, num docendus sit quispiam ut recte sapiat, iuste agat, ac bene uiuat. Miramur deinde si rhetoribus id de tur negotij, aut magistratui, aedificatoribus, uel agricolis, milleq; id genus alijs, quod uiri boni nomen duntaxat obtinent Hippocentauri, Gigantes & Cyclopes, in quibus tamē nihil inculpatū aut innocuū, si res gestas excutias, quod ad uirtutem attineat, neq; mores a prauis affectibus liberos & incorruptos inuenias. Atq; ut donemus naturā sua sponte in illis honesti quippiam decoriq; producere, id tamē rebus longē dissimillimis & alienis, ceu fructus quidam syluae incultae agrestiq; implicitus, floccescit nimirum, planēq; obscuratur. Canere proinde discunt homines, saltare, literas, agriculturā, equo insidere, calcari, uestiri, pocula ministrare, & coquere. At quae (malum) demētia est, o mortales, cum haec omnia praeter disciplinam non liceat cōmodē agere, ut uos probē homines uitam instituisse, nulla disciplina, nulla adhibita ratione aut arte, sed fortuito putetis contingere? Adde quod uirtutem cum discendam negamus, prorsus tollimus, quando disciplina generatio quaedam est, qua foetus in animo discētis a doctore producitur. Itaq; si a discendo mortales cohibeas, & doctrinam omnem sustuleris, uideberis haud dubiē cuncta extinxisse, rebusq; ipsis perpetuū inuexisse interitū. Ceterū ut autor est Plato, ob pedis adlyrā imparilitatē, dum male cōgruit cum modulatione saltatio, neq; frater unq; cum fratre pugnam capessit, aut amicus disidet amico, urbes ue inter se hostiliter decertāt, ut extrema quēq; & facere & pati cogant. De accentus itē ratione nemo dicere poterit, aliquādo in ciuitate ortā seditionē, num uidelicet Telchinas penanslexē aut aliter sit legēdū. Ad haec in aedib. fortē priuatis inter maritū & uxorē nulla adhuc nata dissensio est super telis, stamēne an trama subtegmen ipsum uocet. Et haec quidē cum ita se habeant, nemo tamen libro protinus, aut tela lyrae ue manū admouet, nisi peritus, etiā si nō sit periculū, ne quid inde accidat

accidat incōmodi: at neminem nō pudet haberi ludibrio, cunctisq; ridiculum fieri, adeo ut Heraclitus incitiam nō absurdē, celari magis quam turpiter prodū uoluerit. Atq; idem ille uxorem, domum, rempub. aut principatum rectē tractari ab alio quam perito arbitrat: Diogenes igitur puero quodam opsoniū comedente, praedagogo illius manum impedit, scite admodum ei qui non doceret, non illi qui nihil disceret, peccatum imputans. Deniq; cōmunis ille catini usus & calicis, haudquaquam ulli decorē contingit si a puero non fuerit aptē assuetus, ut ne dicam turdos etiam edere, opsonari, ac pedes simul continere: & nos rem familiarē administrare gnauiter, rempublicā, coniugium, alimoniam, & principatum, mutuisq; pro dignitate rei cuiusq; respondere officijs, rudibus citra erratum putabimus ac fortuito accidere? Aristippus a quodā interrogatus, an esset ubiq; subridens, ait: Naulum igitur mihi, si nusquam non sum, indubiē non perierit. Ad eum sanē modum si non fiunt mortales disciplina meliores, perisse impendia dixeris quae fiunt in praedagogos, a laete ipso primum pueros in disciplinam accipientes. Nam ut nutrices manibus corpus effigiant, ita illi mores cōponendo, in primum uirtutis uestigium collocant. Et Spartanus ille rogatus, quid cōmodi afferret praceptorum opera: Honesta, inquit, pueris illi faciunt iucunda. Docent proinde, quo pacto incedentes proni incumbant itinere: digito falsamentum uno contingant, piscem geminis: cibum aliter discendant, aliter carnes: palium corripientes corpori quomodo aptent. Igitur quod dicat aliquis aduersus impetiginem & reduiam paratam esse medicinā, laterum autem dolori, febrī & infaniae nihil esse quod medeatur: hoc perinde est ac si contendas, minutulis rebus & puerilibus instituta quaedam, ac proditas esse rationem, certaq; rei gerendae consilia, ceterum arduis illis atque perfectis nullam esse moderationem, adeoq; uanam in ijs tractandis exercitationē, tum nihil praeter miseriam uideri. Deniq; ut ridiculus habetur qui dicit, Oportet remū impellere eum qui didicit: ita & is quoq; qui alijs artibus permittit disciplinam, & ea spoliat uirtutem, diuersum sanē nō nihil agens a Scythis: illi enim, ut testis est Herodotus, seruis eximunt oculos, nempe mancipijs: uerum hic noster seruilibus & ancillantibus disciplinis rationem ceu oculum imponens, uirtuti eam uidetur adimere. Iphicrates dux ad Calliam Gabrij filium sciscitantem, quisnam es? num sagittarius, scutifer, eques, aut armiger? Nihil horum, inquit, sed omnibus hisce imperans. Fallor igitur si non desipit, qui iaculari, arma gestare, fundam impellere, & equitem agere, iudicabit ad doctrinam pertinere: imperium autem administrare, & ducitare exercitum, ita ut fortē cuiquam illa obuenerūt, adesse. Adde quod maiori laborat uecordia, qui prudentia haec posteriora geri diffinierit, nihilq; tribuit doctrinae, sine qua tamen perspicuū est, nullum aliarum artium esse incrementum, nullum operae precium. Postremo obscurum nō esse arbitror, duce hanc esse rerum omnium, certamq; rationem & ornamentū, quae ad bonam frugem sui studiosos solet perducere, uel hoc potissimum argumento, quod nisi quis maiore affectu ministrorū quam artis praescriptiq; cuiusdam & legis coniuualis teneat, non deest ne cōnae quidem sua gratia, si pueros habet pocillatores, ad assandum, partientū opsonia, reliquaq; id genus gnauiter obeunda munia exercitatos, arteq; instructos.

Præceptores ad quid conducant.

Plutarchi commentarius, in quo quaerit, num improbitas sufficiat ad infelicitatem.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Mentem corpus hoc nostrum (ut autor est Euripides, & planē comprobauit rei euentus) ceu dotis nomine, certa quaedam accessio, momentanea minimeq; stabilita bona. Quae illi instar opum Tantalī, non multos cineres, sed mare & rogam quendam regium penetrantī, ambusto, anhelō, pauido, marinoq; sudore madenti proposita sunt, ita tamen ut ijs praenegotio frui non possit. Rectē igitur Sicyonius ille equorum altor sapere uisus est, quod Achiuorum regi ex equis cursoribus foeminam dono dederit, ne ad celsa Troiae moenia illum sequeretur: quin magis domi suae manendo sese oblectaret, dum opibus inexhaustis, dulciq; ocio totus incumberet.

De Proteſſao lo-
quitur, qui in pri-
mo cōſictu Tro-
iani belli occu-
bit.

C At noſtra hac tempeſtate, qui ſtrenui ac indolentes habentur, diuerſo quodam ſtudio, ne uocati quidem, ipſi ſeſe urgent, & aulae principis inſinuunt, militiæ illius ac cuſtodia ærumnis ſcænti colla ſubmittentes, quod equum aliquē bullam uel, aut aliud huiuſmodi quipiam felicitatis aſſequantur. Illius etiã uxor in luctu iamolim relicta erat, Paria phylace, domoq; ſemiperfecta, ſimul poſt ſe deſertis, dū ipſe attritus ac probris affectus, in perniciem adduceretur ab ijs in quos ſpem omnē collocauerat. Atq; ut maximē aliquis aſſequatur ea quæ expetit, agitatus tamen & deſatigatus fortunæ ludibrio, ad fugam tandem adornaſ, illoſq; uerē beatos prædicat, qui ignobiles in tuto uitam agunt. Rurſus illi hunc ſuſpiciunt, felicem æſtimantes, quod ſibi uideant prælatum. Itaque quis neſciat mortales omnes ita improbitate ac malitiã inuolutos, ut ſi deſint inſtrumenta & operarij, abundē magnus artifex infelicitatis ſit peruerſitas? Iam alij tyranni dum efferato animo ſtudent quos cruciarint infelices reddere, carniſices in id alunt negotij & tortores, cauteria atque alia id genus tormenta fabricant. Atqui improbitas nullis machinis, nulloq; apparatu, ſed ſola præſentia, animum atque adeo totum hominem labefaſcat ac deijcit, deniq; morore, luctu, angore, & pœnitudine prorfus implet. Hoc nimirū argumento, quod uideas complures dum magno cruciatu conſcinduntur, ſilere tamen: alios toleraſſe flagella, pleroſq; a tyrannis aut heris tortos uocem nō emiſſiſſe, eod quod anima ratione ocluſa, ſonitū non aliter quã manu quadam compreſſerit ac detinuerit. Cæterum animo quanquam impetres quietem, aut in luctu iubeas conticere, non tamen hunc à metu miſeriæ ullis perſuaſionibus retrahas, aut certē lenias, ut anxius ex pœnitudine nō uociferet, capillos corripiat, ac pulſet membra. Ita eſt improbitas ferro aut igni quocunq; uiolentior. Urbibus præterea ſicubi decretū eſt impendia facere in templa aut coloſſos, artificum certamen de ſumptu & opera audiunt: tum curatis ex præſcripto rationibus, & rei extruendæ figuris, eum deligunt opificem qui minore impenſa melius abſoluit atq; celerius. Agē igitur liceat nobis quoq; ad eum modum impendia in hominem uitamq; infelicem proponere. Et ut diuerſi accedant artifices, fortuna & improbitas, prior ille apparatu uario machiniſq; ſumptuoſis inſtructus, ad uitam infelicem & miſerabilem fabricandam, latrocinia quædam & bella, cruentas tyrannorū cædes, marinas tempeſtates, quid dicā? & fulmen è cœlo quodue detrahat: ad hæc, uenena cōmiſceat, gladium porrigat, ſycophantas, alienorum militum ſæcem uniuerſam conuehat, febrium incendia ſuſcitet, pulſet natos, & extruat carceres. Quanquam bona pars ex hiſce rebus ad improbitatē magis, quã ad fortunam pertinere uideatur. Sed eſto ſanē, cuncta ſibi uendicet fortuna: at ex aduerſo conſiſtens improbitas, nuda prorfus nulliusq; rei, earum quæ extraria ſunt homini, indiga, fortunam interroget: Qua ratione hominem tu reddes deiectum & miſerum? Inopiam minaris? Atqui irridet te Metrocles, qui dum in dolijs hyemaret, & in delubrorum ueſtibus æſtates ageret, Perſarum regem qui in Babylone hybernis menſibus tum erat, & prope Mediam metebat, in certamen ob felicitatē uocabat. Seruitutem affers, & uincula, tum uenditionem? Deſpicit te Diogenes, qui à latronibus uenundatus exclamauit, Num quis uellet emere dominum, Poculis cicutam cōmiſces? At nunquid Socrati illam præguſtaſti? qui comis, placidus ac intrepidus, colore ac ueſtitu nihil mutatus, mirum quã facilē uenenū hauſit. At ignem nondum oblatū, tibi Decius Romani dux exercitus iamolim præripuit, quando in conflictu bellico, legionibus imperans, Saturno ſeſe pro imperio litauit ex uoto. Apud Indos præterea mulieres caſtæ & maritorū amantiſſimæ, circa rogum uita deſuncti contendunt, & inter ſe pugnā ineunt: ex his quæ ſuperat, ſimul cum marito igni traditur, reliquæ conflagrantē beatam canunt. Proinde ſapientum illic nemo eximius longeq; feliciffimus habetur, qui non uiuus, corporis uiribus animiq; etiamnum ſanus & integer, in igne à corpore animā deponat, puruſq; decedat è carne mortali, flamma repurgatus. Sed à re familiari præclara, domoq; ac menſa ſumptus non mediocris, ad lacernas, peram, & mendicitatem diurni uictus adiges? Atqui fuerunt hæc felicitatis auſpicia Diogeni, libertatis & glorię Crateti. Tolles autē in crucem, aut palo tranſfiges? Verum quæ cura Theodorum ſolicitat, ut ſubter humum conditus putreſcere malit, quã ad auram? Apud Scythas ea felicitatis eſt portio, ut ſepulchrum contingat. Cæterum Hyrcanorū canes, & Bactrianorū uolucres, ex legum quodã præſcripto mortuos uorant, quod finem beatum fortiant. Sunt igitur quos prædicta hæc infelices reddūt, fatemur, ſed ignaros iſtos, effœminat, improuidos, & nullo rerum uſu exercitatos: quippe qui nullis ad ueram gloriã ſtimulis agunt, ſed ſtultā illam mordicus ſuã, atque adeo prorfus uanã retinent. Vnde perſuaſum habeamus oportet, fortunã non niſi improbitatis præſidio infelicitatis eſſe effecturicē.

Perinde

A Perinde enim atq; trama cinere & aceto madentia oſſa ſecant, & ebur zytho liqueſcens, & ad omnem ductum ſequax, ſleſcitur ac formas diuerſas ſuſcipit, alio qui contumax: ita fortuna in molliculum & indulgentiorem ex improbitate effectum fortē incidens, excarat planē hominem ac uulnerat. Et quemadmodum externus alieno coetui ſe immiſcens, etiã ſi innoxius ſit, & nemini iniurius, tamen uulneratus quamprimum perit: nimirum quia ſuo in eam calamitatem tractus fuit affectu: ita cuius animo perniciem fortuna uideatur allatura, ſubtercutaneū in ſeſe ulcus ac peculiare malum circumferat neceſſe eſt, ut aduentitia extrorſum, miſeriam & dolorem efficiant. Poſtremò ſinge malignitatē in parientia infelicitate, fortunæ adminiculis maximopere egere: unde ſit obſecro, ut aſperum pelagus tempeſtatibus ſæuiens ac fluctibus, non dirimit in montiū decliuis ſolitudines, ubi itinera latronum patent inſidijs? Aut qua ratione nimbi grandine ualſtant agros ac ſegetes, quum nulla fortuna Meletum, Anytum & Callixenum, imò & calumniæ autorem aliquando deijciat opibus, aut arceat magiſtratu, quod illos reddat infelices? Verum quid ego de infelicitate loquor? quando propenſior eſt illa etiã in iſtorum uota, quod affatim accumulēt opibus, ita ut affluant quoq; & terris hæreditates adeant, dum hæc maria penetrarit, ac præſtò ijs fuerit præſenti ope, modo blanda leniendis affectibus, mox animo inſtāmans, iam concutiens ſuperſtitionibus, poſtremò etiã ex oculis ipſos ſubducens.

Fortuna impro-
bis propitia.

Plutarchi problema, num philoſophari conueniat inter pocula, ex primo Sympoſiacōn eiufdem.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

VOD uulgò dici ſolet, Odi memorem compotorē, ô Sôſie Senecion, quidam in præmoleſtos & nimium pertinaces compotationum magiſtros rectē aiunt competere: quod Dores in Sicilia conuiſorū ac menſurarum præpoſitū compellando, haud ita multum abſurdē Mnamonā, id eſt, memorem, uocitarint. Neq; deſunt rurſus quibus de hoc adagio alia inſedit opinio. Præſcribi enim eo legem quandã putant conuiuijs, ne ulla dictorū ſibi factorumq; poſthac habeatur memoria, quando obliuionem & ferulam patrio inſtituto maiores Baccho conſecrarunt, ceu uel parum conueniat, errorum inter pocula deinceps commiſci: aut ſi qua in parte peccatum ſit, puerilis ac leuis reprehenſio ſufficiat. Nam & tibi iam planē perſpicuum eſt, uerē ſapientem eſſe, ex Euripidis ſententia, ineptiarū obliuionem. Cæterum ſi quis à uino & potationibus prorfus exulare uelit rerum egeſtarū memoriã, hic nō modò Philopœo negocium faceſſere uidebitur, qui ad menſam egiſſe pugilem dicitur, ſed & præſtantiffimum quencq; philoſophorum, ac eloquentiffimū contra ſe teſtem admittat oportet, nempe Platonem, Xenophontē, Ariſtotelem, Speuſippum, Epicurum, Prytanem, Hieronymū & Dionem illum ex Academia, quorum idem ſtudium fuit omnium: quando quidem operæ præcium id quoq; uidebatur, inter pocula ſactatos ſermones literarum monumentis commendare. Deniq; haud mediocriter nobis iudicant profuturum, ſi paſſim nō tam ea quæ inter nos, quã quæ alibi per Græciam eruditè ſuper cœnam dicuntur, ſtylo excipiamus, cum omnia, tum illa in primis quæ bonam frugem ſint allatura. Proinde in hoc ego rotus incumbens, tres ad te libros cum ſingulis decē dedi proſitionibus, mox daturus & reliquos, modo ſint tempeſtiui, & à Muſis Bacchoq; nihil abhorreant. Prima autem earū proſitionū de philoſophando eſt inter pocula, meminitq; illius apud Athenienſes obortē poſt cœnam quæſtionis, Num utendum ſit in combibonū conſeſſu philoſophicis rationibus, uel quomodo aut quatenus. Sanē Ariſton fortē tum præſens, Deum immortalē, inquit, inuenias nonnullos qui philoſophis nihil cum uino & potationibus conuenire contendunt, quicq; ita illos relegent à cōuiuio, ut ne loco quidem ullo dignentur. Atqui ego, amice, inquam, quos refers adfertores, nulli ſunt. Etiam ſi non ſim neſcius, quã appoſitè quidam nobis obſturbent, qui philoſophiam decere haud quãq; exiſtimāt, ut inter pocula ſermones miſceat, non minus equidē, quã uerendas ac honeſtiores matronas. Perſas item ut conſulto facere ſolitos ferunt, quod ad ebrietatē & tripudia inuitant ſcorta & pellices,

Cæterum coniuges missas faciant, ne honore uxorio abuti uideant: ita recte facturos prædicant, qui mulicam & ioculatoriam adhibeant conuiuio, à philosophia autem ueluti superciliosa, & iocorum ignara, penitus temperent, ac eam ne digito quidem contingant. Quotus enim quisque nostrum est, qui inter conuiuandum aut uelit sapere, aut certe possit? Iſocrates itaque sophista, uino & potationi indulgens, auscultantibus & crebro ad dicendum inuitantibus amicis, tantillum isthuc respondit: Quæ mearum sunt uirium, neque huic loco conueniunt, neque tempori: quæ congruunt, in his ego parum ualeo. At ubi hæc refero, reclamât Craton, & agere, inquit, per Bacchum te obtestor, si non uesanus abiurari omnem prorsus rationem, quisquis hoc nixus argumento omnem è conuiuio gratiam sustulerit. Etsi non me clam est, quanto discrimine quis eliminat è compotatione rhetoricum sermonem, & philosophicum. Nam quod proprie ad philosophiam attinet, quæ ratio quædam est & disciplina uiuendi, si nihil habet quod delectet aut doceat, merito exploditur: si modum rebus imponit, & opportunitate agendorum consecratur, quis eam non admittat? Alio qui ne modestiam quidem, quod planè crediderim, admissurus, neque iustitiam: æquè enim & in illis quoque dimouendis honestum causabitur. Porro si comestationibus ac symposiis indulgendum est ad eum modum quo in sacris epulis Orestis illius infani conuiuus, est quo nos in rudi & indomita turba non infeliciter philosophia solemur. Deinde si Bacchum eundem esse constat, & Liberum & Lydiū, id est, eum simul qui ad ingenuè agendum instruit, & mores cuiusuis ut boni sunt malique, diligenter explorat, atque isthuc cum nunquam non facit, tum uero potissimum linguæ laxatis habenis, absurdum esse putato, ut ne dicam etiam stultum, quod intempestiuis clamoribus affatim per summam licentiam locus conceditur, & uerbis à ratione profectis nil uspiam patere debet, dolendumque apprimè, si his destitui patiamur conuiuia. Quasi uero in potatorum cõuentu de his solum inquirere liceat, quæ ad sese ingurgitandū sint accommodata: quantum uidelicet exhaurire queat compotor, & quo præscripto uino utaris, reiecta interim prorsus philosophia, haud aliter quam si ea quæ ratione potest plurimum, in rerum usu nihil ualere uideatur. Quando igitur tu Craton primas in hoc certamine tribuis, illique reluctari nefas ducis, etiā si finem ille ac formulam ad pocula philosophandi neglexerit, id quod per lusum quendam non illepidè apud contentiosos & sophistas, ad quos ea res potissimum attinet, tractaretur. Quod uideas iam in cenam nos uenire, quod Martem simul adducamus comitem. Itaque quum ad dicendum me ille inuitaret, ita exorsus: Primum sedulo, inquam, conuiuij cuiusque ratio mihi habenda uidetur, an uidelicet præsentem habeat complures ad bene dicendum appositos. Quemadmodum in Agathonis conuiuio Socrates, Phædros, Pausanias, Erimachos, & quod pulchrius est, Charmides, Antisthenes, Ergogones, & alios qui ad hocce propius similitudine quadam accedunt, ut uidelicet tum permittamus eos iucundis fabellis philosophari, Bacchum non tam Nymphis quam Musis coniuugentes. Sic enim felicius gratiæ omnis largitor utriusque comitatus accedit. Quarum illæ corpus uoluptate quadam eximia capiunt, eæ autem & animum. Nec obest quod in tali doctiorum hominum cœtu pauciores quidam indocti confident: nam ex ea consuetudine illi nonnihil accipient eruditionis. Et sicut murræ literæ ex commistione uocalium in concinna & rectè articulata erumpunt uerba: ita rudes isti ex sapientum conuictu & ipsi quoque tum demum sapere incipient. E diuerso si in multitudinem indomitam incidamus, quæ omnem citra delectum alitem, fistulam, aut chordam quam philosophum audire malit, sanum illud in primis tyranni Pisistrati consilium nobis captandum existimo, qui orto inter se & filios dissidio, quum inimicos ex hoc uehementer latari animaduerteteret, concionem cogit, atque nihil tum se cupere ait ex animo, quam ut dicto audientes habeat liberos. Verum quia id perquam difficile factu sentiret, in contrariam mutatam esse sententiam: quippe qui iam parendum sibi censeret filijs, illorumque sequi uellet decreta. Ita philosophus sicubi conuiuas se nactum senserit nihil attentos, si quæ citra dedecus fieri poterit, leuiter & quasi per transcursum diligere conabitur, & amplecti illorum mores: quippe non admodum nescius, rhetorum quidem id esse muneris, ut oratione & dicendi copia professioni suæ respondeant, ceterum philosophos quoque haberi eos qui taceant ac colludant, simulque dum sales uicissim inter alios & iactitant & accipiunt. Denique sicut extrema est peruersitas, ut ait Plato, quum prorsus iustitia uaces, ad id tamen enitit, ut uir bonus esse uidearis: ita prima est sapientia ut philosophum agas, neque tamen illud ex professo, sed quasi per lusum atque iocum agas quæ sunt hominum doctissimorum. Nam sicut Mænades apud Euripidem, inermes quidem illæ & sine ullo ferro, minutulis quibusdam

A thyrſis ferientes, eos quos adoruntur uulnerant: ita uerorum philosophorum urbani moris, quos ridentes quoque torquent in eos qui non ita prorsus sunt inuulnerabiles, nonnihil comouent illos ut sui dissimiles reddantur. Cæterum ut ego quidem tenari coniecturis ualeo, ex uarijs sermonum generibus nonnulli conuiuales dicunt, atque illi nimirum quos exhibet historia, quosque in promptu est è medio rerum humanarum usu accipere. Quod genus sunt ad philosophiam exempla, & pleraque ad pietatem, ac fortium & magnanimatorum uirorum egregia facinora. Proximi deinde qui in humanitatis & beneuolentiæ affectum uisua rapiunt auditores: atque his si quis obiter, & ferme ita ut nemo deprehendat utatur, probe nimirum edocuerit potatores, dictaque haud facile, quantis incommodis exemerit ebrietatem. Huc accedit, quod alij buglossam admiscet uino, & rebus conuiuialibus plurimum Aristonis, pauimento capillū Veneris aspergunt, quod herbis huiusmodi consentaneū sit latitiam inter conuiuas ac beneuolentiam coalescere. Idque non sine Homericæ illius Helenæ exemplo, quæ mero medicamenti nonnihil adhibuit. Quamquam nondum mihi perspicere illi uidentur, quod ea fabula ab Aegypto itinere longo circumlata, uerbis benignis ac placidis decorè admodum finierit. Si quidem Helena in Homeri Odyssea conuiuus narrat,

Quid tolerasse uelit, fortis quid fecerit aut uir,

Ut feriat patiens immitti uerbere corpus.

Et hoc planè erat Nepenthes pharmacum, & nihil planè aliud quam indolentia: sermo utique tempestiuus, & rebus presentibus gnauiter gerendis aut ferendis ex æquo accommodatus. Proinde qui ciuiliores habentur, etiam si pro tempore non ineptè referant philosophos, nihil tamen uidentur uolentis urgere demonstrationibus, sed uerisimilia magis leni suadela sectantur. Itaque Platonem uideas in conuiuio, ubi rem perpetuis agit dialogis, de summo bono disserit, & prorsus partes sustinet theologi, non tamen intendere neruos demonstrationis, neque ut alibi assolet, causam fulcire coloribus, ac robur tale addere, quod euincere nequeas: quin magis quibusdam molliusculis lemmatis, exemplis, & lepidis fabellis, homines quod mauult adigit. In conuiuio igitur agitari conuenit quæstiones mitiores, problemata familiaria, interrogationes iucundas, non captiosas ac lubricas, quibus rudiores illaqueentur, aut quas auerſati suffugiant ac declinent. Quemadmodum autem in conuiuio per choreas & tripudia moneri combibones legibus est permittum, at armis in sese mutuis concitari, aut ad iacula urgeri, non modo in amicum efficit conuiuium, sed & noxium est atque pestiferum: ita animos faciles haud dubiè quæstiones & iucundæ, non si ne fructu demulcent & delinimentis agitant: amarulentæ ac nimium intricatæ iuxta Democritum, quando difficultatem ingerunt imperitis, tristes auditores reddunt & anxios. Id enim apprimè expedit in conuiujs, ut sermonis eadem sit quæ est uini cõmunio, quod omnes citra delectum bibunt, nulla dignitatis habita ratione. Cæterum qui perplexas quæstiones inter conuiuas suscitant, quantum ad communionem & mutua beneuolentiæ officia attinet, non sunt græuilla Aesopica uulpeculæ uel multo æquiores. Fabella sic habet: Vulpes uafra in lato lapide fabas elixas grui conuiuæ apposuit, uerum sine ullo eius emolumento: quippe oris acumini quoties lubricæ admovebantur fabæ, mox elapse ridiculam omnibus gruem fecere. At rursus alibi grus uulpi in lagena cenam apparat, sibi quidem satis idoneam, quod ob colli longitudinem & exilitatem, demittere in decliue rostrum per lagenæ angustias facile possit, & illinc cibum fumere: at qui uulpecula tali oportunitate destituta, in ediam perpeti cogebatur. Ad eum sanè modum philosophi quidam intempestiuas argutias & dialectica problemata cantillantes, obturbant alios qui concinere huic cantilenæ parum callent. E regione alios uidere est, longè diuerso intentos carmini, nempe nugacibus deliramentis, dum uerbis sellularijs & forensibus obstrepunt: quibus utrinque dissidijs id in conuiuio perit quod in primis spectabatur, & cuius solius ratio erat habenda, dulcis uidelicet & iucunda amicorum cõsuetudo, atque ita fit ut Bacchus uergat in contumeliam. Ut autem Phrynichi & Aeschylī tragœdiæ in medium afferentes, quod affectus moueant, protinus audiunt, Quomodo hæc ad Bacchum? Ita mihi non semel cordi fuit, dum potatorum coronæ permittus essem, in qua de principibus & republica uerba fiebant, ut hominem satrapam compellarè: Heus tu uir bone, num hæc ad Bacchum? Nam ut donemus calice in medio posito, fertisque inter conuiuas uiritim distributis, quæ uindex ille noster Bacchus uereque liberator nobis imponit, canere quempiam ea quæ uocantur Scolia, non tamen pulchrum id quidem est, neque conuiuio accommodum. Quamquam istuc non ea ratione, quod ex obscurorum cautionum genere illa esse perhibeantur: sed quia primo omnes pari cõcentu pæana Deo canebant, deinde alterum cœptum, quo myr-

Nepenthes pharmacum quo uſa est Helena.

Sermonis eadem sit quæ uini cõmunio.

Cum ex ordine uicissim modulari accipiebant: id quod uocabant Asarcon, ab eo quod a cantu cessans alium sufficeret, ut credibilem, appellatum: cum non ita multo post circumlata lyra, argute pulsarent artis periti, omnis illis qui a musica erant alieni. Scolium plane hoc uocatum, quod neque commune esset omnibus, neque admodum facile. Etiam si non sum nescius plerisque alia teneri sententia, qui myrtum eo quo praediximus ordine circumferri negant, sed de lecto potius in lectum transmitti: primumque canentem primario secundi hanc misitare solitum, & illum mox tertij lecti primario, post haec secundum secundo: aded ut ex illa uarietate & praeter ordinem facta misitatione, cantilena nomen inuenerit.

Plutarchi libellus, de Fortuna.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Auspiciatur ab
absterdo, ratione
temere negantur

Ne bestiae qui-
dem fortuna re-
guntur.

Continentia.
Fortitudo.
Iustitia.

Rationem homi-
nis non nihil posse

Fortuna quo-
modo caeca.

Naturae opera-
tio fortuna non
eget.

FORTUNA primas tenet in rebus mortalium, cunctaque illius ductu magis quam consilio uillo reguntur. Atque hoc si ita habet, mox incidit quaestio, Num iustitiam aliquo loco inter hominum negotia dignemur, aut aequabilitatem, moderationem, siue decorem & uenustatem. Nisi enim hoc concesserimus, Aristides ille fortunae adactus imperio, per illam tollerasse inopiam credendus est, cum magnam pecuniarum uim habere potuerit. Et Scipio capta Carthagine fato quodam non modo non attigit praedam, uerum ne aspexit quidem. Sic Philocrates pecunia a Philippo rege missa non usus, scorta & pisces ceu res superuacaneas coemit. Et Laethenes simul cum Euthycrate Olynthum urbem perdidit, felicitatem uentre & rebus turpissimis dimittentes. Item Magnus ille Alexander fortunae impulsu a captis mulieribus praestanti forma sibi temperauit idemque alibi de conuiciatoribus poenas sumplit. Paris quoque Troianus malo genio adactus, & infelici fato, alienae commisit uxori, domumque illam ducens, patriae immensam cladem attulit. Atque haec omnia si quis contendat nullo consilio, sed fortuna cogente facta, cur non uideamus itidem alia animantia, in quibus nullum uiget consilium, fortuna quam ad insolita rapi, ut uidelicet feles & simia non liguriant nec uorent edulia, & prorsus a lasciuitia temperent? Porro si ulla est temperantia, si iustitia & fortitudo, cur non eque prudentia? si illa, quare non ratio, sanumque consilium? quando temperantiae multum cum prudentia conuenit, ut aiunt, & iustitia plurima eget prudentia, aut certe illam plane refert. Itaque prudentiam & consilium, quibus boni uiri a uoluptate sibi temperant, continentiam appellamus & moderationem. Circa labores & pericula fortitudine opus est, & patientia. In hominum uero societate & reipublicae administratione, leges colamus oportet, & iustitiam. Unde si res sano consilio gestas fortunae tribuamus, esto sane concedamus illi & ea quae propria sunt iustitiae, & prudentiae, ut iam furari item pertineat ad fortunam, & crumenas abscondere, atque per omnia libidinum genera diffluere, quod nil iam est aliud, quam dimissis proprijs, atque adeo domesticis uiuendi rationibus, fortunae non aliter atque uento sese tradere, quae uiles ceu puluerem concitet & dispergat. Si igitur consilio locus non est in rebus mortalium, profecto exulabit item uoluntas, & tota illa ratio considerandi ac inquirendi quod deceat, & ex re nostra fore uidebitur. Iamque mendacem arguamus Sophoclem, qui adstruit nihil tam esse humana cognitione remotum & abstrusum, quod non quaerendo inuestigari possit. Deinde partitur quod proposuit. Disco enim, inquit, ea quae alij docuerunt, inuenta illorum disquirō, & alia a superis optanda precibus obtinere contendo. Quid igitur inuentum esse in uita poterit honesti & comodi, si omnia agit & perficit fortuna? Cur non diruimus per urbes, praetoria senatorum, & principum aulas, procerum uenerandas concilia, quando omnia potest fortuna illa caeca? Sic enim illa per contumeliam incessimus, dum caeciores ipsi in eam impingimus, consilia sana nobis eruentes quasi oculos, caecumque hunc ducem uitae praedagogum statuentes. Caeterum dicantur quispiam ex nobis, fortunam in rebus mortalium dominari ipsis uidentibus, neque oculos afferre lucis ministras (ut ait Plato) & aspectus. Eandem praeterea fortunam audientibus item praesidere, quamquam uim eam non habeat, uerberatum aere per aures in cerebrum transmittendi. Recte enim habet, quod in sensus non fatemur dominari fortunam: quia uisum: auditum, gustum, odoratum, & reliquas corporis uires, natura consilio subdidit & prudentiae. Nam mens plane ipsa est quae uidet auditque, reliqua surdescunt & caecutiunt. Et

Et quemadmodum si careamus sole, per reliqua astra perpetua egerimus noctem, ut ait Heraclitus: ita quod ad sensuum uirtutem attinet, nisi mens hominibus adsit & ratio, nihil in hac uita a brutis differamus oportet. Neque iam a fortuna aut uoluntate constamus nobis, aut praestamus ceteris animantibus, sed Prometheus furtim e caelo nobis afferens ignem, id est, rationem, omnia ista suppeditat: & ut Aeschylus utamur uerbis, Equorum & asinorum ille admissarius, taurorumque, foetum reddens uicissim, omni que leuans labore. Proinde quum ualidissimum quodque animantium natura sua probe nouerit uti, alijs cornua armorum uice accipientibus, alijs stimulos, dentes alijs, & ut scriptum reliquit Empedocles, Echinus acutis telis, horrendoque dorso plurimum est formidabilis. Ut addam insuper, alia uestiri squamis, alia uillis, multaque armari unguis asperrimis: Solus homo, ut meminit Plato, nudus, inermis, neque calceatus, neque penulatus a natura relinquitur, contenta tamen unum illi dedisse quod omnia molliat, nempe rationem, curam & prudentiam. Iam dispiciamus que tenues sit robur humanum, & tamen industria, plurima conficiuntur, terra marique, & summis montium iugis, quae miranda prorsus uidentur. Equorum leuitas insignis, mira que pernicitas, nunquid hominis ingenio par sit cursus? Et canum iracundia in pugna procliuis, num defendit hominem? Sic piscis, & plurimi pulpamenti sus, non modo cibant, sed & delicias praestant ad luxum. Proinde quid maius habet natura elephanto, aut quid terribilius: atqui ludis hominum iandudum paruus ille in spectaculis: discit enim saltare, tripudiat in choreis, & honore exhibet geniculatione. Et haec quidem recensere existimauimus operae precium, quod perspicuum fiat, quatenus hominem euehat prudentia, quatenus praestare etiam faciat ceteris, ac potenter dominari. Non enim pugiles & palaestritae sumus atque cursores omnium optimi, sed animantibus alijs longe inferiores, plane uincimur in istis rebus. Porro experientia, ususque longo, memoria, sapientia, & bonis artibus, Anaxagora teste, bona illorum nobis usurpamus. Mel colligimus, & lac mulgemus, conferimus ac traducimus omnia in usum nostrum, ita ut nullae hic sint fortunae partes, sed totum agit consilium & industria. Caeterum inter res mortalium habentur item fabricorum opera, eorumque qui ex ere fundunt statuas, domos extruunt, & monumenta uirorum illustrium, quae dum uiuantur, nihil profecto praese ferunt casu quopiam aut fortuna sic elaboratum. Si quidem ut condonemus sapienti artificii in statua aerea aut domo absoluenda, fortunam bonam aut aduersam incidisse, atque illam sane admodum tenuem, quod reliquum est longe maius atque praestantius arte nimirum perficitur, ueluti testatum reliquit ille, qui artifices compellans ait:

Armis adeste uestris, artibus bonis,
Instructe grex, diuam uocate Palladem:

Mineruae enim tutela gaudent artes, doctaque illius deae sentiunt opem, fortunae haudquam. Aiunt tamen pictorem quendam equum expressisse, cetera & forma & coloribus insignem, uerum spumam circa habenas concisam, & ex anhelio ore sensim labentem dum reddere nequirit, ac crebro quod effinxerat deleret, irato tandem casu incidisse spongiam uarijs coloribus imbutam, in tabulam quam pingebat, mireque absoluisse ac deceter quod anxie desiderasset. Estque hoc unicum monumentum fortuiti casus, sine artificio apti atque decentis. Nulla praeterea regio est quae non libra, numeris, mensura & regulis utatur, ne in rebus gerendis locum habeat temere & sine consilio contingens casus. Quamquam interea non abhorret a uero, quod aiunt artes quasdam esse prudentias & rationes: aut quod uerissimilius, semina quaedam rectitudinis in communem uitae utilitatem inspersa, quemadmodum fabella de Promethei igne alio atque alio uirtutum omnibus diuiso, sub inuolucro indicat partes prudentiae in orbem particulis exiguis esse dispersas, deinde se recepisse in ordinem. Minime autem mireris, quod artes fortunae auxilio ad hoc ut recte operentur non egeant. Nulla enim ars inter alias precipue eminet, aded ut caput dici possit humanarum inuentionum, laudis, & rectitudinis. Sed in chordarum intensione & remissione consilium quoddam est proprium & domesticum, quod uocant musicam. Item circa opsoniorum dispositionem alia quae dicitur coquinaria, in uestibus uero comandis fullonariam appellant. At liberos nostros docemus quo praescripto se uestiant & praecingant, deinde ut panem sinistra teneant, dextra accipiant cibos. Decet enim ut haec non fortuito accidant casu, sed perite fiant & cum attentione. Porro si in his leuioribus egemus industria, cur adhuc dubitamus in rebus summis, quibus bona pars humanae felicitatis constat, prudentiam rationi coniunctam adhibendam esse? Terram proinde limosam nemo fortunae relinquit, ut ex illa lateres conficiat: neque corium possidens aut lanam, ociosus sedet, fortunam precibus fatigans, ut ex hac materia

Rationis
mirabilis.

Ars laborat ci-
tra fortunae or-
pem.

Casus mirabilis.

Ratio casum a-
pote excludit.

Ars non expe-
ctat fortunam.

C togam & calceos paret. Sic qui aurū congerit & argentū, mancipiorū gregem, multifores domos, lecticas, & mentas affabrè elaboratas sibi cōquirat, nemini hæc omnia refert accēpta nisi rationi & industriæ, unde ea cōtingat felicitas, ut uitā uiuas beatā & nullius rei indigā. Ceterū perinde atq; dux Iphicrates respondit ad reprehensionē sibi indicatā, q̄ non esset armiger, nō sagittarius, aut scutifer: Noui, inquit, omnibus ijs imperare, & illorū uti opera: sic ratio atq; prudentia nō est aurū uel argentū, nō gloria, aut opū ingens uis, neq; item sanitas, robur, aut formæ præstantia. Quid est igitur? Nimirū ipsa, quæ ijs omnib. rectè ac decenter uti potest, & cuius beneficio quodlibet horum plurimū suauē reddit, ac iucundū, nec minus utile & honorificū. Quod si in rebus omnib. hac sola careas, acerba, infirigifera, molestaq; fiant protinus reliqua necesse est, ita ut dominū rerum suarū etiam pudeat. Huius rei gratia pulchrè apud Hesiodū Prometheus fratri Epimetheo præcipit, ne dona Iouis celso ab olympo missa accipiat, sed remittat fortuita illa quæ foris sunt, minimeq; ad nos pertinet. Nō aliter ac si iuberet musicæ imperito, ne lyra attingeret: indocto, ne rem haberet cū literis: & equitā di nescio, ne cōscenderet equū. Atq; ad eū modū inhiberet stulto reip. gubernacula capessere, sordido ac tenacis opes affectare, muliebricq; succubenti amorī, uxore ducere. Felicitas em̄ in rebus agendis, si Demostheni credimus, stultū cōplexa uirū, prorsus insanire facit. Atq; eadē insano, turpia perpetrandi certissima occasio est.

Ratio est cumlata bonis omnibus.

Fortuna abest ratione non utentibus.

Plutarchi de uirtute & uitio lib.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Homiofts uenusta.

D

Felicitas non fortuito, sed ex sese contingit.

Peruersitas morum omnem fortunam inuicem facit.

Somnia peruersorum turbata.

VESTES confouere quidem uidentur hominē, at nihil habent in se caloris, neq; illum possunt corpori ministrare, quando suapte natura gratissima quæq; uestis mirè friget, ueluti experientia docet febri æstuantēs, dum subinde mutatis uestib. querunt refrigeria. Verū qua ratione ab amictu calehamus, paucis accipe. Calor ipse ex humano corpore effusus, à ueste superinfecta excipit, ac retinetur: mox in omnes diuisus partes, inq; corpus quodāmodo adactus, dispergi & perire nō sinitur. Hæc cum ita se habeant in rebus humanis, fallunt longè qui magnas & sumptuosas sibi circundant domos, mancipiorū turbā, opesq; inexhaustas cōgregant, hac sola spe freti ut uiuant iucundius, quādō dulcedo uitæ atq; hilaritas haud quæq; in rebus externis sita est, sed potius ex domesticis & suis, id est, ex propria animi uirtute, homo ueluti ex fonte, uoluptatē sibi comparat & gratiā, dicente poëta: Est honorata domus magis hæc ubi flamma relucet. Opes enim plus habet uoluptatis, gloria multo est illustrior, & potentia item, si in animo solidum possideas gaudiū, unde in opiam, exilium, & senectā quoq; ipsam leniter & placidè ad patientiā morumq; lenitatē traducere possis. Et quemadmodū aromata tritas etiā lacernas suauī replent odore, Anchisæ uestimento contra tabo fluente, ut ait poëta, & terram saniē stillante purpura: sic cum uirtute uictus omnis, totaq; uiuendi ratio amœna est: & per iucunda. Vitium uerò etiā quæ splendida apparent & preciosa, multumq; honesta, cōtaminat, molesta illa reddēs, horrida & abiecta suis possessorib. adeo ut rectè dictū sit: Quem uulgus in foro beatum prædicat, Domum petens est omnium miserrimus. Vxor enim ibi imperat omnibus, leges imponit, sæuocq; cuncta Marte conturbat. Atqui muliere improba facile careat quispiā, & in libertatē sese uendicet, modò uir fiet, & nō uile mancipiū. Porro aduersus sua ipsius mala nemo scribit repudiū libellū. Neq; enim fieri potest, ut dimittas atq; sedes ea mala quæ occuparūt uiscera, & intimas medullas, iamq; si mul à teneris coaluerūt & noctes & dies: inflāmant em̄ miserū occultis uiribus, effœtaq; tradūt senectuti: Molesti planè hi tui sunt comites, ob nimia arrogantiā: Sumptuosi conuiuæ, atq; æris prodigi, crapulæ gratia, simul tecū cubantia summo cum dolore, ob sollicitudinē & curas ac z elotypiā, quibus dulcē excutunt somnū, prorsusq; profligāt. Somnus enim incidens dormientib. corpori quidē ministrat quietē, sed animo peruerso somnia affert, metum, & perturbationes superstitionū gratia, dum aiunt, En dormituri mihi & quasi conuiuenti obrepit anxietas, nullus iam sum, planeq; perij infomnis. Estq; in causa aut liuor, aut metus irā ue, seu totū hoc agit uitæ intemperantia. Itaq; interdū peruersitas animi prædicta, foras prospicit, & alludit cōparibus, interea noxios leniens ac celans affectus. Non enim totū se prodit etiā acrius cōcitata, sed in diuersum nititur plerumq; & repugnat. Ceterū infomnis, ubi longè exulant honestas & legū seueritas, maximisq; inter-

A uallis absunt metus & pudor, tum omnē appetentiam cōmouet, ac excitat morum prauitatem in cōcessamq; libidinē, adeo ut patri etiā se uideat quipsiam impias manus iniicere, ueluti meminit Plato, illiq; turpissimè cōmisceri, & uesci insuper uetitis à lege cibus, à nullaq; turpitudine manū cohibere, in eo fructū omnē uoluptatū constituens, si leges transgrediat uel solis spectris & nocturnis illis uisionibus, dum nō liceat animū ueris cupidinibus exple re, sed mouere duntaxat affectus & irritare animi morbos. Iamq; ea est peruersitatis summa felicitas, si nihil tutum sit, nihil satis, nihil quietū, sed cōfusa atq; turbata omnia. Et corporis quidē uoluptatē ex eo metimur, si rectè ualeat, bonaq; sit ac temperata illius habitudo. Verū ut hilaris sis, & gaudeas animo, cautio certa est adhibenda, ne sedē ibi tranquillā struat inconsulta nulliusq; rei metuens temeritas, sed arridente spe quapiā & uoluptate, ratio suo clamore omnia cōtineat in officio: nō aliter ac si turbo uentorū diei serenæ incidat. Iam abi & corra de aurū, cōporta argentū, ambulacra cōstruunt, seruis domū, & urbē debitoribus impleto, si nō sedaueris in animo turbato affectus, & immo dicū habēdi amorē, teq; metu inani curisq; exemeris, ita habeto, te febrī laborantē uino fouere, bilioso adhibere mel, cibos & opsonia preparare intestinorū difficultatē, aut alui fluxū patientibus, nō modò nihil gratificans morbo affectis, aut sanitati cōsulens, sed insuper etiā præsentē afferens perniciē. Videas aut languentes odisse cibos etiā selectos & preciosos dum offerunt ipsi, atq; etiā ad sumendū eosdem urgent: respuunt enim eos cōstanter & auersant. Porro ubi primū reddita fuerit temperata habitudo, cōcitatus spiritus & anhelus sedat, sanguis acidū mutat saporē, & calor naturalis suo consistit loco, tum surgunt è lecto, & panē etiam cibariū simul cum calesco & nasturtio edentes, summopere exhilarant. Talem profectō concinnitatē efficit in animo ipsa ratio, ubi didiceris quid uerè sit bonū, quid ue honestū: mirū enim q̄ facile euaseris frugalis, tūq; cōtensus sorte. Iam fallor si paupertatē nō sis habiturus in delicijs, ibiq; regnū tuū cōstituas, uitā illā populare, nullius opib. inuidentē, minusq; curiosam, pluris etiā faciēs principū imperijs. Itaq; sapientiē in cubens studio, uitā uiues omnium dulcissimā, etiā atq; etiā teipso indies euadēs melior atq; hilarior. Nunc dulcedine sua te capiēt opes, quō in multos possis esse beneficus: modò paupertas erit iucunda, uitā tribuēs curis solutā, planeq; liberā. Est quādō gloria titillabit animū, ut perspectū habeas uirtutū sua nō deesse præmia. Quod si honor meritus (ueluti ferè fit in tanta rerū cōfusione) non cōtingat, maximo carebis malo, (quippe inuidia.

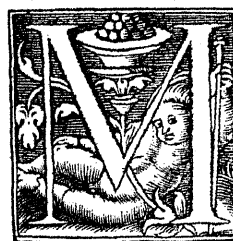
Rationis est sedare noxios affectus.

Rationis officium, omnia iucundare reddere.

Plutarchi περί πολυφιλίας, id est, de amicitia

in multos diffusa, libellus.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

MENNONEM quendā Thessalum, rhetorē planè nō in exercitiū, sed in q̄ illud Empedocleū agnoscas licebit, Sapientia ad summū euecta ueluti immodica effluit, Socrates interrogabat, quid esset uirtus. At ille impudens qd in buccā uenerat mox respondit: Virtus est quæ cadit in puerū, senem, uirū, foeminā, principem, populare, dominū & seruū. Rursus Socrates: Agē uir bone, de una uirtute interrogatus, ingens uirtutū examē nobis cōcitasti: recto nimirū in hoc usus cōsilio, quia unā ignorans, multas nobis memoraueris. Sic nos itidē ueremur ne fiamus ridiculi, multorū affectantes amicitia, dum ne unū quidē cōstanter possideamus amicū. Estq; nō alius hic metus, atq; si membrus mutilus aut cæcus, timeat ne Briareus fiat, cui centū erant manus, aut Argus, qui totidē oculos habebat. At nos cōtra impenditō celebramus iuuenis illius apud Menandrū insigne elogiū: Præclarū, ait, æstimes optimū quenq; uirū, cui amici cōtingit etiā umbra. Causæ autē cum plures impediāt uerā amicitia, tum uerò potissimū pluriū amicorū appetentia, quæ nō aliter atq; parū honestis cōtingit mulieribus, crebro atq; multorū cōplexui patentibus, primū amorē dum retinere nō potest, facile cōtemnit & abijcit. Et ueluti puella in uiridi prato cōsidens, dum aliū insuper atq; alium florē decerpit, semper nouis aridētibus, & in sui amorem trahentibus, primos fastidit ac negligit: sic nouitatis studiū & animi incōstantia, in cōsulto aliud alio cōmutans, nos semper ad recentiora pertrahit, ut noua subinde meditemur inuita, eaq; relinquamus imperfecta: nouā familiaritatē & gratiā nunc cū illo ineamus, mox cum alio, ob præteritos amicos atq; neglectos, nullo amore penitus nobiscū perdurate. Primum igit à Vesta deorū matre incipiendo, famā per tot secula ad nos deductā sequamur, de amicis cōstantibus, uetus nimirū & efficax rationis, certiq; exēpli documentū. In q̄ amicorū quædā paria numerant, Theus & Perithous, Achilles & Patroclus, Orestes & Pylades.

Inconstantia fastidit amicos.

C Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas. Est enim amicitia animal minime gregarium, aut graculatum uoluntas, dum amicum alterum seipsum esse putat, mutuo colloquio sese copellat: quod nihil plane est aliud, quam praescribi illius modum duali numero, eoque exiguo aere nulli contingat multos possidere seruos, aut amicos: sicutque numisma ad amicos comparandos idoneum, uel sola beneuolentia, propensusque in alterum amor, uirtuti coniunctus. Quibus profecto rebus natura nihil possidet rariis: ut recte hinc consequatur, ardentius amare, amarique, haudquaquam inueniri posse in turba. Verum quemadmodum fluij in multos ducti riuos lentiorē habent cursum, ita uehemens amor in multos dispersus haud dubie marcescit. Ea certe est ratio, quod natura quibus animantibus, unicuique tribuit fuerit, eis amorē indiderit uehementiorē. Hinc Homerus dilectum filium unicuique & hunc telygetum, id est, in senecta matris aeditum uocat, quasi quem solū genuerit, posthac fuerit nullū habitura. Nos igitur amicum solum fore, in dignū quidem ducimus, sed inter plures unum esse placet, qui sit telygetus, id est, postremo aeditus, & item ultimus, sequuti nimirum in hoc uulgatum numerum eorum, quos, ut diximus, tradit antiquitas, modum rei infinitae statuentes. Non enim illorum accedere lubet sententia, qui amicos esse uolunt, nomen neque isto dignantur comibones, pila talisque simul ludentes, & ut insuper addam negotiationum socios, palaestrae, & communis hospitij. In aedibus item principum & hominum ditiorum cernere liceat turbam illam salutantem, chaosque immensum eorum qui dexteras exhibent, & in satellitio comitantur. Vnde quidam felices praedicant, quibus agere tam immensum contingit amicorum: sed longe fallunt opinione: quippe si popinas illorum multis cupidius instructas intrent, uidebunt itē multa muscarum examina, nidore illuc attracta: & quemadmodum illo cessante mox omnes auo lauerint, ita si istis spes desit quaestus, dispeream si non protinus auxilii frequentia in ipsissima uertat solitudinem. Non igitur aestimes illos amicos, qui solum spectant lucrum, quando omnium istuc est postremum, uera atque absoluta amicitia tria potissimum requirent: uirtutē ueluti rem honestam, familiaritatem uitaque dulcem consuetudinē, ceu uoluptatē, & utilitatem tanquam rem apprime necessariam. Primum enim ad diligendum amicos iudicio est opus, deinde uoluptate in conuersatione simul, & postremo, ut usui sint, si illorum egeamus opera. Quae omnia cum ex diametro pugnent cum ea amicitia quae dispersa est in multos, tum uero maxime exactum in probando iudicium. Experientia enim uel breuiusculi temporis non admodum possibilis est erga multos, dum

D mutuo cofabulantur, & remiges importune irruentes: sic erga futuros dispensatores rei familiaris, & filiorum paedagogos, quorum amicorum turba omnibus fortunatae dotibus nudata esse poterit & hero inutilis: quamquam interim quisque se frugiam dicit, felici uendit titulo, nihilque tristetur si res aliter atque uelimus cedat. Atqui nauis in mare non uoluit tot exponenda tempestatibus, neque agris sepe praetendimus, aut pratis uallum aggeresque, multis obiectos in comodis, nisi bene exploratum illorum robur habeamus: nosque amicum, quem nobis pollicemur futurum uitae huius asylum, & opem illius in periculis uniuersis praesentem, non probatum prius & fortuito casu oblatum, admittimus: profecto illi non aliter atque numerum adulterinum, dum habemus, perditum uolumus, amissum gaudemus. Caeterum amittendi facultas atque perdendi amicum displicentem, non tam in procliuum est, ut admittendi. Perinde enim atque cibum noxiū & pestilentem retinere non audeo, ueritus ne te corrumpat, neque eiicere potes sine molestia, iam tibi permittit: sic malū amicum si habes, laederis: si nescis per uim & amarulentiam, non aliter atque cholerae summo dolore euomis. Decet igitur, ut non facile amicos quoscunque obuios complectamur, neque eos in amicitiam recipiamus qui nos studio prosequuntur, sed dignos amicitia summo magis studio prosequamur. Non enim protinus eligendum est quicquid se sponte offert: quando rubum spinasque nos complectentes ac sedulo prosequentes, discutimus, ut recta ad uitam aut oleam cōferendam. Atque eum in modum minime est ex re nostra, ut mox illis pareamus, qui facile nos colunt & obseruāt, sed refert potius ut ita nos comparemus, quo boni uiri ac frugi colunt atque obseruāt. Itaque ut Zeuxis pictor quarentibus, cur tardius longoque tempore pingeret, respondit: Ego longo tempore haud dubie pingo, id est, eternitati. Sic perpetuam amicitiam consistere non licet, nisi longa uita consuetudine, exactoque iudicio. Vnde cōsentaneū est, de multis nulli certum contingere iudicium. Quamquam multis fortasse comorari facile quis possit, sed hoc item fore haudquaquam possibile crediderim. Est proinde fructus amicitiae precipuus, mutua uita consuetudo: multoque omnium dulcissimum, comorari amico, & totos in illius contubernio dies agere. Namque decet charis uiuos considerare amicos Concilio, ut ait Homerus. Et in Odyssaea Menelaus: Secernet nemo socijs nos, dum mihi dulcis Vita manet, claudique oculos non longa caligo. Atqui longe diuersum est amicitiae in plures diffusae officium, si quis cum uera illa inter paria constante conferat: quod haec dulci hilarique colloquio ueluti lac candidum, ut est apud Empedocle, coit, cōdensatur, & cōcreuit in coagulum, nil aliud praese ferens quam unionem animorum, & comple-

Quibus rebus comparantur amici.

Amici nomen sanctum.

Amicitia tribus rebus constat.

Amici futuri explorandi.

Consuetudo amicis dulcis est.

A complexionē: illa uero dum alius alio uocat, uni attentum auellit, disgregat atque auertit, non sinens coalescere beneuolentiam uno glutino amici contubernij. Et ut hoc insuper addam, asperitatem affert secum clamorosa, tempestuosos sermones, qui per uices subferuire deberent societati, excludentis: adeo ut quae dulcissima sunt, longaque utilissima inter amicos, fiant maxime in aeterna & molesta, si in turbam amicorum transferas, ubi alienos subinde mores ferre cogaris, & peregrina hominum ingenia. Neque enim natura ita comparatum est, ut quilibet homo cuique conueniat, nec fortuna sinit eadem quibusuis esse paria: sed uir frugi non aliter atque uentus, hunc prouehit, illū remorat. Quod si quis omnium simul cupiat esse amicus, sufficere non potest cunctis debito officio, dum hic gerit magistratum, ille eundem ambit, alius suscipit. Vt ne dicam, quod sit absurdum, eodem tempore a diuersis ad diuersa uocatum, singulorum desiderijs uelle respondere. Alius enim nauigans, peregrinationis cupit esse comite: alius in ius uocatus, patronum: aduersarius, accusator. Est qui ad esse te uelit uenditioni, rursus alter emptioni: unus nuptijs festiuum interesse, contra alius funebri pompae lugentem optat. Amicitia ergo in multis dissecta, urbi similis est diuersis sacrificijs referta, alius ad iucundam celebritatem, alius ad planctum appositis. Impossibile autem est omnes prosequi officio: neminem plane inurbanum. Vt hoc insuper addam, quod uni inseruiens, multis alijs praeteritis, infensos nimirum illos tibi feceris. Nemo enim tuum amans equo tulerit animo, si uideat se abs te negligi. Quamquam in excusanda desidia huiusmodi & negligentia circa amicos, quod minus nobis succenseat, praestiterit simpliciter dixisse. Exciderat animo, obliuio me huius rei ceperat: quod si dicas, In ius uocato tibi aduocatus non fui, alterius amicus caue tum patrocinatus. Item, non acciperam te laborare febrili, amicos foues alios, & circa illorum incommoda occupatus. Causam enim negligentiae praetextens, in alios diligentiam, querimoniam non lenieris, sed potius reddideris asperiorē. Porro complures inuenias, qui amicitias inueniunt, id solum spectantes quod possint accipere, non etiam quod cogant ex aequo praestare. Neque meminerunt quod multorum adiuti comodis, uicissim ipsi de multis inseruire debeant opera eadem egentibus. Vt enim Briareus centum manibus, quin quaginta alens uentres, nobis non fuit felicius qui geminis curamus unum: sic ex amicis multa referentes comoda, rursus labores suscipiamus oportet in illis tutandis, uariasque occupationes in fouendis. Neque audiendus hic mihi Euripides uidetur, qui in iuuando amicos modum statuit, uel atque contrahi iubet, ne ex intima animi medulla afficiamur amicis: ita enim facilius per occasionem solui posse ceptas amicitias, potissimum si ad illas cursum dirigēs, proposito in animo quaestu, quem inde speres, non aliter atque nauigio uectus, modum praegredi uelis clauis ministerio, mox alio nauim auertere. At nobis te compellare iam libeat de Euripide, cur non magis haec uerba in eos torques qui hostiles gerunt animos, iubes modum ponere dissidij, ne ad intimam animi medullam penetrent, quod facilius soluant odia, iras, rixas, suspiciones, & reliqua id genus incommoda: nobisque praecipis illud Pythagoricum. Ne cuius iniurias dexteram, id est, ne multos tibi compares amicos, ne amicitiam completaris omnibus in communi patentem, profususque popularē: Porro affectum in amicos retineas ingenium, & ad quaeris officia propensum: quod generosi animi est, amici angores, luctus, labores & pericula sua facere. Non minus igitur uere quam eleganter Chilon ad quendam, nullum se inimicum habere iactantem, ait: Videris mihi ne ullum quidem amicum possidere. Maleuolentia enim aduersariorum mox consequitur in amicitiam. Quis enim usquam gentium amicum habet nulla lesum iniuria, nulla ignominia, & cui nemo sit infensus? Atqui inimicorum hoc est proprium, mox despicisse eum qui in amicitiam inimici se insinuauerit, perpetuoque odisse. Contra uero amici, erga alios in amicitiam receptos, liuore quopiam aut zelotypia fortasse extimulant. Quemadmodum autem Timestiae datū oraculum de futura quadam colonia ait: Alueus hic iam pulcher apum, mox tempore uespas accipiet: sic quicumque amicorum tota quaerunt examina, de uespis hostium in quos incidit, parum interim sunt curiosi, nec intelligunt quanto distent intervallo inimici ad nocendum maleuolentia, & amici ad iuuandum amor. Nam si aequa lance rem tecum pensites, acior plerumque in nocendo est malignitas, quam in iuuando amicorum dilectio. Atque istuc uel praesenti discas licebit exemplo Alexandri, qui saeuit in Parmenionis amicos & domesticos: sic Dionysius in familiares Dionis, Nero in Plynti necessarios, Tiberius in eos qui Serani partibus fauebant: omnes enim isti amicorum gratia torti sunt immaniter a principibus, uitaque privati. Et quemadmodum Creonti nihil profuit filiae aurum immensaque opes, igne subito accurrente & colligendi auidum corripiente, ita ut simul periret incendio: sic quidam nullum capientes fructum ex amicorum felicitate, simul cum miseris pereunt. Id quod ferme accidit sapientiae studio & humanitatis incumbentibus, ueluti Thesco, qui suo Perithoo ad poenas rapto, & compedibus uincto, proprios pedes uinctulis liberos adiunxit. In pestilente uero morbo, ut autor est Thucyd. uirtus animi summaque beneuolentia plerumque in causa est, ut eodem fato implicentur, simulque pereant amici, dum nihil penitus habent, & parum prudenter inuisunt languidos. Vnde in eum modum uirtuti

Molesta est in multos diffusa amicitia.

Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria.

Odia soluentia non amicitiae.

Boni uiri amicorum causa torti.

C haud parcere suæ, nō admodū decens mihi uideat, dum liberā illā, simul implicare & uincere libet amicorū incōmodis: quin magis præstat mutuā illam cōmunionē uitæ seruare dignis, hoc est, ijs qui uicissim amare, contubernioq; dulci exhilarare possunt. Est præterea hoc uel maximè aduersum in amicitia erga multos, quū uerā pariat similitudo, q; hic omnia uideant diuersa, quæ ne beluis quidē aliqua ex parte iucunda putant. Nam si necessitas urgeat ad concubitū illegitimū alterius generis, collapsæ præ mœrore diffugiūt, cognatis uerō permistæ & suis, gaudēt, benignoq; animo ac facili illis cōmorant. Quæ igit, malū, ratio est, illic plantare amicitia, ubi morū insignis est imparitas, & affectuū nō minor: ut ne dicā ubi illegitima sunt omnia, & planè coacta, longeq; aliud atq; aliud illi & alteri propositū. Ceterum musice in cantu & organis argutē quidē concors est ex acutis, medijs & grauib. modis, quanq; sint dissimiles. Porro amicitia nihil recipit, nisi existat simile. Eadē em uelle, eadē sentire ac fate ri, eisdēq; affici, ea res demū firma amicitia est, nō aliter atq; una anima in multis corporib. æquabili ratione cōsistens. Quis igit est ille tam variabilis homo, nunq; sibi cōstans, qui mutetur in horas, & quēlibet referat morib. cui libet sese aptet, similisq; reddat: & nō magis ridiculū se præbeat uel Theognidis censura, qui sic ait: Ut polypus petrae faciē mentis inhærens, Sic mentē uariat subdolos artenoua. Polypi autē subita cōmutatio nō pertingit ad corporis penetralia, sed cōtenta est sola superficie, accedentiū duntaxat oculis imponens, q; facilius possit elabi. At longē aliam desiderat amicitia, in qua eisdē exprimas mores, pares affectus & sermones, similia studia, eadēq; fugias & sequaris, oportet. Protei uerō illius fabulosa alia erat: multifariā em uertebat prestigijs, cum nullā formā certā haberet ac propriā. Talis nimirū fies, si libeat cum literarū studio libros euoluere, cum palæstricis colluctari, cum uenandi cupidis feras persequi, cum potatorib. inebriari, & cum ambitiosis magistratū ambire. Postrēmō sicut maximè informē Physici nudamq; substantiā esse prædicāt materiā primā, in omnes formas mutari solitā, adeo ut modō ardeat, mox in aquā liquorē se uertat: iam euanescat in aurā, & protinus cōcrescat in solidū corpus: ita in multis diffusa amicitia, animū subijcit uarijs affectib. uersipellē facit hominē, subdolū & uariū, malēq; moratū. At qui amicitia mores exposcit minimē lubricos, sed firmos, & perpetuo tenore sibi cōstantes, eundē amat locū, & eandē uitæ societate: quæ causa multo omnīū potissima est, cur tam rara uis sit, inuentuq; difficilis, constans amicus.

Fera promiscuos concubitus auersantur.

Amicitia animorum parius.

Amicitia in multis diffusa, obest moribus.

Plutarchi, quatenus, aut quo fructu liceat iuueni audire poeticam, libellus.

OTTO M A R O L V S C I N I O I N T E R P R E T E .

Auditus à turpitudine cohibendum.

V O D ex carnū numero, ut autor est Philoxenus poeta, o Marce Seda pe, dulciores illæ habeant, quæ carnes nō sunt, & ex piscibus hi qui nō sunt pisces, in manu nobis est ut p̄tinus doceamus, potissimū apud eos, de quib. Cato ait, q; sensu polleat acutiore palati, q; cordis. Quando per spicuū est nobis, iuniores ex ijs quæ in philosophia dicunt, impensius gaudere, alienis à uirtute ac sapientiæ studio, illisq; auditores sese exhibere, & discipulos nō admodū probè moratos: ita ut nō modò Aesopicas fabellas & poetica argumenta, sed Abarin quoq; illum Heraclidis, & Lyconē Aristonis percurrētes, quæ illic cōmissa sunt ad animi rationē cōducibilia præcepta, ipsi cum uoluptate quadā, nugacibus fabulamentis applicat: adeo ut nō solum oporteat in ijs uoluptatibus, quæ circa cibum sunt ac potū, turpitudinē fugere, uerum etiā legendo & audiendo assuescere, ut nō aliter atq; in opsonio quodā manducando, modestè eo quod delectat utamur, non minus interea sequentes quod salutare est & cōmodum: non enim obseratæ urbem quam piam seruant portæ, ne præda fiat hostibus, si alibi pateat aditus: neq; iuuenē satis munit ab alijs oblectamentis tenaci proposito indicta cōtinentia, dummodo auditu capi sese permit tat. Itaq; quo magis ille sensus rationi & humanis cogitationibus atq; consilijs uideatur esse cōiunctus, eo maiori no cumento lædit ac corrumpit mortales, qui claustris illum cohibere neglexerint. Ceterum quandò haudquaquā fieri potest, ut à poetica prorsus arceatur iuuenis, neq; istuc admodum expedit, in ea potissimū ætate qua meus est Socrus, & tuus item Cleandrus, omnis in hoc cura adhibenda est, ne custodia desit: quod in lectionib. magis q; in itinere uideantur ducibus ac pædagogis indigere. At mihi quidē in mentem uenit, operæ precii fore, ut quæ iam pridē de poetica disserueram, cōscripta à nobis, & ad te protinus missa perueniāt: tuq; illa si nō appareant inferiora uirtute ijs lapillis qui uocant Amethysti, uim quandā attrahendū dum labore fatigati accendunt, nacti, Cleandro tuo exhibeas uelim:

A lim: explorato tamen in primis illius ingenio, in nulla equidē re ignauro, sed ad omnia uehementer acri & perspicace: q; duce ad hæc nostra facile sibi parauerit aditū. Polypodis caput partim est bonū, ut plurimū itē noxiū: nam si comedas, nihil est dulcius: porro fomnū perdifficile uisionib. horrendis & portentosis, ut perhibent, facit. Ad eum modū poetice non parū multa cōtinet, quæ dulcedine sua iuuenile uegetent ingenū: at nō minus ibi liceat inuenire qd conturbet, & à ueri ratione distrahat, potissimū si recta desit in ea re institutio. Quod nō tam uerè de Aegypto dicere possis q; de poetica, quā in promptu habeat

In poetica, bonis tristib. sunt permista.

Et bona permista, & sua tristia pharmaca multa. Hinc amor, additus & uerbis dolus, inde uoluptas, Docta quibus mentem sapientibus abstulit omnem. Non enim adorif bardos fallax hoc genus cōmenti stupidosq; q; parū sint idonei ad hæc rem, quæ captū illorū excedat: adeo ut interrogatus Simonides poeta, qua ratione fraudē poeti sua nō strueret Thesalis, dementiores ait esse illos, q; ut à se queant decipi. Gorgias proinde Tragœdiā definiuit esse dolū, quo instructi autores, illū usurpantes, meliores sint q; ij qui ab eodē abstineāt, & decepti sapientiores nō deceptis. Vtrum igit ex his duobus amplectamur, incertū. Num uidelicet adolescentib. fociorū Vlysis exemplo, aures cera obturemus, atq; cogamus illos arrepto auxiliari nauigio, poetica fugere ac præternauigare: seu recta magis ratione perdurātes, & ab illa sententiā rogantes retineamus, ac ita red damus instructos, ut per uoluptatē in nulla prorsus incōmoda labant. Neq; enim Dryantis ille filius, insignis Lycurgus, uisus mihi est sapere, quia ob multorū uinolentiā & ebrietatem, uites circumambulans illas amputauerit, cum licuisset illi propius admouere fontes, & insaniētē deum Bacchū, id quod ait Plato, altero deo sobrio cōpescere, & ad moderationē perducere. Aufert enim à uino aquæ cōmixtio id qd est noxiū, nō perimens interim quod est utile. Itaq; poetica Musarū quædā portio, haudquaquæ excidēda nobis est & prorsus rei scienda, sed fabulosum hoc & theatrale qd habet, sicuti deprehenderimus in tempe rie quadā uoluptatis temerè in expugnanda ueri opinione omnia audere, ac prorsus insanire, cohibendū utiq; est illud & protinus reprimendū. Porro ubi musam cōiungit gratiæ, amœnitas illa sermonis ductu suo nō modò nō inanis, sed etiā plurimū frugifera est: atq; tum maximè locus postulat, ut illic philosophiā inuestigemus ac introducāmus. Ut enim mandragora prope uites nascens uirtutē ministrās uino, leniorē efficit illius in potatores uim inebriandi: ita poetica ex philosophiā certas accipiens rationes, & fabulosæ narratio ni cōmiscens, faciliorem nimirū effecerit & amabiliorē illius cognitionē. Proinde nec fugiēda quidē est poësis ei qui philosophiæ studijs fuerit destinatus, sed magis in poetica pregludij quibusdā philosophandū est, adeo ut in eo qd oblectat, assuescant id demū quæ rere qd est utile, atq; inuentū amare impensius, modò nō repugnent sibi hæc duo ac penitus dissidēat: nam inuitū est profecto omnis disciplinæ poetica: & hæc, qd ait Sophocles,

Poetice non rei scienda.

Philosophia admodum poetice.

Poetice omnis discipline initium.

Fabula uis.

Initia si bona cuiq; das negocio, Talem rei speres licebit exitum. Primum igitur afferamus in mediū qd p̄sims est obuiū, & in poetice ingeniose excogitātū, quoniā multa mentiuntur poëtae: & ex illis sua sponte quadā, nōnulla uerò necessitate coacti. Spontē, quia nō admodū suauē auditu pleriq; arbitrant ueritatē: quæ ratio poetarū urget, ut maiori studio uoluptatē & gratiā in nugis sectent. Nam res gesta si finem habeat in amœniū, nihil cōmouet animos. Ceterū afflictio in uerbis, mirū dictū q; facile à rebus tristiorib. ad hilaritatē auditores cōmouerit, atq; uia sua traduxerit: q; neq; uersus ipse, neq; figura, neq; acumē dicendī, aut tempestiua metaphora, cōcinnitas aut structura, tantum afferat secū illecebrarū, quantum inest fabulæ suis affectib. rectē sibi cōstanti. Et quem admodū in picturis uehementius mouet color q; linea, ad hoc ut humana effigies reddatur conspicua, & fallant spectatores: sic in carminib. uerū similitudo admista nugis, attonitos quodāmodo reddit ac decipit eos qui audiunt, magis q; diligens ille apparatus uersib. ac dictionis elegantia adhibitus. Vnde & Socrates quibusdā somnijs poetarū aliquando tactus, ueritatē quoad uixit impugnās, nō inelegans, qd ad persuasionē attinet, nugarū artifex erat: atq; idē fabellas Aesopicas uerba esse cœsūt, nec ad poetice accedere, quæ fictionē adesse poëmati uelit. Proinde sacra quidē inuenire licet sine choro & tibijs, at poetice esse nescimus quæ fabulis careat suoq; mendacio. Carmina autē illa Empedoclis, Parmenidis, Theriaca Nicandri, & Theognidis morales sententiæ, orationes sunt quæ à poetica mutuatur ceu uehiculū uice uersum & dicēdi acumē, q; effugiāt humile genus eloquiū. Igit si absurdum aliquid & molestū in poetica dictū fuerit de superis ac heroib. aut uirtute, à uiro eloquente & celebri, quicumq; rem ita accipit, ac si uerè ita se habeat, mox fert in præceptis, cor (rupta recti opinione,

C Porro qui meminit praestigiorum mendacij, quae nunquam non palam apparent in poetica, quicquid in promptu semper habet quod illam compellet, ac dicat, O machina mutabilior singultu, quid ludens supercilia ducis, aut quid effingis dolo quod doceas? nihil ille audiet molestum, aut turpe credet, uerum tunc capietur, quum metus ac terror illum agente sollicitum, ne terram corrumpat Neptunus, illa quoque ablata, manes tecto suo nudentur. Capietur item Apolline in principem Graecorum saeuente, quando ipse Deum euehit hymnis, illius adharet sententiae, simulque dicit, is plane est qui Graios occidit. Proinde a lachrymis quoque facile temperabit, Achille & Agamemnone languidas manus ac supplices ad tartara immenso uitae desiderio tendentibus. Porro si uiribus aliquando diffusus, cedere uidebitur, affectibus ceu ueneno quopiam infectus, non grauabitur huiusmodi uerbis sese compellere:

Quin tu lucernam poscis tibi protinus eurger?

Atque haud dubie noris haec omnia a tergo tibi imminere, si mulier fueris. Nam in gratiam foeminarum haec funebria scripsit Homerus, ueluti fabulam uere anilem & muliebrem. Et haec quidem sunt quae sponte confingunt poetae. Atqui bona pars non fingitur, sed ab illis certa persuasione credentibus ceu unguento nobis delinitur mendacium: quale illud de Ioue, quod narrat Homerus:

At duo fata simul mortis crudelia firmat,

Casura in caput Hectoris olim & Achillis.

Distrahe de medio, subducito pensa dierum

Hectori, adit Stygios, hunc liquit clarus Apollo.

Aeschylus tragediam totam fabulae inuoluit, quam inscripsit Psychostasiam, utriusque lancibus trutinam Iouis ad mouens deas pro filiorum pugnantium salute supplices, hinc Thetidem, hinc Matutam: atque hoc quidem minimè est obscurum, eam poësim fabulosam, & affectionem, ad uoluptatem, & quod concitatum redderet auditori, esse compositam. Porro illud:

Excubias agit in bello Saturnius ipse.

& quod dicitur: Causam deus inserit mortalibus,

Totam domum affligere dum uult quampiam.

haec iam ex opinione dicta sunt & fide auctorum, qua proprium circa deos errorem atque incertitiam nobis exhibent ac ingerunt. Rursus portentosa narrationes de Manibus, & affectus horrendis nominibus, phantasmata cordibus humanis inferentes, simulachra fluminum ardentium, locorum agrestium, & suppliciorum immanium, non admodum multos fallunt, quod plerique sciant fictionem & nugas ipsius rebus ceu toxicum epulis esse permistum. Proinde neque Homerus quidem, aut Pindarus, uel Sophocles, quasi illa habuerint certa & persuasa conscripserunt, quae passim leguntur: Hinc languida flumina eructant obscura noctis immensam caliginem. Et rursus: Ibant ad fluentia oceani, albicantem petram, & refluxas undas, angustis faucibus, ac porro profundis orci. Denique sunt qui mortem quasi miseram desierunt, & illos item qui iacent inhumati, infelices aestimant, quando trepiduli has uoces emittunt:

Cura ne planctus desit post fata, sepulchro

Neu caream uagus errans. Et alibi:

Spiritus infernum uolitans è carne petiuit,

Sortem pertaxus miseram, quia linquere robur

Visus erat iuuenem, tum fortia corda uirorum.

Item: Ne me perdas morte immatura, iucundum est enim uidere solis lumen. Et: Ne me cogas sedes uidere subterraneas. Verum haec omnia affectibus laborantium, & errore ac gloria captorum sunt uerba: unde accidit ut magis ipsi tangamur & loco cedamus, dum eorum imbecillitas & tristis affectus nobis insidet animo, a quibus haec dicuntur. Ad haec itaque rursus tramitem struamus oportet, qui recta eò ducit, quod poeticae nihil fermè conuenit cum ueritate: quippe difficile hanc assequeris & comprehendes, si aliud agens, circa ueri studium & cognitionem non totis uiribus occuperis: id quod in confesso quoque positum uideri potest Empedoclis testimonio. Nam illud nobis est in promptu:

Quae non uisa uiris, quae mens non hausit & auris.

Et Xenophanis item:

Vir mihi nullus erit, fuit aut, qui norit aperte

Dicere, quae mens est de cunctis ordine diuis.

Quodque apud Platonem Socrates sanctè abiurat poëseos cognitionem, quasi poetae uulgo parum sint attentis illis in rebus, quas uident philosophis uertiginem concitare. Deinde & hoc insuper adijciamus, quod poeticae describentes, cum illam ad poësim conferunt, histrio-

Poëtica experta ueritatis.

A histrionicam artem aiunt esse, & uirtutem quandam picturam similem: adeo ut non solum uulgatum illud receptum esse uideri debeat, quod uidelicet poetica loquens sit pictura, atque haec muta poetica: sed id quoque astruendum, quod picturam alicubi lacertam, simiam, aut Theristae facie intuentes uoluptate capimur & admiratione, non quia appareant haec esse pulchra, sed quia rectè expressa, & similia: nam ita res habet, ut non possit uideri speciosum quod natura est foedum: quanquam non minus interea imitatio laudatur, quae rei similitudinem artificiose assequitur, siue illa sit pulchra, siue deformis: ac contra nihil praestitisse uideatur, qui corpori inepto & turpi, imaginem formosam dederit, quod hoc sit aberrare a decoro & lineamentis. Scribunt autem nonnulli res absurdas, ut Timonachus Medae eadem qua sustulit liberos: Theon Orestis paricidam in matrem: Parrhasius simulatam Ulyssis infantiam: & Chærephanes intemperiam uerborum, qua mulierculae adoriuntur maritos: in quibus potissimum rebus docendus est iuuenis, ut assuescat secum expendere, quod minimè rem ipsam laudamus cuius facta est imitatio, sed potius artem, quae decorè consequitur subiectae rei argumentum. Itaque quando poetica crebro facta tristitia, & affectus ac mores pestilentes per imitationem praedicat, amplexari iuuenem par est admiranda illa & egregie dicta, atque probare, non quasi uera & honesta, sed laudare solum quia concinna sunt, & personae congruunt, ac materiae sunt maximè propria. Nam ut porci clamor, rotarum sonitum, uentorum susurrum, & maris fremitum audientes turbamur & indignè ferimus, porro si quis festiue haec amuletur, quemadmodum Parmenon suem, & Theodoros rotas, uoluptate afficimur: sic implicitum morbo hominem, taboque fluentem, ceu spectaculum minimè iucundum, auerfamur: at Aristophontis Philoctetem, & Silamonis Iocastem, pari modo corrumpti ac trucidari ab histrionibus qui illas agunt, uidemus, & laetamur. Ita iuuenis legens quae ridiculus Theristes, aut Sisyphus latro, uel Batrachus leno dixerit aut gesserit, artem illam & uirtutem imitatricem studeat probare, ceterum affectus & res gestas execrari & rejicere: quod in ipsius rebus nihil sit boni quod imiteris, quando pulchrum in eo duntaxat est situm, quod rei aptè congruit, & prorsus est cognatum. Atqui cognata sunt & maximè conueniunt turpia turpibus. Vnde claudus ille Demonides, cum amisisset crepidas, optauit ut furis, qui eas surripuerat, pedibus aptè conuenirent: praeuere enim erant, & ideo claudus magis idoneae. Proinde uulgatum illud:

— Peccare si liceat modo,

Pulcherrimum est regni peccare gratia. Tum isthuc:

Vir boni aestimationem acceperas,

Felicis at rem omnem tunc lucraberis.

Item: Talentum si dos non capiat, tum uitam despicienti mihi talentum est, ut accingar in occursum somno, neque praebere quanquam inferorum urgeat poena, cen impius in talentum argenteum. Peruersi plane sunt hi sermones & merae nugae, Eteocli, Ixioni, & Tocolypho senis non parum apti. Porro si comonefecerimus iuuenes, quo pacto haec non euehant praeconijs scriptores, neque probent, sed absurda magis ac turpia, foedis & incōcinnis moribus ac personis tribuant, sic fiet ut opinio poetarum illos minimè fallat, dum suspicio in personam incidens, opus illius simul cum sermone proscindat necesse est, ueluti res foeda à nebulone dicta factaque. Quale est illud Paridis è bello in lectum fugientis, quum nemo alius à poeta describatur interdum mulieri concumbere, praeter hunc lasciuum & adulerum, ita ut minimè obscurum sit uitio dari, ac turpitudini coniunctam hanc intemperantiam uideri. Proinde in huiusmodi uerbis diligenter animaduertendum, si poeta quibusdam indicijs prodatur se rebus peruersis offendit: id quod egit Menander in prologo Thaidis, ipsius quidem uerbis: Musa mihi memora talem audaciam, formam simul & suadela subdolum, quae excludat amatores, immensum petat, nullum amet, quamquam se affectam si mulet. Optime autem Homerus hoc genere dicendi utitur, qui primo accusat improbitatem, praefertens interim quae sunt utilia. Praefert autem ad hunc modum:

Protinus hic uasra est & mellea uerba loquutus. Item:

Astitit, & placidis dictis fera pectora mulcet.

Et in damnando primum tantum hoc agit poeta, ut aperte dicat & testetur, sese intemptiuis huiusmodi dictis & perniciosis neque uti uelle unquam, neque animum intendere. Ueluti quum narraturus esset, quo pacto Agamemnon sacerdotem uerborum intemperie profanaret, ait primo:

At non Atridae placuit sententia Graium,

Quin malè sacrificum dimittit.

Pictura.

Ars imitanda et decori, non res.

Decorum, dum turpia turpibus conueniunt.

Poëtae damnant turpia que reuolunt.

C hoc est, inciviler & animo feroci, id quod parum decebat. Achilli item poeta verba hæc amarulenta, & temeraria tribuens:

O temulente, gerens faciem canis & leporis cor.

Idem suum tacite subindicat iudicium, dum ait:

Compellat sævis rursus Agamemnona verbis,

Pelidesq; ferox tristi male temperat iræ.

Ita enim fieri par est, ut nihil ex ira in quempiam acerbè dictum, pulchrum, aut decens uideri possit. Idem illi consilium est in uelanda turpi re gesta, dum ait:

Non decet ut Hector pronus incumbere lectis

Ille uelit clarus, fixusq; insidere plumis.

Rectè enim uerbis obiter interiectis non aliter atq; calculis suffragiorum utitur, dum ex propria indicat sententia, quid dici aut fieri omnino deceat. Cum enim de adulterio Martis deos induceret loquentes, re uidelicet mala atq; ingrata, lentus mox inuenit celeritatè.

Sic de Hectoris superbia & immodica arrogantia uerba faciens, ita ait:

Ille quidem iactat sua, non tamen omnia Iuno

Diua probat.

Eòdem pertinet quod de Pandari fastu loquitur:

Dixerat, at stulto paruit mox docta Minerua.

Cæterum sententiæ & pondera uerborum inspicienda sunt cuius diligenti, alias enim subinde rerum gestarum documenta sese ingerunt. Veluti Euripides fertur dixisse ad eos qui Ixionem lacessabant maledictis ceu impium & profanum: E scena equidem illum facilius eiecerim, quam rotæ affixero. Porro apud Homerum tacite latet genus hoc doctrinæ, habetq; speculationem quandam non inutilem, in fabulis potissimum narrationi passim iniectis, quas ueterum annotationibus, & (ut nunc uocant) allegorijs quidam torquent atq; inuertunt, dicentes Veneris cum Marte adulterium significare, quod in Solis & Veneris stellæ congressu, Mars adulterinas perficiat generationes: & si Sol inferatur ac utrunque comprehendat, minimè latere adulteria. Iunonis autem ornatu apud Iouem & incantationem cefsi, uolunt defecationem esse aeris, quando poeta igneam uim applicat, nec tamen ullam solutionem Veneream dijs illis tribuit. Nam in Venereis comissionibus planè docet attentos, quod poema turpe, & orationes argumenta parum honesta recipientes, & mores contaminent, & cupidos deliciarum homines, molles, effœminatos, prorsusq; enerves efficiant.

Allegoria in poesi.

D Balnea calda Venus sequitur, dum ueste renudat. Itaq; Vlystem citharædo præcipientem inducit poeta his uerbis:

Quin tu hæc missa facis, canis & mihi cultus equorum? Rectè subindicans, quo pacto musici, & poetice studiosi, argumenta à sapientibus & cordatis uiris recipere debeant. In illis autem quæ de Iunone referunt, egregiè ostendit consuetudinem uirorum & gratiam ex muliebribus ueneficijs incantationibusq; conciliatam, non solum momentaneam, fragilem, breuiq; perituram esse, sed etiam mox ubi uoluptas defuerit, in iram & inimicitias sese commutare. Hæc enim sunt quæ Iupiter ipse Iunoni comminatur, ijs eam compellans:

Quò uideas quid prosit amor tibi, concubitusq;

Quodq; mihi struis arte dolos, à limine diuûm

Progressa. Res igitur si gerantur noxiæ, illarumq; imitatio idonea, modò sequens è uestigio secum afferant nocumentum, & quod autores turpitudinis pudefiant, proderit nimirum auditoribus, tantum abest ut officiat. Philosophi autem in admonendo & ad bonos mores cohortando, subiectis utuntur exemplis, id quod poetæ effingunt fabulis, re ante oculos dum geri uideatur, quodammodo posita. Melanthius proinde quidam dicebat, siue luderet, siue res tractaret serias, Atheniensium urbem se à rhetorum turbulentis seditionibus liberare: non enim omnes in unum impingerent parietem, sed esset quoddam lenimentum eius quod offenderet, in diuersis factionibus rempublicam administrantibus.

Controversia et disceptatio ad quid utilis.

Ad eum modum poetarum inter se disceptationes, fidem attenuant dictorum, nec sinunt auditores acrius offendi. Vbi ergo scripta illis insigne quoddam pariunt dissidium, ei ad hæreas oportet qui est melior, quemadmodum in ijs quæ sequuntur:

O nate lædimur multum à cœlitibus.

Dixti deos quamfacile ut in crimen uoces.

Impleris auro hoc, te gaudere non licet.

Et rursus:

Impleris auro hoc, te gaudere non licet.

Stultum

A Stultum est opes colere, aliud quum nescias.

Et quid iurant hæc, num esset melius emori?

Rectè deos coles præter negocium.

Quæ enim ad hanc classem pertinent, in promptu habent uiam, qua nodum dirimas, modo ad rectum & indubitatum iuuenes, ut diximus, prouehantur iudicium. Porro quæcunq; absurdè dicta sunt, non protinus solui poterunt, sed per diuersam sententiam alibi prolata ea perimas, necesse est. Neq; poetæ interim infensus uideare, sed magis affectibus illis puerilibus, ex quorum præscripto hæc dicta sunt, succenseas. Iam, si lubeat, ad deorum tela, quibus uicissim sese offendunt, & ut autor est Homerus, ab hominibus uulnerant, mutaq; illa dissidia & simultates rectè contendamus.

Absurdè dicta per diuersam sententiã eliduntur

Nosti num aliud melius, quod noscere dignum?

Et planè non te præterit, per Iouem, quando alibi meliora recenses, qualia sunt:

Facilem dij uitam uicitant,

Deliciasq; simul capiunt in secla beati dij superi.

Et:

Quàm dij mala ferre sinunt mortalia corda,

Ipsi perpetuo ducentes oia luxu.

Hæ nimirum sanè de dijs, ueraciq; sunt opinionones, at superiores illæ confictæ, ad homines metu percellendos. Proinde quum Euripides ait: Multis modis fraudum lædunt nos superi, sicubi a se degenerant: id in meliorem utiq; partem ita est accipiendum, ut dij si turpitudinis sint autores, iam in deorum numero eos haudquaquam habendos. Et Pindari item illud nimis acerbè atq; ex amarulenta quadam dictum apparet:

Dij turpitudinis non sunt autores.

Hostem decet, inimici perdere omnia.

Atqui tu rursus ita dices licebit, quod is præter ius ac fas dulci iræ hac crudelitate medeatur. Et quod ait Sophocles, Lucrum dulce est, etiam si ex fraude nascatur, ita refellendum: Ex te audiimus, subdolas rationes parum esse frugiferas. Atq; ad ea quæ de opibus referuntur: Molestum uidelicet Plutum ad peruia simul ac inuia serpere, unde ne gregarius quidem pauper è triuio queat aliquid ex his rebus, quarum desiderio impendit crucietur, affequi. Item quod ait, Deformem corpore ac obscurum fama, modo accedant opes, mox sapientem lingua, formosumq; uideri: contra hæc omnia rursus alia Sophoclis opponenda sunt, ueluti:

Etiam sius egentium rerum sit honos,

Et si sapiat pauper, sit nullo inferior.

Ad eum quoq; modum alia. Multorum sanè bonorum quæ est gratia, si maleuola sollicitudo fouer felices fortunat: Menander præterea ingessit nobis uoluptatis studium, & amatoribus istis iandudum inflammatis folles admouit, quum ait:

Quicumq; sunt, solis uidentes lampada,

Communibus deseruiunt amoribus.

Rursus uerò retrahit nos & impellit ad honestum, nec sinit lasciuire, omnem eius malirefcindens materiam, his quidem uerbis:

Probrum molestum est, quamquam uiuas dulcius.

Hæc quidem in autoribus diuersitas melior est & planè utilior. Ex duabus igitur rebus alterum efficiet hæc rerum secum pugnantium compositio, & consideratio: aut enim aditum parabit ad id quod est melius, aut illi quod est peius fidem abrogabit. Cæterum si non præbeant absurditatis dissolutionem, commodum fuerit ex alio quopiam aptè & pro dignitate prolata sententiam, perversæ illi quam habemus in manibus, obijcere, & perinde atq; ad trutinam appendere id quod est melius. Veluti si illud Alexidis aliquos moueat, quo ait, Sapientem decere ut uoluptates congerat: proinde tres esse quæ haud dubiè in uita utilem uim quandam pariant habenti: bibere uidelicet, edere, & Veneris usum: alias uerò omnes merito uocari adiectiones. Meminisse utiq; oportet, Socratem in contraria esse sententia, dum ait: Male moratos ideo uiuere, ut edant bibantq;: sed bonos uiros cibum fumere ac potum, quò possint uiuere. Ad quemdam autem qui scripsit, quàm idonea sint ad expugnandam improbitatè arma, si mores honestos cum illa componas, rectè quadrabit illud Diogenis dictum, qui interrogatus, quàm ratione quispiam de inimicis poenas queat sumere, respondit: Si quis uirum bonum & inculpatum se exhibeat. Conueniet item Diogenis uerbum contra Sophoclem torquere, qui scribens de sacris, infinitam multitudinem his uerbis dehonestauit: Quàm sunt ter beati mortales, qui ijs sacris operati, honorem assequuntur tum demum ubi uita fuerint defuncti, quando solis licebit uiuere illis, at alij omnibus prementur malis. Itaq; Diogenes aliquid aliquando huiusmodi audiens,

De inimicis poena honestè sumenda.

E e

C Quid ais: inquit: manent furem Patetionē feliciora fata, quia initiatus est sacris, quā Epami nondam cum uirtute morientē: Timotheo proinde musico canente in theatro Dianam bacchantem esse, insanam, uecordem ac furentē, Cinofias protinus reclamauit, Talis tibi opto filia contingat. Festiuum planē & illud, quo Bion compescuit Theognin dicentē:

Quisquis erit pauper uinctus nil dicere, factis
Nec præstare potest, omnia lingua timet:

Cur igitur tu pauper, ait Bion, tanta nugaris, nobis quæ loquacitate tua imponis? Oportet autem nullam penitus ex his uerbis quæ adiecta sunt, uel in orationem uenerunt, occasio nem prætermittere, quo minus ad rectitudinem perducamur. Sed quemadmodum medici cantharidis usum, quæ exitiale uenenum est, pedes curant & alas, uel nocendi sublata: sic in poematis, si nomen aliquod aut uerbum in contextu infirmius est quàm ut possit ad peius parare aditum, accipiendum sanè est illud, & uires illius aperiendæ: quemadmodum in sequentibus aliqui faciunt,

Loci autorū ita exponēdi, ut honestus patitur.

Quæ maneant miseros mortales præmia disce,
Tonsa coma & lachrymis quæ turpia multa supersunt,
Et quàm diu mala ferre sinunt mortalia corda?

Non enim in uniuersum ait, omnes deorum opera uitæ præsentis calamitatibus inuolui, sed dementes, & stupidos, qui per improbitatem miseri redditi, à poëta ærumnosi suo more appellant. Alius itaque modus est, quo suspectas de prauitate sententias in poësi, ad bonum licebit traducere, dum in nominibus, quorum significatio solita recepta est, nouam quandam inducimus, & ueterē loquendi ritum negligimus. Quod genus est illud, in ore omnium, & non prorsus in amœnum:

Scire licet quàm sit mors execrabilis atra.

Quo in uersu *Ααβογ*, quod nobis sonat terrificū, Macedonibus mortem significat. Sic *μυμιλω* Aeoles eam uocant uictoriam, quæ ex sedulitate pugnae & perpetua constantia obuenit. Dryopes rursus dæmonas appellant popos. Adeo ut prorsus necessarium sit, plurimumque conducibile (modò ex poëtarum carminibus fructum aliquem assequi uelimus minimeque offendi) ut sciamus quibus uocabulis deos poëtae appellent, quibusque bonos

D aut malos: quid uel intelligi uelint, quando animæ aut fati fecerint mentionē, utrum simpliciter id significant quod sonant uerba, an uerò id quod plerumque apud illos eorum nomine accipis, quemadmodum in alijs quoque rebus compluribus usum uenit. Domum equidem modò uocant ædes: ut, Inque domum celsam. Modò uictum, & substantiā omnem: ut, Domus est mihi tota uorata. Proinde uita illis aliquando hoc ipsum est quo uiuimus: ut,

Cæruleus illi ferrum Neptunus ademit,
Vitæ tum Megaris.

Nonnunquam opes hoc uerbo indicantur: ut,

Pergunt alij mihi rodere uitam.

Sic *ἀλλεγ* aliquando pro morderi & indigere usurpatur: ut,

Dixerat & mœrens abiit, dolor omnia uersat.

Aliquando pro superbire & gaudere: ut,

Erronem diuum quia uiceris, inde superbis.

εοδζεμ item moueri significat, quemadmodum ait Euripides:

Cetus ex Atlantico mari mouit sese.

Et nonnunquam sedere, ut Sophocles inquit: Sedes mihi quasdam ponite, ramis uirentibus coronati. Gratum non minus est & illud quod Grammatici docent, ut uocabulorum usus rebus subiectis inferuat, illisque rectè copulet, dum alia uis ad res subinde alias usurpat: ut,

Exiguam laudare, at magnæ imponere naui

Pondera. Quo in loco laudare non significat celebrare, ut plerumque accipimus, ac laudibus uehere: sed ponitur pro non recusare, siue magis exposcere. Quemadmodum usus permittit ut dicamus, rectè habere, & iubemus alios ualere, quādo in eo negotio neque petimus aliquid, neque accipimus. Ita & laudem Proserpinæ quidam aiunt quasi deprecationē dici. Cæterum hanc separationem & discrimen illud uocabulorum obseruantes in sententijs grauioribus, illisque quæ alicuius sunt momenti, iuuenes à dijs ipsis quid sequant, docere aggrediamur. Usurpant equidem poëtae deorum nomina aliquando ita ut sententiæ prorsus congruant: deinde non raro ut uis quædam cuius largiores existimantur dijs, quorum ue autoritate & ductu obueniat ea, pari nomine significari uolūt. Atque huius rei in promptu est exemplum apud Archilochum poëtam, qui cum precatus ita est: Audi me, o rex Vulcanē,

Deorum nomina à poëtis uarie usurpata.

A Vulcanē, mihi quæ oranti propitius ser opem, ac gratificare ad eum modum quo affoles: haud dubiè deum inuocauit. Porro cum maritum fororis qui in mari perierit, nec sepulchrū legitimum assequi possit, modestius ferre calamitatem posse ait, si Vulcanus caput illius pulchraque membra puris induat uestibus, ignem non deum uidetur significare. Sic Euripides conceptis iurans uerbis: Per astra, inquit, Iouem ac funestum Martem, deos nimirum intelligit. At cum Sophocles ait, Cæcus est Mars o foemina, nihilque uidet, omnia suo aspectu concitans mala: bellum ex ijs uerbis intelligas necesse est. Quemadmodum & Homerus aheneum uocat, eos describens, quorum nigrum cruorem in Scamandru defluentē Mars perniciosus disperdit. Ex his igitur quæ prædiximus, nosse decet atque meminisse, quod Iouis nomine iam deum ipsum indicant poëtae, modò fortunā, ac mox item fatum. Quando enim aiunt: O Iupiter ex Ida regnans: & Olupiter, quis iactare queat sese tibi prestare sapientia: deum profecto ipsum compellant. Verum dum rerum gestarum primas causas commemorant, Ioui ea accepta referentes, quale est illud Homericū: Multas præclaras animas præmisit ad orcum. & Iouis esse peracta Consilia: nemo ambigit fati illic fieri mentionem, quando nulla ratione poëtae ducuntur, ut diuino consilio hominibus mala immitti arbitrentur, sed magis necessitatē quandam rerum sese consequentium his uerbis explicant. Quando alijs urbibus, exercitijs, & ducibus fato quodam accidit ut sapiant, hostes superent, multaque identidem felicitate fruunt: alijs, ut in affectus erroneas incidant, agitentur mutuis dissi dijs & seditionibus, turpitudinē sectentur, & uarijs perturbationibus in peius agantur præcipites: ex fato nimirum prauis consilijs, unde perniciosi ad mortales ipsos redeunt fructus. Heliodus quoque inducens Prometheū in poemate, qui Epimethea fratrem adhortatur, ne dona ab Ioue olympio missa accipiat, sed remittat potius, in fortunæ uiribus commemorandis Saturnij nomen usurpat. Appellat enim fortuita illa bona quæ uocantur, qualia sunt opes, matrimonia, imperia, & prorsus ea quæ extra animū nostrum sunt, Iouis dona: quanquam illorum possessio planè inutilis sit ijs qui rectè uti nesciunt. Itaque Epimetheum qui erat improbus, ac parum cordatus, apprimè decere existimauit, ut fortunæ prosperitatem suspectam haberet, ac etiam ceu pestiferam & exitiosam formidaret. Rursus quum ait:

Mars.

Iupiter pro fato & fortuna.

Iouis dona.

B Obijcere haud tentes inopi successus iniquos:

Diuorum dona hæc nam sunt, mihi crede potentum.

deorum donum esse prodit, quod largitur fortuna: adeo ut minimè sint accusandi quos fortuna pauperes reddidit, sed magis qui ex ocio, negligentia, animi mollitie sumptuque immodico rem familiarē declexerint, hoc merito foedum & probro dignum dixeris. Sicubi enim fortunæ uerbum in dicendo incidit, dum ratione percipimus uim illius causæ occultæ, quæ rebus ipsis necessitatem imponit, nullo sine, nullisque legibus humanis circumscribi ac comprehendere posse, poëtae deorum nominibus illam haud absurde explicarunt, quemadmodum & nos solemus res, mores, sermones, hominesque ipsos plerumque diuinos appellare. Ad hunc sanè modum multa prauè dicta de dijs ad rectitudinem sunt reducenda. Veluti in illo Homericō:

Dolia bina iacent Iouis alto in limine fati

Plena, bonis illud, scatet hoc turba inde malorum.

Item in sequenti:

Iuppiter iceta prius male tum sua foedera seruat,

Consiliumque capit, premat ut uirtute Pelasgos,

Troiugenasque simul, prima hæc incommoda belli

Cæca ruunt, quia stat sententia fixa tonantis.

Obtinet autem quod de fortuna iam diximus & de fato, in quibus nihil certi habemus: Fatum.

suffugiunt enim nos harum rerum causæ, adeo ut nihil ad nos negotiū agitur honestum, ac decens, tum Iouem merito proprie nominandum censemus, ut tibi:

Infestat pugna hinc alios, Telamonius Ajax

Vitatur solus, Iouis hæc quia certa uoluntas.

Hæc enim sunt quæ ex rebus mortalium curat Iupiter, præteritis ijs quæ leuis sunt momenti, & aliorum deorum sollicitudini relictis. Plurimum autem congruit, ut alia quoque nomina respiciamus, quæ ad res plurimas à poëtis adhibentur ut transferuntur. Quod genus est illud de uirtute: nam hoc uocabuli non solum in negotijs & orationibus prudentes complectitur, & uiros bonos laudatosque, uerum etiam quicquid est excellens, atque adeo omnem uim ingentam abundè sibi uendicat. Et hoc ordine agunt, quum omne quod

virtus.

C est in precio, uirtutem, & uim quandam uocant: ceu oleam ab olea, fagum a fago, id est nominis similitudine, fructum & utilitatem ab eo unde illa proueniunt appellando. Iuuenis igitur noster, dum canunt poëtae,

Sudorem superi uirtuti præposuere. Et:
 Virtute en Graij istorum fudere phalanges. Item:
 Si fas est fato concedere, nunc puto pulchrum

Vitam in uirtutem demergere: mox æstimabit quod res est, de optima illa atq; diuina habitudine, quam inditam nobis possidemus, dicta: quam rectitudinem quandam esse intelligimus, arcemq; rationalis naturæ, atq; ut in confesso est animi bonum effectum. Rursus dum legit illud:

Extenuat uirtutem, auget quoq; Iuppiter idem. Item:
 Gloria diuitias sequitur uirtus quoq; clara: non obstupescat mox insolita admiratione, ac diuites eò loci prouehat, ut uirtutē quasi argento uenalem habeant. Nec arbitretur ingenium ita fortunæ esse subiectū, ut ex illius nutu proficiat in melius, aut detrimenta quædam accipiat, sed norit poëtam talem quem legit, sub uirtutis nomine rem præclaram, felicitatem, aut uim quampiam animi oculuisse. Nam ad hunc modum mali nomine aliquando propriæ mentis improbitatem & uersutiam significant, ueluti Hesiodus:

Expedit in primis mala cuncta per omnia nosse.
 Nonnunquam fortunæ iniquitatem, aut infelicia tempora, ut apud Homerum:
 Sæpe malis homines quamprimū consenuerunt.

Deinde poëtas haud aliter de felicitate loqui putabit, atq; si quis illam irrideat: quemadmodum & philosophi habitudinē rerum perfectē, secundum cuiusq; rei absolutam naturam in hac uita sectantes, explicant. Atq; inter hæc non raro abutuntur uocabulis, diuitem felicem & beatum uocando, ipsamq; uim insitam ac præstantiam, felicitatē. Homerus autem propriè utitur nominibus, cum ait: Gaudeo iam multis cōgestis dum impero rebus. Sic Menander: Habeo magnam uim opum, diuesq; uocor ab omnibus, beatus autem a nullo. Porro Euripides insignem inducit rerum turbam & confusionē, his uerbis: Ne mihi contingat tristis uita quæ felix sit. Item: Cur ueneraris tyrannidem iniquam, etiam si felix sit? Nisi quis, ut iam dictum est, improprietatem sermonis & abusum nominum secetur.

D Sed de his fortasse plus satis. Illud etiam atq; etiam iuuenibus iuculandum, ac crebrò indicandum est, quod poëtica histrionica propemodū accedit in argumentis, decorum si bi usurpans, plurimaq; ornamenta, prout mores exigunt personarū, rei q; materia. Atqui uerisimilitudinē ideo non deserit, quando in ea histrionica persuasio, ceu regula quædam latet, ad cuius præscriptū alia sunt iudicanda. Vnde improbitatis ac uirtutis signa nonnulla rebus permitta, histrionica ueritatis non admodum negligens, egregie effert: id quod Stoicis mirè aridet in multo plurimis locis apud Homerum, quippe qui uirtuti nihil turpitudinis sinunt coire, nec uitium honesto aliqua ex parte coniungi. Itaque quod ad hanc rem attinet, stultum ac imprudentē semper peccare, & sapientem ciuilem q; rectē omnia a ihibito decoro agere prædicant. Sunt quæ in scholis quidem audimus, at in rebus agendis, iuxta Euripidem, comperimus bonorum ac malorum ut plurimū cōfusiū quoddam agmen esse, minimeq; alterum discretum ab altero. Cæterum citra ueritatem poëtica plerunq; uarietate utitur & morum plurima cōmutatione, eò quod ex huiusmodi affectuū diuersitate, quæ ex insperato improuisoq; accidit, quando animus ad ea obstupescit, gratia quædam conciliatur, quam fabularum illa cōmutatio secum affert. Atqui si oratio est simplex, & ab his figuris aliena, ea profectò & affectibus item careat, necesse est. Nam hac potissimum ratione non semper eosdem poëta uictores inducunt, non semper eosdem felicitate fortunæ florentes, aut in rebus per uirtutem gerendis, strenuos: nec deos sicubi in negocia humana inciderint, expertes proferunt affectuū, culpaq; omni uacantes, ne uide licet hoc quod concitat mentem, & facit obstupescere, a poësi prorsus exulet, dum sedata est, nihilq; periculi aut motus præ se ferre uidetur. Atq; hæc cum ita sint, aditum illi firuamus iuueni ad poëticā oportet, qui tanti non faciat pulchra ista præclaraq; nomina, sapientum uidelicet, & plurima integritate præstantiū uiuorum, regumq; summorum, ut illi sint totius uirtutis canones, & certissima præscripta uiuendi. Quandoquidem lædetur, si magna illa omnia probabit & admirabitur, iniquo non ferens animo, neq; audiens aut recipiens eum qui huiusmodi facta dictaq; improbauerit:

Iuppiter alme pater, Phœbe, insignisq; Minerua,
 Troiugenū nemo effugiat crudelia fata,

Cōmutatio subita in poëtis affectus moues.

A Nec superent Danaï, cladesq; exerceat omnes,
 Mœnia sacra ruant extemplo. Et:
 Heu miseram uocem Priami natae hausimus omnes
 Cassandra, dum cæde Clytemnestræ perit: ingens
 Certè dolus uersat mentem, quo perfida turbet
 Corda senis: iamq; obsequor, atq; peregi
 Fœmina quæ iussit. Item:
 O pater haud ullus toto orbe nocentior alter
 Iuppiter est superū te.

Ex his uersibus haudquaquæ affuescat aliquem laudare iuuenis, erratū illius defendere, aut in re honesta quippiam fœditati huic ceu basi superstruere: atq; in eo negocio idoneum se gerat atq; callidum. Cæterum illud potius æstimabit, imitatricem quandam esse poëtice morum, uitæ ac hominū, quanquā non tam absolutæ uirtutis, ac puritatis, ut nihil queas reprehendere: effectq; eas res permittas plerunq; fallis opinionibus ac stultis, parumq; probatis affectibus, quæ omnia poëtis non citra operam & industriā crebrò in peiora trahuntur. Atq; hæc quidem præparamenta, quibus iuuenilis imbutus fuerit animus, id præstant, ut quæ rectè sunt dicta factaq;, laudibus euehar, & ceu numine quodam afflatus sit, admiretur: contra turpia ne admittat quidem, tantum abest ut ab illis offendatur: quæ ratio innocuā planè efficiet poëtice lectionem. Porro quisquis admiratur omnia, illisq; se exhibet familiarē, dum iudiciū subijcit opinioni, heroicis istis ac præclaris nominibus infecta, similis erit quibusdā insigniū autorum discipulis, qui dum præclara referre nō possent, exprimebant turpia, ueluti Platonici quidam, præceptoris incuruos humeros, & Aristotelici balbutiem magistrī emulabantur. Oportet autem, non ueluti meticulosi exsuperstitione in templo omnia exhorrent & reuerentur, ita in poëtis quoq; uersari, sed sumpta audacia consuescere de eo quod decet ac rectum est, liberè pronunciare. Perinde atq; hoc quod de Achille proditum est, quando concionem exercitu pestilentia laborante cōegit, indignè ferens ocium ab armis, eratq; inter milites insignis de illo omniū opinio: quæ ratio medicum eum reddiderat, adeo ut post diem nonum, quæ de morbo potissimum iudicare solet, cum didicisset languorem non esse uulgarem, neq; ex communibus causis accidit, surgens non congregat multitudinem, sed cum rege Agamemnone communicat super ea re consilium:

Atride nostras puto concedemus ad ædes
 Protinus, hæc melior sententia.

Rectè id quidē dictum est, modestè, & omnino pro dignitate. Porro cum uates diceret se iram potentissimi Græcorū formidare, nō satis modestè ac consulte iurauit, se uiuo minime fore, ut manū prælagenti quispiam injiciat. Ne Agamemnon quidem, inquit: cōtemptum his uerbis reddens principē ac floccipendēs. Deinde nō ita multo post ira accensus ad mucronē fertur, etiam trucidare illum cogitans. Quis hoc rectè factū, & pro dignitate, aut conducibile arbitrabit? Cæterū quod mox respiscit, & in uaginā capulo tenus abdidit ensē illum prægrandem, morigeris Mineruæ monitis, id rursus aptè simul ac decorè gestum, quod uidelicet iram quam prorsus præcidere non potuit, continuit tamen, ac cessit illi, donec immedicabile, rationi parentem efficeret. Agamemnon rursus in his quæ dixit, ac gessit in cōcione, sanè quàm ridiculus habetur: quæ uerò in negocio Chryseidis, magis sunt regia, tantoq; principe digna. Nam quum Achilles abducta Briseide,

Illachrymat socios uitans, solusq; sederet,
 interea Agamemnon nauī ingressa, mulierem socijs tradens remisit, quam paulo antè obmiram indolem Clytemnestræ præferendam, & uxoris loco habiturum se dixerat: atq; in ea re nihil peccauit, nec amatorios mores quoquo modo præ se tulit. Atqui Phœnix a parente ob pellicem damnatus maledictis, ait:

Protinus hunc ferro libuit demittere ad orcum,
 Adsit ni quidam diuū qui leniat iras,
 Quiq; probris uulgi, fama quoq; liberet atra,
 Ne patricida uocer, præstanti nomine Graius.

Aristarchus autem metu quodam percussus, sustulit hæc carmina è poëta, quanquā non ulque adeo sunt intempesiua, si quis expendat Achillem Phœnice aliquando usum fuisse præceptore, qui pari solitus sit ira æstuarē. Perspicuū est enim, quàm exagitet homines iste feruor, quid ue doceat audere, dum omnis sepulta est ratio, nullaq; admittitur admo-

Cnitio. Et Meleagrum equidem inducit ira aduersus ciues cōmotum, sed mox sedatis fluctibus aptè affectus tetricos increpantem, laudatq; illum impendit, quia illos non fuerit secutus, sed felici quodam Marte repugnans, in eo conflictu euaserit superior: atque isthuc quum sit respicere post erratum, pulchrum id esse putat, & plurimum cōducibile. Nunc differentia hæc ex prædictis satis liquet. Verum in obscuritate aliqua sententiæ, iuuenis illam definiat ad eum modum quo faciunt, qui rei incumbunt. Nam si Nausicaa peregrinum Vlysem conspicata, in illius amorem incidat, par iam Calypsi, quod ad eum attinet affectum, reddita, ceu lasciuens & nuptiarum nacta tempus, ineptire uideatur apud puellas huiusmodi uerbis:

O mihi contingat talem uidisse maritum

Aedibus ex illis, donec mihi uita super sit.

Culpanda nimirum est hæc petulantia muliebris, audaxq; procacitas, nisi consideratis uiri uerbis ac uirtutibus, magnamq; in mutuo colloquio admirata prudentiã, optarit illius potius frui contubernio, quam municipis cuiuspiam, qui nauiculatoria aut histrionica uictum quærat: huiusmodi prudentiam in foemina nemo sanè est qui nō faciat plurimi. Rursus dum Penelope cum procis miscet sermones, utiq; placidos & humanos, atq; cum dono dant mulieri uestes aliumq; ornatum, lætatur Vlyses eius rei gratia, & donorum recipiendorum diu illos frustratur, animos eorum ludificas. Atq; in donis huiusmodi, ac re familiari amplificanda, si tanto studio sese oblectat Vlyses, quod ad lenocinã attinet longo interuallo superabit subdola uafricie Polia grum, de quo illa extant uerba: Felix Polia grus fouet cœlestem capram, quæ illi opes suppeditat. Ceterum si spem concepit potius Vlyses, fore ut ex procis habeat mancipia, quanquã nihil minus uerentur, rationem habet hoc gaudium, cui uir tantus innitatur. Ad eundem modum in dinumerandis opibus quas Phæaces illi exposuerunt, mox domum nauis redeuntes, si uerè in deserta huiusmodi, ignota obscuraq; regione, ueluti ipse prædicat, uersatus est, diuitiarũ causa metuens periculum, ne quid sustulissent ex nauis, cōmiseratione equidem dignum uideri potest, uel etiam, per louem, si fastidire potuit diuitiarũ amorem. Sin, ut quidam aiunt, delthaca addubitans, saluas opes in dicitum esse sanctitatis morum qua præstabant Phæaces, putauit, nō sine accessione questus, illum in alienam uexerunt regionem, ut illic exponentes, simulq; relinquentes cum suis opibus, intactis illis, specimẽ probitatis de se præberent: dignumq; est ut hanc laudibus uehamus hominum cautionẽ. Sunt proinde qui uitio uertunt Phæacibus hanc opem è nauis in littus expositionẽ dormiente Vlyse, si modo sit uerax historia, aiuntq; Tyrrenos rem gestam aliter explicare: quod uidelicet Vlyses homo fuerit natura somnolentus, quæ ratio illum nō permiserit pleriq; colloqui. Atqui somnus si nullus fuerit, & dimittere à se Phæacas sine munusculis familiariq; colloquio puduit Vlysem, nec latere potuit domesticos hostes, illis præsentibus, cōmento eius ambiguitatis, similem illum à poëta dormienti descriptũ accipiunt. Itaq; dum hæc iuuenibus ostẽdimus, ne cōmittamus ut ansa ad morum corruptelam illis præbeatur, sed zelum potius & appetentiam ad meliora protinus arripiant, hæc extollentes laudibus, & illa carpentes. Ceterum cum ubiq; hæc cautio frugifera est, tum uerò potissimum in tragœdijs, quod sermones habeant nō nihil uerisimiles & callidos in negocijs parum honestis, & turpibus. Non enim uerè admodum dixit Sophocles:

D Non conuenit turpi rei bona cantio.
Solet enim ille moribus foedis & absurdis rebus, sermones iucundos & humanos præbere, & qui in eadem scena illi coniunctus est, contrario modo. Vides namq; quo pacto Phædrum accusatam induxerit, ceu ob Hippolyti improbitatem ab illo fuerit adamata. Dein de non absimilem loquendi licentiam tribuit inter mulieres Troianas Helenæ aduersus Hecubam, dum putat hanc iustius pœnis plectendam quæ adulterũ Paridem peperit, q; se quæ fuerit comes. Nihil igitur ex his dictis decorũ iuuenis noster æstimare consuecat, nec arideat huiusmodi nugis, quin magis excretur uerborum ac rerum gestarum inconditam lasciuam. Atq; ad hoc negocium plurimum afferet adiumentũ, si exquisitè causam reddi cures singulorum, quemadmodũ Catonem factitasse referunt dum puer pædagogus in disciplinam esset traditus. Non enim recusabat ille quæcunq; præcipiebantur, sed rationem singulorum exposcebat. Nam poëtis non aliter credendum puto, atq; pædagogis ac legumlatoribus, tum uidelicet, ubi causam idoneam reddiderint: sine illa uanum esto & inane quicquid gesserint. Porro complures inuenias nimium amarulentos causerum inquisitores, qui interrogant quomodo dictum sit:

Poëtis quomodo credendum.

Potorum

A Potorum cyathum supra haud disponimus unquam

Cratera. Item:

Erheda in currum qui uenit, ritè petatur

Hasta. Rebus autem maioribus, etiam si non feceris periculum, facile creditur,

Cuiusmodi est illud:

Virum parentum culpæ conscium, premit

Metus, ferocia et si gerat ille pectora.

Et,

Abiecto animo esse cogit infelicitas.

Hæc ad mores referuntur, uitamq; conturbant, dum iudicia praua ingerunt & opiniones impendit ignobiles, nisi assuescas ad singula in promptu habere quæ opponas. Veluti dum aiunt, animo esse demisso oportere eum qui aduersa labore fortuna, magis in fortè illam iniquã omnis culpa est reiicienda, & uir ipse nō modo non deprimendus, sed etiam eleuandus est. Sic patre æditus improbo & parum cordato, dummodo ipse sim uir bonus & prudens, cur non de beo per meam uirtutem animo esse erecto, sed obstupescere, & indolem demittere ob patris inscitiam? Qui igitur ad hunc modum obuius fertur ac reluctatur, nec se omnibus dictis ceu uento quolibet rapiendum exponit, sed uerum esse arbitratum quod aiunt, Vefanus homo quolibet sermone capitur: multa ille profecto falso uanèq; dicta, à se dimouerit. Illa sunt igitur quæ innocuã efficiunt poëticam lectionẽ. Quando non aliter atq; in uitibus plerumq; sub folijs & palmibus pulchre uirentibus occultatur fructus, latetq; in umbra, ita in poëseos dictione & fabellis circūfusis, multa suffugiunt iuuenem bona & cōmoda. Proinde sedulo curandum ne id contingat, ut à rebus profusus aberret, sed incumbat magis sententijs quæ uiam fruunt ad uirtutem, bonosq; effingunt mores. Fieri potest, ut in hoc negocio ita uersetur, ut breuibus typo quodã omnia complectatur: prolixam uerò seriem, & apparatus, turbamq; exemplorũ missam faciat, illisq; cōmittat qui scribunt diffusius. Principio igitur quæ honesta sunt & turpia in moribus, atq; per sonis cognoscens iuuenis, tum intendat animũ dictis & negocijs, quæ poëta utriq; obseruato decoro tribuit. Veluti cum Achilles Agamemnona ira percitus his uerbis cōpellat:

Aequa satis nunquam spolijs mihi portio fiet

B Tecum, si Danaï firmissima mœnia Troiæ

Eruerint. Therites proinde his conuicijs eundem infectatur:

Aeris plena tibi tentoria sunt, mulieres

Suntq; tibi forma præstantes, munera Graiũ,

Dum capiunt urbes. Sic rursus deinde Achilles ait:

Si dederit nobis euertere mœnia Troiæ

Iuppiter ex alto. Et Therites rursus:

Quicquid ego uinctum porto, uel alter Achiuũ,

Turapis. Ceterum dum Agamemnon inter conuersandum uituperaret Diomedem, nihil illi contumeliosum respondit, principis maiestatem reueritus, Stheneli autem parum consultus extat sermo ad Agamemnonem:

Non mentire, mihi quum dicere noris aperte:

Nanq; sumus multo maioribus en meliores.

Hæc nimirũ dicendi uarietas si obseruetur, docet iuuenem æstimare quàm egregia ac urbana res sit alacritas iuncta mediocritati, contraq; quàm detestabilis arrogantia, suiq; immodica ostentatio. Profuerit deinde & Agamemnonis illud, de quo diximus, factum despicere, eò quod Sthenelum adiit, dum non esset alloquendus: & ne Vlysem quidẽ præterijt, uerbis illum laceffens:

Ira quum sciret candescere corda uiri, mox

Verba capit rursus. Omnibus enim respondere seruire est, & libero homine indignum: despiciere deinde cunctos, superbi est & planè stulti. Porro Diomedes in bello filiet, rege etiã male dictis illum adoriente: peracto prælio libertate dicendi mox usus erga ipsum, his quidẽ uerbis: Vires exprobras Græcos inter mihi soli. Par item fuerat, uatemq; prudentem in primis decuisset, rationem habere comitiorum, dum Calchas in procerum confessu, magnaq; hominum frequentia, neglecta alia maiore cōmoditate, non ueretur principem reprehendere, ceu pestilentia grassantis autorẽ. At Nestor certaminis inter Agamemnonem & Achillem medium admiscens sermonẽ, ad motus huiusmodi sedandos idoneum, ne regem uideretur ceu peccantem corripere coram multitudine, iam ira percitum, his eum alloquitur uerbis:

Ec 4

Omnibus respondere seruire, omnes despiciere stultum.

C Ad moueas epulis, sacrum quoque cogere senatum,
 Consilia expendens horum, atque salubria serua.
 Peracta autem coena emisit senes ad obeunda negotia, atque ita moderari curauit erratis. O
 aptam reprehensionem & in tempore adhibitam.

Est quando in genere hominum plurimam uideas diuersitatem: isque tropus in eo notatur apud poetam, quod Troiani plurimum sibi fidentes, magnoque cum clamore incedunt: at Graeci contra cum silentio, metuque antesignanorum. Quoniam in re militari reuereri duces, simul & fortitudinis, & imperio parentis militis, non leue est argumentum. Unde Plato solebat conuicia & turpitudinem magis timere, quam labores & pericula. Et Cato dixit se erubescitum maiori amore teneri, quam pallentium. In promissis item filium quoddam est proprium quod sequaris. Ut quum Dolon promittit se mox in exercitum uenturum ubi redierit, per Agamemnonis salutem. Verum Diomedes nihil promittit, atque se minus timere quando cum socio mittatur: ut perspicuum iam sit prudentiam Graecorum esse, & urbanitate quadam praedictorum, at turpitudinem & temeritatem ad barbaros maxime pertinere. Itaque odisse haec oportet, illam autem pro uiribus imitari. Habet autem & non nihil bonae frugis, si contempleris affectus ipsos qui Hectorem commouerunt atque Troianos, cum Ajax singulari certamine illi erat congressurus. Nam Aeschylus in Isthmijs, caeso quoque in faciem, & clamore eius rei gratia in uulgo exorto: Quale, inquit, hoc nostrum est exercitum? spectatores clamitant, & qui plagas accepit silet. Poetae tum sequuntur uerba: Aiaceum clarum cum suis apparere armis, ex cuius aspectu Graeci plurimum sunt exhilarati, Troianis interim tremore conterritis, qui grauis admodum singulorum peruaferat membra. Ipsi quoque Hectori animus in pectore concutiebat. Iam uero quis non admiraretur hanc rerum diuersitatem? quando in confesso est, eorum duntaxat salire corda, qui pericula subeunt, ueluti quum luctari aut in stadio currere aliquis coeperit. Porro spectatorum concuti ac tremere corpus, ex beneuolentia erga principem metuque, consentaneum est. Denique spectandam puto & inter optima simul ac deterrima non in amoenam uarietatem, qualis est illa Therstia in Achillem, & potissimum in Ulysses similtas acerrima: Aiaceis insuper in Achillem constans amor, ac perpetua cum illo amicitia. Allocutus est enim

D Hectorem, ita ut huius quoque honorifice meminerit:

Iamque palam fiet quam fortis pugnet utrinque,
 Dum solus Graium longe optimus atterit hostem,
 Magnanimo quanquam sit multo inuictus Achille
 Inferior ille. Vides quam egregia hinc laus ad Achillem redeat. Estque haec oratio

minime arrogans, dum candidè de omnibus sentit Graecis, plurimum referre indicans ad uires singulorum dignoscendas, soli pugnent Graeci an cum multis. Neque interea praecipuum sese ostendat inter socios, sed cum illis pares sibi in praelio esse uires. Sed iam de differentia satis, nisi hoc quoque adiungilibeat, quod ex Troianis multi sunt capti uiui, at Graecorum nullus: deinde multi item illorum supplicarunt hostibus, ceu A draustus, filij Antimachi, Lycaon, & Hectori precibus concessum est sepulchrum ab Achille, caeterum ex his nullum inuenies supplicem. Barbaricum est enim preces porrigere, & capi in certamine, quum Graecorum sit proprium uel uicisse in pugna, uel occubuisse. Caeterum perinde atque in pascuis florem sequitur apis, capra fruticem, sus radicem, reliquaque animantia femina aut fructum: ita in poetarum lectionibus ille flores legit historiae, alius ornamentis inharet & orationis mundo, quemadmodum Aristophanes de Euripide dicit: Vtor oris ipsius rotunditate. Est proinde qui fructum captat ex his quae moribus rectè formandis sunt ac commodata. Meminerint igitur illi ad quos haec nostra tendit oratio, secumque expendant, num facile inueniant fabellarum cupidum lectorem, cui incognitum sit, multa apud poetas, quod ad res gestas attinet, uanè & per excessum ueritatis conscripta. Sic uix reperias studiosum rei oratoriae, quem praetereat quae illis uerborum insignis castimonia, & ad persuasionem aptè sunt usurpata. Denique uirtutis & rerum honestarum amator, dum non lusus cuiusdam puerilis, sed absolutae eruditionis gratia attingit poetice, fieri non potest ut oscitanter audiat quae de fortitudine, modestia, ac iustitia toties sunt decantata: quod genus est illud:

Tydidè quid passus ego sum? capere uires
 Iam decet, huc referas pedem, ut uideam ferus Hector
 Si capiat naues armis.

In summo equidem rerum ac uitae periculo, sapientem magis decet turpitudinem uereri
 aut

A aut probrum, quam uel mortem etiam ipsam: id quod iuuenis ex hoc discens loco, ad uirtutem probe posthac erit affectus. Sic alibi legis:

Iuncta bono felix homini sis, docta Minerva.

Quibus uerbis subobscurè indicatur, deam neque diuitis uiri gaudere contubernio aut formosi fortis ue, sed uirtuosi, beneque cordati. Rursus quum dea ait se non commissuram ut Ulysses despiciat aut deserat,

Quando quidem sapiens est, prudens, uerus & idem:

indicat ex omnibus quae possident homines, uirtutem propius accedere ad diuinitatem, atque ideo magis esse acceptam. Si quidem ita comparatum est, ut similia magis gaudeant similibus. Caeterum quando res quaedam ardua uidetur, uereque est, iram compescere, multo haud dubie maior erit custodia ipsa & prouidentia, quae prohibet ne in iram incidas, aut illa capiaris: atque isthuc diligenter subindicare legentibus, iam est operae praecipuum. Videas enim quo pacto Achilles Priamum amarulentia minime ferenda quietum esse iubet, ne se exasperet, his quidem uerbis:

Irritare senex noli me, tempora noui

Hectora quis soluam tibi, adest modo missus olympo

Nuncius, is iubet ut castris decedat uterque.

Cum nato, senior supplex quoque, fallere credar

Iussa Iouis? Itaque Ioto Hectore corpore, ipsum Pelides componens, in rhedam

collocat, ne pater uideat uulneratum, unde cor mœrore contabescat, Achilli quoque idem accidat. Sed Iouis mandata peracta sunt. Itaque si quis ad iram natura propensus est, & ingenium habet irritabile, nimisque asperum, idque non sine periculo, cum hoc illum minime laetateat, obseruetque causas omnes quas habeat suspectas, ratione prius diu praesumpta, ne inuitus in eum incidat affectum, nonne admiranda cuiusdam prudentiae id praebet argumentum? Sic decet ut ante ebrietatem uini cupidus sese praemuniat, & ante amorem is qui libidini est obnoxius. Quemadmodum Aegilaus osculum offerentibus pulchris quibusdam, subduxit sese. Et Cyrus mulierem Panthiam uidere non audebat, quod inimici quidam materiam inuentiuamque libidinis illi hac occasione ministrarent, & ad quae potissimum scirent affectus noxios inclinari, animum incautum impellerent. Ulysses item non modo suam ipsius iram coercuit, uerum etiam Telemachi filij, quum ex colloquio deprehendisset iuuenem animo esse turbulento, & iniquo animo iniurias ferentem. Mitigauit enim longè prius ferocitatem, & ad patientiam cohortatus, quietum hominem reddidit, his uerbis:

Leniter hostiles animos, nostrae domus omne

Qui decus eripiunt mihi nunc pati meum cor:

Aspicis ut dulci mihi turbant corda parenti,

Aedibus in nostris alienos despice gressus,

Telaque disce pati iaculantum, culmina cernens

Eminus ipse foris tua.

Nam quemadmodum equis in ipso cursu nemo iniicit fræna, sed longè ante: ita qui animo sunt in iram praecipiti, & ad res molestas facile irritabiles, rationibus quibusdam diu ante praesumptis, in certamen sunt producendi. Conducibile autem arbitror, non modo dictiones ipsas diligenter audire, sed Cleanthis etiam doctrinam declinare, qui aliud ferme agens, enarrat illud:

Iuppiter alme pater, regnator summus ab Ida. Et illud item:

Eia pater Dodonae, ubi praecipit subunionem dictionum fieri, unde sensus ille eliciatur, Tellus exhalat de se aërem. Similiter Chrysiippus crebro lubricus est in rebus serijs: & quum disertus est, nihil persuadet, uolenter ugens Iouem uocalem esse, quum in differendo grauis esse prodatur, & in orationibus uiribus quibusdam stipatus incedat. Melius autem est ut haec grammaticis iure quodam suo torquenda permittamus, quibus aptum hoc uidetur, & applausibile:

Non iubet haec animus, didici quoniam bonus esse. Et:

— Quam sim festinus, noscere cunctos Arbitror.

Ostendit autem uiro dignam eam esse disciplinam, qua amice, & cum gratia quadam hominibus confabulamur: quod ratio tradit, ad scientiam hanc rem pertinere. Itaque primum proponit, prorsus non decere hominem sui neglectum: sed potius ut honestarum rerum studio teneatur, & ijs qui talia docent pareat: subindicans simul, quam foeda sit incertitia. Sunt proinde his rebus multum coninia, quae de Ioue & Neptuno dicit:

Iram compescere arduum.

Propensum uita fugiant ab uicis

C Est patria his eadem, genus unum prorsus utriusque, Iuppiter at natus est maior, tum plurima nouit. *Sapientia res diuina.* Quibus uersibus ostendit sapientiam rem esse inter cetera maxime diuinam, & principem dignam, in qua liceat summam Iouis excellentiam, qua alijs praestet omnibus, potissimum collocare. Proinde alias uirtutes inferiores putat, quam ut cum sapientia conferatur. Sunt & haec insuper summo studio indicanda iuueni, ut ea non oscitanter audire consuescat:

Temperat a nugis sapiens, quia dedecet illum
Mentiri. Et:

Antiloche haud quicquam fecisti prauius, antè
Prudens, nunc uires mihi dedecore afficis, idem

Ladis equos. Et:

Quam mihi tu prudens dixisti Glauce superba.
O sapiens, dixi nulli uirtute secundum

Molliculum te. Ex his enim carminibus docetur, quam minime deceat cordatos uiros nugari, tergiuersari in pugna, ac socios praeter illum & fas calumniari. Meminit deinde Pandari, cum ait persuasum esse, per amentiam illum soluisse foedera: quod perspicuum sit, nullum qui recte sapiat, alteri esse iniurium. Huc pertinent ea quae de continentia dici possunt, ut ostendamus quo pacto poeta longè efferat talia, uersibus sequentibus:

Sapientia. Infans Proeti coniux, furtiuamque tractat

Connubia, at illi non paret omnia noscens

Bellerophon, prudens bona, quae persuadet honestas. Sicalibi:

Abnuat extemplo mala Clytemnestra petenti

Infanda, haud illi quia mens aberat bona diuæ.

In his planè uerbis tradit poeta sapientiam continentiae causam parentemque uideri. Porro in illis quae ad rem militarem pertinent, quando ad pugnam capeendam excitandi sunt bellatores, ita fermè scribit:

O Lycij, fortes praestate uiros, fuga prorsus

Exulet, hanc sequitur pudor. Et:

D Obuerfet animis pudor, & maledicta uirorum

Latrantum, uis magna furit Martis modò campis.

Prudentia. Videtur autem prudentia hic magnanimos homines efficere, dum illos pudet turpitudinis, simulque gaudent uoluptates praeterire, & subire pericula. Nam haec res Timotheum olim etiam sollicitum habuit, Graecos nimirum non ineptè in Persia adhortantem: Veneramini, inquit, pudorem, uirtuti bellicae suppetias afferentem, Aeschylus igitur illum in numero sapientum habet, qui gloriae alacer & indiuiduus est comes, quicque laude uulgi impendit capitur, dum ait:

Non optimus uideri hic esse, sed cupit,

Sulcum profundum in animo qui facit suo,

Affectus unde gloriae congerminent.

Iam persuasum esse puto, eum potissimum hominem ingenio pollere, qui ex affectu praeclaro quo praeditus est, ad optima semper feratur. Itaque quum omnia ad prudentiam & industriam iam sint congesta, non absurde consequitur omnem hinc uirtutem nasci, omnemque eruditionem. Porro quemadmodum apem uidemus naturae quodam instinctu, ex amarissimis floribus, asperrimisque spinis, dulcissimum mel atque lenissimum colligere: ita pueri probe instituti in poetica, norunt ex uilibus absurdisque argumentis, quae suspecta etiam aliquo modo uidentur, undecumque dulce quippiam ac frugiferum eruere. Mox enim

Suspicio. suspectus iam est Agamemnon, qui largitionibus corruptus, diuitem illum ab exercitu dimisit liberum, ob equam, cui nomen erat Aethe, dono datam, ne uidelicet militiam Graecorum sequi cogeretur ad Troiam, sed delicijs domesticis indulgere potius ociose liceret: magnam enim illi Iuppiter opum uim tribuerat. Quamquam Aristoteles principis factum non admodum improbet, quod equam egregiam homini effoeminato & inertem praetulerit, qui ne ad canem quidem aut asinum, mehercle, uideatur conferendus. Quas enim uires, aut quod ingenium non corrumpunt opes? Rursus foedissimum est quod Thetis filium consolatur in amissa uoluptate, meminisse etiam docens libidinis. Atqui in ea re perspicere est operae precium Achillis continentiam, qui cum Briseidem ad se uenientem deperiret, agnoscens uitae breuitatem, non festinauit ad uoluptatis usum, nec ut multitudinis mos est, luget amicum inertia atque officij intermissione, sed a delicijs uitae in luctu ita abstinet, ut in re militari

A militari nihilominus strenuam interea nauet operam. Rursus Archilochus non laudatur, quia sororis maritum in mari perisse queritur, ludum adhibens lamentis ac merum, quod illa eliminet & expugnet. Atque ea in re rationem mihi secutus uidetur, dum ait: Nihil equidem proficio eiulans, nec luctui officio, oblectamentis ac gaudio intentus. Si igitur ille delicias & animi tetrici laxamenta non existimauit obesse luctui, quid est cur nos queramur haec quae tractamus, incommoda esse nobis philosophantibus, aut rempublicam administrantibus, uel dum prodimus in forum, agriculturam uel exercemus? Correctiones proinde eorum quae absurde sunt dicta, non parum habent momenti: uelut eius quod dixit Antisthenes in theatro: Quid turpe est, in cuius usu tu non uides turpitudinem? Atheniensibus enim ob hoc uerbum tumultuantibus, mox adiecit: Turpe est turpe, siue tu uideas, siue non uideas. Sic Cleanthes de opulentia ait: Qui amicis suum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, expensam pecuniae id habeat uice. Hoc dictum alio quodam in hunc modum scripto emendauit: Qui scorto suum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, expensam quasi reputabit pecuniam. Zenon item illud corrigens Sophoclis:

Ad principem magnum quisquis contenderit,

Fit seruus eius, liber quamquam aduenerit.

ita quasi postliminio rediens scribit:

Non ullius fit seruus liber qui uenit.

Quid principi collucet clare, libero.

Boni fruens magnanimi hinc contubernio.

Quid igitur prohibet, ne iuuenes nostros ad id quod est melius huiusmodi succlamationibus impellamus? dum ad ea quae dicuntur, ueluti insurgentes ex aduerso, illa impugnamus, hoc modo: Dum aiunt, quod est optabile mortalibus, ut telum feriat id quod animo conceperis: Obijciamus nos contra: Non, sed optabile est ut telum feriat id quod est frugiferum. Quae enim optare non decet, si illa accipias, & pro animi tui desiderio fruaris eisdem, miserum id planè est, & non minima infelicitatis portio. Nec Atreus filium Agamemnona prorsus in omnibus erudiuit honestis. Nam dum ait: Oportet te & dolere & animam exhilarare. Nos contra illius uerba impugnamus: Per Iouem contendimus, ut gaudere debeas & non dolere, modò in rebus inuenias legitimam mensuram & modum. Sic Atreus filium Agamemnona non in omnibus prorsus erudiuit honestis:

Heu heu malum exitiosum nunc mortalibus,

Ut quis sciat, tamen non usurpet bonum.

Immedicabile utique hoc est, & malum rationi prorsus repugnans, ut ne etiam addam miserum, si hoc nostri quod est melius, & ad uitae intemperantiam atque mollitiem summi dedecoris prolabare. Tropus quidam est, dum quis paret dictis, non oratio. Imò & tropus & oratio, uel magis tropus ex oratione. Quemadmodum equus per frenum, & nauis per clauum circumagitur. Nihil enim est tam humanum, ac prorsus nullum tam cognatum uirtuti organum, ut oratio.

Non foedo amore maris, at dextro foeminae

Capiaris, ut decorum utrinque seruias.

Rectius hinc dixeris, ut modestiae ubique seruias: ita enim aequalitas & decorum uerè obseruatur. Ceterum qui se ad uoluptatem aut formam transfert, utrobique ineptus est, parumque stabiles habebit sedes.

Diros metu, prudentes adeunt supplices:

Non utique ita habendum est quod legitur, sed

Fiducia deos, prudentes adeunt supplices.

quando metus imprudentes, ingratos, ac prorsus dementes sollicitat, quippe qui diuinam illam uirtutem, unde bona nobis proueniunt, tanquam ab se laesam suspiciunt ac uerentur. Haec tenus quae ad correctionem attinent explicauimus. Qua autem uia ea quae legimus in multiplicem usum traducamus, Chrysiptus aptè ostendit: Oportet enim, ait, quod est ex usu, ex his quae confinia sunt, & similem habent speciem, colligere. Veluti dum ait Hesiodus: Bos equidem non amittitur, nisi quis improbum habeat uicinum: id sanè de asello, cane, & omni eo quod ad hunc modum potest amitti, intelligas licebit. Sic quod ait Euripides: Quis est seruus qui mori non reformidet? id quod de labore ac morbo haud absurde item intelligi potest. Ergo quemadmodum idem pharmacum ad unum morbum fungendum efficax, dum uim illius discunt medici, ad omnes finitimos illud transferunt & accommodant: sic sententia communis, quae uim suam in plura potest extendere,

C non est despicienda, sed dum uni negotio proprie congruit, ad similia nihilominus traducenda est, & proximè cognata. Estq; in hac occupatione exercenda iuuentus, ut consue-
scat pro ingenij sui acrimonia id quod est comune ex proprio traducere, idq; compluribus
experiri exemplis, ita ut in promptu illi fiat, celerrimè huius exercitij præstare documen-
ta. Ut cum Menander ait:

Beatus est, opibus iungens industriam.
Hoc existiment nō modo de diuitijs dictum, sed etiam de honore, principatu, & eloquen-
tia. Stupendam præterea admirationē Vlyssis, qua tangebatur dum Achillem inter puel-
larum gregem in Scyro esset conspicatus:

Tuq; o generis extinguis clara lumina,
Dum pensa natus optimi patris trahis.
Licebit in prodigum quoq; retorquere, sordida lucra captantē, desidem & negligentem,
disciplinarum osorem. Veluti si dicas: Bibis patris Græcorum natus optimi. Sic dicere
queas, Ludis, cauponam exerceas, scortaris, nihilq; sapis egregium, quod generis tui nobi-
litate deceat. Rursus dum ait:

Ne dixeris, miror præclarum opum deum,
Quarum facile uim magnam possidet malus.
Itaq; nec gloriam dices, formā corporis insignem, uestem magnatū, aut sacram etiam coro-
nam, quod hæc omnia uideamus etiam uanissimis contingere nebulonibus. Et quod ait,
Fædos metus de se producit filios:

per Iouem, sic & petulantia, superstitio, inuidia, & reliquæ item omnes hominū id genus
pestes. Cæterum quod optimè dixit Homerus, Dispari forma præstantissime: & pari mo-
do, Hector forma insignis: ostendit reprehensione dignum, & risu, qui nullo bono fruitur
quod forma decentius. Vnde in procliu est ad similia hoc trahere, quo compescamus eos
qui sibi plus nimio placēt speciosis titulis, cum nihil illis sit uanius atq; indignius. Docen-
di sunt proinde iuuenes, quod odiose dicta huiusmodi, contemptū secum afferunt. Veluti
si dicas: Diuitijs optime, conuiujs optime, liberis optime, iumentis optime, & per Iouem
si dicas, de alijs eodem modo, optime. Ex pulchris itaq; & honestis præstantiam se ceteris

D necesse est, ut uidelicet in præcipuis rebus præcipuus & antesignanus habeare, primasq;
teneas in rebus maximis, quādō uideas gloriolam hanc, quæ ex rebus minimis ac uilibus
captatur, non esse gloriam, sed planè ignominiam. Vnde hoc exemplo mox admonemur,
ut penitus laudem aut dedecus inrospectiamus, cum in alijs poëtis, tum apud Homerum
potissimè, ubi planè indicatur, ea quæ ad corpus aut fortunam referuntur, non admodum
magno studio digna debere æstimari. Principio enim, in mutuis cōgressibus dum se com-
pellant, dextraq; excipiunt homines, non dicunt, O formose, diues, aut uiribus pollens:
sed huiusmodi fermè benignitate uerborum utuntur:

Nate Iouis Laertiade, multiscie Vlysses. Et:
O soboles Hector Priami, qui æquare tonantem
Consilij potes. Et:
Pelides insignis gloria Graiūm. Et:
Chare Menœtiades animo mihi grate.

Proinde dum uitio quippiam dant poëtæ, in scelera ipsa sic inuehuntur, ut nihil earum re-
rum attingant quæ sunt corporis: ut,

O temulente tenes oculos canis, & leporis cor. Et:
Atacem uince qui plurimum polles maledicentia. Sic:
Idomenee dic prius aliquid arrogantius.
Nec te decet esse blæsteronem. Et:
Atacem loquacule turbubulce.

Deriq; Therfites ab Vlyssè reprehensus, non claudus, caluus, aut gibbosus esse dicitur,
sed linguæ amarulentia insignis. At Iuno Vulcanum amatam sobolem his uerbis alloqui-
tur: Surge mi fili claudo pede. Vides hinc Homerum ridere loripedis uitium, nō aliter atq;
alibi cæcitatem, quod probro indignum putat, quicquid non à nobis, sed à fortuna por-
rigitur. Duo autem præclara contingunt illis qui poëtæ audire solent. Primum modera-
tionis animi famulatur, docetq; nulli fortunam molestè ac stultè exprobrandā. Alterum
uiam struit ad magnanimitatem, qua ad omnes fortunæ casus ita componas animum, ut
non deiciaris aut conturberis, nihilq; comouearis ad scēmata etiam ridiculis maledictis
permista. Qua in re Philemonis illud in promptu habendum existimo: Suauius nihil est,
nil

Poëticæ ad
quæ uilibus.

A nil deniq; concinnius, quam si possis æquo animo ferre conuicia, potissimum si id uidean-
tur errata alicuius exposcere, & affectus incompositi requirant castigacionem. Quemad-
modū tragicus ille Adrastus Alcineone dicente, Mulieris homicidæ cognatus es: respon-
dit, At tu manibus permissi matrem quæ te genuit. Quemadmodum ergo qui flagris cæ-
dunt uestes, corpus non attingunt: sic qui infelicitatem aliquam fortunæ aut generis ex-
probrant homini, in ea feruntur quæ extra hominem sunt, nimirum stultè, uanoq; cona-
tu, quum præstet animum correctione egentem, morsu impetere. Cæterum quemadmo-
dum superius docuimus, poëmati parum honesto, quod bonis officiat moribus, oppone-
re sententias ciuiliū & celebrium uirorum, quæ fidem abrogent turpitudini: ita si offen-
damus in carmine urbani quippiam quod sit frugiferum, fouere nimirum illud iam decet
atq; amplificare philosophicis demonstrationibus & testimonijs, ita ut inuentio tota illis
referatur accepta. Id namq; in primis æquum est & non parum cōducibile, ut tum demum
poëma dignitatem, robur, ac fidem obtineat, dum cantatur ad Iyram, aut in scholis exer-
cendi studio tractatur: si cum Pythagoræ & Platonis consentiat decretis, & in illa puerili
lectione, ad Chilonis præcepta & Biantis, recta proueharis. Indicandum præterea non
oscitanter iuuentuti carmen illud:

Non tibi concessum miscere prælia fili,
Sed Veneris dotes cape, permillosq; hymenæos.

Similiter illud:

Iuppiter ecce tibi succenset, uiribus impar
Quod pugnas hosti, quomodo nihil differant ab illo, Nosce te ipsum, & quod
utrobique eadem sit sententia. Sic illud:

Ignorant stulti ut toto plus dimidium sit. Et:
Consilium prauum consulto pessima res est.

ex Platonis officina sunt profecta. Sic enim scriptū reliquit philosophus ille in Gorgia,
& libro de republica, dum docet, iniuriam accipere melius esse quam facere: magisq; of-
fendi eum qui lædit, quam qui lædatur. Adijciendum insuper est Aeschylō, dum ait: Vi-
rili sis animo, laboris immensitas tempus non habet: apud Epicurum id esse uulgatum,
B sirosq; semper ibi habuisse admiratores, quod uidelicet magni labores breui finiunt, tem-
porarij; non habent aliquid in se magnitudinis. Et Aeschylus quidem haud dubiè hoc
cecinit. Sed appendix quædam cohæret, uidelicet: Si enim magnus breuisq; non manet
labor, non est magnus qui perdurat in labore, neq; ad ferendum impos. Thespis autem
illa, Vides huic deorum primas dare Iouem, nec uana sunt neque arrogantia, ad hæc non
tam stulta ut rideas, dum hoc solum non nouit quid delectet. Et quod ait Plato, quantum
præstet longè abesse à uoluptate & tristitia, qua in re potissimum deorum natura confir-
matur. Porro illud, Dicamus quod uirtus fidam & constantem habeat gloriam: at opes
hominum, meticulosus commorantur, à Bacchylide dictum est. Et propèmodum confine
illi est hoc Euripidis: Ego nihil antiquius puto prudentia, eò quod honorū duntaxat co-
mes sit. Similiter & illud, Honoris uos teneat studium, Virtutē opibus paret alius, quas
quidam felices in bonorum habent numero. Cæterum non habent hæc sententiæ euiden-
tiam, philosophorum dictis consentaneā, qui diuitias à bonorum ordine excludunt, pu-
tantq; inutilia esse, & nullius frugis, quæcunq; sine uirtute possident. Ad hunc igitur mo-
dum poëticam usurpare, præceptisq; insistere salubribus, uindicat illam à fabulamentis,
& detrahit ei personā, additq; studium illis rebus quæ magno cum fructu sibi dicuntur, ad-
tum parans iuueni ad rationes philosophicas, dum animum eò inclināt. Venit enim cum
quibusdam prægustamentis, non omnino rudis, sed ceu candidatus quidam rerum philo-
sophicarum: quando iam exoluerunt illa quæ audiuit perpetuò à matre, à nutrice, & per
Iouem à patre, & pædagogō, diuites solos beatos prædicantibus, summoq; honore illos
afficientibus. Exhorrentibus præterea mortem & laborem, uirtutemq; capeffere operæ-
precium non existimantibus, atque adeo nihil præter opes & honorem. His, inquam, opi-
nionibus dum repugnare audiunt philosophos, stupor quidam illos ab initio retinet ac
metus pauorq;, ita ut progredi non liceat, nec ferre queant insolita: non aliter atq; ij qui è
magna caligine prodeunt sole m contueri nequeunt, nisi antea paulatim fuerint assueti.
In poëtica igitur ceu in adulterino quodam lumine, ubi uera falis sunt permista, splendor
est tenuis quem facile feras, potesq; citra molestiam respicere, tantum abest ut in fugam te
agat præcipitem. Audierūt enim prius in poëtis & planè persuasa habent hæc sequentia:

Mortalibus flenda est cuiq; sua calamitas,

Ff

Philosophia in
poëticam intro-
ducenda.

Philosophie uis

C Et mortuus, cunctis liber laboribus,
Domo efferendus est multo præconio. Et:
Quando duobus uita eget mortalium
Tantum, cibo panis, aquæ dein potu,
Vale tyranni barbarorum amicitia,
Et hominum miserorum felicitas.

Hæc enim, inquam, minima sunt quæ grauiâ esse possunt, minusq; conturbant & offendunt, ex his quæ manant à philosophis, dum uidelicet audiunt, Mortem nihil ad nos pertinere, Naturæ opes circumscriptas suo tempore. Quodq; felicitatem & beatitudinē non liceat præscribere opulentia, aut rerum maxima ubertate, imò neque principatu, aut magna potentia: sed sola indolentia, ac affectuum tumultuantium sedatione, cupidine animi intra suos naturales terminos circumseptâ. Harum igitur rerum gratia, & omnium simul quas prædiximus, iuuentus bona eget institutione, & ductu, per uniuersam lectionem, ut placidè magis primò instructa, quam ut dixi, offensa, in poetica non aliter atque amicus & familiaris ad philosophiam mittatur.

Plutarchi cōmentarius, docens quo pacto
se quispiam circa uirtutem, cando
remq; morum sentiat profecisse.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Exordium
ab absurdo.

D
A simili.

VT certa quedam est ratio, ô Sossie Senecion, qua sensu quispiam deprehendit, se euasisse meliorem, aut profecto nihil immodestia dece- dit ad bonâ frugem suis ausibus sensim promouentibus, sed pari lance cunctis mortalibus obuia sit morum peruersitas oportet, quæ illos non aliter atque rete quoddam plumbi grauitate concludat. Atq; iam grammatico in disciplinâ traditus, siue musico, non intelliget quid incitiae per exactam in arte percipiendâ diligentia à se fuerit amolitus, sed perpetua identidem ignorantia sua torquebitur. Medicina item languenti nihil præstabit tranquillitatis & laxamenti, ubi iam declinare coeperit morbus, neq; discrimen ul- lum notare queas, nisi uerè reducta fuerit contraria corporis habitudo, sanitate prorsus reddita. Proinde donemus iam, ad meliora nihil proficere eos, qui etiam mole quapiam exonerentur: & in trutina rerum facta collatione, nullam ponderis notari diuersitatem. Ad eumq; modum in philosophia, & ijs quæ ibi præcipiuntur, neminem percipere sensu, num profecerit, quandiu pusillum incitiae relinquitur in animo, à quo nō repurgeris, sed simpliciter eodem semper malo torqueri necesse est, donec summum illud bonum atque perfectum se insinuauerit. Deniq; uno momento sapientē fateamur (si dijs placet) ab ex- tremâ malitia, in tam sublimem uirtutis habitum promouere, ut incrementa nō possit ac- cipere, subitoq; effugere morum peruersitatem, eamq; tantam, ut longo etiam temporis interuallo nulla illi portio decedere potuerit. Verum nō inficiabere eos, qui absurda hæc astruunt, ipsos sibi iam planè facessere negocium, dum quod in conspicuo est, ignorantie tenebris inuoluunt. Quomodo enim suam uulgo tuebuntur existimationem, qui sapien- tes habentur, si pusillum illud uirtutis, quod tempore accessit, aut detractū est, in sese non agnoscant, aut pernegent? Quasi uerò recta ad uirtutem ducens uia, latens sit, omnesq; eò contententes cæcutire uideantur, ignari quò se recipiunt, aut quatenus promoueant. Idq; si obtinebit, ut tam repentina fiat rerum cōmutatio, dum is qui hodie prauissimus fuerat, uesperis in egregium euadat uirum, & qui rudis literarum somno concesserat, experrectus longè sit omnium sapientissimus: compellare mihi iam liceat hesternâ incitiam, nouasq; præstigias his poetæ uerbis: Porro mihi longū rogo somnia uana ualere. Atqui dispe- ream si quis tam insigni discrimen sui, prudentiamq; tanta ubertate in se diluxisse, non in- telligat. Planèq; auguror, si quis uoti cōpos, ueluti Caneus, subito nobis ex muliere mas prodierit, eum planè ignorare quid deceat talem mutationem. Neq; enim sapere poterit, prudenti esse animo atq; masculino, quum stultitia, metu, uitæq; intemperantia iam pridem laborauerit, & rerum omnium nescius, ex statu mere belluino in diuinum protinus fuerit translatus.

A translatus. Cæterum rectè dictum est, Lapidem cōponi debere ad regulam, minime regu- lam ad lapidē: cum isti contrâ non aptent negocia philosophiæ præceptis, sed negocia in- feruire cogant suis ipsorū cōmentis. Et dum suo arbitratu omnia statuere conant, mirum quàm multis erroribus ac dubijs subinde impleant philosophiā. Porro constituto hoc uir In Stoicos pecca- ta omnia parua esse statuentes. tūtis fastigio, de quo præsens est quæstio, si omnes æquè sunt infelices qui nondū eò con- tenderint: iam qui totus incumbit uirtuti, etiam si non dum cōtigerit apicē, tam est miser, q̄ is qui uitijs omnib. est immersus. Atque adeo uidere est, quo pacto mirè secū pugnent, qui in scholis Aristidis flagitiū cum illo Phalaridis æquant. Hinc meticulosum animum Brasidis cum eo quem refertur habuisse Dolon, Melitiq; ingratitude cum illa Plato- nica, res utiq; longissimo interuallo distantes, conferunt. Quæ ratio satis nos monet, in ui- ta probè instituenda, usq; rerum, magistrōs illos parum elegantes, & duriosculos, decli- nare, ac procul fugere, alios uerò qui frugi sunt, audire, & sequi. Proinde nos prauitatem omnem in suo genere, potissimū infinitam illam & inexplicabilē, quæ residet in animo, incrementis quibusdam confurgere, & defectu minui cernentes, iuxta quem modum & differunt ipsi profectus & accessiones. Veluti si ratione paulatim resplendente, animūq; repurgante, umbra iniquitatis attenuetur, non absurdè arbitramur sensu deprehendi pos- se huiusmodi transmutationē, haud aliter atq; si liquoris non nihil decedat è dolio. Retine- tur autem ratio eorum quæ primo conspectu quispiam assequebatur, dum perinde ac na- uigantes uastum primo pelagus aspectu cōplexi, simul cum tempore ipso, uentiq; poten- tia cursum suū dimetiuntur, quem possint utriusq; habita ratione, peregisse, ita ipse in phi- losophia ex perpetuo illo motu rectâ euntis, citra ullam stationem aut recessum. Quippe dum non impetu quodam, à quiete in opus fertur, sed leniter & sensim promouet, con- sequetur haud dubiè, si priorem statum cum eo qui peracto opere contingit, ritè confe- rat, quis sit ille, de quo iam quærimus, in uirtute profectus. Celebre enim illud poetæ, quo aiunt:

Addideris paulum si paulo crebrius, illud
Protinus asturgit, magnusq; uidetur aceruus.
non equidē aprè de augendis opibus solum dicitur, sed cum ad res omnes, tum uerò po-
tissimum ad uirtutum incrementa, moresq; absolutæ integritatis, duce ratione quæ sitos,
non absurdè quadrabit, si eò conferas. Porro eorum qui student philosophiæ, turbulentus
primò & longè dispar incepto animus, non solum spatia quædam statuit itineris, quo pro-
fectum metiaris, sed etiam leuat labore, dum animi peruersitas ut similibus incrementa ac-
cipit, ita aduersis desicitur. Et planetas quidem Mathematici appellant stationarios, quan-
do à progressu desistunt: uerum in philosophia, uirtutisq; itinere nulla est quies, nulla per-
petui profectus intermissio. Natura ipsa, quemadmodū in trutina fieri solet, iam propen-
sa ad id quod est melius inclinari, modò labi in deterius. Itaq; non aliter atque Cirrhæis
datum est à superis oraculum:

Nocte dieq; tibi non desint prælia posthac:
Ad eum planè modum noueris perpetuam tibi cum uitijs imminere pugnam, cuius nul-
la sit per diem, nulla etiam noctu relaxatio. Vix enim unquam cessant excubiæ, aut de-
sunt uoluptates, quæ te infestent, & caduceatorū more in aciem prouocent, quanquā stre-
nuè hostes præterire queas, atq; cōtemnere. In promouendo autem per certa interualla in-
semita uirtutis, stabiliora sunt ac diuturniora primis quæ sunt ultima: hoc nimirum argu-
mento, quod se cordia iam exercitatione & labore irrequieto profligata est. Quancq; in ea-
re sedulo item curandum est, ne protinus intermissione aliqua facta, rursus languescere
incipiat animi alacritas. Proinde quemadmodū culmus impetu quodam surgit in altum,
longissima primū emensus spacia, ac mox ubi tenues accipit offensiones, & uerbera,
ceu anhelō spiritu in acumine fatigatus, dum non suppetunt uires, densis quibusdā geni-
culis roboratur ad uenti plagas sustinendas: sic pro primò magno cursu cōtendunt ad phi-
losophiam, deinde accipiunt offendicula quibus auellantur, ita ut uirtutis non sentiant bo-
na, tandem fatigati labore deficiūt. At qui alæ rursus accipiendæ erant, sublatis morè occa-
sionibus, & pergendum porro ueluti auctis copijs, quæ robur suppeditent, animiq; prom-
ptitudinem largiantur, ut cœpto operi possint sufficere. Primum autem argumentū quo
te sentias in uirtutis studio profecisse, est amoris immensitas. Non enim si depereas mulie-
rem, ex eo apparet, quod præsentia illius te oblectat: quandoquidē cōmune id est omni-
bus, amatis gaudere: sed si mordicus eam retineas, ægreq; diuelli te hinc patiare. Videas
equidem non paucos qui cupidi admodū ferunt ad philosophiæ studia, uerū mox ubi ad

Nulle homini
sunt cum uitijs
inducia.
Primi indicium
profectus, amor
uehemens.

C alia diuerterint negocia, effluit affectus prior, nulloque dolore torquentur philosophia desiderio. Ceterum si cui adit uerus amoris stimulus, quanquam remissus tibi appareat, uulgarique affectu, in sodalitate eorum qui simul in incumbunt sapientie studio, protinus tamen alium cernes, si inde segregatus fuerit atque diuulsus: quippe ad res alias profusus insaniet, anxius erit, tristis, querulus, summoque dolore cruciabitur. Non dicam hic nonnullos, quos non aliter atque demones, etiam amicorum ceperat obliuio, summo ardore ad haec studia animum appulisse. Quando non contenta est philosophia, ut praesentia duntaxat nos amore sui capiant, ueluti unguenta, quorum absentia nemo discruciat, sed in ediam quandam, sicut oportebit concipere, sicubi auellimur: talique argumentis intelligere utique licebit nos uere profecisse: perinde atque a nuptiis, opibus, amicis, militiae, si contingant, protinus distraharis. Iamque eo magis dolendus est in uirtutis studio neglectus, quo maiorem fructum confert illius accessio. Huic primo indicio profectus circa uirtute, confine est uetustissimum illud Hesiodi, uiam ad eam sudoribus struentis, documentum, etiam si iam non admodum sit obuium aut celebre, nimirum quia omnis eo tendit cura, ut leni tramite, facili & compendio incedamus. Acciditque ut prisco illo expuncto atque deleta, lux omnis ac splendor in philosophia plane conciderit, labore utique sublato & exercitatione, posteaquam ex dubiis rebus, uago errore, ac poenitudine animum exemeris, quae omnia philosophiam a limine salutantibus ab initio solent contingere, haud aliter atque is qui terram in navigatione ex oculis iam uisam amittunt, alteram illam ad quam tendunt non dum allequuti. Dum enim communia ista solitaque ferant, necesse est, priusque meliora intelligant, eisque fruantur, in medio interim fluctuent, & plerumque retro labantur. Id quod Sextio illi Romano iam olim usu uenit, qui urbanos honores faucesque, quibus sese ob philosophiam studium abdicauerat, negocium parum feliciter primo procedente, doloris impatientia rursus affectauit, biremi exili optata, qua in prioris statu rediret. Huc pertinet Diogenis item Sinopei exemplum, memorie proditum, qui dum Athenis philosophiam studium auspiciatur, fuisse tum insignem aiunt festiuitate, sumptuosas coenas & opiparas, spectacula, conuentus celebres ac congressus, conuiuiaque in lucem usque protracta. Diogenem interea in quodam angulo fori porrectum, membris ita compolitis ut somnum caperet, uerum cogitatione plurima distractum, & animo irrequieto turbatum, quod praeter ullam necessitatem in tam monstrosam laborisque plenam uitam descendisset philosophiam studentium. Proinde dum solus ipse sibi incumberet, uniuersis bonis mortalium, delicisque gratissimis se se spoliaret: haec, inquam, dum tacitus animo secum uolueret, fama est murem circa miccas de pane illius decedentes occupatum a uiro aufugisse, qui murem atque attonito animum reddiderit, his seipsum uerbis compellanti: Quid isthuc rei est, o Diogenes? Hunc murem delicate pascis, id quod tibi etiam ex necessario superest, tuque uir tantum uicem doles tuam, quia cum istis epulonibus non insides uiuenti mollisque stragulo, ac simul inebriaris? Dum igitur huiusmodi auocamenta, uirtutis uiam ingresso obliuunt, retroque trahere moluntur, & ratio hominis clam repugnat, ad respondendum parata, conceptam facile dirimens aegritudinem, ea uero non leuis coniectura est felicitis cuiusdam circa uirtutem profectus. Ceterum in quando non solum ea, quae concitant & auertunt in diuersum, philosophantibus male ominantur, sed etiam hoc ipsum quod est amabile, & philosophica diligentia concinnatum, in quo item praesidium quaerunt plerique, quales sunt ioci pueriles, salesque ridiculi, dum in philosophiae tyrones iaciuntur, non raro offendunt illos atque deiciunt: ut ne dicam quosdam a philosophia rebus etiam laudatissimis abactos: non absurdum promouisse quispiam hoc indicio se intelliget, si placido & tranquillo sit animo, ita ut nihil commoueat quibuscunque diceris, nihilque reluctetur. Potissimum autem conuicia, & ludicra huiusmodi irritamenta, ab aulicis, in luxu & ocio uiuentibus excogitantur, uel in sponfalibus, siue dum in forum descendunt ad magistratum, causam uel ibi aliquam sibi sumunt defendendam. Qui itaque tali septus est robore, eaque pollet animi constantia, ut profusus istaqueat negligere, is plane dignus habetur quem philosophia suis condecorat dotibus. In confesso autem est, ita natura comparatum esse, ut isti quos nulla tangit admiratio uirtutis, sedulo curent, quod ab alijs celebratam lacerent atque infectentur. Itaque licebit aliquando per speciem stultitiae & maleuolentiae terga dare hominibus, & rursus sapienter ac recte ea quae ipsi tantopere eleuant & suspiciunt, animo constanti contemnere. Conferentes enim uana illa atque caduca nostris, conditionem nimirum philosophiae protinus meliorem effecerimus. Exemplum in hac re abunde magnum & efficax nobis praestitit Solon: At nos, inquit, cum istis non commutabimus uirtute diuitias: quando haec nostra in tuto sunt, fortuna

Secundum, aspectum non horreuerunt.

Tertium, reclamare prauis animi suggestionibus.

Quartum, praesare animum placatum, minimeque irritabilem.

Quintum, uirtute agnoscere ex colatione ad uitia.

A fortuna uicissim suas opes modo concedit, modo diripit. Sic Diogenes, dum per occasionem sedes commutando e Corinthio Thebas, & rursus e Thebis Corinthum se reciperet, profectioes huiusmodi regis digressionibus aequiparat: quod in Babylone hyemante rege, uer Suis, aetatem in Media ageret. Et Agesilaus cum de rege magno sermo incidere: Ecquid, ait, maior ille est nobis, nisi iustitia praestet? Aristoteles item ad Antipatrum de Alexandro scribens: Nedom sapientia praestare, inquit, par est eum qui antecedit imperio, sed etiam religione & pietate. Huc accedit quod Zenon ait, dum Theophrastum uideret auditorum multitudinem cunctos in sui admiratione trahere: Chorus quidem illi est maior, at mihi concinnior. Ad hunc sane modum, si quis ea quae sunt uirtutis, cum is quae ab ea exulant, componat, profecto iam simul supereffuderit caedes, zelotypias, aliaque philosophiam auspicantibus obiecta, malis complurimis, ne animum ipse suum despondere cogatur profususque deijcere. Atque haud dubie ne hoc quidem in postremis est, hominis se profecisse intelligentis, documentum. Est praeterea non mediocri commutatio rerum, quae in sapientiae studio solet accidere, dum (ut ingenue dicam) scita illa philosophorum atque decreta, quisque pro sua accipit opinione, atque etiam lucro. Alius perinde ac uolucres omnia ad splendorem rerum naturalium, & acumen subtilitatis gloriaeque appetentiam confert. Ille catellus non ab similibus, ut ait Plato, laniatu gaudet morsuque, & ad rixas ac contentiones sophistacas penitus flectit iter. Bona pars dialecticis artibus sese inuoluunt, meros agentes sophistas, uictum quoque inde parantes. Rursus inuenias qui sententias recitant illustrium, & historias apponunt, quemadmodum Anacharsis dixit, uidere se Graecos numismate ad nihil aliud uti quam ad numerandum, esseque ad hunc modum inutiles, qui in numerato habeant uerba, neque alium fructum in commune conferant. Accidit autem id quod olim ait Antiphanes fere per iocum, ut ex Platonis familiaribus quidam retulit, Urbem uidelicet esse, in qua uoces emisse, protinus quidem diuerberent animum, atque utinam in estate tandem auditorem afficiant, quae hyeme sint disputata. Sic plane, inquit, quae Plato iuuenibus disseruit, uix tandem percipiunt animo ubi consenuerint. Et haec quidem in philosophiae studio tantisper feras oportet, dum certo iudicio firmum in animo habitum ac praclarum constituas, ita ut iam conferre simul possis rationes, easque conquirere, quae iuxta Aesopicum illud, Vestigia te aduersum, introque spectare magis quam foras uideantur. Ut autem autore Sophocle, primo ueluti per lusum Aeschyli grauitas in oratione expressa est, deinde difficultas compositionis, & artificium, tertio ornamentum, id quod omnium est optimum, & ad bonos mores maxime accommodatum: sic philosophiae studio incumbentes, posteaquam ex artificio, & ea parte dictionis quae est plausibilis, ad moralem & affectuum moticem promouerint, & uere incipient & alacriter proficere. Curandum item, ut non tam philosophorum libros perpetua lectione reuoluamus, illosque audiamus docentes, quam rerum copia uerborumque intendamus animum. Neue potissimum eo insiliamus, ubi maior est difficultas, & dictionum quaedam imparilitas, praetermissa ea parte quae est succulenta, pinguis & frugifera. Sed & in poetis atque historijs cautio adhibenda est, ne inter uerborum nitorem & elegantiam elabatur, quod ad morum correctionem attinet, affectuumque noxiorum alleviationem. Sicut enim floribus insidens apicula flauum mel; ut ait Simonides, ex succo conficit, cum alij nihil praeter colorem odoremque in illis admirentur: ita appellentibus alijs animum ad poeti cam lusum cuiusdam & uoluptatis gratia, nos contra intuentes id quod est operae praecium, amore ueri boni, consuetudineque domestica iunctos, decet altius quiddam in ea re sapere. Iamque uidere est eos qui Platonem euoluunt & Xenophontem solius eloquentiae comparandae gratia, in quibus uidelicet magis relucet Attici sermonis puritas, quo pacto illam colligant, ueluti ros aut puluerem, non admodum dissimiles is qui pharmaci odore capiuntur, & nitore, sanandi uim & purgandi negligunt. Sunt praeterea qui maiori fructu proficiunt, nedum ex doctrina & literis, uerum etiam ex spectaculis, ac quibusuis alijs negocijs norunt ad bonam frugem suis incrementis proficere, dum opes ad eam rem idoneas undique conserant: id quod fere de Aeschyllo ferunt sui que similibus. Aeschylus enim spectans Isthmia, dum in pugilum certamine alter caesus esset, totumque theatrum exclamaret, Iouem Chium fudisti: uide, inquit, quale sit hominum studium: caesus silet, spectatores uociferantur. Sic Brasidas dum murem inter caricas corripere, ac mox dimitteret accepto morsu: O Hercules, ait, quam non est uolum animal tam exiguum & infirmum, quod pro uita non dimicet, poenas que ab infestatoribus ultrices sumerenon audeat. Diogenes item bibentem quendam e manu conspicatus, mox poculum e pera ceu superuacaneum abiecit. In hunc equidem modum si

Sextum, cum iudicio omnia lege re, et ad bonam frugem traducere.

Septimum, quae cunque uideris exempla uirtutum facere.

C quis attendat, & amplifcet studia, expertus nimirum atq; peritus rerum euadat oportet, dummodo congerat omnia ad germina uirtutum. Fiet autem hoc potissimum, si literarum studia ipsis negocijs commiscuerimus, non solum ut Thucydides docet, curas omnes ad periculorum euitationem conferendo, uerum etiā ad lites, uoluptates, iudicia, concilia, & magistratum, ita ut in illis literarū utilitatem ostendamus, aut quod magis ex usu, ut recte literis uti alios efficiamus. Videas enim nonnullos etiamnum discentes, qui mox ad ostentationem omnia conferunt, hoc solo respectu ex philosophia quicquid licet decerpentes, ut mox in forum, uel iuuenum cœtum, aut certe ueluti circulatores in regium conuuiuium apponent. Verum si plurimum falluntur opinione, dum putant id esse philosophari: perinde atq; si quis credat, uulgo commisturas & pharmaca populo uendere, id esse mederi, dum longè aliud medici sciamus esse officium. Deinde non admodum differt sophista huiusmodi ab Homericilla uolucris, quæ pullis implumibus id pabuli quod nata est in os mittit, suo corpori ne quicquam profuturū. Ita enim accidit ei qui alijs, non sibi philosophatur. Atque adeo necessaria est hæc cautio, ne philosophemur sine fructu. Nobis enim in primis confert philosophia, maximoq; est usus: erga alios autem, præter docere & discere, inanis quædam ostentatio, & ambitio plerumq; se prodit. Idq; potissimum, quando altercandi materia & lites quaestionibus subinde implicant, finisq; totus in eo constituitur, ut sermones ueluti lora quædam pilæq; per manus uicissim tradantur. Eoq; magis iam intenditur animus, ut uocibus inconditis obstrepamus, & omnia dirumpere magis uideamur, quam docere quippiam aut discere. Proinde in hac re benignum se exhibere & placidum, ita ut in arenâ minimè descendas, & per iracundiâ non dissoluas, quæ in cōmune sunt prolata, neq; conuicijs inueharis in eum quæ reprehendas, aut iniquè feras illatam contumeliam, euidentem planè documentū est, hominē in philosophiæ studio promouisse. Edocuit autem hoc mirè in quadam disputatione Aristippus, dum ab audaculo aliquo infanti & indocto superaret, sciolusq; ille impendit lætaretur & superbiat, ait Aristippus: Ego ex hoc cōflictu discens inferior, te uictore, dulcissimè dormiens somniabo. Licebit præterea in dicendo nostrum facere periculum, si tibi non cœat maior expectatione nos auditurus populus: ne uidelicet metu præoccupemur, & in uniuersum ab orando absterreamur. Non enim primò coram paucitate contristamur, si locus postulet oratorem, & deinde ad populum siue magistratū audentius uerba fecerimus: potissimum si concedatur cogitandi spaciū, quo orationis habitum queas disponere. Porro de Alcibiade quædam referuntur & Demosthene, quod huc proprie attinet, dum hic rerum intelligentia plurimum ualeret, in dicendo tamē meticulosus admodū erat, sibi ipsi quoq; in negocijs obturbans, adeo ut in media oratione crebro hæsitando, uerba diu secum quærens, fuga se proripuerit è concione. Homerus itaq; consulto operi suo, quod uersibus constabat, non passus est inferi uerba incondita, quæ numeros & mensuram refugerent: eadem prudentia itidem pro uiribus usus in negocijs alijs. Ad hunc modum qui rectè ad uirtutem contendunt & honestum, eos decet per occasionem usu rerum exercitari potissimum. Deinde quod huic est proximū, applausum qui oratores manet, strepitumq; theatricum non plurimè facere, uerborumq; in primis, ac negociorum agere respectum, ne in rebus eleuatis laus ipsa appareat nimia, mirèq; cum ueritate pugnet oratio. Porro si amatores uoluptatis quam percipiunt ab ijs quas depereunt mulierculis, nullū præter illas requirunt testem, quanto magis decet sapientiæ uerisq; boni amantem, dum in rebus honestis uirtutis fruiat complexibus, seipso contentum lætari, nihilq; laudantiū & auditorum curare applausus. Proinde, sicut is qui domi uocat ancillam, clamore ipso contestans bacchanalia se uidere desisse, cum maximè iam uideat: ita qui gratificatur reipublicæ, & mox se passim celebrat laudibus, iam prodit ambitionē, dum foras prospicit, gloriolæ captandæ gratia. Virtutis autē spectator non eget publico applausu, sed in somnis, & ipsis rerum simulachris, interno fruitur rei feliciter gestæ aspectu. Tantum autem abest, ut aliquantisper progressus in sapientiæ studio, non reticeat apud alios si quid largitus sit amico, aut operis quippiam præclare gesserit, ut etiā iniqua suffragia per largitiones, aut potentis cuiuspiam intercessionem pro se, amoliri adnitatur, non respiciens ad munera, quamquam hinc fames, hinc sitis premat. Quippe satius fuerat, solidam noctem cum inedia agere, quam cum uirtute uerèq; bono pugna inire. Ita planè Agellus uitam instituit, dum tacitus bona sua secum circumferret, abundè magnus buccinator ipsemet sibi. Lætabat enim ex animo, quod testis sibi esset idoneus, spectatorq; bonorum, intus rationem certò sibi commorari ostendens,

Homeri hominis Iliad. 1.
Ostentationem & rixas fugere.

Nonum, non capere applausum.

A iamq; egisse radices, posteaquā iuxta Democritū adsueuerat ex sese uoluptatē accipere. Ut autem agricolis periuicundum est, uidere spicas inclinatas ad terram & nutantes, nam quæ ob leuitatem sursum tendunt, inanes esse creduntur, & superbiere tamen: ita philosophastri quidam uani, nihil habentes ponderis aut grauitatis, elato sunt animo, & in habitu, incessu, uultuq; nihil præter merum fastum, aliorumq; præ se contemptū produnt. Per spicuum est igitur, eis qui fructum ex philosophiæ studio percipere moluntur, illaq; sese facere, deponendum esse protinus quicquid uanum est & arrogans. Et quemadmodū è ualis liquorem aliquem recipientibus aer inanis expellitur, sic qui in philosophiæ studio ueris implentur bonis, fastum exuunt, mitioremq; de se concipiunt opinionē, parum iam barbam iactantes & pallium, dum omne studium ad interna transfertur. Adde quod sibi seueriores tum fiunt magisq; rigidi, alijs contra benigni & placidi. Deniq; non usurpant solitam philosophiæ gloriā insignemq; nomen, sed in mutuis colloquijs dum super ea re incidit sermo, abundè satisfactum est, si quis bonæ indolis nouitius prædicetur. Atq; hæc subridens excipit quispiā rubore perfusus, modesteq; Homericò illo respondet carmine:

Quid superis æquas hominem? quali numen ego sum?

Cæterum puellæ flagrans oculus, ut autor est Aeschylus, quæ sui aliquando copiam fecit, facile nutibus deprehenditur. At qui iuuenis, profectus sui in philosophia hoc præbebit argumentum, si uenerea negligat, nihil attentus lubricis cantionibus, quarum ea est uis, ut quamprimū fuerint ab amatore auditæ, non aliter atq; ignis, linguā, corpusq; tenerum protinus peruadunt, uultum placidum, & lumina alioqui sedata & iucunda inflamando. Quemadmodum autem sacris initiati primò omnia implent clamore atq; tumultu, mox uerò ubi ad sacra mysteria uentum est, iam silentes attendunt & trepidi: sic philosophia in uestibulo primū non mediocrem ostendit tumultū, sui fiduciam, ac uerborū strepitum, multis barbarè magnaq; uis ad inanem gloriā contendentibus. Porro si quis intra penetrabilia constitit, iam luce magna perfusus, eò loci ubi redduntur oracula, alium assumet habitum, tacitusq; contremiscet, rationem non aliter atq; Deum submissò animo, atq; modestè composito, sequens. Huc pertinet quod à Menedemo non minus uerè quam eleganter dictum est, Complures uidelicet esse qui Athenas nauigent philosophiæ gratia, primū sapientes, deinde sapientiæ amantes, ac mox rhetores, neq; ita multò post idiotas rerumq; omnium ignaros sese appellare. Quo enim magis cuiq; ex philosophia accedit rationis, eo plus decedit fastus & arrogantia. Animum aduertendū præterea, quo pacto in morbis cōmunibus, ut in dentium aut digitorū dolore, confestim medicus quaeritur. Et febri laborans accersunt rogantq; medendi peritum, ne detrectet opem ferre præsentē: cum grauioribus malis impliciti, ueluti phrenetici, atra bili, infaniaq; affecti, ob morbi uehementiam, quā minimè sentiunt, non recipiunt medicū, sed aut explodūt aut fugiunt. Atq; in eum modum quicumq; peccant, & monitoribus uitia corrigentibus sunt asperiores, si profectò malo laborant non admittente curationē. Contraq; omnes æquo ferentes animo reprehensionem, potissimum si ipsos etiā morbi animorū gratia accedant reprehenses, bonam spem exhibent melioris cuiusdam habitudinis. Qui enim sese ingenuè offert corripientibus, peccatum profert, malum fatetur, non passus latere aut ignorari, proditq; corrigenti, adiunctis etiā precibus, is demum specimen præstiterit non contemnendū in philosophia progressus. Nam quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus peruenire desiderat, opus habet, autore Diogene, diligenti amico, uel acriter uidoq; hoste, ut peccatū fugiat, aut correptus, aut certè humaniter ac blandè curatus. Quandiu autē non apparent in homine sordes, trita lacerna, aut calcei perforati, satis habet foris ornamenta, sibiq; etiā atq; etiā placet, florere se identidem prædicans, & auctibus quibusdam proficere, siue longa illi statura, breuis ue fuerit. Cæterum internam foeditatem animi, & uitæ impuritatem, inuidiam, malignitatem morum, pusillanimitatē & uoluptatis amorem, ceu ulcera quædam circumuallat & abscondit, ne quis attingat, aut inspiciat, mox reprehensurus. Atq; illic nihil spei est reliquum alicuius circa uirtutem morumq; integritatem profectus.

Iam qui ita est affectus, ut in malis suis, doloribusq; agnoscendis cæcutiat, totum hunc uitæ statum prorsus commutet necesse est, & tum correctione purgari si uelit potest, modo monitorum ductu uitia abstergat & oderit. Oportet autem inter hæc etiā mali suspicionem de nobis uel tenuissimam execrari & fugere. Qui enim uerum peccatum magis detestatur quam sinistram hominum de se opinionem, famam rem omnium præclarissimam negligit, uitam etiā honestam infamia contaminans. Celebre deinde, & pergratum est in primis Diogenis uerbum ad iuuenē quendam in popina uisum, introq; fugientē,

Decimum, Venere ris, neglectus.

Undecimū, præfractam deponere frontem.

Duodecimum, se peccatis, correctionem admittens.

Decimumtertium, Peccati etiam leuem suspensionem tollere.

C Ait enim, Quo interius fugeris, eo magis eris in popina. Sic peruersi dum se non agnoscunt, & malitiam negant, tanto penitius abdunt se, & recludunt in turpitudine. Proinde quem, admodum rerum penuria pressi, dum per factum diuitibus se comparant, eo magis egent. Qui igitur uere proficit in uirtute, Hippocratem imitari minime dedignabitur, ignorantem capitis commissuram certam rationem, id quod iam olim ingenuè ab illo est proditum, & in scripta redactum. Rectè autem secum animo reputauit uir ille celeberrimus, rem perniciosiore exempli, si autoritate sua peccaret multitudo, sua celans errata. Parumque uideri consultum, alios ope medica feruare, & propriam fateri non audere inscitiam. Proinde si quis Bionis doctrinam & Pyrrhonis non ad profectus cuiusdam indicium referat, sed magis ad habitum animi augustiorem consummataque uirtutis, non maximo opere refert. Hic enim contubernales tum profecisse putabat, quando amulos à maledictis ad hæc Home-rica uerba sibi occinenda conuertisset:

XIII. hostes
in gratiam redu-
cere.

XV. animum
infractum gere-
re aduersus for-
tune insultus.

XVI. in som-
nis nihil flagitio
studerere.

Vive diuque uale, meritos deus addat honores.
At alter ille Pyrrho in tempestate nauigans, hordeum fertur in summo periculo succulis quas secum habebat in nauis aspersisse: quo quum illæ hilares & lætæ uescerentur, Talem, inquit, indolentiam sibi ex philosophia & ratione præparare deberet, qui cõstanti animo & infracto in uarijs fortune casibus cuferet perdurare. Aestimare iam liceat, quam frugiferum sit quod Zenõ scriptum posteritati reliquit, dum iubet ex somnijs deprehendere, num profecerit quispiam studio uirtutis. Si enim in somnis nulla capitur uoluptate erga turpitudinem, neque graui inhiat crimini, quo se cõtaminet, prorsusque nihil uidet cum uitio & fœditate coniunctum, consentaneum est omnia in tuto esse posita. Tum enim imaginaria hominis uirtus, simul cum ea quæ affectibus est obnoxia, rationi subiectæ ac parentes, non aliter atque fundus synceri amnis & tranquillæ, liquidò apparent. Id perspectum habens Plato, scitè admodum delincauit naturam animi tyrannici, dum imaginariæ huiusmodi & brutæ portioni attribuit ea quæ ille agit in somnis. Aut enim manus inicit matri, ut eam incesto concubitu polluat: aut uis sua opiparæ irruit cœnæ, non aliter quam prædæ, aliisque pudenta perpetrat desideria, iam metu uacuis atque rubore, quibus die uigilans arcebatur. Quemadmodum igitur iugales equi ab auriga rectè currere instructi, non deserunt uiam, illo etiam habenas remittente, sed perpetuo cursu non aberrant à præscripto: sic quibus bruti affectus iam in totum sunt domiti, & sub iugum rationis missi, certi sunt quod neque in somnis, neque in morbo facile recalcitrant, aut delinquant: nihil enim agent præter solitum, attentè eodem tenore perdurantes. Si enim corpus sola exercitatione assuefactum, in quibusdam partibus ita domatur ut non pareat affectibus, ueluti dum oculi cohibentur à lachrymis, incidente casu aliquo ærumnoso, & cor item, ne protinus palpiter ad quemuis strepitum, aliisque identidem, ne ad aspectum formæ lubricum, mox irruant in libidinem, cur non potius animum assiduo usu, ab affectibus perniciosissimis liceat in diuersum agere: adeo, ut imaginariam uirtutem, motusque intemperantes ad somnum usque reprimamus, ueluti fama perhibet de Stilpone philosopho. Is enim uidens in somnis apparere sibi Neptunum, iniquè ferentem, quod non immolasset illi bouem ueteri sacerdotum more, nihil animo cõsternatus, Quid ais, inquit, ò Neptune: uenis ad me pusioni similis omnia replens que relis, quod urbem totam, mutuo accipiens pecuniam, emptoque inde sacrificio non referam effecerim nidoribus? Num satis pietè tibi ex his quæ mihi suppetebant opibus hæcenus est litatum? Ad hæc uisum fuit Stilponi, deum in risum fuisse solutum, protensaque manu dixisse: Ego Megarensibus in tui gratiam largiorem olei prouentum concedam. Quibus igitur in hunc modum somnus contigit, ab omni dolore, metu, turpitudine, & prauitate uacuis, isdem aiunt simul insigne documentum esse, certi in philosophia profectus. Qui uero cœstrum uidet in somnis, metum, fugam cum dedecore, ludicra puerilia, moestum se flere, miserum esse & peregrinum, aut procellæ illisofque scopulo se esse similem, haud dubiè intelliget animum citra decorum agere, effingere tamen gloriæ certos canones. Quumque ab his rebus longissime abfuerit in somnis, rursus absoluitur à noxijs affectibus, planeque in libertatem asseritur. Hæc igitur tute identidem contemplare, si profectus sint, an non magis habitus animi, quando firmitus quoddam robur iam nactus es in uirtutis fastigio, penitusque immotum atque inconcussum. Quando igitur uera atque perfecta indolentia res est magnifica, prorsusque diuina, quam appellare nobis hæc licebit profectum, siue promotionem circa uirtutem, lenimento quodam & remissione conflata affectuum, par est, ut diligentè indagine facta, certoque iudicio, primum nos ad ipsos affectus, deinde illos inter se comparemus, quod uerius consent accèssionum discrimina.

Illud

A Illud autem efficiemus, intelligendo malorum desideria in nobis iam esse remissiora, quam fuerint olim. Similiter metum & iram mox à rationis imperio opprimi, impetumque simul omnem flammamque amittere. Hoc uero posterius assequemur, si perspiciamus, num magis pudore retrahamur à turpitudine, an metu. Vtro magis capiamur, studio uitæ componendæ ad exemplum boni uiri, an magis liuore & inuidentiâ, qua illum insectemur. Sic num magis ueram ambiamus gloriam, an opes concupiscamus. Et ut summam dicam, utra cantione magis delectemur, Dorica, sedata & pia: an Lydia, furore & tumultu omnia turbante. Sunt enim in cantu quoque sui excessus quibus peccatur. Aduertendum proinde, num in uictus ratione rigidiores nobis ipsis, an licentiâ nimia sumus laxiores: in rebus gerendis maturitate utamur, an inconsulta temeritate: admiratione item hominum atque uirtutis potius tangamur, quam contemptu. Itaque sicut morbis in alias corporis partes migrantibus, solitasque relinquentibus, spes de sanitate concipitur: ita prauorum affectuum commutatio in eos qui minori periculo uideantur ferendi, donec prorsus explodant, profectus nimirum est ad meliora non ineuidens argumentum. Phrynnin quendam non in celebrem musicum duas chordas ad absolutum septem fidium numerum in super addentem, Ephori qui Reipublicæ administrationi præerant Athenis, rescindendâ eam nouitam rati, interrogant magistrum utras mallet ex aliarum ordine abscissas chordas, graues illas infimas, an superiores acutas. At nobis non est ex usu, ut de profectu aliquid abscindamus, siue intentum supernè, siue in grauibus remissum, dum utraque librant, ad mediocritatem conamur cuncta reducere. Profectus autem primò excessus omnes, totamque illam affectuum acerbiter remittit eò, quò solent acerrimi helluones suam, ut apud Sophoclem, fœdam intemperiem. Ceterum satis iam constat ex his quæ diximus, proprium id esse profectus circa uirtutem officium, ut iudicium rebus gerendis, uerbisque adhibeat, magisque circa prius quam hoc posterius uideatur occupatus. Argumentum autem eius rei idoneum id erit, si mox imitari conemur, quod nobis est admirationi, seduloque probatur, quodque execramur odisse libeat, & minime gentium admittere. Exemplo esse poterit Themistocles Atheniensis, qui solus inter omnes municipes (quando illos quoque decuisset Militiadis res strenuè per uirtutem gestas, laudibus uehere) noctes agendo infomnes, Militiadis trophæa, inquit, me excitant, & quietem capere non sinunt. Quibus uerbis iam plane edocuit, se non tam præconem esse uirtutis & admiratorem, quam præsentem sectatorem, & uirtutis in bono æmulum. Liquet igitur iam profectum in uirtute, prorsus esse tenentem, dum uirtutis admiratione feriamur, & torpemus ocio, nullaque uis animi in rectè facta rapimur, eorumque autores, quò illos liceat imitari. Neque enim amor ille uenerus uerus est, & alicuius momenti, sine zelotypia. Atque adeo uirtutis studium satis non est uehemens, mireque friget, si careat incitamento & calcaribus, quæ loco inuidiæ, honesti æmulationem & appetentiam animo inuehant. Vtque autor est Alcibiades, non decet philosophum ut animum solis intendat uerbis, etiam ita ut genas tingat lachrymis. Verum si uere promouere gestiat, operæ precium fuerit se boni & absolutæ uirtutis uiri exemplo uitæ accommodasse, conscientia simul stimulante ad ea quibus ægrè carere se agnoscit, dum gaudet, spe concepta, impetum ad honesta minime desertum iri: non aliter atque pullus matri equæ, ut est apud Simonidem, indiuiduus cursu esse comes gliscit, & perpetuo adherendi est cupidus. Vnde ueri profectus circa uirtutem illud est proprium, ut quorum res gestas probamus & æmulamur, eorum pariter amemus, mireque complectamur mores, bene uolentia summa honore debitum impendentes, simulque ut illorum simillimi fiamus etiam atque etiam cupidi. Certamen autem & contentio profecta ex inuidiâ erga uiros optimos, diuerso quodam modo accidit. Nam æmulatio quidè nonnulla ob perspectâ suscipitur uirtutem: at qui nullus in illam adest amor, nulla admiratio. Quis enim admiretur hoc quod impendio auersatur? Dum igitur uerum bonum in hunc modum diligere ordimur, ut non solum ex Platonis sententiâ, beatum iam animo reputamus uirum illum egregium, sed etiam parem felicitatè tribuimus auditori, qui sermonem ex ore eius prodeuntè excipit: imò uero habitum hominis, in celsum, aspectum, risumque cum admiratione diligimus, ita ut ad illius exemplum totos nos ipsos componere gestiamus, eique perpetuo adherere: tunc plane licebit fateri, nos haud dubiè in uirtutis tramite profecisse. Præterea inuenias nonnullos, qui non tam bonis gaudent, felicibusque hominum dotibus, quam ipsis ineptijs, ueluti balbutie & pallore, nimirum amantium more. Nam Panthiæ mulieris lachrymæ ac luctus, imò ipsa quoque animi indignatio & malignitas, uirum Araspen attonitum in amore reddiderunt. Ad hunc sanè modum in uirtutis admiratione nos haudquaquam horrebimus Aristidis exiliu, non

XVIII. uirtutem quæ admirari amulari, & uitium illaudabile fugere.

XIX. incommoda uirtuti cõiuncta non formidare.

C Anaxagoræ carcerem, aut Socratis inopiam, Phocionis'ue condemnationem, sed uirtutem ipsius quoque rebus coniunctam, dignissimam arbitramur omnium amore, eam simul com-
 plectentes cum præclaro hoc Euripidis elogio: Væ bonis uiris, si non omnia illorum sint honesta. Perdurandum est igitur, etiam irruentibus huius uitæ incommodis, nihilque nobis est odium, sed amore ipsissima uirtutis, admiratio simul cum honesti æmulatione ferri debet in diuinas hominum dotes, nihilque mouere nos debet alia multitudinis imperitæ sententia. Rectè autem agunt qui in rebus gerendis illustres sibi proponunt duces, inque magistratus administratione, uariisque fortuna, disquirunt secum optimos quosque uiros, qui ætate ea sunt, aut longè antè fuerunt, quid uidelicet in eodem casu egerit Plato, quid dixerit Epaminondas, qualem se exhibuerit Lycurgus uel Agesilaus, perinde atque illi qui se se exornant ad speculum, dicta factaque indecora ibi discendo, ut ea deuitent. Sunt proinde qui digitorum quædam propria ediscunt nomina, lentè recitantes singula, aduersus terrores. Verum noster candidatus, ipsius circa uirtutem profectus, qui illustrium uirorum probè meminerit, nihil est cur affectus accuset noxios, dum in promptu habet remediū, quo intrepidus possit consistere: spectatum nimirum efficiens omnibus, ea in re suum in uirtutis studio profectū. Ad hæc boni quoque uiri est, subito omnibus proferre in medium animi sui puritatem, dum ad nullius expostulationem comouetur, non erubescit, nihil celat, nec quicquam uariat rerum suarum. Nam in tali statu fortunæ, stabili & inconcussa durare animo, conscientiæ solius est integræ, prorsusque illæfæ. Alexander autem suo more dum uideret nuncium summa lætitia gestientem, dexteraque protensa accurrere: Quid mihi, inquit, uir bone nunciabis aliud, quam Homerum reuixisse? Nil uidelicet sibi deesse ipsius uerbis contestatus, quam famam insignem apud posteros. Atqui in uirtute proficiente iuueni nullus amor pertinacius infidet animo, quam uirorum uirtute insignium, quos idem tadem celebret, in hoc incumbens totus, etiam si omnibus se priuet bonis, domo nimirum insigni, mensa, uxore, liberis, studio, lectione doctorum, scriptisque autoribus: adeo ut si cubi meminerit patris parentis, aut etiam præceptoris defuncti, cuius uita longè fuerit suorum temporum moribus superior, nihil habeat magis in uotis, quam ut liceat illis redire in uitam, quò rerum gerendarum præsentibus habeat spectatores: dum alij contra, qui mirro neglecti atque ocio uitam agunt non sine turpitudine, parentes è uiuis sublato, dum in somnis apparent, magna cum trepidatione exhorreant. Iam si libeat præter ea quæ recentissimus indicia circa uirtutem profectus, & hoc item non parui momenti adiungas uelim, ne quis peccatum aliquod reputet exiguum, sed sollicitè quoduis caueat atque deuitet. Ut enim qui se diuites fore desperant, impendia exigua floccipendunt, nihil efficere illa credentes magni, si tenui aceruo accesserint: at spes ditescendi nihil negligit quantumcumque exigui lucelli, eoque magis auget aris appetentiam, quo propius ad motam fuerint opes: sic haud dubie uenit in negocijs per uirtutem gerendis: non enim illic locum habet indulgentia, ut dicas, hoc perpusilli ad istud est momenti: iam enim talis est rei facies, quæ secundo futura sit melior, ita ut proficiente ad singula fuerit respiciendum. Nam si in id quod est minimum semel ingressa fuerit scelerum peruersitas, licentia concessa patrandi ea ad que alioqui sumus propensi, correre nimirum & contaminari simul reliqua animi bona necesse est. Et ut ait Aeschylus: Qui nihil æstimat magnū habetque, contemptor sit rerum pusillarum oportet. Cæterum qui sepem construxit aut aggerem, nihil sunt attentum, cuiusmodi sit lignum aut lapis, accipiunt enim quicquid casus obtulerit, & inter hæc columnam aliquam è sepulchro fortè collapsam: id quod ferè agit uulgus sceleratorum, omne opus in suum quæstum utcumque acciderit conglomerans & corradens. Porro qui proficiunt in studio uirtutis, uitæ suæ non aliter atque phano cuidam, aut regiæ, aureum subiiciunt fundamentum, nihilque temerè admittunt in tale opus, sed ad rationem ueluti amissim omnia redigunt atque componunt, dictum hoc ceu ab illustri quodam uiro profectum animo reputantes, Non esse uidelicet laborem magis contemptibilem, eo, qui sordes relinquat in unguibus: ita ut in opere præclaro decorum serues, turpitudinem omnem prorsus declines.

FINIS.

PLV.

XX. apertum & constans gestare peccatum.

XXI. Cauere peccata etiam minima.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

POSTEA QUAM absoluerit licuisset per ocium, quæ de audiendi officio à me sunt conscripta, protinus illa ad te misi, ô Nicander, ut scias rectè ac salubriter monitis ritè obtemperare: quando illis reniti, iugumque huiusmodi auersari, iam nil aliud est, quam togam uirilem refugere. Sunt enim effrenes quidam iuuenes, qui nullius subiecti imperio, libertate se frui arbitrantur, parum interim attentum, in quanto se uiores incidant pædagogos & præceptores, nempe prauas cupidines, quæ non aliter irruunt in incautos, atque immanes belluæ è claustris suis emittæ. Et quemadmodum turpe uidetur mulierem suis nudari uestibus (ut est apud Herodotum) quòd simul cum illis omnem prorsus deponat pudorem: ita iuuentus plerumque abiecto puerili amictu, non sine dedecore omnem simul pudorem rejicit, ac metum: deinde quum refugit quod decet, mox peccandi licentia tota ruit in præceps. Cæterum crebrò audiui, quòd is demum sequitur Deum, qui parere norit rationi. Itaque si habeto, dum iuuenes relicta pueritia in uiros proficiunt, illis si rectè sapiant, non rejiciendum esse imperium, sed duces duntaxat mutandos, dum in conductitij illius pædagogici uicem, diuinum, hoc est, ipsam rationem uitæ moderatricem suscipiunt: cui quicumque parent, merito liberi sunt appellandi, eò quòd soli qui discunt quid uelle debeant, ita uiuunt ut uolunt. Quando perspicuum est, quam uile prorsus sit ac uanum quicquid præter rationem, ac disciplinam præscriptum geritur: dum praua huiusmodi ad temeraria quæque & inconsulta impellens uoluntas, plerumque nil post se relinquit præter poenitudinem. Proinde quemadmodum noui hospites & peregrini in Rempublicam recepti quampiam & inscripti, multa agreferrunt & inculant, quæ in digenis & legum assuetis, non modo non sunt molesta, sed etiam grata uidentur & iucunda: sic ex re iuuentutis apprimè fuerit, si longo tempore circa philosophiam educata, disciplina illius rudimenta imbibere consuescat. Quando quidem ex ipsis prægustamentis, quæ præceptionum philosophicarum recipiunt permissionem, beneuola ac nota, deinde non aliter atque ciuis aliquis, ad philosophiam accedet, cuius peculiare est officium, duce ratione uiros, eosque absolutos efficere, atque ea in re uerum decus ætati iuuenili apponere. Neque uerò in amœnum arbitror, si de audiendi sensu quippiam præfatus fuero, quem Theophrastus putat ex omnibus alijs ad effectus commouendos magis uideri idoneum. Quippe uidendi uirtute, gustandi & tangendi nemo obstupescit, quatitur, & à sese quodammodo redditur alienus, ad eum modum quo à stridore, strepitu, & uehementi quocumque sonitu, animum per aures in ipsis penetralibus corripiente. Quamquam rationali hominis parti hic sensus magis insuper coniunctus esse apparet quam affectibus. Siquidem ad contaminandum malitia animum, sceleribus per uaria diuerticula, membraque corporis patere nouimus aditum, quando ad bonam frugem, atque uirtutem perducendi iuuenes, unica relicta est uia, nempe aurium imbuendarum: modò pura & aliena ab assentatione, casta que ab omni turpitudine protinus ab incunabilis seruentur. Xenocrates igitur non ab re præcepit pueris, ut aures armari ac muniri thecis, quas uocant amphotides, magis quam athletæ curarent: quòd plagæ his quidem possint aures offendere, atqui incautæ iuuentuti longè maiori periculo morum peruersitas animo queat irrepere. Cæterum non probabat in ea ætate, ut nihil prorsus audirent, aut toti obsurdescerent, sed excubijs quibusdam sepiendas aures putabat, ne stationem ingenij, præceptis philosophiæ, quibus ad præclaras uirtutes recta pergerent, destinata, foedi sermones & pestiferi præoccuparent. Bias item senior ab Amalide iustus carnes ad uictimam optimas mittere, linguam pecudis eximens, protinus ad Principem misit: nimirum quia in dicendo aut commodi plurimum, aut tantumdam damni audientibus allatura uideatur. Inuenias deinde qui pueros tenellos exculantur, aures illorum auribus adiungendo, docentque pueros eadem uicissim facere: quo planè ludo ceu in uolucro quodam & ænigmate docetur, inter amicos potissimum eos diligendos qui salutaribus monitis profint auditori. Perspicuum est autem, si quis adulescens dicendi rationem prius quam audiendi fuerit aggressus, eum non solum prorsus nullius bonæ frugis hominem euasurum, ac planè sterilem, dum omni studio caret plan-tandæ uirtutis: sed etiam ad scelera haud mediocriter propensum: quippe qui in ani-

Pudoris & metus in iuuentute quanta utilitas.

Rationi seruire, libertas.

Philosophiæ præcepta à tenebris imbibenda.

Lingua eadem & optima & pessima.

Audiendi ratio prior quam dicendi.

Cmo non aliter ac in agro inculto & neglecto, uepres & carduos, multaq; id genus mala sit producturus. Nam illecebre uoluptatum, & laboris fuga, non sunt pestes adscititiae, quas externa quadam ratione in animum introducas oportet: sed cognatae ac domesticae, fontesq; plurimorum pestilentium affectuum: atq; illos si quis permittat indoli suae innasci, ac recta ratione, sanisq; dictis non reuellat, ac totum habitum immutet, quod decens, aptaq; euadat, nihil est quod speres immanibus mitiorem fore. Caeterum quando uis audiendi, pueris non tam praeclearam affert frugem, quam etiam coniuncta uidetur periculo, cōsentaneum arbitror ut in utranq; partem differamus de audiendo, dum uidemus multo pluri mos hunc ordinem probare, ut dicendi rationem exerceas, anteq; audire assueueris. Dicere enim, disciplinā quandam arbitrantur, in qua exerceant ingenium: uerum audire, quocumq; modo fiat, satis conducibile putant. Ut autem qui pila ludunt, artem teneant & cōmodē illam mittendi & excipiendi, necesse est: sic in disciplina longē alia habenda est ratio, ubi prius accipitur, ac postea emittitur. Perinde atq; in pariendo natura constituit, ut non aedatur in lucem foetus, nisi foemina cōceperit, & in aluo diu illum retinuerit. Itaq; uibus subuentaneos quosdam partus aiunt accidere, ex imperfectis nimirū & inanimis conceptibus. Nec aliter sanē de iuuentute aestimandum est, quā nihil audire curat, omnemq; fructum eo sensu concipere negligit. Quid enim aliud effutiet nisi uerba ex uento nata: & quod ait poeta,

In uanas sparsit nubes in gloria dicta.

Videmus autem uasa angusta, dum liquorem ex alio effusum in sese recipere gestiunt, inclinare se, & apte ad uas effluens conuertere, ita ut quod exundat, iam non uideatur exundare, sed quasi recondi. Itidem aures adhibendae essent & ritē coaptandae dicenti, ne quid ex monitis salubribus decideret, ac periret. Verum hoc iam non discitur, sed quod omnium maximē est ridiculum, si inciderimus in aliquem de opipara coena, de apparatu magnifico, de somnio quopiam, aut fortē de contentione quae illi fuerit cum alio quopiam uerba facientem, arrectis auribus silentes, ex ore illius pendemus. Sin alius ad se uocet utili aliqua doctrina, atq; admoneat ea quae recta sunt & decencia, peccantesq; ipsos errorum

Dcomonefaciat, aut leniat morum asperitatē, nemo est qui animum intendat, sinemq; expectet dicendi. Quin magis ubi primum arripuerint facultatem, aut reluctanti uerba facienti, omnique conatu eō tendunt ut euadant uictores, aut certē fugientes abeunt ad alios sermones, ubi meras audiant nugas. Atq; in eare simillimi sunt uasis fordidas, dum omnibus rebus potius implent aures, quam honestis, & quae ex re & usu forent. Proinde qui equos probē educant, uersatiles quidem eos efficiunt & parentes freno: at qui instituunt pueros, docent eos idoneos se praestare auditores, multa uidelicet audire, & pauca loqui. Sic Spintharus Epaminondā laudibus uehens: Quanquā plura, inquit, sciret, & pauciora loqueretur, utrunq; tamen aequē illi ac faciliē in promptu erat. Hinc naturā tradunt cuiuslibet geminas praebuisse aures, & linguam unicam, quod plura expediat hominem audire quam loqui. Prorsus igitur ubiq; pulchrum est & tutum iuueni silentium, potissimum ubi in alijs audiendis praestat patientiam, & non subito immaniter gestit, & clamat, sed finem expectat sermonis, etiam si ingrata quaedā & parum amœna dixerint. Non enim par est, ut loquentem mox trahas in contouersiam, sed, ut Aeschines ait, temporis non nihil illi cōcedendū est, in quo dictis suis uel adijcere quippiā, uel adimere, aut totā phrasim mutare, si uelit, possit: quod uideas eos qui sese mutuis sermonibus obruunt, mediamq; interfecant orationē, neq; audire aliquid planē, nec audiri. Quid enim aliud agunt, loquentes ad loquentes, q̄ quod confusionē uerbis ingerunt, ac conturbant omnia: Itaq; qui modestia praeditus, temperare sibi in audiendo assueuerit, frugiferum sermonem primo suscipere potest & retinere, ac nugas praeterea uanaq; dicta facilius dinoscere & deprehendere. Tum deniq; perspicuum efficiet omnibus, quanto amore studioq; ueritatis teneatur, quantumq; absit a cupidine altercandi, inconsulta temeritate, & cōtentione. Non absurdē igitur a quibusdam dictum est, quod magis sit frugiferum, ex iuuenū animis fastum & tumorem animi eiicere, quam ex utribus uentum & inflationem, si infundere uelis aliquid utile. Non enim capaces erunt boni, nisi uana ista exemeris. Similiter inuidiae malum & odij maleuolentiaeq; cum nullo penitus bono sunt coniuncta, imō magis ad bonā frugem properantibus obsistunt. Estq; longē pessimus assessor & consiliarius auditori liuor, molesta efficiens & iniucunda, deniq; prorsus non admittens quaecumq; sunt conducibilia. Atq; isthuc in causa est cur inuidi quacumq; re potius sese oblectent, quam bene & concinnē dictis. Et opum quidē, gloria, aut formae cupido si animum cuiuspiam inceserit, erga alios duntaxat contabescit in-

uidentia,

Causa suscepti operis.

Subuentaneis foetus.

Qui peccet audiendo.

Audire melius quam loqui.

Sermo dicentis non interrumpendus.

Fastus absit ab auditore & liuor.

Auidentia, qui rebus huiusmodi fruuntur. Verum qui male afficitur bono sermone, a quo reddi poterat melior, ipse iam sibi maleuolus est, bonisq; sese multis destituit: quando oratio perinde atque lumen aliquod non cōmodat nisi uolentibus accipere. Inuidiae igitur alijs in rebus feminariū, ex prauis affectibus & disciplina uacuis licebit deprehendere: at ea quae se ingerit audienti, ex ambitione quadam intempestiua, & famae studio proficiscitur, nec finit eum qui sic est affectus, dictis attendere, sed totam cogitationē simul ac mentem concutit distrahitq; dum in se descendens auditor, habitudinē suam cōtemplatur, ac mox inferiorem se esse sentit, eo qui uerba facit: simulq; alios cōtuetur, explorans num dictis afficiantur, aut illa admirentur: tum enim concitatur ad amarulentiam, & improbat eorum factum qui oratorē beneuolentia prosequuntur. Ex sermonibus ergo nihil retinent, hoc malo inuidiae afflati, non aliter ac si memoria illorum onerentur, & erga loquentes acriter cōmouentur & trepidant, ne uidelicet ex dictis meliores reddantur. Id uerō sedulo curant, ut orator finem faciat dicendi, dum pulcherrima differit, ne fructus aliquis sequatur auditorem. Notant item subinde affectus uerbaq; praesentium in ea concione, ac ubi compererint aliquos admiratores, qui praconijs extollant concionantē, proripiunt se foras ceu insani, rectaq; illos petunt qui orationem totam uituperent ac inuertant. Quod si nullos inueniant tales, conferunt eos qui dixerunt cum iunioribus, qui in eo argumento fufius dicant & melius, tantum ut praeclearē dicta uastent ac dilacerent, ne cōmoda sint & salutaria. Oportet igitur studiosum auditorem, qui uanam gloriolam reiecerit, ad orationem nō aliter accedere atq; ad sacrum epulum, animo uidelicet placido & benigno, ut laudet ea quae sunt appposita, ametq; beneuolentia & officium eius qui aliquid affert in medium ex ijs quae nouit, & e quibus persuasum habet aliquid, si qua fieri poterit, ut auditores eisdem argumentis afficiantur, & pareant. Atq; in ea re considerandū est, quod absoluta orationum opera, non fortuito quodam casu, aut sua sponte, sed cura, labore & diligentia ab animo erudito conflatur, ut habeas quod imiteris, quodq; admirationi & exemplo esse possit. At in erratis animaduertere decet, totisq; ingenij uiribus insistere causae, unde ueri similiter lapsus apparet esse ortus. Ita planē fiet ut quemadmodū ait Xenophon, quod rei familiaris curae intenti, & ab amicis & ab hostibus accipiant quod possint proficere. Sic uigilanti intentoq; auditori non tam profint boni oratores, quam prauis & a recto aberrantes. Ad haec sententiae simplicitas, dictionis languor, figurae detorsio, ac impetus intempestiuae cuiusdam letitiae feruntur quidam ad laudis aucupium, & si qua sunt alia huiusmodi, magis perspicua fiunt, dum audimus alios, quam ipsis nobis uerba facientibus. Itaq; rectē facturus est, qui tum ex alienis erratis in sese conuersus, si ibi delictū aequale latens inuenit, audeat contra se ferat sententiam. Facillimū nanq; est aliorum uitijs succensere, illaq; reprehendere: caeterum nihil in se habet bonae frugis ea res, nisi te ipsum prius corrigas, & ne ad similia prolabaris adhibeas cautionem. Conueniet autem in primis ut Platonium illud assidue nobis sit in ore, sicubi de peccantibus facta fuerit mentio: Nunquid ego quoque sum talis? Nam perinde atq; in oculis aliorum nos ipsos conspiciamus, sic nostra ex aliorū dictis estimantes, facillimē uenabimur quid deceat: interea despiciemus alios, nostraq; maiori cura in dicendo elaborabimus. Afferet praeterea non parum emolumentum ipsa collatio, quā sermone peracto apud te facias licebit, dum expendis quid praeter decorum dixerit orator, quid ue minus quam rei dignitas postularit, tuq; in id incumbas, ut eadem rectē dicas & integrē. Est proinde quod prorsus mutare queas, & ab ipso exordio, seruato argumenti perpetuo tenore, in aliam faciē cōuertere. Atq; ne praesens huius rei desit exemplum, Platonis Lysiam legito priorem, & apertam planē facilemque dixeris orationē. At si posteriorē sumas in manus, nihil apparet concinnius, nihil maiori studio elaboratū. Proinde quemadmodū Lacon quidam ait, dum Olynthū urbem a Philippo subuersam audisset: Delere quidem potest urbem talem, at nequaquam extruere: Ita si nos post mutatam orationem quam audiuimus, aliter in eodem argumento explicando differere conemur, nec tamen superare oratorem illum phrasi ipsa poterimus, multum superbiae nobis & contemptus in alienis orationibus iudicandis decedet: ac mox intelligemus in ea collatione, & reprehensione, quam temerē ex nostri amore nimium praesumamus. Admiratio igitur si cum contemptu illam conferas, natura equidem sanior est, & humanior, atqui nonnulla eget moderatione, & fortasse paulo maiore quam contemptus, temerariaq; praesumptio. Nam ut hac peste infecti nihil emolumentum percipiunt ex oratione, ita illa praediti, quia boni sunt & simplices, facilius laeduntur. Atque adeo Heracliti uerbo nihil est cur repugnemus, dum ait, Stupidi esse ingenij, ex quouis sermone querere quod discat, Oratoribus

Gg

Auditor improvidus nocet ipse sibi. Inuidia fomes in auditore est ambitio.

Auditor sit gratus.

Fructus absolute orationis & castae.

Fructus ineptae.

Collatio auditoris ad dicentem utilis.

In auditores simplices, qui omnia admirantur.

C igitur ingenuè merita tribuenda gloria, & orationi cautè largienda fides, ita ut in certamine dicendi & eloquentiæ, benignum & incorruptum te exhibeas spectatore, at in ijs quæ ad veritatem pertinent, & quæ usui fore speres, exactum acerbumque indagatorem. Sic enim fiet ut auditores odio uacent, minimeque à dicentibus offendantur, quãdò plerisque uideas nimia beneuolentia fideque quibus erga dicentes afficiuntur, longè opinione falli, falsaque & pestifera pro ueris & frugiferis imbibere. Lacedæmonij cum in senatu sententiam egregiam hominis turpissimæ uitæ approbare uellent, præcepit magistratus, ut uir quispian bonus eam diceret. Quo facto nimirum docuerunt, in consultando Reipublicæ, mores magis spectandos quam uerba dicentis. Atque in hunc modum, in æstimandis philosophiæ rationibus, existimatio dicentis non parum habet momenti, si quis exactiori indagine loquentis uitam ad sermonem æquã trutinã appendat. Sunt autem in oratione non secus atque in bello multa inania, ueluti dicentis effictiones, candor, supercilium, copia, eadem alijs uerbis repetentis, potissimum autem clamor, strepitus, & auditorum applausus, quæ omnia fluxum in modum rapere secum possunt auditorem iuuenem, & rerum imperitum. Habet enim oratio fallaces quasdam in se illecebras, dum rebus subiectis dulcedinem mista grauitate, & insuper apparatu accedente, pondus attulerit. Et sicut ad tibiam canentium multa nos errata suffugiunt, ita impar ac insolens oratio, splendore suo auditorem à manifestis sæpe auocat. Atque eam ob causam Melanthius rogatus quid de Diogenis tragœdia sentiret, consultò respondit, se illam haudquaquam despiciere, quæ diuinis nominibus illustraretur. At in multorum orationibus & exercitamentis rhetorum, non modò uelatas nominibus huiusmodi sententias licebit deprehendere, uerum etiam in pronunciando concinnitatem quandam & mollitiem, aliãque id genus lenocinã, quibus auditores fascinant, & ceu dementes secum quò malunt circumducunt, uanam illis uoluptatem pro uaniori gloria uenditantes. Aptè igitur in illos competit Dionysij uerbum, qui dum in theatro egregium quandam citharœdum pollicitationibus in spem eximiam magnorum munerum pertrahens, atque finito concentu nihil largiretur nisi uoluptatem, diceretque: Quanta inter canendum te cepit oblectatio, tanta rursum te perfudit spei lætitiã. Tale nimirum rhetores nostros manet præmium, dum id quod unice concupiscunt, ac quo se apprimè oblectant, assequuntur, nempe sui admirationem. Deinde simulatque auditoribus affluerit orationis amœnitas, oratorum item gloria euauit, adeò ut prorsus incassum illi perdiderint tempus, hi etiam uitam ipsam insumpserint. Vnde copiam ipsam immodicam ac uanitatem dicendi prætereas uelim, ac summo studio fructum orationis sectari coneris. Neque ea in re puellas imiteris, quæ ad ferta concinnanda fragrantissimos quosque flores deligunt, opus sanè iucundum, ac uolupte, quis nesciat? cæterum nullius frugis, ac duntaxat diurnum. Sed apum potius te moueat exemplum, qui plerumque in prata uolant, uiolis, rosis & hyacintho conferta, atque illis tamen neglectis thymum accedunt, florem asperrimum atque amarissimum, illique insidunt, flauum mel conficientes. Inde ubi acceperint quæ uisa fuerint comoda, auolantes, ad domestica negotia reuertuntur. Ad hunc sanè modum, auditorem castum & studiosum decet, delicata & florida ornamenta uerborum, rerumque applausibilem quandã uim, nil aliud quam oratorum herbam, unde nihil mellis conficiatur, putare, missamque facere, atque sua ipsius attentione, in mentem sermonis, & dicentis affectum irrepere, unde ad se trahat quod bonum sit ac conducibile. Proinde meminisse, quòd nò in theatrum, neque ad cantationem, sed ad scholas uenerit, ut ex sermone uitam emendet. Necessaria autem est apprimè cautio, certumque in hoc adhibendum iudicium, quo ad sese, si quis ipsius affectum quisque probet aut damnet quod audierit, dum uidelicet ad rationem uocat, exploratque, num in affectibus magis redditus sit effœmi natus, aut leuari sentiat se tristitia, firmari certa fiducia, animique constantia, aut certè ad uirtutem & honesti amorem ceu numine quodam afflatum incitari. Quis enim ferat te in tonstrina surgentem, mox assistere speculo, & contactu capitis cæsariem contueri, num probè sis tonsus, & à scholis ubi sermonem audisti, non protinus te ipsum contemplari, & ex animo tuo discere, quid miseriam, implacabilitatis, aut immodestiam decesserit, quanto uero factus sis tranquillior atque iucundior? Quando nò tam uerè quam eleganter dixit Ariston: Neque balnei ullam esse utilitatem, neque orationis, unde non prodeas purior. Gaudeat igitur iuuentus, si ex sermone reddita fuerit melior: uerum in audiendi uoluptate haudquaquam constituat finem, neque arbitretur sapientiæ studiosum è scholis prodeuntem decere, si gestiat, secumque submulsitet aliquam cantionem, aut fistula canat, ac si desideret fomenta & malagmata, sed tum habeat gratiam, si ueluti alueare acri fumo, ita ipse mordaci sermone purgetur

Mores boni approbant uerba.

Inania in oratione.

Voluptas pro gloriola.

Auditor ex suis ipsius affectibus probet aut damnet audita.

A purgetur animo, plurima cæcitate & stippitudine laborante. Quemadmodum autem oratoris est, non prorsus ad ueneres orationis esse attentum, sed potissimum ad persuadendum: ita iuuenem decet, ut neglecto priori, ad posterius illud totus incumbat. Non aliter atque potatores faciunt, qui sedata primum siti, tum demum pocula uersant manu, & sculpturas contemplantur. Qui enim salubribus refertus est doctrinis, in respirando dictionem consideret, si uacat, num elegans sit ac nitida. Porro si quis mox ab exordio orationis, nihil ad rerum dignitatem attentus, Atticam phrasim ac subtilitatem requirat, ille nihil mihi distare uideatur ab eo qui antidotum bibere recusat, nisi in uase ex Atticæ Veneris figulina adducto præbeatur, nec hyeme uestem sumere, quæ non ex ouium Atticarum uellere constet. Quin magis sedendum puto adolecenti in tenui & humili orationis Lyfianicæ genere, non aliter atque in lacerna, ita ut quietus sit & tranquillus. Videas equidem minime ferendam pestem quæ mentes iuuenum bonas uastat & populatur, præstigia uidelicet illa uerborum, & immodicam loquacitatem, in scholis undique ingenia opprimunt, adeò ut in uita probè instituenda, curanda re publica aut priuata, nihil à philosopho discendum putent, solum uerborum munditiem ac phaleras laudibus uehentes. Cæterum quid utile sit in oratione aut incommodum, necessarium aut uanum superuacaneumque, ad hoc cæcutiunt, nec inuestigare, aut inquirere de ea re quippiam uolunt. Sed de ijs satis, reliquum est ut de quæstionibus legem præscribere studiosis curemus. Consentaneum autem est, ut cõiuiua in alienas aedes uocatus, illis quæ in mensam ueniunt benignè uescatur, nihil reprehendens, alitidue requirens. Parique ratione cõuenit, ut ad sermonis epulas accedens, quietum ac tacitum se præstet auditorem. Nam qui aliena à proposito inijciunt argumenta, ac quæstiones afferunt in medium, molesti sunt & uicissitudinis minime tenaces auditores: præter hoc enim quòd & oratorem conturbant & orationem, nemini profunt. Quanquam non nequem frugiferum uideri, ut interrogas quippiam quod eò pertineat, & propemodum necessarium uideatur, modò qui disseruit ita fieri præcipiat. Denique quemadmodum Vlysses apud Homerum irridetur à procis, quia frustula panis petebat, & non potius enses atque lebetes, pusillanimitatis enim id esse certum argumentum putabant, perinde atque magnanimorum est grandia dare & exposcere: ita fermè oratorem subannat, quicunque auditor quæstionibus suis ad fordida ac leuicula illum impulerit. Id quod non raro uideas à iunioribus istis loquacibus, ostentatione dialecticis aut mathematicæ tentari. Inijciunt enim uel optimo cuique orationis membro quæstionem hanc: Quisnam sit motus in diametrum, quis uel in latus. Atqui in illos aptè competit Philotimi uerbum ad Empium tabe laborantem. Dum enim cõpellaretur pharmaci gratia contra rediuiam, Philotimus ex colore uultus ac spiritus difficultate mox deprehenso hominis morbo: Non est, inquit, uir bone cur tempora teras in disputando de rediuiã. Sic ad iuuenem haud absurdè dixeris: Nihil agis bone iuuenis in his quæstionibus te ipsum aliosque occupando, sed magis ex re tua est, ut cures quo pacto uanis opinionibus, arrogantia, prauo amore, ac nugandi studio liberatus, uitam uiuendo sanam ac moderatam, tibi ipsi restituaris. Opportunum autem cum primis est, habere rationem ingenij dicentis, eiusque peritiæ, quæ uel in re plurimum ualeat, ut sic in proponendis quæstionibus nos illi attemperemus, ne uidelicet eum qui ad moralia philosophiæ aptior est & propensior, in dubijs physicis & mathematicis uiolenter torqueamus. Quando expectationi nostræ magis respondere potest aliquis antesignanus rerum physicarum, qui certis decretis statuere possit, quid in accipiti positus fugias, aut sequare. Proinde haud aliter atque is qui tentat clauem secare ligna, & securi aperire ostium, dum utrisque nocet, neutrius usum ac uim assequitur: sic qui ab oratore exigunt quæstionculas, quæ non attingit, & in quibus nullum fecit periculum, non modò in hoc læduntur, quòd non accipiunt fructum quem exhibet, illumque decerpere negligunt, sed odium insuper & mali uiri existimationem lucri uice reportant. Obseruandum præterea est & illud, an comòdum sit, eundem sæpenumero eademque interrogare: est enim hic quoque modus quidam ingenij explicandi. Quanquam si alius interea proposuerit quippiam, candoris est & studij, patienter audire, nihilque obturbare loquentibus, nisi negotium aliquod uehementer te premat, aut insolentes urgeant affectus, quibus consilium aut remedia queras opportuna. Tum enim quòd euadas eruditor, inscitia haudquaquam occultanda est, ut ait Heraclitus, sed ingenuè proferenda in medium, dum in promptu habeas quo illi queas mederi. Porro si ira uehemens, superstitio, dissidium inter domesticos, aut amoris ingens, & ad insaniam impellens æstus, chordas pulsauerit animi, quas minime cõueniebat, illique iam cœperit imperare, minime rem tam

Quatenus interrogare debeat auditor.

Obdiss. 17.

Cacerbam in aliud tempus differendam arbitror, & ob reprehensionē quam exhorreas, re infecta abeundum, sed in illa concione, aut ea peracta, mox dissertari de rebus tuis uelint, ubi accedens interrogaueris ac benigne audieris. Non enim in ea sum sententia qua bona pars mortalium, qui philosopho in communi docente applaudunt, dictisque illius mire capiuntur: uerum ubi de rebus priuatis tempestiue & libere quosdam seorsum carpit & admonet, id isti insectantur, & superuacaneū esse putant. Audiendos enim philosophos credunt in scholis, haud aliter ac tragædos in theatris, nempe ad finem: & in his extrarijs negocijs nihil utrosque inter se differre. Atqui à sophistis illa que hinc incusant, iure quodam suo perpeti coguntur. Quando enim non surgunt isti è sedibus, & amoto libro, institutioneque obmissa, quæ ueras uitæ huius partes complectitur, per pusillos sese & contemptos faciunt in multitudinem, dum quæ deceant philosophum minimè sciunt: Habet planè horum supercilium, risus, uerborum unda, studium, & eruditio, potissimum autem ad singulos illa seorsum facta cohortatio, non nihil bonæ frugis, modò sint qui idoneos & constantes se exhibeant auditores. Videtur hoc loco decorum, quod circa laudem & applausum auditorum uersatur, cautione quadam in mediocritate retinendum esse, ne in ea re nimium parci simus aut profusi. Nam circa utrumque plurimum peccatur: quòd uidere est quosdam graues & odiosos auditores, qui flexi se & molliri nulla oratione permittunt, domesticis negocijs ac sermonibus inconditis scatentes, perinde atque ipsi decentius aliquid habeant quod dicant: ne supercilio quidem annuunt, aut uoce testantur beneuolos se esse auditores, sed silentio & grauitate, habituque corporis extrinseco, famam aucupantur Socraticæ cuiusdam pertinaciæ, inuictæque grauitatis, in gloria tribuenda eadē utentes parsimonia qua in largiendis pecunijs. Quasi uerò in laudando quippiam decedat ex rebus nostris, sicut fit in ære erogando. Inuenias enim qui Pythagoricam hanc uocem, Ex philosophia mihi contigit, ut nullius rei admiratione capiar, considerantes, prauè ac infeliciter usurpent, dum rerum terrenarum contemptui coniunctum esse putant, ut neminem laudes, nullumque honore merito prosequaris. Eaque accepta occasione, quicquid est uenerandum contemptu quodam insectantur. Vera autem philosophiæ ratio, tollit quidem uenerandam & inscitiam miraculum stuporemque, dum certam affert causarum cognitionem: at non adimit interea ingenij dexteritatem, & humanitatis beneuolentiam. Quandoquidē compertum habemus, uiros uerè bonos & strenuos maximi ducere, si dignum hominem pro meritis uenerari liceat: præcipuumque ornamentum sibi accessisse arbitrantur, dum in meritis honorum largitione uideantur munifici. Porro si qui in ea re erga alios fordidi apparent, euident argumentum habeto, illos propriæ gloriæ penuria premi, atque ex eadem ardorem ac sitim suorum honorum nasci. At contra alium cernas in applaudendo uolucrum ac plus nimio facilem. Dum enim omnino profusus caret iudicio, clamore quodam incondito ad syllabas ferme ac uerba assurgit. Neque ipsi rhetoribus, qui in arena ea uersantur, hic mos admodum probatur. Nunquam enim non obturbat uniuersam concionem, qui præter opinionem surgit dicentis, alios uero quadam secum corripientis, quos pudet non uociferari cum acclamante, etiam si nihil hac importunitate proficiant. Quando in turba illa mente attonita, laudibus accumulans dicentem, ex tribus unum reportabit abiens: ut uidelicet cauillator esse ab omnibus iudicetur, assentator, aut certè impudens, parumque decens auditor. Proinde quamquam equi iudicis sit, nihil in odium alicuius audire uel in gratiam, sed syncerè ad ius reddendum in causa, omnia expendere: in audiendis tamen sermonibus nulla lex aut iusiurandum prohibet, ne dicentem beneuolentia complectaris. Eamque potissimum ob causam ueteres Mercurij statuas pone Gratiarum simulachra collocare solebant, quòd gratiam & fauorem præcipue desideret sermo. Neque uerò tam abiectum putabant usquam esse oratorem, & à scopo dicendorum ita aberrantem, ut auditoris gratiam non ex aliqua saltem parte mereatur. Nam ut desint alia, uel ipsum certè orationis argumentum, uel inuentio, aut phrasis, & affectus dictorum, fauorem conciliare queunt oratori, perinde atque in uis asperis & salebrosis candidæ natæ uiolæ. Ceterum quando non desunt qui uomitus encomiū oratione celebrant, aut febris, siue etiam, mehercle, ollæ, habentque tales orationes fidem, cur non inueniat uir bonus ac laudatus philosophus, de rebus arduis uerba faciens, tantillum fauoris & beneuolentiæ penes humanos ac benignos auditores suos, ut nacta occasione & opportunitate, illi gloriola aliqua dignentur? Adde quòd amor, autore Platone, laudat plerumque ea quibus alij offenduntur: ueluti cum aliqui albos quos depereunt, deorum appellant filios: nigros dicunt esse fortes & uirili animo: adunco naso, regij uocantur: simi amabiles: pallidi per blanditias, mellis imitantes colorē. Atque hæc qualiacunque sunt, exosculantur amantes:

ad

Ad quid enim non impellit amor? nimirum sua sponte, non aliter atque hederæ, inuenit quo se alliget. Unde culpa non uacant studiosi literarum, ac præclari auditores, qui profusus nihil habent in dicentis oratione quod præconio celebrēt. Et Plato cum in Lyse oratione neque probaret inuentionem, neque rerum confusionem improbaret, magnificam nihilominus pollicitationem laudibus uehit, simul celebrans dictionis euidentiā & acumen, ad amussim omnia elaborantis. At si quis reprehendat Archilochi argumenta, Parmenidis male compositos uersus, Phocylidis insolitam parsimoniā, Euripidis loquacitatem, & Sophoclis inæqualem phrasim, non uideo quo pacto mitiorem se præbeat censorem erga rhetores. Inter quos uidere est, hunc nihil ad mores bonos conducibile in medium afferre, illum mirè fringere in mouendis affectibus, alium omni gratia profusus destitui. Quamquam præter hæc incommoda, cuiuslibet uirtus quædam inest peculiaris, qua capere possit auditores, quæque abundè sufficiat ad conciliandam beneuolentiā. Neque res exigit ut acclamatione illam testeris, dummodo oculis hilaritatem præ te feras, uultum ac frontem explices quadam festiuitate, affectusque serenos ac benignos in conspicuum proferas. Addenda insuper sunt hæc iam passim uulgaria, è tritio petita, & omnibus auditoribus generatim obseruanda: ut uide licet alacris, & non procumbens in latus, sed erecto corporis habitu confideas, acie oculo rum in dicentem semper intenta, ita ut minimè illum fallat quam attentio sis animo. Uultus proinde tenor constans sit ac purus, non modò à proccacitate & duritie uacans, uerum etiam ab omni alia sollicitudine atque negocijs. Videas autem in uniuerso rerum usu, si plura aptè in unum coeant, ueluti accidit in numeris, harmoniam & concinnitatem inde haud dubie conflare. Contra ex una re quapiam præter decorem absente, aut fortè abundante, mox turpitudò generatur. Idque tum alibi, tum uerò potissimum in concione accidit, ubi non tam superciliorum grauitas, asperitas oculorum, uacillantis intuitus, corporis distensio, ac crurum indecens situs, quam etiam nutus, susurrionum colloquium, risus, somnolentorum oscitationes, mœstitia, & si quid aliud est huiusmodi, in culpam cadit, & non mediocri eget cautione. Sunt rursus alij, quos constans tenet opinio, in concione totum negocium dicentis humeris incumbere, auditoris nihil: præmeditatū enim ac præparatum accedere dignum putant oratorem, auditores ipsos nihil, aiunt, necesse est: sed irruere licet impro uidos in illa quæ ratione constant, præter ullam rationem, ac assidere inertes, ueluti ad conuiuas in symposio, ubi laborantibus alijs, nihil agant, quam ut uoluptate fruantur. Quamquam in conuiuio accumbentis suæ etiam cuiusque sunt partes, si uelit gratus haberi, nempe ut omnia æquo accipiat animo. Id quod potissimum benigni est auditoris, dum ex sermone in communi percipit fructum, quo iuuat etiam pro uirili oratorem, nec acerbè errata illius rimetur. Qui enim par est, ut acriter censuræ dicentis opus uerbaque subijciat is, qui foedè simul ac barbarè de oratione disputans, cuiusque iudicis sententiā profusus reformidat? At qui inter dicentem & oratorem congruitas quædam est mutui officij, si quisque quod se decet præstare conetur: perinde atque inter eos qui ludunt pila, suscipiens motu corporis aptè se componit erga eum qui illam eijcit. Indecorū proinde est, in celebritate laudum fortuitis uti uocibus. Epicurus enim circa amicorum epistoliarum tumultuare applausus, rem prorsus inamœnam esse diffiniuit. Sunt præterea qui circum pulpita dicentium peregrinas quasdam uoces laudum usurpant. Alij oraculorum more, & tanquam numine quopiam afflati, de hominibus inaccessas laudes prædicant, quasi uerò minimè sufficiant, quæ sapienter, uerè, & non sine decore dictæ uideantur. Taceo cæteros, qui ne laudum neglectus arguantur, præconia quædam proferunt, Platoniam referentia Academiam, aut Socraticam, uel Hyperidis. Atque adeo incertus sum, num hæc præstigia magis dehonestent oratores, illosque accusent superbiæ, tanquam solitis præconijs non contenti, in condita insuper affectent, & superuacanea. Ceterum insuauiora sunt illa quam ut hic commemorent, quæ iusiurandi religione fiunt, ad eum modum quo in iudicij perhibentur testimonia. Nec minus aberrant à scopo, qui in laudibus efferendis qualitate uerborum licentius abutuntur: acclamant enim philosopho, O quam acutè: seni, O quam uiuaci industria & floridè: atque ea in re theatrales ludos ac populares non sine dedecore in scholas philosophicas & ad rhetorum declamationes traducunt, quid aliud agunt, quam quòd modeste orationi & castæ, meretricias laudes tribuunt? atque isthuc non minus est ineptum, quam si quis athletæ fertum imponat ex lilijs ac rosis compositum, quem magis deceat laurea, & ex oleastro facta corona. Euripides igitur poëta, dicente illi quodam, Carmen edidisti, ex harmonia tripudij idoneum, subrisit alius. At poëta ait: Nisi stupidus esses, ac nullo tangereris affectu, non risisses, quia res serias Lydijs modulis temperaui. Porro philosophum aut ci-

Gg 3

Sophistarum in-
temperies.Quatenus lau-
dare debeat au-
ditor dicentem.Contemptores
& ambiosi me-
ritos sua frau-
dant gloria.Nimij quidam
applausu.Mercurij statua
apud Gratiarum
simulachra.

Amor cecutit.

In poetis, orato-
ribus quædam re-
prehendenda, ni-
hilominus lau-
danda aliqua.Auditoris habi-
tus in sedendo.Concio Musicæ
par, in qua nihil
dissonat.Auditoris sicut
coniuue quædam
sunt officia.Contra ineptè
laudantes.

C uili sapientia præditum uirum, pro concione delicatè ac exquisitis lenocinijs celebratum ab auditore, quid aliud dicturum expectas, quàm, appares mihi præco parum cordatus, & ut hoc insuper addam, contumeliosus: Nam cum me docente, & cohortationibus quibusdam de dijs, de republica, aut principatu differente, nõ concinueris lasciuam aliquam cantilenam, motus uè dederis in compositis, quæ dementia est, philosopho tibia aut cithara canentes, tripudium uè foris acclamantium adhibere, quibus minimè indiget, nullaq; ex parte laude huiusmodi tangitur? Rursus in admonendis auditoribus, erratisq; illorum corripiendis, obtinere debet hæc ratio, ut cum mœrore & patientia quadam huiusmodi audiantur. Neq; parasitorum more, qui risu quodam excipiunt reprehensionem ab ijs quorum mensas sectantur, illosq; collaudant, auditorem in hac re cõueniet esse facilem aut negligentem: minimè enim uerum, ac parum honestum magnanimitatis argumentum est impudentia, qua procaces & perfrictæ frontis homines sunt instructi. Morfu igitur omni uacante contumelia, perlusum & comitatem petere quempiam, dummodo id fiat hilari animo exporrectaq; fronte, festiuum sanè est, argutum, & libero homine dignum. Vnde nõ conuenit auersari monita salubria quæ incitant ad uirtutem, etiam si ceu pharmacum aliquod, acria uideantur ac mordacia, Minimè præterea ferendi sunt qui huiusmodi uerbo tacti, mox oculis in gyrum rotatis, toti sudant, æstusque animi flagrant protinus pudefacti. Quamquam intolerabilis est, & ingenij penitus deplorati, si quis iuuenis ad scomma rideat, & dum non pudet, nihil cõmouetur. Totum enim id accidit peccandi absiduitate, & inueterata consuetudine: quemadmodum in carne callo obducta, quæ ex plagis uibicem non suscipit. Quæ cum ita sint, reiectis impudentibus de ijs loquamur, qui pudore immoderatè abutuntur. Inuenias enim qui semel duntaxat male audientes, fugam capessunt, ad philosophiam nunquam redituri. Quorum uicem ob id dolemus, quia egregium ex natura ad uirtutem calcar habentes, mollitiæ animi ac delicijs pereunt. Non enim perdurant, ac prorsus omnem reprehensionem ac rectam institutionem declinant, assentatoribus quibusdam & sophistis magis intenti, qui blanditijs aures illorum capiunt, cantionibus quantumcunq; suauibus nihil compendij afferentes. Quemadmodum igitur à medico sectus, si mox aufugiat, nec patiat se obligari, dolorem quidem sentit, at curationis utilitatem non expectauit: sic qui uulneranti ac mordaci sermoni morum prauitatem non exhibet sanandam, à philosophia discedit accepto morfu ac dolore, ceterum nihil interea promouit. Neque uerò, ut auctor est Euripides, solum Telephi uulnus ab eadem hasta, quæ illud infixerat, sanatum extitit, sed etiam ingeniosi adolescentis, qui in philosophia probe est institutus, acceptus morfus eadem oratione unde illatus est, emendari potest. Rectè itaq; ex hoc consequitur, quàm patiente ac constanti animo sis oportet, si morfu aliquo feriare à philosopho, quod hæc prima tædia in philosophia se offerant cuiuslibet ad illam aspiranti, haud aliter atq; in sacris insultus quidam impetunt inuitandos, quos tamen illi spe future dulcedinis ac dignitatis, neglecto dolore rerum presentiu, a quo ferunt animo. Quod si per iniuriam uideare reprehensus, pulchrū nihilominus est patienter tolerare ictum, philosopho loquente: ceterum ubi dicendi finem fecerit, tum licebit rectè factum defendere, simulq; orare, ut hac inuehendi in uitia libertate posthac in genuè utatur in uera & indubitata facinora. Huc accedit, quod sicut in literis discendis, in musicis, ac luctandi arte, exordia multum exhibent laboris & difficultatis, immodica obscuritate: uerum progressu paulisper facilia cognitu fiunt omnia, & amabilia, quæ & gesserit & dixerit: perinde atq; cum homine ignoto, magna mox intercedit beneuolentia, & familiaritas, simul atq; in mutuam uitæ cõsuetudinē transferis: ad eum sanè modum in ipso philosophiæ uestibulo non deest insoliti quippiam quo torqueare, potissimū in rerum ac uerborum raritate. Atq; negligenda hæc sunt, atque adeo nõ tanti æstimanda, ut metu, & animi deiectione, mox in limine ab instituto resiliat. Sed strenuè tentanda res est unaquæq; recordatione dulcedinis, quæ blanditur tendentibus porro, ac suauia facit omnia quæ sunt pulchra. Veniet em̄ non ita multo post lux quædam, simul cum disciplina summū ingerens amorē & illecebras ad uirtutē, quæ nisi cõtingant, prorsus miser eris ac meticulosus, nec ad felicē illam quæ spes certa ostēdit, promouebis uitā, simul atq; per desperationē à philosophia reiectus fueris. Ceterum habent quidē initia nõ nihil obscuritatis, quod iuuenes inexpertos torqueat, non negamus. Ceterum plerumq; item id accidit postea, ut in scitia ac nodosa difficultate rerū uexent, diuersisq; modis in idem incidat peccatū. Sunt enim quos docentē aut pudet interrogare quod nesciūt, aut certè uerent illū obtunderē, atq; illi nõ aliter ac si intelligerēt ea quæ necdū perceperūt, nutibus præceptori assentunt.

Ac

Gravi sermone non conuenit laus ridicula.

Castigantis uox quomodo accipienda.

Impudentia falso magnanimitas putatur.

Impudentia uide.

Pudor ad uirtutem insignem calcar.

Difficultas initij patienter ferenda.

Querendum quod nescias.

A Ac sunt rursus qui intempestiuis nugis ambitiosius quàm par est apud alios acerrima uerborum pugna digladiantur, ostentationem de se eruditionis eximia prius dantes quàm accipientes, atque in ea re nonnullos qui suas sequantur partes, urgendo retinent magis quàm accipiunt. Contingit autem illis quos prædiximus pudore quodam silere, ut discedentes à sermone addubitent, & tristitia afficiantur, ac tandem necessitate compulsi, maiori pudore quàm obstreperi isti disputatores turbentur, dum dicta altius secum repetūt, & transeunt. Porro audaculi item, gloriolæ mancipia id assequuntur, ut semper tenuitatis & inscitia sibi conscij, illam celare quatenus licet annitantur. Exclufa igitur omni deiectione animi & elatione, toti in hoc incumbamus, ut utilia dicta discere possimus, & animo completi, uestigia eorum qui nos ingeniose ceu tardiusculos ridere solent, assequendo: quemadmodum Cleanthem & Xenocratem factitasse legimus, qui condiscipulis primo lentiores uisi, studio non intermisso, laboreq; irrequieto, tandem alios longo intervallo post se reliquerunt. Imitati in ea re uasa angustii oris, & tabellas æreas, quæ ut liquorem & literas difficiliter accipiunt, ita fideliter seruant & tenacius. Non solum proinde, ut est apud Phocylidem, multorum dolis expositum esse eum qui cupiat in bonorum uirorum haberi numero, necesse est, sed etiam crebro irrideri, contemni, ac morsus dentatos in se accipere illum qui prorsus cupiat explodere ab animo inscitiam. Ut non omitam interim eos qui peccant modo prorsus contrario, quippe segnitie & inertia, labores perpetuos, anxiasq; curas exhibentes præceptori, ipsi suo opte ingenio nihil tentantes aggredi: crebroq; identidem de eadem re sciscitantur, non admodum dissimiles inuolucris pullis, qui semper hiantes, præmansum ex alieno ore cibum, hoc est, parata omnia & elaborata sedulo sibi exhiberi postulant. Aliter item peccant quidam attentione nimia, illaq; ad amarulentiam concitant dicentem, dum uenari cupiunt gloriam in foeda loquacitate & superuacaneis quæstionibus, hæsitantes ubi minimè conueniebat, nihilq; erat necessum: demonstrationes item locis parum opportunis exigentes. Et hac quidem ratione, uia ex sese breuis longa redditur, ut ait Sophocles, non solum uana quærentibus, sed alijs quoq; auditoribus eiusdem itineris comitibus, interpellata doctis perpetua doctrina, interruptoq; sermone instituto, ambages fiunt ex methodo. Proinde, ut auctor est Hieronymus, hi de quibus iam diximus, ad inertium canum similitudinē proximè accedunt. Nam sicut illi pelles ferarum domi mordent, & uillos conuellunt, uerum in uenatu minimè illas attingunt: ita ignaui isti admonendi sunt nobis, ut caput ipsum eruditionis, ac studiorum fontem attingant, unde in promptu sit illis reliqua artificiose componere, memoria rerum auditarum suggerente inuentionē. Quippe sermo auditus seminis uice nobis erit, unde in procliu sit foetum concipere, qui breui coalescat & prodeat in lucem. Neque enim ingenia desiderant repletionē ueluti uasa, sed accendi uolunt ceu materia, quod uis inueniendi simul cum appetentia ueritatis incitetur. Deniq; quemadmodum inciuile est ad uicinum proficisci ignis accipiendi gratia, ibiq; inuento luculentissimo foço, desiderere, adibus proprijs neglectis: ita prorsus indecens est, ab alio sermonem doctum audire, minimèq; curare ut domesticus ignis, nempe uis ingenij, accendatur. Quid uerò prodest sermonibus alienis animum oblectare, si nihilo te has melior? Qui immoti confident apud ignem, fomenta inde accipiunt ac faciei ruborem. At quæ gloria est sermonis, si ex animo putrem humorem non decoquas philosophia, tetramq; non expellas caliginem? Si quid autem superest præceptorum ad rectè audiendum, quod nos hic non attingimus, profecto frugiferum erit uel nostrorum meminisse, ac disciplina quadam exercere uirtutem inueniendi: ne propria illa interna quam philosophia suppeditat, destituti, inani quodam uento sophistico & historico tumeamus: id semper æstimantes quod res est, initium uidelicet esse rectè uiuendi, ut male audias, nec auerferis iustam reprehensionem.

FINIS.

Gg 4

In obtusa ingenia.

In anxie urgentes interrogado.

Sermo est semen.

Reprehensio initii est bone frugis.

Plutarchi, num seni gerenda sit respu- blica, libellus.

GIBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

MAGNUM sanè te laudum Pindari buccinatorem, mi Euphanes, esse cognoui, cum eius uerba nunquam non in ore habebas: & illa quidem in primis, quæ de ludis Græciæ ab eo & rectè & conuenienter fabricata sunt: Occasio, inquit, uirtutem in summas tenebras deiecit. At uerò cum non pauca nos à ciuiliu negotioru gestione occasiones abstrahant atq; auocent, earumq; de numero non in postremis delidia, animiq; eneruatio, quam mollitudinē uocant, existat: postremam nobis, ueluti à sacra linea, senectutē eliciunt: quasi uerò maximè illa sit, propter quam & honoris & gloriæ studia hebetiora & tardiora fiant. Itaq; sicut athleticis certaminibus, ita quoque ciuilibus negocijs procurandis, suos ueluti fines terminosq; quos prætergredi in rem non esse arbitrantur, constitutos esse prædicant. De hoc autem negotio, ut plerunq; mecum ipse disceptare soleo, ita quoq; iam nunc tecum agere animus est, quò uidelicet intel ligas, in reipublicæ negocijs administrandis quam sit necessaria senum opera: deinde, ne uiam hanc sanè longam satis & communem, qua uterq; progressi hucusque sumus, relin- quas: ne uerò tanquam cognitum & iam inde ab ineunte ætate assuetum amicum, rempubli- cam uidelicet, cum alio, eoq; insolito (ut taceam interim cum quo ne liceat quidē ullo tem- pore familiaritatem consuetudinēq; inire) cōmutes. Cæterum, si me audies, quæ semel animo tuo cōstituta & decreta sunt, hæc mecum prosequare, his inhæreamus, neq; alium uitæ, quam bene uixisse, nobis finem præscribamus: nisi ipso quod restat exiguo uitæ spa- cio aliud quicquam, quam prolixum illud tempus quo uiximus, tanquã frustra planè & temerè transmissum tritumq; conquiri, & inculcando deplorare libeat. Etenim non tyran- nis & iniusta dominatio, quemadmodum ad Dionysium dixisse quendam ferunt, glorio- sum sepulchrum concinnauit: sed à monarchia, scelere & iniurijs plena, ne tantillum qui- dem cessauisse, hoc uerò calamitatem longè magis accuratam exquisitioremq; attulit. Fi- lium quoq; illius iam regno exutum, & inter priuatos uitam agentem, philosophiæ pro- fessor Diogenes Corinthi conspicatus: Quam facis, inquit, tuo genere indigna, ò Diony- si: non enim nobiscum hic te ociosum, & ab omni metu securum, sed istuc cum tyrannis do- micilio inclusum, nō aliter ac patrem tuum fecisse nouimus, uitam consumere oportebat. Respublica porro quæ à ciuibus probitate claris secundum legum præcepta gubernatur, non honestum modò uiri, qui non tam imperare quam imperium reuereri & pati didicit, sepulchrum est, quam (ut uerè dicam) gloria quadam antea cetera uitæ, quæ aduersus mor- tem collocari solet. Hoc uerò est, Simonide autore, quod postremum sub terris penetrat. Qui uerò propter senectutem à magistratu sese abdicant, ipsi omnis humanitatis honesta- tisq; amor ceu extinctus abijcitur atq; deponitur: ipsi rerum optimarū studium, præ illorū quæ ad uitam subleuandā pertinent, cupiditate defatigatū, ante tempus restinguitur: his actiuosæ & diuine illæ anime partes, præ corporeis istis, quæ permotionibus & affectibus agitantur, contemptiores humilioresq; iudicantur. Hoc uerò si quis laudet, ut ab honesto quam longissimè abest, ita quoq; auribus turpia illum loqui censuerim. Quid enim istud aliud est, ac lucri faciendū, pro quo nullos labores impendas, desiderium atque cupiditas? Multo profectò rectius Thucydides censuit, qui gloriæ & honoris studium non senectur- tis absentia, sed cōmunibus ciuilibusq; rebus ritè procurandis definiuit. Quarum sanè ad- ministratōne ne apes quidem & formicas unquā abijcere, mirationē in primis magnam facit. Ecquis enim nostrum est, qui uel unquam ex apicula fucum factum nouerit? At qui quosdam uideas, qui eos quibus ætas iam ingrauescit, à republica ad priuatas ædes able- gant, quò istuc ociosi & delides non aliud faciunt, q̄ quod uenter & gula iubent. Quin- etiam uirtutis eius quæ in agendo consistit, facultatē omnē ob hoc illis adimunt, quò non aliter ocio, ac neglectū rubigine ferrum tentari solet, torpescat. Longè mihi potior Cato- nis sententiā uisa est, qui senectutem pluribus & sibi peculiaribus incōmodis obnoxiam, turpitudinis nota in inuidiam non uocandam censuit. At inertia, quæ timiditatem, & uitæ mollitiem coniunctā habet, extra culpam esse nequit. Non enim propter ista tantum senectus in turpitudinem uenit: sed ciuili imperio sibi abrogato, ad ignaua uitæ officia la- bi illam necesse est: & in gynæceū scilicet, aut in agrum sese abdens, quid rerum istuc mes- fores agant, quid hi qui spicas legunt, curiose contemplatur. Vis paucis dicam? Fit Oedipus quispiam, & insignia ænigmata.

Si uerò

num seni gerenda sit respub.

179

A Si uerò nunc in senectute aliquis, neq; priusquam ætatis annum quin quagesimum agat, ad rempublicam (ueluti de Epimenide Cretensi, quem adolescentem dormitum iuisse, & in senectute à somno excitatum ferunt) omni scilicet tranquillitate uitæ, & ocio, quæ se- qui potuit, relicta, accedat, & in forenses cōtentiones occupationesq; ciuiles descendat, maximè quum se exercitatione nulla formauerit, neq; in ciuilibus negocijs, imò ne cum ipsis hominibus satis uersatus sit: huic rectè forsitan unus aliquis quod à Pythia ex Apol- linis oraculo responsum est, obiecerit: Serò nunc ades,

Regnum simul atq; imperium à me postulans:

Sed limen aulae ferius pulsas modò,

Non aliter ac si comestator aliquis rudior & imperitior noctu errans, non regionis, non urbis locorum, sed ipsius uitæ, cuius rationem non satis sit expertus, mutationē molitur. Porro Simonidis dictum, Ciuitas uirum docet, ut celebre, ita quoq; uerum est: sed apud eos maximè locum habet, quibus abundè satis temporis, quo doceri & institui disciplinis istis, quæ cōtentionibus ciuilibus & forensibus negocijs exacuuntur, suppetit. At ne hæc etiam satis profuerint, nisi talem nascantur naturā, quæ & laboris sit patiens, & nullam fortunæ aduersitatem reformidet. Hæc non omnino sibi male quispiam aduersus eos qui iam annis graues ad rempublicam uiam parant, dixisse uidebitur: uerum qui mentis & ra- tionis rectè compotes sunt, longè aliter sentiunt. Quis enim ignorat, non adolescentiam modò, uerum etiam iuuentutem à communi & publica rerum procuratione, ut cum ma- ximè, abhorreret? Neq; uerò id solum sententiam nostram probat, sed & testimonia fori nobiscum faciunt. Præcones quum militarem concionem conuocant, non Alcibiadas, non Pytheas ad suggestum uocant, sed illos tantum, qui annos quin quaginta iam nume- rant: horum uerò sententiam & consilium exquirunt. Nondum enim militaris disciplina ab ea consuetudine adeò abhorret: neq; credendum, illam usum atque tractationem eius rei tantum neglexisse, ut ista patiatur obliuione obrui. Cato cum annos octoginta natus esset, reus factus, & causam suam ipse sustinens, dixisse fertur: Perquam graue esse, apud quos uixeris, causam tanquam apud alienos dicere. Quum Antonium Cæsar Augustus extinxisset, imperia eius non minus popularia quam regia fuisse perhibentur: atq; eo ma- ximè tempore, quum extremum sibi uitæ diem instare uideret. Nam ipse iuuentutis inso- lentiam legibus morum latis sæpe castigans, dixisse fertur: Audite senem iuuenes, cuius aliquando iuuenis uocem senes audierunt. Et Periclis imperium amplissimum tunc fuisse constat, quum is senectute conficeretur. Nam & illo tempore Atheniensibus belli susci- piendi autor suatorq; fuit: & quum temerè illorum exercitus in armatos hostes ferretur, quorum numerus immanis (sexcenta propè millia hominum fuisse prædicant) extitit, non solum arma populo ademittit, sed & portarum clauas, ne quis minus tempestiue in ho- stes excurreret, subduxit. At uerò de Agefilao quæ à Xenophonte scripta sunt, quid ob- stat quo minus autoris uerbis referantur? Cuius, inquit, iuuentutem illius senectus non plurimum superauit? Quis uerò hostibus etiam ætate florenti adeò formidolosus fuit, atq; Agefilaus, uel tunc quoque, cum uitæ suæ tempus maximè transegisset? Cuius, quæso, ab hac uita discessus, maiorem hostibus lætitiā uoluptatemq; peperit, ac Agefilai, quam- uis illam senectute maturam satis fuisse constet? Quis unquam cōmitones firmius con- fidentiusq; Agefilao animauit, iam tum etiam quum senectus iuberet illum uita cedere? Quis unquam etiam iuuenis maiori desiderio, quam Agefilai iam longa ætate & uita de- functi, desiderata est absentia? Hos uerò uiros quum à tantis & tam præclaris factis nulla ferior ætas absternuit, ecquid nobis, qui rempublicam non tyrannide, non bellis, non ur- bis uastationibus agitaram, sed in delicijs tenemus, & in qua legibus & præceptis, quas iustitia magistra dictauit, contentiones & extra bella certamina decernere licet, ne idem faciamus, timorem trepidationemq; iniiciet? At esset fortassis aliquid quod metui posset, nisi ipsi nos non belli pacisq; administratoribus, uerum poetis etiam & sophistis uiliores inferioresq; uelimus. Quis Simonidem decrepitum iam in lyrico certamine (sic enim, si placet, χόρῳ uertamus) uicisse ignorat? nisi uersiculos, quos epigramma hac de re conte- xit extremos habet, mentiri arbitremur:

Iam decies octo menses Simonidis ætas

Viderat, ut laudem uictor ab arte tulit.

Quid uerò Sophocles, cum à multis quasi desipiens in iudicium uocatus esset, nonne par- te quadam fabulæ illius quam Oedipum Coloneum inscripsit, iudicibus recitata, mirifi- cè ab omnibus probatus est? Principium autem hoc est:

*Comparisonis
locus à minore,
hoc est, à poetis
ad duces & ma-
gistratum.*

C Hospes huc agè ad Euippi campum
Sedes, albus est colonus:
Virentibus in uallibus

Accede, locus dabit optimas
Vbi uocalis luscinia
Frequens cantillat.

Hoc carmen cum mirificè omnibus arrideret, à tribunali tanquã à spectaculis cum plausu & uocum congratulatione populus illum domum usq; profecutus est. Nam quòd ab illo epigramma sequens factum sit, extra dubitationem res est:

Herodoto Sophocles carmen conscripsit, ut annos

Quinquaginta sibi & quinq; abijisse uidet.

Quid uerò de Philemone Alexicq; comœdiarū scriptoribus dicemus, quos uictoriae corona ornatos ipsa etiam in scena mors occupauit? Quinetiam traditum est Eratosthenis & Philochori historijs, tragicum poetam Paulum cum iam annum septuagesimum confecisset, octo fabulas, quas in extremo ætatis tempore quatrinduo cōfecerat, in certamen adduxisse. Hęc cum cogitando animaduertimus, equis hercle negauerit turpissimum esse, nostros scilicet in tribunalibus & subsellijs senes, scenicis istis autoribus, quorū amor laudis nulla senectutis iniuria extingui potuit, ignauiores ignobilioresq; uideri: qui sanctissimis certaminibus ualere iussis, administrationis ciuilibis persona deposita, non noui satis quam aliam induere gestiant. Nam à regia dignitate agriculturę studijs operam dare uelle, oppidò humile & abiectum esse uidetur: non aliter ac alicubi Demosthenes de sacra

Parallos, Suidas, nãpano nãis sacra que in Delphos sacrorū causa quotannis mittebatur.

Atheniensium triremi, quam Paralion uocant, dixisse fertur, eam scilicet indignè tractari, cum Midia ligna, uallum, commeatumq; conuehat. At multò indignius certè est, uiros qui magistratum gessere, sacrorum munere negotiorum relicto, relicto amplissimò Bœotia magistratu, abdicato Amphictyonum primo & sacro totius Græciæ confessu, priuata uitam degere uelle. Tu uerò si ex ijs aliquem conspicias aut farinam aut acinos uina ceos metientem, uel etiam lanas tractantē, nonne protinus tritum hoc pro uerbum, Equi senecta, de illo uerum esse uidebitur: uidebitur sanè, multoq; maximè cum à nemine coactus huc sese deiecerit. At ex illiberalibus istis artibus tractare aliquam, aut mercaturā facere, quum simul Rempublicam moderaris, profecto non dissimile uidetur, ac si quis castam & liberam matronam, conscisis eius uestimentis, & iniecto his quæ natura tecta esse iubet, qualicunq; tegumento, in cauponam aliquò aut ganeum ableget, atq; istic desiderare compellat. Ciuilis enim uirtutis dignitas & amplitudo si ad domesticas curas & priuatum quæstū descendat, proculdubio labefactatur. Quòd si autem uitæ fructum & tranquillitatem ciborum cupedijs & uoluptate metiuntur, atq; ob id senes qui in magistratu sunt, ut in ijs paulatim marcescant, inuitant: non uidentur mihi uitam illorū turpiore imagine consequi & exprimere potuisse. De ueneris quoq; si hæc per reliquum uitę tempus colere institunt, minus sanè bene iudicant: nam cum in fluctibus medijs iacentur, nondum in portum nauim subductam meminere. An uerò quemadmodū in Herculem non sine ioco quidam ludentes, non rectè illum delicatū Omphalæ peplo uestitum ab ancillulis Lydis uapulasse, seseq; in illarum contubernium insinuassee ferunt: sic quoq; nos, leonina detracta pelle, magistratu dico deposito, conuiuia securi agitabimus, eaq; non sine cantu & tibijs? An magis nobis Pompeij Magni uox audienda, ut certè est, qua L. Luculli de se iudicium iugulauit? Nam is quum exercitum ducere, magistratumq; gerere desisset, ad lauaciones, opiparas coenas, pomeridiana conuiuia animum adiecit: neq; id solum egit, uerum etiam non magnificè minus quam imprudenter (quum non quæ senectutis, sed adolescentiæ conueniebant, meditabatur) ædificauit. Interim tamen Pompeium, ut honoris & imperij cupidum, de ambitione, quasi præter ætatem ea flagraret, accusare uituperareq; non desijt: donec rursus à Pompeio exaudiret, longè esse in tempestiuus senem delicijs affluere, quam magistratum gerere uelle. Huic ipsi uerò Pompeio ualetudine quandoq; adfecto, quum medici iussu turdus quæreretur (erat tum fortè anni tempus quum eius uis copia non ita parabilis est) adstante quodam, & apud Lucillum multos farciri adferente, neq; adfectauit, neq; ad illum misit: uerum dixisse fertur, Putatis, nisi delicatè & molliter uiueret Lucullus, desineret uiuus esse Pompeius? Quòd si uerò ex hisce uoluptatibus natura oblectamenta atque delectationem quærere pergat, certè senile corpusculum propemodum omnibus his, si pauca, sed necessaria excipias, uale dixit. Neque enim Venerem modò, ut cum Euripide loquar, offensam habent senes, sed & ad cibi potionisq; delectationem palatum admodum obrusum & languidum possident. Etenim quibus gustu fruimur, leniter ea planè & tanquam in superficie illos adficiunt. Quocirca longè duco præstantius, uoluptates, quas non corpus, sed animus creare solet: neq;

A neque rursus ignobiles illas & illiberales, qualibus delectatum ferunt Simonidem, sectari. Nam quum in eo plerique improbum illud pecuniarum studium, quam avaritiam uocant, notarent atq; carperent, dixisse proditur, Senectuti sese hoc debere, quod omnibus uoluptatibus priuatus, & ceu expoliatus, ab eo tantum senium illius aleretur, quod quæstum & lucrum suppeditaret. At pulcherrimas & amplissimas uoluptates, quibus etiam deos ipsos uel solis uel præcipuis delectari credendum est, è Republica capere licet. Neq; alia sunt istæ, quam beneficiorum in alios proba collocatio: deinde actionum uitæ, ne cum honestate pugnent, recta institutio. Niciam pictorem usque adeo artis suæ operibus oblectatum ferunt, uti à domesticis & familiaribus suis sæpe fuerit percontatus, num lauisset, num prandium comedisset. Quinetiam Archimedes geometricæ tabulæ adfixum ministri ui auellere, & ut lauaret, uestibus sæpe exuere solebant: interim tamen à meditationibus & studijs, etiam dum ungeretur, diuelli nō poterat. Nam corpusculum unguentis delibutum, undiq; figurarum notis depingebat. Canus tibicen, quem & tibi iuxta mecum notum scio, dicere confueuit, non nouisse homines quibus caneret, quam ipse se plus am auditores oblectare soleat: nam si illud intelligerent, futurum esse ut non amplius ab his mercedem accipiat, uerum illis qui ad se audiendum ueniunt, præmium dare cogere tur. Hęc cum animo iustramus, quantum uoluptatis cumulum suppeditent honestarum actionum uirtutes, publicarum rerum administratio, propensus ad quoslibet iuuandos amor, facile intelligimus. Atq; etiam uoluptates istas nō ex illo numero esse perspiciamus, quæ titillatione quadam & pruritu, ueluti in corpore leues frictions, delectationē adferunt: etenim instabiles istæ sunt, & quiescere hominem non patiuntur. Præterea titillationem quam adferunt, non liberam, sed inflammationi, quam frequens uenarum pulsatio irritat, sociatā habent. Quæ uerò ab honestis & præclaris factis oriuntur, quales illius esse constat qui quæuis opera & magistratū rectè procurat, non aureis Euripidis alis, sed Platonis illis & cœlestibus pennis sunt adsimiles: his anima prudentiam amplitudinemq; cum gaudio adepta, fertur & uolat. Excita iam nunc quæso memoriā, & quæ olim tibi audita sunt, ad eam illa reuoca. Epaminondam aiunt cum pleriq; rogarent quid illi in hac uita maximo fuisset oblectamento, respondisse, Leucriæ pugna à se patre matreq; superstitibus, feliciter commissæ uictoriam. L. Sylla ab intestinis bellis & seditionibus Italia à se purgata, Romam cum uenisset, profundo admodum sopore, præ gaudio & uoluptate anima quasi spiritum reuocante atq; redintegrante, sopitus est. Atq; istud quidem ipse de se in cōmentarijs suis scriptum reliquit. Demus Xenophonti, nullam esse auditionem laude suauiorē: uerum, me iudice, nullum spectaculum, nulla rerum recordatio, nulla deniq; animi cogitatio tantum delectationis efficere potest, quantum eorum quæ in magistratu & Republica tanq; in splendido aliquo & publico spectaculo à te facta sunt, contemplatio. Quinetiam gratia factis benigniter concordans, & beneuolentiæ iustæ consentiens laus, cultorem & amatorē uirtutis tanquam lumine & delicijs quibusdā perfundit. Neq; gloriam, ueluti athleticam coronā uetustate longa aridam & squallentem despiciere oportet: sed rebus iam propè ueteratis, noua aliqua & recens gratia, quæ priorem superet, & illius ueluti stabilimentū quoddam illustre sit, adiicienda est. Sic enim factitare solent quibus Deliacæ nauis cura commissa est. Nam quotiescunq; illa uitium alicubi facit, adsunt qui eximant & abijciant corrupta, noua uerò alia suppingendo sufficiant: atq; ita æternā, & interitui nō amplius ab eo tempore, quo primum structa est, obnoxiam, custodiunt. At gloriæ simul & flammæ ut per similes, ita quoq; haud difficilis conseruatio: modicis enim fomentis, ut perdurent, opus habent: si quis uerò & extingui ea, & frigere planè sinat, nō sine magno negotio ut iterum ardeant, effecerit. Quemadmodum autem Lampis, qui à multarum possessione nauim nauclericus uulgò dictus est, cum interrogaretur aliquando, qua ratione tantas opes sibi & diuitias parasset: Magnas, respondit, haud difficulter: paruas autem non sine laboribus, & multo tempore. Eadem sanè ratione ciuilem dignitatem consequi, & gloriam per magistratum adipisci, haud promptum & facile est: uerum ubi ea fueris adeptus, ut incrementum suscipiant, & qualibuscunq; inijtis orta amplificentur, id uerò in promptu & facile est. In amico quem nobis conciliauimus seruando retinendoque, non frequentibus & magnificis beneficijs, non officijs opus est continuis: nam & exigua amoris indicia, quò diuulsam amicitiam seruet, huic satis sunt. Populi uerò amicitia fidesq;, tamen non continuo ab ijs qui præsent, & quos in magistratu admittantur, aliquid accipiant, at animi tamen illorum beneuolentiā promptitudinēq; constat. modò illi procurationis curam diligentiamq; non remittant, nec planè abijciant. Neq; uerò

Deliacæ nauis omnium apud Athenienses elegantissima, quam sacrorum causa in Delon mittere solebant.

C militaris uita in acie & conflictibus continua est, non semper oppugnandis oppidis intendit, uerum interim & deorum epulas curat, celebrat conuenticula: ut interim ocium illud quod lusibus & nugis datur, silentio pertranseam. At tu uelim mihi causam dicas, quam ob rem gubernacula Reipub. non prenduntur? Num quia res sit grauis, & laboribus plena, quae p̄ interim nulla solatia, nulla oblectamenta dare queat? Non putarim quentq̄ ita iudicaturum: maxime cum theatra, pompe, digniora consessus loca, chori, Musæ, splendi da gratia & Dei instar, totius curæ palatijq̄ factum mitigans honor, mirificam delectationem pariant, & gratiam non leuiter referant. Inuidia autem, quam omnium uitiorum & malorum, quæ à Repub. timeri possunt, pessimum censent, haudquaquam uerò flamma scenda est. Nam canes, ut Heraclitum dicere consueuissent ferunt, in ignotos latrant. At ipsum a deo principium, & honoris auspicio, tanquam in ipsis tribunalis foribus, contentionibus certaminibusq̄ obnoxia est, & ingressum haud facile præbent: gloria autem, cum qua diutius consueuere homines & uixere, neq̄ difficulter, neq̄ ferociter, sed benigne admodum admittitur. Huius rei gratia plerique fumo similem inuidiam censent. Primo enim & priusquam incendatur, de se satis copiose sustollitur: posteaquam uerò flamma cœperit emicare, euanescit paulatim, neq̄ haud facile uspiam conspicari solet. In alijs autem rebus, quibus omnes excellentiam metiuntur, ut generis titulis, ut honoris & uirtutis, certatur quidem & disceptatur strenue nonnunquam, ut id quod alijs decedit & auferitur, alijs ad se rapiant, sibiq̄ adscribere possint. Porro dignitas illa, & honorum delatio, quæ à tempore datur (hoc autem uerum senectutis honorarium est) æmulis in totum caret, & ad inuidiam transferri non solet. Etenim nullus planè honos est, qui in deserentem magis, quam quibus defertur, sese transfert, ac is qui in senes effunditur. His adde, partem hominum ferè maximam, existimationem illam quam alijs ab opibus, alijs à dicendi facultate, alijs ab eruditione expectant, nunquam sibi satis promittere audent: at reuerentiam illam & opinio nem insignem, quam senectus pollicetur, quotusquisq̄ ex his qui ad magistratum aspirant, non aliquando sibi ad spem rapiat? Itaq̄ qui multo cum inuidia tempore colluctatus est, deinde sedatis & tranquillatis rebus cursum inhibens, quod reliquum est, in ciuili administratione progredietur, interim tamen hominum societate familiaritateq̄ non relicta: haud sanè quicquam à nauis gubernatore disidet, qui & cum uentis & fluctibus luctando nauigat quidem, & aère tranquillato sedata tempestate iam interim non defatigatus quiescit, sed porro agere nauim non desinit. In Republica gerenda quo longius & diutius processeris, hoc plures amicos, cōsodales plures paraueris. Eos uerò omnes, ut à scenico magistro chorus solet, simul producere non licet: relinquere uerò & deserere, ab omni equitate alienum est. Ac ut annosas arbores non facile licet euellere, quod radices multas & profundas iecerint: ita quoque magistratum quem diu gesseris, deponere difficile est, cum tot negotijs implicatus animus sit, quibus sese explicare oppido quam est graue: & perturbationes & distractiones longè maiores abeuntibus ab illo, quam si in eo uiuere perseuerent, pariuntur. Quocirca si qua fortè inuidia aut è ciuilibus certaminibus cōtentiones senibus supersunt, autoritate extinguendæ sunt. Non enim terga uertere inermes planè & nudos illos oportet: siquidē qui inuidia flagrant, in illos plerumq̄ qui cedere uidentur, maiorem quam qui certando resistunt, impressionem facere solent. Huius rei testimonium habet quod ab Epaminonda ad Thebanos suos cōmilitones dictum est. Nam cum hyemis tempestate saua ab Arcadibus, ut hyberna oppidatim sub tectis agerent, inuitarent, nequaquam illis hoc permittit: Nunc enim uos, inquit, admiratione maiore dignos existimabunt, cum uestra in armis exercitia luctasq̄ contemplabunt. At si apud focum desidentes, & fabas torrentes uiderint, eadem quæ se & uos conditione habebunt. Vides ne hinc quam sit reuerendum spectaculum, cum non modo dictis, sed & factis senex se omnibus honoribus dignum testatur: Qui uero lectulo semper incumbit, aut in porticus alicuius angulo nugas garricens, naresq̄ mucoco plenas emungens, totos dies desidet, quis illum non contemnit: quis ut abiectum non despiciat uideat? Hoc Homerus ipse testari uidetur, maxime qui auribus purgatis illius poemam audiuit. Nestorem apud eum in expeditione illa qua Troiam adorti sunt Græci, & summè uenerati sunt, & obseruauere omnes: at senes illos qui domi ocium suum in desidia consumpsere, ut Peleus, ut Laertes, & inutiles, & propemodum abiecti cōtemnuntur. Non enim cōfirmata illa exercitatio (habitum nostri cum Græcis uocant) eadem sibiq̄ per omnia similibus, apud eos qui se remittunt, perdurare solet. Si quidē modicum relaxata, aut etiam resoluta, mox rursus iugum meditatione, & mentis agitatione continua, quæ dicendi agendiq̄ facultatem excitet & expurget, opus habet. At ea in imbecillo corpore cum usus poscit, Splendor

A Splendor ut aeris in necessitatibus micat. Viri uerò ætate planè grandes hoc Reipub. cōmodiores, quam hi qui præter ætatem uel exercitum ducunt, uel magistratum gerunt, existunt, quod reuerentia prudentiaq̄ spectabiles (quanquam nondum plenè ista adsint) quæuis Reipub. pericula propulsare, & ea maxime quæ subinde per ambitionem & inanem gloriam inter ciues incidunt, nouere. Hi non instar maris uentis procellisq̄ agitati ciues exagitant, sed benigne & moderatè animos eorum tractant atq̄ moderantur. Quam ob causam quoties in casum grauiorem & & pauorem urbes abducuntur, uiros quidem, sed senectute graues, ad imperium deposcunt. Etenim ex agro sæpenumero senem, ciuitatis gubernacula non desiderant, sed planè recusant, ad publicum munus obeundum (quod arrepto magistratu turbulenta res cōponat, & in tuto collocaet) compulerunt: non raro interim belli ducibus etiam claris, & qui in hostes missi, strenuam prælijs operam nauare potuissent, neglectis, item oratoribus, quantumuis clamorosis, & qui uno spiritu continenter multa uerba fundere possint. Atheniensibus quondam in Timotheum & Iphicratem senes propensius, rhetores Charetem quendam Theochare prognatum, ætate & corpore robustum, prætulerunt. Sed ecquid ad hæc Timotheus: Dii meliora, inquit, nisi uobis ducem qui ad sarcinas gerendas appositus sit, desideretis. Etenim qui bellicis rebus præesse debet, hunc non in fronte modo, uerum & in tergo oculos habere oportet: neq̄ consilia sua cogitationesq̄ in usum cōmunem concinnatas, ulla mentis affectione animiq̄ per motione mutare ac repudiare par est. Sophocles cum ætate prouectior esset, Quam libens, inquit, uenerea, ut ferū & furiosum dominum relinquo. At in magistratu non satis est unum solūmodo dominum, amorem uidelicet uel in pueros uel in mulieres insanū fugere: longè plures hic & multo furiosiores occurrunt: eius generis sunt contentiones grauiores, ambitio ut primas feras & partes maximas, libido, morbus inuidiæ, quo nihil fertilius, æmulationes, discordiæ: at ex his multa prætermittit, multa obtundit, multa etiā planè extinguit, & ut frigeant, senectus facit. Neq̄ tamen usque adeo ab agendi illo impetu cohibet, quam ab immoderatis illis ac flagrantibus animi affectibus liberat: nam & sobrios reddit, & ita cōponit, ut ad cogitationes suas diligentiam curamq̄ non possint non adhibere. Porro esto, uideaturq̄ horum sermo cōmodè canescentem, sed iuuenili studio iam tunc primum ad Rempub. properantem, iniecto ueluti pudore reuocare & reflectere, & ex longa in priuatis rebus curandis desidia, tanquam ex morbo, ad exercitum aut Reipub. curationem excitatum senem merito his uerbis incusare: Miser maneto piger in cubilibus. At eum qui perpetuo in Repub. uixit, in fori certaminibus uersatus est, cur mihi non fines ad faces usq̄, ad extremum uitæ actum progredi: cur tu eum ex longa uita reuocatum, institutum iter mutare cogis? Hæc cum facis, profecto expertus omnis consilij es, & quæ minimè decent, suadere omnibus existimaris. Rectè sanè senem qui uxorem accipiens coronis sese ornat, & unguentis adfluit, detestaris, & illud ex tragoedia Philocteti dictum ei succinns: Quæ sponsa nunc tibi aut puella nupsit, Euge o miser quid uis tibi cum nuptijs? Neque certè hæc uerba tua aut absurda aut in tempestiua mihi uidentur: nam & ipsi quoq̄ sæpenumero in se talia ludunt: Non mi ista nupsit, sed magis uicinia. At qui iam cum uxore extra ullam culpam probè multos annos uixit, & eam propter senium nunc repudiare studet, quod sibi scilicet tantum uiuat, aut illa repudiata pellicem in ædes adducit, non uideo quæ ratione sese à turpitudinis & ineptitudinis uitio uindicare possit. Eadē ratione senes qui perpetuo alijs negocijs implicati, in senio ad Rempub. properant, ueluti si quis aut Chlidon agriculturæ studijs semper deditus, aut Lampon nauclerus, aut ex horto philosophorum quispiam magistratum ambiat, hos & castigare, & ut in consuetudine uitæ ocio se contineant, admonere par est. Phocionem uerò, aut Periclem, aut Catonem aggressus quispiam, dicat: Hospes siue Atheniensis sis, siue Romanus, aridæ senectutis tuæ curas & sollicitudines abijce. deinde iubeat ne quid hi amplius in Repub. agant, non exercitum ducant, non curiæ negocijs præsent, sed ancillula contenti, rusticis studijs sese oblectent: & quicquid illis uel ætatis uel mentis reliquum est, id totum rei familiaris procurationi impendant: hoc, inquam, si quis decernat & constituat, nonne ualde iniqua per suadere conatur, & non mediocri iniuria Rempub. afficit? Enim uero dicet aliquis, quid in comœdia auditur solet? Priuant capilli me niues stipendio. Rectè sanè hoc cōiectas. Nam qui Marti operam dant, eos corporis & ætatis flore, Ut quibus & bellum curæ est, & bellica facta, eximios esse decet. Etenim senij Hh

Canitiem quanquam galea condant, ipsa tamen membrorum compages & facultas (ad sit licet alacritas animo) clam & paulatim grauata dissolutaque intercedit. At in Iouis concilio, foro & urbis ministris, neque pedum officium, neque manus operam, uerum consilium, prouidentiam, & orationis uim, non quae strepitum turbamque in populo concitare nouit, sed quae de corde profecta, prudentiae tranquillitatisque magistra est, postulamur. His & canis & rugae, quae ab alijs ridentur, autoritatis & experientiae testimonium dare, ad persuadendum non mediocre auxilium orationi adiungere, & morum gloriam commendare possunt. Iuuentus enim imperata facere, senectus imperare debet. Certè Rempub. eam, in qua senum consilium, iuuenum haestae primum locum obtinent, saluam esse arbitror. Neque in Homero mirifice magis quicquam laudatur, atque illud:

Confedere duces senio spectabilis ordo
Nestoris ad naues.

Hac de causa cum regio imperio Lacedaemonij optimatum ordinem adiungere student, & Pythias ad id maiores natu posceret, Lycurgus apertius senes pronunciauit. Ad haec confessus ille Romanus celebris, Senatus a senio etiamnum nuncupatur. Et ut lex diadema atque coronam, ita natura honorabile & dignum magistratu symbolum canitiem esse uoluit. Quinetiam honorarium & honorari (licet sic *γεραι* & *γεραιων* conuertere) a senum dignitate in usu Graecae linguae sunt, non ob id quod in thermis lauent, & mollior sedendo uitam otiose transigant, uerum quia regium in ciuitatibus locum consequuti sunt. Eius autem uirtutis proprium absolutumque bonum natura nisi in senio non ostendit, neque profert: non aliter ac plantae serotinae fructum reddere tardiores solent. Regum quoque rex Agamemnon, cum a Dijs optaret ut sibi consiliarios decem ex Achaeis darent, qualis erat Nestor (sic enim Graecos magnanimos, extra omnem rerum bellicarum reprehensionem futuros) non dubium quin ea precatione rem magni esse momenti, non in ciuilibus negocijs dumtaxat, uerum & in belli administratione, senectutem iudicare uoluit. Nam Multas manus uincit prudens, unum licet, Consilium. Et unica sententia ad persuasionem concinnata, in publicis negocijs non modò maxima, sed & pulcherrima efficere potest. At uerò regnum, quod inter Reipub. formas & perfectissimum maximumque est, quot labores & negocia exhibet: sanè multos dices. Nam Seleucum sapissimè dicere solitum ferunt: Si nouissent multi quam sit operosum & molestum, tot dumtaxat literas scribere, legereque, diadema etiam abiectum ante pedes ne subleuarent quidem. Philippus autem cum in regione uenusta admodum castra ponere pararet, nunciareturque illi, iumen non esse istic foenum: O dijs, inquit, qualis est haec nostra uita, quam etiam ad asinorum commoditatem instituire cogimur. Haec cum uidet, tempus esse arbitrabere, quo regiam aetate prouecto, ut diadema & purpuram regalia insignia exuat, suadeas, & ut tunica ligo neque sumpto, in agro uitam degat, ne scilicet in tempestiua canitiei suae & minimè necessaria facere uideatur. At haec si neque Agesilao, neque Numae, neque Dario dicere conuenit, tu nos interim ex Areopagitarum consilio Solonem, e senatu Catonem, quia senes sunt, ut efficiamus, mandare non ueris? Quid uerò de Pericle fiet? & hunc tuo consilio ut ciuiliu negotiorum procuracione relinquat hortabimur? Sanè id tum erat laborandum, cum adolescens in subfellijs lasciuiet, cum furiosas illas contentiones & per impotentes animi impetus impresiones in publica bona faceret. At posteaquam illi & maturior aetas, & experientia longior, prudentiam impartiuere, nunquid ei Rempub. ut mulierem qua aliquandiu abusus fuit, repudiandam censet? At Aesopica uulpeculae in mentem tibi ueniat, quae erinacei in auferendis ricinis officium adhiberi sibi recusauit: nam si hos, inquit, fuctu plenos abegeris, aderunt alij longè magis sitientes. Senes quoque si a magistratu in hunc modum arceas, mox conditione istam affatum arripuerint iuuenes: sed quales? gloriae potestatisque auidi, sitientes, quibusque animus ad ciuilia negocia gerenda rudis in primis ac nullus propè est. Neque etiam unde illis esse possit uideo, quum neque sibi duces ad senilem magistratum habuerint, neque ipsi spectatores rerum fuerint. An uerò illos qui nauibus praesunt, scripta de gubernandis nauibus praecipua experientes reddent? sanè non puto. Verum spectatorem certaminum eorum, quae cum fluctibus & immanibus uentorum tempestatibus sunt (cum Tyndaridas fratres fluctuagi nauis precibus inuocant) in puppi adstitisse, id uerò est quod gubernatorem peritum & scientem facit. Et temperare ciuitatem, moderari populum, concionem comode tractare, num iuuenis aliquis, qui librum aut comentarium aliquem in Lyceo conscriptum legerit, ipse uerò gubernacula Reipublice nunquam prehenderit, contentiones experientia & fortuna, quò a periculis & molestijs

A molestijs liber esset, scienter declinare in utraque partem non uerit, num in qua ista iuuenum aliquis possit sanè non est quod hoc dicam. Caterum si nulla alia causa sit, ob quam tenere Rempub. senex debeat, non sit illi contemnenda iuuentutis instructio, nimirum ut hanc qua possit ratione informet. Quemadmodum autem literatores & musicam docentes ipsi praeludere praelegereque subsequenter id discipulis solent: ita qui ciuilia obit negocia, non uerbis, non oratione solummodo praet, sed cum Rempub. administrat, tum factis & dictis simul adolentes gubernat, & in uiros fingit & format. In hunc uerò modum exercitati, non in palaestris, non in locis quibus apud magistros qui membrorum habilitatem frictionibus & oleis extra periculum profitentur: uerum ut in Olympicis & Pythicis maximis Graeciae certaminibus, indomitus cum equo pullus, iuxta Simonidem, simul currit, ita quoque senectutem ipsi sectentur. Aristides continuo adfuit Clistheni, Cimon rursus Aristidi: Phocion a Chabria, a Fabio Maximo Cato nunquam est digressus: Pompeius a Sylla, Polybius a Philemone non discessit. Nam adolentes qui se prouectis aetate insinuant, hoc ab illis lucrì possidere, quod illorum administrationibus & factis ueluti innutriti & insiti, cum gloria & autoritate in publicis negocijs experientia usumque facilem adipiscunt. Cum sophista quidam ab Aeschine illo qui Academicam philosophiam professus est, interrogarent qua de causa coniungeret se Carneadi, cum tamen illius discipulus esse recusaret: At ego, respondit, Carneadis auditor tunc esse coepi, cum strepitum & garrulitatem beneficio senectutis oratio eius abijciens, ad communem utilitatem se conuertit. Senes autem qui in magistratu sunt, non uerbis solum, sed & factis ab omni dictionis lasciuia & inconstantia longissimè abstinent. Ibi ferunt, cum annosior facta fuerit, quicquid cenosum uirosusque halitum spirat, auersari, ut ipsi quae pigmenta redolent & suauia sunt, frui possit: ita neque ullum decretum aut consilium a prouectiore aetate profectum, turbidum quicquam habet, uerum certa omnia & constantia ab ea suppeditantur. Quapropter iuuentutis gratia magistratum maxime gerere senes, ut iam saepe nobis dictum est, conducit. Etenim quemadmodum aquam merumque miscemus, quod furentem deum, ut cum Platone loquamur, sobrio altero castigatum temperemus: huc in modum feruenti & flagranti apud populum iuuentuti, & gloria & ambitione furenti, senilis admixta reuerentia, quicquid intemperatè & furiose committitur, corrigit & abscindit. Praeter haec uerò errant & ij, qui non aliud esse existimant Rempub. gerere, ac ad rem suam augendam nauigasse, aut militauisse: atque ubi id fueris consecutus, cessauisse. Non enim est Reipub. finis quaecumque munus publicum quod ad dignitatem & usum esse debeat, uerum uita animalis mansueti, ciuilibus & communis, quod natura quandiu hanc lucem usurpat, ciuilitate, honestè & humaniter uiuere debet. Eapropter non decet Rempub. gessisse, sed gerere eam par est: quemadmodum conueniens est non ueritatem falsum esse, sed fateri: neque iusta egisse, sed secundum iustitiam agere: neque patriam parentes ciues amauisse, sed amare. Ad hanc rem natura duce agimur: nobis haec uoces dicit: sed cum non funditus inertia & uitae mollitia perditum sumus.

Multis pater te genuit utilè uiuis:

Et nos feramus auxilium mortalibus.

At uerò qui corporis ualitudinem senilis & imbecillitatem culpant, iniuste id facere uidentur. Cur enim non potius morbum aut caecitatem, quam senium inculant? Quot enim senes ualentes & robustos, quot uerò adolentes morbis implicatos passim uidemus: Quae de causa non senes, sed infirmos rescere, neque in horum locum iuuenes, sed ualentes substituire debebat. Indicat historiae, Aridaem iuuenem, Antigonus uerò senio confectum fuisse: uerum tamen hic totius ferè Aesopici dominus extitit: at ille, tanquam e scena satellitis muta persona, nomine tantum regio, ab alijs apud quos firmum imperium erat, despicatus habebatur. Quemadmodum si quis sophistam Prodicum aut elegiarum scriptorem Philetam, aetate quidem iuuenes, uerum corporis ualitudine tenui & adfecta, & lectulo plerumque propter morbum incumbentes, magistratum adire iubeat, stolidus & insanus habendus esset: ita quoque ineptire mihi uidentur, qui a militari gerenda tales senes arcere tentant, qualem Phocionem, qualem Masinissam Afrum, qualem Catonem Romanum fuisse constat. Phocionem uentibus in tempestiue in bellum Atheniensibus, senes ad sexaginta annos natos euocauit, & ut se sequerentur imperauit: cum eam rem iniquo illi animo ferre uiderentur. Quid, inquit, uobis hoc graue, cum me iam supra octoginta annos natum ducem sitis habituri? Polybii historijs traditum est, Masinissam annum nonagesimum agentem, relicto quatuor annorum ex se genito filiolo, ex hac uita migrasse, & paulò ante exitum a uita Car-

C thaginenfes praelio fudiffe, fugaffeq; pridie autem quam id actum fuit, cum multi illum ante tentoria panem fordium comedentem mirarentur, respondit fe id facere, quia pofet. Sophocles inquit:

Splendor ut aeris in neceffitatibus

Micat, pigrefcens diutius tectum ruit.

Nos uero illam animi exultatione & facem, qua & ratio cinamur, & memoriter recordamur, sapimusq; & intelligimus, id agere adferimus. Quocirca in bellis & apud exercitum reges longe praestantiores euadere, quam cum otium amplectuntur domi, adfuerunt. Attalum Eumenis fratrem diuturniore ex ocio & pace ignauum admodum & propemodum animo diffolutum reddidit: hunc ex amicis quidam, cui Philopomeni nomen erat, fatis illiberaliter pascens, pinguem & plenum fecit. Quare Romanos ferunt per iocum subinde ab ijs qui ex Asia in Italiam nauigabant, interrogasse, num apud Philopomenem rex gratia adhuc ualeret. Neq; Lucullo imperatores multos qui prudentiam cum factis coniungerent, clariore inueneris. At is cum se uitamq; suam ad otium tradidisset, & securus, ut spongiae cum tranquillitas maris est, domi ueluti mortuus & marcescens desideret, a Clithene liberto, cui senectutem suam curandam & pascendam dederat, poculis amatorijs & incantamenti fascinatus fuisse putabatur: donec Marcus illius frater, homine fuga to ipse rem domesticam illius curaret: is quicquid deinde temporis & uitae illi superfuit, quod sane exiguum fuit, ueluti paedagogus instruxit & gubernauit. At Darius Xerxis pater longe melius, qui in rebus grauib; & dubijs seipso prudentiore euadere iactare solitus est. Et Almas Scytha nihil distare putabat eos qui in ocio essent, ab ijs qui equos curarent. Dionysius quoque senior interroganti cuiquam num otiosus esset: absit ne mihi tale quicquam unquam contingat, respondit. Arcum autem continuo intentum rumpi solere: itidem & animum, cum is remittitur. Quare qui concentus musici studiosi sunt, nisi saepius animaduersione diligenti hos auscultent: & geometrae, si non resolutionibus suis studeant: numerandi scientiam profitentes, nisi quotidianis computationibus se exercent, quicquid habent eiusmodi facultatis, simul cum ipso tempore illis elabitur: quanquam etiam earum artium professio magis in contemplando sit, quam in actionibus ueretur. At civilis administrationis confirmata consuetudo exercitatio, in dictandis consilijs, in prudentia, in iustitia consistit. Accedit ad haec experientia, qua occasiones temporum artificiose coniectantur: uerborum item facultas, ad persuasionem comparata. Itaque semper aliquid dicere, facere, mente colligere, iudicare oportet, ne cum sinamus ista ex animo excidere, tantarum uirtutum possessione priuemur: quod cum fit, tum simul humanitatis amor, publicorum commodorum cura, benefaciendi studium, quorum neque finis neque intermissio esse debebat, simul exarescunt atque euanescent. Iam si tibi pater esset mortalitatis expertus Tithonus, atque is propter senectutis incommoda, curatione in dies maiore opus haberet: non arbitror te ab officio, quod iam aliquandiu praestitisti, uelle recedere, aut curationem illius, qua & consolatione & auxilio suscipitur, recusare posse. At patria, quam, ut nos a patre, ita Crentes a matre uocant, & senior multo, & plus iuris ac parentes in te habet: quin etiam annis & senio grauis & misera, nec sibi satis sufficiens est, uerum multa sedulitate & diligentia, frequenti auxilio, continua curatione opus habet: haec est qua uirum in magistratu ad se rapit & continet.

Veste tenens, quamuis animo sis ipse uolenti.

Pythiades ut Olympiades.

Novisti me Apollini Pythio Pythiadas multas per festa Pythica iam diutissime sacrificasse: uerum non opinor te in hunc modum me allocuturum: iam satis est sacrificiorum, mi Plutarche, satis pomparum & saltationum: num te senem animaduertis? tempus corollas ponere iubet, senectus oracula relinquere madaat. Id si tu mihi faciendum minime censes, tibi concedi uis ut louis urbium foris praesidis ciuilia sacra, quibus iam olim initiatus es, & uates princepsq; praesuis, deseras & relinquas? Caterum, si uidebitur, omisso aliquantulum illo qui a Repub. auocat sermone, quaso ponderemus philosophemurq; quam sit illud certamen neque graue, neque senectuti indecorum, quod nunc celebramus, maxime cum Respub. & multas & conuenientes aetati huic quietes habeat. Quemadmodum enim cantores, qui in hac arte assidue uersandi sibi statuere, uarios uocum ductus & modos, quos harmoniam musici uocant, meditari oportet, inter quos senes effecti neque intensum illum & acutum, sed eum qui facilis est, & a moribus sedatioribus non discedet, formant & sectantur: ita quoque & factis & dictis (haec enim hominibus natura non aliter ac cygnis cantionem usque ad finem uitae propria esse uoluit) leues, mediocres, conuenientes Reipub. admini-

A administrationes senibus aptare par est: neque ut intensam lyra, ita animos illorum remittere oportet. Neque corpora, quia nec scaphijs, nec ferreis circulis, nec pilis plumbeis, nec disco, nec armis ad similitudinem in pugna, quemadmodum antea licebat, uti ualeamus sine exercitatione, negligentius tractamus: sunt alia studia, sunt gestationes, sunt deambulationes, quibusdam etiam & paruae pilae leuis sane iustus placet: haec spiritum mouent, haec salutarem & uitalem calorem eliciendo refouent. Porro ne tunc quidem senes suspiciamus cum plane seipso ocio & desidiam ueluti stupidos rigidosq; reddidere: neque rursus cum omnem dignitatem & imperium usurpant, neque quicquam negotij in Repub. agitur cui non interesse cupiant, senium uituperationi obnoxium ad eiusmodi uoces compellamus & cogamus:

O dextra, quam cupis iam nunc hastam tibi?

Sed huic cupidini obstat imbecillitas.

Nam neque uirum aetate florentem potentemq;, qui omnem publicorum negotiorum administrationem sibi soli sumit, neque alij concedit quicquam (non aliter ac de loue Stoici existimant) ferere quisquam laudauerit: maxime cum omnibus se ipse intrudit infertq;, neque propter gloriae insatiabilem cupiditatem honoris aliquid, aut potestatis, quomodocumque ista ambiantur, per inuidiam consequi aliquid patiatur. Senem autem in comitijs passim omnibus occurrens ambitio, totos dies in iudicio & curia desidens curiositas, quod uis legationis, quod uis curationis munus ad serapiens honoris cupiditas, haec etiam si turpitudine uacent, laboriosa tamen & misera in primis censentur. Nam si existimet cum beneuolentia se ista posse praeter aetatem praestare, fallitur utiq;, cum in contrarium id ipsum cedere facile uideat. Etenim adulescentibus odium sui concitat, ut qui occasiones ad gerendas res sibi praeripi indignè ferunt: deinde ne in medium quandoque ueniant, impedimento illos esse indignè ferunt: apud alios uero ambitio ista honoris, & dignitatis, qua primas ferre possint, cupiditas, non minus odiosa, quam senum aliorum auaritia, diuitiarum uoluptatumq; sectatio existit. Quemadmodum itaque Bucephalum iam senio confectum Alexander, nisi necessitate coactus adligere non solebat, uerum antequam praelium iniretur, equis alijs exercitus iustradi aciemq; instituenti causa inuehebatur, eisdem mox dato signo relictis, & ascenso illo hostibus instare, periculum quod uis subire non recusabat: in hunc modum uir qui imperium civile habet, seipsum, si modo mente non caret, gubernet: quae uero tanta cura non egent, neque necessaria admodum sunt, relinquat, ut & hi qui aetate ualent, in exiguis ciuitatis negotijs aliquid habeant quod agant: in magnis autem certaminibus alacriter ipse quod factio opus est, faciat. Athletae necessarios labores & utiles ne attingunt quidem, quod corpus minime necessarijs syncerum praestent: at nobis longe alia ratione faciendum cogitemus. Etenim quae exigua sunt & uilia, relinquentes, & tantummodo quae serio digna studio sunt, tractemus. Caterum iuuentutem fortasse cuncta, ut Homerus ait, decent: atque ita plerumque omnia amplectuntur. Nam exilia, sed plurima, cum aggrediuntur, tum se populares atque laboriosos: cum uero splendida & grauis, nobiles & magnanimos nominant. Non ignoro autem, contentione plenum & confidens factum suo tempore gratiam quandam huic aetati conuenientem acquirere. At grauis annis & maturus uir, munus aliquod ex publicis, ut uectigalium locationes, portuum forisq; curationes, legationes ad principes, profectioes ad magnates, quae non ad necessitatem, sed ad inseruendum communi modo comparata sunt, expectans & subire cupiens, hercle & miserabilis, & plane non imitandus mihi, alijs fortasse hoc & onerosum & ualde molestum existimabitur. Nam in hac aetate non alium magistratum gerere, quam a quo & amplitudinem & dignitatem consequare, par est: qualis sane in Areopago Athenis tibi nunc mi Euphanes traditus est: ut taceam interim patriam tuam, quae tibi Amphictyonica maiestatem, laborem dulcem sane, onusq; minime onerosum, quod non prius quam uitam deponere poteris, consecrauit. Neque ad istos honores sponte uolare oportet: uerum intuentum diligentius qui nam subterfugere illos conantur, his uero imperia decernenda sunt. Ergo non adfectantibus, sed qui strenue recusant: neque qui sibi ipsi uidentur imperia accipere, sed qui seipso ueluti sub imperia tradunt, imperia deferenda sunt. Non enim manum medico porrigere qui sexaginta annos excessere, turpe Tiberius Caesar dicere consueuit: at ualde uideatur indecorum, manum extendere, quod calculus aut suffragia populi capiens, in magistratum uenire possis. Id enim perquam est ignobile & humile, neque quicquam cum grauitate & decore magis pugnat. Tu uero operam dabis ut patria te eligere, te aduocare ad se, te expectare, tuam senectutem uenerandam plane & conspicuam exoculari, omnes item dextram tecum copulare gestiant. Iam cum in senio magistratum adeptus es, & in con-

Cione uerba tibi facienda sunt, caue protinus in subsellia irruas & irrumpas: neque ipsa quae istuc dicuntur, in morem gallinacei cantu reciprocantis obgannias, neque reuerentiam, qua adolentes te suspiciunt, cum in illorum certamina & rixas animum tuum plus quam par est intendis, laxes & remittas: neque meditatione longa, dum non facile fidem tibi fieri poteris, consuetudinem eam nanciscare, ut grauatè quod refertur audias: uetum conuiuere aliquando, & dare aliquid gloriae illorum, quod emergere, & aggredi rem ipsi quandoque audeant, oportet. Quinetiam cum de tribus non magnis agitur, nempe neque de salute aut discrimine patriae, neque de honore bono communi, perpetuo te in curia adesse, & quid istuc agatur, curiose satagere uelim: uerum ubi eiusmodi ardua negotia incidunt, etiam si nemo te uocet, properandum tamen est, & pro uiribus hi tibi itineris duces, qui manu te prehendant, & uiam parent, aduocandi: aut certe lectica paranda, qua gesseris: neque id sine exemplo. Nam Appium Claudium historiae tradunt, rebus Romanis praelio grandia Pyrrho fractis, senatui a rege monito, ut de pacis & foederis ratione consultaret, nequaquam acq̄uissse: sed is confestim per medium forum in curiam portari se mandat: amiserat enim lumina, quod cum uenisset, in medio concionis adstans, dixisse fertur, Caecitatem quidem suam se hactenus animo haud aequo tulisse: at nunc quoque precari, ut ne audire quidem illos usque adeo turpia & abiecta inter se consulantes agentesque posset. Haec cum dixisset, multa ab ijs acta uituperando, quaedam secus docendo, adhortatus est senatum, uti ad arma descendentes, pro salute Italiae cum Pyrrho dimicarent: atque id etiam perfratit. Cum Pisisstratus blandè populū duceret, & iam illius artes ad tyrannidem spectare omnes suspicarent, neque quisque qui uel istud uindicare uel prohibere auderet, inueniretur, Solon arma expedita ante edes collocauit, ciues ad suppetias ferendas cohortatus est. Hoc cum Pisisstratus percepisset, nuncium Soloni misit, qui ab eo quareret, qua fretus audacia talia conaretur: Senectuti, inquit, confisus feci. Veruntamen ad tam praecleara facinora, ad quae tantopere necessitas inuitat, hi tantum qui senio ferè extincti sunt, modò spiritum ad huc ducant, appositi sunt & ualent. Leuia autem ista, ut dictum est, quae administratione plena sunt, quaeque plus negotij quam utilitatis & necessitatis habent, honeste quidem senes recusare possunt. Quinetiam saepe cum a ciuibus uocantur, & desiderari suū aduentum sentiunt, non confestim illis in publicum prodeundum, sed herere domi aliquandiu par est, quò fide grauiore, maiore cum dignitate ab ijs qui illorum opera indigent, expectentur. Ad haec multa silentio pretereuntes, iuuentuti quaedam dicenda relinquunt, atque adeo pro ciuiliū honorū cupiditate hoc nomine certamen illis constituunt. Porro si illi in medio ciuitatem non consistant, & terminos aequalitatis excedant, modeste & cum summa beneuolentia maledicendi, rixandi que turpitudinem senes castigant: odia si qua conciliata sint, mitigant: eos uero qui in sententijs dicendis peccauerunt, communicato sine strepitu consilio, instruant & erudiant: rectè uero rem gerentes, intrepide commendunt. Quin & uincendos aliquando se, cum tamen aliud suadendo possint, tradant, quò scilicet animi illorum augeantur, & audaciae aliquid accrescat. quod uero alijs deesse uiderint, hoc uerborum comitate suppleant, ut apud Homerum Nestor:

Nemo tuos carpat sermones inter Achiuos,

Nemo tibi dicat (licet hos finire recusas)

Quamuis sit iuuenis, nostro & de corpore natus.

At ciuilior multo est exprobratio obiurgatioque, quae non aperte & publice, uerum priuatim aduersus eos qui in Rempub. bene affecti sunt, suscipitur. Curandum interim etiam est, ut morsu qui animos deijcere & in moerorem uocare potest, careat. Ad eam rem uerba benigna & placida conferenda sunt, quò sit occasio ad honestas administrationes, & prudentia illustri loco habeatur. hac uia senex populum benignum & placidum habiturus est. Neque hic aliter agendum, atque illi solent qui equitare discunt: non enim intractatis & nouis, sed mansuetis & domitis equis uti solent. Si quem uero labi uideris, caue animum despondere iuuenem sinas: erigendus tibi is est, & consolandus, quemadmodum ab Aristide Cimonem, a Mnesiphilo Themistoclem, cum populus illis indignaret, & propter improbitatem & uitae intemperantiam primum male audirent, ad honesta excitatos & confirmatos ferunt. Aiunt etiam Demosthenem, cum excidisset ab oratione apud populū, & id graui animo ferre uideretur, senem quendam ex ijs qui Periclem quandoque audiuerant, correxisse, dixisseque, cum non esset natura Pericli dissimilis, non rectè sanè illum poenitere. Ad eum modum Euripides Timotheum, propterea quòd in arte musica quaedam praeter consuetudinem noua uerat, a populo exhibitum explosumque, bono animo esse iussit: futurum enim ut ipse mox omnibus

A omnibus theatris superior iudicaretur. Et ut paucis uerbis dicam, quemadmodum Romae Vestalibus uirginibus tempus distributum est, quo primum discant, deinde quae percepta sunt peragant, postremo alias deinde doceant: quemadmodum item uirgines quae Dianae Ephesinae consecratae sunt, primo illas ad sacram administrationem aspirantes, futuram sacerdotem (dicam Graecè melius) *μεμειρας* nominant, deinde sacerdotes, postremo *μεμειρας* (eas, si placet, a sacerdotij munere liberatis conuertamus) hoc modo uir absolutus in ciuilibus negocijs, primum ubi didicit, tum regere & gubernare Rempub. iam initiatus aggredditur: postremo uero & ipse alios quoque docet, & uelut in sacra ducit. Non idem est concertantibus praesse, quod ipsum certare: at qui ciuilibus negocijs certaminibusque quò patriae aliquando prodesse possit, iuuenem instituit, & oratorum illum uerborum, a ceterorum rerum format, non certe is paruum operam & uilem, sed propè modum maximam Rempub. impendit. Lycurgus sanè in hoc negotio praecclare se gessit. Nam ante omnia ad uerfaciebat iuuentutem, ut idem honoris seni, quod legislatori, deferrent. Quorum uero Lyfandrum respexisse putas, cum pulcherrimum iactaret apud Lacedaemonios senescere: num quia istuc agriculturae studijs dediti placet sint: num quòd illic foenerare, aleam ludere, interim etiam strenuè potare (si dijs placet) soleant? Haudquaquam: uerum quia nemo quilibet istuc aetatis mature sit, qui munere aliquo publico non fungatur: nam aut magistratum gerunt, aut paterna curatione rebus prouident, aut in pueris educandis rectèque instituentibus occupati sunt: ita non modò Rempublicam, sed & iuuentutem uniuersam regunt & gubernant. hinc in exercitationibus, hinc in literis, hinc in uictu rectè instituendo, adulescentibus ueluti discipulis non sanè leniter, non oscitanter praecipunt. Hac de causa fit, uti his qui de se peccant, aut minus rectè officium faciunt, formidolosi sint: uenerandi uero & desiderabiles his, qui a probitate non discedunt. Colunt & obseruant sectanturque illos adolentes, cum decus & generosum hoc quod in se habent, amplificari, & in eo gloriari senes conspiciantur, maxime uero cum neque inuidi neque liuidi fuerint. Id autem uitij quum aetati nulli (quanquam in adulescentibus speciosis scilicet aemulationis ambitionisque nominibus nuncupetur) conueniat, in senibus certe nihil potest intempestius, nihil terius, nihil illiberalius notari. Qua de causa qui in ciuitatis procuratore egregius est, hinc ab inuidia quam longissimè abesse par est. Neque uero ut exosi arborum uetustate marcescentium trunci, stirpium proximè satarum incrementa prohibent, ita quoque adulescentium & aetate florentium incrementa supprimere aequum est: uerum candidè & benignè illos suscipere, & semetipsum ijs qui in familiaritatem insinuare se student, facilem praebere: neque etiam admonitionibus tantum, uerum & utilibus consilijs illos iuuare, quin & quandoque administrationis partem, ex qua gloriae & laudis aliquid expectare possint, cedere, ad haec munus aliquod in quo Rempub. nihil damni timendum, sed multis gratum, & ad gratiam comparatum est, concedere decet. Quae uero difficultatis & periculi aliquid habent, & confestim ut medicamenta mordentia urentiaque, dolorè, quem tamen postremo in laudem & utilitatem commutant, adferunt, ad ista profectò haud aequum est iuuentutem praecipitare. Est etiam illiberalis, negotia tumultuosa seditiosaque illis obijcere. Verendum enim est, ne ab hominum turba rudes adhuc, & minimè in negocijs exercitati male tractent. Sed in eo rerum statu inimicitias grauiore, quae aetati illi conueniat, suscipere ac subire decet: hoc enim nomine erga te adulescentium fauor erit illustrior: ne dicam interim quam & illos ipsos ad multa officiorum aliorum munera promptiores alacrioresque reddideris. Adijciendum autem & id est, ciuilem administrationem & philosophiae professionem inter se omnino nihil dissidere: non enim in dominatione legationibus, clamore in concionibus immani, subselliorum insana occupatione (quae tamen ad eam uel maxime pertinere quidam & dicunt & scribunt) aestimanda est: neque philosophi opus esse credas, de pulpito disceptare, & scholas librorum fascibus onerare, cum tamen utrosque continua illa factorum doctorumque, quam ante oculos quotidie cernunt, exercitatio haudquaquam lateat. Verum aiunt, in scholis & porticibus curuato capite Peripateticum agere, ut Dicæarchus dicere consueuit, oportet: cum uero rus abitur, aut ad amicum salutandum, non iam amplius. Socratem scimus nunquam inter scamna, neque de pulpito philosophari consueuisse, neque stas familiaribus suis disputationis ambulationisque horas hic praescribebat: uerum ludendo plerumque, & cum res ferret, inter compotandum etiam & in castris quosdam comitatus id agebat. Quinetiam saepe in foro, postremo etiam in carcere, & ueneno iam dato, de philosophia loquebatur: atque ita primus philosophiam ueram non uni aut alteri, sed cunctis mortalibus per omnem uitam, quouis tempore, quouis loco, actionibus, in quibuslibet, affectionibusque in omnibus

C simpliciter esse utilem & arripendam docuit. Ad eum sanè modum de ciuili procuratio-
ne censendum. Non enim imprudentes homines cum exercitum ducunt, scribas profiten-
tur, aut concionibus populi fauorem captant, Rempub. gubernare dicendi sunt, cum po-
tius ad gratiam plebis emerendam, ac seditiones concitandas, tam instructis ad pompam
orationibus utantur, aut alioquin munus obeant ad quod necessario allegantur. Porro
uir rerum publicarum studiosus, qui & genus humanum & ciuitatē ex animo diligit, hic
ueram procuratiōem habet, & ciuili exinde dicendus, etiamsi nunquam paludamentum
induat, dummodo eos quorum ingenium ad ciuilia negocia tractanda appositum est, ad
honestam prouocet: quibus illud deest, excitet & adhortetur: postulantibus suam operam
adlit: improbos ab instituto arceat & deterreat, probos confirmet, Profectō qui talem se
præbet, hunc non leuiter publico bono studere certum est: quanquā non primus sit, cum
in concilio conuocato seria res agitur, qui in curiam ueluti in theatrum properat: uerum
tanquam ad spectaculum aut recitationem aliquam cum gratia quoties aderit, uenisse ut
uideatur. Quod si autem corpore adesse non sit facultas, adlit saltem animo: quærat quid
gestum, quid tractatū sit: uti approbare quod rectum, quod uerò secus factum est, repre-
hendere possit. Neq; enim Aristides Athenis sæpe, neq; apud Romanos sæpe Cato ma-
gistratum gesserit: uitam tamen omnem in patriæ cōmodis procurandis consumpserunt.
Multa & præclara in belli negocijs dux Epaminondas fecisse dicitur: at illius non minus
præclara facinora, cum neq; exercitum duceret, neq; magistratū gereret, in Thessalia me-
morantur. Nam cum res in eum locum ducum imperitia uenisset, ut in potestati hostium
ueniendum esset, iamq; omnia tumultibus plena uiderentur (instabant enim telis acris
hostes) relicta graui armatura, principio sedauit animos, & milites metu exanimatos con-
fidere iussit: deinde agmine quod dissipatum erat, coacto & constituto, primum ex angu-
stijs in æquiore locum suos deduxit, & in hostes conuersus, ut se in fugam uerterent, au-
tor fuit. Cum in Arcadia Agis rex aciem institutam in hostes dirigerē pararet, quidam ata-
te proeecta Spartanus exclamauit, meminisset malum malo medendum esse (ijs etenim
uerbis facilem ab Argis discessum notabat) & ne præsentē hac intempēstiuā, ut Thucydi-
des ait, animi promptitudine ad eundē lapidē impingeret: hæc cum exaudiuisset Agis,
D institutum soluit, & recedens, uictor postea euasit. Consueuit uerò huic in foribus curiæ
quotidie sella collocari, quo loco Ephori sæpe de cōcilio surgentes, de negocijs maximis
illum consulebant. Ferunt eum historiæ & prudentē admodum & peritum rerum fuisse.
Qua de causa cum præætatis senio nullæ corporis uires superessent, plurimūq; totos dies
lectulo decumberet, accersitus in forum ab Ephoris, surrexit quidem is, & agrè difficul-
terq; promouens, cum in uia in pueros incidisset, ab ijs interrogauit, num scirent quicquā
quod necessitati magis pareret, ac seruum domino obedientem: responderentq; illi, im-
potentiam: hac uoce munerum suorum finem ratus, domū repedaui. Nam ut promptam
ad res agendas uoluntatem frangere, honestum non est: ita cum illa nos reliquit, impetu
uolentia non est opprimenda. Et Scipionem in consilijs domi militiæq; Lælio usum ad-
ferunt: quare pleriq; illum histriōem, Lælium uerò poētā per iocum appellabant. Ci-
ceronis in consulatu gesta clarissima quidem illa & amplissima pro Reipub. salute, consi-
lijs Pub. Nigidij philosophi adiuta, ipse de se aliquoties Cicero testatus est. In tanta igitur
ciuiliū negociorum uarietate ne unum quidem aliquid esse uidetur, quod à gubernacu-
lis ciuitatis uiros senectute graues, quo minus optimis sui partibus, uerbis scilicet, senten-
tijs, dicendi libertate, & sapida prudentia, ut cum poētis loquar, in medium consulant, ar-
ceat. Non enim manus, non pedes, non corporis robur, ciuitatis duntaxat partes bonæq;
sunt: ipsa anima, & animæ bona, iustitia, modestia, prudentia, (quæ serò tardèq; mature-
scunt, & sua fiunt) ad hanc pertinent. An non est absurdum, te ædibus, agris, pecunijs, cæ-
terisq; possessionibus uti frui: & patriæ, quæ cum omnibus tibi cōmunis est, quæq; non ui-
res roburq; ad obeunda munia, sed principes animi partes ad procuratiōem sui deside-
rat, nulli esse usui? Mercurij statuas senij habitu, manibus pedibusq; truncatas, arrectis
tamen membrīs fabricant: quo commento, in senibus eas corporis partes
quæ uirium instrumenta sunt, modò ratione efficaci & cœ-
cunda senes polleant, minimè necessarias
esse significatur.

FINIS.

PLV-

GYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

VOD Græci aliquando ad iudices extraneos appellauere, & peregrina
iudicia tentare cœpere, in causa fuit diffidentia, qua mutam fidem
non colebant, sed alienæ iustitiæ administratione, ueluti re necessaria,
& apud eos tamen nō crescente, sibi opus esse arbitrabantur. Num uerò
sic & in quæstionibus quibusdā, de quibus ambigūe differi potest,
philosophi nonnulli ad eorum animalium quæ rationis nihil habent,
naturam tanquam ad extraneā aliquam ciuitatem prouocauerint, quò
iudicium eorum subeant & experiantur, quorum affectus & mores neq; etiamnum corru-
pti contaminatiq; existunt: An uerò hæc est uitiosæ hominū naturæ familiaris accusatio,
qua de rebus pernecessarijs & maximis cum ambigimus, in equis, canibus, auibus, quo-
modo nubendum sit, quæ sit generandi, quæ educandi ratio, exquirimus? Quali nullum
propè sit in natura nostra eius rei signum & indicium, per uoluptatem & præuaricationē
naturæ officijs & primordijs in nobis confusis conturbatisq;: sed ad bestiarū mores & af-
fectiones nos appellare, atq; hæc in testimonium uitæ citare oporteat. Illarum enim natu-
ram synceram esse aiunt, & nulla cōmixtione labefactatam, sed quæ simplicem illam pro-
prietatem conferret. Contrā, hominum natura, rationis consuetudinisque facultatibus tur-
bata, sicut oleum ab unguentarijs cōmixtum, in multiplicia dogmata iudiciæq; undique
coacta confunditur: unde planè uariam & unicuiq; suam existere, nec cōmunem proprie-
tatem facile custodiri potuisse. At uerò magnopere admirandū non est, animalia quæ ra-
tione carere natura uoluit, accuratius per omnia ductum eius, quam ea quæ ratione utun-
tur, sequi. Atqui & terra nascentia id ipsum amplius atq; ista, obseruant. Nam quum neq;
mente quicquam cōcipiant, nec appetitione agitentur: illarum tantum rerum desiderio,
quod natura illis insitum est, adficiuntur: & tanquā carcere cōtenta, in eo manent & con-
tinentur, neq; aliò quàm quò natura iubet, diuertunt. At bestijs, quibus neq; rationis mul-
tum, neq; mansuetudinis ac libertatis amor admodum magnus est, sed impetus cum ra-
tione pugnantes, appetitionesq; sequentes errant, lateq; uagantur: plurimum tamen à na-
turæ cursu non ita longè abscedunt, non aliter ac anchora firmata nauis, iactatur quidem
illa, sed non abripitur in altum: & iumenta quæ fræno & habenis reguntur, à recta uia non
discedunt. At in hominibus domina imperatrixq; nostra ratio, iam has, iam illas excursio-
nes, & nouas machinationes meditat. Hinc est cur nullum apertum uestigium naturæ
imprimat, nihil firmum fixumq; in ea relinquat. Suspice quæso brutorum nuptias, quàm
omnia naturæ ordine in ijs succedant. Primò nullas cœlibatus & tardioris matrimonijs le-
ges nouere, quas tamen Lycurgi Solonisq; populares uerentur: neq; quicquam damni &
infamiae nomini suo, si sterilitatis damnentur, metuunt: trium liberorum autem ius, quod
apud Romanos honorarium est, planè nihil curant. Coniunguntur autem, & gignendo
foetui operam dant, non ut hæredes relinquant, uerum ut ipsis hæredum officium obire li-
ceat. Iam uerò masculus de congressu non quouis tempore foeminam sollicitat: non enim
uoluptas illis, sed generis liberorumq; propagatio finis est. Qua de causa certa anni tem-
pestate, qua genitabilis aura spirat, cōmodumq; generando temperamentum existit, pla-
cidè & ueluti manu ducta foemina, suauis corporis redolentia, peculiari nitore conspicua,
rore herbisq; puris plena, ad masculum properat: mox ubi plenā sese factam grauidamq;
persenserit, decenter sanè digreditur, quæq; potest diligentia de partu & salute foetus co-
gitat. Profectò non potest satis dignè explicari, quàm ab insito illo naturæ amore in pro-
uidendo, sustinendo, abstinentoq;, multa rectè procurentur. Omnes nos apiculam & in-
dustriam & prudentem appellamus: & cum flauum mel ab illa conficitur, adulamur illi,
quò dulcedinis uoluptate aliquando nos titillari contingat: at aliorum in pariendo edu-
candōq; prudentiam atq; calliditatē quis est qui miratione dignam ducat? Alcyonem fac
quæso contemplare: cum grauiditatem allatam sibi senserit, pisciculi marini, quem Belo-
nam Græci uocant, spinas in nidī structurā colligit: has autem tanto artificio inter se con-
nectit & cogit, ut neq; ferro, neque saxi cubile istud pertundi queat. Nidī forma circun-
quæq; rotunda, instar piscatoriæ nassæ in longum exadificatur. Ipsa uerò, cum spinarum
compositio satis densa confarctaq; extiterit, in mare sensim nidum demittit, quò cogno-
scat num fartus tectusq; satis sit, & necubi fatiscat, exploret. At uerò ipsum nidī osculum

*Recitat illorum
opinionē & ar-
gumenta qui ma-
iorem in brutis
quàm hominibus
quæ rationis
nihil habent
colocant.*

C omnem admirationem superat. Etenim hoc adeo appositè ad corporis magnitudinē sui seruata proportione fingit, ut neq; aliud animal qualecunq;, quamuis etiā Alcyone prescius pusillumq; magis sit, subintrare possit: ne dicam interim, quod ne minimum quidem maris, ut quidam tradidere, influere in illud queat. Musteli marini uiuum animal etiam intra se ipsi pariunt, atq; de uentre suo, cum uolunt, in partum catulos excurrere patiuntur: rursus cum uisum fuerit, in uentrem reuocatos claudunt, & ueluti in nidulo fouent. **V**rsus, bestia certè fero cissima & immanissima, foetum informē planè & articulamentis membrorum nullis conspicuū ædit: attamen lingua sua tanquam dolabra membranis quibus inuoluitur conformatis, non genuisse tantum catulos, sed & opificis more finxisse uidentur. Apud Homerum uerò Leo

Cum catulos ducens teneros stabula alta peragrat,

Occurritq; aliquis uenator, protinus ille

Horrida conspiciens oculorum tegmina claudit:

nunquid tibi similis illi qui pro catulis se ipse uenatoribus tanquā hostibus deuouere tenet, uidetur? **V**is uno dicam uerbo: Animantia quæ metulosa sunt, hæc naturalis amor confidentiæ plena: quæ pigra & ignaua, laboris auidiissima: quæ gulosa, ea parcitate insignia facit: quemadmodum Homericæ auis pullis suis

Ore ferens escam, qua se fraudauerat ipsa,

sua fame paruulos natos pascit, & nutrimentum quod uentri suo destinauerat, ore retinet, ne eo in uentrem delapso, in obliuionem ipsa adducatur:

Uicq; canis circum catulos cum currit, & inde

Ignoto allatrans homini fera prælia tentat,

profecto quoniam foetui suo metuit, ueluti nouum animum capit, & aduocat. **P**erdicum autem industriam quis ignorat? Nam cum pullis suis ab aucupe insidias strui animaduertunt, illos quidem auolare, & fuga salutem sibi querere sinunt: se uerò ad aucupis pedes prouolentes, molitiones eius ueluti expectare uident: mox cum aucups manibus comprehendere illas parat, elabuntur, paululumq; procurrentes, rursum subsistunt, & nouam spem confestim illi ostendunt: atq; in hunc modum tergiversantes, periculis pro pullorum

D suorū salute se exponunt, donec hostem satis longè a nido abductum, securas se suosq; esse posse arbitrent. **Q**uid uerò gallinæ, quas obseruari nostris oculis quotidie domi conspiciamus, quanta cura & sedulitate pullos custodiunt & gubernant? alijs alas, quas subeant, remittunt: alijs dorsum, ut scandant, reclinant: neq; ulla pars corporis est, qua non fouere illos, si possent, cupiunt: neq; id sine gaudio & alacritate, quod & uocis sono testari uident. **S**erpentes uerò & angues, cum de se agitur, sibiq; solis metuunt, fugiunt tum quidem: si uerò pullorum agmini ab ijs periculum uerentur, uindicare illud ab iniuria nituntur, & supraquam uires patiuntur, sæpe dimicant. **H**anc tantam in foetibus curandis diligentiam si à natura gallinis, canibus, uelis insitam credimus, an non igitur pudorem uulnusq; animo nostro incusserit, cum illorum cogitatione intuentur, & perspicimus exempla, quæ naturam tanquā ducem sequuntur? **Q**uæ uerò ueluti stupida affectibus non tanguntur, ea ipsa naturam conuicio, quo genus humanum solum incusant, uidelicet quod neq; frustra amare, neq; complecti suos sine mercede & comodo didicit, uerberare uidentur. **N**am in spectaculo qui ita loquitur, laudari solet:

Mercedē charum hominis hominem qui uis habet:

sic pater filium, mater infantes, filij parentes, sed secundū Epicurum, diligunt. **A**t si rationis compotes bestias ponas, in eorumq; teatro, ad quod equos, boues, canes, auesq; conuocaueris, sententias illorum recites & describas, profecto facile cognosces, neq; precio aliquo catulos canes, neq; pullos suos cum equis aues, sed gratis planè & sine mercede diligere, & naturali amore charos habere. **P**orro nihil quicquam est, quod de istorum affectibus uerius rectiusq; dici possit. **T**urpe hercle iudicandū est in generatione, in partu, in partus doloribus, in educatione brutorum animantium, naturam & beneuolentiā citare: ab hominibus uerò pignora, mercedes, arrhas tanquā debita actionibus, in similibus exigere. **V**erum ut à ueritate hæc oratio aliena est, ita quoq; indigna quam quis audiat. **E**tenim natura ut in syluestribus arboribus, ceu labruscis, caprificis, oleastris, rudimenta quædam cultiorum fructuum, sed cruda planè & imperfecta esse uoluit: ad hunc modum propensum erga foetus amorem in brutis, neq; absolutum, neq; ad iustitiam sufficientem, neque necessitatis terminos præterredientem creatur. **H**ominē autem animal ratione ornatū, & ciuile, ad iustitiam legis ædidit: hunc deos colere, ciuitates constituere, beneuolentiā

A præstantia hominis.

exercere

A exercere iussit. **Q**uare generosi planè & honesti fructiferiq; seminij is particeps, in natorum sedulitate, officijs, charitate, gratiā naturæ refert, & primis illis principijs, quæ in corporum constitutione apparent, inhæret, atq; ea per omnia sequitur. **N**atura enim amore erga liberos eximie flagrans, usquequaq; absoluta est: nihil quod deficiat, nihil quod auferri tanquā inutile possit, obtinet, nihil (ut Erasistratus ait) uacillans, & nunc huc nunc illuc se inclinans habet. **N**am quæ ad generationem illi collata sunt, non satis dignè exprimi possunt. **N**eq; etiam ad decorū spectare uidebitur, si quis illa suis nominibus, quæ accurate dici nequeunt, efferre conetur. **P**artium autem quæ ad generationē & partionem spectant, constitutionē, quas natura abdi & occultari uoluit, animo malim quam uerbis cognosci. **S**atis sit, si laetis ratione officinaq; hic explicata, quanta cura & prouidentia natura illa fabricata sit, exploremus. **S**anguis igitur, qui præter usum in mulieribus superest, propterea quod spiritus exigui eiusq; obscuri particeps est, in corpore iactatur, & redundantia sua non mediocriter illud grauatur. **Q**ua de causa suo tempore statis menstruis dierū circuitionis, certos per canales & riuos, quos naturæ diligentia aperuit, profuit & effunditur, ita reliquum corpus & leuius & purgatius redditur: uterum autem, ueluti terram aratro ad fationem seminij suo tempore appetentiam excitat. **P**ostquam autem genitale semen excepit, statim uelut radicibus iactis contrahit sese & obuoluitur. **I**pse autem umbilicus primū in utero, ut ait Democritus, anchoræ modo, ne agitur iacteturq;, formatur. **E**tenim stabilimentū quoddam & ueluti ramus fructui qui nunc crescit & expectatur, existit. **H**ic natura canales illos menstruos, quibus purgare se solet corpus, claudit, & quicquid sanguinis per eos iam fertur, arripens, ad foetus iam constituti & formati alimentum conuertit, donec stato dierum numero, quo utero geritur, expleto, alio nutrimento indigere pergat. **S**anguis igitur quouis hortulano, & riuorum ducendorū artifice curiosior, ex alia in aliam partem profluens se reducit, & ueluti subterraneos quosdā meatus & fontes riuulis fluentibus præparans, non pigre & insrauiter ab his excipiendum se trahit: sed blando spiritus calore molliter muliebriterq; in fontibus coquitur, & in aliam qualitatem comutat. **E**iuscemodi enim ubera insitam facultatē temperamentumq; sortita sunt. **L**actis autem scaturigines & canales ita constituti sunt, ut confarctim illud profuatur. **N**am per carnem riuulis infinitis plenam, sensim natura istud in cella promptuarie placida & grata admodum, quoties pulsionis ori ut istinc hauriat admouetur, collocauit. **V**erumenimvero hæc omnibus instrumentis, ista fabrica, istis studijs & prouidentia quid erat opus, cur excogitata sunt, si natura matribus mirificum erga proles amorem curatio nemq; non inuēisset?

Haud quicquam miserum magis, ærumnosius atq;

Est homine in terris quæ spirant, quæq; uagantur.

Hoc qui de recens nato infantulo dixerit, mendacij conuinci non potest. **N**ihil enim usq; adeo imperfectum, indigum, nudum, informe, abiectum existit, quod cum hoc, modò illum mox à partu editum conspicias, conferri possit. **H**uic propemodū soli natura puram, qua in lucem ingreditur, uiam nō præparauit: sed sanguine taboq; defædatus, iugulatoq; magis quam nato similis, à nullis tractatur, erigitur, osculatur, & adsumitur, quam quos natura ad amorē illius uolentes adigit. **H**ac de causa cum ubera mamillasq; sub uentrem natura brutis demisit, solis mulieribus in superiori corporis parte, nimirum in pectore, illæ collocatae sunt, quod expeditius & osculari & amplecti liberos possint: quasi hac ratione indicare & ostendere uoluerit, pariendi educandiq; finem non ullam utilitatem, sed solum amorem existere. **T**u, si placet, præcos homines in mentem reuoca: hi quum primū in lucem æditum contemplantur infantem, non legis uī, non gratiarum relatione, aut quod rursus ab illis præmia nutritionis tanquam debitum expectarent, curam suscipere. **A**t quisquam dixerit difficiles erga partum matres, & iniuriarum memores futuras, cum tot periculorum ærumnarumq; miserias in memoriā reuocant:

Cum labor atq; dolor partus, & acuta & amara

Tela graues feriunt uteros, cumq; Ilithyæ

Iunonis natae accurrunt mala multa ferentes.

Hæc non Homerum, sed Homericam aliquam poetriam, quæ doloris acuti amariq; intra uiscera dum pareret, congressum senserit, mulierculæ scripsisse dicunt. **A**t natura amorē insitum flestit & ductitat. **N**am quamuis adhuc doloribus ardeat, conficiat, differatur, haud tamen negligit neq; fugit infantulum, sed ad illum se conuertens, arridet huic, hunc brachijs complectitur, huic oscula figit: neq; tamen ullum uoluptatis fructum aut comodum

A naturæ prudentia in fabrica instrumentorum quæ generationi et educationi seruiunt.

Descriptio marum, adeoq; ipsius lactis officinae, et accurata et elegans.

Cex ea re capere uidetur: uerum ærumnis & calamitatibus plena, fascijs inuolutum & in cur nis positum fouet ac reficit. Præterea laboribus ex labore ortis, de nocte in diem progrediens, quid quæso lucrificat: quæ iam herclè illi præmia: quæ comoda: quid aliud ab his olim, quàm nunc etiã sperare potest: maxime cum spes ut longæ sunt, ita & incertæ. Qui autem æquinoctialibus ueris horis serit & colit, per autumnum uindemiam celebrat, qui fruges terræ circa Pleiadum occasum committit, is quum illæ rursus oriuntur, messem facit. Boum, equorum, auiumq; genus cuncta ad usum parata quum peperere, habent: ast hominis educatio, laboribus plena est: incrementa oppido quàm tarda sunt: uirtutem ad pisci, longi temporis res est: & plerumq; patres, priusquam ad frugem perueniant liberi, morte occupantur. Salaminam Themistocle natam non uidit Neocles: non Eurymedonta Cimónis filium Miltiades: non Periclem suum concionantem audiuit Xantippus: non philosophiam profitentem Platonem Ariston. Thucydidis Sophoclisq; uictoria parentibus suis nunquam cognita fuisse: balbutientes fortè & syllabas connectentes audire: comestiones, potiones, amores lasciuientium uulgo fuerunt noti. Adeoq; id Eueni hoc loco memorabile laudem mereri putandum est:

En cerne natus sit patri quantus dolor.

Attamen ne ob ista quidem ab officio educationis recedunt, illiq; maxime qui liberis minime mihi opus habere putantur. Quis enim diuites, cum pro natalibus liberorū suorum sacrificia dijs facere, gaudereq; uiderit, ipsum illud ab ijs fieri crediderit, quod aliquando habeant à quibus uicissim nutriantur, sepulchroq; mandentur: Certè ridiculum admodum id est. At, inquit, ut hæredes relinquunt sibi, diligentiam istam erga filios adhibent. Quasi uerò nemo qui aliena bona adire cupiat, inueniri possit. Non maris arenæ, non puluis, non auium pennæ tam sunt numerosæ, quàm hæredipetarū immensa copia. Danaus, quem patrem quin quaginta filiarum fuisse adferunt, quanquã omnino orbis nullos haberet, non arbitror tamen hunc sine hæredibus, idq; dissimillima longè ratione, decedere potuisse. Nam gratias planè nullas parentibus pro hæreditate filij, utpote quam sibi deberi putant, agunt, nullum curationis officium illis præstant, nullum honorem deferunt. At eorum qui à familia alieni sunt, in eos qui liberis carent, uoces nonne comicis dicentis D persimiles audis?

Heus tu, subintrat iam recens, subfessia

Aufer, uora, sorbeto, habet triobolum.

Quare id quod ab Euripide profectum est,

Pecuniæ mortalibus amicos parant,

Potentiaq; non leui claros notant:

id profectio non simpliciter pro ueritate dicitur, sed maxime in eos qui sine liberis uiuunt, conuenit: hos sibi conuiuas expetunt diuites, adulantur illis præsidēs, horum causas rhetores soli sine precio gratis agunt: itaq; sæpe istos multis pridem amicis, multis honoribus honoratos, uel unus modò puerulus natus, & amicorum numero, & potentia gloria spoliavit. Quare nullum omnino à liberis potentia amplitudinisq; commodum expectare licet: sed quicquid id est, quod à filijs speramus, natura totum sibi uendicat: neq; minus in feris, quàm in humano genere illa ualet. Attamè & hæc, multaq; alia, ab improbitate contra naturam labefactantur: non aliter ac subinde inter culta femina spinæ uepresq; nascuntur. Tu uerò ab exemplis quorundam, qui ex se natos maclauerunt, & ex alto præcipitarunt, hominum mutuum amorem constare natura negas. Oedipus quidem abscessis uinculis, supercilij creuentis, ædibus eiectus est. Hegesias, cum de morte differeret, auditoribus multis, ut ipsi sibi manus inferrent, autor fuit. Huiusmodi infortuniorum uariæ sunt species: uerum omnia hæc, ut & ista paulò antè dicta, morbi sunt, & anime grauiores perturbationes, quæ naturæ legem seruare homines prohibent. Atq; ipsi quidem sibi hac in re reftes sunt. Nam si uel scropha porcellum suum deuoret, aut canis unguibus catulum suum dilaniet, confestim animo concidunt, tremunt quoq; & perturbantur: monstruè editum putant: deos auerruncatores hostijs sibi placare student. At quid hac ratione aliud agunt, quàm ut omnibus animantibus erga proles curam, educandiq; studium innatū esse demonstrant: tantum abest, ut ea perdere uelint. Verumenim uero quemadmodū in metallicis fodinis aurum, quanquam luto sordidum & oblitum, suum tamen splendorem retinet: sic in morum affectuumq; uitijs & erroribus, amorem illum erga liberos natura declarat, & in lucem prodire facit. Homines egestate oppressi, ob eam causam liberis educandis operam nullam nauant, quoniam uerentur ne peius quàm conueniat educati, ser-

uiles,

Auiles, ignari, omnium artium rudes, rerum omnium indigentes euadant. Nam cum paupertatem malorum extremum censent, hanc non aliter ac grauem & difficilem morbum, liberos tradere reformidant.

Plutarchi consolatoria ad uxorem,

ROBERTO BRITANNO INTERPRETE.

PLUTARCHVS VXORI S. D.

VEM ad me de filia morte misisti nuncium, eum in itinere Athenas proficiscentem aberrasse puto. Ego uerò cum Tanagram iter facerem, audiui de filia interitu. Arbitror equidem illa quæ ad sepulchrum pertinent, iam confecta esse: & sint sanè facta ut tibi uidetur, neq; nunc neque in posterum aliquid ad dolorem ualeant. Si uerò ita uisum est aliquid differre, ut meam cognosceres sententiã, meq; leuius, quàm si id factum esset, latitum putasti, hoc quidem superuacaneæ molestiæ, ac iuperitionis duplicatio est: quorū tu mihi minime particeps uideris. Tantum mea uxor uide, ut me, ac teipsam in tranquillo & quieto serues. Ego quidem uideo, & quantum sit illud quod accidit, mente atq; animo diffinio. Quod si incurram in tuū aliquem immoderatum dolorem, hoc grauius etiam, quàm ipsa calamitas, animū uulnerabit meum. Atqui neq; ipse è quercu, neq; è petra sum natus. Tu enim optima es testis, cui cõmunis tot natum educationis cura nobiscū domi fuit, hanc filiam tibi postulanti post quatuor filios natam esse: mihiq; imponendi illi tui nominis, quod egregiè dilexi, occasionem dedit. Est uerò cur qui tantarū rerum amore flagrarit, priuatim animo moueatur, cum de illius gaudio, quo alios delectabat, non fucoso, sed uero, & omni ira & querela uacuo cogitet. Ipsa quoque natura fuit admirabili studio, & mansuetudine: & siue contenderet, siue redamare studeret, delectationem simul & cogitationem humanæ conditionis præ se ferebat. * Non enim solum auiam prouocabat ut infantibus alijs, uerum etiam ut instrumentis, quibus gaudebat, & oblectamentis, quibus ætas puerilis capi solet, mammam admoueret: sicuti quum ex mensa priuata, ea quæ haberet ornamenta distribueret, hisq; lubentissimè cõmunicaret, qui ipsam exhilararent. Verum nõ uideo, mea uxor, cur his, talibusq; rebus dum illa uiueret, delectari, nunc ad perturbationē atq; angorem illarum cogitatione traduci debeamus. Sed uereor rursus, ne cogitatione ipsa etiam dolorem augeamus: quem admodum Clymene dicit fugiens ac reformidans semper natū monumentum, Odi cornu facilem paratu arcum. Valeant gymnasia, quæ mihi natū monumentū referunt. Natura enim omnia molesta fugit. Sed necesse est quemadmodū illa se nobis iucundissimum præbuit amplexum, & spectaculum, & auditionem, sic de illa cogitare, ut nobiscum adhuc uiuere uideatur: plusq; ad lætitiã additum, quàm de dolore auctum. Est enim profectio sermonum quos cum alijs contulimus, congrua, neq; nobis nõ utilis, opportuna usurpatio: neq; iacere debemus, neq; mœrores ac mœstias, quæ permultè illas uoluptates exceperunt, incusare. Atq; illud qui uenerunt dicunt, idemq; mirantur, te neq; uestem lugubrem sumpsisse, neq; ut tibi ullo modo aut pedisse quis uerberationē inferres, adduci potuisse: neque ullo apparatu ad magnificentia sumptumq; funebris orationis esse usam, sed omnia comptè & tacitè cum necessarijs egisse. Ego uerò minime hoc quidem mirabar, si tu, quæ nunquam à theatro aut pompa gloriam quæsisisti, neque utilem eam magnificentiam putasti, quæ ad uoluptatem fieret, in rebus seueris & austeris quod tutum simplexq; esset, tibi seruandum duxeris. Non enim solum in Bacchanalibus oportet eam quæ sit prudens, incorruptam esse, sed existimare nihilominus illam in fletibus procellam, & doloris cõmotionem egere moderatione: quæ pugnet non contra charitatem eam quæ est in liberos, ut nonnulli putant, sed contra animi intemperantiã. Equidem homini pio & beneuolo in suos, gratulamur, quod eorum qui è uita excefferunt, desiderio & honore & memoria moueatur: hæc uerò fletuum inexplebilis cupiditas, lachrymas, corporis contusiones, lacerationesq; afferens, nihilo sanè est honestior, quàm illa quæ in uoluptatibus uersatur immoderatio. Iurè quidem ueniam consequitur, quod huius mœstia atq; acerbitas pro uoluptate illi, qui inhonestis est delectatus rebus, superesse uideatur. Quid enim absurdius, quàm risum nimium aut immodicum gaudium è uita tollere, his uerò fletuum & lamentationum fluctibus ex uno fonte deductis in uniuersum prorumpere: ac nonnullos

C unguenti quidē & purpuræ causa cum uxoribus pugnas edere, tonsuras uerò lamentabiles, nigras uestes, deformes fessiones, & discubitus laboriosos concedere: Quodq; omnium est grauissimū, seruos aut famulas si qui supra modum ac præter æquū puniant, resistunt ac prohibent: quæ tamen acerbam illam punitionē in luctu, & casibus in quos se sponte coniecerunt, negligunt, qui ipsi etiam facilitate & humanitate indigent. Sed nobis inter nos, mea uxor, nihil est opus ista pugna: neq; arbitror opus fore. Equidem quantum ad eam frugalitatem pertinet, quæ est circa corpus, & austeritatē quæ in moderatione uictus uersatur, nemo unquam philosophorū fuit, qui nobiscum egerit, quem non obstupefeceris: neq; ciuium quisquam, cui non spectandam animi tui simplicitatē, & in facris faciendis, & supplicationibus, & spectaculis prebueris. Iam uerò & ad eius generis conflictum magnā constantiam in morte atq; interitu filij, qui omnium natu erat maximus, ostendisti: & tum, cum pulcher ille Charon prius, quam nos ipsi, exiret de uita. Teneo memoria, cum mecum hospites à mari iter facerēt, essetq; mihi de morte filij nunciatū, simul eos unā cum alijs domum uenisse: qui cum omnia tranquillitate & silentio cōposita uiderent, idemq; illud de morte cum alijs recensuissent, nihil graue aut acerbum accidisse iudicabant, sed inanem & uanum sermonē temerē prolatū esse. tanta temperantia illo tempore domū ornasti, quod quidē ornatus nullam, cōfusionis rerum magnā facultatē dabat. At qui istū propria mamma enutristi: passa quoq; es incisionē mammae, ac tumorē. Hæc quidem sunt generositatis & charitatis erga suos. Licet uerò uidere ut multæ matres gestiant, cum ab alijs liberos in sinum ac manum acceperint, tanq; oblectamenta quoq; puerilia habeant sua: easdem aut postquam illi sunt mortui, ingratos atq; inanes luctus effundere: quod nulla ab his beneuolentia fit. Est enim beneuolentia consideratū quiddā, & pulchrū: sed illa exiguo naturali affectu facta ad uanam gloriam cōmixtio & contēperatio, agrestes & furiosos atq; intractabiles luctus reddit. Quod minimē uidetur Aesopū fugisse: dicit enim, Cum Iupiter dijs honores distribueret, etiam Luctū postulauisse: dedit igitur illi hoc, ac sumpsit: sed apud eos tantum, qui probarent, atq; ita uellent, atq; hoc quidē principio fit. Se enim ipsum quisq; inducit in luctum & mœrorē: cum uerò is tempore confirmatus, & coniunctus educationi domesticus etiam est factus, ne si uelint quidem hi qui admiserūt, illo defungi possunt.

D Quamobrem pugnandum in foribus contra illum est: neq; prodendum est præsidium uelut laceratione, aut capillorum uellicatione, aut alijs rebus ullis eiusmodi, quæ cum in dies occurrunt, & eos quos cōplexæ sunt fleunt, paruum atq; angustū, & inexplicabilē, & immitem, & ad omnem strepitum expauescentē sensum animi atque intelligentiā reddunt: ut eiusmodi implicita erroribus, propter lamentationem neq; ridendi facultatem uel lam, neq; lucis aut humanitatis partem obtineat. hoc autem malū genus, neglectio corporis, unctio, balneorum, aliusq; uiuendi rationis contemptio subsequitur. Quod contra fieri decuit, ut cum animus esset æger, à corpore ualido & forti subsidium peteret. hebet enim ac languescit magis animi dolor, tanquam in tranquillo unda, cum corpus ipsum aliqua delectatione excipitur. Si uerò ariditas & asperitas ex mala uictus ratione subsequitur, nihil boni ac synceri à corpore ad animum præter dolores ac luctus, tanquam acerbis ac difficiles quasdam exhalationes, reduci potest, ut ne uolentes quidem seipso facile possint colligere. His perturbationibus animus ita male affectus implicatur. Et quidem, quod maximum, in primisq; formidandum illi putant, non timuerim malarum mulierū ingressus, uociferationes, & collachrymationes, quibus mœstitiā illā exacuat, neq; per se neque per alios sinunt marcescere. Teneo sanè quale nuper certamen subieris, cum Theonis sorori auxilium ferre cuperes, pugnaresq; contra mulieres cum clamore ingredientes, & uelut ignem intempestiuē ferentes. Amicorum ædes cum flammis exuri homines uident, extinguunt quisq; quantum uis & celeritate ad eam rem ualuit: animis cōmotis alimenta suppeditant: oculorum inflammatione laborantem manus admouere, etiam si uelut, nullo modo sinunt, neq; ipsi eam inflammationem attingunt. Hic uerò luctu confectus sedet, obuium se præbens omnibus quæ fortē inciderint tanquam fluctus: ipsamq; calamitatem ex pruriente & parua ad magnam & laboriosam afflictionē mouet, atq; irritat. Horum quidem te rationem habiturā intelligo. Tu uerò persæpe ad illud tempus conare cogitationem traducere, quo cum nondum hæc esset nata, nihil cur fortunā accusarem, habebimus. Deinde hoc contende, ut hoc tempus illi accommodes: tanquam is iam pridē nostrarum rerum fuerit status, qui nunc est. Enim uero, mea uxor, ipsius nascendī cōditionē molestè ferre uidebimur, si immoderatus nos, q; superioribus temporibus, geramus. Medium uerò illud tempus obliuisci non decet: sed tanq; nobis gratificatū sit cum illa frui est datum,

A datum, id uoluptatis loco ponere debemus: neq; id boni, quod est exiguum, magnum infortunium putare: neq; si eum uita cursum, quem sperabamus, fortuna non dedit, erga eum quem dedit, ingrato & tardo animo esse. Sanè quidē bene de Dijs sentire & loqui, erga q; fortunam placatū, non querulū esse, pulchrū & iucundum affert fructum, qui uerò in tantis rebus memoria bonorū maximè districtus fuerit, is si ad ea, quæ sunt in uita splendida & clara, animū à tenebris & tumultibus conuerterit, aut omnino extinguet dolorem, aut rerum mistione contrariarū eum paruū & languidum efficiet. Quemadmodum enim unguentum semper equidem delectationem olfacienti affert, contraq; ea, quæ sunt maleuolentia, hominibus medetur: sic ista bonorum in calamitatibus cogitatio, his qui à memoria bonorū non abhorrent, neq; omni ex parte fortunā incusant, præsentissimū tradit subsidium. Quod ne faciamus, honestas ipsa deterret, ne uitam hanc qua fruimur, tanq; librū, si una quadam macula sordescat, cæteris puris atq; integris, criminari uideamur. Quod autem iustis rebusq; cogitationibus quæ ad uitæ constantiam ducunt, mortuorū felicitas colligatur, ipsaq; fortuna declinationes & lapsus inferat non magnos, persæpe in uita audisti. Si uerò nos quoq; his rebus que extra nos sunt, ut solet uulgus, oportet gubernari, & fortunæ incōmoda recensere, & ad felicitatē iudicibus uti hominibus abiectis ac uulgaribus, nolī eas lachrymas attendere, eosq; luctus, quos effundit qui ædes tuas ingrediuntur, quosq; omnibus deprauata quadā consuetudine ad extremū usq; perducunt: sed illud magis cogita, quomodo illi tui similes esse cuperent in liberis, domo, & uita: durumq; esse, alios nō recusare quo minus tuam fortunā, etiam eo adiuncto quod nunc te angit, libenter admittant: te uerò præsentē accusare, atq; ini quo animo ferre: neq; ex ipso fortunæ uulnere sentire quàm grata esse debeant ea quæ sunt seruata, & quæ adhuc extant: sed quemadmodum hi faciunt, qui Homeri in principio & fine claudicantes seligunt uersus, neglectis his que & multa, & in illius operibus poetiis sunt maxima: sic ea, que sunt in uita mala, studioso sectari, & criminari. Qui uerò bonis incōstanter & confusè incumbunt, simile quiddam auaris & sordidis hominibus pati uidentur, qui multa eo acervantes & colligentes, presentibus nō utuntur: amissa molestè grauiusq; ferunt. Quod si te ob id huius miseret, quod ea coniugij & liberorum expers decesserit, habes rursus ab alijs cur te oblectes, cum illorū causa nullius istorū non compos & particeps fuisse uideare. Non enim hæc spoliatis magna uideri debent, præsertim si per parua adhuc bona obtinent: illa uerò ad locū omni luctu & mœrore uacuu profecta, nihil ut luctu & lachrymis cōficiamur, eget. Quid enim est causa, cur nos illius causa aliquid malū nobis creemus, cum illi de cætero nihil triste aut luctuosum subeundū proponatur? Ipsæ enim magnarū rerum spoliationes tum demum mœrorē ac luctum solent inurere, cum contra quàm à nobis est postulatū & rogatū, fiunt. Tra quidē Timoxena paruus est spoliata rebus: parua enim nouit, & paruus est delectata: quorū uerò neq; sensum habuit, neq; ad cogitationē aut per se ipsa, aut per alios peruenit, quonā pacto istis spoliari iurē dici potest? Equidē quæ ab alijs accipis, qui se à multis audisse dicunt, nihil post mortē malū esse, neq; mœrorē ullum, atq; omnia morte deleri, uideo fore ut ab earum fide rerum te & sermo à maioribus acceptus, & arcana signa in sacris Dionysii initiatorū deterreant: quæ nos qui initiati sumus, cōmunia esse inter nos sciimus. Cum igitur animus sit immortalis & perpetuus, potes ne existimare idem illū passurum esse quod aues, quæ captæ in manus hominū ac potestatem uenerunt? Quod si hæc longo tempore luxuriose corpore usæ esset, & uita mansuetudo quadā propter rerum multarum experienciā, multasq; uitæ & familiaritatis rationibus contractas cōsuetudines accreuisset, iterū soluta his curis rursus ingrederetur: neq; his undiq; inuoluta calamitatibus & infortunijs, quæ hominū natura fert & cōditio, quiescere unq; aut cessare posset. Nolī existimare senectutē propter rugas, aut canitiem, aut imbecillitatē corporis male audire, aut sentiat post mortem, cum memoriā ac recordationē eorum quæ sunt post ipsam mortem, desideret: aut quod habitū cultumq; corporis, quē habuit, ea de causa fleat & deformet, cum obseruet quid in posterum passura sit. Hæc quidem mortua meliora & præstantiora quàm habuit unquam in uita, habet, tanquam antea ab eruca molli & languida impedita, nunc ad quod nata est & creata discessit. Sicut enim ignis, si quis extinguit, repente deficit: rursusq; celeriter augetur, & colligitur. Fas Orci portas transire quamcūq; simē, cum rerum que illic fiunt, permagnū amorē à natura insitum habeamus: & quandiu his corporis concludimur ergastulis, tandiu mollescere, & tanquam pharmacis liquefcere uideamur. Hoc cuiusmodi sit, & quid in eo maximè sit uerum, magis prisca atque auiti ostendunt.

Cdunt mores, qui neq; infantibus pueris inferias ferebant, neque cætera faciebant, quæ par est alios pro mortuis facere: nondum enim his terra est cõmunicata, neque eorum quicquam, quæ terra nascuntur: neque sepulchra extruebant, neque monumenta, nec propositiones mortuorum amabant, neque corporibus assidebant. Hos enim lugere prohibent leges, perinde ac si impium sit eos lachrymis prosequi, qui in meliorem & magis diuinum locum transmigrarunt: quibus cum sit diffidere, quàm credere difficilius, cum quem leges iubent ordinem exterius habere debemus: intus etiam maior puritas & temperantia esse debet.

Plutarchi uitæ decem oratorum.

ROBERTO BRITANNO INTERPRETE.

ANTIPHON.

ANTIPHON patrem quidem habuit Sophilum, ipse uero fuit Rhamnusus. Is à patre eruditus, & Sophista erat: cui discendi causa aiunt Alcibiadem, cum adhuc esset adolescens, operam dedisse. Hic bonitate ingenij ac naturæ, uim facultatemq; dicendi nactus, ut nonnulli affirmant, se ad Rempublicam contulit, ludumq; instituit, & à Socrate in disputationibus non contendendi causa, sed refutandi, dissentiebat, ut est apud Xenophontem: orationesq; scripsit quasdam rogantibus ciuibus, quibus in iudicijs pro se uterentur. Ex his qui ante hunc fuerunt, nemo fuit, cuius oratio in genere iudiciali uerfaretur: sed ne ex his quidem qui in illius incidissent ætatem, eo quod scribere soliti non essent, non Themistoclis, non Aristidis, non Periclis, licet his multa & uaria argumenta ad scribendum tempora suppeditarent: neq; tamen imbecillitate à scribendo abstinebāt, ut licet cognoscere ex his, quæ ab historicis de unoquoque eorum sunt dicta, de quibus antè mentionem feci. Equidem quoscunq; possumus ex uetustissimis repetentes meminisse, qui eandem orationis formam tractarent, eos ad Antiphontem iam senem respexisse reperimus, ut Alcibiadem, ut Critiam, ut Lysiam, ut Archinonum. Primus uero rhetoricum artificium tradidit factus senex, ob idq; Nestor uocabatur. Cecilius uero in eo libro quem ipse priuato suo studio scripsit, dicit se cõiectura moueri ut existimet hunc Thucydidis descriptionem sibi ad imitandum proposuisse, ob idq; ab eo ualde laudatur. Hic & accuratè dicebat, & ad persuadendū aptè & callidè inueniebat, eratq; in rebus dubijs uersutus, & ex occulto aggrediebatur, & ad leges & cõmiserationes orationem maximè splendidam cõtorquebat. Fuit autem bello Persico, & ipsdem quibus Gorgias Sophista temporibus, paulo eo iunior: estq; tempore productus donec popularis Reipub. status à quadraginta tyrannis euersus fuit, cuius rei idem ipse uideat fuisse, cum quidē duabus præfectus nauibus ac dux, multis reportatis uictorijs, multis societatis cõstitutis, armatisq; ab eo robustis hominibus, ac sexaginta impletis nauibus, ipse legatus persæpe Lacedæmonē proficisceretur cum Etionia muris est munita. Postq; uero quadraginta tyranni euersi sunt, is cum Archeptolemo uno ex quadraginta deprehensus, proditiōisq; dānatus, sine sepultura proiectus fuit, cumq; posteris suis publicarū tabularum autoritate infamia notatus. Alij uero à triginta sublatum fuisse scribūt, sicuti Lysias in ea quā scripsit pro Antiphontis filia, oratione. huic enim erat filiola cuius hæreditatem cõtrouersam Calæchrus fecit. Quod uero à triginta sit interfectus, scribit Theopompus x v. Philippica. hic autem patre Lysidonia mitior fuit: & Cratinus de eo, ut de nō malo, in Pityne mentionē facit. Quomodo igitur si (ut antea est dictum) à triginta est interfectus, fieri potest, ut rursus cum quadraginta tyrannis fuerit? Est & alia de eius morte opinio, eum iam senē Syracusas nauigasse, quo tempore superioris Dionysij tyrānis conuuluit: & questione mota inter epulas, quodnā esset optimū es, multisq; uarias opiniones ea de re afferentibus, dixisse illū, hoc optimū esse, quo Harmodij & Aristogitonis statua essent conflata. Quod cum audisset Dionysius, ac secum reputaret orationem illam ad inuadendū spectare, illum occidit iussit. Alij hanc causam iubendi ut occideretur, fuisse aiunt, quod illius comœdias lingua & conuicijs proscinderet. Ferunt uero huius rhetoris orationes sexaginta, ex quibus quinque & uiginti falso illi attribui scribit Cecilius. Hic cum sub Platone esset, pecuniæ studio unā cum Pisandro scripsit comœdias. Fertur etiam alias scripsisse & priuato quodam studio, & cum Dionysio tyrāno: cumq; ad poëticam magis incumberet,

A incumberet, artem medendi dolori composuit, ut quemadmodū agris ac morbo afflictis à medicis curatio petitur, sic ille liber his, qui dolore premerentur, tanquam medicina aliqua esset. Atque is cum ædes Corinthi iuxta forum ædificasset, his hanc inscriptionem in uestibulo addidit, Possit se morore ac luctu oppressos, uerbis leuare: cumq; doloris causas didicisset, laborantes solabatur. Sed cum hanc artis rationem minorem quàm ut sibi conueniret arbitraretur, ad Rhetoricen animum studiumq; applicuit. Nec uero defunt, qui eum librum, qui est scriptus à Glaucō Rhegino de Poëtis, Antiphonti adscribant. In primis autem laudatur liber quem de Herodoto, & contra Erasistratum de simulachris, & is quem de accusatione pro seipso scripsit, & is quo Demosthenem ducem accusat, quod contra leges aliquid promulgasset. Scripta quoq; ab eo contra Hippocratem medicum oratio est, eumq; indicta causa damnauit decretum quod factum est Theopompo reipub. obtinente: quo etiam quadraginta tyranni conciderunt. Decretum autem quo Antiphon fuit iudicatus, Cecilius tradit. Visum Senatui est una & uigesima die magistratus: scripsit Demonicus Alopecensis: Philostratus Pelleus duci uirorum dixit, de illis uiris quos duces ostendunt legationem obijisse apud Lacedæmonios cum damno atq; incommodo ciuitatis Atheniensium, & ab exercitu nauigare cum naue militari, ac terra pedibus iter per Deceliam facere, Archeptolemū scilicet & Onomachum & Antiphontem comprehendere, atq; in iudicium adducere, ut pœnas dent: eos uero exhibeant duces, & secum decem, quos illis uidebitur, ex senatusconsulto delectos fument, ut de his cum adierint, iudicium fieri possit. Ipsos uero conuocent Themothetæ postero die, & introducant: qui posteaquam introducti & in ius uocati fuerint, tum proditiōis eos accusent patroni decem, de quibus est dictū: & duces, & alij, si cui ita uideatur. Cum uero contra eos feretur sententia, ea ad hanc legem dirigatur, quæ de proditoribus est lata. Hoc subscribitur decreto, hæc proditiōis erat multa. Vtinā Archeptolemus Hippodami filius Agrilithes adesset. Vtinam & Antiphon Sophili filius Rhamnusus adesset. In hos ita est animaduersum, ut duodecim uiris tradantur, bonaq; in ærarium referantur, ac decima pars regionis deo adiudicetur, utq; domus diruantur, limitesq; in circuitu ponantur, addita in scriptiōne, eas Archeptolemi & Antiphontis proditorū esse. Dinarchi uero domum ad eandem legem publicare, neq; licere Archeptolemū Athenis, neq; ulla in regione in qua dominantur Athenienses, sepelire, & infamem esse Archeptolemū, & Antiphontem, & genus ipsorum, si qui aut spurij, aut legitimi fuerint. Quod si quis eorum aliquem, quos aut Archeptolemus aut Antiphon genuerit, adoptet, is infamis esto. Hæc uero in columna ænea scribere, cui & decreta imponantur quæ de Phrynicho sunt facta.

ANDOCIDES.

Andocides patre natus erat Leogoro, qui Atheniensibus ineundæ pacis cum Lacedæmonijs, aliquando autor fuit. Natione uero Cydathenæus uel Thoreus, genere Eupatridarum, atque à Mercurio, ut scribit Hellanicus. Cerycum enim genus ad eum attinebat. Quo factum est, ut cum Corcyrei contra Corinthios contenderent, aggressus sit aliquando cum Glaucō, ne instructis uiginti nauibus illis suppetias ferret. Postea uero impietatis accusatus, quod ipse Mercurios conscidisset, ac mysteria Cereris uiolasset, cum antea dissoluta atque immoderata fuisset uita, quodq; noctu lasciuiens sacrarum imaginum ornamenta fregisset, uocatus est in ius. Posteaquam uero seruum dedere recusauit, quem accusatores in quæstionem petebant, ferunt delatum esse, & ad oblatam secundæ accusationis causam in suspicionem perpetrati facinoris, uenisse. His de rebus cum esset factum iudicium, elapsus est, cum se sceleris autores indicaturum promitteret. Itaque omni studio curaq; intentus eos reperit qui in sacra iniuriosi fuissent, in quibus patrem etiam indicauit: cumq; cæteros omnes conuicisset, perfecit ut extremo supplicio afficerentur: patrem uero licet iam de dicitum, liberauit, cum illum multas utilitates ciuitati allaturum polliceretur: nec tamen absuit à uero. Multos enim Leogoras conuicit, qui pecunias publicas in priuatum usum conuerterent, & alijs quibusdam flagitijs essent obnoxij. Hisce de causis omni molestia atque errore accusationis est liberatus. Cum uero Andocides ob eas res quas in republica gessisset, magnam gloriam esset consecutus, nauium & ipse gubernator & administrator est factus: ac Cypri Regibus, multisq; alijs illustribus hospitio fuit coniunctus, cum Aristidis filiam unam ex ciuibus consobrinam suam clam domesticis & familiaribus eduxit, & ad Cypri Regem dono misit. cuius rei causa cum uideret fore, ut aliquando in iudicijs periclitandum esset, rursus illam à Cypro est furatus: eumq; deprehensum Rex dedit, cum uero aufugisset, uenit in ciuitatem quo tempore triginta

C uiri res diiudicabant: à quibus cum esset uinctus, rursus aufugit, donec paucorum ille dominatus euerteretur, iam tum triginta tyrannis imperium accipientibus. Hoc exilij tempore Elidem incoluit, & cum Thrasyluli familiares in ciuitatem redirent, ipse quoque est reuersus. Missus uero pro pace ad Lacedæmonios, cum improbè uideretur in hoc instituto uersatus, aufugit. De his omnibus facillè licet ex orationibus quas scripsit, intelligere: quarum alia quidem defensionem continent de sacris, alia in totum deprecationis partibus funguntur. Ipsi uero de indicatione eorum qui sacra uiolassent, extat oratio, & contra Phæacem, & pro pace defensio. Atque illis quidem temporibus militauit cum Socrate philosopho. Principium uero nascendi illi fuit Olympiade septuagesimo octaua, principe in Republica Atheniensium Theogenide. Ex quo constat ipsum centum annis Lysia antiquiorem fuisse. Illius autem monumentum Hermes Andocididis appellatur.

L Y S I A S.

Lysias patrem habuit Cephalum Lysaniam Cephalij filium. Is natione Syracusanus fuit. Cum uero Athenarum desiderio teneretur, seque in eam ciuitatem transferri cuperet, simulque Pericles Xantippi filius hunc esse Athenis amicum a hospitio coniunctum suaderet, pecuniæ studio, uel, ut nonnullis uidetur, Syracusis elapsus, cum in his Gelo tyrannidè exerceret, Athenas uenit quo tempore Philocles cum Phrasicle princeps in repub. esset, secundo anno post octogesimam & secundam Olympiadem. Primum quidem cum clarissimis Atheniensium erudiebatur: postquam uero ciuitas coloniam ad Sybarim misit illam quæ Thurijs denominata est, abiit cum fratre Polemarcho seniore. Huic quoque alij erant duo, Eudidus & Brachillus, patre iam mortuo annos natus quindecim. Praxitele in repub. dominante, ut hæreditatis particeps fieret, illic mansit. cum apud Tisiam & Niciam Syracusanos institueretur, cumque domum comparasset, ac hæreditatem esset consecutus, egit in ciuitate annos tres & sexaginta, donec Clearchus repub. obtineret, deinceps uero Callia dominante secunda & nonagesima olympiade, propter illas, quæ Siciliæ causa Atheniensibus acciderant, calamitates, motuque cum ab alijs socijs facto, tum ab ijs maximè qui Italiam incolebant, accusatus quod partes Atheniensium sequeretur, cum alijs tribus est elapsus. Athenas uero cum uenisset, Callia præfecto reipub. post Cleocritum, quum iam quadringenti uiri repub. sub suam ditionem redegressi, in ea egit. Cum autem naualis pugna apud Aegos flumen esset commissa, ac triginta uiri repub. recepissent, annis septem elapsis inde declinauit, ablati secum facultatibus, ac fratre Polemarcho. Ipse autem discedens ex domo Amphithyri in qua asseruabatur, tanquam perditus atque euersus egit Megaris. Tribus uero ad illius reditum incumbentibus, quod ipse utilissimus omnium ciuitati uisus esset, data mille drachmarum pecunia, ac clypeis ducentis, missusque cum Hermene subsidiarios milites mercede conduxisset trecentos & duos, quodque suauis Thrasylulo Eliensi quem hospitio exceperat, ut aliquot talenta daret, his de causis cum scripsisset Thrasylulus ius ciuitatis illi post reditum dandum esse, cum nullus esset in repub. magistratus ante Euclidem, populus Atheniensis donum ratum habuit. Cum uero Archinus eum accusasset, quod contra leges fecisset, cum legem antè quam lata esset, promulgauit, succubuit, ac reliquum tempus à repub. remotus consumpsit, equali cum cæteris ciuibus iure utens: obiitque annos natus tres & octoginta, uel, ut nonnulli ferunt, sex & septuaginta, aut, ut quidam, supra octoginta: uiditque Demosthenem adolescentem. Natum autem ferunt Philocle magistratum gerente. Illius aiunt orationes trecentas & uiginti quinque: ex his autem legitimas esse ducentas & triginta, sicuti refert Dionysius & Cecilius: in quibus bis tantum uictus fuisse dicitur. Est uero ipsius quoque oratio, quam de decreto inscripsit Archinus, quo reipub. rationem complectebatur. Scripsit aliam etiam contra triginta tyrannos. Erat autem ad persuadendum perappositus, & in orationibus quas multis priuatis hominibus dabat, breuissimus. Scripsit item artificium rhetoricum, & conciones, & epistolas, & encomia, & epitaphia, & amatoria, & Socratis defensionem, quæ est in iudices contorta. Is ad uerbum uidetur quidem facilis ac simplex, cum tamen sit grauis. Demosthenes quidem in oratione contra Neæram, hunc Metaniram adamasse dicit. Postea autem fratris Branchyli filiam in uxorem duxit. De hoc ipso, ut disertus, & ad dicendum omnibus subsidijs instructus, in Phædro mentionem facit Plato, & de Isocrate seniore. Scripsit autem ad eum epigramma Philiscus, homo & Isocrati notus, & Lysia socius. Ex quo apertum est illum annis superioribus fuisse: idque ex his quæ à Platone sunt dicta, intelligi potest. Sic enim ille: O Callipes filia Polyegore, cura & sollicitudine ostendes quantum sapias, & quantum præstantia habeas.

A beas. Hunc uero ad aliam formam accommodatum, & in cæteris uitæ officijs alterum summentem corpus, necesse erit uirtutis præconem Lysia beatum ac dæmonem aliquem parere, datum contra ea quæ morte sunt sublata, ipsum sapientia immortalæ, quem tum animi mei ac lucis amicum, omnibus ac uniuersis mortalibus hanc defuncti uirtutem ostendere oportebit. Scripsit quoque Iphicrati orationem, & hanc quidem contra Harmodium: alteram uero qua Timotheum proditiõnis accusat, atque earum utraque uicit. Cum autem Iphicrates res à Timotheo gestas reciperet atque agnosceret, conareturque illam proditiõnis actionem reddendis rationibus recreare ac tueri, eique ea de causa dies dicta esset, scripta à Lysia oratione est defensus: atque is quidem succubuit: Timotheus uero ingenti pecunia est multatus. Recitauit autem in Olympiadis celebritate orationem prolixam, cum de Dionysio euertendo Græci inter se conspirarent.

I S O C R A T E S.

Isocrates patre natus est Theodoro, qui sacris mediocrium præerat ciuium. Hic habuit obsequiosos tibicines, eorumque causa maximas est consecutus diuitias, ut sumptus in filijs instituentis abundè suppeditaret. Erant & huic alij, Telestippus & Diomnestus: erat etiã filiola, ex quo genus ipsius ad tibicines in comœdijs ab Aristophane & Stratido transferretur. Natus autem est octogesima septima Olympiade, cum quidem Lysimachus Myrthimulius annos natus esset duos & uiginti, ac Platone septem annis senior. Puer quidem cum esset, erudiebatur nihilo segnius quam quisquam Atheniensium. Is Prodicum Chium audiebat, & Gorgiam Leontinum, & Tisiam Syracusium, & Theramenem rhetorem: quem cum triginta tyranni comprehendissent, atque ad Vestam consiliariam confugeret, solus cæteris conturbatis ad ferendum auxilium surrexit, ac diu quidem magistratibus restitit: deinde ab ipso est reprehensus, cum ita diceret, acerbius id sibi ad dolorem fore, si quis amicorum sua causa calamitatè subiret. Illius ferunt artes quasdam esse, quas sibi comparauit cum à calumniatoribus in iudicijs premeretur, hæ sunt Bottonis nomine inscriptæ. Causa uero reipub. non attingendæ fuit uocis gracilitas, & minimè expedita & soluta linguæ tarditas, & timiditas quædam, & earum calamitatum contemplatio quæ maioribus suis in bello contra Lacedæmonios acciderant. In cæteris constanter stetit esse uisus: tantumque unam habuit orationem de retributione, ludoque instituto, ac re deliberata & animo agitata. Philosophari ac scribere est aggressus, ac Panegyricum & quasdam in genere deliberatio legit orationes, quas scripserat: alias uero alijs parauit, ratus ita Græcos ad ea quæ officio honestatique sunt consentanea, posse incitare. Quod institutum cum minimè feliciter succederet, destitit postea alijs orationes scribere. Ludum autem tenuit primum in Chio, cum, ut nonnulli tradunt, nouem haberet auditores: ex quo cum uideret numeratam mercedem, collachrymans inquit, Ut meisum his præbui uendendum: Is uero sui copiam fecit his qui uolebant, primus suppeditans orationes quæ de repub. contenderent, in quibus elaborauit: magistratusque in Chio constituit, & patriam suam repub. tradidit. Argenti autem tantum, quantum ex Sophistis nemo, comparauit, ut etiam in trierarchorum numerum peruenerit. Auditores habuit centum: multos quidem alios, sed in primis Timotheum Cononeum, quo cum multas adijt ciuitates, cum illas scriberet epistolas quæ sunt à Timotheo missæ ad Athenienses: ex quo talentum dono accepit ex his quæ è Samo missæ essent pecunijs. Dedit se quoque illi ad audiendum Theopompus Chius, & Ephorus Cumæus, & Asclepiades, qui tragœdias scripsit, & Theodectes Phalilites, qui has tragœdias iterum scripsit. Huius est monumentum ad Cyamitin iter facientibus Eleusinem, ea parte qua est sacra uia, in cæteris nunc dissipatum & deletum: intus clarissimos poetarum secum constituit, ex quibus soli extant Homerus, Leodamus Atheniensis, & Leocritus, qui autor legum Atheniensibus ferendarum fuit. Ferunt autem nonnulli Hyperidem & Isæum & Demosthenem, cum Rhetoricen doceret, ad Isocratem studiose accessisse, eique dixisse, se quidem mille drachmas quibus docebat, præbere non posse: duros uero ducentas, ut dimidiam artis partem discerent. Isocratem autem respondisse: Ut non contendam Demosthenes de hoc negotio, quemadmodum pulchros pisces integros emimus, sic si discere uoles tu, totam hæreditatem artis facultatisque dicendi tradam. Mortuus uero est Chæronida repub. obtinente, cum ille ad palæstram Hippocratis nuncios de calamitate apud Chæroniam accepta audisset, seque ipsum è uita quadridui abstinentia exegit, tria uersuum Euripidis præfatus initia: Danaus quinquaginta filiarum pater: Pelops Tantalius ad Pisam ueniens: Sidoniam urbem Cadmus aliquando relinquens. Octauo & nonagesimo uitæ anno, uel, ut nonnullis uidetur, centesimo, cum Græciam quater uidere

Ceruentem pati nullo modo posset. Anno antè, quàm mortuus est, uel ut nonnulli ferunt, quatuor, scripsit Panathenaiç: Panegyricum uerò annis decem, alijs quindecim dicunt, cui multa & à Gorgia Leontino & Lyfia sunt adiecta. Ipsam de retributione orationem scripsit annos natus duos & octoginta: illas ad Philippum, paulò antè quàm est mortuus. Cum uerò iam esset effœta ætate, filium ex Plathane Hippiaæ rhetoris filia adoptauit. Ex his autem tribus quos ex uxore habuit, minimus natu satis uberes magnasq; tenuit diuitias, non solum quòd à certis notisq; hominibus exigeret pecuniam, uerum etiam quòd à Nicole Rege Cypri, qui ipse erat Euagoræ filius, uiginti talenta pro scripta à se illi oratione accepit. Quæ res cum illi magnam cõflaret inuidiam, tres triremes prompsit, & ad Reipublicæ utilitatem contulit, & cum accusaretur, bis quidem ille excusatione imbecillitatis usus, se filij opera, & oratione purgauit: tertio uerò cum affuisset, consumpsit non pauca. Cum uerò pater diceret se solum seruum cum filio misisse, * Enim uero discede, inquit: nam pro uno duos habiturus es seruos. Certauit uerò in eo certamine, quod est ab Arte misia ad Mausoli sepulchrum constitutum. Huius laudatio nò extat. Scripsit quoq; Helene encomiũ, & aliud quo Areopagitas laudat. Alij quidẽ aiunt hunc, cum nouem dies à cibo abstinuisset, è uita excessisse: alijs quatuor, cũ illa uidisset sepulchra, quæ his, qui ad Charoniam bello cecidissent, confecta essent. Scripsit autẽ & Aphareus eius filius orationes. Sepultus quidẽ est cum propinquis, prope uerò Cynofarges in tumulo. dextera parte est ipsius pater Theodorus, & filius, & ipsorũ mater, & Anaco huius soror, amita oratoris, atq; Aphareus filius adoptiuus, & patruelis eius Socrates filius Anacis, quæ fuit foror Iſocratis, & eius frater Theodorus, qui eodẽ erat nomine quo pater, & nepotes pueri Apharei quem adoptauerat, & huius pater Theodorus, uxorq; Plathane, Apharei adoptiuu mater. Et quidem iuxta hos erant mensæ sex, quæ nunc minimè extant. Ipsi uerò Iſocratis in monumento erat aries cubitorũ sex, super quem erat apud domuncula cubitis alta septem, coniecturaliter atq; ænigmaticè addita, quæ ipsa quoq; periit. Erat etiã ipsius mensa, quæ poëtas continebat: & ipsius præceptores, in quibus Gorgiam ad sphaeram astrologicam respicientem, ipsumq; Iſocratem eam præbentem uidere erat. Est & illius in Eleusine aenea erecta statua ante porticum sub Timotheo Cononæo, quæ ita inscribitur: Timotheus honorem amicitiaæ deferens, atq; hospitalitati, deabus illis Iſocratis imaginem posuit, opus Leocharis. Feruntur autem huius orationes sexaginta, ex quibus illius sunt propriae quinque & uiginti, ut sentit Dionysius: ut uerò Cecilius, octo & uiginti: alia falsò huic adscribuntur. Ab ostentatione autẽ planè abhorrebat, ita ut cum aliquando ad eum tres discendi causa accessissent, duos quidem admiserit, tertium uerò reiecit, cum ita diceret, in posterum se uenturũ esse, nunc quidẽ sibi ex prominentibus ædificij partibus esse spectandum. Solitus uerò est familiaribus dicere, se quidẽ decem minis docere: illi uerò qui uocis firmitatem, & animi in dicendo fortitudinem ipsum doceret, se decem millia minarum daturũ: & cum interrogaretur, cur ipse, qui doceret alios, sibi docendo nò esset satis: respondit, coticulas quidem ipsas secare non posse, eas tamen ferro secandi uim ac facultatem dare. Sunt uerò qui eum artem scripsisse dicant: alijs, qui non arte aut uia, sed exercitatione usum contendant. A ciue mercedem exegit nunquam, familiaribus autẽ iniungebat, qui se ad cõciones conferrent, ut dicta exciperent eorũ, qui concionem haberent, ad seq; deferrent, Socratis mortem immoderatè ferre est uisus, ut atratus ipse sequenti die in publicum prodierit. Cum autem rursus non nemo interrogaret, quæ uis esset rhetorices: respondit, posse de paruis rebus amplè, de magnis etiã summis dicere. Cum autem aliquando in conuiuio apud Nicocreontẽ Cypri tyrannum esset, eumq; qui adessent hortarentur ut disputaret: respondit, Quibus sum ad dicendũ uehemens nò sum. Sophoclem uerò tragœdum cum uideret amoris studio puerum laudare, Decet Sophocle, inquit, non solum manus, uerum etiã oculos in potestate habere. Cum autem Cumæus Ephorus è schola inerter ac sine ullo fructu discisisset, cumq; à patre cum secũda mercede missus rursus luderet, bigam ipsum appellauit. hunc tamẽ uirũ coluit satis: cuius rei causam ipse reddidit. Fuit uerò ad uenerem pronus, ita ut cum ceruical croco haberet madefactũ, etiam uelo nuptiali circa lectum extenso uteretur. Iuuenis quidẽ cum esset, uxorem nò duxit: ætate uerò ingrauescente cum amica uersabatur, quæ ipsa Lagisce appellabatur. ex hac filiolum habuit, quæ duodecim nata annos, antequàm nuberet, extremum uitæ obiit diem. Plathanem Hippiaæ rhetoris uxorem in matrimonium adsciuit, cum illa filios haberet tres, ex quibus Aphareum, ut est antè dictum, adoptauit, cui æneam iuxta Olympũ tanquam in columna erexit statuã. Huic

A Huic eiusmodi addita inscriptio est: Aphareus patre natus Iſocrate, hanc posuit statuam honoris deorũ & parentũ gratia. Fertur quoq; adhuc puer examinatus fuisse: estq; eius in Sphæristra sacerdotũ posita statua, ex qua intelligi potest hunc puerum adhuc examinatum fuisse, ut nonnulli affirmare non dubitarunt. Bis tota uita in certamen est uocatus: primum quidem cum ad retributionem illum Megaclides conuocauit: cui respondendi facultatem morbus præcidit, sed misso filio, superior fuit in causa. Secundo uerò, cum ad retributionem triremium causa susceptam à Lyſimacho est uocatus: à quo cum uictus esset, trierarchiaæ onus subiit. Erat quoq; ipsius picta imago in eo loco, quem Athenienses *μουσειον* appellant. Hic uerò Aphareus scripsit quidem orationes, sed paucas, in genere iudiciali & deliberatiuo. Scripsit quoq; tragœdias septem & triginta, ex quibus duas inter se contrarias fecit. Exorsus autem docere à Lyſistrato usq; ad Sofigenem annos octo & uigintisex, doctrinæ præmia est assequutus. Matris uerò Iſocratis & Theodori, eiusdemq; sororis Nacũs imagines in summa arce sunt posita: ex quibus illa, quæ est matris, nunc ad Hygiam posita est, illa Nacũs non extat. Habuit liberos Alexandrum quidem ex Cæco, Ouliclem uerò ex Lyfia.

I S A E V S.

Iſæus genere erat Chalcidensis, Athenas uerò missus, Lyſiaæ præceptor operam dedit propter nominis similitudinem, & in rebus agendis calliditatem. Itaq; nisi quis ualde peritus styli eorum fuerit, in multis orationibus discernere utrius rhetorum sint, non possit. Floruit uerò post Peloponensiũ bellum, ut licet ex ipsius orationibus conijcere, & usq; ad Philippi imperium peruenit. Is ocij fugiendi causa Demosthenem mille drachmarum precio instituit, ob idq; maximè excelluit. Ipsi uerò Demostheni exhortatorias scripsit orationes, ut ferunt nonnulli. Orationes reliquit quatuor & sexaginta, ex quibus quinquaginta sunt legitimæ, & eius propriae. Scripsit item priuatas artes. Primus uerò schematis uti cœpit, & ad urbanitatem animi sententiam & cogitationem conuertere: quod maximè imitatur Demosthenes. Huius quoq; in Theseo meminit Theopompus.

A E S C H I N E S.

Aeschines natus patre est Atrometo, qui initio cum triginta fugeret tyrannos, ipse postea unã cum alijs populũ ad pristina libertatẽ reuocauit: tribu uerò Cothocides, quæ ipsa neq; genere neq; opibus erat celebris. Adolescens cum esset, ac robustus uiribus, ad gymnasia studiũ laboremq; contulit. Postea cum uocis firmitate ac robore ualeret, se in tragœdijs exercuit: & ut Demosthenes dicit, subscribens, ac tertias agens partes in bacchanalibus Aristodemi arbitratur semper fuit, colligens in ocio ueteres tragœdias: ac puer adhuc literas didicit, patre doctore ac magistro: adolescensq; in uario bellorum genere militauit. Hunc nonnulli Iſocratem & Platonem audisse ferunt: Cecilius quidem Leodamantẽ dicit. Versatusq; in Repub. est non obscure, propterea quòd Demostheni Demosthenisq; suffragatoribus aduersaretur. Legationes obiit & multas alias, & ad Philippum de pace dijs exercuit: & ut Demosthenes dicit, subscribens, ac tertias agens partes in bacchanalibus Aristodemi arbitratur semper fuit, colligens in ocio ueteres tragœdias: ac puer adhuc literas didicit, patre doctore ac magistro: adolescensq; in uario bellorum genere militauit. Hunc nonnulli Iſocratem & Platonem audisse ferunt: Cecilius quidem Leodamantẽ dicit. Versatusq; in Repub. est non obscure, propterea quòd Demostheni Demosthenisq; suffragatoribus aduersaretur. Legationes obiit & multas alias, & ad Philippum de pace dijs exercuit: & ut Demosthenes dicit, quòd illius causa Phocenses euersi essent, quodq; ipse autor belli introducendi fuisset, cum ab Amphictyonibus ad Amphisseos legatus est creatus, ipsiq; Amphictyones portum struxissent, quo factò ad Philippum confugerunt, & Philippus adiutore Aeschine res ipsas est aggressus, ac Phocidem cepit. Sed sententia Eubuli Spinthari Prouallusij, qui tum summam apud populum potestatem obtinebat, subleuatus, triginta suffragijs euasit. Sunt qui dicant rhetores orationes defendendi capitũ causa alijs scripsisse, sed calamitate ea quæ ad Charoniam accepta est, iudicia sunt intermissa. Postea uerò cum Philippo mortuo Alexander impetum in Asiam faceret, Ctesiphontem in ius uocauit, quòd discernendis Demostheni honoribus ipse contra leges scripsisset: quo in certamine cum septimam suffragiorum partem non obtinuisset, Rhodum confugit, cum à multa mille drachmarum persoluenda, ad quam fuerat damnatus, animo ac uoluntate abhorreret. Alij tunc infamiae notatum dicunt, quòd ciuitate exire nollet, & ad Alexandrum prouocare: quo mortuo, rebusq; Atheniensium uario tumultu agitatis, ipse Rhodum abiit: ludoq; in ea urbe instituto, omnibus qui uellent, se ad docendum dedit. Is ostendendũ studio habitam à se contra Ctesiphontem orationem Rhodijs recitauit: cumq; omnes mirarentur potuisse illum his pro se in iudicio dictis superari: Minime sanè, inquit, mirati essetis Rhodij, si contra ea dicentem Demosthenem audissetis, scholamq; illic reliquit, quæ Rhodiacus ludus est appellata. Deinde Samum nauigans, atq; in insula habitans, non ita multò post est mortuus. Fuit autem uoce canora, & ualida: quod tum ex his quæ dicit Demosthenes, tum ex Democharis oratione intelligi potest,

C Illius uerò orationes feruntur quatuor contra Timarchum pro legatio ne contra Ctesiphontem: hæc solæ sunt legitimæ. Nam ea quæ Delia inſcribitur, Aefchinis nō est propria. Profectus quidem est ad causam dicendam pro facris in Delo patronus constitutus, sed eam nō habuit orationem: huius enim in locum, ut dicit Demosthenes, Hyperides est subrogatus. Fratres uerò Aphobum & Democharē habuit, ut ipse idem est autor. Primus uerò Atheniensibus illam in Tamynis uictoriam secundam nunciauit: quo factum est ut corona à populo donaretur. Alij autem dicunt Aefchinem nullo præceptore aut magistro usum esse, sed ex eo quod scribam ageret in foro, iudiciorum formam ac modum calluisse. Primum quidem apud populum habuit orationes cōtra Philippū: cumq; ex eo magnam consecutus esset gloriam, decreta est illi ad Arcades legatio: ad quos cum uenisset, eum motum eorum animis attulit, ut innumerabiles contra Philippum cōspirarent. Timarcho uerò adulterij actionem intendit: quo ab eo deserto certamine, Timarchus est liberatus, ut quodam loco scribit Demosthenes. Delectus quoq; est legatus ad Philippum pro pace contra Ctesiphontē & Demosthenē: in qua se ipse quam Demosthenes gessit præstatius.

L Y C V R G V S.

Lycurgus patrem habuit Lycophronē Lycurgi filium, quem triginta tyranni interfecerunt. Huius mortis causa fuit Aristodemus Bathethes, qui quæsturā Græciæ nactus, cum popularem in repub. statum ualere uideret, fuga se à populū aspectu ac iudicio abripuit. Tribu uerò Butades, genere Eteobutes fuit. Primum quidem philosophiæ studio se dedit, in quo magistro est usus Platone philosopho: deinde factus Isocrati familiaris, uersabatur in repub. præclare, cum dicendo, tum faciendo: & iam illius fidei pecuniarū administratio ac dispensatio erat cōmissa. Quæstor uerò est creatus ad trium quinquenniorū spacium decem & quatuor millium talentorum: uel, ut nonnulli aiunt, decem & octo millium sexcentum quinquaginta. Atque hunc honorem cum illi Stratocles rhetor decreuisset, primum quidem est electus: deinde cum lege præscriptum esset ne quis ultra quinquennium publicæ pecuniæ curam administraret, quodam ex amicis ad huius honoris prærogatiuam adscripto, ipse operam studiumq; in regenda ac dispensanda pecunia nauauit. Huius ad res gerendas incredibilis fuit constantia, & hyeme, & æstate: & ad bellicos apparatus delectus, rempub. multis rebus meliorem & firmiorem reddidit, triremesq; populo trecentas instruxit, & in Lycio gymnasium fecit, palæstramq; ædificauit, ac spectaculum præfectorum in Bacchanalibus cōsummavit. Tantamq; huic priuati homines in deposito fidem habuerunt, ut ducentorū & quinquaginta talentorū custodiā tenuerit, pluraq; quæ ad pompam lustrationemq; facerent, tum ex auro tum argento ciuitati comparauit, uictorias utiles: multaq; inchoata neque planè perfecta opera absoluit, & naualia, & rerum repositorium necessariorum: ipseq; & fundamentorum iaciendorum, in stadio Panathenico, & eiusdem stadij perficiendū autor fuit: eam quoque Reipub. attulit utilitatem, quod alueum, qui erat Atheniensibus permolestus, æquale fecit: ad quod conficiendū, fundum à Dinio quodam accepit: qui cum illum prius possideret, tamen quod ipsi Lycurgo gratificaretur, eum fundum reipub. in perpetuum obligauit. Penes hunc fuit ciuitatis custodia, & sceleratos comprehendere potestas: quos omnes ita eiecit, ut sophistarum nonnulli dicerent Lycurgum non atramento, sed fato calamum contra improbos ilinentem conscribere. Itaque cum esset ab Alexandro postulatus, populus nequaquam hunc dedendum existimauit. Legationes obiit cum Polyucto & Demosthene ad Peloponnesum, aliasq; ciuitates nonnullas, quo tempore Philippus secundum bellum gessit contra Athenienses. Magna semper fuit Athenis gloria, semperq; æquitatis laude ualuit, ut illud in iudicijs usurparetur, Lycurgicum patrono uidebatur adesse auxilium. Tulit uerò leges, unam ut de Comædis certamen controuersum continuò in theatro celebraretur: in quo qui esset uictor, in ciuitatem adscriberetur, cum antè adscribi ius non esset: certamenq; relictum restituit, tum illam, ut Aeschylī, Sophoclis, Euripidīs poetarum statua ex ære conflata erigerentur, utq; eorum Tragœdiæ publicis mandatae tabulis seruarientur. Hanc quoq; ut recitatis tragœdijs legere ex aduerso contra eas liceret: neque eis tamen ius respondendi daretur. Tulit etiam legem, ut nemini neque Atheniensium neque Athenas incolentiū hominem liberum ad seruitutē ex captiuis sine prioris domini sententia emere liceret. Ad hoc etiā ut Posidonis certamen nō minus tribus anniuersarijs choris pompisq; in Piræo fieret, uictoresq; nō paucioribus quam decē minis donarentur: qui secundo loco uictores iudicarent, octo: qui tertio, sex. Tulit quoq; ne mulier Eleusinē uehiculo iter faceret, ne tenuiores ditioribus essent inferiores. Si uerò aliqua esset deprehensa, sex

A sex millibus drachmarum mulcicaretur, cui legi quum uxor non paruisset, idq; calumniatores atq; inuidi deprehendissent, his Lycurgus talentum dedit: cumq; postero die ea de causa apud populum accusaretur, Ego dedi, inquit, non accepisse uideor pecuniam. Cum autem uectigalium exactor manus in Xenocratem philosophum inieciſſet, eumq; ad carcerem abduceret, huic factus obuius baculum in caput intulit, ipsumq; Xenocratem liberauit: illum uerò inhonesti atq; indecori facinoris autorem in carcerē conijci iussit. Hanc ob causam quum esset collaudatus Lycurgus, paucisq; elapsis diebus quum Lycurgi filij illi obuij fuissent, Non tardē, inquit, o filij patri uestro gratiam habui. A multis enim laudatur, quod cum uix opitulari potuerit, auxilium tulerit tamen. Tulit uerò & decreta Euclide quodam Olynthio usus, homine ad istam decretorū rationem appositissimo. Cum uerò abundaret diuitijs, essetq; bene nummatus & copiosus, uestem unam gerebat & æstate & hyeme, quam, quum temporis ratio ac necessitas postularet, induebat. Is dies noctesq; cogitatione rerum erat erectus, quod eum natura ad res ex tempore suscipiendas & gerendas non satis aptum genuisset: & quod facilius excitaretur, & cogitatione uti posset, lectulum habebat suppositum, in quo pellis tantum uillosa erat, & puluinar. Cumq; non nemo eum accusaret, quod studio uerborū intentus, sophistis mercedem daret: Verum, inquit: sed si quis liberos me ipso meliores facturū recipiat, huic ego non mille drachmas, sed dimidiam facultatū partem dabo. Erat in eo summa in loquendo libertas propter generositatem. Cum aliquando Athenienses istum concionantē non admitterent, eiectus exclamauit, O flagrum Corcyreum, quam multis talentis es dignum: Rursus quum Alexandrū in numero deorum reponerent, Et qualis, inquit, hic Deus, cuius templum qui egredientur, aqua eos aspergi oportebit: Is quum animam exhalasset suam, traditi sunt ipsius liberi undecimuiris. Sed cum Menesæchmus accusaret populum, scriptorq; in ea accusatione esset Thrasycles, Demosthenesq; quandiu fuit in exilio, per literas Atheniensibus significaret illos male audire propter Lycurgi liberos, facti populū pœnituit, suntq; illi dimissi, quum eos Democles, qui fuit Theophrasti discipulus, defenderet. Ipse uerò, & ex consanguineis nonnulli publicis sepulchris sunt decorati: suntq; ipsorum monumenta coram deprecatrice Minerva in hortis Melanthij philosophi mensæ constructa, Lycurgi ac liberorum ipsius inscriptæ nomine, quæ ad nostram usque ætatem peruenerunt. Quodq; est maximum, duo millia talentorum quotannis in redditum constituit, sexaginta antea quum essent. Cum uerò instare mors uideretur, cuperetq; rerum à se in Republica gestarum rationem reddere, se in Senatum deferri iussit: in quo qui illum auderet accusare, præter Menesæchmum inuentus est nemo: cuius criminationes quum refutasset, ipse domum est reductus, ac tota uita iustus habitus, hominumq; laudatus sermonibus, excessit è uita, quum nulli certamini unquam succubuisset, licet multorum accusatorum inuidiam conatumq; subiisset. Filios autem habuit tres ex Callistone Abronis filia: ipsiusq; Abronis, qui rerum militarium Græciæ erat quæstor, sororem duxit in uxorem, quo tempore Charondas Republicæ gubernacula tenebat. De hac affinitate facit mentionem Dinarchus in illa contra Pastium oratione. Liberos reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem: ex quibus Abron & Lycurgus sine liberis sunt mortui: sed Abron celebris clarusq; in Republica fuit. Lycophron uerò Callistomachen in uxorem duxit, is qui Philippo semper fuit hospes, ex eaq; Callistonem genuit. Hac uerò ducta in uxorem Cleombrotus Acharnensis Dinocratis filius suscepit Lycophronem. Istum quidem auus Lycophron in adoptionem adsciuit. Hic autem nullo relicto filio est mortuus. Post mortem Lycophronis uxorem sibi adiunxit Callistonē Socratis filiam, filiumq; habuit Symmachū. Huic liberi fuerunt Aristonimus, Charmides, Philippe. Ex ista & Lyfandro Medius est natus, qui & ipse ex Eumolpidis interpretis est factus. Huius & Timotheæ Glaucci filij liberi fuerunt Laodamia & Medius, qui sacris Posidonis Erechthei præfuit: & Philippe, quæ secundo sacra Minervæ tenuit. Hanc prius in uxorem duxit Diocles Melitenſis, ex eaq; habuit Dioclem, qui contra armatos milites exercitum duxit. Hic liberos suscepit Philippidem & Nicostratem uxore Hediste Abronis filia. Themistocles autem qui Theophrasti successor fuit, Nicostratem sibi quum sumpsisset uxorem, ex ea Theophrastum & Dioclem habuit. Ordinauit uerò sacra Posidonis Erechthei. Huius rhetoris orationes feruntur quindecim: saepeq; à populo est corona donatus, & statuam consecutus. Ipsi uerò aenea statua in Ceramicis est posita ex decreto quod factum est Anaxicrate Rempubicam obtinente: cuius quoque autoritate uictum & ipse in Prytaneo accepit, & Lycurgus, & maximus natus ipsius consanguineorum: Lycurgoque mortuo

C Lycophron qui natus erat maximus, de huiusmodi dono contendit. Orationes uero pro sacris habuit multas, uocauitque in ius Autolyceum Areopagitem, & Lyficem ducem, & Demadem Demij filium, & Menesachmum, multosque alios, contra quos omnes uictoriam reportauit. Accusauit quoque Diphilum, quod is media columnarum capita argenteo metallo confecta, quae imposita onera sustinebant, auferret, atque ita non sine magna legum imminutione ad summas diuitias peruenisset: cuiusmodi facinus cum extremo supplicio uindicaretur, is ut periret, effecit, drachmasque quinquaginta ex ipsius facultatibus singulis ciuibus distribuit: quarum summa ad talenta centum & sexaginta excreuit, uel, ut nonnulli aiunt, minam. Accusauit quoque Aristogitonem & Cleocratem & Autolycum, quod hi cum serui essent, se tamen pro liberis gererent. Vocabatur uero Lycurgus, Ibis Lycurgo, Xenophonti noctua adscribatur. Ducebant enim genus ab Erechtheo terrae filio, & Hephæsto. Proximè autem ducebant à Lycomede & Lycurgo, quos populus publicis sepulchris cohonestauit. Ipsaque generis deductio eorum qui sacra Posidoni faciebant, in tabula eximia est Erechtheo posita, quae ab Ismenio Chalcidensi est picta, & Lycurgi statuae è ligno confecta, ipsiusque liberorum Abronis, Lycurgi, Lycophronis, quas Timarchus & Cephisodotus Praxitelis filij consecerant. Huius uero tabulae ponendae autor fuit Abron eius filius, fortitus ex genere illam in sacris obeundis dignitatem atque excellentiam, quam fratri Lycophroni celsit: ob idque Abron porrigens illi tridentem pingitur. Omnium uero quae administrauit & rexit, descriptionem fecit, eamque in columna ante palaestra ab eo constructam posuit, ut his qui uellent inspiciendi potestas esset. Nemo sanè hunc uirum fraudis conuincere potuit. Scripsit quoque ut Neoptolemus Anticlis filius corona donaretur, eiusque statua erigeretur, quod Apollinis aram in foro ex oraculo ab eo edito inaurandam esse denunciarit. Honores etiam Eponymo Diotimi Diopithis filio decreuit, quo tempore Ctesicles in repub. gubernanda erat princeps.

DEMOSTHENES.

Demosthenes Demosthenis & Cleobules filius tribu Preanienfis, relictus à patre cum esset annos natus septem, & foror quindecim, totum illud tempus quo patre orbatus fuit, apud matrem egit, cum se Isocrati ad audiendum daret, ut nonnulli aiunt: ut uero plurimi, Isæo Chalcidensi, qui ipse Isocratis erat discipulus, cum is Athenis ageret, studio æmulandi Thucydidis, & Platonis philosophi incensus: quem, ut nonnullis uidetur, primum sibi magistrum proposuit: ut uero Hegesias Magnes refert, quum Callistratus Aphidnaeus rhetor illustris & praefectus equitum aram Mercurio in foro poneret, habiturusque apud populum orationem esset, rogauit paedagogum, ut hunc audire liceret: quem cum audisset, coepit amare illius dictionem, eumque breue ad tempus audiuit, donec abfuit ab urbe. Posteaquam uero Callistratus in Thraciam confugit, tum Demosthenes factus adolescens Isocratem & Platonem audiuit: deinde Isæo audiendo, quem domum receperat, quinque nio elaborauit, propositis sibi ad imitandum illius orationibus. Ut uero Ctesibius scribit in eolibro, qui est inscriptus de philosophia, à Callia Syracusano Zethi Amphipolitani, à Caricle autem Carystij Alcidasantis accepit orationes, quas imitandi causa diligenter lectabat. Cum uero ad legitimam aetatem peruenisset, ac pauciora quam esset æquum, à tutoribus recepisset, cum essent Aphobus Theripides, Demophon uel Demea, quo tempore Timarchus reipublicae praerat, eos tutelae male gesta accusauit, in primisque Demophontem, qui matris ipsius erat frater: atque à singulis talenta decem multa causa postulauit, ipsosque uicit. Ipsam uero condemnationem paruifecit, alijs quidem pecunia, alijs uero etiam gratia liberatis. Cum autem Aristophon iam propter senectutem dignitati quam habebat, non posset esse satis, Choragus Demosthenes est factus, ac Midiam Anagyrasium, qui illum choragi officio fungentem percusserat, in ius uocauit: acceptisque tribus drachmarum millibus, ab accusatione destitit. Nec uero desunt qui dicant eum in speluncam descendere solitum, in eaque philosophari abrafa dimidia parte capitis, quod sibi exeundi facultatem praeriperet: & lecto recumbere perangusto, ut celeriter excitaretur, ut ita facultatem dicendi consequeretur. Et cum humerum exercendo indecore moueret, obelisco, uel (ut nonnullis uidetur) gladiolo è laquearibus suspensio coerebat, ut timore ab ea deformitate cessaret. Ac iam cum in dicendo proficere uideretur, iuxta magnitudinis speculum sibi comparauit, in quo se ipse contemplans meditabatur, ut quae à natura deessent, studio & diligentia consequeretur. isque circa Phalericum respiciens, ad ipsos fluctuum impetum atque accessus meditabatur, ut si quando populus tumultu concitaretur, sedem ipse retineret, neque de gradu deiceretur. Cumque angusto esset spiritu, fertur Neoptolemo hiftrioni

strioni mille drachmas dedisse, ut integras periodos fortis ac uirili spiritu enunciaret. Cum uero se tum ad rempub. contulisset, cum in duas partes ciues diuisi essent, ut alij pro Philippo starent, alij populi bonorumque omnium utilitati studerent, eam partem delegit quae Philippo aduersaretur: semperque ut his qui à Philippo premerentur, subsidium ferret ciuitas, autor & dux consulendo fuit, eandem rationem administrandae reipub. sequutus, quam & Hyperides, & Nausicles, & Polieuctus, & Diotimus. Ex quo etiam ciuitati socios fecit Thebanos, Eubœenses, Corcyreos, Corinthios, Bœotios, multos praeterea alios. Cum uero aliquando concionando indecore excidisset, domum abiit: cui cum forte Euronius Thrialius iam senex factus esset obuius, adhortatus illum est, in primisque Andronicus hiftrio, cum ita diceret, orationes illius pulchras ac splendidas esse, actionem tantum deesse, eorumque meminisset quae in concione ab ipso dicta essent. Cuius oratione permotus Demosthenes, seipsum Andronico tradidit. Ex quo interrogatus quid primum in dicendo esset, respondit, actionem: quid secundum & tertium, simul actionem respondit. Cum uero rursus in concionem accederet, ac nonnulla iuueniliter proferret, exhibitus est, ut & Antiphanes & Timocles illum in Comœdijs exagitarint. Per terram, per fontes, per fluuios hoc pacto cum iuraret, apud populum tumultum concituit. Iurauit quoque pro Asclepion, antepenultima acuta Asclepion: ostenditque ea quae diceret, rectè dicere, quod ipse Deus quietus esset ac beneuolus: in quo saepe tumultus populi est concitatus. Cum uero ocium ac studium audiendo Eubolidem dialecticum Milesium consumeret, omnia in quibus ipse deficere & claudicare uideretur, emendauit. Cumque esset in conuentu Olympico, audiretque Lamachum Terinae filium Philippi atque Alexandri encomium recitantem, atque in Thebanos & Olynthios inuehentem, assurgens ueterum poetarum de rebus ab Olynthijs & Thebanis praclare gestis testimonia protulit, ita ut in ceteris Lamachus silentio sibi imposito etiam ex conuentu fugeret. Cum uero essent qui habitas à Demosthene contra Philippum conciones ad eum ipsum deferrent, ferunt illum dixisse: Ego iam tum cum Demosthenem audiui, decreui cum uiro mihi bellum esse. Ipsius quidem orationes militibus propter bellicas copias, quae in his inesse uiderentur, Isocratis uero athletis persimiles esse dicebat, quod haec quaedam talem delectationem afferrent, qualem è theatris percipere homines solent. Cum autem esset annos natus septem & triginta, his qui à Dexitheo contra Callimachum disputabant, sub quo legati ab Olynthijs ad petendas suppetias uenerant, posteaquam bello à Philippo premerentur, auxilium ferendum esse suauit: deinceps uero quo tempore Plato est mortuus, Philippus Olynthios euerit. Nouit sanè etiam Demosthenem Xenophon ille Socraticus, & adolescens, & robusta iam aetate. Hic quidem res Graeciae post pugnam apud Mantineam duce Chariclide corruentes, semper in aliquo uigore tenuit & sustentauit, tutoribusque prius in ius uocatis superior fuit in causa. Cum uero post condemnationem Aeschines fugeret, illum equo Demosthenes est profectus: cumque Aeschines se iam comprehendere putaret, ob idque prolaberetur, illum erigens Demosthenes est consolatus, eiusque talentum argenti dedit. Hic ut populus exercitum in Thaso aleret; consuluit, ad idque ipse trierarchus nauigauit. Annonae autem praefectus cum esset, in eumque actio furti esset intenta, liberatus eo iudicio est. Cum uero Elatiam Philippus occuparet, ipse cum his qui pugnatu in Chaeronia essent, se coniunxit, ex quo ordinem relinquere est uisus. Cum fugientis chlamydem rubus coerceret, tum Demosthenes conuersus, Haec, inquit, uinum capit. Notatum hoc in clypeo habuit ac signatum, Bona fortuna: orationemque habuit in eorum funere qui in bello cecidissent. Postea uero cum ad urbis refectionem studio curaque intentus esset, murorum curator delectus, ex priuatis facultatibus ad eam rem expensas fecit minas centum: ad spectacula autem mille contulit, triremesque conscendit: atque omni ex aditu ad socios nauigans, pecunias coegit: quas ob res persaepe ipse corona est donatus, primum quidem à Demomele, Aristonico, Hyperide, corona aurea: postremum uero à Ctesiphonte. Cumque decretum illud tanquam contra leges factum Diodotus atque Aeschines accusassent, ipse pro se defensione usus ita uicit, ut actor septimam suffragiorum partem non acceperit. Ac cum Alexander iterum in Asiam exercitum duceret, Harpalusque Athenas cum pecunijs facultatibusque fugeret, hunc quidem primo recipere prohibuit, deinde posteaquam nauigio est ingressus, acceptis mille daricis acquieuit. Cumque Athenienses hominem Antipatro dedere uellent, repugnauit, scripsitque ut ea, quam secum attulerat Harpalus, pecunia in summa arce deponeretur, utque Harpalus eius ipsius pecuniae numerum ac summam diceret. quod cum populus approbasset, dixit Harpalus septingenta ac quinquaginta es-

C se talenta, uel paulo plura, ut refert Philochorus. Postea autem cum Harpalus è carcere aufugisset (in eo enim asseruabatur donec aliquis ab Alexandro ueniret) ac in Cretam, uel (ut alij aiunt) in Tænarum Lacedæmonia oppidum iter faceret, accusatus Demosthenes corruptelæ est, eò quod neq; numerum depositæ pecuniæ, neq; custodum carceris negligentiam indicasset: uocatusq; in iudicium ab Hyperide, Pythæo, Menesæchmo, Himæro, Patrocle: quorum opera effectum est ut Areopagitarum sententia condemnaretur: uictusq; aufugit, cum multæ soluendæ non esset futurus satis: accusatusq; est quod triginta talenta accepisset, uel, ut nonnulli aiunt, ea de causa aufugit, quod iudicium eiusmodi æquo animo ferre nullo modo posset. Postea uerò cum Athenienses Polyuctum legatum ad Arcades misissent, ut eos à Macedonum societate deterreret, neq; Polyuctus per suadere posset, præclarus Demosthenes unà dicendi partes assumens persuasit. Cuius rei causa cum eum admirandum quendam hominem omnes ducerent, paucis elapsis diebus decretum de illo reuocando est factum, ex eoq; missa est triremis quæ illum adueheret: de creueruntq; Athenienses ut triginta illa talenta quibus multatus fuerat Demosthenes, ex ærario ad struendam aram Ioui salutari in Piræo conferrentur, atq; ita liberaretur. Hoc decretum scripsit Demon Pæanius Demosthenis confobrinus, qui tum rursus rempublicam administrabat. Cum ad Lamiam Græci Antipatrum conuocarent, coepissentq; Athenienses ob prosperum nuncium sacra dijs facere, tum Demosthenes uersus ad Agelistratum, qui erat unus è socijs, Athenienses, inquit, non eandem quam alij, habent de ipsis rebus sententiam. Scio enim Athenienses ad dicendum esse instructos, & in stadio certare & scire & posse, in cursu autem pleniore & maiore non posse. Cumq; Harpalum Antipater sustulisset, minareturq; nisi Athenienses rhetores dederent, se urbem euerurum, Demosthenes relicta ciuitate sibi salutem fuga quæsiit: ac primum quidem in Aeginam confugiens, ad Acræum confedit. Sed cum ueretur, ne non satis opportunus hic locus capiti ac uitæ seruandæ esset, se in Calabriam transfudit. Cum autem Athenienses, rhetores ipsiq; Demosthenem dedere statuisent, in Posidonis templo confedit: cumq; ad eum Archius, qui Phygadotherus nomine dicebatur, accederet, is qui Anaximeni rhetori successerat, isq; ei suaderet ut exurgeret, tanquam ipsi Antipatro amicus esset futurus:

D huic Demosthenes, Neque cum tragœdias ageres, mihi persuasisti, neq; nunc consulens persuadebis. & cum Archius uim inferre conaretur, prohibuerunt hi, qui ad urbis custodiam erant constituti. tum Demosthenes: Non salutis, inquit, egens in Calabriam confugi, sed ut impietatis & uolentia in Deos, Macedones conuincerem. Refert quidem Demetrius Magnes in illius statua carmen elegiacum postea ab Atheniensibus scriptum fuisse:

Hic si quantum animo, tantum ualuisse & armis,
Græcorum haud Macedo perdomuisse opes.

Illius imago iuxta aram duodecim Deorum est posita, manu atq; opera Polyucti confecta: atq; ut nonnullis uidetur, repertum est hoc scriptum, Demosthenes Antipatro salutem dicit. Genus uerò mortis quo obiit, tradit Philochorus, hunc scilicet epoto ueneno obiisse. huic assensus Satyrus, dicit hunc calamum momordisse, quo epistolam scribere coepit: quo gustato mortuum esse. Eratosthenes autem scribit hunc, cum iandiu Macedones formidaret, in circulo concauo quem circum brachium ferebat, uenenum seruasse. Sunt uerò qui eum compresso spiritu mortem sibi consciuisse dicant: alij uenenum quod in baltheo tegebatur, gustasse. Cum uerò Philippus extremam uitæ diem obiisset, uenit in publicum splendida ueste indutus, licet ipsius filia adolescentula paulo antè mortua fuisset, propter eam, quam ex Macedonis morte capiebat, uoluptatē. Thebanis autem, cum bellum contra Alexandrum gererent, adiutorem se præbuit, semperq; Græcos contra illum confirmauit. Itaq; Thebas cum euertisset, hunc sibi dari ab Atheniensibus petijt: minitatusq; est nisi darent. Cumq; in Persas exercitum duceret, ac classē ab Atheniensibus postularet, Demosthenes contradixit, cum ita diceret, Incertum esse an non etiam contra eos qui præbuisent, uteretur. Liberos ex una uxore reliquit duos: quæ ipsa erat filia cuiusdam eorum qui Eudocimum Heliodorum propinquitate contingebant: filiamq; uenam, quæ puella adhuc cum esset, antequam nupsit est mortua. Habuit uerò etiam fororem, quæ nupta Lachi Leuconei nepoti Democharem genuit, uirum & in rebus bellicis prestrenuum, & oratione forensi nullo inferiore. Est autem ipsius imago in Prytaneo dextra iter facientibus ad Vestam. Primus qui huic succinctus fuerat gladius, unà cum ueste extat. Permultas uerò habuit orationes cum Antipater rhetores ab Atheniensibus postulauit. Ac uix ita multo post Athenienses in Prytaneo uicti propinquis Demosthe-

nis

A nis præbuerunt: mortuoq; statuam in foro erexerunt, quo tempore princeps in republica erat Gorgias: cuius muneris petendi autor fuit Demochares illius nepos: cui ipsi rursus Laches Leuconius Democharis filius idem munus petijt, cum Pytharatus rempublicam obtineret, decimo die post illam huius imaginis in foro positionem: & uictum decretum in Prytaneo & ipsi, & consanguineis eius, & propinquorū semper natu maximo: & concessum in omnibus certaminibus: suntq; decreta pro utrisq; descripta. Hæc uerò Democharis imago in Prytaneum est adducta, de qua antè mentionem fecimus. Feruntur autē orationes huius propria sexaginta quinque. Nec defunt qui illum luxuriose uixisse dicant, hisq; eum usum uestibus, quæ magis mulierum quam uirorum uiderentur: solitumq; in dies commensationes instituire, & magno cum luxu & apparatu uiuere: quo factum est, ut Batalus appellaretur. Alij uerò speciosa appellatione, & auribus pergrata, à nomine nutricis detorta, hunc ita ad contumeliam appellatum aiunt. Diogenes autem Canis cum istum aliquando uerecundantē, quod esset in caupona, uideret, eumq; secedentē, Quanto magis, inquit, secesseris, tanto magis in caupona eris. Hunc quidem propius contemplans, Scytham in orationibus esse dicebat, in pugnis uerò urbanū. Accepit autē aurū ab Alphiæte, qui fuit unus ex his qui populi moderandi habenas tenebāt: qui missus ad Regē legatus, clam uenit cum pecunia, ut ea populi moderatoribus distributa, bellum illud contra Philippū conspeliiret: eumq; à Rege acceptis daricorū millibus tribus priuatim corruptum ferunt. Anaxilā uerò quendam Oritem, qui illi hospitio erat coniunctus, cōprehensum, tanquam speculatore ab hostibus missum, in eculeū coniecit: à quo cum nihil torquendo auferre posset, eum duodecim uiris tradere cōstituit. Cum autem aliquando in concione ab Atheniensibus dicere esset prohibitus, dixit pauca habere se quæ illis dicere optaret. Itaq; facto ab Atheniensibus silentio, Adolecens, inquit, estatem simulatq; uidit, asinum conduxit in urbe: cum autem dies medius esset, ac sol uehementer efferuesceret, eorum uterq; sub umbra asini quiescere cupiebat. Virgebat uerò alter alterū: locator quidem, cum diceret se asinum non umbram locasse: conductor uerò, cum se circa asinum omnem potestatem habere confirmaret: atq; hæc cum diceret, abiit. Hunc autem cum Athenienses cōhiberent, orarentq; ut orationē hanc ad finem usq; prosequeretur: Deinde, inquit Demosthenes, de asini umbra audire uultis, me uerò de rebus necessarijs dicentē audire recusatis. Cum uerò Polus histrio uersus Demosthenem diceret, se duorum dierū certamine talentum mercedis loco accepisse: Ego, inquit, unius diei silentio talenta quinque pro merce de accepi. Cum autē concionando uoce uteretur incongrua atq; incōcinna, essetq; tumultus concitatus, histriones quidem ex uoce, oratores uerò ex sententia spectari dixit oportere. Cumq; huic Polyuctus probro daret, quod assidua meditatione & commentatione ad dicendum uteretur: Ego sanè erubescerem, inquit, si cum pro tanto tamq; potenti populo consultem, me ita darem ad dicendū, ut extemporalis facultate delectarer. Scribunt quoq; nunquam illum lychnum extinxisse, quo in dijudicandis orationibus utebatur, donec ad quinquagesimum annum peruenisset. Ipse uerò se aquæ potorem fuisse dicit. Nouit quoq; ipsum Lyfias rhetor, uiditq; Isocrates dignitate in republica florentem, usq; ad eam pugnam quæ fuit in Chæronia. Videre eum etiam nonnulli philosophorū qui erant à Socrate. Plurimas uerò orationes dixit ex tēpore, cum ad eas perbellē natus uideretur. Qui uerò ipsum corona aurea donandum esse primus scripserit, fuit Aristonicus Nicophanis filius Anagyrasius: intercessit autem Diondas.

H Y P E R I D E S.

Hyperides patre natus erat Glaucippo Dionysio, tribu Colittensis. Filium habuit eodem quo & pater erat nomine, rhetorem illum, & orationes scriptitantem: ex quo rursus Alphinus est natus. Is cum Platonis Philosophi auditor unà cum Lycurgo & Isocrate fuisset, rempublicam Atheniensium tenuit, quo tempore Alexander rerum Græciæ est potius: deq; ducibus & triremibus quas ab Atheniensibus petijt, contradixit. Idem non dimittendū exercitum, qui in Tænaro erat, autor fuit: cuius rei causa beneuolo esse in ducem exercitus animo putabatur. Primum uerò mercede causas dixit. Cum autē particeps fuisset uideretur pecuniarum quibus Persarum Rex certorum hominum animos corruerat, coepit luxuriosè hilariterq; uiuere: delectusq; trierarchus, cum Philippus Byzantiū euertit, missus est ut Byzantijs eodem anno auxilium ferret, Cæterisq; omne munus functionemq; publicam fugientibus, solus sustinuit choragum agere, expensasq; suppeditare. Nonnullos ex familiaribus Demosthenis in ius uocauit: cumq; ipse reus legum male latorum à Dionda esset factus, aufugit. Amicus uerò his cum esset qui familiares erant Demo-

Kk 2

C stheni & Lycidi & Lycurgo, ad extremū usq; amicitia illam nō defendit: sed posteaquam Lycicles & Lycurgus ē uiuis excessissent, eaq; de Demosthene esset opinio, ut ab Harpalo pecunia corruptus uideretur, designatus ab omnibus (solus enim inuictus contra omnem corruptelam stetit) ipsum Demosthenem accusauit. Ceterum ab Aristogitone legum male latorū actio cōtra hunc est intenta, quod ut alienigena qui erant iuxta Chæroniam, ciues fierent, scripsisset, utq; seruis libertas daretur, & sacra & liberi & uxores in Piræum deferrentur: quod ille iudicium fuga à suo capite declinauit. Cum autem accusaretur quod in decreto quod fecerat, multas leges prætermitteret, Considera, inquit, Macedonum arma: non ego decretum illud scripsi, sed pugna quæ fuit in Chæronia. Ac postea quidem Philippus metu adductus huic sublationem mortuorum concessit, cum eam antea præconibus qui ex Lebadia uenerant, denegasset. Iterum uerò post illas ad Cranonem calamitates postulatus est ab Antipatro: cumq; eum populus daturus uideretur, fugit ē ciuitate ad Aeginam cum his qui condemnati fuissent. cumq; Demostheni occurrisset, propter illam quæ ex causæ dictione contra illum orta fuerat contentionem, illinc se abripiens, uel comprehensus in templo Posidonis ab Archia est, qui Phygadotherus nomine dicebatur. Is genere erat Thurius, antea histrio, tunc Antipatro auxilium ferebat: deinde cum torqueretur, sibi linguam amputauit, ut nihil eorū profert quæ occulta esse Reipublicæ interesset: atque ita est mortuus. Hunc Hermippus linguam sibi præcidisse cum in Macedoniam proficisceretur, dicit, eumq; sine sepultura proiectum esse: Alphinocq; ipsius consobrino, uel ut nonnullis uidetur, Glaucepei cuiusdam filio, opera medici alicuius, qui propter amicitiam id persuaserat, corporis potestatem esse datam, atq; ita ussisse, atque ossa ad consanguineos pro legibus institutisq; Atheniensium ac Lacedæmoniorum reportasse. Non solum enim eos qui supplicio sunt affecti, perpetuo exilio non mulctant, sed ne uetant quidem eos in patria regione consepeliri. Alij uerò hunc abductum unā cum alijs in Cleonas mortuum esse dicunt, quo in loco linguam sibi præcidit, sicuti antè est dictum. Cumq; ossa consanguinei accepissent, ea sepultura honore unā cum propinquis ante Hippadum portas cohonestarunt, ut refert Heliodorus tertio de monumentis libro. nunc uerò subuersum est monumentum: estq; in certum, sit ne hoc an illud potius. Conciones habebatis quidem, sed ex scripto, easq; literis mandatas referebat. Sunt qui hunc Demostheni anteponant. Huius feruntur orationes septuagintaseptem: quarum quinquaginta duæ illius sunt propriae. Is ad ueneream libidinem paulò erat procliuor, ut etiam introducta Myrrhine, qua amica alsiduisimè utebatur, filium eijceret: habebatq; in Piræo Aristagoram, in Eleusine in priuatis possessionibus amicam Thebanam, quæ pro quæstu uiginti minas quotannis accipiebat. Huic nullus dies ab inambulatione in eo loco in quo pisces uaniebant, uacabat. Cum autem Phryne ipsius amica impietatis accusata fuisset, de eo quoque, ut congruebat, quæsitum est, num huius communis suspicio ad eum pertineret: (hoc quidem ipse initio orationis ostendit) cumq; illa condemnationi proxima uideretur, adduxit eam in medium, discissaq; ueste mulieris pectora iudicibus ostendit: cuius pulchritudinem cum iudices intuerentur, liberata omni molestia est. Complexus etiam est libro quem scripsit, occulta contra Demosthenem crimina: sed ita, ut deprehenderetur. Nam cum ipse morbo ægrotaret, uenit Demosthenes ad aedes illius, tanquam quid ageretur obseruaturus: librumq; qui contra se erat scriptus, arripuit, quæ res cum Hyperidi stomachum fecisset, Hic quidem, inquit Demosthenes, amicorum lædet neminem: hostem uerò, ne quid contra me moliat, deterrebit. Decreti quoq; ab eo honores sunt Iolæ, qui se Alexandro uenenum daturum promiserat: fuitq; socius ac particeps belli Lamiaci cum Demosthene: funebremq; pro his qui eo in bello cecidissent, orationem magna cum omnium admiratione habuit. Cum uerò Philippus ab Eubœa nauigare contenderet, Atheniensesq; in eum inimicitijs armatum gererent animum, ex distributione triremes confecit quadraginta: primusq; pro se ipso ac paruulo filio duas triremes dedit. Cumq; Delij inter se contenderent utros templo Apollinis Delphici præesse necesse esset, delectusq; esset Aeschines qui de eare diceret, decreuit Areopagitarum consilium, ut ad id muneris Hyperides uocaretur: estq; ipsius Hyperidis Deliaca inscripta oratio. Obijt legationem ad Rhodios. Cumq; ab Antipatro legati uenissent, ipsumq; Antipatrum ut optimum laudarent, his se opponens Hyperides, Scimus, inquit, istum esse optimum: sed tamen nobis nihil optimo domino est opus. Ferunt sine actione solitum concionari, tantumq; rem, prout gesta esset, recensere: neque tamen iudices moueri animo, aut moleste ferre unquam sunt uisi. Missus etiam

A etiam est ad Elios, ut oratione Callippum athletam defenderet, in quem corrupti certaminis actio intendebatur: superiorq; ex ea causa discessit.

D I N A R C H V S.

Dinarchus Socratis Sosrati erat filius, Enchorius quidem, ut nonnullis uidetur: ut qui busdam, Corinthius. Cum uerò admodum adolescens Athenas uenisset, quo tempore Asiam Alexander habitatoribus frequentauit, Theophrasto, qui Aristoteli in ludo successerat, se ad audiendum dedit. Is uersatus cum Demetrio Phalereo est. Maximè uerò se reipublicæ tradidit post Antipatri mortem, ex oratoribus alijs quidē mortē ē medio sublatis, alijs uerò fuga ereptis. Hic cum Casandro amicitia esset coniunctus, maximam uim argenti coaceruauit uenditis orationibus quas rogantibus cōscripsit. Pertinuit autem in numerum summorum oratorum, non cum ad populum procederet (neq; enim poterat) sed cum orationes scriberet: ac cum Harpalus discessit, plures scriptæ sunt ab eo contra eos qui accusati pecuniarum ab hostibus acceptarum essent, easq; accusatoribus dedit. Post uerò tempus illud, cum accusatus esset quod ad Casandrum & Antipatrum colloquendi gratia uenisset, circa ipsum tempus quo Munychia est capta, quum ab Antigono & Demetrio illa esset præsidijs munita, ex facultatibus conflata ingenti pecunia fugit in Chalcidem. In exilio uerò cum mansisset annis quindecim, multis opibus comparatis redijt opera ac studio familiaritū Theophrasti, qui illi, cæterisq; qui unā exulabant, reditum in patriam aperuerunt. Cum autem diuerneret apud hospitem socium, isq; iam senex, & oculorum acie debilis, argentum amisisset, uelletq; hospes hoc ipsum inuestigare, diem illi dixit: ac tum primum in iudicio dixit, eaq; extat oratio. Feruntur uerò quatuor & sexaginta orationes illius propriae: harum nonnullæ à quibusdam Aristogitoni adscribuntur. Hyperidem hic uolebat imitari, uel, ut nonnulli aiunt, Demosthenem, propter incitatum & affectus plenum orationis genus. Illius schemata habent suos quoq; imitatores.

D E C R E T A.

B Demochares Lachetus Leucontheus petijt Demostheni Pæaniensi statuam ære conflam in foro, ac uictum in Prytaneo, & ipsi, & ex consanguineis semper natu maximo, quod is multa & præclara in rempublicā Atheniensium contulerit, multaq; reipublicæ sapienter consulendo attulerit, facultatesq; ad cōmunem omnium utilitatem conferre non dubitarit: quodq; talenta octo dederit cum populus Atheniensis Eubœam in libertatem uendicauit: triremq; alteram cum Cephisodotus Byzantiū nauigauit, & alteram cum Chares & Phocensium duces Byzantium sunt missi: multosq; ex his qui capti in Pydne & Methone & Olyntho à Philippo fuerant, redemerit: sumptusq; uiris fecerit, cum Pandionidis à sumptuum onere abhorrentibus, milites qui deerant, armauit, ac dedit: murisq; reficiendis à populo præfectus ac delectus, ipse liberaliter atq; ex suis facultatibus integrè tria talenta ad hoc ipsum consumperit: duosq; aggeres circa Piræum defossos dedit: & post illam in Chæronia pugnam talentum ad reipublicæ utilitatem contulerit: & rursus ad curam frumenti in summa annonæ caritate talentum porrexerit: quodq; beneuolentia & consilio Thebanos, Eubœos, Corinthios, Megareses, Achæos, Locros, Byzantios, Messenios, socios populo Atheniensis fecerit: copiasq; populo ac socijs constituerit, pedites quidem mille, mille etiam equites: constitutamq; ut exteræ gentes ac nationes darent pecuniam persuaserit: quodq; socij ad bellum ipsius hortatu plura quam quinquaginta talenta reipublicæ subleuandæ causa contulerint: & ne Peloponnesij Alexandro contra Thebanos adiutores se præberent, datis pecunijs obita etiam apud eos legatione prohiberit: tum etiam quod multarum aliarum rerum & pulcherrimarum cum reipublicæ esset præfectus, autor populo fuerit, quibus quantum in eo fuit, Græciæ libertas, & populi in republica potestas optimè confirmari posset. Hic uerò aufugit euerso populo propter paucorum dominatum: obijtq; in Calabria, propter eam, qua erat erga populum beneuolentia, cum quidem essent missi duces ab Antipatro ad ipsum: isq; nihilominus erga populum beneuolentiam illam solitam retinuerit: neq; cum appropinquare hostis aut periculum uideretur, quicquam populo Atheniensis indignum facere est uisus. Princeps in republica Pytharatus Lachēs Leuconeus Democharis filius munus à Se natu populoq; Atheniensis Demochari petijt, statuam scilicet æream in foro, uictumq; semper ei qui ex consanguineis esset natu maximus, & confessum in certaminibus, quod & beneficus in populum Atheniensem, & consultor perbonus fuerit & scribendo, & rempublicam gubernando, & legationem obeundo: eaq; contulerit in rempublicam beneuolentia, ut & muri illius opera refecti fuerint: & arma, & tela, & machinæ comparatæ:

C quodq; quadriennali bello urbem tutam securamq; seruarit, pacemq; & foedus ac societatem cum Bœotijs inierit: quarū rerum causa his qui populum euertissent, est elapsus, eorumq; uitauit furorem: quodq; primus contraxerit imperium, tum eorum qui bonis suis pepercerunt, tum eorum qui legationē ad Lysimachū obierunt: & quod ad populi utilitatem atq; usum triginta argenti talenta acceperit, & rursus alia centū: legationēq; scripserit ad Ptolemæum in Aegyp̄tū, ex qua qui nauigassent, quinquaginta talenta populo retulerunt: legationēq; ad Antipatrū obierit, ex eaq; uiginti talenta reportarit: atq; Eleusinē populo recuperarit, cum quidem populo ipse persuasor, populus uero ad huius cōsiliū uoti compos fuerit: & quod in Democratia fugerit, neq; illas paucorum dominatus p̄tes sequi, neq; populo euerfo unquam magistratum attingere lit uisus: solusq; ex omnibus qui tum rempublicam tenebant, alieno instituto rempublicam mutari non siuerit, ne in Democratia quidem: legesq; ac iudicia, facultatesq; omnium in summa tranquillitate conseruarit propter summam in republica moderanda prudentiā, neq; ullo unquam Democratiam laeserit aut dicto, aut facto. Lycophrō Butades Lycurgi filius adscripsit uictū sibi in Prytaneo deberi, pro eo munere quod à populo Lycurgo Butadæ est datum: quo tempore Anaxicrates rempublicā obtinebat, atq; Antiochidus Prytaneo præffet. Stratocles Diopitheus Euthydedis filius dixit: Postquam Lycurgus Butades Lycophrōnis filius à maioribus accepit propriā à longo tempore, & domesticam erga populum beneuolentiam, & proauit ipsius Diomedes ac Lycurgus, quorum uita honoribus à populo affecta, & mors publicis sepulchris in Ceramico propter illorū uirtutem decorata fuit: ipseq; Lycurgus cum reipublicæ præffet, multas & pulchras leges patriæ tulit: factusq; publicæ pecuniæ quæstor, quinquennio ei muneris præfuit: distributisq; ex communi reditu millibus octingentis & noningentis talentis, ac multo antè propter fidem à priuatis hominib; mutuò accepta ingenti pecunia, sexcentis scilicet & quinquaginta talentis, ea cum reipublicæ ratio utilitasq; postulare, cōsumpsit: in quibus omnibus cum singulari æquitate & iustitia uersari, eaq; administrare uideret, sæpe à ciuitate corona est donatus. Ad hoc etiā delectus à populo, permagnam pecuniā in summa arce coaceruauit, Deumq; ornatu cohonestauit: ac uictorias peruitiles, resq; ad pompā, iustitiasq; idoneas, ornatumq; aureum comparauit: ut centum homines canistris onerati, ad ea ferenda & comportanda desiderarentur. Delectus autem ad belli apparatus, arma permulta, & telorum millia quinque in summam arcem intulit: ac triremes nauigabiles trecentas parauit, quarum alias quidem refecit, alias uero à principio in totum construxit: præterea accepta quotidianorum operum præfectura, naualia, atq; armamentarium, & theatrum Dionysiacum perfecit, stadiumq; Panathenaicum aliquando consummauit, & gymnasium ac Lycium comparauit, multisq; alijs rebus cōstructis ciuitatem exornauit. Cumq; Alexander Rex uniuersam euertisset Asiam, totamq; Græciam suis auspicijs tenere & regere optaret, Lycurgum suis conatibus aduersantem, sibi dari à populo petijt, quod populus contempto omni metu recusauit: & cum rerum in republica gestarum rationem in ciuitate libera, & in qua populus dominaretur sæpe redderet, integer atq; inculpatus semper est uisus. Itaq; ut omnes intelligant, quid sit quamobrem hi qui pro populi potestate & libertate rempublicam sibi summa æquitate regendam duxerint, & uiui plurimi fiant, & mortui gratiarum actionem cum perpetua & singulari laudatione consequantur, bonis auibus uisum est populo laudare Lycurgū Butadē Lycophrōnis filium uirtutis ergo, atq; æquitatis: ipsiusq; statuā ex arce in foro statuere, excepto eo loco, in quo ne ponatur, lex interdicit: uictumq; in Prytaneo dare ei qui ex cōsanguineis Lycurgi natus erit maximus, idq; non ad duos aut tres annos, sed in perpetuum: ipsiusq; decreta rata esse omnia, eaq; in columnis lapideis à populi scriba imponi, suspendi, atq; in summa arce iuxta anathemata collocari: ad percriptionem uero quæ fieret in columnis, populi quæstorem quinquaginta drachmas dare ex his pecunijs, quæ ad decreta illius in ærarium sunt redactæ.

PLUTARCHI

ADRIANO IVNIO MEDICO INTERPRETE.

PROBLEMA PRIMVM.

An sit inter pocula philosophandum.

VERBVM istud, Odi memorem cōpotorem, Sossie Senecio, sunt qui in modiperatores dictum asserunt, qui impendio fideq; nimium bona molesti, & in præscribendo potadi modo imperiosi esse solent. Dotes enim apud Siculos modiperatorem memorem appellant. Sunt alij qui parœmia dictorū factorumq; inter pocula obliuionē præscribi præcipi autumant: ac proinde patrio instituto receptum est, tam obliuionem quam ferulam Libero patri simul nuncupare, quod aut ne meminisse quidem admisi inter potandum delicti oporteat, aut leui omnino ac puerili admonitione castigationēq; sit opus. Cæterum quando & tu in ea es sententia, quod rerum absurdarum obliuio, iuxta Euripidem, sapienter instituat: rursus quod dictorum inter pocula nullam habere memoriā, non modo pugnet cum amicitia tessera, quam mensa conciliat, uerum etiam nobilissimum quēque Philosophum aliter sentientem habeat: cuiusmodi sunt Plato, Aristoteles, Xenophon, Speusippus, Epicurus, Prytanis, Heronymus, atque Academicus Dion, qui omnes seriam operam collocarunt in referendis in commentarios natis inter pocula colloquijs. Quin existimarunt quoq; illi operæ nos precium facturos, si optima quæq; ex ijs quæ in Græcia passim alijs atque alijs interdum locis haud nobiscum, quæq; apud nos, præsentē semper mensa & calice, amicis disceptata forent, colligeremus. In hoc quum essem, ternos tibi libros, quorū quilibet decem habet problemata, mittere placuit: missurus propediem & reliquos, si non prorsus à Musis, nec à Baccho (ut habet prouerbium) alieni isti uidebuntur. Primum autem locum habet, An inter pocula sit commentandum. Nata Athenis in cœna cōtrouerfia (si bene es memor) philosophicis ne utendum foret inter potandum sermonibus, & si sic, quis in ijs statuendus esset modus: Ariston qui tum aderat, Per deos immortales, inquit, sunt qui Philosophis locum in cōpotationibus negant. Hic ego: Quid nī, inquā, sint obscuro bone uir: & quidem seuera & iusta suggillatione utuntur, non debere philosophiam inter pocula, exemplo matris familiaris, loqui. Laudantq; merito Persarum institutum, qui quoties ebrietati, choreisq; operam dant, non cum uxoribus, sed cum pellicibus id solent. Quod exemplum & nobis imitandum censent, inductis in conuiuium musicis cantionibus, a cōtioneq; ludicra: intactaq; ad hæc relicta philosophia, uelut ad collusiones inepta: neq; uero ad seria tunc aptioribus nobis. Aiunt & Isocratem oratorem obsecrantibus quibusdam, ut inter pocula diceret aliquid, non sustinuisse, nisi hæctenus, quod dixit. Quæ ego calleo, huius temporis aut loci non sunt: rursus quæ tempus hoc postulat, ego ignoro. Hic sublata uoce Craton: Rectè ille quidem, inquit, eiurauit (Bacchi numen contestor) repudiauitq; sermonem eos excessurum fines, excluderentur quorum causa atq; exularent à symposio Gratia. Non perinde autem esse arbitror, inquit, rhetoricumne sermonē à conuiuio excludas, an philosophicū: aliter cum philosophia agitur, quæ cum sit ars circa uitæ actiones uersans, eam nec à Iusu nec à uoluptate cui sit coniunctum oblectamentum aliquod ad uitandum fastidiū comparatum, abstinere interim par est, quin potius in dictando modo opportunitateq; adesse ubiq;. An uero nec temperantiam, nec iustitiam in conuiuia recipendas putabimus, nimiam in ijs rigiditatem culpando? Quippe si nobis alicubi ubi leges præfiguntur, ex præscripto uiuendum esset, quemadmodum faciunt iij, qui insanum Orestem epulis admouēt, foret id solatium insipientiæ, quamuis infelix. At uero quando Liber pater Lyfius est & Lydius, hoc est, Liberator, certè linguæ habenas soluit & eximit uel maximè, libertatemq; summam loquelæ indulget: stultum arbitror fuerit & extremæ dementiae, permittere ut intempestiua uerborum funditatio fraudet atq; interuertat fructum utilissimorum colloquiorum: & in scholis disputetur, quo pacto decorum in conuiujs sit obseruandum: quæ conuiuæ uirtus, & quomodo uino utendum: Deinde ex iplis conuiujs tollamus philosophiam, uelut impotentem re ipsa, quod uerbis docet, tueri. Hic quum tu dixisses, Cratoni hac in parte non esse refragandum, sed inuestigandum terminum quendam & exemplar, ad quod

Kk 4

C ratio inter pocula differendorum exigeretur, quò uitari posset iocofum illud in cõtenden-
tes atq; altercantes haud inuenistè dici solitum:

Iliad. B. Marte ut certemus dubio, iam cœna petenda est.

Demum quum nos prouocares animaresq; ad dicendũ, ego: Primum (inquam) omnium
meo quidem iudicio, qui, qualesq; symposio intersint, expendendum considerandumq;
uidetur. Nam si plures philologos fortè habeat symposium, quale est Agathonis, in quo
sunt Socrates, Phædri, Pausaniæ, Eryximachi: & illud Calliæ, quod habet Charmidas,
Antisthenes, Hermogenes, eiusq; farinae alios, sinemus illos mutuis fabulis contendere,
ac disceptare, ut qui haud segnius Musis quam Nymphis Bacchum cõtēperant: quan-
dò hæ corpori placidum eum & mitè cõciliant, illæ animis melleum reuera benignumq;
præstant, & lætitiæ datorem. At si pauci adeò rudes homines nec exculti doctrina adfue-
rint, ij perinde ac mutæ literæ inter Vocales multas, doctorum cœtu cõerciti inclusi, uo-
cem quampiam non inarticulatam planè edent, & aliorum industriam accipient. Sin ea
sithominum colluuias, quamuis auem potius, imò cuiuslibet chordæ ligni ue sonum pa-
tientius ferant, quam philosophum, isthic Pistrati illud aptissimè quadrabit, qui cum li-
beris suis in re quapiã dissentiens, anima uerso quòd inimici eam ob causam in sinu gau-
derent, conuocata concione dixit, se conatum filios in suam sententiam pertrahere: quod
cum operosum fuerit, se in illorum sententiam pedibus iturum. Nò aliter & philosophus
apud conuiuas ipsius dicta respuentes, mutata sententia sequetur, acquiescetq; illorum
fermonibus, quatenus decorum non excedat: sciens quòd Rhetorũ sit agere uerbis, phi-
losophari uerò liceat etiam tacendo, ludendo, præterea dum aut scommate morderis, aut
alios dicitur uulneras. Vt enim extrema est iniustitiæ, quod ait Plato, iustus cum nò sis,
uideri tamen uelle: ita è diuerso summa est prudentiæ, dum philosopharis maximè, dissi-
mulare factum: dum ludere uideris, interim gnauiter tractare seria. Quemadmodũ nanq;
Euripidis Bacchæ, inermes, nullòq; ferro horribiles, thyrsis obuios uerberat atq; sauciant
etiam, sic ueri philosophi scommata risusq;, eos qui non planè sunt inuulnerabiles, non
possunt non mouere atque afficere. Porro mea quidem sententia ad conuiuia pertinent
non parum narrationes, partim ex historijs petite, partim ex obuijs rebus desumptæ, quæ
uaria tum ad philosophiam, tum ad pietatem, exempla suppeditabunt rerum fortiter ex-
cellisq; animis gestarum: quædam uerò accendent etiam ad imitationem bonorum & li-
beralis ingenij hominum. Quibus documentis si dextrè utaris in admonendis combibo-
nibus, non parua malorum congerie ebrietatem liberabis. Quocirca isti qui Buglossum

*Diose. lib. 4. ca.
51. de uerbena.*

*Asperitudo uide
Phavor. in dict.
liap.*

Odyss. d.

Plin. lib. 25.

herbam uino iniiciunt: qui uerbenæ, adiantiq; maceratarum aspergine solum rigant, rat
hospitibus ista tranquillitatem animi hilaritatemq; parere, dum student Helenam Home-
ricam in mero arte medicando imitari, nò animaduertunt fabulam eam longo sanè itine-
re ab Aegypto usq; repetitam, in ciuilem atq; congruam orationem desinere: bibentibus
nanq; recenset Helena de Vlysse,
Quid tulerit, quid patrarit uir strenuus, atq;
Constans, quicq; ipsum rebus se uicit iniquis.
Id enim erat, ni fallor, Nepenthes pharmacum, quod animum serenat, dolorem discutit,
oratio quæ attemperatur rebus subiectis, & obortis animorum affectionibus commo-
do tempore instituitur. Præterea urbani uiri est, si reconditè nec trita uia philosophatur,
probabilibus potius argumentis agere, quam urgendo demonstrationibus asserere.
Videre est quomodo Plato in Symposio de fine differens, de que principe bono, ac de-
niq; de diuinis rebus commentans, demonstrationes contentiosè non acuit: nec ueluti
puluere sese armat, argumenti suscepti causam (quod aliàs solet) ita roboraturus, ut inelu-
ctabilem reddat, uerum fluxioribus remissioribusq; tum sumptionibus, tum exemplis,
adde & fabulis auditores captat & insinuat. Deinde uerò & ipsas quæstionculas tracta-
biliore esse oportet, problemata perspicua, interrogationes rei ueritati consonas, non
argutulas, ne stupidiore paulò obfocent atque alienent. Quemadmodum enim sympo-
sia saltationibus choreisq; concitare usus recepit, uerum surgentes ad discum aut arma
compellere, præterquam quòd uoluptatis nihil adfert, incommodum etiam inuehit: sic
faciles quæstionculæ animos & scite & cum fructu commouent. Quare de lana caprina
rixantium, & scrupos nodosq; texentium (ut est apud Democritum) uerba longum ua-
lere iubebimus: qui quid aliud, quam & seipfos rebus argutis, nodosis, explicatūq; dif-
ficilibus torquent, & præsentibus negocium facessunt: Nimirum par est, ut uinum, sic
sermonem quoque, qui ad omnes instituitur, communem esse. Adeoq; illi ipsi qui isti-
uismodi

A uismodi proponunt problemata, nihil mehercle magis in commune consulere uidentur,
quam apud Aesopum grus atq; uulpes: quarum hæc affuso in latum saxū pingui pulmen-
to è fressis leguminibus cõcinnato, gruem ludificata, ridendam eam propinauit, quòd præ-
liquiditate puls rostrum illius exile, haud difficulter falleret. Itaq; uicissim grus accersitæ
ad cœnam uulpi, in lagenula longi angustiq; colli cibum apposuit, ita ut ipsa nullo nego-
cio efcam demisso rostro captaret, uulpe interim haud æquas portiones auferente. Itaque
fit, ut dum Philosophi inter pocula captiosis dialecticisq; problematibus se immergētes,
multos, qui assequi nequeunt, inuoluerint atq; fatigarint: rursus isti in carmina quædam &
fabularum nugamenta, sermonesq; illiteratos & proletarios sese soluerint, pereat conui-
ualis consortij finis, Liberoq; patri fiat iniuria. Quocirca sicut uitio datur Aeschilo &
Phrynicho, quòd Tragœdiam ad fabulas & calamitates detorserint, Quid ad Bacchum
isthæc scilicet: ita mihi non semel incesit eos alloqui, qui in symposia cornupetas syllogi-
smos (*λυσισυνας* uocant) producerent, Bone uir, quid ad Bacchum isthæc? Cantat fortal-
se quispiam Obliqua dicta carmina, proposito in medium crateri, distributisq; coronis,
quas Bacchus libertate nos donans imponit: attamen nec honestum est, nec conuiuij de-
coro respondet. Alioqui aiunt Obliqua carmina, non esse ex genere cantioncularũ obscu-
rè conditarum, sed inde dicta, quòd post primam cantionem una uoce ab omnibus pari-
ter Deo accini solitam, ordine deinceps quislibet cantilenã subiiceret, accepta myrtea co-
rolla, quam *ἀδαινον* (ut arbitror) propterea uocabant, quòd is, cui ea porrigebatur, canta-
ret: interea autem obambulabat in orbem lyra, qua, qui ludendi peritiam habebat arre-
pta, canebat ad numeros: quod quia Musices ignari non possent, Obliquum carmen dici
cepit, quoniam nec commune quicquam cum illo haberet, neque obuium quicquam.
Sunt qui myrteam coronã in ordinem ire negent, sed seorsum à lecto in lectum transfer-
ri, eumq; qui primus decinerat, alterius lecti primo cantori transmittere. Hunc rursus ter-
tij primo: deinde eodem pacto eum qui in primo lecto secundas uices obtinuerat, alterius
lecti secundo permittere: ac proinde ab implexo uariatoq; circuitus (ut uidetur) ordine,
Obliqui nomen cepisse.

B PROBLEMA SECVNDVM.

*An conuiuator conuiuis assignare confessum debeat, an ab istis
ultra locus deligi.*

Timon frater meus plures cõuiuio exceperat: itaq; quo quisq; uellet loco asidere ius-
sit atq; accumbere, propterea quòd partim alienigenæ, partim ciues, partim etiam fa-
miliares & domestici, deniq; non unius omnes essent conditionis, sed miscellaneus quidã
cœtus. Multis iam præsentibus peregrinus quispiã, uelut purpuratus è Comœdia, splen-
dido cultu, frequentiq; famulitio stultè superbiens, ad fores usq; Andronis (ita uocatur
cœnatio uirorum) accessit: quumq; oberrasset oculis per discumbentium capita, ingredi
noluit, imò euestigio retracto pede discelsit, accurētibus qui reuocarent illum non pau-
cis, ait dignum se locum nusquam uidere reliquum. Itaq; discumbentes, multo cum risu
acclamantes, ominatò dimitti illum iubebant: fuerant enim non pauci percussi aliquantũ
lum. Absoluta tandè cœna, pater me remotius accumbentem his uerbis compellat: Ego,
inquit, & Timon arbitrum te nostro in litigio constituimus: dudum enim à me male au-
dithospitis ob causam. Nam si meo obtemperasset consilio in disponēda accubitus ratio-
ne, non incurrissemus probrum de confuso ordine apud uirum,

Frangere cornipedem, & scutatas flectere gnarum

Imperio turmas. Fertur enim Paulus Aemilius dux Romanus, debellato Perseo
in Macedonia, quum conuiuijs perstreperent omnia, admirabili in cunctis ordine appa-
ratuq; reliquo usus, dixisse, Eiusdem esse uiri & aciem terribilissimam, & conuiuũ lætissi-
mum instruere: utrobq; luculentum ordinem & congruum spectari innuens. Solet quo-
que Homerus spectatissimum quenq; & regno dignissimum, populorũ instructores ap-
pellare. Et uos philosophi interdum dicitis, Deum Opt. Max. indigestum chaos & confu-
sum, in hunc mundi ornatum, aptamq; rerum congeriem, pulchro ordine cõmutasse, ne de-
tracta quidem re quapiã, aut addita: suo duntaxat loco, hoc est, congruo, illum collo casse
quælibet, atq; ita ex informi rudiq; mole, pulcherrimã in rerum natura speciem effinxis-
se. Atque ardua quidem ista & grauiã a uobis discimus. Adde quòd sumptuosa quan-

Iliad. B.

Iliad. a.

C tumuis conuiuia, nisi adlit ordo, carere uenustate, nec oblectare, uidemus & ipsi. Itaque ridiculum est coquos structoresque sollicitos esse, qui missus primo loco, qui secundo, qui item medio, & qui postremo sunt inferendi: imò hercle ab illis designari unguentis quoque & coronis, ac psalteria, si forte adlit, suum & locum & ordinem: quum tu interim conuiuas ad ista acceritos, fortuito quem cuique fors dedit loco accubantes, exatias quidem, neque tamen ætati neque dignitati, aut eius generis similibus congruè reddis ordinem: quo seruato cōiuij præfidi honos accedit: assuefit, qui missus apparat: exercetur, qui accubituris ordinem præscribit: ut quid deceat cum primis, discernat, eoque discant collimare. Si ut quisque dignitate excellit, ita digniore loco aut assidet aut adstat, an in accubitu non eadem etiam serua bitur ratio: nec alij quam qui primo loco sedet, hospes libenter propinat. Itaque posthabito discrimine in accubitus ordine, iam tum ab initio conuiuium in unam Myconum confun ditur. Ac talia quidem à patre non extra rationem dicta fuere. Tum frater: Non sum, inquit, Biante, qui inuitantibus duobus amicis cœnā recusauit sapientior, ut uelim inter tot domesticos amicos, tot alios quoque iudicem agere, non de opibus, sed de principe, con fessu, dignitateque sententiam dicturus: tanquam qui inuitarim non ut tractem humaniter, sed quo necessarijs meis sim molestus. Ridiculus (inquit) erat Menelaus, qui prouerbio quoque locum fecit, quod non uocatus, consilijs dandis se ingesserit: certè longè magis iri dendū sui facultatem dabit, qui pro conuiuatore iudicem se constituit & arbitrum inter eos qui nec litigant, nec alterius arbitrio stant: declaraturus quis potior, quis ue sit inferior, quum interim isti non ad iudicium forum descenderint, sed ad cœnam uenerint. Quid, quod haud perinde facile sit conuiuas, quos quibus præferas, interstinguere: quosdam enim ætas, alios necessitudo superiores facit. Scilicet oportebit nō secus, quam si argumen tum medijteris comparatorium, Aristotelis locos, aut Thrasimachi Hyperballontas, in numero habere te, nihil allaturum emolumentum, præterquam quod è foro & theatris in anem sis gloriam in conuiuia apportaturus: & qui cætera uitæ consuetudine superare cōtenderis, isthic pro fortunæ ratione sarcire uelis. Quanto (ut equidem existimo) præstite rit, reuulso ab animis omni fastu, quam exteris à cœno pedibus, simpliciter & citra fucū dissimulationemque in conuiuio nobis inuicem coniungere: Nunc uerò ut similitatem ex

D ira aut molestijs natam ab inuitatis conamur amoliri, ita rursus ambitione succendimus, & sopitam flammam excitamus, dum hos deprimimus, illis animos facimus. Certè si ac cubitus rationem sequentur frequentiores propinationes, & ferculorum missus præterea & alloquia & salutationes, prorsus satrapicum fiet ex amico conuiuium. Quod si in cæte ris æqualitas personis tribuenda seruandaque est, quin potius inde auspicamur, assuefacien do eos seposito supercilio, & ingenuè inuicem accumbere, iam inde ubi à limine intro spexerint, quemadmodum apud Democritum in cœna non admodum dubia diues eodem in accubitus ordine cum plebeijs hominibus accubat. His dictis cum iudicem flagi tarent presentes omnes: Ego uelut delectus sequester, non iudex, media uia incessurū me dixi. Enim uero in quā, iuuenes, ciues, & familiares conuiujs adhibiti, assuefaciendi sunt, uti dixit Timon, incuriosè citraque supercilium in classes, ut cuique locus sortitò obtigerit, sese distribuere: nimirum præclarum ad amicitiam compendium esse eam facilitatem in terpretantes. Verum ubi inter aduenas, aut magistratus, aut magno natu homines res agitur, uereor ne primore ostio fastum excludere uideamur, per posticum intrmittere, nullo planè discrimine. Qua in re & consuetudini & legi dandum est nō nihil, nisi & prop inationes salutationesque sublatas uelis, quibus apud alios, ut quence fors dederit, non absque iudicio, sed ut congruum est maxime, utemur in honorando illos,

Accubitu, carne, & pateris quas uina coronant:

quemadmodum ille Græcorum Rex Agamemnon inquit, primo honoris gradu, accubi tum ponens. Alcinoium quoque laudamus, quod apud se hospitem collocans,

Odyss.

Submouit natum generosum Laomedonta.

Proximus hic patrium tenero dilectus amore

Claudebat latus: Nam in adamati sedem collocasse supplicem hospitem, singula re candoris humanitatisque exemplum. Obseruatur & apud deos istud discrimen: nam Ne ptunus quamuis postremus in confessum fuerit profectus, confedit medio ille loco: quasi non alius illum decuerit locus. Sic proximam Ioui sedem Minerua semper singularem ha bet: hoc subindicat Poëta, ubi de Thetide ait,

Ipsa Ioui assedit patri, cedente Minerua.

Clarissime at Pindarus, Quæ proxima igniuomo assidens fulmini. At dicit Timon, non

A non debere alijs detrahi, quò uni sis obsequentior: detrahit autem qui quod proprium est, prostituit & peruulgat: proprium est autem quod unicuique pro dignitate compe tit. Deinde festinationi & studio primas tribuit, id quod uirtuti, cognitioni, dignitati, & si qui sunt reliqui honorum gradus, debebatur. Idem dum uidetur sibi fugere quod inui tatis odiosum esse possit & molestum, id maxime aduersum se trahit & concitat. quomo do enim non molestus est, qui debito honore quence defraudat? Mihi uerò non admo dum graue uidetur hanc rem componere. Primum enim non ita facile ad unū conuiuium plures dignitate pares confluunt. Deinde quum plura sint loca existimationis splendore nobilitata, multus dispensationis delectus est, si ad stomachum facere possit, itaue hunc locum quia primus, illum quia medius, alium quod proximus, aut iuxta amicum familia rem ue, aut doctorem, cuiuslibet tamen locum cui accedat autoritas, concesseris: alijs uerò munuscula: nam benevolentiam digniorem honori, stationem studio emisit. Quod si par duos commendat autoritas, morosique sint homines & difficili ingenio, uide quam ego machinam induxero. Dignissimo loco componam patrem, si is adlit: sin minus, auum, aut focerum, aut patrum, unumue ex sodalitijs, & qui eam induat honoris eminentiam, quæ excipienti conuiuas propria debebatur: exijs quæ decenter præscribit Homerus sum pro hoc theoremate, ubi Menelaum cum Antilocho de secundo brauijs equestris certami nis dissidens animaduertens Achilles, ueritusque ne longius ira contentio ue procede ret, præmium certaminis alteri uult attribuere. Itaque uerbis quidem tenuis Eumelum mise ratur & honorat etiam, re tamen ipsa dissidij causam conuellit. Talia ferè dicte me, Lam prias occultus sedens, more suo magnum intonans, percunctatur presentes, facerent ne sibi potestatem reprehendendi deliri iudicis: iubentibus cunctis eloqui, nec parcere: Quis tandem est, inquit, qui patienter ferret Philosophum natalium splendori, opibus, dignitateque uelut spectaculum quoddam in symposio distribuentem? aut Amphictyoni ci magistratus subsellia & ordines largientem? ut ne sic quidem inter pocula insolentiam fastumque euitare liceat. Nec enim tam loci conditio in accubitu spectari, quam uoluptatis iucunditatisque ratio haberi debet. Neque unius hominis dignitatem spectabimus, sed mutuum huius cum illo animum consensum conspirationemque. Architectus qui domū ædificat, Atticum ue Laconicum ue marmor non anteponeit Barbarico: pictor præ stantissimum colorem primo loco non addit: neque Isthmicam pinum, aut Creticam cupressum in fronte nauis collocare solet naupegus: sed ut quidque mutua compage, con nexuque congruo coaptatum, uniuersum opus aut firmabit, aut decorabit, aut denique utiliter componet, ita ordine ea adaptant. Vides ut Deus, quem optimū nostri opificem nuncupat Pindarus, non ubique suprema in regione ignem collocat, ima terram, sed prout uti litas corporum postulat.

Aequorea hoc dicant oneroso tegmine concha

Squallentes, & picta operit quam saxeus umbo

Buccina, & acclui testudo crepidine tecta:

Nam terra hic statione leues superoccupat artus. ut ab Empedocle scriptum est: non quod eum natura dederit locum, sed quod fabricæ ratio noua in re talem exposcat. Pro inde nullo non loco inordinata consilio, uitiosa est: præcipue tamen apud homines, idque potantes, omnem suam effundit prauitatem atque exerit, in procacitate alijsque malis in numerabilibus: quæ præuidisse, præcauisseque, industrij est hominis, qui ordinem aptamque dispositionem seruare potis est. Itaque rectè dixisse illum testatus, quid, inquam, rei est quod inuides, & grauatim accedis nostræ in classes distributioni, congruæque commissa ra, de qua loquebar antea: Nil equidem inuideo, inquit ille, tu tantum audias me trans ponentem postliminio, ac conuicij faciem innouare commutareque conantem, tanquam Epaminondam instruendæ phalangis modum restituentem. Assensum fuit huc ab omni bus, id uti perficeret. Proinde ille semotis pueris, unum quenque nostrum intuitus, Faue te auribus, inquit, quo pacto mutuo uos sim coniuncturus, audituri: lubet enim ita uos alloqui. Accusat hercle Homerum, ut amorum rudem, Thebanus Pammenes, nec id *Iliad. B.* (meo quidem iudicio) iniuria, quod natione nationi in acie iunxerit, tribum tribui com miscuerit: quum oportuerit amantes binos simul collocasse, quod conspirabunda tota pha lanx animato quodam nexu colligata, uno quasi spiritu feratur. Idem in nostro symposio factitare uelim ego, non diuitem diuitem, non adolecenti adolecentem, non ducem duci in confessu copulans, aut amicum amico: languet enim iste ordo ac torpet, segniterque & ad seminandam, & ad propagandam benevolentiam assurgit. Atque adeo ubi quid deficit,

C quod focium illi est & cognatū applicans, Philologi latus claudere dit cendi auidū iubeo: moroso accubare mansuetum hominē: garrulo senī, audiendi patientem iuuenē: glorioso & iactabundo, assentatorem: iracundo, taciturnum: & sicubi diuitem munificum & liberalem conspexero, apud hunc ex angulo quopiam productum egenum hominē, sed frangi tamen, collocauero, quō uelut de pleno calice in uacuum aliquid desluat atq; dimanet. Quāquā sopheriam sopheria, poetam poetā asidere ueto, quoniam

Hesiodus.

Inuidet & cantor cantori, & egenus egeno.

Tamet si Socrates iste & Modestus hac parte carmen fulciunt, ad modum fauilla ignis formitem alentes: periclitantur tamen pulchrē. Præterea seiungo immodicē obstreperos ciminabundos ue, & contentiosos, quiq; animi sunt concitatoris, inter hos medium inferens placidi ingenij & modestum hominem, malagmatis instar, quod illorū asperitatem contemperet atq; emolliat. Rursus aliptas, uenatores, & agricolas in unū cogo. Duplex enim similitudinis est species, pugna altera, cuiusmodi gallorum: altera mansueta, qualis monedularum. Potiores quoq; in unum contraho, & amantes, non modō quos amoris morsus lancinat (quod inquit Sophocles) uerum etiam qui mulieris uirginis ue amoribus punguntur. Nam qui eodem uruntur igne, arctius libentiusq; se mutuo cōplectuntur, ad instar ferri coagmentati conglutinatiq; modō neriales eandem depereant.

PROBLEMA QVARTVM.

Qualem esse deceat, quem symposiarcham & regem conuiuij nuncupant.

Craton gener meus, item familiaris meus Theon quodā in symposio iactis iam ebrietatis fundamentis, mox tamen desitis, uerba facere de conuiuij regno, seu modiperatoris munere (symposiarchiam uocant) iudicantes à me coronato morem iam olim obmissum, negligi non prorsus debere, imō reuocandam potius restituendamq; in gradum, receptam in conuiuijs principatus administrationem gubernationemq;. Ira cæteris quoque uisum fuit, sic ut tumultuari omnes, hucq; adhortari amplius occeperint. Proinde, dixi ego, si quidem ita uobis uidetur omnibus, me ipse symposiarchā uestrum creō, iubeoq; cæteros quidem omnes pro libito in præsentia bibere: Cratonē uerō Theonemq;, qui decretum istud inuexere uelut legislatores, formulam quandam compendio tradere, cuiusmodi sit eligendus symposiarcha: quos imperandi fines statuere qui delectus est, possit: quomodo cōuiuas in symposio tractare debeat: libera ipsis potestate relicta sermonē instituenti. Quapropter illi paulisper deprecantes munus, tergierfati fuere: sed cum præsidii morem gerere, atq; imperata facere ab omnibus iussi essent, prior incœpit dicere Craton: Debet, inquit, & is qui custodibus præest, custodiæ esse obseruantissimus (uti à Platone dictum est) & qui combibonibus, combibendi legis scientissimus. Talis conditionis is fuerit, qui nec facile ebrietate capitur, nec bibendi ordinē illibenter capessit: uerum eo se modo comparat, quo Lacedæmonijs scribens Cyrus, præter cætera se regno maxime idoneum prædicauit propterea, quod liberalem meri haustum ferret commodē. Nam ut temulentī, conuiciatores sunt & inepti, ita è diuerso modis omnibus sobrijs, tetrici & instituentis pueris, quam administrando uini regno aptiores. Idcirco Pericles quotiescūq; designatus exercitus dux paludamentum indueret, prius secū differere solebat, uelut memorix suggerens: En tibi Pericles, liberis imperas, Græcis imperas, Atheniensibus imperas. Similiter symposiarcha noster apud se dicat, Amicis imperas, ut ne turpitudinē spurcitiem ue admittat, neq; rursus uoluptatem conuellat. Præterea qui bibentibus præest, debet & ad seria tractanda esse appositus, nec à ludicris abhorreere interim, sed utriq; ad temperamentum leniter deuergere, uel potius instar uini moderati ad austerū non nihil natura inclinare: nam uinum ad moderationis legem ingenia reuocat, placidiorem reddit hominem, asperitatemq; mitigat. Quemadmodū Clearchi rigidum rusticanumq; ingenij, hilarius nitidiusq; in prælijs euadere, idq; occasione fortitudinis, dicebat Xenophon: ita cuius natura non prorsus amaricat, sed tamen seuerus est & grauis, is inter bibendum remisso rigore, lepidior existit & magis comis. Ad hæc ea præditus esse facultate debet symposiarcha, ut cuiuscq; cōuiuæ mores hæbeat exploratos, quomodo se uariē in uino gerant: in quod uitium proni ferantur: ut meracum ferant. Nam si aliud uinū alij aquæ permisceri gaudet (quod qui Regum sunt à poculis, cognitum habentes, plus minus ue aquæ, huic quam illi affundunt) non poterit non etiam esse hominī, cum uino, pugnant & diuersa ratio,

A tio, quæ symposiarchæ cognita esse debet, & cognita obseruari, quō ad harmonici citharæ concentum explorantis exemplum, hunc potu intendat, illum relaxet, & cum quadam religione discordes naturas in symphoniam concordiam atq; unionem reductas contemperet: Sic non tam acetabulo cyathorumue numero æquabilitatē, quam quadam oportuni temporis mensura, & pro corporis robore, unicuiq; quod proprium est & accommodum distribuet. Quod si arduum istud sit & operosum, illa saltem conuiuia, quæ secundum uaria naturarum discrimina & ætatum spectantur, omnino symposiarchæ tenenda sunt: uerbi gratia, quod uelocius quam iuuenes ebrietate tentantur senes: tumultuabundi, quam quieti: contra cogitabundi, nectamen mœsti, quam hilares atq; alacres: & qui impudenter resiliunt, quam lasciuientes tardius. Talia cui comperta fuerint, hic melius q̄ imperitus istiusmodi rerum, gratiam & concordiam symposij conderet, ac sartā tectam tuebatur. Jam uerō quis ignorat symposiarcham cunctis familiarem se & amicū præbere, nulli conuiuantium suspectum, gratum aut odiosum debere? Nam et si mādāta imperat, uix tamen toleratur: si distribuit, alterutri parti studere creditur: imō quum alludit, uix excusabilis est. Talem ego tibi, inquit, o Theon conuiuij præsidem, uelut è cera, sermone efformatum in manus trado. Atqui amplector, dixit ille, ita factum ad unguem, & cōuiualem hominem: sed an eo nusquam abuturus, neq; prouinciam meam dedecus sim allaturus, ignoro: dicam tamen quod mihi uidetur. Is qui ritē moderabitur symposium, non patietur eō ferri, ut conuiuium uideatur modō uelut concio quapiam democratica, modō ludus sopheriarum fiat, mox etiam confessus aleatorius, deniq; in scenam abeat (si dijs placet) aut pulpitum. Videmus quosdam inter coenandum concionantes & litigantes, quosdam de clamare aut scripta sua recitare, alios uerō mimis & scenis actoribus operam dare. Nam Alcibiades & Theodorus Polytonis conuiuio usi sunt pro initiatorio loco, faces gestandi mysteriaq; ostentandi studium imitatione exprimentes. Istorū tamen nullum omnium mea quidem sententia, se ceterabitur conuiuij princeps: uerū in ijs tantū sermonibus, spectaculis, ludisq; dabit locum, qui ad proprium symposij finem proficiscuntur & exeunt: qui quidem constitueret, si inter præsentēs aut amicitia incrementū accipiat, aut eius fundamenta iactantur, idq; per uoluptatis occasionē. Conuiuū enim uiuendi ratio est, quæ per uini usum in amicitia definit sub gratiæ lenocinio. Cæterum quia modis omnibus quod impermixtum est, fastidiū adfert, molestiamq; parit: rursus mixtio quibuscunq; rebus nō accedit commodo tempore, & cum certa moderatione, tollit præcipuā gratiam, ut & uoluptatem interpolet, & utilitati impedimentum creet: hinc ad eō manifestum fit, bibentibus mixtum quoddam fallendi temporis oblectamentum à præside exhiberi debere. Enim uero audio non paucos dicentes, Vt nauigationem propter littus, sic ambulationem iuxta mare, iucundissimam esse. Haud absimiliter cum serijs ludicra sunt ita cōmittenda, ut quouis modo & ludentes re quapiam seria detineantur, & uice uersa qui seria tractant, more nauicantiū, animū resumant, ad ludum uelut ex propinquo spectantes. Quid enim prohibet multa etiam negocia utilia, risu, & res serias, hilaritate condiri?

Non secus & tribulos inter spinosam & Ononin,

Producit tellus mollia Leucoia.

Nam qui lusus impudenter in symposia insiliunt, citra rei seriæ admixtionem, hos admodum diligenter conuiuii suspectos esse debere, ne imprudentes in insolentiā impingant: uelut qui Apollinaris herbe succum in uino insciji hauriunt. Illi uerō insolenter abutuntur imperandi lege (mandata uocāt) qui balbos canere iubent, caluos caput pectere, claudos alternatim pedibus saltare. Quemadmodum in Agapenore Academico accidit, cui quoniam crus erat exile & extenuatum, compotores insultantes, præceperunt omnes dextro innixos pede, erecto corpore poculū ebibere, aut multā impositā persoluerē. Itaq; quū ordo imperandi ad illū uenisset, iussit eo modo bibere omnes, quo uiderēt ipsum præire. Proinde allato uase Samio inani, in illud immisso pede debili, poculū ebibit: quod cū frustra tentarent alij, multā pependerunt. Laudandus igitur Agapenor, ac certē promptæ usque adeo, nec extortæ, pariterq; iucundæ uindictæ imitanda sunt. Quo circa sunt assue faciendi conuiuæ, ut ad uoluptatē honestatemq; ijs discant uti mandatis, quæ, quod proprium cuiuscq; est studium, & quod præstare illi in manu est, quodq; autorem suum cōmendare queat, præcipiant: uerbi gratia, cantores canere, rhetores orare, philosophos obscuri quippiam enodare, poetæ recitare uersus. Qua enim in re excellit quisque, eō libenter & promptè ducitur. Assyriorum Rex nouarū uoluptatum inuentoribus, per præconem præmia edixit: at symposij Rex præmium honorificum & munus illi decernet, qui lusus

Cgenus honestum & liberale induxerit, & oblectamentū honestum: præterea risum, non vituperij aut insolentiæ comitem, sed potius gratiæ benignitatisq; affectum. Quia in parte plerunque naufragium patiuntur conuiuia, dum recta moderatione disciplinæq; destituntur. Prudentis uiri est, inimicitias & iras, quæ auaritiæ uitio cōtingunt, euitare in foro: in gymnasio & palæstra, eas quæ ex cōtentionis studio nascuntur: in magistratus functione, eiusdemq; ambitu, quas gloriæ appetentia parit: deniq; in cœna, & inter pocula, si qua similitas è lusu oriri potest, eam enixè declinare.

PROBLEMA QUINTVM.

Qua ratione dictum sit illud, Musicam docet amor.

Quo sensu dictum sit illud, Musicam amor docebit, imperitus sis licet: quærebatur apud Sōsium, post recitatos aliquot Sapphus uersus: quando & Cydopem uocalibus Camenis medicari suum amorem scribit Philoxenus. Itaq; assertum fuit, quod amor confidentiam ad quiduis audendum subministrat, & ad nouis rebus studendum animet. Quapropter & Plato quiduis eum moliri dixit: raturus facit loquaces, uerecundos confidentes: è focrorde ac desidiōso, gnauum reddit & impigrū: quodq; admireris potissimè, fordidus homo & præparcus morosusq; si in amorem incidat, uelut igne ferrum, emollitur, duritiemq; naturam exuit, iam benignus, liberalis, suauisq; redditus: ita ut haud prorsum ridiculus ille iocus uideatur uulgaris, quod porracea fronde nodatum sit amoris mar supium. Dictum & illud fuit, amorem ebrietati non esse ablimilem: accendit enim & hilaris efficit, gaudioq; delibutos: quo in statu dum sunt, ad cantillationes & uerba lege cadentia maximè efferuntur. Sic Aeschylum, ubi mero incaluerat, Tragœdias scriptitasse proditum est. Auus quoque meus Lamprias, quoties potarat, facundie, inuentionisq; numeros omnes explebat. Item dicitare solebat, uapore se quodā, perinde ut in thure sit, à uini calore reddito, oppleri. Deinde qui suauissimo amasiarum obtutu fruuntur, laudant non minus libenter, quam spectant. Et quum ubiq; sit loquax amor, nusquam is uerborum profusior, quam in laudando: nam prout sunt affecti ipsi, sic allatā alijs omnibus eandem opinionem uolunt, quod pulchræ adeo & eximie formæ amore teneantur. Istud impulit Lydium Cambysem eò dementiæ, ut spectatorem formæ uxoriæ Gygen, futurū encomiasten in conclauē pertraheret. Putant enim alijs fidem rei non constare. Quocirca encomium amicæ scribentes, id exornant carminibus, numeris, modulatoq; cantu: non secus atque isti qui statuas aureis bracteis redimere solent, quod & plures exaudiant, & memoriæ infideant altius. Siue enim equum, siue gallum, seu aliud quippiam amasijs donent, pulchrum esse munus, ornatumq; eximie, atque adeo supraquam par est, affectant. Præcipue uerò dum auribus illarum palpantur, & adulatoria uerba obfundunt, mollia ea proferrī, ponderosa, laciniōsaq; (cuiusmodi sunt poetarum ferè) uolunt. His collaudatis subiecit Sōsius, ne Chiromantam quidem (hoc est, captandī è manibus præfagij artificem) rectius astruere posse rationibus commotum, quam quibus usus sit Theophrastus de Musica loquens: legisse etenim nuperrimè librum aiebat. Dicit autem uir ille diuinus, tria esse Musices initia, animi dolorem, uoluptatem, & enthusiasmum: quorum unum quodq; deducit atque immutat consuetam sonandirationem, & uocē inflectit. Sanè omnino in animi dolore luctus ploratusq; insunt, qui proni præcipitesq; ad cantum feruntur. Hinc est quod oratores in epilogis & in eiulatibus scenicos actores pedetentim modulis inflectere uidemus, & intendere uocem. Deinde & uehemens animi latititia, uel rotum corpus, præsertim eorum qui ingenio sunt alacriores, concitat, prouocatq; eò ut composito quodam uelut ad numeros motu exiliant, plaudantq;, quamuis saltare nequeant: furor & clamor lymphatorum sunt (ut cum Pindaro dicam) ac recta ceruice impetuose tum muleuantium. Verum modestiores in hoc affectu uocem solam promunt, siue cantare uelint, siue elata uoce profari, aut carmina modulata ædere. Præter cætera tamen enthusiasmus, potissimum immutat, atq; emouet à pristino & cōposito statu tum corpus, tum uocem quoq;. Quo fit ut rhythmis utantur Bacchæ, & afflatis numine diuinaculis facultas sit, carminibus æditis oracula reddere. Paucos insanos uidere est, qui citra carmina & cantilenas nurgentur. His ita se habentibus, si amorem clarè suis explicitum inuolucris inspicere uelis ac pernoscere, uix alium inuenias affectum, qui acerbioribus exagretur doloribus, uehementiorè gaudendi materiam habeat, aut maiores animi emotiones deliriacq; incurrat, quam amor: sic ut planè quod Sophocles de ciuitate extulit, in amatoris animum

A competat, qui simul

Scatetq; odoris thurei fragrantia,
Festocq; cantu personat, cum fletibus.

Itaq; perabsurdum non est, neque mirum adeo, si omnes Musicæ fontes atque origines in se contineat & comprehendat amor, dolorem, delicias, & incitationem illam motuimque naturæ, quem enthusiasmum uocant, si quoque inter cætera sedulus sit & garrulus: deinde & ad carmina condenda, & numeros, ut ad nullum genus æquè, pronus feratur atque propensus.

PROBLEMA SEXTVM.

De Alexandri Macedonis bibacitate.

Sermo nobis erat de Alexandro rege, quod non tam multum bibisse, quam temporis plurimum in extrahenda mutuis amicorum fabulis comotatione, consumpsisse uideatur. Hic ludere eos operam ex annalibus regijs indicium fecit Philinus, in quibus frequentissimè, imò passim ita scriptum erat, hunc diem ob crapulam somno exegit Alexander: interdum uerò, alterū etiā diem. Hinc est quod in Venerem segnior fuerit, quamuis & iracundus & præceps idem: quæ res innatum calorem portendunt. Quin & illi percutim iucundus adeo expirasse odor narratur, ut odorata aromatis in modum fragrantia, indulsum fatiaret: quod ipsum caloris haud tenue est argumentum. Qua ratione fit, ut orbis terrarum aridissima quæq; & feruentissima loca, cassiam & thus producant: redolentia namq; concoctione quadam humoris (uti à Theophrasto traditum est) constituitur, ubi succi uitium per calorem excoctum fuerit. Videtur enim uero & Callisthenes calumniam incurrisse apud Alexandrum hoc nomine, quod grauatim ferre liberaliorem in cœna uini usum uideretur. Nam & Alexandro cognominem cratera permagnum illum qui dem ad se ordine profectum respuit, addens, nolle se Alexandri ebibendo poculum; Aesculapio indigere. Atque hæcenus de Alexandri bibacitate. Itemq; Mithridatem illum qui cum Romanis bellum gessit, inter reliqua certaminum genera quæ proposuit, edacitati bibacitaciq; præmia assignasse, & utroq; certamine uictorem extitisse, suæq; ætatis omnes bibendi gloria facile superasse perhibent: quæ causa fuit, cur & Bacchi cognomentum acceperit. Atque hæc una est istius cognominis ratio, quamuis falsò credita: uerior enim est ista, infanti iam tum illi, cunas fulmen exusserat, intacto illa loq; corpore, præter quoddam ignis uestigium in fronte, quam adustulati capilli obtexerant, relictum. atque hoc quidem infanti etiamnum obtigit. Rursus eidem post assumptam uirilem togam, in conclauē irruens fulmen dormienti pepercit quidem, pharetram tamē pensilem penetrauit, conflagratis igne sagittis: Quam ob causam uates plurimum sagittariorum manu, leuisq; armaturæ copijs præstiturum prædixerant. Quanquā non desunt qui Bacchi nomen à morbo syderatis, ac de cœlo tactis familiare, datum illi existiment. His dictis sermo incidit de strenuis bibonibus, inter quos Heraclides pugil connumeratus est, quem Heraclē truncata uoce Alexandrini uocitant, qui parentum nostrorum memoria uixit. Iste quotiescumque combibonem desiderabat assiduum, nunc hos ad ientaculum, nunc illos ad prandium, alios deinceps ad cœnam, postremò & ad pocœnia aliquos accersebat. Abeuntes primos excipiebant alteri compotores: hos deinde tertij, quartiq;. At ille nullo dato interim quieti interstitio loco ue, unus omnibus sufficiebat, quartamq; comotationem continuabat, ferebatq; integer. Porro inter Drusi, Tiberij Cæsaris filij familiares, qui cunctos bibēdi gloria antecellebat medicus, quinas senas ue amaras amygdalas, uitandæ ebrietatis causa, identidem ante potum deuorabat. Idem quoties aut prohibitus aut interpellatus diligenti obseruatione non assumpsisset, ne minimo quidē tempore reluctabatur ebrietati. Itaque amygdalis amaris creditum fuit uim inesse mordacem, carnisq; deterforiam, usque adeo ut & faciei maculas exterant: proindeq; præsumptas, meatus cuticulares amaritudine sua radere, mordicationemq; in his quandam relinquere, cuius ope destillantem uaporis instar à capite humorem deducant. Mihi autem amaror uim habere potius exiccatoriam, & quæ humores absumat, uisus est: hinc inter reliquos succos, amarus ingratisissimus gustu habetur: uenulas etenim linguæ (ut est apud Platonem) molles atq; fungosas, præter naturam contendit siccitas, absumptis humoribus. Quinimò cohibet amaros pharmacis uulnera, atq; adstringit, id quod Poëta extulit: Contritam manibus radicem admouit amaram

Soph. Oedipo
tyranno.

Hos conscriptos
ab Eumene Car
diano & Dido
to quodam, au
tor est lib. 10.
Athenæus.

Vide Curtium
& Arrianum.

Premium uictorie
erat argenti
talentum, teste
Athenæo.

Athenæus lib. 2.

Homerus.

Vulneribus, qua continuo stetit atra cruoris
Illuies, praesensq; tulit dolor inde leuamen.

Quod namq; saporem habet amarum, ut pollere exiccandi, recte tradidit. Preterea & mulierum diapsimata, quibus sudore rapiunt, natura amaricant & adstringunt, (ut apparet) acerbatis, quae in amaro consistit, uehementia. His ita se habentibus, non immerito amygdalarum amaritudo ad infringendam meri uim conferre censetur, intrinsecus exiccando corpus, nec sinendo uenas impleri, quibus distentis commotisq; ebrietas nasci putatur. Argumenti fati esse potest, id quod uulpibus accidit, quae si amaras deuorant amygdalas, nec superbiberint, emoriuntur, humoribus illis confertim & subito depastis, atq; deficientibus.

Plin lib. 23. cap.
8. Diosc. cap. de
Amygdalis.

DECADIS SECVNDAE

PROBLEMA SECVNDVM.

Cur edaciores fumus autumnali tempore.

LEVSI NE post peracta Cerealia, florente tum maxime mercatu, apud Glauciam oratorem discubueramus, & iam desierant cenare pleriq; omnes, quando Xenocles eius frater more solito germanum meum Lampriam de insatiabili edacitate ut Boeotium incessere cepit. Proinde ego illius nomine, ut pari referrem, Epicuri uerbis Xenoclem mordens: Heus, inquam, bone uir, non omnes uoluptatem metiuntur & finiunt, eius quod molestum est carentia: quinimo Lamprias, qui Epicuri hortis praefert Peripatum & Lyceum, cogitur necessario Aristotelis testimonium, re quoq; ipsa comprobare. Ait enim ille, unum quencq; solito plus esitare autumnali tempore: causamq; rei adiungit, quanquam ea me fugit. Hic Glaucias: Bene id quidem habet, inquit: sic nos ipsi ad inuestigandam causam accingemur, exacta cena. Sublatis igitur mensis, Glaucias atque Xenocles, diuersa quisq; ratione, in poma causam contulere: illa quoniam aluum subducerent, atq; ita uacuato corpore nouum semper appetitum parerent. Xenocles uero, annotinos fructus magna ex parte habere quiddam palato gratum atq; morsicans, dixit: qua ratione uentriculus magis prouideretur ad edendum, quam quouis etiam obsonio condimento ue. Aegris nanque cibum auersantibus, oblatum pomum restaurat appetentiam. Deinde Lamprias suam dixit sententiam: Natiuus, inquit, & ingenitus noster calor, quo uiuimus naturae munere, aestate dissipatur, imbecilliorq; redditur & rarior: at prono iam anno cogitur denuo, uiresq; resumit, intro ab externo frigore compulsus, cutisq; densitate compressus. Tandem ego ne uiderer omnino asymbolus, ac ne non aliquid dicerem, Aestiuo, inquam, tempore siti magnopere affligimur, ac plusculum haurimus ob aestus intemperiem: proinde natura querens (uti solet) mutationis subsidio in contrarium abire, famelicos plus solito reddit, alimentuq; siccum quo corporis conflatur temperies, uice uersa refundit. Quamuis in causae partem uenire omnino ciborum genera dixerit non abs re quispiam: quippe qui e nouis recentibusq; fructibus constati, tum liba tum legumina, panes, fruges, carnes quoq; animalium harno pabulo uescuntur, a uetustis annolisq; discrepant succi gratia, & ipsi uentes uicitantesq; alliciunt magis, atque inuitant.

PROBLEMA SEXTVM.

Cur larix, pinus, & consimiles his arbores, inoculationem non admittunt.

SOCLARUS, quo tempore nos in hortis suis, quos Cephisus amnis circumfluit, conuiuio secepit, arbores omnifariam oculis (sic enim uocant) depastis uarie ornatas nobis monstrauit. Vidimus illic lentisco oleas pullulantes: punicas malos e myrto: fure & quercus, quae eximias puros ferrent: & platani quae mali surculos acceperant: & ficibus insita mori propagines, pluresq; aliae mixtiones & coitus plantarum, iam ad producendum usq; fructuum statum profectaru. Itaq; praeter alios qui Soclaro alludentes, poetis illum Sphingibus ac Chimaeis prodigiosiora monstra alumnosq; nutrire aiebant, Craton proposuit ambiguum, quae esset causa, cur plantae oleaginae, tales societates miscellas ue solae natura respuerent: nec enim coniferam pinum aut cupressum, aut piceam, laricemue,

Alaricem ue, ullam alterius generis sobolem educare, quod quidem uisum sit. Huic succedens Philon, Est quoddam, inquit, apud doctos dicitur, ab agricolis confirmatum, quod dicitur, Oleum plantis esse infestum, citoq; interire arborem quam oleo inunxeris: quomodo & apes. Ceterum praenarratae arbores, pingues sunt, & molli praedita natura, aded ut & piceam & resinam lachryment: deinde quando diffisso libro hiant, uelut de proprio lare saniem contrahunt, earumq; te da oleosum exudat liquorem, ac nitet circumquaq; pinguedo: quocirca cum alijs generibus misceri recusant, perinde ut ipsum quoque oleum. Finē dicitis imposuerat Philon, quādo ait Craton, existimare se, ad hanc rem facere non nihil corticis naturam, qui tenuis & exuccus quum sit, stabilem non praebet sedem, neque uitalem alimoniam concorporationemq; insitis: tanquam qui nouellum corticem ac tenerum cum partibus, quae sub uero cortice germen excipiunt, coniungendum completendumq; conglutinet. Hic Soclarus non male sentire eum dixit, qui ita diceret, quoniam oporteat corticem alienam naturam concepturum, sequacis esse ingenij, ut in se rapiat atque conuertat propaginem, siue insitum calamum, ac in eius usum proprium succum & alimoniam comutet. Etenim sarrimus primo & subigimus solum atq; mollimus, ut proficillum sata mollitie illa sua alteret, gremioq; complectatur: eod quod dura & aspera terra difficulter superatur, ingeniumq; exiit. Deinde quae leui sunt ligno arbores, ad temperamentum non coeunt, neq; ab insitis superantur, neq; rursus illa mutant. Ad haec inquit: Minime obscurum est, respectu insitorum, debere soli naturam obtinere, id quod accipit ea: solum autem oportet esse fecundum, foeminaeque natura praeditum. Hinc fit quod fructuosas quasq; plantas selectas, effoetis adiungunt, quemadmodum foeminis nimio lacte distentis alias etiam proles adferunt. At enim uero laricem, cupressum, & id genus arbores omnes, parcas ac steriles, & a fructu uidemus inopes. Perinde ut obesi, & corporis mole suffocinati, plerumq; infocundi sunt, eod quod dum alimonia omnis in corpus rapitur dissi-paturq;, parum aded uel nihil genitalis seminis illi coaceruant. Eodem pacto arbores iste succo omni quem hauriunt absumpto, procerae quidem euadunt, fructum tamen aut nullum proferunt, aut certe exiguum, tardeq; adolefcentem: proinde non mirum si aduenam repudiant, quae parum bene suo ipsorum foetui nutriendo sufficiunt.

PROBLEMA SEPTIMVM.

De Echeneide pisce, nauigij cursum sistente, quem remoram appellant.

CHEREMONIANUS Trallianus e pisciculis, qui omnis generis illati fuerant, unum digito monstrans nobis, acuminato capite & oblongo, similem illi esse Echeneidem narrauit. Vidisse enim se in Siculi maris traiectu, admiratumq; fuisse eius uires, quippe quae haud exiguum tarditatem & remoram cursui iniecerit, donec a proreta, parieti exteriori nauis adhaerens deprehensa fuisset. Itaque fuere qui in risum soluti, Chaeremonianum, quod d figmento fabuloso & neuitquam credibili accederet, fidemq; arrogaret, deluderent. Nec desuere qui naturale quoddam rerum dissidium (antipathian nominant) magnifice creparent. Eratq; audire consimilia permulta, quae in rerum natura fierent, cuiusmodi sunt ista: Furentem Elephantum sopiri cicurariq; arietis conspectu: Viperam listi si palperis demulceas ue fagino termite: Taurum furibundum mansuetum reddi & miterescere, si ficui alligetur: Succinum leuia cuncta ciere atque attrahere, exceptis ocymo, & oleo imbutis: Magnetem ferrum non trahere, si allij succo tingatur. Ista enim quamuis manifesta experientia consistit, causam tamen habent caecam & rimatu perdifficilem, ne dicam etiam fieri nullo posse pacto, ut quis perdiscat. Ad ista ego respondi, eludi potius hoc modo quaestionem, quam causam reddi: ueruntamen, inquam, uideamus, quomodo pleracq; euenta & symptomata similitudinem causarum praferunt, credita scilicet, non recte tamen, quum nihil sint minus quam causa. Veluti si quis credat uuas, eod quod florem uitex proferat, maturefcere: propter dictum illud uulgare, Flos uitice exit, & botrus maturuit: uel ob concrecentes in lychno fungos, ambientem aërem nubibus obductum & in imbres solutum iri arbitretur: aut unguibus aduncis causam adscribat hulceris in uiscere latentis, ac non potius accidens eius esse putet. Quemadmodum igitur horum unumquodque dispositionis est comes, ex ipsidem natum causis: ita, inquam, una est causa cur lento cursu nauis eat, & Echeneida simul adducat. Siquidem quandiu arida est, nec oppido grauis

C prae humiditate nauis, consentaneū est carinam lubrico tractu propter leuitatem mare diuidere, fluctusq; faciliē cedentes, quandiu pura ab illuuiē fuerit, secare. Verūm mox ubi plus satis immauerit, aquamq; imbiberit, ac numerosas algæ musciq; adhaerescētis appendices attraxerit, tum uis ligni atq; impetus retunditur, tum etiā unda marina in lentitiam illam incurfāns, haud perinde faciliē dilabitur. Ea q; de causa nauis latera siue parietes deglabrare solent, derasis & alga & musco à tabulatis, quibus adhaerētē mordicus E-cheneida propter lentorē, uerū non est dissimile, causam fuisse creditam, cur tardē nauis iret, ac non potius additamentū & consequens principis causā, quæ tarditatem inuexit.

PROBLEMA VIII.

Qua de causa Lycospadas equos ferocire, animosioresq; esse dicant.

E Qui Lycospadæ erant, quos à freni genere, quod *λυκῶν* illi, nos lupatum uocamus, nomen habere dicerent, quasi quorum eō pacto indomita natura & ferocia, fracta refrēnataq; fuerit. At pater meus, ut est minime in mercando tumultuarius, preproperus uel, uisq; equis semper præstantibus, narrabat equinos pullos quos à lupis adortos fuga eripuerit, nobiles euadere & pernices, appellariq; Lycospadas, quasi lupis exemptos. Cū multi dictis eius fidem facerēt atq; attestarentur, de causā origine nata fuit dubitatio, cur iste euentus animosiores uelocioseresq; redderet. Itaq; maior pars eorum qui aderant, huc causam referebant, metum hoc modo incuti equis, nō autem animum addi: quo fieri, ut ad minimum crepitum expauescēt, leuicq; de causa attoniti, concitatiō motu uelocioseresq; rapiantur, exemplo ferarum, quæ semel casibus fuere obseptæ. Ego uerō dixi uidentem esse, num contrā se res habeat, quā prima fronte uideatur: ut tum uelocioseres euadant equi, ubi à feris appetiti periculum effugerint. Nam ni forent natura animosi, impigri & ueloces, nunquam euasuros fuisse. Neq; enim Vlysem ideo prudentē fuisse, quod è Cyclopiis manibus dilapsus fuerit: sed quia erat prudens, idcirco subterfugisse.

PROBLEMA DECIMUM.

D *Laudabilius ne fecerint maiores certis portionibus, an recentiores communibus dapibus uictitantes.*

Cum domi Cōsulatus munere fungerer, in plerisq; cœnis dispartiebantur portiones, distributa cuilibet è uictimis sua parte. Id ipsum placuit nonnullis mirificē. Alij ceu inciuile atq; illiberale factum damnantes, censebant in consuetam uiuendi normam post repositas coronas, concinnari uelut postliminio mensas debere: Nec enim, dixit Agias, edendi bibendiuē gratia, sed combibendi comedendiq; causa mutuo nos inuitamus. At ista carniū in portionibus diuisio, cōmunionē tollit eueritq; ac multas cœnulas, multos etiā cœnantes facit, neminem tamen alteri concœnantē: quando nō secus ac è laniena ad æquilibrium appensa carnis portio cuilibet apponitur. At qui quid interest quæso, siue calice cōuiuariū cuilibet appposito, congio uini pleno, & mensa propria (quo modo Demophontidē Orestem ad bibendū compulisse narrantur) ita ut cum alijs negocij nihil habeat quisquā: an quod nunc fit, carne apposita & pane, uelut proprio è præsepī, uictitare quemlibet facias: excepto, quod non par incumbat nobis silentij necessitas, quemadmodum apud illos Orestem tractantes. Attamen & istud fortasse simul uictitantes ad cōmunitatem rerū omnium prouocari, quod & cōmuni inter nos sermone utamur: quod fidicinam cantu oblectantē, atq; tibicinam pariter audiamus: quodq; calix iste certis haud circumscriptus cancellis, in medio propositus sit, uberrimus mutua beneuolentiæ fons, qui uoluptatis finē modumq; statuit, appetentiā: aliter q; aut panis aut carnis partendorū ratio, quæ quamuis sit iniquissima, æqualitate tamen mensuræ apud inæquales coloratur. Quippe unū idemq; & ei cui minor portio sufficit, plus: & cui maior opus est, minutius esse potest. Proinde quemadmodū qui pluribus ægris æquale pharmacū iusta absolutaq; mensura ac pondere dispensat, prorsum ridiculus est: ita quoq; talis cōuiuator, qui homines nō eodem modo sitientes esurientesue omnes ad eandē cōditionē redactos, pari portione curat, moderationis & æqui rationem Arithmetica, nō Geometrica lege æstimans. Quin igitur ad cauponā rectā proficiscimur, unā usuri omnes mensura publica? A tenim suū quilibet ad cœnā adfert uentrē, qui nō unā mensura, sed eius quod satis esse potest modo

A do expletur. Proinde Homericæ illæ *δαιτῆς* (quas partitorias cœnas dicere possumus) non sunt huc transferendæ è militaribus castrensibusq; cœnis: imò ueterum potius humanitatem imitari nos decet, non cōtubernales tantum & eodem sub tecto degentes, sed & commensales cōepulonesq; magnificiendo, eō quod cōmunitas quæuis magnopere colenda sit. Itaq; Homericæ cœnas ualere iubeamus, famelicæ enim sunt & siticulosæ, & conuiuatores habent reges Italicis cauponibus molestiores, adeo ut in ipsa pugna, quando ad manus cum hostibus uentum est, diligenter repetāt, quantum hauserit quisq; apud se cœnantium. Quanto rectius Pindarica conuiuia, ubi heros ad uenerandā mensam admiscet se cæteris, communibusq; ferculis ex æquo utuntur omnes: Istud nanq; reuera fuerit cōmixtio quædam & unio uerē amicorum: illud uerō separatio distractioq; hominum opinione tenuis amicissimorum, ita tamen ut eiusdem nequeant opsonij esse participes. Hic tum in Agiam bene sibi placentē, ut illi os obstrueretur, inuecti sumus: atq; nostrum unus, nouo eum & inusitato morbi genere laborare dixit, qui usque adeo uentricosus, graui ter ferret æqualem cæteris portionem capere: esse etenim è lurconū helluonum uenimero unum: uulgarī nanq; pisci non insunt spinæ, ait Democritus. Quinimō, inquit, hinc potissimē natum est, quod pro fatali necessitate, *τὸν μῦθον* ob rerum partitionem, receperimus. Ad æqualitatem nanq; spectabat, urbes urbibus, socijs socios (ut apud Euripidē uetula loquitur) colligare. Atq; nihil adeo omnium, ita naturæ legisq; uinculo stabilitū est, atq; mensæ cōmunitio, usumq; habet haud nouum, aut ex opinionibus hominum inductum, sed necessariū. Accedit, quod qui è cōmunibus ferculis plus uorat cæteris, iniurius est, preuertendo, atq; à tergo relinquendo alios, non secus quā fit, plena uelificatiōne celerate tritemi. Nam anxie inspicere epulas, inuolare, manibus certare, cubitu occupare, sunt ista haudquaquam amica aut sympofij legi consona conuiuiorū proœmia: quin potius turpia & canina sunt, ac plerumq; in conuicia, similitates, stomachationesq; tam inter se mutuas, quā cum structoribus & conuiuatore desinunt. Quod uerō nō pri dem, sed à multo iam tempore stata partitiō sortitiōq; æqualitatis in cœna, cōmunionisq; in sympofio imperium habuerit, inspexisse nec indecorum fuerit, nec illiberale. Nam & cœnas à dispartiendo *δαιτῆς* nominarunt ueteres, & conuiuatores *δαιτυμόνας*, structores

B quoq; *δαιτῆς*, ex diuidendi distribuendiq; officio. Adde quod Lacedæmonij *κρεωδαιτῆς*, hoc est, carniū diuisores, nō proletarios quofuis, sed primarios homines habuere, adeo ut & Lyfander ab Agelilaio rege in Asia fuerit diuidendis carnis præfectus. Tum demum enim partiendarum carniū consuetudo exoleuit, ubi in cœnas magnificentiæ & luxus introduci cœpere. Equidē existimo bellaria, mellita lacticia (κρεωδαιτῆς uocant) condimenta, quas *καρπυκίας* nuncupant, aliosq; omnis generis minutalium opsoniorūq; missus diuidere, graue fuisse usum. Itaq; ea capti uoluptate, eo gulæ studio delibuti, æqualis partitiōnis usum neglexerunt. Argumento est, quod sacra & publica cōuiuia partitiōne huiusmodi etiamnum cōstant, ob meram in uictus ratione simplicitatem puritatemq;: quapropter cui distribuendi munus incumbit, una eademq; opera, frugalitatem obseruat: quoniam ubi priuatum est aliquid, ibi cōmunis interijt ratio, quippe ubi absit æqualitas. Nec enim priuata & domestica possidere, sed defraudare & detruncare aliena, ac insatiabile illud res communes occupandi studium, ista sunt iniquitatis discordiæq; seminarium. Sic leges, quia auaritiæ studium finitiōne ac mensura certa proprij, refrenant, nomen à ui ac potestate æqualiter distribuendi quod commune est, traxere. Quid, quod ne coronā quidem conuiuatori fas fuit dispartiri, nec thoros, confessus uel priuatim unū: imò etli amasiā quis aut fidicinam adduxerit, etiam has communes esse amicorum placuit, ut in usum publicum cedant omnia, quod Anaxagoræ uisum est. Quod si istorum assertio uindictioq; cōmunionem nihil labefactat aut conturbat, ea ipsa de causa, quoniam maxima & excellentissima quæq; communia sunt, uerbi gratia, sermo, propinatio, & benignitas: desinamus portionum distribuendarum rationem paruipendere, atq; contemnere Animæ filiam Sortem (ut est apud Euripidē) quæ non opibus, non dignitati primas tribuit, sed ita ut fors tulerit, nunc huic, nunc illi confert: pauperibus & deiectis animos addit, nec libertatis cuiusdam felicitate orbatos destituit, rursus opulentos ac præpotentes, æqualitatem ut haud grauatim ferant affuefactos, placidē ad moderationem reuocat.

SIMONIDES poeta, Sossie Senecion, conspicatus in quodam symposio ho-
spitem silentio assidentem, qui cum nullo omnium uerba faceret: Quisquis
es, inquit, si quidē fatuus es, sapienter agis: sin autem sapias, stultum te decla-
ras. Præclara res est stultitiam (ut ab Heraclito dictum est) celare: operosum
id tamen in animorum remissionibus, & inter pocula.

Odyss. 8.

Vt sis cordatus, uinum modulamina cantus
Expedit, & molles risus, agitatq; choreas:
Sæpe etiam infandas suauit profundero uoces.

Quo loco Poëta, meo quidem iudicio, discrimen uoluit inter ebrietatem & uini pocilla-
tionem (οἰνοποιῖα illi uocant) ostendere. Nam qui moderatē uino utitur, huic subit cantilla-
re, ridere, saltitare deniq;. Contrā impudenter garrere, illiberaliter obtueri, aut obticesce-
re, sunt ista quidem temulentia ebrietatisq; munia. Hinc est quod censet Plato in uino
ceuspeculo multorum ingenia peruideri, Neq; Homerum, quando dicit,

Nec in mensis alienam inquirere mentem,

latuisse uidetur, quàm sit loquax & disertum uinum: quàm fecunda & restibilis multo-
rum uerborum seges. Nam qui silentio comedunt aut bibunt, hos pernoscere quomodo
queas: At quia potatio loquacitatem conciliat, rursus uerbositas illa futillis, multa quæ la-
tebant alioqui, reuelat, & in apertum profert, fit ut inter compotandum alter alterius in-
dolem ingeniumq; ediscat: ita ut non abs re Aesopo quis illud possit impingere: Quid
obsæcro uir eximie, eos cancellos, eas fenestras requiris, per quas alter alterius animum
intueamur? uinum abundē nostra pectora recludit, atq; ostendit, quiescere non permit-
tens: sed personam frontisq; tectorium detrahens nobis, ut longissimè à lege, ceu à præda
gogi latere, recedentibus. Proinde Aesopo, Platoni, & quicumq; indolem & mores cuius-
piam explorare satagit, non potest non esse usui ad eam rem uinum. Cæterum qui non la-
borant alienos mores inquirere, nec eos quomodocumq; deprehendere, sed uti frui amice
D & per familiariter, isti dum conueniunt, ea proferunt problemata, eos sermones, qui-
bus & fortunæ iniuriæ atq; malignitas obducitur, & ingenij præstantia, alacritasq; reui-
uiscit ac respicit, uelut in propria prata & pascua, philologia ductu, secedens. Itaq; & nos
hanc tibi tertiam conuiuialium quæstionum decada elaborauimus, quæ primam de coro-
nis disputationem continet.

PROBLEMA PRIMVM.

An floreis coronis inter pocula uti deceat.

NCIDIT quodam tempore de Coronis sermo, idq; Athenis in conuiuio apud
Eratonem Harmonicū, qui Musis sacrum facturum plures ad cœnam euocauerat.
Etenim cum à cœna omnis generis corollæ circumferrentur, cœpit nos Am-
monius inceslere dictarijs, quod uice laureæ coronæ, rosarijs fertis tempora ob-
ligassemus: quod futiles in uniuersum coronæ pupas decerent, & ludentiū uirginum fœ-
minarumq; gregi conuenirent potius, quàm Philosophorū Musisq; inuictorū hominum
coetui. Miror equidē, inquit, quid Eratonis isti acciderit, qui dudū fastidiere atq; auersari in
carminibus pigmēta solet, atque adeo eximiu Agathonē damnare, qui primus pictura-
tum siue Chromaticū Musices genus in tragœdiam induxisse, immiscuissēq; dicitur, quo
tempore apud Myfos docebat. Interim tamen ipse multiplici adeo colorum florumq; ua-
rietate, quemadmodū uidetis, conuiuium impleuit, ut uoluptatem deliciasq; aurium ex-
cluserit prorsus, dum animum pascere alia uia, mutatis ostijs, per oculos atq; nares cona-
tur: & coronæ usum non ad pietatem, sed ad uoluptatis studiū transfert. Alioqui unguen-
tum istud fragrantiam reddit meliorem magisq; salutarem, quàm florea ista, quæ in mani-
bus coronariarum muliercularum ferta compingentium exolescere solet, corolla. Deniq;
que in philosophorum conuiuio locus non est uoluptatum blanditijs, si nullam habeant
coniunctam utilitatem, neq; ex appetitione naturali ortum ducant. Sed quemadmodum
qui umbræ adducuntur ab amicis ad cœnā inuitatis, pro humanitatis lege, eodem censen-
tur loco & honore, uelut Aristodemus à Socrate ad Agathonis conuiuatoris cœnam in-
troducitur: at si quis sua sponte congregiatur, huic fores occludi par est: sic quæ in esu
potuq;

Plinius li. 21. ca.
2. Coronæ, deo-
rum honos erat.

A potuq; consistunt uoluptates, à natura accersitæ, appetitum cōsequentes, locum habent:
cæteras ultroneas, nulla habita ratione quantum uoluptatis adferre possint, repudiare o-
portet. His uerbis cōmoti adolēcentes, quibus Ammonij ingenium erat incompertum,
furtim coronas deduxerunt. Verum ego exercitationis & quæstionis mouendæ gratia,
hanc in medium ab Ammonio fuisse obiectam sermonis materiam perspectum habens,
medicum Tryphonem compello: Cedō bone uir, inquam, quid tibi animi est? depone-
rēne unā nobiscum tam elegantem & fertis rosarum floribus flammicantem coronam, an
explicare (quod aliàs apud nos soles) quantum florea ferta adiuuenti ad bibendum adfe-
rant? Hic excipiens me Eraton: Sic planè, inquit, apud me statui, nullam uoluptatem im-
punè prehēdi, uerum blanditijs nos delibutos molestare aliquatenus: ac nisi isto præmio
reponeretur beneficium, an unguentū nobis, & quidem meritō, suspectum foret: an pur-
pura ob ascititiam æstimationem, ceu fallax (ut barbarus ille dicebat) indumentū, & dolo-
sus color formidaretur? Cæterum colores naturæ sponte enati, atq; odores, an non sim-
plex quiddam minimeq; fucatum obtinent? imò inter hos & fructus annotinos nihil in-
terest. Quid, an non extremæ dementiæ foret, succos quos fundunt plantæ colligere atq;
excipere, naturæ beneficio datos: odoramenta uerò colorumq; delicias suo tempore pro-
deuntes despiciari, & nihili ducere, ea solū de causa, quod gratia quædam & uoluptuosa
amœnitas in ijs reniteat, nisi etiam aliud cōmodum seorsum aduehant? Vnum hoc recla-
mare uidetur, si nihil temerè (quod uos philosophi dicere soletis) natura parens produxit:
quomodo ista uoluptatis gratia creata sint, quæ nullo alio insigni emolumento prædita,
ad oblectandum duntaxat exhilarandumq; sunt comparata? Cōsidera ut germinibus stir-
pibusq; folia erumpant, ad conseruandum fructum: simulq; uti eorum beneficio arbores
fortæ, aurulæue recreatæ, moderatius aëris intemperies mutationesq; perferant. At florem
nulla alia manet utilitas, quàm ut usu suo nobis partim narium oblectamentum affundat,
mirificos odores expirando: partim inimitabili colorum tinctuumq; ornatu naturæ ua-
rietatem ostentando, iucundum oculis spectaculum ministrat. Hinc est quod stirpes mœ-
rent quodammodo & mordentur, auulso frondium honore: oriturq; in ijs noxia quæ-
dam ulceratio, & fœda cum primis nuditas. Neq; uerò, ut uidetur, solius (id quod ab Em-
B pedocle dictum)

Haud par est frondes prorsus destringere Lauri.

Sed & reliquo arborum generi parcendum, ne illarum spolijs, ut & præter naturam dire-
ptis, comandari nos ipsos studium caperet. Imò florum decerpitus uindemiam similitudine
sequitur, obestq; ne tantillum quidem, quippe quos nisi decerpseris maturitatis tempo-
re, mox marcidū defluxuri fuerint. Itaq; qui è folijs, quàm è certis floribus coronamenta
malunt contexere, barbaros imitari mihi uidentur, quibus loco panni, pecudum tergora
in amictū uertuntur: adeo parum ritè stirpibus istos uti apparet. Equidem harū rerum cen-
suram ad coronamentorū institutrices refero: nec enim Grammaticus sum, ut recitare queam
poëmata, in quibus legimus ueteres illos sacrorum certaminum uictores, floreis redimi-
tos tempora fertis. Illud saltem, quod Musis consecrata sit rosarum corona, uideor mihi
meminisse, dicente Sappho in fœminam quandam imperitam, & à Musis, hoc est, libera-
libus artibus abhorrentem,

Iacebis in honora, ubi fato concesseris,

Nec eris confors Pterijs farti rosis uinculi.

Sed audiamus ecquid è re medica testimoniū allaturus sit Tryphon. Tum ille sermonis ui-
cem excipiens, nihil istorum omnium dicebat latuisse præscos homines, ut quibus potior
medicinæ pars à plantis petebatur. Quin extant etiamnum, inquit, eius rei certa docu-
menta. Tyrij Cadmo Agenoridæ, Magnetes Chironi, quod hi duo medicinā primū faci-
tasse credantur, primitias offerunt: radicibus enim herbarum egros medicabantur. Quid,
quod Liber pater non ob repertum modò præsentissimū pariter & gratissimum pharma-
cum (uinum scilicet) creditus fuit frugi medicus, uerum etiam quod honorem Hederæ
tribuerit, aduersis planè uiribus uino repugnanti: docueritq; Bacchantes hederacea co-
rona uelari, uelut noxæ minus è uino ita sensuros, extincto abolitoq; ex Hæderæ frigiditate,
ebrietatis feruore? Adde quod ueterum in hisce rebus curiosam plus satis diligen-
tiam, produnt nomenclaturæ quædam. Sic Nucī, κερπύρας nomen creauerunt, quod spiritu
grauī & capiti nociuo, quem exhalat, soporem ea sub arbore recubantibus conciliet. Sic
Narcissum, quia neruos obtundit & cum grauitate torporē inducit, appellauerunt. Quam
ob causam Sophodes uetustum magnarum, hoc est, terrestrium dearum coronamen-
Soph. Oedipo
Coloneo.

Ctum uocauit. Rutam quoque, Peganum apud illos à facultate nomen accepisse tradunt: siccitate enim quam uis caloris possidet, genitale semen cogit atque coagulat, penitusque uterum gerentibus inimica est. Ceterum qui Amethystrum, tam herbam, quam cognominem illi gemmam sic dictam arbitrantur, quod aduersus temulentiam praesidio sit, longè hallucinantur: utriusque enim à colore nomen inditum. certè herbae folium emaculatum est illud quidem, sed tamen uiolæ & diluto aquae admixtione uino adsimile. Plura eius generis inuenire est, quibus nomenclaturam uires pepererunt: sed tamen ista possunt abundè maiorum diligentiam, multarumque rerum usum, quo ebrjjs consulebant, docere. Porro merum ubi caput prehenderit, & cum sensuum fontibus corpus quoque obrigescere fecerit, maiorem in modum hominem conturbat & exagitat. Itaque florum odoris defluxus mirum quam praesentem opem adferat, arcemque capitis contra ebrietatis impressionem obmuniat. Nam si calidi sunt, molliter relaxant poros & recludunt, uinoque perspirandi locum tribuunt: si uero moderatè frigidum, leni contactu repellunt atque inhihent exhalationes, quemadmodum facit è uiolis ac rosas contexta corolla: uterque enim flos adstringit, & capitis grauedinem odoris uis defendit. Enimuero Cypri flos, crocus, & baccharis, placido somno potos consopient: habent namque blandum & mite odoris defluuium, quodque natus in ebrjorum corporibus asperitates inaequalitatesque sensum diffundit & discutit, sic ut oborta iam tranquillitate hebescat & concoquatur crapula. Quorundam etiam florum odore sursum ad cerebrum reiecto, tum sensuum spiracula defecantur, tum humores quoque citra omnem uim concussionemque diuiduntur à calore clementer & attenuantur. Ad hæc cerebrum, quod natura frigidum est, sic in tepestat atque fouetur. Quapropter futes è floribus corollas de collo præcipuè appendebant, hypothymidas, quasi pectoralia amuletata, nuncupatas, quarum pigmentis etiam pectus oblinere consueuerant, uti testatur Alcæus, iubeñs multa indigna perpesto capiti, canoque pectori, unguentum affundi. Atque adeo hoc è loco odoramenta narium foraminibus abrepta, calore suo cerebrum impetunt atque feriunt. Non enim collares coronæ, hypothymides ea de causa dictæ fuerunt, quod existimaretur animus corde uelut castro insidere: alioqui enim epithymides rectius & obuiomagis uocahulo, ut ego censeo, appellari poterant, ob exhalationem euaporationemque. Porro non est quod admiratione capiamur, si tantam habeat uim Coronarum expirationis: siquidem memoriæ proditum est, taxumbram sub ea sopitis esse letalem, quando turget, maximè quo tempore flos erumpit. Quin & è papauerè effluit spiritus, à quo nisi caueant sibi qui lachrymam colligunt, protinus concidunt. Quid, quod Alyssum herbam qui uel manu tantum, contrectant, à singultu liberantur, quamuis alijs solus intuitus id præstat: Eadem armentis & gregibus utilis creditur, si consertur circum illorum cubilia. Rosa utique etiam inde nomen accepit, quod copiosum odoris defluuium exuat, quæ causa est cur & ocysimè marcescat: & ut refrigerandi uim obtineat, aspectu tamen rutilat, ignemque imitatur. Nec caret id ratione: nam tenuis & superficialius in ea calor uelut innatatac renidet, à natua rosæ frigiditate expulsi.

PROBLEMA SECVNDVM.

De Hedera, sit ne calidæ, an naturæ frigida.

Collaudantibus nobis Tryphonem, renidens Hammonius, Parum, inquit, liberale fuerit uarium usque adeo & floridum, corollæ in modum, sermonè dictis conuellerè: attamen hæc scio quam ritè sit inserta hedera, eo nomine, quod meri uim frigiditate restinguere sit dicta: siquidem ignea facultate ac feruida dotata est: eiusque fructus uino admixtus inebriat, corpusque ignea sua uis ferit. Palmitem quoque, more lignorum quæ ab igni inflectuntur, crispari torquerique prædicant. Præterea nix, quæ sæpenumero plusculis diebus alijs insidens plantis perdurat, hederam citissima fuga destituit: quin prorsus euestigio propter natuum illius calorem, liquitur tabescitque. Deinceps quod à Theophrasto literis proditum est, non in postremis ducendum. Negocium Harpalo dederat Alexander, græcas ut arbores in Babylonis hortis depageret: potissimeque frondosas, patulis ramis repandas, lateque umbram facturas, inter frutices promiscuè collocaret, locis nimirum illis feruore solis æstuque retorridis. Solam ex omnibus hederam respuit regio, quantumuis entixè ut cresceret fatagente Harpalo, pertinacemque in eo curam ponente. Itaque commaruit illa & exaruit: quippe quæ feruida natura, feruentique solo consita, non ad temperiem proficisceretur, imò longissimè disideret. Excellus enim sunt qui uires enecant, ideo

Vide Plin. libro 37. cap. 9. Fortè, ἀποπνεύουσα, id est, resoluens.

Quidam arbitrantur esse ligustrum, sed coniectura ducti.

Plin. lib. 16. cap. 11. Diosco. lib. 3. cap. 7.

Plin. li. 16. cap. 35. Theophrast. lib. 4. cap. 4.

Adeo naturæ suæ contrarijs magis afficitur unum quodque. Quod frigidum est, adamat calidum: quod calidum, frigidum tangitur desiderio. Hanc ob causam, montuosa, uentosa, niueque obrita loca, tædifera sunt, & picem fundentes plantas, in primisque larices ac pinos producunt. Præter hæc bone Tryphon, aliosæ, hoc est, frigoris impatientes, item frigida arbores, deciduum foliorum honorem ponunt, ob caloris contracti fruticemque linquentis exilitatem imbecillitatemque. Verum oleæ, lauro, necnon & Cupresso perennem conferuat uirorem, pinguedinis fecunditas, atque calor: nec secus & hederæ. Hinc adeo factum esse, ut Liber pater, hederam non tanquam ebrietatis amuletum, aut uini hostem induxerit, ut pote qui merum clarè uideat, & ab uinolentia studio se ipse uideat nominari: uerum meo quidem iudicio, quod factitant uinosi, ubi deficit uirgineus succus, hordea ceo utuntur potu: aut fictitium quodpiam è malis aut è palmulis uinum concinnant: eodem ille prorsus modo uiteæ corollæ captus desiderio, ubi uitem nudam folijsque uiduatam conspexisset, creditur, pro temporis uariantis ratione, hederæ similitudinè adamasse: nam palmitem capreoli multiplici lapsu serpentes, lubricoque passim diuagantes errore, frondium flexibilis tenacitas, & liber circumquaque amplexus, & (quod uel præcipuè est) corymbi acerbæ uiræ acinis densæ uel maturitate nigricanti asimiles, uitis habitum mentium. Atqui si conferre quippiam ad ebrietatem hederam existimandum erit, id calore eius effici dicemus, nimirum cuticulares meatus diducendo, uel potius merum concoquendo, ut etiam tuam gratiam ô Tryphon Bacchus medicus expectet. Ad hæc obmutuit Tryphon, quomodo respondendo foret, animo disquirens. Hic tum Eraton quemlibet nostrum, qui præsentem eramus iuuenes, nominatim prouocans, suppetias ferre Tryphoni prosertis adhortabatur, ni ea deponere malle. Exemit quoque metum omnem Ammonius, recipiens nihil se nostris dictis reluctaturum. Demum adhortante huc & ipso Tryphone, Argumenta, inquam ego, persequi, quibus hederam esse frigidam demonstratur, meum non est munus: quin Tryphonis, qui refrigeratè adstringentemque frequenter ea utitur, istud intererat. Attamen ex ijs quæ dicta superius sunt, primū illud, quod hederæ uino immissa temulentiam cieat, ueritatè haud est consonum: siquidem noxam quam bibentibus creat, non ebrietatem, sed turbationem, emotionemque status animi, aut delirium quoddam dicere queas, cuiusmodi Apollinaris herba inuehit, & non pauca eius generis alia, quæ mentem ad insaniam sollicitant. Deinde contorsio palmitum extra rationem cadit: talia namque præter naturam opera, non in ijs numeranda ueniunt, quæ naturæ ductu perficiuntur. Alioqui & ligna igne humorum exurgente contorquentur, quæ tamen ex se nunquam nisi uis allata curuantur, & ingenitæ naturæ transgressionem experiuntur. Porro innatus calor augmentare nutritumque producere natura est comparatus. Agè uero iam apud te consulti, an non potius hæc multijuga uolutatio, & pumila eiusdem conditio, ex imbecillitate frigiditateque proueniat. Hinc est quod adminicula quærit, quibus se erigat, multis quasi flagellis aut clauiculis sese muniens: non secus atque uiator defessus sæpius ad reparandas uires desidet, deinde institutum iter prosequitur. Propterea circumplexu & pedamenti adminiculo habet opus: quippe se ipsa sustinere prorsumque serpere impotens, idque caloris defectu, cuius uis acclius insurgit. Porro quod nix è folijs hederæ defluat & liquecat, id fit ob eorundem humiditatem: liquor enim extinguit, diuiditque fungosam niuis raritatem. Quid uero aliud nix est, quam spissarum exiliumque bullarum congeries quædam? Hinc fit quod algidissimis quibusque locis, udi sint illi modo, citius niues liquetur, quæ apricis solisque expositis. Ceterum quod sempiterno uirore germinet, & quod dixit Empedocles, perpetuum frondescat, caloris id munus non est: ut neque frigoris, frondibus uiduari. Nam Myrtus & Adiantum, quæ tamen inter calida non censentur, uerum è frigidorum sunt numero, perpetuo uirent. Itaque temperamenti æquali constitutione folia perdurare, quorundam est opinio. Præter hanc rationem Empedocles causam quoque reijcit in meatuum symmetriam, qui rato ordine æqualique succu alimentum intro traiciunt, ita ut affluxus illis faciat satis. E diuerso quibus defluunt folia, in causa est laxitas superiorum, & angustia inferiorum meatuum: quando nec hi transmittunt nutrimentum, nec illi custodiunt, sed pauca illa excipientes, multum confertim effundunt: quemadmodum in elicibus hortorum usu uenit, ubi qui frutices usque aquarum aspergine rigantur, & nutrimenti abundè habent, mediocritatemque conseruant, neque marcescunt senio, sed uirides permanēt. Proinde hedera Babylonè consita exaruit, locique naturam detrectauit: generosè illud quidem & præclarè, quoniam sub tutela Bæotij dei (Bacchi uidelicet) alta eius cliens & conuictoris parasiti loco existens, renuit apud Barbaros degere: nec tam è Alexandrū ipsa despiciabatur, illis iam tum

C inauguratum nationibus: uerum refugiebat, pugnaciterque detestabatur demigrationem mutationemque coloniarum. Cuius quidem rei non tam causa fuit calor, quam eius frigiditas, haud perinde tolerans contrariam soli temperiem: nec enim quod socium & familiare temperie est, alterum corrumpit, sed amplectitur atque tuetur ut arido solo thymum: quippe natura calidum melius conseruatur. Porro fertur in Babylone ita aestuosus, feruoreque adeo molestus uigere aer, ut diuinitum plerique utribus aqua plenis indormire sint soliti, quod spiritum agrum refocillent.

PROBLEMA TERTIVM.

Cur foeminae nullatenus inebrientur, senes ocyssime.

Admirabatur Florus quid Aristoteli accidisset, quod qui scriptum reliquerit in commentario de Ebrietate, Senes cum primis, foeminas minus cateris temeto capi: causam tamen non elaborauit, idque praeter morem, ut qui libenter quoque causas attexere solitus: tandem istud in medium praesentibus (eramus autem in coena plerique familiares) discutendum proposuit. Itaque Sylla dixit, alterius inuestigatione alterum elucescere: nam rite inuestigata de mulieribus causa, haud ita multum restare iam negotij de senibus. Esse namque naturas cum primis diuersas & pugnantis, tum humiditate & siccitate, tum hispeditate ac mollitie, necnon & scabritia. Primumque hoc, inquit, de foeminis documentum tibi esto, quod humido sint temperamento: istud enim delicatam cutis teneritudinem efficit, & cum laeuore nitorem: adde & menstruas purgationes suppeditat. Quando itaque copioso humore uinum diluitur, tinturam amittit copia liquoris nimia oppressum, fitque omnino coloris euaniidi atque aquosum. Porsis & ab ipso Aristotele petere non nihil: refert enim ex maiorum fide, eos qui assatim citraque spiritus reciprocationem bibunt (quod *ἀποσιζω* illi uocant) in temulentiam minimè omnium incidere: nec enim immorari merum, sed floris impetum propelli corpusque peruadere. Verè autem mulieres ad eum modum bibere cernimus. Praeterea consentaneum quoque est illarum corpus propter assiduum humorum fectum attractionemque ad statos diffluxus mirè foraminulentum esse factum, ac uelut elicibus & canalibus quibusdam persulcatum: in quos delatum merum, illud euanescere, nec in principes cerebri partes impetum facere, quorum in quietatione ebrietas nascitur, uerisimile est. Porro quod senes natui humoris sint expertes, ipsa nominis ratio loquitur: etenim non quasi humi deflui, sed tanquam terrestres iam habitu & conditione facti, eam appellationem sortiti fuere. Abundè autem illorum frigiditas corporis, & frigiditas, necnon & cutis asperitas naturam ariditatem docent. Quocirca bibentibus, uinum membris imbibit, uero consonum est, utpote corpore spongioso ob squallorè existente, quod deinceps moram trahens caput ferire grauitateque opplere solet. Quemadmodum igitur fluuenta leuiter inundant loca spissa, neque coeni illuuiem multam concitant, at raris locis melius imbibuntur permiscunturque, sic in senilibus corporibus immoratur uinum, a siccitate attractum. Praeter haec uidemus naturam senilem ex se obtinere ebrietatis symptomata, quae sunt uel manifestissima ista, tremor articularum, linguae balbuties, nimium garrandi studium, irae precipites, obliuio, mentisque emotio. Horum quum bona pars senibus etiam tempore bonae ualitudinis adsit, certè paruo illi momento ut impellantur, leuiterque concussu habent opus, ut ebrietas non propriorum & peculiarium ipsis origo, sed communium symptomatum incrementum senibus obueniat. Huic rei argumento est, quod d seni nihil sit similius, quam iuuenis ebrius.

PROBLEMA QUARTVM.

Frigidioris ne sint temperamenti, an calidiores uiris, foeminae.

Talia ferè à Sylla dicta fuere: at Appollonides, is qui ordines duxit, ait probari sibi rationem de senibus allatam: omissam tamen uideri frigiditatis causam in foeminis, cuius uiferuentissimum merum extinguitur, uiolentiamque igneam amittat, qua corpus percellit. Quum nec istud à ueritate dissonum uideretur, Achrylatus è Thaso insula oriundus medicus, quandam disceptationis occasionem quaestioni praedictae adiecit: esse commemorans, qui foeminas non frigiditas, sed uiris calidiores esse suspicarentur: nec deesse, qui uinum non calidum, sed frigidum etiam crederent. Admirante rem inauditam Floro, disputationem de uino huic resigno, inquit ille, me commonstrans (differueramus enim non ita multos ante dies ea ipsa de re.) Caeterum foemineae caloris primum argumentum glabritiem illam

illam depilem esse arbitrantur: nimirum absumpto à calore eo recremento, quod abundans in pilorum materiam cedit atque conuertitur. Alterum sumitur ex sanguinis copia, qui calor in corpore existens fons esse uidetur. Tanta autem in foeminis sanguinis uis est, ut nisi crebrae & citae purgationes illi acciderent, torreantur propè modum atque exurantur. Tertio attestatur, quod in sepultura usu uenit: quippe ea mulieres quam uiros intemperantioris esse caloris docere potest. Narrant enim uespillones, qui studium in talibus ponunt, cum denis uirorum cadaueribus componi unum foeminae, indeque è carne eliquare oleosum quid atque uiuidum, cuiusmodi è tædis exudat, sic uti reliquorum corporum uelut fomes sit. Praeterea si calidius dicemus esse, quod foecundius genitabiliusque est: constat autem uirgines pueris citius ad Veneris appetitum extimulari, & ad gignendum concitari: certè fuerit ista quoque calor probatio haudquaquam inualida. Accedit & illa maior pariter ac euidentior, quod tolerant commodè frigus hyemisque iniuriam: pleraque enim minime quam uiri obrigescent, atque omnino paucioribus uestimentis habent opus. Hic Florus: Equidem hisce ipsis argumentis, inquit, reor destrui conuelli que istorum opinionem. Primum namque frigori resistunt melius, quia plerumque simile à simili difficultius patitur. De inde & semen foemineum prolificum non fuisse, generationiue utile antea, propter frigiditatem, credibile est, sed materiae tantum alimentique usum masculo semini praebere. Adde huc quod ante multo parere desinunt, quam uiri generare. Porro euidentius est uiri eas ab adipe, qui inter frigidiores corporis partes recensetur: unde est quod iuuenes & gymnastas minime omnium adipe suffarcinatos uideas. Praeterea purgationem mensuram non abundantia sanguinis, sed idem corruptus uitiosusque efficit: cuius pars cruda atque excrementitia stabili sede intra corpus concrementoque carens, dilabat praedebilitate, omnino inualida atque turbida ob caloris deliquium reddita. Alioqui rigor horroreque qui ferè mensium purgamento succedit, docet frigidum esse & incoctum, quod excitur seceditque à corpore recrementum. Porro quis unquam glabritie calori, ac non potius frigiditati tribuat, qui modo uideat ut quaeque pars corporis est calidissima, ita hirsutam esse eam & pilorum segete obsitam: Pilos enim & eius generis alia expellit calor fodicans referansque cutis superficiem. At laeuior sit ex cutis densitate, quam frigiditas efficit. Attamen quod spissior rem habeant cutim, quam uiri, audies, mi homo, ab ijs qui cubant cum foeminis uel pigmento, uel oleo imbutis: implentur enim unguento ipso in concubitu, quamuis ne contingant quidem aut obmulceant foeminas, trahente nimirum illorum corpore, ut calores atque raritates. Enim uero, inquam ego, quaestio quae foeminas spectat, uiriliter aduersis argumentis astructa est.

PROBLEMA QUINTVM.

An uinum potestate sit frigidum.

Verum aueo discere, sit ne potestate frigidum uinum. Hic sciscitari me Florus, unde haec mihi nata esset suspicio. Tum ego: Falleris, inquam, si hanc nostram esse opinionem autumas. Et ille: Cuius cedo alterius? Tandem ego: Memini non ita pridem incidisse in libellum Aristotelis, qui problema istud tractat. Differuit & Epicurus multis rationibus in symposio suo hac de re, quarum caput omne & summa (ni fallor) huc spectat. Ait namque, non absoluta ratione calidum esse uinum, sed habere in se indiuidua quaedam & leuia corpuscula (atoma uocant) quae partim calorem promouerent, partim frigiditatem inducerent: quorum ista abijciat intro assumptum, rursus illa ex ipso corporis habitu euocet atque eliciat, quod uidelicet cum nostra temperie ac natura in unionem redire queant. Itaque fieri ut ex ebrijs alij incalescant, alij diuersum patiantur. Ista, subiecit Florus, aperte ex Protagorae sententia ad Pyrrhonicam nos scholam ducunt. Nulli dubium, quin de oleo, lacte, melle, & id genus alijs uerba facturis, liceat narrare quomodo mutua comixtione temperaturaque unumquodque consistat, interim ambages ne tendendo, obmittentes quale quodque natura sit, efferre. At qua tu ratione uinum esse frigidum pronunciare ausis? Tum ego: Duabus, inquam, potissimè innixis rationibus, crassa id Minerua expediam. Primo subit mihi in mentem id quod Medici facitiant, ut quibus remissior languet uentriculus, indigentque eiusdem egressantis roboratione, nihil temperie calidum offerant, & tamen uino exhibitio remedium adferant. Necnon & alui profluuia, sudorisque eruptiones uino compescunt: tanquam quod nihilo deterius, imò ualidius etiam quam nix, sistat, & robur uinum adaugeat refrigerando, ac corporis habitum prouum confringendo. Quod si natura facultateque calefactoria

C esset præditū, perinde foret (quod mea fert opinio) & niui ignem, & ori uentriculi uinum meracum offerre. Adde quod pleriq; somnum frigore conciliari prædicant, & somnificorum medicamentorū pleraq; frigus inducere constat, cuiusmodi sunt mandragora & papaueris succus, quæ ipsa uehementia planè sunt, & magna uiolentia frigus intrò pellunt, atq; cogunt. At uinum ut non uiolenter, sed placidè refrigerat, ita motum cum uoluptatis sensu sistit atq; confopit, sic ut maioris minorisq; ratione hoc ab illis differat. Accedit huc quod calida semen adaugeant genitale: hinc nanq; solidum robur humor acquirit, & spiritui uigor accedit, & per calorem gliscit ac stimulat uirtus. Cæterum qui copiosum merum ingurgitant, ad coitum redduntur tardiores, semenq; illorum generationi improficuum est, utpote debile & inualidum: imò irriti atque inutiles eorum cum foemina congressus sunt, uitiatò nimirum refrigeratoq; semine prolifico. Insuper quæcunq; homini ex algore obueniunt, temulentis uniuersa eueniunt: tremor, grauitas, pallor, saltus tumultuantis in artubus spiritus, linguæ balbuties, neruorum in extremis partibus distentio atque stupor. Quin & compluribus in resolutionem artuum temulentia desinit, quando omnino obtorpuerit mero, atq; extinctus sit calor natiuus. Medicantur porro noxas quibus tenentur ebrij & crapula exaturati, ab initio quidem, ut uidere est, operimentis iniectis, & decubitu eos fouendo: postero die lauacris, unctiõibus, cibisq;, qui statum corporis non sollicitant atq; conturbant, sed qui placidò ductu calorem à uini copia dissipatum, & quasi è corpore extorrem, reuocare sunt apti. Veruntamen, inquam, ut in ijs quæ ad oculum apparent, & similitudines dubias & facultates inuestigare solemus, ita de ebrietate nihil ambigere oportet, quidnam tandem sit: nam, ut liquet, imò uti iam antè dictum est, ebriosi senibus conformes sunt uel maximè, quo fit, ut maturè senectutem sibi accelerent uinolenti, & ex ijs non pauci intempestiua caluitie deformantur, canosq; ante tempus producant. Quibus omnibus corripì hominem caloris inopia existimatur. Nec hoc silentio transeundum, acetum naturam quidem & uim habere uini, nec tamen quicquam ualentius ignem oppugnare, quàm acetum, posse: imò quæuis ignis extinguendæ tormina superare longè, flammamq; frigoris uehementia opprimere. Quin & inter omnia fructuum genera, quibus uineus est sapor, loco refrigerantium uti uidemus medicos: cuiusmodi sunt punica mæla, & poma hortensia. Nonne ipsum mel aquæ pluuiæ & niuali commiscendo, uini naturam induere ijsdem docent, frigore nimirum dulce illud, ob affinitatem quã habet cum austero, cum præualet, corrumpente? Nonne maiores nostri hac de causa in genere reptilium, Draconem, inter frutices hederam Libero patri assignarunt, atq; consecrauerunt, ut frigida quadam ac gelida uirtute prædita? Porro si, quoniam ab epota cicuta merum affatim haustum remedio esse uideatur, hinc caloris argumentum trahere quis uelit: huic nos obijciemus uicissim, uinum cicutæ admixtum poculo, immedicabile esse pharmacum, potantesq; conclamata semel spe necare: ita ut nihilo magis calidum existimari debeat, quoniam ueneno repugnat, quàm frigidum, quia ueneni præsentiam adiuuat atq; adauxit. Certè si non frigore, nulla alia natura aut facultate, bibentibus, magis quàm alia, mortem adferre ualet cicuta.

*Ista uidentur ad superiora ubi de hederæ agit, referenda.

PROBLEMA SEPTIMUM.

Cur mustum minimè omnium inebriet.

Consule Proclum in Hesiodum.

Vinum nouum quarto Idus Nouembris auspiciatur Athenis, quæ diem *πρωιαυ*, à doctiorū referatione nuncupant. Atque adeo uotis conceptis prius salutarè innoxiumq; meri usum precabant olim, quàm bibendo id delibarent: ac inde is mensis initiatorius siue auspex dici cœpit: quo mense postridie Nonas fausto Genio litantes, uetus mos est post primum Faonij flatum, uinum degustare, quod præcipuè uentus uinum emoueat uapidumq; reddat: cuius uim quod effugisset uinum, stabilè ac diuturnâ seruire bonitatè creditum est. Itaq; cum prisco ritu festū ageret eum diem pater, à cœna collaudato uino, causam sollicitè disquirentibus mecū adolescentibus, quæstionè proposuit, quid esset causa, cur neutiquã inebriaret mustum. Quæ res cum multis absurda uideretur, nec fidè mereri, subiūxit Hagias, Mustū quouis modo exaturare, corpusq; opplere: ac propterea fastidio esse, nec libenter ebibi à quoq; solere, quod ad conciliandã ebrietatem ineptum uideatur. Appetitum nanq; id respicere, sedata iam sit, ob ingrati quendam, qui in eo est, saporem. Quod uerò sit aliquod inter dulce ac suauè discrimen, haud ignorasse poetam, qui ait:

Tum caseo, dulciq; mero, tum melle suauì.

Vinum

A Vinū enim initio suauè esse, mox in dulcedinè abire, quando uidelicet inueterascens concoctionis beneficio ad austerum uergere incipit. Hic tum Aristænetus Nicensis recenti memoria legisse alicubi aiebat, permixtum uino passum, sedare ebrietatem. Idem assererat, medicos, ijs qui plus satis biberunt, præscribere, ut dormituri panem mellis embamate imbutum deuorent. Quocirca si quid meri uim offuscat dulcedo, certè summo iure uinum nouellum haud inebriare dicemus, quandiu dulcedo degenerarit. Libèter hinc asensimus omnes adolescenti inuentis, quoniam uulgatas maximèq; obuias rationes perquirere non contenti, noua suo Marte argumenta tam feliciter excogitarint. Parata ad manum & facilia cum primis sunt illa: musti grauitas, quæ (uelut ab Aristotele scriptis proditum est) peruadit aluū & penetrat: deinde flatulenti spiritus, aquosæq; substantiæ copia, quorum ille compressu, euanescit citò, hæc uerò uini facultatem retundendi, naturam fortita est. Nam uetustas ferè exhausto absumptoq; omni eo quod aqueū est, uino adfert robur, sic tamen ut minuatur quidam quantitas, uis nihilominus intendatur.

PROBLEMA DECIMUM.

Cur sub luna, quàm sole, computrescant carnes magis.

Evthydemus ille è Sunio oriundus, inuitatis nobis prægrandem aprum apposuerat: admirantibus qui aderant cunctis, longè maiorem sibi donatū, sub luna computruisse narrauit, ac de causa rei ualde ambigere: nam quod solares radij calore Lunam superantes, liquandis carnibus sint efficaces minus, quàm luna, ueritati non uideri cõsonum. Hic Satyrus: Non id magis mirum, inquit, uideri debet, quàm quod uenatores facitiant, qui quoties aprum aut ceruum longinqua è regione in urbem dimittunt, æneum infigunt clauum, uelut putredinis remedium. Itaq; absoluta iam cœna, quum proposita in medium quæstionis mentionem refricuisset Euthydemus, Moschion medicus commemorauit putredinem colliquationem esse quandam & diffluum carnis, ad humidum conuertente eam corruptione: atq; in uniuersum quæ putrescunt omnia humefieri: deinde & calorem quencunq;, modo mitis is sit & mollis, humorem commouere & concitare: eundem, si sit igneus, carnem extenuare. Quibus uerbis haud difficulter elucescere ueritatem posse aiebat. Lunam si quidem moderato tepore humectare corpora: è contrario Solem inde diripere, depasciq; uisura ignea, quicquid exundat humoris. Quo sensu dixisse & Archilochū illud naturali ratione:

Durabiles, ut spero, multos Sirius

Seruabit, & flagrante Phœbus sydere.

Clariusq; etiã Homeri extulisse de Hectore, cui iaceti atram nubē circūfuderat Apollo,

Ne uim per neruos, moribundaq; membra coruscus

Exigeret Titan.

Rursus Lunam inefficacioris radios diffundere, qui ne maturant quidem uiam liuidam, uti cecinit Ion. Quibus dictis subieci ego: Cætera bene habent, inquam: interim tamen quantitatis respectu, & potioris maioris ue ratione, quod ad caloris tempus attinet, meritò totum debemus. Nec enim in eo situm est, quod (uti uidemus) sol aut hyeme minus caloris adferat, aut æstiuo tempore tabefaciat magis corpora: quoniam si caloris mollitiæ putredo nasceretur, diuersum facere debebat: nunc uerò quo magis increuit æstus, hoc citius in putredinem abeunt carnes. Proinde Luna non caloris defectu & impotentia, putredine cadauera absumit: imò potius reijcienda causa est in defluuij, quod ab ea procedit, proprietatem. Etenim quod non una quapsam qualitate secundum magis & minus differente, præditum sit calor, sed numerosa sint ignis facultates, nullo pacto sibi inuicem respondentes, ex rebus passim obujs perspicuum euadit. Nam aurifices igne è paleis conflatò, aurum elaborant. Medici accensis uittum sarmentis decoquunt pharmaca. Ad emolliendum uitrum informandumq;, apprimè conuenire censentur myricæ ramuli: nam oleæ termites in fomentis corpus mirè afficiunt, balneis tamen ubi fomitem loco suburuntur, aduersantur, & cum loricatione etiã fundamenta exterunt. Qua de causa Aediles probi non patiuntur operarum redemptores oleaginis uti uirgis: ueluti nec illud, ut lolium adijciatur materia ignis futura: fumus enim qui inde exurgit, lauantibus & caput grauat, & caliginem ob oculos obducit. Nil mirum igitur, si inter Solem & Lunam hoc intersit, quod ille exiccando, hæc remittendo exoluendoq;, humorum defluuium quibusdã corporibus inserat. Hinc fit quod nutrites cauent omnib. modis infan-

Vide Strabonem lib. 2. geograph.

Cios sub Lunam educere. Nam cum sint humoris pleni, adinstar uiridium lignorum, conuellunt & contorquentur. Præterea quos Luna radij in dormientes feriunt, hos ægrè atollere sese, ac uelut obtorquentes sensibus & stupidos cernimus: humiditas namq; à Luna diffusa, corpora premit grauatq;. Adde quod partus facilitatem etiã promouere Luna semiplena creditur, faciliorem reddendo nixum incremento humorum. Quamobrem, ut equidem arbitror, Lucina, & λυχία, hoc est, partus præses, cognominata fuit, planè non alia, quàm Luna. Quid clarius, quàm quod Timotheus extulit:

Per cœrulei poli astra, per citiparam Lunam.

Inanimis quoque in rebus elucet Lunæ potentia. Succifos enim plenilunio truncos reijciunt fabri lignarij, ut hiulcos, celeriterq; ob humiditatis uitium carie conficiendos. Agricola frumentum prono iam mense properant ex area cõuehere, ut totum siccitatis uia aduersus humecta repugnet: at quod constante Lunæ ætate conuehitur, ob humiditatē tumidius redditū dehiscit & crepat. Fertur & farina triticea melius subigi plenilunio & fermentari: nam fermentatio etiã iusto minor, tametsi ad mediocritatis metas non accesserit, in eandem tamen corruptionem producit atq; induit totã massam relaxatam resolutãq;. At caro putrida nihil aliud sentit mali, quàm quod spiritu, qui eam cõseruare solet, ad humidum degeneratē imbuatur, itaq; diffuset. Hoc & in aëre accidere uidemus. Is enim putredini magis obnoxius, plenilunij maximè tempore, rorem spargit copiosius: ut alicubi Melicus Alcman de rore, quem aëris Lunæq; prolem fingit, dixisse legitur:

Ros Iouis & Lunæ soboles gratissima nutrit.

Sic unde quæq; uerissimis testimonijs probatur, lunare lumen humectum, uim habere resoluendi putrefaciendiq;. Cæterum quod de clauo æreo dictum est, qui in carnem adactus (sic cõmunis est opinio) eam duret, & imputribilem tueatur, uidetur id adscribendum adstrictoriae eius uim. Nam rubigine ad tale pharmacorum genus utuntur medici: & qui in aëris fodinis uersantur, utilem ad oculos medicinam experiuntur, uti proditum est: & quibus defluxere cilia, his succrescunt postliminiò. Nam qui ex Chalcitide excutitur

Dpulis, palpebris insidens occultè, comprimit atq; inhibet defluuia, lachrymasq; oculorum sistit. Hæcque de causa à Poëta æs δυνωρα & νόσση dictum autumatur, à uisus nimirum restauratione. Quin & autor est Aristoteles, æreæ cuspidæ aut ense facta uulnera, curam minus difficulter, celeriusq; coire, quàm quæ ferrum inflixit: propterea quod medicamento si aliquid in se habeat æs: quam uim creditur & uulneribus primo appulsu imprimere. Nec illud obscurum est, quod putredini, adstringentia: corruptioni, ea quæ instaurant & sarcunt corruptum, aduersam habeant uim. Nisi quis uelit dicere, clauum per impressionem, humores ad se illicere, sequente perpetuo affluxu ad id quod afficitur, & dolet: unde fit, ut eo loco uelut ubi ex quidam, aut maculae uestigium uisatur: proinde rationem constare, si reliqua caro illæsa maneat, confluenta illuc omni putredinis uitio.

DECADIS QUARTAE

PROBLEMA PRIMVM.

An multiplex cibus simplici sit concoctus facilior.

INTER quartæ Decadis Conuiuales quæstiones, problema, quod de ciborum uarietate tractat, à nobis primùm describetur. Nam cum mense Februario Diæna festum, quod à deciduis ceruorū cornibus nomē habet, in Hyampoli Bœotia urbe ageretur, eò profectos nos ad festum conuiuio excepit Philon medicus opipare admodum & genialiter, uti uidebatur, facto apparatus: qui cum Philino simul puerum pane solo utentem citra opsonium aliud, conspicatus, Dñj boni, inquit, hoc illud est quod dici solet,

Saxa interpugnant, neq; saxa leuare potentes.

Simulq; exiit, allaturus ijs rerum necessariatū quidpiam: aliquantò post caricas aliquot & caseum attulit. Cum ego dixissem, accidere istud ijs qui eximij quidpiam & opipari meditantur, ut necessaria, quæq; usui esse possunt, aspernètur, neq; pensi faciant. Hic Philon: Haud, inquit, eram memor Philinū in alimonia uictusq; ratione Socratrū imitari, quem nullo usum alio cibo potuue, quàm lacte, totum uitæ curriculum exegisse perhibent: quem tamen ipsum talem uiuendi rationem ex quapiam infirmitate amplexum fuisse, ueri est simile. At hic noster diuersa planè ratione, quàm Achilles à Chirone isto, ab ipsis statim

A statim incunabilis, alimento exanguis pariter & excarne altus, non longè petita demonstratione, aëre roreq; pastus cicadae in morem dicitur. At uerò nobis, inquit Philinus, ignotum fuit centenis uesci uictimis, uelut ob rem bene gestam superbientibus: apud nos etenim sunt, qui incondita edulia complectuntur, ceu alexipharmaca, frugali & salubri uictu contenti, spretis operosis adeò & turgentibus mensis, quamuis illud rarius audierint, quod simplex cibus uti uario faciliè parabilior est, ita citius etiam concoquitur. Tum Marcion ad Philonem conuersus: Apparatum, inquit, omnem tuum sordere facit Philinus, conuiuas retrahendo deterrendoq;. Quod si rem tibi gratam sum facturum, opponam me istis tua causa, ostendamq; uarios cibos quàm simplices concoqui facilius, ne quid in approposita ferula manum immittere dubitent. Quod uti faceret, Marcionem obtestatus fuit Philon. Itaq; cum à cœnando superfederemus, ac Philinum destruere obiectum de ciborum uarietate argumentū adhortaremur, sic incœpit: Non meum est istud cõmentum, inquit, imò hic ipse Philon frequenter apud nos prædicare solet, primùm feras uniformi alimento & simplici utentes, inoffensa ualitudine mortales superare: quæ uerò caueis inclusa uictitant, ad morbos pronas ferri, leuicq; momēto cruditate offendi, eò quod mixta quadam & edulcorata sagina utantur. Deinde nullus extitit unquam medicorum omnium quantumuis in audendo periculoq; faciendo temerarius, quantumuis magnos sibi spiritus sumens, qui uaria edulia febrienti porrexit: quin potius simplex cõdituraq; omni carens alimentū uelut concoctioni audientius exhibent. Oportet namq; pati mutariq; cibum à naturali facultate, quæ in nobis est, deuitū. Simpliciū colorum tinctus durat magis, præstantiorq; est. Oleum, quod uel maximè est odorum, citissimè unguentariorū pigmentis adulteratur. Quod simplex est, & uniforme alimentū, concoctionis beneficio facile alteratur. At multitudo uarietasq; qualitatum, cum contrarijs facultatibus pugnantibusq; confset, citius ubi concurrunt, corrumpitur: non secus atq; accidit in ciuitate referta omnis generis hominū colluue, ubi non facile unio aut concors constat sententia, sed ad proprium quilibet emolumentū spectat, ægreq; in alterius sententiã accedit. Euidens rei documentum dabit uinum: siquidem diuersorum uinorum usus inebriat ocysimè: deinde cruditati è uino asimilis est ebrietas. Quocirca uinorum permixtionē fugiunt potores: & qui uina confundunt, uelut insidiatores, latebras captant. Mutatione namq; qualibet alteratur uariaturq; pristinus rei status. Quò fit ut Musici, cum magna religione tensa pluribus fidibus organa tractent, nihil aliud suspectum habentes mali, quàm confusionē sonorum & uarietatem. Ego uerò id dixero, citius pugnantes rationes fidē inuenturas, & probationē, quàm diuersas qualitates cõcoctū iri. Nisi ludere uideo, omisissis istis, ad Philonis rationes concedam. Audimus namq; sepe numero dicentem illum, difficilem concoctionem ex alimentis qualitate nasci: at uerò miscellanea multarum rerum mistio, ut noxia, sic alienarum qualitatum foecunda parens est: alio qui oportet, usu hoc docente, amplecti quod naturæ suæ amicum est. At si natura nihil concoctu difficile est, sed copia in causa sit, quæ turbationem inuehat corruptionemq;: hoc magis ego censeo fugienda esse uaria ista & omnigena edulia, quibus nō modo oblimauit Philonis coquus, quasi sui ipsius æmulus, nouitate interim uariationeq; immutans appetentiam, quantumuis haud relictubundam, sed ad cætera audientem, quæ tamen nihilominus dum uarietatem sectatur, ab eo quod naturæ est cõueniens & frugale, aberrauit. Hic uerò reuocandum est quoque ad memoriam Socratis dictum præipientis, cauenda esse cibaria, quæ citra famem ad edendum appetentiam proritant: uelut inuenientis, nihil in cibus metuendum formidandumq; aliud, quàm omnigenam mistionem & uarietatem: hæc enim longius, quàm usus postulat, uoluptatem producit, quæ in spectaculis, in acroamatis, in re uenerea, in quouis lusus exercitijsq; genere, increfcit pro nimietatis ratione, cuius multa sunt initia & capita: contra in simplicibus & uniformibus uoluptatibus, non excedit naturæ fines pellacia. Equidem omnino ita censeo, tolerabiliorem esse Musicum, cui fidium multiplex sonus probatur: aut alyptam, qui pigmentorum usum probet: quàm Medicum, qui epulares cõdituras cõmendet: ea etenim ratione bona ualutudo eueritur, atq; à recta semita exorbitat. Talia dicente Philino, Marcion ait uideri sibi sub Socratis contineri execratione dirisq;, non modo qui ab honesto utile dislingunt, uerum etiam qui uoluptatem à sanitate excludunt, uelut illi aduersam repugnantemq;, ac non potius auxiliatricem: pauci enim & inuiti dolorem ceu uiolentissimum instrumentum amplexamur, cum in reliquo mortalium genere nullus quantumuis ita animū obfirmauerit, uoluptatē respuat: imò hæc in cibis, in fomno, balneis, unctiõibusq; semper adest præstò, & excipit, &

Ceducat ægrum, alienam temperiem familiari succo, & qui secundum naturam sit, plurimo obliterans. Quæ tandem ærumna, quæ egestas, quod uenenum præfens ita facile ac citra molestiam morbum discussit, atq; balneum opportuno tempore apparatus, aut uinum opus habentibus porrectum? Cibus cum uoluptate ingestus, euestigio molesta omnia dissoluit, naturamq; ad suam temperiem reuocat, uelut reddita serenitate tranquillitatemq;. Contra quæ laboriosis rebus quaruntur remedia, ægre plantanturq; cum magno molimine naturæ uim adferendo, id perficiunt. Quare non est quod nobis uitio uertat Philinus, si minus sublati in altum utraq; manu uelis uoluptatem fugiamus: quin aptius conemur componere iucundum cum salubri, quam Philosophi quidam iucundum cum honesto. Proinde statim in primo argumento falsus mihi uidetur Philine, dum statuis bruta animantia simplici alimonia uti, quam hominum genus, ac proinde sanius etiam degere. Neutrum enim istorum uerum est, imò reclamant Eupolidis Comici Capræ, alimonia suam decantantes uariam & ex rebus compluribus miscellaneam, hunc in modum loquentes: Materiam depascimur omnigenam, abietes, ilices, tenerasq; arbuti propagines arrodentes: præter hæc & alia, nimirum tytisum, odora legumina, frondosam smilacem, oleastrum, lentiscum, fraxinum, ficum, quercum, hederam, myricam, syluestres malos, rhamnum, uerbascum, asphodeli colem, cisthum, sagum, thymum, sisymbrium. Constat autem enumerata omnia sexcentis constare succorum, odorum, facultatumq; differentiis: quamuis plura iam dictis obmissa sint. Alterum uero illud irritum facit Homerus, experientia certa docens bruta prima peste corripi. Adde quod & uitæ breuitas clamitat, quam sint caduca & morbis obnoxia: nullum enim ex his longæuum est, nisi si quis coruos & cornices recenset, quas tamen uoraces, & a nullo alimenti genere abstinere uidemus. Quid, quod tam belle ex egrotantium diæta, concoctu faciliore difficilioreq; rationem inisti: siquidem labor, exercitia, & quod cibos incidit, concoctu sunt quidem facilia, attamen febrientibus non conueniunt: pugnam uero & dissidium uariorum ciborum temerè formidasti. Etenim siue è similibus proprium ac familiare nutrimentum natura colligit, atq; hinc uariis ille cibus multas transmittens è se qualitates, in totam corporis molem, cui libet particulari, quod accommodum est, dispensat, sic, ut Empedoclis illud perficiatur,

Capræ, Eupolis
fabula.

D Dulce corripuit dulce, amarum concessit amaro:

Acre petiit acre, & torrido torridum coniunctum fuit.

Siue qua alia mixtione, quæ pro comodo alimento caloris beneficio in spiritu manet, dispersa, familiaria ad sui congenera sequuntur. Nam confusaneum adeo corpus & multifariam conflatum, quale hoc nostrum est, è uaria materia potius quam simplici congerere, suamq; temperiem absolueret, rationi consentaneum est: quod si non est, sed concoctio, quam uocamus, alterandi mutandiq; alimenti naturam obtinet, celerius hoc & aptius in uaria materia fiet. Simile namq; à simili non afficitur: at repugnantia & contrarietas citius immutat qualitates atq; corrumpit, propter mixtionem repugnantium rerum. Quod si in uniuersum mixta abolenda censes & uaria, Philine, non tantum dum cœnat aut obsonatur Philonem hunc conuictis lacefito, sed multo magis, quoties regias illas & auxiliares medicamentorum uires commiscuerit, quas deorum manus nuncupare solitus fuit. Erasistratus damnat insaniam & curiositatem in confundendis simul in unum rebus metallicis, herbarijs, theriacis, è terra marisq; promiscue petitis: pulchre namq; omnis istis, in ptisana, cucurbita, & hydrelæo medicinam consumit. At hercle uarietas irritat inescatq; appetentiam, sui impotem: etenim puritate quandam, & stomachi bonitate cum fragrantia conciliat, denique meliorem conditione imbuunt: edaciores quoq; reddit & bibaciores: quin igitur propulmento fursures tubercinamur? & loco asparagi, allium apparamus & carduos: repudiatoq; generoso isto ac delicato uino, è dolio ignobile potamus, quod à culicum cateruis circumcinitur? Neq; potes aliter asserere, quam quod salubris uictus ratio nullum sit uoluptatum effugium: sed moderatio & ordo quidam in uoluptatibus, obsecundans appetentiæ illi, quæ quod utile est, expetit. Quemadmodum autem omni molimine impetuosum uentum euitare nauclerus satagit, sopitum deinde & iacentem nemo excitare, aut permouere denuo potis est, sic appetitui repugnare, & luxuriati frenam inijcere, haud perinde magni est negocij: rursus languescenti ante tempus ac pigrescenti, uiribusq; pristinis defecto robur addere, & uelut ad uitam reuocare, hoc opus, hic labor est. Quapropter multiplex cibus, simplici & uniformi eò propè præstantior est, quod facilius compescitur luxurians natura, quam cietur moueturq; repugnans. Enim uero quod dicunt plerique, plenitudinem fugiendam esse magis, quam inanitionem, uerum non est: imò

contrario

A contrario modo habet: siquidem repletio morbum, etiam ubi in corruptelam desierit, extinguit: contra inanitionem, etsi aliud nihil mali inuehat, ipsa saltem per se præter naturam est. Atq; ista quidem uelut disparibus ædita chordis, obiecta sunt istis, quæ à te eleganter sunt excogitata. Illud uero quadantenus uos usq; ad salem & cyminum amicos latuit, quod uarium omne suauius est, quia conditius, modò tollas superfluum in condiendo uelut fastum: adhærescit enim agglutinaturq; appetenti excipientiq; corpori, præuio uisu: quod uero fastiditur, ut fluctuat & circumagitur, ita aut omnino id respuit natura, aut ægre amplectitur, inopia coacta. Istud tantummodo uarium dici obserues atq; memineris, quale non uisitur in conditis illis barbaricis quas abyrtacas uocitant, & in placentis, ac minutalibus: sunt enim ista curiosè apparatus, & uelut uariis è seminibus collecta. Plato quoq; uarietatem inuehit, ubi claris generosisq; istis suis ciuibus bulbos, oliua, holuscula, caseum, omnigena opsonia apponit: ad hæc uero cœnantes bellariorum ferculis non defraudat.

DECADIS QUINTAE

PROBLEMA SEXTUM.

Cur arctius compressusq; initio mensæ sedeant conuiuæ, postea
liberius diffusiusq;.

Mis dictis illico proposita fuit quæstio, quid causæ esset, cur angustius accumbent conuiuæ initio, mox remissius laxiusq; quum par foret contrarium potius accidere, repletis distentisq; à cœna corporibus. Fuere igitur qui accubitus formulam in causam uocarent: ferè namq; in latum discumbentes cœnam capere, quò dexteram in mensam protendamus: deinde inter cœnandum obuertere nos magis in latus, acutamq; corporis speciem effigiare, locum non superficie, sed linea tenus (Geometricè loquendo) occupantes. Velut itaq; tali minus capiunt loci, si recti proni ue cadant: pari ratione fit in quolibet nostrum, qui initio in os discumbimus, coniectis in mensam oculis: postea accubitus ratione è lato in profundum commutamus. Pleriq; pro causa proferebāt fraguli explicationem remissionemq;, quò d in decubitu dum premitur, dilatatur explicaturq; calceorum instar, qui paulatim terendo extendunt, atq; auctiores pariter & laxiores meatus acquirunt: simulq; pedi liberius spaciū, & uersabilitatem indulgent. Tum senex ludens, binos ait esse symposij dissimiles præfectos, siue duces: initio mensæ Famæ, cui ordinis nulla sit cura: alterum Liberum patrem, qui omnium consensu præstantissimus habitus fuerit ductor. Proinde quemadmodum Epaminondas aciem in quo loco sese suis armis proterentem conficientemq;, uitio & imperitia ducem, eduxit atq; in ordinem commodum restituit: sic nos initio coactos à Fame, & simul confluentes more canum, Liber pater, ut est curarum liberator, & chori præses, uice uersa in hilarem ordinem & lætum redigit.

PROBLEMA SEPTIMUM.

De ijs qui fascinare dicuntur.

Natus fuerat inter cœnandum sermo, de his qui effascinare, & fascinatorios habere oculos creduntur: ubi cum cæteri rem prorsus exhiberent, atq; risu prosequerentur, modestè Florus apud quæ cœnabamus, famam mirificè euentis astipulari dixit. Sed quia causa sit obscura, fidem historiarum derogari, nec id merito: quum sexcenta eiusmodi inuenire liceat, in quibus manifestus sit effectus, causa tamen nos lateat. Omnino ita est, inquit: qui rei cuiuslibet probabilem inuestigare rationem satagit, is rerum miracula ubiq; tollit funditus & euertit. Vbi cessat ratio, illinc nascitur dubitatio, hoc est, philosophia: adeo ut quodam modo philosophiam è medio tollant, qui rerum miraculis fidem non habent. Oportet autem rationem aduocare, ubi cur aliquid fiat, quaritur: quemadmodum quò d quid fiat, ab historijs petendum est. Sunt autem eius generis non pauca. Notum est quosdam intuitu solo infantibus potissimum noxam adferre, ob uuiditatem debilitatemq; corporis habitus per illos mutati uitiatiq;: ubi qui solidis sunt artubus & compactioribus, minus huic malo sunt obnoxij. Enim uero Thybios (est id genti nomē) Ponti olim accolas, non pueris modò, sed adultis quoq; exitiosos fuisse scriptum reliquit Phylarchus: tabesce re enim & morbis implicari, qui eorum obtutum, anhelitum, aut loquelam sustinuisent: quod mali, ut est uerisimile, senserunt mercatores aduenæ, qui emptitios inde seruos edu-

Mm 4

Cere solebant. Quamuis hoc in istis minus mirum uideri queat, quoniam contrectatio, & contagiosa corporum coniunctio, originem quandam morbi euidentem habent. Quem admodum caeterarum auium pennae cum aquilinis sepositae, absumuntur caloris defectu: eadem tamen ubi plumae computrescent, illa saepe atque a uitio immunes permanent: ita nihil prohibet, quin contactus hominis uel prodesse, uel grauis & exitiosus esse queat. Caeterum quod ex intuitu malum quis incurrere possit, sit illud quidem, uti dixi: sed quoniam ambigua est & caeca ratio, fidem non inuenit. Atqui, inquam ego, uestigium quoddam & callem qui ad explorandam causam ducat, inuenisti quodammodo, postquam ad defluuia illa corporum pertenderis. Nam odor, uox, & respirationis fluxus, defluuia sunt quaedam animantium, & sensum permouentes partes, quando ex illorum allapsu afficiuntur: quamquam probabilius est multo, ex animalibus istorum effluxus ortum habere propter calorem, & motum, qui spiritui uelut pulsus quidam aut turbo est, cuius conussus atque assiduo uerbere, corpus effluuia quaedam emolitur usque & profundit: quod tamen per oculos potissimum accidere consentaneum est. Visus namque ut est uagus & mire mobilis, beneficio spiritus aciem oculorum igneam emittentis, mirificam quandam uim disseminat: adeo ut illius opera multa & agant & patiantur mortales, quippe qui rebus spectatis delibuti, & moderatis uoluptatibus capi, & molestias sentire possint. Adde quod amoris (quae longe grauisima anima & uehementissima est affectio) origo a uisu nascitur, sicut amans diffluit & liquetur, quoties formosam spectat, uelut in illam commigrans. Quare mirabitur quis, arbitror, non abs re, istos qui laedi hominem & affligi ex obtutu rentur, nec tamen eam uim exercere posse aut incommodare. Mutuus ille aspectus eorum, qui in getatis flore existunt, & quod ex oculis emanat, siue illud lumen, siue fluxum dicemus, amantibus conficit atque interimit, cum uoluptate dolori permista, qua inde ipsi illi *γλυκύπικρον*, quae si dulce amarum, nuncupant. Qui tangunt, qui audiunt, non perinde uulnerantur afficiuntur ue, ut illi qui fixis oculis spectantur, & uicissim spectant: tanta enim ex obtutu in intima uiscera penetratio, tantus ardor nascitur, ut prorsus imperiti amorum censendi sint, qui Naphthae, quod bituminis genus est Media adfertur, admiratione capiuntur, quod ex aliquanto spatio ignem corripit. Formosorum namque aspectus, quantumuis in oculos procul illabatur, intestinum in amantium animis ignem succendit. Videmus enim uero saepiuscule quid auruginosis opem adferat, qui Rupicem auiculam inspectantes curantur. Ea uidetur animalculum istud natura temperie ue praeditum, ut trahat & rapiat in se morbum, atque deriuat per oculos, uelut elicem quendam. Quae causa est cur Rupex arquatos non aspiciat, imo ne sustineat quidem, sed aduersetur, atque oculos occludat, non quia remedij usum inuideat (quod existimant quidam) uerum quoniam non secus atque e uulnere faucietur. Inter reliqua morborum genera maxime citissimaeque lippitudinem per contagionem transsumunt, qui cum lippis uersantur. Adeo momentaneam uim habet uisus, ut alteri affricare mali originem & insicere possit. Perbelle differis, inquit Patrocles, quod ad corporeas res attinet: uerum animi affectiones, in quibus & fascinatio censetur, quo pacto aut qua tandem ratione per oculos noxam in uisus transfundere queant? Uideris, inquam, mihi nescire, quod pro animi affectione corpus quoque afficiatur. Venereae rei cogitatio genitalia surrigit. Canum ille ardor & in inuadendis feris truculentia, saepe numero eorum obstruit luminibus, atque occaecat adeo. Moelitia, avaritia, zelotypia colore immutant, habitumque corporis exterunt ac depeculantur. Nec uero minus quam istorum ullum, prauitate corpus imbueri potest inuidia, ubi in animam subierit: quapropter exprimere prauitatem conantes praestantissimi quique pictores, inuidiae faciem appingunt. Itaque quoties illi, quorum animos obsedit inuidia, oculos aliquod defixerint, ac uicini lumina uirus istud animi hauserint, non aliter quam tela ueneno illita allabuntur: nec fuerit a ratione absonum (mea quidem sententia) nec incredibile, tales dum ita spectantur, uirus concipere atque obladi. Canum, quos ira feruentes infixere morsus immedicabiliores sunt. Quinetiam genitale semen amantium simul congregientium, melius cohaerescere perhibent. Ac sane in uniuersum animi affectiones uegetant, contentioresque corporis actiones efficiunt. Hinc est quod eorum, qui fascinum praeuerrere aut amoliri creduntur, genus ad arcedam inuidiam conferre non nihil putet: retracto nimirum uisu dum loco nondum coesiderit, ut sic minus in affectis herere malum queat. Isti tibi, inquam, mi Flore, conuiuij congressus uelitationesque adnumerantur. Tum Soclarus: Modò nos, inquit, prius suffragemur istis: ad ueritatem rina namque uidef alicubi ratio. Si enim quae uulgus de effascinatibus praedicat, ut uera statumus, non es ignarus scilicet, quomodo amicos familiares, imò parentes quoque oculis fascina-

re

re arbitrentur quidam haecenus, ut ne liberos quidem suos ostendere ijs uelint uxores, aut certe non longo adeo tempore ab ijs spectari permittant. Qua ergo ratione inuidiae ista adscribi poterit affectio? Quid uero per loue dices de his qui seipso effascinant: neque enim inauditum est tibi istud, aut si minus, legisti saltem:

Et fuerat quondam pulchra coma Eutelida.

At miser in rapido dum spectat flumine uultus,

Sese fascinat: hinc subiti per uiscera morbi

Saeua lues peruasit. Fertur enim Eutelidas iste, formae suae amore captus, è sui spectro in morbum incidisse, bonamque corporis habitudinem pariter cum forma amisisse. Cedo quam rationem ad tam absurda euenta excogitare possis? Alias quidem, inquit, sat comode, nunc uero tantum calicem (ut uides) ebibens, confidenter aio, Affectiones omnes animae si plusculum temporis perstiterint, prauum gignere habitum: qui ubi inolitus robur à natura acquisierit, minima de causa, saepe etiam inuitos, ad ingenua & natua uitia deducit. Vides meticulosos etiam salutifera formidare: iracundos amicissimis quoque succensere: amatores ac salaces, ne à sacris quidem aut pudicis corporibus temperare sibi posse, quamuis morti uicinos. Assuetudo siquidem pro sua libidine uersare affectum animi potest. In aliquod malum procliuiorè, nutare necessum est, ac prouere in quaeuis obuia discrimina. Quapropter indignum est admiratione duci, si, quos inuidiae fascinationisque habitum sibi adsciuisse nouimus, in familiare ipsis uitium pro affectus ratione proni ferantur: huc enim stimulat, praestant non quod uolunt, sed quod eos natura rapit. Veluti necessario globus orbiculariter, & cylindrus proprio cylindri motu uoluitur, pro diuersa nimirum figurae ratione, sic inuidum affectio inuidè ad omnia agit. Proinde consentaneum est, tales sibi familiaribus & adamatis noxam magis conciliare. Atque ita affici tam bonus ille Eutelidas, quam caeteri qui seipso effascinant, summo iure uidentur. Discriminis plenus est bonus habitus, qui ad summum pertigerit, ut ab Hippocrate proditum est: quaeque ad extremum uigorem progressa fuerint corpora, non consistunt, sed ruunt, ac facili momento nutant in contrarium. Quocirca ubi plus satis sibi indulserint, meliusque quam expectant placere post inspectionem coeperint, usque adeo ut sui admiratione curiosoque intuitu delinuti capiantur, tum pro mutationis, quae proxima est, ratione in peiorem prolapsi habitum, sibi ipsis fascini uim adferunt. Id quod usu uenit magis à defluuio quod in aquis, aut alio quopiam speculatio obiecto subest: unde surgit in inspectores expiratus, quo seipso perinde ut caeteros affligunt. Atque istud fortasse pueris accidere solitum, frequenter causam mendacem insipientibus illis attribuit. Hic quum finem ego dictis fecissem, Caius Flori gener: Nulla, inquit, Democriti spectrorum atque imaginum habenda est ratio, censura nulla: ut nec Aeginetarum, nec Megarensium, quae ille dicitur ex inuidis proficisci, sensus haud prorsus expertia, aut arbitrarij motus, sed plena tum prauae qualitatis, tum inuidiae, quam expuunt atque ei aculantur, qui ea sunt imbuti: quorum beneficio confirmata, insidentia, imò cum effascinatibus familiaria facta, conturbant deprauantque tam corpus, quam ingenium. Istud enim, mea quidem sententia, uult innuere autor ille, ac si uerba spectes, magnifice prolata, ac prorsus diuine uidentur. Plane ita res habet, inquam ego: attamen miror quomodo non animaduertimus illum ab istis effluxibus uim animata ac uoluntaria sustulisse: ut ne interim existimetis me inducendo spectra, aut spirantes imagines, nec intellectu carentes, terrorem uobis incutere aut horrore uelle, absente tantisper nocte. Quocirca si uidebitur, hisce de rebus castino mane disertabimus.

PROBLEMA NONVM.

Cur ficus arbor facile amarissima, dulcissimos aedat fructus.

Exinde de ficibus incidit controuersia, quam obrem uidelicet pinguis adeo & suauis fructus ex arbore prodeat amarissima, unde ficulnum folium ab asperitate *σπίον* nomen sumpsit: lignumque succo scatet, quod sit ut igni impositum fumum reddat acerbissimum, lixiuumque è cinere exulti ligni uim maximam in exterendo propter acerbitatem habeat. Istud uero super omnia admiratione dignissimum est, quod cum arborea quae gemmas excludunt, quaeque fructus proferunt, omnes floreat, haec uero nequaquam. Quod uero fulmine ici negat, non abs re amaritudini quis adscriperit, & trunci uitio asperitati ue: talia enim credunt non percelli fulgure, ut neque uituli marini corium, neque hyaena. Itaque senex sermonem captans, ait, arborem immodice amarè reddi, & quidem merito, expresso quicquid reliqui erat dulcis

C succi. Veluti namque prædulce euadit iecur, secreto in unum locum, coactoque bilioso omni humore: ita ficum consumpto transmissoque in fructum suum, quicquid pinguedinis maturique succi habet, ipsam expertem dulcoris omnis manere. Nimirum, in qua ego, quod d truncus non prorsum utili succo careat, inde coniecturam facio, quia rutam sub fico crescentem, aut non procul enatam, suauiore esse mitiorisque succo asserunt, tanquam quæ dulcedinem quandam delibet, cuius uel grauis ille sapor, & impense sature extinguitur. Nisi certe è diuerso ficum, dum alimoniam ad se attrahit, amarorem istius ebibere dicamus.

PROBLEMA DECIMUM.

Qui dicantur amici sale tenus & cymino: ibidem cur salem diuinum Poeta dixerit.

Sciscitabatur apud ipsum discumbentes nos Florus, qui prouerbio dicerentur, Sale ac cymino tenus amici. Id explicuit promptissime Grammaticus Apollonophanes. Hic enim, inquit, amici prouerbio notantur, qui usque adeo sunt familiares, ut uel solo sale & cymino contenti conuictarint. Interim unde tanta salis accreuisset opinio atque honos, ambigebamus, Homero clare dicente:

Diuinumque salem degustat.

Nam & Plato salis substantiam legum autoritate sacrosanctam, diisque gratissimam, scripto prodidit. Augebat hæsitacionem & illud, quod in uniuersum à salis usu abstineant se Aegyptiorum sacerdotes, qui castitatem inoffensam seruant: adeo ut in sulso pane uescantur. Quæ ergo ratione, id quod sacrosanctum est & diuinum, prophanant & auersantur? Florus itaque ualere iussis Aegyptijs, Græcè modò aliquid ad propositam materiam dicere cunctos fuit hortatus. Tum ego: Nec ipsi, in qua, Aegyptij cum Græcis pugnant: nam castitas generis propagatione, risum, usum uini, pluraque etiam quæ sunt alioqui seria & haudquaquam friuola, amputat & è medio tollit. Proinde fortassis ipsi, quibus castitatis unicum est studium, à sale, utpote, qui caloris uel libidinem proritat (id quod nouelli asserunt) abstinent. Adde, quod ueritati est consonum, eos salem fugere, seu delicatissimum opsonium. Sal enim tantum non reliquorum opsoniorum opsonium est & condimentum: quapropter & gratiam sunt qui illum appellent, quod cibi potissimam partem & utilem condulcoret. Hacine ergo de causa, Florus inquit, salem diuinum nuncupari censebimus? Imò nec ista minima fuerit causa, quod quæ publicis commodis seruiunt, & ad uarios usus sunt accommodata, diuinis honoribus mortales dignantur, ueluti aquam, lucem, anni tempora: nam terra, non diuina modò, sed pro dea etiam habetur. Horum omnium nulli utilitate inferior est, salis ratio: is corpori nutrimenti caput est, & cibo robur solidumque temperamentum ad urgendam appetentiam præbet. Præterea illud considera, num & inde diuinitas illi accesserit, quod corpora mortua diu imputribilia durabiliaque conseruando, morti quodammodo reluctari uideatur, nec patitur cadaver omnino computrescere atque in nihilum redigi. Verum uti anima (quæ pars nostri est diuina cum primis) animantia cõseruat, nec finit diffuere molem corporis: ita salis ea est natura, ut mortuis corporibus adhibitus, ad imitationem animæ, reuocet ea iam ad tabem prona, & euincat, ac moderatam quandam temperiem, siue harmoniam constituat, societatemque mutua partium inter se. Hinc est, quod Stoicorum quidam dicant *τὸν σάλακα*, hoc est, carnem nunc mortuam, fuisse *νεκρὰς*, id est, carnem animatam: dum anima salis instar aspersa fuerat, quò illa perduraret atque constaret. Animaduertis etiam, opinor, fulmen sacræ existimari atque diuinum, quoniam de celo tactorum corpora diu aduersari oblectarique putredini obseruatum est. Quid igitur miramur, apud maiores nostros salem creditum fuisse diuinum, qui eadem sit cum diuino igne, fulmine uide licet, facultate præditus? Quum nihil ego dicerem, exorsus Philinus: Si quid est, inquit, auctor & fons est rerum omnium Deus, diuinum ne tibi uidebitur, quicquid uim habet genitalem? Annuente me, Profecto, inquit ille, non parum conferre ad genituram sal putatur, in qua Aegyptios esse sententia, memineras modò. Qui canibus alendis studium ponunt, ubi in Venerè sunt segniores, præter alias escas, salis muriacque conditis carnibus excitant iacentem Venerè, morantemque uim feminalem prouocant. Præterea, quæ per mare salem conuectant naues onerariæ, innumeram murium copiam producunt, foemellis (ut quidam prædicant) etiam citra congressum parientibus, ubi salem illinxerint. Quamuis probabilis sit, sal fuginem musculis pruritum concitare, unde in coitum proruant illi cò animalcula, atque ob hanc fortasse causam statura mulieris forma nec ociosa, nec illibera-

lis

lis, sed cum uenustate & gratia quadam, mixta, quæque sensus potest inflectere, salis & acris dici solet. Quinetiam arbitror Venerem Saligenam dicere, fictitiamque de ea ceu mari orta fabulam prodere poetas, dum uolunt fecundam prolificamque salis naturam indicare. Insuper marinos deos in uniuersum fecundos, numerosamque habere prolem ijdem ostendunt. Denique inter animalia tam terrestria, quam uolatilia, nullum proferre queas cuiusque marino fecunditate par. In quam sententiam scripsit Empedocles illud:

Fecundos pisces, multum quæ ducit agmen.

PLUTARCHI CONVIVALIUM PROBLEMATUM SEPTIMAE DECADIS PROOEMIUM.

IMOTHEVM Cononis filium, Sossie Senecion, à magnificis & opiparis militaribusque epulis reuocatum, in Academia exceperat cœna Plato, modico quidem apparatu & musicè, hoc est, frugaliter: haud turgidis, nec decumanis (ut inquit Ion) mensis, quales purus somnus, nec crebris interruptæ somnii imaginationes, simul cum corporis alacritate, tranquillitateque sequuntur. Itaque postero die Timotheus sentiens quid intersit, hoc an illo modo cœnes, ait eos, qui apud Platonem cœnarent, etiam postridie pulchrè cœnare. Magnum etenim, ut uere dicam, cõpendium est ad rectè & ex animi sententia uiuendum, comoda ualetudo corporis haud oppressi, sed agilis atque ad omnem functionem ritè peragenda, probè cõstituti. Quin & aliud haud leuius commodum accidebat Platonis cõuiujs, quæ inter pocula fuerant dicta, animo posse reuoluere, ac uelut intueri. Istorum enim qui abdomini seruiunt, uoluptates fordidas, nec libero homine dignam memoriam regerunt, & euanidam alioqui, fugientemque, non secus atque pridianum odorem, aut relictitium nidorem. Verumenim uero problematum sermonumque philosophicorum hypotheses, ut memores oblectant, quando nunquam non adsunt noua, ita oblitis præbent ansam & materiam eadem audiendi, & ruminandique, secumque reuoluenti. Quo loco Philologi etiamnunc Socraticis sympofijs inter sunt ac fruuntur, perinde ac illi ipsi, qui tunc unà cœnabant. Et certè si ferculorum apparatus uoluptatem peperisset, poterant & Xenophon & Plato non dictorum, sed opsoniorum, missum, bellariorumque in Calliæ & Agathonis mensas illatorum descriptionem memorie consecrassent. At quum nunciata nusquam extent, quamuis apparatu (uti credibile est) operoso, sumptuque infinito concinnata, aliquam dicendi occasionem præstiterint: tamè quæ philosophicè uelut per lusum apud illos disputata fuere, isti summo studio in scripta retulerunt, relicto nobis exemplo, quomodo non mutuis tantum inter pocula colloquijs animum adijcere, uerum etiam dictorum meminisse debeamus.

PROBLEMA PRIMVM.

Quam ob causam ieiunantes sitiunt quàm famem grauius.

Itaque hic tibi sextus mittitur Conuiualium sermonum liber, quem inchoabit quæstio: Cur intolerabilis sitiant, quam esuriant ieiunantes. Carere namque ratione uidebatur, quò d sitis, quam famem, perieiunantes afficeret magis: sicci namque alimenti inopia, natura liter exigere sui restitutionem censebatur. Tum ego ijs qui aderant fortè, sic: Calor in nobis, inquam, aut solus, aut præ alijs maximè nutrimento & fomite opus habet, quemadmodum uidemus prorsum nec aërè, nec aquam, nec terram alimentum expetere, aut ad motum consumere, præter solum ignem: qua ratione adolentes caloris nimirum beneficio, uoraciores existunt senibus: rursum facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studiosiusque uelci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increscens docet: & quòd cinis facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob caloris inopiã nutrimento non admodum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem mot

Concita. Confirmata igitur, uelut in luto fit, ariditate, potu ut magis indigeat corpus, natura comparatum est, donec bibentibus nobis calor rediuius, ac resumptis uiribus, solidioris alimoniae appetentiam creat.

PROBLEMA SECVNDVM.

An sitim famemq; indigentia concitet, an uero pororum status commutatio.

His dicitis, Philon medicus primum argumentum mouit, negans alimenti inopia nasci sitim, sed exilium corporis meatuum commigratione. Docent hoc partim, ij quos noctu sitis urit: nam si obdormierint, citra potum etiam sitire desinunt, partim febrientes, qui remissionis tempore, aut cessante omnino febre, continuo siti liberantur. multis ubi lauerint, & certe quibusdam ubi euomuerint, sitis desijt: quorum tamen nullum succi copiam adauget, sed solus in causa labor est, qui aliquid huc confert, ut in pororum statu permutando alius ordo & dispositio acquiratur. Clarissimum rei documentum praebet fames. Nam inter aegros quidam fame laborant simul, & appetunt tamen nihil. Nonnullis etiam saturis ne tantillum quidem remittitur appetentia aut refrenatur, imò intenditur potius & perdurat. Iam uero & plerique fastidientium cibum, assumpta oliua condititia, aut degustata capparum, continuo resumunt atque restaurant appetitum. Ex quo liquet manifestissime, affectione quadam pororum, haud alicuius indigentia, famem in nobis constitui. Eius namque generis edulia, famem minuunt his, qui apposito cibo esuriant. Ita fit, ut salgama sua acrimonia & adlubescencia, qua palato commendantur, uentriculum comprimendo cogendoque, aut rursus remittendo relaxandoue, mordace quodam cibi robore temperamentoque illum imbuant, quam orem suam appetitionem nuncupamus. Visa sunt mihi quidem ista probabilibus inniti rationibus, sed tamen cum eo quod caput est & praecipuus naturae finis, ad quae omnia animantia appetitus rapit, id quod deficit facere desiderans, & quod si bi deest semper persequens, pugnare. Illud namque, quo ab inanimato potissimum discrepat animans, negare ad conseruationem & tutelam nostram, uelut in corpore oculorum, existere, ac existimare affectum esse illum mutationemque pororum promolis exiguitatis ue ratione fortuitam, eorum est, qui (ut simpliciter dicam) nullo loco naturam statuunt. Deinceps rigorem metiri defectu naturae corporis caloris: sitim uero & famem eximere defectu naturae humoralis, solidaeque alimoniae, prorsus absurdum est. Sed longe etiam maioris uecordiae est, dicere quod natura propter plenitudinem, euacuationem amittit repletionem uero non inanitionis gratia, sed ob aliam quandam innatam passionem. Atque adeo istiusmodi in animalibus necessitas & suppetitas ferendi studium, nihil ab istis quae in agricultura fiunt, differt: multa enim sunt illic quae similiter patiuntur, parique ratione remedium sentiunt. Vbi squallent arida omnia, irrigando insuccamus plantas: ubi effervescent aestus, leniter refrigamus ramus: istidem in frigoris iniuria fouendis damus operam, muniendisque operimentorum multiplici obiectu: quodque in nostra non est facultate, Deum supplere precamur, largiri rorem tenerum, & lenia uentorum spiracula. Adeo semper natura quod temperant conseruet, eius quod deest, supplementum habet: ita uti credam alimoniam *προφης* nomen accepisse, quasi conseruatricis naturae. Sed ut plantae eam conseruant, insensibiliter, quantum fert usus (ut ab Empedocle dictum est) ex ambiente insuccata: sic appetitus nos docet inquirere, & quod temperamento deest sectari. Porro uideamus quam non sint ueritati consona, quae sunt dicta haecenus. Primum, quae lubentiam quandam oris habent & acridinem, nescio quomodo cibi conceptaculis non appetentiam, sed mortificationem conciliant, quemadmodum pruritus, titillationem, dum cutim quippiam scarificat & pungit. Quod si omnino orem prouocat etiam haec affectio, rationi consentaneum est, ab eius generis cibis diuidi atque tenuari ea quae debent, esuritionemque inducere, non adaptatis commutatisque meatibus, sed inanitis atque expurgatis: acrida namque, acerba, & saluginosa, materiam cibumque ingestum confringunt, distrahunt, atque discutunt, adeo ut nouus appetitus concilietur. Itaque meatus, non ratione permutati status, sitim sedant, sed dum carnis humorem ebibere, liquidioresque imbuti fuerint uapore. At uero uomitus, dum reijcit id quod naturae est inimicum & alienum, naturae facultatem liberam praestat, fruendi proprio & familiari humore. Nec enim in redundante humore quouis consistit sitis, sed in naturali ac proprio. Proindeque multi sunt licet alieni humores, sitis tamen nihilo secius hominem urget: requiritur namque qui est natura est liquor, circa quem uersatur appetitus, nec illis permiscendi se potestate facit, necque

A necque temperaturam concedit, donec expulsi emigrauerint: ac tunc meatus, quod sui est generis, excipiunt. Porro febris, quicquid est humidum, in altum solet repellere: ubi cum intestina loca exuruntur, compressus intus humor omnis consumitur depasciturque: quod fit ut multis & uomitus succedat, arctatis interaneis, ac sic compressu reijcientibus humoribus: & sitiatur, eo quod reliqua corporis moles inopia liquoris siccitateque molestetur. Quando uero febris remittitur, & corporis medullio recesserit calor, rursus diffunditur, & praestinum propriumque, quem natura praescripsit, locum unde quaque recuperat humor: unde simul & interaneis a labore laxamentum praebet, & caro pro aspera & squallida, laeuigatur, ac tenerescit mollisque redditur: interdum uero etiam sudores promouentur: qua ratione fit, ut quae sitim confluunt humilia inopia, desinat atque cesset, humore in debitum desideratumque remigrante locum, relicto eo qui grauabatur, aegreque respirare a fasce atque existere potuit. Quemadmodum in horto quantumuis abundet aquis puteus, nisi tamen plantae irrigentur deprompta aqua, sitire alimentoque destitui eas necessum est: sic intra corpus in unum locum contractis humoribus, nil mirum si inopia siccitateque reliquae partes afficiantur eatenus, quoad refluant tunc & refundantur. Ita enim usum uenit tam in febrientibus, remisso febris aestu, quam in istis qui a siti obdormierint: quod in istis ex alto reuocans humor somnus, ac membris uideaturque dispartiens, aequalitatem quandam inducit, ac saturitatem. Alio qui praedicta meatuum status commutatio, qua sitis famisque constituitur, cedit qualis tandem est: Certe ego non uideo quod sit meatuum disidium aliud, nisi quod plures pauciores uel aut concidant, aut diducantur. Vbi concidunt, ne potum quidem aut cibum admittunt: rursus ubi dirimuntur atque dehiscunt, intercapedo relinquuntur & uacuum spacium, quae est inopia eius quod secundum naturam est & familiare. Sic, inquam, uir optime, pannorum qui tinguntur imbutura, locum habet suum in austero, & absterforio, quorum ope excretis consumptisque superfluis, meatus illi exiles excipiunt melius & imbutunt libentius pigmenta, propter defectum uacuitatemque.

PROBLEMA TERTIVM.

Cur famelici, si bibant, fame liberentur: sitibundis uero si comedant, increfcant sitis.

His dicitis, qui nos conuiuio exceperat, ut cunctis ista differi ait: simulque ad aliam quaestum unculam, has meatuum inanitiones repletionemque reuocat subito, Cur famem famelicis potus placare possit: e contra sitientibus augetur sitim oblati edulibus contingat. Huius rei causam facillime & probabiliter cumprimis, isti qui meatuum rationem inuehunt, inter caetera reddere uidentur. Nam cum meatibus consent omnia, sitique meatus alius alia praeditus symmetria, latiores quidem siccum pariter humidumque alimentum capiunt, exiliores liquorem solum admittunt: ij inaniti sitim conciliant, illi famem. Itaque siticulosi, si comederint, nihil opis sentiunt, respicientibus siccam alimoniam angustiae ratione, meatibus, priuati que indigis nutrimenti. Contra famelici, si bibatur, potus in grandiores poros impactus, subit, & loca uacua implet, unde famis remittitur uehementia. At ego, quamuis constaret mihi rem uere ita fieri, rationi tamen adductae acquiescere nolui. Si quis, inquam, poris istis, quibus additi sunt nonnulli suffraganturque, carnem perforet, nihil aliud quam iunculentam, tremulam, ac putrem eam facit, adeo ut per has corporis partes non cibum, non potus commeet, sed ea cribri modo hac illaque perfluant & excernant, prorsus monstri simile fuerit, & per absurdum. Illa namque humidum cum cibis permixtio, eos comminuit, adiuta ope caloris interni ac spiritus, accuratius perfectiusque quam instrumentum etiam quodlibet, omni genere sectionum incisionumque atterit & confringit cibum, sicut quaelibet eius pars cuilibet membro associetur & familiariter adiungatur, non uelut suppingendo opplendoque rimas ac foramina, sed unita adnataque. Ac certe nisi ita statuatur, indiscussum relinquuntur praecipuum quaestum caput. Qui enim manducant, nisi biberint, sitim tantum abest quod sedent, ut adaugeant etiam. Qua quidem de re nihil haecenus dictum est. Sed an dilucidatas rationes assumamus, animum applicato. Primum summamus a sicco consumi humidum & aboleri: rursus humore imbutam rem siccam, itaque emollitam, diffundi euaporareque. Deinde statuamus non omnino sicci alimenti exclusio nem esse famem, ut nec humidum, sitim: sed esse moderati, eiusque quod satis esse potest, deliquium: ita ut si plane ab alterutro deficiat quicquam, non famem, non sitis sequatur, sed repentina mors. His ita statutis, haud operosum est & difficile causam perspicere. Siquidem

C comedenti sitis increfcit ob cibi ariditatem, qui reliquum in corpore humorem diffusum ac difperfum, ut est exiguus & languidus, colligit atq; exugit: haud aliter in rebus externis ufu uenire uidemus, quod terra pulueres aut potius cœnosa humori cômixta, in se rapiat, absorbeat, cōficiat deniq;. Rurſus quod famem potus compescat, conſtituitur neceſſario: nam humor dum præmiſſos cibos duros atq; exuccos irrat, & innato ſucco uapo rēq; perfundit, intrō eos conuehit, locisq; cōmodis & ubi opus est, ſuppingit. Proinde nō male Eraſiſtratus, humidum, cibi uehiculū dixit: ſuo enim admixtu, ijs quæ ſiccitatis aut morbi uitio ſegniter cōmeabant, ponderoſioraq; fuerant, & uiam parat, & ea ſecum rapit. Præterea multi reperiuntur, qui loti tantūmodo citra potus uſum, famere deſierunt, implacabili prius & ſæua fame oppreſſi: extrinſecus enim ſubiens humor, ſucculentiora reddidit corpora, & alit non parum, dum interna mollificat & demulcet, ſic ut acerba illa & eſſera famis uis remittatur atq; miteſcat. Hinc eſt, quod diutiſſimē uitam producant ex ijs nonnulli, qui duriter ac parcē uictitant, ſola aqua ingeſta, dummodo non omne quod nature corporisq; agglutinari poteſt, exaruerit.

PROBLEMA QUARTVM.

Quam ob cauſam puteana aqua deprompta, ſi in eodem putei aëre pernoctet, frigidior reddatur.

Hospiti qui frigidam potabat, uoluptuario homini, puteanā aquā famulī frigidiorē præpararant hoc modo: Hauriebāt uafculo aquam: id in puteo ſuſpenſum, ita ut terram non attingeret, pernoctare patiebantur, itaq; in cœnam inferebatur recenter hauſta frigidior. Erat autem is hospes in inueſtigandis rationibus apprime curioſus: atq; iſtud ſe ex Ariſtotele ſumpſiſſe aiebat, nec carere ratione: eam eſſe talem. Quælibet aqua prius ex calfacta, frigidior multo fit: qualis eſt quæ Regibus præparatur, cui decoctæ ad ebullitionem uſq;, uafculo conditæ, ingentem niuis congeriem accumulant undique: ſic frigidior redditur. Ita nimirum & noſtrum corpus balneo lotis, inhorreſcit magis frigore: nam remiſſio quæ uī caloris fit & exhalatio, corpus quod innumeris perforatum eſt poris, rarum efficit, ut multū admittat externū aërē, unde uiolentior naſcitur alteratio. Quando igitur ex aëris uerberē ſuccuſſata aqua & cōmota calorem incurrerit, celeriter etiā refrigeratur. Hic collaudato ſene ob memoriæ fidelitatem firmitatemq;, de ratione diſquiſitionē inſtituimus. Nam ſi aër, in quo lagena ſuſpenditur, friget, quo pacto aquam calefaciet? ſi calet, qui poterit refrigerare denuo? Prorſus nanq; rationi diſſonum eſt, ut idem ab eodem, nullo facto diſcrimine, diuerſa patiat. Vbi obtinente ſene & hæſitabundo, De aëre, inquam, controuerſum non eſt, quippe quem frigidum eſſe ſenſus dicat, maxime tamen ſi putei. Quapropter nullo fieri modo poteſt, ut ab aligdo aëre incaleſcat aqua: imō quod plus eſt, frigidus iſte aër aquæ puteali immutadæ nō eſt, ob nimiam aquæ copiam. Si tamen pauxillū educas & paulatim, iam aër uires ſuas exerere, refrigerareq; magis poterit.

PROBLEMA QUINTVM.

Cur glareæ & laminae à plumbo ductiles aquam inieclæ frigidiorē efficiant.

At enim uero de glareis ſilicibus ue, in quā ego, & de cotibus, haud abſimilis eſt controuerſia, quæ in aquam coniectæ, refrigerare eam & conſtringere exiſtimantur, id quod ab Ariſtotele ſcriptis proditum eſt. Rectē narraſ, inquit ille: hoc ſolum in Problematibus fieri narraſ: uerū nos ad inquirendam cauſam accingamur, eſt enim difficilis cum primis. Planē, inquam ego: ac mirum utiq; mihi uideatur, niſi fugiat nos iſta ratio: nihilominus ita omnino habere. Primum, nōne tibi uidetur ab aëre extrinſecus ingruente algeſcere aquam? plus uerō in lapides & cotes incumbens ille habet uirium, quippe quem non deſerunt aut effluere ſinunt, more æneorum fictiliumq; uaforum: ſed conſtrictum coactumq; ſpīſitudinis ſuæ ratione, in aquam expuunt, adeo ut per totam eius ſubſtantiam, uis frigoris imprimatur uehemens. Quapropter brumali tempore acerbius frigus amnes, quā mare infeſtat: in illis nanq; uim ſuā exercet algidus aër totus penetrans ſeſe q; exerens: in mari uerō ob profunditatē reſoluitur & uim perdit, nihil inueniēs quod relidat eum, ſuoq; obiectu reſpercutiat. Aliter quoq; probabile eſt, aquas, quod ſunt lymphæ diiores

A diiores tenuioresq;, hoc perfrigeſcere magis: ubi imbecillitas in cauſa eſt cur domentur. Porro cotes & ſilices aquam attenuant, quod ſaculentum in ea & terreum eſt permixtū, cōtrahentes, ab eaq; ſeparantes, ſic ut tenuior debiliorq; aqua reddita, ab frigoris iniuria edomeſcitius. Alio qui quod ad plumbū attinet, eſt id natura frigidū: id quod aceto extritum, unum ex ijs quæ letalia ſunt pharmaca, frigidiffimū ſemel, producat, ceruſſam ſcilicet. Accedit, quod ſilices denſatione, frigus fundo tenus inducunt. Lapis enim quicumq; ſit, terræ perfrigeratæ condensaſtaq; præ algore cōcrementum eſt: & quod ſolidior eſt & ſpīſior, hoc magis ad eam naturam accedit. Quare incōmodi nihil eſt, ſi aquæ frigiditatem cum lapis, tum potiſſimē plumbum illo renixu atq; reſiſu adaugeat.

PROBLEMA SEXTVM.

Quæ cauſa ſit cur acere pannisq; conſeruetur nix.

Itaq; paululum dato respirandi ſpatio, Amantes, inquit hospes ille, cum amaſſis ipſis colloqui præcipue expetunt: ſi minus, de ijs ſaltem. Idem & mihi in niue uſu uenit, quæ, quia non a deſt, nec ad manū eam habere datur, fert animus diſcere, cur calidiſſimis rebus conſeruetur. Etenim paleis illam uelut faſcijs cōmunitam, pannisq; rudibus undiq; obteclatam, diutiſſimē illaſam tumentur. Mirum proinde fuerit à calidiſſimis quibusq;, frigidiffima conſeruari in ſuo ſtatu. Planē, inquam, ſi modo uerum iſtud eſt: non tamen ita habet, imō nobis potiſſimē ipſis imponimus, credentes id quod calidum eſt, illico etiam calefaciendi uī eſſe præditum: cum eandem ueſtem hyeme calefacere, in ſolis æſtu refrigerium adferre dicamus: ueluti nutritrix illa apud Tragicum, Niobes prolem detritis obſoleta lanæ inuolucris fouet & refrigerat ſimul. Sic Germani ueſtem comparant ſolum aduerſus gelu munimen & obtegmentum, Aethiopes contra æſtum modo, nos uerō utroq;. Quare calidā optimo iure dicemus, ſi calefaciat: ſi refrigeriū cōciliet, frigidam. Et certe ſi ſenſus iudiciū ſequemur, frigidā fuerit dicenda potiſſimē: quippe tunica ubi primum eam induimus, frigida nobis occurrit: & toro decumbentibus, ſtragula: mox tamen emicante è nobis calore ſaturata, calorē adiuuat: idq; partim cōprimendo continendoq; calorem, partim uerō excludendo arcendoq; à corpore, & frigoris iniuriam, & externum aërem. Qui febrim æſtuant ue, continenter mutant ueſtimenta, eod quod inieclæ frigus adferant, quamuis mox inieclæ excaſſiunt à corpore. Quemadmodū igitur ueſtis accepto à nobis calore, calefacit: ſic à niue frigefacta, uiciſſim eam refrigerat. Refrigeratur autem à niue tenuem ſpiritum ſiue flatum exhalante, qui inſidens eius concrementum compingit atq; continet: quo euaneſcente, in aquam abiens diſſluit atq; liquitur, ſimulq; defloreſcit candor & diſperit, quem ſpiritus humori cōmixtus aſſumpta ſpumæ natura dederat. Proinde tum frigus unde quaq; obuallatum & opertum ueſtibus inhietur & includitur: tum etiam externus aër reſpreſſus niuem congelatam non diſſecat, non liquat. Accedit ad hæc rudium pannorum cōmoditas illa, quod uilloſi aridiq; flocci non patiuntur grauiter pannos niui incumbere, neu fungoſam eius raritatem deprimerē. Haud diſſimili ratione & palea leniter incumbēs, propter leuitatem cōminuere glaciā niuem non poteſt: alioqui uerō etiam denſum & ſolidum operculū ea præbet, ſic, ut & aëris feruorē diſcludat, prohibeatq; à niue frigiditatem abſcedere. Porro quod colliquationem pariat ſpiritus de migratio, eſt illud ad ſenſum manifeſtum: nam liquefacta nix, flatus creat.

PROBLEMA SEPTIMVM.

Sit ne percolandum uinum.

Niger ciuis noſter è literario ludo domum erat reuerſus, præceptore uſus clariffimi nominis philoſopho non ita diu: quo tamen ipſo tempore (dum philoſophus iſtud nō reprehendit, aut caſtigat) imbiberat odioſa quædam moroſioraq;, increpandī eius libertatem imitatione exprimens, & quibus cum conuerſabatur reſellere nulla non in re ſolitus. Itaq; euenit ut conuiuio nos exciperet Ariſton: hic ille cum reliquū omnem apparatus plus iuſto ſumptuoſum opiparumq; damnare inſtitit, tum uinum haud debere percolatum inferri dixit, ſed iuxta Heliodi præſcriptū, ut à dolio depromptū fuerit, bibendū eſſe, innato robore, ac uī natua etiam nū præditum. Eiuſmodi nanq; defæcatio primū frangit neruos omnes uini, caloremq; extinguit, quippe euaneſcentem expirantemq;, ubi tones inſaccatur percolaturq;: deinde curioſitatē quandā & cultum aſcitiū prodit, ac mol-

C litem: quando utilem istam partem absumunt & corrumpunt, quod dulcedinem adulterinam comparent. Quemadmodum enim castrare gallos ac porcellos, praeter naturam eorum carnem reddendo molliculam & foemineam, hominis est haudquaquam sani, sed luxu corrupti: ita (si admittetis metaphoram) castrant uinum & effoeminatum reddunt isti excolatores: nimirum hos naturae imbecillitas sapere prohibet, & praeter temperantiae studio certis modulis uinum bibere non amant: istum habent illi bibacitatis praetextum, artificiosumque commentum: certe uim meram uini depeculantur & auferunt, reliqua mole relicta, quemadmodum qui agris frigidam respicientibus, decoctam porrigunt. Nam quod aciem uini & robur omne percolatione eximant, detrahant, atque adeo uident, euidens argumentum est istud, quod pristinas uires non tueatur, sed facie uelut radice sua excisa atque extincta, intereat: utcumque sit, quod uinum, facis nomine haud obscure designarint ueteres: ut caput aut animam, a principibus corporis partibus, diminutiue solemus hominem nominare: & qui uitium prouentum colligunt uindemiautores, *τρυναι*, quasi facere dicuntur: & Homerus uitiferum locum *διερπύσιον*, quasi faeculentum dixeris, appellat. Quid quod uinum & ferrugineum & rubrum nuncupare solet: nimirum ille aliter, quam Aristion pallidum & praenimia defaecatione luridum, nobis apponit. Vbi renidens Aristion, Non pallidum bone uir, inquit, nec exanguis, sed placidum & mite, uel primo statim aspectu. At uero tu, obscurum noctis instar, & uelut atro horrore nigricans, ingurgitasse gaudes, ac propterea defaecationem damnas, ubi tale uinum reiecta ueluti bile, ac deposita grauedine, & uinebriatoria, omnideneque uitio, citra tumultum leniter se nobis insinuat, cuiusmodi bibunt apud Homerum heroes. Is uero quando uinum *αίθρα*, hoc est, ferrugineum appellat, atrum non intelligit, sed perlustre & nitidum. Nam cum antea *αίθρα* & *νίον*, hoc est, splendens atque coruscum dixisset, noluit tamen ferrugineum uocare. Quemadmodum itaque sapiens ille Anacharsis quaedam in Graecis damnauit, ignem tamen e prunis non potuit non commendasse, quod fumo foris relicto domi ignem intuerentur: sic quoque iustius alia nobis quaequam uitio possitis uertere uos sapientes. Quid enim quaeuo peccatur, si a uino exclusa discussaque uel illa nociua, qua mentem turbat atque molestat, nitorem purum addimus, non ascititium fucum: si non sublata uelut a ferro acie ipsa & robore, sed potius rubigine ac sordibus decussis, uobis illud apponimus: nimirum quia non percolatum, fortius est, si diis placet. Atenim o bone, deliranti insipienti uel, ubi helleboro usus comodaque uictus ratione, ad mentem redierit, impetus ille acer & uehementia subsidit atque exolescit, & genuinum robur moderatioque corpori redditur: eodem sane modo uinum a facis spurcicia repurgatum, uim illam furiosam & rebellem, in mansuetum ac sanum habitum restituit. Plurimum uero interest, ut arbitror, inter purgationem & inter elaborationem siue curiositatem: nam foeminae fucos tinctae, unguentis delibatae, auro & purpura onustae, curiosae formamque elaborasse uidentur: solij tamen usum, & unctionis, alendaeque comae studio in foeminis nullus danauerit. Certè Poeta mira gratia discrimen in lunone comente sese, demonstrat inquit:

Iliad. f. Ambrosio primum Saturnia diua liquore
Exerit sordes, udoque perunxit oliuo.

Atque haec tenus quidem in comitu spectatur puritas: uerum ubi fibulas aureas assumit, elaboratasque arte in aures, ac tandem illecebras, quas pollicetur castus, tractat, curiositatis nomen meretur res ipsa, imò in lenocinium uxori indecorum abit. Quapropter qui aloë aut cinnamomo uinum tingunt, aut croco edulcorant, non secus atque foeminam comptam prostitutamque symposijs publicant: at qui spurciciam inde auferunt, & quicquid inutilis est materiae, non medicantur uinum ac repurgant: reliqua enim omnia meram curiositatem uocaris, si uel a domesticis rebus incipere placeat. An non partes quaedam tectorio inducuntur, quaedam patent ambienti, unde purum maxime aërem domus hauriat, lumenque admittat ab occiduo sole: Nonne extrita extersaque debent esse undique pocula, ut niteant, ut splendeant? Nonne eadem nihil squaloris, spurciciae nihil obolere debent, & ne quid purulenti sordium uel potum compleat, curandum est? Et quid cetera recenseam? Nam & frumenti in panem confitura (quae nihil est aliud tandem, quam purgatio quaedam) quanto studio, quanto labore paretur, uides: quando quidem non acerum modo excussio, cribratio, euannatio, secretioque tum frumenti, tum farinae adhibentur, sed & subactio, quae exprimat fermenti inaequalitatem, atque repurget, massamque cogat, ut edendo esse possit. Quid mirum est igitur, si uini partes faeculentae, tanquam furfures quidam, aut acres, percolatione tollantur, praesertim quando nec sumptus adlit aliquis in defaecando, neque adlit negocium,

P R O-

PROBLEMA VIII.

Vnde nascatur insatiabilis illa edendi cupiditas, quam nos appetitum caninum, illi βόδιου appellat.

Sacrum quoddam est patrium, quod publica in ara praetor peragit, caeteri intra lares suisque suos. Ei nomen est, Bulimi proscriptio. Solent autem famulum aliquem uirgulis e uitice compactis uerberatum foras exigere, atque eliminare, addito hoc elogio: Foras Bulimum, intus cum opibus sanitatem. Me itaque Praetore, plures ad rem diuinam conuenerant, peractisque patrio ritu sacris accubueramus. Hic quaesitum fuit primum, de ipso Bulimi nomine: deinde, quid uellet usitatus ille uersiculus, quem ad eliminari solitum dicitarent identidem: praecipue uero, unde nasceretur ista affectio, quidque in ea cecideret. Itaque Bulimum ingentem aut publicam famem significare, quorundam fuit sententia, praesertim apud nos Aeoles, qui loco b, utimur p: nec enim bulimum, sed polylimum, quasi polylimum dicas denuo, efferimus. Nam Bubrostis diuersum quid a Bulimo esse uidebatur. Bubrostis, uehementis fames. Huius rei fide petebamus ex Metrodori de rebus Ionicis commentario. Narrat enim Smyrnaeos, qui praesens temporibus Aeoles fuere, Bubrosti taurum pullum immolare, quem dissectum, integrum nec excoctum, ignibus adolent. Porro quia fames in genere, morbi speciem habet, ac praesertim canina ista, affectio praeter naturam corpore, inuadit, perquam apte illi ceu defectui opponunt diuitias: ut morbo, sanitatem. Quemadmodum autem nausea nomen obtinuit proprie in ijs, qui inter transfretandum in nauigio efficiunt stomachum: usus tamen inualuit postea, ut istius affectus nomen transfretaret ad eos, qui quomodocumque ita afficiuntur: sicutique & bulimi nomen inde natum, hucusque pertendit. Atque ista quidem promiscue ab omnibus dicta, quasi e communi collatitiam coenam impleuere. Veruntamen ubi causam affectus attingere coepimus, primo loco in controuersia uenit, quid rei esset, quur per niuem iter facientes canina fame impetantur. Quemadmodum Brutus Dyrrachio ad Apolloniam expeditionem mouens, ex hac affectione uitae discrimen incurrit. Nix erat alta, & comeatus conuentium nullus sequebatur: itaque cum collapsus animo deficeret, cogente necessitate milites ad moenia accurrerunt, panem flagitaturi ab hostibus moenia praesidio tenentibus. Quo coesestim impetrato oblatoque, Brutus animum resumpsit: eoque nomine redacta post in potestate urbe, pepercit omnibus, humaniterque usus est. Hoc morbi genus incurrit cum equis & alini, tunc praesertim quando ficus recentes, aut mala bauant. Quodque admiratione dignissimum est, non homines modo, sed & iumenta, inter omnia edulia, praecipue panis reficit, adeo ut uel minimo eius esu remedium sentiant, ac progredi queant. Hic oborto silentio, conscius ego quantopere senum argumenta, degeneres, tardos, indoctosque homines sopire quodammodo & exatiare soleant: rursus generosis quibusque & eruditissimis seminarium inserant, atque audaciam rimandae inuestigandaeque ueritatis, Aristotelis sententiam protuli dicentis, Interna uehementer incalferi, urgente forinsecus magno frigore, ac nasci inde colliquationem haud paruam, quae si in crura defluat, lassitudinem oriri & grauitatem: si in motus respirationis uel fontes atque principia, animi deliquium, eademque ratione uirum quoque debilitatem sequi. Atque in isto uersari probabilem narrationis antedictae causam, conclusum fuit. Assentientibus autem huic sententiae alijs, alijs rursus impugnantibus, Soclarus primam rationem per belle constare inquit: refrigerare enim plus satis atque condensari eorum qui per niuem ambulant corpora: praeterea uel caloris nasci colliquationem, unde quasi a globo sanguinis, respirationis fons & origo intersepiaur atque occupetur: uideri tamen sibi potius, calorem coactum exundantemque intus, alimoniam consumere, qua deficiente, ille ad instar ignis contabescat & extingatur. Hinc fieri, quod esuriant uehementer, & pauxillum omnino comedentes, coesestim resocillantur: id ipsum enim quod porrigitur ueluti quendam caloris esse fomitem. Caeterum medicus Cleomenes *λίμων*, hoc est, famem in huius dictionis compositionem irrepsisse temere, assererat, citra rei ipsius expressionem: quemadmodum fit in *καταπίεση*, id est, deglutire, temere iungitur *πίνεση*, quod bibere significat: aut in *ἀνακνήση*, hoc est, emicare, locum non habet *πίνεση*, quod sonat inclinare. Neque enim Bulimon, famem esse, uti uidetur, sed uentriculi affectum, qui animi deliquium propter concursum famis inuehat. Proindeque eadem ratione canino appetitu laborantes pane resocillari, qua odores animo deficientibus medentur: non quia cibi indigi sint (constat nanque uel exiguo penitus alimentum usu recreari eos) sed quia spiritus & uires fugientes panis odor reuocet. Quod uero Bulimus sit quidam animi defectus, non fames, fidem facit id quod in iumentis usu uenit de fi-

Nn 3

curum & pomorum odore: qui non famem, sed quandam potius oris uentriculi morificationem laniatumque ac aspiduam comotionem inuehit. Mihi quidem & ista sat bene dicta uisa sunt à contraria origine deprompta, fieri posse, ut non conspicio ac compactio, sed raritas & dissolutio in causa sit, si decretum est assentiri uerisimilibus. Spiritus enim qui à niue diffluit, est quidam ueluti aer eius concrementi, & minutissimum quid: habetque facultatem penetrandi diuidendique non carnem modo, uerum etiam argentea atque aerea uasa: uidemus enim ab istis non cohiberi niuem, quippe quae in flatus resoluta, liquitur, atque ex ternam uasis superficiem madore implet tenui & glaciali, quem occulta ratione per meatus insensiles spiritus diffluens dimittit: qui quidem spiritus iter per niuem ingressis, acutè penetrans ac flammicans, adurere extremos artus uidetur, diuidendo transferendoque carnem, non secus atque solent ignita facere. Itaque laxitas difflatioque fit in corpore magna, & calor effluit, ac extincto spiritus illius frigore cutim ambiente, roreum exhalat sudorem ac tenuem, ita ut dissipentur contabescantque etiam uires. Si quis igitur coquiescat, parum caloris dilabitur: at ubi corporeus motus alimentum in calorem uel magna conuerterit, & calor effertur diducta carne, inde necesse est subitum quoddam (ut sic dixerim) deliquium uiri nasci. Caeterum quod non cogat modo, sed eliquet etiam corpora frigus ingens, hinc discas licebit: uehementissimo namque frigore plumbi laminae colliquefcunt interdum per exudationem quandam atque defluuium. Deinde quod plerique etiam non famescunt caninam hanc famem incurrunt, arguit potius dissolutionem, quam corporis conspationem. Nascitur autem ea raritas hyeme praecipue ob exilitatem partium, uti dictum est: aliter uero etiam ubi labor motusque acuerint atque intenderint calorem natiuum, qui tenuatus ac laborando defatigatus, multus fluit ac disseminatur per corpus passim. Quod uero ad mala & carcas attinet, ueri non est dissimile ea talem expirare odorem, unde iumentorum calor extenuetur, & depastus minuatur: alia namque alijs & resocillare spiritus & exoluere ualent.

PROBLEMA NON VM.

Cur Homerus caeteris quidem humoribus peculiaria tribuit epitheta, solum uero oleum liquidum appellat.

Nata fuit quodam tempore controuersia, cur inter humorum, qui sunt non pauci, genera, caetera proprijs epithetis insignire soleat Homerus: ueluti lac candidum, mel flauum, uinum rubrum uocitans: at oleum solum, accidente omnibus ex aequo communi, liquidum appellat, noua quadam ratione. Ad quam quaestionem sic fuit responsum: Dulcissimum esse quod tota substantia sit dulce: candidissimum, quod ex toto candidum. Tale autem est uinum quod cui nulla portio repugnantis naturae permixta fuerit. Ea ratione dicemus, liquidum esse uel maximè, cuius pars nulla sicca sit: id quod oleo competit. Primum namque lauitas eius docet, quam sint aequales inter se partes omnes: quo ipso fit ut mixtioni toto genere repugnet. Deinde limpidissimum se praebet oculis ad inspiciendum uelut in speculo effigiem: caret enim asperitate omni, quae diducere humanum intuitum queat: imò unde quaque indiuulsum, ob liquiditatem, & minimis etiam portionibus expressum lumen ad oculorum aciem reflectit: quemadmodum è diuerso inter reliquos humores solum lac, quia permixtam habet bonam terrae portionem, non exprimit effigiem speculi more. Accedit, quod concussum agitatum uel oleum minimè inter humores omnes strepitum aedit, quia tota substantia humidum. Atenim aliorum liquorum, dum fluunt atque decurrunt, asperae terraeque partes offendiculum obicem uel naetae, & repercussum, strepitant, ob partium minutias, earumque intercisionem. Adde quod solum permisceri temperarique alijs respuit, quia densissimum facile sit: caret enim inanibus interuallis, quae inter siccas & terreas eius partes inesse possint: caret & poris, quibus intercurrentem aërem prehensat excipiat uel. Quid, quod ob partium similitudinem, indiuulsum manet atque indiuulsum: ac proinde ubi spumat, aërem non admittit oleum, praedensitate continuitateque. Ista est ratio, cur ignem alat: & cum nullo humore alio nutriatur ignis, solum oleum eius materia esse potest. Quapropter è lignis nascens aer, in fumum abit: quod terreum est, in cinerem commutatum subsedit: solum interim humor ab igne depascitur, quippe quo nutriatur. Aqua igitur, uinum, & id genus alia quae turbida terrestrique substantia non exigua constant, in ignem coniecta flammam dislingunt suarum partium exilitate, grauitate opprimunt, extinguunt denique. At oleum quoniam pure pureque, si quod aliud, humidum est, ob substantiae tenuitatem mutatur, uictumque

A uictumque celeriter inflammatur. Euidens humiditatis testimonium praebet, quod quantumuis exigua olei guttula in immensum diffunditur, dispergiturque. Neque uero aut mellis aut aquae, alterius uel humoris cuiuspiam exigua adeo guttula tantum accepit incrementi, ut non ferè perficata euestigio aboleatur. Oleum uero ut est lentum & molle, quouis per corpus, si inungas, rapitur, longissimèque diffluit, ob partium uidelicet uuiditatem, sic ut & ineluibile perferet. Vestes aqua madefactae, nullo negotio siccantur: olei uero maculas expurgasse, res est non parui negotij: quoniam penetrat maximè, propterea quod denue cum primis sit & humidum. Si quidem uinum quoque permixtum maiore negotio è uestribus educitur, ut autor est Aristoteles: quippe tenuius, altiusque in poros imbibens.

PROBLEMA DECIMUM.

Quid causae cur quae de fico arbore suspenduntur maclatorum carnes, citius tenerescant.

Aristionis coquus apud conuiuas bene audiebat, quod inter caetera uenustè opiparèque concinnata, gallum quoque pridem Herculi immolatum, apposuisse tenerum, uelut pridem maclatum, recentem admodum & nouum. Itaque Aristione dicente expedite istud fieri, si iugulatus coestim de fico suspendat, causam rei coepimus inuestigare. Nam quod è fico spiritus exeat grauis atque uehemens, etiam uisus testatur: item illud quod de tauro narratur, qui ficui alligatus quantumuis immanis cicuratur, palpationemque non detrectat, sed iram prorsus deponit, quasi euandam. Potissima autem & causa & uis in amaritudinem conferenda est: planta enim illa omnium maximè succulenta est, unde fit ut tam ficus ipse, quam truncus, ramique saturati uideantur. Hinc est quod ardentis fumus oculos mordet in primis: combustaque cinis lixiuium abstergendi uel maxima praeditum reddit: quae caloris munere proueniunt omnia. Quin & succo cogi lac in coagulum arbitrantur quidam, non implicando obliquis ductibus compingendoque lactis substantiam, nimirum leuibus in superficie planisque partibus expressis: sed calor uel aliquando depascendoque humoris aquositate ac diffluentem liquiditate. Argumento est quod coagulum dulce quidem succo tenus, potus tamen sit facile deterrimus. Nec uero ab obliquis com meatibus laeue cogitur, sed quod frigidum est & incotum, calor praesidio coalescit: ad quam rem confert opis non nihil sal, qui natura calidus est, quanquam repugnet complicationi concrementoque iam antedicto, quippe qui dissoluendi natura potissimum sit praeditus. Quocirca feruidam auram, & acrem, tenuantemque expirat ficus, qua confringit maturatque alit carnem. Idem calor munus experietur auis, aceruo frumeti obruta, aut nitro aspersa. Quod autem quandam coquendi uim frumentum obtineat, euidens argumentum petitur ab amphoris, è quibus frumentum aceruo conditis uinum citissimè absumitur.

PLUTARCHI CONVIVALIUM PROBLEMATVM SEPTIMAE DECADIS PROOEMIUM.

ROMANIS in ore est, Sossie Senecion, lepidi cuiusdam & perurbani uiri dictum, qui edisse se, haud coenasse, quo die solus coenam fecerat, dicitare fuerat solitus: perinde ac si coena uictus atque uictus communitate coniunctionemque, & delectationem nullo non tempore desideret. Solebat nimirum gratissimum condimentum, ignem praedicare Euenus: & salem diuinum appellat Homerus, quem Gratiarum quoque nomine sunt qui efferant, quod plerisque edulij admixtus, palato ea commendat, gustuique grata atque amica reddat. At uero coenae mensaeque diuinum in primis, si quod aliud, condimentum est, amici cum familiaris, tum intus & in cute nobis cognitum praesentia, non tamen eo nomine quod compotet aut commanducet, uerum quoniam & accipit aliquid & regerit collatis sermonibus, utiles modo sint, & aliquid doceant, ac de rebus priuatis instituantur. Quippe in tempestiua inter compotandum garrulitas, plerosque dum nugantur, transuersos rapit, & animi libidini obsecundare compellit. Proinde non minore cura probae notae sermones, quam spectatae fidei amicos in coenam allegere consentaneum est: qua in re diuersum à Lacedaemonijs sentimus atque dictamus. Illi enim hospiti aut iuueni in Phiditium ad coenam accito, commonstratis foribus dicere solebant, Haec non egredietur dictum. Nos uero ipsi ijs utendum censemus sermonibus

C bus, qui & à communi usu non abhorrebunt, & apud quosuis eliminari poterūt, ob argu-
menti genus quod nec flagitiosum aliquid, nec maledicum, nec contra bonos mores faci-
ens, atque adeo ne illiberale quidem habeat quicquā. Id quod ab exemplis, quorū septi-
mam decada liber iste continet, iudicare cuius promptum est.

PROBLEMA PRIMVM.

*Aduersus Platonem calumniantes, quod dixerit potum
per pulmones ferri.*

Fortè è conuuius unus æstiuo tempore decantatum omnibus illud & tritū exclamauit,
ὄννο πνεύμονα τίγγε, τὸ γὰρ πνεύμονα τὸ ἀσπρὸν. id est,
Aestuat igne astrum, iam pulmo rigandus laccho.

Hic Nicias Nicopolita medicus, Nil mirū, inquit, si Alcæus poeta ignorauit, quod & phi-
losofophum Platonem latuit. Quanquā facili alio qui remedio possit Alcæo subueniri: pul-
mones enim ab uicino stomacho liquoris delibare non nihil, ac proinde irrorari, ueri est
simile. At Philosophus a deo non obscure scripsit, in pulmones poculenta defluere, ut nul-
li, quantumuis argumenta retundere parato, tolerabilem sui defensionem reliquerit. La-
te enim patet is error. Primum quidem quum necessarium sit humidum alimentum cum
siccis commiseri, consentaneum est utriq; unum atq; idem substerni conceptaculum, sto-
machum uidelicet, qui inferiori uentriculo mollitū atq; humectum transmitteret cibum.
Deinde cum pulmo sit usquequaq; lauis & spissus, quomodo ebibita farina cum miscella
nea sorbitūcula, perlabitur, nec usquam restitat: Hoc certe argumentū Erasistratus non
temerè in Platonem uibrat. Proindeq; ille recensitis non paucis corporis partibus, & in
quem usum quaelibet pars à natura fuerit condita, uolens (id quod philosophum decuit)
non uulgare aliquid & omnibus obuium sapere uideri, lingulæ (*ὠψύλα*) uocant illi)
munus ea gratia assignatum ait, ut in deglutendo cibum arteriā illa uocalem obstruens
atq; comprimens, delabi in pulmonem quicquam prohibeat. Grauius enim is exaspera-
tur lancinaturq; tulsit, si quando elata anima, lubrico tramite deuiet cibus. Ipsa autem par-
ua lingua uelut sequestra, utraq; in partem flexilis, uocem ædentibus nobis gulæ incum-
bit: at cibum potum ue transmittentibus, arteriæ: liberum atq; purum a nimia respiratio-
nisq; cursu seruans. Ad hæc compertum habemus, inquit, eos qui sensum potum dimittunt,
humectiores obtinere aluos, quàm qui auidè raptimq; plurimū liquoris exorbent:
in his nanq; cōfestim ad uescicam fluoris impetu peruadit, in illis uerò diutiusculè moram
inter cibos trahit, quos & humectatos permollit, donec mixtura quædā & temperies con-
fletur, cuius occasione restitent. Tale utiq; nihil fieri, si cōfestim seorsum discretus fuerat
in ipso haustu humor: sed implicantiibus pariterq; transmittentibus nobis esculentum,
cui humor uehiculi loco (ut ab Erasistrato dictum est) cedit, ea fiunt. Talia referente Ni-
cia, Grammaticus Protogenes subiicit, primum id perspexisse Homerum, quod cibi, gu-
la, spiritus uerò conceptaculum sit gurgulio, qui *ἀσπράγγος*, id est, guttur, ueteribus Græ-
cis dictus est: qua ratione clamoros, *εὐσπράγγος*, hoc est, gutturosos uocitare solebant, A-
chilles apud Homerum Hectori telum

Iliad. 10. In stomachum infregit, qua mors subit ocyus atrox,
Nec uerò infecuit guttur,

qui proprius est uocis ac spiritus canalis, uerum gulam siue stomachum infecuit. Hic ob-
orto silentio, Florus, Itane, inquit, conuiuebimus dissimulanter, & indefensam rei Plato-
nis causam facere patiemur? Minime gentium, inquam ego: producemus nanq; pro Pla-
tone & ipsum Homerum, qui tantum abest ut arteria humidum istud excludat atq; uindicta
cet, ut etiam cibum inde reijci tradiderit: ait enim,

Odys. 1. Pando de gutture uinum,

Frustraq; proiectat tetro fluitantia tabo. Nisi dicat quis, Cyclopē ut unum oculum,
sic unum eundē quo & uox & cibus mearet, canalem habuisse. aut dicat guttur pro gu-
la dici, non broncho siue pulmonis canna, quomodo omnes & antiqui & recentiores id
uocabuli usurpant. Atq; istud quidem haud inops à testibus, sed rei ueritate compulsus,
in medium attulit. Nam complures sunt à Platone testes, ij; neutiquam proletarij. Mis-
sum fac Eupolin, si lubet, in fabula, quæ Colaces inscribitur, dicentem:

Potare nanq; iusserat Protagoras,
Pulmone ut eloto Canem præuereret.

Quin

A Quin & delicatum illum Eratosthenem ualere iubeas, qui ait:

Pulmonis latebras ille rigare mero.

Saltem Euripides haud ambiguit in hoc uersu,

Pulmonios means per anfractus merum, oculatius aliquanto, quàm Erasistratus,
inspexisse uidetur. Quippe perspexit ille, cauernosis fistulis, rimosisq; ductibus perfora-
tos esse pulmones, per quos humor comheat. Siquidem spiritui meatibus illis opus non
erat, per quos educeretur & expiraret: uerum in gratiam liquidorū, & quæ cum ijs lubri-
ca semita deuoluuntur, pulmo coli modo pertusus foraminulentusq; est factus. Nec ab-
surdum est magis, bone uir, quod pulmo potentā transmitteret, aut pulsem assumptam,
quàm quod gula: hæc nanq; non (ut quidā dicunt) leuis est, & lubrica, uerum habet crenu-
losas etiam salebras, in quas uerisimile est exiles ciborum minutias impingere & restare,
eaq; ratione deglutitionē subterfugere. Veruntamen siue hoc, siue illo modo dicas, non
bene habet. Naturæ enim in actionibus suis industriam, nulla orationis Venere queas
assequi: nec est exactam illius organorū, quibus utitur, uerbi gratia, spiritus & caloris, ra-
tionem pro merito dicēdo explicare. Præter alios testes pro Platone cito & Philistionem
Locrensem, ex uetustissimis unum, & classicum in uestra arte cum primis autorē, & Hip-
pocraticum, qui non aliam uerbis præit oris uiam, quàm Plato. Porro epiglottis siue ligu-
la ad plurimos usus laudata, Dioxippum non fugit, quippe propter quam dicit liquorem
inter deglutendum discretum, in arteriam defluere: solidum uerò cibum in gulam deuol-
uit: nulla uesica in arteriam incurrere: deinde & gulam aliquam liquidū portiunculam cum
siccis cibis commistam excipere: id quod à uero non abhorret: siquidem epiglottin aspe-
ræ arteriæ uelut septum quoddam & operculum esse obiectā, quò sensim paulatimq; per-
coletur potus, nec celeri subitoq; impactu spiritum intercludat, eue impedimentum adfe-
rat. Hinc est, quod a uibus epiglottin natura non produxit, quoniam non trahendo, aut
forbendo, sed potius immerso rostro potum paulatim transmittendo, irrorant arteriam &
humectant. Sed testium abundè. Enim uero Platonis dictis primum sensus ad stipulatur,
fidemq; arrogat. Nam discissa uulnere arteria, non demittitur potus, uerum ceu rupto ca-
naliculo reijctur foras, ac scaturiendo proflire conspicitur, incolumi etiannū & integra

B manente gula. Deinceps nouit nemo non, in pulmonis affectibus sitim succedere arden-
tissimam, præ calore siccitate uel, aut alia quapiā de causa, quæ cum phlegmone simul po-
tus appetentiam inuehit. Hocq; euidentius est etiam argumentum, quod quibus animan-
tibus natura pulmonem negauit, aut certè perpusillum largita est, ea omnino potu opus
non habent, ac ne appetunt quidem, propterea, quod membro cui libet innatū sit quod-
dam humidi desiderium. Hinc adeo fit, ut quibus particula quapiam deest, his neq; usus
neq; propensum illud instituendæ per eam functionis desiderium adsit. Adde, quod in
uniuersum uesicæ superfluus uidebitur usus. Nam si gula cum esculentis poculenta simul
adsumit, & uentriculo tradit, nihil excremento humidi alimenti opus fuerat peculiari me-
tu, per quem ferretur, at unum & cōmune utriq; in idem loci per eandem uiam ingerenti,
quali sentinale foramen satisfecisset abundè: nunc uerò priuatum obtinet locum, uesica,
priuatum etiam intestina: illa, quod à pulmone prodit, excipit: hæc, quicquid è gula eue-
stigio in ipsa deglutitione discretū fuerit. Qua ratione constituitur, cur nullum siccū recre-
menti uestigium, uel colore, uel odore accedens, omnino in lotio appareat: tamen inter-
rim dum fieret in uentriculo commixtio ac fermentatio, nature ratione istud illius (siccū re-
crementi inquam) qualitatem induere potuerit, nec adeo probè defecari, nullo imbutum
coloris fūco. Præterea in uentriculo concreuisse calculum, lectum est nusquam: quamuis
ratio conuinceret, non minus ibi loci quàm in uesica coalescere humorem ac lapidescere
posse, si certè in uentriculum omnis per gulam potus secederet. Veruntamen gula, detra-
cto arteriæ quod satis sibi est humoris deus, idq; mediocri quantitate, eo ad mollifican-
dum cibum atq; insuccandum uti uidetur, ac propterea nullum humoris recrementū se-
ponere. Verum pulmo, ut spiritum humoremq; se membrīs indigis elargitur & imper-
tit, ita reliquum in uesicam exonerat. Sanè omnino hæc ad ueritatem accedunt propius
longè, quàm illa: ipsam tamen rei ueritatem nec hic fortasse attigimus: saltem æquū non
erat insolenter adeo in philosophum & opinionem & re ipsa facillè primum inuehi,
præsertim in re ambigua & obscura, quæq; tantum causarum pela-
gus suppeditare queat, Platonica conferenti scripta.

*Qui dicatur apud Platonem Cerasbolus, & quæ causa, semina
quæ in boum cornua impingunt, effœta &
contumacia reddat.*

Controversum diu multumq; fuit de uocabulis hisce *κερασβολος* & *απορριμων*, nõ adeo quid significarent, (in confesso nanq; erat ex isthac credulitate fuisse natum, qua semen cornibus boum obuim atque impactum, contumacem frugem producere putatur, ut inde præfractum hominem & refractarium *κερασβολος*, quasi cornu fatum: & *απορριμων*, hoc est, minime tenerum, nuncuparint.) uerum de causa, cur semina in boum cornua cõiecta, hoc mali sentirent, agitabatur disceptatio. Equidem sæpenuero cum familiaribus meis non leuiter super hac re contendì, nihilominus tamen obscure hoc inter cetera, quæ multa congessit & prodidit eorum, quæ causam nobis dubiam & cæcam obtinent, Theophrastus innuit, Cuiusmodi sunt ista: Gallinæ quando parturunt, festuca sese iustrant. Vitulus marinus pinnam consumit, non tamen deglutit. Cerui deflua cornua humi defodiunt. Eryngium uel ab una modo capra ore præfectum detentumq;, totum gregem sistit. Inter cetera recenset & istud de seminum in cornua appulsu, asseritq; bona fide rem hanc fieri, sed causam esse ambiguam, aut saltem perdifficile. Itaq; Delphis è familiaribus non nulli urgebant, quoniam non modo, ut aiebant,

Consilium & melior ratio, saturo obuenerit aluo:

sed & quæstiones promptius expeditiusq; enucleant, ac maiori cum fiducia responsa succedunt, præstante hæc omnia uino: uolebatq; de problemate proposito me paulisper differere. Ego uerò provinciã recusauì, successores nactus haud pœnitendos, Euthydemum in auguratu meo collegam, & Patroclum generum non pauca eius generis ex agriculturæ uenationisq; obseruatione proferentes: cuiusmodi est, quod grandinẽ procurantes factitant, eam talpæ sanguine, aut mulierum pannis obsoletis, amoluntur. Caprifici grossus domesticæ appensus ficui, fructum istius defluere non sinit, sed cohibet, maturitatẽq; ei conciliat. Cerui saltas emittunt lachrymas: sues, dulces, quando capiuntur. Istud si queritur, inquit Euthydemus, protinus & de apio cyminoq; explicanda ueniet ratio: quoru illud quidem proculcatum dum germinat, pedibusq; extritũ, letius provenire autumant: hoc uerò cum dærarum imprecatione conuicijsq;, terræ mandant. Floro rem esse frivolum atq; ridiculam dicente, nec ullam causã, ut obscure, indagatiõem proferre illo ualente, tandem ego: Inueni, inquam, remedium, quo rationibus adductus iste, in nostra cogatur uerba iurare, simulq; eorum, quæ proposita sunt, dissoluantur quædam. Igitur meo iudicio frugibus leguminibusq; contumaciam illam incoctilem frigus inuehit, comprimendo cogendoq; eorum habitum, uel ad duritiẽ usq;: contra quàm calor, cuius munus est resoluere atq; mollire. Quocirca qui dicunt illud,

Non tellus producit, at annus: perperam præter Homeri sententiam loquuntur. Calidi siquidem natura agrì, placidam temperiem permittente aère, mitiores produunt fruges. Quò fit, ut quæ confestim è manu in terram prolabitur sementis, obruta humo atque delitescens, calorem eius humoremq; præsentius sentiat, & delibet. Contra, quod in boum cornua appellitur atq; impingit semen, non assequitur convenientissimã illam (ut Hesiodus inquit) positionem, sed aberrans ac deuũ, neglectum proiecti, quàm seminati similitudinẽ habet potius. Itaq; fit, ut id à frigore aut in uniuersum aboleatur & intereat, aut nuda incumbens tunica, idem egrè auxiliẽ, exuccum, lignosumq; euadat. Vides, uti tepor lapidũ partes terreas, & (ut sic dicam) plantamines molliores conseruet, quàm in terræ superficie extantes. Hinc est, quòd quadratores humi defodiunt lapides, quos ad opera destinant, ut à calore coquantur. Qui uerò sub dio nudì iacent, ob frigus refractarij, rigidi, atq; contumaces, opera respuunt. Adde, quòd frumentũ si diutiuscule in area, sub diuo, absq; operimẽto remaneat, minutius magisq; incoctile, quàm quod euestigiò sublatum fuerit, euadere testantur. Interdum uentus quoq; irruẽs, dum uentilatur frumentum, suo frigore contumax reddit: quod in Philippis Macedonia fieri proditum est. Opitulatur autem seminibus sparsim disiectis in tectisq;, infusa palea. Nec mirabimur si dicant agricolæ, inter sulcos æquali tractu deductos, in altero contumacem reddi mellesem, in altero minime: quodq; maius etiam est, fabarũ folliculos alios huius generis fabas, alios disimiles producere, prout nimirum his plus minusue uel auræ frigidæ, uel aquæ, quàm illis, appulsũ fuerit.

P R O .

Cur uini pars media, olei quod in summo est, mellis imum, præstantiora habeantur.

Alexion socer Hesiodum ridebat, cuius illud est præceptum:

Dolia quum ad summum turgent distenta Lyæo,

Aut dum se ostendit fundus, satiere memento.

At bibito parcè, media dum subsideat aluo.

Eo nimirum loco uinum est præstantissimum. Quis est, inquit, qui ignorat, uini medium optimum esse, ut olei supremam regionem, & mellis imam, bonitate antecelleret? At ille uino parcendum, ubi ad medium uentum est, commonet, expectandumq; donec uapescat, in aniori iam facto dolio. His dictis ualere iussu Hesiodo, ad inuestigandam causam uarietatem placuit descendere. Ac de melle quidem ratio non adeo multum negocij nobis exhibuit: quippe omnibus (absit inuidia dicto) perspectum exploratumq; erat, ut quodq; est leuissimum, ita hoc raritati acceptũ ferre: è contrario densum spissum ue, quia ponderosius, reliquæ molli subsideat: quòd si uas inuerteris, paulo post tempore debitum sibi utrunque capessere iteratò locum cernas, illo supernatante, hoc subsidente. Nec interim uinum caruit probabilium argumentorum assertione. Primum enim calor, quæ uini est facultas, optima ratione ad medium referri uidetur, idq; quam optimum tueri, atque conseruare. Deinde imam regionẽ propter faeces esse deteriore: ut superficiariam partem aëris uicini cõtagio uituari, ratio est. Quòd nanq; ambiens aër exuat bonitate sua uinum, quod alioqui facillè mutabile est, & iniuriæ opportunũ, quis nescit? Hac de causa defodiuntur sub humo dolia, & tegmine obmuniuntur, ut quamminimũ aëris ea contingat. Præcipuè uerò dolio pleno, haud perinde facillè ut inanito, uinum degenerat: nam ubi multus aër in uacuam uas adfluxerit, citius uapidũ euadit: at in pleno dolio sui pertinax uinum omnibus suis partibus coheret quodammodo & incolume constat, exclusa aëris contagione. Cæterum non leuis uelitationis ansam præbuit oleum: unus aiebat imum in oleo deterius euadere, quoniam ab amurca obturbaretur, non tamen illico summum in eo esse optimum, sed ita uideri, quia longissimè à nocua parte disideret. alius causam referebat ad spissitẽ, cuius occasione minime omnium cum alijs humoribus permisceretur, nullum in se penitus admittens, nisi uel concussuq; agitatum. Quo fit, ut nec aëri cedat admiscendi sui potestatem, imò repellit eum atq; excludit, propter exilitatem partium continuitatemq;, qua præditum est: ac propterea minus ab eo, utpote uiribus inferiore, alterari potest. Visus fuit postea huic rationi reclamare Aristoteles, qui obseruatum sibi asserit, odoratius præstantiusq; omnino bonitate effici oleum, quod in operis in dolijs conditur: asignatq; bonitatis rationem aëri: sic enim plus eius adest, meliusq; uim exerit suam, ubi inanius dolium subit. Fortasse, inquam ego, & oleum ab aère emolumentum sentit, & uinum noxam, eadem ex facultate: siquidem oleo inutile seniũ, uino etiam cõmodo existere, uerum aër allabens, utriq; istud beneficij adimit: hoc recens postquam deseruauit, excellit: illud uerò transpiratu carens ob lentitiã, citò inueterascit atq; consenescit. Videtur itaq; probabiliter dictũ esse, quòd superficiẽ olei attingens aër uicinus, recens illud facit. Ea q; de causa uini pars suprema deterrima est, olei optima: uetus itas nanq; alteri optimam, pelsimam alteri conciliat naturam.

PROBLEMA QVARTVM.

Cur apud priscos Romanos receptum fuerit, neq; mensas iam sublatas inanes conspici, neq; lychnum extinguere.

Florus candidatus uacuum tolli mensam non patiebatur, sed eduliorum semper aliquid in ea relinqui uolebat. Nec id modo à patre suo & auo obseruatum enixè adferrebat: uerum etiam illud, ut ne lychnus quidem à cœna extingueretur, quò uidelicet haud temerè oleum consumeretur. Quando Atheniensis Eustrophus qui fortè aderat, Ecquid tandem inde emolumentum illis accessit, inquit: ni Polycharmi nostri prudens factum didicerint, qui post diutinam meditationem, uix tandem rationẽ inuenire, qua pueris olei suffuradi occasionem adimeret, potuit. Solebat autem ille lychnis extinctis oleum ad summum usque affundere, posteaq; luce inspicere denuò, ecquid superessent plenè. Tum Florus ridens: Quin igitur soluto isto problemate, inquit, rationem inuestigamus

C probabilem, quare ueteres ita anxij religiosiq; tum circa lychnos, tum circa mensas extiterint. Primo itaq; loco discuti coepit de lychnis quaestio. Ac gener quidem Flori Celerius existimabat, apud maiores nostros piaculare fuisse habitum, si quis quencunq; tandem ignem extinxisset, ob affinitatem cum sacro & uestali igne. Geminos enim esse reor, inquit, eius, ut hominis, interitus: uiolentum extincti, naturalem exolescentis. Quapropter igni quidem sacro opem adferri, utriusq; interitus causa, necesse est, addito semper foemite conseruando eum incolumem. At uero alterum ignem per se cadentem non magno pere curabimus, neq; compellendo eum uiuere, neq; rursus inuidendo, si ueluti a pecore uita auferatur, ne uidelicet incassum nutriatur. Lucius Flori filius caetera recte dicta praedicabat, nisi quod non maiore digniore ue cultu aut studio, sacrum ignem quam alterum, profecutos fuisse priscos illos homines censeret: sed quemadmodum ex Aegyptijs nonnulli uniuersum canum genus diuino dignabantur honore, alij e luporum aut Crocodilorum genere unum saginabant, hic canem, ille lupum, tertius Crocodilum: uniuersos enim impolabile erat: ita hic circa cultum curamq; istiusmodi rerum, ignem esse symbolum totius uniuersi reuerentiae: nihil enim ad animati naturam accedit propius, quam ignis, qui sua sponte & mouetur & nutritur, suoq; splendore illustrat cuncta atq; manifestat, ueluti anima: cuius, dum extinguitur & interit, uis uel maxime elucescit, qua uiuifici principij non est expers: uociferatur enim & stridet, quando interit, seseq; uindicare conatur, non aliter atq; animans quodpiam uiolenta nece sublatum, iugulatumue. Hic coniectis in me ille oculis, haberem ne aliquid rectius istis sciscitatur. Nihil est, inquam ego, quod in tuis causer dictis: illud tantum sermoni adiecero, morem hunc humanitatis beneuolentiaeq; documentum esse. Nec enim pius est, affatim expletos cibo, eum amoliri: nec potu exatatos, fontem abscondere & obstruere: neq; nauigij uestigia aut callem confundere, postquam iter cofeceris. Permittenda sunt ista ac relinquenda post nos alijs usui futura. Quapropter honesti rationi reclamatione, candelae lumen utcunq; non indigeamus, parsimonie causa obruisse: imo ardentem conseruasse conuenit & reliquisse, si forte qui ea praesente & accensa opus habeat. Nam ubi pateretur natura, pulchrum utiq; foret, si dormituri aut quietem acturi, etiam oculorum auriumq; usum, ac mehercle ingenium quoq; & uires alteri comodare possimus. Agere obserua, an non maiores in gratiam apum similia illarum beneficentiae tribuentes, rite quercus frugiferas coluerunt: Ficum quandam Athenienses sacram appellarunt: huiusmodi Morum arborem excidi uetere. Non reddunt ista pronos ad superstitionem homines, ut arbitrantur quidam, sed instruant nos exemplo rerum insensibilium atque inanimatarum, quomodo mutuis inter nos beneficijs certare, commerciaq; habere debeat. Hinc recte Heliodus, nullum opsonium cibum ue ex ollis, quibus non fuerint prius oblata libamina, uult apponi, nisi prius igni primitias ministerijq; premium obtulerint. Recte quoq; Romani lychnis utentes, prebitam semel alimoniam non deducebant, permittententes ea frui, donec uiuerent lucerentq;. Quum ista dixissem, inquit Eustrophus: Ne igitur commoda hinc ad sermonem de mensa patebit transitio, persuasum habentibus nobis, par esse ut e coena aliqua relinquatur famulis eorumq; liberis portio: amant enim non tam capere, quam tradita acceptare. Huc spectat quod d Perfarum reges, ut perhibent, non amicis tantum, ducibusq; ac stipulatoribus portiones escarias semper dimittunt, imo uernarum quoque & canum esca in illorum mensa proponi usq; solet, quasi qui cunctos, quorum opera ministerioq; utuntur, quoad eius fieri potest, mensae fociq; unius participes reddant: nam & immanes quaeq; belluae cibi comunione cicurantur. Ego hic risu concitus: Agere uero, inquam, quin extrahimus huc in medium, piscem (de quo extat parcaemia) sepositum, simul cum Pythagorae choenice, in qua ille consideri uetuit, nunquam non e praesentibus aliquid in posterum relinquendum, crastiniq; diei in hodierno memores esse debere, docens? Ac proinde Baeotis nobis in ore est illud, Relinquito & Medis qui ppiam, ab eo usq; tempore, quo Medi Phocidae atq; extimos Baeotiae fines agendo ferendoq; populabundi incurfarunt. Quo magis & passim & semper in promptu illud esse debet, Relinquito & uenturo hospiti quidpiam. Ea q; de causa uacuum & famelicam ferere Achillis mensam non possum non damnare. Aduentantibus namq; Aiace atq; Ulyssae ad eum legatis, nihil habens apparati, cogitur eo ipso temporis articulo opsonia parare, & culinam instruere. Item quum Priamum pararet humaniter excipere, denuo

Partitur niuea iugulataq; bidentem, atq; affat: bona noctis parte in hoc apparatu consumpta. At Eumaeus prudens prudentis uiri alumnus, superueniente derepente Telemacho, nihil torquetur, quin illico considere iussum excipit appositis affatarum carniuum lan-
cibus

A cibis, quae pridiana reliquiae superfuerauerant. Quod si istud exigui esse momenti uideatur, illud saltem ne utiqua fuerit minimum, cohibere ac refrenare appetentiam, dum etiam nunc ad sunt gula irritameta. Minori tanguntur absentium rerum desiderio, qui affueri sunt praesentibus abstinere. Subijciens tum Lucius, meminisse se ait ab auia audire, mensam rem esse sacram: decere autem sacrarum rerum nihil uacuum relinqui. Ad haec uero, inquit, mensa terrea exemplar est, ut mihi quidem uidetur. Nam praeterquam quod d alimoniam nobis subministrat, etiam rotunda est & stabilis, recte q; a nonnullis Vesta nuncupatur. Vt enim in rem nostram quod d faciat, proficuumq; sit, Tellurem & habere & proferre semper iudicamus: ita nec mensam oportere nos uacuum, apparatusq; omni nudatam uidere, putamus.

DECADIS OCTAVAE

PROBLEMA PRIMVM.

De diebus illustrium uirorum natalitijs. Ibidem de deorum generatione.

V I philosophiam e conuiuijs ablegant atq; exterminant, non profus idem faciunt, quod ij qui lumen extinguunt, sed eo peius, quod accessa lucerna frugi homines & modesti temperantesq; nihilo erunt deteriores, ut qui reuereri alter alterum, quam mutuo conspectu frui, potius ducant. Nam ubi imperitia & inscitia inter pocula rerum potiuntur, ne aureus quidem ille Mineruae lychnus hilare ac moderatum conuiuium effecerit. Taciturnos enim multo cibo & potione copleri, suinum plane uidetur, ac nescio quomodo impossibile. Sane qui symposium colloquio quidem non defraudat, sed tamen definitam certa de re & utilem disputationem non admittit, is multo magis rideri meretur, quam qui conuiuias coenantes, cibum potumq; continue sumere arbitrat, quod assutum illis erat, mero effuso, insipidoq; opsonio & spurco apposito. Nul- lum deniq; esculentum poculentum ue non suo, hoc est, debito modo concinnatum, usque adeo graue & noxium est, ut obambulans in symposio, & intempestiua & fatua oratio, sine mente sonus. Proinde philosophi, qui in ebrietatem inuehuntur, eam temulentam nugationem nuncupant. Nugari autem quid aliud est tandem, quam futili sermone & uano uti? Quando uero incompolite garritur, & ad futilia nugameta res redierit, finis solet subsequi a Musis & Gratijs alienissimus, ut contumelios demum & conuicijs debacchentur. Non male igitur apud nos in Agronijs festis Bacchum ceu fugituum perquirunt foeminae, mox cessant inuestigare ulterius, discutientes, ad Musas illum confugisse, illi q; occultari: paulo post finita coena, proponunt inter se aenigmata & griphos. Nimirum docet nos istius rei mysterium, oportere inter potandum colloquia miscere haudquaquam ociosa, sed quae commentatione quadam & industria ac lepore consistunt: istiusmodi enim colloquijs id, quod in ebrietate indomitum est & furiale, opprimitur placide a Musis, atq; obducitur. Caeterum quae pridem, quando Platonis natalem celebrauimus, audita forte nobis sunt & dicta, primo loco praesens liber (qui conuiuium est octauus ordine) continet. Pridie Nonas Apriles Socratis natalitium anniuersario ritu celebraueramus. Nonis deinde ipsis, Platonis natalem. Quae certe res colloquij haud poenitendi, quod auspiciatus fuit Diogenianus Pergamenus, ansam nobis praebuit. Non absurde istud (inquit ille) de fortuna extulit Ion poeta:

Longissimè a sapientia fors dissidens,

Illi tamen similia pleraq; perficit,

Equidem existimo rite atque concinne ita cecidisse, ut non tam propinquo ortu, quam prior etiam is nasceretur, qui ob nominis splendorem honoratior, & alterius doctor erat futurus. Hic subiit mihi, plura eius generis exempla eorum quae in idem tempus incidere, praesentibus referre: cuiusmodi fuit quod de Euripidis ortu atq; interitu narratur. Natus enim quo die Graeci ad Salaminem nauali praelio cum Persis congressi sunt: e uita excessit ipso natali Dionysij inter Sicilia tyrannos senioris: fortuna uidelicet eodem tempore & imitatore Tragicae arum narum reuocante, & agonisten in scenam producente, quod ait Timaeus. Commemorabatur & Alexander rex, & Canis Diogenes, eodem die fato concessisse. Itemq; conueniebat inter omnes, Attalo regi eundem & natalem & mortis extitisse diem. Pompeiū Magnum erant qui natali ipso, nonnulli pridie in Aegypto extinctū, assererent. Facta fuit & Pindari mentio, qui Pythijs natus, multos praecarios hym-

Plutarchi, septem sapientum conuiuium.

EDVARDO HENRISONE INTERPRETE.

DIOCLEVS VATES.

NA E longinquitas & dies magnas, Nicarche, tenebras sunt rebus offu-
suræ, & eas prorsus obscuraturæ, si in recenti ad eò memoria veritatis
fidem conficte fabulæ mœrentur. Non enim à solis illis septem, ut uos
accepistis, celebratum est conuiuium, sed ab amplius bis totidem: inter
quos & ipse fui, quum artis meæ cõmendatione Perianthro familiaris
essem, ac Thaletis hospes: nec fideliter dicta referebat, quisquis erat
ille, qui uobis narrabat, quem conuiuio non interfuisse sit uerisimile.
Sed quoniam magnum nobis suppetit ocium, estq; senectus parum locuples ad spon-
dam sermonis dilationem, ut uestro studio satisfiat, omnia à principio narrabuntur. Nam
apparatum ad eos accipiendos Perianther intruxerat, non in urbe, sed ea in cœnatione,
quæ est in Lechæo prope Veneris templum, cui tunc quoq; sacrificabatur. Nam post a-
mores illos incestos, cum ipsius mater uitam profudisset, Veneri sponte sua non opera-
tus, tum primum ex quibusdam Melissæ somnijs ad deæ uenerationem & cultum incita-
batur. Singulis porro inuitatorum satis ornata biga fuit adducta, propterea quòd æstas
erat, & uia præ multitudine plaustrorũ & hominũ usq; ad mare pulueris acturbæ plena.
Sed Thales, ut pro foribus bigam uidit, eam hilaris ac arridenti uultu dimisit, Proficisciba-
mur itaq; extra turbam per agros declinato itinere, ac tertius nobiscum Niloxenus Nau-
cratita, uir probus, & familiaris Soloni ac Thaleti in Aegypto factus, qui quidẽ secundũ
missus erat ad Biantem, sed legationis causam ignorabat, nisi quòd alteram quæstionem
in obliuio codicillo se afferre ex eò suspicabatur, quòd in mandatis habuerat, ut si Bias
difficultate uictus esset, Græcorum sapientissimis ostenderet. Per commodẽ mihi cecidit,
inquit Niloxenus, quòd hîc omnium uestrum facta sit mihi copia: portoq; ut uides, libel-
lum ad cœnam: & simul eum nobis ostendebat. Tum ridens Thales: Si quid mali est, rur-
sus Priennam faceffat, cum dissoluturus sit Bias, ut prius illud dissoluit. Quodnam erat, di-
cebam ego, prius illud? Tum Thales: Hostia missa, rex Biantem iussit pelsimam & opti-
mam carnem ex ea remitteret. Hic uerò noster scitẽ & uenustẽ exemptam linguam misit,
unde haud dubiẽ famæ celebritatem, & hominum admirationem est assequutus. Non so-
lum ob hoc, aiebat Niloxenus, sed eum etiam regum commendat amicitia, à qua non ab-
horret, ut uos. Quandoquidem te cum alijs de rebus admiratur, tum uerò mirificẽ ample-
xatus est illam tuam Pyramidis mensuram, quòd nullo negotio citraq; ullius instrumen-
ti auxiliũ, baculo tantum in extrema umbra, quam Pyramis reddebat, erecto, cum duo
triangula radiorum appulsu existerent, ostendisti eandem esse proportionem Pyramidis
ad baculum, quæ esset umbræ ad umbram. Verum, ut dicebam, tuum in reges odium cri-
minabatur, ac quædam contumeliosẽ abs te dicta de tyrannis, ad eum referebantur: quo-
modo à Molpagora Ioue interrogatus, Ecquid admirabile præterquam opinionẽ uidis-
ses: responderis, Tyrannum senem. Rursumq; cum in quodam loco de bestijs sermo inci-
disset, dixeris: Pelsimã esse ferarũ quidẽ bestiarũ, Tyrannũ: cicurum uerò, adulatorem.
Hæc enim ad regum aures minimẽ iucunda accedunt, tametsi studiosẽ simulent se tyran-
norum esse disimiles. Non est ita, inquit Thales, sed hoc est à Pittaco dictũ, cum in Myr-
silum aliquando iocaretur. Ego uerò dicebam, miraturum me, non si tyrannum, sed si gu-
bernatores uiderem senem. Sed me tamen hæc commutatio afficit, ut iuuenem illum ia-
ctu aberrantẽ, qui cum canem petens nouer cam ferisset, sed nec hoc modo male cecidit,
dixit. Quamobrem & Solonem sapientissimum ducebam cum imperium recusabat. Et
Pittacus nisi ad summam Remp. unus accessisset, illud nõ enunciaisset: Quam difficile est
bonum uirum esse. At Perianther ut paterno morbo, sic & tyrannide oppressus, uidetur ex
ea non male conualescere, dum salutaris colloquio in hunc usq; diem utitur, sapientium uir-
rorum adhibet consuetudinem, illas autem cacuminum refectiones reijcit, quarum ei au-
tor est ciuis meus Thrasylbulus. Etenim ab agricola locustas & auiculas pro frumento &
hordeo colligere uolente nihil differt tyrannus, qui abiectis mancipijs quam uiris domi-
nari malit. Nam regna unum honoris ac gloriæ fructum cum multis in commodis cõpen-
sant, si quidem reges bonis ut meliores imperitant, ac maiores magnis conspiciuntur. Sin
in ho-

Septem sapientum conuiuium.

220

A inhonestẽ in securitate delitescere appetunt, nõ hominibus, sed ouium, equorũ, & bouum
multitudinẽ eos præesse oportebat. At nos hospes hic in alienum sermonem coniecit, ne-
glectis ijs quæ propriẽ dicenda quærendaq; sunt ad cœnã euntibus. An non putas ut fa-
cturi, sic inuituri conuiuium quandam esse præparationem? Nam Sybarite, ni fallor, anno
antẽ mulieres inuitant, ut liceat summo ocio ueste & auro adornatas ad cœnam uenire.
At ego ueram rectẽ cœnaturi præparationem arbitror eò longius tempus requirere, quòd
difficilius est moribus aptum & congruentem, quam luxuriosum & inutilem corpori or-
natum adinuenire. Non enim uir prudens ad cœnam se, ut uas, implendum affert, sed ut
& serio aliquid agat, & luctet, & tum audiat, tum dicat, prout tempus fert, ac inuitet con-
uiuas, si modò iucundẽ sunt conuicturi. Nam opsonium quidem malum licet reijcere, ac
uino uitioso ad lymphas confugere: conuiuia uerò morosus, molestus ac intractabilis, om-
nem omnis generis uini, opsonij, psaltriæ gratiam ac uoluptatẽ perdit & corrumpit: tum
istiusmodi morum odium ne ablegatu quidem facile est, uerum nonnullis in omnem ui-
tam inhæret in consuetudine morositas, uelut longa quædam & diuturna cruditas ex in-
iuria & rixa super uino nata. Quare optimẽ fecit Chilo, ut cum heri uocaretur, non antẽ
condiceret, quam unum quocq; inuitatorũ cognouisset: dicebat enim ferendam quidem
esse socij in nauigatione ac contubernalis molestiam, ut quibus cum necessitas cõmunis
nauigij ac militiæ imponeretur: sed quibuslibet sese conuiujs immiscere, hominis amen-
tis esse. Ac illud Aegyptiorũ offeum cadauer, quod sæpenumero in cõuiujs proponunt,
simul adhortantes, ut meminerimus nos breui tales fore, quanquã ingratus ac in tempesti-
uus commellator superueniat, habet tamen commoditatem quandam, si modò non ad bi-
bendum & uoluptandum, sed ad amicitiam ac charitatem mutuam nos adhortatur, ue-
ratq; breuem uitæ diem molesta uiuendi ratione producere. Dum in uia huiusmodi sermo-
nes inter nos conferimus, domum uenimus. Ac Thales quidem lauare noluit, quòd un-
ctum se diceret, sed obambulans curricula & palæstras contemplabatur, itemq; nemo
quod propter mare satis solerti dimensione & descriptione est ornatum, cum tamen nihil
istorum obstupesceret, sed id ageret, ut ne Perianthrum contemnere, ac eius magnificen-
tiam non aspiciendo condemnare uideretur. Reliquos autem ut quisq; unctus aut lautus
B erat, famuli in uirilem cœnationem per porticum introducebant. In porticu autem Ana-
charis sedebat, ac à fronte stabat puella eius comam manibus discriminans. Eam Thales
liberalissimẽ occurrit mentem deosculatus est, acridens dicebat, Pulchrum nobis redde ho-
spitem, ut ne, cum sit mansuetissimus, aspectu terribilis ac ferus appareat. Hic interroga-
te me, quanam esset puella, respondit: Ignoras ergo sapientem ac celebrem ubique gen-
tium Eumetim? Sic enim pater eam nuncupat, alij uerò à patre ducto nomine Cleobule-
nam appellant. Tum Niloxenus: Puellæ nimirum in ænigmatis uersutum ingenium ac
scientiam laudas: nam in Aegyptum nonnulla ab ea quæsita peruenierunt. Minimẽ uerò,
dixit Thales: his enim perinde ac talis quoties ludit, utitur, & in obuios iacit. Verum &
spiritus habet mirabiles, & animum politicũ, & humanos mores: patrem deniq; ciuibus
mitiorem ac populariorẽ principem reddit. Tum Niloxenus: Est ita, apparetq; respicien-
ti ingenuam quandam puellæ simplicitatem. Verum qui sit, quòd tam amanter ornet A-
nacharsim? Quoniam, inquit, est uir modestus & abundanti doctrina, & dignam ac purga-
tiones, quibus in ægrotis Scythæ utuntur, animo candido & prompto tradidit. Nuncq;
arbitror ipsam fouere uirum, ac amanter tractare discitem simul & differentem. Porro
cum iam prope uirilem cœnationẽ essemus, obuiam fit Alexidemus Milefius Thrasylbuli
tyranni nothus, qui perturbatus exierat, ac iracundẽ quædam ipse secum, nihil tamen ut
nos intelligere possemus loquens. Ut uerò Thaletem uidit, represso paululum gradu con-
sistens: Qua nos, inquit, iniuria Periader affecit, qui cum nõ fuisset me enauigare summẽ
cupientẽ, sed ad reliquã morã precatus esset etiam cœnã expectare, ut ueni, assignat igno-
miniosum locum, Aeoleas ac insulanos quoslibet deniq; Thrasylbulo præferens? Quòd
enim Thrasylbulo, qui me misit, in persona mea labeculã aspergere studeat, eumq; abijce-
re, ut certus contemptor manifesto declarat. Num, inquit Thales, ueris, ne quemadmo-
dum Aegyptij dicunt stellas in locorũ traiectione depressas aut elatas meliores aut peio-
res fieri, q; ipsarum ferat natura, itidem te obscurum aut humilem locus reddat: si q; Laco-
ne illo contemptior futurus, qui in ultimum chori locũ detrusus à chorago, Probẽ, ait, re-
peristi, quã locus etiam honorabilis fiat. Non enim uidentũ esse dicebat post quos occu-
patis locis accubamus: sed potius ut nobis bene cum accumbentib; conueniat, inuitum ac
aniam amicitia statim e nobis ipsis dando, atque adeo nõ indignãdo, sed laudi ducendo,

Qui sint Aeoleas, uide Plutar-
chũ in problem.
pag. 82.

C quod cum eiusmodi sociati simus. Cum quē locus mouet, is de propter accumbēte magis indignetur quā de conuiuatore, ne amborum odium incurrat. Verba isthac sunt, aliud nihil, dixit Alexidemus. Re ipsa uerō uideo, etiam uos sapientes honorem persequi: & simul nos prætergressus abiit. Hominis importunitatem admirantibus nobis, dixit Thales: Bardo & absurdo est ingenio, quippe qui etiam adolescentulus adhuc, unguentum, quod propter excellentiam in delicijs habendum Thrasybulo allatum erat, in magnum psycterem infusum mero quoque affuso ebibit, ex quo inimicitias pro amicitia sibi peperit. Deinde famulus accedens ait: Periander iubet te, assumpto etiam Thalete, inspicere, quod recens ei allatum est utrum aliās unquam exiterit, aut quid portenti & monstri sit. Videtur enim ipse admodum perturbatus esse, uitium id, ac maculam sacrificij sui ducens: & simul nos abduxit in domunculam quandam ex ijs, quę horto adiacent: ubi iuuenis pastor, ut uidebatur, adhuc imberbis, sed nec forma illiberali, explicata scorte penula, ostendit nobis infantem ex equa, ut aiebat, natum: in superioribus quidem partibus colotenus ac manibus humana præditum figura, in reliquis uerō equina ac more recentium a partu infantulorum uagientem. Niloxenus igitur inuocato Auerrunco Deo oculos auertit. Verum Thales in adolescentē diu intuitus, deinde arridens, ut solitus erat mecum in artem iocari, Num expiationes, inquit, mi Diocles commouere cogitas, & negociū facessere dijs Auerruncis ut in terribili ac graui aliquo euentu? Quid ni ego, inquam, id facturus sum? Seditiois enim ac discordiæ signum est, mi Thales: uereorque, ne ad conubiū & prolem pertineat deæ secundā, ut uidetur, iram antē ostendente, quā priorē placauerimus. Ad hoc nihil respondens Thales, cum risu discessit: ac cum obuiam ad fores factus Periander percunctaret, quid uidissemus: me dimisso, ac illius apprehensā manu, Ad quæ, inquit, te Diocles hortatur festinanter nihil facias. Equidē tibi suadeo, hunc morem teneas, ut aut non utaris equorum pastoribus, aut des eis uxores. Istha oratione uisus est mihi admodum delectari Periander: risu etenim effuso Thalem cōplexus & deosculatus est. Ac arbitror, aiebat, mi Diocles hoc prodigium finē habet. Vides enim quantum malū nobis acciderit Alexidemo nobiscū cœnare recusante. Postquā uerō ingressi sumus clariore iam uoce locutus Thales: Quem, inquit, discumbendū locum uir ille moleste tulit? Eo autē monstrato circumibat, nos seque illic composuit, hoc adiecto: Quinetiam unius mensæ cum Ardalo cōmunionem redimerem. Is autem tibi cenā erat, & Ardalarum musarum sacerdos, quas prius ille Ardalus Træzenius cōsecrauit. Tum Aefopus (missus enim erat recens a Cræso ad Perandrum, & Delphos simul ad Apollinem, sedebatque in humili sella iuxta Solonem, qui supra accumbebat) Mulus, aiebat ille, Lydius in flumine conspicatus faciei imaginem & pulchritudinē proceritatemque corporis admiratus, sese ad cursum incitauit equi more iactata iuba. Deinde cum secum cogitaret, quod asini filius esset, cursum statim repressit, ac fastuosum fremitum & animos deposuit. Chilo autem laconicē effabatur, καὶ ταῦν βορρῆος, καὶ τρέχεις τὴν ἡμίονον, & tu tardus, & muli more curris. Postea Melissa accedebat, ac propter Perandrum discumbebat. Lumetis uerō in cœna sedebat. Thales autem me, qui supra Biantem accumbebam, compellans: Cur non, inquit, nunciaſti Bianti Naucraticam hospitem secundum ad eum uenire cum problematibus regijs, ut sobrius & consideratus ea recipiat? Tum Bias: Hic me iandū territat istha admonitione. Sed ego Dionysium noui cum alias acrem, tum etiā λυσίον propter dissoluendū scientiam appellatum. Quare nihil uereor, ne Deo plenus timidius certem. Huiusmodi iocos inter se super cœnam agitabant. Mihi uerō cœnam solito frugaliorē intuenti subierat cogitatio, quomodo sapientes ac boni uiri inuitati & accepti ad sumptum nihil adderent, quinimō restringerent, efficientes ut superuacanea & exquisita opsonia, unguenta exotica, bellaria, preciosorum uinorū diffusiones tollerentur, quibus prolixē cum quotidie in tyrannide, diuitijs ac rebus gerendis quotidie uteretur, tunc tenuis ac frugali sumptu sese uiris illis uenditabat. Non solum enim de reliquis, uerum etiam de uxore detractō & abscondito quotidiano mundo, eam leuiter ac modicē ornatam exhibebat. Remotis autē mensis distributisque à Melissa corollis, & nos libabamus, & tibi cina ut paucula super libationes incinuisset, e medio discessit. Hic compellatum Anacharsim Ardalus interrogat, essent ne apud Scythas tibi cina. Ille uerō ex tempore respondens: Sed ne uites quidem, inquit. Cumque rursus Ardalus diceret: At saltē deos habent Scythæ? Habent uerō, ait, humanæ linguæ intelligentes: nec in ea opinione sunt, in qua Græci, qui se melius Scythijs loqui putantes, deos tamen ossa & ligna suauius, quā humanā uocem audire arbitrantur. Tum Aefopus: Vellem scires amice, quod tibi arum opifices, reiectis hinnulo-

rum

A rum ossibus, asinina meliorem sonum efficere dicant. Quare & Cleobulum duris auribus hominem ad Phrygiam tibiam hinnulum crus sonans, in admirationem soni gratia impulit, ut asinum crassissimum ac à Musis alienissimū animal, tenuissimum tamen os & ad musicam accommodatissimum præbere miraretur. Et certē, aiebat Niloxenus, hoc nobis Naucraticis exprobrant Busyritæ. Nam nos utimur asininis ad tibi arum confectionem: illis uerō nefas est uel tubam audire, quod asinum quiddam sonet. Probè porro nostris Aegyptios asinum propter Typhonem omni turpitudine & obscenitate contaminare. Facto deinde silentio Periander oculos in Niloxenum circumferens, uolentem illum qui dem sed reuerentem tamen exordiri sermonem, Equidem laudo, dixit, ciuitates ac reges, qui exteris primū, deinde ciuibus dant operam. Quamobrem nunc mihi placet nostris sermonibus ut patrijs ac familiaribus super sedere, ac aditum uelut concionem dare Aegyptijs illis ac regijs, quos uir optimus Niloxenus affert Bianti, quem scio uelle nobiscum eos in medio propolitos cōsiderare. Vbinam gentium, aiebat Bias, ac quibus cum libentius in istiusmodi responsis ingenij uires, si quidem oportet, quisquam periclitatus fuerit, rege præsertim iubente priores meas esse in hac quaestione disquisitioneque partes, posteriores uerō uestrum deinceps omniū? Itaque Niloxenus ipsi libellum tradebat, iubebatque solutis uinculis palam omnino recitare. Porro huiusmodi erat scriptorū sententia. Aegyptiorum rex Amasis dicit Bianti sapientissimo Græcorū: Est mihi cum Aethiopum rege contentio de sapientia, in qua in hunc usque diem uictus, absurdum tandem & difficile imperiū cōmentus est, me iubēs mare ebibere. Hoc ego si soluero, uicos ac urbes illius multas accipiam. Sin minus, urbibus quæ sunt in Elephantina, cedere debeo. Quare statim, ut consideraueris, dimitte Niloxenum. Quæ uerō nostra in tuos amicos aut ciues esse debent officia, quo minus ea consent, per me non stabit. His recitatis nō diu cunctatus, sed paulisper in cogitatione defixus, collocutusque cum Cleobulo propè accubente, Quid ais, inquit, o Naucraticæ tantæ hominum multitudinī & tam amplam regionem, eamque optimam possidens, uolet ob ignobiles ac steriles uicos mare epotare? Niloxenus autem ridens, Ut potes, ipse, quid effici queat, uideas. Tum ille: Dicat itaque Aethiopi, irruptiones fluuiorum in mare inhibeat, donec Amasis hoc præfens mare ebibat, cum de hoc tantum mari, de futuro nihil imperarit. Hac Biantis uerba tanta perfuderunt uoluptate Niloxenum, ut ad amplexandum osculandumque Biantem sit incitatus. Porro laudantibus hac approbatibusque reliquis, ridens Chilo, Hospes Naucraticæ, inquit, priusquam pereat nobis epotum mare, Amasidi nunciatum nauiga, ne rationem exquirat tantæ fallilaginis congerendæ, sed ut uideat potius, quomodo regnum potabile ac dulce popularibus efficiat. Nam plurimum in hac re ualet Bias, eius que optimus est magister, quam doctus Amasis non amplius egebit aureo pelluuiō ad Aegyptios captandos, sed colent ipsum omnes, charumque habebunt ob probitatem, etiam si sexcentis, quā nunc est, ignobilior existeret. Atqui certē, dixit Periander, dignè fiet, si omnes regi contulerimus huiusmodi primitias uiritim, ut dicebat Homerus: sic enim fiet multo præstantius ipsa negotiatione additamentum, nobis que in primis utile. Cum itaque diceret Chilo, merito Solonem exordiri debere, non solum quod omnes atate anteiret, & primus accumberet, sed etiam quod summo ac perfectissimo magistratu fungeretur. Atheniensium nimium legumlator: Niloxenus mihi insurreauit, Multa quidem mi Diocles, falso creduntur, ac multi eius absurdis commentis de sapientibus gaudent, & ab alijs conficta facillimè recipiunt: quorum in numero est, quod nobis in Aegyptum nunciatum est de Chilone, dissoluisse eum suam cum Solone amicitiam ac hospitium, quod is diceret leges mutabiles esse. Tum ego, Ridicula fabula: istha enim ratione, nos primū Lycurgo cum suis legibus renuciare deberemus, cum uniuersam Lacedæmoniorum Rempub. immutaret. Solon igitur postquā se paulisper continuisset, aiebat, sua quidem sententia clarissimum & regem & tyrannum fore, si ciuibus de unius principatu imperium populi constituat. Secundus Bias: Si primus ipse patriæ legibus utatur. Post Thales: Regis felicitatem esse, in senectute uitam naturæ reddere. Quartus Anacharsis: Si solus sit sapiens. Quintus Cleobulus: Si nemini eorum, qui circa se sunt, credat. Sextus Pittacus: Si suos non se, sed de se timere faciat. Post eum demum Chilo: Qui præfesset, nihil mortale, sed omnia immortalia debere animo agitare. His pronuntiatis postulabamus & ipsum Perandrum aliquid effari. At is nequaquam ualde hilaris, sed contracto uultu: Ego igitur insuper pronuncio, propemodum omnes iam dictas sententias à Republica gerenda uirum prudentem auocare. Tum Aefopus ut reprehensor: Debebatis

C ipsi apud uos hoc definire, nec imperantibus consilium & amicitiam professi, eorum accu-
 fatores existerent. Hic Solon tacto Aesopi capite ridens, An non uidetur tibi modestiorem
 Regem ac aequiorem Tyrannum efficere, qui suadet, praestare priuatum esse, quam cum
 imperio? Cui hoc, inquit Aesopus, probaueris tu, aut Apollo, cum hoc oraculum tibi edid-
 erit, Vir bicula est felix, quae praecone audiat unum? Atque nunc, aiebat Solon, Athe-
 nienfes unum praecone & regem audiunt legem, ipsi summam Rempub. tenentes. Tu au-
 tem perite intelligis coruos ac graculos, sed tuam ipsius uocem perfecte ac plene non ex-
 audis: uerum arbitraris urbem secundum dei sententiam felicissimam esse, quae unum au-
 diat: conuiuij uero praestantiam esse putas, si omnes, & omnibus de rebus loquantur. Non-
 dum enim, respondebat Aesopus, sanxisti, quemadmodum ne pueros amarent, neue ine-
 briarentur serui, sic uelut in pari flagitio ne illoti ungerentur. Hoc cum risum mouisset So-
 loni, Cleodorus medicus, At paria sunt, aiebat, illotum ungi, & madidum ad uinum gar-
 rere: est enim suauissimum. Subsequutus igitur est Chilo: Sic abstinendum ergo est ab
 ipso. Rursus uero Aesopus: Atqui uisus est dixisse Thales, quod celerrime conuiescet.
 Ridens itaque Periander, Merito, inquit, nos uexas, quod quum instituerimus omnes
 Amasidis sermones in mediu proferre, ad alios delapsi sumus. Vide ergo Niloxene epi-
 stolae reliqua, horumque uirorum praesentia in hac re utere. Atque dicebat ille, Aethiopia iustum
 nihil aliud quisquam esse dixerit, quam ut cum Archilochi loquar, *ἄνυμνῶν σκντάλλω*, tristis
 Scytalam. At uero trus hospes Amasis humanior in huiusmodi problematibus ac do-
 ctior fuit. Iussit enim eum dicere quid uetustissimum esset, item quid pulcherrimum, quid
 maximum, quid sapientissimum, quid maxime commune, insuper quid utilissimum, nocen-
 tissimum, ualidissimum, facillimum, Periander: Vtrum igitur respondit ac dissoluit singu-
 lar? Sic, inquit Niloxenus: uerum uos iudices estote. Est enim regi antiquissimum, ut neque
 in calumnia deprehendatur, neque si quid errat responsor, hoc sic elabi & abire citra repre-
 hensionem patiatur. Verum recitabo uobis quemadmodum responderit. Quid uetustis-
 simum? tempus. Quid maximum? mundus. Quid sapientissimum? ueritas. Quid pul-
 cherrimum? lux. Quid maxime commune? mors. Quid utilissimum? Deus. Quid nocen-
 tissimum? daemon. Quid robustissimum? fortuna. Quid facillimum? suauitas. Eisdem de-
 nuo lectis cum undequaque refrixisset sermo, Thales Niloxenum interrogat, num Amasis
 omnes dissolutiones approbasset. Cum autem responderet, quasdam regem recepisse, alijs
 contentum non fuisse: Atqui certe, dicebat, non est reprehendendum, atque adeo errorum
 magnorum & ignorantiae plena sunt omnia, ut statim in initio quod de tempore responsum
 est. Qui enim tempus esse possit uetustissimum, si una pars eius est transacta, altera praesens,
 tertia futura? Tempus enim, quod post nos est futurum, praesentibus rebus & hominibus
 inuis uideri potest. Iam uero, quod sapientiam arbitratu esse ueritatem, perinde est mea
 quidem sententia, ac si diceret lucem esse oculum. Quod si lucem, ut est, sic putabat pul-
 chram, quomodo Solem praeterijt? Quod ad reliqua attinet, responsum de dijs ac daemo-
 nibus confidentiae ac temeritatis est plenum. Illud autem de fortuna, auctoris sui magnam
 inconsiderantiam arguit. Non enim facile mutaretur, si esset omnium ualidissimum & ro-
 bustissimum. Sed nec mors commune est: neque enim uiuos attingit. Verum ne uideamur
 aliorum tantum effata corrigere, nostra cum illius conferamus. Ac ipse me primum pra-
 beo, quem Niloxenus, si uelit, de singulis interroget. Quemadmodum igitur tunc interro-
 gationes & responsiones fiebant, sic eas nunc exponam. Quid uetustissimum? Deus, in-
 quit Thales. Nec enim genitus est. Quid maximum? locus, Nam reliqua quidem mun-
 dus, mundum uero locus complectitur. Quid pulcherrimum? mundus. Quicquid enim
 ordine structum & compositum est, pars huius est. Quid sapientissimum? tempus. Res enim
 partim iam inuenit, partim inueniet. Quid maxime commune? Spes. Nam qui aliud nihil,
 hanc saltem habet. Quid utilissimum? uirtus, cum reliqua reddat utilia eis honeste uten-
 do. Quid nocentissimum? improbitas, quod possessori secum maximas affert calamita-
 tes. Quid ualidissimum? necessitas. Sola enim inuicta est. Quid facillimum? quod naturae
 est consentaneum, quando uoluptates saepenumero fastidium sui pariant. Cum omnes
 haec Thaletis approbassent, Cleodemus aiebat, huiusmodi, Niloxene, interrogationes &
 responsiones dignae sunt regibus. In barbarum uero illum, qui Amasidi propinat mare,
 conueniebat breue Pittaci responsum, quo usus ad Alyatem per literas superbe quiddam
 Lesbij imperantem, tantillum iussit eum cepas & calidum panem comesse. Suscepto dein
 de sermone Periander, Enim uero Niloxene moris erat etiam praecipis illis Graecis inter se
 huiusmodi difficiles percunctationes proponere, Accepimus enim ad Amphidamantis
 sepulchrum

A sepulchrum Chalcidum conuenisse ex ijs, qui tunc sapientes habebantur, nobilissimos poe-
 tas. Erat autem Reip. gerenda peritus Amphidamas, ac post egregie uexatos Eretrien-
 ses, in illis de Lilito pugnis cecidit. Quonia uero apparata poetarum carmina propter
 parem uirtutem arduum ac difficile iudicium reddebant, ac nomen nobile certantiu Ho-
 meri ac Hesiodi iudices aestuare ac uerecundari faciebat, ad hoc genus quaestionum sese
 conuerterunt. Ac proposuit quidem Homerus, ut ait Lesches:

Dic quae nec fuerant, nec post uentura trahuntur,
 Musa mihi.

Hesiodus autem ex tempore respondit:

Cum Iouis ad tumulum furor impetuosis equorum
 Sonipedum currus palmae contriuerit ergo.

Hac de causa maximam de se admirationem concitans, tripodem obtinuisse dicitur. Sed
 quid, inquit Cleodemus, haec differunt ab Eumetis aenigmatibus, quae illa, dum iocatur,
 ac zonulas reticulaeque ut gregales textit, mulieribus obijcere solet? Viros autem prudentes
 ea ut res serias tractare ridiculum est. Eumetis igitur aliquid ei, ut apparebat, libenter re-
 sponsum, pudore impediatur, ac facies rubore suffundebatur. Sed Aesopus uelut eius
 uicem ulciscens: An non, inquit, magis ridiculum est uos ista non posse dissoluere, quale
 est, quod paulo ante caenam proponebat?

Aera uiro igne uirum iungentem ut glutine uidi.

Quid hoc rei esse dixeris? At ne didicisse quidem uelim, respondet Cleodemus. Atqui
 certe, inquit, nemo te melius hoc nouit, nec facit peritius. Quod si negas, testes mihi sunt
 uestrae cucurbitulae. A risu igitur temperare non potuit Cleodemus. Nam is plurimum
 cucurbitulis utebatur praeter caeteros aetatis suae medicos, ac ex illo maxime hoc remedij
 genus nobilitatum est. Mnesiphilus uero Athenienfis amicus & sectator Solonis, Equi-
 dem, aiebat, equum esse cenfeo, ut uinum, sic sermonem non ex censu nec ex primatu, sed
 omnibus ex aequo, ut in populari Reip. statu, commune distribui oportere. Quare cum
 ea, quae paulo ante de imperio ac regno dicta sunt, nihil ad nos populares pertineant, o-
 portere arbitramur unum quocumque uestrum denuo sententiam aliquam de aequabili Repub.

B conferre, initio rursus ad Solone sumpto. Visum est ergo ita facere, primusque Solon: Audie-
 ras tu quidem ac omnes Athenienses, quae mea sit de Repub. sententia. Sed si nunc quo-
 que audire desideras, Beatissima mihi uidetur ciuitas illa, optimeque populi maiestatem tue-
 ri, in qua eum, qui iniuriam intulit, non minus laeso, quam qui nihil passi sunt, auersantur & pu-
 niunt. Secundus Bias, Optima, dicebat, democratia, in qua omnes legem non aliter quam
 tyrannum, pertimescunt. Post hunc Thales: Quae neque nimis diuites, neque pauperes
 habet ciues. Deinde Anacharsis: In qua cum caetera indifferentia definiuntur, uirtus opti-
 mum statuitur, ac improbitas pessimum. Quintus Cleobulus: Modestissimum populum
 esse, cuius magistratus uituperationem uehementius, quam legem timeant. Sexto loco
 Pittacus: Vbi improbi arcentur a gubernaculis Reipublicae, ac probi adhibentur. Dein-
 de Chilo secum meditatus, pronunciauit optimam eam Rempublicam, quae leges maxi-
 me, oratores minime audit. Postremus rursus Periander, rem sua quoque concludens sen-
 tentia, sibi placere omni decorare laude popularem statum optimatum simillimum. Cum
 & huius sermonis finis esset factus, petebam ego de domestica quoque rationum aliquid
 eos nobis proferre: quando quidem regna & ciuitates pauci gubernant, focus uero ac do-
 mus ad omnes pertinent. Hic aedito risu Aesopus: Nequaquam, inquit, si quidem in om-
 nium numerum Anacharsim etiam aggregas. Iste enim domum non habet, atque adeo
 gloriatur, quod tecto, quod subeat, carens plaustrum utatur, ut solem aiunt curribus cir-
 cumuehi, alias aliam coeli plagam occupantem. Respondebat autem Anacharsis: Hac de
 causa aut solus, aut maxime inter deos liber est, & sui iuris, omniumque uictor nulli uictus
 regnat, & aurigatur. At uero te latet, quod eximia pulchritudine & admirabili magnitu-
 dine sit eius currus, alioquin haudquaquam iocans risum mouendi gratia illa nostris com-
 parasset. Sed mihi uideris, Aesope, domum putare lutea haec & figulina septa, ac si coch-
 leam arbitraris testam esse, non ipsum animal. Quamobrem non sine causa risum tibi
 excitauit Solon, quod cum uideret Cræsi domum sumptuose ornata, non tamen sta-
 tim pronunciauit dominum eius feliciter ac beatè habitare, ut qui maluisset spectator esse
 bonorum quae in ipso, quam quae propter ipsum essent. Actum mihi uideris nec uulpecu-
 lae tuae meminisse. Illa enim de uarietate cum panthera certans, iudicem interiora sua co-
 gnoscere postulabat: illinc enim se uariam magis apparituram. Tu uero tignariorum &

C lapidatorum fabrorū obambulans opera domum ea esse arbitraris, nō autem ea quæ intra unumquemque sunt, & ipsius propria, filios, cōnubia, amicos, seruos. Quibus cum enim prudentibus ac modestis quisquam, uel in formicæ cauernula aut auicularum nido, præsentium bonorum est particeps, domum habitat, eamque beatam. Hæc igitur, inquit, & Aesopos respondeo, & uelut symbolum Diocli cōfero. Reliquorū uerō singuli debent suam quisque sententiam proferre. Sic Solon optimam sibi uideri domum, in qua pecuniæ nec iniuria comparantur, nec cum suspecta aliorum fide custodiuntur, nec erogata poenitentiam afferunt. Deinde Bias: In qua talem se sponte dominus præstat, qualem foris esse leges cogunt. Thales: In qua plurimum ocij domino datur. Cleobulus: Si eorum, qui amore & beneuolentia dominū prosequuntur, quam eorum qui timent, maior est numerus. Pittacus: Quæ nec superuacaneorum & ad uoluptatem cōparatorum, nec ullo necessariorū caret. Chilo demum, similem esse debere domum regali ciuitati: mox addidit Lycurgum dixisse cuidam iubenti populare imperium in ciuitate cōstitueri, primus uti hoc ipse domi sue faceret. Postquā hinc quoque sermo ad exitum perductus est, Eumetis cum Melissa exijt, & Perianthro bene magnum calicem Chiloni propināte, rursusque Chilone Bianti, super his exurgens Ardalus ac Aesopum compellans: Itane uerō tu, inquit, nō transmisseris huc ad nos poculum, cum uideas istos, ut illum Bathyclis calicem inter se misitantes alijs minime cōmunicare? Tū Aesopus: Sed nec hoc poculū populare ac cōmune est, quippe iam diu astat uni Soloni. Pittacus igitur Mnesiphilum interrogabat, quare Solon non bibendo iudicij sui testimonium contra poemata sua daret, in quibus scripsit:

Nunc Veneris, Bacchi, Musarum dulcia nobis

Sunt opera, efficiunt peccata læta uiris.

Hic Anacharsis responsionem occupans: Te timet enim Pittace, tuamque atrocem illam legem, per quam ebrii quam sobrii peccatū duplo maiori multa sanxisti. Ad hæc Pittacus: Atqui tu legem adeo superbe contempsisti, ut antea & nunc ebrius uictoria præmiū & coronā petas. Quid ni, respondebat, cum plus potanti præmia proponerentur, ea ego primus inebriatus exigerem? Aut me, quaeso, docetote, quid interlit, multo te mero ingurgites, an inebrieris. Hic ridente Pittaco, Aesopus huiusmodi fabulam narrabat: Lupus conspicatus in casa pastores ouem comedentes, propè accedens, Quam, inquit, turbaremini, si hoc ego facerem. Tum Chilo: Rectè suam uicem nos ultus est Aesopus, quum paulo ante os ei obturatum esset, & nunc uideret respondendi facultatē Mnesiphilo ab alijs ademptam. Nam pro Solone responsū explicare non potuit. Porro rationem Mnesiphilus afferebat, scire se uideri Soloni omnis artis omnisque uis tū humanæ tum diuinæ opus esse id potius, quod fit, quam per quod illud fit: & finē potius, quam quæ ad eum spectat. Textorem enim arbitror existimaturum suum opus esse chlamidem & pallium potius, quam regularum dispositionem ex stamine aptorū lapidum excitationē. Item fabrū ferrarium ferruminationem & securis temperationē potius, quam quicquam huius rei gratia cōparatorum, ut carbonum exuscitationem, aut scobis lapideæ præparationem. Et cum grauius nos adhuc reprehenderit Architectus, si proprium eius officij esse dicamus ligna te rebrare, ac maceratū lutum subigere, nauem autem aut domū ædificare, non esse: tum uerō grauiusimè Musæ, si arbitremur citharā & tibias earum proprias, morum uerō doctrinam ac perturbationū sedationē in ijs qui cantu & harmonia utuntur, alienas esse. Quam obrem nec Veneris opus est coitus ac corporum mixtura, nec Dionysij ebrietas & uinum, sed quam per hæc nobis ingenerant humanitatem, desiderij, consuetudinem, familiaritatem, quæ diuina opera Solon appellat, quæque se iam senem factum summè amare & persequi dicit. Et Venus quidem inter uiros & mulieres concordia & amicitia est causa, uoluptatis magnitudine unā cum corporib. animos cōmiscens colliquansque. Dionysius aut uulgò hominibus, & non magna consuetudine coniunctis, nec uerō ualde inter ipsos notis, uino uelut in igne mores molliens & humectans, initium quoddam congruendæ iungendæque amicitia facit. Sed cum tales uiri conuenerint, quales uos Perianther inuitauit, nō opus est, opinor, calice nec cyatho, uerū Musæ in medio proposito sermone uelut sobrio craterere, in quo non solum uoluptatis, sed etiam ioci plurimū & ferij inlit, hunc excitant, & irrigant, diffunduntque beneuolentiā, sinentes ut plurimū cyathum super craterere quietescere: id quod fieri uetuit Hesiodus inter eos, qui bibaciores quam disertiores essent:

Nam etli alij Græci bibant ad mensa comantes,

At spumans patera astat perpetuò tibi plena.

Nam & propinationes ipsas, aiebat, audio dictas à ueteribus unoquoque *Μαζῶν*, ut aiebat Homerus

A Homerus, & certa mensura bibente, deinde, ut Ajax, particulas cōmunicante cum propter accumbente. Quibus à Mnesiphilo dictis, Chersias poeta (nam crimine solutus erat, ac precib. Chilonis in Perianthri gratiam nuper restitutus) Vtrū, dicebat ille, etiā dijs Iuppiter, quemadmodū Agamemnon ijs, quorū eximia opera in bello gerendo extitit, potū metitur, quē sibi inuicē propinant apud ipsū conuiuantes? Ad hoc Cleodemus: Si Ioui ambrosiam afferūt columbæ, ut uos perhibetis, Cyaneas erraticas difficiliter ac uix superuolantes, an non arbitraris etiā necstar ipsum paratu difficile ac rarū esse, ut necessario parcat, & conditū unicuique promat? Verisimile fit, inquit Chersias. Sed quoniā rursus in sermone de œconomia incidimus, quis uestrū nobis reliquū explicabit? Superest autē, ni fallor, ut discamus possidendi modū placentē pariter & sufficientē. Tum Cleobulus: Sapientibus modū lex statuit, stultis autē fabulam matris narrabo, qua ipsa ad fratrem utebatur. Aiebat enim Lunam orasse matrem suam, ut aptam sibi tunicā texeret: illam porro respondisse, quā possum tibi aptam texere, cum te uideā nunc plenam, nunc in cornua curuatam, aliquādo utrinque gibbam? Ad eundem certē modū, amice Chersia, etiam homini stulto & nequam facultatū nullus est modus: nunc enim hoc, nunc illo indiget, prout cupiditates ac fors ferūt, canī Aesopico similis, quem aiunt hyeme, quod frigore rigeret, contractum complicatumque de ædificāda domo cogitasse: æstate uerō extensis dormientem membris, ipsum sibi magnū uisum esse, & nec rem necessariam duxisse, nec leuem, tantam domum construere. An non uidēs, Chersia, etiam pauperes homines nunc se intra angustos admodum fines contrahere, ut rotundē & laconicē uicturos, nunc nisi omnium diuitias possideant priuatorum pariter & regum, egestate se perditum iri arbitrari? Postquam igitur conticuit Chersias, sermonem suscipiens Cleodemus: Atenim etiam uos sapientes impari latitudine distinctas tenere uestras possessiones uidemus. Tum Cleobulus: Lex etenim, inquit, optime uir, ut extor singulis attribuit, quod decet, conuenit, ac quadrat, tuque ut lege siccatione dum nutris, dum diæta curas, dum laborantibus medicinam adhibes, non omnibus æquū, sed quod singulis conuenit id tribuis. Deinde Ardalus: Vtrum igitur, inquit, nostrum etiam sodalem & Solonis hospitem Epimenidem lex aliqua iubet alijs cibis abstinere, tantum autem illius famem prohibentis exiguū quiddam, quas ipse sibi delicias componit, in os sumentē, diem transigere impransum & incenatū? Cum hinc iam sermo attentos fecisset conuiuas, Thales irridens, sapere dicebat Epimenidem, quod nolit negociū habere molendis sibi ac coquendis cibarijs Pittaci more: Nam tum, inquit, cum in Lesbo fui audiui hospitem cantantem ad molam, Mole mola mole. Nam Pittacus molit superbas Mitylenas regens. Solon autem dicebat se mirari, si Ardalus nunquam legisset illius uictus legem in Hesiodi carminibus scriptam. Ille enim est, qui primus Epimenidi semina huius alimentis præbuit, ac quaerere docuit,

In malua quantum fiet asphodeloque leuamen.

Num arbitraris, ait Perianther, Hesiodum tale quicquam cogitasse potius, quam parsimoniam assiduū laudatorem ad tenuissima quæque opsonia ut suauissima nos inuitare? Malua enim bonus est cibus, & dulcis asphodeli scapus. Iam uerō ista famem ac sitim depellentia medicamenta potius nominanda, quam cibaria audio, è melle atque caseo, nescio quæ è barbaria aduecto, itemque feminibus bene multis & paratu difficilibus constare. Qui igitur, ut in Hesiodo est, clauum in fumo suspendere possis, Perpetuò & bos & toleratrix mula quiescat, si tanto opus erit apparatus? Ac miror tuū hospitem, Solon, cum Delijs nuper magnam iustrationem fecerit, non aspexisse allata in templum primi alimentis monumenta, & metallorum specimina, & ex natura sponte prouenientibus maluam & asphodelum, quorum uerisimile fit & Hesiodum nobis tenuitatem & simplicitatem cōmendare. Non ob hæc solum, inquit Anacharsis, sed etiā præ ceteris oleribus salubritatis nomine utraque herba laudatur. Rectè dicis, ait Cleodemus: Hesiodus enim medicus est, ut constat ex accurata & perita disputatione de uictus ratione, de mixtura uini, de aquæ præstātia, de balneo muliebri, & rei cum mulieribus habende opportunitate, itemque infantium collocatio ne. Verum mihi iustius uidetur Aesopus se discipulum Hesiodi ostendere, quam Epimenides. Huic enim uitam ad præclaram istam & uariam multipliciumque linguarum sapientiam, ostendit ille accipitris cum lusciniā fabulosus sermo. Ego uerō libenter ex Solone didicerim, quem uerisimile fit nosse propter diuturnam Athenis cum illo uiro consuetudinem, qua re motus, aut quid commentus ad huiusmodi uictus rationem sese contulit. Tum Solon: Quid est quod illum interrogemus, cum planum sit, ad maximum & præstantissimum bonorū secundum esse, minimo indigere alimento: aut maximū, si id uobis

C probatur, omnino non indigere. Minime omnium, ait Cleodemus, mihi probatur, si quod uidetur, dicendum est, ac maxime astante mensa, quam isdem qui cibum, tollunt, deorum amicitiae, & hospitij praesidium facram. Ac ut, ait Thales, adempta terra totius mundi confusionem fore, sic huius sublatione domus dissoluitur. Vna enim tollitur ignis, domus, cufos, focus, crateres, conuiuia, hospitia, humanissima ac prima hominum inter ipsos societates, uel potius uniuersa uita: si quidem ea est traductio quaedam continens hominis actionum decursum, quarum plurimas uictus necessaria praeparatio elicit. Sic damnum graue nobis datur in agricultura, quae si deserta perit, rursus nobis terram relinquet deformem & spurcam, utpote syluis sterilibus & fluentis erratico lapsu delatis ex legnitiarepletam, perditque una omnes artes ac opificia, quorum princeps & praesultrix est, quibus fundamentum ac materiam praebet, quae hac de medio sublata dissoluuntur, itemque deorum honores, paruum Soli, minorem Lunae lucis tantum & teporis nomine gratiam hominibus habituris. Pluuio Ioui, pro arali Cereri, plantario Neptuno, ubi arae ubi sacrificium: quomodo appellabitur *capitad'vntus*, id est, gratiae dator Dionysius, si nihil eorum, quae dat, requiremus? quid immolabimus aut libabimus? cuius rei primitias offeremus? Haec enim omnia maximarum rerum euerfionem & confusionem in se continent. Ac omni quidem omnino se uoluptati dedere brutum est, ut contra omnem planè fugere stupidum. Mens ergo alijs quibusdam uoluptatibus fruatur licet, at uero corpus iustiore uoluptatem inuenire nequit ea, quam alimenta offerunt, quod omnium hominum nemo non sentit. Hac enim in medio posita, ipsi secum communicant coenas & mensam. Veneras autem res receptaculis ac magnis tenebris obtundunt: arbitantes huius uoluptatis usum comunem facere, & illius comunem tollere, paris impudentiae & feritatis esse. Cum desisset Cleodemus, ego sermonem suscepi. Illud praeteris, nos una cum uictu etiam somnum expellere: qui si nullus relinquitur, nec iam somnium erit, sed peribit nobis uetustissimum oraculum: tum uero simplex erit & uniuersum uita, frustra quodammodo erit anima corpore circumdata. Nam plurimae eius ac praecipuae partes, cibi ut instrumenta essent, comparatae sunt, lingua, dentes, stomachus, hepar. Nihil ociosum, nihil ad alium usum institutum. Quare qui alimento non indiget, is nec corpore, quod est, ipsum se non indigere? Nam cum corpore unusquisque nostrum est. Nos igitur, dicebam ego, haec uentri symbola conferimus. Quod si Solon, aut alius quispiam quicquam reprehendit, ei operam dabimus. Tum Solon: Admodum, inquit, est quod reprehendamus, ne etiam Aegyptijs minus iudicio ualere uideamur, qui cadauer dissectum soli ostendunt, deinde intestina in fluuium deiciunt, ac reliquum corpus iam purgatum studiose curant. Nam reuera haec sunt carnis nostrae inquinamenta, ac ut apud inferos Tartarus terribilibus quibusdam fluentis & spiritu simul cum igne commisto & mortuis repletus. Nam cum uiuens ex uiuentium nullo nutriatur, nos animalia interimentes & plantas ex eo, quod nutriuntur & augentur, uitae participes per dentes iniuriam facimus. Quod enim in aliud immutatur, naturam suam deperdit, ac omni corruptione corrumpitur, ut alteri sit in alimentum. Iam uero a carnium comestura sese continere, quod priscum illum Orpheum fecisse tradunt, callidè potius ad uirtutis speciem fit, quam cum uera innocentia ea fugiendo scelera, quae deliciarum causa suscipiuntur: cum una fuga ac innocentia sit in iustitiam tendens, apta nimirum ex sese habere omnia, nec cuiusquam insuper alterius indigere. Cui uero deus tam difficilem salutis suae rationem reddidit, ut eam tueri nullo modo possit sine alterius pernicie, huic ad iniuriam addidit naturam ducem. Haec cum sint huiusmodi, an non debent excindi cum sua iniuria uenter, stomachus, hepar, quae nullius rei honeste sensum, sed appetitum commouent? Quorum alia sunt instrumentis coquinarijs similia, ut cultris & lebetibus, alia pistrinibus, & caminis, & putearijs, & matris. Facillimè uero quibus est uulgo uidere poterit animam in corpore ut in pistrino inuoluto capite ibi circa uictus necessitate circulatim uersari, quae admodum certe & nos inter nos paulò antè non aspicebamus, nec audiebamus, sed unusquisque pronus uictus necessitati seruiebat: contra uero nunc sublati mensis liberi, ut uides, facti sermonibus coronati uacamus, conuersamur, ocium agimus, postquam eò peruenimus, ut alimèto non indigeamus. An non igitur si praesens hic corporis habitus in omnem uitam perduraret, semper ociosi consuetudine fruere mur, utpote paupertatis securi & diuitiarum ignari? Nam admiratio superuacaneorum statim sequitur necessariorum indigentiam, eique contubernalis est. Verum Cleodemus putat idcirco cibum esse debere, ut mensae & crateres sint, quae Cereri ac uirgini filiae adhuc consecrantur. Hic alius aliquis pugnas ac bellum desideret, ut moenia, naualia, armamentaria habeamus,

A beamus, & hecatomphonia fiat, quo instituto aiunt Messenios uti. Rursus alium arbitror sanitatem molestè ferre. Grauis enim iactura, si nemine laborante mollis stragule & lecti usus peribit: si Aesculapio, si Auerruncis dijs non sacrificabimus: si iam medicina cum instrumentis ac medicamentis reponetur tam nullo nec in honore nec desiderio. Aut quid haec & illa inter se differunt? Nam cibus ut famis medicamentum sumitur: ac seipfos curare dicuntur, qui diæta utuntur, nequaquam hoc, ut suaue quiddam & gratum, sed ut naturae necessarium facientes. Nam plures etiam molestias, quam uoluptates enumerare possum è cibo nascentes: uel ut melius dicam, uoluptas quidem & exiguum in corpore locum, & breue tempus habet: at uero in ea administranda occupatio & difficultas, quid attinet dicere, quot turpitudines & molestias nobis accumulent? Arbitror enim Homerum in tot res intuentem, deos immortales esse necessaria ratione comprobasse, quod non nutriantur:

Non edunt cibum, nec uina ardentia bibunt,

Hinc sunt exangues, immortalesque uocantur.

perinde ac si uictus non solum uita, sed etiam mortis sit uicticum. Ex hoc enim morbi corporibus turmatim collecti, fame saturitatem non leuius malum esse ostendunt: quin etiam saepenumero difficilius esse in corpus assumptum cibum rursus discussisse, quam eum parasse, collegisse, & absumpsisse. Sed ut si Danae filiae dubitaret, quam uitam uiuerent, quidque agerent liberatae illa dolij implendi seruitute: sic dubitamus, si contigerit finis tot ex terra simul & mari congerendi in insatiabilem isthanc carnem, quid agendum nobis supererit, utpote praerum honestarum ignorance uitam in necessarijs consistentem amplexantes. Quemadmodum igitur qui seruitutem seruiuerunt, quando manumissi sunt, quae olim dominis obsequentes faciebant, ea ipsi sibi ac in suam gratiam faciunt: sic anima nunc quidem multis laboribus & molestijs corpus cibo sustentat, uerum seruitute liberata seipsam certè in libertatem uindicatam nutriet, ac uiuet in se, ac ueritatem intuens, nullo distrahente aut abducente. Atque haec quidem sunt, Nicarche, quae de alimento dicta fuerunt. Porro adhuc loquente Solone, Gorgias Periantri frater ingressus est. Nam ex oraculis quibusdam in Tanarum missis erat, ut Neptuno sacrificium & pompam duceret. Eum cum salutassemus, ac Periander amplexatus exosculatusque esset, ubi affedit in lecto,

B nescio quae illi soli nunciabat. Periander autem auscultabat, uariè, ut uidebatur, oratione affectus: nunc dolere, nunc indignari uidebatur, saepenumero quoque dictis fidem non habere, deinde admirari. Tandem uero arridens nobis, Cupio, inquit, in praesentia quod mihi noui est allatum, exponere: sed refugio, quod aliquando è Thalete audiuerim, uerisimilia dicenda esse, contraque reticenda, quae fieri nulla ratione possunt. Hic respondebat Bias: Sed & haec quoque est Thaletis sapiens sententia, Oportere inimicis quidem nec de rebus credibilibus fidem habere, amicis autem etiam incredibilia narrantibus credere. E quidem ipso autore inimicos duco improbos & stultos, ut contra amicos, probos & sapientes. Quare, Gorgias, narrare debes, uel potius in nouos istos dithyrambos coiectum, quem affers, sermonem clarissima uoce pronunciare. Itaque narrabat Gorgias, quod cum triduo sacrificium esset perfectum, ac ultimo luna pernox, choreaque ac lusus quidam in litore agitaretur, lunae splendore completo mari, ac nullo flante uento, sed placido aere ac tranquillo mari, è longinquo conspiciebatur horror quidam iuxta promontorium descendere, spumam quandam ac strepitum magnum impetu circa se uehens, ut omnes admirati eò, quod erat appulsurus, decurrerent. Prius autem praeceleritate, quam quid esset conijcere poterant, delphini conspecti sunt, alij confertim in gyrum circumdati, alij praenantes ad littoris planissimam partem, alij à tergo cum quadam uelut obseruantia: in medio uero exisibat moles uectati corporis obscura & incerta, donec in unum coeuntes simulque appellentes in terram exponebant hominem spirantem ac sese mouentem. Ipsi uero promontorium repetentes magis quam antè exiliebant praegaudio, ut uidebatur, ludentes & lasciuientes. E nobis uero, aiebat Gorgias, multi perturbati à mari fugiebant, ac pauci accedere ausi ipsum Ariona citharcedum agnouerunt, nomen sonantem suum, & ex amictu, quis esset, apparentem. Nam insigni illo certaminis ornatu indutus erat, quo cum cithara caneret, utebatur. Cum igitur ad tabernaculum eum portassemus (nequaquam uero semale habebat, praeterquam quod ob motus celeritatem resolutis uiribus defecisse uidebatur) in tabernaculo, inquam, sermonem audiuius omnibus incredibilem, praeterquam nobis, qui rei exitum spectauimus. Nam dicebat Arion, iam olim deliberato sibi ex Italia discessu, cum etiam Periantri literis magis incitaretur, oneraria naue, quam casus obtulisset, statim conscensa soluisse. Mitius uero uento spirante sensisse insidias uitae suae à

C nautis fieri, ac deinde à gubernatore audisse, clam indicante, quod noctu hoc eis perpetrare constitutum esset. Itaque destitutum auxilio, & consilij inopem, diuino quodam impetu usum esse, ut corpus ornaret, ac uiuens adhuc insignem illum certaminis amictum sibi sepulchralem futurum sumeret, cantaretque in uita sine, nec sese cygnis in hac parte ignauiosem præberet. Apparatum igitur & præfatum, quod alacritate quadam teneretur carmen Pythium decantandi, pro sua, & nauis, uektorumque salute, muro in puppi astantem, ac prolusione in deorum marinorum inuocationem edita, cecinisse carmen: & statim cum in medio esset, in mare solem occidisse, Peloponnesumque apparuisse. Hic igitur non amplius noctem expectantibus, sed ad caedem grassantibus nautis, districtos intuitum gladios, ac gubernatore, ne aspiceret, ueste caput inuolvente, sursum incitato cursu seipsum, quamlongissimè potuit, ab oneraria proiecit. Tum priusquam totum corpus demergeretur, delphinis succurrentibus, seque supponentibus, alleuatum esse primum æstus ignorationis ac perturbationis plenū, post uerò, quam uectionis facultas erat, ac multos uidebat circa se beneuole agglomerare, ac uicissim suscipere, ut necessarium munus & officium comune, oneraria autem longè relicta celeritatis sensum præbebat, dicebat nec tantum timorem mortis, nec uitæ cupiditatem tantam, quantum studium salutis esse sibi exortum, ut pius erga deos uideretur, & certam de eis persuasionem indueret, simulque cœlum contuentem stellis refertum, ac lunam lucidè pureque exorientem, tum in mari usque, quaque tranquillato uelut uiam cursu diffusam, secū cogitasse, non unū esse iustitiæ oculum, sed hisce omnibus deum circumquaque inspicere, quæ terra & mari gerantur. His igitur cogitationibus aiebat laborantes & degravatas iam corporis sui partes alleuatas esse. Ac postremo ubi à promontorio abrupto & alto, quod è regione erat, scita & cauta declinatione flexioneque facta (in summa enim aqua natabant) ad terram, quasi in portum, incolumem nauem subducentes, omnino sensisse se dei gubernatione uectatum fuisse. Hæc cum narrasset Arion, dicebat Gorgias, interrogabam ipsum, quò nauem arbitraretur appulsum iri. Ille uerò, Corinthum omnino, sed longo tamen intervallo subsequi. Se enim uespero in mare delapsus, non minus quingentis stadjijs uectatum fuisse, ac statim tranquillitatem consequutam. Verumenimvero, dicebat Gorgias, se audito naucleri, & gubernatoris nomine, nauisque insigni, milites in nauigijs ei misisse eos, qui appellerent, obseruatum: Arionem uerò absconditum secum afferre, ne præsentientes eius salutem diffugerent. Itaque prorsus uideri diuina quadam sorte accidisse, ut simul & ipsi adessent, & à militibus captam nauem, comprehensosque uectores, & nautas audirent. Periander igitur Gorgiam iussit confestim ire uiros in custodiam traditum, quò nullus eos aditurus esset, nec dicturus seruatum esse Arionem. Tum Aesopus: Vos ne, inquit, deriditis graculos meos & coruos loquentes, cum tam noua & mira strenuè ac iuueniliter delphini designent. Aliud quiddam est, Aesope, quod dicimus, aiebam ego. Nam cum fidem hæc res apud nos habet, ac literis commendatur, amplius mille anni exierunt etiam ab Iouis & Athamantis temporibus. Ad hæc Solon: At ista, inquit, mi Diocles, proximè ad deorum naturam accedunt, conditionem nostram superantia. Verum res humana, ac que in nos cadat, est illud quod Hesiodo accidit: fortassis rem audiisti. Non equidem, respondebam: at qui operæ precium est audisse. Solon: Cum quidam, ut arbitror, Milesius, cuius in hospitio ac uicinu socius erat Hesiodus, apud Locros clam hospitis filia stuprum obtulisset, & deprehensus fuisset, in innocentis Hesiodi persona suspicio consistebat, quasi ab initio conscij & flagitij occultatoris, ut immerito in ipsam iræ tempestatem ac crimen inciderit. Nam puellæ fratres eum ex insidijs aggressi, iuxta Locrense Nemaū interfecerunt, itemque eius comitem Troilum nomine. Cadauera porro in mare deiecta: Troili quidem, cum in Daphnum fluuium ab alto ferretur, ad scopulum undique fluctibus pulsatum & paululum existentem adhæsisset, unde ad hæc tempora scopulus Troilus uocatur: Hesiodi uerò statim à terra susceptum delphinorum grex ad Rhium promontorium & Molycriam tulit: quo tempore à Locris in Rhio sacrificium fiebat, ac mercatus celebrabatur, quem magno ludorum apparatu splendidè eodem in loco hodie quoque agunt. Ut uerò conspectum est corpus appellum, admirati (ut in eiusmodi re fieri uerisimile est) in litus decurrerunt, ac cognito corpore recentè adhuc à cæde, ob nomen nobile uiri omnia ei inuestiganda posthabuerunt: id quod statim fecerunt intersectoribus repertis, quos in mare uiuos demerferunt, ac eorundem domum diruerunt. Sepultus autem est Hesiodus prope Nemaum: locum uerò peregrinorum multi ignorant, quò occultatus sit propter Orchomeniorum inuestigationem, cupientium, ut narratur, ex oraculo illinc reliquias tollere, & apud

A apud se humare. Quamobrem si familiares adeò & humani sunt erga mortuos, etiam uerisimilius sit uiuis opem ferre, & maximè tibijs ac cantibus delinitos. Est enim omnibus notum, has animantes musica gaudere, eam persequi, remigantibus connatare, cantu ac tibijs in maris tranquillitate delectatas. Gaudent præterea puerulorum natatu, & urinationibus concertant. Quare securitatis legem habent non scriptam. Nam nullus eos piscatur, aut uexat, nisi quòd, cum retia ingressi prædam improbi comedunt, uapulant, ut pueri peccantes. Memorabat præterea se è Lesbijjs hominibus audisse, puellam quandam è mari à delphino seruatum: eam rem pro certo narrari. Atque dicebat Pittacus eam nobilitari, celebrarique multorum peruagato sermone. Nam cum Lesbi habitatoribus editum esset oraculum, ut ubi ad scopulum appulissent, qui Mesogœum appellatur, ibi Neptuno taurum, Amphitritæ uerò & Nereidibus uiuam uirginem in mare demitterent: cumque septem essent duces & reges, octauus uerò Echelaus coloniae oraculo Pythio deducendæ princeps constitutus, qui adhuc adolescens erat, ut pueri, quotquot è septem illis forte id munus obtinentibus cœlites erant, matrem Sminthei fors occupat. Hanc igitur ueste & auro exornatam, ut ad locum uenerunt, deas precati in mare demissuri erant, cum eam fortè deperiens è uectoribus quidam generosus adolescens, quem etiam Enalum nomine perhibent, proiectæ quandam puellæ auxiliandi cupiditatem in illo casu concipit, ut in ipso temporis articulo accurreret, & arcto circumplexu adhærensens unâ se in mare cum illa demiserit. Itaque statim fama quædam de eorum salute & uectatione, incerta quidem illa, sed tamen multis fidem faciens, in exercitu dissipata est. Ac postea a iunt Enalum in Lesbo conspectum dixisse, quòd à delphinis gestati per mare incolumes in continentem euasissent. Licet alia istis diuiniora narrare, quibus obtupestunt & delinuntur uulgo homines, uerum difficile est de omnibus fidem fecisse. Nam fluctu ingenti circa insulam intumescente, ac reliquis hominibus ad mare prodire ueritis, solum Enalum processisse, eum autem polypos esse secutos ad Neptuni templum, à quorum maximo lapidem portatum, quem & uocamus. Verum ut uno uerbo rem totam complectar, dicebat, si quisquam discrimen nouit inter id, quod fieri non potest, & id quod insuetum, & id quod temerè, quòdque præter opinionem accidit, maximè hoc tu Chilo noueris, nec temerè credens, nec fidem abrogans, illud tuum, Ne quid nimis, seruando. Deinde Anacharsis aiebat: Post egregiam illam Thaletis opinionem, in præcipuis ac maximis mundi partibus animâ inesse arbitrantis, non admirandum esse, si pulcherrimæ res diuina mente perficiantur, & corpus quidem sit animæ instrumentum, Dei uerò anima: ac ut corpus multos quidem ex se motus habet, plurimos tamen ac pulcherrimos ab anima accipit: sic anima rursus alia quidem ex sese agitata faciat, in quibusdam uerò utenti Deo se exhibeat, ut dirigat, uertatque quò uelit, omnium instrumentorum aptissimum. Indigna res enim, si igne quidem, spiritu, aqua, nubibus, ac imbribus multa seruat, nutritque, multa rursus perdit, tollitque de medio: animantibus uerò ad nihil prorsus eorum, quæ facit, utitur. Sed certè multò uerius est hæc, cum ex diuina ui sit apta, subseruire ac cum Dei motibus consentire haud secus, quam cum Scythijs arcus, cum Græcis lyra tibiisque consentiunt. Chersias autem poeta cum alios præterea commemorabat præter spem seruatos, tum uerò Cypselum Periantri patrem, cuius nuper nati cædem, qui miseri erant, cum ad eos alluderet, auersabantur: mox poenitentes cum requirerent, non inueniebant, à matre nimirum in cumera absconditum. Qua de causa etiam domum Delphis ædificauit, quasi deus eius fletum, ut scrutantes lateret, tunc cohibuisset. Tum Pittacus Perianthro compellato: Probe, inquit Periander, fecit Chersias, ut de domo mentionem inferret. Nam sapenumero te interrogatum uolebam, quid sibi uelint ranæ illæ tanta multitudine circa palmæ radicem insculptæ: quid attineant, aut ad deum, aut ad eum qui consecrauit. Cum autem Periander iussisset eum interrogare Chersiam, quòd nosset, adfuisseque Cypselo domum dedicanti: Chersias arridens, Haudquaquam, inquit, prius dixero, quam ex istis didicero, quid significet. Nihil nimis: & Nosce te ipsum: itemque illud, quod multos cœlites, multos aliorum fidei diffidere, nonnullos etiam mutos esse fecit, Sponde, propinqua est noxa. Quid, inquit Pittacus, opus est nostra explicatione? landiu Aesopum laudas, qui fabulam, ut uidetur, in singula istorum fecit. Hic Aesopus: Quando in me iocatur Chersias, tum me autorè laudat. Verum cum ferio agit, Homerū ostendit horum auotrem, qui Hectorem dicit noscere seipsum. Nam alios inuadens,

Aiacem natum Telamone laceffere fugit.

Vlyfsem autem illius, Ne quid nimis, laudatorem ita iubere Diomedis:

C Ne Tytida nimis laudato aut carpito Vlyfsem.
 Sponfionem uerò alij dicunt ipfum reprehendere ut rem miseram & inanem, cum dicat:
 Infelix certè est & miserorum fponfio facta.
 Chersias autem hic ait Aten siue Noxam à Ioue proiectam fuisse, quòd illi suæ fponfio-
 ni interesset, in qua de Herculis ortu facienda ille offensus est. Hic Solon: Sapientissimo
 igitur Homero auscultandum est,
 Nunc fit nox, præstat uerò decedere nocti.
 Quare si uobis ita uidetur, Musis, Neptuno, & Amphitritæ libemus, ac conuiuium dimittimus.
 Atq; hic fuit, Nicarche, illius coetus finis.

Plutarchi, de his qui tarde à numine corripuntur, liber.

BILIBALDO PIRCKHEYMERO, PATRITIO AC SENATORE NVRENBERGENSI, INTERPRETE.

LALIA Cynie Epicurus cum dixisset, ac priusquam ullum tulisset respon-
 sum (quandoquidē iuxta porticus uersabamur extremitatem) oppido
 se nostro proripiens, à conspectu abiit. Nos uerò tanquam hominis ad
 mirati importunitatem, taciti inuicemq; defixi, aliquantisper constiti-
 mus. Inde rursus ad pristinā reuersi sumus deambulationē. Prior itaq;
 Patrocles: Quin, inquit, si ita uidetur, quæstionem hanc discutiamus,
 sermonibusq; illatis, tanquam eo præfente, & non præfente, respon-
 deamus. Suscipiens uerò Timon: Sed minime, inquit, rectè se habet protectio, si iaculās im-
 minentem nescit euitare sagittam. Brasidas etenim, ut cernere licet, euulsa è corpore ha-
 sta, eadem ipsa iaculantē percutiens, sustulit. Nos uerò uerbis temerarijs ac mēdacibus in
 nos emisissis, repugnare operæ precii haud est: fat erit, si opinionem istam intactam explo-
 damus. Quidnam igitur, inquam, maximè ex dictis suis uos comouit? Nam confusè mul-
 ta, & ullo absq; ordine alterum alteri homo ille inculcans, deblacterauit, ac tanquam ira
 & cōuicijs præceps, in diuinam pariter inuectus est prouidentiam. Et Patrocles: Quæ de
 uindictæ, ait, malorum tarditate, numinisq; cunctatione protulit, mihi admodum mole-
 sta uidentur, nuncq; sermonibus illis, quantum ad hanc attinet opinionem, fermè infans,
 alienusq; sum redditus. Iam pridem enim indignabar, cum Euripidem dicentem audirem,
 Cunctatur: talis etenim numinis est natura. Si quidem nulla in re, minime tamen in pra-
 uorum animaduersione, segnem deum esse decet, utpote qui in perpetrandis sceleribus
 minime tardi, seu cunctatores existant, sed uehementi impetu, ab affectionibus ac passio-
 nibus ad iniquitates ferantur. Nam iniuriarū repulsio, cum animi perturbationes (ut Thu-
 cydides inquit) admodum sunt propinquæ, confessim sceleratis delinquendi uiam ob-
 struit, ac inhihet, ne longius malitia procedere auit. Cui nil adeo opportunum accidere
 potest, ut iustæ animaduersionis suspensio. Spem etenim reddit imbecillam, ac iniuria af-
 fectos humiliat & deprimit, ac contra flagitiosis audaciam præstat, temeritatemq; adau-
 get. Præfens uerò uindicta, & audacibus obuiam ire ausa, simul uenturam compescit in-
 iuriam, pariterq; læsis maximum præbet solatium. Vnde mihi Biantis dictum recolenti,
 sapius turbatur animus. Nam ad scelestum quendam dixisse fertur, se haud uereri quin
 aliquando pœnas lueret, et si ipse amplius superstes non esset. Quid enim Messenij an-
 tea interfectis, Aristocratis profuit supplicium? qui quum illos Cypriaco prodidisset bel-
 lo, supraq; uiginti inde delituisse annos, hisq; omnibus, imperans Arcadibus, tandem
 deprehensus delicti pœnas dedit. Neque Orchomenij illi, qui ab Lycisco proditi, patria,
 liberis, & amicis spoliati sunt, ullum tulere solamen. Non enim amplius supererant, cum
 proditoris corpus, succedenti tempore, multis frangeretur ægritudinibus, adeoq; suc-
 cederetur, ut identidem pedes abluere, ac flumini immergere cogeretur, iuraretq; ac fa-
 teretur, hæc illi ob proditorem & iniurias accidere. Athenis uerò scelestorum corporum
 projectio, mortuorumq; effusio, ne iugulorum quidem filiorum filijs cerni contigit.
 Quapropter ineptè mihi Euripides in sceleris dissuasionem his usus esse uidetur;
 Iniuria nos afficere nunc hi adueniunt,

Ne

A Nemetue, bile ferueant licet atra,
 Mortalium nec cæterorum acta improba,
 Tacita siquidem, tardante quoq; pede
 Fortuna corripit malos in tempore.

Haud enim uerbis alijs, sed illis ipsis flagitiosos ad perpetranda scelera se inuicem horta-
 ri ac admonere par est, tanquam nequitia confessim fructum temporaneum ac certum,
 pœnam uerò tardam, multaq; priuatam fruitione producat. Quum hæc Patrocles disse-
 ruisset, suscipiens Olympiacus illi dixit: Verè, Patrocles, hæc numinis cunctationes atque
 moræ, absurdè se habent: quandoquidem tarditas prouidentia fide adimit. Et quia
 post singula delicta sceleratos ultio haud confessim corripit, sed longo post tempore ali-
 quando plectuntur, infortuniumq; incidunt, calamitatem id, non uindictam appellan-
 tes, nullo afficiuntur commodo. Quamuis enim ob incidentes doleant aduersitates, pro-
 pter flagitia tamen commissa haud poenitent. Quemadmodum enim pœna, quæ protin-
 us errorem peccatorq; subsequitur, uerberibus flagrisq; homines coërcet, ad officiumq;
 reducit: tormenta uerò, terrores, ac strepitus postea & temporis interuallo incidentes, al-
 terius cuiusdam rei potius, quam emendationis causa inferri uidentur, quandoquidem
 absq; instructione tristitiam afferre solent: ita malitia, ni ob singula delicta & facinora e-
 uestigio uapulet ac plectatur, inhibeaturq; ne ultra progredi auit, uix erga Deum se hu-
 miliat, formidat, saniores induit mentem, tanquam iustitia diuina, res passionesq; huma-
 nas tempore debito haud curet. Secura uerò tardipedaq; illa iuxta Euripidem, ac tan-
 quam fortuito impijs incidens uindicta, sponteq; potius quam diuina eueniēs prouiden-
 tia, errorem immensum, confusionemq; intolerandam in se continere uidetur: ita ut haud
 cernere ualeam, quid utilitatis inde possit euenire, si scelerati tardè in molares, ut aiunt,
 incidunt deorum, præcipue quum flagitiorum hoc pacto supplicium obscuretur, sceleris
 uerò timor reddatur exilis. Hæc quum me coram ab his dicta essent: Nunquid, Timon
 inquit, Colophonio huic rationibus persuadeam, dubioq; isto liberem, an prius in his ip-
 sum decertare sinam? Sed cur, respondi ego, aquam tertio inferre necesse est, sermonesq;
 inundare, si neq; prima dissoluere, ne dicam effugere, seu declinare poterit argumētum? Id-
 circo sub initium, uelut à Lare inchoantes, quid de paterna Numinis ueneratione, in Aca-
 demia philosophi, qui sibi aliquid de his dicere uisi sunt, sensere, summis delibemus la-
 bijs. Facilius etenim est, musicæ rudes de musica, seu inexpertos dere disserere militari, qm
 nos, quum simus homines, diuina dæmoniaq; rectè considerare opera, tanquam artis exper-
 tes, artificis intelligentiam opinione solum & mentis conceptu, temerè fortuitoq; dijudi-
 cantes. Quemadmodum enim imperitus, medici considerationem, cur ægrum non pri-
 dem, sed postea incidere, siue heri, non hodie lauerit, conijcere haud potest: ita & de Deo
 firmum quid certum ue asserere, hominis est officium minime, præter hoc solum, quòd ip-
 se tempus optimè nouit, quo malitiæ medicinam adhiberi conueniat, ac tanquam phar-
 macum unicuiq; præbeat supplicium, quamuis non magnitudine, mensuræq; æquali, seu
 tempore uno eodem ue, in omnibus pariter medeatur delictis. Quòd uerò animæ medi-
 cina, quæ ius ac iustitia appellatur, omnium aliarum sit artium maxima, inter multos a-
 lios Pindarus quoque testatur, qui optimum appellat artificem, gubernatorem & domi-
 num rerum omnium Deum, utpote uerè iustitiæ factorem & creatorem, cui soli defini-
 re conueniat, quando, quomodo, ac quousque scelestorum unusquisque plecti debeat.
 Huius artis Plato Minoem quoque ait, quamuis Iouis esset filius, fuisse discipulum, tan-
 quam impossibile sit quenquam in rebus iustis perfectè quid agere, seu rectè agentem
 discernere, qui artem hanc non antea didicerit, siue examuisim calleat. Neque enim le-
 ges quas ferunt homines, absolute se rationabiliter habent, seu uniusq; æquitati consonæ
 esse censentur, sed quædam fermè ridiculæ uidentur esse: ueluti Lacedæmone, protinus
 ut Ephori magistratum ineunt, ne quis barbam nutriat, legibusq; tanquam nil difficul-
 tatis habentibus, cuncti pareant, per præconem edicunt. Romani quoq; quos libertate
 donant, illorum corpora minuta conspergunt festuca. Quum uerò testamenta consi-
 gnant, illos quidem hæredes instituunt, alijs uerò bona uendenda relinquunt, nonne
 hæc absurda esse censentur? Denique omnium ineptissima lex illa Solonis, quæ honore
 eum priuat, qui in seditione nulli adhæret parti, siue dissensionem se haud immiscere cona-
 tur ciuili. Multas præterea alias legum ineptias quis enumerare posset, quæ neque le-
 gislatoris sententiæ probè conueniant, seu quarum rationem, aut cur ita sint scriptæ, in-
 telligere quispiam ualeat. Quid igitur mirum, quum res humanæ ita caligent, si haud facile

Vilitas nulla in
 tarditate uindi-
 ctæ.

C nobis de Deo loqui concedatur, qua ratione ductus, ex sceleratis hoc ferius, illos uero citius plectat, & corripiat. Hæc itaque non tergiversationis prætextu, sed potius ueniæ precatione dicta sint, ut sermo tanquam ad refugium & portum respiciens, liberius ad dubij probationem euagari audeat. Primum itaque considerate, quod ex Platonis sententia, omnium bonorum sese Deus in medium constituit exemplar, ut humana uirtus, quum illi admodum conformis esset, haberet quem imitaretur, totisque sequeretur uiribus. Etenim rerum omnium natura confusa quum esset, hoc sortita est principium, ut similitudine ac cognatione quadam diuinæ uirtutis & ideæ transformaretur, fieretque mundus. Aspectu cuius uir ille naturam quoque nostram attolli asserit, ut rerum quæ sub cælo feruntur admirandarum contemplatione, anima decora & ordinata eligere & amare, discrepantia uero & errantia declinare consuescat, fugiatque temeritatem, ac fortuita quæque, tanquam prauitatis uniuersique erroris originem. Nulla enim re magis Deo frui concessum est homini, quam si imitando ac sequendo illius bona & honesta opera, ad uirtutem usurpet. Quapropter si tardè & lentè illum flagitiosos corripere uideamus, non ideo accidit, quoniam ob præproperam animaduersionis celeritatem, erroris uel poenitentiaæ crimen uereatur, sed ut à nobis feritatem ac uindictaæ impetum auferat, doceatque non ira accensos, aut quum furor æstuat & feruet, rationemque altius saltando exuperat (ueluti quum sitim aut famem exatiare conamur) inimicos, quique nos affecerunt iniuria, ulcisci, sed illius imitatio mansuetudinem atque cunctationem, deliberare, ac hora consultrice nos uindicare, ne protinus impetum sera & inutilis sequatur poenitentia. Rapida enim quempiam incidere aqua, eiusque se committere gurgitibus, leuius (ut Socrates aiebat) est periculum, quam in consanguinei, aut contribulis cuiusdam perturbati, ac furore & ira accensi, cadere uindictam, antequam deferuerit, animique resederit affectus. Non enim quum passiones uindictaæ proximæ, ut Thucydides dicebat, sed quum admodum essent remotæ, honestum ac rectum discerni posse assererat. Quemadmodum enim ira (iuxta Melanimum) quum mentem occupat, turpia indecoraque perpetrata ratio, quum furorem, animique ægritudinem penitus è pedibus sustulit, iusta & moderata peragit. Quare auditores quoque humanioribus mansueti redduntur exemplis, ut de Platone fertur, qui quum contra feruum baculum sustulisset, longo sic constitit tempore, iram, ut ipse aiebat, puniens, & coercens. Et Archytas, quum ruri domesticorum ac seruorum negligentiam ac ignauiam deprehendisset, inde concitatori asperiorisque affectu erga illos se ferri intelligeret, nullo maiori eos affectu incommodo, sed tantisper abiens, Valet, inquit, quoniam uobis irascor. Proinde si hominum dicta memoratu digna factaque tam relata, iræ asperitatem uehementiamque sedare ualent, longè æquius est, quum Deum optimum ac maximum, qui neminè timet, nullius rei indiget, qui nulla poenitentia duci potest, uindictam tamen suspendere cernamus, debitumque sceleribus expectare tempus, nos quoque illum imitari ac placidos reddi, mansuetudinemque ac tolerantiam, diuinam uirtutis censere particulam. Quam Deus ostendit, quum paucos puniendos corripit, tardius uero animaduertendo multos hortatur, iuuat ac admonet. Secundo hoc animaduertamus necesse est, humanam iustitiam leges habere, quæ scelera coercerent, & ob singula malefacta quid unumquenque pati deceat examusim ponderent, ulterius uero progredi haud audent. Ideo publica custodiunt iudicia, ut criminibus resistere, maleque facta è pedibus tollere ualeant. Deum uero, quum ægotam animam affligere statuit, longius introspicere affectusque discernere decet, prudenterque considerare, num aliquando ad poenitentiam flecti debeat, sicque tempus ad emendanda tribuere scelera. Vbi uero synceri nil inesse deprehendit, malitiamque perdurare immutabilem cognoscit, protinus uindicare, & pro scelere ulcisci conuenit. Et quandoquidem optimè nouit, quam uirtutis partem animæ quum ab ipso ad genituram feruntur, itura sint, quodque generosum illis tanquam fortius & non debilius inditum sit, malitiam uero præter naturam, cum ob nutrimenti corruptionem, tum malam germinare conuersationem, nonnullosque rectè curatum iri, congruentemque recuperaturos habitum, optimè tenet, non æqualiter in omnes animaduertit, sed quod immedicabile esse cognoscit, confestim rescindit, ex uitaque delet, tanquam alijsi asidue cum malitia conuersari, penitus sit nocuum, sibi ipsi uero deterrimum. Quos uero ob honesti ignorantiam potius, quam uitiorum delectu temerè peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere solet. Qui si in flagitijs perseverant, tandem eos quoque pro sceleribus iusto ulciscitur. Haud enim ueretur, ne quandoque sibi fuga consulant. Considerate etenim quantæ in hominum uita & moribus acciderint mutationes, quotque à sceleribus & flagitijs

A gitijs, ad frugaliorem modestioremque conuersi sunt uitam. Vnde & conuersio dicta est, quum quis à uitijs se auertit, sanioresque induit mores. Proinde ambigere priscos de Cecrope fabulatos arbitror, non ut aliqui asserunt, ex optimo rege crudelem & immitem factum esse tyrannum, sed contra, quum sub initium morosus ac terribilis fuisset, postea perquam humanè ac placidè imperasse. Etsi hoc incertum, scimus tamen Gelonem & Hieronem Siculos, Pisistratumque Hippocratis filium, quamuis per summum nefas tyrannide potiti essent, ad uirtutem usurpasse. Quumque illegitimè ad principatus subreplissent fastigium, admodum tamè moderati ac populares euasere principes. Quum enim ualidas ac optimas tulissent leges, terraque curæ gerere ciues docuissent, ex ridiculis atque loquacibus prudentes, ex ignaui uero admodum reddidere operosos. Gelo insuper cum bellicis in rebus egregiam nauasset operam, pugnaque ingenti Carthaginenses superasset, non antea pacem cum illis sanciuit, & quidem rogatus, quam discretè foederibus adscriptum esset, Saturno filios dehinc haud se immolatuos. Erat quoque tyrannus in ciuitate magna Lydiades, qui quum tyrannidem permutare constituisset, iniustitiamque detestatus fuisset, ciuibus leges restituit, ac pro patria contra hostes dimicans generosè cecidit. Miltiadem quoque in Cherronelo tyrannidem exercentem, si quis tum interfecisset, uel Cimonem stupri consuetudinem cum sorore habentem, persecutus sustulisset, aut Themistocli ob ea quæ lasciuè ac petulantè in foro egerat, ciuitatem ademisset, quo pacto postea ab Alcibiade scribi potuisset.

At nondum clari Marathonæ & Eurymedontes
Desunt, nec pulchrum nos deficit Artemisæum,
Cecropidum pubes ubi libertatis adepta est
Victrices crepidas.

Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ, ob subtilemque ingeniorum uehementiam efficaciamque quiescere non ualent, sed in salo fluctuant, antequam ad stabiles sedatosque perueniant mores. Quemadmodum igitur agriculturæ inexpertus, regionem quam densis cernit oblitam uirgultis, plantisque syluestribus incultam, feris refertam, fluminibus ac fontibus uarijs irriguâ, cœnoque plurimo quoquo uersum inuiam, floccipendit: rei uero rusticæ gnarus, hæc omnia fertilitatis indicia esse cognoscit, terraque ubertatem hinc discernit: ita & absurda, ac importuna, magnæ aliquando præter naturam, quæ nos confestim (quandoquidem asperitatem ac stimulos haud ferre possumus) præcidit, penitusque eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex utile ac generosum ex his discernens, ætatem, horamque rationis & uirtutis cooperatricem, qua natura fructum debitum & opportunè ferat ac reddat, benignè præstolatur & expectat. Et hæc ita se habent. Aegyptia cum uero legem, quæ grauidâ, donec pariat, in mortis carcere custodire iubet, nonne Græcorum quidam consule uobis transcripisse uidentur? Et sanè quidem, illi aiebant. Intuli itaque: Si infans nondum æditus, sed adhuc latens in utero, potis est tempore opus siue consilium absconditum in solis proferre lucem, ostende reque noxam istam salutis causa, seu aliqua necessitate cogente, perpetrata esse, nonne factius poenæ erit suspensio, quam inconsulta accelerataque uindicta? Mihi quidem ita uidetur: & uobis Patrocles? inquam. Rectè, ille ait. Considerate itaque, si Dionysius sub tyrannidis initium poenas dedisset, neminem Græcorum Siciliam habitare potuisse. A Carthaginensibus enim cuncti extorres acti fuissent. Quemadmodum neque Apolloniam seu Anactorium, Leucadorium uel Cherronesum Græci incolerent, nisi Periander non confestim, sed longo post tempore poenas luisset. Cassandri quoque ultionem ideo suspensam arbitror, ut rursus Thebæ inhabitarentur. Mercenarij namque milites, qui cum illo templum spoliarent, quorum plurimi cum Timoleonte in Siciliam transgressi sunt, quum Carthaginenses deuicissent, tyrannidesque soluissent, mali male postea perierunt. Quosdam enim numen negligit, ideoque parci, ut cum sceleratis flagitiosos plectere ualeat (quemadmodum Democœnis per oraculum dæmonium respondit) inde uero illos quoque conterit ac funditus tollit, ut opinione mea complurimis euenit tyrannis. Quemadmodum enim hyænae fel, phocæque coagulum, ac feræ aliæ quam plurimæ, quid salubre, ægritudinibusque humanis utile in se continent, ita quibusdam qui freno animaduersioneque indigere uidentur, Deus amaritudinem quandam tyranni inexorabilem, uel sæuam principis cuiusdam asperitatem immittit, nec prius ab afflictione ac perturbatione desistit, quam ægritudinem omnem expulerit, penitusque morbum purgauerit. Tale Acragantinis Phalaris, Romanis uero Marius erat pharmacum, Sicyonijs quoque palam Deus prædixit, flagellatoribus indigere ciuitatem.

Mali à malis
corripiuntur.

C quum Teletiam puerum, qui in Pythijs coronandus erat, honore priuarunt, ac Cleonæorum quendam tanquam suum prætulere ciuem. At quum Orthagoras Sicyoniorū inuasisset tyrannidē, ac post illum qui cum Myrone & Clisthene rerum potiti sunt, eorum sedauerunt intemperantiam. Cleonē uerò quū simili purgati medicamento haud essent, funditus corruerunt. Proinde Homerum dicentem audite:

Egregia est soboles scelerato nata parente.

*Deus sepe par-
cit malis, à qui-
bus optimos ori-
tuos nouit.*

Ecce quemadmodum ille qui nil decens aut clari unquam operatus est, optimum genuit filium. Sisyphi quoque, necnon Autolyçi, & Phlegij genus, in gloria & uirtute magnorum floruerunt regum. Pericles quoque Athenis in scelestas natus est domo. Et Romæ Pompeius magnus Strabonis fuit filius, quem uita functū Populus Romanus ob inoffensum odium pedibus conculcauit, in sepulcrum proiecit. Nunquid igitur absurdū, si quemadmodum rusticus spinas haud extirpet priusquam asparagos collegerit: & Aphri sarmenta nō comburant, antequam ab illis ladanum abstulerint: ita Deus scelestam ac perniciosam splendidi ac regij generis stirpem haud antea euellat, quam fructus debitus ex ea sit productus & generatus? Longè enim Phocensibus fuit utilius, innumeros Iphiti perire boues & equos, plusque auri & argenti ex Delphis furripi, quam Vlysem & Asclepiū natos non fuisse, siue alios complures, qui ex flagitiosis ac sceleratis optimi magnaque frugis euasere uiri. Nonne igitur modo ac tempore conuenienti in facinorosos animaduertere, longè estimandum melius esse, quam inconsultè confestimque supplicium sumere? ut de Calippo fertur, qui quum sub amici prætextu Dionem interfecisset, eodē ense rursus ab illius percussus familiaribus, occubuit. Mitij quoque Argiui, qui in seditione cæsus est, interfectore aenea in foro deæ statua decidēs oppressit. Nunquid præterea Patrocles, quid Bessus, Pæoni, Aristonijque Oethæo militum præfecto aliquando acciderit audiistis? Minime, ait, sed admodum discere cupio. Ariston, inquam, Eriphyles mundum muliebrem ibi repertum, concedentibus tyrannis rapuit, uxoriq; dono attulit. Cæterum filius eius quandam ob causam matri succensens, domum incendit, & cunctos qui in illa erant concremauit. Bessus uerò quum proprium interfecisset patrem, multo delituit tempore. At quum aliquando ad hospites cœnatum pergeret, hirundinū nidū hasta impellens deturbauit, pullosque

D pedibus contriuit. Quumque, ut par erat, astantes dixissent, qua causa homo impulsus rem tam nefandā perpetrare ausus es? Nonne, respondit, iamdiu falsum aduersum me ferunt testimonium, clamantque proprium me occidisse patrem? Præsentibus uerò quum admiratio ne ducti, uerba ad regem detulissent, resque diligentius discussa esset, meritis Bessus pœnas dedit. Hæc ideo uobis retuli, ut planè causas intelligatis, ob quas flagitiosis aliquando uindictæ concedatur suspensio. Reliqua uerò ex Hesiodo uos audire existimetis. Ait enim uindictam non admodum remotam esse iniustitiæ sectatricem, sed coætaneā, ac ex eadem regione stipiteque pullulantem, inquitens:

Consultum male, consultori pessima res est.

Qui sruuit insidias alij, sibi construit ipsi.

Cantharis enim in seipsa remedium, ex contraria passione concretum, habere fertur. Malitia uerò coniunctum, assidueque ipsam torquentem ac affligentem gestat dolorem, non postquam scelus perfecit, sed tum maximè flagitiorum pœnam exoluit, quum iniuriam atrociter inferre uidetur. Quemadmodum enim facinorosus quisque ultimo affligendus supplicio, corpore suo propriam fert crucem, ita improbitas ex seipsa supplicium sibi sruuit ipsi, grauis quædam uitæ artifex, calamitates ingentes, cumque turpitudine formidines innumeras, passionesque molestissimas, pœnitentias, ac indefinentes in se continens perturbationes. Sed nonnulli nil à pueris distant, qui quum sceleratos in theatris nonnunquam amictu aureo circumdatos, chlamydeue purpurea indutos, coronatos ac tripudiantes conspiciunt, admirari, beatosque existimare non desinunt, antequam eos stimulis agitari, flagris cædi, ignemque ex florida illa uariarum ueste emittere conspiciunt. Multi enim flagitiosorum ingentibus septiædibus, principatus splendidissimos, potentatusque obtinentes immensos, ut plurimum quantum plectantur latet, donec iugulati aut ab alto præcipitati, iacere cernantur. Quæ rectè quis non pœnam, sed supplicij finem, pœnæque consummationem appellare potest. Quemadmodum enim Herodicus Silymbrianus, quum phthisim morbum incidisset immedicabilem, exercitationemque medicinarum primus, ut Plato ait, immiscuisset, sibi ipsi cæterisque laborantibus ægritudine simili, multo prolixiorem reddidit mortem: ita scelerati qui præsentem censentur effugere pœnam, haud post multum temporis, sed multo in tempore, uindictam non quidè tardiorē, sed

*Malitia sese af-
fligit.*

*Mors malorum
non pœna, sed
finis pœnæ.*

A sed admodum prolixiorē sustinent ac extendunt, neque senescentes solum corripuntur, sed etiam cruciatu assiduo senescunt. Quantum ad nos autem, facinorosos longo aeo tempore puniri ac torqueri. Apud Deum etenim uniuersæ humanæ spatium uitæ, atque adeo præsens momentum, nihil est: quin anni triginta in illius conspectu ueluti crepusculum, ne dicā hora sunt matutina. Proinde flagitiosi tanquam carcere clauso ac cæco, nulla euadendi spe detenti, scelestas custodiunt uita. Et quamuis interim conuiuent, negociantur, donationibus & delectationibus oblectent, optimasque negligant disciplinas, nil tamē à noxijs distant, qui in uinculis ad ultimum seruatur supplicium. Nam & ij aliquando fune super capite pendente ludunt, cæstillant, & occiuntur. Quid enim prohibet opinari eos, qui ad mortem clausi detinentur, minime affligi, donec capitali plectantur supplicio, nec eos qui uenenum hauserunt ac deambulant, expectantque donec crura degrauent, torqueri, priusquam uitalem spiritum extingui, paulatimque euanescere sentiant, si ultimum supplicij tempus pœnam esse arbitremur, passiones uerò, timores, expectationes, & pœnitentias, que interim animū discruciant ac perturbant, quibusque unusquisque sceleratus obnoxius est, prætermittamus, ac nihil pendamus: ueluti si piscem qui hamum deglutiuit, haud esse captum dicamus, priusquam illum à coquo exenteratū, siue assum conspiciamus. A iustitia enim facinorosus quisque detinetur, scelerumque dulcedine tanquam illecebris assidue inescatur: quumque conscientiam flagitij onustam ac degrauatam sentit,

Ut thynnus rapidus percurrens æquora sæuit.

Violenta enim, effrenis, & temeraria illa scelerum audacia, ad facinora usque agilis, expedita atque uehemens existit. Inde uerò à passionibus animique perturbationibus, tanquam spiritu destituta, imbecillis, humilis, ac languens, timoribus superstitionibusque succumbere deprehenditur. Vnde non ineptè, sed factis ac ueritati consonans, Stesichorus de Clytemnestra somnium finxisse uidetur, quam ita loquentem inducit,

Allabier uisus draco,

Summo capite depastus, ex

Quo apparuit rex Plisthenides.

B Etenim somniorum terriculamenta, diurnaque spectra, necnon oracula, atque portenta, & quæcunque homines diuino accidere nutu opinantur, horrorem ac timorem his qui sceleribus obruti, sibi ipsi conscij sunt, incutere consueuerunt. Quemadmodum aiunt Apollodorum aliquando per somnium se à Scythijs excoriari, in frustraque concidi conspexisse, cor uerò ex lebeteloquens, ac dicens, Ego horum tibi causa sum. Et iterum filias igni flagrantibus, totoque corpore succensas, per gyrum ipsum circumsilire. Hipparchum item Pisistratiliū, paulo ante obitum Venerem ex phiala quadam sanguinem sibi in faciem spargere, somniasse narrat. Ptolemæi uerò Cerauni amici, ipsum à Seleuco in iudicium rapi uiderunt, uulturibus lupisque iudicantibus, & causam cognoscentibus, carnesque passim hostibus distribuentibus. Pausanias quoque Byzantijs Cleonicen liberam stuprauit uirginem, quam quum noctu quandam ob causam emisisset, indeque reuertentem terrore ac suspicionem correptus peremisset, eam sapius in somnis assistentem ac dicentem uidit:

Adis iudicio, mala res iniuria ualde est.

Quumque phasma haud desisteret, sed assiduis illum terroribus perturbaret ac molestaret, Heracleam ad animarum nauigauit expiationem, placationibusque nonnullis ac inferijs puellæ animam euocauit. Quæ quum in conspectum uenisset, finem malorum futuram prædixit, ubi Lacedæmonē peruenisset. Quò quum ille applicuisset, confestim uita excessit. Quapropter si post obitum anima nil penitus esset, sed mors gratiarum ac pœnarum finis existeret cunctarum, indulgentius ac mollius Numen quis dicere posset cum sceleratis egisse, quos confestim ac non longo post tempore corripuisset, uitaque functos celeriter multiplicibus abstulisset ærumnis. Etenim si quis nil aliud mali improbis in hac uita, presentibus tempore accidere affirmaret, quam quod scelerum conscientia flagitiorumque recordatione assidue torquent, re admodum sterili, molesta, & ingrata, ac nihil boni, seu studio digni, ex tot tantisque certaminibus referente, cognosceret profecto acerbissimè ratione propria illorum affligi animam. Quemadmodum de Lysimacho referunt, qui siti coactus quum Getis corpus uiresque tradidisset uniuersas, postquam biberat, iam factus mancipium, dixisse fertur: Heu meæ improbitati, qui ob uoluptatem tantillam breuemque, tanto excidi regno. Proinde necessitati naturalium resistere affectionum, admodum est difficile. Quum uerò homo auaritiæ ac pecuniarum, inuidiæ uel ciuiliū existimationis ac potentiae gratia, seu ueneras ob uoluptates iniusti quid egerit siue perpetraverit, inde passionum

C furore, animiq; destitutus morbo, quum tempore cernit turpes uerendasq; improbitatis ac iniustitiae remanere perturbationes, honesti uero, utilis ac recti superesse nihil, nonne saepius cogitationes molestissimas, curasq; grauissimas illi incidere par est, quod uana ductus gloria, seu uoluptatum captus dulcedine, rebus sordidissimis, illiberalibus, ac ingratis, pulcherrima maximaq; inter homines bona, fas, iustitiam, pietatemq; peruerterit, uitamq; turpitudine, infamia, ac perturbationibus seclerit ac repleuerit? Quemadmodum enim Simonides ludens aiebat, argenti se arcam semper inuenire plenam, gratiarum uero uacuum: ita improbi, si recte suam scelestam perpenderit uitam, cofestim ob uoluptates gratia uacuum, specq; destitutam reperiunt: timore uero, tristitia, iniucundaq; recordatione, ac in futurum suspicione, perfidia uero ad praesens, semper cumulatam inueniunt, Quemadmodum in theatris Ino loquens, ac de male actis poenitens introduci solet:

Chara mulieres, quomodo primum incolui

Athamantis clara regiam, decentiū agens nihil? Hæc pessimū quenq; in animo uerfare ac cogitare decet, quo pacto uitia repellat, flagitia memoria deleat, conscientiam purget, ex ea facinora deturbet, se à cunctis uindictet criminibus, ita ut penitus aliam ab initio uitam agere incipiat. In quibus enim malitia praualeat ac superat, in his syncerum, à labecq; purum, firmū, ac stabile nil esse potest. Nisi, per Iouem, sapientes quosdam esse dicamus, qui iniuste agunt. Nam ubi diuitiarum uoluptatumq; cupidines inter se concertare inuenies, siue inuidiam cum inimicitijs ac malignitate sibi fedē constituisse deprehendes, ibi si solertius considera ueris, infelicitatem subesse ac latere inuenies, segnitiam laborum, mortis metum, uehementem perturbationum excessum, in gloria ob arrogantiam, mollitiem, uituperantes timere, laudatores tanquā deceptione circumuenientes uereri, maximèq; improbis aduersari, ut eos qui boni esse censent, promptius laudare uideantur. Nam quod in flagitijs obduratio, id in malo ferro est rubigo: quod si diutius tetigeris, illico frangitur. Quapropter quum scelerati temporis successu, quemadmodum habeant, exactius intelligunt, fremunt, dolent, indignantur, ac propria execrantur uitam (de his loquor malis, qui non penitus à seipsis exciderunt, omninoq; opinione errant, sed & depositū reddunt, pro amicis intercedunt, patriæq; gloriam augentes magnifice illam tuentur) hi, inquam, non confestim, sed temporis processu ob flagitia poenitent, commissisq; dolent. Quandoquidem & homines in theatris aliquando plaudunt, confestim tamen uana reuertente gloria ac auaritia, gemere non desinunt. At qui tyrannide abutuntur, hominesq; fraudulenter circumueniunt, & è medio tollunt, quemadmodum Apollodorus, amicosq; pecunijs spoliāt, ut Glaucus, isti haud poenitent, aut seipfos oderunt, nec aliqua ob male acta afficiuntur moestitia: sceleribus enim obruti, eo processerunt uesaniae, ut facinora cuncta & quicquid improbi agunt, omni carere peccato contendant, ac quacumq; lubent licere arbitrentur. Ego proinde, si dicere fas est, flagitiosos, perditos ac facinorosos homines, nec aliquo siue deorum, seu hominum indigere ultore arbitror, sed perniciosam ipsorum uitam omni prauitate, impietate, ac scelere corruptam, refertam & contaminatam, satis superq; ad seipsam plectendam ac torquendam sufficere. Sed considerate, inquam, ne sermo longius, quam tempus exigat, procedere uideatur. Et Timon: Satisfactum est mihi, ait, de cunctatione, lentaq; numinis tarditate. Nunc uero tanquā in insidijs ultimū collocaui dubium, quandoquidem in prioribus mediocriter decertauimus, Cæterum quod Euripides conqueritur, ac Numini obijcit,

Crimina saepe luunt nati scelerata parentum, etiam nos tacentes reprehendere existima. Si enim qui deliquerunt, iam poenas exoluerunt, haud decet eos qui nil iniusti egerunt, plecti. Quandoquidem nec illos qui facinora peregerunt, de una eademq; re bis supplicium subire, iustitiae seu æquitati consonum esse censetur. Proinde si lentè diuina procedit uindicta, poenæq; quæ improbis debita, serò tandem innoxios affligit, haud probè iniquitatem tarditate compensat. Quemadmodum ferunt Aesopū olim cum auri pondere ingenti à Croeso missum huc peruenisse, ut Deo magnifice sacrificaret, Delphicisq; singulis minas distribueret quatuor. Cæterum quum ob indignationem quandam discordia ac rixa inter ipsum & incolas intercessissent, sacrificium quidem illum peregisse, pecunias uero Sardis remisisse narrant, tanquam homines illi indigni existerent, qui aliquo afficerentur cōmodo. At illi quum sacrilegij eum infimulassent, à petra quadam, quam Hyampeam appellant, præcipitatum interfecerunt. Exinde Deum iratum, terræ sterilitatem uariaq; morborū genera illis immisisse prædicant, ita ut in cunctis Græciæ panegyricis obambulant, ac per præcones, ob Aesopi mortē poenas

Aesopi mors.

A nas ab eis exigere uolentes, identidē uocarent. Ac tertia uix tandē generatione Samium quemdam applicuisse Idmonem, minime genere ad Aesopum attinentem, ab illis tamen qui olim Sami Aesopum emerant oriundum. Cui quum Delphici poenas quasdam exoluissent, uix eos tandem à malis quieuisse referunt. Exinde sacrilegorum uindictā ab Hyampea in Naupliam esse translata aiunt. Nec Alexandrum, & qui mirè eum admirantur ac amant, ex quorum numero nos quoq; sumus, laudare solent, quod Branchidarum urbem funditus subuerterit, omnemq; ætatem penitus exciderit, quoniā ab eorum maioribus Mileti templū olim proditum fuerat. Agathocles quoq; Syracusanorum tyrannus, cum risu Corcyrenses cauillat est. Nam quam ob causam insulam uastaret, quum quæsiuissent: quoniā per Iouem, respondit, patres uestri Vlysem susceperunt. Quumq; pariter Ithacenses cōquererent, eorum pecora à militibus abigi: At uester, inquit, rex ad nos quum accessisset, pastorē excæcauit. Atqui nonne longè his absurdus Apollo? qui Pheneates, uniuersamq; eorum regionem terræ hiatu absorpsit, quoniā ante mille, ut aiunt, annos Hercules tripodem fortilegum surreptum, Pheneum detulisset. Sybaritis quoque prædixit, tum eos à malis solutum iri, quum tertia cæde iram Leucadiæ placassent Iunonis. Non multum præterea temporis intercessit, ex quo Locri uirgines Triam mittere desierunt, quæ ob Aiæcis petulantiam, seruilis indutæ habitu, nudis incedebant pedibus, & si adultam attigissent ætatem, ueluti seruæ, quæ Athenis sine corollis circum aram uerunt. Quo pacto hæc rationis aut iusti quid in se continere possunt? quum minime Thracas laudare soleamus, quod in Orphei uindictam, suas hucusq; pulsant uxores. Barbaros quoque, qui Eridani ripas incolunt, irridere consueuimus, quoniā ob Phaëthontis, ut aiunt, luctum, nigris induantur uestibus. Si quidem longè magis, ut arbitror, ridiculū est, homines qui Phaëthontis uixerunt tempore, ipsius neglexisse calamitatem: qui uero illo defuncto post quinque seu decem nati sunt ætates, uestem permutasse, ipsumq; lugere cœpisse. Sed ista solum fatuitatem quandam præ se ferre uidentur, molesti autem seu nefandi nihil. Cæterum deorum iræ quo pacto confestim tanquam flumina nonnulla euanescent, ac longè post super alios emergentes, ad ultimas perducunt calamitates? Hucusq; quum me continuassem, ueritus ne in maiores, longeq; intolerabiliores erumperet ineprias, cōtinuò interrogare cœpi: Nunquid, inquit, hæc omnia uera esse existimas? At ille: Si non omnia, ait, saltem aliqua absq; dubio uera esse contendo. Aequè dixi, ut uehementer febricitantibus, tibi accidit, qui si uel una pluribus ue tegantur uestibus, eundem tamen ac æqualem sustinent calorem, cæterum ob refrigerij spem ac solatium, indumentorum auferre oportet multitudinem. Atqui hæc, si placet, quandoquidem ut plurimum fabulis ac fictionibus similia uidentur, prætermittamus. Vt autem confestim in foribus res pateat, claraq; reddatur, in memoriam ducatur honor, qui ijs haberi solet, quorum maior hospitio deos susceperunt, nec non pulchra ea pars, quæ Pindari successibus in Thebarum direptione delata est. Quis enim ea honoris præminentia, quæ tandiu inter Græcos coaluit ac inoleuit, merito non delectetur? nisi cui iuxta eundem Pindarum, frigida flamma cor atrum fabricauit. Prætermitto nunc simile huic Spartæ præconiū, quod post Lesbicum cantum, in memoriam ac honorem Terpandri illius prisca, proclamari solet: nam eadem ratione constare uideatur. Cæterum uos Philtiadæ appello, qui apud Bœotios longè alijs præferri dignum ducitis, quoniā præclaris ortos parentibus uos esse prædicatis, quiq; apud Phocenses ob Daiphati genus gloriari soletis, mihi, inquam, præsentibus auxiliocq; sitis, quum Lycormæ, Satilæiq; patrium Heraclidarū inter se partuntur honorem, Stephanophoriamq; instaurantes decantant, admodum decere ab Hercule prognatos, honores firmos ac gratos sortiri. Quandoquidē quum ipse Græcos immensis affecisset beneficijs, & haud dignum præmium retributionemq; cōsecutus esset: Pulcherrimū hercle, ait, ac philosophia admodum dignū certamē proposuisti. Omitte igitur, heus inquam, uehemens illud accusationis genus, nec ægrè feras, si aliquando plectantur qui scelestis improbisq; orti sunt parentibus, aut honorata illa nobilitate, ac præminentia gloria ri laudariq; desine. Decet enim, si uirtutis aut nobilitatis honorem in genere nostro retinere cupiamus, rationabiliter quoq; ob scelerum ultionem permanentem haud indignari, sed rectè hæc inuicem concurrere, ac æqualiter dignèq; conuerti æstimemus. Qui enim à Cimone prognatos egregiè Athenis honorari, à Lachare uero ac Aristone oriundos despici, cum indignatione dolens cernit, hic admodum uariis ac secors, imò potius contentiosus, Numiniq; molestus esse uideatur. Incusat enim, quū uiri iniusti ac scelerati filiorum filios feliciter agere cernit: rursusq; criminatur, si flagitiosorum improborumq; stirpem

Qq

Cmas, etiam ob Iouis honores, si concederetur, iterum iniuste agere seu peccare nolle. Habere quoque sermonem nuper auditum uobis referre, sed ne fabulas enarrare uidear, illi silentio praeteribo, ac solum quae manifestam praeseferunt ueritatem, expediam. Minime, Olympiacus ait, sed nobis eum recenseas. Cumque alij quoque idem peterent: Permittite, inquam, ad finem usque, quae dicere conor, perducere: inde, si uidebitur, fabulam quoque referam: uere etenim fabula est. Bion, inquam, Deum quum in sceleratorum animaduertit filios, longe magis ridiculum esse asserit, quam medicum qui ob aui & patris morbum, nepoti seu filio medicamentum porrigit. Caeterum alicubi res inepte & absurde se habent, alicubi uero conuenientes ac similes existunt. Alius enim, nisi alter curatur, ab infirmitate haud liberae. Nec qui oculorum dolore uexatur, seu febricitat, ideo melius habet, quoniam alteri emplastrum seu collyrium adhiberi conspicit. At scelestorum supplicia ideo manifeste cunctis ostenduntur, quoniam uindictae cum ratione iniusta officium est, alios per aliorum animaduersiones compescere ac cohibere. Proinde Bionis assimilatio si recte discutatur, cerne ere, ueritatem illum latuisse. Porro si uir quispiam in morbum incidit grauem, non tamen penitus incurabilem seu exitialem, nec succedenti tempore aegroti incontinentia ac mollitia languor crescit, totumque corpus grauat & occupat: filium uero ipsius nondum aegrotantem, sed ob paternam naturam eidem morbo obnoxium, si medicus familiaris, aut aliptes aliquis admonet, eique ostendat, si bonus ille pater austeram amplexus esset dietam, opsonia bellariaque intermisisset, potationibus ac mulieribus abstinuisset, medicamentisque usus fuisset, assiduoque exercitio corpus defatigasset, ingentes dissipare ac repellere passiones ualuisse, scilicet quum parua illa femina ad tantam haud crescere potuissent magnitudinem. Nonne qui filium sic hortatur ac instruit, ut sui curam gerat, diligenter se obseruet, & quum ualutidinaris sit ortus parentibus, principiis obstet, ac dum morbus curari potest, illum anticipet, eum quoque hoc pacto ab infirmitate eripere ac liberare uidetur: Et sane, aiebant. Non igitur, inquam, rem absurdam seu ridiculam, sed admodum necessariam ac utilem peragimus, si regio morbo, melancholia, ac podagra laborantium filijs nondum infirmis, sed ne aliquando pari aegritudine corripiantur, exercitium, dietam, ac pharmaca adhibeamus. Nam corpus ex corrupto prognatum corpore, nulla poena, sed cura potius ac custodia dignum esse censetur. Quae si quis ob timiditatem animique molliorem (quando quidem uoluptatibus priuant, laboremque ac molestiam inferre uidentur) supplicium appellare uelit, penitus repellendus est. Proinde quum corpus ex ualutidinario ortum corpore, custodiari ac obseruari dignum sit, nunquid malitiae innatam similitudinem, in adulescentum germinantem ac pullulantem moribus, eousque sufferre ac sustinere decet, quoad prorumpens passionibus manifesta reddatur, malesapientumque, ut Pindarus ait, ex praecordijs fructum euomat? An Deus nil Hesiodo sapientior esse uideat? qui iubet ac admonet,

Non ferito tristi rediens de funere moestus

Progeniem, lauta sed coena Perse deorum.

Et tanquam genitura non modo prauitatem ac uirtutem, sed & tristitiam ac gaudium, hisque similia referat ac suscipiat, hilares, laetos, ac gaudio perfusos, ad filiorum mittit procreationem. Verum enim uero perturbationum ac affectuum discernere ac praescire similitudines, priusquam aperte passionibus in nefanda erumpant scelera, ac manifeste cernantur, non humanae uirtutis, sed diuinae potius sapientiae opus esse dignoscitur. Etenim urforum, luporum, ac simiarum catuli, confestim, adhucque impuberes, a nemine praeterquam a natura instincti seu edocti, generis referunt ac representant mores. At humana natura, moribus, doctrina, & legibus constricta, sapientius scelera occultat, ac probitatem honestatemque praeseferre uidetur, ita ut penitus innatam prauitatis maculam deleuisse, sceleraque fugasse credatur. Multo enim saepe latet tempore, ac tanquam uelamine obducta, uniuersa flagitia clanculum celasse deprehenditur, ita ut uix tormentis ac uerberibus improbitatis facinora quaeque extorqueri, & manifesta reddi ualeant. Nos uero tum maxime homines iniustos fieri existimamus, quum iniuria afficere inchoant, intemperantes quum uiolant, timidos quum fugiunt. Veluti si quis tum scorpionum aculeum inferi quum pungit, aut echidnae uenenum infundi quum mordent, fatue ac stulte credat ac arbitretur. Non enim scelestus quisque pariter fit, ac manifestus redditur, sed ab initio insitam retinet prauitatem, tempore uero dataque opportunitate ac facultate, fur surripit, tyrannusque leges transgreditur. At Deus uniuscuiusque affectum ac naturam haud ignorat, utpote qui magis animae quam corporis scrutator existit. Quapropter non eousque poenam differt, quoad uolentia manibus, impudentia uoce, intemperantia pudendis perficiatur. Quamuis non, uel

Alut ipse male afficiatur, iniustum corripit, neque raptori tanquam uiolatus irascitur, nec mortuum quasi ipse contumeliam passus sit, odio prosequitur, sed medicinae gratia mortuum, auarum, & flagitiosum quandoque corripit, ut malitiam tanquam morbum comitalem, priusquam cuncta occupet, tollat, ac penitus auferat. Caeterum paulo ante indignabamur, quoniam tardè Deus in scelestos animaduertit, nunc uero quoniam nonnullorum habitum & affectum, antequam iniuriam perficiant, occupat ac praenit, accusamus, ignorantem sapienter praeterito futurum, occultumque manifesto longe deterius ac terribilius esse. Unde neque causas, ob quas aliquando improbos tolerare, nonnunquam uero adhuc delibantes praenire fatius existit, intellectu nostro comprehendere ualemus. Quemadmodum nec cur ualutidinaris nonnullis aliquando medicamenta haud congruant, quibusdam uero nondum aegrotantibus, sed longe periculosius illis habentibus profint, ac recte conueniant, intelligere possumus. Caeterum non omnia parentum delicta in posteros Deus conuertit, sed quum ex prauo gignitur bonus, quemadmodum ex ualutidinario sanus, generis omnino poena illi, tanquam a malitia immunis sit factus, remittitur. Qui uero ex sclerata natus est stirps, morboque in similitudinem improbi labitur ac referitur generis, hunc decet quemadmodum in hereditatis aere alieno, ita & in prauitatis succedere supplicio. Non enim Antigonus ob Demetrium, aut ex malis Phyleis propter Augeam, neque Nestor propter Neleum poenas dederunt. Quamuis enim ex flagitiosis orti essent parentibus, optimi tamen euasere uiri. Sed quorum natura generis cognationem imitari ac referre solet, illos quoque uindicta scelerum aemulata, similitudinem exagitare consuevit. Quemadmodum enim progenitorum ac chordones ac lenticulae quandoque in filijs haud apparent, attamen in nepotum corporibus inde erumpunt (nam & mulier quaedam Graeca, quum nigrum enixa esset infantem, ob idque adulterij damnata, progenies Aethiopsis quarta inuenta est. In corporibus quoque liberorum Pythonis Nisibensis, qui nuper uita functus est, haec figura signum Spartanis conueniens, post tanti reuolutionem temporis tanquam ex altissima generis emicuit similitudine) ita plerumque mores animarumque passiones, quas priores celabant & occultabant generationes, natura longo post tempore producit, ac per alios ostentat & representat, domesticasque seu uirtutes, seu improbitates, palam cunctis in lucem profert, ac manifeste spectandas praebet. Haec quum dixissem, obticui. Subridens uero Olympiacus: Haud, inquit, te tanquam egregie absoluto sermone a nobis laudari arbitreris, ne fabulam promissam manibus emittere uideamur: sed tum demum sententiam feremus, quum illam quoque audierimus. Sic itaque rursus exorsus sum: Soleus uir diuinus, Protogenis illius, qui aliquando nobiscum uersatus est, familiaris & amicus, quum primo tempore in magna uixisset prodigalitate, breui uniuersam dilapidauit substantiam. Inde penuria ac necessitate cogente, omnium perditissimus effectus est hominum. Poenitentia enim ductus, diuitias absque discrimine insequi coepit. Contigitque ei quemadmodum lasciuus illis hominibus, qui quum proprias haud obseruent ac curent uxores, alienas tamen per iniuriam insectari ac corrumpere nituntur. Quumque a nullo abstineret flagitio, dum sibi spes lucri arderet seu ostenderetur, substantiam haud magnam, sceleris uero existimationem ingentem, breui collegit. Praecipue autem eum decepit uaticinium ex Amphilocho redditum oraculo: illuc enim Deum sciscitaturus miserat, num melius reliquam uicturus esset uitam. Cui ille respondit, tum melius eum acturum, quum e uita migraret: quod & breui illi contigit. Quum enim ab alto super collum decidisset nullo accepto uulnere, casu tantum extinctus est. Quumque iam triduanus ad sepulturam efferretur, subito commotus ad sese reuersus est, admirandamque deinceps uitae mutationem instituit. Neque enim iustiores esse referebant, haudque inimicis tristiores, quam amicis iucundiores, ita ut non paruo noti caperentur desiderio, admodumque cuperet tam repentinae mutationis audire causas. Non enim fortuito, quod & uerum erat, euenisse arbitrabantur, ut tam scelestam antea uitam, tot tantisque exornasset uirtutibus. Ille igitur Protogenis aequalibus & amicis ita enarrare solebat: Quum primum corporis sensu excidisset, sibi ueluti nauae, qui euersa nauis profundo absorptus est, ob mutationem accidisset. Inde quum aliquantisper animum recepisset, seseque confirmasset, respirare uisus est, animaque corporis onere leuata, late circumspicere coepit. Caeterum priorum cernebat nihil. Astra uero admodum ingentia, & multitudine inuicem distantia, splendoremque immensum atque calo-

Crem ostendere mirandum uidebat, tonosq; resonare incredibili audiebat, ita ut animæ in lucis tranquillitate perquam facile esset quoquoersum uehi ac uelociter ferri. Cumque multa & uaria præterisset spectacula, defunctorum animas aëre discusso, tanquam bullas ardentes sursum leuari aiebat. Quibus intrepidè ac omni deposita mole diruptis, humana emergere forma. Non tamen æqualiter omnes moueri, sed partim miranda exilire leuitate, ad supernamq; uehi quietem ac tranquillitatem. Alias uerò tanquam peni fusos in gyrum rotari, nunc sursum, nunc uerò repere deorsum, ac turbato quodam motu inuicem misceri, cohærerèq; diutius, ac uix tandem diuelli. Cæteras itaque quum diligentius considerasset animas, agnoscere haud ualuit. Duas tamen aut tres olim sibi notas quum conspexisset, illis congregi alloquiq; conatus est. At illæ auditu priuata, extraq; sese posita, penitus sensu carebant, ac uelut amentes & insensata, omnem contactum uisumq; fugiebant. Primoq; inter se errabundæ uolitabant, inde innumeræ pariter occurrentes, inuicemq; se complectentes cohærentesq;, ac impetu tanquam connexæ sine ullo discrimine in altum ferebantur, uocesq; ignotas ac inarticulatas, luctu ac timore intermixtas emittebant. Aliæ uerò in sublimi constitutæ, alacres ac claræ, inuicemq; cum beneuolentia assidue uersari conspiciebantur, ac ut cernere erat tumultuantes illas repellent, appropinquantesq; admodum acerbè ipsæ gaudentes increpabant. Ibi quendam, non tamè liquidò, se cognouisse asserbat: adhuc enim puero se existente, ille uita functus erat. Ea itaq; anima quum propius accessisset, Salue, dixit, Thespesie. Quumq; admiratione ductus respondisset, se non Thespesium, sed Arideum esse: antea, ait, dehinc uerò Thespesium, hoc est, diuinus eris. Haud em̄ occidisti, sed fato quodam prouido deorum huc delatus peruenisti, aliam uerò animam tanquã ancora in corpore dereliquisti. Nuncq; huius rei certissimum tibi sit indicium, mortuorū animas haud umbram facere, nec oculos contrahere ac aperire. Hoc quum Thespesium audiuisset, magis cogitare seq; colligere coepit: circumspicensq; considerauit tenuem sibi ac umbrosam cohærente nubeculã, illas uerò undiq; transparentes ac lucentes, non tamen æqualiter omnes. Quasdam enim colore planè splendenti, ac limpido, purissimòq; plenilunio similes esse animaduertit: nonnullas uerò tanquã squamis minutisq; cicatricibus stigmosas: alias autem facie inconcinnas ac admodum deformes, nigrisq; affectas notis, quaidã uerò alias quasi obtusas, hebetes, penitusq; sensu priuatas conspexit. Singula uerò ille Thespesie enarrabat comes (nil enim prohibet animas hominum appellare nominibus) quemadmodum Adrastia Necessitatis ac Louis filia, scelerum uindex acerrima, summo constituta esset loco, quam nemo flagitiosus, neque magnus neq; paruus, uia aut clam effugere posset. Quumq; tres essent custodiae ac expiationes, alios alijs affici tormentis asserbat. Quosdã enim confestim, ac dum in corpore essent, pœnas dare, quicq; corpore culpam luerent, eorum breuissimū esse supplicium, mansueto quodam modo multa purgatione digna remittente. At quorum maiora essent delicta, sceleratq; uehementiorè expeterent medicinã, illos dæmonem post obitum tradere uindictæ aiebat. At qui penitus inmedicabiles essent ac undiq; sceleribus obruti, hos tertiam atq; immitissimã Adrastia ministrã Erinnyn, ad pœnam rapere, & inter errantes, & hac illacq; fugientes transcurrere, omnesq; tandem deprehensos, sæuè ac miserabiliter in æternas, inauditas, nec uisas demergere ac præcipitare cõmemorabat tenebras. Emendationes uerò quibus adhuc in corpore constituti affligi solerent, barbarorū pœnis persimiles esse aiebat. Quemadmodum enim apud Persas qui plectuntur, uestibus tiarisq; expoliantur, ac flagellantur, lachrymantesq; à tormentis solui precantur: ita supplicia quæ in pecuniarū ac fortunarum amissione, corporumq; uersarentur cruciatu, non nimis asperam habere afflictionem, nec quæ ex meritis scelera elueret, sed ut plurimū ab opinione sensuq; dependere referat. Cæterum qui sibi, inquit, imlo impuniti euadunt, hucq; immundi perueniunt, hos uindicta corripit, ac cunctis exutos tegumentis, animè cõmissa palam ostendit. Illa uerò nil retinet aut habet, quo facinora, scelera ac flagitia tegere, abscondere, seu palliare queat, sed omnibus se passim spectandam præbere cogitur. Primum igitur bonis (si saltem sunt) parentibus tanquã degener, ac talibus indigna maioribus ostentatur. Si uerò prauis ei fuerint progenitores, illis quoq; ut maiori afficiantur cruciatu, in conspectū perducitur, inde tormentis subiicitur, ubi tandiu pœnis excutitur, quoad ærumnis, doloribus ac laboribus omne scelus eluitur. Hæc uerò supplicia, magnitudine ac acerbitate tantū carnales exuperare animaduersiones asserbat, quãtum ab insomnijs uera distare uiderentur. Proinde cicatrices ac notas ob has passiones a-

Qui ex hoc seculo impuniti euadunt, quomodo puniantur.

alijs plus, alijs uerò minus permanere aiebat. Animarum enim, inquit, uarios illos omnigenosq; considera colores. Ater enim ac fordidus, illiberalitatis ac auaritiæ indicium est. Sanguineus uerò ac igni succensus, crudelitatis & atrocitatis. At glaucus color, intemperantiam uoluptatibus intermixtam designat. Qui uerò execrando inuidiã detinentur morbo, hi uenenum sanie mixtum, ueluti sepiæ atramentum, ore euomunt. Siquidem anima prauitate & passionibus immutata, corpus quoq; uarijs distinguit coloribus. Unus uerò tormentorum ac purgationis finis existit uniuersalis, quum cõcreta exempta est labe, animaq; splendida, & ab omnibus maculis & labe redditur pura. Id nisi fiat, passio subiacile extinguitur, nonnulla uerò longius protelantur. Illæ igitur rursus atq; iterum tormentis subiiciuntur, quoad tandem decentem sortiuntur habitum & affectum. Nonnullas uerò uolenta ignorantiæ ac uoluptatum species, in brutorum corpora impellit. Quum enim rationis defectus, ac speculationis segnitias actuale ad generationem producit, admodum instrumenti desiderio tenetur, quo cum concupiscentijs perfrui ualeat, corpusq; animi neglecta uirtute, luxu repleti queat. In pecora itaq; merito anima ea detruditur, ubi omnibus priuata delitijs, neq; quietis neq; somni copiam consequi ualeat. Hæc quum dixisset, per ingens spacium eum uelociter duxit. Ferebantur autem lucis splendore tanquam alis perquam facile ac leuiter. Tandemq; ad hiatū quendam applicauerunt immensum. Quò quum peruenissent, à priore spiritus uel destituti sunt. Quod & alijs animabus accidere uidebat, quæ collectæ, illucq; delatæ, tanquam aues per gyrum illum circumuolabant hiatum, propius tamè accedere non audebant. Aspectus uerò Bacchicis antris admodum similis erat, locusq; syluis, uirore, herbis, uarijsq; floribus ornatus apparebat. Aura uerò ex illo spirabat mollis ac lenis, odore mirando suauiq; temperata, quæ ingenti uoluptate (ueluti uinum hîbentes solet) animas afficiebat. Illæ uerò odoris captæ dulcedine uescebantur, diffundebantur, ac placidè & festiuè inter se conuersabantur. Locum uerò amœnum per gyrum amplexabantur Bacchanalia, & risus, quem intermixtæ Musæ dulciter canentes ac ludentes iucunditate ac lepore implebant, Dionysiu uerò illac ad deos regressum esse ac Semelem reduxisse, locumq; Lethen uocari aiebat. Thespesium uerò admodum immorari desiderantem ac conantem, haud permisit, sed uel eum diuellens abstraxit, enarrans pariter ac ostendens intellectum dulcedine uoluptatum liquefieri ac irrigari, irrationale uerò ac corporeum humectatum ac incarnatum corporis recordatione capi, qua inde ad geniturae desiderium, & appetentiam traheretur. Idq; ille animæ humore deguatæ infantem appellabat assensum. Aliam itaq; uiam ingressi admodum ingentem conspexere craterē, in quem uaria exonerabant flumina, aliud Aphrico mari, niueq; candidius, aliud puniceum, iridisq; instar uariatū. Alia quoq; alijs coloribus infecta, propriū præ se ferebant splendorem. Quumq; propius accessissent, admirandi illi, ac floridi magis ac magis præter candorem disparuere colores. Tres uerò dæmōnes, triangulari simul alsidentes figura, inuicemq; flumina mensuris quibusdam commiscentes ac temperantes cernebat. Hucusq; Thespesie ductor Orpheum, quum uxoris reduxisset animam, peruenisse aiebat. Quumq; haud rectè meminisset, inter homines sermonem disseminasse, Delphicum oraculum, Apollinis ac noctis esse commune. Cæterum nullum Apollinis ac noctis esse consortium. Sed hoc, inquit, noctis ac lunæ commune est uaticinium, nullam firmam obtinens sedem, sed ubiq; inter homines insomnijs ac idolis uagum & errans. Ex eo enim, ut cernis, commixta prodeunt somnia, quæ uerum falso, simplexq; uario cõmiscentes, dispersunt. Apollinis uerò oraculum haud, ait, cernis, nec uidere, aut altius ascendere licet, quamuis non animæ moles te deprimat, sed terrenum ac corpori annexum uetat. Conatus est tamen eum propius adducere, ac ostentare lumē ex Tripode, ut referat, per Themidis sinus in Parnasum transiens. Quod quum diligentius intueri uellet, ob splendorem cernere haud potuit. Cæterum quum accessisset, uocem audiuit sonoram mulieris, carmine nonnulla prædicentis, ac ut sibi uidebatur, tempus interitus ipsius præfagientis. Dæmon uerò Sibyllæ uocem illam esse narrabat, quam in lunæ globo circumrotatã, futura canere aiebat. Quumq; plura audire cuperet, uehementi lunæ impetu, ac uertigine prohibitus est. Nonnulla tamè breuia intellexit, ueluti de Lesbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, necnon & comma de tum imperante principe,

Quod bonus existat, sed morte tyrannida linquet.

Deinde ad pœnarum uertebantur spectaculū. Et primò quidem Thespesium solum aspe-

Finis purgationis, quum exempta est labe.

Malorum pœne.

Ceterum miserando, ac ærumnoso afficiebatur: inde uero inopinatus in amicos, domesticos, & contubernales uarijs subiectos incidit tormentis, qui cruciatus grauissimos, pœnasq; diras ac horrendas sustinentes, cum fletu appropinquabant. Tandem etiam proprium patrem ex barathro quodam, stigmatis ac notis plenum emergentem, manusq; tendentem conspexit. Quem suppliciorum præfecti silere haud permittebant, sed fateri subigebant, quemadmodum in hospites quosdam extitisset sceleratus, quos ob auri famem ueneno sustulisset: cumq; cunctos latuisset mortales, hinc se cõuictum pœnas partim exoluisset, nonnullas autem adhuc exantlandas superesse referebat. Porro Thespeius, metu ac horrore stupefactus, pro patre supplicare ausus non est. Conuersus itaq; ac fugere intendens, non amplius mansuetum ac familiarem uidebat ductorem, sed à quibusdam alijs facie horrenda se impelli, ultraq; progredi coactum cernebat. Longius itaq; pergens, eos qui manifestè peccauerant, palamq; flagitia perpetrarant, seu ob commissa supplicio affecti fuerant, non tam acerbè plecti, seu adeo affectu irrationali, ac tormentis affici intolerandis inspiciebat. Qui uero clam iniuste uixerant, prætextuq; ac uirtutis opinione delituerant, hos ultra cruciamenta & anxietates, quidam insistentes, interiora ac animæ secretiora propalare, ac ostendere, præterq; naturam inflexos ac curuatos, ueluti Scolopendras marinas, quæ hamum deuorauerunt, seipsos inuertere cogeant. Quosdam uero protelantes ac tergiuersantes, uidegebant, innumeratq; ac latentia uitia in penitissimo ac remotissimo animæ recessu celare ostendebant. Alias quoq; animas uidisse narrabat, quæ sese amplexantes, pariterq; binæ, ternæ, ac plures cohærentes, uelut echidne, ob inimicitiarum ac iniuriarum reminisceniam, animiq; prauitatem, ac eorum quæ in uita male egerant, seu perpeffæ fuerant, inuicem se deuorabant. Lacus quoq; tres æquales, unum auro feruentem ebullientemq; alium ex plumbo frigidissimum, tertium uero ex ferro asperrimum esse referebat, iuxtaq; daemones nonnullos, tanquam fabros instrumentis adfate ferreis. Quibus cum animas corripientes, partimq; deuorantes, eas quæ lucro insatiabiles fuerant, ob auaritiamq; scelestè egerant, primò in aureum præcipitare lacum aiebat: ubi igni succensas, ac flammis relucens, in plumbeum immergere: ibiq; extinguitas, & uelut grandinem induratas, rursus in ferream transferre paludem: ubi quum admodum nigra ac horribiles redditæ essent, ob asperitatemq; exiccata ac fracta, penitus formam immutassent, denuò in aureum proijcere lacum aiebat. Eas uero animas grauissimos ac horrendos ob immutationem illam sustinere dolores & cruciatus enarrabat. Omnium autem miseriam uindictam, ac afflictionem earum esse aiebat, quæ quum pœnas iam exoluisset uiderentur, rursus ac iterum comprehensæ, tormentis subijcerentur. Illæ uero erant, ob quarum scelera in filios seu nepotes pœna redundarat. Quotiescunque enim aliqua illarum in tortores incidebat, seu casu aliquo obuiam ferebatur, cum ira, uociferatione, ac clamore eam aggrediebantur: illæ uero blasphemantes, & impropertantes, passionum signa ostendere uidebantur: quumq; aufugeret ac se abscondere conarentur, haud ualebant. Aderant enim confestim uindictæ exactores, & castigatores, qui eas deprehensas, eiulantes, ac seipsas deplorantes execrantesq; ueluti pœnæ, crudelitatis ac immanitatis haud ignaras, iterum ad tormenta rapiebant ac trahebant. Præterea complures aliquando filios ac nepotes unâ pendere referebat, ac tanquam apes, seu uespertilioes connexos ob iram, ac pœnarum memoriam, quas propter progenitores perpeffæ fuerant, stupefactos, ac omni spe destitutos agere. Postremò animas ad secundam cogi generationem uidit, ac instrumentis quibusdã appositis ac plagis, ab eius rei opificibus, uel in omnifaria uerti ac transformari animalia. Nonnullæ uniuersa parte impellebantur, aliæ uero reuertebantur. Aliquæ autem omnino extinguebantur, ac euanescebant, ut alia uita, alijsq; damnarentur mortibus. Inter quas & Neronis animam se uidisse aiebat, multis de grauata in commodis, clauisq; ignitis undique transfixam. Quam cum opifices in Pindaricæ echidnæ speciem uertere, ac uel transformare conarentur, ut per uiscera erumpens partu matrem deuoraret ac laniet, lumen confestim ingens eluxisse referebat, uocemq; ex splendore redditam imperasse, ut in aliud bruti genus cicurius, ueluti in reptile, iuxta lacus ac paludes comorans, transmutaretur. Eorum enim quæ iniuste egerat, partim pœnas dedisse: boni quoq; sibi aliquid à deo deberi, quoniam optimum ac deo acceptissimū Græcorum genus ex seruitute ac oppresse liberasset. Hucusq; spectaculū processisse referebat. Cum uero reuerti deberet, in maximo ob timorē periculo se constitutū fuisse aiebat. Mulierem enim quandam specie admiranda, magnitudinēq; ingenti ipsum corripuisse,

A corripuisse, dixisset: Heus tu, ut rectius singula reminiscaris, huc ad sis: uirgamq; ignitam tanquam sculptoriam, qua illi charactèrem inureret protulisse, sed ab alia quadã prohibitam esse. Ipsum uero tanquam syringæ impulsu, flatu admodum uehementi ac uiolento, corpori incidisse, & ferè à recordatione ipsa suspexisse.

Plutarchi, quòd non oporteat foenerari, liber.

BILIBALDO PIRCKHEYMERO, PATRITIO AC SENATORE NVRENBERGENSI, INTERPRETE.

DLATO in legibus, aquam alienam uicinis haurire non permittit, nisi in fundis ad argillam usq; terram effoderint, regionemq; aqua carentem inuenerint. Etenim argilla naturam cum habeat densam ac pinguem, humiditatem conceptam sustinet, nec facile emittit. Eos enim aquam alienam tum demum auferre decet, cum propriam possidere haud ualent. Indigentia enim, legem fauere æquum est. Proinde ostensum est, in re pecuniaria quoq; legem esse, quæ inhibeat homines sub usura mutuari, ad alienosq; accedere puteos, nisi antea domi exactissimè substantiam eorum scrutati fuerint, ac tanquam ex prato florido collegerint, quid eis utile, quidue necessarium existat. Nunc autem delictis, ac mollitie, seu prodigalitate diffluentes, minus rectè ijs quæ possident fruuntur, sed ab alijs ut plurimum quibus non indigent, mutuo sumunt. Cuius rei manifestum est indicium, quòd ob indigentiam non foenerantur, sed ita demum cum rem opulentam aliquam comparare uolunt. Ideoq; testes adhibent, ac cautionem præstant, ne quis credat eos necessitate coactos, foenebrem sumere pecuniam. Et quid numularium, seu negociatorem ambis, cum ex proprio peculio mutuari queas? Pricula habes, parothes argenteas, pelues, & subijcias hæc necessitati. At mensam amœna Aulis, uel Tenedos figulinis instruet uasculis, argenteis longè mundioribus, neq; molestum, ac grauem usura odorem olentibus, quæ tanquam rubigo quotidie sumptuositate defœdat. Insuper haud Neomenia Calendarumue recordaberis, qui dies etiam sacratissimi existant, nefasti tamen ac execrandi ab usurarijs redduntur. Nam pignora illis præstita nec Iupiter ipse saluare posset. At qui uendere, preciumq; sumere erubescunt, de rebus uero proprijs usuram persoluere non uerecundantur. Cæterum Pericles ille deæ ornatum quadraginta auri puri talentis distrahere haud turpe duxit, quoniam, ut aiebat, illo in bello usum consumpto, rursus non deteriores reddere posset. Proinde nos quoq; tanquam in obfidionis necessitate, foeneratoris hostilis præsidium minimè recipiamus, ne cernere cogamur, cuncta nostra in seruitutem rapi: sed mensæ, cubilis, supelletilis, ac diatæ superflua abscondamus, nosq; liberos seruemus, ut cum pinguior fortuna aspirauerit, nobis rursus ea restituere ualeamus. Equidem Rontanorum uxores Pythio Apollini muliebrem mundum primitias dono dederunt, unde aureus crater Delphos missus est. Carthaginensium quoque mulieres capita raserunt, ac capillos in machinarum ac instrumentorum usum, pro patria impendere non dubitauerunt: nos uero opulentia uerecundia, pacis ac pignorum foeneratoribus, turpiter seruire sustinemus. Idcirco decens utilitate compensantes, ex inutilium ac superuacuarum rerum abscissione seu uenditione, libertatis templum nobis ipsis, liberis, ac uxoribus ædificare conemur. Siquidem in Epheso Diana obaratis, cum in illius confugerint templum, asylum ac securitatem à foeneratoribus præstat: ac frugalitatis asylum, & inaccessibile quidem, ubiq; modestis patet, regionem latam, ac multum ocij, hilarem & idoneam præbens. Quemadmodum enim Medico in bello, ligneum murum deum Atheniensibus donare Pythia respondit, illiq; dimissa regione ac ciuitate, possessio nesq; ac domos negligentes, ad naues ob libertatē confugerunt: ita & nobis deus ligneum tribuit mēsam, peluim figulinam, uestitū frugalē, si saltē in libertate uiuere uelimus. Porro

Si phaleratus equus desit tibi fræna remordens,

Et currus uelox, auro decoratus & ostro,

cæteraq; id genus, quæ uelociter foeneratores inuadunt ac diripiunt, at alino fortuito, aut caballo quopiam insidens, hostilem ac tyrannicum fuge danistam, non ignem ac aquam

Templum Dianæ Ephesinæ ob aratis pro asylo.

C inftar Medii exigentem, sed libertatem inuadentem, multamq; inscribentē, & quum non reddis, conuiciantem, sin uerò offers, haud accipientem, ubi uerò uendis, uili precio licitantem, quòd si non uendis, cogentem, & quum iure contenderis, obuiam euntem, si uerò subterfugeris, impellentē, & quum ad fores accesseris, excludentem, ubi uerò domi manseris, insectantem, ac ostium pulsantem. Sapienter igitur apud Athenienses Solon prohibuit, ne corpora pro debitis pignori darentur, ne tandem omnes in seruitutem redigerentur. Effet sanè grauisimum, seruire tam iniquis, barbaris, ac agrestibus seruis, quales Plato ait, ignitos ac pœnarum exactores, improborum animas apud inferos torquere. Etenim illi quoq; forum, impiorum sedes debitoribus miseris esse demonstrant, uulturum inftar eos deuorantes, ac laniantes, imisq; uisceribus rostrum condentes, cæteris autē uelut Tantalo insistentes, eos ne ex proprijs quid gustare, seu tangere ualeant, arcent. Proinde quemadmodū Darius Datem & Artaphernem catenis ac uinculis instructos, quibus cum captiui alligarentur, Athenas misit, ita illi uasa chiographis & obligationibus plena, tanquam laqueos in Græciam inferentes, ciuitates miseras transcurrunt, implicant ac expilant, non ut Tripolemus domesticū fructum seminantes, sed debitorum radices admodum laboriosas, foenebres, & inuitabiles plantantes, quæ in gyrū pullulantes ac germinantes, ciuitates suffocēt & euertāt. Porro lepores simul parere, in utero gestare, & concipere ferunt: at mastigiarum illorum ac barbarorū usura, antequā conceperit, parit. Dantes etenim confestim repetunt, & ponentes tollunt, ex eoq; foenerant, quod antea pro uerura extorserunt. Et ut est apud Misenos in prouerbio,

Est Pylus ante Pylum, sequitur Pylus altera tandē: ita & de foeneratorib; dici potest: Vsuram fugat usura, usura altera restat.

Quid quòd naturalia quoq; derident, quæ afferunt ex nihilo nil gigni posse? quando quidem apud illos ex eo quod non est, neq; unquam fuit, usura generatur. Proinde publicanos agere turpe ducunt, quamuis lege permittente: ipsi uerò præter legem publicanos agentes foenerantur, seu ut uerius dicam, foenerando debita cõpilant. Qui enim plusquam expensum est scribit, debitum compilare rectè dici potest. Equidem Persæ secundum arbitrantur delictum mentiri, primum uerò debitorem esse: quando quidem qui debent, ut plurimum mentiri coguntur. At longè plus foeneratores in suis Ephemericibus nugantur ac imponunt, scribes misero illi tantum mutasse, quum tamen multò minus acceperit. Siquidem mendacium causa lucri, non necessitate, neq; ob indigentiam ab illis fieri solet, sed propter insatiabilitatem: quæ tamen in fine ipsis instructuosa, ac inutilis existit, perniciofa uero miseris & iniuria affectis: minime etenim agros quos debitoribus abstulerunt, colunt, neq; domos ex quibus illos eiecere, inhabitant, nec mensas apponunt, nec uestibus illorum induuntur, sed primò debitores perdunt, inde delusos uenantur. Pascuntur enim tanquam ignis furens, ac assidue auctus, pernicie ac uastitate infelicitè pereuntium, ex alio aliū cõsumentes. Quinimò etsi uorsura sua ignem assidue nutriant, illumq; sufflando accendant, minime tamen plus habent, præter id solū, quod succedenti tempore cognoscere possunt, quot debitores pessum dedere, quot bonis spoliauerunt, unde extorserint, quòue congregatum & cumulatam collocauerint argentū. Et hæc haud existimate me tanquam foeneratorum hostem enarrare:

Namq; meos nec equos mihi, nec rapere iuuenicos: sed ut ostenderem illis, qui adeò parati sunt foenebrem sumere pecuniam, quantum liberalitatis ac turpitudinis res ea in se contineat, quodq; usuræ succumbere, extremæ sit dementiæ ac mollitiæ. Habes? Ne foenereris, quoniam non indiges. Non habes? Ne foenereris, quoniam satisfacere haud poteris. Ita utraq; per se diligenter consideremus. Fertur Cato ad senem quendam improbum dixisse: Cur homo senectuti tot malis ac incommodis degrauatæ, scelerum quoque turpitudinem imponis? Pariter & tu, paupertati cui tot adsunt mala, ærumnas quæ ex usuris & debitis ortum habere solent, ne accumula, ne ue paupertati securitatem aufer, qua solū a diuitijs differre uidetur. Est enim adagium facetum, Capram gestare non ualeo, bouem tamen superimponere laboro. Paupertatem ferre non potes, & tamen longè grauius tibi ipsi onus, foeneratorem scilicet imponis, etiam diuitibus intolerabile. Quo pacto igitur effugiam? inquis. Rogas? quum manus habeas, pedes habeas, uocem habeas, homo existas, cui peculiare est amare ac amari, gratificari ac gratiam recipere, literas doce, pueros instrue, sanitoris officio fungere, nauiga, reuiga: nihil horum adeò turpe, nihil ue tam molestum, quam audire, Redde, Rutilius ille Romæ aliquando Musonium quum conuenisset. Musoni, inquit, Iupiter seruator,

A seruator, quæ tu imitaris ac sequeris, nunquid foeneratur? Et Musonius subridens, nec foenerat quidem respondit. Rutilius etenim quum ipse foeneraret, illi quòd foeneraretur improperebat. Quam Stoicalis petulans hæc dementia. Cur enim Iouem seruatorem è cœlo detrahere necesse est, ac rebus comparare manifestis, quum nec hirundines, nec formicæ foenerentur, quibus natura neq; manus, nec sermonē, nec artem tribuit? Solent homines intellectus abundantia ac solertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos instruere. Cur igitur te ipsum non excitas? indocilior graculis existens, raucior perdice, ingeniosior cane. Nam si à nullo homine iuueris, orando tamen, delectando, ac custodiendo emergere potes. Nonne cernis quemadmodū multa subministrat terra, multaq; pontus? Proinde Mycillum aspice, Crates inquit, lanam cum uxore uerberatē, ac cõmuni pugna famem fugientem. Rex Antigonus quum aliquando Cleanthem Athenis conspexisset, ita interrogare cœpit: Molis adhuc Cleanthes? Cui ille: Molo, inquit, rex, idq; uitæ sustentandæ gratia facio. Erat sola uiri cura, ne à philosophia desistere cogeretur, ideo manibus quas pistrino ac mole locauerat, de astris, Sole, Luna, ac deis scribebat. Nobis uerò seruilia hæc uidentur opera: nunquid igitur ut liberi simus foeneramur, uilibusq; adulamur hominibus, stipamus, cibamus, dona ac tributa persoluimus? Atqui non ob paupertatem usura præstari solet, nemo enim inopis foenerat, sed propter sumptuositatem: nam si uitæ necessarijs contenti essemus, minime usurariorum genus pessimum inueniretur, quemadmodū nec Centauri, nec Gorgones. At delitiæ foeneratores fecerunt, non secus ac aurifices, unguentarios, ac tinctorios. Haud enim uini ac panis gratia usuram debemus, sed ob fundos, mancipia, iumenta, triclinia, ac mensas, liberaliterq; expendentes ac dilapidantes, gloriam stremilem ac ingratham quærimus. Etenim qui semel in foeneratorū incidunt uoraginem, semper debitores remanent, alium ex alio, tanquam equus frenatus ascensorem, suscipientes. Cæterum refugium nullum ad pascua illa & prata patet, sed tanquam fati acti, & cœliuagi illi Empedoclis demones, miseri errant:

Impellit æther namq; eos in pontum atrum,
Pontus subhinc in continentemq; proicit,
Tellus eos rursus agit solem in rapidum,
Hic ætheris dehinc implicat uertiginē.

B Alium uerò ex alio suscipit foenerator uel institor Corinthius, inde Patrensis, postea Atheniensis, quoad tandem ab omnibus exenteratus, penitus in usuras dissoluatur & religetur. Quemadmodum enim eum qui in lutum ceciderit, uel assurgere, uel ita permanere oportet, ne si madido ac humido corpore se circumagat seu uoluet, maiori inquinacione defœderetur: ita in transcriptionibus & mutui permutationibus, qui usuræ se immergunt ac iretunt, semper grauiores fiunt, nilq; à cholericis distant, qui contempta cura, ac medicinæ neglecto præcepto, tantum assidue humoris colligunt, ut ab infirmitate tandem libera ualeant minime. Pariter & illi purgari haud sustinent, sed semper ac omni anni tempore cum dolore ac torsione usuram offerentes, confestim usura altera affluente ac instante, iterum nauseant & grauantur. Quo pacto enim decenti remoto, liberi synceri ue euadere possunt? Nunc uerò ad opulentiores & molliores sermonem conuertam, dicentes: At seruis, lare, ac domo carebimus. V eluti si eger tumefactus ad medicum diceret: Si aquam bibeo, extenuabor ac macrescam. Sed cur id facere recusas, dummodo sanitatem adipiscaris? Et tu quoq; seruis careas, ut nō seruus fias: sisq; possessionis expertus, ne alterius possessio efficiaris. Vulturum præterea sermonē audi. Nam altero uoemente, & dicente se uiscera ejcere: alter respondit, nunquid id graue: nō enim propria, sed mortui quem nuper dilaniauimus, uiscera euomis. Pariter & debitores fundos suos ac domos proprias haud uendunt, sed foeneratoris, quem iuxta legem dominum sibi constituerunt. Atqui per Iouem, dicit quispiam, pater hunc agrum mihi dereliquit. Nimirum & libertatem quoque, ac ingenuitatem pater tibi tribuit, quarum longè rationem maiorem te habere decet. Nam & manus tibi & pedes, qui te genuit, fecit: at quum marcent, etiam merces illi qui amputat, persoluitur. Porro Calypso Vlysem uestem induit odoriferā, ab immortalī corpore redolentem, donum & memoriæ amicitia illius. At postquam euersa nauis, udo & graui indumento in profundum traheretur, illam exiit ac abiecit, nudoq; pectore tigno innixus, in terram nando euasit: periculo uerò liberatus, nec uictu nec uestitu caruit. At qui nō ne tempestas apud debitores oritur, quum foenerator elapso tempore instat: dicens, Redde: quasi diceret,

Condensat nubes, pontum quoq; turbat ab imo,

Luxus foeneratorum parens.

C Cumq; Euro incubuit Zephyrusq; Notusq; furentes, usuris ufuras impellentibus. At ille aspera deprehensus tempestate, tam grauius spirantibus resistere conatur flatibus: quum uero enatare uel effugere haud potest, simul cum amicis ac fideiussoribus disparens, in profundum mergitur. Proinde Crates ille Thebanus quamuis nullo aere alieno obstrictus, a nemine molestat, ob curas tamen solum domesticas, molestiasq; familiares, substantiam octo reliquit talentorum, sumptoq; baculo ac pera, in philosophiam ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoq; non infertili se abdicauit fundo. Sed quid illos enarrare necesse est? Siquidem Philoxenus Melopæus uitam ac domum opulentissimam in colonia Sicula hereditate nactus, quum delicias, uoluptates, ac indigenam considerasset inelegantiam, Per deos, inquit, bona hæc haud me perdent, sed ego illa: alijsq; hereditate relicta, enauigauit. At debitores quamuis aere alieno quotidie degrauentur, tributum persoluant, seruituti subiacent, ac argento emungantur, sustinent tamen ac tolerant tanquam Phineus harpyias illas pennatas pascentes, quæ assidue uictum diripiunt ac auferunt, non hora debita, sed ante uernum tempus frumentum ementes, ac priusquam oliua decidat, oleum ac uinum colligentes, tantum, inquit, recepisti, & scribendo precium persoluit. Atracemus adhuc firmiter pendet, uixq; sub Arcturi sydere uindemia demum peragitur.

Plutarchi de tribus Reipub. generibus, Monarchia, Democratia, & Oligarchia, hoc est, regia, populari, & paucorum potestate, libellus.

GYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

D

VM disputationem hesterni diei, qua apud uos sum usus, in hoc iudicium adferre pararem, uisus sum mihi per somnium ciuilis uirtutis ad me loquentis uisum audire:

Aurea panguntur primordia carmine sacro.

Ac ita quidem ad politiam oratio per admonitionem conuersa: quoniam Attico quam polliciti eramus adhortando doctrinam exa edifica uimus, & nunc quoq; ab illo suscepta rerum comunium administratio est, quia hortatu & impulsu opus habet, a nobis præceptis Reipublicæ instructus habeat quibus (quatenus ab homine confici potest) & populi comodis in tranquillitate inseruiat, & ipse simul honore & iustitia ornatus, rem familiarem tueatur. Sed est quidem illud non alienum ab ijs quæ postea nobis sunt dicenda: quod uero hæc tenus dictis consentaneum sit, id nunc uidendum est. Optima quidem mater est Respub. Quoniam autem uita humana non est genus unum, sic e Reip. generibus (est enim popularis politia uita quædam) optimam proponere necesse est. Quare uir politicus hanc deliget, aut ex reliquis illa quæ ad hanc proximè accedit, si prioris compos fieri nequit. Politia autem aliquando proborum hominum in ciuitatem receptio nominatur. Hunc in modum publicis suffragijs Alexandro politiam Megareses impartierunt. Hoc autem officij genus cum homini superbo risum concitaret, responderunt nullum ante id temporis mortalium, præter Herculem, suffragijs comunibus ciuitate donatum. Demiratus hoc Alexâder, quod offerebatur (quia rarum inter eximia collocandum arbitrabatur) accepit. Præterea hominis ciuilis, qui Remp. administrat, uita rationem politiam nuncupant: sic Periclis, sic Biantis politiam in laude ponimus, at Hyperboli & Cleonis uituperamus. Quinetiam pleriq; facinus aliquod in Repub. solerter, ingeniosè, præclare factum, uelut pecuniæ conficiendæ uias nosse, bellum extinguerè, suffragium ferre, politiam esse dixerunt: quo pacto uulgo hanc aut illam hodie politiam, cum in negocijs quæ in Repub. necessaria sunt, occupatus aliquis sit, administrasse dicimus. Præter has autem significationes omnes, & statum & ordinem ciuitatis, quem in rebus gubernandis tenemus, significat. In hunc modum tria politia genera constituiimus, quæ a Græcis μοναρχία, ὀλιγαρχία, & δημοκρατία, a nostris ferè regia, uel unius, paucorum

Politia dictio tria significat.

A paucorum uel optimatum, & popularis potestas nuncupantur. Quæ quidem quam habeant inter se cõparatione, in tertio historiae suæ libro explicuit Herodotus. Mihi certè uidentur esse Reip. summa quædam genera. Nam quemadmodum in musicis formulis, cum modi primi uel nimium remittuntur, uel intenduntur, subinde absurdas & discrepantes uoces (quod modum uel non assequantur, uel transeant) audire cõtigit: ita quoq; in his fieri credendum est. Gentium autem imperijs potestates istas quamplurimum, & in primis quæ in his ualere, attribuunt. Nam regnum apud Persas collocant: cui qui præerat, nulli obnoxius, per se poterat omnia. Lacedæmonij paucorum potestatem, sed optimatum, in qua unusquisq; pro suo arbitrio consultabat, præ reliquis delegerunt. Contenti uero populari statu Athenienses, pro libertate ex legibus sui quodammodo iuris effecti fuere. In his aut omnibus cum error aliquis fuerit commissus, dum scilicet peruertuntur, & immoderatione efferuntur, non iam amplius hoc nomine censendæ, sed tyrannides, dominationes, plebis uiolenti in agendo conatus, appellandæ sunt. Nam cum regnum iniuriã, quæ se cõpesci non patitur, paucorum uero potestas arrogantiã, & popularis status quiduis agendi licentiã, deinde æqualitas immoderatione pariunt, omnes sanè ut delirantes uituperandæ sunt. Quæ admodum uero musices harmoniæq; peritus, quouis instrumento appositè uti quantq; norit (nam artificiosè cantus leges adaptans, ut quodq; natium sonitum dum pulsatur reddat, industria facit) attamè Platonis cõsilio instrumentis & psalterijs, quæ multorum sonorum concentus seruare possunt, peccidibus in quã, sambucis, barbitis, tribonis relictis, lyrã & citharam alijs præferet: ad hunc modum uir politicus, cum opus erit, & cõmodè ad Laconicam paucorum potestatem se accõmodans, Lycurgi institutum imitatus, eiusdè potestatis honorisq; alios multos quietã modestamq; uitam agentes probabit: & populari potestate, tanq; uariorum sonorum & multiplici chordarum numero instrumentis se applicans, quædam remittet, quædam, prout ratio temporis postulat, intendet. Nec ita tamè remissionem probabit, ut animo forti cum opus erit, contra instando obniti & obfistere non audeat. Quod si autem optio eligendi illi fuerit cõcessa, ut ex instrumentis, ita ex Reip. generibus non aliud sibi, Platonem auscultans, deligat, qm unius potestati, quæ reuera sola perfectam illam & rectam uirtutis æquabilem rationem retinet: neq; ad uim, neq; ad gratiã, si utilitas non poscat, accõmodari potest. At politia reliquæ quotquot sunt, non minus imperio subiectam, quam imperantem, neq; tam iubentem, quam iussibus parentem administrationem habent, quum apud hos, a quibus robur & firmitatè expectare debeant, nihil sit firmum & stabile. Hinc est quod subinde Aeschylus illud, quo usus est ad fortunã Demetrius, qui ab expugnandis urbibus Poliorcetes dictus est, cum se ab imperio abdicarit, usurpare cogatur:

Tu me extulisti, tu me deinde deijcis.

Ex octauo conuualium quæstionum libro Plutarchi, de nota Pythagorica, qua hospitem hirundinem recipi nolebant.

INTERPRETE.

YLLA Carthaginensis, aliquanto post tempore quum Romam ueniret, liberaliter me saluatorijs (ut uocant) epulis excepit. Quibus amicos cum plerisque alios, tum maxime Leucium quendam Tyrrenum Moderati Pythagorici discipulum accerferat. Is quum forte fortuna Philinum nostrum animatis agnosset abstinere, quod pro ordinis studio conijcere licet, in Pythagoræ mentione prorupit. Inter cetera Locrensem illum, iuxta uulgi opinionem, esse negauit: Tyrrenis adseruit, apud hos enatum, alitum, eruditumq;: indicio symbola esse, qualia ferè sunt:

Quum lecto exurrexeris, stragula turbato,
Ollæ uestigium in cinere confundito,
Sarum ne transilito.

Rr

C Hirundinem in contubernio ne habeto.

Adunca unguibus domi ne nutrito.

Isthæc, ait, quum Pythagorici passim & scribant & doceant, solitamen re ipsa Tyrreni obseruant, alsiduo iam olim ac iugi sancita studio. Hisce ab Leucio dictis, in primis quod de hirundine uberius disputarat, uidebatur absurdum, auiculam innoxiam, dein & humanae societatis non experte, cum eximijis illis sœuitia sanguinisq; libidine animantibus, quibus adunci sunt ungues, conferri. Neq; enim recte Leucio probabantur, qui scitum hoc symbolum aliò referebant, in consuetudinem uidelicet uilitigatoris cuiuspiam, criminibus infestiuo murmure conuictorem exagitantis. Is enim uel picis, uel perdicibus, uel galis commodius notari poterat, auibus multò maximè garrulis, quando & hirundini cum hoc garrindi stridendiq; perpetuo morbo nihil est cõmune. Tum Sylla Carthaginensis, id esse commenti, ablegari ab domo familiariq; conuictu hirundinẽ, prodigij causa, quòd uitæ sanguinis cognato ferale habent. Terei familiam ferunt partim fuga sibi cõsuluisse, partim horrenda quædam & nefaria passam, iam nunc quoq; Daulidum nomine celebrari. Gorgias sophista contra eminens ad se properantem contuitus hirundinem: Nec admodum, ait, hæc quoq; bella. Agè num id prodigij nõ est stridulæ illi lusciniæ cõmune, quam eidem obnoxiam tragœdiæ domo non reijciunt? Recte, inquam ego, & hæc ad rem faciunt Sylla: uerum qua ratione quæ aduncis sunt unguibus, non admittantur, primum spectata, dein ut eadem habeatur ominosa hirundo. Carnem depasci solet, uenaturq; sacras illas Musis canoras cicadas. Humi uolitas oberrat, exiguas captat bestiolas, autore Aristotele. Insuper unã nobiscum uersari solita, immunis nostro tecto utitur, neq; quicquam parit commodi: quum contra ciconia, neq; tegulis tuta nostris, neq; uspiam aut facultatibus aut studio adiuta, officio tamen sese, ceu mercede communis impensæ in terram collato, redimat. Nam quæ uitæ hominum aduersa animantia insidiantur, serpentes, bufones, absumit enecatq;. Hirundo uerò nostra tantisper abusa ope, pullo ædito ac educto, auolat ingrata, deinde & in recessus quosdam desertos, ignorabilis. Jam quod grauissimum uidetur, animantium duo sunt omnium, quæ nostro utuntur hospitio, musca & hirundo, quæ nulla queunt arte cicurari, neq; ullo nobiscum officio aut ductu communicant. Musca ne molesti quicquã patiat, prehensari horret. Hirundo suo pte ingenio exosa hominem, a deo diffidit, ut & mansue fieri non possit, & nihil non suspectum pauit. Quæ (siquidem non accuratè nimium, nec quasi ad regulam dispensa uolo, sed feriendi referendiq; studio in medium collata: certemus enim mutuis licet sententijs) opinor qui cauet, hirundinem, infidum, leuem, ac ingratum conuictorem, non quemuis pro tempore occurrantem, mensæ, tecti, ac reliqui domestici commodi gratia subrepentem, familiari cõsuetudine dignabitur. Hæc quum dixissem, fat mihi uerborum uidebar fecisse: nam & reliqua penè symbola, moralibus argumentis expedierã audacius. Interpellat Philinus: Ollæ uestigio turbando significari, ne quam pristinæ iræ indicè notam in animis nostris relinquamus, quin quum efferbuit, omnia continuo pacanda abolendaq; iniuriæ monumenta. Jam in cõfundendis stratis nihil esse secreti quibusdam uidebatur, sed pudorem tamen & thalami reuerentiam indicari disserebatur. Ab amico non auferendum onus, quid aliud, quam adiuta re laborantem, nihil ocio, nihil inertia dandũ? Leucius interim quum hæc disceptantur, neq; commendans, neq; reprehendens quicquam, agit silentium, &c.

Plutarchi, utrum aqua aut ignis utilior existat, libellus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

PRTIMA quidem est aqua, uerum aurum ardens ignis, ait Pindarus, ut ferme secundum locum igni ille dederit. Consentit & Hesiodus quum ait, Primum equidem chaos est factum: plerisque enim sic aquam nominasse uidetur, quum a fundendo chaos dictum sit Græcis. Ceterum testium suffragia utrinque paria sunt: quando quidem sunt qui etiam ignem uniuersi principium pronunciant, & hunc uelut semen, ex seipso omnia facere, & in seipsum suscipere, iuxta uniuersi exarionẽ. At uerò dimissis uiris, rationes ipsas in utranq; partem consideremus, quò nos magis dur-

cant,

A cant. Itaq; nonne illud utilius est, quo semper & perpetuo, & quamplurimo opus habemus, & uelut organum & instrumentum, & per Iouem uelut amicus omnis horæ, omnisq; occasionis præsens ac paratus adest? At qui ignis nõ semper utilis est, & aliquando ex ipso grauamur, & ab eo discendum. Verum aquæ usus & hyeme est & aestate, & ægrotantibus, & sanis, & noctu & interdiu, & non est tempus quo homo ipsa non habeat opus. Deniq; & uita sanctos Alibantes Græci uocant, quasi libade, hoc est, humiditate carentes, & propterea uita priuatos. Et absq; igne quidem saepe esse poterat, absq; autem aqua homo nunquã. Quandoquidẽ uerò & id quod ab initio simulq; cum prima hominum constitutione fuit, utilius est eo quod posterius inuentum est: manifestum enim est quod alterum uelut necessarium statim natura dedit, alterũ redundantia usus, contentioq; & ars quædam inuenit: itaq; non est dicere tempus, quo aqua hominibus non fuerit, neq; quicquã deorum aut heroum inuentor eius dicitur. Ferme enim cum generatis statim extitit, & ut generarentur præstitit. At uerò ignis usus heri quod aiunt ac nuper sub Prometheo coepit. Et ignis uita sine aqua non erat. Et quòd hoc non sit figmentum poeticum, uita nostra demonstrat. Sunt enim quædam hominum genera citra ignem dietam ac uictum habentia, sine domo, sine foco, sub diõ. Et Diogenes Canis minimè utebatur igne: quare quũ poly pum crudũ deuorasset, sic, inquit, õ uiri pro uobis pericula subeo. Verum citra aquã neque quispian bonum esse censuit uiuere, neq; possibile. Et quid curiosius in humana natura recensenda occupor, quum multa adsint, imò infinita naturarũ genera? Hominũ genus ferme solum ignis usum nõ uit, reliqua & diætis & alimentis absq; igne utuntur, & uita ipsi est pascantibus, uolantibus, serpentibus, è radicibus ac fructibus & carnibus citra ignem, uerum citra aquam neq; marinum, neq; terrestre, neq; ætherium quicquã uiuit. Etenim carniora animantia, quorum aliqua Aristoteles non bibere tradit, reuera humoris usu degunt. Hoc igitur utilius est, sine quo nulla uitæ natura cõsistit ac permanet. Trans eamus porro ab utentibus ad ea quibus utimur, plantas uidelicet ac fructus. Horum aliqua penitus non participant caliditate, aliqua minima & obscura. At uerò humida natura omnia germinantia auget, & fructum ferre facit. Et quid opus est me enumerare uinum & oleum, ac reliqua quæ uindemiamus ac decerpimus, & in propatulo sita uidemus, ubi etiam triticum quod sicci alimentum esse uidetur, humoris permutatione ac putrefactione & diffusionem nascitur? Quin & illud utilius est quod nunquã lædit. Ignis igitur ferè perniciosissima res est, uerum aquæ natura nunquam nocua est. Sed & inter duo, id quod minori sumptu constat, & citra aliquam impensam, utilitatem de se exhibet, utilius est. Utilitas itaq; ab igne, sumptu indiget & materia: participant igitur ipso diuites plus quam pauperes, reges quam priuati: aqua autem & id humanitatis in se habet, quòd æqualis ac similis existit. Non enim indiget organis aut instrumentis, minimè indigum & perfectum bonum existens. Insuper id quod multiplicatũ utilitatẽ amittit, inutilius est. Talis autem est ignis, uelut bestia fera omnia uorans, & iuxta posita cõsumit, & ratione ac arte & moderatione magis q; ex sua natura utilis est. Aqua autem nunquã horrenda existit. Quin & inter duo, id quod cum altero utile est, utilius existit. Ignis igitur humorẽ nõ suscipit, neq; per cõmunionem ipsius conducit. Verum aqua cum igne utilis est. Itaq; calidæ aquæ remedijs scatent, & ad medicinã cõmodæ sunt: & ignem quidẽ humidum non reparias: aqua autem uelut frigida, sic etiam calida homini conducit. Sed & quũ quatuor sint elementa, aqua ex seipsa quintũ, ut ita dixerim, fecit elementum mare ipsum, non minus reliquis utile, cum aliarum rerum, tum uel maximè cõmercij gratia. Itaq; agrestem nostrã & cõmerciorum exortem uitam hoc elementũ coniunxit, & perfectam reddidit, per mutua auxilia & retributiones societate disponens, & amicitia efficiens. Heraclitus quidem igitur, Si non Sol esset, inquit, nox esset: uerum dixeris non item male, Si mare non esset, homo omnium animalium agrestissimum ac truculentissimum esset. Nunc autem hoc ab Indis quidem uitæ Græcis, ex Græcia autem fructuũ usum his qui sunt ultra mare dedit. Ex Phoenice autem literas obliuionis reparatrices inuexit, & maximam humani generis partem ineruditam esse prohibuit, quomodo igitur non utilior sit aqua elemẽto redundans? Ceterum si cui ad contrariam partem animus inclinẽt, inde sermonis initium sumere possit: quòd quatuor quidem elementa Deo uelut opifici ad uniuersorũ creationem subiecta sunt, atq; hæc inter se diuersa. Nam terra & aqua subiecta sunt, instar materiae facta ac formata, ornaturq; ac ordine participantia, imò etiam generãdo ac producendo, quantum sanè ab alijs transumpserint, aère quidem & igne artificibus ac opificiũ exercentibus, atq; illa antea mortua iacentia ad generationem excitantibus. Rursus autem ex his duo-

Mortui cur di-
ti Alibantes.

Ita uis legi, non
uano ductus ar-
gumento.

Mare quintum
elementum.

C bus ignis imperat & dux est, id quod ex inductione & experimēto manifestū est: terra enim citra substantiam calidam, infœcunda est & infrugifera. Ignis autē effluens ac diffundens, gliscentia ac turgentia ad generationē adducit. Neq̄ enim ullam aliquam causam quis repererit, ob quam petrae & montes saxis asperi infœcundi sunt, q̄ quod ignis penitus nō, aut omnino parum participes existunt. In uniuersum autē tantū abest, ut aqua ad aliorum conseruationē aut generationem perfecta sit ac sufficiens, ut etiam ipsa corrumpatur præ ignis inopia. Etenim caliditas singula in esse cōtinet, & in propria essentia conseruat, tum alia, tum aquā ipsam. Absente autē igne & deficiente, putrescūt: & pernicias ac interitus aquæ est caloris defectus. Deniq̄ palustres ac stagnantes aquæ, & quædam aliæ in cavitatibus exitū non habentibus cōclusæ, malæ sunt, & postremū putrescunt, propterea quod motus minimè participes sint, qui caliditate in singulis uentilans cōseruat, ut circa aquas quæ maximo cursu ferunt ac fluunt, propter motū caliditas cōtinetur. Vnde & appellationē duximus, uiuere ipsas dicentes. Quomodo igitur ex duobus nō utilius id sit quod alteri causam præbet ut sit, quemadmodū ignis aquæ: Quin & id, quo penitus ablatio animal corrumpit, utilius existit: manifestū est enim quū priuatū eo superesse nō possit, quod hoc ipsum causam, quādo esset, exhibuit. Humiditas quidē igitur etiam mortuis adest, & nō penitus exempta est: quandoquidē aliā nō putrescerent si nō humida corpora essent, quū putrefactio sicci in humidū sit permutatio, aut magis humorū in carne corruptio. Mors autē nihil aliud est q̄ perfectus caliditatis defectus. Frigidissimi igitur sunt mortui, & nouacularū acie hebetat, si quis eius rei periculū faciat, ob excellentiā frigiditatis. Quin & in ipso animali partes quæ minimè participāt igne, stupidioris sensus existūt, uelut ossa & pili, & partes longè a corde distantes: differentia enim quam ad maiora habent ea quæ sunt parua, fermè ex ignis præsentia contingit. Etenim plantas & fructus humiditas non remittit, sed calida humiditas: deniq̄ aquæ frigidæ minus, aut penitus nō fecundæ existunt. Atqui si aqua ex sua ipsius natura fructifera est, semper & per se fructus producere ipsam oportet. Verū uice uersa etiam nocua existit. Sumamus & aliud principitū. Ad ignis quidē uelut ignis usum, aqua nō indigemus, sed econtrā impedimēto est, extinguit enim ac corrumpit. At aquæ usus plurimis non sine igne contingit: calfacta enim utilior est, nunquā autem nocua. Quare ex duobus id melius est quod de se utilitatem exhibet, alterius non indigū. Insuper aqua quidem iuxta tactū solummodo utilis est, lauandis ad ipsam contingentibus: uerū ignis per omnes sensus, Nam per usum etiā è longè conspectus cōmodat, ut etiam ad alios utilitas ipsius perueniat, qui sumptum in ipsum non faciunt. Etenim, dicere quod homo aliquando est sine igne, adeo nō sic habet, ut homo absq̄ igne penitus esse nō possit. Verū differentia sunt in genere, quemadmodū etiam in alijs. Sed & mare ipsum caliditas utilius facit, ut magis q̄ aliæ aquæ calfaciat, quū per se nihil à reliquis differat. Quinetiā qui extraneo igne non indigent, id ipsum non tam quam non indigi faciunt, sed propter copiam ac redundantiam interni caloris, ut etiā hac parte ignis utilitas, uelut uerisimile est, præmineat. Nam aqua nunq̄ talis est, ut non indigeat extraneorū. Verū ignis præ multa uirtute sufficiens existit. Quemadmodū igitur præstantior est exercitus dux, qui sic instruxit ciuitatē, ut externis auxiliarijs nō habeat opus: sic etiam elementū externi auxiliij non indigū, sed per se sæpe id exhibens, præstantius existit. Hoc ipsum etiā de alijs animalibus dicendū est, quæ externo igne non egent. Quanc̄ in contrariū rapi possit, si id utilius esse quis producat, quo soli utimur, & maxime id quod melius est ex ratiocinatione sumere potentes. Quandoquidē quid ratione utilius est, aut hominibus magis conducibile? Verū hæc brutis animantibus non adest. Cur igitur ob hoc minus utile sit id quod ex melioris prouidentia est inuentum? Quando uero sermone huc delati sumus, quid arte utilius est ad uitā degendā? Artes aut omnes & inuenit ignis, & conseruat: quapropter etiā Vulcanū ipsarū autorem faciunt. Atqui quum omnino modicum uitæ tempus hominibus datū sit, uelut Aristo ait, propterea quod somnus uelut publicanus dimidiū eius auferat, ego sanè dixerim quod etiam homo semper uigilaret per noctem, tamen nulla uigiliarū utilitas sit, nisi ignis nobis diei bona exhiberet, & diei ac noctis differentiam eximeret. Si itaq̄ hominibus nihil cōmodius est q̄ uiuere, & hoc ipsum multiplicat ignis, quomodo nō omnium utilissima res fuerit? At uero & id, quo plurimo sensum temperamentū participat, cōmodius utiq̄ fuerit. Nōne uides igitur quod humida natura nullus sensus per se utitur, citra aëris aut ignis mixturā: omnis autē sensus ignis, uelut uitalitatē operantis particeps est, præcipuè uero usus, qui omnium corporis sensuū acutissimus est, ignis incendiū ac exarsio existēs: & in super deorū fidē nobis fecit, ampliusq̄, uelut Plato ait, animā ad cœlestiū corporū motus per usum ipsum cōformare possumus.

Petrae cur infœcunda.

Mortui nouacularum aciem hebetant.

A IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

E S T NEIGITUR, o Favorine, frigidū uis ac facultas aliqua prima & substantia, quemadmodum calidi ignis ipse, cuius præsentia ac participatione singula alia frigida sunt: Aut potius frigiditas priuatio est caliditatis, quemadmodū tenebras lucis dicunt, & stationem siue quietē motus: quandoquidē etiam frigidū stabile ac quietū esse uidetur, calidū uero motuum: & calidorū perfrigerationes nullius facultatis præsentia fiunt, sed caliditatis emotione ac discessu. Simul enim abiens multa apparet, & quod reliquū est perfrigeratur. Nam uapor quem feruentes aquæ remittūt, simul cum abeunte caliditate elabitur. Quapropter etiā copiam minuit perfrigeratio, caliditatē excludens, nulla alia insuper accedente. Aut primū quidem hanc rationem suspēctam facit, quod per ipsam multæ manifestæ facultates tolluntur, tanq̄ non qualitates neq̄ habitus, uerūm qualitātū ac habitū priuationes, grauitas à leuitate, durities à mollitie, nigrū ab albo, & amarum à dulci, & ut singula singulis opposita sunt secundū facultatē, non uelut habitui priuatio: Deinde, quod omnis priuatio ociosa est & ignaua, uelut cæcitas, surditas, silentium, & mors. Sunt enim specierū emotiones & substantiarū sublationes, non naturæ aliqua, neq̄ substantiæ per se. At uero frigiditas in corporibus generata non minores affectiones ac transmutationes operari solet q̄ caliditas. Nam & per frigiditatē multa congelantur concreuntq̄ ac densantur, & stabilitas ipsius, ac ægra mobilitas, nō ociosa est, sed robusta & firma, à robore constantē & intentam firmitatem continentemq̄ habente. Vnde priuatio quidem defectus est & discessus oppositæ facultatis. Multa autem frigeant, multa adhuc caliditate in ipsis existēte. Aliqua uero etiam calidiora frigiditas si apprehenderit, magis congelat ac constringit, quemadmodū ferrum quod in aquā tingitur. Et Stoici spirituum in puerorū corporibus per frigiditatem firmari ac consolidari dicunt, ipsumq̄ ex natura transmutatum animam fieri. Verū hoc ambiguum est. Quū autem ex multis alijs appareat frigiditatē esse opificem, indigna res est ipsam priuationem esse existimare. Insuper nulla priuatio magis ac minus suscipit: neq̄ enim ex non uidentibus alterū altero magis mutilatū esse, quis dicere potest: aut ex non loquentibus aliū alio magis silere, aut ex non uiuentibus alium alio magis mortuū esse. In frigidis autem magis & minus multum inest, & ualde, ac non ualde, & in summa intentiones ac remissiones, quemadmodū in calidis. Quapropter materia alicubi uehementer, alicubi leniter à contrarijs facultatibus affecta, alia alijs magis & calida & frigida ex se exhibet. Etenim habitus ad priuationem mixtura non est, neq̄ suscipit ulla aliqua facultas sibi oppositā, priuationem inducentem, neq̄ sociam sibi facit, sed ipsi resistit. Calida autem sunt donec frigidis temperata subsistunt, quemadmodū nigra albis, & grauib, acuta, & dulcibus austeris, per hanc societatem ac harmoniam, multas gratas ac iucundas colorum ac sonorum medicamentorūq̄ ac opsoniorum generationes exhibentia. Etenim oppositio secundū priuationem & habitum hostilis & implacabilis est, quum altera substantiā habeat alterius corruptionē. Verū ea quæ secundū contrarias facultates consistit, artes pro temporis occasio ne multum utuntur. Plurimū etiā natura utitur, cum in alijs generationibus, tum in aëris mutationibus, ac ornandis et ordinandis rebus: ex quibus Deus Harmonicus ac Musicus appellatur, non graues uoces cum acutis concinnans, neq̄ alba cum nigris consonè uniens ac inter se cōmittens, sed caliditatis ac frigiditatis in mundo societate ac diuersitatem sic procurans, quod & moderatē cōsentiant ac rursus dissideant, & quod in utraq̄ nimium est auferens, utraq̄ in iustum modum cōstituit. Quin & frigidū quemadmodū calidū sensus est: priuatio autē neq̄ uisibilis est, neq̄ audibilis, neq̄ tangibilis, neq̄ alijs sensibus cognosci potest. Substantiæ enim alicuius sensus est: ubi autem substantia non apparet, priuatio intelligitur, quæ substantiæ negatio est, quemadmodū uisus cæcitas, & uocis silentium, & corporis solitudo & uacuitas. Neq̄ enim uacui sensus per tactū contingit, sed ubi corporis tactus non contingit, uacui intellectus contingit. Neq̄ silentiū audimus, sed etiam si nihil audiamus, silentiū intelligimus. Similiter & cæcorū & nudorū & inermium sensus non datur, sed intellectus, qui sensus negatio existit. Oportebat itaq̄ frigidorū sensum non fieri, sed ubi calidum deficit, frigidum intelligi, si quidem calidū priuatio esset. Si uero quemadmodum calidum tepore & carnis dissolutione, sic frigidum concretione ac densatione sentitur, manifestum est quod frigiditatis proprium quoddam principium ac fons est, quemadmodū caliditatis. Insuper unum quid & simplex res est circa unāquanc̄

Frigiditas cur priuatio uideatur.

Frigiditas operat.

Priuatio quid.

Anima Stoicorum. Frigiditas non est priuatio.

C speciem priuatio, substantiæ autē plures differētias ac facultates habent. Vniforme enim est silentiū: uox autem uaria, iam perturbans, iam delectans sensum. Tales autē differentias habent & colores & figuræ, quibus aliās aliter occurrantē afficiunt. Quod uerō tangi non potest, & colorem non habet, & penitus qualitatis expers est, differentiā non habet, sed simile est. Num igitur his priuatiuis similis est frigiditas, ut nō faciat in affectionibus differentiam: aut uice uersa, & magnæ ac utiles uoluptates corporibus à frigidis contingunt, & rursus detrimenta ingentia laboresq; ac aggrauationes: à quibus non semper fugit ac deficit calidū, sed sæpe in ipsis cōprehensum resistit & repugnat. Pugnæ autē ipsorū nomen est horror ac tremor. Vbi uerō superatū est calidū, congelatio ac stupor succedūt. Quum autē frigidum uictū est, caliditas diffusionem ac teporē corpori exhibet cum uoluptate, quod ipsum Homerus *ἰαυδία*, hoc est, lætitiā appellauit. Verum enim uero hæc omnibus manifesta sunt, & per has affectiones uel maximè ostenditur, quod frigidum ad calidum, uelut substantiā ad substantiā, aut affectio ad affectiōnem, non uelut negatio & priuatio, oppositū est: neq; est quædā calidi corruptio & ablatio, sed natura & facultas corruptiua. Aut etiam hyemē ex anni temporibus, & Aquilonares uentos ex numero uentorū auferamus, uelut priuationes existant calidorū temporū, & austrinorum uentorū, & propriū principū non habeant. Atqui quum quatuor in uniuerso prima corpora existant, quæ propter copiam & simplicitatē ac uim, pleriq; elementa ac principia aliorū supponunt, ignis, aqua, aër, terra, necessariū est etiam tot esse primas & simplices qualitates. Quæ igitur sunt hæc, præterq; caliditas & frigiditas, & siccitas ac humiditas, per quas elementa & pati & facere omnia solent: Quemadmodū autē elementorū in grāmatica breuitates sunt & longitudines, in Musica grauitates & acumina, quorū neutriū alterius priuatio est: sic in corporibus naturalib; pro elementis relinquenda sunt humida ad sicca, & frigida ad calida, ratione simulq; apparentibus obseruatis. Aut quemadmodū Anaximenes uetus ille putabat, neq; frigidū in substantia neq; calidū relinquimus, sed cōmunes materiæ affectiones ad transmutationes succedentes. Coactionem enim & condensationē ipsius materiæ, frigidum esse ait. Rarū autē & laxum (hoc enim uerbo utitur) calidū. Vnde non immeritō dicatur, & calida hominē ex ore emittere & frigida. Frigescit enim spiratio labris cōpressa

D & condensata, uerū ex patenti ore elabens calefit præ raritate. Cæterū hanc uiri igno rantiam Aristoteles patefacit: patente enim ore calidū ex nobis ipsis efflatur, quū uerō cōtractis labris insufflamus, non is qui ex nobis prodit, sed qui ante os est aër, impellitur & coincidit frigidus existens. Si autem substantiā frigidā ac calidā relinquenda est, deinceps eō sermonē producimus, ut quæ sit substantia & principū ac natura frigiditatis inquiramus. Qui igitur figuris obliquis & triangularibus in corporibus sitis, rigere & tremere ac horrere, & quæ his affectionibus cognata sunt, præ asperitate intus generari dicunt, etiā si in particularibus peccent, principū tamen unde oportet accipiunt. Oportet enim uelut à lare, uniuersorū substantiæ inquisitionem auspicari, in quo uel maximè à medico & agricola ac tibicine philosophus differre uidetur. Illis enim sufficit extremas causas cōtemplari. Nā si propinquissima affectionis causa perspecta fuerit, uelut febris quidē intēlio corporeæ molis, aut sanguinis in arterias præterlapsio: rubiginis uerō soles ardentes à pluuia: grauitatis autem, tibiārū inclinatio & inter se contractio & adductio, satis est artificii ad propriū sibi opus. Verū physico speculationis gratia ueritatē indaganti, extremarum causarū cognitio non finis est, sed principium progressus ad prima & remotissima. Quapropter Plato & Democritus rectē causam caliditatis ac grauitatis inquirētes, nō in terra & igne sermonē finiuerūt, sed ad intelligibilia principia referentes sensibilia, usq; ad minima uelut semina progressi sunt. Veruntamē sensibilia hæc prius mouere præstat, in quibus Empedocles & Strato & Stoici facultatū substantias collocant. Et Stoici quidē aëri primariō frigidū attribuunt, Empedocles uerō & Strato aquæ: fortassis autē alius terram frigiditatis substantiā supposuerit. Verū illorū opiniones prius considerabimus. Quandoquidē igitur ignis calidus simulq; splendidus est, oportet oppositā igni naturā frigidā esse & tenebrosam: quemadmodū enim splendido obscurum opponitur, sic calido frigidum. Vt enim tenebrosum uisum, sic frigidū tactum cōfundit. Caliditas uerō sensum tangētis diffundit, quemadmodū splendor uidentis. Igitur primariō tenebrosum in natura, est etiam primariō frigidum. Quod autem aër primariō tenebrosus est, neq; potētis ignotum fuit, aërem enim tenebras appellant:

Aër nauigia occultit ingens, & neq; Lunam
E celo ostendebat. Et rursus:

Philosophi à medico & alijs differentia.

Qualitatum substantiæ in sensibilibus.

Aër primariō frigidum.

A Aère discusso mox sunt nebulæq; remotæ. Sol uero illuxit, pugna & clarissima cunctis Apparuit. Etenim aër lumine carentē *κρυπτός* appellat, uelut luce uacū, ut apparet, existentē. Et aër cōtractus ac densatus *νεφός*, propter negatā lucē, appellatus est. Vocatur autē & *ἀήλιος* & *ὀμίχλη*, & quæcunq; lucis perspectū sensui nō exhibent, aëris differentia existunt. Sed & obscuritas ipsius, ac coloris priuatio, *ἀδύς*, hoc est, orcus, & *ἀέρας* cognominat. Quemadmodum igitur splendore deficiente tenebrosus aër est, ita calido transmutato, quod reliquū est, aër frigidus, & nihil aliud est: quapropter etiā tartarus sic à frigiditate appellatus est, quod etiā Hesiodus indicat, tartarū aërosū, id est, obscurū & frigidū proinde appellans: & cū rigore cōcuti ac tremere, *παρπαλέω* appellat. Hæc quidē igitur huiusmodi rationē habent. Quandoquidē uerō corruptio, transmutatio quædā est eorū quæ corrumpunt in id quod singulis contrariū est, uideamus an rectē dictū sit, Ignis mors, aëris generatio. Moris enim etiā ignis uelut animal, aut uel extinctio, aut per se marcescens. Extinctio igitur manifestior rem facit ipsius in aërē transmutationē. Etenim fumus aëris species est, & aëris nidor, iuxta Pindarū, aduersus fumū recalcitrat. Veruntamē & alimenti penuria pereunte flāma, uide re est quemadmodū in lucernis, summū ipsius in aërem caliginosum ac obscurū diffundit. Quin & uapor ab his qui post balneū aut fomentū frigida perfusi sunt exhalans, ostendit calidū corrupti in aërē transmutationē, uelut ex natura igni oppositū: ad quod cōsequitur aërē primariō tenebrosū ac frigidū esse. At uerō quū ex omnib; quæ corporibus à frigiditate cōtingunt uehementissimū & uiolētissimū sit cōgelatio, ea ipsa affectio quidē est aquæ, opus autē aëris. Etenim aqua ipsa per se ipsam facile diffundit, neq; cōstitit neq; cōcre scit, intenditur autē & cōgelatur per aërē præ frigiditate cōcre scens: quapropter etiā dictū est, Auster si boreā irritat nix cadet ingens. Austro enim humiditatē uelut materiam præparante, borealis aër eam susceptā cōgelat, quæ res maximè circa nives manifesta redditur. Aër enim tenuē ac frigidū emittentes & prius exhalantes, ita defluunt. Aristoteles etiā plumbi cotículas liquari & fluere ait, præ frigore ac hyeme, aqua sola ipsis appropinquante. Aër aut per frigiditatē, ut apparet, corpora impellens, frangit ipsa & rumpit. Itaq; aquæ de fonte extractæ magis cōgelantur. Aër enim id quod minus est aquæ, magis superat. Si uerō quis aquā frigidā ex puteo haustā, in uase rurū in puteū demittat, ita ut uas aquā non cōtingat, sed in aërē penetret, expectetq; tempus non ita longū, aqua frigidior euadet: ex quo maximè ostenditur, q; prima frigiditatis causa non aquæ sit, sed aëris. Ex magnis porro fluminibus nullū per altū cōgelatur: non enim in totū aër penetrat, sed quæ frigiditate cōprehendit, ea cōtracta & uicinitate sua sistit ac firmat. Vnde Barbari pedibus ea transeunt uulpeculis præmissis: si enim nō multa, sed superficialis fuerit glacies, percepto strepitu aquæ subterfluentis reuertunt. Quidā uerō etiā pisces capiunt, aqua calida glaciem dissoluentes ac laxantes: ita enim funiculū suscipiunt. A deo nihil in profundo à frigido afficitur, quanq; supernarū partū tanta transmutatio fiat propter congelationē, ut etiā aqua cōtracta ac cōstricta in se ipsam, nauigia cōterat, uelut narrant hi qui nunc cum Cæsare in Danubio hybernarunt. Veruntamē & hoc quod circa nos contingit, sufficiens testimoniū præbet. Post balnea enim et exudationes magis perfrigeramur, corporibus resolutis ac diffusis, multā frigiditatē cum aère suscipientes. Idem hoc etiā aqua per-petit: præcalfacta enim magis perfrigerat, utpote aëri magis obnoxia reddita, eiusq; in iurijs exposita. Et qui feruentes aquas effodiunt ac in sublime uehunt, nihil aliud sanè faciunt, q; quod ad aërē multū ipsas cōtemperant. Sermo quidem igitur eorum qui aëri primariō frigiditatis facultatē tribuunt, in huiusmodi Fauorine probabilib; cōsistit. Verū eorū qui aquæ id tribuunt, similiter & ipse principia accipit, in hūc modū Empedocle dicēte: Illustrem per cuncta uides calidum quoq; Solem: Imbrem autem cunctis tenebrosū frigidū quoq;.

Etenim calido frigidū, uelut illustri nigrū ac tenebrosū opponēdo, ratiocinari nobis exhibuit, q; eiusdē substantiæ est nigrū ac frigidū, uelut eiusdē est illustre siue splendēs ac calidum. Quod autē nō aeris sit nigredo, sed aquæ, sensus attestatur, quum per aerem nihil, ut simpliciter dicam, nigrescat, per aquā uerō omnia. Si enim candidissimā lanam aut uestem in aquam inieceris, apparet nigra, & permanet, donec humiditas à caliditate resicetur, aut tormentis quibusdā ac ponderibus exprimatur. Et si terra aqua conspergatur, loci guttis occupati nigrescunt, alijs similibus permanentibus. Ex ipsa quidem igitur aqua tenebrosissima præ copia apparet quæ profundissima est: quibus uerō aer appropinquat, eas illustrat & serenas facit. Ex alijs autē liquoribus maximè pellucens est oleū, plurimo

Niuis generatio.

Traianus in Danubio hybernauit.

C aëre utens. Huius signum leuitas existit, propter quam omnibus supernatat, ab aëre sublato. Facit autē & tranquillitatē in mari fluctibus adpersum, nō ob leuitatem uentis elabentibus, uelut Aristoteles dixit, sed ab omni liquore fluctus contacti diffunditur. Priuatim autē oleū splendorē & apparentiā in profundo exhibet, liquoribus per aërem dispersatis ac diductis. Nō enim solum in superficie ipsius pernoctantibus, sed etiam infernē ab his qui spongas uenantur ex ore efflatum, in mari lucem præbet. Nō igitur plus nigredinis aëri quā aqua adest, uerū minus frigiditatis. Itaque oleū ex liquoribus plurimi aëris particeps, minimē frigidum est, & molliter congelatur: aër enim immixtus nō sinit duram fieri congelationem. Acus autē & fibulas ferreas & reliqua opera, non aqua tingunt, sed oleo, aqua uehementē frigiditatem reuerentes, ueluti peruertentem. Iustius est enim ab his rationem expendere, nō à coloribus: quando quidē & nix, & grando, & glacies, simul splendidissima sunt & frigidissima: & rursus pix calidior est melle & tenebrosior. Et tamē admiror qui sentiunt aërem frigidū esse, propterea quod tenebrosus est, si nō simul uident alios pronunciantes calidū esse, propterea quod leuis est. Non enim ita tenebrositas familiaris ac cognata est frigido, uelut grauitas ac stabilitas. Multa enim caliditatis expertia, splendore participant. Verū nullū ex frigidis leue est ac laxū, & sublimia petēs, sed & nebulae quandiu quidē ad aëris substantiā magis accedunt, sublimis sunt: ubi uerō in humorem transmutant, statim delabuntur, & nō minus leuitatē quā caliditatē abijciunt, frigiditate accedente: & uice uersa, quā caliditas accesserit, rursus motū conuertunt, simulque in aërem transmutant, substantia sursum uergente. At qui neque corruptionis res uera est: non enim in contrariū, sed à contrario corrumpunt singula pereuntia, quemadmodū ignis ab aqua in aëre. Aeschylus equidē etiam si tragicē, uerē tamē dixit: Siste aqua ignis uolentiā. Homerus autē fluuio Vulcanū, & Neptuno Apollinē, in pugna naturaliter magis quā fabulose opposuit. Archilochus uerō de cōtraria sentiēte nō male dixit: Altera aqua gestabat dolose manu, altera ignē. Apud Persas maxima supplicatio nū erat, & quae negari nō posset, si supplex ignē tenens, & in flumine stans, minaretur ignē in aquam se missurū esse, si uoti compos non fiat, assequeretur etenim quae petebat: uerū uoti compos puniebatur propter minas, ut quae contra legum edicta, & contra naturā facta essent. Et sanē uulgatū illud omnibus, ignem aqua miscere cogentem ad impossibilia testari uidetur: nam igni aqua contraria est, & ab hac corrumpitur, castigaturque ac extinguitur: non ab aëre, qui & substantiam ipsius suffert, & suscipit etiam transmutatū. Si enim hoc, in quod transmutat id quod corrumpitur, contrariū est, non magis utique aëri ignis quā aqua contrarius apparet: mutatur enim in aquam cōgregatus, in ignem uerō discretus. Quemadmodū rursus aqua per discretionē quidem in aëre corrumpitur, per concretionē autē in terrā, meo quidem iudicio propter familiaritatē & cognationē quam ad utrumque habet, nō uelut utriusque cōtrarium & inimicū. Illi autē utro tandē modo dixerint, argumentū & picherema corrumpunt. Congelari porro aqua ab aëre dicere absurdissimū est, quū ipsum aërem nequaquam congelari uideamus. Nebulae enim & nubilositates, nō sunt congelationes, sed cōgregationes ac crassitudines aëris humidī & uaporosi. Siccus autē aër & humiditatis expertus, neque ad hanc transmutationē suscipit frigiditatē. Sunt enim montes qui nō capiunt nebulas, non rotē, non nubilositatem, utpote in purū & omnis humiditatis exortē aërem summis suis partibus progressi: ex quo maximē manifestū est, quod inferna condensatio ac cōgregatio & cōpages aëris humidū ac frigidū permixtū remittit. Inferna autē magnorū fluminum non congelantur secundū rationē: nam superna congelata exhalationē nō transmittunt. Haec itaque inclusa ac repressa, liquoribus in profundo caliditate exhibet. Eius rei demonstratio inde est, quod soluta rursus glacie, multus uapor ex liquoribus effertur. Quapropter etiam animalium corpora hyeme sunt calidiora, propterea quod caliditatē in seipsis contineant, praeter externa frigiditate intrō compulsam. At uerō effluxus & eleuationes nō solum caliditatem aquis eximunt, sed etiam frigiditatē. Vnde qui frigiditate ualde opus habent, nives & confrictas ab ipsis aquas minimē mouent: motus enim utranque expellit. Quod autē non aëris est, sed aquae talis facultas, sic quis denuō ex integro ostendere possit. Primū quidē nō est uerissimile, aërem igni uicinum & contingentem eius circumferentiam, & qui contingitur uicissim ab eadem ignea existente, contrariam ipsi uim habere. Neque enim aliās possibile est, utpote qui contingat, & continenter in finibus ipsius consistat. Neque secundum naturam rationē habet, consequenter à corruptente locare id quod corrumpit, tanquam nō societatis neque harmoniae, sed belli ac pugnae opifex existat. Uerū autem non intemperatis, neque repugnantibus, sed uicissim positionem quandā & ordinem non corruptorium, sed

Per sarū supplicatio maxima.

Cur magna flumina in alto non congelentur.

A socialem per alia & cooperantē, in medio implexū habentibus: atque hunc ordinē & locū aër accepit, suffusus igni ante aquam, & in utraque distribuens, ipsaque concilians, neque calidus existens ipse neque frigidus, sed frigidus ac calidus temperamentū ac sodalitiū: nam in ipso mixtura utraque innoxiam habent, & molliter remittentem ac suscipientē contrarias extremitates. Deinde aër quidem ubique aequalis est, hyems autē non ubique aequalis, neque frigida, sed aliae quidem orbis terrarum partes frigidae & humidae sunt, aliae siccae & calidae, nō fortuito, sed quod una substantia frigiditatis & humiditatis existat. Multa enim Libyae pars calida est & inaquosa, Scythiam autē & Thracen ac Pontū paludes magnas habere, & fluminibus profundis ac multis perflui, narrant qui eas regiones sunt peruagati. Et qui in medio horum siti sunt loci, prout iuxta stagna & paludes situm habent, frigus maximē habent propter euaporationes ex aquis. Posidonius porro frigiditatis causam referens esse recentem palustrem ac humidum aërem, non soluit probabile, sed magis incredibile fecit. Non enim appareret recens aër semper frigidior, si nō frigiditas in aquis generatio nem haberet. Melius igitur Homerus, inquiring:

Aura autem excelsit de flumine frigida, fontem frigiditatis demonstrauit. Insuper & sensus saepe nos fallit, quū uestes aut lanas frigiditas attingimus, arbitantes humiditas contingere, propterea quod cōmunis utriusque substantia existat, & propinquas ac familiares naturas habeant. Et in regionibus grauem hyemem perferentibus, frigus multa uasa & aërea & fictilia rumpit, sed nullū uacuum, uerū omnia plena, aqua uiolante ipsa per frigiditatē. Quamquam Theophrastus dicat aërem rumpere uasa, liquore uelut instrumento utentē. Sed uide ne hoc scite magis quam uerē dictum sit. Opertebat enim pice plena, itemque lacte, magis ab aëre rumpi. Verū apparet aqua ex se ipsa & primario frigidā esse. Nam frigiditate opponitur ad caliditatē ignis, quemadmodum humiditate ad siccitatē, & grauitate ad leuitatem: & in summa, ignis disparatius est & ductius, aqua uerō conglutinatiua & detentiuua, per humiditatē cohens & congelans. Cuius sententiae etiā Empedocles suspicionē de se praebet, ut qui ignem quidē contentio nem perniciosam, aqua uerō coniunctionem & amicitiam ubique appeller: quando quidē alimentū ignis est quod in ignem mutatur: mutatur autem cognatū & familiare: cōtrarium uerō egrē transmutari potest, uelut aqua ipsa quidē inutilis, ut ita dicam, existit. Materiam autē & herbam humidā, & ligna madida, agrē uutilia reddit, quae flammā atrā ac obscuram praeritiditate emittit, frigiditate pugnantē aduersus caliditatē, uelut natura contraria & inimicā. Expende itaque & haec, collatione ad illa facta. Quando quidē uerō etiā Chrysiippus putans aërem primario frigidū esse, propterea quod etiā primario est tenebrosus, solū eorum mentionem fecit qui aqua amplius ab igne, quam aërem distare dicunt: & aduersus ipsos dicere quid uolens, sic quidē, inquit, etiam terrā frigidā primario esse dicere possumus, quod igne plurimū distet, tanquam improbandā penitus & absurdā reijciens hanc rationē. Ego sanē mihi uideo de cōstraturus esse, neque terrā expertē esse uerissimiliū ac probabiliū, inde initio facto, quo maximē Chrysiippus super aëre utitur. Quod est autē illud: quod primario tenebrosus existit. Etenim si hic duarū facultatū oppositionibus, acceptis, opinatur etiā alterā ad alterā necessariō sequi, infinitae utique sunt oppositiones & cōtrarietates terrae ad ignē, ad quas etiā hanc quis sequi adaequauerit. Non enim ut grauis ad leuē, & deorsum uergens ad sublimia petentē, solummodo opposita est, neque ut densa ad rarū, neque ut tarda & stabilis ad repentinū & motorium, sed ut grauissima ad leuissimū, & densissima ad rarissimū, & postremū ut immobilis ex se ipsa ad mobile per se, & mediā tenens regionē ad eum qui semper circulariter circumferat. Non absurdū igitur ad tot actantas oppositiones, etiā eam quae frigiditatis & caliditatis est cōsequi. A tenim ignis splendidus est, neque quicquam tenebrosū habet. Tenebrosissimū quidē igitur omnium, & omnis lucis expertus est terra. Et aër quidē primus particeps est lucis, & celerrimē mutat, & impletus ubique splendorem distribuit, splendoris & aurorae corpus seipsum exhibens. Sol enim emergens, ueluti quidā dithyrambicus poeta dixit, statim magnā aërem penetrantiū uentorū domū implet: ex hoc autē & stagnis & mari splendoris parte descendens immittit, & fluminū profunditates serenae factae laete arident, prout aëris quantitas ad ipsas peruenit. Sola autē terra ex omnibus corporibus semper luce caret, & à Solis & Lunae lumine in faucibus permanet. Caesit autē ab ipsis, & tepesciendā se exhibet caliditati ad modicā ipsius portionē se immergenti. Verū splendorē nō transmittit praesoliditate, sed in superficie illuminat. Quae uerō intra eam sunt tenebrae, & chaos, & orcus appellant. Sed & Erebus huiusmodi utique terrestres ac subterraneae tenebrae existunt. At uerō noctē poetae ex terra natā esse fabulant. Mathematici

Frigus cur uasa rumpat.

C autem umbram terræ obijcientis se aduersus solem esse demonstrant. Etenim aër impletur tenebris à terra, uelut luce à sole, & quod ex ipso lucis expers atq; non illuminatū est, longitudo est noctis, quantū umbra terræ distribuitur. Quapropter externo quidē aëre, etiam nocte existente, & homines & animantia bruta utuntur: pleraq; enim pabulū quærunt per tenebras, nihilominus uestigia lucis, & defluxus splendoris in seipsis dispersos habentes. Domesticus autem aër & sub tecto conclusus, penitus cæcus est & lucis expers, utpote terra ipsum undiq; includente. Sed & coria & cornua animalium integra quidem splendorem non transmittūt præ soliditate: ubi uero secta sunt rasāq; & expolita, redduntur pellucida, aëre ipsis permixto. Opinor autem & nigram ubiq; à poëtis appellari terram, propter tenebrositatem & lucis priuationē. Quare preciosa illa tenebrosi oppositio aduersus splendidum, magis in terra q̄ aëre existit. Sed hæc longius digressa sunt à propo- sita quæstione. Multa enim ex splendidis frigida esse, & contra ex obscuris actenebrosis calida, demonstratum est. Illæ autem magis cognatæ facultates frigiditatis sunt, grauitas, stabilitas, densitas, immutabilitas: quarum nulla aëri, omnes autem magis terræ q̄ aquæ adsunt. Quin & frigidum uel maximè omnium sensibilibiter durum est, & induratiuum ac renitens. Etenim Theophrastus pisces præ frigore congelatos narrat confringi ac conterri, uelut uitra aut sicilia corpora, si in terrā dimittantur. In Delphis autem ipse audiisti, quod eorum qui in Parnasum ascenderunt ad auxiliū ferendum Thyadibus, sic per glaciem durā ac lignosā factæ sunt chlamydes (apprehenderat autē ipsos nix ac uentus grauis) ut & confringerentur ac rumperentur quum distenderentur. Facit & nervos aëre flexiles, & linguam mutam uehementis frigus, per duritiā & immobilitatē, & humiditas & molles corporis partes congelans. Quæ quum ita fieri uideantur, considera mihi rem hoc modo. Omnis sanè facultas si superat, transmutare ac uertere in seipsam à natura solet id quod superatum est. Nam quod à caliditate uincitur ignescit, quod ab aëre exaërescit: quod uero in aquam illapsum est, si nō effugerit, diffunditur ac colliquefcit. Necesse itaq; est etiam frige facta penitus, in primario frigidū transmutari. Est autem frigiditatis excessus congelatio. Congelationis uero finis est alterari ac lapidescere, ubi frigidus penitus superante, humiditas quidem congelata fuerit, caliditas uero expressa. Vnde terra quidem in profundo glacies est, ut ita dicam, & crystallus ex toto. Frigidum enim intemperatū & molliri nesciū illic habitat, eò quamlongissimè ab igne detrusum. Cæterū hæc palam apparentia, uelut saxa, rupes, scopulosq; ac petras, Empedocles quidē ab igne opinatur in profundo terræ consistere, & ab ipsius flamma firmari ac cō crescere. Verū magis apparet omnia hæc à quibus calidum expressum est & euolauit, omnino à frigore congelari, quapropter etiam *πάγος* à congelatione saxa Græcis appellantur. Et summæ partes multorum denigratorū, isthic ubi calidū elapsum est, ambustis similes uidentur. Congelat enim frigidum alia magis, alia minus, maximè uero ea quibus primario à natura inest. Quemadmodum enim si calidi est leuem facere, id quod leuissimū est, calidissimū est. Si uero humidū mollire, id quod mollissimū est, humidissimū est. Sic etiam si frigidū est congelare, id quod maximè congelatū est, necesse est frigidissimū esse, uelut terra. Quod uero frigidissimū est natura, id sanè & primario frigidum est. Quare primario & natura frigidum terra existit. Deniq; & sensui hoc ipsum manifestū est. Nam & lutum frigidius est q̄ aqua, & terra ingesta ignis disperditur. Et fabri ferrarij ignito & liquefcenti ferro marmorum & lapidum præsegmina inspergunt, multam fluxionem sistentes ac perfrigerantes. Perfrigerat autē & Athletarū puluis corpora, & sudores extinguit. Sed & necessitas quæ nos singulis annis transfert, & habitationem mutare cogit, quid sibi uult: hyeme enim q̄ longissimè à terra, ad sublimia & à terra eminentia nos fugat. Aestate autem rursus inferna amplectitur ac subit, cōmodaq; refugia persequens, diatam in ulnis terræ amicè collocat. Nōne igitur hæc facimus, à frigiditate per sensum ad terram deducti, & primario à natura frigidum agnoscentes? Itaq; maritimæ per hyemem diætæ, quodammodo terræ fugæ sunt, quantum possibile est relinquentibus nobis ipsam propter frigus. Maritimum autem aërem & ex profundo maris emergentem, utpote calidum existentem, amplectimur. Deinde rursus in æstate terrigenum ac terrestrem præ æstu expetimus, non ipsum frigidum existentem, sed è primario & natura frigidus germinantē, & à facultate terræ tinctum, ueluti per tincturam ferrum. Etenim ex fluentibus aquis petrosæ ac montanæ frigidissimæ sunt, & ex putealibus quæ sunt cauisimæ. His enim nō amplius per profundum miscetur externus aër, illæ autem elabuntur per terram immixtam ac puram: uelut circa Tænarum, quam Srygis aquam uocant, ex petra lentè destillans, ad eò frigidā, ut nullum aliud

Pisces congelatos
ut uitra con-
fringi.

Aque que frigi-
dissime.

A aliud uas, sed sola ungula asinina eius capax sit, reliqua cōfringit ac perrumpit. Insuper autem etiam Medicos audimus, quod omnis in genere terra, à natura adstringere ac frige facere solet: enumerantq; idem multa ex metallicis, quæ adstringentem ac cohibentem facultatem ipsis ad medicamenta exhibent. Etenim elementum ipsius non sectorium, non motorium, non stillatitium, neq; acumine præditum, neq; molle, neq; fusile existit, sed firmum ac solidum uelut cubus, itemq; firmatiuum: unde sanè & grauitatem habet. Et frigidum, si quidem facultas ipsius erat densare, & impellere ac exprimere humida, horrores & tremores propter inæqualitatem in corporibus operatur. Si uero præualuerit, caliditate fugata ac penitus extincta, habitum facit glaciatum & mortificatum. Vnde neq; in totum uritur terra, aut lentè uritur, & uix tandem. Equidem aër ex seipso sæpe flammam remittit, & fluit, & fulgurat ignescens. Calidum autem humido uelut alimento utitur: non enim solidum, sed humidum in ligno ustile existit: quod ubi resiccatum fuerit, solidū & aridum reliquum sit, cinis factum. Qui uero conantur demonstrare etiam hoc ipsum trāsmutari ac consumi, oleo sæpe imbuunt adipeq; subigunt, sed nihil perficiunt, uerū ubi exustum est pingue, superest omnino & permanet terreum. Vnde non solum iuxta locum ex sede immobilem ipsam existentem, sed etiam iuxta substantiam immutabilē, aliquando uero in deorum domo manentem, inclutam ueteres appellauerunt, propter stabilitatem ac firmitatem: cuius uinculum est frigiditas, uelut Archelaus Physicus ait, nulla re laxante ipsam neq; molliente, ut quæ neq; caleat, neq; tepescat. Qui uero flatum & aërem quidem, itemq; aquam frigidam sentiri, terram autem minus dicunt, propinquissimā terram inspicunt, aëre & aquis & sole & caliditate refertam, mixturamq; ac contemperamentū redditam: & nihil differūt ab his qui non ignem natura & primario calidum, sed feruentē aquam, & ignitum ferrum pronunciant, quod hæc quidem contingunt ac assequuntur, primi uero puri & cœlestis ignis sensum, per tactum non percipiunt, quemadmodū neq; hi terræ in profundo, quam maximè terrā esse mente quis concipere potest, ipsam per seipsam ab alijs discretā. Signum autē huius etiam hīc circa petras existit: multum enim & non facile tolerabile frigus ex profundo exhibent. Et qui frigidore potu opus habent, silices in aquam ipsam mittunt: redditur enim salubrior, & circum frigiditatem à lapidibus recentem & intemperatam emergentem exacuitur & confirmatur. Veteres igitur sapientes ac doctos uiros, terrestris & cœlestis immixtibilita posuisse putandū est, non locorum respectu, uelut in libra superna ad inferna inspicendo ac conferendo, sed ob facultatū differentiam, altera quidem calida & splendida & uelocia ac leuia, immortalis ac sempiternæ naturæ attribuisse: altera uero tenebrosa & frigida ac tarda, corruptibilis ac mortuorum non felicem sortem pronunciasse. Quando quidem etiam corpus animalis quandiu spirans est & uiride, uelut poëtæ loquūtur, caliditate ac uita utitur. Vbi uero ab his fuerit desolatum, & in sola terræ portione relictum, frigiditas statim occupat & rigor, tanq; in omni re magis quam in terreo secundum naturam caliditas insit. Hæc, ô Phauorine, his quæ ab alijs dicta sunt confer, & si neq; absunt, neq; excedūt multum uerisimilitudinē, ac probabilia existūt, opinionones ualere linito, magis philosophicum ducens, in obscuris suspensam sententiam tenere, quam assentiri.

Asinina ungule
firmitas.

Terra immu-
tabilis.

Plutarchi summa, quod Stoici magis inopinata quam poëtæ dicunt.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

CÆNEVS apud Pindarum iudicatur præter fidem, ferro infractus, & ita formatus, ut corpus læsioni minimè obnoxium habeat: deinde inuulneratus terram subiens, terra recto pede fissa. At uero Stoicus Lapitha, quemadmodū ex Adamantina materia, ab ipsis ex indolentia fabrefactus, non inuulnerabilis est, neq; morborū expers, neq; dolorū exors, uerū intrepidus manet, & tristitiæ expers, & insuperabilis, & cogi non potest, etiā si uulnerē, doleatq; ac torqueat, in patriæ deuastatione, ac huiusmodi afflictionib. Et Pindari quidē Cæneus impetitus non lauciā: Stoicus autē sapiens in clusus nō impedit, & præcipitatus nō cogitur, & tortus nō torquet, & mutilatus nō læditur, & in luctando cadens insuperabilis est, & obsessus nō obsidetur, & uenundatus

C ab hostibus capi non potest: nihil differens à nauibus quibus speciosi tituli inscripti sunt, Bona nauigatio, & prouidentia seruatrix, & medicatrix, tempestatē tamen perferunt, cōterunturq; ac subuertuntur. Iolaus Euripidis ex imbecilli & decrepito, uoto quodam iuuenis & fortis ad pugnam repente factus est. Stoicus autem sapiens heri quidē erat odiosissimus, simulq; pessimus: hodie repente mutatus est in uirtutē, & ex rugoso ac pallido, & uelut Aeschylus ait, ex lumborū doloribus uexato, & à doloribus conuulso, misero senē, decorus, pulcherrimus ac diuina specie præditus euasit. Et Vlysis rugositatem, caluitiem ac deformitatem Pallas abstulit, ut pulcher appareret. Cæterum horum sapiens non deferente corpus senectæ, sed etiā auerescente & ferē obruente, manens incuruus, si ita contingat, & edentulus, & unoculus, neq; turpis, neq; deformis, neq; inhonesta facie præditus est. Stoicus enim amor, quemadmodum scarabæi dicuntur unguentū relinquere, graueolentia uerò persequi, sic turpissimis & deformissimis conuersans, ubi in formositate ac pulchritudinem à sapientia mutati fuerint, auertitur. Porro qui apud Stoicos manē, ut ita ponamus, pessimus est, uesper optimus est: & qui somno se dedit stolidus, indoctus, iniustus, proteruus, & per louē seruus, & pauper, & inops, eo ipso die surgit & rex, & diues, & felix factus, modestusq; & iustus, & cōstans, & illustris, nondum barba producta, nondum pubertate expleta, in corpore iuuenili ac tenero, imò in imbecilli ac tenera anima, effœminataq; ac inconstanti, mentem perfectā, summā sapientiam, dispositionem diuinam, inopinabilem scientiā, & intransmutabilem habitum nactus, nō remittente prius in ipso malitia, sed derepente, parum abest, heros quidā, ut ita dicā, aut dæmon, aut Deus, ex pessima bestia factus. Etenim qui uirtutem ex Stoa accepit, dicere potest: Opta si quid uoles, omnia tibi contingent: diuitias affert, regnū habet, fortunam præbet, felices facit & nullius rei indigentes, ac sufficientes, eos qui ne unam quidem drachmam domi habent. Equidem poetica fabula decori rationem custodiens, nusquam relinquit Herculem necessariorum indigum, sed uelut ex fonte affluit ipsi ac focijs ipsius. At uerò qui Stoicā accepit Amaltheam, diues quidem factus est, cibum autē corrogat ab alijs: & Rex quidem est, uerū pro mercede resoluūt syllogismos: & omnia quidem habet solus, uerū pro domo locatori persoluit, & farinas reddit sæpe mutuatus, ac petit etiā a nō habentibus. Et Ithacensium quidem Rex mendicat, latere cupiens quis sit, & se egeno humili q̄ maximē assimilans. Stoicus autem ualde boans ac uociferans, ego solus Rex sum, ego solus diues sum, sæpenumero ante alienas fores conspiciuntur dicens, dato lanam Hipponaçi, ualde enim frigeo ac tremo.

Plutarchi de Stoicis contrarietatibus liber.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

P RIMUM omnium expeto, ut dogmatum professio in ipsa uita conspicua sit. Non enim adeo oportet rhetorē idem dicere quod legem, uelut Aeschines ait: sicut uitam philosophi sermoni cōsonam esse (sermo enim philosophi lex uoluntaria & priuata existit) si sanē non ludum & loquacitatem ad opinionem parandam, sed opus maximē serium, uelut utiq; est, philosophiam opinantur. Quandoquidē igitur multa quidē in sermonibus ipsi Zenoni, multa Cleanthi, plurima Chryssippo scripta sunt, de Repub. de subditis, de magistratu, de iudicando & patrocinando: uerū in nullius uita reperire est, neq; exercitiū ductum, neq; legislationem, neq; accessum ad senatum, neq; patrociniū apud iudices, neq; militiā pro patria, neq; legationem, neq; erogationem publicē factam: sed apud externos schola uelut loto gustata, omnē uitam, eamq; non breuem, sed quæ ualde longa ipsis contigit, in sermonibus ac libris & deambulationibus cōtrierunt, ut non obscurū sit, quod magis in his quæ ab alijs scripta ac dicta sunt uixerint, q̄ his quæ ipsi sunt professi, in quiete, quam Epicurus & Hieronymus laudant, uniuersa uita transacta. Ipse itaque Chryssippus in quarto de uitis, scholasticam uitam nihil putat à uoluptuaria differre. Sed apponam ipsius uerba: Quicumq; opinantur ad philosophos maximē pertinere scholasticā uitam, ab initio nō uidentur mihi quid aberrare, oblecta-

A oblectamenti cuiusdam gratia hoc facere oportere suspicantes, aut alterius cuiusdam rei huic consimilis, & totam uitam sic distrahere, hoc est, iucundē, si palam quis contempletur. Non enim clam esse oportet ipsorum suspicionem, quum multi manifestē hoc dicant, non pauci autem obscurius. Quis igitur magis in hac scholastica uita consenuit, quam Chryssippus, & Cleanthes, & Diogenes, & Zeno, & Antipater? qui etiā proprias patrias reliquerunt, nihil conquerentes, sed quō quietē in uoluptate & in porticu philosophantes, & sermonis studio dediti uitam degerēt. Itaq; Aristocreon Chryssippi discipulus & familiaris, imaginem aream ipsi statuens, hoc elegiacum distichon adscripsit:

Hanc tibi Aristocreon statuam Chryssippe locauit

Illaqueamenti falci Academicis.

Hoc igitur Chryssippus senex, philosophus, & qui regiā ac politicam laudat uitā, scholasticam autem nihil à uoluptuaria differre arbitratur, scripsit. Quicumq; uerò alij ex ipsis ad res publicas accedunt, magis adhuc suis ipsorum dogmatibus aduersantur. Nam & magistratus gerunt, & causas iudicant, & consulunt, & leges ferunt, & puniunt, & damnant, tanquam ciuitates habeant, in quibus remp. administrant, & senatores ac iudices qui semper forte fiant, & belli duces qui plebiscito creentur, et Clisthenis & Lycurgi ac Solonis leges, quos uitiosos & fatuos fuisse dicunt. Quare etiā rempub. gerentes sibi ipsis repugnant. Quin Antipater in libro de Cleanthis & Chryssippi differentia narrat, quod Zeno & Cleanthes non uoluerint Athenienses fieri, ne patrijs suis iniuriam facere uiderentur. Si quidē igitur hi rectē, non rectē fecit Chryssippus in remp. adscriptus. Sed dimittamus hoc. Valde autem pugnans est, neq; ratione consistens, corpora ac uitas adeo longē ad peregrinos homines transferre, nomina uerò patrijs seruire. Quemadmodum si quis relicta uxore, & cum altera uiuens ac cōdormiens, & ex ipsa liberos suscipiens, nuptias non contrahat, ne priorem iniuria afficere uideatur. Chryssippus porro rursus in libro de Rhetorica scribens, Sic patrocinari ac remp. gerere sapientem oportet, uelut & diuitiā bonæ sint, & gloria, & sanctitas: confitetur sermones suos exitu carere, & ad remp. non pertinere, & dogmata non cōuenire rebus et actionibus. Insuper Zenonis dogma est, templa deorum non esse extruenda: templum enim non preciosum, etiā sanctum non est. Architectorum autem et mechanicorum nullum opus preciosum est. Qui uerò hæc laudant ut probē dicta, in templis inuasiunt, et in arcem conscendunt, et simulachra adorant, et naues coronant, quæ architectorum opera existunt, & hominum mechanicorum. Deinde Epicureos redarguisse sibi uidentur qui sacrificant deis. Verū ipsi magis redarguuntur sacrificantes in aris ac tēplis, quæ neq; esse debere, neq; ædificari oportere cēsent. Zeno uirtutes relinquit plures secundum differentias, quemadmodum Plato, uelut prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam, tanquam inseparabiles quidem sint, aliæ tamen et inter se diuerse. Et rursus unam quancq; ipsarū definiens, fortitudinem ait esse prudentiam in faciendis, iustitiam autem prudentiam in distribuendis: tanquam una uirtus sit, uerū habitibus ad res agendas differre uideatur. Non solum autem Zeno sibi ipsi repugnans in his uidetur, sed & Chryssippus, Aristonem quidem reprehendens quod unius uirtutis reliquas habitus esse dixerit: Zenonem autem defendit sic unam quancq; uirtutem definiens. Cæterum Cleanthes in commentarijs Physicis dicens, quod firmitas est plaga ignis, et si sufficiens in anima fiat ad perficienda ingruentia, robur appellatur & fortitudo, hæc uerba infert: Hæc autem fortitudo ac robur, ubi quidem in conspicuis expectandis contigerit, temperantia est: ubi uerò in sustinendis, fortitudo: circa officia autem, iustitia: circa eligenda ac fugienda, prudentia. Ad eum qui dixit,

Non unquam causæ iudex uelisse esse, priusquam

Ambos audieris, Zeno cōtradixit, huiusmodi quodā sermone usus: Siue demonstrationē ac probationē fecit qui prior dixit, non audiendus est secundus: finē enim habet quod quæsitū est. Siue nō fecit: simile enim est uelut si nō apparuisset, nec audiuisset uocatus, aut obediēs cantilenā cecinisset ac elusisset. Siue autē demonstrauit et probauit causam, siue nō, non audiendus secūdi sermo. Hunc autē sermonē ipse proposuit, & refutauit ad Platonis rempublicā, soluitq; sophismata, & dialecticam uelut hoc facere potentē, discipulos assumere iussit. Quanquam siue demonstrauit Plato, siue non demonstrauit ea que scripsit in repub. iuxta neutrum necesse erat refutare ac rescribere, sed penitus superfluum est & uanum. Idem etiam de sophismatis dici potest. Chryssippus putat adolentes primum audire oportere rationalem philosophiā et logicam, deinde moralē, et postea naturalem. Similiter de dijs sermonem postremum assumere. Quum autem multis locis hæc

Ordo philosophie discende.

C ab ipso dicta sint, sufficit apponere quæ in quarto de uitis scripsit, in hæc uerba: Primum quidem igitur uidetur mihi, prout rectè à ueteribus dictum est, tria genera speculationum philosophi esse, rationale, morale, & naturale. Deinde ex his præponi oportet primum rationale, secundò morale, tertio naturale. Ex naturalibus autem postremus sermo de dijs sit: quapropter etiam traditiones de his Græci τὰ θεῶν à sine nominauerunt. At qui hunc sermonem quem postremum ordinari oportere dicit de dijs, illic præponit, & exponit ante omnem moralem quæstionem. Neque enim de finibus, neque de iustitia, neque de bonis & malis, neque de nuptijs & puerorum educatione, neque de lege & repub. quicquã ex toto loquutus apparet. Nisi quemadmodum qui suffragia ac decreta ciuitatibus inferunt, præscribunt bonam fortunam, sic etiam ipse præscripserit Iouem, fatum, providentiam, contineri una facultate mundum qui unus sit & finitus: ex quibus nihil persuaderi potest ei qui non penitus sit in Physicis sermonibus imbutus. Audi uerò quæ de his in tertio de dijs dicit: Non est reperire aliud iustitiæ principium, neque aliam generationem, quam ex Ioue & cõmuni natura: inde enim omne tale principium habere oportet, si de bonis & malis proptè dicturi sumus. Et rursus in physicis positionibus: Non enim aliter aut syncerius ad bonorum ac malorum sermonem peruenire datur, aut ad uirtutes, aut ad felicitatem, quam à communi natura, & à mundi gubernatione. Et rursus paululum progressus: Oportet enim his connectere sermonem de bonis & malis, quum non sit aliud melius ipsorum principium, neque ratio, neque alterius alicuius gratia naturalis speculatio absumatur, quam ad bonorum ac malorum diremptionem ac discretionem. Fit itaque & ante & post moralia, sermo naturalis secundum Chrysippum: imò magis in totum dubia est ordinis circumactio, si post hæc ille locandus est, quorum nihil sine illo intelligi potest. Et satis manifesta est pugna, ponentes quidem naturalem sermonem principium esse eius qui de bonis & malis est, uerum iubentis non prius, sed posterius eius traditionem fieri. Si quis porro dicit scripsisse Chrysippum in libro de sermonis usu, quod non omnino abstinendum est ab alijs, ei qui logicen primam assumit, sed etiam illa attingenda esse, prout id datur, uera quidem dicit, accusationem autem confirmabit. Pugnat enim aduersus seipsum, alibi postremum de dijs sermonem & ultimum assumere iubens, ut qui propterea etiam τὰ θεῶν sit appellatus: alibi rursus in primis simul & hunc assumendum esse dicens: perit enim ordo, si omnia in omnibus attingere oportebit. Et quod maius est, postquam sermonis de bonis ac malis principium statuit eum qui de dijs est, non ab hoc iubet exordium moralium sumere, sed illo assumpto hunc simul attingere, prout id datur, deinde ab illis ad huc transire, sine quo nullum principium ab illis neque accessum esse dicit, aduersus contraria differendi. In summa, non dicit se improbare, uerum ita cum cautione uti admonet, uelut in iudicijs non cum defensione, sed ipsorum fidem ac integritatem eleuando. Etenim ad eos qui de omnibus suspensam sententiam retinent, pertinet hoc facere, inquit, estque ipsis auxiliare ad id quod uolunt. Qui uerò scientiam instituit iuxta quam ex professo uiuamus, uice uersa elementa tradere oportet, & eos quos erudiunt ordine ducere à principio usque ad finem: in quibus occasio est meminisse etiam contrariorum sermonum, ipsorum fidem ac integritatem eleuando, quemadmodum etiam in iudicijs. Hæc sanè sunt ipsius uerba. Quod igitur absurdum est philosophos putare, oportere proponere contrarium sermonem non cum defensione, sed similiter ut caudicem eum eleuando, tanquam non ad ueritatem, sed de uictoria contendant, alijs locis aduersus ipsum dictum est. Quod autem ipsi non in sermonibus solum, sed multis in locis contrarios his, quos antea probauit, sermones ac sententias adstruxit, idque fortiter ac serio & cum tanta contentione, ut non cuiusuis sit conserui quid ipsi placeat ac probetur, ipsi sanè dicunt qui uehemētiam uiri admirantur, & Carneadem nihil proprium dicere putant, sed ex his quæ Chrysippus adstruxit, in contrarium procedere, ac ipsius sermones impetere, illudque obiter sæpenumero dicere, Infelix tua uis & te uehemētia perdet, ut qui magnas occasiones contra seipsum præbuerit, his qui dogmata ipsius reprehendere et euertere uelint. Cæterum ob hos qui contra consuetudinem æditi sunt libros, ita superbunt et magna iactant, ut omnes omnium simul Academicorum libros in unum collatos non dignos censeant, qui cum his conferantur quos Chrysippus in sensum calumniam scripsit: atque hoc quidem ineptiarum & proprii amoris signum est in his qui talia dicunt. Verum illud uerum est, quod uolens rursus pro consuetudine & sensibus dicere, inferior seipso factus est, & scriptum scripto mollius est, ut ipse sibi ipsi repugnet, iubens quidem contraria semper non cum defensione, sed cum indicatione eius quod falsum est apponere: sui uerò ipsius dogmatum accusator est uehementior

Homeri uersus.

A mentior quam defensor, admonetque uitandum esse contrarios sermones alijs apponere, uelut comprehensionem distrahentes. Verum ipse studiosius componit destruentes quam confirmantes comprehensionem sermones. Quanquam quod hoc ipsum uereatur & timeat, manifestè subindicat in quarto de uitis hæc scribens: Non autem fortuito contrarij sermones demonstrandi sunt, neque ad contraria probabilia, sed cum cautione, ne distracti ab ipsis comprehensiones dimittant, neque solutiones sufficienter audire potentes, & ut facile excuti queat comprehendentes. Quadoquidè qui iuxta consuetudinem comprehendunt & sensibilia & alia ex sensibus, facile dimittunt hæc, tum à Megaricis quæstionibus, tum ab alijs pluribus & potentioribus quæstionibus, distracti. Libenter itaque audierim ex Stoicis, an Megaricas quæstiones potentiores esse arbitrantur, his quæ à Chrysippo contra consuetudinem in sex libris conscripta sunt: aut hoc ex ipso Chrysippo percunctari oportet? Vide enim qualia de Megarico sermone scripsit in libro de sermonis usu, hoc modo: Quale quiddam contigit & in Stilponis sermone ac Menedemi. Quum enim in sapientia ualde celebres ipsi fuerint, nunc in opprobrium sermo ipsorum conuersus est, uelut partim crassus, partim aperte operibus fucum inducant. Hos quidem sermones o bone quos derides, & opprobria proponentium uocas, uelut manifestam malitiam habentes, tamen times ne aliquos distrahan à comprehensione. Verum tu ipse qui tot libros contra consuetudinem scripsisti, quibus quicquid inuenisti inferisti, Arcesilaum superare contendens, nullum eorum quibus illi obueniunt interpellatum esse sperasti? Non enim nudis utitur contra consuetudinem aggressionibus argumentorum, sed uelut in publica actione cum affectu quodam, coaffectus simul ipse, stulta loqui & inanem operam infumere ipsos dicit. Quò uerò ne contradictionem quidem relinquat contraria dicendi, in physicis positionibus hæc scripsit: Licet autem comprehendere & aggredi etiam contraria, defensionem quæ in ipsis est faciendo: quandoque uerò neutrum comprehendere, in utrumque quæ sunt dicere. Verum in libro de usu sermonis, ubi dixit, quod non oportet sermonis facultate ad impertinentia uti, quemadmodum neque armis, hæc subiunxit: Equidè ad ueritatis inuentionem oportet ipsis uti, & ad eorum qui ueritati sunt cognata, ad contraria autem non, quum multi hoc faciant. Multos autem fortassis dicit eos, qui suspensam sententiam retinent.

B Verum illi quidem neutrum comprehendentes, argumentis utrumque aggrediuntur, uelut comprehensibile existat. Tu autem illos accusans, ipseque contraria scribens in his quæ de consuetudine comprehendis, & hoc alios facere cum defensione inhortans, in inutilibus & nocuius fateris se sermonis facultate uti, & iuuenili temeritate multa audere, idque ambitiose ac contentiose. Porro rectè factum, aiunt legis præceptum esse: peccatum autem, legis interdictum: propterea legem multa malis interdiceret, mādare autem nihil, recta enim facere non possunt. Et quis non nouit, quod ei qui non potest recta facere, impossibile est non peccare: ipsam igitur sibi ipsi repugnantem faciunt legem, præcipientem quidem quæ facere non possunt, interdicientem autem his à quibus abstinere nequeunt. Etenim homo qui modestus esse non potest, non potest non esse proteruus; & qui sapere nequit, non potest non desipere. Attamen ipsi dicunt, interdicientes aliud dicere, aliud interdiceret, aliud præcipere. Qui enim dicit, Non furaberis, dicit quidem ipsum hoc, Non furaberis, interdicit autem non furari. Nihil igitur interdicit lex malis. Si uerò non, præcipiet utique quid. Et medicum discipulo præcipere dicunt secare & urere, iuxta omissionem, tempestiue & moderatè. Et musicum lyra canere & psallere, iuxta omissionem, concinnè & consonanter: propterea etiam eos qui inartificiose ac male hæc faciunt, castigant, uelut præceptum sit rectè, hi uerò non rectè fecerunt. Igitur & sapiens seruo mandans dicere quid ac facere, & si non opportunè hoc fecerit, neque uelut oportet, castigans, manifestè apparet rectè factum (catorthoma Græci uocant) mandasse, non medium. Si autem media præcipiunt sapientes malis, quid uetat etiam legis præcepta talia esse? Quin & cõcitatio iuxta ipsum sanè hominis, sermo est præceptorius ipsi faciendi, uelut in libro de lege scripsit. Igitur & prætectus ac causificatio sermo est interdictorius: & inclinatio, ac rationalis inclinatio, et reuerentia, sermo interdictorius est sapienti. Vereri enim proprium est sapientum, non malorum. Si quidem igitur aliud est sapientis sermo, & aliud lex, repugnantem legi sermonem habent sapientes reuerentiam. Si uerò non aliud quid lex est, quam sapientis sermo, inuentum est legem interdiceret sapientibus facere quæ uerentur. Malis nihil utile esse Chrysippus ait, neque ullius mali utilitatem esse, neque aliquo opus esse. Hæc loquutus in primo rectè factorum, rursus dicit & utilitatem & gratiam in media se extendere, quorum nullum est utile secundum ipsos: quin neque proprium, neque conueniens quicquã ma-

C lo esse ait in his uerbis: Iuxta hæc ipsa autem, probo quidem & bono nihil alienum, malo uero nihil propriū est: quando quidem alterū bonum, alterū malum est ex ipsis. Quomodo igitur tollit ac destruit rursus per totum librum, physicum peculiariter & moralem scribens, quod appropriamur ad ipsa statim ubi nati sumus, & partibus et soboles: In primo autem de iustitia, etiam bestias dicit moderatē ob utilitatem sobolis ad ipsa appropriari, exceptis piscibus: ipsorum enim dicitur nutritur per seipsos. Sed neque sensus est, his quibus nihil sensibile est: neque appropriatio, quibus nihil propriū. Appropriatio enim, sensus & adeptio proprii esse uidetur: et hoc dogma ad principalissima consequens est. Et Chrysiippus etiam multa ad contrarium scripsit, manifestē proposuisse uidetur, quod neque uitium uitio, neque peccatū peccato præmineat, neque uirtus uirtuti, aut rectē factū rectē factō, sicut in tertio de natura ait: Quemadmodū loui cōuenit grauem personā induere, propter se ac uitā suam, & magnificē sentire, & si ita dicere licet, ceruicē erigere, & superbire ac se iactare, propterea quod uitam uiuat iactantia dignā: sic bonis omnib. cōuenit eadē facere, utpote quibus nulla parte Iupiter præmineat. Cæterū ipse rursus in tertio de iustitia ait, quod iustitiam tollit qui finē uoluptatem supponit. Qui uero solūmodo bonum esse dicunt, non tollunt. Verba eius sic habent: Fortassis enim bonum ipsi relinquitur, finis autem non. Quum autem per se eligibile sit & honestū, saluarimus utique iustitiam, maius bonum relinquentes iustum & honestum, quā uoluptatem. Sed si quidem solum honestum bonū est, peccat quidem qui uoluptatem bonum pronunciat, minus autem peccat quā is qui etiam finem ipsam facit: hic enim iustitiam tollit, ille seruat: & iuxta hunc societas uana est, & perijt, ille uero iucunditati & humanitati locum præbet. Insuper quod dicit ipse in libro de Ioue, uirtutes auferre & transire, dimitto, ne uidear nomina reprehendere, quanquā amarulentē in hoc genere & Platonem & alios Chrysiippus mordeat: uerū iubens laudare non omne factum secundum uirtutem, ostendit quandam rectē factorum differentiam. Dicit autem sic in libro de Ioue: Quum enim opera secundum uirtutes sint, propria sunt & inter hæc prælata: uelut, fortiter digitum extendere, & continenter abstinere à dolorosa & cruciata anicula, & inoffense audire eum qui dicit, tria non esse quatuor perfectē. Qualem frigiditatem declarat, qui propter huiusmodi laudare aliquos

D & encomijs uehere aggreditur: Similia his relata sunt in tertio de dijs: Insuper opinor, inquit, laudes alterari iuxta talia contingentiā à uirtute, uelut abstinere à dolorosa anicula, & tolerare muscæ morsum, Quem igitur alium accusatorem hic suorum dogmatum expestat: Si enim frigidus est qui talia laudat, multo utique frigidior est qui singula hæc rectē facta & magna ac maxima esse ponit. Si enim æquale est, fortiter muscæ morsum perferre, modestē à uetula abstinere, nihil opinor differt uirtuosum ab his aut ab illis laudari. Insuper in secundo de amicitia docens, quod non in omnibus peccatis amicitias dissoluere oportet, his uerbis utitur: Conuenit enim alia quidem in totum prætermittere, alia autem aduertentiam nancisci modicam, alia etiam ampliorem, alia penitus dissolutione digna iudicare. Et quod maius est, in eodem ait, quod alij amplius, alij minus coniungimur, ut alij plus, alij minus amici existamus. Quū autem multiplex huiusmodi diuersitas fiat, alij enim talis, alij tantæ amicitia digni sunt, etiam alij in tantum fide & similibus digni iudicabuntur. Quid enim aliud fecit in his, quā quod etiam horum magnas differentias reliquit? Atqui in libro de honesto, ad demonstrationem eius quod solū honestum bonū est, talibus uerbis utitur: Bonum eligibile est, eligibile uero placitum, placitū autem laudabile, laudabile uero honestum. Et rursus: Bonum gratū est, gratum autem uenustum, uenustum autem honestū. Hi autem sermones pugnant aduersus illum. Si enim omne bonum laudabile est, etiam modestē à uetula abstinere laudabile fuerit. Omne autem bonū neque uenustum, neque gratū est. Sed perit sermo: fortassis enim possibile est, alios à talibus laudare, frigidū esse: ipsum autem ob talia gloriari, & grauem personam induere, non ridiculum esse. Et in multis quidem eiusmodi est, uerū in contradictionibus aduersus alios, minime curiosus est de eo ut nihil contrarium sibi ipsi ac dissonum dicat. Itaque in libris de inhortando, Platonem reprehendens dicentem, quod ei qui neque didicit neque nouit uiuere, conducit non uiuere: hæc ad uerbum dixit, Talis sermo & sibi ipsi repugnat, & minime inhortatorius est. Primum enim pronuncians quod optimum est nobis non uiuere, & quodammodo moriendum censens, ad alia quædam magis nos inhortatur, quā ad philosophandum: non enim potest non uiuens philosophari, nec tamen multum tempus uiuens male & ineptē, prudens fieri potest. Et progressus ait, quod conuenit etiam malos manere in uita. Deinde hæc uerba subdit: Primum enim uirtus simpliciter nihil est ad hoc quod nos

Amicitiarū ratio.

A nos uiuamus, sic autem neque malitia quicquā est ad hoc quod nos moriamur. Atqui non opus est alios Chrysiippi libros euoluere ad ostendendam ipsius contra seipsum pugnam, sed in his ipsis aliquando Antisthenem laudans illud producit: Oportet comparare mentem aut restim. Item illud Tyrtæi: Virtutis finem prede uel interitū. Verū quid hæc uolunt aliud ostendere, quā quod non uiuere conducibilius est, quā uiuere malis & stolidis? Aliquando ad Theognidem corrigens, Nō oportebat, inquit, dicere, Pauperiem fugias: sed magis, Tu uitium fugias cetoso & mergito ponto,

Rupeque de celsa præcipitato malum.

Quid igitur aliud facere uideri potest, quā quod tales res ac dogmata ipse adscribat, quū uero alij scribant expungat: utpote qui Platonem reprehendat, quod non uiuere conducibilius esse, quā male & ignoranter uiuere pronunciat: Theognidi autem cōsulat, de rupe præcipitem dare, ac in potum abijcere seipsum, quod uitium effugere possit. Antisthenē equidem laudans, quod eos qui mentem non haberent ad laqueum compulit: ipse rursus uitu perauit ubi dixit, nihil esse malitiam ad hoc quod nos ex uita decedamus. Cæterū in libris aduersus ipsum Platonem de iustitia, statim in principio impetit de dijs sermonem, aitque non rectē ab iniustitia auertere Cephalum deorum timore, posseque ipsum facillè reuelli, ut qui ad contrarium multas distractiones inducat, & multa item probabilia quæ reluctantur aduersus sermonem de pœnis à dijs statutis, uelut nihil differentem à fabulis Accus & Alphitus, per quas mulierculæ puerulos à peccando deterrent. Porro quum sic detrahat Platonem, laudat rursus in alijs, & profert sæpe hæc Euripidis:

Sed si quis est qui rideat quæ dicta sunt,

Est Iupiter, sunt & dei, mortalium

Qui scelera conspiciunt. Et similiter in primo libro de iustitia Hesiodicos hos uersus producit:

Iupiter ingentem è cœlo cladem intulit, urgens

Fame simulque & peste uiros mox interituros.

Hæc ait deos facere, quod malis punitis, reliqui ipsos exempla sibi proponant, & minus tale quid facere tentent. Rursus in libris de iustitia præloquutus, quod eos qui bonū, sed non finem, ponunt uoluptatem, possibile est etiam saluare iustitiam: hoc loquutus hæc uerba subiungit: Fortassis enim bonum ipsi relinquitur, finis autem non. Quum autem per se eligibile sit etiam honestum, saluarimus utique iustitiam, maius bonū relinquentes iustum & honestum, quā uoluptatem. Hæc quidem in his de uoluptate. Verū in libris aduersus Platonem, accusans ipsum quod uideatur bonum relinquere sanitatem, non solum iustitiam, sed etiam magnanimitatem tolli dicit, itemque temperantiam, aliasque omnes uirtutes, si uoluptatem aut sanitatem, aut aliud quid quod non honestum est, bonū esse relinquamus. Quæ quidem igitur pro Platone aduersus ipsum dicenda sunt, alibi scripti. Hic autem pugna manifesta est, alibi quidem iustitiam saluari dicentis, si quis unā cum honesto supponat etiam uoluptatem bonū esse: alibi uero rursus criminantis, omnes uirtutes tollere eos, qui non solum honestum bonum esse relinquunt. Quod uero ne excusationem quidem reliquam faciat contrarietatibus, Aristoteli de iustitia contradicens, haud rectē ipsum dicere inquit, quod uoluptate existente sine, tollitur quidem iustitia, simul autem cum iustitia tolluntur & reliquæ uirtutes singulæ. Iustitiam enim ab ipsis uerè tolli, uerū nihil prohibere alias uirtutes existere, etiam si non per se eligibiles, attamen bonas & uirtutes futuras. Deinde singulas nominat: sed præstat ipsius uerba apponere, Etenim quū uoluptas, inquit, finis per talem sermonem pronūcietur, tale quidem totum non uidetur mihi in ipso comprehendit: quapropter dicendū, neque uirtutem aliquam per se eligibilem esse, neque uitium fugiendū, sed omnia hæc oportere demonstrari ad subiectum scopū. Nihil tamen prohibebit secundum ipsos, fortitudinem quidem & prudentiam & temperantiam & tolerantiam ac his consimiles uirtutes bonas esse, contrarias uero fugiendas esse. Quis igitur hoc impudentior in sermonibus fuit, qui duobus optimis philosophis crimini obiecit, alteri quod omnem uirtutem tollit, non solum honestum bonum relinquendo: alteri quod uoluptate sine existente, non omnem uirtutem, excepta iustitia, saluari putat: Mirabilis enim licentia est de iisdem rebus differentem, ea quæ ipse ponit criminans Aristotelem, rursus tollere accusantem Platonem. Atqui in demonstrationibus de iustitia ad uerbum dicit, quod omne rectē factum, & iuxta leges rectē factum, etiam iuste factum est: quod uero secundum temperantiam, aut fortitudinem, aut tolerantiam, aut prudentiam factum est, rectē factum est, quare etiam iuste factum. Quomodo igitur non relin-

Plato & Aristoteles duo optimi philosophi.

Cquit his iustitiam, quibus relinquit prudentiam fortitudinemque ac tolerantiam & temperantiam, quum statim quae recte faciunt in relatis uirtutibus, etiam iuste faciant. Porro quum *Iniustitia quid.* Plato de iniustitia dicat, quod dissidium & seditio animae existens, neque in ipsis eam habentibus uim abijcit, sed ipsum malum cum seipso committit, pulsaturque ac conturbat. Chrysippus reprehendens hoc, absurde ait dici aliquem sibi ipsi iniuriam inferre: iniuriam enim esse ad alterum, non ad seipsum. Verum horum oblitus, rursus in demonstrationibus, de iustitia, iniustum sibi ipsi iniuriam inferre ait, & a seipso iniuriam pati, et cum alteri iniurias infert, sibi ipsi praeter ius faciendi causam fieri, seipsumque praeter dignitatem laedere, quum tamen in libris aduersus Platonem dixisset, iniuriam non dici ad seipsum, sed ad alterum, & de hoc uerba haec isthuc protulit: Proprie enim iniusti constant ex pluribus, quum tales contraria dicant. Et alias etiam iniustitiam accipiant, uelut pluribus ad seipsos sic habentibus. Verum in unum nihil tale pertingit, quantum ad propinquos ac alios, res se sic habet. At uero in demonstrationibus, talia uerba proposuit de eo, quod iniustus etiam sibi ipsi iniuriam inferat. Causam fieri facti contra legem, lex interdicat: & iniuriam inferre, est factum contra legem: qui igitur causa sibi sit iniuriam inferendi, contra leges iniuriam facit sibi ipsi. Qui autem praeter legem agit in unum aliquem, etiam illum iniuria afficit: quem igitur tandem quis iniuria afficiat, etiam seipsum iniuria afficit. Rursus, peccatum res nocens est, & omnis peccans, in seipsum peccat: omnis igitur peccans laedit seipsum praeter officium. Si uero hoc, etiam iniuria afficit seipsum. Insuper etiam sic: Qui laeditur ab altero, seipsum laedit, & praeter officium seipsum laedit: atque hoc est iniuria afficere. Qui igitur iniuria afficitur a quocumque tandem, omnis seipsum iniuria afficit. Sermonem de bonis & malis quem ipse inducit ac probat, consonantissimum esse ait uitae, & insitas praenotiones (prolepses Graeci dicunt) maxime attingere. Haec enim in tertio exhortationum dixit. In primo uero hunc sermonem ab alijs omnibus, detrahere hominem ait, uelut nihil ad nos sint, neque quicquam conferant ad felicitatem. Vide igitur quomodo sibi ipsi concordet, qui detrahentem a uiuendo, a sanitate, ab indolentia, a sensu incolumitate, & nihil ad nos haec esse dicentem quae a dijs petimus, maxime consonum esse uitae & communibus praenotionibus pronunciat. Sed ut negare nequeat se contraria dicere, in tertio de iustitia haec dixit: Quapropter etiam **D** propter excessum magnitudinis & pulchritudinis, figmentis similia dicere nobis uideatur, & non secundum hominem atque humanam naturam. Possit ne igitur aliquis manifestius confiteri se contraria dicere, quam hic ipse ad seipsum fecit? quae propter excessum, inquit, figmenta putamus esse, & super hominem humanamque naturam, dicere nimirum haec consona esse uitae, & insitas praenotiones maxime attingere. Substantiam infelicitatis pronunciat malitiam per totum librum naturalem ac moralem, scribens ac contendens, quod idem sit uiuere secundum malitiam, & uiuere infelicitate. In tertio autem de natura, ubi dixit quod magis conducit uiuere stolidum quam bouem, etiam si nunquam sapiens futurus sit, infert: Talia enim hominibus bona sunt, ut quodam modo mala inter media primas obtineant. Quod quidem igitur in alijs locis loquutus, nihil esse stolidis conducibile, hic ait conducere stolidum uiuere, dimitto. Quod uero inter media appellata, quae neque mala sunt neque bona, primas obtinere ait mala, nihil aliud dicit, quam mala non malis praeminere, & infelicem esse conducibilem esse, quam non infelicem esse. Incommodius igitur putat non infelicem esse. Si autem incommodius est, etiam nocentius est non esse infelicem. Volens itaque hanc absurditatem leuigare, subdit de malis: Sunt autem non haec praeminentia, sed ratio, cum qua uiuere magis conuenit, etiam si stolidi simus. Primum igitur mala malitiam dicit, & quae malitia participant, aliud uero nihil. Malitia autem rationale est, imo magis ratio aberrans & delinquens. Nihil igitur aliud est cum ratione uiuere stolidos existentes, quam uiuere cum malitia: deinde uiuere stolidos existentes, est uiuere infelices existentes. Ad quod igitur praeminet hoc ex his quae sunt media? Non enim admittit, inquit, felicem esse praeminere & primas obtinere, praeter infelicem esse, sed neque omnino, aiunt: putat Chrysippus oportere, neque mansionem in uita bonis, neque egressum de uita malis admetiri, sed secundum naturam medij: quapropter etiam felicibus aliquando contingit, ut officij ipsorum sit, seipsos uita priuare, & rursus infelicibus, in uita manere. Deinde quae maior contrarietas est ad electionem & fugam, si summum felicium officij est, propter absentiam scientiae utendi indifferenter bonis praesentibus, seipsos uita priuare? & quidem quum indifferentium nullum eligibile, neque fugiendum, sed solum bonum eligibile, & solum malum fugiendum putent. Quare contingit iuxta ipsos, ut neque ad eligibilia neque ad fugienda, actionum rationationes faciant, sed aliarum rerum coniectura, quas neque uitant neque eligunt, & uiuant & moriantur. Bona ad mala

A mala omnem habere differentiam Chrysippus confitetur, & necessarium est: siquidem altera statim extreme infelices faciunt eos quibus adsunt, altera uero summe felices. Sensibilia autem esse & bona & mala, in priore de fine dicit, haec scribens: Quod equidem sensibilia sint & bona & mala, etiam his sufficit dicere. Non enim solum quae affectiones sunt, sensibiles sunt cum speciebus, uelut tristitia, & timor, & consimilia: sed etiam furtum & adulterium & similia sentimus, & in totum soliditatem & timiditatem, & alia non pauca uitia: neque solum gaudium & beneficentiam, aliaque multa recte facta, sed etiam prudentiam & fortitudinem ac reliquas uirtutes. Horum quidem reliquam absurditatem dimittamus: quod uero pugnant cum his quae ab ipso relata sunt circa occultum & ignorantem se sapientem, quis non confitetur? Sensibili enim praesente bono, & magnam ad malum differentiam habente, eum qui ex malo probus euasit, ignorare hoc ipsum, & praesentem uirtutem non sentire, sed putare malitiam sibi adesse, quomodo non est absurdissimum? Aut enim nullus ignorare, siue diffidere potest, uirtutes omnes habens: aut parua quaedam est & omnino cognitum difficultis differentia uirtutis ad uitium, & felicitatis ad infelicitatem, & optima uita ad turpissimam, si quis his acquisitis pro illis, hoc ipsum ignoret. Vnum opus est de uitis, libri autem quatuor, in quarto horum dicit sapientem negocijs non distringi, sed rem priuatam ac suam curare. Verba eius haec sunt: Opinor ego sane prudentem negocijs non distringi, & paucas res curare, & suarum rerum satagere, quum & suarum rerum curatio, & paucarum tractatio, urbanae & bonae res existant. Similia ferme in libro de his quae per se eligibilia sunt dixit, his uerbis: Reuera enim apparet uitam quietam, quiddam periculo uacans & securum habere, uulgo id intelligere non potente. Quod quidem igitur ab Epicuro non abest prouidentiam tollente, per hoc quod deos humanarum rerum cura non distringi dicit, manifestum est. Verum ipse Chrysippus in primo de uitis, sapientem uoluntarie regnum suscipere dicit, & quastum ex ipso consecrari, & si ipse regnare non possit, uiuet cum rege, & militabit cum rege: qualis erat Hydanthyrus Scythae, aut Leucon Ponticus. Apponam autem & hanc ipsius dictionem, ut uideamus an quemadmodum ex fide suprema ac infima sit consonantia, sic consona fiat uita uiri, & ocium ac paucarum rerum curam eligentis. Deinde simul equitatis cum Scythis, & res Tyrannorum in Bosphoro curantis, ex quacumque tandem necessitate. Quod enim inquit, Et militabit cum potentibus, eisque conuiuet, rursus considerabimus in sequentibus, quum aliqui neque haec suspicentur, propter similes rationationes. Nos autem & haec ipsis relinquimus, propter consimiles rationes. Et paulo post: Non solum autem cum aliquantulum praeminentibus, sed etiam in ducatibus & quibusdam gentium regnis tyrannidem gerentibus, uelut apud Leuconem & Hydanthyrum. Callistheni quidam uitio dant, quod ad Alexandrum nauigauit, sperans se restitutum esse Olynthum, quemadmodum Aristoteles Stagiram. Ephorum & Xenocratem ac Menedemum laudant, quod contempserint Alexandrum. Chrysippus autem quastus gratia sapientem praecipitem in Panticapaeum detrudit, & Scytharum solitudinem. Quod autem rei faciendae ac lucri gratia haec facit, etiam antea declarauit, tribus propositis sapientis conuenientibus lucris, a regno, ab amicis, & tertio post haec, a doctrina: quanquam multis locis hoc ipsum rursus destruat, haec laudans:

Mortalibus quid amplius praeter duos?

Verum in libris de natura dicit, Sapientem si maximas opes abijciat, drachmam unam se abiicisse putare. Quum autem sic ipsum extollat isthuc & tumidum faciat, hic rursus in mercenariam seruitutem & docendi munus deijcit. Nam & exacturum & praesumpturum mercedem dicit, partim statim a principio, partim ubi temporis progressu discipulus aliquandiu adhaeserit, quod etiam benignius esse ait, Tutius esse autem praesumere, tanquam loco iniurias suscipiente. Dicit autem hoc modo: Exigunt mercedem non omnes qui mentem habent eodem modo, sed alius aliam summam, prout occasio tulerit, non promittentes se facturos bonos, idque intra annum, uerum quantum ad se attinerit, se haec facturos esse ad praestitutum tempus. Et rursus paulum progressus: Tempus opportunum cognoscet, utrum statim ut accessit discipulus, mercedem sumere oportet, quemadmodum plures fecerunt, aut tempus ipsis dare, hoc loco etiam magis iniurias suscipiente, quam tamen aliquo modo benignius hoc esse uideat. Aut pecuniarum contemptor sapiens syngraphae scripto cauebit, uirtute pro argento tradens, & si non dederit, mercedem exigens, tanquam qui fecit quae ad se pertinuerint. Aut damno superior uitabit ne iniuria afficiat circa mercedem. Nemo enim iniuria afficit, qui non laeditur aut damnus incurrit. Vnde cum in alijs locis iniuria

Bonorum & malorum differentia.

Sapiens sua curat.

Triplex sapientis lucrum.

C non affici pronunciauit, hinc locum iniuriam quandam suscipere dicit. In libro uero de Re pub. nihil uoluptatis gratia facturos aut subornaturos esse ciues dicit, Et Euripidem laudat hæc proferens:

Mortalibus quid amplius præter duo,
Cereris cibus, puræ simul potusq; aquæ?

Diogenis caninum.

Natura pulchritudinis studiosa.

Cimicum & murium utilitas.

Brutorum exemplum nihil turpe esse.

Deinde paululum ab his progressus, Diogenem laudat in propatulo pudendū detergentem, & ad præsentem dicentem, utinam etiam sic famē de ventre detergere possem. Quam igitur habet rationem in iisdem laudare eijcientem uoluptatem, simulq; talia uoluptatis gratia facientem, & huiusmodi turpitudinem perpetrantem? At uero in libris de natura quæ scripsisset, quod multa animalia pulchritudinis gratia natura produxit, nimirū quod honesti ac pulchri studiosa sit, & uarietate gaudeat, intulissetq; sermonem absurdissimū, quod pauca caudæ gratia productus sit ob ipsius pulchritudinem: rursus in libro de Re pub. grauiter obiurgauit eos qui pauones & lusciniās alunt, uelut contra mundi legislatorem leges ferens, & naturæ circa pulchritudinem studium deridens, circa talia maxime animantia, quibus sapiens in ciuitate locum non concedit. Quomodo enim nō absurdum est illiberaliter uitio dare ista nutrientibus, si prouidentiam laudat? Itaq; in quinto de natura quum dixisset quod cimices utiliter nos ex somno excitant, & quod mures cōmone faciunt nos ne singula neglectim ponamus (nam pulchritudinis ac elegantia studiosam esse naturā, & uarietate gaudere uerisimile esse) hæc uerba intulit: Huius rei significatiōnem uel maxime ex pauonis cauda sumere licet. hinc enim pronunciat animal caudæ gratia factum esse, & non uice uersa, quum mas sic productus sit, & ad hanc cōsequutum est ut ipsum fœmina amaret. In libro autem de Re pub. ubi dixit, quod propemodum etiam sterquilinia & cacatorias fellas pingimus, paulo post rem rusticam quosdā exornare dicit uitibus arbutiis & myrtis, & pauones & columbas ac perdices alentibus, itemq; lusciniās ut ipsis cantillent. Libenter autem interrogauerim, quid sentit de apibus & melle. Equidem consequens erat ad hoc quod dixit, cimices utiliter procreatos esse, apes inutiliter procreatas dicere, si uero his locum in ciuitate dat, propter quid ciuibus prohibet ea quæ & auditu & uisu secunda existunt? In summa, quemadmodum qui concœnantes reprehendit, quod bellarijs & uino & opsonijs utitur, eum uero qui ipsos ad hæc uocauit, & hæc præparauit, laudat, absurdus est: sic qui prouidentiam laudibus uehit, pisces & uolucres & mel ac uinū præparantem, uituperat autem eos qui non reijciunt hæc, neq; contenti sunt Cereris cibo puræ simul potusq; aquæ, uelut eorū quæ adfunt & nos nutrire possunt nullam rationem habentes, sibi ipsi contraria dicere uidetur. Atqui in opere adhortationum ubi dixit, quod & matribus & filiabus aut sororibus misereri, & quid comedere, & a funere aut morte ad templum progredi, præter omnem rationem damnatum est: etiam bruta animantia respicere oportere dicit, & ex his quæ ab illis fiunt coniecturam facere, quod nihil talium absurdum aut cōtra naturam existat. Opportunè enim ad hæc fieri aliorum animalium collationes, quod neq; cōiunctia, neq; generantia, neq; morientia, in templis numen inquinant. Verum rursus in quinto de natura dicit, probè quidem interdiceret Hesiodum, ne in flumina & fontes meiamus. Insuper uero magis tolerandum esse ut quis ad aram meiat, q̄ ut statua dei pro ratione non adsit, si canes & asini hoc faciant, & pueruli infantes nullam aduertentiam neq; ratiocinationem talium habentes. Absurdum quidem igitur est, illic opportunam dicere brutorum animantium bestialitatem, hinc uero excusabilem absolutionem impetui præbere ac prætereundere, quod ab externis causis coactus esse uideatur. Quidam philosophi quendam discursorium motum in principali animæ parte faciunt, qui in non differentibus & per omnia similibus maxime cōspicius fiat. Quum enim duobus æquivalentibus, & similiter habentibus, alterum sumendum est, & nulla causa ad alterum ducat, propterea quod nulla re ab altero differat, facultas hæc animæ discursoria ex seipsa inclinationem sumens, hæsitationem dirimit. Aduersus hos Chrysippus contradicens, uelut per contrarium naturam uiolantes, inter multa proponit talarium ludum & libram, & multa alia, quæ non possunt aliās alios accipere casus ac inclinationes, citra aliquam causam & differentiam, aut omnino circa ipsa, aut circa extrinseca factam. Quod enim causa caret, & spontaneum est, omnino nullam substantiam habere. Verum in fictis à quibusdam, & appellatis discursibus, causas obscuras subesse, & nos latere, quæ ad altera impetum adigant. Hæc quidem igitur ex notissimis sunt, inter ea quæ ab ipso sæpius relata sunt. Quæ uero his rursus contraria protulit, non similiter in medio posita, ipsis illius uerbis apponam. Etenim in libro de iudicando

A iudicando, proponens duos cursores simul pariter ad metam peruenire, dubitat quid præmiorum præfecto facere conueniat: Vtrum, inquit, licet præmiorum præfecto palmam utri uult dare, & si ipsi fuerint familiariores, ut hic de suo quid largiatur aliquo modo, tanquam palma magis communi utrisque facta, uelut sorte quadam præstituta uariè nutante, iuxta inclinationem prout contigit, ipsam palmam tribuere. Dico autem prout contigit inclinationem, qualis sit quum duabus propositis drachmis cætera similibus, ad alteram inclinati ipsam accipimus. In nono autē de officio, ubi res quasdam non multi negotij neq; aduertentia dignas esse dixisset, putat oportere dimittere circa has mentis prout contigit inclinationem, & electionem sorte facere, uelut inquit: Si duabus quibusdam drachmis ad probandum ac iudicandum propositis, alij hanc, alij illam, ueram esse dicerent, honestum est neutram ipsarum accipere, in præsens dimittendo amplius de ipsis inquirere prout contigit, alio uero tempore accipiemus sorte de ipsis data, inquit, & adhuc uel maxime adulteratam ex ipsis accipiemus. In his enim fors, & inclinatio mentis prout contigit citra omnem causam, diuersorum acceptionem inducit. Porro in tertio de dialectica ubi dixit, quod Plato diligenter circa dialecticen uersatus est, itemq; Aristoteles, & qui ab his fuerunt usq; ad Polemonem & Stratonem, maxime uero Socrates, & exclamatiōne addita quod etiam cum tantis ac talibus uiris delinquere quis uelle debeat, infert hæc uerba: Si quidem oscitanter de ipsa dixissent, fortassis quis locum hunc subsannaret. Quum autē adeo diligenter tractarint, tanquam inter maximas & summè necessarias facultates ipsa existat, nō probabile est in tantū delinquere ipsos, qui in tota philosophia tales sunt quales esse suspicamur. Quid igitur, dixerit quispiam, tu ipse uiris talibus & tantis nunquam repugnare cessas, neq; reprehendere desinis, tanquam in principalissimis et maximis, tuo iudicio, delinquentes ac errantes? Non enim profecto de dialectica diligenter scripserunt, de principio autem & fine, & de dijs ac iustitia oscitanter & ludentes, in quibus cæcum ipsorum sermonem appellas, & sibi ipsi repugnantem, & alios infinitos errores habentem dicis. Gaudium in alienis malis, alicubi non habere substantiam ait: quando quidem nullus bonus uir in alienis malis in totum gaudet. In secundo autem de bono, inuidiam exponens esse tristitiam propter aliena bona, nimirum uolentium humiles & abiectos esse uicinos, quod ipsi præmineant, connectit gaudium in alienis malis: Huic coheret, inquit, gaudium in alienis malis, eorum qui humiles esse uolunt uicinos propter similes causas. Eorum uero qui iuxta alios naturales casus euertuntur, misericordia contingit. Hinc enim manifestum est, quod gaudium in alienis malis substantiale, uelut inuidiam & misericordiam relinquit, quod in alijs substantiā non habere dicit, quemadmodum etiam odium mali, & turpe lucrum. Quum in multis locis dixerit, quod per longius tempus felices, nihil magis felices sunt, sed similiter & ex æquo his qui breui tempore felicitate participant: in multis, rursus dixit, quod ne digitum quidem extendere cōueniat, breuis prudentiæ gratia, quæ uelut fulgur euolet. Sufficiet autem apponere quæ de his in sexto quæstionum moralium sunt scripta. Quum enim dixisset quod neq; omne bonum in gaudium, neque omne rectè factum in gloriam cadit, intulit hæc: Si enim breue solummodo tempus aut extremum prudentiam habiturus est, ne digitum quidem extendere conuenit prudentiæ sic affuturæ gratia: quanquam per longius tempus nihilo magis felices sint, neq; perpetua felicitas breui sit præferenda. Si quidem igitur prudentiam putaret effectiuum esse felicitatis bonum, quemadmodum Epicurus, ipsam solam absurditatem & incredibilem dogmatis opinionem coarguere oportebat. Quando quidem uero prudentia non aliud est à felicitate per se, sed felicitas, quomodo non pugnat dicere, Ex æquo uirtutem esse breuem felicitatem & perpetuam, nullius autem rursus precij aut æstimationis breuem? Virtutes porro dicunt se mutuo consequi, non solum ob id quod qui unam habet, omnes habet, sed etiam quod qui secundum unam quodcumq; tandem perpetrat, secundum omnes perpetrat. Neque uirum perfectum esse dicunt, qui non omnes uirtutes habet, neq; actionem perfectam, quæ non secundum omnes uirtutes peragitur. Atqui in sexto quæstionum moralium Chrysippus dicit, non semper fortiter agere, bonum: neq; semper timidum esse, malum. Ut necesse sit quosdam imaginationibus inuolui, alterum quidem permanere in negotijs suis, alterū uero inde discedere. Verisimile autē est, inquit, neq; semper proteruū esse, malum. Si quidem igitur fortiter agere, est fortitudine uti, & timidum esse, timiditate uti, pugnantia dicunt, dicentes secundum omnes uirtutes simul, itemq; secundum uitia operari eum qui illa habet, non autē semper fortiter agere, bonū & fortē, neq; semper timidū esse, malum. Cæterū Rhetoricen diffinit. Rhetorice quid.

Platonis & Aristotelis laus.

Inuidia.

Gaudium in alienis malis.

Virtutum consequentia.

C artem de ornatu, & dicendi ac habendi sermonis ordinem. Insuper in primo hæc scripsit: Non solum autem liberalis & simplicis ornatus curam habere oportere in dicendo puto, sed etiam peculiarium actionum iuxta convenientes moderationes uocis, & figuratum faciei, tum manuum. Quum autem ita ambitiose studiosus ornatus, & eximie elegans hic sit, rursus in eodem libro de uocalium collisione præfatus, non solum, inquit, hæc dimittenda sunt, & potioribus inhærendum, sed etiam obscuritates aliquæ, & defectiue orationes, & Hercules solæcismi, ob quos alij non pauci pudore confusi sunt. Itaque alicubi usque ad manuum & oris decorum gestum, dicentibus permittere ut sermonis ornatum disponant, alicubi uero neque defectuum & obscuritatum curam habere, neque ob solæcismos pudore affici, uiri est penitus quid dicat ignorantis. At uero in positionibus naturalibus, de his quæ experimento & inspectione opus habent quietos nos esse iubens, dicit: Neque similiter ut Plato suspicemur, liquidum quidem alimentum in pulmonem deferri, licet uero in uentriculum, neque in alios cõsimiles his impingamus errores. Equidem existimo alios reprehendere, deinde ipsum in ea quæ reprehendit collabi, & non cauere, omnium contrarietatum maximam esse, & omnium errorum turpissimam. Atqui ipse decem autoritatum complexum, copia decies centena millia excedere dicit, quum neque ipse rem diligenter inuestigauerit, neque per expertos ueritatem inspexerit ac didicerit, & quidem quum Plato habeat medicos celeberrimos testimonium ipsi præbentes, Hippocratem, Philistionem, Dioxippum Hippocraticum, & ex poetis Euripidem, Alcæum, Eupolim, Eratothenem, dicentes, quod potius per pulmonem penetret. Chrysiippum omnes reprehendunt Arithmetici, ex quorum numero etiam Hipparchus est, demonstrans ingentem in rationatione errorem ab ipso admissum esse. Si quidem affirmationem facit autoritatum decies centenarum millium, in superque trium millium & quadraginta nouem: negationem uero noningenta quinqueaginta duo, supra tricies centena ac dena millia. Quidam ex senioribus Zenoni accidisse aiunt, id quod uappam habentem accidit, nimirum qui neque ut acetum, neque ut uinum uendere posset. Nam præpositum apud ipsum, neque ut bonum, neque ut diuersum habere dispositionem. Verum Chrysiippus rem adhuc magis perplexam reddidit, Etenim quandoque ait insanire eos qui diuitias, & sanitatem & indolentiam ac corporis integritatem nihili faciunt, neque talia amplectuntur: & apponens Hesiodi uersum, Fac lucrare aliquid Persa diuim genus: in super exclamauit, quod contraria admonere furiosum est, nimirum, Ne lucrare aliquid Persa diuim genus. Et sapientem quidem in libris de uitis, etiam cum regibus uicturum dicit, quæstus gratia. Item propter pecuniam discipulos docturum esse, ita ut ab aliquibus præexigat, cum alijs uero pactum faciat. In septimo uero de officio, etiam in caput se de uoluntate esse, manibus ac pedibus adductis, quemadmodum saltatores petaristæ facere solent, atque hoc trium talentorum premio accepto. In primo autem de bonis, quodammodo permittit ac cõcedit uolentibus præposita ac præcipua appellare bona, & contraria mala, his uerbis: Si quis uult iuxta tales diuersitates, aliud ex ipsis bonum, aliud malum appellare, malum sanè ad has res referens, & alias non aberrans, in significatis quidem non aberrabit ab ipsis, si alias coniectabit appellationum cõsuetudines. Quum autem sic præcipuum cum bono fermè cõmittat ac permisceat hoc loco, in alijs rursus, nihil talium in uniuersum ad nos esse dicit, sed ab omnibus eiusmodi sermonem auellere & auertere nos oportere. hæc enim in primo de inhortando scripsit. In tertio autem de natura dicit, aliquos regnantes & ditescentes beatos prædicari, simile esse uelut si aureis matulis ac aureis fimbrijs utentes beati prædicentur. Bono autem opes omnemque substantiam abijcere, esse uelut drachmam abijcere: & intelligere ac sapere, uelut offendere ac errare. Quapropter contrarietatibus his non solum uirtutem, sed etiam prouidentiam impleuit. Etenim uirtus extremè uilium rerum curiosa & stolidi apparebit, si de talibus fuerit sollicita, & sapientem harum gratia in Bosphorum nauigare iusserit, & in caput saltando prouolui. Iupiter uero ridiculus uidebitur, si possessor & fructifer & gratiarum largitor appellari gaudet, quod uidelicet aureas matulas & aureas fimbrias malis largitur, bonis uero drachmæ precij æstimanda, ubi diuites euaserint iuxta Iouis prouidentiam. Amplius autem ridiculus uidebitur Apollo, si de aureis fimbrijs ac matulis, & de peccatorum absolutione, fas ac ius pronuncians defidet. Insuper uero per demonstrationem magis adhuc conspicuam faciunt contrarietatem. Quo enim & bene & male uti licet, hoc neque bonum neque malum esse dicunt. Diuitijs autem & sanitate ac robore corporis, omnes stolidi male utuntur: quare nihil horum est bonum. Si quidem igitur Deus uirtutem hominibus non largitur, sed honestum per se eligibile est, diuitias autem & sanitatem contra uirtutem dat, non sanè bene uisuris dat, sed male, hoc est, nociuè, ac turpiter & perniciosè.

Atqui

A Atqui si possunt uirtutem præbere dijs, non sunt boni non præbentes: si uero bonos facere non possunt, neque prodesse possunt, quum nihil ex alijs rebus bonum aut utile existat. At uero aliter bonos factos iudicare secundum uirtutem aut fortitudinem, nihil est. Nam & malos boni iudicant secundum uirtutem ac fortitudinem: quare nihil magis profunt, quam ipsi utilitatem ab hominibus capiunt. Sed & neque seipsum bonum Chrysiippus, neque quenquam ex suis familiaribus aut præceptoribus pronunciat. Quid igitur de alijs sentiant quam hæc quæ dicuntur: insanire omnes, delirare, scelestos esse, iniquos esse, ad summum omnis infelicitatis infortunium peruenire, deinde prouidentia deorum gubernari res nostras qui ita miserè argimus. Si igitur Dei transmutati lædere nos uelint, & male affligere, euertereque ac contere, non possint peius afficere ac tractare nos, quam nunc habemus, quum uelut Chrysiippus pronunciat, neque uitiorum neque infelicitatis excessus uitæ reliquus sit, ut si uocem habeat ipsa, hæc Herculis uerba proferre possit:

Turgens malis sum, nec uacat locus magis.

Quas igitur tandem magis inter se pugnantes sententias reperire quis queat, quam est ea quam Chrysiippus de dijs, itemque de hominibus protulit: illos quatenus possibile est optime prouidere, hos quantum possibile est pessime agere dicens. Quidam ex Pythagoricis uitio dant ipsi in libris de iustitia scribenti de gallis, quod utiliter facti sunt. Nam & excitant nos, & scorpiones colligunt, & inter pugandum nos ad se conuertunt, æmulationem quandam ad fortitudinem inducentes: tamen oportet etiam hos comedere, ne pullorum multitudo utilitatem excedat. At uero ipse sic deridet eos qui hæc sibi uitio dant, ut de Ioue seruatore & genitore ac patre iustitiæ, & bonarum legum ac pacis. sic scribat in tertio de dijs: Quemadmodum ciuitates populo superabundantes, in colonias transferunt ipsius multitudinem, & bella aduersus aliquos parant: sic Deus corruptionis principia dat. Et Euripidem testem, itemque alios producit, qui dicunt, quod Troianum bellum à dijs excitatum sit, hominum multitudinis exhauriendæ gratia. Horum autem reliquas absurditates dimitte: non enim si quid non rectè, sed quæ aduersus seipsum diuersè dicunt, solum expendere propositum est. Considera uero mihi, quod Deo quidem semper pulchras & amoris erga homines indices appellationes, uerum facta ac opera agrestia barbaraque ac

B Galatica attribuit. Non enim colonijs similes sunt tantæ hominum corruptiones ac strages, quales Troianum bellum inuexit, itemque Medicum ac Peloponnesiacum, nisi quædam in orco & sub terra norunt hi conditi urbes. Sed Galatæ Deiotaro Chrysiippus similem Deum facit, qui quum plures filij sibi nati essent, uni uolens regnum relinquere ac domum, omnes alios mactauit, uelut uitis germina refecans ac mutilans, quod unum relictum robustum fiat & magnum. Quanquam uinitor quidem adhuc paruus ac debilibus existentibus sarmentis hoc facit: & nos ex recens natis ac cæcis catulis plerosque tollimus, ut matris sit consulitum. At Iupiter non solum relinquens ac sinens ad iustam magnitudinem progressos, sed quos ipse produxit ac auferere fecit, ad supplicium destinat, corruptionis ac interitus causas subornans, quum magis oportuerit causas & principia generationis non præbere. Hoc quidem igitur minus est, illud uero maius. Nullum enim hominibus bellum nascitur, citra uitiorum malitiam: sed aliud uoluptas, aliud auaritia, aliud gloriæ cupiditas, aut regnandi libido excitat. Igitur Deus bella & malitias operatur, homines incitando ac peruertendo. Atqui dicit ipse in libro de iudicando, & rursus in secundo de dijs, quod malorum & turpitudinis auctor Deum esse, non est ratione apprehensibile. Quem admodum enim neque lex causa est peccandi, neque dijs autores sunt impietatis, ita consentaneum est neque turpitudinis alicuius ipsos autores esse. Quid igitur turpius est, quam quum hominibus pernicietas ex seipsis mutuo oriatur, Chrysiippum dicere Deum principia immittere? Verum per Iouem dicit quis rursus ipsum, Euripidem laudare dicentem:

Si turpe quid faciunt dei, non sunt dei.

Et hoc:

Facillimum est culpam deis adscribere.

Quasi uero nos nunc aliud faciamus, quam quod contrarias ipsius uoces ac opiniones proponimus. Veruntamen hoc ipsum quod nunc laudatum est non semel, neque bis, neque ter, sed sexcenties, ad Chrysiippum dicere licet:

Facillimum est culpam deis adscribere.

Primum enim in opere de natura, perpetuitatem motus cyceoni, potioni ex farina & aqua constanti adsimilans, quæ alio modo alias res à natura productas alit ac conturbat, hæc dixit: Sic autem uniuersorum gubernatione præeunte, necessarium est secundum hanc, ut cunctis habeamus, nos habere, siue præter propriam naturam ægrotantes, siue transfixi, siue

Platonis error
de alimentorum
receptaculis.

Deiotarus Gala
tarum rex.

Deus malorum
auctor non est.

Cyceon, potio.

C grammatici, siue Musici facti fuerimus. Et rursus paulo post: Iuxta hanc autem rationem consimilia dicemus & de uirtute nostra ac uitijs, & in summa de artibus & non artibus, ut Iulius dixi. Et paulo post, omnem tollens ambiguitatem: Nihil enim ex rebus particularibus, ac ne minimum quidem aliter fieri potest, quam secundum communem naturam, & secundum illius rationem. Quod autem communis natura, & communis naturae ratio, fatum & providentia & Iupiter est, neque Antipodas latet: ubique enim haec uulgata sunt ab ipsis. Et Iouis est perfecta uoluntas, Homerum dixisse ait, relatione ad fatum & uniuersorum naturam rite habita, per quam omnia gubernantur. Quomodo igitur simul nullius turpitudinis auctor est Deus, et simul ne minimum quidem aliter fieri possibile est, quam secundum communem naturam & illius rationem? In omnibus enim quae fiunt, etiam turpia, utique deorum sunt. Atqui Chrysiippus quodammodo torqueat & multa arte disceptat, a perpetuo motu liberare ac exoluere contentens liberum arbitrium, ac ut ne inculpabile relinquat malitiam, patentem libertatem ipsi motui tribuit, tanquam non solum ex necessitate, atque secundum fatum, sed etiam secundum rationem Dei, & secundum optimam naturam factus sit. Insuper autem & haec ad uerbum sic habere uidentur: Quum enim communis natura in omnia se extendat, oportebit omne quodcumque ratione fit, & quascumque etiam partes, secundum illam fieri, & secundum illius rationem, nemine consequenter impedite, propterea quod neque forinsecus sit quod se gubernationi ipsius opponat, neque partem aliquam habeat quod moueatur aut habeat se aliter quam secundum communem naturam. Qui igitur partium habitus sunt & motus? E quidem palam est quod habitus sunt uitia & morbi, pecunia amor, uoluptates, gloria cupiditates, timiditates, iniustitia. Morus autem sunt, adulteria, furta, prodiciones, homicidia, parricidia. Horum neque minimum, neque maximum, praeter Iouis rationem, & legem, & iustitiam, ac providentiam esse Chrysiippus putat, adeo ut neque praeter legem fiat, si quis contra legem peccet: neque praeter iustitiam, si quis iniuriam faciat: neque praeter providentiam, si quis male faciat. Atqui Deum punire uitia, & multa facere ut supplicium de malis sumat, dicit. Velut in secundo de dijs, aliquando quidem grauiam & incommoda bonis accidere ait, non quemadmodum malis supplicij gratia, sed iuxta aliam gubernationem, quemadmodum in urbibus. Et rursus in istis: Primum ad mala consimiliter accipienda sunt praedictis: deinde quod haec distribuuntur secundum Iouis rationem, siue in supplicium, siue secundum aliam uniuersorum gubernationem. Est quidem igitur hoc graue & horrendum, & fieri uitia, & puniri, secundum Iouis rationem. Auget autem contrarietatem in secundo de natura haec scribens: Malitia autem ad grauiam accidentia propriam quandam rationem habet: fit enim ipsa quodammodo secundum naturam rationem, & ut ita dicam, non inutiliter fit ad uniuersa, neque enim alia essent bona. Atque sic increpat eos qui ex aequo ad contraria differunt, ut praenimio studio omnino aliquid, & de omni quid peculiare & eximium dicere uolens, non inutile dicat esse, crumenas secare, calumniarique ac despere, & non incommodum esse nocuos & infelices. Deinde qualis est Iupiter (dico autem Chrysiippum) qui punit rem, neque a seipso, neque inutiliter factam? Nam malitia penitus inculpabilis est iuxta Chrysiippi sententiam, Iupiter autem culpandus uenit, siue inutilem malitiam fecit, siue non inutiliter factam punit. Rursus in primo de iustitia praefatus de dijs uelut instantibus & se opponentibus, aliquibus iniurijs: Malitiam autem, inquit, in uniuersum tollere, neque possibile est, neque probe habeat res, si iniustitias & iniustitias ac prauitas & stoliditas tollatur. Non est praesentis sermonis de hoc inquirere, uerum ipse quantum in se fuit, philosophando malitiam tollens, quam sublatam non oportuit, quiddam & cum ratione & cum Deo pugnantem facit. Et ad haec, aliquibus iniurijs Deum instare dicens, rursus impietatis peccatorum significationem praebet. Praeterea quum de eo quod nihil culpabile neque reprehensibile in mundo sit, omnibus iuxta optimam naturam perfectis scripserit, alicubi rursus culpabiles quosdam negligentias non circa parua & exigua relinquit. In tertio igitur de substantia, mentione habita quod quaedam talia malis ac bonis contingunt, Vtrum, inquit, negligentis quibusdam, quemadmodum in magnis domibus furfures quidam intercidunt, & aliquantulum etiam tritici, quum uniuersa recta dispensatione gubernentur, aut quod talibus mala numina praefata sunt, in quibus reuera culpabiles negligentiae fiunt: Dicit autem multum quoque de necessitate admixtum esse, Talia quidem igitur honestorum ac bonorum uirorum accidentia, quale est Socratis condemnatio, & Pythagorae uiui exustio per Cyloneos, & Zenonis per Demylum tyrannum, & Typhonis per Dionysium tortor interitus, furfuribus intercidentibus alsimilare, quantae leuitatis sit praetermitto. Verum mala numina & iniquos daemones ex providentia ad eiusmodi rerum actus perfectos esse, quomodo non est conuicium Dei quemadmodum

Liberum arbitrium perpetuus motus.

z

A admodum si rex malis & stolidis satrapis ac ducibus administrationem rerum committeret, & optimos quosque ab his negligi ac perulenter tractari permetteret. Sed & si multum de necessitate rebus admixtum est, neque dominatur omnibus deus, neque omnia secundum illius rationem gubernant. Porro aduersus Epicurum, & eos qui providentiam tollunt, maxime pugnat ex notionibus, quas habemus de dijs, beneficos & hominum amantes ipsos esse animo concipientes. Et cum haec multis locis ab ipsis dicantur, nihil opus erat uerba apponere, quanquam non omnes deos bonos esse praesumit. Vide enim qualia Iudaei & Syri de dijs sentiunt. Vide item poetarum scripta, quanta superstitione referta sunt. Corruptibilem certe & genitum deum, nemo unquam sensit aut cogitauit. Verum ut alios omnes relinquit, Antipater Tarsensis in libro de Dijs, haec ad uerbum scribit: Caeterum ad uniuersi sermonis efficaciam, notionem quam de dijs habemus, breuibus complectemur. Deum itaque mente concipimus esse animal beatum & incorruptibile, beneficum hominibus. Deinde singula haec exponens, sic inquit: Et sane in corruptibiles ipsos omnes arbitrantur. Nullus igitur ex omnibus est Chrysiippus secundum Antipatrum: nullum enim deorum in corruptibile esse putat, praeter Iouem, sed omnes aequaliter & genitos & corrupendos. Haec autem ubique ab ipso asseruntur: uerum apponam uerba ex tertio de Dijs, in altero sermone: Alij enim geniti sunt & corruptibiles, alij ingeni: & haec ab initio demonstrare magis ad physicum pertinet. Sol etenim & Luna atque alij dei consimilem rationem habentes, geniti sunt: Iupiter autem sempiternus est. Et rursus aliquantum progressus: Similia autem & de eo quod sapiunt, & de eo quod geniti sunt, dicuntur tum de alijs dijs, tum de Ioue. Alij enim corruptibiles sunt, huius uero partes incorruptibiles. His insuper uolo comparare pauca ex his quae Antipater dicit: Quicumque auferunt a dijs beneficentiam, partim illorum anticipationem impetunt. Iuxta eandem rationem etiam qui putant ipsos generationis ac corruptionis participes esse. Si quidem igitur ex aequo absurdus est, qui deos corruptibiles putat, & qui eos non providere arbitrat, neque hominum amore teneri, aequaliter cum Epicuro errauit Chrysiippus: ille enim beneficentiam, hic uero incorruptibilitatem a dijs auferit. Quin & in tertio de Dijs, Chrysiippus de eo quod alij dij nutriantur, haec dicit: Alimento quidem reliqui dij utuntur, consimiliterque per ipsum conseruantur. Iupiter autem & Mundus secundum alium modum, consumptis etiam ex igne genitis. Hoc loco pronunciat alios deos omnes nutriri, praeter Iouem & Mundum. In primo autem de Providentia, Iouem augescere dicit, donec in seipsum omnia consumpserit. Quandoquidem enim mors, est animae separatio a corpore. Mundi autem anima non separatur, uerum continue augetur, donec in seipsam consumpserit omnem materiam. Non dici potest mundum emori ac interire: Quis igitur magis contraria sibi ipsi dicere apparere possit, quam is qui eundem deum: sed quid opus est conclusionem inferre? Ipse enim palam in eodem libro scripsit: Sufficiens autem esse dicitur solus Mundus, propterea quod solus in seipso omnia habet, quibus indiget, & nutritur ex seipso & augetur, alijs partibus mutuo se impetentibus ac cōstringentibus. Qui igitur in illis reliquos deos nutriri pronunciat, praeter Mundum & Iouem, in his uero etiam Mundum nutriri dicit, aduersus seipsum pugnat: sed adhuc magis in eo, quod mundum augeri dicit, nutrimento ex seipso accepto. Contrarium enim magis uerisimile erat, hunc solum non augeri, cum sibi ipsius corruptionem in alimentum habeat. Alijs uero dijs qui extrinsecus nutriuntur, incrementum ac augmentum contingere, & magis in hos expendi ac consumi mundum: si quidem illi ex seipso, his uero ex illo, semper aliquid accipere ac nutriri contingit. Insuper notio ipsa quam de dijs habemus, completur felicitatem ac beatitudinem & absolutam perfectionem. Quapropter etiam Euripidem laudant, qui sic dixit:

Horum deus nullo indiget, uere deus

Est si modo: nam qui miser, sunt fabulae.

At uero Chrysiippus in his quae apposui, solum mundum sufficientem esse dicit, propterea quod solus in seipso omnia habet, quibus indiget. Quid igitur sequitur ad hoc quod solus mundus sufficiens est? Nimirum neque Solem sufficientem, neque Lunam esse, neque alium quempiam deum. Cum autem non sint sufficientes, non fuerint utique felices, neque beati. Foetus in utero natura alij putat, uelut plantam. Vbi autem natus fuerit, spiritum frigidum ab aere ac firmatum, transmutari & fieri animal. Vnde non absurdum animam Graecis a frigiditate *ψυχῆ* appellatam esse. Ipse uero rursus, animam rariorem & tenuiorem naturae spiritum opinatur, pugnantem plane aduersus seipsum. Quomodo enim possibile est, tenuem & rarum ex crasso fieri iuxta perfrigerationem & densationem? Et quod maius est, quomodo animatum

Necessitatis ratio.

Deus Stoicorum.

Dij geniti & corruptibiles.

Iupiter sempiternus.

Deorum nutrimenta.

Mors quid.

Mundi sufficientia.

Foetus similis plantae.

Anima Stoicorum.

uxor unde dicta.

T t

C frigiditate fieri pronuncians, animatū putat Solem qui igneus est, & qui genitus est ex evaporatione in ignem transmutata? Nam in tertio de Natura dicit: Ignis transmutatio talis est, per aërem in aquam uertitur, & ex hac terra subsistente, aër exhalat, attenuato autem aëre, aether circumcirca ambit. Stellæ uerò ex mari cum Sole accenduntur. Quid igitur magis contrarium est incensionem, quam perfrigeratio? aut diffusioni, quam densatio? Nam aquam & terram ex igne & aëre facit; in ignem uerò & aërem uertit liquidum ac terreum; & tamen alibi incensionem, alibi perfrigerationem, animationis principium facit. Quin & quum incensio facta fuerit, penitus uiuere & animal esse dicit; quum uerò extinguitur rursus & densatur, in aquam & terram ac corporeum uertit. Dicit autem in primo de Prouidentia: Quum enim mundus penitus sit igneus, statim etiam anima ipsius est, & principalis eius pars. Aliquando uerò in liquidum transmutatus, etiam inclusam animam quodammodo in corpus transmutans, quemadmodum ex his constat, aliam quandam rationem habet. Hoc sanè loco palàm etiam inanimatas mundi partes per incensionem in animatas uerti dicit: & rursus, per extinctionem etiam animam dilui ac liquefieri, & in corporeum transmutari. Absurdus igitur apparet, modò ex insensibilibus faciens animata per frigiditatem, modò maximam animæ mundi partem, per eandem in insensibilia ac inanimata transmutans. Et si hæc etiam non ita se habent, tamen sermo ipsius de animæ generatione, demonstrationem habet cum ipso dogmate pugnantem. Nam animam gigni ait, ubi foetus fuerit natus, spiritu per frigiditatem uelut corroborationē ac confirmationē transmutato. Demonstratione autem utitur eius quòd anima genita sit & posterior natu, maximè ex eo quòd filij parentum similes moribus fiunt. Horum autem contrarietas conspicitur. Non enim possibile est, animam ante partum moribus conformari, quæ post partum gignitur; aut continget, priusquam gignatur anima, similem animæ esse, hoc est, & esse similitudine, & non esse, propterea quòd nondum genita sit. Si uerò quis dicat, quòd similitudine temperamenti corporum innata, animæ nascentes transmutantur, is corrumpit coniecturam eius quòd anima genita sit. Possibile est enim hoc modo etiam ingentiam esse, & quum ingressa fuerit, per temperamentum similitudinis transmutari. Aërem porò aliquando sursum ferri & leuem esse dicit, aliquando neque grauem neque leuem. Itaque in secundo de Motu, & ignem grauitatis expertem sursum ferri dicit, & consimiliter huic aërem, quum aqua quidem terræ magis sit attributa, aër autem igni. Verum in artibus naturalibus ad alteram opinionem repit, quòd neque grauitatem neque leuitatem aër ex seipso habet. Aërem insuper natura tenebrosum esse dicit: & hac coniectura utitur, quòd etiam frigidus primariò sit: opponi enim ipsius tenebrositatem ad splendorem, frigiditatem uerò ad calorem ignis. Hæc in primo Quæstionū naturalium mouens, rursus in libris de Habitibus, nihil aliud habitus quam aëres esse dicit: ab his enim continentur corpora; & quòd singula quæ habitus continentur, qualitatem habeant, aër continens causa est, quem duritiam in ferro, densitatem in lapide, candorem in argento uocant, quum multam absurditatem & pugnam hæc habeant. Si enim manet qualis natura est, quomodo nigrum in non albo, albedo sit: & molle in non duro, duritia: & rarum in non denso, densitas: Si uerò mixtus in his excedit abicit, ac assimilatur, quomodo habitus est, aut facultas, aut causa eorum à quibus superatur? Patientis enim est, non agentis, neque continentis, sed languentis, talis transmutatio, per quam qualitates suas amittit. Atqui quum ubique materiam ociosam & ex seipsa immobilem qualitatibus subiacere pronunciant, qualitates uerò spiritus, quos etiam aëreas firmitates appellant, quibuscunque partibus materię ingenerentur, singulas specificare & figurare, hæc dicere ipsis non licet, qui aërem natura talem supponunt. Habitus enim existens ac firmitas, singula corpora sibi ipsi assimilabit, ut rara sint & mollia. Si uerò per temperamenta ad illa, contrarias accipit formas his quas habere à natura solet, materia quodammodo materię non causa, neque facultas est. Quod extra mundum inane, infinitum est. Infinitum autem neque principium, neque medium, neque finem habet, sæpe ab ipso dicitur: & iuxta hoc maximè, atomi siue indiuidui ad inferna lationem ab Epicuro inductam ex ipso tollunt, quum non sit in infinito differentia, iuxta quam intelligi possit aliud sursum, aliud deorsum ferri. Verum in quarto de Possibilibus, medium quendā locum ac mediam regionem supponens, hinc mundum firmari dicit. Verba eius hæc sunt: Quapropter etiam de mundo dicendum, corruptibilem ipsum esse, ratione putamus indigere. Veruntamen mihi magis sic uidetur habere. Firmè autem ad eam quæ est uelut incorruptibilitas, multum ipsi confert regionis occupatio, quòd uidelicet in medio existit: quādoquidem si alibi esse intelligeretur, etiam omnino coniun-

Elementorum
inter se trans-
mutatio.

Animæ gene-
ratio.

Inane infini-
tū esse, extra
mundum.

A coniungeretur ipsi corruptio. Et paulò post rursus: Sic enim quòdāmodo etiam contigit ut substantia sempiternè sit medium locum indepta, & statim talis existat, ut iuxta alium modum, imò etiam per casum, nō suscipiat corruptionē, & secundum hoc sempiterna existat. Hæc unam quidem manifestam & conspicuam contrarietatem habent, quòd uidelicet medium quendam locum ac mediam regionem relinquit. Alteram uerò obscuriorē quidem, uerum hac absurdiorē. Putans enim non incorruptibilem permanere posse mundum, si iuxta aliam uacui partem contigisset ipsi sedem fieri, palàm prodit quòd timeat, ne partibus substantiæ in medium allabentibus, mundi dissolutio ac corruptio fiat. Hæc autem non utiq; timuisset, si non corpora à natura undiquaque ad medium ferri putasset, non substantiæ, sed regionis causam continentis: de quo etiam sæpe dixit, uelut impossibile & præter naturam existat. Non enim existere differentiam in uacuo, quàm corpora magis huc quàm illuc adduci; uerum mundi cōstructionem causam esse motus nutantium & labentium undiquaque ad centrum ac medium ipsius. Sufficit autem ea gratia apponere uerba ex secundo de Motu. Præfatus enim quòd mundus perfectum corpus est, non perfectæ autem mundi partes sint, propterea quòd ad totum se quòdāmodo habeant, & non per se sint: & de motu ipsius sermone habito, quòd ad se continentem suamque conseruationis gratia, per omnes partes moueri à natura solet, non ad se contendendum, suamque dissolutionis gratia, hæc dixit: Sic autem toto in idem tendente, extentoque ac moto, itemque partibus hunc motum ex corporis natura habentibus, probabile est omnibus corporibus primum secundum naturam motum esse ad mundi medium, mundo quidem sic moto ad seipsum, partibus autem uelut partes sunt. Postea uerò dixerit quispiam: O homo, quid accidit tibi ut horum sermonum obliuisceris, & pronunciaris mundum dissolubilem ac corruptibilem, si non mediam regionem ex fortuna occupasset? Si enim ipsi in idem medium nutare semper à natura solet, & partes ad hoc contendere undiquaque, ad quamcunque tandem uacui partem transponatur, incorruptus & incorruptus permanet, continens hoc modo cooperiensque ac complectens seipsum. Quæ enim constringuntur ac disperguntur, hoc ipsum ex discretionem ac dissolutionem partium perpetiuntur, unaqueque ad proprium locum ex eo qui præter naturam est diffluente ac discedente. Tu uerò si iuxta aliam uacui partem ponatur mundus, putans sic penitus coniungi ac imminere corruptionem, atque sic dicens, & propter hoc, medium in eo quòd nullum ex natura medium habere solet, in ipsa uidelicet infinitorum regione relinquens, extensiones quidem & cohibitiones ac nutationes illas, uelut nihil magnæ ad conseruationem existimationis habentes, dimisisti, occupationi autem loci uniuersam durabilitatis causam attribuisti. quanquam prædictis hæc connectit, tanquam ipse seipsum redarguere cōtendens: Iuxta quem uerò modum unaqueque pars mouetur cognata ac cohærens alteri, eodem modo consentaneum est etiam per seipsam moueri. Et si, uerbi causa, mente concipiamus ac supponamus ipsam in uacuo quodam huius mundi esse, uelut enim contenta ac conclusa undique, mouebatur ad medium, in hoc motu manet, etiam si, uerbi gratia, derepentè circum ipsam uacuum fieret. Deinde uerò quæcunque pars à uacuo apprehensa, non abiicit inclinationē ad mundi medium ducentem. Ipse autem mundus, si non mediam regionem, spontaneum ipsi subornaret, perdet contentiuam sui firmitatem, alijs substantiæ ipsius partibus aliò dilabentibus. Atque hæc quidem magnas habent contrarietates ad naturalem rationem: illud uerò etiam ad rationem de deo & prouidentia, quòd minutissimas causas his desert, principalissimum autem & maximum aufert. Quid enim principalis est mundi durabilitate ac conseruatione? & quàm contineri substantiam partibus unitam ad seipsam? Verum hoc sanè contigit spontè, iuxta Chrysippum. Si enim loci occupatio causa est incorruptibilitatis, hæc autem casu contigit, uniuersorum salus & conseruatio, casus nimirum opus est, non fati ac prouidentia. At uerò possibilem ratio, ad fati rationem, quomodo non pugnant ipsi existit: Si enim nō est possibile, quòd aut est aut erit uerum, secundum Diodorum: sed omne susceptiuum ut fiat, etiam si futurum non est ut fiat, possibile est: multa possibilia erunt quæ non iuxta fatum inuictum incoactumque & omnia exuperans fiunt, aut fatum uim perdit. Aut tale existens quale Chrysippus esse censet, id quòd susceptiuum est ut fiat, sæpe in impossibile incidet. Et omne quidem uerum necessariū erit, principalisissima omnium necessitate apprehensum. Omne autem falsum impossibile, ut quòd maximam habet causam sibi ipsi obstantem, quo minus uerum fiat. Cui enim fatale est in mari perire, quomodo possibile est hunc susceptiuū esse ut in terra pereat? Quid uerò pos-

Mundus sempiternus.

Corpora undiquaque in medium ferri.

Mundus corpus perfectum. Mundi partes imperfectæ.

Mundus cur incorruptibilis.

Motus mundi partium ad medium.

Spontaneum tollit prouidentiam eorum.

Necessitatis ratio.

Cribile est eum qui apud Megaram est peruenire in Athenas à fato prohibitorum? Quin & de imaginationibus iuueniliter ac fortiter dicta fato aduersantur. Imaginationem enim uolens non esse perfectam assensionis causam demonstrare, dixit quod nocent sapientes falsas imaginationes inducentes, si imaginationes faciant perfecte assensiones. Sapientes enim saepe mendacio utuntur ad malos, & imaginationem probabilem adducunt, non tamen causam assensionis, quando quidem etiam opinionis falsae & deceptionis causa erit. Hæc igitur si quis à sapiente transferens ad fatum, dicat non per fatum fieri assensiones, quando quidem per fatum erunt etiam falsae assensiones, ac opiniones & deceptiones, & lædentur per fatum: hic sermo qui sapientem de nocendo excusat, simul etiam fatum non omnium causam esse demonstrat. Si enim neque opiniones habent, neque læduntur per fatum, palam est quod neque recte faciunt, neque sapiunt, neque constanter apprehendunt, neque utilitatem capiunt per fatum, sed perijt, omnium causam esse fatum. Quod si quis dicat Chrylippum non perfectam ac absolutam horum causam, sed solum externam ac læcessentem, fecisse ipsum fatum, etiam hic rursus demonstrabit ipsum aduersus seipsum pugnantem, ubi Homerum insigniter laudat de loue dicentem:

Ex hoc contingunt bona nobis & mala quæque. Item Euripidem:
O Iupiter quis nam miseram mortalium
Videre quid putauerit sapientiam?
Pendemus ex te cuncti enim pronuncio,
Et quod facimus & quod patimur de te uenit.

Ipsæ autem multa his consentientia scribit. Ad finem uero dicit, nihil teneri, neque moueri, & ne minimum quidem aliter quam iuxta Iouis uoluntatem, qui idem cum fato existit. Insuper uero causa externa & læcessens debilior est, quam perfecta ac absoluta, & non procedit ab alijs exurgentibus superata. Fatum autem causam inuictam & impediri nequientem ac immutabilem pronuncians, ipse appellare solet immutabile, in euitabile, Adrastiam, necessitatem, & Græca uoce *ωεπρωπιβίω*, tanquam quod omnibus finem imponat. Vtrum igitur assensiones non dicimus in nobis esse, neque uirtutes, neque uitia, neque recte facta, neque peccata? Aut fatum dicimus defectuosum esse, & finem non consequi, & Iouis motus a habitus ad finem non perducit? Hæc enim partim consequuntur ex eo quod perfecta & absoluta est, partim ex eo quod externa tantum ac læcessens causa fatum existit. Perfecta enim causa omnium existens, id quod in nobis est & liberum arbitrium tollit; externa uero & læcessens tantum existens, perdit uim impediri nequientem & operum effectricem. Neque enim semel aut bis, sed ubique, magis autem in omnibus physicis libris scripsit, particularibus quidem naturis ac motibus multas instantias ac impedimenta contingere, uniuersorum uero naturæ, nullas. At quomodo motus uniuersorum extendens se ad particulares impedimento caret, ac prohiberi nequit, quum illæ prohibeantur ac impediuntur? Neque enim hominis natura impedimento caret, nisi etiam pedis aut manus natura impedimento careat. Neque nauis motus impedimento caruerit, si circa uelum aut remigationis actum impedimenta quædam extiterint. Et si hæc etiam non ita se haberent, si quidem imaginationes assensionum non fiunt secundum fatum, imò uero propterea quod facit imaginationes ad assensionem ducentes, ipsæ assensiones secundum fatum fieri dicuntur. Quomodo non pugnat fatum aduersus seipsum, saepe in maximis rebus diuersas imaginationes inducens, & quæ mentem in contraria distrahant? quando sanè assentientes alteri, & non suspensam sententiam tenentes, peccare dicunt, & in obscuris quidem imaginibus impingere, in falsis uero seduci, in incomprehensibilibus uero communiter, opinione duci. At qui quum tria sint, aut non omnem imaginationem esse fati opus, aut omnem assumptionem & assensionem imaginationis inculpabilem esse, aut neque ipsum fatum culpa uacare, haud scio quomodo culpa uacet tales inducens imaginationes, quibus non repugnare neque resistere, sed sequi ac cedere, uitio uertitur. Quin & in certaminibus aduersus Academicos, tum ipsi Chrylippo, tum Antipatro plurima contentio fuit de eo, quod neque facere, neque animum inducere oporteat circa assensionem: sed figmenta eos dicere atque inanes quæstiones proponere, qui censent statim ut imaginatio facta est, animum inducendum esse, & neque cedendum, neque assentiendum. Rursus autem ipse Chrylippus dicit, & deum & sapientem falsas imaginationes inducere, eosque non opus habere neque ut assentiamur nos, neque ut cedamus, sed ut faciamus solum & animum inducamus ad id quod nobis per imaginationem

D peccata? Aut fatum dicimus defectuosum esse, & finem non consequi, & Iouis motus a habitus ad finem non perducit? Hæc enim partim consequuntur ex eo quod perfecta & absoluta est, partim ex eo quod externa tantum ac læcessens causa fatum existit. Perfecta enim causa omnium existens, id quod in nobis est & liberum arbitrium tollit; externa uero & læcessens tantum existens, perdit uim impediri nequientem & operum effectricem. Neque enim semel aut bis, sed ubique, magis autem in omnibus physicis libris scripsit, particularibus quidem naturis ac motibus multas instantias ac impedimenta contingere, uniuersorum uero naturæ, nullas. At quomodo motus uniuersorum extendens se ad particulares impedimento caret, ac prohiberi nequit, quum illæ prohibeantur ac impediuntur? Neque enim hominis natura impedimento caret, nisi etiam pedis aut manus natura impedimento careat. Neque nauis motus impedimento caruerit, si circa uelum aut remigationis actum impedimenta quædam extiterint. Et si hæc etiam non ita se haberent, si quidem imaginationes assensionum non fiunt secundum fatum, imò uero propterea quod facit imaginationes ad assensionem ducentes, ipsæ assensiones secundum fatum fieri dicuntur. Quomodo non pugnat fatum aduersus seipsum, saepe in maximis rebus diuersas imaginationes inducens, & quæ mentem in contraria distrahant? quando sanè assentientes alteri, & non suspensam sententiam tenentes, peccare dicunt, & in obscuris quidem imaginibus impingere, in falsis uero seduci, in incomprehensibilibus uero communiter, opinione duci. At qui quum tria sint, aut non omnem imaginationem esse fati opus, aut omnem assumptionem & assensionem imaginationis inculpabilem esse, aut neque ipsum fatum culpa uacare, haud scio quomodo culpa uacet tales inducens imaginationes, quibus non repugnare neque resistere, sed sequi ac cedere, uitio uertitur. Quin & in certaminibus aduersus Academicos, tum ipsi Chrylippo, tum Antipatro plurima contentio fuit de eo, quod neque facere, neque animum inducere oporteat circa assensionem: sed figmenta eos dicere atque inanes quæstiones proponere, qui censent statim ut imaginatio facta est, animum inducendum esse, & neque cedendum, neque assentiendum. Rursus autem ipse Chrylippus dicit, & deum & sapientem falsas imaginationes inducere, eosque non opus habere neque ut assentiamur nos, neque ut cedamus, sed ut faciamus solum & animum inducamus ad id quod nobis per imaginationem

Affensionis summa.

Affensionis summa.

aginationem uisum est. Nos autem per uitia nostra præ imbecillitate talibus imaginationibus assentiri. At uero horum sermonum turba & inter ipsos diuersitas, non ualde difficilem habet speculationem. Qui enim non opus habet assentientibus, sed solum facientibus his quibus immittit imaginationes, siue deus is est, siue sapiens, nouit quod ad faciendum sufficiunt imaginationes, & abducunt assensiones. Nam si nouit quod imaginatio effectiuum impetum ac conatum non inducit, citra assensionem, falsas operatur & probabiles imaginationes, & ultronea causa est ut impingamus & peccemus incomprehensibilibus assentientes.

CAPITVM QVÆ IN QVINQVE LIBRIS
DE PLACITIS PHILOSOPHORVM CONTINENTUR, Catalogus.

CAPITA PRIMI LIBRI.		An extra mundum sit uacuum.	IX
Quid sit natura.	Caput I	Quæ dextræ mundi partes, & quæ sinistra.	X
Differentia inter principium & elementum.	II	De cælo, quæ ipsius substantia sit.	XI
De principijs.	III	De cæli diuisione, in quot circulos secetur.	XII
Quomodo constitutus sit mundus.	IIII	Quæ stellarum sit substantia, & quomodo sint constitutæ.	XIII
An unum sit uniuersum.	V	De figura stellarum.	XIIII
Vnde homines notionem dei habuerint.	VI	De ordine stellarum.	XV
Quis sit deus.	VII	De stellarum latrone & motu.	XVI
De dæmonibus ac heroibus.	VIII	Vnde illuminentur stelle.	XVII
De materia.	IX	De stellis Dioscuris appellatis, hoc est, Castore & Poluce.	XVIII
De idea.	X	De accessione ac significatione stellarum, & quomodo hyems ac æstas fiat.	XIX
De causis.	XI	De substantia solis.	XX
De corporibus.	XII	De magnitudine solis.	XXI
De minimis corpusculis.	XIII	De figura solis.	XXII
De figuris.	XIIII	De solstitijs.	XXIII
De coloribus.	XV	De deliquio solis.	XXIIII
De sectione corporum.	XVI	De substantia lunæ.	XXV
De mixtione ac temperamento.	XVII	De magnitudine lunæ.	XXVI
De uacuo.	XVIII	De figura lunæ.	XXVII
De loco.	XIX	De illuminatione lunæ.	XXVIII
De capacitate.	XX	De deliquio lunæ.	XXIX
De tempore.	XXI	De imagine lunæ, & cur terrea appareat.	XXX
De substantia temporis.	XXII	De distantia lunæ à sole.	XXXI
De motu.	XXIII	De annis, & quantus sit magnus annus, itemque singulorum planetarum.	XXXII.
De generatione & corruptione.	XXIIII		
De necessitate.	XXV	CAPITA TERTII LIBRI.	
De substantia necessitatis.	XXVI	De circulo lacteo.	I
De fato.	XXVII	De Cometis, & emicantibus ignibus ac trabibus.	II
De substantia fati.	XXVIII	De tonitruis, fulguribus, fulminibus, ignibus cælestibus, qui presteres ac typhones appellantur.	III
De fortuna.	XXIX	De nubibus, pluuijs, niuibus, grandinibus.	IIII
De natura.	XXX.	De iride seu arcu cælesti.	V
		De uirgis.	VI
		De uentis.	VII
		De hyeme & æstate.	VIII
		De terra, & quæ substantia eius, & quanta sit.	IX
		De figura terræ.	X

CAPITA SECUNDI LIBRI.			
De mundo.	I		
De figura mundi.	II		
An animatus sit mundus.	III		
An incorruptibilis sit mundus.	IIII		
Vnde nutriatur mundus.	V		
A quo elemento mundum fabricare cœperit deus.	VI		
De ordine structuræ mundi.	VII		
Qua causa mundus inclinatus sit.	VIII		

C nullo deficiat. Errat autem hic, quod non dicit quid sit infinitum, num aer sit, aut aqua, aut terra, aut alia quaedam corpora. Errat igitur materiam quidem constituens, causam uero efficientem tollens. Infinitum enim nihil aliud quam materia est. Non potest autem materia esse actio, nisi causa efficiens sublit. Anaximenes item Milesius, principium rerum aërem constituit, ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum rursus resolui: uelut anima, inquit, nostra aër existens, continet nos, & uniuersum mundum spiritus & aër complectitur & ambit. Dicuntur autem eadem significatione, aër ac spiritus siue flatus. At uero errat etiam hic, ex simplici ac uniformi aëre ac spiritu animalia constare putans. Impossibile est enim unum principium rerum, materiam ipsam ex qua omnia fiunt, sublitere, uerum etiam causam efficientem supponere oportet. Velut non sufficit argentum ad faciendū poculum, nisi etiam causa efficiens sit, hoc est, faber argentarius. Similiter etiam in aëre, & ligno, & reliqua materia usu uenit. Anaxagoras Clazomenius principia rerum similitudines esse statuit. Videbatur enim ipsi uehementer dubia res esse, quomodo ex non existente & de nihilo quid fieri possit, aut corrumpi in id quod non est. Alimento itaq; assumimus simplex & uniforme, uelut Cereris munus panem, & aquam bibimus, atq; ex hoc alimento nutritur pilus, uena, arteria, nerui, ossa, ac reliquæ partes. Quæ cum ita sint, confitendum est quod in alimento quod assumimus omnes res insunt, & omnes res ex ipso auferunt, & in illo ipso alimento partes sunt sanguinem generantes, & neruos & ossa, & alias partes ratione perceptibiles. Neq; enim omnia ad sensum reducere oportet, quod panis & aqua hæc faciant, sed in his sunt partes quæ ratione percipi possunt. Itaque ab eo quod similes sunt partes in alimento his quæ generantur, similitudines ipsas appellauit, & principia rerum pronunciauit. Atq; has quidem similitudines materiam esse, causam uero efficientem, mentem omnia ordinantem. Orditur autem hoc modo: Vnã omnes res erant, mens uero ipsas diremit, ornateq; disposuit. Hic igitur ferendus est, quod materia opificem adiunxit. Archelaus Apollodori Atheniensis, aërem infinitum, & densitatem ac raritatem circa ipsum, principia rerum esse dixit: horum autem alterum esse ignem, alterum aquam. Hi quidem igitur relati uiri consequenter sibi succedentes, Ionicam à Thalete appellatam philosophiam compleuere.

D philosophiam hoc nomine appellauit, principia rerum numeros statuit, & ipsorum proportionem, quas symmetrias ac harmonias uocat, itemq; elementa ex utrisq; composita, ac geometrica appellata. Rursus autem unitatem & indefinitam dualitatem inter principia locat. Spectat autem horum principiorum alterum ad causam efficientem ac formalem, quæ est mens & idem deus: alterum ad patientem ac materialem, quæ est mundus hic uisibilis. Naturam porro numeri denarium esse pronunciat: nam ad denarium usque omnes Græci omnesq; barbari numerant, ad quem ubi peruenierint, redeunt ad unitatem. Denarij autem rursus uis, inquit, in quaternario existit, eiusq; causa talis est. Si quis ab unitate progressus, addendo ponat numeros usque ad quaternarium, denarium numerum explebit. Si uero excedat quaternarium, etiam denarium transgredietur: uelut si quis, exempli ergo, unum ponat, & duo addat ac tria, atq; his quatuor, denarium numerum explebit. Quare numerus secundum unitatem quidem in decem, secundum uim autem in quatuor existit. Quapropter etiam Pythagoræ iurabant, uelut quaternarij iusiurandum maximum esset, in hunc modum:

Anima aër est.

Similitudines eorum dicte.

Denarij uis.

Quaternarij uis.

Iuramentum Pythagoræorum.

Per, qui nostræ animæ tribuit, tibi iuro quaternum, Naturæ fontem æternæ radice reuinctum.

Quin & animam nostram ex quaternione compositam esse dicit. Esse enim mentem, scientiam, opinionem, sensum, ex quibus omnis ars & scientia, & nos ipsi rationales sumus. Mens quidem igitur unitas est: mens enim secundum unitatem speculatur: uelut quum multi sunt homines, particulares quidem singulatim sensu deprehendi non possunt, incomprehensibilesq; ac infiniti sunt: uerum hoc ipsum, hominem unum tantum mente concipimus, cui nullus similis existit. Ita & equum unum solum mente concipimus, partiales autem sunt infiniti. Omnes enim hæc species ac genera secundum unitatem sunt, quapropter etiam in unoquoque ipsorum hanc diffinitionem reddentes dicunt, animal rationale, aut animal ininhibibile dicendum esse. Propterea igitur mens unitas est, qua hæc consideramus. At uero dyas, id est, dualitas indefinita merito scientia est. Omnis enim demonstratio, & omnis scientiæ persuasio ac probatio, insuperq; omnis syllogismus ac ratiocina-

A ratiocinatio, ex quibusdam concessis id quod cōtrouersum est colligit, & facile demonstrat alterum, quorum comprehensio scientia est: & propterea sanè est dualitas. Cæterum opinio, ternio ex comprehensione merito est, quia multorum est opinio: ternio autem multitudo: ut hic, Ter Danaï felices. Ob id igitur ternionem non approbat Pythagoras.

Heraclitus & Hippasus Metapontinus principium uniuersorum ignem esse censuerunt. Ex igne enim omnia fieri, & in ignem omnia finire dicunt: hoc autem extincto, omnia in mundo facta esse. Primum enim crassissimum ipsius in seipsum coactum, terra fit: deinde relaxatam terram ab igne aquam effici dicunt, id uero quod exhalat aërem euadere: rursus autem mundum, & omnia corpora in exaratione uniuersi, ab igne consumi. Principium igitur esse ignem, quia ex ipso omnia: finem uero, quia etiam in hunc ipsum omnia resoluntur. Epicurus Neoclis Atheniensis Democriti seclator, principia rerum dixit esse, corpora ratione perceptibilia, non participantia uacuo, ingenita, sempiterna, in corruptibilia, quæ neque confingi possunt, neq; ad formam aliquam ex partibus reduci, neq; alterari. Esse autem ipsa ratione perceptibilia, atq; hæc sanè moueri in uacuo & per inane. Esse uero etiam ipsum uacuum infinitum, & corpora infinita. Accidere autem corporibus tria hæc, figuram, magnitudinem, grauitatem. Democritus equidem duo tantum prodidit, magnitudinem & figuram. Verum Epicurus ad hæc etiam tertium addidit, grauitatem. Necessè est enim, inquit, corpora moueri per grauitatis plagam, alioqui enim non mouebuntur. Esse autem figuras corporum, quos atomos uocat, comprehensibiles, non infinitas: non enim esse neq; uncinatas, neq; tridentis forma, neque anulares: has enim figuras facile frangit: atomi autem frangi nequeunt, & lædi omnino non possunt. Habere autem figuras proprias, ratione perceptibiles, dictamq; atomum, non quod minima est, sed quod secari ac diuidi non potest, utpote lædi non potens, & uacui non particeps. Quare si quis atomum dicat, infractam dicit & læsionis expertem, & uacui non particeps. Quid autem sit atomus, manifestum est: sunt enim elementa semper existentia, & animalia inania, atq; ipsa unitas. Empedocles Metonis Agrigentinus, quatuor quidem dicit esse elementa, ignem, aërem, aquam, terram.

B Verum duas principales potentias, amicitiam & contentionem, quarum altera unit, altera diducit. Verba eius hoc modo habent:

Primum radices cunctorum quatuor audi.
Iuppiter ætherius, Iuno almaq;, Plutoq; diues,
Et Nestis lachrymis humectans flumina nostra.

Iouem equidem dicit feruorem & æthera, id est, ignem: Iunonem uero almam, aërem: terram autem, Plutonem: Nestim uero & flumina nostra, genituram & aquam. Socrates Sophronisci Atheniensis, & Plato Aristonis Atheniensis (eadem enim sunt utriusque de uniuerso opinionones) principia rerum tria dixerunt, deum, materiam, ideam. Est autem deus, mens. Materia, quod primo subiacet generationi ac corruptioni. Idea uero substantia incorporea in intellectu ac imaginationibus dei. Deus autem mens est mundi. Aristoteles Nicomachi Stagiritæ, principia quidem entelechiam, hoc est, perfectionem siue formam, & materiam, ac priuationem statuit. Elementa uero quatuor: & quintum quoddam corpus ætherium immutabile. Zenon Mnasee Citiensis, principia quidem deum & materiam, quorum ille faciendi, hæc patiendi causa est. Elementa uero quatuor. Horum autem omnium secta Italica appellata est, propterea quod Pythagoras in Italia philosophiæ uacauit. Discessit enim à patria sua Samo Polycratis tyrannidi infensus.

Quomodo constitutus sit mundus. Caput IIII.

Mundus sanè constitutus est circūuexa figura, formatus hoc modo. Quum indiuidua atomorum corpora improuisum ac fortuitum motum haberent, assidueq; ac celeriter mouerentur, multa corpora in unum coaceruata sunt, & figuris & magnitudinibus euariantia. His autem in unum coaceruatis, quæ quidem ex his maiora ac grauissima erant, penitus subfederunt: quæ uero parua erant & rotunda, leuiaq; ac lubrica, ea in congressu corporum elidebantur, & in sublime ferebantur. Quum autem uis impulsoria ac in sublime ferens defecisset, & plaga non amplius sursum impelleret, deorsum uero ferri hæc prohiberentur, ad locos apprimebantur qui ipsa suscipere possent: hi autem circumcirca erant, & ad hos corporum multitudo circūflecebatur: implicata autem inter se in circumflexione cœlum genuerunt. Eandem porro naturam sequentes atomi, uariæ uelut dictum est existentes, in sublime impulsæ, stellarum naturam perfecerunt. At multitudo exhalantium corporum

Atomi uide dicte.

Principales potentia duæ.

Iuppiter æther ac ignis.

Italica philosophia secta.

Motus atomorum fortuitus.

Cœli & stellarum generatio.

C aërem uerberabat, ipsumque exprimebat: hic uero inflatus per motum, & simul comprehensens astra, ea secum circumuexit, & ipsorum reuolutionem sublimem conseruauit. Postea autem ex his quae subsederunt, genita est terra: ex his uero quae in sublime delata sunt, coelum, ignis, aër. Quum autem multa adhuc materia in terra comprehensa esset, eaque per uentorum plagas ac stellarum auras densaretur, omnis ipsius tenuis habitus expressus est, & liquidam naturam generauit. Haec uero quum fluxa esset, ad cauos locos capere ac recipere ipsam potentes deferebatur. Aut etiam per se subsistens subiectos locos aqua excauabat. Principalissimae quidem igitur mundi partes hoc modo generatae sunt.

Elementorum generatio.

An unum sit uniuersum. Caput V.

Stoici unum esse mundum pronūciauerunt, quem sanè etiam uniuersum esse dixerunt, & quicquid corporeum existit. Empedocles mundum quidem unum esse dixit, non tamèn uniuersum esse mundum, sed modicam quandam uniuersi partem, reliquum uero principium materiam. Plato opinionis suae, quod unus sit mundus, & unum uniuersum, confecturam ex tribus facit: ex eo quod perfectus non sit, si non omnia complectatur: ex eo quod similis non sit suo exemplari, si non unigenitus existat: ex eo quod non incorruptibilis futurus erat, si quid extra ipsum esset. Cæterum Platoni respondendum est, mundum non esse perfectum, non enim omnia complectitur. Nam & homo perfectus est, sed non omnia complectitur. Suntque multa exempla, uelut in statuis, & aëdibus, ac picturis. Quomodo autem sit perfectus, si quidem extra ipsum quid circumuoluari potest? Incorruptibilis autem non est, neque esse potest, quum sit genitus. Metrodorus absurdū esse dicit, in magno campo unam spicam nasci, & in infinito unum mundum. Quod autem infinita sit copia mundorum, manifestum est ex eo quod infinitae sunt causae. Si enim mundus hic finitus est, causae uero omnes infinitae, ex quibus ipse constat, necesse est infinitos etiam mundos esse. Vbi enim omnes fiunt causae, ibi etiam effectus. Causae autem sunt siue atomi, siue elementa.

Mundi unitatis signa tria.

Mundus non perfectus, neque incorruptibilis.

Vnde homines notionem Dei habuerunt. Caput VI.

Definiunt Stoici dei essentiam sic: spiritum intelligentē & igneum, non habentem formam, & mutantē se in quae cunctae uult, & se omnibus assimilantem. Habuerunt autem huius notionem, primū a pulchritudine rerum apparentium. Nullum enim pulchrum temerè & fortuitò sit, sed cum opifice quadam arte. Pulcher autem est mundus: manifestum est id ex figura, & colore, & magnitudine, & stellarum circa mundum uarietate. Pisca uero formam mundus habet, quae figura omnium primas tenet: sola enim haec suis partibus assimilatur. Quum autem sit rotundus, partes etiam rotundas habet: propter hoc ipsum enim in capite sacratissima res mens ipsa constituta est, ut inquit Plato. Color quoque ipsius pulcher est: coeruleo enim coloratus est, qui purpureo quidem nigrior est, uerū splendentē qualitatem habet, & ob hanc causam, tantum aëris spatium coloris uigore dissecans, ex tantis interuallis conspicitur. Pulcher item ex magnitudine est mundus. Nam id quod omnia eiusdem generis continet ac ambit, pulchrum est, uelut animalia & arbores. Et stellae in coelo apparentes, mundi pulchritudinem absoluunt. Etenim obliquus in coelo circulus, diuersis rerum imaginibus uariatus est:

Mundi pulchritudo.

Figura.

Color.

Magnitudo.

Circuli zodiaci animalia.

Cancer inest illi, Leo post, uirguncula deinde,
Post quam forcipibus dein totus Scorpius instat,
Spiculifer quem consequitur, mox huic Capricornus.
Fusor aquae post, & pisces duo stelligerati:
Hinc Aries, & hinc Taurus, Geminique sequuntur.

Innumera uero alia iuxta similes mundi conuexitates deus fecit. Vnde etiā Euripides dicit:
Fulgens color, iubarque coeli splendidum,
Sic per modos uarios nitens, pulcherrimi
Sapientis est, quid ni putas? opus fabri.

Deorum species.

Dei notiones.

Sed etiam ex hoc notionem dei accepimus. Sol enim & Luna, ac reliqua sydera, perpetuo raptu sub terras delata, similia coloribus emergunt, aequalique magnitudine, locis item ac temporibus isdem. Quapropter qui nobis deorum cultum tradiderunt, per tres species ipsum proposuerunt: primam naturalem, secundam fabulosam, tertiam legum testimonio firmatam. Docetur autem naturalis a philosophis, fabulosa a poetis, legalis ab unaquaque semper ciuitate constituitur. Omnis porro doctrina de his, in septem species diducitur. Et prima quidem est ex stellis in coelo, aliisque in sublimitate aëris apparentibus, Dei enim notionem ex appa-

A ex apparentibus stellis habuerunt, quum uiderent ipsas magnae consonantiae causas esse: & per diem ac noctem, hyememque ac aestatem, ordinatos ortus & occasus conspicerent; itemque animantia & fructus a terra produci. Quare pater quidem uisus est ipsis coelum esse, mater uero terra. Et coelum quidem pater, propterea quod aquarum effusiones seminum rationem habent. Terra uero mater, ob id quod suscipiat haec ac pariat. Cumque uiderent stellas semper cursum suum peragere, & Solem ac Lunam uidendi nobis autores esse, a cursu ac uisu deos ipsos Graeci appellauerunt. Secundo tertioque loco deos distinxerunt in laedentes ac iuuantes: & iuuantes ac comodos dixerunt, Iouem, Iunonem, Mercurium, Cererem: laedentes uero, Poenas, Furias, Martem: quorum iras ac uolentias libationibus expiant. Quartum ac quintum locum attribuerunt rebus & affectibus: uelut affectibus, Amorem, Venerem, Cupidinem: & rebus ac negocijs, Spem, Iustitiam, Aequitatem. Sextum locum accepit species a poetis ficta. Hesiodus enim genitis dijs patrem constituere uolens, tales genitores ipsis induxit:

Coelum pater.

Dij Graecis unde dicti.

Coelumque & Creumque, Hyperiona, & Iapetumque.

Et propterea hoc genus deorum, fabulosum uocatum est. Septimum autem & ultimum genus propter beneficentiam erga homines in comuni uita, diuinos honores emeruit, quum alia homines ac hominum modo geniti essent. Tales dii sunt Hercules, Castor & Pollux, Bacchus. Humana autem forma eos sanxerunt, ob id quod omnium rerum deus principalissimus est, animalium uero homo pulcherrimus, uirtute diuersimode exornatum, & iuxta mentis constitutionem praestantissimum. His igitur qui principalissimi sunt, & optime uitam degunt, etiam praestantissimam animi partem similiter pulchram esse rationati sunt.

Dij ex hominibus.

Dij forma humana.

Quis sit Deus. Caput VII.

Quidam philosophi, uelut Diagoras Milesius, & Theodorus Cyrenaeus, & Eumerus Tegeates, in totum deos esse negant. De Eumero autem inuuit Callimachus Cyrenaeus in his iambis:

Adeste cuncti in aedibus suburbanis,
Vbi aereum dudum Iouem senex factum

Iniurijs proteruiter libris foedat.

Hi autem libri sunt in quibus deos esse negat. At Euripides tragicus poeta reuelare quidem Areopagitarum timore noluit: ostendit autem hoc modò. Sisyphum enim huius opinionis autorem induxit, ipsiusque sententiae adspulatur. Erat enim tempus, inquit, cum inordinata esset hominum uita ac bestialis, robore omnia metiens. Deinde iniquitatem legibus inductis, dissolutam esse dicit. Cum uero lex manifestas iniustitias prohibere posset, multi autem latenter delinquerent, tunc sanè sapiens quidam uir institit. Sic oportet semper falso sermone ueritatem exsecrare, & hominibus persuadere, quod deus est incorruptibili uita florens, qui haec audit & uidet ualdeque curat: tollantur enim, inquit, poëticae nugae una cum Callimacho dicente: Si deum nosti, scito etiam quod deo omnia factu possibilia sunt. Deus autem non omnia facere potest: quando quidem si deus est, faciat niuem nigram, & ignem frigidum, & quod sedet, stans ac erectum, & uice uersa. Plato equidem magna uoce intonas ac dicens, quod deus efformauit mundum ad imaginem & exemplar sui, nugae olet Becceselenas, uelut ueteris Comediae poëtae dicit. Quomodo enim seipsum intuens formare potuit: aut quomodo ad pisca figuram finxit, quum ipse etiam homine breuior existat? Anaxagoras ab initio corpora simul constituisse dicit: mens autem dei ipsa ordinatè disposuit, & uniuersorum generationes fecit. Plato prima corpora non constituisse supposuit, sed inordinatè mota esse: propterea etiam deus, inquit, sciens quod ordo melior est quam confusio inordinata, haec in ordinem digessit. In comuni igitur ambo errant, quod deum rerum humanarum curam gerere dixerunt, imò etiam quod ea gratia mundum fabricauit. Etenim beatum hoc & incorruptibile animal, completumque omnibus bonis, & omnis mali exors, totum in hoc existens ut propriam felicitatem ac corruptibilitatem conseruet, nullam humanarum rerum curam gerit. Infelix autem utique esset, si instar operarij ac opificis onera subiret, & de mundi structura sollicitus esset. Et rursus: Deus quem ipsi dicunt, aut priore aeuo non erat, quum immobilia erant, siue inordinatè mouebantur corpora: aut dormiebat, aut uigilabat, aut neutrum horum. Sed neque primum admitti potest: deus enim aeternus est. Neque secundum: si enim dormiebat ab aeterno deus, mortuus erat: aeternus enim somnus, mors est. Sed neque somnum admittit deus: nam immortalitas dei, & uicinitas mortis, longè distant,

Deus imago mundi.

Becceselenas nugae.

Deum rerum humanarum curam non gerere.

C Si uerò Deus uigilans erat, aut deficiebat ipsi quid ad felicitatem, aut cōpleuerat beatitudinem. Et neq̄ iuxta prius beatus est deus; cui enim deficit quid ad felicitatem, id nō est beatus. Neq̄ secundum posterius; cū enim nihil ipsi deesset ad cōpletam beatitudinem, inanes actiones aggressus erat. Quomodo aut̄ siquidē deus est, & huius cura humanæ res gubernantur, pessimus quisq̄ felix est, optimus uerò quisq̄ aduersitatibus obijctur? Agamemnon enim rex bonus atq̄ idem fortis bellator in armis, ab adultero & adultera uictus ac dolo occisus est. Et huius cognatus Hercules, ubi multa humanas res uastantia monstra sustulisset, ac orbem purgasset, ueneno per Deianiram dato dolose interfectus est. Thales mentem mundi deum dixit. Anaximander stellas cœlestes deos adstruxit. Democritus mentem ignitam, ipsam mundi animam, deum pronunciauit. Pythagoras ex principijs unitatem quidem deum dixit, & bonum; estq̄ unitatis natura ipsa mens. Dualitatem uerò dæmonem, & malum, circa quam est multitudo materialis, & est uisibilis hic mundus. Socrates & Plato, unum unigenitum, & per se natum solitarium, & reuera bonum, deum dixerunt. Omnes aut̄ hæ appellationes ad mentem pertinent. Mens igitur deus est, forma separata, hoc est, nulli materiæ mixta, & nulli rei passibili implexa. Aristoteles supremum deum, formam separatam, qui super uniuersam sphaeram cōscendit, quæ ætherium corpus est quintum ab ipso appellatū. Hoc autem in orbem siue sphaeram distincto, natura quidem coniunctas, ratione uerò separatas, unamquæq̄ sphaeram animal esse putat ex corpore & anima cōpositum, ex quibus corpus quidem ætherium est, & orbiculariter mouetur. Anima uerò ratio immobilis, causa motus secundum actionem. Stoici cōmunius deum statuunt, ignem artificialem uia procedentem, in generatione mundi omnes seminarias rationes in se complectentis, secundum quas singula iuxta fatum fiunt. Et spiritum quidem per uniuersum mundum penetrantē, uerum appellationes per uniuersam materiam mutantem, per quam euariando processit. Deum item esse mundum, & stellas, ac terram, supremum autem omnium, mentem in aethere. Epicurus omnes deos humana specie præditos, & omnes hos ratione perceptibiles, propter naturæ imaginum tenuitatem. Idem etiam alias quatuor naturas secundum genus incorruptibiles prodidit, atomos, inane, infinitū, & similitudines: hæ autem & similitudines dicuntur, & elementa.

Mali felices,
boni aduersis
pressi.

Dij humana
specie.

De dæmonibus ac heroibus.

Caput VIII.

Consequenter à dijs, de dæmonibus ac heroibus dicendum. Thales, Pythagoras, Plato, Stoici, dæmones esse substantias animales censuerunt. Esse autem & heroas, separatas à corporibus animas, bonos quidem bonas, malos uerò malas. Epicurus autem nihil horum approbat.

De materia.

Caput IX.

Materia est id quod primæ generationi ac corruptioni, & alijs transmutationibus subiectum est. Thales & Pythagoras ac Stoici, mutabilem & alterabilem, ac fluxam totam per totum, materiam dixerunt. Democritus prima pati non potentia, atomum, & inane, & incorporeum. Aristoteles & Plato materiam corpoream, informem, specie carentem, figuræ expertem, qualitatis exortem, quantum ad propriam naturam attinet. Vbi uerò suscepit formas, uelut nutricem & effigiem, ac matrem fieri. Qui uerò aquam dicunt, aut terram, aut ignem, aut aërem, materiam esse, non amplius informem ipsam dicunt, sed corpus. Qui autem ea quæ partes non habent, & indiuidua, ipsas uidelicet atomos, informem.

De idea.

Caput X.

Idea est substantia incorporea, ipsa quidem per se non subsistens, uerum materias informes effigians, & ipsarum explanationis causa existens. Socrates & Plato separatas à materia substantias, ideas opinantur, in intellectu ac imaginationibus dei, hoc est, mentis subsistentes. Aristoteles ideas quidem & formas reliquit, nō tamen à materia separatas, à quibus quod factū est, à deo est. Stoici Zenonij cogitationes ac notiones nostras, ideas esse pronunciauerunt.

Idea notio
stra.

De causis.

Caput XI.

Causa est effectus, aut per quam aliquid contingit. Plato causam trifariam distinguit: à qua, ex qua, ad quam. Principialissimam autem putat causam à qua, ea autem est efficiens, quæ est mens. Pythagoras & Aristoteles primas quidem causas incorporeas; uerum causas iuxta participationem, aut per accidens, corporeæ substantiæ esse produunt, ueluti mundus est corpus. Stoici omnes causas corporeas censent, nimirum spiritus,

De

De corporibus.

Caput XII.

Corpus est quod trifariam distātam siue dimensionem habet, latitudine, profunditate, & longitudine. Aut est moles renitens quantum in se est: aut est quod locum occupat. Plato, quod neq̄ graue neq̄ leue est natura, in proprio sanè loco existens. Vbi uerò in alieno fuerit, tunc nutum habet, ex nutu uerò inclinationem siue ad grauitatem siue leuitatem. Aristoteles simpliciter grauissimum dixit esse terram, leuissimum ignem. Aërem autem & aquam alias aliter. Stoici duo ex quatuor elementis leuia asserunt, ignem & aërem: duo uerò grauia, aquam & terram. Leue enim est, quod natura non nutat à proprio medio. Graue autem, quod in medium. Medium autem ipsum graue non est. Epicurus corpora incomprehensibilia esse dicit: & prima quidem esse simplicia, uerum concreta ex illis omnia grauitatem habere. Moueri autem indiuidua corpora, hoc est atomos, partim ad lineam, partim obliquè. Quæ uerò sursum mouētur, plagæ aut cōcussionis impulsu moueri.

De minimis corpusculis.

Caput XIII.

Empedocles ante quatuor elementa, fragmenta minutissima uelut elementorū elementa, simularium partium, hoc est, rotunda, supposit. Heraclitus ramenta quædam minima & partes non habentia inducit.

De figuris.

Caput XIV.

Figura est superficies & lineamentum ac finis corporis. Pythagoras quatuor elementorū corpora globosa esse tradit. Solum autem supremum ignem figuram conij, hoc est, nucis pineæ, habere.

De coloribus.

Caput XV.

Color est qualitas corporis uisibilis. Pythagorici colorem uocabant superficiem corporis. Empedocles id quod meatibus uisus cōgruens est. Plato flammam à corporibus, competentes ad usum particulas habentem. Zeno Stoicus colores, primas materiæ figurationes esse dixit. Pythagoras genera colorum facit, album, nigrum, rubrum, pallidum. Differentias autem iuxta qualitates mixtionum elementorum. Animalium uerò differentias in colore, iuxta uarietates locorum atq̄ aëris accidere.

De sectione corporum.

Caput XVI.

Thales & Pythagoras corpora passibilia, & in infinitum sectilia dicunt. Alij atomos ac indiuidua siue partes non habentia cōsistere, & non in infinitum sectionem progredi astruunt. Aristoteles potentia quidem in infinitum, actu uerò nequaquam.

De mixtione ac temperamento.

Caput XVII.

Prisca elementorum mixtiones alteratione fieri dicunt. Anaxagoras & Democritus appositione. Empedocles ex minutioribus molibus elementa permiscet ac coagmentat, quæ uidelicet minutissima corpuscula sunt, & uelut elementorum elementa. Plato tria quidem corpora (non enim uult ipsa esse propriè elementa, aut appellare) mutabilia inter se dicit, ignem, aërem, aquam. Terram autem in aliquod ex his mutari non posse.

Terra immutabilis.

De uacuo.

Caput XVIII.

Omnes physici à Thalete usque ad Platonem uacuum reprobarunt. Et Empedocles ipse dixit,

Non uacat in toto quicquam, non orbe redundat. Leucippus, Democritus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus, atoma & indiuidua corpora multitudinē infinita, uacuum autem magnitudine infinitū esse dixerunt. Stoici intra mundum nihil uacuum esse, extra autem ipsum infinitū asserunt. Aristoteles tantum esse extra mundum uacui, ut respirare cœlum possit: igneum enim ipsum esse.

Vacuum nihil esse.

Vacuum extra mundum infinitum esse.

De loco.

Caput XIX.

Plato locum dixit id quod assumere potest formas, quod per translationem materiam uocauit, quemadmodum eam materiam quæ iam suscepit formas, nutricem appellat. Aristoteles extremum continentis cohærens contento, locum dicit.

De capacitate siue receptaculo.

Caput XX.

Stoici & Epicurus differre tradunt, uacuum, locum, & capacitatem. Et uacuum quidem esse solitudinem corporis. Locum autem, id quod à corpore obtinetur. Capacitatē uerò siue receptaculum, id quod ex parte obtinetur, uelut in uini dolio contingit.

De tempore.

Caput XXI.

Pythagoras tempus orbem & sphaeram ambientis esse dixit. Plato æui imaginem mobilem, aut interuallum motus mundi, Eratosthenes Solis iter,

Vu

C De substantia temporis. *Caput XXII.*
Plato temporis substantiam cœli motum esse dixit. Pleriq; ex Stoicis ipsum motum. Et pleriq; ingenitum tempus dixerunt. Plato genitum iuxta mentis intellectum putat.

De motu. Caput XXIII.
Pythagoras & Plato tradunt, quod motus est diuersitas quædam ac alternitas in materia. Aristoteles perfectum actum mobilis esse dicit. Democritus unum motus genus per obliquum tradit. Epicurus duo motus genera habet, ad lineam, & obliquum. Herophilus motum alium ratione perceptibile, alium sensibilem dicit. Heraclitus quietem & stationem ex uniuersis tollit, sunt enim hæc mortuorum. Motum autem perpetuum perpetuis dat, corruptibilem corruptilibus.

De generatione ac corruptione. Caput XXIII.
Parmenides, Melissus & Zeno, generationem ac corruptionem sustulerunt, propterea quod uniuersum immobile putarent. Empedocles & Epicurus, omnesq; qui ex tenuium corpusculorum coacervatione mundum construunt, concretiones ac discretiones inducunt, generationes autem & corruptiones non proprie. Non enim iuxta qualitatem ex alteratione, sed ex coacervatione iuxta quantitatem has fieri adstruunt. Pythagoras, & omnes qui passibilem materiam supponunt, proprie generationem & corruptionem fieri dicunt, ut quæ ex alteratione mutationeq; ac dissolutione elementorum fiant.

De necessitate. Caput XXV.
Thales, fortissimè, inquit, est necessitas, uniuersis enim dominatur. Pythagoras necessitatem mundo circumscritam esse dicit. Parmenides & Democritus omnia iuxta necessitatem fieri aiunt. Eandem autem esse & fatum, & iustitiam, & providentiam, & mundi opificem.

De substantia necessitatis. Caput XXVI.
Plato res partim ad providentiam, partim ad necessitatem refert. Empedocles substantiam necessitatis dicit esse, causam usualem principiorum ac elementorum. Democritus resultum ac renitentiam corruptionemq; ac plagam materiam. Plato aliquando materiam, aliquando opificis habitum ad materiam.

De fato. Caput XXVII.
Heraclitus omnia secundum fatum fieri dicit, & hoc idem cum necessitate esse. Plato admittit quidem fatum in hominum animis ac uita, simul autem inducit causam apud nos existentem. Stoici similiter ut Plato: & necessitatem quidem inuictam & uiolentam causam esse aiunt, fatum uero causarum ordinarum complexum: in quo complexu est etiam causa apud nos, est liberum arbitrium.

De substantia fati. Caput XXVIII.
Heraclitus substantiam fati dicit esse, rationem per substantiam uniuersi penetrantem. Hæc autem est æthereum corpus, semen generationis uniuersi. Plato rationem sempiternam, & legem sempiternam naturæ uniuersi. Chrysippus uim specialem, quæ uniuersa ordine gubernat. Et rursus in definitionibus: Fatum est, inquit, ratio mundi, aut lex eorum quæ in mundo sunt, & per providentiam gubernantur. Aut ratio iuxta quam facta sunt quæ facta sunt, & fiunt quæ fiunt, & fient quæ futura sunt. Stoici seriem causarum, hoc est, ordinem & nexum ac conjunctionem intransgressibilem. Posidonius fatum tertium à Ioue facit: primum enim esse Iouem; secundum, naturam; tertium, fatum.

De fortuna. Caput XXIX.
Plato fortunam causam per accidens & consequentiam, in propositis esse dicit. Aristoteles causam per accidens, in his quæ per appetitum ac conatum nostrum alicuius gratia fiunt, obscuram & instabilem esse dicit. Differre autem spontaneum à fortuna. Quod enim à fortuna fit, etiam sponte fieri, & esse omnino in rebus agendis. Quod uero sponte fit, non etiam à fortuna fieri, esse enim in his quæ extra rerum actionem sunt. Et fortunam quidem esse rationalium; spontaneum autem casum & rationalium & irrationalium animalium esse, itemq; corporum inanimatorum. Epicurus fortunam causam inconsistentem personis, temporibus, modis, esse ait. Anaxagoras & Stoici causam obscuram humanæ rationi; aliqua enim esse secundum necessitatem, alia secundum fatum, alia iuxta propositum & uoluntatem nostram, alia iuxta fortunam, alia iuxta casum spontaneum.

De natura. Caput XXX.
Empedocles naturam nihil esse dicit, uerum elementorum mixtionem & disparationem. Scribit enim sic in primo libro Physico:

Dicam

A Dicam aliud, Natura nihil mortalibus extat,
 Nec quisquam gelidæ post mortis terminus instat,
 Sed tantum mixtura & dissociatio rerum
 Contingit, quam homini naturam dicere mos est.
 Anaxagoras similiter naturam concretionem ac discretionem dixit, hoc est, generationem & corruptionem.

Plutarchi de placitis philosophorum,
 Liber secundus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

Post absolutam de principijs ac elementis, & alijs coherentibus & eiusdem ordinis tractationem, ad effectus ipsos progrediar, ab eo quod omnia comprehendit ac ambit, exordium facturum.

De mundo. Caput I.

Pythagoras primus uniuersorum ambitum ac complexum, mundum appellauit, propter ordinem qui in ipso conspicitur. Thales eiusq; coniectanei unum esse mundum dixerunt. Democritus & Epicurus & horum discipulus Metrodorus, infinitos in infinito esse mundos iuxta omnem circumstantiam. Empedocles circuitum solis dixit esse mundi lineamentum, atq; hoc ipsum, eius finem. Seleucus infinitum mundum dixit. Diogenes, uniuersum quidem infinitum, mundum uero finitum esse. Stoici uniuersum & totum differre tradunt. Uniuersum enim esse infinitum unà cum uacuo, totum autem esse mundum citra uacuum, ut non idem sit totum & mundus.

De figura mundi. Caput II.

Stoici mundum globi siue pilæ figuram habere dicunt. Alij conij, hoc est, pineæ nucis figuram ipsi tribuunt, alij ouarum. Epicurus possibile esse ait mundos esse globiformes, possibile item esse ipsos alias figuras nancisci.

An animatus sit mundus. Caput III.

Omnes quidem alij animatum mundum esse dicunt, & providentia gubernari. Verum Democritus & Epicurus, & qui atomos indiuiduasq; corpora & inane inducunt, neq; animatum esse, neq; providentia gubernari, sed natura quadam irrationali. Aristoteles neq; animatum esse totum per totum, neq; sensibilem, neq; rationalem, neq; intelligentem, neq; providentia gubernari dicit: cœlestia enim his omnibus participare, ut quæ à suis ipsa sphaeris animalibus ac uitalibus ambiuntur. Verum terrestria & terræ uicina nullo ipsorum participare, & bonum ordinem per accidens, non primordialiter nancisci.

An incorruptibilis sit mundus. Caput IIII.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum censent, & corruptibilem quidem quantum ad naturam: sensibilem enim esse propter corporeum: non tamen corruptendum, propter providentiam & conseruationem dei. Epicurus interituum iudicat, utpote factum, uelut animal, uelut plantam. Xenophanes non factum, & sempiternum & incorruptibilem mundum pronunciat. Aristoteles partem mundi quæ sub Luna est passibilem esse sentit, in qua etiam terrestria ac terræ uicina corrumpuntur.

Vnde nutriatur mundus. Caput V.

Aristoteles: Si alitur, inquit, mundus, etiam interibit. Verum nullo alimento opus habet, propterea etiam est sempiternus. Plato mundum ipsum sibi ipsi alimentum suppeditare sentit, ex eo quod corrumpitur secundum transmutationem. Philolaus duplicem esse corruptionem ait, alteram ex ignis de cœlo defluxu, alteram aqua lunari per aeris circumuersionem diffusa: & harum euaporationes esse alimenta mundi.

A quo elemento mundum fabricare coeperit deus. Caput VI.

Physici mundi creationem à terra coepisse tradunt, uelut à centro: principium autem globi est centrum. Pythagoras ab igne & quinto elemento. Empedocles æthera primum discretum esse, deinde ignem, postea terram, ex qua per circumferentiæ impetum adstricta, aquam scaturisse, ex hacq; aerem exhalasse. Et cœlum quidem ex æthere factum esse, Solem uero ex igne, ex alijs uero terrestria ac terræ uicina coacta esse. Plato uisibilem mundum ad

Vu 2

C exemplar intelligibilis mundi factum esse. Visibilis autem mundi animam priorem esse po-
sterius uerò corporeum. Item quod ex igne ac terra constat, prius esse, quod ex aqua & aëre
posterius. Quum quinque sint figuræ solidæ, quæ etiã mathematicæ uocantur, Pythagoras
ex cubo terrã factã esse ait, ex pyramide siue meta ignem, ex octonaria sede aërem, ex uice-
naria aquam, ex duodenaria sede uniuersi sphaeram. Plato etiam in his Pythagorissat.

Figure solide
quinque.

De ordine structure mundi. Caput VII.

P Armenides coronas dicit esse inter se mutuò implicitas, aliam ex raro, aliam ex denso,
mixtasq; inter se ex lumine ac tenebris interpositis; & id quod ambit ac cõtinet omnes,
instar muri solidum esse. Leucippus & Democritus tunicam ac pelliculam mundo circum-
circa obtendunt. Epicurus aliquorum mundorũ finem ac extremitatem raram esse prodit,
aliquorum uerò densam; & ex his quasdam moueri, quasdam immobiles esse. Plato ignem
primũ extitisse, deinde æthera, postea aërem, à quo aquam, ultimã uerò terram. Aliquãdo
autem æthera igni cõiungit. Aristoteles primũ æthera pati nequientẽ, ac quintum quod-
dam corpus: post quod læsioni obnoxia & pati potentia, ignem, aërem, aquam; postremam
terrã. Ex his uerò cœlestibus quidẽ motum orbicularẽ datum esse, his autẽ quæ sub illis locata
sunt, leuibus quidẽ sursum uersus motũ obtigisse, grauibus uerò deorsum. Empedocles nõ
per omnia statos ac certos locos elementorũ esse tradit, sed omnia inter se locos trãsmutare.

Tunica mudi.

Qua causa mundus inclinatus sit. Caput VIII.

D iogenes, Anaxagoras, post mundum constitutum & edu cta ex terra animalia, inclina-
tum quodãmodo sua sponte mundum ad meridionalem sui partem asserunt, fortassis
à prouidentia, quò aliqua ipsius partes inhabitabiles, aliqua habitabiles fierent, prout frigi-
dã aut astuosã, aut temperatã essent. Empedocles ait, aëre solis impetu cedente, eleuatas
esse Vrsas, & aquilonares partes esse exaltatas, austrinas uerò depressas, atq; secundum hoc
etiam totum mundum.

Vrsarum ac
aquilonis ele-
uatio.

An extra mundum sit uacuum. Caput IX.

P ythagoras extra mundum, uacuum esse dicit, in quod & ex quo mundus respiret. Stoi-
ci uerò infinitum, in quod iuxta exarsionem uniuersi mundus resoluatur. Posidonius
non infinitum, sed quantum satis est ad dissolutionem. Aristoteles in primo de Vacuo, ua-
cuum esse dixit. Plato neq; extra mundum, neq; intra, uacuum esse censet.

Mundi respi-
ratio.

Quæ dextræ mundi partes, & quæ sinistrae. Caput X.

P ythagoras, Plato, Aristoteles, dextras mundi partes orientales dixere, à quibus initium
motus; sinistrae occidentales. Empedocles dextras mundi partes iuxta circulum solsti-
tialẽ æstiuum, sinistrae iuxta hyemalem iudicauit.

De caelo, quæ ipsius substantia sit. Caput XI.

A naximenes circũferentiam cœli extremam, terream esse dixit. Empedocles solidũ esse
cœlum dixit, ex aëre ad glaciẽ formam ab igne congelato, & igneum ac aëreum in
utroq; hemisphaerio continere. Aristoteles ex quinto corpore, aut igne, aut ex calidi & fri-
gidi mixtura, cœlum constare dixit.

Zona cœli
quinque.

De cœli diuisione, in quot circulos secetur. Caput XII.

T hales, Pythagoras, & ipsorum sectatores, uniuersam cœli sphaeram in orbes seu circulos
quinque, quas zonas quidam appellant, diuidunt. Appellatur autem primus ex his, arcti-
cus & semper cõspiciuus, alter solstitialis æstiuus, tertius equinoctialis, quartus solstitialis hye-
malis siue brumalis, quintus antarcticus & inconspiciuus. At obliquus circulus zodiacus ap-
pellatus, tribus medijs subiectus est, eos leuiter attingens. Omnes autem hos circulus meri-
dianus ad rectos angulos ab Vrsis in oppositã partem secat. Pythagoras primus intellexisse
dicitur zodiaci circuli obliquitatem, quam tamen uelut proprium inuentum Oenopides
Chius sibi adscribit.

Zodiacus cir-
culus.
Meridianus
circulus.

Quæ stellarum sit substantia, & quomodo sint constituta. Cap. XIII.

T hales terrea quidem, uerũ ignita sydera dicit. Empedocles ignea esse tradit ex igneo,
quod æther in seipso cõplexus iuxta primam discretionem expressit. Anaxagoras cir-
cũsitum æthera igneum quidem in substantia esse ait: uerũ circũuolutionis robore pe-
tras ex terra rapuisse, easq; exustas in stellis mutatas esse. Diogenes pumicosã sydera iudicat,
ipsaq; mundi perspirationes esse putat. Idem rursus incõspiciuos quidem lapides stellis esse
censet, uerũ sæpe cadentes in terram extingui: quemadmodum fuit saxea stella quæ in
Ægos flumen ignea specie delapsa est. Empedocles non errantes stellis glaciẽ constrictas
esse ait, errantes uerò solutas esse. Plato plurima sui parte igneas censet, sed quæ etiam aliorũ
elemen-

Stellæ ex pe-
tris.

A elementorum instar glutinis participes sint. Xenophanes ex nubibus ignitis cõstitui dicit,
extingui autem interdũ, ac reuiuiscere noctu uelut carbones. Ortus enim & occasus, incen-
siones ac extinctiones esse. Heraclides & Pythagoras, singulas stellis mundum esse dixerũt
terram ambientem, aëremq; ac æthera, in infinito æthere. Atq; hæc dogmata in Orphicis cir-
cũferuntur. Ex singulis enim stellis singulos mundos faciunt. Epicurus nihil horum repro-
bat, possibilibus innitens ac adhærens.

Stellas inter-
diu extingui.
Stellæ singulæ
singuli mudi.

De figura stellarum. Caput XIII.

S toici globosas stellis, uelut mundum & Solem ac Lunam esse asserunt. Cleanthes con-
formes. Anaximenes instar clauorum glaciẽ congelatas. Sunt qui laminas igneas, uelut
picturamenta, esse tradant.

De ordine stellarum. Caput XV.

X enocrates in una superficie stellis moueri putat. Alij Stoici alias alijs sublimiores ac
profundiores statuunt. Democritus non errantes & fixas primũ locat, dehinc erran-
tes, sub quibus solem, luciferũ, ac lunam. Plato post fixarũ situm, primam locat Saturni stel-
lam, deinde Iouis, tertiam Martis, quartam luciferũ siue Veneris, quintã Mercurij, sextã Solis,
septimã Lunã. Quidam ex mathematicis Platonẽ in hoc sequuntur, quidã medium locum
Soli tribuunt. Anaximander, & Metrodorus Chius, & Crates, Solem supremũ omnium lo-
catum esse uolunt, post ipsum uerò Lunam, sub his autem stellis fixas, itemq; erroneas.

Sol medius in-
ter planetas.

De stellarum latitudine & motu. Caput XVI.

A naxagoras, Democritus, Cleanthes, ab orientibus in occidentes ferri omnes stellis
sentunt. Alcmeon & mathematici erroneas cõtrarias non errantibus: ab occidentibus
enim in orientes contraferri. Anaximander à circulis ac orbibus, in quibus unaquæq; meat,
ferri putat. Anaximenes similiter ad terram & circũ terram stellis uerti dicit. Plato & mathe-
matici, Solem & luciferum ac Mercurium æqualis cursus esse pronunciant.

Vnde illuminentur stellæ. Caput XVII.

M etrodorus omnes non errantes stellis à sole illuminari iudicat. Heraclitus & Stoici
stellas ex terræ exhalatione nutriri sentiunt. Aristoteles cœlestia indigere alimento
negat: non enim corruptibilia esse, sed sempiterna. Plato & Stoici totum mundum ac stellis
ex seipsis nutriri censent.

Stellarum nu-
trimenta.

De stellis Dioscuris appellatis, hoc est, Castore & Polluce. Cap. XVIII.

X enophanes eas quæ uelut stellæ supra naues apparent, nubeculas esse iuxta motum
quendã affulgentes censet. Metrodorus splendores emisso ex oculis eorum, qui cum
timore ac stupore attoniti ipsas inspicunt, esse putat.

De accessione ac significatione stellarum, & quomodo hyems & æstas fiat. Cap. XIX.

P lato accessiones æstatis ac hyemis, iuxta stellarum ortus & occasus, Solis uidelicet ac
Lunæ, aliarumq; tum errantium tum fixarum, fieri dicit. Anaximenes uerò per Lunam
nihil horum, uerũ per Solem tantum fieri censet. Eudoxus autem & Aratus communiter
per omnes stellis. Versus in quibus id dicit, hi sunt:

Tempora in-
xia stellis ac-
cedere.

Ipse etenim signa hæc cœlo firmans deus alto,
Sydera digessit totum distincta per annum,
Et stellis nobis quæ tempora significarent.

De substantia Solis. Caput XX.

A naximander Solis circulum octuplum ac uicecuplum respectu terræ esse dicit, & ha-
bere curuaturã similem rotæ currus, cauam, igne plenam, quæ quadam sui parte ignem
per os ostendet, uelut per tibie foramen, atq; hunc Solem esse. Xenophanes ex igniculis ex
humida exhalatione coaceruatis constare solem dixit, aut esse nubem ignitam. Stoici incen-
sionem intellectualem ex mari. Plato ex plurimo igne. Anaxagoras, Democritus, Metrodo-
rus, ferrum aut saxum ignitum. Aristoteles globum ex quinto corpore. Philolaus Pythago-
ricus uitreũ esse Solem censet, & suscipere ignis in mundo resplendescentiã, ac lumen ad nos
transmittere, ac uelut perspillare. Quare Soli simile esse primum ignem in cœlo, deinde eum
qui in ipso speculiformis existit, & tertio splendorem qui à speculo per refractionem ad nos
dispergitur. Nam & hunc Solem appellamus, uelut imaginis imaginem. Empedocles duos
Soles esse dicit: alterum quidem ignem primarium, in altero mundi hæmisphaerio, qui hæmi-
sphaerium impleuit, & semper è contrariõ suæ ipsius resplendescentiæ locatus est; alterũ uerò
apparentem, qui est resplendescencia in altero hæmisphaerio aëre calido impleto, ab orbicu-
latiore terra per refractionem in Solem crytalliformem facta, quæ unã cum ignei motu cir-
cu-

Circuli sola-
ris magnitudo.

Soles duo.

Conducitur. In summa, resplescentiam ignis circum terram Solem esse. Epicurus terram densitatē ac molem pumicosam Solem esse censuit, in foraminibus suis ab igne incensam.

Circuli solaris magnitudo. Sol pedalis.

ANaximander Solem quidem terrae aequale esse censet; uerum circulum a quo expirationem habet, & in quo fertur, septies ac uicies terra maiorem esse. Anaxagoras multis Peloponnesis maiorem dicit. Heraclitus amplitudine humani pedis. Epicurus praedicta omnia possibilia censet, aut tantum quantus uideretur, uel paulo maiorem aut minorem.

ANaximenes latius instar laminae Solē dicit. Heraclitus scaphē modo subincuruū. Stoici globiformē, uelut mundū & sydera. Epicurus possibilia esse omnia praedicta fatetur.

Solis pabulū.

ANaximenes a densato & renitente aere, sydera expelli asserit. Anaxagoras retrusione aeris septentrionalis, quem ipse Sol compellens ex densatione corroborat, idem fieri censet. Empedocles Solem ab ambiente ipsum sphaera impediri, ut ne per omnia recta procedat, itemque a circulis solstitialibus. Diogenes a frigiditate quae calori occurrat Solem extingui. Stoici per spacium subiecti alimenti Solem permeare tradunt; id autem esse Oceanum & terram, cuius euaporatione pascitur. Plato, Pythagoras, Aristoteles, propter obliquitatē circuli zodiaci, per quē obliquus Sol fertur, solstitia fieri asserunt; itaque propter circuloꝝ solstitialium satellitiū, quod ipsius latera stipat. Quae omnia etiam sphaera materialis comonstrat.

Thales primus Solem deficere dixit, Luna ipsum ad perpendicularum subtercurrēte, quae natura terrea existat. Id autem uideri speculariter, si speculari disco siue corpori solis supponatur. Anaximander obstructo osculo per quod ignis transpirat, id fieri dicit. Heraclitus figurae ipsius scaphiformis inuersione, idē fieri asserit, ut caua quidē pars sursum uergat, gibbosa uerō deorsum ad nostrum conspectū. Xenophanes extingui putat, & alium rursus ad orientes nasci. Idem Solis defectū per totum mensem narrauit, & rursus defectū perfectū, ut dies nox uideretur. Quidā nubium densitatē, quae corpus Solis subeunt, ac incōspicuum nobis faciunt, deliquium esse arbitrantur. Aristarchus Solem inter sydera fixa locat. Terram autem circū solare m circulū moueri sentit, & iuxta huius inclinationes Solis corpus obumbrari. Xenophanes multos esse Soles ac Lunas, iuxta terrae regiones, segmentaque ac zonas, arbitratur. Quandoque autē discum ac corpus ipsorum in regionē quandam terrae incidere, quae non sit a nobis habitata, atque sic tanquam per uacua meantem, defectū sustinere. Idem Solem in infinitum progredi pronunciat, uerum propter distantiam uideri in orbem ferri.

Sol fixus. Terra mobilis.

Circuli lunaris magnitudo

ANaximander circulum Lunae nouies ac decies terra maiore esse tradit, plenumque igne ueluti solare, deficere autem iuxta rotae conuersiones. Similem enim esse rotae curru caua curuaturā habenti, quae plena igne sit, & unam expirationem habeat. Xenophanes nubem adstrictam esse sentit. Stoici ex igne & aere mixtam tradunt. Plato ex maiori ignis parte. Anaxagoras, Democritus, soliditatem ac firmamentum ignitum Lunam dicunt, quod habeat in se campos & montes ac ualles. Heraclitus terram nebula obuolutam. Pythagoras igneum Lunae corpus appellat.

Ignis maior minorem obscurat.

Stoici maiorem terra pronunciant, quemadmodū etiam Solem. Parmenides Soli aequalem, & ab ipso quoque illuminari.

Stoici Lunam globosam uelut solem esse tradunt. Empedocles disciformem putat. Heraclitus scaphiformem. Alij cylindri figuram habere uolunt.

ANaximander proprium lumen habere ipsam ait, sed rarius quodāmodo. Antipho proprio lumine lucere Lunam sentit; uerum quod occultetur ipsa, id ipsum contingere Solis obiectu, ex quo obfuscetur, quā a natura solet fortior ignis debiliore obscurare; quod ipsum etiā circa alia sydera contingit. Thales & sectatores ipsius, a Sole illuminari Lunam tradunt. Heraclitus idem perpeti Solem ac Lunam arbitratur. Quum enim stellae sint figura scaphiformes, & humidam exhalationem suscipiant, fieri ut illuminentur ad uisum nostrum, Sol quidem splendidus, ut qui in puriore aere feratur; Lunam autem ob id obscuriori lumine apparere, quod in turbidore aere feratur.

De

ANaximenes osculo circa rotam obstructo, defectum Lunae fieri censet. Berofus iuxta partis non ignitae inuersionem ad nos. Heraclitus iuxta scaphiformis figurae conuersionem. Quidam Pythagorici resplescentiam & obturationem, partim nostrae terrae, partim oppositae, defectum Lunae esse adstruunt. Recentiores iuxta flammæ distributionem fieri sentiunt, quae paulatim ordinatē incenditur, donec perfectum plenilunium abfoluerit; & rursus iuxta proportionem minuitur usque ad coitum, in quo penitus extinguitur. Plato, Aristoteles, Stoici, mathematici consonanter pronunciant, lunares quidem ac menstruas occultationes, ipsam in solis congressu a sole circūfulsam facere; uerum deliquia, quum in umbram terrae impingit, quae tum inter ambas stellas consistit; imò magis Luna obstructa.

Pythagoraei terram apparere Lunam dicunt, propterea quod & haec, uelut terra nostra, circumhabitetur animalibus maioribus, & plantis pulchrioribus. Esse enim quintupla ac decupla potentia, animalia in ipsa, quae nihil excrementitium excernant. Diem quoque tantae esse longitudinis. Anaxagoras inaequalitatem per eius corpus esse ait, propterea quod ex frigidi simulque terrae mixtura constat. Admixtam enim esse ignitati caliginositatem, unde & falsa ac adulterinae lucis stellam ipsam appellari. Stoici propter substantiae diuersitatem, concrementum corporis ipsius non in corruptile esse affirmant.

Empedocles Lunam a Sole distare dicit duplo spacio, respectu eius quo a terra distat. Mathematici octuplum ac decuplū id spacium asserunt, collatione ad distantiam a terra facta. Eratosthenes solem a terra distare censet stadia septies cetera millia, & octoginta millia.

Annus Saturni est circuitus annorum triginta, Iouis duodecim, Martis duorum, Solis mensis duodecim, totidem etiam Mercurij ac Veneris, aequalis enim cursus existunt. Lunae dies triginta; hic enim est perfectus mensis a primo lumine usque ad coitum. At uerò magnum annum alij in octennio ponunt. alij annis undecenis, alij annis undecsexagenis. Heraclitus annorum solarium decem & octo millium facit. Diogenes trecentos sexagintaquinque annos ad Heracliti numerū adijcit. Alij annorum septem millium, septingentorum ac septuaginta septem statuunt.

Plutarchi de placitis philosophorum, Liber tertius.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

Quam in superioribus rerum caelestium rationem recensuerim, fueritque ipsarum terminus Luna, deinceps in hoc tertio ad sublimia digrediar. Sunt autē ea quae a circulo Lunae usque ad terrae situm pertingunt, terram autem ipsam centri rationem in sphaerae complexu obtinere iudicant. Hinc uerò incipiam.

De circulo lacteo. Caput I.

Circulus est nubiformis, in aere quidem semper apparens, uerum propter coloris albedinem lacteus appellatus. Hunc aliqui Pythagoraei stellae perustionē esse dixerunt, quae a propria sede excidit, & regionē per quam orbiculariter cucurrit, combussit, idque factum esse in Phaethontea incensione. Alij solem cursum ab initio hanc iter fecisse tradunt. Quidam specularem esse imaginationem uolunt, sole splendorem ad caelum refringente, id quod etiam in iride ac nubibus contingit. Metrodorus propter accessum solis fieri putat, hunc enim esse circulum solem. Parmenides densi ac rari mixturam lacteum colorem effecisse censet. Anaxagoras terrae umbram iuxta hanc caeli partem consistere arbitratur, quum Sol sub terra existens non omnia illuminet. Democritus multarū paruarū ac coherentium stellarum, quae inter se mutuō illuminent, splendor coniunctū esse iudicat, propter densationē. Aristoteles multae & cohaerētis exhalationis siccae incensionē esse dicit, atque ita etiā comā ignis sub aethera fieri, infra stellas errantes. Posidonius ignis compage sydere clariore, uerum splendore densiorem.

De Cometis, & emicantibus ignibus ac trabibus. Caput II.

Quidam Pythagoraei Cometam stellam esse dicunt ex earum numero quae non semper apparent, uerum per diffinitum quoddam tempus certo circuitu peracto exoriantur.

Vu 4

Ctur. Alij refractionem nostri uisus ad solem esse censent, eodem modo uelut in specularibus imaginibus contingit. Anaxagoras & Democritus duarum aut pluriu stellarum coitionem ac coiunctum splendorem esse uolunt. Aristoteles ex sicca exhalatione ignitam compagem esse iudicat. Strato syderis lumen densa nube obuolutum, quemadmodu & in facibus contingit. Heraclides Ponticus nubem sublimem a sublimi lumine illustratam. Similem etiam causam affert pogonia, hoc est, barbata stella, & areæ, trabisq; ac columnæ, & aliarum eiusdem cum his generis, quemadmodum sanè omnes Peripatetici, iuxta nubis figuraciones hæc fieri adstruunt. Epigenes spiritus terra mixti igniti, sursum uersus lationem censet. Boethus aeris dissoluti imaginationem. Diogenes Cometas stellas esse prodit. Anaxagoras ignes emicantes ab æthere instar scintillarum deferri tradit, quapropter etiam statim extingui. Metrodorus Solis uolentiu in nubes illapsu scintillare ait. Xenophanes omnia talia nubium ignitarum globos & compages ac motus esse censet.

ignes emicantes.

De tonitruis, fulguribus, fulminibus, ignibus celestibus, qui presteres ac typhones appellantur. Cap. III. Anaximander omnia hæc ex spiritu contingere dicit. Quum enim crassa nube comprehensus, tenuitate ac leuitate sua uiolenter eruperit, tunc ruptura quidem strepitum, ductio uero propter nubis nigredinem coruscatione efficit. Metrodorus autem sic ait; Quu in nubem a densitate coactam spiritus inciderit, coquassatione quidem fragorem efficit, plaga autem & fissura coruscat, pernecitate uero lationis a sole caliditatem affumens fulminat, aut fulminis debilitatem in presterem redigit, qui semignitum fulmen afficit. Anaxagoras sic: Quum calidum in frigidum inciderit, hoc est, etherea pars in aeream, strepitu quidem tonitruum efficit, colore autem iuxta nubis nigritiam, fulgur, copia uero & magnitudine luminis, fulmen, corpulentiore autem igne, typhonem, uerum nubiformi igne presterem. Stoici tonitruum nubium collisionem, fulgur ex affricu incensionem, fulmen uehementiore elucentiam, presterem debiliorem esse asserunt. Aristoteles etiam talia ex sicca exhalatione fieri censet. Quum igitur hec in humidam inciderit, & exitum uiolenter adepta fuerit, attritu quidem & ruptura, tonitruu strepitum fieri, siccitatis uero incensione, fulgur; presteras autem & typhonas materiae redundantia, quam uterq; ipsorum simul trahit, calidiorum quidem prester, crassiorum autem typhon appellatur.

Grando & pluuia cur rotunda.

Iris apparentia est. Thaumantias iris cur.

Videndi ratio. Lineæ triplices.

Iridis generatio.

Colores iridis.

De nubibus, pluujs, niuibus, grandinibus. Caput IIII. Anaximenes nubes ex crassescence quammaxime aere fieri dicit; ubi uero amplius fuerit aer coactus, exprimit imbres. Niuem autem fieri, ubi aqua delabens fuerit cogelata. Grandinem uero, quum aqua spiritu humido fuerit comprehensa, Metrodorus ex aquosa & humida sursum uersus exhalatione nubes constitui ait. Epicurus uaporibus gigni censet, Grandinem autem & pluuiam rotunda fieri a longi tractus delatione efformata.

De iride seu arcu celesti. Caput V. Affectuonum sublimium aliqua iuxta substantiam fiunt, uelut imber, grando: aliqua iuxta apparentiam, quæ propriam substantiam non habent: uelut, uerbi gratia, quod nauigantibus nobis terra moueri uidetur. Per apparentiam itaq; consistit arcus celestis. Plato a Thaumante eius genus homines duxisse ait, propterea quod ipsius admiratione caperentur; unde Thaumantis uocis originatio est. Homerus, Purpuream extendit miseris mortalibus irim, inquit. Quidam fabulati sunt irim tauri caput habere, & flumina reformere. Quomodo igitur sit iris? Equidem uidemus iuxta lineas aut rectas, aut curuas, aut iuxta lineas refractas, obscuras, ratione perceptibiles & incorporeas. Iuxta rectas itaq; uidemus quæ in aere sunt, & quæ per lapides ac cornua pellucida uidemus; hæc enim omnia tenuia existunt. Curuas autem lineas & flexas in aqua fieri cernimus: flectitur enim uisus per uim, propter materiam aquæ densiorem. quapropter etiam remum in mari è longinquo flecti conspiciamus. Tertio modo refracta uidemus, uelut in speculis contingit; talis affectio iridis existit. Oportet enim animo concipere, humidam exhalationem in nubem mutari, dein de hac paulatim paruas guttas exudare. Quum igitur sol in occasu fuerit, necesse est omnem irim è regione Solis apparere, quado sanè uisus in guttas impingens refringitur, ut iris fiat. Sunt autem guttæ non figure forma, sed coloris, habetq; iris primu colorem puniceum, secundum purpureum, tertium cæruleum ac prasinum. Num igitur puniceus color inde est, quod splendor solis impingens, & purus fulgor refractus, rubentem ac puniceum facit colorem? Altera autem eius pars turbato & exoluto magis per guttas fulgore, purpurea euadit, remisse enim rubes hæc existit? Deinde rursus cæruleus color turbatus in prasinum ac uiridè transmutatur: Hoc ipsum igitur per opera experiri licet. Si quis enim è regione radiorum

A diorū Solis aquam haustam inspuat, guttæ uerò refractione ad solem capiant, irim generari reperiet. Sed & lippientes hoc ipsum perpetiuntur, ubi in lucernā inspexerint. Anaximenes irim fieri censet, iuxta Solis splendorem ad nubem densam crassamq; ac nigram, propterea quod radij ipsam difsecare ac penetrare non possint, sed ad ipsam congregati consistant. Anaxagoras refractione luminis solaris a nube, irim esse dicit, eamq; semper è regione stellæ ipsam efformantis consistere. Eandem rationem reddit etiam de pareijs, hoc est, duobus uel pluribus solibus, quæ iuxta Pontum fieri solent. Metrodorus quum sol per nubes pelucet, nubem cæruleam fieri, splendorem uero rubescere tradit.

Arcus celestis salitius.

Pareijs.

De uirgis. Caput VI. Quæ circa uirgas & Soles oppositos, anthelios Græcis dictos, fiunt ex substantiæ ac parentiæ mixtura consistunt, quum nubes quidem uideantur, sed non proprio colore, uerum alieno, qui per apparentia uidetur. In his autem omnibus tum naturales affectiones, tum accessoriae similiter contingunt.

De uentis. Caput VII. Anaximander uentum esse aeris fluxum dixit, tenuissimis ac humidissimis in ipso partibus a sole motis, aut liquecentibus. Stoici omnem uentu aeris fluxum esse tradunt, uerum iuxta locoru mutationes appellationes uariare. Sic Fauonius a Græcis Zephyrus, ab obscuritate & occasu appellatur. Subsolanus uero Apeliotes, a sole & ortu. Qui a septentrione spirat Aquilo, ab illis Boreas dicitur. Qui a meridie, Aphricus. Metrodorus aquosa exhalatione per solem exusta uentos cieri censet. Etelias autè stato anni tempore flantes, aere ad septentrionem crassefacto spirare, sole iuxta solstitium æstiuum secedente irruentes.

Zephyrus & alij uenti unde dicti.

Etelias uenti.

De hyeme & aestate. Caput VIII. Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt, aeris densitate præualente, & sursum uersus grassante. Aestatem autem igne prædominante, & ad inferiora grassante. Quum uero iam descripta sint à me sublimia, terrestria quoq; percurreremus.

De terra, & quæ substantia eius, & quanta sit. Caput IX. Thales & sectatores eius unam esse terram pronunciant. Oecetes Pythagoræus duas esse dicit, hanc, & oppositam, Antipodum scilicet. Stoici terram unam & finitam asserunt. Xenophanes ex inferiore parte in infinita profunditate radicam censet, uerum ex aere ac igne concretæ esse. Metrodorus terræ aquæ sedimentu ac faciem esse sentit, sicut Solè aeris.

Terræ duæ.

De figura terræ. Caput X. Thales & Stoici ipsorumq; sectatores terram globiformem esse tradunt. Anaximander columnæ lapideæ firmæ similem facit. Anaximenes mensuræ figuram ipsi tribuit. Leucippus tympani. Democritus latitudine quidem disco similem esse ait, uerum in medio cauam.

De terræ situ. Caput XI. Thales terram mediâ statuit. Xenophanes primam in infinitum radices egisse sentit. Philolaus Pythagoræus ignem mediû facit; hunc enim uniuersi focum esse. Secundam autem Antipodum terram, tertiam uero terram quam nos inhabitamus illi oppositam, & quæ circum illam fertur. Vnde contingit ut illi a nobis non uideantur. Parmenides primus terræ habitabiles locos assignauit sub duobus solstitialibus circulis.

Antipodum ratio.

De inclinatione terræ. Caput XII. Leucippus terram in meridionales partes excidisse dicit, propter illarum partium raritatem, nimirum quum septentrionales frigidibus sint adstrictæ, oppositæ uero igneæ ac estuosa. Democritus propterea quod meridionalis ambientis pars imbecillior sit, terram augetentem in illam inclinatum esse sentit. Aquilonares enim partes intemperatæ sunt, meridionales temperatæ; unde ea parte degauata est, qua fructibus & augmento redundat.

Meridiei raritas.

Aquilonares partes intemperatæ.

De terræ motu. Caput XIII. Alij quidem terram manere sentiunt. Philolaus autem Pythagoræus circulariter circum ignem ferri censet circulo obliquo, similiter ut Sol & Luna. Heraclides Ponticus & Ecphantus Pythagoræus moueri quidè aiunt terram, non tamen sic ut transitum faciat, sed instar rotæ incinctam ab occasu ad ortum, circum proprium ipsius centrum. Democritus ab initio terram oberrasse dicit, propter paruitatem ac leuitatem, uerum temporis progressu densatam ac grauatum constituisse.

Terræ quomodo moueatur.

De diuisione terræ, & quot ipsius zone. Caput XIII. Pythagoras terram, ad proportionem spheræ uniuersæ cœli, in quinque circulos siue zonas diuidit, Arcticum siue septentrionalem, solstialem æstiuum, æquinoctialem, solstitialem, & antarcticum siue australem.

Zone terræ quinque.

ctialem hyemalem, antarcticum siue meridionalem, Horum media, mediam terram distinguit ac terminat, propter hoc ipsum perusta ac torrida dicta. Habitabilis autem est media solstitialis aestiua, itemq; media hyemalis, ut quae temperatae existant.

De terrae motibus siue concussionibus. Caput xv.

Thales & Democritus causam terrae motuum aquae attribuunt. Stoici dicunt, terrae motus est humor in terra, qui in aërem dissipatur ac erumpit. Anaximenes siccitatem & raritatem terrae, causam terrae motum esse tradit, illamq; longi temporis squalore, hanc impluuijs assiduis generari. Anaxagoras aëris subtergressu ad superficiei densitatem irruentis, & erumpere non potens, atq; ita id quod ipsum continet tremore concutientis, fieri asserit. Aristoteles propter frigiditatis obstantiam, undiq; infernè ac supernè ipsam terram circumstantis. Caliditas enim sursum prodire gestit, utpote leuis existens: quapropter quum sicca exhalatio intercludatur, eius impactu & reuolutionibus terrae perturbari. Metrodorus nullum corpus in proprio loco moueri cõset, nisi quis protrudat aut actum detrahat: quapropter neq; terram, utpote naturaliter positam, moueri, uerum locos quosdã ipsius ad alios transire. Parmenides, Democritus, propterea quod undiquaq; æqualiter distet, & in æquilibrio maneat, causam habere negant, cur magis huc quam illuc terra uergat ac repat: & ob id concuti solùm, nõ autem moueri adstruunt. Anaximander ob latitudinem terram in aëre uehi putat. Alij in aqua, quemadmodum laminae & asseres in aquis uehuntur, & ob id moueri. Plato omnis motus sex circũstantias siue differentias esse tradit, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, prorsum, retrorsum. Verum iuxta nullam harum possibile esse terram moueri: & quia undiquaq; infima sita sit, manere quidem ipsam immotam, ut quae nihil a deo eximium habeat, cuius gratia magis repat. Locos autem ipsius iuxta raritatem concuti. Epicurus possibile quidem esse ait, a crassitudine subiecti aëris aquosi, ipsam repulsam & quasi succussam moueri. Possibile uerò etiam esse, quod inferioribus suis partibus antrofa existat, & a uento disperso in cauenosas cavitates irruente concutiatur.

De maris constitutione, & quomodo amarulentum existat. Cap. xvi.

Anaximander mare primae humiditatis reliquias esse ait, cuius plurimam partem ignis resiccavit: quod uerò reliquum fuit, propter exustionem transmutatum est. Anaxagoras humore ab initio stagnante, a solis circũuolutione amusto, & pinguitudine ex ipso in uaporem mutato, id quod reliquum fuit in saluginem ac amaritudinem substituisse ait. Empedocles sudorem terrae a sole exustae per superficiale moturam, mare esse dicit. Antipho sudorem calidi esse uult, ex quo humor contentus in decoquendo secretus est, eumq; obuolutum esse, quod in omni sudore contingit. Metrodorus mare per terram percolatum, crassitudine ipsius particeps factum asserit, quemadmodum contingit in his quae per cinerem excolantur. Plato elementaris aquae partem, quae ex aëre per frigiditatem constitit, dulcem euassisse sentit: eam uerò quae a terra in ambustione ac incendio exhalauit, salisam factam esse.

Quomodo reciprocationes & inundationes maris fiant. Caput xvii.

Aristoteles, Heraclitus, a sole hæc fieri putant, plurimos uentos mouente, simulq; secum circumferente: a quibus irruentibus, propelli ac intumescere Atlanticum mare, atq; sic effici inundationem: hñsdem uerò desinentibus, reuelli ac retrocedere & sublidere, id ipsumq; reciprocationem esse. Pytheas Malsiliensis Lunae incremento inundationes & excessus maris fieri sentit, decremento reciprocationes ac recessus. Plato in uectabulum aquarum ferri censet. Esse enim uectabulum quoddam per cuiusdam osculi foramen, quod uectabulum refluxum circũfert, a quo maria intumescunt & exundant. Timæus irruentes in Atlanticum mare per montes Celtarum fluuios causatur, qui ingressu quidem propellant & inundationem faciunt, quiescentes uerò retrahant & reciprocationes efficiant. Seleucus mathematicus, qui & ipse terram moueri sentit, reuolutioni ac motui ipsius, Lunae circũlationem imminere ac instare dicit: quum autem spiritus & uentus inter ambo hæc corpora distrahat, & in Atlanticum pelagus illabatur, pro ipsius ratione etiam mare conturbari.

De area. Caput xviii.

Area hoc modo efficitur. Inter Lunam aut aliud quoddã sydus, & uisum nostrum, aërcrassus & nebulosus constitit: deinde quum in hoc uisus refringatur ac dilatetur, posteaq; sic in circulum syderis impingat, iuxta externam circũferentiam circulus circum ipsum sydus apparere uidetur, qui sanè circulus apparens area uocatur. Insuper area est, quum continenter isthuc spectrum eius fieri uidetur, ubi nunc crassitudo ipsius uisus impedit.

Terram concuti, non moueri. Motus diffrenie sex.

Maris generatio. Mare sudor terra.

Aquarum uectabulum.

Terram moueri.

Plutarchi de placitis philosophorum, Liber quartus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

Eruftratis mundi partibus, hinc ad singulares res transibimus.

De Nili ascensu & auctu. Caput i.

Thales Etesios & annueros uentos aduersus Ægyptum spirantes, Nilimolè attollere putat, propterea quod ostiorum ipsius effluxiones, pelagicostrã uenientis ac occurfantis illapsu relidantur. Euthymenes Malsiliensis ex Oceano & extrinseco mari, quod iuxta ipsum dulce est, fluuium augetur censet, Anaxagoras ex niue in Æthiopia in aestate liquecente, hyeme uerò cõgelata, id fieri sentit. Democritus quum uix in septentrionalibus partibus sub solstitium aestiuum dissoluitur ac diffunditur, nebulas quidem ex uaporibus cogi arbitratur, quae ubi ad meridiem & Ægyptum ab Etesijs uentis propellatur, impetuosis imbres efficiant, a quibus & stagna & Nilus fluuius repleantur. Herodotus historiarum scriptor, parem copiam ex fontibus ipsius tum hyeme, tum aestate ferri dicit: uerum hyeme apparere minorem, propterea quod hoc tempore Sol propinquius Ægyptum accedens, undas ipsius exhalare facit. Ephorus historiographus Ægyptum totam per aestatē relaxari, ac uelut exudare undarum copiam tradit. Cõfert autē & cõtribuit ipsi aliquid & Arabia & Libya, propter raritatem & arenositatem. Eudoxus sacerdos Ægypti pluuiales aquas & temporum contrarium statum, quae antiperistasin Graeci appellant, causari dicit. Quum enim nobis qui sub solstitiali aestiuo circulo habitamus, aestas fuerit, tunc his qui sub solstitiali hyemali cõtra nos habitant, hyems est: quapropter inundans aqua delabit.

Sol Ægypto per aestatem propinquus.

Antiperistasis.

De anima. Caput ii.

Thales primus pronunciauit, animam naturam esse, semper & per se mobilem. Pythagoras numerum seipsum mouentem. Numerum autem pro mente accipit. Plato substantiam intelligibilem, ex seipsa mobilem, & quae ad numerum concinnum mouetur. Aristoteles primam perfectionem corporis naturalis organici siue instrumentalis, potentia uitam habentis, animam esse dicit. Per perfectionem autem, quam ipse entelechiam uocat, actionem accipere oportet. Dicaearchus animam quatuor elementorum harmoniam ac concentum esse censet. Asclepiades medicus sensuum coexercitationem esse statuit.

An anima sit corpus, & quae ipsius substantia sit. Caput iii.

Omnes hi praedicti animam incorpoream esse supponunt, natura per se mobilem dicentes, & substantiam intelligibilem, & corporis naturalis instrumentalis uitam habentis actionem. Anaxagoras aëriiformem & corpus esse dixit. Stoici spiritum calidum censent. Democritus igneum concrementum ex corporibus ratione perceptibilibus, & ideas quidem globosas habentibus, potentiam autem igneam, quod ipsum sanè corpus est. Epicurus temperamentum ex quatuor esse ait, ex quodam igneo, ex quodam aëreo, ex quodam spiritali, ex quarto quodam innominato, quod ipsum sensituum existit. Heraclitus animam mundi, exhalationem humorum qui in ipso sunt, esse putat. Animam autem animalium, ab externa, & ea quae in ipsis est exhalatione, eiusdem generis esse.

Anima mundi. Anima animalium.

De animae partibus. Caput iiii.

Pythagoras, Plato, iuxta summariam quidem considerationem, bipertitam animam statuunt: habet enim alteram partem rationalem, alteram irrationalem. Verum exactius & accuratius rem expendentes, tripartitam. Irrationalem enim partem dirimunt in irascentem & concupiscentem. Stoici ex octo partibus animam constare aiunt: quinque sensibilibus, uisua, auditoria, olfactoria, gustatoria, tactoria, sexta uocali, septima seminali, octaua principalis, a qua aliae omnes gubernantur per propria instrumenta, ad cirrhorum Polypii similitudinem. Democritus, Epicurus, bipertitam animam faciunt, ut quae rationalem partem in pectore fixam habeat, irrationalem uerò per totam corpori miscellam dispersam. Democritus omnia participare aliqua anima dicit, adeoq; mortua corpora, propterea quod semper manifesta aliqua ac sensibili caliditate participat, maiore ipsius parte diffusa, utpote quae iam transpirat.

Animae partes octo.

Quid sit principalis animae pars, & ubi sit. Caput v.

Plato, Democritus, principalem animae partem in toto capite locant. Strato in intermedio superciliorum. Erasistratus circa cerebri membranam, quam ipse epicranidem

Epicranis membrana.

C uocat. Herophilus in cerebri uentriculo, qui & basis ac fundamentum est. Parmenides in toto pectore. Ita & Epicurus. Stoici omnes in toto corde, aut spiritu circa ipsum cor. Diogenes in arteriaco cordis uentriculo, qui spiritalis existit. Empedocles in sanguinis compage. Alij in cordis collo. Alij in pellicula quæ circum cor est. Alij in septo transuerso. Quidam ex recentioribus à capite usque ad septum transuersum permeare dicunt. Pythagoras uitalem ipsius partem circa cor, rationalem uerò & intellectualem circa caput esse censet.

De animæ motu. Caput VI.

Plato semper mobilem animam esse dicit, mentem uerò immobilem motu transitio. Aristoteles animam immobilem omni primordiali motu censet, uerum motus per accidens participem esse, quemadmodum corporum species.

De animæ immortalitate. Caput VII.

Pythagoras, Plato, animam immortalem esse asserunt; exire enim ipsam in animam uniuersi, & ad suum genus secedere. Stoici exeuntem de corporibus animam labare ac titubare adstruunt, & imbecilliorē quidem unā cum corporibus consistere, hancq; esse animam ineruditorū. Fortiorem uerò, qualis est sapiētum, etiam usq; ad uniuersi exarsionem durare. Democritus, Epicurus, mortalem esse, unāq; cum corpore interire dicunt. Pythagoras, Plato, rationalem eius partem incorruptibilem esse uolunt: animam enim non quidem deum, sed æterni dei opus esse; irrationalem autem corruptibilem.

De sensibus & sensibilibus. Caput VIII.

Stoici sensum sic definiunt. Sensus est perceptio aut comprehensio ipsius sensorij. Multifariam autem sensus dicitur; nam & habitus, & potentia, & actio, & imaginatio comprehensiuæ, per sensorium fiunt: imò etiam octaua animæ pars, principalis uidelicet, à qua omnia cōstituuntur. Rursus autem sensoria dicuntur spiritus intellectuales, à principali parte animæ ad instrumenta destinati. Epicurus inquit, particula est ipse sensus, qui est ipsa potentia, atq; ipsa sensualitas, unde est ipse effectus. Quare bifariam ab ipso dicitur, sensus quidem ipsa potentia, sensitiuum autem ipse effectus. Plato sensum pronunciat animæ ac corporis ad externa societatem. Potentia enim & facultas animæ est, instrumentum autem corporis. Ambo autem per imaginationem externorum perceptiua fiunt. Leucippus, Democritus, sensum & intellectū imaginibus forinsecus accedentibus fieri asserunt. Nemini enim neq; sensum neq; intelligentiā ingruere ac contingere citra imaginis allapsum & occursum.

An ueri sint sensus & imaginationes. Caput IX.

Stoici sensum quidem ueros esse, uerum imaginationes alias ueras, alias falsas affirmant. Epicurus omnem sensum & omnem imaginationem ueram esse censet: opiniones autem partim ueras, partim falsas. Et sensus quidem uno tantum modo fallitur, iuxta intelligibilia. Imago uerò dupliciter: nam & sensibilem & intelligibilem imago est. Empedocles, Heraclides, particulares sensus iuxta cōgruentiam ac symmetriā meatuum fieri censent, proprio sensibili unicuiq; congruente.

Quot sint sensus. Caput X.

Stoici quinque speciales sensus statuunt, uisum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Aristoteles sextum quidem non dicit, uerum communem sensum, qui de compositis speciebus iudicat, facit, ad quem omnes simplices sensus, suas quisque proprias imaginationes conferunt ac deponunt, in quo transitio ab altero ad alterum, uelut figuræ & motus ostenditur. Democritus plures esse sensus censet, circa bruta animantia, & deos, ac sapientes.

Quomodo sensus fiat, & intellectus, & ratio, iuxta dispositionem. Cap. XI.

Stoici dicunt quod postquam natus est homo, principalem animæ partem habet, uelut chartam paratam ad annotandum: in hanc enim unamquancq; notionem inscribit. Primus autem annotandi modus est per sensus. Vbi enim aliquid sensus percipiunt, uelut, uerbi causa, albedinem, ea dilapsa memoriam ipsius habet. Vbi uerò multæ eiusdem speciei memorie contigerint, tunc iam experientiam habere dicunt. Experientia enim est eorum que eiusdem speciei sunt multitudo. Et notiones quidem naturales iuxta prædictos modos, & citra artis opem fiunt, aliæ autem per doctrinā & studium nostrum. Hæc quidem igitur solum notiones appellantur, illæ uerò etiam prolepses & anticipationes uocantur. At uerò ratio, ob quam rationales appellamur, ex anticipationibus compleri dicitur in primo annorū septenario. Est autem intellectus siue mentis conceptus, imago cogitationis animalis rationalis. Nam imago postquam rationali animæ allabitur, tunc iam mentis conceptus uocatur, appellatione à mente transumpta. Quapropter reliquis animalibus imaginationes non ob-

Anima uelut charta parata ad annotandū.

Memoria.

Experientia.

Prolepses.

Ratio quando completur.

Intellectus.

Imaginationes duplices.

Sensus communis.

Sensoria.

Sensus & intellectus unde cōtingant.

Imaginationes duplices.

Sensus & intellectus unde cōtingant.

A non obuersantur. Quæ uerò dijs & nobis obuersantur, hæc solummodo imaginationes sunt. Quæ uerò nobis, hæc & imaginationes in genere, & conceptus mentis in specie existunt. Quemadmodum denarij & stateres, ipsi quidem per se denarij sunt & stateres: si uerò in nauigationis mercedem exponantur, tunc supra hoc quod denarij sunt & stateres, etiam nauis & portorium appellantur.

Quomodo differant, imago, imaginarij, imaginatiuus ductus, & imaginatum siue uisum. Caput XII.

Chrisippus hæc quatuor inter se differre dicit. Imago igitur est affectio in anima facta, ostēdens seipsam, & id quod ipsam fecit: uelut quū oculis cōtemplamur albedinē, affectio est per uisum animæ ingenerata: & hanc affectionē dicere possumus, quod albedo subiacet quæ nos mouet. Similiter autem contingit & per tactum ac olfactum. Dicta uerò est Græcis imago phantasia, à lumine. Quemadmodum enim lumen seipsum, & alia in ipsius circuitu contenta ostendit, ita & imago seipsam, & id quod ipsam fecit, ostendit. Imaginarij autem est quod imaginationem facit: uelut albedo, & frigiditas, & quicquid tandem animā mouere potest, hoc ipsum imaginarij existit. Imaginatus autem ductus est inanis tractus, & affectio in anima à nullo imaginario inducitur: quemadmodum contingit in umbratili pugna, & in eo qui inaniter manus intentat, nemine repugnante. Nam imaginationi subiacet aliquod imaginarij, imaginatio autem ductui nihil. Ceterum imaginatum est ad quod trahimur, iuxta imaginatiuum ductum seu tractum inanem. Hæc autem fiunt in atrabile peritis & furiosis. Orestes itaq; tragicus quum dicit,

Mater rogo supplex eas puellulas
Ne immitte, quas hic me penes draconicas
Cruore plenas exilitate conspicio.

Dicit quidem hæc ut furiosus, uerum nihil uidet, sed uidere sibi uidetur. Quapropter etiam dicit ipsi Electra:

Quietus in tuis miser cubilibus
Mane, nihil uides, putas sed cernere.

Sic etiam apud Homerum Theoclymenus.

De uisu, & quomodo uidemus. Caput XIII.

Democritus, Epicurus, per imaginum insinuationes uim uidentis contingere putant. Alij per radiorum emissionem, qui ubi subiectæ rei institerint, rursus ad uisum reuertantur. Empedocles imaginibus radios immiscuit, & id quod fit, radios imaginis compositæ appellauit. Hipparchus dicit radios ab utriusq; oculi sinibus extendi, qui uelut manuum contactu externa corpora contingant, & comprehensionem suam ad uim uisuiam referant. Plato per consplendescentiā uisum fieri putat, lumine quidem ex oculis aliquantulum in eiusdem generis aërem effluente, uerum eo quod à corporibus fertur lumine econtra affluente, & intermedium aërem, qui facile diffunditur ac leuiter transmutari potest, unā cum uisus igneitate extendente. Atq; hæc sanè Platonica consplendescentiā dicitur.

De specularibus imaginibus. Caput XIII.

Empedocles per defluxum in superficie quidem speculi cōsistentes, uerum qui perficiuntur ab igneitate quæ ex speculo excernitur, & quæ interpositum aërem, in quem fluxus feruntur, simul transfert, speculares imagines fieri censet. Democritus, Epicurus, imagines speculares iuxta simulachrorum substantias fieri dicunt, quæ quidem de nobis feruntur, consistunt autem in speculo per reflexionem. Pythagoras per uisus refractionem easdem fieri putat: ferri enim uisum in æs intentum ac uelut ordine procedentem, uerum densitate ac leuore offensum retrouertit ipsum in seipsum, simile quiddam perpetientem, uelut si quis extantam manum rursus ad humerum cōuertat. Porro omnibus his summis uti licet & in quæstione, quomodo uidemus.

An tenebræ uisibiles sint. Caput XV.

Stoici tenebras uisibiles esse pronūciant, ex uisu enim splendorem quendam ad ipsas deferri. Et non fallitur uisus, uidet enim reuera quod tenebræ existunt. Chrysippus iuxta cointensionem interpositi aëris uidere nos censet: pungitur enim aër à spiritu uisuiuo, qui ab animæ principali parte usque ad pupillam pertingit. Post impetum autem in interpositum aërem factum, intendit seipsum spiritus uisuiuus ad conij seu nucis pineæ formā, ubi eiusdem generis aër fuerit. Diffunduntur autē ex uisu radij ignei, non atrij & caliginosi: quapropter tenebras uisibiles esse,

Empedocles auditum fieri censet, iuxta allapsam spiritus ad cochleaceam auris partem, quam intra aurem appensam esse dicit, instarq; tintinabuli suspensam pulsari. Alcmaeon per inane intra aurem audire nos putat. Id enim esse quod resonat iuxta spiritus impressio- nem. Omnia enim uacua sonitum edere. Diogenes aere intra caput a uoce percusso ac mo- to, auditum fieri pronunciat. Plato & eius sectatores, aërem in capite uerberari iudicant, hunc autem ad principalem animæ partem refringi, atq; ita auditus sensum fieri.

Vacua sonitū edere.

Alcmaeon principalem animæ partem in cerebro locat, per hoc igitur olfacere nos cen- set, odores per respiraciones attrahens. Empedocles unā cum respiracionibus a pulmo- ne, odorem attrahi in corpus putat. Quum itaq; respiratio fuerit aggrauata propter aspritu- dinem, tunc nos olfactus sensum non perceptare, quemadmodum in his qui destillationi- bus a capite laborant, apparet.

Alcmaeon humore ac tepore, insuperq; mollitie linguæ, sapores discerni dicit. Dioge- nes raritate ac mollitie linguæ, & quod uenæ a corpore in ipsam incurrant, sapores diffundi censet, ad sensum & principalem animæ partem, uelut a spongia attractos.

Vox Græcis unde sit dicta.

Plato uocem definit spiritum per os a mente ductum, & plagam ab aere per aures & ce- rebri ac sanguinem usq; ad animam distributam. Dicitur & abusuē uox in brutis ani- mantibus, itemq; de inanimis, uelut sunt hinnitus, & strepitus. Proprie autem uox articula- ta est, Græcis uelut mente cōceptum illuminans, appellata. Epicurus uocem esse ait fluxum a loquentibus, aut sonum edentibus, aut strepitibus emissum. Hunc autem fluxum in con- formia fragmenta diffringi: conformia uero dicuntur rotunda rotundis, itemq; obliqua ac triangula eiusdem generis figuris: his autem in auditum illabentibus, uocis sensum effici. Id uero ipsum manifestum fieri ex utribus effluentibus, & fultionibus efflantibus ac inspuenti- bus in uestimenta. Democritus etiam aërem in conformia corpuscula diffringi asserit: con- formia autem dicuntur rotunda rotundis: unaq; cum uocis fragmentis uersari ac obuolui;

Simile iuxta simile.

Quomodo multi una uocem audiant.

Echo quomo- do fiat.

graculus enim alsidet graculo: & semper similem simili deus addit ubiq;. Nam & in littori- bus similes calculi in istis locis conspiciuntur, alibi globosi, alibi oblongi. Sed & inter cri- brandum ea quæ eiusdem figuræ sunt, in idem congregantur: ita ut seorsim fabæ sint, seorsim cicer. Caterum ad hæc dicere quis possit, quomodo pauca spiritus fragmenta thea- trum decem millibus hominum referunt explere possunt: Stoici aërem ex fragmentis com- positum esse negant, sed continuum per totum esse dicunt, & nihil uacui habere: postquam uero a spiritu uerberatus est, inundat per circulos rectos in infinitum, donec circumlitum aërem expleuerit, quemadmodum in piscina lapide percussa contingit. quanquam hæc qui- dem circulariter mouetur, aër uero ad pilæ seu globi modum. Anaxagoras uocem fieri cen- set, spiritu quidem contra solidum aërem impingente, plagæ autem reflexione usq; ad audi- tum allata. Eodem uero modo etiam sonum Echo dictum fieri.

Vox corpus est.

Vox una mul- tos sonos effi- cit.

Rationis par- tes septem.

Pythagoras, Plato, Aristoteles, incorpoream uocem esse uolunt. Non enim aërem, sed fi- guram circum aërem ac superficiem, iuxta quandam plagam, fieri uocem. Omnis autem superficies incorporea existit, unā enim cum corporibus mouetur: ipsa uero penitus incor- poreæ est: quemadmodū uidere est quum uirga incuruatur, superficies enim nihil patitur, materia uero est quæ incuruatur. Stoici uocem esse asserunt. Omne enim agens aut faciens, corpus est. Vox autem agit & facit: audimus enim ipsam, & sentimus auribus allaberi- tem, & formas imprimentem, uelut anulum in ceram. Insuper, omne mouens nos iucundē, itemq; perturbans, corpus est. Iucundē autem nos mouet & afficit concentus, perturbat au- tem & offendit inconcinntas. Amplius: Omne quod mouetur, corpus est: mouetur autem uox, & in leues locos illabitur ac refringitur, quemadmodū in pila ad parietem tacta contin- git. Itaq; in pyramidibus Ægypti, una uox intus erūpens, quatuor aut quinque sonos efficit.

Stoici supremam animæ partem principalem esse pronunciant, eam uidelicet quæ imagi- nationes & assensiones, sensusq; ac appetentias inducit: atque hanc rationem uocant. A principe autem parte, septem aliæ animæ partes enatæ sunt, & in corpus extenduntur, quemadmodum a Polypo cirrhi. Ex his septem animæ partibus quinque sunt sensoria, uisus, olfactus,

olfactus, auditus, gustus & tactus. Ex his uisus est spiritus a principe parte usque ad oculos pertingens. Auditus uero spiritus a principe parte ad aures usq; pertingens. Olfactus, spiri- tus ab eadem usq; nares procedens. Gustus, spiritus indidem ad linguam se inferens. Tactus uero spiritus a principe parte usq; ad superficiem pertingens ad tactum ac commodum sen- sum rerum occurrentium. At uero sexta pars semen dicitur, quod etiam ipsum spiritus est, a principe parte usq; ad genitales meatus pertingens. Septima autem uocalis pars a Zenone dicta, quam etiam uocem appellant, est spiritus a principali parte usq; ad arteriam & linguā ac propria instrumenta pertingens. Caterum ipsa principalis animæ pars in nostro globoso capite uelut in mundo habitat.

visus quid. Auditus. Olfactus. Gustus. Tactus. Semen. Vox. Rationis sedes.

Empedocles primam animalis respiracionem fieri arbitratur, humiditate in reagens aë- tis secessum capiente, & externo aere ad euacuatum locum ingressum faciente, in aper- ta uidelicet uasa. Verum postea interno iam ac insito calore aërem impetu suo, quo ad eru- ptionem concitatur, foras propellente, fieri expirationem: eodem uero calore ad interna re- deunte, atq; sic aëri rursus ingressum exhibente, inspirationem. Caterum ut nunc res respi- rationis se habet, sanguine uelut ad superficiem allabente, & aërem per nares suo influxu extrudente, iuxta ipsius excessum, expirationem fieri censet, recurrente uero sanguine, & aere rursus in locos a sanguine relictos inducto, inspirationem. Asclepiades in hac clepsy- dræ nos commonescit: pulmonem enim instar infundibuli constituit, causam autem respi- rationis, partium in pulmone tenuitatem supponit, ad quam externus aër crassus existens affluat ac feratur, itemq; rursus repellatur, thorac non amplius potente, nec intrò suscipere, nec carere. Quum autem semper parum quid tenuitatis in pectore relinquatur (non enim tota excernitur) ad hoc ipsum rursus parem sustinens grauitatem, de externo aere intrò fer- tur. Hæc autem cucurbitis medicinalibus assemilat. At uero uoluntariam respiracionem, co- actis ac constrictis tenuissimis in pulmone meatibus, & chætilaginosi ipsius partibus (bron- chia Græci dicunt) coarctatis, fieri prodit: hæc enim uoluntati nostræ parent. Herophilus facultates motorias circa corpora relinquit, in neruis, in arterijs, in musculis. Pulmonem itaq; solum naturaliter appetere putat distractionem ac contractionem, deinde uero etiam alias partes. Et actionem quidem pulmonis esse, spiritus externi attractionem: ubi uero ex- terno aere repletus attrahere amplius nequit, propter secundam appetitionem pectus in seipsum spiritum transfuehit: repletum autem pectus, & non amplius attrahere potens, rursus superfluum in pulmone remittit, per quem excretio foras contingit, corporis par- tibus hoc modo inter se in diuersum tendentibus ac mutuò auxiliantibus. Nam disten- tio pulmonis fit, alternis transumptionibus repletionem & euacuatione contingente. Pro- indeq; quatuor motus circa pulmonem fieri: primum, iuxta quem extrinsecum aërem suscipit: secundum, iuxta quem id quod ab externis suscepit intra se, ad pectus dilabitur: tertium, iuxta quem id quod pectus in se transfuehit, rursus in seipsum suscipit: & quar- tum, iuxta quem id quod ex reuersione de pectore in ipso est, foras emittit. Horum autem motuum duas distentiones esse, eam quæ ab externis, & eam quæ a pulmone attrahit. Duas item contractiones, alteram quum pectus ad se spiritum trahit, alteram quum ip- se pulmo eundem in communem aërem excernit ac emittit. Duo enim tantum motus cir- ca pectus fiunt, distentio quidem quum a pulmone attrahit, contractio uero quum attra- ctum rursus remittit.

Clepsydræ si- militudo ad re- spiracionem.

Pulmonis di- stractio ac co- ntractio.

Pulmonis mo- tus quadruplex.

De affectionibus corporeis, & an corpori anima condoleat. Caput XXIII.

Stoici affectiones quidem in partibus affectis, sensus autem in principali animæ parte esse asserunt. Epicurus & affectiones & sensus in locis affectis esse censet. Nam princi- palem partem affectionis penitus exortem esse. Strato & affectiones animæ & sensus in principe parte, non in affectis locis consistere dicit: in hac enim tolerantiam sitam esse, quemadmodum in aduersitatibus ac rerum difficultatibus apparet, itemq; in uiris fortibus ac timidis.

Tolerantia in animo.

Plutarchi de placitis philosophorum
Liber quintus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

De uaticinatione.

Caput I.

RLato & Stoici uaticinationem inducunt, iuxta diuinum afflatum, ac numinis instinctum, id est, iuxta animæ diuinitatem. Itemq; somniorum interpretatio nem. Atq; hi ipsi plurimas uaticinationis species ac partes approbant. Xenophanes & Epicurus uaticinationem tollunt. Pythagoras uictimariam tantum diuinationem extispicum ac hepatispicum non admittit. Aristoteles & Dicaarchus, uaticinationem per afflatum numinis tantum, & somnia inducunt; animam quidem immortalem esse non putantes, diuinitatis tamen cuiusdam participem ipsam esse censentes.

Diuinitio extispicum. Somniorum interpretatio.

Quomodo somnia fiant.

Caput II.

Democritus somnia iuxta imaginum assistentias fieri arbitratur. Strato, irrationali mentis natura in somnis maiorem quodammodo sensum acquirere, & ab ipsa cognoscenda facilitate incitata, somnia fieri putat. Herophilus somnia diuinitus inspirata iuxta necessitatem fieri censet. Naturalia autem, anima id quod conducibile est insuperq; futurum, per imagines representante. Quæ uero mixti ex natura ac temperatura sunt generis, ex casu spontaneo fieri iuxta imaginum allapsum: uelut quum ea quæ uolumus, uideamus, ut in his qui amicas in somnis habere sibi uidentur, contingunt.

Somnia triplia.

Quæ feminis substantia sit.

Caput III.

Aristoteles semen esse inquit, quod in seipso moueri potest ad efficiendum tale quid, quale est id ex quo excretum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam, semen esse dicit, & alimenti superfluitatem, quemadmodum sanguinem & medullam. Alcmaeon cerebri partem putat. Plato medullæ spinalis defluxum. Epicurus animæ ac corporis auulsionem. Democritus, à totis corporibus, inquit, & à principalissimis partibus genitura procedit, itemq; à carnosis fibris.

Semen quid.

Semen unde procedat.

An semen sit corpus.

Caput IIII.

Leuippus & Zeno semen corpus esse asserunt, esse enim animæ auulsionem. Pythagoras, Plato, Aristoteles, facultatem quidem seminis incorpoream esse tradunt, uelut mentem motricem. Materiam autem profluentem corpoream esse. Strato & Democritus, etiam facultatem corpus esse uolunt: spiritalis enim & statiosa existit.

An etiam femina semen emittant.

Caput V.

Pythagoras, Epicurus, Democritus, etiam feminam semē emittere censent: habet enim adfites glandulosos auersos, & propterea etiam appetentiam habet, præter Veneris usum. Aristoteles & Zeno, materiam quidem liquidam feminas emittere putant, uelut à coexercitatione sudorem, non tamen seminariam. Hippo emittere quidem feminas semen non minus quam mares arbitratur, non tamen hoc ipsum ad animalis generationem conferre, propterea quod extra uteros elabatur. Vnde aliquæ etiam citra uiuorum commixtionem sæpe semen emittant, maximè uiduæ. Alij ossa quidem à mare, carnes uero à femina esse uolunt.

Quomodo conceptus fiant.

Caput VI.

Aristoteles conceptus fieri existimat, productio quidem per purgationem utero, mensibus uero à totius corporis mole partem aliquam puri sanguinis simul attrahentibus, ut ea ipsa pars maris genituram concipiat. Contra uero conceptus fieri negat, propter uteros non purgatos, aut inflatos, item propter timorem, aut tristitiam, aut feminarum debilitatem, aut ob impotentiam uiuorum.

Conceptionis impedimenta.

Quomodo mares & femina gignantur.

Caput VII.

Empedocles mares & feminas iuxta caliditatem & frigiditatem gigni censet. Vnde primos mares ad Orientem ac meridiem natos esse narrant, eosq; magis ex terra, feminas uero ad septentriones. Parmenides uice uersa, septentrionales partes mares produxisse sentit, utpote deilitatis amplioris participes: meridionales uero feminas, propter raritatem. Hipponax prout semen compactum & forte, liquidumq; ac debile fuerit, mares aut feminas gigni asserit. Anaxagoras, Parmenides, semina ex dextris partibus in dexteris uteri partes, ex sinistris in sinistras deici adstruunt. Si uero deiectio permutetur, feminas gigni. Leophanes cufus meminit Aristoteles, mares ex dextro testiculo, feminas ex sinistro gigni iudicat. Leucippus propter

A propter partium permutationem ac diuersitatem, iuxta quam mas colem, femina uterum habet, fieri arbitratur. tantum enim solummodo dicit. Democritus communes quidem partes, ex utro tandem contigerit, nasci tradit, proprias autem iuxta prædominium. Hipponax, si quidem genitura præualuerit, inquit, mas nascetur: si uero alimentum, femina.

Quomodo monstra gignantur.

Caput VIII.

Empedocles monstra propter feminis redundantiam, aut defectum, aut propter motus perturbationem, aut propter diuisionem ipsius in plures partes, aut propter nutationem, gigni pronunciat. Atq; hoc modo ferè omnes excusationes ac causas præoccupasse uidetur. Strato propter appositionem, aut ablationem, aut transpositionem, aut inflationem. Quidam ex medicis propter distortionem uteri tunc inflati, gigni monstra arbitrantur.

Quare mulier sæpe concumbens non concipit.

Caput IX.

Diocles medicus hoc contingere putat, aut propterea quod aliqui uiri semen in totum non emittunt, aut quod minus quam oportet, aut quod tale emittunt in quo facultas uiuifica non est, aut propter caliditatis uel frigiditatis, uel humiditatis uel siccitatis inopiam, aut propter partium resolutionem, aut propter colis obliquitatem, genituram rectam immittere non potentes, aut propter partium incongruentiam, distantiam uteri respectu. Erasistratus uterum in causa esse dicit, quum callos carnosos habuerit, aut rarior aut etiã minor q; pro naturali modo fuerit.

Quomodo gemini tergeminiq; gignantur.

Caput X.

Empedocles geminos & tergeminos propter redundantiam & dissectionem seminis gigni censet. Alcibiades propter corporum diuersitatem, quemadmodum duplices ac triplices granorum ordines in hordei spica: fecundissima enim ea semina esse. Erasistratus propter superfœtationes siue superconceptus, uelut in brutis animalibus. Quum enim uterus probe fuerit purgatus, tunc ad superconceptum peruenit. Stoici propter locos in utero id fieri censent, quum in primū ac secundū semen incidat, tunc fieri superconceptus atq; etiã tergeminos.

Superfœtatio.

Vnde parentum atq; progenitorum similitudines fiant.

Cap. XI.

Empedocles iuxta prædominium seminariæ genituræ, similitudines fieri putat. Dissimilitudines uero ob caliditatis in femine exhalationem. Parmenides, quum de dextra uteri parte foetus æditur, patribus similem esse ait: quum de sinistra, matribus. Stoici à toto corpore ac anima semina ferri sentiunt, & similitudines ex iisdem generibus efformari, tum formis, tum characteribus, quemadmodum pictor à similibus coloribus imaginem eius quem aspicit efformat. Emittit autem & feminam semen censent, & si quidem præualuerit muliebri semen, id quod nascitur matri simile euadere: si uero uirile, uiro.

Quomodo alienis similes nascantur, & non parentibus.

Cap. XII.

Pleriq; medici fortuito & casu temerario, liberos parentibus dissimiles nasci arbitratur, ex eo quod tum uiri, tum mulieris semen perfrigeratum est. Empedocles per imaginationem mulieris in conceptu, pueros formam acquirere censet. Sæpe enim contigit ut imagines & statuas amarint mulieres, & similes his pueros pepererint. Stoici consensu mentis ad fluxionum ac radiatorum, non imaginum, insinuationes, mutuas similitudines fieri sentiunt.

Quomodo steriles fiant mulieres, & uiri infœcundi.

Cap. XIII.

Medici mulieres propter uterum steriles fieri pronunciant, aut quod densior sit, aut rarior, aut durior: uel propter quasdam callositates uel carnositates. Item propter pusillitatem, aut quod alimentum non sentiunt, aut propter corruptum habitum. Et quod uteri figuratio distorta sit, aut conuulsa. Diocles uiros infœcundos putat, aut quod aliqui semen penitus non emittant, aut quod minus q; oportet, aut quod semen infœcundum existat, aut propter partium resolutionem, aut propter colis obliquitatem, genituram rectam immittere non potentes, aut propter partium incongruentiam, distantiam uteri respectu. Stoici inconuenientis naturæ facultates ac qualitates in utroq; coeuntium, causam infœcunditatis statuunt. Itaq; ubi tales separari contigerit, & cum alijs generis sibi conuenientis commisceri, natura temperat, & foetus perficitur.

Cur mula steriles sint.

Caput XIII.

Alcmaeon mulos mares infœcundos arbitrat, propter genitalis seminis tenuitatem, hoc est, frigiditatem. Feminas uero propterea, quod uteri ipsarum non hient, hoc est, aperiantur. Sic enim ipse dixit. Empedocles propter paruitatem & humilitatem ac angustiam uteri id contingere censet, qui ad uentrem auersus est adnatus: & quod neq; semen rectam in ipsum eiaculari possit, neq; ipse suscipiat, etiamsi eiaculetur. Diocles autem ipsi suffragatur in dissectionum libris, sic inquit: Eiusmodi uterum mularum sæpe uidimus, possibileq; est ob huiusmodi causas etiam steriles esse mulieres.

Mularum uteri quales.

C

An foetus animal sit.

Caput XV.

Plato foetum in utero animal esse censet: moueri enim in utero ac nutriri. Stoici ventris partem, non animal esse putant. Quemadmodum enim fructus, qui plantarum partes sunt, maturi facti decidunt, sic etiam foetus. Empedocles non quidem animal esse foetum asserit, sed tamē uiuum in uentre existere. Primam autem animalis respirationem in partu fieri, humiditate in recens aëditis secessum capiente, & externo aëre ad euacuatum locum ingressum faciente, in aperta uidelicet uasa. Diogenes gigni quidem foetus inanimatos adstruit, uerum in caliditate: unde inlitus calor statim effuso foetu in pulmonem attrahitur. Herophilus motum naturalem foetibus relinquit, non spiritalem. Motus autem causae sunt nerui. Tunc autem fieri animalia, ubi effusi foetus aliquid aëris assumpserint.

Foetus inanimatos gigni.

Quomodo nutriantur foetus.

Caput XVI.

Democritus, Epicurus, foetū in utero per os alii censent, unde statim natus ore ad mammam fertur: esse enim quasdam in utero papillas ac oscula, per quae alantur. Stoici per secundam & umbilicum alii iudicant: unde etiam obstetrices hunc obligare, & os diducere, ut alia alimenti meditatio fiat. Alcmaeon per totum corpus foetum nutriri arbitratur: assumere enim ipsum uelut spongiam de nutrimento alimoniam.

Foetus alimentum per secundam & umbilicum.

Quid primum in utero perficiatur.

Caput XVII.

Stoici multas partes simul in utero gigni sentiunt. Aristoteles spinam primum absolutam sputat, uelut carinam in nauis. Alcmaeon caput primum perfici sentit, in quo est principalis animae pars. Medici cor, in quo uenae sunt & arteriae. Alii magnum pedis digitum: alii umbilicum.

Partium foetus generatio.

Cur septimestres partus uitales sint.

Caput XVIII.

Empedocles ait, quum hominum genus e terra nasceretur, tantum temporis longitudine fuisse diem, propter solis cursum tardiozem, quantum nunc est decem mensium tempus: progressu autem temporis tantum fuisse diem, quantum nunc septimestre tempus est: & propterea decimestres ac septimestres partus esse uitales, natura mundi sic prouidente, ut foetus in una die, a nocte qua concipitur, augetur. Timaeus non decem, sed nouem menses putari debere dicit, propter suppressos menses etiam ante conceptum. Sic etiam septimestres putari qui septimestres non sunt, quum aliqua etiam post conceptum purgentur. Polybus, Diocles, empirici, etiam octauum mensem nouerunt uitalem, sed aliquo modo infirmiore, propterea quod multi propter imbecillitatem saepe iam perierint. Et in summa, neminem uelle octimestres nutrire ac educare, uerum multos octimestres in uiros euasisse. Aristoteles & Hippocrates aiunt, si in septem mensibus uterus expleatur: tunc prominere foetus, & uitales nasci. Si uero prominere, non autem nutrantur debilitatio umbilico, propterea quod graue iudicium ac laboriosam afflictionem pertulit mater ipsa, tunc foetus ob alimenti inopiam contabescere. Si uero nouem menses in utero maneat, tunc sane prominentem integrum esse. Polybus centum octoginta duos & dimidium diem, ad uitales partus requiri asserit, hoc enim semestre tempus esse. Nam & Sol in tanto tempore ab uno solstitio ad alterum accedit. Dicit autem septimestres, propterea quod deficientes primi mensis dies, in septimo assumantur. Octimestres autem non uiuere, quum promineat quidem ex utero foetus, uerum umbilicus diutius torqueatur: nam ob alimenti inopiam contabescit, ut qui alimenti causa exiit. Mathematici octonos menses inconiunctos in omni generatione esse aiunt, uerum septenos coniunctiles. Inconiuncta autem signorum animalia sunt, si stellas domibus dominantes ipsa esse contigerit. Si enim aliquid ex his uitam hominis sortiatur, infelices & breuis uitae fore significat. Inconiuncta autem signa siue animalia sunt, octonis domibus inter se distantia, uelut distat & inconiunctus est aries ad scorpionem, taurus ad sagittarium, gemini ad capricornum, cancer ad aquarium, leo ad pisces, uirgo ad arietem. Quapropter & septimestres & decimestres partus uitales esse, octimestres autem propter mundi inconiunctionem perire.

Dies decimestris & septimestris.

Partus semestres.

Octoni menses inconiuncti.

Signa octonis domibus distantia inconiuncta.

De animalium generatione, quomodo genita sint animalia, & an interitura.

Caput XIX.

Caput XIX.

Secundum aliquos mundus genitus est, genita item animalia & corruptibilia sunt. Secundum alios, quorum & Epicurus est, ingenitus est, & ex mutua transmutatione animalia generantur, quum partes mundi existant. Sic quoque Anaxagoras & Euripides non quidem mori ea sentiunt, sed prout aliud in aliud transmutatum est, formas praese ferre. Anaximander in humore prima animalia generata esse censet, corticibus obsita spinosis: procedente autem

Animalium mutua transmutatio.

tem aetate ad sicciore locos discessisse, & cortice diffracto modico tempore uixisse. Empedocles primas animalium generationes, itemque plantarum, nequaquam integras fuisse sentit, sed in concretis partibus disiunctas. Secundas uero concretis partibus simulachri formam habuisse. Tertias generationes ex se mutuo nascentium fuisse. Quartas autem non amplius ex similibus, uelut ex terra & aqua, sed per mutuas iam mixturas factas esse, terra quidem condensata, aqua uero alimoniam animalibus praebente, pulchritudine autem foeminarum feminarij motus irritationem inducente. Caeterum genera animalium propter temperamentorum qualitates discreta esse, & aquae quidem familiariora aquam impetu suo appetiuisse, alia uero in aërem respirasse, prout quid amplius de igneitate habuerunt: grauiora autem in terra mansisse: quae uero aequalem temperaturam habuerunt per omnia, pectoribus uocem edidisse.

Generationes animalium quadruplices.

Quot sint animalium genera, & an omnia sensibilia ac rationalia.

Caput XX.

XX.

Aristotelis liber extat, in quo quatuor animalium genera tradit, terrestria, aquatilia, uolatilia, caelestia. Nam & mundi & terrae animalia dici. Animal autem rationale, immortale esse censet. Democritus, Epicurus, caelestia: Anaxagoras omnia animalia rationem habere actiuam asserunt: uerum mentem, quae uelut passiva ratio est, & mentis interpres dicitur, non habere. Pythagoras, Plato, rationales esse etiam brutorum appellatorum animalium animas uolunt, non tamen rationabiliter agere, propter corporum distemperaturam, & quod sermonis facultatem non habeant, quemadmodum in simijs ac canibus uidere est: lalant enim haec animalia, & non loquuntur. Diogenes participare quidem ipsa intellectuuali facultate atque aëre putat: uerum quod alia densitate, alia humiditate redundent, neque intelligere, neque sensibus percipere, sed similiter uelut furiosos affici, principali animae parte aberrante.

Bruta etiam rationalia esse.

Quanto tempore animalia in utero efformentur.

Caput XXI.

Empedocles in hominibus coarticulationem a sexta & trigesima die incipere censet, perfici autem & absolui per omnes partes ab undequingagesima. Asclepiades in masculis, propterea quod calidissimi sint, coarticulationem fieri a sexta & uigesima die asserit: multas uero etiam ante hoc tempus, uerum quinquagesima die omnibus partibus compleri. Foemellas autem in bimestri temporis spacio coarticulari, in quadrimestri uero perfici, propter caloris inopiam. Caeterum brutorum animantium partes ex toto simul absolui, propter elementorum temperaturas.

Foetus articulationis ac perfectionis tempus.

Ex quot elementis singulae generales in nobis partes consistunt.

Caput XXII.

Empedocles carnes internarum quatuor elementorum temperamento generari censet. Neros autem ex igne & terra duplo mixtis. Vngues uero in animalibus generari, neruis ea parte qua aëri expositi sunt perfrigeratis. Ossa autem uidentur ex aqua & interna terra constare. Ex partibus uero ex his quatuor contemperatis, sudorem ac lachrymam proficisci, corporis mole hoc modo colliquefcente.

Carnium generatio. Neros uero. Vnguium. Ossium. Sudoris & lachrymarum.

Quando & quomodo homo perfici incipiat.

Caput XXIII.

Heraclitus & Stoici, homines circa secundum annorum septenarium perfici incipere censent, quo tempore genitale semen excernitur. Nam arborea tunc perfici incipiunt, quum semina generare incipiunt. Imperfecta autem sunt, quum immatura & infructuosa sunt. Quare etiam homo tunc perfectus est. Sed & boni ac mali intellectus, & ad discendum aptitudo, circa secundum septenarium contingit.

Quomodo somnus & mors fiat.

Caput XXIV.

Alcmaeon secessu sanguinis in confines uenas somnum fieri dicit: expurgiscentiam uero esse sanguinis diffusionem: secessum autem ipsius totalem esse mortem. Empedocles perfrigeratione caloris in sanguine moderata, somnum fieri censet: totali uero mortem, Diogenes, si in totum sanguis diffundatur, & impleat quidem uenas, uerum contentum in ipsis aërem ad pectus & subiectum uentrem propellat, somnum fieri existimat, & pectus cauidius euadere. Si uero omnis aër ex uenis deficiat, mortem sequi. Plato, Stoici, remissione sensitiui spiritus, non secundum relaxationem, quemadmodum in terra contingit, sed delatione ad intermedium superciliorum ad principem animae partem, somnum fieri putant. Quum autem remissio sensitiui spiritus totaliter fiat, tunc consequi mortem.

Vtrius somnus & mors sit, animae an corporis.

Caput XXV.

Aristoteles somnum animae ac corpori communem esse dicit. Est autem somnus, humiditas a pectore & subiecto alimento exhalans ad locos circa caput, & caliditas in cor-

C de perfrigerata. Mortem autem perfectam perfrigerationem esse dicit, esseque solius corporis mortem, non etiam animæ, hæc enim immortalis existit. Anaxagoras corporeæ actionis somnum fieri censet: esse enim corporalem affectionem, non animalem. Mortem autem esse animæ à corpore separationem. Empedocles mortem fieri asserit per separationem elementorum, ex quibus humani corporis miscella consistat: ut iuxta hunc mors corporis & animæ communiter sit. Somnum autem fieri per caloris ignei secessum.

Quomodo auferantur plantæ, & an sint animalia. Caput XXVI.

Plato & Empedocles etiam plantas animatas ac animalia esse censent. Id ipsum uerò manifestum fit ex eo quod commouentur, & ramos porrectos habent, & quod adductæ cedant, ac rursus laxatæ ad locum suum redire gestiant, quod in ipsum coeant ac contrahantur. Aristoteles animatas quidem esse sentit, non tamen animalia: animalia enim esse appetitiua, & sensitiua ac rationalia. Stoici & Epicurei animatas esse negant. Nam animalia quædam appetitiua ac concupiscentem animam habere, quædam uerò rationalem. Verum plantas sua sponte ac temere quodammodo productas esse, non per animam. Empedocles prima ex animalibus arbores è terra emerisse dicit, antequam sol expanderet, & priusquam nox & dies discerneret: uerum ob temperamenti æquabilitatem, ipsas & maris & feminæ rationem habere, auferere autem à calore qui ab ipsa terra eleuatur: quapropter partes esse terre, quemadmodum etiam fetus in utero, ueri partes existunt. At uerò fructus superfuitates esse aque ac ignis in plantis ipsis. Et quæ quidem humorem defectuosum habent, eas estate humore siccato folia abijcere: quæ uerò humore abundant, eis folia permanere ac non defluere, quemadmodum in lauro & olea ac populo uidere est. Saporum autem differentias fieri: iuxta alterationes multipliciatis partium ac causarum, quæ pro partium nutrientis multipliciitate differentias habent, uelut in uitibus cernere datur. Non enim uitium differentia bonum uinum faciunt, sed nutritij soli alimentum.

Plantarum sexus.

Fructus quid.

Arbores quædam cur folia non abijciant.

Solum sapor præbet.

De alimento & augmento. Caput XXVII.

Empedocles animalia per familiaris alimentis substantiam nutrirî censet, auferere uerò per caloris præsentiam, minui autem ac corrumpi per utriusque defectum. Cæterum homines qui nunc sunt, infantium rationem obtinere, si ad primos illos comparentur.

Hominum primi seculi magnitudo.

Vnde appetitus animalibus contingant, & unde uoluptates. Cap. XXVIII.

Empedocles appetitus animalibus fieri putat iuxta defectus elementorum singula per efficientium. Voluptates uerò ex humido, itemque periculorum ac consimilium motus. Vexationes autem ac turbationes, propter intemperaturas.

Quomodo febris fiat, & an consequens ad alios morbus sit. Cap. XXIX.

Erasistratus definit febrem hoc modo: Febris est motus sanguinis præter lapsi in uasa spiritus, in uoluntariè factus. Quemadmodum enim in mari, ubi nihil ipsum mouerit, quies contingit, uento uerò uiolento præter naturam inspirante, ex toto conturbatur: sic in corpore, ubi sanguis commouetur, in spirituum uasa illabatur, ibique exardescens totum corpus calefacit. Placet autem ipsi febrem accessorium morbum esse. Diocles autem inquit: Ea quæ apparent, obscurorum indicia existunt. Ad ea uerò quæ apparent, febris consequi ac accedere conspicitur, uelut sunt uulnera, inflammationes, & inguinum tumores siue abscessus.

De sanitate, morbo, ac senectate. Caput XXX.

Alcmaeon facultatum humidis, calidis, liccis, frigidis, amari, dulcis, ac reliquarum æquabilitatem, sanitatis conseruatricem esse dicit, monarchiam autem & unius illarum principatum, morbum inducere. Monarchia enim singularum, corruptionis & morborum causa existit. Et causa quidem à qua, est caliditatis aut frigiditatis excessus. Causa uerò ex qua, propter multitudinem aut inopiam contingit, uelut in quibusdam sanguinis aut cerebri inopia contingit. Sanitas autem est congruens ac moderatum qualitatum temperamentum. Diocles plurimos morbos propter inæqualitatem elementorum in corpore, & status aeris, fieri censet. Erasistratus morbos propter alimenti multitudinem, cruditatemque ac corruptionem oriri asserit: uerum modestiam & sufficientiam esse sanitatem. Stoici concorditer asserunt, senectam ob caloris defectum fieri. Qui enim plus caloris habent, diutius uiuentes amplius senescunt. Asclepiades Æthiops citò senescere dicit, anno uidelicet tricesimo, propterea quod à sole combusta corpora ipsorum superexcalescant. Verum in Britannia homines ad centesimum uicesimum ætatis annum peruenire, propterea quod loci quidem frigidis sint, homines uerò calorem in seipsis constrictum habeant. Etenim Æthiopum corpora rariora sunt, propterea quod à sole sint laxata: septentrionales autem densa corpora habent, & ob id diuturniora.

Morborum causas.

Senectas ex caloris defectu.

Æthiopes cur uita breuis sint.

Britanni cur longæui.

Quam ob causam aqua marina non cedit in arborum nutrimentum. Prob. I

Quare semina maiora incrementa ab imbribus, quam ab aquis, quas nos rigando aspergimus, suscipiunt. Problema. II

Quare pastores ouibus sale obijciunt. III

Quare ex imbribus præstantiores ad riganda semina, qui post tonitrua fulgurationesque cadunt, quos ob id Asteropæos appellant. IIII

Quare, quum saporum octo sint genera, salsum quem uocant in nullo fructu, qui terra nascatur, degustare licet. V

Quare qui continenter per rosca arbusta incedunt, hæc partes corporis quæ rorulentis flagellis tanguntur, lepra feccari solent. VI

Quare hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. VII

Cur, quum omnes humores, dum agitantur iactanturque, frigescent, solum mare fluctibus quassatum calidius euadit. VIII

Quare mare hyeme minus amarum gustatu deprehenditur. IX

Quare uino adfundunt marinam: & piscatoribus oraculum datum aiunt, quod iubeat Bacchum in mare mergendum: qui uerò procul à mari habitant, gypsum & zacintho torrentes iniicere consueuerunt. X

Quare uomitant nausea correpti, magis qui mare, quam qui flumina, etiamsi nulla tempestas sit, nauigant. Problema. XI

Quare cum in mare oleum funditur, ipsum & dilucidum & tranquillum euadit. XII

Quare piscatorum retia hyeme magis, quam æstate putredinem sentiunt, quum cætera per æstatem huic malo sint magis obnoxia. XIII

Quare apud Dorientes non commoda sceni solet esse conuectio: aut quam ob causam, cum pluuium est cælum, scenum haud bene comportatur. XIIIII

Quare de causa tritici ferax est pinguis & solidus ager, tenuior autem terra hordeum magis profert. XV

Quare triticum in luto, in puluere uerò hordeum serendum esse aiunt. XVI

Quare in funiculos piscatorios, quæ Græci uocant, fetas ex equorum, quam ex equarum caudis mullunt. XVII

Quare cum loligo apparet, magnæ tempestatis indicium est. XVIII

Quare polypus colorem uariat. XIX

Quam ob causam suum agrestium lachryma dulcis, ceruorum autem & salsa & improba. XX

Cur scrophæ siue clementes porce & sapius & alij atque alij anni partibus foetæ sunt, quum sues feræ omnes & semel tantum quotannis & prope circa idem tempus, nimirum cum æstas appropinquat, pariunt. XXI

Cur ursi manum dulcissimam, & carnem illam esui gratissimam esse perhibent. XXII

Cur ueris tempestate difficulter feras indagare licet. Prob. XXIII

Quare circiter plenilunia ferarum uestigia indagare persequi haud facile est. XXIIII

Cur, cum per frigora ros cadit, ferarum indagatio difficilis existit. XXV

Cur bestia, cum incommodis adficiuntur, facultates, à quibus auxilium expectant, querunt & explorant. XXVI

Cur mustum, cum frigus dolia, quibus continetur, occupat, dulce diu permanet. XXVII

Quare præ reliquis feris ursus minime castes rodit, quum & uulpes & lupi dentibus eos lacerent. XXVIII

Quid est quomobrem aquæ frigida nihil mirabile habent, calida autem habent. XXIX

Quare uites, cum nimia ubertate lasciuunt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt: cuius rei causam quidam in syderationis morbum referunt. Prob. XXX

Cur uitis uino, quod tamen in primis ex se sibi familiare habet, rigata arefcit. XXXI

Cur inter omnes arbores sola palma contra impositum onus adsurgit. XXXII

Quare aqua de puteis hausta minus alit, quam quæ de fonte aut cælo manat. XXXIII

Cur Zephyrus uentorum omnium celerrimus fertur. Prob. XXXIIII

Cur apes sumum ferre nequeunt. XXXV

Cur apes citius pungunt, qui stuprum dudum fecerunt. Prob. XXXVI

Quare canes, relicto homine qui iecit, lapidem morsu insectantur. XXXVII

Cur lupæ certo anni tempore omnes, intra duodecim dies pariunt. XXXVIII

Cur aqua in summa parte alba, in fundo uerò nigra spectatur. XXXIX

Plutarchi Plutarchi de causis naturalibus Liber.

GYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

Quod marina aqua non nutriat arbores. I.

Animal terre-
stris planta.

Aqua marina
crassa & gra-
uis.

Sal putredini
obstitit.

Mare pingue.

Proverbium,
marina non in-
fundenda flam-
mis.

Lixinium.

Confutatio.

QVAM ob causam aqua marina non cedit in arborum nutrimentum? An ob id, quod ne terrestria quoque animalia alere possit? Etenim animalia terrestria quandam stirpem esse, cum Platone & Anaxagora Democritus existimavit. Non enim quod animalibus marinis, ut piscibus, utilis est, & in alimentum desideratur, ob id quoque terrestres stirpes & arbores nutrire posse credenda est. Nam quum crassa sint radicum capillamenta, aqua non subintrat, neque sustolli gravitatis causa potest. Ipsa vero gravitas & terrea eius substantia, praeter multa indicia, quibus comprobari posset, accedit quod naues levius in ea sident, & natantes facilius sustinet. An ob id, quod ea quae siccitatem adferunt, arbores mediocriter laedunt? at marina aqua siccandi facultate praedita est. Sales enim non mediocriter putredini obstitunt. Item cutis eorum corporum quae marina se lauant, confestim aridior asperiorque tangentibus deprehenditur. An quia ut oleum arboribus inimicum, quibus adfunditur, corrumpit: ita mare pinguedinis non exiguum habens (scintillare aliquando videtur: & proverbio dicere solemus, Marinam aquam in flammam non esse infundendam) eadem facultate noxium sit? An quia sit minus apta quae poterit, & propter terrae exustae admixtionem, auctore Aristotele, amarior reddatur? Nam lixivium sit, cum ad cineres aqua dulcis adfunditur. Ab ea vero deductione quicquid in aqua ad usum potumque est, perditur & corrumpitur: quemadmodum insitum nostrum humorum febres in bilem commutant. At quod plantas & stirpium aliquot in rubro mari crescere adserunt, verum quidem id est, sed fructum non ferunt: aluntur autem limo illo, qui per ostia fluuiorum in mare vehitur. quare non longe a terra, sed prope littora plurimum crescunt.

Semina pluuijs aquis magis quam alijs gaudere. II.

Plato in Cratyllo.

Pluvia aqua spiritosa.

Concoctio. Cruditas.

Simplicia concoctus faciliora.

Concoctio putrefactio est.

QVAM ob rem semina maiora incrementa ab imbribus, quam ab aquis, quas nos rigando aspergimus, suscipiunt? Vtrum impetus ille imbrium ictu terram diuidens, & meatus (ut Laito visum fuit) referans, aditum ad radices faciliorem praebere potest? An hoc cum veritate non consentit, latuitque Laitum, multas etiam palustres stirpes, ut tiphampheleon, uluam, sine incremento, cum suo tempore aquae pluuiiae de caelo non manant, squallere? Aristoteles rectius censuit, qui imbres recentem planem & nouam, palustrem & nuperam, & ueterem aquam esse dixit. An vero & hoc magis opinioni quam ueritati consonare dicendum? Si quidem & fontanam & fluuialem recentem planem & modò ortam nemo negare potest. Nam fluuium eundem, ut Heraclitus dicere solebat, nemo facile bis fuerit ingressus. Etenim continuo noua adlabitur, & sufficitur in illo aqua. Sed & ista minus quam pluuiam nutrire solet. An vero coelestis aqua leuis est, & aëris spiritusque plena? quare celerem sua leuitate uiam ad plantas facit. Quod uero aëre plena sit, indicant bullae quae ex illius commixtione, quum decidit, creantur. An quod ab alito superatur & conficitur, maxime nutrit? Haec enim est concoctio, cui contraria est cruditas, quam concoquendi defectum nominamus, quum alimenta uehementiora sunt, quam ut quicquam cedant. An quia leuia, simplicia, saporis expertia, citius magisque commutantur? At tales imbres sunt: nam in aëre uentoque creati, integri & nulli rei mixtione uitati de caelo cadunt. Fontana uero cum terra qua profluit, & loci quibus labitur, adfinitatem quandam habet: quo fit, ut pluribus naturis praedita, minus bona censeatur, & nutrimento minus conueniens, tardiusque ab illius quod nutritur facultate superata concoquatur. At quod facile in nutrimentum conuertatur, putrefactio indicat: nam longe citius quam uel fluuialis, uel quae ex puteo hauritur, corrumpitur. at concoctio, putrefactio quaedam est: quod Empedoclis testimonio firmatur.

Vinum est putrescens sub ligni cortice lympham.

Ranae cur sub pluuiam coaxant.

An quod in promptu sit eius causae inuestigatio illis, qui dulcedinem usumque pluuiiae aquae, cum statim flatu de caelo praecipitatur, animaduertunt, exputamus? Videmus enim & pecudes hac magis delectari. Ranae cum eandem expectant, praegaudium iuuicem uocem tollunt, quasi

de causis naturalibus liber.

264

quasi scilicet haec condimentum palustris aquae, eiusdemque seminarium quoddam dulcedinis existat. Id autem futurae pluuiiae signum Aratus indicat: sic enim ait,

Aut cum progenies miserabilis, esca colubris,
Ranarum patres ex undis uoce coaxant.

Quae sit causa, quam ob rem pastores ouibus salem obijciunt. III.

QVARE pastores ouibus salem obijciunt? An quia illas copiosiore alimento, quò citius pleniores & farctae reddantur, uti cupiant? Nam cibi cupiditatem a credo excitat, & meatus referans, ut per totum corpus commodè nutrimentum digeratur, procurat. Quam ob causam graciles, & quibus cibus nihil praestat nutrimenti, Apollonius Herophili discipulus, non dulcissimi, non halica, sed salsamentis muria aliquantulum conditis alebat. corporis enim exilitas (ceu fictitios palpebrae pilos sufficimus) cibos meatibus referatis sibi apponit. An potius sanitatis gratia sales lingunt, quò scilicet nimia pinguedo praecidatur? Nam supra modum obesae in morbos incidunt: pinguedinem autem sales colliquant & discutunt. hoc & laniones obseruantes, tum plerumque excoriare illas solent: facilius enim a carne cutis tum soluitur. Nam & tenuis & infirma redditur ab acredine, quae prius pinguedine conglutinata & ueluti alligata fuerat. Quinetiam earum sanguis attenuatur, neque sales quemquam ex internis humoribus concrefcere patiuntur. Animaduertendum etiam num id fertilitatis ratione faciant, quò uidelicet salaciores reddantur. Nam & canes cum salsamentis uescuntur, citius grauidantur: & in nauibus marinis murium copiam numerosiorem, quam in fluuiatilibus, uideris, quò scilicet in his magis lasciuant.

Pluuia a tonitruo, rigando utilior ceteris.

III.

QUARE ex imbribus, ad riganda semina, praestantiores qui post tonitrua fulguraque, quos ob id Astropaeos appellant, cadunt? An quia flatibus & spiritu ex aëris perturbatione & confusione pleni sunt? Flatus autem humorem agitant, ut admittatur digeraturque, in causa est. An quòd tonitrua fulguraque calore contra frigus pugnantia creantur, ob id hyberno tempore caelum minime, uerna uero tempestate & autumno propter temperiei inaequalitatem plurimum tonare solet. Caliditas autem quum percoquendi facultatem habeat, humorem utiliter admodum, ut plantae sibi eo oblato potiantur, parat. An quia tonitrua fulminaque maxime uere contingere solent? Verni uero imbres cum aestatem anticipant, seminibus utiliores multo, magisque necessarii sunt. Quamobrem regiones, in quibus frequentes imbres per ueris tempestates existunt (quemadmodum est Sicilia) numerosos & generosos fructus producere solent.

Salsum saporum in plantis non esse.

V.

QVARE, quum saporum octo sint genera, salsum quem uocant, in nullo fructu, qui terra nascatur, degustare licet? Etenim oliua primo quidem amarum profert, uua acidum, quibus commutatis, illa quidem pinguem, haec uero uinosum suppeditat. Quinetiam in palma fructu sapor acerbus, in punice malo austerus, in dulcem commutantur. Sunt & mala punica, quae, quantum in ipsis est, acidum producunt. nam acris quam sit in multis radicibus copiosus, norunt omnes. An quia salsum nihil generet, sed corrumpat? quare omnibus, quae plantis seminibusque oriuntur, ad alimoniam inutile existit. Quòd autem quibusdam condimentum est, & suauitatem conciliat, sit quòd gulam satietate oppressam irritat. An quemadmodum marinam coquentes, salsum & quòd mordendi facultatem habet, auferunt, ita in calidis ab aestu salsuginosum euanescit? An quia sapor, ut Plato docuit, est humor per plantas excolatus? Nam & marina colata (est enim terreae substantiae & crassarum partium) falsedinem exiit. Hinc est, ut qui in littore fodiant, plerumque in potabiles scaturigines incidunt. Ad haec multi aquam dulcem de mari uasculis cereis, excolatam ab omni falsedine terreaque substantia, hauriunt. Ipsa autem tranquillitas & diutina flatuum suppressio, excolatam aquam, quia terream illam qualitatem cogit, neque misceri sinit, potabilem reddit. Atqui cum ista sic se habent, probabile sane est, plantas nec falsedinem aliunde ad semittere: quòd si autem admittant, & ad incrementum illis faciat, excernere tamen in fructum non possunt, quum terream & crassarum partium, per meatuum tenuitates non transcoletur. An falsedinem amaritudinis quoque speciem adseremus? quemadmodum Homerum fecisse apparet:

Salsam ore expuit undam, & amaram,

Quae strepitu numerosa, suo de uertice fluxit.

Et Plato utrumque hunc saporum extergendi eliquandi que facultatem habere adserit: sed salsum.

A credo appetentiam cibi excitat.

Sal pinguedinis mala castigat.

Sal ad conceptionem facit.

Astropaei.

Calor concoctionis parat.

Sicilia ferax.

Sal condimentum.

Sapor quid.

Salsedo species amaritudinis.

Ctamen minus id posse, minusque asperum esse. Rursum amarum aritudinis potentia excellentiorem, quum tamen utrumque adlisset.

Leprosi cur fiant, qui per rosidas herbas nudi incedunt. VI.

Ros attenuans uirtutis et asiccantis.

Ros rodendi vires habet. Ros obesitatis remedium.

Qvare qui continenter per rosida arbuta incedunt, his partes corporis, quæ rorulentis flagellis tanguntur, lepra foedari solent? An quia ros attenuante facultate cutis humorem siccat, quod Laito uisum fuit? An, sicut rubigo semina nondum sicca tentat, sic quoque à rore humidis & teneris in superficie ceu scalpello tactis partibus & eliquatis, leuis quedam aspergo hinc expressa excarnes & exangues plurimum corporis partes, ut crura, pedesque, qua cutis, lancinat & arrodit? Etenim quod arrodendi uim ros habeat, testantur illi, qui ob gracilitatem meatuum medendam, bibere rorem soliti sunt. Quinetiam mulierculæ obesiores, uestibus & mollitusculis lanis rorem excipientes, corporis pondus illo se eliquare posse arbitrantur.

Naues cur hyeme tardius agantur in fluminibus. VII.

Fons in Thracia miraculosus.

Qvare hyerno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. Vtrum fluuiatilis aer, quum semper tardus & grauis sit, hybernis frigidibus tenuior molliorque redditus, nauigantibus magis obsistit? an eam impressionem potius in ipsos fluuios aer facit? Frigus enim aquam subigens, illam grauem corpulentamque reddit. Id autem à clepsydris discere licet: tardius enim aquam hyeme quam æstate subducunt. Theophrastus autor est, in Thracia non longe à Pangeo fontem esse, qui hyeme æquali scaturigine plenus, pondus duplo maius quam æstate ferre potest. Quod autem densitas undæ nauigia fluuiatilia tardiora reddit, indicium est, quod & onera longè grauiora hyeme ab his ferri soleant. Etenim aqua quo densior grauiorque, hoc magis resistit. At mare ne densetur, calor in causa est. Raritas autem, mollities quedam esse uidetur: à qua quæ absunt, densari nequeunt.

Quod humida quæuis quum agitantur frigent, mare solum calet. VIII.

Mare calidum

Cur quum omnes humores dum agitantur inæquanturque, frigescent, solum mare fluctibus quassatum calidius euadit? An quia in alijs ferè rebus humidis caliditas accessoria est & peregrina, quæ motione exprimitur & discutitur: at caliditas mari innata, à uentis excitatur magis aliturque? At quod mare calidum sit, & frequens scintillatio eius, & quod glaciæ, quantumuis sit terreum & graue, non concreuit, testatur.

Quod hyeme mare non fit adeo amarum. IX.

Qvare mare hyeme minus amarum gustu deprehenditur? Hoc enim à Dionysio, qui de aquæ ductibus tractauit, scriptum proditur. Quod uerò non omnino expers sit & indigens dulcedinis amaritudo maris, numerosa illa, quæ influunt in mare, flumina efficiunt. Sol autem dulcedinem, & id quod potabile propter leuitatem in superiores tendit partes, ex fugit, atque id æstate uehementius. Ceterum hyeme, cum leuius istud propter æstus absentiam à sole perstringitur, dulcedinis portione bona in illo relicta, amarum immodicè illud & medicamentosum temperatur. Hoc autem & paulò minus potabilibus aquis contingere solet. Etenim per æstatem leuissimo illo & dulcissimo, quod in se habent, ab æstu discussio, improbiore euadit. Secus per hyberna tempora se habent: effluit enim noua & recens, ueluti ex fontibus feritur: cuius & mare participem fieri, quum & continuo agitetur, & tanta fluuiorū uis se continuo in illud eluant, credibile est.

Vinum marina dilutum melius euadit. X.

Bacchum in mare mergendum.

Qvare uino adfundunt marinam, & piscatoribus oraculum datum aiunt, quod iubet Bacchum in mare mergendum: qui uerò procul à mari habitant, gypsum è Zacyntho torrentes iniicere consueuerunt? An quod calor aduersus perfrigerationem proficit? An quia illam maximè à uino extrahit, & extinguendo uires eius minuit? An quod aquosum flatuosumque, quod uino admixtum, & periculossimam mutationi obnoxium est, sistit, terreasque partes, quæ adstringi facile solent, attenuat? Sales autem & marina quum id quod in uino extraneum & superfluum est attenuent, eliquentque: tum neque odoris infacetiæ, neque corruptionem gigni ullam in uino sinunt. Accedit ad hæc, quod quicquid terreum crassumque, id grauioribus ceu implicatum deorsum trahitur, & sedimen fecemque in fundo construens, uinum perpurgatum relinquit.

Nauseabundi qui mare nauigant. XI.

Nauseæ pericula.

Qvare uomitant nausea correpti magis, qui mare, quam qui flumina, etiam si nulla tempestas sit, nauigant? Nauseam, propter reliqua, maximè ex sensibus odor, ex animi perturbationibus pauor creant. Nam qui periculi imminenti cogitatione tanguntur, tremunt horrentque,

A horrentque, & alius his humectior euadit. At qui in fluuijs naui uehuntur, nihil horum percipiunt. Olfactus enim humanus ad dulcem & potabilem aquam comode adueuit: ipsa quoque nauigatio ab omni periculo libera est. In mari se omnia aliter habent: nam odore propterea, quia non adueuere, pessime ferunt, & in presenti, quanquam periculum nullum, metu tamen uenturi casus terrentur. Quam ob causam exterior tranquillitas nihil planè profuerit, quum anima motionibus agitata, ipsa deinde corpus uexet & perturbationes concitet.

Timentibus alius soluitur.

Oleum mare translucidum & pacatum facit. XII.

Qvare cum in mare oleum funditur, ipsum & dilucidum & tranquillum euadit? Vtrum spiritus (hæc est autem Aristotelis sententia) à leuitate excidens, neque ictum neque agitationem parit? An hoc ad exteriores rationes probabiliter ab eo dictum est? Verum cum urinantes, ut adserunt, oleum ore continent, quod in fundo lucis & perspicuitatis causa cum flatu expuant, nemo his è spiritus lapsu causam dicere potest. Quam ob causam considerandum tibi est, num mare, quum sit terreum & inæquale, propter densitatem oleum extrudat & disperdatque cum in sese redit & concurrat, exigui meatus, qui intermedij relinquuntur, efficiant, ut & oculis lucida uia & perspicuitas tribuatur. An aer, qui mari commiscetur, propter caliditatem lucidus est, turbato autem illo & inæqualis & obscurus euadit? Quum itaque oleum sua densitate inæqualia leuiget, rursum ad æqualitatem & perspicuitatem redit.

Retia piscatorum hyeme magis quam æstate putredinem sentiunt, quum reliqua per æstatem huic malo sunt magis obnoxia. XIII.

Qvare piscatorum retia hyeme magis quam æstate putredinem sentiunt, quum reliqua per æstatem huic malo sunt magis obnoxia? Vtrum, ut Theophrastus censet, calor à frigore suppressus & subiectus introrsum arctatur & cogitur, & ob id, quæ in ipso maris fundo sunt, non aliter ac in terra fieri solet, calidiora efficit? Hinc & fontana per hyemem tepidior plerumque: quinetiam lacus & flumina per idem temporis in frequentiores uapores soluuntur. Etenim in profundo conclusus est à uincente superanteque frigiditate calor. An putrefactio quidem non ob id contingit, uerum cum aqua rigidior est, & in glaciem uel frigoris con crescit, exiccata retia à procellis magis atteruntur, quare corruptioni & putrefactioni propè æqualia patiuntur? Etenim ut arcuum nerui cum acrius contenduntur, disrumpuntur: ita & retia hyemis tempestate rigida, cum turbatius mare esse solet, plerumque magis laborant. Qua de causa & colorum tincturis illa condensare constringereque, uerit scilicet ne dissoluantur, pergunt: quum tamen non ignorent, ad fallendos pisces multo, si neque tingantur neque liniantur, esse magis accommodata: utpote quum aeris quendam colorem, & qui planè in mari fallere possit, linum representet.

In fundo maris caliditas maior quam in summa parte.

Cur pluuia sæno obsunt. XIII.

Qvare apud Dorienses non commoda scæni solet esse conuectio? aut quam ob causam, cum pluuium est cœlum, scænum haud bene comportatur? Etenim cum adhuc uirescit, neque liccatum est, meti solet: qua de causa, cum humectum euadit, computrescit. At segetes ante metum cum pluujs rigantur, non medio cre aduersus calidos austrinosque flatus opem reperiunt: nam hoc modo fructus in spica iam conformatus constitutusque, concrecere & densari non permittitur: uerum concretio illa explicatur, & à calore dissoluitur, nisi terra rigata, humiditas spicam frigidiorē aquosiorēque reddat.

Triticum cur pingui, hordeum uerò tenui agro gaudet. XV.

Qua de causa tritici ferax est pinguis & solidus ager, tenuior autem terra hordeum magis profert? An quod semina illa, quæ ualentiora sunt, alimento pluri & copiosiore egent, imbecilliora uerò tenui leuiculaque contenti sunt? Hordeum autem imbecillius rariusque est tritico: qua de causa neque alimentum copiosum graueque sustinere potest.

Triticum in luto, in puluere uerò hordeum ferendum esse aiunt. XVI.

Qvare triticum in luto, in puluere uerò hordeum ferendum esse aiunt? An quia illud alimentum, ut paulò ante diximus, copiosiore plenioreque opus habet, hoc autem ubertatis & uliginis est impatiens? An quod densius lignosiusque triticum in locis humectioribus mollius laxiusque redditum, speciosius crescit; hordeo uerò, quia rarius est, ager sicciior accommodus & utilis ab initio existit? An quod calor ad temperamentum, ne quid noxiæ hordeum admittat, consentiens faciat? etenim frigidius hoc est. An quia uerentur, ne dum triticum in sicco trituran, in id formicæ impressionem, ut solent, faciant? hordeum, quoniam & grauius est, portatu difficilium, minus impetere solent.

Pili ex equorum caudis aptiores ad funiculos piscatorios, quam equarum. XVII.

Qvare in funiculos piscatorios, equinus Græci uocant, setas ex equorū, quam ex equarū

Caudis malunt? An propterea quod fœminis mares, ut in reliquis omnibus corporis partibus, ita quoque in pilis firmiores multo sunt? An quod lotio frequenter rigatae & conspersae, deteriores equarum setae reddi existimantur?

Mares fœminis longe firmiores etiam in quibuslibet corporis partibus. Mollia uadana uocata piscium genera, frigoris et turbationis impatientia.

Quare cum loligo apparet, magnae tempestatis indicium est? An quia omnia mollia, propterea quod carne nuda teneraque sunt, utpote neque testa, neque cute, neque squama uestita (quicquid enim illis duri & osseum est, id totum intus habent: qua de causa & mollia nominari meruere) rigoris perquam sunt impatientia? At ista quia facillime a tempestate adficiuntur, cito illam uenturam presentunt. Hac eadem de causa cum polypum in terram recurrere, & calculos flagellis comprehendere conspexeris, uentorum, quamquam nondum flatum ullum animaduertere licet, tibi certum sit indicium. At loligo, quod carnem habet in primis mollē & attritu facilē, propter frigus & maris conturbationes e fundo exilit.

Loligo apparens et polypus, tempestatis indicium. XVIII.

Quare polypus colorem uariat? An quod, iuxta Theophrasti opinionem, animal est natura timidum: itaque cum perturbatur, commoto spiritu, colorem instar hominis commutare consuevit. Hinc illud quod dici solet, profectum est:

Polypus cur colorem mutat. XIX.

Namque mali color immutatur. An Theophrastus satis quidem probabiliter, quod ad mutationem attinet, explanauit: ad similitudinis uero expressionem non omnino satis. Etenim colorem mutat, sed tamen in hunc modum, ut quibuscunque se applicuerit petris, has colore imitetur. Ad quod uidetur respexisse Pindarus: Marinae, inquit, beluae color mentem in primis adaptans, omnibus ciuitatibus te accommoda. Et Theognis:

Sit tibi mens polypi, uario qui corpore petras, Quas capit, adnatans, haec colore refert.

Homines polypi.

Tali quoque ingenio praeditos esse perhibent, qui uersutia & calliditate facile exuperant ceteros, quicquid latendi & fugiendi artes non aliter ac polypus callent omnes. An quemadmodum nos uestitu quolibet utimur, ita is colorem quem uelit facile induat? Vtrum uero timorem tanquam adfectionis quidem principium recte Theophrastus coniecit: quae uero ad causam proprie spectant, in alijs inuestiganda sunt? Itaque ad Empedoclem animum conuertens, uide quae lo quid is dicat:

Noscens defluxus rerum quaecumque creantur.

Ab omnibus rebus defluxiones cadere.

Non enim ab inanimentibus duntaxat & plantis, non a terra marisque solum, uerum etiam a faxis, ab aere, a ferro continuo multa defluunt. Eius rei signum est, quod paulatim uitantur, pereuntque omnia: fluunt enim perpetuo & intereunt. At defluxionibus ipsis attractiones impressionesque molliuntur, cum his quidem harum implicationes, alij ictus, alij uero impulsionem circunductionesque substituant. Maxime uero a petris littoralibus, cum a mari alluente rigantur lauanturque, frustra multa & fragmina exilia continuo defluunt, quae alijs atque alijs coloribus insignia, non ad quodlibet corpus applicari possunt. Nam quae meatibus densiora sunt, propterea quod recipi per illos nequeunt, ab his dilabuntur: quae uero rariore eos habent, illos sane subingrediuntur. Iam uero polypus carne plane foraminosa, meatibusque pluribus distincta, atque ob id defluxionum capax conspicitur: atque cum timore percellitur, spiritu mutato fugiens, ubi applicuit alicubi corpus & coniunxit, defluxionibus quae uiciniore fuerint, ad se receptis & attractis, his se plane tegit. Nam aspritudo cum mollitie coniuncta, flagella ad particulas quae inferuntur extendit. Hinc, quod non dissipantur haec, sed coaceruata simul in corporis superficie haerent, colorem proximae cuiusque rei representant. Clarum autem eius rei indicium est, quod nisi in timore, adfectioni huic non est obnoxius polypus: neque Chamaleon etiam unquam album colorem induit. Quamobrem uterque illas tantum defluxiones admittit, quae poris suis convenientes & respondententes existunt.

Aprorum lachryma dulcis, ceruorum salua. XX.

Chamaleon.

Quare ob causam suam agrestium lachryma dulcis, ceruorum autem & salua & improba? Horum certe causa est animantium istorum calor frigusque. Etenim ceruus natura frigidus est: ex contrario aper animal est feruidum & aestuosum. Quam ob rem ille fugax est: sus uero contra insectantem se defendere non ueretur, quo tempore, quia exardescit in furore, lachrymam quoque fundit: nam plurimo calore sursum in oculos, ut dictum est, sublato, erigit & fetas, & flammam lumine spargit.

& quod tum eliquatur, dulce reddi par est. Sunt quoque nonnulli, qui ut a lacte serum, sic a sanguine

A sanguine turbato lachrymas prolici putarunt: in qua sententia & Empedocle esse uideo. Quamodoquidem ergo aprorum sanguis & crassus & ater, uel caloris existit, ceruus uero tenuis & aquosus: merito id, quod in furore & trepidatione alterutrus excidit, eiusdemmodi quoque habetur.

Lachryma unde.

Sues uillaticae saepe syluestres raro pariunt. XXI.

Cur scrophae siue clementes porcae & saepius & alijs atque alijs anni partibus foetae sint, quum sues ferē omnes & semel tantum quod annis, & prope circa idem tempus, nimirum cum aestas appropinquat, pariunt? quod & uersiculus iste, qui uulgo dicitur, comprobatur: Amplius haud pluit, ut foetum sus edit agrestis.

An ob cibi copiam: etenim satietatis comes Venus est: quoniam ex alimentum ubertate excrementum genitale & plantis & hominibus sufficitur. At uero sues, quae mansuetae non sunt, non tantum sibi ipsae uictum comparant, sed timore occupati facere hoc coguntur, quum interim scrophis, quae domi aluntur, omnibus horis cibus, partim quem natura suppeditat, partim qui a subulcis apparatur, suppetat. An id in ocij exercitijque rationem conferendum est? Nam illae pigritia segnes, a subulcis non late pabulandi causa uagantur: porro haec per montes & in uia errantes, cum perpetuo cursitant, quicquid excrementi e cibo restat, facile discutiunt, & in corporis molem absumunt. An ob id, quod simul & gregatim cum fœminis mares educati, uenereorum memoriam inuicem sibi excitant, & appetitionem eliciunt, non aliter atque Empedocles in hominum genere id fieri solere asserit:

Hinc hominum generi ex aspectu nascitur ardor.

A feris autem, quia non gregatim, sed sparsim uictum quaerunt: quod amore conciliare solent, abest: & quia rariore commiscetur, omnis appetitus ueneris obtundit extinguiturque. An uerum est quod Aristoteles ab Homero aprum *χλωνίη* appellari censet, quod altero testium careat? fieri enim ex attritione (palsim enim se truncis arborum affricat) uti testiculi eius collidantur.

Ursi manus carnem cur dulcissimam habeat. XXII.

Cur ursi manus dulcissimam, & carnem illam esui gratissimam esse perhibent? An propterea, quod corporis partes, quaecumque alimentum bene coquunt, carnem in primis suam uem habent? At uero optime concoquit, quod digerit commode: digerit uero commode, quod continuo agitatur exercitaturque. Uersus autem quum pedibus anterioribus non incedat, & currat duntaxat, uerum his ut manibus in comprehendendo utatur, fit ut eam corporis partem plurimum mouendo exerceat.

Ex aspectu nascitur amor.

Chlones cur aper ab Homero uocatur.

Vernum tempus indagari ferarum minus aptum. XXIII.

Cur ueris tempestate difficulter feras indagare licet? Vtrum canes, ut ait Empedocles, Naribus indagando ex corpore frustra ferarum, defluxiones, quas in syluis palsim ferarum relinquunt, excipiant: has uero stirpium fruticumque halitus per uer frequentes obscurant confunduntque, & sensum uehementia uerberantes, ne feras de odore deprehendere possint, conturbant, atque ita canes in errore inducunt? Hac de causa circa Aetnam montem neminem in uenationem in cubere perhibent: quia continuo istuc prata collesque, ut in uiridario flores extrudunt: & odoris suauitas circumquaque se diffundens, halitum ferarum intercipit. Extat & fabula, a Plutone Proserpinam istuc flores legentem raptam: quare pro loci, qui tanquam asyllum quoddam sit, ueneratione neminem istuc animantia, quae ibi pabulantur, uiolare audere.

Circu Aetnam incumoda uenatio.

Plenilunium indagandi feris incommodum. XXIII.

Quare circiter plenilunium ferarum uestigia indagare persequi haud facile est? An ob eam ipsam causam, quam modo recensuimus: etenim copiosiore luna, quum plena est, rorem creat. Quam ob rem Alcman rorem affatus, Iouis Lunaeque filiam illam uocat: O Iouis & almae Lunae filia Ros pascendo adsis. Etenim ros pluuia quaedam est, sed debilis & exigua: quemadmodum quoque Luna calor imbecillus est. Quare instar solis quidem illum de terra sursum trahit, uerum in altum rapere non satis ualide potest, sed ut demittat rursus oportet.

Ros Iouis et Luna filia.

Ros hybernus, hoc est, pruina, indagacionem difficilem reddit. XXV.

Cum per frigora ros cadit, ferarum indagatio difficilis existit? An propterea, quod cum non longe a lustris, frigoris uitandi causa, ferarum abscedunt, nulla de se indicia praebent? Quamobrem plerique illas a proximis abstinerere locis adserunt, neque in partem uastius excurrere, ne dum longius per hyemem errant, in calamitatem aliquam grauiorem incidant. An quod indagantibus feras canibus, locorum uestigia obseruauisse satis non est: sed & odorum halitus requiruntur? at hi nisi suauiter a moderato calore laxati soluti que sint, dispergi nequeunt. Eisdem autem frigus uehementius compingens, nec fluere, nec ad sentiendum

C instrumenta surrepi patitur. Hac eadē de causa neq; uina neq; unguenta per hyemē tam esse redolentia ferunt. Etenim aēr frigore concretus, halitus eorum claudit, & dissipari prohibet.

Bruta cum ualetudine laborant, sua quaerunt remedia. XXXVI.

C Vr bestia quum incommodis addiciuntur, facultates à quibus auxilium expectant, quaerunt & explorant: ut canes nausea correpti, cum bilem per uomitum expellere conantur, gramen appetunt: sues ad fluuiatiles caneros properant, quos ubi deuorauere, dolor capitis, quo torquebantur, tollitur: testudo, gustata uisera, origanum rodit: ursus (ut aiunt) languidus formicas lambendo mandit, atq; eo remedio malum abolet. Atqui hec quidem neq; experimentis neq; casu aliquo docti cognouere. An quemadmodū faui apes, cadauera uultures, quamuis remotos odore ad se trahunt alliciuntq; ita quoq; cancri sues, origanum testudinē, ursum formicę, & conuenientibus quibusdā & natiuis odoribus fluxioni busq; trahunt: cogitatione autem, quæ sensu utilitatis ratione suscipitur, nō tanguntur: An quod corporū tēperamenta acredines, dulcedines, aliasq; insolentes & alienas humoribus mutatis qualitates, uarias & diuersas appetitiones animantibus, unde egrotare cōtingit, pariant: Perpicuū id est in gravidis mulieribus, quibus & lapides, & terrā præbent. Et medici qui paulo urbaniores sunt, ad eos qui fastidio ciborū laborant, homines gulosos & corpore ualētes adducere cōsueuerūt. Traditū à Mnesitheo medico, eum qui ab initio inflātionis pulmonū cepas cōcupierat, ex morbo seruati: qui uerō sic optabat, interisse propterea, qd appetitus ipse tēperamenta, tēperamenta uerō adfectiones sequant. Idcirco uerisimile planē est, quotiescūq; ferę nō in exitiales & extremos incurrūt morbos, eiusmodi adfectione tēperamētōq; pollere, quib; ad salutaria appetitui sibi cōuenienti auxilia & ducant & agant.

Mustum frigori expōitum, dulce diu permanere. XXXVII.

Concoctio à frigore prohibetur.

C Vr mustum, cum frigus dolia, quibus continetur, occupat, dulce diu permanet: An quia musti concoctio in uinosam qualitatem mutatio quædam est: frigus autem concoctionem, utpote quæ à calido fit, prohibet: An è contrario naturalis & proprius uix succus dulcis est: quam ob rem cum dulcedinis particeps fit, maturefcere dicitur. At frigus, quū diffilationem intercipiat, calorem, qui in musto est, conseruat, & discuti non sinat. Atq; hæc quidem eadem est causa, quod cum per uindemiam pluit, mustum minus ferueat: feruor enim à calore procuratur, frigus autem uim caloris cogit, & ut se contrahat facit.

Vrsus incidens in casses, eos minime arrodit. XXXVIII.

Q Vare præ reliquis feris ursus minime casses rodit, quum & uulpes & lupi dentibus eos lacerent: Vtrum quod profundius dentes illi constituti, lina uix queunt arripere: & lina quoque crassa grandiaq; obstant, quo minus dentibus ad ea pertingat. An quod manibus expeditior, diuellere potius plagas & dirumpere conatur: An quod & manibus & ore simul utitur, quum illis perripere lina, hoc uerō se à uenatoribus defendere cōtendit: Cum uerō nulla ratione se iuuari à corporis rotatione senserit, mauult rumpendis retibus totus incumbere (sic enim plerunq; & se euoluit & liberat) quam dentibus uti.

Aquas frigidæ miraculo non esse, sed tantum calidas. XXXIX.

Q Vid est quam ob rem aquæ frigidæ nihil mirabile habent, calidæ autem habent: Perpicuum autem est, ut harum causa caliditas est, ita illarum frigiditatē esse. Non enim, ut quidam arbitrantur, illa æstus est, hæc uerō caliditatis priuatio: quasi illius, quod non sit, causa esse quod existit, uideatur: sed natura demirationem istam raritati adsignauit. Hinc quoq; quæ rarius fiunt, magis cognoscere auemus.

Rara miratio ni magis subiecta.

Altum uidet & infinitum hunc aethera, Et quam tenet complexus ulnis humidis.

Qualia per noctem spectacula præbent, qualem interdum pulchritudinem, quam admiramur, dum naturam harum inspicimus, habent. Etenim & irides, & uariæ nubium picturæ, quæ bullarum instar, dum radijs nubes finduntur, ornatae sunt, per diem conspiciuntur.

Vites lasciuientes præ pinguedine terræ exarescunt. XXXX.

Semen alimenti redundantiæ.

Q Vare uites cum nimia ubertate lasciuunt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt: cuius rei causam quidam in syderationis morbum referunt. An hoc eo modo fit, quo hirci, cum pinguitudine nimia grauantur, minus sunt fecundi, & ad saliendum uix efficaces: Semen enim redundantiæ est alimenti eius, quod in corporis appositionem alioqui cedere debebat. Itaq; cum animal aut stirps cum corporis bona habitudine pinguescit, & plena fit, indicium est, quod nutrimentum in se consumat, neq; ex eo quicquam omnino superfluere, aut si quid redundat, id & exiguum & ignobile esse.

Vitis

Vitis uino rigata arefcit. XXXI.

A Vr uitis uino, quod tamen in primis ex se sibi familiare habet, rigata arefcit: Vtrum quemadmodum in ebriosis, calore uini humorem capitis discutiente, caluitium accedit: An calidum natura putrefactionem molitur: Nam, ut ait Empedocles, Vinum est putrescens sub ligni cortice lymphæ.

Ebrii caluitio obnoxij.

Itaq; cum adfunditur extrinsecus plantæ, ignis uim in uitem exerit, & nutrientis humidi facultatem exurit omnem. An astringendi potestate præditū cum penetrarit se in radices, neq; floridam, & quæ alioqui liberaliter crescit, stirpē, aquā ingredi patiatur: An quod id uiti præter naturā sit, ut quod ex ea manauerit, in ipsam rursus recipiatur: Nam humor qui in stirpe florenti existit, alere quidem potest, uerum postea neq; adponi, neq; pars eius amplius fieri.

Palma arborum una contra pondus adfurgit. XXXII.

C Vr inter omnes arbores sola palma cōtra impositū onus adfurgit: Vtrum quod ignea & spirabilis facultas, qua maximè pollet, cum tentatur & irritatur, sese exercēs magis & magis erigit: An quoniā pondus ramos subito urgens, aërem omnem qui in his est, oppressum cedere retrō cogat, qui deinde resumptis paulo uiribus, aduersum onus acius rursus instat: An molles & teneræ uirgæ impetum non sustinentes, cum onus quiescit, paulatim se erigunt, & speciem, quasi contra illud adfurgant, præbent:

Hactenus Adinum exemplar sumus secuti, quæ sequuntur ex mediolanensibus sunt exemplaribus.

Aqua de puteis hausta minus alit, quam cœlestis aut fontana. XXXIII.

Q Vare aqua de puteis hausta minus alit, quam quæ de fonte aut cœlo manat: An quia frigidior magis sit, & parum quoq; aëris habeat: An quod salis multum immixta sibi de terra habeat: sal autē maciem, si quid aliud, facit: An quod pigra nec cursu exercitata, qualitate aliquā malā acquirat, quæ stirpibus & animantibus contraria, in causa est, quod nec bene concoquatur, nec nutrire quicq; possit: Hinc & stagnantes aquæ minus probe censentur, quod iniurias, quas uel ab aëris mala qualitate, uel à terra accipiunt, digerere nequeant.

Zephyrus uentorum omnium celerrimus. XXXIII.

C Vr Zephyrus uentorum omnium celerrimus uulgo fertur: & Homerus: Nos quoq; cum Zephyri curramus flatibus unā.

B An quod aère perpurcato & minime nebuloso, flare soleat: Aëris enim densitas & impuritas, uentorum cursum non mediocriter impedit. An quod sol radijs suis flatum frigidum perstringens, quod uelocius feratur, autor est: Quicquid enim frigidū uentorum uel contrahitur, id à calore ueluti hoste superatum, longius & citius propelli credendum est.

Aër nebulosus uentorum cursum inhibet.

Apibus fumus hostis. XXXV.

C Vr apes fumum ferre nequeunt: Quod meatus spiritus uitalis sanēq; angusta habeant. At is fumo interceptus & cōclusus, angit, & propemodū ad mortē apes adigit. An acredo amaritudoq; fumi in causa est: gaudēt enim dulcibus apes, neq; alio nutrimento aluntur. Itaq; ut contrariā & noxiā rem propter amaritudinē, fumū detestant. Qua de causa mellarij, cum fumū abigendis apibus faciunt, amaras herbas, ut cicutā & centaurū, incendere solent.

Apes aculeo in mœchos seuiunt. XXXVI.

C Vr apes citius pungunt, qui stuprum dudum fecerunt: An quod animal est munditiæ & elegantiae perquam studiosum, præterea olfactus sensu ualet plurimum: Quum itaq; impuri congressus, propter impudicitiam & immoderatam libidinem, soleant esse immundiores, & citius ab apibus deprehenduntur, & odium uehementius aduersus illos concipiunt. Vnde apud Theocritum iocose Venus ad Anchisem à pastore ablegatur, uti apum aculeis propter adulterium commissum pungatur.

Apes animal munditiæ studiosum.

Te confer ad Idam. Confer ad Anchisem, ubi quercus atq; cypirus Crescit, apum strepit atq; domus melliflua bombis.

Et Pindarus: Paruula fauorū fabricatrix, quæ Rhœcū pupugisti aculeo, domās illi perfidiā.

Canes, relicto homine, lapidem insectantur. XXXVII.

Q Vare canes, relicto homine qui iecit, lapidem morsu insectantur: An quia neq; cogitatione comprehendere quicquam, nec reminisci (quibus solus homo uirtutibus ualet) potest: itaq; quum mente non discernat, à quo iniuria fuerit illata, id tantum quod ob oculos minaciter uersatur, inimicū esse existimat, deq; eo uindictā sumere parat. An lapidem, dum per terram mittitur, feram aliquam esse autumans, pro ingenio hanc prius capere conatur, deinde cum uiderit se opinione sua frustrari, hominem rursus inuadit: An quod & id quod missum fuerit, & hominem ipsum equaliter odit, & id quod proximus est insectatur:

Yy 3

C Lupæ omnes certo anni tempore pariunt. XXXVIII.
 Vt lupæ certo anni tempore omnes intra duodecim dies pariunt? Antipater in libro de Animalibus, partim lupas proficere adserit cum glâdiferæ arbores florem abijciunt, quo gustato, uteri illarum referantur: cum eius copia non est, partim in ipso corpore emori, nec in lucem venire posse: præterea regiones illas à lupis non vastari, quæ glandium quercuumque feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonæ referunt, quæ cum uterum ferret, nec uspiam tuta præ Iunone esse posset, duodecim diebus, quibus in Delum proficisceretur, in Iupum à Ioue mutata, ut deinceps omnes lupæ eo ipso tempore parere possint, impetrauit.

C Vt aqua in summa parte alba, in fundo uerò nigra spectatur? An quòd profunditas nigredinis mater est, ut quæ solis radios prius quam ad eam descendant, obtundat & labefactet? Superficies autem, quoniam continuo à sole adficitur, candorem luminis recipiat oportet. Quod ipsum & Empedocles approbat.

CAROLVS VALGVLIVS IN PLV-
 TARCHI MVSICAM, AD TITVM
 Pyrrhinum.

VERITVR comœdia uetus, cuius licentia increpandi mores erat liberior, in Musicam fuisse iniectam labem: & execratur polluendæ eius autores, alio qui elegantis ingenij, poëtas, quòd auctis fidibus, & uarietate concentuum, dithyrambisque conditis biforibus, ac iucunda fraude gratis uulgo uersibus, ex forti illa, seuera, decora, atque simplici Musica, mollem quandam, illecebrosam, calami stratum, ac uariam intulissent. At quid inde mali? dicit aliquis. Ingens profectò atque latissimè manans, & quidem in res potiores. Nulla ne sunt mala, emolliri & languescere animos ciuium? nulla ne amissi pudoris, & corruptorum morum? At quid id interest morum? Sanè plurimum. Nam animus non ster quasi Tetrachordum quoddam, intellectu, ratione, phantasia, ac sensibus (si Platonis credimus) constat.

D Intellectus diuinus est, in quo nil est nisi simplex ac purum & uniforme. Imaginatio ac sensus mortales partes sunt, proinde mutationibus, uarietatibusque referta. Media ratio propria humanæ est naturæ, arbitriumque anceps habet inclinandi ad diuina & ad mortalia. Si igitur ratio, ut Mese neruus, cum diuina illa parte quasi neruo quodam se temperauerit, admirabiles morum concentus, simplices uidelicet, graues, decoros creabit. Sin se consociauerit cum mortalibus, uarios, molles, indecoros pariet. Tanta enim est uis canticis modis in utranque partem, ut quales ipsi in animos præsertim teneros illapsi fuerint ciuium, decori, graues, seueri, aut contrà leues, languidi, uarij, ac molles, ita rationem ancipitem ac dubitantem ad consortionem optimorum aut pessimorum stipantium latera ipsius consultorum, quorum consilijs uel elegantes uel degeneres mores finguntur, pertracturi esse uideantur. Neminem autem esse puto tam stupidum, tamque plumbeum, qui cantu non moueatur. Præclare Theophrastus in secundo Musicae inquit, naturam musicæ esse motum animæ inuenta à perturbationibus mala ab ea depellentem: quod ni musica efficeret, ut uidelicet animum quò uellet pertraheret, naturam ipsius omnino nullam futuram. Hoc loco nostri musicam temporis lamentarer, ni tampridem complorata foret, facile id patiente Franchino Gaffuro nostri æui præstanti musico, cuius libros & eleganter & eruditè compositos, ferè nemo nostrorum cantorum legit, tum quòd plerique grammaticam ignorent, tum liu ore, quo plurimo id hominum genus laborare Hesiodus autor est. Hoc autem à me solùm dictum sit cohortandi eos quos ea mala tangunt, gratia, ut omni conatu ignorantiam, inuidiamque, uelut pessimas feras ab animo depellant. Nam hæc me fieri coëgit amor musicæ musicorumque, quo incredibili teneor. Eorū ars & scientia omnis in paucis quibusdā est syllabis: cantus nulli ferè sunt sine conspecto libro, in quo nihil est descriptum præter certas notas & caractères; quòd si uerba cantilenarum quandoque proferuntur, de medio ea uulgo plerique accepta dices. Sed qualisnam erat apud ueteres Musica ista? dicit aliquis. A Plutarcho discas, si ipsum accuratè legeris: longæ mihi explicandæ ambages forent, & alieno loco. Quicquid enim canebant, ferè eruditum, elegantissimum, & metrico ritmo compositum erat, siue laudes deorum, quales Hymni Orphei, qui extant etiam nunc: siue decora clarorum uirorum, uictoresque in Olympia certaminum, & reliquarum celebritatum, quales Pindari, & aliorum: seu nuptiæ,

Musica ueterum qualis.

A ut Pæanes eiusdem, canerentur. Innumera alia argumenta, funebria, complorationes, amatoria, apta epulis alia, ad deprecandam pestilentiam alia, materiae tragicae & comicae, perque omnia genera, atque omnes rhythmicas uarietates poemata condita ad tibiam fidesue cantabantur, rhythmis, pulsibus, modulis, concetibus, humana uoce, cunctis simul materiae congruentes mores exprimentibus. Sed ut summam dicam, ut autor est Lucianus, argumenta & materiae canticorum cantilenarumque erant, ab orbe condito ad Cleopatram usque tempora gestæ res, quales Ouidius in Metamorphosi cecinit: ad quarum cantum ueteres etiam saltabant. Ex quo patet, neminem exercere musicam saltationemue temporibus illis potuisse, quin eadem opera animum multa cognitione præscarum rerum completeret. Opera præcium facturum me duxi canticum unum de ueteribus proponendo, quod Pythicum certamen uocabant. Argumentum erat pugna Apollinis cum dracone Pythone. Delona nomen toti cantico, Partium eius nomina: Exploratio, Prouocatio, Iambicum, Spondeum, Saltatio. In prima Apollo contemplatur, an opportunus sit dimicationi locus. In secunda prouocat draconem in certamen. In Iambico iam pugnatur. Hæc pars continet Odontifmon uocatum, quia draco frendens secat dentes, uulnera iam accipiens in corpus. Quarta uictoriam Apollinis. Quinta saltationem uantemque uictoriæ ergo eundem declarat. Et hæc est una de legibus tibiæ, in qua rhythmus & moduli, eorumque mores in canendo mutantur, prout partes eius uarios actus continentes postulant. Et quoniam legis mentionem fecimus, aliquid de lege musica, deque alijs quibusdam, quæ ad intelligentiam Plutarchi opem aliquam præstabant, breuibus dicere constitui. Deinde calumniam quandam falsamque accusationem ab Aristoxeno philosopho, Aristotelisque discipulo, & Theophrasti æmulo, ac musicorum longè nobilissimo, deprecabor. Lex itaque musica modus canticus est, præscriptam harmoniam siue concentum & rhythmum definitum habens. Nomen autem inditum legis propterea, quòd quasi lege præscriptum esset, uocum fidiumue tensiones mutare non licebat: quanquam Aristotelem dubitare non ignorem, num quia ueteres, quòd literis carerent, quarum monumentis crederent suas leges, canebant eas, ne obliuioni mandarent, atque ita abolerentur, ideo omnes cantus leges appellatæ fuerint. Legum alia erant propriae tibijs, alia citharæ, B fidibusque, alia communes utriusque. Nomen cuiusque suum aut à gentibus, ut Aolia, Bœotia: alia à rhythmis, ut Orthia, Trochæa: à tropis, ut acuta, Tetracœdia: ab inuentoribus amatoribusque eorum, ut Terperandria, & Hieracia: alia ab argumento, ut Pythicum certamen, & Curulis, sumptum habent. Partium citharicæ legis ipso partiète Terperandro, hæc nomina erant: Eparchia, Eparchia, Metarcha, Catatropa, Metacatatropa, Omphalos, Sphragis, Epilogos, Quorum nominum ratio etsi à me in præsentia non explicatur causa breuitatis (et certe difficilis est eius coniectatio) hunc tamen usum præstabant, ut hinc quoque non nimium tardi homines, quam erudita omnia apud ueteres musicos essent, omnes intelligant. Orthia Palladis lex erat, argumentum bellicum continens, quòd nomen Palladis declarat duellis aptæ deæ: omnia, uox, cantus fidium, rhythmus, materia, bellicum concinebant, & personabatur. Hanc legem quum Timotheus caneret, uir omnium regum atque Imperatorum clarissimus, Alexander Macedo perpulsum est ad capessenda arma, & exclamauit eiusmodi esse cantica regia oportere. Orthiorum septem species erant, in quibus lex Palladis, quam dixi: & Trochæus dicitur tubæ cantus signum militibus dantis. Curulis quæ dicitur lex, id ideo nacta est nomen, quoniam raptarum bigis Hectorem argumentum habebat. Castoria legis cantu sub Embaterio ritmo composita, Spartani utebantur ad excitandum ardorem Martis in animis militum. Constabant autem leges illæ carmine numeroso, & ad alios atque alios affectus commouendos accommodatæ erant. Pauca hæc de lege musica pro re præsentia dicta sufficiant. De uoce Melos, quamuis uulgo nota esse uideatur, aliquid tamen dicendum duxi. Melos prima significatione membrum corporis dicitur. Quemadmodum enim multa uariaque membra in uno animantis corpore sunt, uaria atque diuersa officia præstantia, quæ tamen finem eundem uitæ conseruandæ spectant: sic quia diuersæ uoces mixtæ concorditer concentum unum conficiunt, cantum prouenientem inde Græci melos, nos modum modulorumque uocamus. Aut quia melos significat quòd cuiusque curæ est, quasi nihil maiori curæ homini esse debeat quam cantus & musica, siquidem tantopere homines atque deos commouet melos, cantum dixere. Nec absolute quemcunque cantum, sed harmonia tantummodo constantem. Est autem harmonia, ratio compositorum corporum primò: inde ratio mixtorum, ut uocum. Composita enim seruant nomina partium, ut si diceremus, corpus animantis carnibus, ossibus, uerbis, sanguine compositum esse: mixta uerò non seruant. Vt nullum neque uinum est, neque

Lex musica quid.

Partium citharicæ legis nomina.

Orthia.

Melos.

C mel, sed tertia quædam natura, quanc̄ est utriusq; mixtione confectum: ita concentus neq; acuta uox est neque grauis, sed tertium quiddam, quod neque acuta neq; grauis uox dicatur. Harmoniarũ nomina uariarum apud ueteres usurpata hæc sunt: Doris, las, Æolis, Phrygia, Lydia, Locrica, à Philoxeno inuenta. Harmonia aliquot locis pro enharmonio Plutarchus usus uidetur. Pythagoras eam sic definiuit, multimixtorũ & diuersa sentientium unio. Rhythmus uerò pater est metri, ut interpres inquit Aristophanis. Dionysius musicus de Pythagororũ sententiã in libro de similitudinibus, sic de rhythmo inquit: Rhythmi & cantici moduli una propè est atq; eadem essentia apud eos quibus graue tardum, & acutum celere uidetur: illi autem sunt Pythagorei. Quum autem interualla cantica in rationibus numerorum statuunt, omnesq; rythmi in aliqua una ratione numerorum censeantur (alij enim sunt duplares, sesquialteri alij, in ratione q; alij alia) eiusdem esse naturæ modulus & rhythmus uidentur. Quumq; præterea consonantia quæ de interuallis proficiscitur uocum, eorundem dogmate diapason in dupla statuatur, diapente in sesquialtera, & sic de reliquis: quum item rhythmi pedes omnes iisdem rationibus distincti sint (nam pleriq; & elegantissimi quicq; in diapason ac diapente cõsonantia sunt constituti) cognationem inter se quandam, atq; familiaritatem habere uidebuntur. Hæc Dionysius. Differunt tamen: est quidem rhythmus harmoniæ semper comes, ex qua modulus & cantus oritur: cæterum modulus in acuto & graui, rhythmus uerò in celeri & tardo motu spectatur. Qui motus in oratione consideratus, longum ac breue dicitur: in cæteris uerò rebus, celere ac tardum: ut quum pedes sublati de pressisq; alternis, apto & mediocri nisu pulsant terram, is motus celer & tardus nominatur: in metricis rhythmicisq; pedibus, qui quidem sunt apta syllabarum compositio, quanc̄ inde acceperint pedum nomen, breuis dicitur, atq; longus. Est autem in eo discrimen atq; momentum, quòd acutum & graue qualitates sunt, celere uerò ac tardum quantitates, ut infra dicitur. Aristoxenus: Rhythmorum, inquit, ductus innumeris sunt, quemadmodum & uocum tensiones, tamen si semper definiti terminatiq; sumuntur in usum, ut primi, difemi, trisemi, ac cætera temporum nomina rhythmicorum. Profodiæcus, carminis cantusq; genus est à rhythmi genere appellatum, in quo erat Martis lex. Spondeum genus & ipsum moduli & carminis sub eo rhythmo cõpositum. Huius tres species erant, Epibomiu unum, dictum ab ara: Telesterium aliud, ab sacrificijs mysticis: Cureticum aliud, à Curetibus. Ad res diuinas species omnes accommodatæ erant. Per dactylũ modulus est sub rhythmo dactylico compositus. Sic reliqua à Plutarcho huiusmodi nomina commemorata cantus poëtici sunt, indepti ab rhythmis appellatione, ut quod dicitur primum, procriticu, maron, heroum, embaterium, creticu: hoc genus à Curetibus Cretensibus, ut interpres inquit Aristophanis, quòd sub eo rhythmo canentes cõpositum carmen, quatientes arma saltarent. Hæc genus de rhythmo. Virginalia species est poëmatis & cãtus & saltationis, ut Epithalamia, quæ dicuntur poëmata ad uirgines spectantiũ. Profodiũ poëmatis & cantici genus est adhibitu celebritatibus potissimũ deorũ. Profodij huius principiu meminit interpres Aristophanis: Quid pulchrius incipientibus, quid ue delinentibus, quam deum canere actores equorũ? Pæanes cantus & poëmatis genus est libationibus & nuptijs accommodatum, quales hymni Pindari. Pæanũq; aliud genus anteq; cum hoste cõsererent manus, ueteres Marti canebant. Apollini parta iam uictoria aliud, Proœmia genus & ipsa poëmatis. Hyporchema, poëmatis & saltatiõis. Gymnopodij chori erant Spartæ puerorũ, qui nudis pedibus cum tripudio laudes deorum canebant in honorem Spartanorum, qui pro patria in Theræis occubuerant. Similiter Endymatia Argolica celebritas & saltatio. Sic & quæ dicitur Endrone. Carnia festum Apollinis apud Lacedæmonios. Strobilus species saltationis. Pyrrhias nomen serui, à quo postea serui Pyrrhiæ dicti. Scolion melos, genus cantus, erat quod accubantes ad epulas, ordine accubantiũ non seruato, canebãt. Dicæarchus in libro de musicis certaminibus: Tria, inquit, erant apud ueteres genera canticorum: unum quod sine discrimine ab omnibus deinceps atq; ordine cantabatur: alterum quod à peritissimis ac scientissimis nõ deinceps, sed altero semper præterito, & hoc Scolion ab ordine tali dicebatur. Aristoxenus uerò & Phyllis musicus hæc tradidere de Scolio. In celebritatibus nuptiarum ad unam mensam plurimis positis sellis, accubantes ramum myrteum laureum ue tenentes manu, proximo subinde præterito sententias & amatoria syntona canebant. Periodus illa propter ordinem non rectum canentium, Scolia, hoc est, non recta appellabatur. Hæc interpres Aristoph. qui & principium hoc Scolij unius Timocreontis Rhodij refert: Utinam ò cæce Pluto nec terra, nec mari, nec continenti apparuisses, sed Tartarum incoluisses. & Acherontem: nanque te propter cuncta mortales circumstant

Virginalia.
Epithalamia.
Profodium.
Pæanes.

Proœmia.
Hyporchema.
Endymatia.
Endrone.
Carnia.
Strobilus.
Pyrrhias.
Scolion melos

A circumstant mala. Cyclij chori, Cyclia dicebantur cantica, quæ eandem materiam continerent. Lagus siue Lassus Hermionensis primus existimatur constituisse Cyclios choros, & dithyrambum in certamen deduxisse. Conditores Dithyramborum, corruptores esse Musarum, sophistasq; appellabant: de quorum numero Philoxenus, Cinelias, Cleomenes fuere, quos increpat comicus Aristophanes. De quibus Callimachus loquens: Spuriũ, inquit, & adulteri florent cantus. Erant enim illi Cyclicorũ magistri chororum, eorumq; scripta multos habebant flexus atq; reflexus, quos musici strophas, antitrophas, & epodos uocant. Autor est horum interpres Aristophanis. Sciendũ enim est, in Tragædijs atq; Comædijs saltationes & choreas duci solitas esse proprias cuiq; ut, quæ Emmelia dicitur, propriè erat Tragædiæ dicata, Cordax uerò Comædiæ. Erat autè Cordax satyrica saltatio, à Libero patre instituta India domita, ut autor est Arrianus in rebus Alexandri, quem nos in latinũ sermonẽ uertimus. Tibicines fidicinesq; illis Cyclij dicti adhibebant, cantusq; accommodati metricis rhythmis. Partes porò Musicæ sunt harmonia, rhythmica, metrica, organica, poëtica, saltatio. Hæc est diuisio uniuersalis Musicæ: harum partiũ artifices omnes musici appellantur, sed poëtae, & poëtica per excellentiã. Per dictionem Tonus tria significant. Tonus enim dicitur interuallum, tanq; mensura quædã ipsius loci uocis, qua significatione tonum diapente maiorè esse tono diatessaron dicimus. Dicitur item tonus uniuersus locus systematis, quod nos (si modò rectè) complexionè interpretamur, accipiens perfectam, ut inquit Aristoxenus, complexionem illatam, ut Dorius tonus, Phrygius, & reliqui huiusmodi tropi. Tertio dicitur tonus ipsa qualiscunq; & quatacunq; tentio: qua significatione qui canunt, alij tono graui, alij acuto dicuntur uti. Nec prætermittendum esse putauit admonere, Cruma, quem pulsatum percussione q; Latini interpretant, esse speciem etiam cantus quandam tubijs ac tubis comodatam. Nunc ad defensionem Aristoxeni, quem falso accusatũ reprehensumq; fuisse diximus, descendamus. Damnatur quòd tonum in duas æquas partes, quas semitonia æqua nominant, diuidi posse censuerit: urgentq; ipsum & oppugnant acriter atq; importunè rationibus numerorũ mathematicis Pythagoræi, & qui eorũ lectam tuentur: de qua prius aliquid libandũ esse existimaui. Qua re proposita & cognita, in promptu erit absolutio Aristoxeni.

B. Complures factiones musicorum fuere, ut Archesstratia, Hermippia, & aliæ: sed duæ longè cæteris præcelluere, Pythagoria, & Aristoxenia. Pythagoras quum ab operibus omnibus naturæ, ab agendis contemplandisq; rebus omnibus, ab uita quoq; ipsa temeritatè atq; inconstantiã exterminare, & in ordinem ea certum, cõstantemq; ratione redigere conaretur, consonantias uocum, ut eas ab infido incertoq; aurium arbitrio ad cõstans certumq; mentis iudiciũ reuocaret, ratis rationibus numerorũ accommodauit, consilia hunc in modũ agitans, ut autor est in Musica introductione Heraclides, sic scribes: Pythagoras, ut inquit Xenocrates, cogitando inuenit musica interualla sine numero ortum habere non posse, quòd respectus forent quanti ad quantum. Reputabat enim qua natura eueniente re, & causa consona atq; obsona interualla efficerentur, ascendensq; ad originem uocis motum esse genitorè ipsius cõperiebat, ac motũ sine numero esse nequire: igitur & uocem ipsam cum numero coniunctam, proinde quantitatem, acutumq; & graue esse quantitates. Reliquam eius oratione breuitatis gratia prætermittimus. Ptolemæis mulier Cyrenensis, Archytas, Ælianus, Panætius iunior eadem testantur, quorum seriem orationis Porphyrius fidei gratia ad uerbum recitat. Igitur consonantiam diapason uocatam in ratione dupla, diapente in sesquialtera, tonum in sesquioctaua statuerebat, & reliqua uulgò nota. Porphyrius in cõmentarijs in harmonica Ptolemæi æditis, instructus opibus clarissimorũ philosophorum, Platonis, Aristotelis in primis, Theophrasti, Panætij, adscriptis ad uerbum eorum sententijs longa oratione explicatis, fertur aduersus Ptolemæum asserentem, in uoce acutum & graue quantitates esse, & interualla musica quanta, sentientem cum Pythagoræis: & esse qualitates, & qualia, apertissimè demonstrat. Quibus omnibus in præsentia prætermisissis, unius autoritate Panætij contentus ero, sic in libro de Geometriæ atque Musicæ rationibus & interuallis scribentis: Qui spacium, inquit, acutum inter atque graue diuidi mediã quadam uoce existimat posse, similis dicenti est, inter calidum & frigidum, candidum atque nigrum, sectionem mediam posse fieri. Facultas nanque consonantiarum non in magnitudinibus uocum, sed in qualitatibus spectatur. Quare quum mathematici dicunt, diapason in ratione dupla consistere, non hoc dicunt quòd magnitudo uocis nerui, puta Netes, auctior est parte dimidia magnitudine Hypates: sic de reliquis. Argumento est, si fides illæ uel acrius uel languidius ambæ, aut altera leuius, altera uehementius percutiantur, nihilominus idem remanet interuallum.

Cyclij chori.
Emmelia.
Cordax.
Musice partes.
Tonus tria significant.
Cruma.
Musicorum olim factiones plures.
Diapason.
Diapente.
Tonus.

C tamen si pulli nervi maiorem sonum reddunt, propterea quod qualitatem non mutant. Quo fit perspicuum, intervalla uocum non esse magnitudines, sed qualitates. Verum, inquit, totam magnitudinem nervi dimidiata sua magnitudinis partis, quae pulsae concentum diapason adunt, duplam esse. De reliquis eodem pacto consonantijs. His iactis quoad fieri potuit breuiter & explicatis, facile calumnia Aristoxeni liberabimus. Tonus in duas aequas partes, quae semitonía paria dicantur, secari non posse, id quod posse fieri Aristoxenus censet, si rationibus numerorum demonstrare se putant, qui eum accusant: Tonus, inquit, in sesquioctava est ratione: sesquioctavum intervallum in quo est tonus, in duas aequas partes secari non potest, ergo nec tonus. Inter senasdenas & octonasdenas unitates contineri dicunt sesquioctavum intervallum, id nihil intersecare nisi unitatem unam indivisibilem, quae sit septimadecima. duo intervalla ex uno facta necessario inaequalia esse: maius enim semper intervallum esse, quod minores numeros intercedit, quam quod maiores. Maius igitur futurum semitonium quod est inter senasdenas & septenasdenas unitates, eod quod septenisdenis & octonisdenis interiacet. Vera haec dicuntur, neminiq; dubia sunt docto viro, haud tamen efficiunt quod volunt: nec propterea sequitur, tonum non posse in duo paria dividi, tamen si interiacens unitas sesquioctavam rationem in numeris non possit secari. At nervus ipse, in quo tanquam in regula alijs atq; alijs partitionibus rite factis concentus uocum uarij formantur, quoniam magnitudo perpetua est & continua, quacunque in parte, quocunque in spacio secari potest, ergo & aequas in partes. Supra dictum est enim de sententia Panætij, Theophrasti, Porphyrij, & aliorum, & certè patet latissimè ipsa per se res, consonantias diapason, diapente, diatessaron, tonum, & reliquas haudquaquam ideo statui in numerorum rationibus atq; magnitudinibus, quia ipsae uoces uocumq; intervalla sint numeri, magnitudinesue, & respectum inter se quantu habeant, quum manifestissimè sint qualitates, sed quia nervus, partesq; ipsius quae uoces adunt, habet illos inter se respectus quantos. Quid igitur obstat quo minus spaciū illud nervi sesquioctavum, in quo statuunt tonum, in duas aequas portiones, quae semitonía paria sint, dividi queat, quum quantamcunq; portionem continuæ quantitatis in infinita secari posse mathematici demonstrent: Mihi quoque promptum esset in monochordo, quod Canonam Pythagorici appellant, idem mathematicè demonstrare, nisi satis perspicuū foret quod proposui, falso Aristoxenū accusari, quod tonum censuerit in duo semitonía aequalia posse dividi. At uerò ignorabat arithmeticam Aristoxenus, qui uolumina de ea ipsa facultate conscripsit: aut dogmata Pythagorica eum latere, qui Xenophanē nobilem Pythagoræ præceptorem habuit. Sed haec haec tenus. Neq; uerò pati aequo animo possum Ptolemæum tendentem aduersus Pythagoram importunis quibusdam argumentis, quod ipsarum diapason & diatessaron coniunctarum extremos terminos, hoc est, uoces non efficere consonantiā dixerit, quasi consilia Pythagore ignorasse uideatur. Diuinus ille uir Pythagoras, quem providentiâ numinis diuini demissum in terras fuisse puto, simplicia, pura, impermixta omnia adamabat, & cunctis in rebus quoad materia earum pateretur, eiusmodi requirebat & exposcebat, quod in ipsis constantia & aeternitas esset. Impura uerò, mixta uariâq; repudiabat, & à rebus deprecabatur, quoniam temeritatem atq; inconstantiam illis dominari intelligebat. Quo circa solos eos concentus admisit, qui simplicissimis numerorū rationibus consentan ei essent, purissimamq; eorum naturam saperent: quales concentus omnes illi sunt, qui multiplicibus & superparticularibus congruunt, ut diapason, diapente, & reliqui. Reiecit uerò illos de numero consonantiarū, qui à tali natura abhorrebant, qualis est diapason & diatessaron, qui concentus nihil olet simplicitatis, & puritatis multiplicis, & superparticularis, sed cōsors est permixtionis impuritatisq; superpartientis analogiæ. Attamen Ptolemæus conatur demonstrare extremas uoces illas concinere, ac tripartitam distinctionem, triplicemq; ordinem concentuum facit, ut alius sit omnium perfectissimus, quem Homophonum uocat: alter, quem Symphonum, degenerans à primo: tertius, quem Emmelem, degenerans à secundo. Non haec ignorabat, bone uir, Pythagoras: quum multas quoq; alias sciebat concinere auribus mixtiones uocum, quae aut nullis numerorum rationibus, aut deterrimis congruant, qualibus nostri aui cantores, quas tertias & sextas uocant, utuntur. Sed diuinus ille uir, & elegantissimus, ut apud purissimum cœlestem solum rorem carpit, ita sola nobilissima & simplicissima admittebat in rebus. Et quoniam Plutarchus meminit harmonicorum, sciendum est harmonicis uocari eos, qui plus aurium quam rationis iudicio tribuunt autoritatis, ut Aristoxenij. Canonicos uerò, qui primas in iudicando partes, longèque ratas maxime, rationi adscribunt, ut Pythagoræ, genere tamen

Concentus tres.

Harmonici.
Canonici.

A tamen & ipsi harmonici. Ptolemæus mediam quandam uiam est secutus: tantum enim tribuit sensibus autoritatis, quantum Aristoxenij: ac tantum rationi, quantum Pythagoræ. Verum enim tum fieri in musicis iudicium demonstrat, cum sensus atque ratio nihil inter se discrepare uidentur. Id quod in Astronomia quoq; demonstrauit, cum uidelicet iudicium rationis cum oculorum iudicio consentit. Hæc ad te potissimum scribenda Tite putauit, percipiens in hac quoq; te disciplina, quanquam non sine approbatione auditorum te canere intelligo, ut in ceteris quoq; omnibus optimarū artium ornamentis, excellere. Nam & ipse Aristoteles in libris de Republica, præcipit Musicam studiose pueris esse discendam, ut protinus rectè lætari cōsuecant. Eiusq; utilitatem in tria genera partitur, ut aliud ad eruditionem disciplinamq; pertineat, ad purgationem animorum aliud, tertium ad iucundè traducendam in ocio atq; tranquillitate ætatem, grauioribus curis incessentibus saepe animos, musica emoluitis & expulsis. Tria quoq; genera modorum, quos melos Græci uocant, à philosophis tradita proponit, quorum alios inquit moribus, ijs reor qui uirtutibus mansuetioribus continentur, congruentes, alios rebus gerendis accommodatioribus, alios quasi numine occupandis animis aptos. Itaq; morales quos nominat præcipue accommodatos esse ei utilitati, quae spectat ad eruditionem. Afflantes & corripientes conuenire expianti & perpurganti uicōmōtorum, quum eas mentes subeunt, quae nimium pronæ mollesq; sunt admittendis affectibus, illis præsertim quibus consternatione formidinis atq; miserationis deiciuntur, & affliguntur: nam & hos perfundere eiusmodi animos innoxio quodam gaudio tradit. Harmonias præterea, quarum uis atq; natura uaria est, alias, inquit, moralibus quos uocant modis, & disciplinæ utilitati, alias purgantibus & afflantibus modis, cæteris alias congruere arbitratur. Atque adeo alios alijs modis & utilitatibus natura addictos & accommodatos & conspiratos concentus esse contendit, ut Philoxenum conatum fabulas in Dorio concentu dithyrambo condere, impotentē sui, & quasi secundo amni in aduersum renitentem, in Phrygium delatum fuisse prodiderit, uelut seuerus Dorius grauisq; concentus abominatus & abhorrens præfractam mollitiem materiæ, & carminis illecebras, libens appetenti & importunè tanquam in suam possessionem sese ingerenti, Phrygiæ harmoniæ celsisse uideretur. **B** At hæc præclara & erudita cognitio cōpluribus iam ante seculis funditus exoleuit. Verum quoniam neq; uirgula diuina in mentes ueterum ea scientia defluerat, sed inuentum humanorum ingeniorum extitit, tui muneris Tite atq; officij fuerit, qui omnibus curis præterquam disciplinarum percipiendarū uacuus es ac liber, omni studio entis & elaborare, si ope partim mea adiutus, partim Plutarchi, ut poëticam, musicam excellentissimam, & diuinissimam omnium, quæ ista quæ uulgo celebratur, pro tua uirili parte coniungas atq; componas.

Musica utilitatis tria genera.
Modi musici tres.

STEPHANVS NIGER ANTONINO
ac Gulielmo Prati salutem.

QUVM pater uester uir clarissimus, & qui maximum sui desiderium in citeriore Gallia, ob eam qua in administrandis rebus uitur æquanimiãtatem, reliquit, hinc esset abiturus, ei pollicitus sum, me de fraterna beneuolentia opusculum compositurum, ac sub uestro utriusq; nomine in lucem editurum: quod & quam primum perfecimus, & statim ad uos ferendum curauimus, ut mei erga uos amoris perpetuum esset monumentum. Superest ut id quam sepius perlegatis, eius monitis libenter pareatis. Quod si, ut spero, feceritis, æternam nominis memoriam apud posteros quoq; assequemini. Nam, ut inquit Ouidius, Pratum quoq; gratia rara est. Valete.

STEPHANI NIGRI DE FRATERNA BENEVOLENTIA OPUSCULUM, ANTONINO AC GULIELMO, illustri sumi uiri Antonij Prati, utriusque Gallie magni Cancellarij filijs, dicatum.

ACHILLES atq; Helene, quum alter ad Troiam, altera in Ægypto moraretur, licet amoris incendium intuitu maxime excitetur, uno tamen aurium sensu ad eam compulsi sunt inter se beneuolentiam, ut post obitum eorum manes in Leuce Ponti insula mutua frui consuetudine à Philostrato dicantur. Odatis quoq; Omartæ ultra Tanaim imperantis filia, & Zariadres Hytaspis Mediæ regis frater, ex nocturna tatum uisione se mutuo usque adeo (ut refert Athenæus) dilexerunt, ut eam Zariadres patri cum sponte assequi non ualisset,

C inuito furrripuerit. Accidere enim solet, ut cum alicuius probitatem, uirtutesque audimus, ita nescio quo pacto afficiamur, ut haud secus eum diligamus, ac si non modò sepe uidissemus, uerum & eius consuetudine iandiu usi fuisset. Non erit itaque mirandum, si ego quoque uirtutis indole, & quæ præ uobis probitatis insignia feratis, ea, uos licet nunquam conspexerim, sim beneuolentia prosequutus, quæ me ad hoc de fraterna beneuolentia opusculum ad Plutarchi æmulationem elaborandum adegerit. Quod utriusque uestrum fore non ingratum speramus. Ea etenim continet, quæ si quandoque perlegere haud molestum fuerit, plurimum ad contrahendum, atque indies magis augendum inter uos amorem sunt profutura. Quare ut ad te sermonem conuertam, nihil est quod te magis deceat Antonine puerorum iucundissime, quam ita uitam agere, ut omnes tuo merito fateatur, cum cæteris te quidem hominibus amicè simul ac beneuole uiuere, fratrem uerò ea prosequi beneuolentia ac pietate, ut ad amorem nil omnino accedere possit. Quid enim fraterna charitate præclarius? quid illustrius excogitari potest? quid contra, odio, similitate, seditioneque turpius, & à quo magis ipsa abhorreat natura? Nam si rectè considerabimus, naturam idcirco nobis fratres tribuisse cõperiemus, ut externis amicitijs minus indigeremus. Cui enim rectius ac liberius, tutiusque nostra cõmittimus consilia, nostras aperiemus uoluntates, quam his qui & eodem utero æditi, & sub hisdem parentibus educati, eademque mensa à tenella etate alti, trimodiū, ut aiunt, salis nobiscum ederint? Sed nonnulli ad eam interdum rediguntur insaniam, ut omnia domestica necessitudine, neglectis fratribus, in quarèdis externis amicitijs fatagant: qui profectò nil aliud mihi agere uidentur, quam si innatum sibi membrum spontè abscederent, factitiumque pro eo concinnare insertaque niterentur. Ipsa namque amicitiarum ac cõsuetudinum innata nobis cupiditas maximo esse documento debet, ut fratres obseruemus ac colamus, eorumque amicitiam in perpetuum cõseruemus, quando *ἡ φύσις, ἡ φύσις, ἡ φύσις* nullo pacto uiuere possemus. Cæterum quid externis multis uel opus est amicitijs, cui fraterna non desit? Sunt enim multæ uariæque amicitia, si ad eam quam inter fratres uoluit esse natura, comparentur, umbræ quædam ac ficta ueræ necessitudinis idola. Cuius arctissimum natura uinculum si quis dissoluerit ac contempserit, qua tandem fide externas amicitias culturus sperabit? Nam mihi penitus desipere atque insanire uidebitur, qui sibi firmam, cõstantem, ueramque amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fraternam prodiderit. Quis enim Eteoclis necessitudinem, Atrei cõsuetudinem non abhorreat ac despiciat? Quis contra Pollucis amicitiam non expetat, libenterque amplectatur? qui apud se in fratrem susurrantem quendam pugnis interemit, & quum immortalitate à Ioue optimo maximo donaretur, semideum se fieri maluit, ut Castori diuinitatè impertiret. Nullus est præterea, ne improbus quidem, qui Chariclem Antiochumque Ponticos non contemnat ac criminatur; qui quum paterna inter se diuiderent bona, poculum argenteum conciderunt, uestemque mediam abscederunt, ut neuter altero ditior opulentiorque abiret. At egregium barbarorum fratrum non de argenteo crate, uilissimoque indumento, sed de Persarum imperio iudicium memoratu dignum quis non summis prosequatur laudibus? Dario enim Persarum rege defuncto, alij quidem Ariamenem natu maiorem rerum potiri dignum iudicabant, pars uerò ad Xerxem Atossæ Cyri filia ac Darij filium imperium deferebant. Ariamenes igitur ex Medis non hostilem in modum, sed placidè ac benignè, perinde atque ad æquum iudicium descendebat. Xerxes uerò præfens regia omnia obibat munia: aduētanti autem fratri, quum diadema capiti detraxisset, tiamamque insignem regium deposuisset, obuiam processit, eumque benignè salutauit, dona que ei mittens, ferentibus ut his uterentur uerbis imperauit: His te in præsentia Xerxes frater decorat muneribus: quod si Persarum suffragio consensuque rex declarabitur, tibi primum apud se locum fore pollicetur. Ariamenes autem: Ego, inquit, munera quidem libenter suscipio, summam uerò rerum ad me spectare contendo, primam autem secundum me dignitatem fratribus conferuabo, primoque omnium Xerxi. Itaque Persæ huiusce disceptationis arbitrium Artabano Darij fratri demandarunt. Xerxes multitudinis suffragio fretus, iudicium detrectabat, sed à matre tandem impulsus, Artabani arbitrium subiit: qui quum utriusque rationes audiuisset, ac secundum Xerxem iudicasset, Ariamenes statim exurgens, fratrem adoraui, apprehensaque eius dextera in solio eum regio collocauit, seque illi in posterum beneuolum exhibuit. Maximam igitur fraternæ charitatis pietatem in eo pectore habitasse par est existimare, propter quam se regia dignitate defraudari pro nihilo duxerit. Quapropter si tantum fraternæ beneuolentiæ specimen barbaris fuisse ingenijs exploratum habemus, quis humanitatis professor non erubescat, minimam quoque simultatis fraternæ scintillam animo

Fraterna charitas.

A animo insidere? Quid Pittacus ille, nonne quanto fratris teneretur desiderio facile ostendit? qui quum esset ne sibi pecuniæ, interrogatus esset, duplo sibi plures esse quam uellet, respondit, quod scilicet fratrem germanum sibi fata rapuissent. Cæterum quid externis exemplis diutius immoror? quum Aphricanus Scipio nos manifestè doceat, nullam esse amicorum tantam iucunditatem, quæ fraternæ non sit charitati postponenda. Lucio enim Scipioni fratri Aphricanus ipse, nondum Asiatico, legatus in Asiam proficisci maluit, quam ut ab eo provincia fors in Lælium arctissimo sibi familiaritatis uinculo iunctum transferretur. Marcus quoque Fabius tanto beneuolentiæ studio fratrem prosecutus traditur, ut insignem amplissimi triumpho honorem ob eius desiderium recusauerit. Nam quum deuictis Veientibus summo sibi senatus populique Romani consensu triumphus decerneretur, quod in eo prælio Q. Fabius strenuè se inter primos gerens cecidisset, habitu triumphali urbem ingredi non sustinuit. Quæ animi moderatio tantam ei ex spreto triumpho gloriæ amplitudinè attulit, quam nullus unquam currus, nulla laurea afferre potuisset. Nonne Lælius & Scipio, Thefeus & Pirithous, Achilles & Patroclus, Orestes & Pylades, Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas, qui inter amicorum paria recensentur, propterea tantum ab utriusque linguæ grauisimis autoribus æternæ posteritatis memoriæ plurimum commendati sunt, quod licet ipsidem non essent orti parentibus, inter se tamen fraterna dilexerint beneuolentia? Quid immortalitatem potestatem eximium, ut Proculium equitem Romanum his carminibus immortalitate donaret:

Viuet extento Proculius æuo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solui
Fama superstes:

Ea nempe qua erga Scipionem ac Murænam fratres usus est pietas, quibus bello civili spoliatis, patrimonium de integro diuisit, quod cum eis antea quoque post cõmunis patris obitum diuiserat. Sed ut exempla, quæ omnia exequi longum esset, Antonine iam mihi charissime, missa faciamus, nihil est quod tibi maiores ad colendam fraternam beneuolentiam stimulos addere debeat, quam ea qua parentes ex hac re afficiuntur oblectatio. Quæ enim filiorum opes, qui honorum gradus, quæ dignitates maiori esse parentibus oblectamento possunt, quam quum gnatos suos eodem consilio, eadem uoluntate, summa demum concordia, mutuaque charitate uiuere intuentur? Quare Apollonidem, regis Eumenis, triumque aliorum, Attali, Phileteri, & Athenæi matrem se felicem ac beatam iudicasse, maximasque dijs immortalibus egisse quamsepissimè gratias ferunt, non ob ingentes diuitias, regiamque dignitatem, sed quod tres filij natu maximum comitarentur, eiusque latera armati munirent, ipseque inter eos tuto ac sine ulla proditiõnis suspitione inermis uersaretur. Ut contra Xerxes quum Ochum filium fratribus insidias parantem cognouisset, animi solitudine interijt: quod nulla proculdubio admiratione dignum existimandum est. Nam quum fratrum seditiones foedæ sint ac truculentæ, parentibus foedissimæ ac truculentissimæ uidentur. Qui enim fratres odio ac maleuolentia prosequitur, is parentes contemnat necesse est. Fratres contra qui mutuo se diligunt, quin parentes colant, facere non possunt. Vnde Pisistratus quum nouercam filijs iam natu grandioribus superinducturus esset, ait se eos optimos ac sapientissimos arbitratum atque expertum, plurimorum similium patrem fieri uelle. Æquitate enim ac probitate præditi filij, non solum in parentum gratiam se mutuo diligunt, sed & parentes ipsos certatim uenerabuntur, hoc assidue secum & reputantes & meditates, se quidem parentibus cum ob alia multa, tum ob fratres in primis quamplurimum debere, tanquam ex paternis bonis hoc preciosissimum ac dulcissimum arbitrentur. Quod Telemachus haud secus esse ratus apud Homerum conqueritur, *ὅτι τὴν ἐμὴν τὴν γῆν ἐμὴν ἔμηνωσεν ἑσθλῶν*, hoc est, quod unicus esset Vlysi filius. Sed tu hoc deplorare non poteris: es enim à parentibus uno iam & eo optimo fratre donatus, quippe qui ea sit morum probitate insignitus, ea futuræ doctrinæ ac prudentiæ indicia unà tecum præ se ferat, ut uniuersa Gallia uestram utriusque indolem admittatur, optimam de utroque spem concipiat. Quare istiusmodi te fratrem non diligere solum, sed & uehementer amare (ut facis) æquum est. Quid de parentibus loquar? quorum alterius quidem tam uariæ ac multiplices sunt uirtutes, ut quum Prata sit ortus familia, *ἀρετῶν λευκῶν*, hoc est, uirtutum pratum merito appellari possit. Nam ut in uiuenti prato uarij ac diuersi colores cum summa animi oblectatione spectantur flores, ita in patre tuo grauisimo uitæque

Pratorum familia.

De fraterna beneuolentia lib.

integerrimo uiro, quæcunq; ad excolendum animum faciunt uirtutes, clarissimè elucet
Cuius in utroq; iure peritiam si respexeris, utriusq; Gallia oraculum: si in iudicandis pruden-
tiam & æquitatem, Rhadamanthum atq; Aristidem: si in dicendo facundiam, Gorgiam nõ
iniuria appellaueris. Altera uerò à teneris usq; annis adeò se intra castitatis ac pudicitia ter-
minos continuit, ut si priscis illis temporibus nasci contigisset, eam populus Romanus, pace
Sulpitia pudicissimæ dixerim, ad Veneris simulachrum ex Sibyllinis libris dedicandum fue-
rit electurus. Quare summopere tibi Antonine munitendum est, ut istiusmodi parentibus,
quum in cæteris omnibus, tum uel maximè in obseruanda fraterna beneuolentia morem
geras. Quod si feceris, & à tam præclaris parentibus minimè degenerasse uideberis, &
fraternam charitatem externis ac futilibus amicitijs, tuo summo decore
præposuisse ab omnibus existimaberis.

F I N I S.